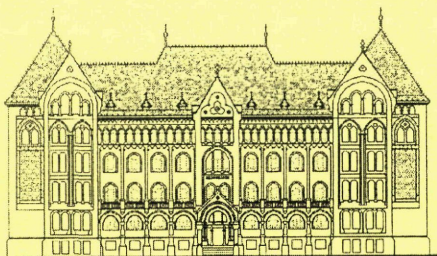
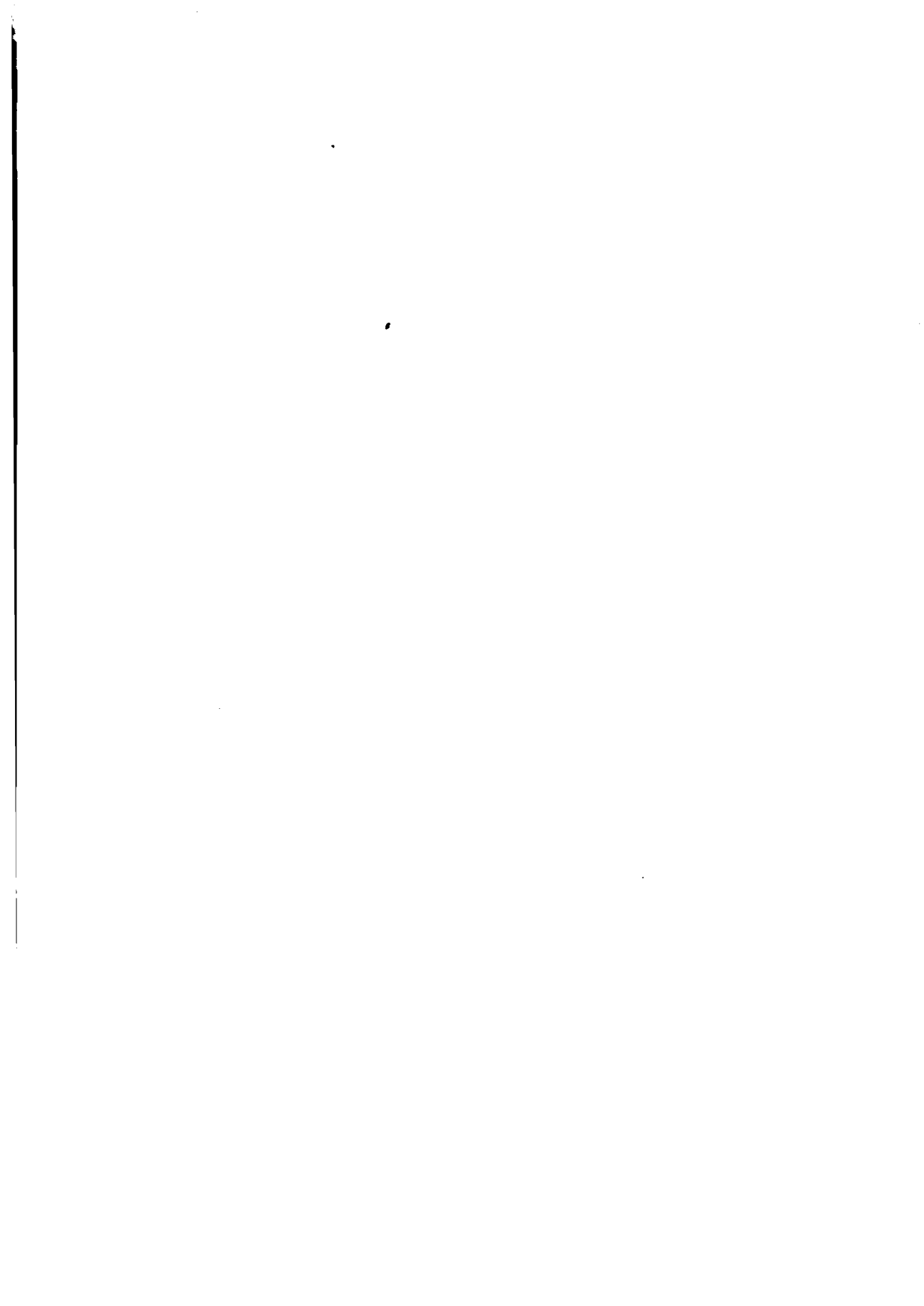

**NAGY FERENC ELSŐ KORMÁNYÁNAK
MINISZTERTANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEI
1946. február 5. – 1946. november 15.**

Szerkesztette, a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta
Szűcs László

**MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
BUDAPEST, 2003**

NAGY FERENC ELSŐ KORMÁNYÁNAK MINISZTERTANÁCSI
JEGYZŐKÖNYVEI

A. kötet

1946. február 5. – 1946. július 19.

A MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR KIADVÁNYAI
II.
FORRÁSKIADVÁNYOK
38.

**NAGY FERENC ELSŐ KORMÁNYÁNAK
MINISZTERTANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEI
A. kötet
1946.február 5. – 1946. július 19.**

Szerkesztette, a jegyzeteket és a bevezető tanulmányt írta
Szúcs László

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
BUDAPEST, 2003

Készült
a Nemzeti Kulturális Alapprogram

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

és az Országos Tudományos Kutatási Alap
támogatásával

Lektorálta
Gyarmati György

ISSN - 0073-4055
ISBN - 963 631 149 8

© Szűcs László, 2003
© Magyar Országos Levéltár 2003

Kiadja a Magyar Országos Levéltár, Budapest
Felelős kiadó: Gecsényi Lajos főigazgató
Nyomdai előkészítés: Paulus-Publishing Bt.
1028 Budapest, Község ház u. 37.
Nyomás: Palatia Kiadó és Nyomda, Győr
F. v.: Radek József

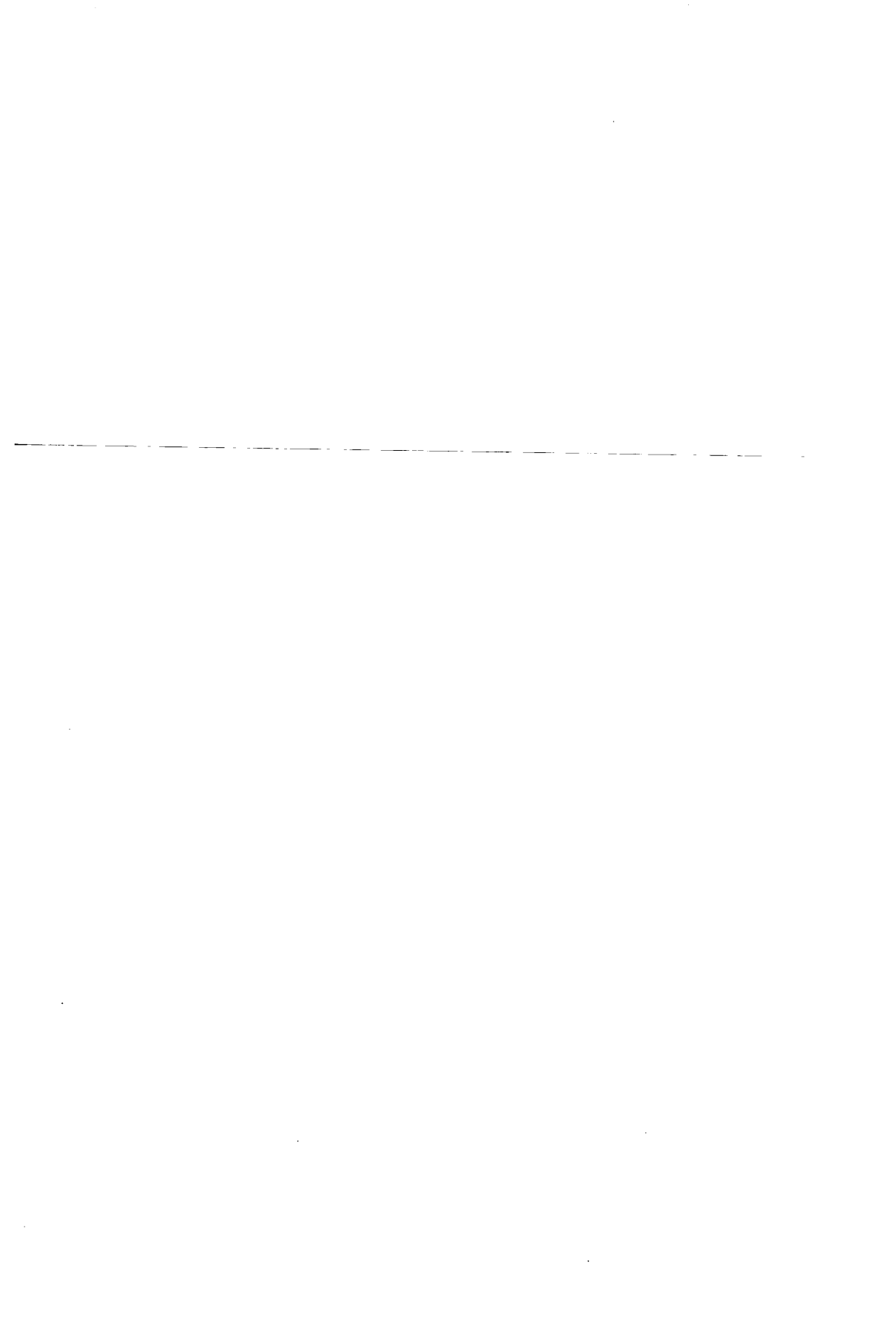
TARTALOMJEGYZÉK

A. kötet

Bevezetés Nagy Ferenc első kormányának minisztertanácsi jegyzőkönyveihez	7
Az új kormány megalakítása, szervei, vezető személyiségei	10
A koalíciós kormányzást meghatározó erők	37
A kormány programja	43
A kormány eredményei és eredménytelenségei	49
Válságok	64
Tájékoztató a jegyzőkönyvekről és a kötetről	70
Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1-40. jegyzőkönyv (1946. február 5. – 1946. július 19.)	75–1008

B. kötet

Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 41-66. jegyzőkönyv (1946. július 26. – 1946. november 15.)	1009–1686
A jegyzőkönyvek és a napirendi pontok jegyzéke	1687
Napirendi pontok tárgymutatója	1839
Földrajzi nevek mutatója	1907
Személynevek mutatója	1921
Rövidítések jegyzékei	1959
Táblázat a minisztertanácsi üléseken megjelentekről	1964
Faksimilék	1969

NAGY FERENC ELSŐ KORMÁNYÁNAK MINISZTER-
TANÁCSI JEGYZŐKÖNYVEIHEZ

A magyar társadalom 1945 végén, 1946 elején abban a reményben és hitben élt, hogy a békeszerződés után a szovjet csapatok kivonulnak az országból, felszámolják a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot, helyreáll a második világháború során elvesztett szuverenitás, szabad gazdasági, kulturális kapcsolatok épülhetnek minden irányban — a nyugati fejlett államok irányába is —, ugyanakkor megszűnik az az önálló politikai törekvéseket háttérbeszorító belső nyomás, amit a szovjetekre támaszkodó, őket kiszolgáló Kommunista Párt jelentett. Felerősödtek ezek a remények az 1945. évi választások után: világossá vált, hogy minden külső, idegen szándék ellenére, nem tört meg a magyar nép, a nemzet belső tartása, a baloldali, de nemzeti kötődésű Kisgazdapárt győzelme ígéret volt az önálló magyar politika kialakítására.

A bizakodás azonban nem hozta meg a gyümölcsét. Magyarország — a kelet-európai többi kis országhoz hasonlóan — mindig közbülső területe, tárgya, eszköze volt a nagyobb hatalmak viszonyának, vetélkedésének, törekvéseinek.

A háborúban szövetségre kényszerült — társadalompolitikai eszméik és gyakorlatuk szerint azonban egymástól nagyon is különböző — nagyhatalmak együttműködése a békében nem tarthatott sokáig. A fasismus felett aratott győzelmet a szélsőségesen baloldali térfoglalás ideológiai eszközévé tevő szovjet politika s a Szovjetunió az általa elfoglalt országokban erőltetett berendezési törekvése riasztólag hatott a nyugati közéletre, elsősorban az angol-szász politika irányítóra. Hozzájárult ehhez, hogy a feltétlen szovjetbarát Franklin Roosevel amerikai elnök — aki még abban is bízott, hogy béke idején a Szovjetunió és az Egyesült Államok közelebb fog kerülni egymáshoz politikai és gazdasági téren egyaránt — 1945 áprilisában elhunyt.² Utóda, Harry S. Truman eleve szovjetellenes volt. Szembefordulása a Szovjetunióval azonban

¹ Nagy Ferenc kormányának időszakáról számos monográfiát, tanulmányt, visszaemlékezést, forrásközleményt tettek közzé, ezért feleslegesnek találtam a jelen kötet bevezetéseként az események rendszeres összefoglalását nyújtani. Megítélésem szerint azonban a megjelent kiadványok kritikus hangvételük ellenére sem tudtak mindig elszakadni a megelőző évtizedek felfogásától, illetve az utóbbi idők politikai jellegű vitáitól. A jelen előszóban — miként a jegyzőkönyvek jegyzetelése során is — elsősorban ettől a szemlélettől próbáltam elszakadni: nemcsak a Kommunista Párt, hanem az akkori legnagyobb kormánypárt oldaláról is értelmezni az eseményeket. E kísérlet fogyatékoságaiért kérem a kötet használóinak szíves elnézését.

² Roosevel, Franklin Delano (1882–1945) ügyvéd. 1933-tól 1945-ig az Egyesült Államok elnöke. Lásd bővebben Borhi László *Megalakulás és erőszak. Az Egyesült Államok és a szovjet térhódítás Magyarországon 1944–1949*. Kossuth Egyetemi Kiadó és az MTA Történettudományi Intézet, Debrecen. 1997. 35–42. pp.

Bevezetés

csak az atombomba 1945. augusztus 6. és 9-én történt bevetése – és a Japán elleni háború szeptember 2-án, szovjet közreműködéssel történt befejezése után, fokozatosan, 1947 elejéig bontakozott ki.³

A nyugati politikusok szovjetellenes állásfoglalását nyíltan és erőteljesen Churchill fejtette ki 1946. március 6-án Fultonban tartott beszédében. Többek között határozottan felhívta a közvélemény figyelmét arra, hogy a Balti-tenger melletti Stettintől az Adria-tenger mentén fekvő Triesztig vasfüggöny ereszkedik le Európára. „E vonal mögött — mondta — vannak Közép- és Kelet-Európa régi államainak összes fővárosai – Varsó, Berlin, Prága, Bécs, Budapest, Belgrád, Bukarest és Szófia. Mindezek a híres városok és országuk lakossága a szovjet szférában fekszik és valamilyen formában alá vannak vetve nemcsak a szovjet befolyásnak, hanem Moszkva egyre nagyobb mértékű ellenőrzésének.” „A kommunista pártokat — folytatta —, amelyek ezekben a kelet-európai államokban igen kicsik voltak, hatalomra emelték, amely hatalom meghaladja e pártok létszámát, és ezek a pártok most mindenütt arra töreksenek, hogy megszervezzék a totális ellenőrzést. Majdnem minden esetben rendőrkormányok uralkodnak és mostanáig, Csehszlovákiát kivéve [állította a helyzetet félreértve], sehol sincs igazi demokrácia.” Rámutatott továbbá arra, hogy az orosz határoktól távol fekvő sok országban létrehozott baloldali csoportok is teljes engedelmességben kezdtek működni azoknak az utasításoknak megfelelően, amelyeket a kommunista központtól kaptak. Kötelességének érezte, hogy felhívja a figyelmet arra az árnyékra, amely Nyugaton és Keleten a világra borult. Ugyancsak kötelességszerűen ajánlotta a jelzett veszedelem ellen az Egyesült Államok, Kanada és Nagy-Britannia katonai erejének összefogását.⁴

Szovjet részről maga Sztálin szállt vitába a Churchill által kifejtett állásponttal. Többek között rámutatott arra, hogy a német betörés következtében a Szovjetunió mintegy hétmillió embert vesztett. Ez más szavakkal — mondta — annyit jelentett, hogy a Szovjetunió embervesztesége többszörösen felülmúlta Anglia és az Egyesült Államok emberveszteségét. „Felmerül a kérdés, vajon mi a csodálatos abban, hogy a Szovjetunió biztosítani akarja önmagát az eljövendő időkre és arra törekszik, hogy ezekben az országokban [amelyeken keresztül a német támadás megvalósult] olyan kormányok legyenek, amelyek a Szovjetunió irányában lojális magatartást tanúsítanak. Hogyan lehet ezek után annyira elveszítenie a fejtét

³ Truman, Harry S. (1884–1972) 1945-től 1953-ig az Egyesült Államok elnöke.

⁴ Churchill, Winston Leonard Spencer (1874–1965) angol konzervatív államférfi. 1908-tól többször és több tárca élén miniszter, 1940 májusától 1945 júliusáig, majd 1951-től 1955-ig miniszterelnök volt.

Churchill fultoni beszédének szövegét lásd Halmossy Dénes: Nemzetközi Szerződések 1945–1982. A második világháború utáni korszak legfontosabb külpolitikai szerződései. K. és J. Könyvkiadó, Gondolat Könyvkiadó. Budapest, 1985. 60–69. pp.

valakinek, hogy a Szovjetuniónak ezeket a békés törekvéseit országunk terjeszkedési törekvéseként jellemzi?”⁵

Sztálin tehát a legszembetűnőbb nyilvánosság előtt hangoztatta, hogy a kelet-európai országokban fokozódó szovjet és kommunista nyomás, térfoglalás indokolt. Beszédében egyébként Churchillnek a világ kapitalista békéjének megóvásaként az angolszász államok összefogását sürgető állásfoglalását a fasiszta felfogáshoz hasonló megnyilatkozásnak minősítette: az egyes országokban jelentkezett baloldali szervezkedéseket pedig a kapitalizmus visszáságai ellen tiltakozó tömegek jogos magatartásának következményeként jellemezte.

A háborúban győztes nagyhatalmak közötti ellentét kölcsönösen éles, hátrózott megfogalmazást nyert. Aláhúzta ezt az ellentétet az is, hogy ugyanebben az időben szovjet és amerikai részről egyaránt beszámolókat tettek közzé hadiiparuk, védelmi berendezkedésük jelentős fejlődéséről. A szovjet hatásoktól közvetlenül nem fenyegetett és gazdasági fölényének tudatában lévő Egyesült Államok kezdetben kiegyenlítésre törekedett, de végülis csatlakozott — az egyébként liberális, baloldali európai politikusok egy része által is bírált — Churchill-i megnyilatkozáshoz.⁶

A magyarországi belpolitikai viszonyok a nemzetközi helyzetben bekövetkezett változás közvetlen hatására fokozatosan kiéleződtek. Az általánosan elfogadott azon nézettel szemben, hogy a Kisgazdapárt felszámolására irányuló baloldali törekvés a Magyar Közösség elleni úgynevezett „összeesküvés” leleplezésével, 1947-ben bontakozott ki, megállapítható, hogy ez a folyamat már ekkor, 1946 tavaszán megindult – csak a béketárgyalásokra tekintettel a kisgazdapárti politikusok többsége által vállalt kompromisszum-sorozat, visszafogottság odázta el a válság teljes kibontakozását.

Ennek jegyében még 1946 januárjában elfogadta a Nemzetgyűlés a köztársasági törvényt, s Magyarország köztársaság lett. Tildy Zoltánt⁷ — a szovjet politikát messzemenően, saját pártjának, a Kisgazdapártnak a többségével

⁵ Sztálin, Joszif Visszarionovics Dzsugasvili (1879–1953) szovjet államférfi. 1922-től a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának főtitkára. 1941-től 1953-ig a Népbiztosok Tanácsának elnöke majd miniszterelnök, a második háború idején az Állami Honvédelmi Bizottságnak az elnöke.

Sztálin nyilatkozatát „A népek nem azért ontották véréket, hogy Hitlerék uralmát Churchillék uralma váltsa fel” címmel a Szabad Nép 1946. március 15-ei száma közölte.

⁶ A fultoni beszéd természetesen nem volt kiváltója a második világháborút kötető hidegháborúnak, de fontos szerepe volt a szükségszerűen bekövetkezett konfrontációs folyamat előrejelzésében. Lásd Gyarmati György utószavát Winston S. Churchill A második világháború/2. (Európa Könyvkiadó, Budapest, 1989) című visszaemlékezéséhez, elsősorban a 694–698. pp.-t.

⁷ Tildy Zoltán (1889–1961) református lelkész volt. 1917-ben tagja lett a Nagyatádi Szabó-féle Kisgazdapártnak, majd 1922-ben az Egységes Pártnak. 1930-ban a Független Kisgazdapárt egyik alapítója, ügyvezető alelnöke. Részt vett az antifasiszta mozgalmakban. 1945-től a Kisgazdapárt vezére, nemzetgyűlési képviselő. 1945. november 15-től 1946. február 1-jéig miniszterel-

Bevezetés

szemben is követő — miniszterelnököt megválasztották köztársasági elnökké. Ilyen nemzetközi és belpolitikai helyzetben került előtérbe a háború utáni harmadik magyar kormány létrehozásának a gondja.

Az új kormány megalakítása, szervei, vezető személyiségei

Az országot a Szovjetunió uralta, s csak az történhetett, amihez Moszkva hozzájárulását adta, mégis a Kisgazdapárt 1945 őszen aratott választási győzelme után — a demokratikus hazai és a nyugati közvéleményre is tekintettel — ismét csak kisgazdapárti miniszterelnök jelölésére, kinevezésére kerülhetett sor.

A Kisgazdapárt demokratikus, antifasiszta politikai múlttal rendelkező ismert, képzett tagjai közül — egyes források állítása szerint — miniszterelnökként szóba került Balogh István katolikus pap, miniszterelnökségi államtitkár⁸ és a Pénzügyi Központnál elnökként szereplő Sulyok Dezső ügyvéd⁹ személye is. Balogh István önálló, bátor gondolkodású, de a Szovjetunió meghatározó szerepét feltétlenül tisztelő, kompromisszumra kész politikusként feltehetőleg megfelelő folytatója lett volna Tildy Zoltán miniszterelnöki működésének. A Kommunista Párt azonban — talán egyházi kötődései miatt is — nem támogatta. Vele szemben Sulyok Dezső kiváló jogász, pénzügyi szakember — változatos előéletéhez hűen — élesen adott kifejezést a történelmi helyzetet, a politikai körülményeket nem mindig figyelembevevő egyéni, alapvetően konzervatív, a munkáspártok részéről azonban jobboldalinak minősült nézeteinek. A Kisgazdapárt jobboldala sőt centruma is támogatta jelölését. A köztársasági törvényjavaslat előadójaként a Nemzetgyűlésben elmondott, vitatott beszéde¹⁰ nyomán azonban az új köztársasági elnök és a Kisgazdapárt több vezetője egy korábban már felmerült további megoldás felé fordult.

A Nemzetgyűlés elnökének, Nagy Ferencnek a személye került előtérbe.¹¹ Tulajdonképpen már köztársasági elnökként is több részről javaslatba hozták,

nők, majd 1948. július 30-ig köztársasági elnök. 1956-ban Nagy Imre kormányában államminiszter volt. 1957-ben hat évi börtönbüntetésre ítélték. 1960-ban szabadlábra helyezték.

⁸ Balogh István (1894–1976) Szeged alsóvárosi plébános, kisgazdapárti politikus. 1945-től a törvényhozó testület tagja. 1944. december 23-tól 1947. június 3-ig miniszterelnökségi politikai államtitkár. 1947. február 19-től június 3-ig a Kisgazdapárt főtitkára, majd a Független Magyar Demokrata Párt vezetője. 1949 augusztusától 1951 decemberéig az Elnöki Tanács tagja. 1953-ban visszatért a papi pályára.

⁹ Sulyok Dezső (1897–1965) ügyvéd. 1935-től a Nemzeti Egység Pártjának a képviselője. 1937-ben átlépett a Független Kisgazdapártba. 1945-től 1947-ig a Pénzügyi Központ elnöke. A törvényhozó testület tagja volt 1945 júniusától. 1946. március 12-én — húsz társával együtt — kizárták a Kisgazdapártból, az általuk alapított Magyar Szabadság Párt elnöke lett. 1947. július 22-én lemondott mandátumáról és külföldre távozott.

¹⁰ A Nemzetgyűlésben a köztársasági törvényjavaslat előadójaként Sulyok Dezső kifejtette, hogy a magyar nép számára a királyság intézménye éppen olyan jól megfelel, mint a köztársaság, tehát mintegy a királyság mellett érvelt. N. N. I. 1946. 250. és köv. pp.

¹¹ Nagy Ferenc (1903–1979) kisbirtokos földműves családból származott. 1924-től tagja volt Nagyatádi Szabó István kisgazdapártjának. Részt vett 1930-ban a Független Kisgazdapárt megalakításában.

de ő ezt akkor — miként kezdetben a miniszterelnökséget is — elhárította. „Tudtam — írta évekkel később a visszaemlékezésében —, hogy a munkáspártok vezetőivel szemben csak úgy tudunk politikát folytatni, ha nagy tömegek szeretetére és bizalmára támaszkodhatunk. Tudtam, hogy a szovjet követeléseinek teljesítése gyanakvást és bizalmatlanságot éleszt a tömegekben. Tudtam, hogy a kommunistákkal való közös kormányzás sok engedményt követel; ezeket a nép nem fogja megérteni. Ezért tiltakoztam a miniszterelnökség ellen” Erőt vett rajta mégis annak a felismerése, „hogy Magyarországon az elkövetkező nehéz időkben csak az kormányozhat, aki hajlandó feláldozni politikai értékeit, népszerűségét, a nép bizalmát és vállalni meri azt is, hogy esetleg becsületében megtámadják. Úgy éreztem, hogy senki sem áldozhat többet, mint én, s elhatároztam, hogy bármi történjék is emberileg velem, kezembe veszem a kormányzást, és megpróbálom szegény tönkrement hazámat elvezetni boldogabb idők hajnalhasadtáig.”¹²

1946. február 4-én történt kinevezésével az ezeréves Magyarország első paraszti miniszterelnöke lett. Nem volt iskolázott, csak az ő idejében általánosan szokásos hat osztályos elemi iskolával rendelkezett, de olvasott, tájékozott ember volt. Talán túlzás azt mondani, hogy nem értett a modern pártvezetéshez, hiszen a Kisgazdapártban, a Parasztszövetségben bizonyos szervezési, mozgalmi tapasztalatokat szerzett, közigazgatási ismeretekkel azonban nem rendelkezett, legfeljebb olyan szinten, ahogy a korábbi párttevékenysége az ilyen tájékozódásra lehetőséget nyújtott. A falusi ember tapasztalatait meghaladó gazdasági, mégkevésbé közgazdasági ismeretei sem voltak. Ugyanakkor tisztelte a családot, a falusi paraszti közösséget, a magyar társadalom hagyományait. Megvolt benne a törekvő egyszerű emberekkel jellemző józanság, becsületesség. Nem hiányzott belőle a parasztemberek sajátját jelentő — nem feltétlenül opportunizmusnak minősülő — körültekintés, a nagyobb hatalommal, a politikai körülményekkel való számolás készsége is.

Eszményképe éppen ezért az ország lakosságának legnagyobb hányadát képező parasztság részére leginkább megfelelő polgári demokrácia kiépítése volt. Az értékesítési és fogyasztási szövetkezeti mozgalom révén remélte elősegíteni e cél megvalósulását. Bízott abban, hogy a békekötést követően, a nyugati hatalmak anyagi segítségével, sikerül fellendíteni a gazdasági életet. Eredetileg arra is számított, hogy a Szociáldemokrata Párttal, a másik nagy lapításában s ennek főtájkára lett. 1939-ben országgyűlési képviselővé választották. 1941-ben az ekkor alakult Parasztszövetség elnöke lett. Részt vett a háborúellenes mozgalmakban. 1945-ben az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagjává választották, majd kinevezték újjáépítési miniszterré. 1945. november 29-én a Nemzetgyűlés elnöke lett. 1946. február 4-én miniszterelnökké nevezték ki. 1947 májusában Svájcba utazott – s a megismételt baloldali támadások hatására május 31-én lemondott a miniszterelnökségről és Nyugaton maradt. Egy ideig jelentős szerepet vitt a magyar emigráció életében.

¹² Nagy Ferenc: Küzdelem a vasfüggöny mögött. Európa-História. 1990. I. 235–236. pp.

Bevezetés

dolgozó osztály hagyományos vezetőjével összefogva lesz lehetősége keresztülvinni a demokratikus társadalmi átalakítást. Keserűen regisztrálta, hogy ez nem így alakult.

Nagy Ferenc kormánya — a szovjet kívánságnak megfelelően — koalíciós jellegű maradt. Első összetétele lényegében megegyezett Tildy Zoltán kabinetjével. Rákosi Mátyás, Szakasits Árpád és Dobi István államminiszter maradt. Közülük Rákosi Mátyást és Szakasits Árpádot — miként az már 1945. augusztus 21-én megtörtént — ismét kinevezték miniszterelnökk helyettes államminiszterré. Rákosi és Szakasits egyébként Tildy köztársasági elnökké történt választása után ténylegesen már ellátta ezt a feladatkört. Dobi István nem lett miniszterelnökk helyettes, de egyelőre továbbra is államminiszter maradt.¹³

Az új kormányban — a miniszterelnökön és Dobi Istvánon kívül — kiscgazdapárti vezetője volt hét tárcaának. Így ezek sorába tartozott Kovács Béla földművelésügyi, Tombor Jenő honvédelmi, Bárányos Károly közellátásügyi, Gyöngyösi János külügyi, Gordon Ferenc pénzügyi, Balla Antal tájékoztatásügyi és Antall József újjáépítési miniszter.¹⁴ A Kommunisták Pártjához — Rákosi Mátyáson kívül

¹³ Dobi István (1898–1968) földművelésügyi, kiscgazdapárti politikus. 1943-tól a Független Kiscgazdapárt ügyvezető, majd 1947-től országos elnöke, 1945-től 1968-ig parlamenti képviselő. 1945 novemberétől 1946. február 23-ig, illetve 1946. december 18-tól 1947. szeptember 24-ig államminiszter. 1946. február 23-tól 1946. november 20-ig, illetve 1948 áprilisától 1948 decemberéig ismét földművelésügyi miniszter. 1948 decemberétől 1952 augusztusáig miniszterelnök, illetve a minisztertanács elnöke, utána az Elnöki Tanács elnöke, illetve tagja volt. 1959-ben belépett a Magyar Szocialista Munkáspártba.

Rákosi (Rosenfeld) Mátyás (1892–1971) magántisztviselő, kommunista politikus. 1919-ben a Vörös Őrség főparancsnoka. 1919-től 1925-ig emigránsként a Kommunisták Internacionálé munkatársa. 1925-ben hazatért de letartóztatták és elítélték. 1940-ban a Szovjetunióba távozhatott. 1945-ben visszatért Magyarországra. A parlament tagjává választották. A Kommunisták Párt vezetőjeként tevékenykedett. 1945. november 15-től 1949. szeptember 5-ig miniszterelnökk helyettes-államminiszter, majd 1952. augusztus 14-ig a minisztertanács elnökhelyettese, ezt követően pedig 1953. július 4-ig a minisztertanács elnöke. 1955 szeptemberétől 1956 májusáig az Elnöki Tanács tagja. 1956 nyarán a Szovjetunióba telepítették át, 1962-ben kizárták a Magyar Szocialista Munkáspártból.

Szakasits Árpád (1888–1965) kőfaragó munkás, újságíró, szociáldemokrata politikus. 1938-tól a Szociáldemokrata Párt főtitkára. 1945-től parlamenti képviselő. 1945. november 15-től 1948. augusztus 5-ig miniszterelnökk helyettes-államminiszter. 1948. február 26-tól 1948. augusztus 5-ig igazságügyi miniszter, majd 1949. augusztus 23-ig köztársasági elnök, illetve 1950. május 8-ig az Elnöki Tanács elnöke, azután koholt vádak alapján letartóztatták. 1958 novemberétől 1965 májusáig az Elnöki Tanács tagja, rehabilitálása után több társadalmi szervezet elnöke. 1948-tól a Magyar Dolgozók Pártjának, illetve a Magyar Szocialista Munkáspártnak a tagja, vezetésének részese volt.

¹⁴ Kovács Béla (1908–1959) kisbirtokos paraszt ember. A Kiscgazdapárt tagja, 1939-ben főtitkárhelyettese, részt vett a Parasztszövetség munkájában. 1944 decemberétől tagja volt a parlamentnek, december 23-án pedig belügyminisztériumi politikai államtitkár lett. 1945 augusztusától a Kiscgazdapárt főtitkárává választották, 1945. november 15-étől 1946. február 23-ig föld-

— három miniszter tartozott: Nagy Imre belügyi, Gerő Ernő közlekedésügyi és Molnár Erik népjóléti miniszter.¹⁵ A Szociáldemokrata Párthoz — Szakasits Ár-

művelésügyi miniszter. 1946. március 13-tól a Kis Újság főszerkesztője. 1947. február 25-én összeküvés vádjával letartóztatták és bírói ítélet nélkül szovjet légerekben tartották fogságban. 1955-ben a magyar politikai rendőrségnek adták át. 1956 októberében Nagy Imre kormányában földművelésügyi miniszter, majd államminiszter volt. 1958-ban országgyűlési képviselő lett.

Tombor Jenő (1880–1946) hivatásos katonatiszt. Részt vett az első világháborúban, majd 1919-ben a felvidéki hadműveletek előkészítésében. 1920-ban letartóztatták, ki kellett válnia a katonai szolgálatból. Gyógyszerészi és vegyészi oklevelet szerzett, majd kisgazdapárti lapoknál újságíróként dolgozott. Részt vett a németellenes antifasiszta mozgalomban. 1945-ben katonailag rehabilitálták, vezérőrnagyi, majd vezérezredesi rangot kapott, parlamenti képviselővé választották, majd kinevezték honvédelmi miniszterré.

Báránys Károly (1892–1956) jogi doktorátussal rendelkezett. A Földművelésügyi Minisztériumban, majd 1935-től a Külkereskedelmi Hivatalban dolgozott. 1938-ban földművelésügyi miniszteri tanácsosi, majd 1941-ben adminisztratív államtitkári kinevezést kapott. 1944-ben, mivel nem szolgálta ki a német igényeket, nyugdíjazták. 1945. november 15-től 1946. november 20-ig közellátásügyi, majd 1947. szeptember 24-ig földművelésügyi miniszter volt. 1947 szeptemberétől 1948 júliusáig a Magyar Országos Szövetkezeti Központ elnökeként dolgozott. 1946 októberében a Kisgazdapárt tagja lett, 1947 augusztusában országgyűlési képviselővé választották.

Gyöngyösi János (1893–1951) magyar–latin szakos tanári diplomát szerzett. Újságszerkesztői, könyvkereskedői tevékenységet folytatott, 1931-ben a Kisgazdapárt tagja lett. Részt vett az ellenállási mozgalomban. 1944 decemberétől az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. 1944. december 22-től 1947. május 31-ig külügyminiszter. 1947 szeptemberétől a Kisgazdapárt főtitkára. 1947. augusztus 12-től 1951. október 29-ig a Pénzügyi Központ elnöke volt.

Gordon (Neuhaus) Ferenc (1893–1971) Kereskedelmi Akadémiát végzett. 1912-től a Magyar Általános Hitelbank munkatársa, 1924-től 1945-ig a Corvin Áruház Rt. igazgatója. 1934-től a Független Kisgazdapárt tagja. 1943-ban egyik szervezője volt a Kisgazdapárt és a Szociáldemokrata Párt együttműködésének. 1945-ben a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Rt. ügyvezető igazgatója, nemzetgyűlési képviselővé választották. 1945. november 15-től 1946. augusztus 26-ig pénzügyminiszter. 1946. augusztus 31-én kinevezték svájci követté, 1947. június 14-én lemondott állásáról, nem tért vissza Magyarországra.

Balla Antal (1886–1953) bölcsészdoktori végzettséggel rendelkezett. 1910-től újságíróként tevékenykedett. 1931-ben tagja lett a Független Kisgazdapártnak. 1945 novemberében nemzetgyűlési képviselővé választották. 1945. november 15-től 1946. november 20-ig volt tájékoztatásügyi miniszter. 1946-tól 1948-ig a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen a gazdaságtörténet tanára volt.

Antall József (1896–1974) jogi végzettséggel rendelkezett. 1923-tól a Pénzügyminisztériumban, 1928-tól a Népjóléti és Munkaügyi, majd 1932-től a Belügyminisztériumban dolgozott, 1939-től miniszteri osztálytanácsosi, majd miniszteri tanácsosi rangban. 1931-től tagja volt a Független Kisgazdapártnak. A háború alatt részt vett az ellenállási mozgalomban, ezért 1944 márciusában letartóztatták. 1945-ben a Népjóléti Minisztériumban lett miniszteri tanácsos. 1945. május 4-étől a Népgondozó Hivatal vezetője. 1945. május 24-étől az Újjáépítési Minisztérium adminisztratív államtitkára, majd 1945. november 15-től 1946. július 23-ig újjáépítési miniszter volt. Jelentős szerepet töltött be a Magyar Vöröskereszt vezetésében. 1946-tól 1948-ig a Kisgazdapárt pártigazgatójaként dolgozott.

¹⁵ Nagy Imre (1896–1958) orosz hadifogolyként 1920-ban tagja lett a bolsevik pártnak. 1944-ben hazatérve beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe. 1944. december 22-től földművelésügyi, majd 1945. november 15-től 1946. március 20-ig belügyminiszter. 1947-től az Országgyűlés elnöke, majd élelmezési, begyűjtési miniszter. 1952 novemberétől miniszterelnökhelyettes, 1953 júniusától a minisztertanács elnöke. 1955 decemberében kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából, de 1956-ban visszavették, ismét miniszterelnök s az októberi forradalom vezére lett. 1958-ban halálra ítélték és június 18-án kivégezték. 1989-ben rehabilitálták.

Bevezetés

pádon kívül — három miniszter: Ries István igazságügyi, Bán Antal iparügyi valamint Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezeti miniszter tartozott.¹⁶ A Parasztpártnak egyetlen tárca, a vallás- és közoktatásügy maradt, amelyet továbbra is Keresztury Dezső töltött be.¹⁷

A kormány összetétele már február 23-án változott. Az 1945. évi földbirtokreform egyes túlzásainak rendezésére törekvő, másrészt a mezőgazdasági érdekképviseleti szerv kidolgozását napirendre tűző Kovács Béla földművelésügyi minisztert — feltehetőleg a baloldal kezdeményezésére — a Kisgazdapárt vezetése visszahívta a tárca éléről, mondván — mintha csak ekkor vált volna

Gerő (Singer) Ernő (1898–1980) orvosi tanulmányokat folytatott, de ezt abbahagyva a magyar és a nemzetközi kommunista mozgalomban vett részt. 1944 novemberétől a Kommunista Párt egyik vezetőjeként meghatározó szerepe volt a magyarországi események alakításában. 1945. május 11-től 1945. november 15-ig kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter, majd 1949. február 18-ig közlekedésügyi miniszter volt. Később pénzügyminiszterként, államminiszterként, külkereskedelmi, illetve belügyminiszterként működött. 1949 júniusától 1957 májusáig a Népgazdasági Tanács, a minisztertanács elnöke, az elnöki tanács tagja volt. 1963-ban kizárták a pártból.

Molnár (Jeszzenszky) Erik (1894–1966) az első világháború idején orosz hadifogságba került. Jogi végzettséggel rendelkezett. 1924-től 1944-ig ügyvédként dolgozott. 1928-tól részt vett a Kommunista Párt tevékenységében. 1944 végén tagja lett az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek. 1944. december 22-től 1947. szeptember 24-ig népjóléti miniszter volt. Később tájékoztatásügyi, külügyi, igazságügyi miniszter, illetve moszkvai, majd helsinki nagykövet, egyetemi tanár, a Történettudományi Intézet igazgatója, a legfelsőbb bíróság elnöke volt.

¹⁶ Ries István (1885–1950) jogi végzettséget szerzett. 1912-től ügyvédként dolgozott. 1924-ben belépett a Szociáldemokrata Pártba, 1934-től tagja lett a párt vezetésének. 1945 tavaszától tagja volt a törvényhozó testületnek. 1945. július 21-től 1950. július 17-ig vezette az Igazságügyminisztériumot. 1950. július 7-én koholt vádak alapján letartóztatták. 1956-ban rehabilitálták.

Bán (Rozmayer) Antal (1903–1951) vasmunkás, uradalmi gépészként dolgozott. Részt vett a szocialista ifjúmunkás mozgalomban. Jugoszláviában élt és magánúton tanult. Szabadkán és Zentán a Szociáldemokrata Párt vezetőségének tagja lett. 1942-ben Budapestre költözött, 1943-ban központi titkárrá választották. 1945-től a Szociáldemokrata Párt Politikai Bizottságának tagja, helyettes főtájtár. Tagja lett a törvényhozó testületnek. 1945 június 1-jétől iparügyi miniszter volt 1948. február 26-ig. Ekkor — a Kommunista Párttal való egyesülés ellenzése miatt — kizárták a pártjából. Külföldre távozott. Svájcban megalakította a Magyarországi Szociáldemokrata Párt külföldi szervezetét.

Rónai Sándor (1892–1965) kőműves. 1910-ben tagja lett a Szociáldemokrata Pártnak s 1922-től a miskolci szervezet vezetésében vett részt. 1936-ban az építőmunkás szakszervezet központi vezetőségének tagja lett. 1944 márciusában baloldali magatartása miatt letartóztatták. 1945-től 1965-ig tagja volt a törvényhozó testületeknek. 1945-től 1948-ig tagja volt a Szociáldemokrata Párt Politikai Bizottságának, majd az egyesült munkáspárt vezető testületeinek. 1945. július 21-től 1945. november 15-ig közellátásügyi, majd 1949. június 11-ig kereskedelem- és szövetkezeti miniszter volt. A továbbiakban külkereskedelmi miniszterként, az elnöki tanács elnökeként, tagjaként, illetve az országgyűlés elnökeként szerepelt.

¹⁷ Keresztury Dezső (1904–1996) 1928-ban magyar–német szakos tanári oklevelet szerzett. 1929-től 1936-ig a berlini Humboldt Egyetem magyar lektora és a Magyar Intézet könyvtárosa. 1936-tól a budapesti Eötvös Kollégium tanára, majd 1945-től 1948-ig igazgatója volt. 1945. november 15-én kinevezték vallás- és közoktatásügyi miniszterré, a tárcát – bár 1946 végén a két munkáspárt bizalmatlanságát tapasztalva lemondott, 1947. március 14-ig vezette. 1948-tól a Magyar Tudományos Akadémia főkönyvtárosa, 1950-től a Széchényi Könyvtár fősztályvezetője volt.

nyilvánvalóvá —, hogy Tildy Zoltán köztársasági elnökké választása és Nagy Ferenc miniszterelnökké történt kinevezése után neki kell átvenni a párt központi apparátusának irányítását. Az aktív, kezdeményező s a munkaspártoknak már ekkor gondokat jelentő Kovács Béla helyett a baloldaliként ismert Dobi István lett a földművelésügyi miniszter, akinek az államminiszteri helyére ekkor került B. Szabó István.¹⁸

A fokozódó politikai válság súlyosabb jele volt, hogy március 20-án Nagy Imre belügyminisztert — hivatkozva állítólagos betegségére — leváltották és helyére a Kommunista Párt az agresszivitásáról, fanatizmusáról ismert Rajk Lászlót állította.¹⁹

Nagy Ferenc 1946. november 20-áig tartó első összetételű kormányában további változást okozott Tombor Jenő honvédelmi miniszternek – a politikai helyzettel feltételezhetően összefüggő július 25-én bekövetkezett halála. A fegyverszüneti egyezmény szerény létszámú honvédség fenntartását engedélyezte ugyan, de a kormány kommunista tagjai elsősorban Rajk László, az engedélyezettnél is kisebb katonai erőt kívánt meghagyni, anyagi eszközeit (laktanyákat, raktárakat) is a rendőrség számára akarta igénybevenni. A cél az volt, hogy akcióképes fegyveres erő ne maradjon a kisgazdapárti vezetéssel működő Honvédelmi Minisztériumnál, azzal csak a kommunista irányítású Belügyminisztérium rendelkezék, a rendőrség révén. Tombor Jenőt ez minden bizonnyal megviselte. Utóda ideiglenesen Nagy Ferenc miniszterelnök lett, majd augusztus 21-én Bartha Albert kapott miniszteri kinevezést.²⁰

Július 20-án leváltották Antall József újjáépítési minisztert — feltételezhetően arra készülve, hogy rövidesen átszervezik a tárcát Építés- és Közmunkaügyi Minisztériummá — s Mistéth Endre hidépítészt nevezték ki miniszterré.²¹ A szervezeti átalakításra egyébként október 12-én került sor.

¹⁸ B. Szabó István (1893–1976) gazdálkodó. A Független Kisgazdapárt alapító tagja, 1933-tól 1947-ig a Békés megyei szervezet elnöke. 1939-től országgyűlési képviselő, a Parasztszövetség alapító tagja, majd alelnöke. 1944 decemberétől ismét képviselő s kinevezték a Honvédelmi Minisztérium politikai államtitkárává. Részt vett a Kisgazdapárt országos vezetésében. 1946. február 23-tól december 18-ig töltötte be az államminiszteri tiszteket. 1947 februárjában a Kovács Béla elleni eljárás miatt lemondott párttagságáról, majd augusztusában kilépett a Kisgazdapártból. 1956-ban Nagy Imre kormányának államminisztere lett. 1957-ben elítélték s csak 1959 végén szabadult.

¹⁹ Rajk László (1909–1949) 1937-től részt vett a spanyol polgárháborúban. Ismételtlen letartóztatták. 1945-től a Magyar Kommunista Párt vezetésének tagja, nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. 1946. március 20-tól 1948. augusztus 5-ig belügyminiszter, majd külügyminiszter. 1949 májusában törvénysértő eljárás indul ellene s 1949 szeptemberében kivégezték. 1955-ben rehabilitálták.

²⁰ Bartha Albert (1877–1960) hivatásos katonatiszt. Már 1918 novemberében és decemberében is hadügyminiszter volt. 1945-től kisgazdapárti parlamenti képviselő, 1946. augusztus 21-től 1947. március 14-ig volt honvédelmi miniszter. 1948-tól az Egyesült Államokban élt.

²¹ Mistéth Endre (1912–) építésztechnikus. Külföldi és hazai hidak tervezésében vett részt. 1945. november 23-tól az Iparügyi Minisztérium politikai államtitkára. 1946. július 21-én kine-

Bevezetés

A kormány összetételében — a kötet által tárgyalt időszakban — az utolsó változtatást Gordon Ferenc pénzügyminiszter lemondása jelentette. A jelek szerint erre a szovjet kormány követelése adott okot. A magyar gazdasági élet több vezetője — szovjet tilalom ellenére — adatokat bocsátott a nyugati szakemberek rendelkezésére — bízva abban, hogy a magyar gazdasági élet fellendítéséhez onnan támogatást kaphat az ország. A Magyar Nemzeti Bank vezetőinek leváltásával együtt augusztus 26-án lemondatták — a Kommunista Párt orra alá többször borsot törő s általuk ebben az ügyben is vétkesnek ítélt — Gordon Ferencet. Az új miniszter Rácz Jenő lett.²²

A Nagy Ferenc első kormányában tehát öt alkalommal történt változás, ebből négy eset a Kisgazdapárt minisztereit érintette és csak egy a Kommunista Párthoz tartozó tárcát. A változások többnyire politikai eredetűek voltak — és általában nem bizonyultak szerencséseknek.

Még változatosabban alakult a kormány, az egyes tárcák, a miniszterek munkáját segítő államtitkárok helyzete. A korábbi gyakorlatot követve kétféle államtitkár szerepelt ebben az időszakban is: az úgynevezett adminisztratív és a politikai államtitkár.

Az adminisztratív államtitkárok többnyire az adott tárca működési területének vagy egy részének kiemelkedő képességű szakemberei voltak. Feladatukat képezte a minisztérium, illetve egy-egy részlegének szakszerű vezetése adminisztratív irányítása. Kinevezésük — miként minden személyi változás — a minisztertanács jóváhagyásával a miniszter hatáskörébe tartozott. A pártok azonban politikai befolyásuk növelése érdekében törekedtek hatást gyakorolni az adminisztratív államtitkárok kiválasztására olyannyira, hogy egy idő után már az állami és pártvezetők sem nagyon igazodtak ki az államtitkári állományban. Adminisztratív államtitkárok is jórészt pártállásuk alapján és nem csupán szakmai szempontoktól vezérelve vettek részt az adott minisztérium életében. Hozzájárult ehhez az is, hogy hosszabb szolgálati idővel rendelkező magasabb beosztású tisztviselők elérhették a III. fizetési osztályt, tehát az adminisztratív

vezték újjáépítési miniszterré, majd 1946. október 12-én ennek utódjaként létrehozott Építés- és Közmunkaügyi Minisztérium vezetését is ellátta. 1947. január 14-ig. Megvádolták őt is az ún. „köztársaságellenes összeesküvés” ügyben való részvétellel. Elítélték és csak 1955-ben nyerte vissza szabadságát. 1956 után a Vízügyi Tervező Vállalat főmérnöke, 1983-ban címzetes egyetemi tanár lett.

²² Rácz Jenő (1907–1981) mezőgazdasági és jogi tanulmányokat folytatott. A Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének, majd a budapesti Kereskedelmi és Iparkamarának, illetve a Külkereskedelmi Hivatalnak, 1939-től a Kereskedelem- és Közlekedési, 1944-ben a Földművelésügyi Minisztériumnak a munkatársa volt. 1945–1946-ban a Közellátásügyi Minisztérium tisztviselője. 1946. augusztus 26-tól 1947. április 9-ig volt pénzügyminiszter. Közben, 1947. február 12-től március 14-ig ideiglenesen az Építés- és Közmunkaügyi Minisztérium vezetését is ellátta. A Kisgazdapártnak csak 1946 novemberétől volt tagja.

államtitkárok illetményének szintjét, s beosztásuktól függően ők is címzetes vagy helyettes államtitkári elnevezést kaptak. Ténylegesen is olyan feladatot láttak el — pártállásuknak megfelelően — mint egy adminisztratív államtitkár.

A politikai államtitkárok — a nevükből is következően — kifejezetten és elsősorban politikai személyiségek voltak, akiket az egyes pártok küldtek a minisztériumokba a miniszterek és a pártok vezetői közötti közvetlen kapcsolat biztosítása érdekében. Az volt a cél, hogy a meghatározott párthoz tartozó miniszter mellé elsősorban valamely más párt által küldött politikai államtitkár kerüljön, tehát hogy ne csak összekötő legyen a más pártállású miniszter és saját pártja között, hanem egyben kvázi ellenőr is. E feladataikon túl a politikai államtitkároknak lehetőségük volt arra, hogy az esetleg távollévő minisztert a tárcán belül és a minisztertanács ülésein is helyettesítsék. Azt, hogy a tárca esetleg több politikai államtitkára közül ki lássa el ezt a helyettesítő feladatot a miniszternek volt joga megállapítani.²³ Elosztásukat és számukat egyébként a miniszterek, illetve a pártok vezetői közösen határozták meg. E tekintetben viták is támadtak a vezetők között. Még az 1945. évi nemzetgyűlési választások előtt a munkáspártok több politikai államtitkári helyet szereztek meg maguknak. A választási eredményeknek megfelelő arányosítás a Tildy-kormány idején nem történt meg, Nagy Ferenc kormányának időszakában azonban – a Kisgazdapárt tagjainak, vezetőinek egyre türelmetlenebb észrevételei miatt ez a helyzet nem volt tovább tartható.

Összetettebbé vált a kérdés azzal, hogy a rossz anyagi, inflációs viszonyok miatt előtérbe került létszámcökkentési törekvések folytán — a Kommunista Párt nyomására egyébként jogosan — az államtitkárok számának a mérséklése is felmerült. A kommunista sajtóban olyan közlemény jelent meg, hogy a kormány elhatározása alapján a 46 államtitkár helyett csak 36-ot kell meghagyni azzal, hogy a 18 politikai államtitkár marad meg s közülük négy kommunista, négy szociáldemokrata, két parasztpárti és nyolc kisgazdapárti lesz. Ugyancsak 18 adminisztratív államtitkár megtartása szerepelt a közleményben.²⁴ A sajtóközlemény azonban csak vágyálom volt: ilyen határozatot a kormány nem hozott, másrészt a Kisgazdapártnak 11, a Kommunista Pártnak 8, a Szociáldemokrata Pártnak 6, míg a Parasztpártnak 4 politikai államtitkára volt a különböző minisztériumokban – és számuk lényegében változatlanul megmaradt november végéig. A „kormányhatározatra” hivatkozó akció is jelezte a tisztségek arányosítására irányuló kisgazda törekvésekkel szembeni baloldali, főleg kommunista párti élénk ellenállást.²⁵

²³ Lásd a [61.] 141. sz. jegyzőkönyv 68. napirendi pontját.

²⁴ Szabad Nép 1946. május 29.

²⁵ Révai Józsefnek ekkor, május 30-án jelent meg a Szabad Népben a Zsákbamacska című cikk, amely az arányosítást illető kisgazda követeléssel kapcsolatban — a diktatú-

Bevezetés

Meglehetősen nehéz mindezek folytán áttekinteni, reálisan bemutatni ezt a nagy politikai, gazdasági, kulturális, igazgatási felelősséget viselő vezetőréteget – amely a koalíción belüli erőviszonyok változásával együtt néhány hónap alatt is folyamatosan átalakult. Nem teljesen pontos ismereteink alapján az alábbi összeállításban próbáltunk képet adni Nagy Ferenc 1946. november 15-e előtti első kormányának államtitkáiról.

Miniszterelnökség	Balogh István	politikai	FKGP
	Millok Sándor	politikai	SZDP
	Vas Zoltán	politikai	MKP
	Eröss János	politikai	FKGP
	Bojta Ernő Béla	adminisztratív	SZDP ²⁶

ra lehetőségére utalva — leszögezte: „a demokráciában a többségnek kell érvényesülnie, lévén a demokrácia sem egyéb, mint a többség uralma. A demokráciának ez a meghatározása azonban vagy semmitmondó közhely vagy veszedelmes fél igazság. Mert nem minden többségi uralom: demokrácia. Ha a »többség« antidemokratikus, akkor a többség uralma nem demokrácia.”

Révai József (1898–1956) 1919-től kezdve részt vett a Kommunista Párt — elsősorban kulturális — munkájában. Tagja volt a párt vezető szerveinek. 1949–1953-ban népművelési miniszter, majd az Elnöki Tanács tagja, elnökhelyettese volt.

²⁶ Millok Sándor (1887–1959) 1917-től szociáldemokrata párttag, a közlekedési dolgozók szakszervezetének tisztviselője 1918–1919-ben a Vasutas Szövetség vezetőségének tagja. 1920-ban Bécsbe emigrált. 1924-ben tért vissza. 1931-től 1944-ig a Fővárosi Törvényhatósági Bizottság tagja. 1941-től 1944-ig a Népszava felelős szerkesztője. 1944 tavaszán a németek letartóztatták. 1945. június 13-ától 1946. június 11-éig miniszterelnökségi politikai államtitkár. 1945. augusztus 31-étől 1947. május 31-éig hazahozatali kormánybiztos. 1948-ban kizárták a Szociáldemokrata Pártból. Ezt követően nem vett részt a közéletben.

Vas (Weinberger) Zoltán (1903–1983) 1919-ben diákként bekapcsolódott a kommunista ifjúsági mozgalomba. 1920–1921-ben Csehszlovákiában élt. 1921-ben hazatért, de elítélték és fogolycseréjén került ki Szovjet-Oroszországba. 1925-ben Magyarországra küldték, ismét letartóztatták. 1940-ben a Szovjetunióba utazhatott. A moszkvai Kossuth Rádió munkatársa lett. A háború alatt belépett a Vörös Hadseregbe. 1944-től Magyarországon élt, tagja lett az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek. 1945 februárjától Budapest közellátási kormánybiztos. 1945. május 6-ától novemberig Budapest polgármestere. 1945. december 5-étől a Gazdasági Főtanács főtárcára, címzetes államtitkár volt. 1946. szeptember 26-án neveztek ki miniszterelnökségi politikai államtitkárrá. 1949 júniusától 1953 februárjáig az Országos Tervhivatal vezetője. A Komlói Szénbányászati Tröszt igazgatója lett. 1954 elejétől a Minisztertanács Titkárságának a vezetője. Nagy Imre kormányában közellátási kormánybiztos volt, ezért 1956 után Romániába deportálták. 1958-ban térhetett vissza Magyarországra. Kegyelemben részesítették.

Eröss János (1888–1962) jogi végzettséggel rendelkezett. 1923-tól 1945-ig ügyvédként dolgozott. 1906-tól a Függetlenségi 48-as Párt, 1930-tól a Nemzeti Radikális Párt, 1936-tól a Kisgazdapárt tagja volt, ez utóbbi párt vezetőségében is részt vett. Bekapcsolódott a német- és háborúellenes mozgalmakba. 1944. október 31-étől először a szovjet hatóságok, majd a magyar kormány megbízása alapján 1945 májusáig Szabolcs, majd Szatmár vármegye főispánja volt. Tagja lett a törvényhozó testületnek. Részt vett a Kisgazdapárt országos vezetőségében. 1946. február 23-ától 1946. november 20-áig a Jövőtételi Hivatal elnöke. 1946. április 5-én államtitkári rangot kapott. 1946. november 20-ától 1947. szeptember 24-éig közellátásügyi miniszter volt. 1948 elején nyugatra távozott.

Belügyminisztérium	Dulin Jenő	politikai	FKGP
	Gulácsi György	politikai	FKGP
	Reisinger Ferenc	politikai	SZDP
	Kiss Roland	adminisztratív	SZDP ²⁷
Földművelésügyi Minisztérium	Donáth Ferenc	politikai	MKP
	Takács Ferenc	politikai	SZDP
	S. Szabó Ferenc	adminisztratív	NPP
	Vásáry József	politikai	FKGP ²⁸
	Konkoly-Thege Sándor	adminisztratív	

Bojta (Burger) Ernő Béla (1890–1969) szegedi ügyvéd, a Szociáldemokrata Párt tagja. Baloldali magatartása miatt 1942-ben, majd 1944 áprilisában is letartóztatták. 1945 februárjától miniszterelnökségi miniszteri tanácsos, 1945 júniusától miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár és a minisztertanács jegyzője. 1945 júliusától egyben a Népbíróóságok Országos Tanácsának bírója, a fellebbezési fórum elnöke, majd a Legfelsőbb Bíróság tanácselnöke volt. 1950-ben állásából elbocsátották. 1958-ban az ügyvédek felülvizsgáló bizottság tagja, majd az Országos Ügyvédi Tanács elnöke volt.

²⁷ Dulin Jenő (1889–1959) ügyvéd, lapszerkesztő. 1931-ben belépett a Kisgazdapártba. 1935-től 1939-ig országgyűlési képviselő, majd ügyvédi tevékenységet folytatott Szekszárdon. 1945 májusától a Tolna vármegyei Nemzeti Bizottság elnöke. 1945. június 24-étől az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, részt vett a Kisgazdapárt Országos Intézőbizottságában. 1945. november 15-étől a Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztérium, 1946. február 27-étől a Belügyminisztérium, 1947. június 14-étől az Igazságügyminisztérium politikai államtitkára. 1947-től ismétlen országgyűlési képviselő. 1948 júliusától 1950-ig főügyész.

Gulácsi György (1908–1979) ügyvéd. 1931-től volt tagja a Kisgazdapártnak, 1936-tól a párt ügyésze. Részt vett az ellenállási mozgalomban. 1945 januárjától májusig a Budapesti Nemzeti Bizottság titkára, majd 1945 októberéig a Fővárosi Törvényhatósági Bizottság kisgazda csoportjának a vezetője volt. 1945 áprilisától az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek, majd a Nemzetgyűlésnek is tagja lett. 1945. november 15-étől belügyminisztériumi politikai államtitkár. 1947 augusztusától törökországi magyar követ volt, de 1949 tavaszán elhagyta állomáshelyét, csak 1963-ban tért haza.

Reisinger Ferenc (1880–1964) asztalos, szociáldemokrata párttag. Az 1918. évi forradalom idején Miskolc kormánybiztos főispánja. 1922-től 1939-ig nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő. 1945. november 14-étől 1947 szeptemberéig ismét nemzetgyűlési képviselő. 1945. november 15-étől 1947. június 14-éig belügyminisztériumi politikai államtitkár, majd országos erdészeti felügyelő. 1949-ben koholt vádak alapján elítélték. Kiszabadulása után rehabilitálták.

Kiss Roland (1888–1967) tisztviselő, szociáldemokrata párttag. 1918-ban Szabolcs vármegye kormánybiztos-főispánja. 1919-ben a direktórium elnöke, majd a Belügyi Népbiztosság munkatársa. 1919 után ötévi fegyházbüntetésre ítélték. 1945 után nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. 1945. április 1-jétől belügyminisztériumi adminisztratív, majd 1948-tól honvédelmi minisztériumi államtitkár, egy ideig az Állami Határügyi Bizottság elnöke. Tevékenyen részt vett a református egyház életében.

²⁸ Donáth Ferenc (1913–1986) jogász. 1934-től kommunista párttag. 1936-ban a Márciusi Front egyik szervezője. 1945-ben az Országos Földbirtokrendező Tanács elnökhelyettese. 1945 novemberétől 1948 januárjáig a Földművelésügyi Minisztérium politikai államtitkára. 1947 júliusától a Tervgazdasági Tanács tagja. Több párttagságot töltött be. 1951-ben koholt vádak alapján

Bevezetés

Honvédelmi Minisztérium	Zentai Vilmos	politikai	SZDP ²⁹
	Sárkány József	adminisztratív	
Igazságügyminisztérium	Pfeiffer Zoltán	politikai	FKGP
	Kovács Kálmán	politikai	MKP ³⁰

elítélték. 1954-ben rehabilitálták. Az Akadémia Közgazdaságtudományi Intézetének igazgatója lett. 1956-ban Nagy Imre miniszterelnökségi titkárságán dolgozott, ezért Romániába deportálták. 1958-ban tizenkétévi börtönbüntetésre ítélték. 1960-ban amnesztiával szabadult. Agrártörténeti kutatásokat folytatott.

Takács Ferenc (1893–1956) kőműves, 1910-től a Szociáldemokrata Párt tagja. A huszas évek elejétől a hőmezővásárhelyi pártszervezet titkára. 1935-től 1939-ig országgyűlési képviselő. 1936-tól pártja tiszántúli területi titkára. 1944 decemberétől 1948 áprilisáig tagja volt a törvényhozó testületnek. 1944. december 22-étől 1945. június 1-éig iparügyi miniszter. 1945 júniusától novemberig az Országos Gazdasági Tanács alelnöke. 1945. szeptember 6-ától tagja volt az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának. 1945. november 23-ától 1948. április 19-éig földművelésügyi politikai államtitkár. 1950-ben letartóztatták és tizenkét évi börtönbüntetésre ítélték. Halála után rehabilitálták.

S. Szabó Ferenc (1912–) agrármérnök, parasztpárti politikus. 1938-tól állt állami szolgálatban. 1944 decemberétől tagja volt a törvényhozó testületnek. 1947 májusáig a Parasztpárt országos vezetésének is tagja volt. 1944. december 23-ától 1945. július 15-éig földművelésügyi politikai államtitkár, majd június 5-én kinevezték földművelésügyi adminisztratív államtitkárrá s ezt a tisztséget 1948 júliusáig töltötte be. Ezt követően 1957 októberéig a Mezőgazdasági Múzeum főigazgatója. 1956-ban a Petőfi Párt egyik főtítkárhelyettese volt.

Vásáry József (1890–1975) gazdálkodó. Vásáry István, az ideiglenes kormány pénzügyminiszterének fivére, kisgazdapárti politikus. 1929-től felsőházi tag. 1944 decemberétől a törvényhozó testület tagja. 1944. december 23-ától 1946. március 22-éig földművelésügyi politikai államtitkár. 1946. március 12-én húsz társával együtt kizárták a Kisgazdapártból. A Magyar Szabadság Párt, majd a Magyar Függetlenségi Párt tagja lett. 1956-ban részt vett a Magyar Szabadság Párt újjászervezésében.

Konkoly-Thege Sándor (1888–1969) gazdasz, állattenyésztő. 1942–1944-ben államtitkár a Földművelésügyi Minisztériumban. 1942-től a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem címzetes rendkívüli tanára, 1945-től 1950-ig az Agrártudományi Egyetem tanára. 1950-től 1957-ig az Állattenyésztési Kutatóintézet tudományos munkatársa.

²⁹ Zentai (Zuschlag) Vilmos (1899–1983) kertész. 1918-tól volt tagja a Szociáldemokrata Pártnak. A két világháború között a Fővárosi Vízműveknél dolgozott. 1922-től 1944-ig pártja nemzetiségi bizottságának és egy budapesti kerületi pártszervezetnek a titkára. 1945–1947-ben a párt Politikai Bizottságának, 1945-ben a Budapesti Nemzeti Bizottságnak a tagja. 1945 novemberétől nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. A Pártszervezet és a Fialatok c. lap felelős szerkesztője. 1945. november 20-ától 1947 végéig a Honvédelmi Minisztérium politikai államtitkára. 1945-től a Fővárosi Vízművek igazgatója. 1950-ben koholt vádak alapján elítélték, 1963-ban rehabilitálták.

Sárkány József (1893–1972) jogi végzettséggel rendelkezett. 1918-tól tartalékos hadnagyként polgári alkalmazott volt a Honvédelmi Minisztériumban. 1945 márciusában századosá léptették elő, miniszteri tanácsosi rangban a jogi csoport főnöke lett. 1945. augusztus 2-ától 1948 márciusáig a Honvédelmi Minisztérium adminisztratív államtitkára volt. A népbíróság ekkor, hamis vádak alapján elítélte. 1963-ban a Legfelsőbb Bíróság hatályon kívül helyezte az ítéletet.

³⁰ Pfeiffer Zoltán (1900–1981) jogi végzettsége volt, ügyvédi gyakorlatot folytatott. 1931-ben belépett a Kisgazdapártba, 1936-tól a párt ügyésze volt. 1944-ben a függetlenségi és ellenállási mozgalom egyik szervezője. 1945 áprilisától tagja volt a törvényhozó testületnek. 1945 augusztu-

Iparügyi Minisztérium	Mistéth Endre	politikai	FKGP
	Nógrádi Sándor	politikai	MKP
	Róth Pál	politikai	FKGP
	Kelemen Gyula	adminisztratív	SZDP
	Salamon Rác Tamás	adminisztratív	NPP
	Sári Ignác	adminisztratív	FKGP ³¹

sától részt vett pártja Országos Intéző Bizottságában. 1945. november 22-étől 1946. december 31-éig igazságügyminisztériumi politikai államtitkár volt. 1946 szeptemberében tagja lett a Kiszabadpárt Politikai Bizottságának, de a baloldali pártok nyomására le kellett mondania erről a tisztségéről és az államtitkárságról, majd 1947. február 12-én kilépett a Kiszabadpártból is. 1947. augusztus 4-én megalapította az ellenzéki Magyar Függetlenségi Pártot, az Ellenzék című hetilap főszerkesztője lett. Pártja jelentős sikert ért el az 1947. évi választásokon. Eljárást indítottak ellene, de 1947. november 4-én elhagyta az országot. Részt vett az emigráció munkájában.

Kovács Kálmán (1913–1991) jogász. 1933-ban a Nemzeti Radikális Párt tagja lett, részt vett a Márciusi Front munkájában. 1944 októberétől Kisújszállás város főjegyzője, a Kommunista Párt városi szervezetének titkára. 1944 decemberétől az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja és az Igazságügyminisztérium politikai államtitkára. 1945 márciusától a Kommunista Párt Központi Vezetőségének tagja. 1945 decemberétől Jász-Nagykun-Szolnok vármegye főispánja. 1946 novemberétől 1954 elejéig a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium vezető tisztségviselője. 1954 tavaszától 1957 novemberéig az igazságügyminiszter első helyettese, majd a Művelődésügyi Minisztérium főosztályvezetője. 1959-től 1983-ig az ELTE Állam- és Jogtudományi karán tanszékvezető egyetemi tanár.

³¹ Mistéth Endréről lásd e Bevezetés 21. jegyzetét.

Nógrádi Sándor (1894–1971) kommunista politikus. Több ország kommunista mozgalmában vett részt. A második világháború idején Moszkvában a Kommunista Internacionálé munkatársa, ekkor lépett be a Magyar Kommunista Pártba. A kijevi partizániskola parancsnoka volt. 1945-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, 1945 novemberétől az Iparügyi Minisztérium politikai államtitkára. 1946 októberétől a Kommunista Párt Agitációs és Propaganda Osztályának vezetője. 1947 novemberétől a Miniszterelnökség politikai államtitkára. 1948 és 1955 között a néphadsereg politikai főcsoportfőnökségének vezetője. 1957 és 1960 között Pekingben és Hanoiiban nagykövet.

Róth Pál (1908–1974) magántisztviselő. 1932-től az Első Pécsi Bőrgyár Rt. munkatársa. 1945 decemberétől 1948-ig a cég vezérigazgatója. 1932-től a Független Kiszabadpárt tagja. 1945 után a pécsi szervezet főtitkára. Részt vett a város és a vármegye törvényhatósági bizottságának munkájában. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő. 1946. augusztus 2-től 1947. november 15-éig iparügyi politikai államtitkár. 1947 szeptemberétől 1948 áprilisáig pártja Politikai Bizottságának tagja. 1951 márciusában letartóztatták és elítélték. Kiszabadulása után visszavonult a politikai élettől.

Kelemen Gyula (1897–1973) műszerész. 1916-tól szociáldemokrata párttag. Több budapesti gyárban dolgozott. 1925 után a Szociáldemokrata Párt újpesti szervezetének titkára. 1929-től Újpest város képviselőtestületének és Pest vármegye törvényhatósági bizottságának tagja. 1945. június 8-ától iparügyi adminisztratív államtitkár. 1948. január 21-én lemondott minden tisztségéről. 1948. január 29-én életfogytiglani fegyházra ítélték. 1956-ban kiszabadult, október 31-én a Magyar Szociáldemokrata Párt főtitkárává választották. Részt vett Nagy Imre kormányában. Ezért elítélték, 1963-ban bírósági ítélet mentette fel a korábbi vádak alól.

Salamon Rác Tamás ellen 1946. május 18-án fegyelmi eljárás indult, utána feltehetően megvált a tisztségétől. További működéséről nincsenek adataink.

Sári Ignác (1900–1991) építészmérnök. 1945 januárjától a Budapesti Nemzeti Bizottság kiszabadpárti tagja. Budapest építésügyi kormánybiztosa, az Újjáépítési Hivatal vezetője, illetve a

Bevezetés

Kereskedelem- és szövetkezet- ügyi Minisztérium	Dulin Jenő	politikai	FKGP
	Jócsik Lajos	politikai	NPP
	Meixner Ernő	politikai	FKGP
	Szolnoki István	politikai	FKGP
	Pozsgay Gyula	adminisztratív	SZDP
	Vajda Imre	adminisztratív	SZDP ³²

Fővárosi Közmunkatanács osztályvezetője. 1945 júliusától 1946 júliusáig az Iparügyi Minisztérium államtitkára. 1945 októberétől a budapesti törvényhatósági bizottság tagja. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő. 1947 után több vállalatnál dolgozott.

³² Jócsik Lajos (1910–1980) közgazdász, szociológus. Részt vett a csehszlovákiai Sarló mozgalomban. 1939-től Budapesten dolgozott. 1940–1942-ben a Kelet Népe c. folyóiratot szerkesztette. 1945 után részt vett a Nemzeti Parasztpárt vezetésében. 1945 júniusától az Ideiglenes Nemzetgyűlés, majd a Nemzetgyűlés és 1949-ig az Országgyűlés tagja. 1945. november 15-étől 1949-ig a Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztérium politikai államtitkára, egyben áttelepítési kormánybiztos. Jelentős szerepe volt a csehszlovák–magyar lakosságcsere lebonyolításában. 1956-ban tagja a Petőfi Párt Ideiglenes Intézőbizottságának.

Meixner (Csejkei) Ernő (1887-?) jog- és államtudományi doktorátussal rendelkezett. 1914-ben egységes bírói és ügyvédi vizsgát tett. 1920-tól 1930-ig Győrött ügyvédi gyakorlatot folytatott. 1930-ban a Győri Kereskedelmi- és Iparkamara főtítkárává választották. 1946. június 14-én a Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztérium politikai államtitkárává nevezték ki. 1946. augusztus 9-én a Magyar Nemzeti Bank elnöke lett.

Szolnoki (Ösztreicher) István (1908–1986) jogi, vegyész és közgazdász diplomával rendelkezett; gyártulajdonos és kereskedő volt. 1938-ban lépett be a Kisgazdapártba. A német megszállás idején részt vett az ellenállási mozgalomban. 1945. január 11-én letartóztatták. Szabadulása után pártja közgazdasági osztályának vezetője lett. A budapesti Törvényhatósági Bizottság, a fővárosi Intézőbizottság tagja, 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő. 1946. október 1-jétől december 31-éig a Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztérium politikai államtitkára. Több vállalat vezetésében vett részt. 1947 februárjában lemondott a pártjában betöltött tisztségeiről, majd parlamenti mandátumáról is. 1957 júliusától 1958 februárjáig közbiztonsági őrizetben volt.

Pozsgay Gyula (1907–1984) nyomdász. 1924-től a Szociáldemokrata Párt tagja. Vezető szerepet töltött be a nyomdász szakszervezetben. 1944 decemberétől a pécsi Nemzeti Bizottság tagja, beválasztották az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe és annak Politikai Bizottságába is. 1944. december 23-ától a Közlekedésügyi Minisztérium politikai, majd 1945. december 6-ától 1946 májusáig a Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztérium adminisztratív államtitkára. A Peyer-csoport tagjaként kizárták a Szociáldemokrata Pártból. 1950-ben letartóztatták és életfogytiglani börtönre ítélték. 1955-ben közkegyelemben részesült, majd rehabilitálták. 1956-ban részt vállalt a Szociáldemokrata Párt vezetésében. 1962-ben tagja lett a Magyar Szocialista Munkáspártnak.

Vajda Imre (1900–1969) közgazdász, 1917-től a Szociáldemokrata Párt tagja. A Tanácsköztársaság után Bécsbe emigrált. 1936-ban kiutasították Ausztriából és hazatért. 1945 után pártja értelmiségi titkára. 1946. április 18-ától a Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztérium osztályfőnöke, majd 1946 májusától adminisztratív államtitkára. 1947. júliusától 1949-ig az Országos Tervhivatal elnöke, a Tervgazdasági Tanács tagja, majd a Belkereskedelmi Minisztérium államtitkára. 1951-ben koholt vádak alapján letartóztatták. 1956-ban rehabilitálták. A Közgazdaságtudományi Egyetem tanszékvezető tanárává nevezték ki.

Közellátásügyi Minisztérium	Szobek András	politikai	MKP
	Mátéffy Géza	adminisztratív	FKGP
	Szabon János	adminisztratív	NPP ³³
Közlekedési Minisztérium	Varga Lajos	politikai	FKGP
	Bebrits Lajos	adminisztratív	MKP ³⁴
Külügyminisztérium	Bolgár Elek	miniszterhelyettes	MKP
	Sebestyén Pál	adminisztratív	pk. ³⁵

³³ Szobek András (1894–1986) ácsmunkás. Szociáldemokrata, majd kommunista párttag volt. A Tanácsköztársaság idején vörösőr-parancsnok. 1919 végén internálták. 1920-tól 1944-ig a Szociáldemokrata Párt békéscsabai titkára. 1944-ben ismét internálták. 1945 elején a Kommunista Párt Békés megyei titkára, majd főispánja. 1945-től 1949-ig közellátási politikai államtitkár. 1949-től követ, majd külkereskedelmi miniszterhelyettes. 1954–1956-ban begyűjtési miniszter. A Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének tagja.

Mátéffy Géza (1900–1980) államtudományi doktor. 1933-ig a közgazdasági életben tevékenykedett. 1930-tól a Kisgazdapárt tagja. 1941-től az Országos Közellátási Hivatal munkatársa, majd a Közellátásügyi Minisztérium titkára. A német megszállás idején megvált a hivatalától. 1945 márciusában a budapesti közellátási kormánybiztos helyettese lett. 1945 májusától a Közellátásügyi Minisztérium adminisztratív államtitkára. 1945 júniusától a törvényhozó testület tagja. 1947 decemberétől a Közellátási Hivatal elnöke. 1948 áprilisában visszavonult a közéletől.

Szabon János (1900–1991) jogi és agrármérnöki végzettséggel rendelkezett. Egyéni gazdálkodóként dolgozott. 1940-től 1944-ig a Terményforgalmi Vállalat munkatársa volt. A Parasztpárt tagja lett. 1945. június 11-étől 1947 decemberéig a Közellátásügyi Minisztérium adminisztratív államtitkára. 1948-ban kizárták a Parasztpártból.

³⁴ Varga Lajos (1885–1972) jogász. 1945-től a Kisgazdapárt tagja. A MÁV főtanácsosa. 1945 novemberétől a Közlekedésügyi Minisztérium politikai államtitkára. 1945-től 1949-ig a fővárosi Törvényhatósági Bizottság tagja, 1948-tól alelnöke. 1950-től a MASPED elnöke.

Bebrits Lajos (1891–1963) vasúti forgalmi tiszt. 1910-től a MÁV-nál, majd a román államvasútnál dolgozott. 1919-től 1923-ig az Erdélyi Vasutas Szövetség titkára. 1923-tól 1932-ig az Egyesült Államokban dolgozott. Egy ideig a Kazányi Vasútigazgatóság forgalmi osztályának vezetője. 1945 után, hazatérve, a Kereskedelem- és közlekedésügyi Minisztérium közlekedési főosztályán dolgozott. 1945 novemberétől adminisztratív államtitkár, 1949-től 1956-ig közlekedésügyi és postaügyi miniszter. 1957-től svédországi, norvégiai és izlandi nagykövet. 1959-től 1962-ig az Országos Idegenforgalmi Tanács főtitkára volt.

³⁵ Bolgár Elek (1883–1955) jogász, történész. 1906-tól részt vett a szociáldemokrata mozgalomban. 1907-től 1911-ig az Egyesült Államokban élt. 1918-ban belépett a Kommunista Magyarországi Pártjába. 1919-ben a Tanácsköztársaság bécsi követe, majd a külügyi népbiztos helyettese. 1919-ben Bécsbe, majd Berlinbe emigrált. 1937-től a Szovjetunióban élt, főiskolán, majd egyetemen tanított. Hazatérése után külügyi államtitkár, 1948-tól prágai, 1949–1950-ben londoni követ. 1951-től az ELTE-n tanár.

Sebestyén Pál (1893–1973) diplomata. 1918-tól a Külügyminisztérium munkatársa. 1923-ban a fiumei konzuli kirendeltség vezetője. 1924-től a Vegyes Döntőbizottságok melletti Kormány megbízottak Hivatalánál, 1931-től 1936-ig a Nemzetközi Agráralap baseli titkárságán dolgozott. 1937-től a Külügyminisztérium nemzetközi és szerződési osztályának vezetője volt. 1945 júliusától a minisztérium adminisztrációját irányította. 1945 októberétől adminisztratív államtitkár. 1946–1947-ben a párizsi békeelőkészítő értekezleten résztvevő magyar delegáció tagja.

Bevezetés

Népjóléti Minisztérium	Cseh-Szombathy László	politikai	FKGP
	Zsebők Zoltán	politikai	NPP
	Székely Miklós	adminisztratív	SZDP
	Vikol János	adminisztratív	MKP ³⁶
Pénzügyminisztérium	Antos István	politikai	MKP
	Kemény György	politikai	SZDP
	Nyárádi (Scheidl) Miklós	politikai	FKGP
	Vásárhelyi István	adminisztratív	pk.
	Vasady-Kovács Ferenc.	adminisztratív	FKGP ³⁷

³⁶ Cseh-Szombathy László (1894–1968) orvos. 1920-tól 1925-ig a Pázmány Péter Tudományegyetem belgyógyászati klinikáján tanársegéd. 1925-től 1950-ig a Bethesda Közkórház belgyógyász főorvosa. 1930-ban belépett a Kisgazdapártba. 1935-től 1939-ig országgyűlési képviselő. 1945 májusától a budapesti törvényhatósági bizottság alelnöke, illetve tagja. 1945. június 24-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés, a Nemzetgyűlés, majd az Országgyűlés tagja. 1945. augusztus 23-ától 1947. november 15-éig a Népjóléti Minisztérium politikai államtitkára. 1948 végén lemondott mandátumáról, visszavonult a politikai élettől. Részt vett a Kisgazdapárt vezetésében és a református egyház különböző szervezeteinek munkájában.

Zsebők Zoltán (1908–1984) orvos, radiológus. 1934-től a Rókus Kórházban, majd az Eötvös Lóránd Rádium és Röntgen Intézetben, s több vidéki kórházban dolgozott. 1945 őszén az Országos Társadalombiztosítási Intézet aligazgatója. 1945 májusában belépett a Nemzeti Parasztpártba. 1945. november 23-tól 1946 végéig a Népjóléti Minisztérium politikai államtitkára, majd 1947 őszéig a Vallás- és közoktatásügyi Minisztérium államtitkára. 1947-ben a radiológiai gyakorlat egyetemi magántanárává, majd egyetemi tanárrá nevezték ki.

Székely Miklós korábban a minisztérium osztályfőnöke volt, további működéséről nincsenek adataink.

Vikol János (1911–1970) orvos. 1935-től 1938-ig hivatásos katonaoorvos. Kardvívóként aktív sportoló. A háború során szovjet hadifogságba került, elvégezte az antifasiszta iskolát, majd a szovjet hadseregben harcolt. 1945-től 1955-ig a Népjóléti, majd az Egészségügyi Minisztérium államtitkára, majd 1958-ban főosztályvezetője. 1959-től az Országos Onkológiai Intézet igazgatója. 1966-tól az Egészségügyi Világszervezet (WHO) rákellenes szekciójának vezetője.

³⁷ Antos István (1908–1960) közgazdász. 1945-től volt tagja a Kommunista Pártnak. 1945-től pénzügyminisztériumi politikai államtitkár, az Országos Gazdasági Tanács főtítkára. 1946. augusztus 5-étől a Magyar Nemzeti Bank kormánybiztos-helyettese, majd 1955. január 10-éig, illetve 1956. november 16-ától 1957. május 9-éig a pénzügyminiszter első helyettese, ezt követően haláláig pénzügyminiszter. 1949-től 1960-ig országgyűlési képviselő. 1954-től egyetemi tanár. 1957-től részt vett a Magyar Szocialista Párt vezetésében.

Kemény György (1888–1976) közgazdász. Újságíróként több lapnál dolgozott, egy ideig a Pester Lloyd gazdasági rovatvezetőjeként. A Szociáldemokrata Párt gazdasági szakértője volt. 1945 novemberétől pénzügyi politikai államtitkár. 1946-ban a pénzügyi stabilizációs program egyik előkészítője. 1947 novemberétől országgyűlési képviselő. 1948 augusztusában Angliába emigrált. 1951-től 1959-ig a Szabad Európa Rádió gazdasági munkatársa volt.

Nyárádi (Scheidl) Miklós (1905–1976) államtudományi, valamint bírói és ügyvédi oklevelet szerzett. 1928-tól a Pesti Hazai Első Takarékpénztárnál dolgozott, majd 1936-tól ügyész, 1938-tól főügyész volt. Részt vett az ellenállási mozgalomban. 1945-ben belépett a Kisgazdapártba. 1946. március 26-ától az elhurcolt javak hazahozatalának kormány megbízottja. 1946. április 6-ától 1947. március 14-éig pénzügyminisztériumi politikai államtitkár. 1947. március 14-étől 1948.

Tájékoztatásügyi Minisztérium	Kállai Gyula	politikai	MKP ³⁸
Újjáépítési, illetve Építés- és Közmunkaügyi Minisztérium	Adorján János	politikai	NPP
	Gács Ganz Lajos	politikai	SZDP
	Lakatos Miklós	politikai	MKP
	Varga István	politikai	FKGP
	Bencsik Gyula	adminisztratív	FKGP ³⁹

december 20-áig pénzügyminiszter. 1947-től országgyűlési képviselő volt. 1948 végén hivatalos külföldi úttjáról nem tért vissza. Az Egyesült Államokban volt egyetemi tanár.

Vásárhelyi István (1897-?) közgazdász. A Keleti Kereskedelmi Akadémia elvégzése után jogi doktorátust szerzett. 1920-tól dolgozott a Pénzügyminisztériumban. A Szalasi-kormány idején politikai magatartása miatt kényszernyugdíjazták. 1945 áprilisában került vissza a munkahelyére. 1945. június 26-án kinevezték pénzügyminisztériumi adminisztratív államtitkárrá. 1945. július 15-étől 1945. augusztus 5-éig egyben a Magyar Nemzeti Bank kormánybiztos-helyettese volt.

Vasady Kovács Ferencet egészségi állapotára tekintettel, 1947. június 12-én felmentették a pénzügyminisztériumi adminisztratív államtitkári állásától, nyugállományba helyezték.

³⁸ Kállai Gyula (1910–1996) újságíró. Részt vett az ellenállási mozgalomban. 1945-től a Kommunista Párt Központi Vezetőségének tagja, a Szabadság, majd a Szabad Föld c. lap szerkesztője. 1945. június 13-ától július 18-áig miniszterelnökségi adminisztratív, majd november 23-áig politikai államtitkár, ezt követően tájékoztatásügyi minisztériumi politikai államtitkár. 1949-től 1951-ig külügyminiszter. 1951-ben letartóztatták, 1956-ban rehabilitálták. 1957-ben művelődésügyi miniszter. 1960-tól 1965-ig a kormány elnökének helyettese, majd 1967-ig a kormány elnöke, 1967-től 1971-ig az Országgyűlés elnöke volt.

³⁹ Adorján János (1900–1949) tanító. Munka mellett szerzett mezőgazdasági üzemviteli ismereteket. 1945-től a Parasztpárt tagja. 1945-től 1947-ig nemzetgyűlési képviselő. 1945. június 17-étől 1946. június 11-éig az Újjáépítési Minisztérium politikai államtitkára. 1946-tól 1948-ig a Magyar Mezőgazdaság c. hetilap főszerkesztője. 1949-ben öngyilkos lett.

Gács (Gách) Ganz Lajos (1888-?) építészmérnök. Az első világháború idején a MÁV Központi Ügyvezetőségén a magasépítési osztály vezetője volt. Később az angol kormány megbízásából éveken át gátépítési munkákon dolgozott Egyiptomban és Szudánban. Hazatérése után az ő kezdeményezésére hozták létre az Országos Öntözési Hivatalt. A Szociáldemokrata Párt javaslata alapján nevezték ki 1945. június 17-én az Újjáépítési Minisztérium politikai államtitkárává.

Lakatos Miklós (1904–1965) szerszámkészítő. 1920-tól a Kommunista Párt tagja. Többször letartóztatták, 1929-ben kizárták a vasas szakszervezetből. 1945 után előbb a Ganz Hajógyár üzemi bizottságának elnöke, majd az Újjáépítési Minisztérium csoportfőnöke, 1945. június 13-ától politikai államtitkára. 1947–1958-ban az Építési és Közmunkaügyi Minisztérium államtitkára volt.

Varga István (1897–1962) statisztikus, közgazdász. 1927-től a Magyar Gazdaságkutató Intézet igazgatója. 1940-től nyilvános rendkívüli, 1945-től rendes egyetemi tanár. 1945-től a Kisgazdapárt tagja. 1945. június 13-ától az Újjáépítési Minisztérium gazdaságpolitikai főosztályát vezette államtitkári rangban. 1946. január 9-étől államtitkár. 1946. június 19-étől az Anyag- és Árhivatal elnöke. 1948-tól az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének munkatársa, 1957-től a Közgazdaságtudományi Egyetem tanára volt.

Bencsik Gyula (1898–1986) építész. 1920-tól 1926-ig a honvédségnél, majd önálló kőműves mesterként dolgozott. 1930-tól tagja volt a Kisgazdapártnak, és 1932-től a párt nagyválasztmányának is. 1945 novemberétől a törvényhozó testület tagja, 1945. augusztus 20-ától 1948. április 17-éig pártja alelnöke, a vezetőség tagja. 1945. november 20-ától az Újjáépítési Minisztérium adminisztratív államtitkára. 1948 december elején tisztségeiről és országgyűlési mandátumáról lemondott.

Bevezetés

Vallás- és közoktatásügyi Minisztérium	Bereczky Albert	politikai	FKGP
	Nagy Miklós	adminisztratív	FKGP
	Simon László	adminisztratív	SZDP ⁴⁰
	Bassola Zoltán	adminisztratív	

A minisztériumok mellett a kormány szorosan vett feladatainak végrehajtásában vettek részt a különböző országos hatáskörű hivatalok, kormánybiztosságok is. Ezek tulajdonképpen a Miniszterelnökség vagy az egyes szakminisztériumok meghatározott feladatkörét kapták meg közvetlen kezelésre, bizonyos fokig önálló, de a minisztertanács ellenőrzésével, jóváhagyásával való irányítására. Ilyen szerv volt a Gazdasági Főtanács, a Jóvátételi Hivatal, az Anyag- és Archivatal, a Hazahozatali Kormánybiztosság, az Elhagyott Javak Kormánybiztossága és még jó néhány, már a háború előtt is működött, valamint 1945–1946-ban létrehozott szerv is. Mindezen szervek vezetését politikai vagy címzetes államtitkárokra illetve magasrangú tisztviselőkre bízta, akik közül többen a megfelelő minisztériumban is államtitkárként működtek vagy az adott ügyekkel kapcsolatban vezetői feladatokat láttak el.

E szervek közül a legjelentősebbet, a Gazdasági Főtanácsot a 12 090/1945. ME sz. rendelettel (MK 1946. január 9.) hozták létre. Elnöke a miniszterelnök, tagja kezdetben csak az ipariügyi és közlekedésügyi miniszter volt, 1946. február 14-étől pedig a pénzügy, valamint a közellátásügyi miniszter is tagja lett, de

⁴⁰ Bereczky Albert (1893–1966) református lelkész. Kiemelkedő szerepet vitt a református egyházi élet szervezésében. A német megszállás idején bekapcsolódott az ellenállási mozgalomba. 1945 elején belépett a Kisgazdapártba. 1945 áprilisától a törvényhozó testületek tagja volt, beválasztották a budapesti Törvényhatósági Bizottságba. 1945. május 1-jétől 1946 júniusáig a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium politikai államtitkára. 1948 júliusától a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke. 1948-ban lemondott parlamenti mandátumáról, majd 1958-ban — betegsége miatt — püspöki tisztségéről is.

Nagy Miklós (1893–1975) a budapesti, a müncheni és a lausannei tudományegyetemen végezte tanulmányait. 1920-tól Mezőtúron középiskolai tanár, 1926 júliusától a szeghalmi református gimnázium igazgatója. 1946 márciusától debreceni tankerületi főigazgató. 1946. május 24-étől 1947. április 3-ig vallás- és közoktatásügyi minisztériumi politikai, illetve ez után 1948. február 6-ig adminisztratív államtitkár, majd 1949 májusáig minisztériumi osztályvezető volt.

Simon László (1912–1968) pedagógus, geográfus. 1940-től 1945-ig gyakorló gimnáziumi tanár. 1945-ben a Szociáldemokrata Párt tagja lett. 1945-től 1947-ig a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium adminisztratív államtitkára. Később megszervezte és vezette a Földrajzi Könyv- és Térképtárat; a Földrajzi Társaság főtákará volt.

Bassola Zoltán (1902–1968) tanár. 1934-től az Országos Közoktatási Tanács jegyzője, majd ügyvezető igazgatója. 1938-tól a Vallás- és közoktatásügyi Minisztérium munkatársa. Segítette a lengyel menekülteket, a zsidó pedagógusokat. A nyilas időben bujkálnia kellett. 1946-tól a minisztérium államtitkára. 1948-ban nyugdíjazták. 1957-től az Országos Széchényi Könyvtár tudományos munkatársa volt.

ülésein gyakran részt vettek más gazdasági tárcák vezetői is. Tényleges vezetését Vas Zoltán, egyben a Miniszterelnökség államtitkára látta el. Többnyire részt vett a minisztertanács ülésein, így közvetlenül tájékozódott az ország gazdasági és egyben politikai kérdéseiről is. A Gazdasági Főtanács feladatkörét képezte az inflációs időben a tárcák havonkénti költségelőirányzatainak összehangolása, később az éves állami költségvetés előkészítése, az illetmények, pótlékok megszabása, a nagyobb befektetések, külföldi megrendelések, hitelek, állam által nyújtott kölcsönök előzetes véleményezése, az árak alakulásának megszabása, a stabilizáció előkészítése.⁴¹ Röviden: a kormány, az egyes tárcák, intézmények gazdasági ügyeiben a minisztertanács elé terjesztés előtti állásfoglalás, a minisztertanács számára a döntések előkészítése, illetve tulajdonképpen ezek meghozatala volt a feladata.

A Jóváételi Hivatalt Nagy Ferenc kormányának egyik első intézkedéseként hozták léte. Előkészítésére Vas Zoltán, a Gazdasági Főtanács főtitkára még 1946 januárjában tett javaslatot. Az ő szándéka természetesen az volt, hogy a fegyverszüneti egyezmény alapján felmerülő kötelezettségek teljesítését, ezek finanszírozását szolgáló szerv a Gazdasági Főtanács közvetlen felügyelete alatt működjék. A Kisgazdapárt — elsősorban Bárányos közellátásügyi miniszter — határozottan tiltakozott a szervezeti megoldás ellen, ami a Gazdasági Főtanács törekvéseinek a bírálatát is jelentette. „A jóváétel — olvasható az észrevételben — a nemzetre nehezedő legsúlyosabb nemzetközi kötelezettség, amelyért az egész minisztériumot [értve ez alatt az egész kormányt] igen súlyos alkotmányjogi felelősség terheli. Ezért a Jóváételi Hivatalnak feltétlenül az egész minisztérium, illetőleg az ezt képviselő miniszterelnök úr felügyelete és irányítása alá kell tartoznia.” Tiltakozott az előterjesztés azon része ellen is, amely arra hatalmazta volna fel a Gazdasági Főtanácsot, hogy bármilyen rendeletet kiadjon és azt saját maga végre is hajtsa, mert — mint mondta — erre csak a minisztérium lehet jogosult. Rámutatott arra is, hogy „a jóváételi kötelezettségek még nemzetközi viszonylatban sincsenek teljesen tisztázva; tisztázásuk pedig az egész kormány, illetőleg az egyes miniszterek feladata, de semmi esetre sem végezhetik azt, csupán a Gazdasági Főtanácsban helyet foglaló miniszterek.”⁴²

⁴¹ A Gazdasági Főtanácsról szóló eredeti tervezet lehetőséget adott volna arra, hogy a kormány hatáskörébe tartozó kérdések tárgyában is rendelkezessen, illetve hogy olyan határozatokat is hozhasson, amelyek azon társmiszterek területét is érintik, akik a határozathozatalnál nem voltak jelen. A kisgazdapárti miniszterek észrevétele alapján, amelyhez a szociáldemokrata igazságügyminiszter is csatlakozott, e kérdések áthidalására a minisztertanács úgy határozott, hogy a kormány hatáskörébe eső javaslatokat a Gazdasági Főtanács tartozik a minisztertanács elé terjeszteni, rendkívül sürgős esetekben pedig az előterjesztéseket körözés útján kell elfogadtatni. (MOL XIX-A-83a 76. sz. jegyzőkönyv, 1945. december 22., 8. napirendi pont.)

⁴² Lásd az [1.] 84. sz. jegyzőkönyv 9. napirendi pontját és jegyzetét.

Bevezetés

A Jóvátételi Hivatal létrehozásáról intézkedő 1500/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. február 12.) jórészt figyelembe vette az említett észrevételeket. Elnöke Eröss János lett. A Hivatal átvette az ekkor megszüntetett Jóvátételi Kormánybiztosság, a Fegyverszüneti Tárcaközi Bizottság és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyar Gazdasági Hivatalának munkaköreit. Feladatát következőképpen a fegyverszüneti egyezményből, majd később a békeszerződésből Magyarországra hárult szovjet, csehszlovák illetve jugoszláv jóvátételi és más gazdasági kötelezettségek teljesítése — így a Szövetséges Ellenőrző Bizottság, a Magyarországot megszálló Vörös Hadsereg ellátása; a Magyarországon volt német vagyonnak a Szovjetunió részére való átadása; az Egyesült Nemzetek állami, társadalmi, vállalati szerveinek vagy egyes polgárainak a Magyarországon volt vagyontárgyainak visszaadásával kapcsolatos feladatok ellátása — képezte.

Az Anyag- és Árhivaltalt a 6470/1946. ME sz. rendelettel (MK 1946. június 6.) hozták létre. Az iparügyi miniszter felügyelete alatt állt ugyan, de feladatait a miniszter a Gazdasági Főtanács elvárásainak megfelelően állapította meg. Így a Gazdasági Főtanács igényei szerint szabályozta az ipari anyagelosztás főbb szempontjait, irányította és ellenőrizte az áralakulást. A mezőgazdasági termékek tekintetében a közellátásügyi, illetve a földművelésügyi miniszterrel egyetértésben járt el. Elnöke a kisgazdapárti Varga István volt. A hivatal megszüntetésére 1948 májusában került sor.

A Külföldre Hurcolt Magyar Nemzeti Vagyon Kormánybiztosságát a 8790/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. szeptember 29.) hozták létre. Elnöke Andaházi-Kasnya Béla kisgazdapárti államtitkár volt.⁴³ Feladatát képezte a háború utolsó szakaszában külföldre — elsősorban Németországba — hurcolt magyar köz- és magánvagyon hollétének felkutatása, megőrzése a hazaszállítás előkészítése, és lebonyolítása. A kormánybiztos ellen azonban fegyelmi eljárás indult mivel a Közlekedésügyi Minisztériumtól általa igényelt autóbehozatali engedélyek illetéktelenek kezébe kerültek. (Kis Újság 1946. február 23. és Népszava 1946. február 24.) A Kormánybiztosságot 1946. március 7-én megszüntették.

A csehszlovák–magyar lakosságcsere egyezmény végrehajtása céljából az Áttelepitési Kormánybiztosságot csak az 5300/1947. Korm. sz. rendelet (MK 1947. április 27.) hozta létre. A kormánybiztos Jócsik Lajos parasztpárti kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztériumi államtitkár azonban már 1946 júliu-

⁴³ Andaházi-Kasnya Béla (1888–1981) festőművész. Az első világháború előtt a Magyar Képzőművészeti Szövetség titkára. A Magyar Királyság Pártjának alapító tagja. 1920-tól 1922-ig a Csizmadia Sándor által vezetett Munkáspárt programjával parlamenti képviselő. 1923-tól 1929-ig Bordeauxban, Párizsban élt. 1932-től a Független Kisgazdapárt tagja, 1935-től 1939-ig, majd 1945 novemberétől 1947. január 21-éig ismét képviselő. 1945 szeptemberétől 1946. március 7-éig az elhurcolt javak kormánybiztosa. 1946. december 13-ától 1947. július 3-áig ankarai követ. Felmentése után nem tért haza. Buenos Airesben élt. Részt vett az emigráció munkájában.

sában kinevezést kapott, sőt bizonyos hivatalt is szerveztek mellé. Feladatkörébe tartozott az áttelepített magyarok elhelyezése, a gazdasági életbe való bekapcsolása, illetve a kitelepülő szlovákok adminisztratív, gazdasági ügyeinek intézése, valamint a magyar–csehszlovák lakosságcserével foglalkozó vegyesbizottság anyagainak az előkészítése.

Az Elhagyott Javak Kormánybiztosságának létrehozásáról, illetve a Kormánybiztosság Elnöki Tanácsáról a 727/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 31.), valamint a 10 490/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 4.) intézkedett. Az Elnöki Tanács ellenőrizte a kormánybiztos tevékenységét; ez a pártok, a szakszervezet és a minisztériumok 20, legfeljebb 30 kiküldöttjéből, szakértőjéből álló testület volt. A Kormánybiztosság feladatát képezte a háborús és népellenes bűncselekmények következtében jogerős bírói ítélettel elkobzott, valamint a háborús viszonyok és elhurcolások folytán életüket veszített személyektől — örökösök nemlétében — a kincstárra hármlott javakkal kapcsolatos intézkedések megtétele, valamint a volt német javak gondozása. Elnöke államtitkári rangban 1945. szeptember 17-től 1946. június 14-éig Zombory Gyula szociáldemokrata politikus volt, majd Molnár Jenő a kormánybiztosság addigi főosztályvezetője látta el vezetését. A kormánybiztosság főtitkáráként illetve a kormánybiztos helyetteseként Fenyő Péter András működött. A Kormánybiztosság felszámolásáról a 8920/1948. Korm. sz. rendelet (MKRT 1948. augusztus 27.) intézkedett.

A Népgondozó Hivatal, azaz a menekültügyi kormánybiztosságot az 1710/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. május 10.) hozták létre. Feladata a külföldről menekült magyarok, többek között a köztisztviselők ügyének gondozása, a szövetséges hatalmakhoz tartozó személyek, volt hadifoglyok, deportáltak hazabocsátásának előkészítése – illetve a fasiszta német lakosság kitelepítésének szervezése volt. Ez utóbbi feladatköréről a 3820/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 1.) szólt. Ezzel összefüggésben bizonyos szociális és paraszti foglalkozású menekültek letelepítési ügyei is hozzá tartoztak. Felügyeletét a népjóléti miniszter a belügyminiszterrel egyetértésben gyakorolta. Elnöke Antall József volt, majd Szepessy Géza miniszteri osztályfőnök látta el a hivatal vezetését.

Megszüntetéséről a 7310/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 27.) intézkedett.

A Hazahozatali Kormánybiztosságot — az e téren is feladatokkal rendelkező Népgondozó Hivatallal való együttműködésben — a hazatérő hadifoglyok, deportáltak és menekültek szociális gondozására 1945 szeptemberében hozták létre.⁴⁴ Külön feladata volt a külföldre hurcolt magyar nemzeti vagyon hazahozatalánál különös érdemeket szerzett személyek igazolása. Kormánybiztosául Millok Sándort nevezték ki, aki ezt a tisztséget 1947. május 31-éig látta el.

⁴⁴ Lásd a DMB mt. jkv. B) kötetének 156. p.-ját.

Bevezetés

A fentiekén kívül államtitkári rangú vezetője, kormánybiztosa volt a Legfőbb Állami Számvevőszéknek (dr. Wemneszky Károly), a Legfőbb Államügyészségnek, a Fővárosi Közmunkák Tanácsának, illetve az Országos Építésügyi Kormánybiztosságnak (Fischer József), továbbá az állami ellenőrzés kiterjesztése révén a Magyar Nemzeti Banknak, a Magyar Államrendőrségnek, a Szénügyek Kormánybiztosságának⁴⁵ és hasonló rangban volt a Központi Statisztikai Hivatal elnöke (dr. Elekes Dezső) is.

⁴⁵ A Legfelsőbb Állami Számvevőszék az állami számvitelről szóló 1897. évi XX. tc. s az 1902. évi III. tc. alapján működött. Feladata volt az államháztartás legfelsőbb pénzügyi ellenőrzése, a számviteli rend s a költségvetés összhangjának biztosítása.

A Legfőbb Államügyészséget 1871-ben szervezték meg; fő feladata a büntetőeljárással kapcsolatosan a közvád képviselője volt. A kormányzat szerveként működött és az igazságügyminiszternek volt alárendelve. A pártállam idején a Legfelsőbb Bíróság mellett működött s a szocialista törvényesség legfőbb őreként tevékenykedett. A legfőbb ügyész az országgyűlés választotta 6 évre. A legfőbb ügyész tanácskozási joggal részt vehetett az országgyűlés, az Elnöki Tanács és a Minisztertanács ülésein.

A Magyar Nemzeti Bank 1924-ben mint bankjegykibocsátó pénzügyintézet alakult. 1931-től a devizagazdálkodás központi irányítását is ellátta. A bankjegykibocsátás mellett feladata az állam, az állami szervek, vállalatok szabad pénzkészleteinek összegyűjtése, részükre számlák vezetése és fizetések lebonyolítása, hitelek nyújtása, az ország valuta és devizakészletének kezelése. Élén ebben az időben elnökként Kárász Artúr, illetve Oltványi Imre állt.

Kárász Artúr (1907–1992) közgazdász. 1925–1930-ban Párizsban vasúti munkás. 1931-től a Magyar Nemzeti Bank alkalmazottja, 1945–1946-ban a bank elnöke. 1946-ban a párizsi magyar béke delegációhoz kinevezett gazdasági főmegbízott. 1947-től 1948-ig a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem tanára. 1949-től gazdasági szakértőként több országban dolgozott. 1968–1972-ben Párizsban a Világbank európai igazgatója.

Oltványi (Artinger) Imre (1893–1963) műtörténész, közgazdász. 1931-től a Kisgazdapárt tagja. 1938-tól 1944-ig a Magyar Jelzálog-Hitelbank Rt. ügyvezető igazgatója. 1945. áprilisától augusztus 11-éig az Országos Gazdasági Tanács elnöke. 1945. július 21-étől november 15-éig pénzügyminiszter, majd a Magyar Nemzeti Bank elnöke. Tagja volt a budapesti nemzeti bizottságnak s a Nemzetgyűlésnek. 1947–1948-ban berni követ. 1948-tól 1950-ig a Magyar Nemzeti Múzeum elnöke, 1950–1952-ben a Szépművészeti Múzeum főigazgatója.

A széntermelés biztosítása és fokozása, valamint a szénelosztás tervszerű megszervezése és végrehajtása végett neveztek ki a széngazdálkodás kormánybiztosát (10 000/1945. ME rendelet, MK 1945. október 26.). A kormánybiztos Alliquander Ödön lett, aki korábban évtizedeken át részt vett a széntermelés miniszteriális irányításában. A kormánybiztosság bárkit adatszolgáltatásra kötelezhetett, betekinthesett a vállalati nyilvántartásokba, új feltárásokra kötelezhetette a bányákat, gondoskodott a bányászok ellátásáról, a szén elosztásáról. Javaslattevő szerveként mellé Széngazdálkodási Tanácsot szerveztek. Különböző más szervek is jelentős szerephez jutottak a széngazdálkodás terén, így a Gazdasági Főtanács, az Államosítási Főmegbízotti Hivatal, az Iparügyi Minisztérium megfelelő ügyosztálya. A Széngazdálkodási Kormánybiztosság szerepe mindezek folytán fokozatosan háttérbe szorult. (Erdmann Gyula, Pető Iván: A magyar szénbányászat a felszabadulástól a hároméves terv végéig. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1977., 39–48. pp.)

A Magyar Államrendőrség országos főkapitánya dr. Balassa Gyula, a vidéki főkapitány pedig 1946 júliusáig Zsarnay Kálmán, majd Komáromy László volt.

A kormánypolitika érvényesítésének kiemelkedő fontosságú tisztviselői voltak a vármegyékben és a törvényhatósági joggal bíró városokban (Budapest kivételével) a belügyminiszter által kezdeményezett kormányelőterjesztés alapján az államfő által kinevezett főispánok. Feladatuk a törvényhatósági közigazgatás, az önkormányzatok ellenőrzése, az állami érdekek helyi képviselése volt. Jogállásukat az 1886. évi XXI. tc. 57–60. és 62–68. §-ai, illetőleg az 1929. évi XXX. tc. alapján határozták meg. A koalíciós kormányzás körülményei között nagy fontossága volt annak, hogy a főispán — tehát a kormány helyi politikai bizalmi embere — milyen pártállású. E vezető garnitúra személyi összetétele — amely szintén változásokon ment keresztül — nem egészen pontos ismereteink szerint az adott időszakban a következő képet mutatta:

1946. február 4. és november 20. között kisgazdapárti főispán volt:

- Baranya vármegyében dr. Kertész Endre 1945. december 24-étől 1947. november 20-áig;
- Bihar vármegyében Bakó Sándor 1945. december 18-ától 1947. augusztus 2-áig;
- Heves vármegyében Milassin Kornél 1945. január 4-étől 1946. augusztus 12-éig;
- majd Balassa Tibor 1946. október 26-ától 1947. augusztus 30-áig;
- Komárom vármegyében és Esztergom városban Zeöke (Szőke) Pál 1945. december 18-ától 1946. augusztus 12-éig;
- majd Rab Károly 1946. szeptember 13-ától 1948. október 3-áig;
- Pest vármegyében Pongrácz Aladár 1945. december 18-ától 1946. augusztus 12-éig;
- majd Kecskeméttel együtt Zsarnay Kálmán 1946. augusztus 12-étől 1947. júniusáig.
- Somogy vármegyében Vidovics Ferenc 1945. április 28-ától 1946. augusztus 12-éig;
- majd Kaposvár várossal együtt Fekete Tibor 1946. augusztus 15-étől 1947. november 18-áig;
- Sopron vármegyében Hám Tibor 1945. április 28-ától 1946. márciusáig;
- majd Sopron városával együtt Kóczán István 1946. március 19-étől 1947. július 22-éig;;
- Szabolcs vármegyében Andrássy Dániel 1945. november 6-ától 1946. augusztus 12-éig;
- majd Tomasovszky Mihály 1946. augusztus 15-étől 1947. november 12-éig;
- Szatmár-Bereg-Ugocsa vármegyében Szabó István 1945. december 18-ától 1948. október 7-éig;

Bevezetés

- Tolna vármegyében Szente László 1945. december 18-ától 1947. április 23-áig;
Veszprém vármegyében Németh József 1945. október 25-étől 1947. december 17-éig;
Zemplén vármegyében Nagy Ernő 1945. december 18-ától 1947 márciusáig;
Szeged városban Pálffy György 1945. november 28-tól 1947. november 21-éig.⁴⁶

⁴⁶ Kertész Endre (1906–1991) életútját meghatározta a pécsi Emericanum igazgatója, Perr Viktor. 1928-ban jogot végzett, ügyvédi vizsgát tett. 1932-ben tagja és jogi tanácsadója lett a Kisgazdapártnak, baráti viszonyba került Nagy Ferencel és Kovács Bélával. Mérsékelt polgári, fasiszta-ellenes politikát folytatott. 1945 után a kommunisták felé is reális aktív magatartást tanúsított. 1947 novembere után a Kisgazdapárt pécsi szervezetének elnökévé választották. 1948 júliusától védőügyvédként dolgozott. 1956 októberében a Baranya Megyei Munkásság Nemzeti Tanácsának elnöke lett, mérsékelt magatartása ellenére ezért letartóztatták, de végül felmentették. Élete végén a Pécsi Állami Gazdaság jogtanácsosaként dolgozott.

Bakó Sándor (1910–1983) gazdálkodó. A Kisgazdapárt, a Parasztszövetség szervezője; 1946 júniusától pártja Bihar vármegyei elnöke, 1947-től 1948-ig országgyűlési képviselő. 1951-től internáltak, rendőri felügyelet alá helyezték, földjét elkobozták.

Milassin Kornél (1883–1956) hivatásos katonatiszt. 1918-ban az egri katonai tanács elnöke. 1933-tól ezredes, majd nyugdíjazták. 1930-ban csatlakozott a Kisgazdapárthoz. 1945 után pártja jobboldalához tartozott. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő. 1947-ben kilépett a Kisgazdapártból, majd visszavonult a politikai élettől, munkásként dolgozott.

Balassa Tibor korábban a Mezőgazdasági Kamara titkára volt. 1945 után népbírósági vád volt ellene, de az igazságügyminiszter utasítására beszüntették az eljárást. Heves vármegyében betöltött főispánsága és közellátási kormánybiztossága alól 1947 augusztusában felmentették.

Zeőke (Szőke) Pál (1914-?) jogász. A háború alatt lengyel menekülteket segített, 1944 márciusától illegalitásban élt. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő, a Kisgazdapárt nemzetgyűlési titkárságának vezetője. A Kommunista Párttal való ellentéte miatt mondott le a tisztségéről.

Rab Károly (1891-?) OTI főorvos. A Kisgazdapárt Győr-Moson vármegyei szervezője. 1945. június 24-étől az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő. 1948 augusztusában lemondott a főispánságról.

Pongrácz Aladár (1899–1973) ügyvéd. 1922-ben állam-, illetve jogtudományi doktorátust szerzett. 1930-ban csatlakozott a Független Kisgazdapárthoz. 1931-ben és 1935-ben a parlament tagja lett, 1939-ben pótképviselő. Részt vett 1944-ben a németellenes mozgalmakban. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő. 1947 februárjától igazságügyminisztériumi politikai, majd miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár. Tagja volt pártja vezető testületének. 1948 áprilisában lemondott tisztségeiről s visszavonult a politikai élettől.

Zsarnay Kálmán (1900–1990) rendőrtiszt, 1946 júliusáig vidéki főkapitány, majd Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánja. 1947-ben átlépett a Magyar Függetlenségi Pártba, vezetőségének is tagja lett.

Vidovics Ferenc (1900–1976) pedagógus. 1939-től a Kisgazdapárt egyik országos szervezője, újságírással, szerkesztéssel foglalkozott. 1944-ben németellenes mozgalomban való részvételért letartóztatták. 1945-ben pártja főtítkárhelyettese. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő. Jobboldalinak minősített megnyilatkozásai miatt — a munkáspártok követelésére — 1946 augusztusában főispáni tisztségéről leváltották, majd mandátumát is megszüntették és 5 évi börtönre ítélték, de megszökött, ezért 15 évi fegyházra ítélték. 1956-ban szabadult, ismét beválasztották pártja Intéző Bizottságába. A szovjet beavatkozás idején az Egyesült Államokba távozott.

Kommunista párti főispán volt:

Békas vármegyében Keresztes Mihály 1945. október 13-ától 1947. november 12-éig;

Borsod vármegyében és Miskolcon Oszip István 1945. március 21-étől 1947. november 12-éig;

csak Borsod vármegyében Fekete Mihály 1946 (?)

Csongrád vármegyében Karácsonyi Ferenc 1945. január 4-étől 1949 végéig;

Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében Kovács Kálmán 1945 december – 1946. november 8-áig

Fekete Tibor (1910–1949) jogász. 1934-től a pécsi egyetem tanársegéde, majd a Vallás- és közoktatásügyi Minisztériumban dolgozott. 1937-től a Tolna vármegyei, majd a pécsi tanfelügyelőségben kapott állást. 1945 után a kaposvári Tanfelügyelői Hivatal munkatársa. 1935-ben belépett a Kisgazdapártba. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő. 1947 végétől a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium igazgatás- és iskolafelügyelői osztályának vezetője volt.

Hám Tibor (1914–1990) orvos. Katolikus ifjúsági szociális mozgalmat szervezett. 1943-tól a Teleki Pál Munkaközösség elnöke. Belépett a Kisgazdapártba. Részt vett a németellenes mozgalmakban. Ezért letartóztatták. Főispánsága mellett 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő. 1946-tól pártja Politikai Bizottságának adminisztratív titkára. 1947 januárjában alaptalan vádakkal letartóztatták, kizárták a pártból. Később felmentették. 1948-ban elhagyta az országot. Az Egyesült Államokban kórházi igazgatóként működött.

Kóczán István (1898–1981) Hegykön volt önálló gazdálkodó. 1947 októberében a Kisgazdapárt megyei elnökévé választották.

Andrássy Dániel (1893–1965) jogász, ügyvéd. Sógora, Eröss János révén Bajcsy Zsilinszky Endre köréhez kapcsolódott. Részt vett az ellenállási mozgalomban. 1945-ben belépett a Kisgazdapártba, a párt Szabolcs vármegyei szervezetének ügyvezető alelnöke. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő. Főispáni állásáról a baloldali pártok és a SZEB követelésére leváltották. 1947 közepétől pártja központjában a szociálpolitikai osztályt vezette.

Tomasovszky Mihály (1891–1965) földmíves. Az első világháború idején orosz hadifogságba került s 10 éven át a Szovjetunióban élt. Hazatérése után a Magyar Élet Pártjának Szabolcs vármegyei vezetőségében dolgozott. 1939-ben csatlakozott a Kisgazdapárthoz. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő. Az ötvenes években tagosították a földjét, ez után villanyszerelőként, illetve kubikusként dolgozott.

Szabó István (1887–1978) földmíves. 1932-től a Kisgazdapárt tagja. 1945 novemberétől 1946 novemberéig nemzetgyűlési képviselő. 1948 után 1949-ig Szabolcs vármegye főispánja volt.

Szente László (1905-?) középiskolai tanár, a Szekszárdi Állami Gimnázium igazgatója volt. 1945. június 22-től Szekszárd város polgármestere. Tolna vármegyei főispánságától 1947. március 27-én a belügyminiszter felmentette s még ezen a napon letartóztatták a Magyar Közösségi Mozgalomban való részvétele miatt.

Németh József (1899–1964) tanító. 1932-ben belépett a Kisgazdapártba. 1939-től Csepelen iskolaigazgató. 1945. novemberétől 1946 decemberéig nemzetgyűlési képviselő. 1947 decemberétől 1949 júniusáig belügyminisztériumi politikai államtitkár. 1956 után a FÜSZÉRT vezérigazgató-helyettese.

Nagy Ernőre vonatkozó további adattal nem rendelkezünk.

Pálfy György (1904–1970) jogász. 1927-től a szegedi városházán fogalmazó, aljegyző, büntetőbíró, majd a közművelődési ügyosztály munkatársa, 1937-től vezetője. 1944. október 8-ától Szeged megbízott, illetve helyettes polgármestere, majd főispánja. 1947 novemberében után polgármester-helyettes. 1948-ban nyugdíjba ment. 1952 márciusában Ebésre deportálták. Visszavonult a közéletől.

Bevezetés

és Földi István 1946. november 8-ától –?

Vas vármegyében Safrankó Emánuel 1945. november 3-ától 1947. november 12-éig; 1946. augusztus 30-ától 1947. november 12-éig Szombathelyen is.

Pécs városban Münnich Ferenc 1946. június 30-áig

majd Boros István 1946. július 1-től 1947 novemberéig.⁴⁷

⁴⁷ Keresztes Mihály (1902–1984) asztalos. 1921-től a Szociáldemokrata Párt tagja. 1937-től 1943-ig ismételtet letartóztatták. 1944 októberében belépett a Kommunista Pártba. 1944 decemberétől 1953-ig a törvényhozó testület tagja. Részt vett pártjának központi vezetőségében. A földművelésügyi miniszter helyettese, a Magyar Nemzeti Bank Mezőgazdasági Hitelintézetének ügyvezető igazgatója volt.

Oszip István (1897–1973) géplakatos. 1914-től vett részt a munkásmozgalomban. 1943–1944-ben ismételtet letartóztatták. Az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek és 1945–1946-ban a Kommunista Párt Központi Vezetőségének tagja volt.

Fekete Mihály (1906–1986) géplakatos. 1927-től szervezett munkás, kommunista párttag, többször letartóztatták. 1944-től a törvényhozó testület tagja, 1949-től Pest-Pilis vármegye alispánja, 1950–1956 között Bács-Kiskun megyében a Tanács végrehajtóbizottságának elnöke. 1956 végén a szovjet fegyveres beavatkozás elleni tiltakozásként lemondott tisztségéről, munkásként helyezkedett el.

Karácsonyi Ferenc (1889–1966) ácsmester, 1922-től szociáldemokrata párttag, 1935-től 1944-ig a hőmezővásárhelyi pártszervezet titkára. 1944-ben átlépett a Kommunista Pártba. 1944 decemberétől az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. Részt vett pártja központi vezetőségében. 1948-tól 1960-ig a földművelésügyi miniszter helyettese. 1953-tól 1957-ig a Magyar Nemzeti Bank ügyvezető igazgatója.

Kovács Kálmánról lásd e Bevezetés 30. jegyzetét.

Földi István (1901–1984) gazdasági cseléd. 1925-től szociáldemokrata párttag. 1942–1944-ben állandó rendőri felügyelet alatt állt, internálták. 1944 októberétől Kisújszálláson már kommunista párttitkár, a Jászságban földosztó kormánybiztos. Főispánsága után 1949-től több állami gazdaságnál volt igazgató. 1951-től 1953-ig Zsámbékon és Pilisvörösváron tanácselnök, 1954-től 1962-ig a zsámbéki hengermalom igazgatója volt.

Safrankó Emánuel (1890–1965) molnár. 1908-tól a Szociáldemokrata, 1919-től a Kommunista Párt tagja. A Tanácsköztársaság után a csehszlovák kommunista mozgalomban vett részt, 1924-től 1930-ig a csehszlovák parlament tagja. Többször letartóztatták. 1930-ban a Szovjetunióba emigrált. Moszkvában elvégezte a Vörös Akadémiát. 1945-ben visszatért Magyarországra, az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. 1947-től külügyi szolgálatba került, több országban követ volt.

Münnich Ferenc (1886–1967) jogász. Orosz hadifogságban, 1917-ben csatlakozott a Kommunista Párthoz. 1919-ben a magyar Vörös Hadsereg politikai biztosa, a Vörös Őrség parancsnoka volt. Németországban, a Szovjetunióban, majd Spanyolországban élt, részt vett a spanyol polgárháborúban. A második világháború idején a szovjet hadseregben szolgált. 1945-ben hazatért. 1946–1949-ben a budapesti rendőrkapitányság vezetője volt. 1950 után Helsinkiben, Szófiában, Moszkvában illetve Belgrádban volt magyar követ. Jelentős szerepe volt az 1956-os forradalmi megmozdulás leverésében. 1956 novemberétől a fegyveres erők minisztere, belügyminiszter, 1958-tól a Minisztertanács elnöke volt.

Boros István (1891–1980) tanár. 1918-ban orosz hadifogságban csatlakozott a kommunista mozgalomhoz. Hazatérése után tanárként dolgozott. Többször letartóztatták. 1944 decemberétől az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. 1948-ban külügyi szolgálatba lépett. 1949-től 1960-ig a Magyar Nemzeti Múzeum Természettudományi Múzeumának igazgatója volt.

Szociáldemokratapárti főispán volt:

- Abaúj vármegyében Szekeres Sándor 1945. május 1-jétől 1947. november 12-éig;
- Csanád vármegyében és Hódmezővásárhelyen Kiss János 1945. december 23-ától 1948 áprilisáig;
- Fejér vármegyében és Székesfehérvárott Szabó István 1945. április 28-ától 1948. május 5-éig;
- Győr-Moson vármegyében Borbély Endre 1945. december 23-ától 1948 áprilisáig;
- Nógrád-Hont vármegyében Balassa Gyula 1945. július 19-étől 1946. február 27-éig,
majd Hazay László 1946 februárjától 1948 májusáig;
- Kecskemét városban Szádeczky Kardos László 1946. január 5-étől 1947. november 12-éig.⁴⁸

Parasztpárti főispán volt:

- Bács-Bodrog vármegyében és Baján Mezei Mihály 1945. június 9-étől 1947. november 12-éig;
- Hajdú vármegyénél és Debrecen városnál Balogh István 1946. január 18-ától 1947 augusztusáig;
- Zala vármegyében B. Molnár József 1945. április 28-ától 1946. május 25-éig,
majd Papp Andor 1946. május 25-étől 1947. szeptember 10-éig.⁴⁹

⁴⁸ Szekeres Sándor (1888–1973) szociológus, vármegyei, majd a Központi Statisztikai Hivatal, illetve a belügyi tárca tisztviselője volt. Szociáldemokrata párttag. A Társadalomtudományi Társaság utolsó főtitkára. 1945 augusztusától belügyi adminisztratív államtitkár.

Kiss János A Szociáldemokrata Párt orosházi peyerista pártszervezetének titkára, majd 1945-ben Csanád, illetve Bihar vármegye főispánja.

Szabó István (1896–1958) kalaposmunkás. 1921-től szociáldemokrata párttag. 1924-től a Kalaposmunkások Szakszervezetének elnöke. 1945 februárjától a Budapesti Nemzeti Bizottság tagja volt.

Borbély Endre (1913–?) 1934-től állt közszolgálatban. 1945 elején a Belügyminisztérium közjogi osztályán dolgozott. 1945 júniusától Zemplén, majd Győr-Moson vármegye főispánja volt.

Balassa Gyula (1905–1974) jogász, szociáldemokrata politikus. 1945 júliusától Nógrád-Hont vármegye főispánja. 1946-tól országos rendőrfőkapitány. 1950-ben koholt vádak alapján letartóztatták. 1954-ben rehabilitálták, majd az Országos Erdészeti Főigazgatóság munkatársa volt.

Hazay László 1938–1939-ben Budapesten a Déli pályaudvaron a fővámhivatali kirendeltség vezetője, illetve a Pénzügyminisztériumban a vámigazgatóságon dolgozott. 1945-ben lépett be a Szociáldemokrata Pártba, 1948-tól Fejér vármegye és Székesfehérvár főispánja volt.

Szádeczky Kardos László (1910–?) jogász. A Szociáldemokrata Párt tagja volt. 1944-ben jelentős szerepe volt a budapesti alkalmazottak ellenállási mozgalmában. 1946. január 5-e előtt Budapest alpolgármestere volt.

⁴⁹ Mezei Mihály (1901–) korábban Esztergomban volt jegyző.

Bevezetés

A Kommunista Párt 6, a Szociáldemokrata Párt 6 és a Parasztpárt 3, összesen 15 főispáni helyével szemben a nemzetgyűlési választásokon győztes Kisgazdapártnak csak 13 főispánsága volt. Joggal merült fel e téren is részük-ről az arányosítás igénye. A községi választásoktól — várható győzelmüktől — remélték e kérdés automatikus átrendeződését.

A főispáni állás megszüntetéséről egyébként az 1949. évi Alkotmány (1949. évi XX. tc.), illetve a helyi tanácsokról szóló 1950. évi I. tanácstörvény intézkedett.

Az ország külképviselete kiépülőben volt. A Szovjetunióban Szekfű Gyula (párton kívüli), az Egyesült Államokban Szegedy-Maszák Aladár (kisgazdapárti), Angliában Bede István (szociáldemokrata), Franciaországban Auer Pál (kisgazdapárti), Svájcban Gordon Ferenc (kisgazdapárti), Svédországban Böhm Vilmos (szociáldemokrata), Törökországban Andaházi-Kasnya Béla (kisgazdapárti), Csehszlovákiában Rosthy-Forgách Ferenc (kisgazdapárti), Romániában Nékám Sándor politikai megbízott, Lengyelországban Förstner Pál ügyvivő, Ausztriában Bartók László (pártonkívüli) képviselte az országot.⁵⁰ 1946-ban a diplomá-

Balogh István (1912) bölcsész végzettséget szerzett. 1933-tól 1945-ig a debreceni Déri Múzeum munkatársa, 1949-től 1957-ig igazgatója, majd a nyíregyházi múzeum, 1963-tól 1975-ig a Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár igazgatója.

B. Molnár István (1908–1975) kereskedelmi középiskolai tanár. 1945-ben az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. Részt vett pártjának a Nagyválasztmányában. 1947 augusztusában átlépett a Független Magyar Demokrata Pártba.

Papp Andor (1899-?) ügyvéd. A Parasztpárt egyik megalapítója, a Nagyválasztmány tagja. A Termelők és Értékesítők Behozatali és Kiviteli Szövetkezetének egyik alapítója, majd a Magyarországi Szövetkezeti Központ vezérigazgató-helyettese. 1947. szeptember 30-án lemondott a főispánságról. 1948-ban kizárták a pártjából. Bécsbe költözött.

⁵⁰ Szekfű Gyula (1883–1955) történész, akadémikus. 1925-től egyetemi tanár. Részt vett a Magyar Történelmi Emlékbizottság munkájában. 1949-től az Egyesült Államokban élt. Lásd még a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és jegyzetét.

Szegedy-Maszák Aladár (1903–1988) diplomata. 1928-tól állt külügyi szolgálatban. 1943 júliusától 1944 márciusáig a Külügyminisztérium Politikai Osztályának vezetője volt. A németek Dachauba vitték. 1945 végétől washingtoni követ. 1947 nyarán — a kommunista diktatúra elleni tiltakozásként — lemondott állásáról, s az Egyesült Államokban maradt.

Bede István (1904–1978) diplomata. 1944 előtt is a Külügyminisztérium politikai munkatársa. 1945 elején belépett a Szociáldemokrata Pártba. 1946 elejétől londoni képviselő, 1947. október 20-ától londoni követ. 1948. március 18-án lemondott. 1955-től a Szabad Európa Rádió magyar adásának szerkesztője, 1957-től 1972-ig főszerkesztője.

Auer Pál (1885–1973) jogász. 1920-as évektől részt vett a páneurópai mozgalomban, 1926-ban a frankhamisítási perben a Banque de France képviselője, majd éveken át a budapesti francia követség jogtanácsosa, a Népszövetség hivatalos közlönyének magyarországi tudósítója volt. 1926-tól a Kosuth Párt, 1943-tól a Kisgazdapárt tagja, ez utóbbi vezetőségében is részt vett. 1945. április 2-től 1946. november 28-áig a törvényhozó testület tagja. 1946. március 29-étől 1947. június 2-ig párizsi követ. Lemondása után Párizsban élt, részt vett az emigráció szervezésében.

Gordon Ferencről lásd e Bevezetés 14. jegyzetét.

ciai kapcsolat felvétele ügyében tárgyalások indultak Belgiummal, Hollandiával, Jugoszláviával és Olaszországgal. E területen a kinevezéseknél — a Szövetséges Ellenőrző Bizottság előzetes engedélyének kikérésén kívül — minden bizonnyal meghatározó szerepük volt a szóbakerült személyek korábban megszerzett diplomáciai ismereteinek – és a pártállásuk szerinti kapcsolatoknak is.

Nagy Ferenc első kormányának megközelítően ezek voltak a legfontosabb intézményei és az említettek voltak a végrehajtó hatalom vezető személyiségei.

A koalíciós kormányzást meghatározó erők

A törvényekkel, rendeletekkel létrehozott intézmények, ezek vezetői tehát az úgynevezett alkotmányos tényezők azonban jórészt csak végrehajtói, adminisztratívok voltak a közügyek intézésének. A döntések más fórumokon: a pártokon belüli különböző irányzatok, a pártok eltérő álláspontjainak előzetes egyeztetése alapján születtek.

A kormány legnagyobb pártja a Kisgazdapárt tulajdonképpen már 1945 előtt is úgynevezett gyűjtőpárt volt. A magját alkotó parasztság, amely magában foglalta a földmunkásokat, a szegényparasztokat, a kis- és középparasztokat és a gazdagparasztokat egyaránt, önmagában is több, egymással nem mindenben megegyező érdekelttségű társadalmi bázist jelentett. Ugyanakkor demokratikus, antifasiszta, németellenes jellegénél fogva már a háború során magához vonzotta — a parasztságon túl — a baloldali, nemzeti elkötelezettségű értelmiség jelentős részét; a háború után pedig, a magántulajdon fontosságát hangsúlyozó megnyilatkozásai miatt, a Kisgazdapárt felé vitte az

Böhm Vilmos (1880–1949) műszerész, szociáldemokrata politikus. Államtitkárként, népbiztosként az 1918–1919-es forradalom kiemelkedő személyisége. Ezt követően több mint 26 évet töltött emigrációban. 1946. május 1-jétől 1948. június 2-áig stockholmi magyar követ, ellátta az oslooi és a koppenhágai képviselőket is. Jelentős szerepe volt a Szociáldemokrata Párt vezetésében. Lásd még Böhm Vilmos: Másodszor emigrációban, Íródott a politikus halála előtt, 1948–49-ben – Stockholmban, Progresszió, 1990.

Andaházi-Kasnya Béláról lásd e Bevezetés 43. jegyzetét.

Rosthy-Forgách Ferenc (1892-?) 1919-től a Külügyminisztérium munkatársa volt. Szolgálatot teljesített a római és a prágai magyar követségen. 1944. január 1-jén I.o. követségi tanácsossá nevezték ki. 1945-től 1947-ig prágai követ, a magyar jóvátételi bizottság vezetője volt. 1947. június 16-án lemondott és külföldön maradt.

Nékám Sándor az Igazságügyi Minisztérium tisztviselőjeként kezdte a szolgálatát. 1924-ben miniszteri osztálytanácsosként került a Külügyminisztériumba. 1944-ben a nemzetközi közjogi és szerződési osztály helyettes vezetője volt.

Dr. Förstner Pál (1900-?) jogot végzett s ügyvédi vizsgát tett. 1928-tól állt külügyi szolgálatban. 1933-ban az Egyiptomba akkreditált magyar követség vezetésére ideiglenes megbízást kapott. 1935-ben kairói magyar követ lett. 1936-ban központi szolgálatot teljesített. 1946-ban miniszteri tanácsosi kinevezést kapott. 1946 júliusában kinevezték varsói ügyvivővé.

Bartók László (1896–1963) diplomata. Varsóban, Prágában, Belgrádban, Pozsonyban, Genfben teljesített szolgálatot. 1938-tól 1941-ig zágrábi konzul. 1946-ban bécsi követségi tanácsos, ugyanakkor a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front svájci szervezeténél a végrehajtóbizottság tagja volt.

Bevezetés

államosításoktól, a kommunizmustól tartó polgári társadalmi rétegek számos elemét. A Horthy-rendszer igazgatási garnitúrája is tőlük remélte a hatalom, az államapparátus berkei közötti megmaradását. Alapvetően ezek a társadalmi csoportok tették lehetővé, hogy a Budapesten 1945. október 7-én megtartott községi választásokon 50,54%-os többséget szerzett és az 1945. november 4-ei választásokon is a parlamenti mandátumok 57,03%-át kapta meg a Kisgazdapárt.

Az említetteken túl jelentős bázist biztosított a Kisgazdapárt számára a magyar nép túlnyomó részének erős vallásossága. Az egyházaknak a munkáspártok ateizmusával szembeni elutasító magatartása, valamint a két világháború közötti időben a jobboldali kormánypolitika által is felfokozott kommunista- és szovjetellenesség meghatározta a vallásos tömegek politikai orientálódását. Erősítette a társadalomban a baloldali törekvésekkel szembeni idegenkedést a „felszabadító és megszálló” szovjet hadsereg egyes katonáinak kulturálatlan, a civil emberekkel szembeni indokolatlanul erőszakos, durva magatartása.

Különösen jelentősek voltak a legnagyobb magyar vallás, a katolikus egyház új bíborosának, Mindszenty Józsefnek⁵¹ a következetes fellépései. Kritikai megnyilatkozásai nem kimondottan a Kisgazdapárt politikáját szolgálták – hiszen nem egyszer ez ellen is felszólalt, de a különböző társadalmi rétegeket közvetve mégis a párt felé irányították.

Erős kritikával illette a hercegprímás és az egész katolikus egyház — a történelmileg egyébként általuk is szükségesnek ítélt — a földbirtokreform kárptólás nélküli, átgondolatlannak tartott kivitelezését. A magyar prímások évszázadokon át gyakorolt közjogi tisztéből folyóan óvást emelt az alkotmányreform: a királyság megszüntetése, a köztársasági államforma bevezetése ellen. Tiltakozott az egyházi személyekkel szembeni eljárások miatt, de egyben az emberi jogok minden megsértése ellen is. Így felemelte szavát a németek kitelepítése, kollektív büntetése, a csehszlovák–magyar lakosságcsere végrehajtása során felmerült erőszakos eljárások, a székelyek, magyarok Jugoszláviából történt kiűzése, a pártpolitikai szempontból végrehajtott B-listázások igazságtalanságai ellen éppen úgy, mint az előző korszak háborús és népellenes

⁵¹ Mindszenty (Péhm) József (1892–1975) 1915-ben katolikus pappá szentelték. 1924-től címzetes apát. 1937-től pápai prelátus. 1944. március 15-én püspökké szentelték, átvette a veszprémi egyházmegye vezetését. Fellépett a nyilasuralom ellen, ezért letartóztatták. 1945. október 2-án XII. Pius pápa esztergomi érsekké nevezte ki, 1946. február 18-án pedig bíborosi méltóságra emelte. A bíbornoki kalapot február 21-én vette át Rómában a Szent Péter bazilikában tartott ünnepségen. Szembefordult a politikai baloldal erőszakos fellépésével. 1948. december 26-án letartóztatták, életfogytiglani fegyházra ítélték. Büntetését 1955-ben háziőrizetre változtatták. 1956. október 30-án magyar katonák kiszabadították. 1956. november 3-án nagyjelentőségű rádióbeszédet tartott. A szovjet katonai beavatkozás idején a budapesti amerikai követségen kapott menedéket. A követséget csak 1971 szeptemberében hagyhatta el. Bécsbe távozott. 1973-ban a pápa megüresedettnek nyilvánította az esztergomi érsekséget.

bűnök elkövetésével vádolt politikusaival szemben lefolytatott népbírószági eljárások, a rendőrség túlkapásai, az internálások, a letartóztatások ellen.⁵²

Nem teljesen azonos körű és intenzitású, de hasonló tevékenységet folytató a többi egyház is. Az egyházak magatartása egyébként sokszor olyan társadalmi rétegeket, csoportokat és személyiségeket is az egyetlen erős polgári párthoz sodort, amelyek és akik egyébként ellenzékei lettek volna a Kisgazdapártnak. Mindez természetesen befolyásolta, többszínűvé tette magának a pártnak a politikáját is.

1946 folyamán felmerült a Kisgazdapárt és a Szociáldemokrata Párt 1943 júliusában kötött lényegében háború- és német-, illetve nyilas-ellenes, de az ország demokratikus reformok útján való átalakítását is célul tűző szövetségének a megújítása. Annak ellenére azonban, hogy néhány kérdésben országosan, illetve több községben, városban, üzemben kölcsönösen támogatták egymás elképzeléseit, rövidesen világossá vált, hogy a Kisgazdapárt a teljes Szociáldemokrata Pártot nem képes leszakítani a Kommunista Párt oldaláról. Ezért arra törekedett, hogy a munkáspárt peyerista jobbszárnyával erősítse együttműködését. A Szociáldemokrata Pártnak ezt az irányzatát azonban a baloldal s főleg a Kommunista Párt fokozatosan háttérbe szorította, s 1947-ben magát Peyert is visszavonulásra kényszerítette.⁵³

A polgári pártok közül a Polgári Demokrata Párt nem képviselt jelentősebb politikai erőt, a Magyar Radikális Párt értelmiségiei a munkáspártokhoz húztak, így egyikük sem jelentett érdemleges szövetségest a Kisgazdapárt számára. Sajátosan alakult a párt viszonya a soraiból kizárt képviselők által alakított Szabadságpárthoz. A Kisgazdapárt demokratikus birtokos paraszti szárnya számolt e párttal, mint potenciális szövetségessel, ugyanakkor vetélytársat is látott benne. Tartottak attól, hogy jelentős polgári tömegeket szakítanak le, s a Kisgazdapárt ennek következtében elveszíti parlamenti többségét.⁵⁴

Szövetségesként jött számításba a Nemzeti Parasztpárt jobbszárnya is, amely a kis- és középparaszti rétegre, valamint egy értelmiségi csoportra támaszkodott, s amelynek politikája számos ponton érintkezett a Kisgazdapárt paraszti szárnyának törekvéseivel.

⁵² Lásd e tekintetben az újabban megjelent irodalomból Balogh Margit: *Mindszenty József (1892–1975)* Elektra Kiadóház, 2002. 75–80., 90–116. pp.-t.

⁵³ Peyer Károly (1881–1956) vasmunkás, a Vasas Szakszervezet egyik vezetője, 1911-től a Szakszervezeti Tanács titkára, a Peidl-kormány belügyminisztere, a Huszár-kormány népjóléti és munkaügyi minisztere. 1921-ben Bethlen Istvánnal kötött megállapodását a baloldal árulásnak minősítette. 1945 után ellenezte a Szociáldemokrata Párt és a Kommunista Párt együttműködését, az államosítást. 1947-ben kizárták a Szociáldemokrata Pártból. Elhagyta az országos s az Egyesült Államokban telepedett le. Lásd Simon István: *Vezérelőzet. A Peyer-kérdés és a magyar szociáldemokrácia*. Századvég Kiadó, Budapest, 2003., valamint Vida István: *A Független Kisgazdapárt politikája 1944–1947*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976. c. munkáját: 17–19., 152–153., 228. pp.

⁵⁴ Lásd Vida i. m. 227–228. pp.-t

Bevezetés

Többszöri tárgyalás után, 1946 őszén Kovács Béla és Kovács Imre részéről határozottabb formában felmerült az az elgondolás, hogy a Parasztpárt jobboldala csatlakozzon a Kisgazdapárthoz, s a két munkáspárt előre látott egyesülésével szemben egy nagy egységes paraszti pártot alakítva vegyék fel a harcot a politikai hatalom kézben tartásáért. A Parasztpárt centruma és balszárnya azonban, a kisparaszti érdekek védelmében elutasította a két párt teljes vagy részleges egyesülését, sőt a Kisgazdapárttal való együttműködésének gondolatát is.⁵⁵

A Kisgazdapárt így szinte teljesen az egyházak — elsősorban a katolikus egyház — és a jórészt általuk közvetített polgári, az 1945 előtti időszakban is szerepet vitt társadalmi erők támogatására számíthatott az egyre jobban kiéleződött politikai küzdelemben.

A Kommunista Párt volt természetesen az a másik legfontosabb tényező, amely meghatározta a magyar politikai életet, célul tűzte ki az ország balra tolását, bolsevizálását. Maga mögött tudhatta a szovjet politikát, ennek közvetítőjét, a szovjet követet, a Vörös Hadsereget és a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot.

A fegyverszüneti egyezmény 18. pontja alapján létrehozott Szövetséges Ellenőrző Bizottság, a SZEK tulajdonképpen a szovjet hadvezetés egyik szerve volt.⁵⁶ Feladatát alapvetően a fegyverszüneti egyezményben az országgal szemben támasztott követelmények teljesítésének ellenőrzése és a szovjet megszállással kapcsolatos ellátási kérdések szabályozása képezte, ténylegesen azonban sokkal szélesebb hatáskört vindikált magának. Beleszólt a miniszterek, államtitkárok, vezető tisztviselők kinevezésébe, elbocsátásába, intézmények létesítésébe, jogszabályok kiadásába, külföldi diplomáciai vagy gazdasági kapcsolatok létesítésébe, intézményekkel, személyekkel szembeni hatósági eljárásokba. Miért is ne tehetne volna meg mindezt egy olyan szovjet vezetéssel működő szerv, amely szinte csak nevében volt „Szövetséges”, amelyben az amerikai, illetve angol megbízottak szinte csak kérdéseket tehetek fel az egyes jelenségekkel kapcsolatban, de az ügyek érdemi intézésére már nagyon kevés befolyással bírtak.⁵⁷

⁵⁵ MOL XIX-A-1-e VII/1. A Kisgazdapárt Politikai Bizottságának 1946 október elején tartott ülésének jegyzőkönyve, továbbá PIL 284. f. III. és Tóth István A Nemzeti Parasztpárt története 1944–1948. Budapest, Kossuth Könyvkiadó. 1972.

⁵⁶ A SZEK-ről lásd bővebben a DMB mt. jkv. A) kötetének 12–17. pp.-jét, valamint a ACC 18–21. pp. és a SZEK jegyzőkönyvek 7–37. pp.-t.

⁵⁷ A Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke Vorosilov, Kliment Jefremovics (1881–1969) magasrangú szovjet katonai vezető lett. 1925-től hadügyi, illetve honvédelmi népbiztos, 1935-től a Szovjetunió marsallja. 1941-től az Állami Honvédelmi Bizottság tagja volt. 1946 márciusában visszarendelték Moszkvába, s bár a magyarországi SZEK elnöke maradt, ekkortól helyettese látta el ténylegesen az elnöki teendőket.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság azonnal akcióba kezdett, ha a Kommunista Pártnak erre szüksége volt, miként a Kommunista Párt is elsőrendű feladatának tekintette a Szövetséges Ellenőrző Bizottság — azaz a Szovjetunió — kezdeményezéseinek támogatását. Még az 1945. évi választások előtt, a magyar politikai élet kezdeti szétesettségének időszakában a Kommunista Párt ennek a külföldi támogatásnak a révén tényleges erejénél lényegesen nagyobb befolyásra tett szert. Pártként, belpolitikai tényezőként lépett fel, de a világ egyik leghatalmasabb államának, a Szovjetunióknak az akaratát a legkövetkezetesebben képviselő és végrehajtó szervezetként tulajdonképpen egy külföldi hatalom politikai intézménye volt.

Viszonylag szerény választási eredménye folytán azonban jórészt csak erőszakos fellépéssel tudta képviselni a szovjet politika elvárásait – minthogy ezek alapvetően eltértek a magyar nép többségének s a többi magyarországi pártnak, elsősorban a Kisgazdapártnak, a társadalom további fejlődését illető nézeteitől. Ezt az alapvető problémát — azon túl, hogy szovjet felszólításra a Kommunista Pártnak kellett átadni a belügyi tárcát — rendkívül ügyes lépésként a Baloldali Blokk létrehozásával próbálták áthidalni.⁵⁸ 1946 márciusában a Szociáldemokrata Párt, illetve a Szakszervezeti Tanács, valamint később a Nemzeti Parasztpárt bevonásával politikai pártszövetséget hoztak létre. E pártok — kivéve a dolgozók érdekképviselőit — fontosságát demonstráló Szakszervezeti Tanácsot — parlamenti mandátumaik összeadott számával elérték az alapján többséggel rendelkező Kisgazdapártot. Így a Baloldali Blokkot irányító Kommunista Párt már egyenrangú, sőt esetenként majorizáló versenytársként léphetett fel a Kisgazdapárttal szemben.

A Baloldali Blokk létrehozásának természetesen más szempontból is meg volt a maga jelentősége. A Kisgazdapárt és a Szociáldemokrata Párt — mint már említettük — még 1943 júliusában szövetséget kötött egyebek mellett a

Szviridov, Vlagyimir Petrovics (1897–1963) szovjet altábornagy, aki a második világháború idején hadseregpáncsnok volt. 1945 júliusától működött a SZEB elnökének helyetteseként.

Az Egyesült Államokat 1944 decemberétől 1946 júliusáig Key, William Shaffer (1889–1959) üzletember, altábornagy képviselte a magyarországi SZEB-ben, aki 1942–1943-ban táborigényvezetőként szolgált az európai hadszíntéren, 1943 júniusától pedig az izlandi amerikai csapatok főparancsnoka volt.

Key altábornagy utóda Weems, George Hatton dandártábornok lett.

Nagy-Britanniát Edgcombe, Oliver Pearce (1893–1970) tábornagy képviselte a SZEB-ben. 1920-tól az angol katonai híradó testületnél szolgált. 1936-tól 1938-ig első titkár volt a budapesti angol nagykövetség mellett. 1942-től a királyi elektromos és mérnöki alakulatok tisztibizottságának elnöke, 1943-tól a kelet-kenti alközpont parancsnoka volt.

Képviselőt küldhetett a magyarországi SZEB-hez Csehszlovákia és Jugoszlávia.

Csehszlovákiát követi rangban Krno, Dalibor Milos (1901-?) egyetemi tanár, publicista képviselte, aki részt vett a szlovák ellenállási mozgalomban. Helyére 1946 nyarán Dastich, Frantisek tábornagy került.

Jugoszláviát Cicmil, Obrad ezredes képviselte a SZEB-nél.

⁵⁸ Lásd a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és 2. jegyzetét.

Bevezetés

kommunisták háború után várható politikájának kivédése céljából is.⁵⁹ Ez a szövetség tulajdonképpen tovább élt. Így például az 1945 őszen tartott választások alkalmával a helyi szociáldemokrata szervezetek sorra elhárították a Kommunista Párttal való választási szövetség létrehozásának gondolatát. Számos kérdésben közös álláspontot képviselt a két párt. Annak ellenére, hogy időközben a Szociáldemokrata Párt részben egyre inkább a kommunistákkal való együttműködés felé orientálódott, és a Kisgazdapárt polgári szárnya sem számított komolyan a korábbi szövetségesre, 1946 elején mégis felmerült az együttműködés felújításának gondolata. Ennek az éppen csak kibontakozni, újjáalakulni készülő politikai szövetségnek a végét is jelentette a Baloldali Blokk létrehozása.

A Blokk pártjai, az egyes vezetők azonban nem bizonyultak minden tekintetben a Kommunista Párt elvárásait feltétlenül kiszolgáló politikai partnereknek: több alkalommal fenntartásokkal éltek, ellentmondtak az e részről eléjük került javaslatoknak.

A koalíciós kormányzásnak tulajdonképpen régebbi intézménye volt a pártközi értekezlet, amelynek ekkor hangadója, elvi irányítója — erőszakossága folytán — a Kommunista Párt lett. A pártok vezetőinek, illetve helyetteseiknek azonos arányú részvételével tartott ezen tanácskozásokon — a minisztertanácsi ülésen való tárgyalás előtt — alakították ki a legfontosabb politikai, szervezési, személyi kérdésekben a kormány elvi, de sokszor nagyon is gyakorlati álláspontját. E tanácskozásokon a Baloldali Blokk azonos módon állást foglaló és szavazó pártjaival szemben a Kisgazdapárt eleve kisebbségi helyzetbe került. A parlamenti választásokon a Kisgazdapártnak biztosított többségi elv a pártközi értekezletek közbeiktatása folytán nem érvényesülhetett: kivette a legfelsőbb kormányzati tényező kezéből a legfontosabb kérdésekben való érdemi tárgyalás, állásfoglalás, döntés lehetőségét. A pártközi értekezlet módot adott arra is, hogy amíg itt nem jutottak megállapodásra — sokszor egy-egy jogszabály tervezetének akár csak stiláris vonatkozásában — nem vitték az adott ügyet a minisztertanács elé; így egyes ügyek végtelen elodázására, ha — főleg a baloldal részéről — erre volt szüksége valamelyik félnek. Másrészt a vélemények egyre nyitottabb, nyersebb kifejtésére adtak alkalmat. Így elsősorban a Kommunista Párt — nem mindig megalapozott — éles támadásai sokszor nehéz helyzetbe hozták a kisgazdapárti vezetőket.

Pártközi értekezleteket azonban nem csak a pártok vezetőinek szintjén tartottak. Részkérdésekről az egyes tárcák, szakterületek képviselői is rendeztek ilyen értekezleteket — amelyeknek az eredményei, határozatai időnként megjelentek a legfelsőbb szintű pártközi értekezletek tanácskozásain is.⁶⁰

⁵⁹ Lásd a jelen Bevezetést az 53. jegyzetnél.

⁶⁰ A pártközi értekezletek tárgyalásaira az egyes minisztertanácsi jegyzőkönyvekben számos utalás található (lásd e kötet napirendi pontjainak tárgymutatóját). Az értekezletek jegyző-

Ezen kívül, helyi kérdések rendezése céljából az egyes településeken, szerveknél is tartottak pártközi tanácskozásokat.

Nem állt a Kommunista Párt közvetlen irányítása alatt mégis az ő eszközeinek a szerepébe került a Gazdasági Főtanács, amelynek tényleges vezetését Vas Zoltán kommunista miniszterelnökségi államtitkár látta el. Elnöke, a szerényebb gazdaságpolitikai felkészültséggel rendelkező Nagy Ferenc (egyéb gondjai mellett) a főtanács ülésein gyakran résztvevő Gordon, illetve később Rácz pénzügyminiszteren kívül Dobi István, esetenként Bárányos kisgazdapárti miniszterre számíthatott e fórum vitái során. Így jórészt a Kommunista Párt, illetve a Baloldali Blokk kívánságait képviselő Gerő, Bán, Rónai, Antos s mások nézetei érvényesültek a gazdasági kérdésekben, az itt előkészített álláspontok kerültek a minisztertanács elé.

Röviden azt lehet mondani, hogy míg a legfontosabb politikai, szervezési, személyi kérdésekben a kormány döntését a pártközi értekezlet, addig a legfontosabb gazdasági döntéseit a részleteket tekintve is, a Gazdasági Főtanács készítette elő – s mindkettő tulajdonképpen kommunista irányítás alatt működött.

Megállapítható továbbá, — hogy a kommunista vezetés alá került állami, kormányzati szervek — elismerve a Közlekedésügyi és a Népjóléti Minisztérium szakterületén egészen kiváló munkát, lényegében szintén e párt külön politikai céljait szolgálták, különösen így volt ez a belügy, főleg a rendőrség területén.

Nem vizsgálva az államhatalom, a kormányzat más területeit — amelyek a politikai irányítás számos további érdekes vonását mutatták — úgy gondolom a felemlített tényezők is jól érzékeltetik a Nagy Ferenc kormányzása idején érvényesült alapvető tendenciát.

A kormány programja

Az 1944 decembere után alakult magyar kormányok programját alapvetően befolyásolta a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front által még Szegeden, a Kommunista Párt erőteljes közreműködésével megfogalmazott feladatsor. Ez többek között nem csak a földreform végrehajtását, új irányzatú külpolitikát, az állam demokratikus átalakítását követelte, de a bányák, a kőolajforrások államosítását is célul tűzte ki. Ez lett a szovjet kívánságra koalíciós formában alakult kormányok programjainak alapja, illetve az a rugalmasan értelmezett bázis, amelyre a Kommunista Párt újabb és újabb követeléseinek megfogalmazásakor hivatkozott. A Tildy-kormány és elsősorban a Nagy Ferenc-kormány időszakában, a választásokon győztesként kikerült Kisgazdapárt próbált az

könyveit jórészt a Politikatörténeti Intézet Levéltára őrzi — elsősorban a Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Pár iratai között — több jegyzőkönyv azonban a Magyar Országos Levéltár és más levéltár iratanyagában található. Számos ülése azonban csak kivonatos sajtóközlemény révén ismert. Lásd a Pártközi értekezletek c. kötetet.

Bevezetés

említett tényezőktől függetlenebb politikát folytatni, önállóbb programot kialakítani, de az egymást váltó két kisgazdapárti vezetéssel alakult kormány programja is eltérő vonásokat mutatott.

A Kisgazdapárt 1945. augusztus 20-án tartott országos nagyválasztmányi gyűlésén Tildy Zoltán egy reálisnak tűnő, de a párt jobboldala által erősen bírált programot fejtett ki. Állást foglalt a Magyar Front pártjaival a háború alatt kötött megállapodások érvényben tartása, a demokratikus pártok összefogásának fenntartása mellett. Sürgette a koalíciós együttműködést zavaró személyek, szervezetek háttérbeszorítását. Hangsúlyozta az állami és a gazdasági életben a centralizációs törekvések érvényesülésének fontosságát. Külpolitikai téren egyaránt fontosnak mondta a Szovjetunióval – valamint a nyugati hatalmakkal való jó kapcsolat kiépítését.

Ez az országos kisgazda választmány által elfogadott meglehetősen baloldali nézetrendszer képezte az alapját Tildy Zoltán kormányának is.

A kisgazda pártválasztmány azonban meghallgatta és lelkesedéssel határozati rangra emelte a paraszttagozat Nagy Ferenc és Kovács Béla által készített — a Tildy által kifejtett állásponttal nem mindenben egyező — programot. Ez is állást foglalt a társadalom haladó szellemű átalakítása mellett, ennek irányítását azonban hangsúlyozottan a magyar társadalom legnagyobb hányadát képező parasztságra kívánta bízni. „A magyar parasztság — olvasható a határozatban — a demokrácia megingathatatlan alapja. A magyar parasztságot politikailag ezer esztendőn át elnyomták. Most el akarja foglalni méltó helyét a magyar politikai életben.” Ennek megfelelően a legnagyobb társadalmi réteg, a parasztság és a paraszti gazdaságok megsegítését tekintette a legfontosabb feladatnak. Egyetértett a földreformmal, a feudális eredetű nagybirtokrendszer megszüntetésével, de ezt nem tekintette a magántulajdon ellen irányuló támadás első lépésének: fenn akarta tartani — a parasztság előtérbe helyezésével — az ipar, a kereskedelem kialakult szervezetét és működésének rendjét.

A Tildy Zoltán által szükségesnek ítélt centralizációval szemben a decentralizálást helyezte előtérbe, mivel ettől a helyi lakosság, főleg a parasztság közéletbe való fokozottabb bekapcsolását várta. Ugyanezen oknál fogva sürgette gazdasági téren a szövetkezeti mozgalom széleskörű fejlesztését, a paraszti érdekképviseleti szerv, a Parasztszövetség közéleti szerepének megerősítését. Visszautasította a paraszti szárny a munkáspártoknak a Kisgazdapárt ügyeibe való beavatkozását, de — figyelemmel a szovjet elvárásra — parlamenti többsége ellenére elfogadta a koalíciós kormányzást, bár a partnerpártok szempontjaira e tekintetben is sokkal mérsékeltebben volt figyelemmel mint Tildy programja.⁶¹

⁶¹ A Kisgazdapárt Országos Választmányán Tildy Zoltán által elmondott beszéd, valamint a Nagy Ferenc által kifejtett, a paraszttagozat által képviselt határozat szövegét lásd a Kis Újság 1945. augusztus 22-ei számában, valamint a PIL 285. f. 2/9. jelzetű iratában. A választmányi ülés

1946 februárjában az új kormány megalakítása idején, a kormányprogram megfogalmazásakor jelentkeztek természetesen bizonyos mértékben ezek a Nagy Ferenc által vallott paraszttagozati nézetek – mégis fokozatosan a Tildy által megfogalmazott program vált meghatározóvá. Szerepe volt ebben magának a köztársasági elnökké választott Tildy Zoltánnak, valamint a koalícióban részes pártoknak – és természetesen a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak is. Jellemző módon azonban Nagy Ferenc az új kormány első minisztertanácsi ülésén tartott beköszöntő beszédében, az élet továbbviteléről szólva, legfontosabb feladatként hangsúlyozta, hogy ha nem is térhetnek ki bizonyos új kérdések megoldása elől, lényegében meg kell hagyni a társadalmat a már kialakult keretei között.⁶²

Hasonló gondolatkörben mozgott a parlamenti bemutatkozó beszédének első tervezete is – amit azonban sajnos csak vázlat formájában ismerünk. A köztársasági elnöknek a jóvátétel teljesítésére ugyanakkor az egész kérdés felülvizsgálatának kezdeményezésére, a szomszédos népekkel való együttműködés keresésére irányuló javaslatai, valamint a koalícióban részes pártok, elsősorban a Kommunisták Pártja által tett kiegészítő indítványok vitték közelebb e bemutatkozó beszédet a feladatok részletesebb számbavételéhez. Rákosi az inflációval való szembenézés erőteljesebb hangsúlyozását, a köztársaság kikiáltásának méltatását, a Gazdasági Főtanács fontosságát, a Nyugatra hurcolt magyar javak visszakövetelését, a románokkal való viszony rendezését, a tisztviselői létszámcsökkentés fontosságának erőteljesebb megfogalmazását, a földreform revíziójára irányuló törekvések elhárítását, a vasútépítő munkások eredményeinek elismerését javasolta hangsúlyosan belevenni a beszédbe. Ugyanakkor kérte kihagyni a rendőrség pártirányításával, pontosabban kommunista irányításával kapcsolatos bíráló megjegyzéseket.⁶³

A kormány politikai programjában rövidesen érdemleges változások történtek. Nagy Ferenc az 1946. március 30-án Pécsen tartott első nyilvános beszédében számos olyan kérdés vállalásáról szólt, amelyről korábban elzárkózott. Így a kormány feladatkörébe tartozóként ismerte el egyes nehézipari vállalatok államosítását, az erőteljes létszámcsökkentést, a Kisgazdapárt jobboldalinak minősített parlamenti képviselőivel szembeni fellépés szükségességét.⁶⁴ Az ekkor kialakult és nyilvánosan vállalt feladatsor maradt lényegében Nagy Ferenc első kormányának programja – azzal együtt, hogy a Kisgazdapárt által csak kényszerből elfogadott egyes feladatokat, mint például az államosítást tárgyalását részletesen ismerteti Vida István: *A Független Kisgazdapárt politikája, 1944–1947*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976. 69–76. pp.

⁶² Lásd az [1.] 84. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁶³ Lásd a [3.] 86. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁶⁴ A Népszava 1946. március 31-ei számában Munkásegység és koalíció című cikkében üdvözölte a beszédet, Szakasits Árpád a Népszava április 2-i számának vezércikkében méltatta Nagy Ferencnek a megegyezés szellemét tükröző megnyilatkozását.

Bevezetés

sokat, nem vagy csak részlegesen vállalva, késleltetve kezelték. A létszámcsökkentést halogatták, majd végül a keresztülvitt elbocsátások felülvizsgálatát szorgalmazták; a jobboldalinak minősített parlamenti képviselők kiváltak ugyan a Kiszgazdapártból, de tagjai maradtak a törvényhozó testületnek stb.⁶⁵

Ugyanakkor azonban voltak olyan sajátosan kiszgazdapárti igények, követelések — mint például az önkormányzati választások megtartása, a szövetkezeti törvény megalkotása, a paraszti érdekképviselői szervek létrehozása —, amelyek a munkáspártok oldaláról részesültek hasonló késleltető, lehetőleg elhalasztó fogadtatásban.⁶⁶

A későbbiekben, 1946 augusztusában és szeptemberében — elsősorban a békekötés utáni idő lehetőségeire tekintettel — Tildy Zoltán elvi szinten próbálta megfogalmazni a Kiszgazdapárt programját. Abból indult ki, hogy a kapitalizmus és a Szovjetunió tőszomszédságában milyen lehetőség van a szocializmusnak nem hátat fordító de polgári demokrácia fenntartására. Számított a Szovjetunió jóindulatú támogatására, belpolitikailag azonban tartott a baloldal egyoldalú hatalmi törekvéseitől. Ezért a baloldal túlhatalmának viszszafofása érdekében erősíteni kívánta a polgári jellegű intézményeket — e tekintetben különösen fontosnak tartotta az egyházak és azok kulturális, ifjúsági szervezeteinek demokratikus fejlesztését. Olyan kormánykoalíció létesítését tervezte, amelyben a polgári erők a Kommunista Párttal, illetve a baloldallal egyenrangú társként vesznek részt s amely a társadalmat a magasabb szintű polgári berendezkedés felé vezeti. Bírálta a Kiszgazdapárt passzivitását — és sürgette a kezdeményezés átvételét, a pozitív programok kidolgozását. Szabadversenyen alapuló — az ország adottságainak megfelelő — agrár jellegű kispolgári demokráciát kívánt kiépíteni, amelyben a vezető társadalmi erő a parasztság. Olyan kapitalizmust tervezett ahol a mezőgazdasági termelés zömét a paraszti árutermelő-szövetkezetek adják, a magántulajdon sértetlen marad s a nagytőke korlátozása nem haladja meg a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front 1944 decemberi programjában szerepelt államosítási terveket.⁶⁷

Nagy Ferenc — 1946 kora őszén — szintén készített egy programtervezetet, ezt azonban nem ismerjük. Csak munkatársainak írásából lehet következtetni annak főbb gondolataira. Így a korábbiaknál határozottabban merült fel a polgári demokráciának nemcsak a konzervatív, hanem a nyugati államokban meghonosodott polgári liberális változatától való elfordulás is. Ez a felfogás

⁶⁵ Jegyzőkönyv a Független Kiszgazdapárt miniszteri és államtitkári értekezletének (1946) július 30-án tartott üléséről. Nagy Ferenc beszéde. Történeti Hivatal. BM Szig. Titk. Szervezési Osztály I/2-a Objektum dosszié 10–30465/5 Bárányos Károly 178–179. pp.

⁶⁶ Lásd a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és jegyzeteit, valamint a jelen Bevezetést a 124. jegyzetnél, a [23.] 106. sz. jegyzőkönyv 20. napirendi pontját; a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 41. napirendi pontját, továbbá a [46.] 129. sz. jegyzőkönyv 41. és az [55.] 138. sz. jegyzőkönyv 38. napirendi pontját.

⁶⁷ Tildy Zoltán: Irány és teendők. Új Látóhatár 1962. 1., valamint PÍL 285. f. 2/7.

nagyon közel állt Tildy elgondolásához. Több jel utalt arra, hogy Nagy Ferencnek és Tildy Zoltánnak a párt programjával kapcsolatos korábban eltérő véleménye erre az időszakra lényegesen közelebb került egymáshoz.⁶⁸

A Kiszgazdapárt nemzetgyűlési képviselőcsoportja még Nagy Ferenc kormányának megalakítása előtt, 1946 januárjában bizottságot hozott létre azzal a céllal, hogy „kidolgozza a demokratikus gazdasági rend elvét”, azaz a párt szakértőinek együttműködését egy gazdasági program létrehozása céljából.⁶⁹ A Kiszgazdapárt e gazdaságpolitikai bizottsága még február közepén átnyújtotta az új kormányfőnek a szanalási program azonnal végrehajtandó feladatait tartalmazó feljegyzését.⁷⁰

1946 februárjában tehát a Kiszgazdapártnak már volt egy gazdaságpolitikai elképzelése, s az új kormány első minisztertanácsi ülésén mondott beszédében Nagy Ferenc ennek tudatában húzhatta alá az inflációval való szembenézés, a gazdasági ügyek rendbetételének kérdését.⁷¹

A Kommunista Párt — látva a Kiszgazdapárt e téren megélnékült tevékenységét —, de lehet, hogy ettől függetlenül is — 1946 januárjának végén szintén hozzákezdett a saját gazdaságpolitikai programjának a megfogalmazásához.⁷² A Szociáldemokrata Párt csak február végén jelentette meg az 1946-ra szóló gazdasági programját.⁷³

E terveket, ezek egyeztetésének lehetőségét döntő módon befolyásolja az a tény, hogy ugyanebben az időszakban — kimondatlanul, de ténylegesen a kommunista programtervezet támogatását szolgálva — a Szovjetunió nagy határozottsággal bejelentette igényét a részben elmaradt 1945. évi és az 1946. évi jóvátételi kötelezettségek pótlására, illetve teljesítésére, továbbá a szovjet–magyar árucserereformalmi egyezményből folyó magyar szállítások megindításá-

⁶⁸ Vida István: A Független Kiszgazdapárt politikája 1944–1947. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1976. 208–209. pp.

⁶⁹ MOL XIX-A-1-e-X/2.

⁷⁰ Ez a Bárányos Károly által készített feljegyzés javaslatot tartalmazott arra vonatkozóan, hogy a szanalással kapcsolatos kérdések adatszertű kimunkálására az egyes pártok részéről kiknek a közreműködésére gondoltak. Közölte a kidolgozásra javasolt kérdések témajegyzékét, amelynek részletesebb változatát lásd a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv a) mellékleteként. A feljegyzés kísérőlevelében Bárányos Károly közölte Nagy Ferencsel, hogy a program azonnal végrehajtandó részét Gerőékkel és Bánékkal megtárgyalták ugyan, de a végrehajtást illetően nem tudtak megállapodni. „Itt különösképpen előtérbe lépnek a politikai szempontok — írta —, amelyek eldöntésére elsősorban miniszterelnök úr mint pártvezér is illetékes.” (MOL XIX-A-1-e IX. 389/1946. 7–9. pp.)

⁷¹ Lásd az [1.] 84. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁷² A Kommunista Párt javaslatai az ország gazdasági és pénzügyi helyzetének rendezésére 1946. február 11-ei keltezését viseli. A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai. 1944–1948. Budapest, Kossuth Könyvkiadó. 1967. 204–211. pp.

⁷³ A programot a Népszava 1946. február 24-ei számában közölte.

Bevezetés

ra, a közös vállalatok létrehozására, az 1945-ben szovjet részről kölcsönadott élelmiszerek visszatérítésére.⁷⁴ A magyar kormánynak nehéz lett volna az adott helyzetben kitérnie ezeknek az igényeknek a teljesítése és ezzel együtt a saját gazdaságpolitikai alapelveitől eltérő kommunista javaslatok megvizsgálása elől.

Ilyen körülmények között a baloldali sajtópropaganda azt hirdette — s a történetírás ezt a későbbiekben átvette —, hogy a munkáspártok, főleg a Kommunista Párt javaslatai alapján dolgozták ki a gazdasági, a szanálási programot. Valójában az 1946. április 7-én kiadott — a koalíciós pártok és a Gazdasági Főtanács hosszás vitái alapján megfogalmazott — gazdasági kormányprogram főbb kérdéseiben, sőt szerkezetében is lényegében megfelelt a Kiszgazdapárt bizottsága által kidolgozott, fentebb érintett tervezetnek. Nem tagadható azonban, hogy az említett körülmények folytán ez a program már magán viselte a Kommunista Párt követeléseinek jegyeit.⁷⁵ A kormány egész politikáját alapvetően meghatározó gazdasági program tehát — a Kiszgazdapárt saját elgondolásai, harcai ellenére balfelé csúszott — és a későbbiekben is fokozatosan ez a tendencia érvényesült.

Hasonló sorsa volt a minisztertanács ülésén Nagy Ferenc által tett azon javaslatnak is, hogy a népi demokrácia továbbfejlesztésére, a pártok közötti megismételt viták kiküszöbölése céljából dolgozzanak ki közösen egy — gazdasági célokat is magába foglaló — politikai programot, amely javaslatra a munkáspártok miniszterei akkor nem válaszoltak.⁷⁶ Nem sokkal ezt követően viszont, mintegy a Kommunista Párt kezdeményezéseként, napirendre került a hároméves terv,⁷⁷ meg sem említve azt, hogy a Kiszgazdapártnak előzőleg már volt hasonló, többször is megismételt kezdeményezése.

Nem helytálló tehát történelmi irodalmunknak az a beállítása, hogy a Kiszgazdapártnak lényegében nem is volt társadalmi, még kevésbé gazdasági programja és csak a mezőgazdaság fejlesztésével, a parasztság helyzetének javításával, s az élet által felvetett egyes gyakorlati kérdések megoldásával kívánt foglalkozni. Ebből a beállításból olyan kép bontakozna ki, mintha az adott időszakban a Kommunista Párt mindent átszervező terveivel szemben a Kiszgazdapárt nem lett volna felkészülve a nagy gazdasági feladatok rendbetételére, mintha nem lett volna elgondolása az ipar, a kereskedelem, a bankok államosítására, az igazgatás központosítására, a régi vezető garnitúra radikális

⁷⁴ Lásd a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 2., a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 63., 72. és 73., a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 7., a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 8., a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 54., 60., a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 66., a [14.] 97. sz. jegyzőkönyv 1., a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 63., a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját.

⁷⁵ Lásd a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontjának második részét és a jegyzőkönyv a) mellékletét.

⁷⁶ Lásd a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁷⁷ A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai, 1944–1948. Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1967. 265–275. pp.

félreállítására, stb.-re irányuló tervek helyett más megoldásokra. A következő évtizedek történései igazolták a diktatúrával szemben a demokrácia liberális kezelésére vonatkozó elgondolásaikat.

A kormány eredményei és eredménytelenségei

Magyarország a vesztes oldalán fejezte be a második világháborút, s mivel a szomszédos országok majdnem mindegyikének jóvátétellel tartozott, illetve, az 1940-es állapotokhoz képest területi követeléseket támasztottak vele szemben, a külpolitika sorsdöntő fontosságú tényezővé vált a számára.

A magyar közvéleményt e kérdéskörben természetesen a békeszerződés foglalkoztatta a leghatározottabban.

A kommunista és jórészt a szociáldemokrata politikusok is — figyelemmel a szovjet szempontokra — újságcikkekben a trianoni határok változatlan érvénybentartása mellett foglaltak állást, hangsúlyozva, hogy minden határrevíziós igény a szomszéd államokhoz fűződő viszony végleges megromlását, egyéb kérdésekben is a békekötés nehezebbé tételét eredményezné.⁷⁸ Ezzel az állásponttal vitatkozva a Parasztpárt és a Kisgazdapárt politikusai — a trianoni büntető jellegű s a revíziós politikát szükségszerűen maga után vonó béke helyett — a magyar etnikum által lakott területeket összefogó államhatárok megvonását tartották méltányosnak.⁷⁹ Az újságcikkekben, sajtóvitákban a közvélemény elé tárt eltérő álláspontokat pártközi értekezleten sem sikerült egyeztetni. A Kisgazdapárton kívül rövidesen a Szociáldemokrata Párt vezető testülete is határozatot hozott e kérdésekről.⁸⁰ A Kommunista Párt viszont

⁷⁸ Lásd elsősorban Révai József: Nemzetrontó sovinizmus (Szabad Nép, 1945. december 25.) és A magyarkodók ellen (Szabad Nép, 1946. január 13.), valamint Horváth Zoltán: Nemzeti szabadsalom (Népszava, 1946. január 12.) című cikkét.

⁷⁹ Lásd többek között Kovács Imre: A békeszerződés előkészítéséről (Szabad Szó, 1946. január 6.) és Patriótizmus vagy mazochizmus (Szabad Szó, 1946. január 20.), valamint Osztott felelősség a Duna völgyében (Kis Újság, 1946. január 23.) című cikket.

⁸⁰ Az 1946. március 6-án tartott pártközi értekezlet (Pártközi értekezletek. 204–208. pp.) a Kisgazdapárt által február végére kialakított békeprogramot tárgyalta meg. Ez három részből állt. Az első fejezet azt rögzítette, hogy az első világháború utáni békeszerződések nem szolgálták a tartós békét. Az akkori hiba elkerülése érdekében javasolta a nemzetiségi és a területi szempontok összehangolt érvényesítését, az államok és a népek közötti ellentétek kiküszöbölését, az országok közötti gazdasági együttműködés előmozdítását. Hangsúlyozta továbbá, hogy Magyarországgal együtt tulajdonképpen egyetlen közép-európai ország sem tudott annak idején a német nyomásnak ellenállni, háborús felelősségük tehát egyforma. A második fejezetben a határok kérdésével foglalkozott. Erdély egy részének — esetleg áttelepítések beiktatásával is — Magyarországhoz csatolását javasolta, illetve Erdély kantonális állammá alakítását vetette fel. Csehszlovákia tekintetében — a lakosságcsere lebonyolítása után — a magyarok által lakott határterületek átcsatolására vonatkozó igényét jelezte. Jugoszláviával és Ausztriával kapcsolatos határmódosítási kérdést nem említett. A harmadik fejezet a magyar béke delegáció személyi összetételével s gyakorlati kérdésekkel foglalkozott. (MOL XIX-J-1-a 40/Bé res. 1946., Pártközi értekezletek. 204–211. pp.)

Bevezetés

javasolta, hogy magyar kormányküldöttség utazzon Moszkvába s a gazdasági kapcsolatok, a jóvátételi kérdések mellett közvetlenül a szovjet vezetőkkel vitassa meg a béketárgyalásokkal kapcsolatos problémákat is. Kitért tehát a magyar közvéleménnyel ellentétes saját álláspontjának határozat formájában való rögzítése elől – hiszen nem is képviselhetett volna más nézetet, mint a szovjet vezetés; e javaslatot egyébként előzetesen egyeztetették a szovjet féllel.⁸¹

A magyar kormányküldöttség 1946. április 9-én kezdődött moszkvai tárgyalásai során a szovjet politikusok tulajdonképpen őszintétlen magatartást tanúsítottak: kilátásba helyezték, hogy megértéssel fogják kezelni a határokon túl élő magyarság jogegyenlőségének kérdését, s nem zárkoztak el mereven a Romániával szembeni területi igények elől. Ezzel szemben már a külügyminiszterek londoni értekezletén, amikor Byrnes felvetette a magyar–román határ módosításának lehetőségét és e tárgyban a két kormány előzetes tárgyalását hozta javaslatba, Molotov határozottan fellépett ez ellen.⁸² Másrészt 1946 júliusában csehszlovák delegáció is járt Moszkvában s szovjet részről olyan ígéretet kapott, hogy támogatják a békével kapcsolatos terveiket, a Magyarországgal szembeni követeléseiket.⁸³

A Szociáldemokrata Párt vezetősége 1946 március közepén fogadta el a békekötéssel kapcsolatos álláspontját. A párt általános programjának megfelelően minden személy számára nemzetiségre, fajra, vallásra és nemre tekintet nélkül politikai, gazdasági, kulturális és szociális jogegyenlőséget, a népek önrendelkezési jogának biztosítását követelte. Hangsúlyozta, hogy a magyar nép egyetemesen nem bűnös a háborúban való részvételért, a munkások és a parasztok élesen szemben álltak a reakciós és fasiszta erőkkel. Fontos feladatnak mondta a magyar nép politikai, gazdasági, kulturális és szociális életlehetőségének fenntartását, a dunai államok együttműködésének biztosítását; javasolta megtiltani a demokratikus néprétegek kitelepítését, illetve mesterséges széttelepítését. Sürgette a külügyi kormányzat demokratizálását, a szomszéd államokkal egy lehetőleg egységes békeálláspont kialakítását, a nagyhatalmakhoz, elsősorban a Szovjetunióhoz fűződő baráti kapcsolat fenntartását.

Szalai Sándor, az álláspontot kidolgozó osztály vezetője, a kérdés pártvezetőségi előadója — nyugati politikusok véleményei alapján — a csehszlovák–magyar valamint a jugoszláv–magyar határt véglegesnek tekintette, míg a román–magyar határ esetleges módosítására látott lehetőséget. (PIL 283. f. 40. cs.)

⁸¹ PIL 274. f. 3/29. ö.e.

⁸² Molotov, Vjacseszlav Mihajlovics Szkrjabin (1890–1986) szovjet politikus, 1930–1941-ben, majd 1953–1956-ban külügyminiszter, 1956 után szembe került a szovjet kommunista párt politikájával. Molotov leszögezte, hogy a „fegyverszüneti egyezmények Magyarországgal határával foglalkozó 19. cikkelyét pontosítani kell oly módon, hogy egész Erdélyt visszaadják Romániának”. Várkonyi Péter: Magyar–amerikai kapcsolatok 1945–1948. 132. p.

Byrnes, James Francis (1879–1972) 1945-től 1947-ig az Egyesült Államok külügyminisztere. Dél-Karolina képviselője, 1951-től kormányzója volt.

⁸³ A Kisgazdapárt 1946. július 30-án tartott miniszteri és államtitkári értekezletén a miniszterelnök és a külügyminiszter egyaránt fájlatóan tért ki erre a kérdésre. „A békeértekezlet előtt — mondta Gyöngyösi — súlyos csalódás ért bennünket. A moszkvai út hitet keltett bennünk, hogy a cseh kérdésben támogatást kapunk, amit most a csehszlovák delegáció útja és az arról szóló közlemény kétségessé tesz.” (Történeti Hivatal. BM Szig. Titk. Szerv. Osztály I/2-a. Objektum dosszié 10–30465/5. Bárányos Károly. 178–179. pp.)

A kedvező, de nem teljesen egyértelmű és határozott szovjet nyilatkozatok után jogos igénye volt a magyar kormánynak, hogy a béketervekkel kapcsolatban a nyugati hatalmak véleményét is megismerje. Nagy Ferenc vezetésével 1946. június 11 és 25-e között Washingtonba, majd Londonba és Párizsba látogató magyar küldöttség azonban — bizonyos gazdasági természetű ígéreteken, támogatáson túl — nem járt eredménnyel.⁸⁴

Közben a kérdést nem teljesen lezáró, de alapvető állásfoglalás született Párizsban: a Külügyminiszterek Tanácsa 1946. május 7-én olyan javaslatot tett, hogy Magyarország államhatárait az 1937. december 31-ei helyzetnek megfelelően kell visszaállítani – azzal az eltéréssel, hogy a magyar–csehszlovák határnak a Duna jobb partján lévő szakaszán a trianoni határhoz képest öt falut Csehszlovákiának kell majd átadni.⁸⁵

A kilátástalan helyzet ellenére a Kisgazdapárt reménykedett, hogy majd a békekonferencián kedvezőbb döntések születnek. Elsősorban abban bíztak, hogy a nagyhatalmak nem fogják majd figyelmen kívül hagyni az Egyesült Nemzetek alapokmányában is rögzített nemzeti önrendelkezési jogot. Mindezekelőtt azt szorgalmazták, hogy a Székely-földet csatolják vissza s a románok által lakott területen nyissanak folyosót Magyarország számára. A baloldali pártok viszont a területi elv érvényesítése helyett elsősorban a szomszédos államokban maradó magyarság kisebbségi jogainak biztosítását szorgalmazták. Az álláspontok végül a Nemzetgyűlés külügyi bizottsága által kiküldött békeelőkészítő albizottság június második felében, majd magának a külügyi bizottságnak az augusztus 5-ei ülésén közeledtek egymáshoz. A két tábor közötti megegyezés azonban csak akkor jött létre, amikor a párizsi békekonferencia megküldte a kormánynak a magyar béke tervzetét, s a minisztertanácsnak rövid időn belül állást kellett foglalnia az abban szereplő kérdések, tehát a sokat vitatott államhatár ügyében is.⁸⁶

A békeelőkészítés céljára a magyar kormány által nehézkesen kialakított, a politikai kérdésekkel foglalkozó álláspontot szervesen kiegészítette a békeszerződéssel kapcsolatos gazdasági vonatkozású feljegyzése. Ez számbavette az ország valamennyi nemzetközi vonatkozású gazdaságpolitikai kérdését: a magyar ipar nyersanyag- és energia szükségletének biztosításával is indokolt bizonyos területátcsatolási igényeket; rámutatott arra, hogy a jóvátétel fizetése, a megszállt Vörös Hadsereg és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ellátása teljesen lekötötte a magyar gazdaság teljesítőképességét. Az új kötelezettségek mel-

A magyarok elleni intézkedési terv a lakosságcsere végrehajtása után Szlovákiában maradt magyarok Morvaországba telepítésére, valamint a Pozsonnyal szembeni magyar falvak átcsatolására vonatkozott.

⁸⁴ Lásd a [37.] 119. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁸⁵ Lásd a [45.] 128. sz. jegyzőkönyvet és b) mellékletét.

⁸⁶ Lásd a [45.] 128. sz. jegyzőkönyvet és a-c) mellékletét.

Bevezetés

lett az országot terhelte a nyugati államokkal szemben a két világháború között keletkezett jelentős tartozás is, amelynek kiegyenlítésére több éves halasztást kért, és a termelés fejlesztésére külföldi áruhitelt is igényelt.

Külön fejezetben tárgyalta a feljegyzés a nyugatra hurcolt magyar nemzeti vagyon visszaigénylésének ügyét. Az infláció megfékezése, a stabilizáció érdekében sürgette a 28 500 kg arany visszaszolgáltatását és a szövetségesek által zárolt 10 millió dollár értékű magyar devizakövetelés felszabadítását – valamint külföldi kölcsönök igénybevételének lehetővé tételét. Felajánlotta Magyarország hathatós közreműködését a Duna-völgyi népek együttműködésének kialakításában. Végül bejelentette igényét a német polgári és katonai hatóságok számára a háború során teljesített szolgáltatások értékének megtérítésére.⁸⁷ Magyarországnak azonban ezekről a Németországgal szembeni követeléseiről a nagyhatalmak közötti megállapodás értelmében a Szovjetunió javára le kellett mondania.⁸⁸

Gyöngyösi János külügyminiszter ezeknek, a béke előkészítését célzó dokumentumoknak a birtokában utazott Párizsba a magyar érdekek képviselőjeként. Korrekt álláspontot képviselt, de sikert — mivel a döntések más körökben már megszülettek — nem érhetett el.⁸⁹

Nem szerepelt a magyar békeelőkészítési dokumentumokban és a béketárgyalásokon sem az a kérdés, amelyet Gordon Ferenc pénzügyminiszter 1945 decemberében a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökéhez, Vorosilov marsallhoz intézett memorandumában vetett fel Magyarország gazdasági helyzetének helyreállítását illetően. Azt kérte, hogy a szövetséges hatalmak hozzanak létre egy bizottságot, amely megvizsgálja Magyarország gazdasági helyzetét, felméri a segítségnyújtás módját.⁹⁰ Vorosilov elhárította a kérés teljesítését. Gordon memorandumja azonban eljutott az angol és az amerikai kormányhoz is, akik

⁸⁷ MOL XIX-A-1-e IX. dosszié 69–79. pp. E memorandumot Kárász Artúr készítette, s részletesebb változatát 80 év a Föld körül (Bethlen Gábor Könyvkiadó-Irodalmi Újság, Budapest-Párizs, 1990) c. könyvének I. sz. függelékeként (229–247. pp.) közölte. A memorandum heves vitát váltott ki. Révai József volt ennek főszereplője. Lásd ezzel kapcsolatban a Nemzetgyűlés külügyi bizottsága által kiküldött békeelőkészítő albizottság 1946. június 12-ei üléséről felvett jegyzőkönyvet, amelyet Kárász Artúr könyvének II. sz. függelékeként (248–263. pp.) ugyancsak közölt. A memorandum létrejöttéről és a vitáról Kárász Artúr könyvének 97–105. oldalán nyújtott szellemes tájékoztatást.

⁸⁸ Párizsban a nyugati hatalmak elviselhetetlen terhekkel akarják sújtani Magyarországot. Anglia és Amerika a Szovjetunióknak fizetendő jóvátételi összeg többszörösét követeli tőlünk. (Szabad Nép, 1946. augusztus 11.) című cikk jelezte, hogy Magyarországnak le kellett mondania a Németországgal szembeni kártérítési követeléséről.

⁸⁹ Részletesen lásd Balogh Sándor: Magyarország külpolitikája 1945–1950. Kossuth Könyvkiadó, 1988. 215–248. pp. Lásd továbbá Nagy Ferenc beszámolóját a béketárgyalásról az [53.] 136. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját, Gerő Ernő beszámolójáról az [57.] 140. sz. jegyzőkönyv 64. és Gyöngyösi János külügyminiszter tájékoztatójáról a [62.] 145. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját, valamint általános jellemzéséről ez utóbbi jegyzőkönyv a) mellékletét.

⁹⁰ Várkonyi Péter: Magyar–amerikai kapcsolatok 1945–1948. Kossuth Könyvkiadó, 1971. 247. p.

ennek alapján ismételten javaslatot tettek Moszkvának a magyar gazdasági élet helyreállítása céljából.

Az Egyesült Államok többek között kifogásolta, hogy a magyar nehézipari termékek 80–90%-át a jóvátétel foglalta le, hogy a Vörös Hadsereg ellátására kellett fordítani az ország húskészletének csaknem egészét, a búza- és a rozstermelés egyhatod részét, a zöldségek egynegyedét, a zsiradékok háromnegyedét. A Szovjetunió azonban kitartott korábbi álláspontja mellett. Válaszában előadta, hogy meghosszabbította a jóvátétel teljesítésének határidejét. Cáfolta azt az amerikai állítást, hogy a jóvátétel a magyar nemzeti jövedelem 24%-át emésztene fel. Hangsúlyozta, hogy Magyarország ipari termelése az 1945. évi 60%-ról 1946 júliusáig 70–85%-ra nőtt, sőt egyes szakmákban elérte a háború előtti szint 85–90%-át. Valótlanságnak minősítette azt az állítást, hogy 124 millió dollár értékű ipari berendezést szállított volna el Magyarországról – mint mondta, csupán 11 millió dollár értékű hadiüzemi berendezést vett igénybe.⁹¹

A merev szovjet magatartás és a szovjetizálásra törő távlati terveik folytán jórészt elveszett a magyar gazdasági élet — igaz kapitalista alapon történő — nemzetközi segítséggel való újjászervezésének a nagy lehetősége. Ugyanakkor ezek az akciók bizonyos fokig ismételten megrendítették a Szovjetuniónak a magyar kormány iránti bizalmát: a gazdasági jellegű adatoknak az amerikaiak részére való eljuttatása miatt szigorúbb előírásokat követelt, ami az állami ellenőrzés keményebbé válását vonta maga után.

A Szovjetunióval még 1945. augusztus 27-én Gerő Ernő közreműködésével megkötött árucsereforgalmi megállapodás, valamint a szovjet–magyar vegyesvállalatok alakításáról ugyanakkor létrehozott egyezmény gazdasági és nemzetközi hatásai 1946-ban jelentkeztek: a magyar ipar képtelen volt az árucsereforgalmi megegyezésben foglaltakat teljesíteni – másrészt a nyugati államok bizalmatlankodva vették tudomásul a magyarországi bauxit-, olaj-, repülési- és hajózási érdekeltségeiket érintető szovjet–magyar közös vállalatok létesítését.⁹² Az államosítás egy lépését látták ezekben – és gyanakvással kezelték a magyar gazdaságot a jövőt illetően, főleg az említett alapvető fontosságú ágazatok terén.

Nagy jelentőségű nemzetközi vonatkozású esemény volt a Nyugatra hurcolt magyar értékek (a Magyar Nemzeti Bank aranykészletének, hajóknak, vasúti kocsiknak, gyáraknak, nyersanyagoknak) visszaszolgáltatása, valamint az Egyesült Államok által nyújtott 15 millió dolláros kölcsön,⁹³ másrészt a

⁹¹ Hivatalos szovjet jelentés a Magyarország ügyében folytatott amerikai–szovjet jegyzékváltásról. Népszava. 1946. augusztus 3. A Szovjetunió által leszerelt és elszállított ipari berendezésekről, felszerelésekről lásd többek között a [45.] 128. sz. jegyzőkönyv 35. jegyzetét.

⁹² Lásd többek között és elsősorban a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 6. napirendi pontját és a mellékletét, valamint a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontjának 5. jegyzetét és b-c) mellékletét.

⁹³ Lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 1., a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 2., a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 24., a [44.] 127. sz. jegyzőkönyv 54. és a [48.] 131. sz. jegyzőkönyv 29. napirendi pontját.

Bevezetés

jóvátétel teljesítése terén kapott kedvezmény,⁹⁴ a Magyarországon volt német javak,⁹⁵ továbbá a petrozsényi olajkitermelés magyar részvényeinek jóvátétel fejében történt átadása a Szovjetunióknak,⁹⁶ vagy a nemzetközi szervezetek munkájához való csatlakozás,⁹⁷ az egyes országokkal való diplomáciai és kereskedelmi kapcsolat felvétele.

Mindezek mellett azonban két nemzetközi esemény volt, amely — a békeszerződésen túl — elsősorban foglalkoztatta a magyar közvéleményt: a németek kitelepítése és a csehszlovák–magyar lakosságcsere. Ezek a telepítések elsősorban nem a magyar kormány, hanem a nemzetközi, illetve külföldi szervek kezdeményezésére kerültek napirendre, másrészt a hitlerizmus miatt ellenszenvessé vált németek és a csehszlovákiai magyarok ellen faji alapon indult kíméletlen akciók levezetését célozták.

A szövetséges nagyhatalmak a német kérdésben a következő határozatot hozták:

„A három kormány minden vonatkozásban megvizsgálta a kérdést elismerni, hogy a Lengyelországban, Csehszlovákiában és Magyarországon maradt német lakosságnak vagy egy részének Németországba történő áttelepítésére vonatkozóan intézkedéseket kell foganatosítani.”⁹⁸ A nem teljesen egyértelmű döntés értelmezése természetesen vitákra adott okot a nagyhatalmak és a végrehajtásban érdekelt — adott esetben a magyar — közélet számára is. A Szovjetunió a teljes német lakosság kitelepítésére törekedett, az Egyesült Államok viszont ellenezte a kollektív felelősség elvének az alkalmazását, tehát lényegesen kevesebb személynek az általa megszállt német területre való befogadását illetően. A magyar pártok különböző álláspontot képviseltek. A Parasztpárt volt a legkonzekvensebb: nemzeti indulatokból kiindulva — és a magyar parasztság számára így megszerezhető nagyobb földterületre tekintettel — a lehető teljeskörű kitelepítést szorgalmazta, a Kisgazdapárt felmentést kívánt biztosítani azok számára, akik a népszámlálásnál magyarnak vallották magukat, a Kommunista Párt a bányászokat és a munkásokat igyekezett viszatartani, a Szociáldemokrata Párt viszont általában a magyar állampolgárok jogainak sérelmeire hivatkozva a kitelepítési intézkedések enyhítéséért harcolt.

⁹⁴ Lásd a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 2. és a [19.] 102. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁹⁵ Lásd a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 8., 18. és 73., a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 4., a [46.] 129. sz. jegyzőkönyv 34., az [56.] 139. sz. jegyzőkönyv 11., a [64.] 147. sz. jegyzőkönyv 2., a [65.] 148. sz. jegyzőkönyv 18. és a [66.] 149. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pontját.

⁹⁶ Lásd az [55.] 138. sz. jegyzőkönyv 22. és a [62.] 145. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁹⁷ A nemzetközi kapcsolatok újjáéledése folytán számos szervezet munkájába kapcsolódott be a kormány. Köztük lásd a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 78., a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 30., 33., a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 9., a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 22., 36., a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 20., 21. a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 26., 27. napirendi pontját.

⁹⁸ Nemzetközi szerződések 1918–1945. Válogatta és a jegyzeteket írta Halmosy Dénes. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 656. p.

Mindezek folytán el is húzódott a 12 330/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 29.) végrehajtása. Az első áttelepülőket szállító vonat csak 1946 januárjában indult el. Az Egyesült Államok álláspontját figyelembevéve 1946 áprilisában azonban a magyar pártok úgy határoztak, hogy csak olyan német anyanyelvű személyek kitelepítésére kerülhet sor, akik bizonyítottan támogatták Németország háborús politikáját „részt vettek a Volksbund tevékenységében”.⁹⁹ Ennek a bizonyítása önmagában is meghosszabbította a kitelepítés végrehajtását. 1946 augusztusában pedig a SZEB ülésén az amerikai megbízott olyan igényt támasztott, amelynek a teljesítésére a magyar kormány nem volt felkészülve: azt kívánta, hogy 500 márkának megfelelő összegű konvertibilis valutát kapjon minden kitelepített személy.¹⁰⁰ A Földművelésügyi Minisztérium egy későbbi összeállításában 163 085 – német adatok szerint 170 000 német nemzetiségű lakos települt át Németország amerikai megszállási övezetébe.

Az amerikaiak magatartásával szemben a Szovjetunió mindent megtett a németek minél nagyobb számú kitelepítése érdekében – már azért is, hogy helyet teremtsen a Szlovákiából áttelepíteni szándékoló magyarok számára. Így 1947-ben még mintegy 50 000 személyt telepítettek ki Németország szovjet megszállási övezetébe. A két telepítési akció tehát össze is kapcsolódott egymással.¹⁰¹

Miközben a szövetséges hatalmak a háború folyamán ismételten kifejezésre juttatták az igazságos béke teremtésére irányuló szándékukat, a csehszlovák politikusok – tulajdonképpen a fasiszta hatalmak módszereit követve – kvázi szocialista alapon egy tisztán szláv állam létrehozásának tervén dolgoztak. Célul tűzték ki a három és félmillió szudéta-némettel együtt a háromnegyed milliányi szlovákiai magyar népcsoport eltávolítását. 1945-ben a magyar lakosság jogfosztását eredményező több intézkedést hoztak.

A többségükben őshonos felvidéki (szlovákiai) magyarokkal szembeni eljárás miatt tiltakozott valamennyi magyar párt. A kormány ismételten panasszal fordult e kérdésben a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz. A nemzetközi jogi szempontból is tarthatatlan helyzet rendezése céljából 1945 végén – a csehszlovák kormány kezdeményezésére – tárgyalás indult Prágában, amely az 1946. február 6–10-én tartott második fordulóján állást foglalt a szlovákiai magyar és a magyarországi szlovák lakosság cseréjét illetően.¹⁰² Ez Nagy Fe-

⁹⁹ PIL 284. f. 13.

¹⁰⁰ SZEB jegyzőkönyvei 190–191., 211–212., 233–234. pp.

¹⁰¹ MOL XIX-E-1-2. 1950–00125 (17. doboz), illetve Dokumentation der Vertreibung der Deutschen aus Ost-Mitteleuropa. Das Schicksal der Deutschen in Ungarn. Bundesministerium für Vertriebene. Flüchtlinge und Kriegsgeschädigte. Düsseldorf. 1956. II. Band. 72. p.

¹⁰² Janics Kálmán: A hontalanság éve. A szlovákiai magyar kisebbség a második világháború után 1945–1948 Illyés Gyula előszavával 129–131. és 177–224. pp., valamint Vadkerty Katalin: A belső telepítések és a lakosságcsere, Kaligram Könyvkiadó, Pozsony. 1999. c. könyvét (Merkurius könyvek), főleg a 9–89. és 96–98. pp.-t.

Bevezetés

renc kormányának első nemzetközi szerződése — egyben Magyarország XX. századi egyik legelőnytelenebb megállapodása — volt: Csehszlovákia egyoldalúan jogot kapott arra, hogy saját megbízottai által a Magyarországon élő szlovákok körében áttelepülőket toborozzon — és velük azonos számban a Felvidéken, azaz Szlovákiában élő magyarok közül kijelölje az áttelepítendő személyeket. A csehszlovákok 89 660 főleg értelmiségi, valamint kevésbé jómódú szlovák személyt vettek fel az áttelepülők listájára, közülük azonban sokan, mintegy 30 000-en utólag visszavonták jelentkezésüket. A Szlovákiából kitelepített illetve elűzött, menekülésre kényszerített 73 273 magyar 109 294 hold földjével, valamint 15 700 házával szemben a magyarországi szlovákok csak 38 748 hold földet és 4400 házat hagytak el.¹⁰³ A Szlovákiában maradt magyarokat viszont „reszlovákizálni” kívánták. A lakosságcsere — főleg a csehszlovák részről felmerült újabb és újabb igények (többek között 200 000 magyar áttelepítésének erőltetése) miatt és ezek ellenére — egyik fél részére sem járt kedvező eredménnyel: az áttelepített magyarok és a szlovákok is nehéz helyzetbe kerültek az új környezetben.

Hasonló lakosságcsere-tervek merültek fel Jugoszlávia sőt Románia tekintetében is, ezekre azonban nem került sor.¹⁰⁴

Magyarország külpolitikája kétségkívül nem volt eredményes ebben az időszakban sem. Indokoltan — s a kényszerű helyzetből következően indokolatlanul is — számos támadás érte a külügyminisztert, elsősorban a Szociáldemokrata Párt részéről: eltávolítását követelték.¹⁰⁵ Gyöngyösi János ennek ellenére 1944. december 22-től 1947. május 31-éig az egyik legtartósabban a helyén maradt kisgazdapárti miniszter volt, amit feltehetőleg az tett lehetővé, hogy — becsületes, okos de eredménytelen lépéseitől, megnyilatkozásaitól függetlenül — végső fokon mindig teljesítette a szovjet elvárásokat.

A külpolitika nagy kérdései mellett az államhatalom birtoklásának új szabályozása foglalta le a politikusok figyelmét.

Még az előző kormány idején dolgozták ki és fogadták el az ország alkotmányának nagy átalakítását: az ezeréves királysággal szemben a köztársaság létrehozását. A köztársaságról szóló 1946. évi I. tc. alkalmazása mintegy főpróbája Nagy Ferenc kormányának időszakára esett. A törvény csak részle-

¹⁰³ A lakosságcsere-egyezmény csehszlovák és magyar értékeléséről lásd Vadkerty Katalin idézett művének 98–101. pp.-t; a Csehszlovák Áttelepítési Bizottságról a 115–130. pp.-t; a lakosságcsere számbeli összegezéséről a 166–169. pp.-t.

¹⁰⁴ Lásd az [50.] 133. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

¹⁰⁵ Lásd többek között a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 28. napirendi pontját.

gesen biztosította a köztársasági elnök részére azt, hogy a végrehajtó hatalmat a parlament álláspontjának figyelembevételével a kormány útján, a pártok közvetlen befolyásától elszakadva gyakorolja. Nem lett a Nemzetgyűléssel egyenrangú államhatalmi tényező: nem élhetett a törvényszentesítés vagy az abszolút vétó jogával, a Nemzetgyűlés által elfogadott törvényeket 15 napon belül köteles volt a kihirdetést elrendelő záradékkal ellátni és aláírni, legfeljebb egy ízben küldhette vissza a törvénytervezet szövegét a Nemzetgyűlésnek újabb megfontolás céljából. A végrehajtó hatalmat a Nemzetgyűlésnek felelős minisztérium útján gyakorolta, de a kormányzásban közvetlenül nem vehetett részt: minden rendelkezéséhez és intézkedéséhez a miniszterelnök vagy az illetékes miniszter ellenjegyzésére volt szükség, ami a felelősségét és jogait jelentősen mérsékelte. Egyéb vonatkozásban a törvény a szokásos államfői jogokról intézkedett.¹⁰⁶

Az 1946. évi I. tc.-vel kapcsolatban több fontos jogszabály kiadására került sor. Közülük a demokratikus államrend és a köztársaság büntetőjogi védelméről szóló 1946. évi VII. tc. volt a legfontosabb. E törvény értelmében halálbüntetést kellett kiszabni arra, aki „az 1946. I. törvénycikkben megalkotott demokratikus államrend vagy demokratikus köztársaság megdöntésére irányuló cselekményt követ el, mozgalmat vagy szervezkedést kezdeményez, vezet, vagy azt lényeges anyagi támogatásban részesíti”. Hangsúlyozottan szólt azoknak a megbüntetéséről, akik a köztársasági elnök életére törnének, illetve akik őt alkotmányos hatalma gyakorlásában akarnák meggátolni. A bűncselekmények elbírálását a népbíróságok kereteiben létrehozott 5 tagból álló különtanács feladatává tette, amely az igazságügyminiszter által kinevezett ítélőbíró elnökletével a koalíciós pártok küldötteiből állt.¹⁰⁷ E törvény előkészítése során számos jogos észrevétel merült fel. Így — főleg a Polgári Demokrata Párt részéről — tiltakoztak az eljárás népbírósági, azaz pártbíróági tárgyalása, a megfoghatatlannak tartott „államrend, illetve a demokratikus államrend és annak alapintézményei” kifejezés alkalmazása ellen; javasolták a halálbüntetés mellőzését.¹⁰⁸ A parlament azonban végül eredeti formájában fogadta el. Mindenesetre ezek a »gumiparagrafusok« tették lehetővé, hogy később a Kommunista Párt illetve utóda a többi párttal és saját pártján belüli ellenfeleivel »törvényes« keretek között számoljon le.¹⁰⁹

A köztársaság védelméről szóló törvény felsorolta a polgárokat megillető jogokat. Ezekkel kapcsolatban az 1946. évi X. tc. intézkedett az emberi alapjo-

¹⁰⁶ Az 1946. évi I. tc. Magyarország államformájáról. Két év hatályos jogszabályai. 1945–1946. I. kötet, 57–60. pp., illetve Föglein Gizella: Reprezentáció vagy főhatalom? Köztársasági elnöki jogkör, anno 1946. Magyar Napló. 1990. március 1.

¹⁰⁷ Két év hatályos jogszabályai 1945–1946. I. kötet. 63–65. pp. Lásd a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

¹⁰⁸ N.N. 1946. I. kötet. 732–733., illetve 736. p.

¹⁰⁹ Palasik Mária: A törvényhozás demokratizáló jogalkotása. In: A magyar parlament 1944–1949. Guliver Lap- és Könyvkiadó, 1991. 90. p.

Bevezetés

gok hatályosabb védelméről. A törvény a baloldal által a „reakciónak” minősített hivatalnokok ellen indított kampány időszakában született és öt évi börtönbüntetést tett lehetővé azoknak a köztisztviselőknek az esetében, akikre rábizonyították, hogy hivatali eljárásuk során „megsértették” valakinek jogait,¹¹⁰ ami természetesen újabb önkényes jogalkalmazásra adott lehetőséget.

Az emberi jogok kiterjesztését szolgálta az 1946 augusztusában létrehozott, a nők számára a férfiakkal azonos egyetemi és főiskolai továbbtanulási lehetőséget biztosító 1946. évi XXII. tc.¹¹¹

Ugyancsak általában a szabadság és a személyi szabadság biztosításával állt összefüggésben az 1946. évi XXV. tc. megalkotása, amely megbélyegezte a magyar zsidóság két világháború közötti üldözését, s intézkedett sérelmeik enyhítéséről.¹¹²

Ide sorolható az 1946 augusztusában elfogadott XIX. tc. is, amely hatályon kívül helyezte a gazdasági cselédek, napszámosok, kubikusok, általában a munkások érdekeit sértő, megkülönböztető korábbi jogszabályokat.¹¹³ A munkavállalók védelmét szolgálta a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet alkotmánymódosításának elfogadására vonatkozó, 1946 áprilisában benyújtott, de csak 1947-ben, VI. tc.-ként kihirdetett törvény.¹¹⁴

Az emberi jogok kiegyenlítését szolgálta az 1946 októberében benyújtott, az egyes rangok és címek megszüntetéséről intézkedő törvény, amely azonban csak 1947-ben, IV. tc.-ként került kihirdetésre. Ezzel eltörölték a hercegi, örgrófi, bárói, nemesi, vitézi címek, valamint a rangjelző megkülönböztetések használatát.¹¹⁵

A köztársaságról szóló törvényhez hasonlóan még a Tildy-kormány utolsó napjaiban nyert elfogadást az új parlament működését, a választási eredmé-

¹¹⁰ Lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 47. napirendi pontját. Két év hatályos jogszabályai 1945–1946. I. kötet 72. p.

¹¹¹ U.o. I. kötet 92. p. Lásd a [49.] 132. sz. jegyzőkönyv 22. napirendi pontját.

¹¹² U.o. I. kötet 95–97. pp. Lásd a [49.] 132. sz. jegyzőkönyv 30., az [57.] 140. sz. jegyzőkönyv 48. napirendi pontját.

¹¹³ U.o. I. kötet 86–87. pp.

¹¹⁴ Lásd a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 26. napirendi pontját.

Magyarország 1921 óta részt vett a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetben, de a második világháború idején megszüntette tagságát. Ismételt belépésére 1945-ben került sor. A szervezet alkotmánymódosításának elfogadására vonatkozó javaslatot 1946. április 30-án nyújtotta be a külügyminiszter, s rövidesen jóvá is hagyta a Nemzetgyűlés. A törvény kihirdetésére azért került sor csak 1947-ben, mivel meg kellett várni, hogy a tagállamok legalább háromnegyed része szintén törvényerőre emelje a módosítást.

¹¹⁵ Lásd az [55.] 138. sz. jegyzőkönyv 26. és az [58.] 141. sz. jegyzőkönyv 10. napirendi pontját.

¹¹⁶ A Nemzetgyűlés 1946. január 25-én fogadta el az új házszabályát, amely a Nemzetgyűlés megalakulásáról, szervezetéről, tanácskozási rendjéről szól. (A Nemzetgyűlés házszabályai. 1946. évi hivatalos kiadás. Budapest, Athenaeum. 1946.)

nyek maximális kihasználását biztosító új házszabály,¹¹⁶ amelynek főpróbája szintén Nagy Ferenc kormányának időszakára esett. A házszabály feladata — Dulin Jenő megfogalmazása szerint — a Nemzetgyűlés eredményes munkásságának alapjául szolgáló tanácskozási rend megszabása, illetve a képviselők függetlenségének, abszolút személyi biztonságának és szólásszabadságának a biztosítása volt.¹¹⁷

A házszabály három nagy kérdéskörrel foglalkozott. Egyrészt a választások utáni új Nemzetgyűlés megalakulásával, a képviselők mentelmi jogával, a kormány elnökének, a korelnöknek és a közjegyzőnek a megválasztásával, a mandátumok igazolásával foglalkozott.

Másrészt a Nemzetgyűlés szervezetével, tisztségviselőivel foglalkozott. Mindenekelőtt a ház elnökének az ülések összehívásával, az ülések rendjének biztosításával, a képviselők távolmaradásával, az alelnök, a jegyzők és a háznagy feladataival. Részletesen kitért az előterjesztések, a törvényjavaslatok, szakszerű elkészítését végző állandó bizottságok létesítésére,¹¹⁸ valamint az alkalmi bizottságok létesítésére, munkájára.

A házszabály harmadik része a Nemzetgyűlés tanácskozási rendjét szabályozta. Szólt az ülések napirendjének, a hozzászólásoknak megállapításáról, az interpretációról, a zárt ülés elrendeléséről, valamint a tanácskozás rendjének módosítására vonatkozó indítványokról.¹¹⁹

„E házszabály csupán önmagát tekintve alkalmas lett volna arra, hogy Magyarországon egy igazi parlamentáris demokrácia alakuljon ki. Hogy mégsem jött létre egy működő, legalább az alapkérdésekben a többség akaratát érvényesítő demokratikus hatalom, ennek a házszabályokon jóval túlmutató okai voltak.”¹²⁰ Ezek az okok a Kommunista Párt és a Baloldali Blokk egyes tagjainak a szabályokat tudatosan félreértelmező, ezeket átlépő kezdeményezései, eljárásai voltak. Erre utalt többek között az is, hogy az 1945–1947. évi összesen 71 mentelmi ügygel kapcsolatos megkeresésből aránytalanul sok: 45 a Kisgazdapárt megbontását, felmorzsolását célzó, többnyire indokolatlan akció részét képezte.¹²¹

A házszabályokkal állt kapcsolatban az 1946 szeptemberében benyújtott összeférhetlenségi törvényjavaslat. Az e tárgyban elfogadott 1946. évi XXVI.

¹¹⁷ N.N. 1946. I. kötet 214. p.

¹¹⁸ Ilyen bizottság volt az alkotmányjogi és közjogi, a földművelésügyi, a gazdasági, a honvédelmi, az igazságügyi, a kérvényügyi, a könyvtári és múzeumügyi, a közgazdasági és közlekedésügyi, a közigazgatási, a közoktatásügyi, a külügyi, a mentelmi, a naplóbíró, az összeférhetlenségi, a pénzügyi, a politikai, a számvizsgáló és zárszámadásvizsgáló bizottság.

¹¹⁹ N. I. 1946. I. kötet 20–39. pp.

¹²⁰ Földesi Margit: Házszabályok és összeférhetlenség. In: A magyar parlament 1944–1949. Guliver Lap- és könyvkiadó. 1991. 155. p.

¹²¹ Földesi M. id. mű 22. sz. függelék: Képviselők ellen benyújtott mentelmi megkeresések pártok szerinti megoszlása. Nemzetgyűlés (1945–1947)

Bevezetés

tc. az összeférhetetlenségnek három fajtáját: a függőséget, a kötelesség megsértését és a méltatlanságot különböztette meg. Általában kizárta a parlamentből a közalkalmazottakat, a kormánynak megbízás alapján dolgozó személyeket, az ügyvédi gyakorlatot folytatókat – de számos kivételt tett, elsősorban a Magyar Nemzeti Bank, a Pénzügyi Központ, az Országos Központi Hitelszövetkezet, az Országos Földhitelintézet és az Országos Földbirtokrendező Tanács elnökének, alelnökének, az utóbbi tanács tagjainak esetében. A kötelesség megsértése alapján vált összeférhetetlenné az a képviselő, aki anyagi ellenszolgáltatás vagy más előny ellenében adott elő valamely kérést, így megsértette a kijárási tilalmat, vagy ha az ülésekről fél éven át indokolatlanul távol maradt. Méltatlanság alapján vált összeférhetetlenné az a képviselő, aki a múltban szélsőjobboldali szervezet tagja, támogatója volt.¹²²

Az összeférhetetlenségi törvényt elfogadta a parlament. Csupán Slachta Margit részéről merültek fel komoly aggályok a képviselőknek a pártoktól való függőségét illetően. „Amikor a képviselők lelki függetlenségének biztosítására előterjesztenek a parlamentben egy törvényjavaslatot, nem kellene-e gondoskodni arról, hogy megszűntessék azt a körülményt, amely a képviselők lelki függetlenségét lényegében öli meg? Amire én gondolok, az a pártfegyelem. Ameddig pártfegyelem létezik, addig mélyen T. Nemzetgyűlés, kár evvel a törvényjavaslattal foglalkoznunk.” Másrészt felvetette, hogy az idegen állampolgárságú személyek, mint a magyar és szovjet kettős állampolgárságú kommunista képviselők is méltatlansági összeférhetetlenségben voltak – s hogy a törvény nem is tért ki erre a kérdéskörre.¹²³

A legfőbb államhatalmi szervek működésének újbóli szabályozása, az ország lakosságának e szervek, intézmények munkájához való kapcsolódásának demokratikus színezetű, de nem eléggé mélyreható átrendezése mellett – belpolitikai téren a helyi igazgatás kérdése foglalta le a legfőbb figyelmet. A Kisgazdapárt részéről, miután 1945 novemberében a választásokat megnyerte, nemzetgyűlési képviselőinek számát megduplázta, joggal merült fel az igénye, hogy a helyi igazgatási szerveknél is kialakuljon ez a számára kedvező arány. Igényének jogosultságát a statisztikai adatok kellőképpen bizonyították. 1946 tavaszán — amíg a főispánok körében még viszonylag arányos volt a pártok

¹²² Két év hatályos jogszabályai 1945–1946. I. kötet 97–101. pp. Lásd még a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 56. és az [56.] 139. sz. jegyzőkönyv 12. napirendi pontját.

¹²³ N.N. 1946. I. kötet 788. p.

Slachta Margit (1884–1974) a Keresztény Nők Tábor kezdeményezője. A Szociális Testvérek Társaságának megalapítója és 1923-tól 1949-ig főnöknője. 1920-ban az első nőképviseleként jutott be a magyar parlamentbe. A második világháború idején tiltakozott a fajgyűlölet ellen. Mentette az üldözötteket. 1945 novemberében a Polgári Demokrata Párt listáján került be a Nemzetgyűlésbe. 1949-től az Egyesült Államokban élt.

számszerű részesedése — a többi helyi igazgatási poszt megoszlása annál egyoldalúbban alakult. 1944 végén 1945 elején a munkáspártok — a politikai változás lehetőségeit kihasználva — tényleges erejüket lényegesen meghaladó számú vezető pozíciót szereztek meg. A választási eredmények tükrében a Kisgazdapártnak feltűnően kevés helyi vezető embere volt. Így 25 alispán közül csak 2 volt kisgazdapárti, míg 6 a Kommunista Párthoz, 11 a Szociáldemokrata Párthoz s 4 a Parasztpárthoz tartozott; hasonlóan alakult a 25 vármegyei főjegyzői állás megoszlása; a 12 törvényhatósági jogú városi polgármester közül csak 1 tartozott a Kisgazdapárthoz, 3 a Kommunista Párthoz, s 8 a Szociáldemokrata Párthoz; a 45 megyei városi polgármester közül csak 8 volt kisgazdapárti, 7 kommunista, 16 szociáldemokrata, 2 parasztpárti és 8 polgári demokratapárti vagy párton kívüli; a 3404 községi jegyző közül csak 574 tartozott a Kisgazdapárthoz, 287 a Kommunista Párthoz, 745 a Szociáldemokrata Párthoz, 216 a Parasztpárthoz és 1493 volt pártonkívüli, illetve polgári demokrata párti. A választásokon győztes párt tehát joggal követelte az önkormányzati választások kiírását. A munkáspártok azonban tisztában voltak azzal, hogy az adott helyzetben megrendezésre kerülő választás nem csak az önkormányzatok területén húzná ki lábuk alól a talajt, de más tekintetben is előtérbe helyezné az arányosítás kérdését. Főleg a rendőrségnél elfoglalt vezető posztjaikat féltették a kisgazdák előretörésétől. A 11 992 rendőrtiszt közül 3735 volt kommunista, 3430 szociáldemokrata, 520 parasztpárti — és 3434 pártonkívüli vagy polgári demokrata mellett — csak 873 tiszt tartozott a Kisgazdapárthoz.¹²⁴ Ezért a munkáspártok mindent megtettek az önkormányzati választások megrendezésének elodázása érdekében (nem is került rá sor) sőt ellentámadásba mentek át.

Teljesen egyetértettek a pártok abban, hogy a nehéz gazdasági helyzet miatt csökkenteni kell az igazgatás létszámát. A munkáspártok azonban — annak ellenére, hogy az igazolási eljárások, a fasizmussal fertőzött elemek eltávolítása már befejeződött — olyan létszámfelülvizsgálati törvény kidolgozását sürgették, amely a közhivataloknak az általuk reakciónak, jobboldalinak minősített személyektől való további „megtisztítását” is lehetővé tette. A régi elemek eltávolítását s az államapparátus felé az út szabaddátételét szorgalmazták párthíveik számára. Elkerülendő azonban a törvénytervezet esetleges parlamenti leszavazását, illetve azt, hogy a kisgazdapárti többség jelentős módosításokat eszközöljön rajta, a Kommunista Párt keresztülvitte, hogy a törvényi rendezést igénylő kérdést rendeleti úton szabályozzák.¹²⁵ A hosszas vita útján elfogadott és tiltakozásokkal kísért módon végrehajtott 5000/1946. ME sz. B lista-rendelet (MK 1946. május 19.) alapján a minisztériumokban

¹²⁴ Gyarmati György: *Harc a közigazgatás birtoklásáért – 1946.*, Századok, 1996. 3. sz. 497–570. pp., lásd különösen az 501. p.-n található táblázatot.

¹²⁵ Gyarmati György idézett tanulmánya 518–519. pp.

Bevezetés

összesen 45 348, az önkormányzatoknál 21 209, az állami üzemeknél 26 576, mindösszesen 93 133 munkatársat bocsátottak el.¹²⁶

A munkáspártok túlfűtöttsége következtében azonban egyes helyeken, főleg az önkormányzatoknál olyan nagy számban és elsősorban a szakképzett, régi munkatársak köréből bocsátottak el tisztviselőket, hogy például Budapest több kerületében, egyes szakterületeken leállt a szakigazgatás.¹²⁷ Végül — a kisgazdapárti előzetes aggályok mintegy igazolásaként — a leépítések egyik fő harcosa, Rajk László tett előterjesztést a B-listázások felülvizsgálatára. A 9050/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. augusztus 6.) alapján 1571 már elbocsátott tisztviselőt vettek vissza állásába. Jellemző módon közülük a vármegyéknel és városoknál 709 kisgazdapárti, 310 kommunista, 473 szociáldemokrata és 79 parasztpárti volt.¹²⁸ E területen tehát a többségi Kisgazdapárt bizonyos félsikert ért el.

Nem sikerült azonban megvédeni a társadalmi aktivitás, a demokrácia érvényesülésének jellegzetes formáit jelentő egyesületek nagy többségét. A katolikus egyházban saját tömegbefolyásának korlátait látó Kommunista Párt, miután nem tudta leszerelni a jórészt katolikus ifjúsági, szociális, egészségi egyesületeket és erkölcsi nevelést nyújtó szervezeteket, mondvacsinált ürügyet felhasználva, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság követelését produkálva oszlatta fel ezeknek az egyesületeknek a tömegét.¹²⁹ Új vezetőkkel lehetséges volt hasonló társadalmi szervezetek engedélyezését kérni, de a megriasztott emberek aktivitását a betiltásokkal jórészt megtörték.

Ugyanilyen tendenciák érvényesültek a gazdasági irányító szervek autonómiájának a fokozatos felszámolása terén, ami a pártok közvetlen ellenőrzését, beavatkozási lehetőségének biztosítását eredményezte.¹³⁰ Hasonló célt szolgált a vállalatok államosításának egyre erőteljesebb követelése a munkáspártok részéről. Mindezeknek a nemzetgyűlési választásokon kisebbségben maradt pártok részéről felmerült igényeknek a többségi párt — mintha a kormány ellenzéke lett volna — mind kevésbé tudott ellentmondani. A legsajátosabban mezőgazdasági kisgazda érdekeket kifejező kérdéskörök körül a földbirtokreform bizonyos fokú korrekcióját is csak nehezen tudták keresztülvinni, elakadt viszont a mezőgazdasági érdekképviseleti szervről szóló törvényjavaslat útja és a kisebb birtokokkal, vagyonnal rendelkező termelők, kereskedők és a fogyasztók szervezését, boldogulását célzó szövetkezeti törvényjavaslat is csak késlekedve (1947 tavaszán), ennek megfelelően módosult politikai körülmények között került elfogadásra.

¹²⁶ Gyarmati György idézett tanulmánya 533. p.

¹²⁷ Lásd a [44.]127. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját.

¹²⁸ Gyarmati György idézett tanulmánya 542–543. pp.

¹²⁹ Lásd a [37.]120. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját és a) mellékletét.

¹³⁰ Lásd elsősorban a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 43., a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 12. és 34., a [23.] 106. sz. jegyzőkönyv 54., a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 56. és 63., valamint az [51.] 134. sz. jegyzőkönyv 10. napirendi pontját.

A nagy politikai, gazdasági szervezési kérdések mellett, illetve ezeket megelőzően is a lakosságot, a tömegeket főleg az élelmezési gondok, a bérek, az árak alakulása foglalkoztatta. Magyarországon egy páratlan mértékű infláció alakult ki – a lakosság ennek megfelelő mértékű nyomorba került. Ennek oka a termelés- és a vele szemben jelentkezett szükségletek közötti egyensúly teljes felborulása volt. A háború kimenetele (jóságok, gyárak, fizetési eszközök stb. elhurcolása) folytán leromlott termelésből nem csak a szokásos fogyasztási szükségletek kielégítése vált lehetetlenné, hanem meg kellett oldani az égetően szükséges újjáépítési feladatokat, fizetni kellett a jóvátételt, gondoskodni kellett az országot megszálló Vörös Hadsereg és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ellátásáról. A lakosság fogyasztására a békebeli élelmiszerminőségnek kalóriában mintegy 50%-a (a korábbinál jóval gyengébb minőségben), az iparcikkkel való ellátás pedig a békebelinek csak mintegy 10–15%-a jutott. A közalkalmazottak túlnyomó részének havi illetménye mindössze 1–1,5 dollár volt. Az államháztartás kiadásainak fedezésére 1946 áprilisában az adópénztár a hónap 4 napjára tudott csak pénzt biztosítani, a többi 26 napra a bankjegysajtó segítségét kellett igénybe vennie.

A rohamos infláció kezelhetőbbé tétele érdekében vezették be az adópengőt. Azt kívánták elérni, hogy a Kincstár ne károsodjon az adó megállapításának időpontjához képest későbbi időpontban bekövetkező adóbefizetés folytán, másrészt pedig, hogy a pénzüket bankba betevők, befektetők későbbi időpontban is viszonylag reálisan számolhassanak annak vásárlóértékével. Az adópengő értékének megállapítását az Országos Árindexmegállapító Bizottság végezte közgazdászok és statisztikusok részvételével. Számításaik alapjául az átlagos polgár által az adott időpontban ténylegesen vásárolt áruk árait választották. A hatósági és a szabadpiaci árakat egyaránt figyelembe vették. Ennek bevezetésekor, 1946 februárjának közepén 1 adópengő 2,42 pengőt ért, rövidesen azonban ennek a többszörösére növekedett.

A lakosság ellátását a külföldi: amerikai, svájci, dán, svéd nemzetközi szervezetek (Joint, UNRRA) segélyei jelentősen enyhítették. Az infláció felszámolásához, a stabilizációhoz azonban a jóvátétel teljesítésére szabott határidő meghosszabbításán, az Egyesült Államok által nyújtott 15 millió dolláros kölcsönön, a németek és a nyilasok által nyugatra hurcolt gyárfelszerelések, gépek, hajók, vasúti kocsik, fizetési eszközök visszaszolgáltatásán túl a mezőgazdaság és az ipar termelésének a helyreállítása, az exportképesség fejlesztése teremtette meg az alapot. A kivitel révén juthatott az ország olyan nyersanyagokhoz, gépekhez, a mezőgazdaság fejlesztését szolgáló eszközökhöz, amelyek nélkül a stabilizációhoz szükséges készleteket rövid időn belül felélte volna az ország. Segítették ezeknek a belpolitikai, gazdasági fontosságú külkapcsolatoknak a kialakítását, működését az országok sorával kötött árucsereforgalmi megállapodások, az igazán jó megoldás azonban az lett volna, ha a három

Bevezetés

nagyhatalom megvizsgálja az ország gazdasági helyzetét és közös tervet készít a nemzetközi gazdasági vérkeringésbe való bekapcsolódásra – mint ahogyan ez a magyar, de a nyugati hatalmak részéről is felmerült.¹³¹ E nagyszabású, a stabilizációt tartóssá tevő tervekhez való csatlakozást azonban a nemzetközi és a hazai politikai fejlemények hosszú időre lehetetlenné tették.

Válságok

Az ország lakosságának a választásokon megnyilvánult, a polgári demokráciát igenlő akarata – és az ország sorsát meghatározó szovjet politikai törekvés között mélyenszántó ellentét húzódott. Aláhúzta ezt a nagyhatalmak közötti viszony mind feszültebbé válása, nem utolsósorban pedig az, hogy 1945 végére, 1946 elejére a háború során szovjet megszállás alá került kelet-európai országokban mindenütt előrébb tartottak a baloldali, kommunista-jellegű átalakulás, átalakítás terén, mint Magyarországon.¹³²

Ilyen nemzetközi körülmények között a Szovjetunió egyre türelmetlenebbül szemlélte a magyarországi fejleményeket.

Türelmetlensége — mint már említettük — a magyar kormánnyal szembeni határozott gazdasági követelések formájában nyilvánult meg s abban is, hogy a Magyar Kommunista Pártot — feltehetőleg közvetlen felszólítással is — radikális fellépésre készítette. Így, szinte a Nagy Ferenc-kormány létrejöttétől kezdve, a baloldali erők által szervezett válságok sorozata határozta meg az ország belpolitikáját.

Hosszú gondolkodás után — mondta Rákosi 1946. március 12-én a Kommunista Párt parlamenti frakciójának ülésén — elhatároztuk, hogy a koalíció dacára változtatunk az eddigi taktikán. A koalíció számunkra abból állt, hogy nem támadtuk nyilvánosan a Kisgazdapártot, hanem igyekeztünk pártközi értekezleteken a bajokat elintézni, közben a helyzet állandóan rosszabbodott.

¹³¹ Lásd e Bevezetést a 90. jegyzetnél.

Wadsworth angol liberális képviselő Magyarország és a környező országok gazdasági felsegítése céljából egy közös, vámhatár nélküli szabad kereskedelmi övezet kialakítását javasolta, közös pénz bevezetésével, a résztvevő országok közös kormányzatával. Javasolta, hogy a három nagyhatalom nyújtson jelentős kölcsönt az új államszövetségnek – s képviselőik legalább 25 éven át egyenjogú tagokként vegyenek részt ennek irányításában. (Közép-európai Egyesült Államok, Magyar Nemzet. 1946. június 14.)

¹³² Albániában Enver Hodzsa vezetésével már 1945-ben kommunista kormány alakult. Bulgáriában a baloldali pártokat egyesítő Hazafias Front alakított kormányt, élén Georgievvel, az 1946. évi választások után pedig a kommunista Dimitrov lett a kormány elnöke. Csehszlovákiában a bankokat, nagyüzemeket, bányákat már 1945-ben államosították, majd az 1946. évi választások után a legerősebb párt vezetőjeként Klement Gottwald alakíthatott kormányt. Jugoszláviában már 1943-tól Joszip Broz Tito vezetésével a Jugoszláv Nemzeti Felszabadító Bizottság volt a legjelentősebb politikai tényező. Lengyelországban 1946 januárjában dokumentumot fogadott el a kormány a nagyes középipar, a bankok, valamint a közlekedésügy államosításáról. Romániában 1946 márciusában Petru Groza vezetésével népi demokratikus kormány alakult.

Ezért elhatároztuk, hogy visszatérünk a tömegharchoz. Erre nemcsak azért volt szükség, hogy változtassunk a taktikánkon, de a reakció már olyan erős volt, hogy ha nem mozgatjuk meg alul a tömeget, akkor felül sem tudunk eredményt elérni.¹³³

Március első napjaiban Budapesten 3–400 000 főnyi tömeget vonultattak fel s más városban, a községek százaiban is tüntetéseket szerveztek. Az inflációs viszonyok miatt nehéz helyzetbe került embereket könnyű volt demonstrációkra mozgósítani. Az egyes városokban, községekben szervezett, előre elhatározott vagy spontán népitéleteket tartottak s eltávolították a jobboldalinak ítélt tisztviselőket. Sok helyen azonban ezek irányítása kicsúszott a Kommunista Párt kezéből: szélsőséges, lumpen elemek vették át a tömegek vezetését. Helyenként kilengésekre került sor: bántalmazták a tisztviselők egy részét, sőt a papokat, apácákat is.

Miközben a helyi tüntetések, népitéletek szinte teljesen lehetetlenné tették a közigazgatást, a Kommunista Párt létrehozta a baloldali egység demonstrálására a Baloldali Blokkot. A Kommunista Párt által megfogalmazott közös — államosítást, létszámcsökkentést, az úgynevezett reakció elleni harcot követelő — memorandumuk¹³⁴ az ország felfordított viszonyai között, nehéz helyzetbe hozta a Kiszgazdapártot. Nagy Ferenc március 6-án tanácskozást folytatott a helyzetről Schoenfeld amerikai követtel¹³⁵ és minden valószínűség szerint hasonló szintű megbeszélésre került sor a Szovjetunió magyarországi képviselőivel is. Több pártközi értekezletet is tartottak¹³⁶ és tanácskozást folytatott természetesen a Kiszgazdapárt képviselőtestülete is. Mindezek alapján a Baloldali Blokk követeléseit végül elfogadást nyertek.¹³⁷ Ennek révén született meg a Nagy Ferenc által kényszerűen megfogalmazott s Pécssett nyilvánosan meghirdetett új kormányprogram.¹³⁸

A márciusi válság lezárulásakor a Kiszgazdapárt képviselőcsoportjának értekezletén Nagy Ferenc a válság kulcsaként mindenekelőtt azt hangsúlyozta, hogy „elsősorban a Szovjetunió bizalmára van szükségünk” Rámutatott a továbbiakban, hogy angolszász tényezőktől baráti tanácsként mindig azt hallja:

¹³³ MOL XVIII-7. 1946. március 12. 2. p.

¹³⁴ Lásd e kötet [9.] 92. sz. jegyzőkönyvének 1. napirendi pontját és 3. jegyzetét.

¹³⁵ Schoenfeld, H.F. Arthur (1889–1952) amerikai diplomata. Pályafutása 1917-ben indult. Különböző dél-amerikai és európai országokban teljesített szolgálatot. 1937-től 1944-ig Finnországban volt követ. 1945 januárjától megbízottként, majd 1945 decemberétől 1947. augusztus 1-jéig követként dolgozott Budapesten.

Nagy Ferencel folytatott megbeszéléséről lásd FRUS 1946. VI. Eastern Europe; The Soviet Union. United States Government Printing Office. Washington. 1969. 271–272. pp.

¹³⁶ Pártközi értekezletek. 196–202. pp.

¹³⁷ Lásd e kötet [9.] 92. sz. jegyzőkönyvének 1. napirendi pontját és a) mellékletét.

¹³⁸ Lásd a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját, valamint e Bevezetésnek a kormányprogramjával foglalkozó részét.

Bevezetés

„Magyarországnak mindent meg kell tennie, hogy a Szovjetunióval a viszonya minél barátságosabb legyen. Ennek a tanácsnak a megfogadása: a helyes magyar külpolitika. Mindebből következik, hogy külpolitikai helyzetünk megjavításának fő feltétele demokráciánk megszilárdítása. Hangsúlyozta Nagy Ferenc, hogy ez az alapja a belpolitikai válság megoldásának.”¹³⁹

E felismerésből következett, hogy a Kiszgazdapárt és a kormány csak részben és módjával igyekezett eleget tenni a Baloldali Blokk felé tett engedményeknek – viszont annál inkább törekedett mindenben megfelelni a jóvátétellel, közös vállalatok létrehozásával, az árucsereforgalmi megállapodás teljesítésével kapcsolatos szovjet elvárásoknak. Jórészt ezt a célt szolgálta a magyar kormánydelegáció áprilisi moszkvai látogatása is – amikor egyébként a szovjet fél kedvezményeket is nyújtott a készségességet mutató vendégeinek.¹⁴⁰

Úgy látszott, hogy a belpolitikai béke helyreállt. Ez azonban nem tartott sokáig. A miniszterelnök, a kiszgazdapárti kormánytagok — és végeredményben az egész Kiszgazdapárt úgy érezte — a baloldali pártok ismétlődő kisebb szurkálódásai ellenére, hogy elérkezett az idő a választási eredményeknek megfelelő saját elképzeléseinek az érvényesítésére. A Kiszgazdapárt Politikai Bizottságának 1946. május 20-án tartott ülésén elfogadott tervezet ismételten hangsúlyozta a községi választások mielőbbi megtartására vonatkozó követelést, javaslatokat tartalmazott továbbá a hivatali korrupció elleni harc szervezésére, a szövetkezeti mozgalom fejlesztésére, a társadalombiztosítási szervek önkormányzatának arányosítására, végezetül ismét felvetette, hogy a koalíciós pártok készítsenek két-három évre szóló politikai és gazdasági programot, állapodjanak meg ennek végrehajtása felől – hogy így is csökkentsék a pártok közötti összeütközéseket, kiküszöböljék a válságok megismétlődését. Minderől a Kiszgazdapárt írásban tájékoztatta a Baloldali Blokk pártjait. A valóban demokratikus, jogos és konstruktív szellemű, a fejlődést biztosító tervezethez kérte Nagy Ferenc partnerei alkotó hozzájárulását.

Volt is bizonyos készség, főleg a Szociáldemokrata Párt részéről, a felvetett javaslatok megvizsgálására. A Kommunista Párt azonban a jobboldal ellentámadásának minősítette a kezdeményezést. Egymás után következő pártközi értekezleten elutasította annak érdemi tárgyalását, és csak a stabilizáció végrehajtása, a Kiszgazdapártnak a „reakciós”, jobboldali elemektől való megtisztítása utáni időszakban találta elképzelhetőnek a javaslatok megvizsgálását.¹⁴¹

¹³⁹ Nagy Ferenc a pártok közötti megegyezésről. Szabad Nép. 1946. március 13.

¹⁴⁰ Lásd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 54. és 60. napirendi pontját, valamint a) mellékletét, a [14.] 97. sz. jegyzőkönyvet, a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját és a [19.] 102. sz. jegyzőkönyvet.

¹⁴¹ Lásd a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

Nagy Ferenc végül — személyes ügyének is tekintve pártjának a kezdeményezését — látva a Baloldali Blokk ellenséges állásfoglalását – 1946. június 4-én délután bejelentette a köztársasági elnöknek a lemondását.

Tildy Zoltán vezetésével folytatott tárgyalások során mégis egy kompromisszumos megállapodás jött létre: belementek a baloldali pártok az önkormányzati választások mielőbbi megtartásába (amiből, mint ismert, nem lett semmi). Száz fontos rendőrségi pozíció, néhány közigazgatási, alispáni, polgármesteri állás átengedésébe, a vidéki politikai rendőrség megszüntetésébe – a Kisgazdapárt viszont vállalta, hogy tovább folytatja a soraiban lévő konzervatív, koalícióellenes jobboldali elemek háttérbe szorítását, eltávolítását. A kompromisszumos megoldást nem foglalták ugyan írásba, s egyes kérdésekről, mint például a községi választások időpontjának elhalasztásáról, szinte azonnal vita indult, Nagy Ferenc mégis értékelte annyira az alkut, hogy visszavonta a lemondását.¹⁴² Remélte talán azt is, hogy a pártok közötti együttműködéssel kapcsolatos eredeti általános javaslataikat a részletek tárgyalása során kedvezőbben lehet majd értelmezni, legalábbis erre tett kísérletet a megállapodást követő, június 5-én tartott minisztertanácsi ülésen. Törekvésére azonban a munkáspárti miniszterek nem reagáltak.

Forma szerint úgy látszott, mintha a Baloldali Blokk engedett volna a Kisgazdapárt követeléseinek, valójában azonban az igények részleges elfogadtatása a Kisgazdapárt többségének, főleg jobboldalának nagyfokú elégedetlenségét váltotta ki, s a belső viták a párt legyengüléséhez vezettek. A Baloldali Blokk pártjaiban viszont — Tildy kompromisszumos javaslatának elfogadásával — sikerült megőrizni azt a hitet, hogy vállalt kötelezettségeiket nem fogják teljesíteni – s bízzanak abban, hogy rövidesen olyan helyzet alakul ki, amelyben rákényszeríthetik saját elgondolásaikat a Kisgazdapártra és a kormányra.

Ténylegesen szinte semmi sem történt egyik fél részéről sem a június 4–5-ei megállapodásban foglaltak megvalósítása terén. A baloldali pártoknak kedvező fordulat ezúttal is — mint már annyi más esetben — a szovjet politika révén teremődött meg. 1946. június 17-én Budapesten az Oktogonnál szovjet katonákat öltek meg. Függetlenül attól, hogy az eset a katonák közötti veszekedés következménye volt, szovjet részről úgy állították be, mintha magyar jobboldaliak követtek volna el merényletet.¹⁴³ A Baloldali Blokk indokot kapott arra, hogy — bár udvarias hangon — követelje a Kisgazdapárttal szembeni egyik fő igényének teljesítését: a párt jobboldala elleni határozott fellépést.¹⁴⁴ Konkretizálta ezt az általánosságban mozgó igényt a Szövetséges Ellenőrző Bizottság július 7-én átnyújtott jegyzéke, amely a jobboldalinak mi-

¹⁴² Lásd a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 2. jegyzetét.

¹⁴³ Lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

¹⁴⁴ A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai. 1944–1948. Budapest, Kossuth Könyvkiadó. 1967. 625–629. pp.

Bevezetés

nősített szervezetek felosztatását, név szerint megjelölt politikusok eltávolítását, sőt egyesek bíróság elé állítását követelte, s kérte a magyar kormány fellépését az egyházi személyek szovjetellenes megnyilatkozásainak megszüntetése érdekében.¹⁴⁵ A baloldali pártok és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság összehangolt fellépése természetesen ellenérzéseket váltott ki a Kiszgazdapárt vezető köreiből. A magyar kormány azonban a békekötésig szinte korlátlan hatalmat gyakorló nemzetközi szervezet által megfogalmazott követelésekkel nem szállhatott szembe. Az egyes személyek sorsára vonatkozó válaszadás kivételével lényegében elfogadta a jegyzékben foglaltakat.¹⁴⁶ Ennek folyamán — s minden bizonnyal a nagyhatalmak budapesti képviselőinek tanácsára is — az 1946. július 16–17-én tartott pártközi értekezleten a Kiszgazdapárt ismét kötelezettséget vállalt a soraiban lévő jobboldali csoportok elleni harcra – ugyanakkor a baloldali pártoktól ígéretet kapott a június 4–5-ii megállapodásban foglaltak, tehát a községi választások megtartását, s bizonyos rendőrségi, alispáni és polgármesteri állások átengedését illetően.¹⁴⁷

Ez a megállapodás azonban a baloldali pártok pozícióinak erősödését, a Kiszgazdapárton belül a jobb és baloldal közötti ellentétek végleges kiéleződését eredményezte. A legnagyobb párton belüli politikai válsághangulat hatására Nagy Ferenc miniszterelnök — saját egyéni véleményének is hangot adva — július 25. majd 30-án tartott parlamenti beszédében bejelentette a július 16-án elfogadott pártközi megállapodás felmondását,¹⁴⁸ augusztus 14-én pedig bicskei beszédében a népi demokrácia polgári jellegű megszilárdítására¹⁴⁹ vonatkozó konkrét intézkedéseket helyezett kilátásba. Ezeknek az ígéreteknek a többségét be is váltották. Általában megelégnékült a Kiszgazdapárt kezdeményező szerepe. Elérték a B-lista rendelet felülvizsgálatát, megkezdték a községi választások előkészítését, napirendre került a mezőgazdasági érdekképviseleti törvény tervezete, valami történt a felosztatott egyesületek újjászervezése

¹⁴⁵ Lásd a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját és a) mellékletét, valamint Borhi László: *Megalkuvás és erőszak. Az Egyesült Államok és a szovjet térhódítás Magyarországon, 1944–1949.* Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 1997. 113–114. pp.

¹⁴⁶ Lásd a PIL 285. f. 2/12. Tildy Zoltán lakásán 1946. július 8-án tartott pártközi értekezlet jegyzőkönyvét, a SZEB-nek küldött jegyzéket illetően pedig a FRUS 1946. VI. Estern Europe; The Soviet Union. United States Government Printing Office. Washington. 1969. 321–326. pp.

¹⁴⁷ MOL XIX-A-1-e. I. Nagy Ferenc feljegyzése. A nyilatkozatot illetően: *A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai. 1944–1948.* Budapest, Kossuth Könyvkiadó. 1967. 629–631. pp.

¹⁴⁸ N. N. II. 1946. 470. és 569. pp.

¹⁴⁹ Nagy Ferenc miniszterelnök a bel- és külpolitikai kérdésekről beszélt Bicskén. *Magyar Nemzet* 1946. augusztus 13. Többek között az amnesztiarendelet kibocsátásáról, az internálások szabályozásáról, a rendőrség, a hadsereg átszervezéséről, a járási politikai rendőrség megszüntetéséről, a községi választásokról, a magyar nép legősibb, lelkéhez legközelebb álló intézmények, az egyházak és a demokrácia viszonyának rendezéséről, az ifjúsági egyesületek működéséről, a Kiszgazdapárt és a többi párt békés együttműködéséről szolt.

terén, a rendőrség átszervezésére is lépéseket tettek, megrendezték az országos parasztnapokat, intenzívebbé vált a képviselők parlamenti kritikai tevékenysége, ennek során leszavazták Rajk László belügyminisztert – amivel kapcsolatban a pártvezetőség sajnálkozását volt kénytelen kifejezni a Kommunista Párt előtt: nehogy kormányzati válsággá fajuljon az ügy.¹⁵⁰

A két munkáspárt összekötő bizottsága 1946. szeptember 20-án határozott hangú nyilatkozatban tiltakozott a Kisgazdapártnak a béketárgyalások időszakában, esetleg a koalíció felbomlasztását eredményező ténykedése, megnyilatkozásai ellen. Nagy Ferenc — feltehetőleg ismét külföldi tanácsok hatására — sajnálkozását fejezte ki s a párt kénytelen volt elismerni, hogy az adott helyzetben az ellentétek kielezése végzetes lehetne nemcsak a magyar demokrácia, hanem a magyarság jövőjére is.¹⁵¹

Új helyzetet teremtett a Kommunista Párt 1946. szeptember 28-a és október 1-je között tartott III. kongresszusa. A változás alapja az volt, hogy a Kommunista Párt felismerte: az országon belüli politikai harc a körül forog „kivel megy együtt a parasztság zöme: a munkássággal előre a demokratikus fejlődés útján, vagy pedig a nagytőkével, visszafelé oda, ahová a reakció akarja vinni az országot.” Változtatott a stratégián: formálisan nem a Kisgazdapárt vezetősége ellen, hanem a parasztság megnyeréséért indított harcot. Új agrárprogramot fogadott el a kongresszus, amely — még polgári keretek között maradván — a dolgozó parasztság megnyerése érdekében számos fontos gazdasági követelést, a mezőgazdaság fejlesztését célzó javaslatot tartalmazott. Ugyanakkor a népi demokráciát a kongresszus olyan rendszerként határozta meg, amely a kapitalista gazdálkodás és a magántulajdon fenntartása mellett békés, polgárháború és proletárdiktatúra nélkül parlamentáris úton, fokozatosan vezeti a társadalmat a szocializmus felé. Ennek érdekében hangsúlyozta — egyebek mellett — a Baloldali Blokk és a Kisgazdapárt centrumának összefogásával a koalíciós kormányzás új alapokra helyezésének fontosságát.¹⁵² Nem mondtak ellent a Kisgazdapárt centrumának és baloldalának, nem sértették a párt vezetőinek önértetét – mégis zavarokat keltettek a soraiban: melyik párt képviseli eredményesebben a parasztság érdekeit? Aláhúzta ezt a politikát a Baloldali Blokk 1946. október 18-án a Kisgazdapártnak átnyújtott levele. Ebben az ipari árak 25%-kal való leszállítását, a piacot monopolizáló ipari és mezőgazdasági kartellek feloszlását, a szakszervezetek jogainak törvénybe iktatását, az üzemi bizottságok hatáskörének kiterjesztését, a szövetkezeti törvény mielőbbi elfogadását, a kis- és középparasztság hitelellátásának rendezését, a gazdaságok olcsó ellátása érdekében a vegyipar és a mezőgazdasági gépipar

¹⁵⁰ Lásd az [55.] 138. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

¹⁵¹ A Reggel, 1946. szeptember 23.

¹⁵² A Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt határozatai. 1944–1948. Budapest. Kossuth Könyvkiadó 1967. 265–275. pp.

Bevezetés

nagyüzemeinek, valamint a nagy malmoknak az államosítását, a demokratikus paraszti érdekképviseleti szervek létrehozását, a közigazgatás demokratikus megreformálását s a parasztság képviselőinek az államigazgatásba való bevonását, a magánbankok állami ellenőrzését, a választójogi törvény felülvizsgálatát, végül a Kisgazdapárt jobboldala elleni fellépést sürgették.¹⁵³

Az immáron nem erőszakos, de nagyonis konstruktívnak tűnő baloldali javaslatokat a kisgazda pártvezetés nem tudta elutasítani, jórészt elfogadta azokat a szovjet képviselők ösztönzésére, vagy versenyként maga is újabb, elsősorban a parasztság érdekeit szolgáló kezdeményezéseket tett. Pártközi és minisztertanácsi üléseken – kompromisszumos formában jóváhagyást is nyert a két oldalról érkezett kezdeményezések jelentős része.¹⁵⁴ Annak ellenére azonban, hogy Nagy Ferencék intézkedéseket tettek a jobboldal háttérbe szorítására, s hogy más vonatkozásban is balra tolódott a párt politikája, a Baloldali Blokk és a Kisgazdapárt közötti feszültség nem enyhült. Az október–novemberi hetekben a kisgazda politikusok arra törekedtek, hogy a közeli békekötés utáni időre minél kedvezőbb helyzetet biztosítsanak maguknak, ne zárják el — például államosításokkal — a remélt nyugati segítség igénybevételének a lehetőségét. Ez határozta meg az október 30-án kezdődött — részletkérdésekben ugyan eredményesnek tűnő, elvi alapvető problémák tekintetében azonban az ellentéteket fenntartó, sőt aláhúzó, végül az ügynevezett „köztársaság elleni összeesküvésű ügyben” kicsúcsosodott — pártközi értekezletek vitáit, amelyek végül kiélezett formában, az „összeesküvésű ügy” provokatív tárgyalása révén Nagy Ferenc 1946 novembere utáni kormányának időszakában bontakoztak ki.¹⁵⁵

A válságok sorozata ellenére Nagy Ferenc kormányának ezen időszakát végső soron a Baloldali Blokk pártjai és a Kisgazdapárt közötti viszonyt — a balra csúszó — de végső soron egyensúlyi állapot jellemezte. A válságok mégis az adott időszak meghatározó jelenségei voltak, amelyek ismerete nélkül szinte nem is lehet megérteni a minisztertanács ülésein vitatott vagy csak érintett kérdéseket, illetve a következő korszak történéseit.¹⁵⁶

Tájékoztató a jegyzőkönyvekről és a kötetről

A Magyar Országos Levéltár 1990-ben vette át megőrzésre a Miniszterelnökség központi irattárától Nagy Ferenc kormányának tanácskozásairól készített jegyzőkönyveket, s ezek az 1944. december 23. utáni időben keletkezett

¹⁵³ Szabad Nép. 1946. október 19.

¹⁵⁴ Kis Újság. 1946. október 24.

¹⁵⁵ Pártközi értekezletek. 292–326. pp.

¹⁵⁶ A válságok sorozatáról lásd részletesen Vida István: A Független Kisgazdapárt politikája. 1944–1947. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1976. 125–234. pp.

többi minisztertanácsi jegyzőkönyvvel együtt a XIX-A-83-a jelzetű fondban nyertek elhelyezést.

A jegyzőkönyvek géppel írt eredeti tisztázatok. Hiteles iratok, ezt egyrészt a jegyzőkönyveket felvevő adminisztratív államtitkárnak, másrészt — az esetek jelentős részében — a miniszterelnöknek a jegyzőkönyv végére vezetett sajátkezű aláírása, harmadrészt a minisztereknek s államtitkároknak a jegyzőkönyv első oldalán található jelenléti ívén — nevük említésénél — szereplő ugyancsak sajátkezű aláírása igazolja.

Az 1944. december 23-a utáni üléseket eggyel kezdve folyamatosan számozták. Nagy Ferenc kormányának első minisztertanácsi ülése a 84. számot kapta. E számozásból megállapítható, hogy a jegyzőkönyvek sora teljes ugyan, de hiányzik a 130. számú, az 1946. augusztus 12-re tervezett ülés jegyzőkönyve. Sajtótájékoztatásból kitűnik, hogy az ülést feltehetőleg az egyik államminiszter betegsége miatt nem tartották meg.

A minisztertanács elé került ügyeket az egyes tárcák készítették elő. A miniszterek — hogy alkalmat adjanak egymásnak az előzetes véleményformálásra — előterjesztéseiket kölcsönösen megküldték egymásnak. Lehetőséget adtak a pártoknak is az előzetes tájékozódásra. A fontosabb ügyekben a vezetők pártközi értekezleteken egyeztették álláspontjaikat.

Az előterjesztéseket tárcánként külön-külön borítólapokba téve a jegyzőkönyv végén helyezték el. A minisztertanácsi ülésen a miniszterelnök — vagy távolléte esetén a helyettese — által meghatározott sorrendben, tárcánként csoportosítottan ismertették a miniszterek az előterjesztéseiket. Az előterjesztést és a miniszterek illetve államtitkárok ehhez fűzött észrevételeit, javaslatait, valamint a kialakult álláspontot határozat formájában a jegyzőkönyvben rögzítették. Egyes kérdések tárgyalása több ülésen át folytatódott. Hetente általában két ülést tartottak, az egyikén általában politikai, átfogó kérdéseket, a másikon többnyire gyakorlati, adminisztratív jellegű ügyeket tárgyaltak. Az üléseken a miniszterelnök elnökölt, távollétében, megbízása alapján az egyik államminiszter látta el a feladatot. A jelen nem lévő minisztert a tárca egyik államtitkára helyettesítette. Gyakran részt vettek az üléseken — valamely őket közvetlenül érintő kérdés tárgyalásakor — az egyes kormánybiztosok.

Korábban a gazdasági kérdéseket külön üléseken tárgyalták. Ebben az időszakban nem választották külön ezeket az ügyeket, de előzetes megvizsgálásra kiadták az időközben megszervezett Gazdasági Főtanácsnak. Ennek tárgyalásain az érintett miniszterek vagy képviselőik is részt vettek – s így tulajdonképpen a Gazdasági Főtanács üléseiről felvett jegyzőkönyvek szervesen kiegészítik a minisztertanácsi ülések jegyzőkönyveit.

Bevezetés

A jelen kötet Nagy Ferenc kormányának az 1946. február 5-e és 1946. november 15-e között tartott 66 minisztertanácsi üléséről felvett jegyzőkönyvét tartalmazza. Minden egyes jegyzőkönyv teljes — kihagyások nélküli — szöveggel, az egykorúlag kapott számozásnak megfelelő sorrendben szerepel a kötetben. Az egyszerűbb tájékozódás céljából azonban a jegyzőkönyvek a jelen kötetben elfoglalt helyük jelölésére eggyel kezdődő — szögletes zárójelbe tett — sorszámot is kaptak. Ez azt jelenti például, hogy a jegyzőkönyvek teljes sorozatában az 1946. február 5-ei 84. számú jegyzőkönyv — amely a jelen kötet első önálló dokumentuma — az [1.] 84. sorszámmal szerepel. A sorszám alatt — az eredeti formának megfelelően — minden jegyzőkönyv esetében az ülés kelte, a jelenlévők felsorolása található. Ezt követik a jegyzőkönyvenként előlről kezdődő sorszámmal ellátott napirendi pontok ismertetései. Meg kell jegyezni, hogy a napirendi pontok számozását egykorúlag több helyen elvették; ilyen esetben, a hibás számozást is meghagyva, szögletes zárójelbe tett számokkal tettük folyamatossá a sorszámozást, a hivatkozások, utalások minden esetben ez utóbbiakra vonatkoznak. A napirendi pontok ismertetését követik az ezekhez kapcsolódó hozzászólások, majd nagyobb bekezdéssel írva a határozat. A jegyzőkönyv végén található a jegyzőkönyvvezető és a miniszterelnök aláírása.

A jegyzőkönyvekhez tartozó előterjesztésekről minden esetben tájékoztatást adunk. A legfontosabb napirendi pontokhoz tartozó előterjesztéseket az adott jegyzőkönyv mellékleteként általában teljes terjedelmükben közöljük akkor is, ha történetesen a jegyzőkönyv mellett nem találhatók meg, de valamely más levéltári fondban sikerült felkutatnunk. A kevésbé fontos napirendi pontok előterjesztéseit — ha a kérdésről több információt nyújtanak, mint ami magában a jegyzőkönyvben olvasható, bőséges kivonat formájában jegyzetben közöljük. Megemlítjük jegyzetben az előterjesztés meglétét azonban akkor is, ha részletesebb információt nem tartalmaz.

A jegyzőkönyv mellékleteit a jegyzőkönyv után, azok sorszámát az ábécé betűivel tört jelzéssel ellátva közöltük, utalva egyben arra, hogy ezek az adott jegyzőkönyv melyik napirendi pontjához tartoznak, pl.: a [40.]123. sz. jegyzőkönyv a) melléklete a 13. napirendi ponthoz.

Az egyes dokumentumok (e szempontból önálló dokumentumnak véve a mellékleteket is) után szerkesztői záradék (legenda) található, amely a dokumentum egészére vonatkozó forráskritikai megjegyzéseket tartalmazza. Nem adtuk meg azonban itt a jegyzőkönyvek őrzési helyét, mivel ezek kivétel nélkül a MOL XIX-A-83-a jelű állagban találhatóak, s ugyanezt a megoldást követtük az előterjesztések, mellékletek túlnyomó része esetében is; ezek egy kisebb hányadát azonban más fondokban fellelt irat alapján közöltük, ilyenkor az eredeti őrzési helyet természetesen feltüntettük. A szerkesztői tájékoztatóban adtunk ismertetést az irat jellegéről, előállításának módjáról, eredetiségéről, a

rajta található, az irat egészére vonatkozó megjegyzésekről, aláírásokról, a hitelesítésről, az esetleges pecsétlenyomatról; ugyancsak itt szoltunk az irathoz tartozó mellékletekről, az egykorú napirendi jegyzékekről.

A szerkesztői záradék után található az adott iratban tárgyalt kérdésre vonatkozó egykorú ügyintézési, esetleg történeti vagy bibliográfiai tájékoztatás (a kommentár). Jegyzőkönyv esetében ilyen jellegű tájékoztatásra csak akkor került sor, ha az egész jegyzőkönyv egyetlen napirendi ponttal foglalkozott, gyakrabban volt alkalom erre az egyes mellékletek esetében.

Mind a jegyzőkönyvek egyes napirendi pontjaihoz, mind pedig a mellékletek egyes részeihez fűzött szövegkritikai megjegyzéseket vagy tárgyi magyarázatokat lapalji jegyzetekben adtuk meg, ezeket jegyzőkönyvenként előlről kezdődő sorszámokkal láttuk el.

A szerkesztésnél a szövegű közléshez ragaszkodtunk. Ettől csak annyiban tértünk el, hogy az esetleges elírásokat — amennyiben efelől teljesen bizonyosak voltunk — korrigáltuk; más esetben szögletes zárójelbe helyeztük a tőlünk származó szövegkiegészítést. Változatlanul hagytuk az esetleg csak a mondat teljes átírásával javítható szövegezési hibákat, ilyen esetben [sic!] jelölést alkalmaztunk.

A kötet bevezető tanulmánya a kormány összetételéről, a vezető tisztviselekről, a minisztertanács működésének körülményeiről, feladatairól, eredményeiről, korlátairól szól.

A kötet használatát az ülések napirendi pontjainak jegyzékével, továbbá háromféle mutatóval igyekeztünk megkönnyíteni. A tárgymutató a napirendi pontok címeiben található tárgyi elemekről az igazgatási ágazatoknak nagyjából megfelelő alfabetikus csoportosítás szerint ad tájékoztatást, feltüntetve a megfelelő jegyzőkönyvnek a kötetben belüli sorszámát, valamint a napirendi pont számát. A földrajzi mutató és a személynévmutató ugyancsak alfabetikus rendben ad tájékoztatást a kötetben előforduló nevekről, utalva a megfelelő oldalszámra. A személynévmutatóban vastagított oldalszámmal utaltunk arra a helyre, ahol az adott személyről részletesebb adatok találhatóak.

Táblázat nyújt áttekintést az egyes ülések résztvevőiről, kurzív betűkkel jelölve a minisztereket. A kötetben előforduló rövidítések feloldásáról jegyzék ad tájékoztatást. Hasonló módon külön jegyzékben adtuk meg a hivatkozott levéltári kódjelek, kötetek, rövidített címének feloldását.

A kötetet néhány irat faksimiléjével egészítettük ki.

A nagy terjedelemre tekintettel a kiadványt A) és B) félkötetre osztottuk. Az A) kötet a Bevezetést, valamint az 1–40. jegyzőkönyv anyagát, a B) kötet a 41–66. jegyzőkönyvet és a tájékoztató apparátust tartalmazza.

Bevezetés

A jelen kötet az Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok Bizottságának, valamint a Nemzeti Kulturális Alap Levéltári Szakkollégiumának nagyvonalú támogatásával jöhetett létre, amiért ezúton is köszönetet mondok.

Köszönetet mondok továbbá az Országos Levéltár, a Politikatörténeti Intézet Levéltára és Könyvtára, a volt Történeti Hivatal (ÁSZTL), valamint a megyei levéltárak igazgatói, munkatársai, főleg a kutatószolgálatok által nyújtott készséges segítségért.

Külön köszönöm Gecsényi Lajosnak, a Magyar Országos Levéltár főigazgatójának, G. Vass Istvánnak, a Magyar Országos Levéltár főosztályvezetőjének megértő támogatását, konzultációk útján nyújtott segítségét, Petrik Jánosné Vámos Idának, a kötet eredetileg tervezett szerkesztőjének előkészítő munkáját, valamint Gyarmati Györgynek, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára főigazgatójának, a kötet lektorának értékes segítségét, tanácsait.

Megköszönöm Faludi Pálnének Szabó Dórának, Varga Katalinnak és a Paulus Bt-nek a kötet szerkesztése, technikai kivitelezése terén végzett kiváló munkáját.

Budapest, 2003. augusztus

Szűcs László

1. 1946. február 5.

[1.] 84.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi február hó 5-én délben 12 órakor a Nemzetgyűlés olvasótermében Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Dobi István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Nagy Imre belügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Antall József újjáépítési miniszter, Kovács Béla földművelésügyi miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőében dr. Bereczky Albert államtitkár, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök* a minisztertanács ülést megnyitja és üdvözlő minisztertársait. Amikor először foglalja el a miniszterelnöki széket engedélyt kér annak elmondására, hogy roppant nehéz szívvel, igen súlyos aggodalmakkal, azonban a jövőbe vetett szilárd hittel ül ide minisztertársai közé. Tudja, milyen mérhetetlen feladatok hárulnak most erre a kormányra, bár sokkal egyenletesebb és biztosabb az ország kormányzásának útja most, mint az elmúlt esztendőben, mégis tudja, hogy még mindig nagy nehézségekkel kell megküzdenie. Nagy szerencse, hogy Tildy Zoltán volt az elődje, aki az ideiglenes nemzeti kormány után, mint az újonnan választott Nemzetgyűlés első kormányelnöke, a központi hatalmat jelentékeny mértékben megszilárdította és a minisztériumot az alkotó munka útján elindította.

A magyar kormány feladatait három csoportra lehet osztani. Az első az élet továbbvitele. Az élet magától is megy tovább, de útját szabályozni kell, és a magyar élet irányításának területén nem késlekedhetünk intézkedésekkel, nem állhatunk félre olyan kérdések megoldásától, amelyek hozzátartoznak a fejlődéshez. Ez mindnyájunk legelemibb és mindennapi kötelessége.

A második rendkívül fontos és nagyjelentőségű feladat az ország gazdasági helyzetének megszilárdítása. Ez a feladatcsoport adja a jövőben a kormánynak

1. 1946. február 5.

a legtöbb munkát. Ebben a feladatkörben sok mindenre kell tekintettel lenni. Nem csak a termelés fokozottabb fejlesztésére, hanem az államháztartás biztosítására és a kiadások csökkentése útján még olyan áron is, ha [az] egyes társadalmi rétegeket rendkívül súlyosan érintené ez a takarékoság. Idetartozik az állam terheinek a csökkentése is. Itt mindazokra az okokra gondol, amelyek az állam terheit emelik, tehát nem csak azokra, amelyeknek okai belső helyzetünkből folynak.

A harmadik nagy jelentőségű feladatkör az, hogy a kormány — a lehetőségekhez képest — biztosítsa a nemzet egységének a képét kifelé. A magyar politikai élet nagyon jelentős és sorsdöntő fázisán olyan szerencsésen haladtunk át, hogy más népek ezen az úton bennünket követni nem tudnak. Óriási jelentőségűek voltak a választások, amelyek a legteljesebb belső rendben és fegyelmezetten zajlottak le, az első koalíciós kormány megalakulása és mindezekfelett a köztársasági törvény megalkotása, és az elnök megválasztása alkalomával kialakult belső béke, zavartalanság és egység.¹

Magyarország nemzetközi megítélése a mi életünket rendkívül befolyásolhatja, és ezért minden körülmények között kívánatos ennek az egységnek a fenntartása és a kifelé való feltétlen biztosítása. Az a tény, hogy a miniszterelnök kinevezését hosszantartó tanácskozások és megbeszélések előzték meg, melyeknek során nagy mértékű támogatást és biztatást kapott, amely méltán azzal az érzéssel töltheti el, hogy zavartalanul tudja munkáját folytatni, melynek folytán kifelé is megmutathatja a nemzeti egységet.

Meg van győződve arról, hogy a pártok bizalmának megnyilvánulása nem a személyének szól, hanem onnan ered, mert [sic!] valamennyien egyformán átérzik a zavartalan kormányzás szükségét. Reméli, hogy minisztertársainak magatartása nem fog okot adni arra, hogy az egység felboruljon.

Sok lemondásra, sok népszerűtlen elhatározásra lesz szüksége valamennyiüknek, de ilyen fontos lépések előtt arra van szükség, hogy pártkülönbösg nélkül törhetetlenül támogassák egymást. A maga részéről a legmesszebbmenő lojalitást ígéri a minisztertársaival szemben, és kéri, hogy ők szintén segítsék és támogassák őt abban a nagy feladatban, amelynek vállalására sem lelkileg, sem politikailag nem volt felkészülve, mert nem ilyen döntést várt.²

¹ Az utalás az 1945. november 4-én tartott nemzetgyűlési választásokra vonatkozik, amelyen a Kiszgazdapárt a szavazatok 57%-át, a Kommunista Párt 17, a Szociáldemokrata Párt 17,4, a Parasztpárt 6,8, a Polgári Demokrata Párt 1,7%-át nyerte el.

A választási eredményeken alapuló első koalíciós kormány, Tildy Zoltán elnökletével, 1945. november 15-én alakult meg.

Az 1946. február 1-jén elfogadott köztársasági törvény, az 1946. évi I. törvénycikk eltörölte Magyarországon a királyság intézményét és az országot köztársasággá nyilvánította. Ugyancsak február 1-jén Tildy Zoltánt választotta köztársasági elnökké a Nemzetgyűlés.

² Nagy Ferenc Sulyok Dezsőt ajánlotta miniszterelnöknek, aki vállalta is a feladatot. Egyetértett ezzel Tildy Zoltán, Szakasits Árpád és végül Rákosi Mátyas is. Sulyok azonban a köztársas-

1. 1946. február 5.

Ha a pártok vezetői által kilátásba helyezett támogatást minisztertársai részéről megkapja, akkor nagy kedvvel és határozottsággal fogja a kormányt vezetni és hiszi, hogy munkája eredményes is lesz.

Ezekkel a gondolatokkal köszönti minisztertársait és felkéri dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések megtételére.

[2] 1

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Magyar–Szovjet Társaság³ 1946. évi február havi támogatására 300 millió pengő segély folyósítása iránt.

Minisztertanács a Szovjet–Magyar Társaság 1946. évi február havi támogatására háromszázmillió pengő segély folyósításához hozzájárult.

[3] 2

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti *Dobi István államminiszter* javaslatát a földmunkások lábbeli- és ruhaszükségletének biztosítása tárgyában.⁴

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: A maga részéről nem ellenzi, csak nem tartja megoldhatónak, mert olyan óriási az árdifferencia, hogy azt előteremteni nem lehet.

[*Kovács*] *Földművelésügyi miniszter*: Javasolja, hogy az előterjesztést elvben fogadják el.

Minisztertanács elvileg hozzájárult az előterjesztéshez. A földművelésügyi miniszter és az iparügyi miniszter keressék meg azt a módot, amely szerint a javaslat megvalósítható.

[4] 3

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti, hogy a telepítésügyi kormánybiztos⁵ kinevezése tárgyában készített javaslatát a napirendről leveszi.

sági törvény parlamenti előadójaként elrontotta a helyzetét. Így egyre határozottabban került elő Nagy Ferenc miniszterelnökségének a terve. (Nagy Ferenc: Küzdelem a vasfüggöny mögött. *Európa-História*. 1990. I. 233–237. pp.)

Sulyok Dezsőről lásd a Bevezetés 9–10. sz. jegyzetét.

³ A Magyar–Szovjet Művelődési Társaságot 1945 januárjában Zilahy Lajos (1891–1974) író elnökségével hozták létre. 1948-tól 1956-ig Magyar–Szovjet Társaság néven működött.

⁴ A 11/1946. F.M. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy amíg az önálló kiscgazdák árucse-reforgalom révén, az ipari munkások pedig üzemi ellátás útján bizonyos fokig részesültek ruházati ellátásban, addig a legszegényebb társadalmi réteghez tartozó földmunkásokról hasonló gondoskodás nem történt. Lábbeli nélkül pedig képtelenek voltak az ország termelőmunkájában részt venni.

⁵ A földbirtokreform végrehajtásával kapcsolatban, a belső telepítések adminisztratív teendőit ellátó telepítési kormánybiztosról volt szó, akinek azonban a hatáskörébe kívánták utalni a

1. 1946. február 5.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[5] 4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Központi Statisztikai Hivatal épületeinek helyreállítására 160 millió pengő engedélyezése iránt.

Minisztertanács a Központi Statisztikai Hivatal épületeinek helyreállítására százhatvanmillió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.

[6] 5

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Miniszterelnökség részére szükséges 2 db személygépkocsi vásárlásához szükséges hitel engedélyezése iránt. Erre azért van szükség, mert a köztársaság elnöke személygépkocsi szükségletét a miniszterelnök és a házelnök személygépkocsijainak igénybevételével biztosította.

Minisztertanács a Miniszterelnökség részére két személygépkocsi beszerzésére szükséges hitel folyósításához hozzájárult.

[7] 6

[*Nagy I.*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Latinca Sándorné özvegyi nyugdíjának megállapítása tárgyában.⁶

Minisztertanács Latinca Sándorné özvegyi nyugdíjának megállapításához hozzájárult.

[8] 7

[*Nagy I.*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát a várbeli épületek helyreállítási munkálataira 250 millió pengő póthitel folyósítása tárgyában.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Az újjáépítés nagyobb tempóban folyik, mint amennyire az kívánatos lenne. Nagyon kéri a minisztertársait, hogy az ilyen irányú kérelmeket a jövőben csökkentsék.

[*Nagy I.*] *Belügyminiszter*: Itt állagmegóvásról van szó, tehát későbbi, sokkal nagyobb kiadásoktól kíméljük meg magunkat, ha ezt most helyrehozzátjuk.

Minisztertanács a Belügyminisztérium várbeli épületeinek helyreállítási munkálataira kettőszázötvenmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

Kisgazdapárt részéről a telepesek kiválasztását és birtokbahelyezését is. Ezt a javaslatot azonban az 1946. március 26-án tartott pártközi értekezlet elvetette. (A pártközi értekezlet jegyzőkönyve nem maradt meg; az itt kialakított állásponttól lásd a földművelésügyi miniszternek a [15.] 98. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontjához tartozó, annak a) mellékletét képező előterjesztésében foglaltakat.) Lásd még a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 67., a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 2. és főleg a [15.] 98. sz. jegyzőkönyv már említett. mellékletének II. fejezetét.

⁶ Latinca Sándor (1886–1919) műszaki tisztviselő, a Tanácsköztársaság idején Somogy vármegye kormányzótanácsi biztosa volt, akit 1919 szeptemberében letartóztatták, majd különítményes katonák — bírói eljárás nélkül — elhurcoltak és kivégeztek.

[9] 8

Vas Zoltán a Gazdasági Főtanács főtükára: A legutolsó minisztertanács tárgyalta azon javaslatát, amely szerint Jóvátételi Hivatal felállítását tartotta szükségesnek.⁷ Különböző kifogások merültek fel a javaslat ellen. Különösen a közellátásügyi miniszter részéről. Most átdolgoztatta a rendeletet, figyelembe véve a közellátásügyi miniszter észrevételeit, s kéri annak végleges elfogadását, hogy az még a holnapi nap folyamán megjelenhessenek.

[*Bán*] *Iparügyi miniszter:* A szöveget ismeri és meg is beszélte már. Egyedül a 7. § 8. pontjára nézve akart változtatásokat eszközölni.⁸

⁷ Előzményét illetően lásd az 1946. január 31-én tartott minisztertanács (MOL XIX-A-83a) 83. sz. jegyzőkönyvének 18. napirendi pontját, valamint a Gazdasági Főtanács 1946. január 22-i ülésének (MOL XIX-A-10 XIII.) 3. pontját és mellékleteit (193–278. pp.)

A Gazdasági Főtanács által készített s 700/1946. sz. alatt benyújtott minisztertanácsai előterjesztés abból kiindulva, hogy a jóvátételi kötelezettség hosszabb időre meghatározta Magyarország közgazdaságát, a feladat egységes irányítása végett, a korábban e célra létrehozott szervek (Jóvátételi Kormánybiztosság, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyar Gazdasági Hivatala, a Fegyverszüneti Tárcaközi Bizottság) megszüntetésével egyidejűleg, a Jóvátételi Hivatal megszervezését javasolta.

A beterjesztett rendelettervezet azonban több olyan intézkedést javasolt, amely a miniszterek egy részének a jogos bírálatát váltotta ki. Így elsősorban a tervezetnek az a pontja, amely a Jóvátételi Hivatalt közvetlenül a Gazdasági Főtanácsnak rendelte volna alá, vagy amely kivenni tervezte a Közellátásügyi Minisztérium hatásköréből a mezőgazdasági terményeknek a jóvátétellel és a Vörös Hadseregnek az ellátásával kapcsolatos feladatait, kifogásolták azt is, hogy a jóvátételi árellenőrző revizori tevékenység teljesen átkerüljön a Jóvátételi Hivatalhoz, továbbá a hivatalnak hatósági szervek létesítésére és megszüntetésére, utalványozási jogára vonatkozó javaslatokat stb.

Elsősorban a közellátásügyi miniszter tett szóbeli, majd Biz. 273/1946. sz., február 6-án — tehát a jelen minisztertanács ülés utáni napon — kelt, s a Gazdasági Főtanácshoz intézett négy és féloldalas levelében részletes észrevételeket. „Nem járulhatok... hozzá ahhoz — írta —, hogy a Jóvátételi Hivatal bármilyen vonatkozásban a Gazdasági Főtanács irányítása alatt működjék. A jóvátétel a nemzetre nehezedő legsúlyosabb nemzetközi kötelezettség, amelyért az egész minisztériumot igen súlyos alkotmányjogi felelősség terheli. Ezért a Jóvátételi Hivatalnak feltétlenül az egész minisztérium, illetőleg az azt képviselő miniszterelnök úr felügyelete és irányítása alá kell tartoznia. A Gazdasági Főtanács tulajdonképpen a minisztériumnak egy szerve, amelyen keresztül a minisztérium bizonyos gazdasági feladatokat intéz. Ha a Jóvátételi Hivatal a Gazdasági Főtanács irányítása alatt állana, a minisztérium alá csak közvetve tartoznék. Ez — éppen a legsúlyosabb nemzetközi kötelezettségeink tekintetében — az alkotmányos felelősségnek olyan láncszerű áthárítását jelentené, ami a miniszteri felelősséget úgyszólván illuzóorrússá tenné. Egyik miniszter sem vállalhatja a felelősséget olyan intézkedésekért, amelyeket a Jóvátételi Hivatal a Gazdasági főtanács jóváhagyásával adna ki, amelyekre tehát nem hogy közvetlen befolyása nem lenne, de közvetett is csak alig, a mindössze két miniszterből álló Gazdasági Főtanácson keresztül.” (MOL XIX-A-10 XIII. 276. p.)

Hasonló módon tárgyalta a közellátásügyi miniszter a fentiekben érintett, kifogás tárgyává tett kérdéseket.

⁸ Az eredeti rendelettervezet 7. §-ának 8. pontja azt mondta ki, hogy a Jóvátételi Hivatal „gyakorolja a felügyeletet a jóvátételi kötelezettségeket megvalósító köz- és magángazdasági szervek felett”. Az iparügyi miniszter észrevétele alapján ez a pont kimaradt az átdolgozott és megjelent rendelettervezetből.

Az átdolgozott javaslat elfogadásáról lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

1. 1946. február 5.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: Nem ismeri az új szöveget s azt hiszi, hogy a pénteki minisztertanácsig függőben lehetne tartani a rendelet kiadását, s addig valamennyien átnézhetnék a tervezetet.

Vas Zoltán javaslatát leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[10] 9

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát Gombkötő Ferenc műszaki altisztnek a tényleges szolgálatban való visszatartása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[11] 10

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő előterjesztését a földhasznóbér-követelések újabb szabályozása tárgyában a napirendről leveszi.⁹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[12] 11

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az állami bányászatok munkásai élelmezésére 80 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.¹⁰

Minisztertanács az állami bányászatok munkásai élelmezésére nyolcvanmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

[13] 12

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát jótéteti szállítások kiegyenlítésére 99 500 000 000 pengő hitel engedélyezése iránt.¹¹

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: A jótéteti hitelek felvétele nehézségbe ütközik, mert bár azok a minisztertanács által megszavaztatnak, de nem tud hozzájutni a pénzhez. A Gazdasági Főtanács szelektálja a megszavazott hiteleket. Olyan intézkedést szeretne kapni, amely szerint a megszavazott hiteleket automatikusan, időrendi sorrendben meg is kaphatja az illető miniszter.

⁹ Lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 39. napirendi pontját.

¹⁰ Az igazságügyi miniszter 1946. január 25-én szám nélküli előterjesztésben tett javaslatot az állami ércbánya és kohóművek, a kutató üzemek, az állami közénbányászat, az urkúti mangánbányászat munkásainak zsiradékkal való ellátása, azaz sertések vásárlása és hizlalásra való bérbeadása céljából 80 millió pengő hitelre. Másrészt a Magyar Állami Ércbánya- és Kohóművek Központi Igazgatósága 1946. január 30-án kelt levelében külön is kérte az összeg rendelkezésére bocsátását.

¹¹ A 3978/1946. Ip.M. V/5. sz. előterjesztés hangsúlyozta, hogy a jelzett összeg 1946 január első felében felmerült igényeinek kielégítését szolgálta s azt túlnyomórészt fel is használták. Az előterjesztés mellékletét képezi egy 63 céget felsoroló jegyzék az ezek által teljesített jótéteti szállítások címén számukra kifizetett összeg feltüntetésével.

Az iparügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon e napirendi pont címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „Egy korábbi minisztertanácsi határozat értelmében a pénzügyminiszter tételenként megvizsgálja és ellenőrzi az összeg felhasználását. Voltaképpen a javaslat jóváhagyást céloz, csak a pénzügyminiszter tehet észrevételt.”

1. 1946. február 5.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Helyesli a közellátásügyi miniszter megállapítását, s a maga részéről a következő sorrendet javasolja. Minisztertanács elé csak olyan hitelkérelmek kerüljenek, amelyek előzőleg a Gazdasági Főtanácson már keresztül mentek. A tárgyalás során állapíttassék meg, hogy mit milyen sorrendben lehet likvidálni. Akkor a tárcák pontos időpontot kapnak arra nézve, hogy mikor kapják meg a pénzt. Azok az esetek, amelyek a Gazdasági Főtanács által elejtettek, bíráltassanak el minisztertanács által, mert ezt a jogot az egyes tárcáktól nem lehet elvenni. Ekkor még egyszer meghallgatandó a Gazdasági Főtanács véleménye, s az engedélyezéssel egyidejűleg a pénz felvételének határideje is megállapítandó volna, mert a diszponálás feletti bizonytalanságot az egyes tárcák nem bírják el.

Minisztertanács jóvátételi szállítások kiegyenlítésére kilencvenkilencmilliárd ötszázmillió pengő folyósításához hozzájárult. A pénzügyminiszter javaslatát elfogadta.

[14] 13

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az Akadémia u. 12., [a] Szabadság tér 5-6. és [a] Nádor u. 26. sz. épületek helyreállítási munkálataira 57 500 000 pengő folyósítása iránt.

Minisztertanács az Iparügyi Minisztérium elhelyezésére szolgáló épületek helyreállítási munkáinak befejezése céljára ötvenhétmillió ötszázezer pengő póthitel folyósításához hozzájárult.

[15] 14

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a minisztérium elhelyezésére szolgáló épületek helyreállítására 3 300 000 000 pengő folyósítása tárgyában. Ismételten felülvizsgáltatta a költségvetést, s most már azt hiszi további hitelre nem is lesz szükség.

Minisztertanács a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium elhelyezésére szolgáló épületek helyreállítására hárommilliárd háromszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.

[16] 15

[Vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében] *Bereczky Albert államtitkár* előterjeszti javaslatát a Magyar Zeneművészek Szabadszervezete részére 50 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Magyar Zeneművészek Szabadszervezete, továbbá a szervezeten kívülálló egyéb zeneművészek részére összesen ötvenmillió pengő segély folyósításához hozzájárult.¹²

¹² A 11 888/1946. V.K.M. VII. sz. előterjesztés indoklasként előadta, „hogy fűtött előadóterem hiányában hangversenyeket tartani nem lehet, a magánlakások fűtetlensége miatt pedig a

1. 1946. február 5.

[17] 16

[Vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében] *Bereczky Albert államtitkár* előterjeszti javaslatát az egyes magángyűjtemények anyagának védelméről szóló 4450/1945. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: Aggályosnak tartja a rendeletervezetet, mert annak egyik pontja kimondja, hogy a magántulajdonban lévő műkincset akkor is igénybe lehet venni, ha azt nem megfelelő gondossággal kezelik. Ezt nagyon nehéz megállapítani egy magángyűjteménynél. Kéri egyelőre a napirendről levenni.

[Vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében] *Bereczky Albert államtitkár* az előterjesztést a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹³

[18] 17

[*Ries*] *Igazságügyminiszter* bejelenti, hogy a tárgysorozatban szereplő javaslatát a munkáltató és a gazdasági vagy háztartási munkavállaló között létrejött szolgálati szerződésből eredő követelések érvényesítése tárgyában a napirendről leveszi.¹⁴

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[19] 18

[*Ries*] *Igazságügyminiszter* kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a népbíráskodással kapcsolatos egyes rendelkezések tárgyában a Nemzetgyűlés elé törvényjavaslatot nyújthasson be.¹⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

zenei óraadás is a legszűkebbre korlátozódott”, így a zeneművészek legnagyobb hányadának a létfenntartási szükségletei sem voltak biztosítva.

¹³ A 460/1946. V.K.M. eln. számú előterjesztés az egyes magángyűjtemények anyagának védelméről szóló 4450/1945. ME sz. rendeletnek (MK 1945. július 15.) olyan értelmű módosítását javasolta, „hogy az ideiglenes hatósági őrizetbevételt ne csak a tulajdonos távolléte és a romlás vagy pusztulás veszélyének együttes fennforgása esetében lehessen elrendelni, hanem minden olyan esetben, amikor a gyűjtemény kezelésével megbízott személy a veszélyes állapot megszüntetésére irányuló felhívásnak a kitűzött határidőben nem tesz eleget.”

Az előterjesztés megtalálható a rendelet tervezete, valamint az igazságügyminiszternek 1945. október 23-án kelt T.1931/1945. sz., a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez intézett, kritikai észrevételeit tartalmazó levelének másolata.

¹⁴ A T.2556/1946. Ig.M. sz. előterjesztés indoklása szerint „jogrendszerünk kirívó fogyatékossága, hogy a gazdasági és háztartási munkavállalók szolgálati viszonyából eredő követelések érvényesítése nem bírói, hanem közigazgatási útra tartozik. Ez a helyzet — folytatta — ellentétben áll a jogegyenlőség alapelveivel, amely minden állampolgár számára nem csak egyenlő jogok biztosítását, hanem az egyenlő jogok érvényesítésének egyenlő módját és lehetőségét is megköveteli.” Elismerte ugyan, hogy a nagybirtokrendszer megszűnése következtében a kérdés gyakorlati jelentősége lényegesen csökkent, elvi okokból mégis szükségesnek ítélte a rendelet kiadását. Lásd még az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 84. napirendi pontját.

¹⁵ A T.298/1946. Ig.M. sz. előterjesztés a népbíróóságok működését akadályozó körülmények elhárítása miatt jelezte szükségesnek az 1945. évi VII. tc. kiegészítését. A törvénytervezet indok-

1. 1946. február 5.

[20] 19

[Ries] *Igazságügyminiszter* kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy Károlyi Mihály érdemeinek elismeréséről a Nemzetgyűléshez törvényjavaslatot nyújthasson be.

Minisztertanács a törvényjavaslat benyújtásához a felhatalmazást megadja.¹⁶

[21] 20

[Molnár] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az egészségügyi védőnők cipővel való ellátására 1200 millió pengő hitel folyósítása tárgyában. A pénzügyminiszter előzetesen már hozzájárult azzal, hogy ha a tárgyalások során a szakreferensek az összeget lecsökkentik, [s] a népjóléti miniszter tudomásul veszi.

lása több elméleti és gyakorlati kérdést vetett fel. Így javasolta, hogy a népellenes magatartás címén rendőrhatalósági őrizetbe vett személyre a bíróság által kiszabott büntetésbe ez a rendőrségi őrizet beleszámíttassék. Javasolta, hogy népellenes büntettesként büntessék azokat, akik az igazolási eljárás során jogerősen kiszabott büntetés érvényesülését hivatali előjáróként, munkaadóként megakadályozzák (nem távolítják el a munkahelyükről az illetőket, sőt esetleg előléptetik őket), továbbá azokat is, akik a népbírói vagy igazolóbizottsági tagokat kötelezettségeik teljesítésében jogtalanul akadályozzák. Büntetni javasolta azokat a népbírákat, illetve igazolóbizottsági tagokat, akik a tárgyalásokról való igazolatlan távolmaradásukkal megakadályozzák az ügyek gyors elintézését. A feketepiac és a spekuláció letörése végett javasolta, hogy az ilyen visszaélések elkövetői felett maga a nép ítélkezhesen. Ezzel kapcsolatban azonban hangsúlyozta, hogy a közvád képviseletét nem kívánta a népjogészségre ruházni, „mert a nyomozás irányításának és a vád képviseletének szakszerűsége célszerűbben bízható az államügyészségekre, mint a sajátképeni feladataival amúgy is túlterhelt népjogészségekre.” Javasolta, hogy az igazságügyminiszter a népjogészt áthelyezhesse, továbbá, hogy az igazságügyminiszter a népjogészi szervezeten kívül álló, más kereseti foglalkozást űző, de megfelelő személynek népjogészi megbízást adjon. A tárgyalások megtartására, a tanács póttagjainak behívására vonatkozóan is számos javaslatot tett. Különösen fontos, figyelemre méltó az előterjesztésnek az a része, amely a jogegység biztosításának kérdésével, a rendkívüli perorvoslattal foglalkozott. „A perorvoslat bejelentésére — olvasható az indoklásban — az országos népjogészt jogosult, aki azonban nem csupán szoros értelemben jogszabályt sértő határozatokat támadhat meg, hanem minden olyan határozatot vagy intézkedést, amely ellenkezik a népbíráskodás, illetőleg az igazolási eljárás céljával és rendeltetésével.” Javasolta, hogy a rendkívüli perorvoslat elbírálására a Népbíróóságok Országos Tanácsánál a bíróság elnökén kívül tíz tagból álló külön tanácsot szervezzenek, rögzítette a külön tanács eljárásának módját.

Hangsúlyozta a miniszter, hogy a törvényjavaslatot rendelet formájában a minisztertanács 1945. október 24-én már tárgyalta, de az akkor elfogadott tervezethez képest a törvényjavaslat bizonyos új elemeket, pontokat is tartalmazott.

A törvénytervezet benyújtására nem került sor. Lásd még a 40.123. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pontját és jegyzetét.

¹⁶ Gróf Károlyi Mihály (1875–1955) polgári demokratikus politikus. 1919. január 11-étől március 21-éig köztársasági elnök. 1919 júliusától emigrációban élt. A franciaországi és angliai baloldali emigráció kiemelkedő vezetője volt. 1946. május 9-én visszatért Magyarországra. 1947. augusztus 21-én párizsi követté nevezték ki, 1949. június 2-án lemondott, újból emigrációba vonult.

Gróf Károlyi érdemeit az 1946. évi II. tc. rögzítette, amelyet 1946. február 20-án hirdettek ki.

1. 1946. február 5.

Szakasits Árpád államminiszter: Dobi István államminiszter nagyfontosságú javaslata is csak elvben lett elfogadva, mert nem áll elegendő nyersanyag rendelkezésre.

[*Bán*] *Iparügyi miniszter:* 20 000 pár cipő az a mennyiség, amit havonta elő lehet teremteni.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter:* Javasolja, hogy a cipőellátást próbálják az úgynevezett fatalpú cipőkkel megoldani. Jóval olcsóbb és a szükségletet egyelőre kielégítené.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter:* Itt nem olyan nagy mennyiségről van szó, hogy a kérelmet ne lehessen teljesíteni.

Minisztertanács egészségügyi védőnők cipővel való ellátására egymilliárd százmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.¹⁷

[22] 21

[*Báránys*] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a mezőgazdasági és ipari árucserre lebonyolítására 12 milliárd pengő kiadás elszámolása tárgyában.

Minisztertanács mezőgazdasági- és ipari árucserre lebonyolítására tizenkétmilliárd pengő előirányzat nélküli kiadás elszámolásához hozzájárult.¹⁸

[23] 22

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő első három tétele az előző minisztertanácson már elfogadást nyert.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁹

¹⁷ A 210 593/1946. N.M. VII. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy míg a múltban természetbeni fuvar vagy kerékpár állt a községek látogató védőnők rendelkezésére, ekkor gyalog kellett megtenniük az utakat, s a cipők elkoptatásával az egészségvédelmi szolgálat megszűnésének veszélye merült fel.

Szakasits Árpád megjegyzésével kapcsolatban lásd a jelen jegyzőkönyv 3. napirendi pontját. Az előterjesztés borítólapjára a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést írták: „Pénzügyminiszter hozzájárulása hiányzik.”

¹⁸ Az 1533/1946. Közell.M.eln. sz. előterjesztése felsorolta, hogy milyen természetű és értékű iparcikket kívánt a közellátásügyi miniszter bevonni az árucserébe. Hangsúlyozta, hogy a vásárolt iparcikkeket a szövetségi szerveken keresztül kívánta eljuttatni a fogyasztókhoz s a gazdákhöz. A mezőgazdasági termény átvételéről igazoló nyugtát kívánt átadni a gazdáknak. Jelezte, hogy a tizenkétmilliárd pengő az élelmiszerek vételárából, azok értékesítése után jórészt megtérül.

¹⁹ A közlekedésügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon szereplő első három előterjesztés tárgya: „1. Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút alkalmazottai részére 500 pár bakancs vételárának kifizetésére 260 millió pengő hitel. (4248/1946.I/1.Közl.M.) 2. Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút részére szovjet katonai szállítások üzemköltségének megtérítése címén 1 108 000 000 pengő hitel. (5610/1946.I/1.Közl.M.) 3. Első Duna Gőzhajózási Társaság alkalmazottai részére 45 millió pengő államkölcsön.”

1. 1946. február 5.

[24] 23

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a vasúti fuvarozás biztonsága érdekében bünvádi eljárás folyamatbátétele tárgyában.²⁰

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[25] 24

[Gordon] *Pénzügyminiszter* kéri a minisztertanács felhatalmazását arra, hogy a miniszterek javadalmazása tekintetében a legközelebbi ülésre javaslatot dolgozzon ki, mert a miniszterek illetménye oly kevés, hogy abból képtelenek megélni.

Minisztertanács az előterjesztéshez a felhatalmazást megadja.²¹

Minisztertanács 13 óra 30 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Nagy Ferenc

Gépell tisztázat a miniszterelnök és a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. A miniszterek és az államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet. Jelen volt Vas Zoltán is, de ő nem szerepel a felsorolásban; rajta kívül nem szerepel a jegyzőkönyvön Gordon Ferenc és dr. Bereczky Albert aláírása sem. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 3., az 5., a 7–8., a 10., a 12–19. és a 21–23. számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

Az 1. és a 2. előterjesztés megtalálható a jegyzőkönyv mellett.

Az előterjesztések korábbi tárgyalását lásd az 1946. január 31-én tartott (83.sz.) minisztertanácsi jegyzőkönyv 42. (41.), 43. (42.) és 44. (43.) napirendi pontjánál.

²⁰ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. Feltehetőleg a rögtönbíráskodás újabb kiterjesztése és kihirdetésének elrendelése tárgyában kiadott 1830/1946. ME sz. rendelettről (MK 1946. február 22.) volt szó, amely — az árvíz- és belvízvédelmi berendezések, a postai, táviró, távbeszélő eszközök, a hajózási járművek, a villamos energia fejlesztését szolgáló eszközök meg rongálóinak büntetése mellett — a vasút, vasúti hidak, közutak biztonságát veszélyeztető cselekmények rögtönbíráskodás útján való eljárásáról is intézkedett.

²¹ Lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 58. napirendi pontját és mellékletét.

2. 1946. február 5.

[2.] 85.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi február hó 5-én délután 5 órakor Nagy Ferenc elnöke alatt tartott
minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Reis István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Dobi István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Nagy Imre belügyminiszter, Antall József újjáépítési miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Kovács Béla földművelésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatási miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője.

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök*: Megnyitja a minisztertanácsot és előterjeszti, hogy a minisztertanács tegyen javaslatot dr. Balogh István nemzetgyűlési képviselőnek a Miniszterelnökség politikai államtitkárává való kinevezése végett a közársaság elnökéhez.

Minisztertanács a miniszterelnök előterjesztéséhez hozzájárult.

Minisztertanács 17 óra 20 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Nagy Ferenc

Gévelt tisztázat a miniszterelnök és minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. A miniszterek a jegyzőkönyv első oldalán, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet, nem szerepel ezek között Dobi István, Nagy Imre, Kovács Béla, Bán Antal, Molnár Erik és Balogh István aláírása.

[3.] 86.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi február hó 7. napján reggel 1/2 9 órakor a Nemzetgyűlés olvasótermében Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Szakasits Árpád államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Nagy Imre belügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Antall József újjáépítési miniszter, Kovács Béla földművelésügyi miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök* üdvözli a megjelent minisztereket és megnyitja a minisztertanács ülését. Bejelenti, hogy a mai ülés egyetlen tárgysorozati pontja bemutatkozó beszédének ismertetése.¹

[Nagy] *Miniszterelnök* felolvassa a beszédet. Bejelenti, hogy beszédét bemutatta a köztársasági elnöknek is, akinek a következő észrevételei voltak: „a jóvátételi probléma érintésénél be kellene venni, hogy a magyar kormánynak reálisan meg kell vizsgálnia az eddigi jóvátétel munkáit és hiányait. Meg kell kettőznie a jóvátételi teljesítésekre való törekvéseket, nehogy a bizalom megrendüljön. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság² előtt fel kell tárnunk helyzetünket és kérni az egész probléma objektív vizsgálatát”. Továbbá kéri felvenni a szövegbe: „reméljük azt is, a szomszéd népek elismerik azt, hogy a magyar köztársaság véglegesen leszámolt a sovinszta múlttal és a szomszéd népekkel való végleges együttműködést keresi.”

¹ Nagy Ferenc miniszterelnök parlamenti bemutatkozó beszéde nincs a jegyzőkönyv mellett. Lásd a N.N. 1946. február 7-ei ülését. 366–382. pp.-t, majd a következő ülésen kibontakozott vitát.

² A Szövetséges Ellenőrző Bizottságról (a SZEZB-ről) lásd e kötet Bevezetésének 27. oldalát.

3. 1946. február 7.

Rákosi Mátvás államminiszter: A bemutatkozó beszéddel lényegében egyetért, de néhány megjegyzést kíván hozzáfűzni. A beszéd komor hangját feltétlenül enyhíteni kell. A helyzet nehéz, de a magyar nép ezer esztendőn keresztül már sokszor volt nehéz helyzetben és ezeket a nehéz időket mindenkor átvészelte. A komor hang nagyon lehangoló hatású volna. Maga az a szó, hogy „komor” többször fordul elő a beszédben. A nehézségeket és a színeket ne túlságosan sűrítsük. Ott, ahol a miniszterelnök azt állítja magáról, hogy kormányzati gyakorlat nélküli férfi, az a rész feltétlenül módosítandó volna. Az első két mondat teljes kihagyásával megoldható a változtatás. A magyar életnek központi kérdése kétségtelenül az infláció elleni harc. A beszédből ez nem tűnik ki eléggé. Ki kellene fejezni, hogy az infláció elleni harc a kormány figyelmének központjában áll, s ez képezi erő kifejtésünk zömét. A beszéd végén megegyeszer fel kellene vetni ezt a kérdést. Szükségesnek tartja, hogy a bányák államosításának kérdése is kifejezést nyerjen. Indokolt ez főként a további államosítások problémájánál. A köztársaság megalakulását³ jobban kellene kifejezni, mert a földreform megvalósítása óta ez a demokráciának a legnagyobb ténye. A Gazdasági Főtanácsnál⁴ rá kell mutatni arra, hogy beváltotta a hozzáfűzött reményeket. Szükséges ez, mert a Gazdasági Főtanács támadásoknak van kitéve. Az elhurcolt javak fontossága nem eléggé világos a közvélemény előtt. Eddig a 17 milliárd aranypengőre becsült kivitt javakból 11 milliárd van regisztrálva. Ez az összeg mutatja a kérdés rendkívüli horderejét. Romániával kapcsolatos helyzetünknel Groza miniszterelnök személyét is érinteni kell, és feltétlenül választ kell adni a már két ízben felvetett vámunió kérdésére.⁵ Annak idején Tildy miniszterelnök utalt a román kormány javaslataira, és most sem szabad elhallgatni a dolgot, mert ez téves következtetésekre adna alkalmat. Ekként formulázná meg a szöveget: „Ez a kérdés a magyar kormány legnagyobb rokonszenvére talált és ennek megfelelően fog vele foglalkozni.” Az államháztartás egyensúlyára vonatkozó beszédreznél kifogásolja a „bizonytalanná tették” kitétel, mert ez arra mutatna, hogy egyensúly van, holott eddig még nem jutottunk el. Hangsúlyozandó lenne, hogy a köztisztviselői kérdés egyik legfontosabb problémája az államháztartás egyensúlyának,

³ Lásd az [1.] 84. sz. jegyzőkönyv 1. sz. jegyzetét.

⁴ A Gazdasági Főtanácsot a 12 090/1945. ME sz. rendelet (MK 1946. január 9.) hozta létre azzal, hogy a gazdasági élet szükségleteinek megfelelő kormányzati és rendes menetének biztosítására irányuló törekvéseket szolgálja. Megszüntetéséről a 4083/1949. Korm. sz. rendelet (MK 1949. június 11.) intézkedett.

⁵ Groza, Petru (1884–1958) román antifasiszta politikus. 1921–1922-ben, majd 1926–1927-ben miniszter, 1945 márciusától a kormány elnöke. 1952–1958-ban a Nagy Nemzetgyűlés elnöke. Többször tett kijelentést Románia és Magyarország vámunióját, a két ország szorosabb együttműködését illetően. Lásd e kérdéskörről Lipcsey Ildikó: Réczei László feljegyzései 1945 márciusi romániai megbeszéléseiről. Történelmi Szemle. 1984. 4. sz. 617–627. pp., valamint Gyarmati György: Dilemmák a Dunatájon. 1945–1948. Magyarország és a délkelet-európai föderációs tervek. Századvég. 1986. 2. sz. 66–87. pp.

3. 1946. február 7.

mert 150–200 000 tisztviselőt nyugodtan el lehetne bocsátani.⁶ A jóvátétellel kapcsolatos szöveget félreérthetőnek tartja. Kifejezendő, hogy nem akarunk kibújni kötelezettségünk alól, hanem annak becsületesen és maradéktalanul eleget kívánunk tenni. A földreformnál meg kell nyugtatni azokat is, akik földet kaptak, és pedig olyan kijelentéssel, hogy biztosítjuk a birtoklásukat és visszautasítjuk mindazokat a kísérleteket, amelyek el akarják venni azokat a földeket, amelyeket a demokrácia juttatott a nincsteleneknek. A falusi lakosság felé elismerő szavakat tartalmaz a beszéd, de egy-két dicsérő szó a vasútépítésnél foglalkoztatott munkások felé is intézendő. A közellátásügyi minisztert elismerés illeti, és ezt is ki kellene fejezni a beszédben. A szövegrész szerint a falu teljesítő képessége kimerült, ugyanakkor azonban más helyen szó van arról, hogy fokozni kell a teljesítést. Ennek megfelelően szükséges a beszéd átszövegezése. Veszedelmesnek tartja, hogy a rendőrség pártarányosítását a beszéd annyira kiemeli. Ez nyugtalanságot fog kelteni, és elvonja a rendőrség tagjainak a figyelmét a komoly munkáról, holott a közigazgatási apparátusnál van a baj. Ennek szervezete jórészt reakciós, amit a jegyzők mostani magatartása is kifejez. Egyes helyeken — és ezt majdnem általánosságban lehet mondani — a jegyzők kiskirályoknak érzik magukat és szembeállnak a demokráciával.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ennél a kérdésnél megemlíteni kívánja azt a tervét, hogy a községi választásoknál az összes tisztviselőt újból kell választani, és így a lakosságnak módja lesz az antidemokratikus személyeket kiselejtezni.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Az államrendőrség szervénél mindenestre kedvezőbb, ha a pártok rendőrsége lép valamely párt rendőrsége helyébe, de talán egészségesebb állapot lenne az, ha az államrendőrség pártonkívüli, vagy pártonfelüli lenne.

Rákosi Mátyás államminiszter: A munkásság igényeinek csökkentésénél hangsúlyozni kellene, hogy az igényeket tovább korlátozni már nem lehet. Az igazságügyi tárca beszámolójával kapcsolatban rá kell mutatni arra, hogy a múlt bűnöseit, így Szalasiékat stb. kiirtjuk. Bárdossy már elvette büntetését és soron vannak a többi háborús bűnösök is.⁷

⁶ A létszámcsökkentésről lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és jegyzeteit.

⁷ Az MKP parlamenti frakciójának február 7-ei ülésén Rákosi Mátyás élesebb hangon adott tájékoztatást a beszéd tervezetéről. „Nagy Ferenc beszédét előzőleg pontról pontra megtárgyaltuk. Észrevehették az elvtársak, hogy beszéde kicsit kényszeredett volt. Érezte, hogy tervein mi keresztül láttunk, és amiket ők kifundáltak, azt a Kommunista Párt keresztül húzta, sőt egy csomó olyan dolgot mondatott vele, amit ő jószántából nem mondott volna. Pl. itt van az amerikaiakkal szemben támasztott követelése. Mi holnap azt fogjuk mondani, hogy nagyon örülünk, hogy erre rájöttek, mert amikor Révai elvtárs ugyanezt mondta, akkor egy hang a kisgazdától azt kiabálta, hogy jó helyen van. És minden vonalon ezt fogjuk csinálni, annál is inkább, mert a proli azt fogja mondani különben, hogy a kommunisták vagy nem tudják, vagy nem akarják igényeiket

3. 1946. február 7.

Szakasits Árpád államminiszter: Ugyanazon észrevételei vannak, mint Rákosi Mátyás államminiszternek. Jobban kifejezné az infláció jelentőségét, amely legnagyobb problémánk. Szükségesnek tartja, hogy a miniszterelnök a kormányzat összefüggő terveit érintse, ez a gazdasági és pénzügyi problémáknak egységes és átfogó megoldását szolgálja. Az államosítás nem csak az erőforrások stb. irányában jelent problémát, hanem megnyugtatja a magángazdálkodást, hogy nem kell tartani a tervbe vett államosításon túlmenő beszervezéstől. Ezzel a magántőke bevonását segítenénk elő. Figyelmeztetést kell adni azonban a bankok felé, hogy reális gazdaságpolitikát támogassanak, mert különben velük szemben is intézkedések válnak szükségessé.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Nem kívánja ismételni mindazt, amit a megelőző felszólalók észrevételeztek, de egynehány konkrét javaslata van. A jóvátételnél csak annyit mondana, hogy „csak részben tettünk eleget”. A megelőző kormány programjával szemben ki akarja emelni, hogy a kitűzött célt teljesen nem érte el a kormányzat. Iparügyi téren fel kell vetni, hogy reális költségvetésre kell törekedni, és bár rövidebb időre szólhat most csak a költségvetés, de bizonyos mértékben megköti a kormány kezét és takarékosági elveket érvényesít. A vasúti hídra vonatkozó beszédrész téves, mert csak ebben az évben készül el. Tévesnek tartja, hogy Magyarország eddig az egész világnak szállított élelmet, mert lényegében csak a németeknek szállítottunk.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: A miniszterelnöki beszédrész a helyes, mert nagy mennyiségű élelmet szállítottunk Svájcba, Olaszországba, Angliába, és nem annyira Németországnak, mint Ausztriának szállítottunk békeviszonylatban.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Hangsúlyozni kellene, hogy az előző kormány programját az új kormány is központi feladatának tekinti, és a gazdasági és pénzügyi megoldásokat a legközelebbi hónapokban megvalósítani igyekszik.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: Ki kell fejezni, hogy a Szovjetunió nagy segítséget nyújtott a közéletmezésben és ezért köszönetet kellene kifejezni.

betartani és hátat fordít nekünk. Nagy Ferenc bele akarta venni beszédébe, hogy a kapitalisták legyenek nyugodtunk, nem lesz tovább államosítás, holott a Függetlenségi Front nyilatkozatában benne van, hogy a föld mélyének kincseit államosítani kell. Ezt persze kihagytuk. Holnap Oczel elvtárs szóba fogja hozni a Függetlenségi Frontnak ezt a nyilatkozatát. Szóval élesebb hangot ütünk meg... A miniszterelnöknek az a követelése, hogy csináljanak végre büdzsét, természetesen kommunista követelésre került bele a beszédébe, ugyancsak az is, hogy nem napokra, hanem tervszerűen fogunk dolgozni.” (MOL XVIII-7 (2. d.) VI/1/a)

A Népbíróság 1945. november 13-án elsőként Bárdossy László volt miniszterelnököt ítélte el. 1946. február 5-én megkezdte Szálasi Ferenc, Beregfy Károly, Csia Sándor, Gera József, Kemény Gábor báró, Szöllösi Jenő és Vajna Gábor vádlottak ügyének tárgyalását. Lásd A Szálasi per. c. kötetet. A M.O.T. és a M.T.I. hivatalos kiadásából szerkesztette Ábrahám Ferenc és Kussinszky Endre. 1946. Forrás ny. Ítél a történelem.

3. 1946. február 7.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Ez ellen tiltakozik. Románia mindenféle szolgáltatásokra moratóriumot kap. Megérti, hogy egy veszített háború után súlyos kötelezettségeink vannak, de voltaképpen csak sajátunkat kaptuk vissza, s ezért köszönetet mondani különös lenne.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: A közoktatási résznél fontos lenne annak kifejezése, hogy az általános iskola szervezés alatt áll és a dolgozók iskolája is tavaszra létrejön.

dr. Balogh István államtitkár: Románia és Jugoszlávia megemlítésénél Jugoszlávia lenne első helyre téve, miután legközelebbi viszonyunk hozzájuk fűződik. A sváb-kérdésnél annyit kellene megemlíteni, hogy kollektív felelősség nincs, mert ez tűnik ki a Szövetséges Ellenőrző Bizottság legutolsó átiratából.⁸

Rákosi Máttyás államminiszter: Ez nem felel meg a tényeknek, és utal az ezzel kapcsolatos átirat tartalmára. A maga részéről annyit tartana szükségesnek kifejezni, hogy a svábság kitelepítése megkezdődött.

[*Nagy I.*] *Belügyminiszter*: Ekként volna megszövegezendő ez a rész, hogy az idevonatkozó jogszabályok elkészültek és végrehajtás alatt állanak.

Minisztertanács a bejelentést a felvetett módosításokkal tudomásul vette.

Minisztertanács 11 óra 30 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Nagy Ferenc

Gépelte tisztázta a miniszterelnök és a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. A miniszterek és államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a jegyzőkönyvön Rákosi Máttyás és Gordon Ferenc aláírása.

⁸ A három győztes nagyhatalom 1945. július 17– augusztus 2. között megtartott potsdami konferenciájának állásfoglalása alapján 1945. november 20-án a Szövetséges Ellenőrző Bizottság felszólította a magyar kormányt a magyarországi német lakosság Németországba való áttelepítését illetően. A magyar kormány az erről szóló 12 330/1945. ME sz. rendeletében (MK 1945. december 29.) előtérbe helyezte a Balogh István által említett egyéni elbírálás elvét.

4. 1946. február 8.

[4.] 87.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi február hó 8-án délután 3 órakor a Nemzetgyűlés olvasótermében Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Dobi István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Nagy Imre belügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Antall József újjáépítési miniszter, Kovács Béla földművelésügyi miniszter képviselőtében Vásáry József államtitkár, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

1

[Nagy] *Miniszterelnök* üdvözli a minisztertanácson megjelent minisztereket és megnyitja a minisztertanács ülését. Bejelenti, hogy folyó hó 9-én d.u. 3 órakor nagy szovjet katonai temetés lesz. Hét ezredes és két Szovjetunió hőst [sic!] temetnek, akik a Magyarország felszabadításáért vívott harcokban estek el. Konyev marsall személyesen küldötte el megbízottját, aki meghívta a kormány tagjait a temetésre. Megígérte a kormány részvételét és hogy rövidebb beszédet is fog mondani. Az eltemetendő tiszteket az ország különböző helyeiről hozták, így nem elegendő, hogy csak a székesfőváros polgármestere emlékezzen meg a hősookról. Illő lenne, ha a kormány elhelyezné koszorúját a sírokon. E célból megfelelő intézkedésre dr. Balogh István államtitkárt kéri fel. Kéri továbbá a kormány tagjait, hogy lehetőleg teljes számban vegyenek részt az ünnepségen.¹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

¹ A Magyarország területén elesett szovjet tisztek és katonák tiszteletére **rendezett** gyászünnepélyt a Vörös Hadsereg parancsnoksága a Ludovika téren rendezte meg.

Konyev, Ivan Sztjepanovics (1897–1973) szovjet marsall. 1918-tól volt a Vörös Hadsereg tagja. A második világháborúban a kalinyini, majd az első, később a második ukrán front parancsnoka. 1945-ben az Ausztriát megszálló szovjet csapatok parancsnoka. 1955-től 1960-ig a varsói

2

Dr. Balogh István [államtitkár]: Emlékezetes, hogy a délvidéki szláv lakosság panaszainak kivizsgálására egy delegáció küldetett ki.² A delegáció a panaszokat kivizsgálja és mindjárt a helyszínen igyekszik azokat orvosolni. Annak idején 20 millió pengőt engedélyeztek a delegáció költségei fedezésére, most még további 60 millió pengőre van szükség.

Minisztertanács a délvidéki szláv lakosság panaszainak kivizsgálására küldött delegáció költségeinek fedezésére további hatvanmillió pengő folyósításához hozzájárult.

3

Dr. Balogh István államtitkár: A Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium elhelyezésére szolgáló helyiségek kiürítésével kapcsolatosan a földművelésügyi tárca egyes osztályainak máshová költözésére 335 millió pengő szükséges. Ennek folyósításához kéri a minisztertanács hozzájárulását.

Minisztertanács a földművelésügyi tárca egyes osztályainak átköltözésével kapcsolatos kiadások fedezésére háromszázharmincötmillió pengő folyósításához hozzájárult.

4

Dr. Balogh István államtitkár előterjeszti javaslatát a mezőgazdasági szövetkezetek felügyelete és ellenőrzése tárgyában. Ez az előterjesztés már többször volt minisztertanács előtt, és most végleges szövegben állapotok meg. Most már csak az a kérdés, hogy ez a javaslat törvényerőre emeltessék, vagy ma hozassék a döntés, és ez esetben a rendelet mielőbb megjelenhessen.³

szereződés fegyveres erőinek parancsnoka. Tagja volt a Szovjetunió Legfelső Tanácsának és a Kommunista Párt Központi Bizottságának.

² A délvidéki szláv lakosság panaszairól lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 71. napirendi pontját.

³ A kérdés korábbi tárgyalásáról lásd az 1945. november 27-én tartott, 71. sz. minisztertanács jegyzőkönyvének 18., valamint az 1945. december 29-én tartott, 77. sz. minisztertanács jegyzőkönyvének 109. napirendi pontját.

Az országos szövetkezeti központok végeredményben a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ, mint Szövetkezet és a Fogyasztási Szövetkezetek Országos Központjának működésére vonatkozó jogszabály kidolgozásáról volt szó.

A jegyzőkönyv mellett két példányban megtalálható a jogszabály tizenhét paragrafusból álló tervezete. Lényegében ugyanez a szöveg szerepelt a kérdés február 15-ei ([5.] 88. sz. jegyzőkönyv 70. napirendi pont) és további tárgyalása során is; március 1-jén ([8.] 91. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pont), a tervezet elfogadásakor azonban már egy kibővített, huszonegy paragrafusból álló tervezetről tárgyalt a minisztertanács.

A szövetkezeti kérdés általános rendezéséről később törvényt alkottak. Az előkészítés elhúzódtásáról lásd a [23.] 106. sz. jegyzőkönyv 20., a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 49., a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 41., a [44.] 127. sz. jegyzőkönyv 30., végül az [52.] 135. sz. jegyzőkönyv 54. napirendi pontját.

4. 1946. február 8.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: Ha a döntés törvényjavaslat lenne, úgy kéri, hogy a fogyasztási szövetkezettel egybefoglalva jelenjék meg. Ez semmiben sem befolyásolja a mezőgazdasági szövetkezetekre vonatkozó törvényjavaslatot.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Kérdés, hogy olyan-e ez a javaslat, amit érdemes törvény rangjára emelni. Úgy gondolja helyesebb lenne, mint rendeletet kiadni, mert tisztán gyakorlati kérdés. Felveti, hogy a normális kiadási jogot nem haladja-e meg.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: Volt már súlyosabb tárgyú kormányrendelet is, de a kormánynak egyelőre nincsen felhatalmazása rendeletek kiadására.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A kormány részére minél sürgősebben meg kell szerezni a kiadási jogot.⁴

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

5

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Több ízben felvetődött már, hogy komoly lépéseket kell tenni az elhurcolt javak visszaszerzésére. A tegnapi napon beszélgetést folytatott az Egyesült Államok követével,⁵ aki maga is támogatást helyezett kilátásba, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről is egyetértenek azzal, hogy a kormány lépéseket tegyen. Felkérte dr. Balogh István államtitkárt, hogy szövegezzon meg egy levelet a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz és egy másik beadványt az Egyesült Államok követéhez. Ez udvariassági forma lenne, mert a legnagyobb része elhurcolt javainknak amerikai megszállás alatt van. Mivel a külügyminiszter nincs itthon,⁶ nehogy eltérés legyen a szövegezésben, felkéri dr. Balogh István államtitkárt a levelek ismertetésére.

Dr. Balogh István államtitkár felolvassa a két levél szövegét.⁷

⁴ Az államhatalom ideiglenes rendezéséről szóló 1945. évi XI. tc. 15. §-a kimondta, hogy a kormány az állam gazdasági, pénzügyi és közigazgatási rendjének biztosítása érdekében a rendkívüli helyzetre tekintettel rendeleteket alkothat – kivéve a Nemzetgyűléshez tartozó kérdések körét. E felhatalmazással egyben kimondta azt is, hogy az állam főhatalmi szervezetét vagy annak működését érintő rendelkezéseket kibocsátani nem lehet. A kibocsátott rendeleteket — a törvény értelmében — a Nemzetgyűlésnek utólagos jóváhagyás céljából be kellett mutatni. A felhatalmazás 1946. március 1-jéig volt érvényben, de kormányváltás esetén is újból kellett kérni. A nemzetgyűlési felhatalmazásokról lásd az 1946. évi VI., az 1946. évi XV. tc. 1. §-át, majd az 1946. évi XXVIII. tc.-t. Lásd továbbá a jegyzőkönyv 116. napirendi pontját.

⁵ Schoenfeld, Arthur volt a követ.

⁶ Gyöngyösi János külügyminiszter — miután az 1945. december 3–6-ai prágai tárgyalásai nem vezettek eredményre — 1946. január 6-ától 10-éig ismét Prágában folytatott tárgyalásokat a csehszlovák–magyar lakosságcsere egyezmény megkötése ügyében.

⁷ A Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz és az Amerikai Egyesült Államok követéhez írt levél nem található a jegyzőkönyv mellett. A levél magyar és angol nyelvű tervezete megtalálható a miniszterelnök félhivatalos levelezésében. Nagy Ferenc aggályát fejezte ki ebben amiatt, hogy értesülése szerint a megszálló hatóságok a magyar javakat — elismervény ellenében — az osztrák közigazdaság rendelkezésére tervezte bocsátani; „attól kell tartani — írta —, hogy a szétosztandó

4. 1946. február 8.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Magát a szöveget általában helyesli, de egy kérdésben változást kíván. Így az a meghatározás, hogy ezek a javak különböző országok területén vannak nem helyes, mert egymás között támadhat vita a javak felett, és a kiadás tekintetében is. Ezek a javak túlnyomó többségben Ausztriának és Németországnak amerikaiak által megszállott területein vannak. Döntő, hogy ezeket visszakapjuk, de az összes többiek felsorolása esetén diplomáciai huzavona fog bekövetkezni.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Fontosnak tartja a „termelő eszközök” kifejezés felvételét is.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Egy mellékletet kellene csatolni, amely konkrét formát adna a dolgoknak.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A mellékletet és a sorrendi kérdést pótolni lehet azzal, hogy „ebben a kérdésben tárgyalást kérünk.” Vagy el lehetne intézni akként, hogy visszamaradtak értékek, amikről nem tudunk, de vannak, avagy megjelölünk értékeket, amelyek voltak, de már nincsenek. Egyébként a mellékletet nem ellenzi, csak az a kérdés, hogy mennyire vagyunk felkészülve a leltár elkészítésére.

Dr. Balogh István államtitkár: A felszólalások szerint annyiban változik a szöveg, hogy „amelyek jelenleg túlnyomólag amerikai megszállott területen vannak” kifejezés és „termelő és szállító eszközök” kifejezés pótlólag beszúrandó.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

6

Dr. Balogh István államtitkár előterjeszti javaslatát a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál leendő kinevezések tárgyában. Olyan mértékben kéri a hozzájárulást, mint ahogy azt a pénzügyminiszter javasolja.

Szakasits Árpád államminiszter kéri a nevek felolvasását.

Dr. Balogh István államtitkár felolvassa és megjegyzi, hogy Major Máténál a pénzügyminiszter csak a VI. fizetési osztályhoz járult hozzá, mert a IV. fizetési osztályba való kinevezése a többi tisztviselőre nézve jelentene hátrányt.

Szakasits Árpád államminiszter: Major Mátének különös érdemei vannak, ezeket honorálni kell.

[Nagy] *Miniszterelnök* kéri a pénzügyminisztert, hogy Major Máté IV. fizetési osztályba való kinevezését személyesen vizsgálja felül.

Minisztertanács az előterjesztett Fővárosi Közmunkák Tanácsánál leendő kinevezésekhez, Major Máté kinevezésének függőben tartása mellett, hozzájárult.⁸

javakat a magyar közgazdasági élet nem lesz képes visszaszerezni.” (MOL XIX-A-1-e. IX. dosszié 2-3. pp.)

⁸ Major Máté (1904–1986) építész, építészettörténész. 1946 márciusában kinevezték a Fővárosi Közmunkák Tanácsához (lásd [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját). 1949-től 1971-ig a Budapesti Műegyetem tanára. A Magyar Építőművészek Szövetségének elnöke, több

4. 1946. február 8.

7

Dr. Balogh István államtitkár előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal felállítása tárgyában. A vallás- és közoktatásügyi miniszter észrevételeket tett.

Vas Zoltán, a Gazdasági Főtanács főtthkára: A javaslat elfogadása igen sürgős. Ma délelőtt pl. összeült a magyar–cseh jóvátételi bizottság tárgyalni. Pokorny kormánybiztos elfogadott olyan árszabályozást, ami hátrányos.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter:* Már megtette észrevételeit, amit a Gazdasági Főtanács el is fogadott. Azt azonban nem tartja helyesnek, hogy a szerződéses alkalmazottak egész sorát fogja most a Jóvátételi Hivatal felvenni, állami alkalmazottakat kell oda beosztani, elsősorban a kifogástalan tisztviselőket. Jelenleg 450 000 állami tisztviselő van és ebből legalább 200 000-et el kell bocsátani.

[*Földművelésügyi miniszter képviselőjében*] *Vásáry József államtitkár:* A rendelettervezet 2. § 1. pontjába kéri felvenni, hogy a „külügyminiszterrel és az érdekelt miniszterekkel”. A 2. § 9. pontjába kéri bevenni „a szakminisztereket” kifejezést.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁹

[*Nagy*] *Miniszterelnök* bejelenti, hogy a külügyminiszter távollétében a tárgysorozaton szereplő előterjesztéseit a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁰

8

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter:* A tárgysorozaton szereplő első és második tételt, az Újjáépítési Minisztérium ügykörének megállapítása¹¹ és az Országos

építészeti lap szerkesztője volt. Ismételten magas kitüntetést kapott, tagja lett a Francia Építészet Akadémiának.

⁹ Előzményéről lásd az [1.] 84. sz. jegyzőkönyv 9. napirendi pontját. A Jóvátételi Hivatalt az 1500/1946. ME sz. rendelettel (MK 1946. február 12.) hozták létre. Felügyeletét a miniszterelnök látta el. A Földművelésügyi Minisztérium javaslatait figyelembe vették a rendelet végleges szövegének kialakításakor. A Jóvátételi Hivatal megszervezésével megszűnt a Jóvátételi Kormánybiztosság, a Fegyverszüneti Tárcaközi Bizottság és később a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyar Gazdasági Hivatala.

Pokorny Hermann (1882–1960) katonatiszt, tábornok. 1945 után, mint oroszul tudó magasrangú katona szovjet kezdeményezésre lett a Fegyverszüneti Tárcaközi Bizottság elnöke, illetve jóvátételi kormánybiztos.

¹⁰ Lásd a jelen jegyzőkönyv 6. sz. jegyzetét.

¹¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható Antall József újjáépítési miniszter 1397/1946. számú (1946. január 26-án kelt) Tildy Zoltán miniszterelnökhöz intézett levelének a másolata. Hivatkozással az 1945. november 30-án a Nemzetgyűlés elé terjesztett kormányprogramban foglalt feladatokra, megküldte az építésügyi igazgatás átszervezésére vonatkozó rendelettervezetét. Kérte a miniszterelnököt, hogy észrevételeit közölje, jelezte egyben, hogy esetleg tárcaközi értekezletet kíván a felmerülő javaslatok egyeztetése céljából összehívni.

4. 1946. február 8.

Gazdasági Hivatal felállítására tárgyában a napirendről leveszi, mert azt előbb pártközi értekezlet elé kívánja terjeszteni.¹²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

9

[Antall] Újjáépítési miniszter előterjeszti javaslatát Bencsik Gyula adminisztratív államtitkári kinevezése tárgyában.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a rendelettervezet két azonos szövegezésű, 1946 januárjában kelt példánya és ezek indoklása, továbbá Antall miniszter 1946. február 28-án kelt szám nélküli minisztertanácsi előterjesztése.

A miniszter rámutatott arra, hogy az Újjáépítési Minisztériumról szóló 2660/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. június 3.) két alapfeladatot jelölt meg, egyrészt az egyes tárcák újjáépítési terveinek összefogását, egyben az ország gazdasági újjáépítési tervének elkészítését, másrészt, hogy az általános gazdasági és pénzügyi politika tervszerűségét, az egyes gazdasági tárcák működésének az összhangját biztosítsa. Megállapította, hogy az újjáépítési terv elkészítésében, a tárcák e téren végzett munkája megfelelően haladt, ugyanakkor a Gazdasági Főtanács felállításával a gazdasági élet koordinálása, azaz a második feladatkör jó kézbe került, e téren tehát az Újjáépítési Minisztérium feladatai leszűkültek. Ezzel szemben szinte teljesen kimaradt a minisztérium feladatai közül az építésügy, amit a 3950/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 1.) az Országos Építésügyi Kormánybizottságra bízott. Javasolta ennek az egész kérdéskörnek az újbóli átgondolását, az Építésügyi Kormánybizottság feladatkörének az újjáépítési miniszter hatáskörébe utalását, egyben azt is, hogy az iparügyi építkezések irányításában — az iparügyi miniszterrel együtt — nagyobb szerepet kapjon a tárca.

Antall József előterjesztése mellett megtalálható Fischer Józsefnek (1901–1995), a Fővárosi Közmunkák Tanácsa elnökének és országos építési kormánybiztosnak a Szociáldemokrata Párt vezetőségéhez 1946. január 22-én írt levele, amelyben felháborodottan tiltakozott a javaslat ellen. Ez a tervezet — írta — „azt jelentené, hogy az egyik legfontosabb és legtevékenyebb működési terület, amely pártom hatáskörébe tartozik, a Kisgazdapárt hatáskörébe kerülne...”, közöltem Vas Zoltánnal, hogy ha bármilyen formában a hatáskörömet érintenék, úgy minden betöltött funkciómtól visszalépek.”

Az újjáépítési miniszter 1946. február 11-én készített egy előterjesztést a miniszterelnök részére, kérve, hogy az ügyet vigye pártközi értekezlet elé. Ez, részletesebben kifejtve, a fent ismertetett előterjesztésben foglaltakat tartalmazta. (MOL XIX-A-10-XXI. 1946. február 25. 767–768. pp.) Nincs tudomásunk arról, hogy ekkor pártközi értekezlet tárgyalta volna a kérdést.

Lásd még az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 36. napirendi pontját és jegyzetét.

¹² A jegyzőkönyv mellett megtalálható az újjáépítési miniszternek az Országos Gazdasági Hivatal felállítására vonatkozó, 1945. december 31-én kelt szám nélküli előterjesztése és rendelettervezete. A tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra e napirendi pont címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „Észrevétel nincs. Az iparügyi miniszter meghallgatandó hozzászólás végett.”

A minisztertanácsi előterjesztés abból indult ki, hogy az ország anyaggyártóiparjának az újjáépítés szempontjai szerinti irányítását a 2660/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. június 3.) az újjáépítési miniszter hatáskörébe utalta, továbbá, hogy az iparügyi miniszterre is hárítottak a korábbi rendeletek az ipari anyagok számbavételével kapcsolatos feladatokat, javasolta, hogy a két tárca közös szervezeteként hozzák létre az Országos Gazdasági Hivatalt, amely magába olvasztaná a korábban létrehozott anyaggyártóipari szervezetek feladatait és személyzetét.

Ezt a javaslatot nem váltották valóra. Helyette, hasonló feladat ellátására létesült az Anyag-és Árhivatal. Lásd a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 39. napirendi pontját.

4. 1946. február 8.

Minisztertanács Bencsik Gyula adminisztratív államtitkári kinevezéséhez hozzájárult.¹³

10

[Nagy] *Miniszterelnök* bejelenti, fenn kívánja tartani azt az állapotot, amit Tildy Zoltán létesített, hogy Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád államminiszterek miniszterelnökhelyettesek legyenek.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁴

11

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a MÁV alkalmazot-
tak jóvátétele tárgyában. (500/1946. K.M.)

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁵

12

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Korbonits Dezső és társai kinevezése tárgyában. (722/1946. Közl.M.)

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁶

13

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti 723/1946. számú javaslatát Szabó Béla és társai kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁷

14

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti 728/1946. számú javaslatát Tavasz Ferenc és társai kinevezése tárgyában.

¹³ Az újjáépítési miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapra e javaslatokhoz a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést vezették: „A kinevezés függőben tartandó. Ugyanis Bencsik Gyula nemzetgyűlési képviselő és ez összeférhetetlen a tisztviselői jelleggel. Az összeférhetlenségi törvény álláspontunk szerint érvényben van, de ha nem is volna, így tekintendő. A magunk részéről már a tisztogatást a közéletben meg kell kezdenünk. A kinevezés csak akkor foghat helyt. [sic!], ha képviselői állásáról lemond.”

¹⁴ Rákosi Mátyás és Szakasits Árpád államminiszter miniszterelnökhelyettesi megbízásáról lásd a 68. sz. jegyzőkönyv 4. és a 70. sz. jegyzőkönyv (3.) 1. napirendi pontját.

¹⁵ Az 500/1946. Közl.M.Eln. sz. előterjesztés a Tanácsköztársaság idején baloldali magatartás alapján 1945 előtt sérelmet szenvedett ötvenhét MÁV alkalmazott joghátrányának jóvátételére tett javaslatot.

¹⁶ A miniszter a tárca központi műszaki igazgatási szakjához öt személyt javasolt kinevezni, illetve előterjeszteni: Korbonits Dezső, Nádossy Károly, dr. Palotás László és Körmeny Lajos miniszteri műszaki tanácsost, továbbá Pernecky Béla műegyetemi adjunktust, aki az 1947. szeptember 1-je óta a hidépítési tanszékén dolgozott.

¹⁷ Az előterjesztés Szabó Bélának, a minisztériumi számvevőség vezetőjének címadományozására és tizenhat számvevőségi tisztviselőnek a kinevezésére vonatkozó javaslatot tartalmazott.

4. 1946. február 8.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁸

15

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Uhlyarik György és Beke Imre kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁹

16

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Korda István a Kossuth híd építő osztályának főnöke VII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában. Egyben javasolja, hogy a minisztérium többi kiváló szakembereit nem akarván hátrányos helyzetbe juttatni, ezért Kordának a VI. fizetési osztállyal járó címet óhajtja adományozni. [sic!]

Dr. Balogh István államtitkár: A Kossuth híd felavatásánál Tildy Zoltán köztársasági elnök nagy lelkesedésében megígérte Korda Istvánnak a VI. fizetési osztályba való kinevezését, így azt már nem lehet tőle elvenni.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* Vannak szempontok, amikor a meglévők érdekeire is figyelemmel kell lenni. Hivatkozik miniszteri felelősségére és elhatározásától nem hajlandó eltérni.

Minisztertanács Korda Istvánnak a VII. fizetési osztályba való kinevezéséhez és a VI. fizetési osztállyal járó cím adományozásához hozzájárult.²⁰

17

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Beke József özvegye részére a IV. fizetési osztály 2. fokozata szerint járó 100%-os özvegyi nyugdíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²¹

18

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Szóró Lajos segéd-tisztnek és Gelencsér Sándor szakaltisztnek képesítési kellék alól való felmenítése, a IX. fizetési osztály 3. fokozatába intézökké való kinevezése tárgyában.

¹⁸ Az előterjesztés az Államépítészeti Hivatalhoz Tavasz Ferenc és Simay Antal műszaki tanácsossá és huszonöt mérnöknek a kinevezésére tett javaslatot.

¹⁹ A 721/1946. Közl.M.Eln. sz. előterjesztés Uhlyarik Györgynek a tárca miniszteri titkárává, dr. Beke Imrének miniszteri segédtitkárává való kinevezéséhez kért hozzájárulást.

²⁰ A 723/1946. Közl.M.Eln. sz. előterjesztés mellett megtalálható Kóvágó József Budapest polgármesterének Tildy Zoltánhoz, még mint miniszterelnökhöz írt, 1946. január 26-án kelt, Korda István mérnök előléptetését meleg hangon ajánló levele.

Korda István (1897-?) mérnökként az Államépítészeti Hivatalnál dolgozott.

²¹ A 954/1946. Közl.M.Eln. sz. előterjesztés Beke József (1893-?), a Kereskedelemügyi Minisztérium hidosztályának volt főnöke özvegyének magasabb nyugdíj engedélyezését javasolta – elsősorban arra tekintettel, hogy nevezett annak idején kiváló munkát végzett a dunai és a tiszai hidak építése során. Az igazságügyminiszter T.295/1946. sz. levelében Beke József magatartásával kapcsolatos észrevételt tett a magasabb nyugdíj engedélyezését illetően.

4. 1946. február 8.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²²

19

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti 13 627/1945. számú javaslatát Völgyi Kálmán és társai kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²³

20

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát 875/1946. szám alatt dr. Feledy Béla és társai kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁴

21

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti 687/1946. számú javaslatát Gerendai Kornél és társai kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁵

22

[Nagy I.] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát a gyámügyi fellebbviteli küldöttség határozatképessége tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁶

23

[Nagy I.] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát az államrendőrségi beszerzési csoport forgótőke kölcsönére 568 765 000 pengő hitel folyósítása tárgyában.

²² A 13 131/1945. Közl.M.Eln. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy mindkét személy a képesítésénél magasabb rendű feladatot látott el a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalatnál.

²³ Völgyi Kálmán, Makay Lajos és Réczey Margit tanári végzettségű MÁV tisztviselő előléptetésére vonatkozott a javaslat.

²⁴ A tárca műszaki szakszemélyzetének létszámába javasolta kinevezni dr. Feledy Béla postaműszaki tanácsost, Sinigla Károly légiforgalmi igazgatót és Leitner Tibor miniszteri számellenőrt.

²⁵ A tárca légiközlekedési részlegéhez Gerendai Kornélt és Tihanyi Lászlót légügyi főtanácsossá, Saly Dezsőt, Horváth Károlyt és Nádor Ferencet légiforgalmi felügyelővé, illetve főtisztté, továbbá a kezelési szakra három segédtestzt kinevezését javasolta.

²⁶ Az árvaszékek elsőfokú határozata ellen előterjesztett fellebbezések tárgyalására az 1877. évi XX. tc. 216–218. §-ai értelmében a közigazgatási bizottság kebeléből alakult gyámügyi fellebbviteli küldöttség döntött. A törvény értelmében az érvényes határozathozatalhoz az elnökön kívül négy, szavazattal bíró tag jelenlétére volt szükség. A háború után kialakult nehéz közlekedési és egyéb viszonyok miatt a fellebbviteli bizottság majdnem mindig határozatképtelen volt. Ezért javasolta a belügyminiszter, hogy a bizottság ülésein az elnökön kívül, már két szavazattal bíró tag jelenléte is elegendő legyen a döntéshez. Lásd az 1480/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 28.

4. 1946. február 8.

Vas Zoltán, a Gazdasági Főtanács főtitkára: A Gazdasági Főtanácsnak elvi állásfoglalása van a beszerzési csoportok forgótőkájének engedélyezése ellen.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: A kiutalásoknál tapasztalja, hogy a beszerzési csoportok oly szegények, hogy a kiutalt árut nem tudják kifizetni.

Minisztertanács az államrendőrségi beszerzési csoport forgótőke kölcsönére ötszázhatvannyolcmillió hétszázhatvanötezer pengő hitel folyósításához hozzájárult.

24

[Nagy I.] Belügyminiszter előterjeszti javaslatát államrendőrségi gépkocsi beszerzésére 592 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az államrendőrségi gépkocsi beszerzésére ötszázkilencvenkétfélmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

25

[Nagy I.] Belügyminiszter bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 4. tétel a napirendről leveszi.²⁷

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

26

[Nagy I.] Belügyminiszter előterjeszti javaslatát Hock Józsefnek [pénzügyi segédtitkárnak] a VI. fizetési osztály 3. fokozatába előléptetése és nyugdíjának ennek megfelelően való megállapítása tárgyában.

Minisztertanács Hock József nyugdíjának a VI. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelően való megállapításához hozzájárult.

27

[Nagy I.] Belügyminiszter előterjeszti javaslatát Kemendi Miklós számvizsgálónak a VII. fizetési osztály 3. fokozata szerinti nyugdíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács Kemendi Miklós nyugdíjának a VII. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelően való megállapításához hozzájárult.

28

[Nagy I.] Belügyminiszter előterjeszti javaslatát Zsolnay Mihály [rendőr nyomozó] rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács Zsolnay Mihálynak a VIII. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő nyugdíj megállapításához hozzájárult.

²⁷ A 214 513/1946. BM.IV/12. sz. előterjesztésében a Magyar Államrendőrség részére a közlekedés terén felmerült nehézségekre tekintettel a közbiztonsági szolgálat részére 50 darab személygépkocsi és 20 darab tehergépkocsi beszerzésére kért negyvenmilliárd pengő hitelt.

4. 1946. február 8.

29

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a bírósághoz és ügyészséghez szolgálattételre beosztott közszolgálati alkalmazottak működési pótléka tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* javasolja ezt levenni a napirendről, miután a közszolgálati alkalmazottak élelmezési pótlékban részesülnek, a működési pótlékot meg kellene vonni.

Szakasits Árpád államminiszter: Ez jogfosztás lenne, mert ez szerzett jog s elvenni nem lehet, törvényileg van lerögzítve.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Ezek a szervek nem működnek olyan kitűnően, hogy külön jutalmazzuk őket.

Szakasits Árpád államminiszter: Az ügyészséghez szolgálattételre beosztott tisztviselők nem részesülhetnek hátrányba az ott ténylegesen szolgálatot teljesítő tisztviselőkkel szemben. A bírák úgyis olyan rosszul vannak fizetve, hogy ez méltányos.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁸

30

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Budaházy Pál [pénzügyi fogalmazó] özvegyének 50%-os kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Budaházy Pál özvegyének 50%-os kegydíj megállapításához hozzájárult.

31

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Angyal János pénzügyi főtanácsossá az V. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Angyal Jánosnak pénzügyi főtanácsossá az V. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.²⁹

32

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát Labuda Ferenc a IX. fizetési osztály 3. fokozatába dohányjövédéki I. osztályú üzemi kezelőtisztte való kinevezése tárgyában.

²⁸ A 10 443/1946. PM.II. sz. előterjesztése a bírói, ügyési és bírósági fogalmazási szakon szolgálatot teljesítő alkalmazottak részére a fizetésük és a családi pótlékuk együttes összegének 50%-ával, a telekkönyvvezetőknel dolgozók esetében a 30%-ával, míg a kezelési és altiszt szakon dolgozók esetében a 20%-ával egyenlő összegű pótlék megállapítását javasolta. Lásd az 1600/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 24.

²⁹ Dr. Angyal János a fővárosi pénzügyigazgató helyettese volt.

4. 1946. február 8.

Minisztertanács Labuda Ferencnek a IX. fizetési osztály 3. fokozatába dohányjövedéki I. osztályú üzemi kezelőtiszté váló kinevezéséhez hozzájárult.

33

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Domokos László nyugdíjának megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁰

34

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát Bakoss István állampénztári főtanácsosnak a VI. fizetési osztályba állampénztári igazgatóvá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Bakoss Istvánnak a VI. fizetési osztályba állampénztári igazgatóvá történő kinevezéséhez hozzájárult.³¹

35

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a külföldről jött szeretet-adományok vámkérdése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³²

36

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Pénzügyminisztérium beszerzési csoportja részére sertéshízlalás céljaira 250 millió pengő hitel rendelkezésre bocsátása tárgyában.

Minisztertanács a Pénzügyminisztérium beszerzési csoportja részére sertéshízlalás céljaira 250 millió pengő hitel rendelkezésre bocsátásához hozzájárult.

37

Földművelésügyi miniszter [képviseletében Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát az Alföld öntözésének költségeire 850 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az Alföld öntözési költségeire nyolcszázötvenmillió pengő folyósításához hozzájárult.³³

³⁰ A 3467/1945. P.M.Eln.A. sz. előterjesztésében rámutatott arra, hogy Domokos Lászlót 1922-ben baloldali magatartása miatt nyugdíjazták. 1919-ben a Károlyi kormány által létesített Ruzska-Krajnai Minisztérium elnöki osztályának vezetője volt, Jászi Oszkár megbízásából röpiratot írt a Magyarországon élő népek önrendelkezési jogáról. Később az Andrássy-Haller féle ellenzék, majd a Földműves és Munkáspárt programjával nemzetgyűlési képviselővé választották.

³¹ Bakoss István a hajdúszoboszlói adóhivatal főnöke volt.

³² Lásd az 1330/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 10.

³³ A miniszter 46 256/1945. F.M. VII.3. sz. előterjesztésében előadta, hogy 15 000 katasztrális hold nagyságú terület öntözését az Országos Öntözésügyi Hivatal építés alatt álló hódmezővá-

4. 1946. február 8.

38

Földművelésügyi miniszter [képviseletében Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát a Nostra Általános Áruközpontok és Kereskedelmi Rt. fenntartási költségeinek részbeni fedezésére 300 millió pengő államsegély folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Nostra Rt. fenntartási költségeinek részbeni fedezésére háromszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.³⁴

39

Földművelésügyi miniszter [képviseletében Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát a földhaszonbér követelések érvényesítésének újabb szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁵

40

Földművelésügyi miniszter [képviseletében Vásáry államtitkár] előterjeszti a 80 477/1946. számú javaslatát magánszakértők kiutazásának engedélyezése a magyar-svájci árucserre egyezményrel kapcsolatos tárgyalások iránt.

sárhelyi szivattyútelepe fogja biztosítani. Ennek áramszükségletét a Szeged és Hódmezővásárhely között tervezett távvezeték útján kívánták biztosítani. A jóvátételi szállítások miatt azonban nem voltak képesek az áramszolgáltatáshoz szükséges generátort igénybe venni, illetve a vezetékeket leszállítani. Az 1945-re és az 1946 első felére tervezett munkákat ekkor tudták csak pótlólagosan megrendelni. Ennek költségeit fedezte az igényelt 850 millió pengő. Hangsúlyozta, hogy a szivattyútelepnek a tavasszal való üzembehelyezését azért szorgalmazza, mert ezzel lesznek képesek a hódmezővásárhelyi értékes földeken pusztító belvizeket elvezetni.

³⁴ A 80 490/1946. F.M. IV.2.ü.o. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a kormányzat korábban azért hívta életre a Nostra Általános Áruközpontok és Kereskedelmi Rt.-t, hogy egyrészt a gazdatársadalom terméneinek tárolására korszerű tárházalappal felszerelt és megfelelő szakemberek vezetése alatt álló vállalat működjék, másrészt hogy irányt mutasson a többi közraktározási vállalatnak – többek közt a díjtételek megállapítását illetően.

Megemlítette, hogy a vállalat — a földművelésügyi tárca tulajdonát képező tárházakkal együtt — összesen 22, mintegy 4500 vagon befogadására alkalmas tárházat tartott üzemben. A háború következtében nem tudott ugyan megfelelni a feladatának, munkájának folytatásához azonban feltétlenül szüksége volt a jelzett állami támogatásra.

³⁵ A földhaszonbérletek rendezése tárgyában kiadott 32 300/1945. FM sz. rendelet (MK 1945. június 20.) úgy intézkedett, hogy az elhagyott birtokok, valamint a termelési bizottságnak 1945. évi megművelésre átadott földek után a kishaszonbérlet a termés 10%-át kötelesek haszonbér fejében fizetni. Gyakran előfordult viszont, hogy az ingatlantulajdonos a szerződéses haszonbérletől a kishaszonbérlet által fizetett terményen felüli haszonbérkülönbözetet követelt. Ezeknek a követeléseknek a bíróságok is helyt adtak. A földművelésügyi miniszter 737/eln.1946. sz. előterjesztésében méltánytalannak minősítette a háborús károsodás folytán az ingatlant saját erejéből megművelni képtelen tulajdonosoknak ezt az igényét, ezért kezdeményezte annak rendeleti úton való kimondását, hogy a haszonbérlet felül a szerződéses haszonbérletől haszonbérkülönbözetet vagy más szolgáltatást ne lehessen követelni. Lásd az 1650/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 21.

4. 1946. február 8.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Ez tulajdonképpen nem is igényel minisztertanácsi határozatot.

[Nagy] *Miniszterelnök* kéri az előterjesztés levételét, mert a kiutazási ügyekkel kapcsolatban épp oly szigorúsággal kíván eljárni, mint elődje tette, s maga is felül akarja még ezeket a kiutazásokat bírálni.

Földművelésügyi miniszter [képviseletében *Vásáry államtitkár*] előterjesztését a napirendről leveszi.³⁶

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

41

Földművelésügyi miniszter [képviseletében *Vásáry államtitkár*] előterjeszti javaslatát dr. Solty Ernő miniszteri osztálytanácsosnak miniszteri tanácsossá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Solty Ernő miniszteri tanácsossá leendő kinevezéséhez hozzájárult.³⁷

42

Földművelésügyi miniszter [képviseletében *Vásáry államtitkár*] előterjeszti javaslatát dr. Ballenegger Róbert és Gerencséry Béla egyetemi nyilvános rendes tanárokká való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

43

Földművelésügyi miniszter [képviseletében *Vásáry államtitkár*] előterjeszti javaslatát Porpácz Aladár okl. kertésznek a kertészeti és méhészeti felügyelői szaklétszámába, kertészeti főfelügyelővé való kinevezése tárgyában.

³⁶ Az előterjesztés a bor, a baromfi és tojás, a mag, a konzerv és a tenyészállat szakma képviselőinek, összesen öt személynek a Svájcba való kiküldését javasolta.

A földművelésügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon a tárgyhoz a Miniszterelnökség részéről a következő megjegyzést fűzték: „Ellenezni kell. Feltűnő volna, ha egy nagy magyar delegáció utazik ki, amely egy-két tagból álló svájci bizottsággal tárgyalna. A kiküldöttek ismerjék meg a kérdést és tájékoztassák magukat.” [sic!] Lásd még a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 2. és a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

³⁷ A 11 134/1945. F.M.eln. sz. előterjesztés jelezte, hogy dr. Solty Ernő (1904-?) az állattenyésztési főosztály vezetője volt, majd a négy ügyosztályt magába foglaló termelési főosztály helyettes vezetőjévé nevezték ki.

³⁸ A 11 135/1946.F.M.eln.X.-1. sz. előterjesztés javasolta dr. Ballenegger Róbert (1882-?) címzetes egyetemi tanárnak az Agrártudományi Egyetem talajtani tanszékére nyilvános rendes tanárrá való kinevezését. 1904-ben a Magyar Ampológiai Intézetben kezdte a szolgálatát. 1908-ban a selmecbányai Erdészeti és Bányászati Főiskola tanársegéde, 1921-ben a kertészeti tanintézet rendes tanára lett. 1940-ben nyugállományba helyezték. 1945-től az Agrártudományi Egyetemen dolgozott.

Gelencséry Bélának, az Országos Chémiai Intézet és Központi Vegyikísérleti Állomás igazgatója esetében az Agrártudományi Egyetem mezőgazdasági ipari tanszékének nyilvános rendes tanárává való kinevezését javasolta.

4. 1946. február 8.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

44

Földművelésügyi miniszter [képviselőként Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát Somogyi József miniszteri segédhivatali igazgatónak miniszteri segédhivatali főigazgatóvá leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

45

Földművelésügyi miniszter [képviselőként Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Várady István telepítésügyi titkárnak a VII. fizetési osztályba telepítésügyi tanácsossá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

46

Földművelésügyi miniszter [képviselőként Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát Kisdégyi Ferenc telepítésügyi tanácsosnak a VI. fizetési osztályba miniszteri tanácsossá történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

47

Földművelésügyi miniszter [képviselőként Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát Lupkovic István telepítésügyi jogtanácsosnak a VI. fizetési osztályba miniszteri osztálytanácsossá történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

48

Földművelésügyi miniszter [képviselőként Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Urbányi Tibor telepítésügyi s. titkárnak a VIII. fizetési osztályba telepítésügyi titkárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

49

Földművelésügyi miniszter [képviselőként Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Bándy Gyula pénzügyi titkárnak telepítésügyi tanácsossá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

50

Földművelésügyi miniszter [képviselőként Vásáry államtitkár] előterjeszti 171 007/1946. számú javaslatát a földbirtokrendezési szolgálati személyzet műszaki létszámába történő kinevezésekkel kapcsolatban.

4. 1946. február 8.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

51

Földművelésügyi miniszter [képviselőtében Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát Hoffmann András műszaki segédtitkárré a X. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

52

Földművelésügyi miniszter [képviselőtében Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát Békássy Endre gazdasági felügyelőnek a VII. fizetési osztályba magyar állami gazdasági felügyelővé való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

53

Földművelésügyi miniszter [képviselőtében Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát Antos Zoltán okl. gépészmérnöknek a VI. fizetési osztály 3. fokozatába miniszteri osztálytanácsossá történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

54

Földművelésügyi miniszter [képviselőtében Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát Besnyei Zoltán és társai kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁰

55

Földművelésügyi miniszter [képviselőtében Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát Gy. Köllő Zoltán gazdasági főfelügyelőnek az V. fizetési osztályba miniszteri tanácsossá leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴¹

56

Földművelésügyi miniszter [képviselőtében Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát Papp Géza II. o. telepítésügyi főfelügyelőnek a VI. fizetési osztályba I. osztályú telepítésügyi főfelügyelővé történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

³⁹ A minisztérium földbirtokrendezési szolgálatához összesen kilenc műszaki alkalmazott kinevezésére került sor.

⁴⁰ A minisztérium kertészeti és méhészeti felügyelői szakához összesen három személy kinevezésére került sor.

⁴¹ Az 52/1946.F.M.eln. sz. előterjesztésében Gy. Köllő Zoltán gazdasági főfelügyelőnek (1890-?), az Országos Földhivatal helyettes ügyvezető igazgatójának, valamint a Telepítési Hivatal ügyvezetőjének a minisztérium földbirtokrendezési szolgálatához való kinevezését javasolta.

4. 1946. február 8.

57

Földművelésügyi miniszter [képviselőként Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát Lázár József telepítésügyi tanácsosnak a VI. fizetési osztályba miniszteri osztálytanácsossá történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

58

Földművelésügyi miniszter [képviselőként Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Almásy Dezső és társai kinevezése tárgyában. (107/1946.eln.)

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴²

59

Földművelésügyi miniszter [képviselőként Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Kvassay-Sajó Miklós miniszteri titkárnak miniszteri osztálytanácsossá leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

60

Földművelésügyi miniszter [képviselőként Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát Udvardy Ilona I. o. irodatisztte való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

61

Földművelésügyi miniszter [képviselőként Vásáry államtitkár] előterjeszti javaslatát A. Nagy György miniszteri számvevőségi II. osztályú főtanácsosnak miniszteri számvevőségi I. osztályú főtanácsossá történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

62

Földművelésügyi miniszter [képviselőként Vásáry államtitkár] előterjeszti 171 008/1946.eln. számú javaslatát Dávidházi Kálmán okl. mérnök és társai kinevezései tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴³

63

[Bán] *Iparügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő első három előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁴

⁴² A minisztérium földbirtokrendezési szolgálatának fogalmazási és gazdasági szakára kielenc tisztviselő kinevezésére került sor.

⁴³ A minisztérium földbirtokrendezési szolgálatához hat mérnök kinevezésére került sor.

⁴⁴ Az iparügyi miniszternek a napirendről levett három előterjesztése a következő volt:

64

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Váradi Oláh Lászlónak a VI. fizetési osztályba [miniszteri osztálytanácsossá] való kinevezése tárgyában. Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

65

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Varga Károly, dr. Tóthy Pál és Molnár Jenő képesítés alóli felmentése tárgyában. Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁵

66

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Bíró Miklós és társai kinevezése tárgyában (ad I. 602/1946. sz.). Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁶

5342/V/5/1946.Ip.M. sz. előterjesztésében négyszázharminc milliárd pengőt kért a jótételei szállítások lebonyolításához.

5724/I.2./1946.Ip.M. sz. előterjesztésében a hátralékos munkabérek valorizációja tárgyában tett javaslatot, illetve ezzel kapcsolatos rendelettervezetét mutatta be. Tulajdonképpen az ellen kívánt fellépni, hogy a munkaadók közül sokan, visszaélve a pénzérték megállíthatatlannak bizonyult romlásával, a munkabér jellegű járandóságokat — főleg a hátralékos járandóságokat — késlekedve fizették ki s ezzel kárt okoztak a munkavállalóknak.

Az iparügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapra ezzel kapcsolatban a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést írták: „Ha szociális is a rendelet, de csak az általános átértékelés rendezése keretében foghat helyt. [sic!] Ezért elleneznünk kell és leveendő a napirendről.”

6076/I/2./1946.Ip.M. sz. előterjesztésében utalt arra, hogy mivel az 5800/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. augusztus 5.) visszaadta az iparoktatási intézményeket az Iparügyi Minisztériumnak, szükségessé vált az 1936-ban megszűnt iparoktatási főigazgatói állás újbóli megszervezése. Ezt célozta az ekkor bemutatott rendelettervezet. Lásd még a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 51. napirendi pontját.

⁴⁵ A II.602/1946.Ip.M.eln. sz. előterjesztés Varga Károly miniszteri számvevősegi I. osztályú főtanácsossá, dr. Tóthy Pál és Molnár Jenő munkaügyi főtanácsossá való kinevezéséhez kérte a képesítési kellékek megléte alóli mentesítést.

Varga Károly (1884-?) irodasegéd-tiszt, majd 1938-tól miniszteri segédhivatali főigazgató volt.

Dr. Tóthy Pál (1901-?) a lipcsei egyetemen 1925-ben szerzett vegyésztudori oklevelet, majd a lipcsei egyetemen és a német vegyészeti iparban dolgozott. Hazatérve megalapította a Móri Kőszénbánya Részvénytársaságot, amelynek 1937-ig egyik igazgatója volt, majd az Alkaloida Vegyészeti Rt. külföldi kapcsolatait irányította. 1945 májusától az Elhagyott Javak Kormánybiztosságánál teljesített szolgálatot.

Molnár Jenő (1897-?) kereskedelmi akadémiát és a közgazdaságtudományi egyetem hat félévét végezte el. 1918 novemberétől a Szociáldemokrata Párt tagja volt, 1945 májusától az Elhagyott Javak Kormánybiztosságánál dolgozott.

⁴⁶ Az előterjesztésben összesen hat tisztviselő előléptetésére vonatkozó javaslat szerepel.

Bíró Miklóst (1894-?) számvevősegi igazgatóvá, az V. fizetési osztályba javasolta kinevezni.

4. 1946. február 8.

67

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a csepeli üvegyár ármegállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁷

68

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a szabadalomért fizetendő évi díjak módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁸

69

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Belkereskedelmi Igazgatóság felállítására tárgyában. A közellátásügyi miniszterrel és a földművelésügyi miniszterrel a módosításokra nézve már megállapodott s a Gazdasági Főtanács észrevételeit is figyelembe vette.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁹

Dr. Dóczy Endre (1916-?) 1940-ben szerzett jogtudori oklevelet, 1941-től dolgozott az Iparügyi Minisztériumban. Dr. Nagy Sándor (1921-?) 1943-ban államtudományi tudori oklevelet szerzett. Mindkettőjüket miniszteri titkárrá javasolta kinevezni.

Varga Károly, dr. Tóthy Pál és Molnár Jenő is szerepel e javaslatban. Róluk lásd az előző napirendi pontot és jegyzetét. Az utóbbi két személyt munkaügyi főtanácsossá javasolta kinevezni.

⁴⁷ A 67 951/1945.Ip.M.II/2. sz. előterjesztés az építés alatt lévő Csepeli Üvegyár Rt. részére olyan árkalkuláció engedélyezését kérte, amelynek alapján a gyár a beruházás költségeit két év alatt leírhatja. Indoklásként előadta, hogy a háborús károsodás következtében az ország sürgős táblaüvegszükséglete mintegy 12–15 millió négyzetméter. Az ország egyetlen táblaüvegyára, a Zagyvapálfalvai Üvegyár évi kapacitása 5 millió négyzetméter volt, de az sem működött ekkor. Számításba véve a külföldi piacokat is, indokoltnak mondta üzleti szempontból a gyár építésének támogatását.

⁴⁸ A 93 645/1945.Ip.M.I/2. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a találmányi szabadalomról, továbbá a védjegyek oltalmáról szóló rendelkezéseket módosító 1932. évi XVII. tc. 10. §-a lehetőséget adott ugyan arra, hogy a szabadalomért fizetendő és évenként előre esedékes díjakat egyszerre több évre is megfizessék, ekkor azonban meg akarták akadályozni, hogy az éppen rossz értékű pengővel roják le előre a díjakat, azokra az időkre nézve is, amikor már értékálló pénze lesz az országnak. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete is. Lásd az 1610/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 1.

⁴⁹ 2361/1946.K.Sz.M.I/1. sz. előterjesztés rögzítette, hogy ekkor a kereskedői áruelosztás rendjét az Országos Tüzelőanyagelosztó és Fabehozatali Iroda, a Textiláruelosztó Iroda, a Bőr-áruelosztó Iroda és a Papír-áruelosztó Iroda végezte. Ezek kereskedői katasztert állítottak fel, figyelemmel kísérték a kereskedők áruellátási panaszait, eljárásokat indítottak azon cégek ellen, amelyek egyes kereskedéseket részesítettek előnyben stb. Célszerűnek látszott, hogy újabb irodák szervezése helyett, az említetteket is megszűntetve, egyetlen központi irodára bizzák az e téren szükséges feladatokat. Ez, mint hangsúlyozta, jelentős költség- és személyzet-csökkenést is jelenthetett. A Külkereskedelmi Igazgatósághoz hasonlóan tervezte megszervezni a Belkereskedelmi Igazgatóságot is. A rendelet tervezete az előterjesztés mellett megtalálható. Lásd a 2120/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 1.

70

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Horváth Lászlónak a IX. fizetési osztályba [miniszteri számvizsgálóvá] való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

71

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Szathmáry Jánosnak miniszteri osztálytanácsossá a VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

72

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Bródy Györgynek a VII. fizetési osztályba főfelügyelővé való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

73

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Ruska Lajosnak [és Radó Sándornak] a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába miniszteri segédtitkárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

74

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Makra Zsolt külkereskedelmi segédfelügyelőnek a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába külkereskedelmi felügyelővé való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

75

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Takács Madeleine I. o. irodatiszté a X. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

76

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Talpassy Tibornak a VI. fizetési osztály 3. fokozatába miniszteri osztálytanácsossá történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

4. 1946. február 8.

77

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Szabó Gyulának a VIII. fizetési osztályba külkereskedelmi igazgatósági [felügyelővé] történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

78

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Kaszás Miklósnak a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába miniszteri segédtitkárként történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

79

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Gergely Györgynek a VII. fizetési osztály 1. fokozatába miniszteri titkárrá történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

80

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Csuhay István műszaki segédtitkárnak a XI. fizetési osztály 3. fokozatába műszaki tisztvé váló kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

81

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Gokes Ernő és Verő Tibor képesítési kellékének elengedése, valamint a VI. illetve a IX. fizetési osztályba [miniszteri osztálytanácsossá, illetve miniszteri fogalmazóvá] való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

82

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Hangay Jánosnak a VII. fizetési osztály 3. fokozatába miniszteri titkárrá történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

83

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti 255/1946. számú javaslatát dr. Csetényi Sándor és társai kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁰

⁵⁰ Az előterjesztés dr. Csetényi Sándor, dr. Szerényi Antal, dr. Somogyi Gedeon, dr. Kósa Zoltán és dr. Tarkóy Iván miniszteri fogalmazóvá váló kinevezéséhez kért hozzájárulást.

84

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Szalontay Gyulának a VII. fizetési osztály 3. fokozatába külkereskedelmi főfelügyelővé történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

85

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Nadas Lászlónak a VII. fizetési osztály 3. fokozatába [számvevőségi főtanácsos-sá] való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

86

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Pesthy Zoltán MÁV segédtitkárnak a IX. fizetési osztály 3. fokozatába miniszteri fogalmazóvá történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

87

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Romániába kiküldendő delegáció összeállítása tárgyában.

Földművelésügyi miniszter képviselőjében Vásáry József államtitkár kéri a delegációba a földművelésügyi tárca részéről Sopron miniszteri titkár felvételét is.

[*Nagy*] *Miniszterelnök* helyesnek tartaná, ha közelebbről megnézhetné a kérdést és a delegációt minél kisebbre óhajtja lecsökkenteni. Úgy látja, hogy a kérdés a legközelebbi minisztertanácsig nem szenvedne késedelmet.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: December 31-én lejárt egy megállapodás a románokkal. A románok új igényekkel léptek fel. A delegáció kiküldése sürgős ugyan, de a legközelebbi minisztertanácsig leveszi a napirendről előterjesztését.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵¹

88

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát népiskolai tanítói (tanítónői) oklevél értékelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵²

⁵¹ Lásd az 5.(88. sz. jegyzőkönyv 63., a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 59., a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 37. és a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 23. napirendi pontját.

⁵² A 677/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztés a liceumi érettségi bizonyítvány és a tanítói oklevél közötti különbség eltörlését célozta. Az előterjesztés mellett megtalálható rendelettervezet

4. 1946. február 8.

89

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Szép Józsefnek az V. fizetési osztály 2. fokozatába tanügyi előadónak való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵³

90

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát [a szakelőadónak berendelt] Hollósy Béla állami tanítónak a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

91

[Keresztury] Vallás és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Pais Károly és társai kinevezése tárgyában. (88 636/1945.V.)

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁴

92

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Stiff Jozefa állami gimnáziumi tanárnak a VII. fizetési osztály 3. fokozatába történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

93

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Nagy Miklósnak a IV. fizetési osztály 2. fokozatába való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁵

94

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Rosenthal Jenő egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kinevezése tárgyában.

kimondta, hogy a tanítói oklevél mindazoknak a közsolgálati állásoknak az elnyerésére és mindazokba a tanintézetekbe való felvételre lehetőséget ad, mint a liceumi érettségi bizonyítvány. Lásd az 1470/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 16.

⁵³ A 18 889/1946.VKM.IV. sz. előterjesztés szerint Szép József gyógypedagógus korábban a váci siketnéma intézet igazgatója volt, majd a budapesti összes gyógypedagógiai intézet tanulmányi felügyelőjeként működött, végül a minisztérium előadójává nevezték ki.

⁵⁴ Az 16 740/1946.V.K.M.IV. sz. előterjesztés a Budapesti Középiskolai Tanárvizsgáló Bizottságnál dolgozó dr. Pais Károly, dr. Korompay Bertalan, dr. Úrhegyi Emilia és dr. Horváth Károly gimnáziumi tanár előléptetésére vonatkozott.

⁵⁵ A 15 531/1946.V.K.M.IV. sz. előterjesztés Nagy Miklósnak, a szeghalmi református gimnázium igazgatójának debreceni tankerületi főigazgatójává való kinevezésére tett javaslatot. Lásd még a Bevezetés 40. jegyzetét.

4. 1946. február 8.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy dr. Rosenthal Jenő egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetése iránt a miniszterelnök előterjesztést tehessen.⁵⁶

95

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Sümegi István egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy dr. Sümegi István egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetése iránt a miniszterelnök előterjesztést tehessen.⁵⁷

96

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Fekete Sándor egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁸

97

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Ferenczy Emil és társai kinevezése tárgyában (14 306/1945.)

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁹

98

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Hetényi Géza egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁰

99

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Hajós Károly egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetése tárgyában.

⁵⁶ A 12 815/1946.V.K.M.V. sz. előterjesztés szerint dr. Rosenthal Jenő (1887-?), a Budapesti Tudományegyetem orvostudományi karán magántanárként dolgozott.

⁵⁷ A 12 817/1946.V.K.M.V. sz. előterjesztés szerint dr. Sümegi István (1894-?) ekkor a budapesti orvosegyetem kórbonctani intézetének vezetője volt.

⁵⁸ A 12 818/1946.V.K.M.V. sz. előterjesztés szerint dr. Fekete Sándor (1885–1972) a budapesti orvosegyetemen a szülészeti és nőgyógyászat magántanára, ekkor a gr. Apponyi Poliklinika főorvosa volt.

⁵⁹ A 14 306/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztés a minisztérium fogalmazási szakába tizenhat, a tanügyi fogalmazási szakba hét, a központi igazgatáshoz beosztott tanárok közül egy, a számvevőség létszámába kilenc, az irodai szaknál tizennyolc, a szakaltiszti karba kilenc, míg a testnevelési szak létszámába öt tisztviselő, illetve szakalkalmazott előléptetését javasolta.

⁶⁰ A 12 816/1946.V.K.M. V. sz. előterjesztés dr. Hetényi Géza (1894–1959) a budapesti orvosi egyetem magántanárának egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetését javasolta. Nevezett később kétszeres Kossuth-díjas, akadémikus lett.

4. 1946. február 8.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶¹

100

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Balogh Ilona állami gimnáziumi tanárnak a VII. fizetési osztály 3. fokozatába leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶²

101

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Szemerényi Oswald egyetemi m. tanár intézeti tanárrá a VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶³

102

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát [egy szakaltisztnek] Saláth Ferencnek a X. fizetési osztály 3. fokozatába leendő kinevezése tárgyában.

[Gordon] Pénzügyminiszter: Ezt az előterjesztést kéri levenni a napirendről.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

103

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Németh Sándor okleveles gépészmérnöknek a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem mechanikai technológiai intézete nyomdájának vezetőjévé való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁴

⁶¹ A 12 819/1946.V.K.M. V. sz. előterjesztés dr. Hajós Károlynak (1891–1976), a gr. Apponyi Klinika I. sz. belgyógyászati osztály vezetőjének, egyetemi magántanárnak egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetését javasolta.

⁶² A 16 575/1946.V.K.M. IV. sz. előterjesztése szerint barátosi Balogh Ilona (1908-?) 1942 óta a minisztérium külföldi kapcsolatok ügyosztályán teljesített szolgálatot.

⁶³ A 16 055/1946.V.K.M. V. sz. előterjesztés jelezte, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészettudományi karán az indoeurópai összehasonlító tudományág képviselőjére új intézeti tanári állást szervezett. Erre az állásra kívánta dr. Szemerényi Oswald egyetemi magántanárt, kinevezni.

⁶⁴ A 12 900/1946.V.K.M. V. sz. előterjesztés szerint Németh Sándor (1901-?) gépészmérnök 1933-tól az Egyetemi Nyomda alkalmazottja, illetve üzemvezetője volt. 1945 januárjában lett a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem nyomdájának megbízott vezetője.

104

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti 11 161/1946. számú javaslatát dr. Bezerédj Zoltán tanügyi fogalmazógyakornoknak a X. fizetési osztály 3. fokozatába tanügyi segédfogalmazóvá leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁵

105

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Monori Erzsébet és Bereczky Erzsébet IX. fizetési osztályba leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁶

106

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti 12 899/1946. számú javaslatát dr. Kacsó Lajos és társai kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁷

107

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Melly József egyetemi magántanár miniszteri tanácsossá leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁸

108

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti 63 878/1945. számú javaslatát Nádorfy Lajos és társai kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁹

109

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Mihók Béla állami polgári iskolai igazgató VI. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.

⁶⁵ Az előterjesztés szerint dr. Bezerédj Zoltán (1922-?) 1944 júniusától a pécsi tanfelügyelői hivatalnál tanügyi fogalmazó gyakornok volt. Részt vett az ellenállási mozgalomban. Letartóztatták. Állásáról önként mondott le még 1944 végén. Ekkor az eredeti állásába való visszahelyezésére került sor.

⁶⁶ A 88 860/1945.V.K.M. sz. előterjesztés mindkettőjüket az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ tudományos tisztviselőinek létszámába javasolta kinevezni.

⁶⁷ Az előterjesztés dr. Kacsó Lajos Pest vármegye helyettes tanfelügyelőjén kívül egy tanítónő és két irodatiszt előléptetésére tett javaslatot.

Dr. Kacsó Lajos (1887-?) 1920-ban szerzett államtudományi doktori oklevelet. 1939-ben a beregszászi tanfelügyelőségen dolgozott.

⁶⁸ Az 572/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztésből kitűnik, hogy dr. Melly József (1893–1962), aki korábban a főváros tisztiorvosa volt, ekkor a minisztérium tudományos és felsőoktatási ügyosztályának vezetésére kapott megbízást. Később az orvostudományi egyetem Közegészségügyi Intézetének igazgatója volt.

⁶⁹ Az előterjesztés nyolc volt tanító korábbi sérelmeinek jóvátételére, egyesek kinevezésére, előléptetésére, nyugdíjazására, illetve özvegye kegyellátására vonatkozó javaslatokat tartalmaz.

4. 1946. február 8.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁰

110

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Farkass Endre polgári iskolai igazgatónak a VI. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷¹

111

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Kováts László IX. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷²

112

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Tóth Jenő egyetemi főtanácsosnak a IV. fizetési osztály 2. fokozatába történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷³

113

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát özv. Liksay Sándorné Zsebők Kornéliának a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁴

114

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Asztalos Pálné Bajári Erzsébetnek a VII. fizetési osztály 3. fokozatába történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁵

115

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: Ma délelőtt a filmeseknek bizottsága járt nála Tamási Áron vezetésével. Közölték a románoknak [a] meg-

⁷⁰ A 12 906/1946.VK.M. IV. sz. előterjesztés szerint Mihók Béla 1945 januárjától a minisztériumban teljesített szolgálatot – úgy is mint orosz tolmács.

⁷¹ A 17 675/1946.V.K.M. IV. sz. előterjesztés szerint Farkass Endre 1945 februárjától a minisztériumban teljesített szolgálatot.

⁷² A 17 196/1946.V.K.M. V. sz. előterjesztés szerint dr. Kováts László a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem soproni karán volt segédfogalmazó.

⁷³ A 12 891/1946.V.K.M. V. sz. előterjesztés szerint dr. Tóth Jenő 1913 óta a Pázmány Péter Tudományegyetem rektori hivatalában dolgozott.

⁷⁴ A 14 972/1946.V.K.M. IV. sz. előterjesztés szerint özv. Liksay Sándorné Zsebők Kornélia a minisztériumba berendelt pestszentlőrinci tanítónő volt, aki jelentős szerepet vitt az ottani iskolaépületek helyreállításában.

⁷⁵ A 15 510/1946.V.K.M. IV. sz. előterjesztés szerint dr. Asztalos Pálné Bajári Erzsébet a minisztérium népközpontjához berendelt gimnáziumi tanárnő volt.

hívását kulturlátogatás kérdésével kapcsolatosan. Hivatalos meghívást ugyan még nem kapott, de ezt a látogatást a sajtó már propagálta. Az ötletet a magyar–román társaság vetette fel. Groza miniszterelnök pártolja a kérdést, mert szeretné, ha magyar–román film-együttműködés jönne létre.⁷⁶

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Nem elég komoly ez a meghívás, s nincs olyan alapja, hogy határozatilag lehetne vele foglalkozni. Majd, ha a román kormány hivatalosan keresi meg a magyar kormányt ezirányban, akkor lehet csak dönteni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Meg kellene várni a külügyminiszter hazajövetelét is.

*Közlekedésügyi miniszter*⁷⁷ véleménye az, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter hivatalosan nem utazhatik ki addig, míg hivatalos meghívása nincsen.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: Az elhangzott vélemények alapján nem tekinti meghívásnak a vele közölt felkérést.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

116

[Ries] *Igazságügyminiszter* kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a kormánynak adandó felhatalmazási törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés elé terjeszthesse.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Tekintettel arra, hogy az államforma stabilizálódott, a felhatalmazást kifejezetten csak gazdasági ügyekre kell kérni.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Taxative kívánja felsorolni, mire szól a felhatalmazás, s kifejezni azt, hogy közjogi kérdésre nem vonatkozik a felhatalmazás.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Ez azt jelenti, hogy az állami apparátust nem fogjuk tudni csökkenteni, mert ezt csak rendeleti úton lehet. Ha akarjuk a csökkentést, akkor ez nem fogadható el. Leépítési törvényt nem lehet hozni.

⁷⁶ Tamási Áron (1897–1966) székely parasztcsaládból származó író. 1940-ig Romániában, majd az Amerikai Egyesült Államokban, végül Magyarországon élt. Nagy sikerű regényei, elbeszélései, színdarabjai révén az irodalmi élet kiemelkedő személyisége lett.

A hivatalos meghívás — bár erről a minisztertanács ülésén csak közvetve esett szó — megérkezett, sőt Petru Groza román miniszterelnök külön vonatot küldött a magyar delegáció Bukarestbe szállítása céljából. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter vezetésével március 13-án indult el a magyar delegáció, amelyben részt vett többek között Kállai Gyula államtitkár, Zilahy Lajos, a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság elnöke, Staud Géza, a Színész Szakszervezet főtitkára, Székely Mihály és az Operaház számos más művésze, a Waldbauer-Kerpely vonósnegyes, Zathureczy Ede, a Zeneművészeti Főiskola főigazgatója. A küldöttség részt vett a bukaresti filmhéten, amelyen több magyar film is bemutatásra került; tárgyaltak román–magyar filmek készítéséről; megállapodtak abban, hogy április folyamán a bukaresti együttes Budapesten, míg a budapesti társulat Bukarestben fog vendégszerepelni. (Népszava, 1946. március 22.) MOL XIX-I-1-143-1946-1947-38119 és kapcsolt iratok. Lásd még a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 6., valamint a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját és jegyzetét.

⁷⁷ Feltehetőleg elírásról van szó, a közlekedésügyi miniszter másodszori említése esetében valójában a Bányászat- és közlekedésügyi miniszter címét rögzítették tévesen.

4. 1946. február 8.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: Ha nem megyünk bele a részletekbe, akkor lehet egy kerettörvényt alkotni, s bizonyos elveket lehet benne fixirozni. Félő, hogy nagy harc lesz a kérdés körül.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Világosan és őszintén meg kell mondani, hogy a Tildy-kormány széleskörű felhatalmazási kérése a pártban nem tett jó hatást. Ez a körülmény éreztetni fogja később is következményeit.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Nagyon nehéz lesz a megoldás, mert valahányszor szembetaláljuk magunkat egy ilyen leépítési határozattal, azt addig támadják, míg nem lesz használható.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Jobban nézne ki, ha kifejezetten felhatalmazást kapnánk erre. Az igazságügyminiszter megfelelő szöveget készítsen.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Úgy megoldható lenne, hogy „közjogi jellegű rendeletek (kivéve az államháztartás egyensúlyát célzó minden intézkedést)” szöveget alkalmaznánk, ezt megfelelően lehet értelmezni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A létszámcsökkentést már minden párt tudomásul vette, de mégis van valami engedmény akkor, ha közjogi vonatkozást kizárólag erre az elhatározásra korlátozzuk. Pártvonalon kell biztosítani a keresztülvitelt.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy az igazságügyminiszter a felhatalmazási törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés elé terjessze. A szövegbe felveendő, hogy közjogi jellegű rendeletekre a felhatalmazás nem terjed ki, kivéve az államháztartás egyensúlyát célzó minden intézkedésre.⁷⁸

117

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Endersz Ervin budapesti járásbírósi telekkönyvvezetőnek a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

118

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Vadász József, Németh Ferenc és dr. Nemes Nagy Lajos kinevezése tárgyában.⁷⁹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

119

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Biczó Sándor törvényszéki tanácselnöki kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁰

⁷⁸ Lásd a jelen jegyzőkönyv 4. napirendi pontját és jegyzetét.

⁷⁹ A 2995/1946.I. M.E. sz. előterjesztés szerint mindhárom személyt az Igazságügyminisztérium számvéveségi I. osztályú főtanácsosává nevezték ki.

⁸⁰ A 3075/1946.I. M.E. sz. előterjesztésből kitűnik, hogy ezzel korábbi sérelmeinek jóvátételére került sor.

120

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát [egy fogházór révén] özv. Halápy Mihályné özvegyi nyugdíjának megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

121

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát [egy büntető intézeti titkár révén] özv. Bíró Lajosné özvegyi ellátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

122

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Kustár Dániel [fegyintézeti] ref. lelkész nyugellátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

123

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Hadnagy Jenő 100%-os nyugellátása és Csapó Ferenc kinevezése a VI. fizetési osztály 3. fokozatába, tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸¹

124

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Kiss György [járásbíró] jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

125

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Saskeőy József [járásbíró] özvegye, Mihályi Ibolya özvegyi nyugdíjának megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

126

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát [egy volt járásbíró révén] özv. Sextius Lajosné özvegyi nyugdíjának megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

127

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát [egy irodatisztnek] Sipos Miksának a VIII. fizetési osztály 2. fokozatába való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

⁸¹ A 2154/1946.I.M. VI. sz. előterjesztés szerint a hartai országos büntetőintézet igazgatói állásáról kívánták leváltani az országból 1944 őszén, a kiürítéssel eltávozott és azóta vissza nem tért Hadnagy Jenő igazgatót, és helyére javasolták kinevezni Csapó Ferenc szerződéses intézőt.

4. 1946. február 8.

128

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozat 1. tételét a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸²

129

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Boronkay László miniszteri osztálytanácsosi kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸³

130

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Pintér Lajosnak [i-rodafőtiszt] a VII. fizetési osztály 1. fokozatába való kinevezése és egyidejűleg 100%-os nyugdíjmegállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

131

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Eteley Szigfried ny. hadbiztos ezredesnek, ny. hadbiztos vezérőrnagyi kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁴

132

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 5. 6. tételét a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸⁵

133

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát a honvédelmi tárca 1946. évi január havára szükséges 107,2 milliárd pengő folyósítása tárgyában.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: A minisztertanács előző határozata értelmében Gazdasági Főtanács elé kell vinni.

⁸² A 49 611/1945.H.M.eln. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Horváth Tibor (1882-?) miniszteri tanácsosnak a IV. fizetési osztályba miniszteri osztályfőnökké, dr. Simák Ferenc (1899-?) miniszteri osztálytanácsosnak és dr. Zamárdy Ödön (1895-?) miniszteri osztálytanácsosnak az V. fizetési osztályba miniszteri tanácsossá való kinevezésére tett javaslatot.

⁸³ A 3988/1946.H.M.Eln. sz. előterjesztés dr. Boronkay László (1908-?) tanárt Dobi István kívánságára javasolta kinevezni. Nevezett korábban Dobi személyi titkára volt.

⁸⁴ A 37 348/1945.H.M.eln.Szű. sz. előterjesztésből kiténik, hogy Eteley Szigfried hadbiztos ezredest 1940-ben származása miatt nyugdíjazták, ennek jóvátételére került sor.

⁸⁵ A jegyzőkönyv mellett megtalálható 2256/1946.H.M.eln.h.b. sz. előterjesztés a közigazgatási úton lefokozott hivatásos és nyugállományú személyek és családtagjaik fizetésének folyósítására vonatkozó javaslatot, illetve a rendelet tervezetét tartalmazza. Lásd még az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 88. és a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 27. napirendi pontját.

4. 1946. február 8.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: A Gazdasági Főtanács 60 milliárdhoz már hozzájárult, a 60 milliárdon felüli összeget minisztertanács elé utalta. Ez az összeg az elmaradt fizetésekre szolgálna, amit sürgősen ki kellene egyenlíteni.

Minisztertanács a Gazdasági Főtanács által már jóváhagyott Hatvanmilliárd pengő folyósításához hozzájárult, további negyvenhétmilliárd pengőt előzőleg a Gazdasági Főtanács vizsgálja át.⁸⁶

134

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a közegészségügyi bizottságok felállítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸⁷

135

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a kisbéri állami kórház létesítése tárgyában.

Dobi István államminiszter: A kisbéri kórház felállítása veszélyezteti a szőnyi kórház fenntartását.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: Nem, mert inkább kisebb kórházakat akar felállítani, de többet.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁸

A szám nélküli másik előterjesztés a volt honvédség Ausztriából és Németországból nagy tömegben hazatérő tagjainak ideiglenes őrizetbevételét, — a belügyi eljárásnál túl — honvédségi politikai vizsgálatnak való alávetésüket vetette fel. Az ezzel kapcsolatos rendelettervezet is megtalálható az előterjesztés mellett.

⁸⁶ A Honvédelmi Minisztérium szám nélküli előterjesztésében jelezte, hogy 1946 januári pénzszükségletét 47 768/eln.kv.-1945. sz. alatt bejelentette. Személyi kiadásokra 23,5 milliárd, dologi kiadásokra 83,7 milliárd, majd 45 889/eln.agi.2.csfh.-1945. sz. alatt a honvédség ruházatára és felszerelésére további 173 milliárd, összesen tehát 280,2 milliárd pengőt igényelt. Az előterjesztés részletesen előadta, hogy a Pénzügyminisztériummal, majd a Gazdasági Főtanáccsal folytatott tárgyalások során hogyan olvadt le ez az összeg 60 milliárd pengőre. Utalva a pénz értékének rohamos romlására, végül csak a legszükségesebb kiadásokra 107,2 milliárd pengő kiutalását kérte.

A Gazdasági Főtanács (MOL XIX-A-10-XIII.) 1946. január 22-i ülésén foglalkozott a kérdéssel. Az ülés I. pontja kimondta, hogy a honvédelmi miniszter január havi pénzszükségletét 60 milliárd pengőre tartotta szükségesnek csökkenteni, ezt a készletek gyűjtésének, valamint a gépköci és gumianyag további beszerzésének mellőzésével javasolta elérni. Felhívta a honvédelmi minisztert, hogy ezek figyelembevételével módosítsa a minisztertanácsához intézett előterjesztését. Kérte, hogy a honvédség kötelékében szolgálatot teljesítők létszámáról készítsen kimutatást és azt terjessze a GF legközelebbi ülése elé. Lásd még a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 28. napirendi pontját.

⁸⁷ Az 5452/1945.N.M. eln. sz. előterjesztés hangsúlyozta, hogy a közegészségügy újjászervezésének előmozdítása érdekében vált szükségessé olyan új intézmény beépítése, amely az önkormányzati testületeket közegészségügyi feladataik ellátásában tanácsadó és indítványozó tevékenységével támogatja, másrészt amely révén a népi befolyás közvetlen érvényesülését biztosítja az egészségügyi közigazgatásra. A bizottságok szervezésére vonatkozó rendelet tervezete az előterjesztés mellett található. Lásd az 1960/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 28.

⁸⁸ A 77 775/1945.N.M. VIII. sz. előterjesztés tulajdonképpen két állami kórház létesítéséről szólt; az egyiket Szőnyben, a másikat Kisbéren hozták létre. Szőnyben a báró Liphay-féle kastélyban, a másikat a kisbéri volt állami ménesbirtoki magánkórházban helyezték el.

4. 1946. február 8.

136

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a Budakeszi Erzsébet Királyné Szanatórium 50 millió pengő államsegélye tárgyában.

Miniszttertanács ötvenmillió pengő folyósításához a Budakeszi Erzsébet Királyné Szanatórium részére hozzájárult.⁸⁹

137

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti 210 647/1946. számú javaslatát dr. Makara György és társai kinevezése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹⁰

138

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát Szereda Bélánének a VII. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

139

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Fóris Ákosnak az V. fizetési osztály 2. fokozatába való kinevezése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹¹

140

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Nagy Gyulának és dr. Nagy Sándornak a VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹²

141

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az állami hadigondozási gyógyintézetek helyreállítási költségeire szükséges 40 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

⁸⁹ A budakeszi Erzsébet Királyné Szanatórium, mint a Budapesti Szegénysorsú Tüdőbetegek Szanatórium Egyesületének tagja 1901-óta működött. A háború során keletkezett épületkárait a Nemzetközi Vöröskereszt támogatásával helyrehozták ugyan, de felszerelésének pótlására nem került sor. Ez utóbbi célra kérte a népjóléti miniszter 804/1946. sz. előterjesztésében az állami támogatást.

⁹⁰ A 10 547/1946.N.M. VII. sz. előterjesztés dr. Makara György, dr. Dreguss Miklós, dr. Erdő László és dr. Ujhelyi Károly orvosnak, valamint három műszaki alkalmazottnak az Országos Közegészségügyi Intézetnél való előléptetésére vonatkozott.

⁹¹ A 40 071/1946.N.M. II. sz. előterjesztésben dr. Fóris Ákos nyugalmazott OTI igazgató előléptetésén túl a Közszolgálati Betegellátáshoz dr. Czagányi Sándor orvos aligazgatóvá, továbbá egy gazdasági tisztviselő, öt számvevőségi és gyógyszerési és négy kezelési alkalmazott kinevezésére vonatkozó javaslat is szerepel.

⁹² A 787/1946.N.M. sz. előterjesztés dr. Nagy Gyula tisztiorvost miniszteri tanácsossá, dr. Nagy Sándor jogászt pedig miniszteri titkárrá javasolta kinevezni.

4. 1946. február 8.

Minisztertanács az állami hadigondozási győgyintézetek helyreállítására negyvenmillió pengő folyósításához hozzájárult.⁹³

142

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti 1428/1946. számú javaslatát Detrich Elemér és társai kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹⁴

143

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát 1118/1946. szám alatt Lázár János és társai kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹⁵

144

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter* bejelenti, hogy naponta 2 milliárd pengőbe kerül a kenyér árkülönbözet-kiegyenlítés. A pékek nem győznék a defficitet. 140 ezer pengős buzaár, ami január 18-án állapított meg nem tartható fenn tovább. 11 ezer pengős kenyérár lenne a rentábilis. A pénzügyi kincstár is mindent felemelt. Pl. az élesztő kilója, ami eddig 9 ezer pengő volt, most 75 ezer pengőre emelkedett.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Nagyon nehéz egy ilyen határozatot hozni, mert a múltkori emeléskor a 4500 pengős árban még plusz is volt. Az új kollektív szerződés szerint 2080 pengő az órabér, 1 kg kenyér még két órai munkabérből sem telik ki, holott békében egy órabérből két kg kenyeret is lehetett venni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Nagyon nehéz a munkásság szociális helyzetét az államháztartás egyensúlyával egalizálni. Javasolja, hogy a kérdést halasszák el a hétfői Gazdasági Főtanácsra.⁹⁶

Minisztertanács a miniszterelnök javaslatához hozzájárult.

Minisztertanács 16 óra 45 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Nagy Ferenc

⁹³ A 220 628/1946.N.M. VIII. sz. előterjesztés Budapesten, a VII., Mátyás tér 6., illetve a Horánszky u. 24. sz. alatti épületnek a helyreállításához kérte a hitel engedélyezését. Előzményét illetően lásd a minisztertanács 1945. december 18-án tartott 75. sz. ülésének 86. napirendi pontját.

⁹⁴ Az előterjesztés Detrich Elemér számvevőszéki tanácsos, Farkas Géza ellenőr és Kiss József irodasegédtszét elöléptetésére vonatkozott.

⁹⁵ Az előterjesztés Lázár János és Medgyessy László tiszteletdíjas aligazgató közellátási tanácsossá való előléptetésére vonatkozott.

⁹⁶ A Gazdasági Főtanács 1946. január 11-i ülésén (MOL XIX-A-10(III)X. 98. p.) 700 pengőben, 1946. január 26-án 2700 pengőben, 1946. január 31-ei ülésén 4500 pengőben (u.o. XV. 333-334. p.), 1946. február 18-án 16 000 pengőben (u.o. XVII. 525. p.), február 25-én pedig 26 000 pengőben (u.o. XXI. 701. p.) állapította meg a kenyér kilónkénti fogyasztói árát.

Megemlítjük, hogy ez utóbbi esetben utaltak arra, hogy öt nappal korábban 9000 pengőben szabták meg a kenyér árát. Lásd még a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

4. 1946. február 8.

Gépelt tisztázat a miniszterelnök és a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál az egyes miniszterek, illetve államtitkárok is ellátták kézjegyükkel a jegyzőkönyvet. Az ülésen jelen volt Vas Zoltán is, az ő neve és aláírása nem szerepel a jegyzőkönyvön, miként Gordon Ferenc és Vásáry József aláírása is hiányzik. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 4., a 8-9., a 11-34., a 36-86., a 88-114. és a 117-143. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

[5.] 88.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi február hó 15. napján délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Dobi István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Nagy Imre belügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Antall József újjáépítési miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter [képviselőében] Kemény György államtitkár, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Kovács Béla földművelésügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Bán Antal iparügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás és közoktatásügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök* üdvözlí a minisztertanács tagjait és megnyitja az ülést.

A képviselőház üléseivel kapcsolatban megemlíti, hogy Rákosi Mátyás államminiszter kivételével a parlament ülésein egyáltalán nem volt bent miniszter. A Nemzetgyűlés elnöke kéri, hogy bármilyen kérdéstről van szó legalább egy taggal legyen a kormány képviselve. Javasolja, hogy amikor senkinek sem kellene tárgy szerint jelen lenni a parlament ülésein, akkor a Miniszterelnökség által felkért miniszter tartson parlamenti inspekciót.

Közli továbbá minisztertársaival, hogy a ma délután hat órára kitűzött jóvátételi tárgyalás elmarad, mert Szviridov közlése szerint Vorosilov marsall a jövő héten már megérkezik s személyesen kívánja a tárgyalásokat vezetni.¹

¹ A jóvátételi tárgyalások előkészítéséről lásd a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

5. 1946. február 15.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* javasolja, hogy mielőtt a jótételi tárgyalásokat az oroszokkal megkezdenék, előzetesen keressenek az érdekelt miniszterek egymás között megegyezést, hogy a tárgyalásokon egyöntetű álláspontot foglalhassanak el.²

Minisztertanács a bejelentéseket tudomásul vette.

[2] 1

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a hazahozatali kormánybiztos svájci kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács a hazahozatali kormánybiztos svájci kiutazásához hozzájárult.³

[3] 2

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Hazahozatali Kormánybiztosság részére 1946. évi február hóra folyósított összegben felül további 230 millió pengő póthitel és 1946. évi március hónapra 850 millió pengő hitel kérélmé tárgyában.

Minisztertanács a Hazahozatali Kormánybiztosság részére 1946. évi február hóra már folyósított összegben felül további 230 millió pengő póthitel és 1946. évi március hóra 850 millió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

[4] 3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti, hogy az Új Magyarország segélyezésére a március hónapra is 200 millió pengő szavaztassék meg.

[*Balla*] *Tájékoztatásügyi miniszter*: Ez az összeg kevés. Az angol nyelvű folyóirat már a jövő hét végén megjelenik, s igen értékes és szép kivitelű lesz.

² A jótételi tárgyalásokról lásd még a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 73. napirendi pontját és jegyzetét, a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját, továbbá a [19.] 102. sz. jegyzőkönyv szövegét elsősorban a 11–12. és a 16. jegyzetnél.

³ Az 1262/1946. sz., Millók Sándor által szignált előterjesztés hangsúlyozta, hogy a háború végén Németországba és Franciaországba kihurcolt mintegy hatvanezer — talán túlzóan nagyszámúnak jelzett — magyar gyermek, diák és levante helyzetének megállapítása és megsegítése, illetve hazahozatalának meggyorsítása tette szükségessé a Nemzetközi Vöröskereszt genfi központjával való közvetlen tárgyalást.

A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon e napirendi ponthoz a Miniszterelnökségen a következő — utólag ceruzával áthúzott — észrevételt fűzték: "Az újabban benyújtott költségszámlából az tűnik ki, hogy az utazás igen nagy költséggel jár és nem tűnik ki reális alapja annak, hogy a közvetlen tárgyalás jelentőséggel bír. Ennek folytán a kiutazás nem időse-rű. Több százezer pengő az útiköltség és miután a Vöröskereszt mindenben rendelkezésre áll, levelezés, vagy közvetett tárgyalás útján is megoldható."

5. 1946. február 15.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Jelenleg az előterjesztett összeg folyósítását javasolja.

Minisztertanács az Új Magyarország orosz és angol nyelvű kiadásának támogatására kettőszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.⁴

[5] 4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal berendezési költségeire 494 600 000 pengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal berendezési költségeire négyszázkilencvennégy millió hatszázezer pengő folyósításához hozzájárult.

[6] 5

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti az igazságügyminiszter javaslatát Hajnal Ferenc segédhivatali főigazgatónak miniszteri tanácsosi cím adományozása tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Hajnal Ferenc segédhivatali főigazgatónak a miniszteri tanácsosi cím adományozása iránt a köztársaság elnökéhez előterjesztés tétessék.

[7] 6

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Fővárosi Közmunkák Tanácsa részére a már rendelkezésre bocsátott összeg felül további 205 millió pengő kölcsön engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsa részére kettőszázöt millió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁵

[8] 7

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Legfőbb Állami Számvevőszék épületének helyreállítására a már eddig engedélyezett 138 175 000 pengőn felül további 44 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Legfőbb Állami Számvevőszék épületének helyreállítására negyvennégy millió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁶

⁴ Az Új Magyarország c. hetilap a Külügyminisztérium kiadványaként jelent meg, Boldisár Iván főszerkesztésében. A jelzett két kiadvány a New Hungary és a Novoja Vengrija volt.

A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon e napirendi ponthoz a következő észrevételt fűzték: "A korábbi minisztertanács a békeelőkészítéssel kapcsolatos közérdekből II-IV. hónapokra az Új Magyarország orosz és angol nyelvű kiadásaihoz járult hozzá. A kért összeg ezzel kapcsolatos részkiadás."

⁵ A Fővárosi Közmunkák Tanácsa a kölcsönből elsősorban személyi járandóságokra és ingatlan fenntartási költségeire, nyolcvanmillió pengőt viszont a Margit-szigettel kapcsolatban kívánt felhasználni.

⁶ A Legfőbb Állami Számvevőszék székháza Budapesten, II., Fő u. 81. alatt volt. Lásd a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 9. és a [18.] 101. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját.

5. 1946. február 15.

[9] 8

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát 800 000 000 pengő hitel folyósítására a köztársasági elnök Elnöki Hivatala, valamint lakosztály helyiségeinek rendbehozatala céljára.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Úgy tudja, hogy a köztársasági elnök Elnöki Hivatala miniszterialis tisztviselők berendelésével egészítették ki, ezért ott külön személyi kiadások fedezéséről gondoskodni kell. Hasonló előterjesztés szerepel a pénzügyminiszteri bejelentések között is.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A státus az Elnöki Hivatalnál mielőbb megállapítandó lenne, hogy ott is a legmesszebbmenő takarékoság elvét alkalmazhassák.

Vas Zoltán a Gazdasági Főtanács főtitkára: Az Elnöki Hivatal részére dologi kiadások fedezésére már a Gazdasági Főtanács engedélyezett hitelt és ezt a pénzügyminiszter már folyósította is.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Erről tudomása nem volt, miért is ezt a kérdést előzőleg kivizsgálhatja, ennek megtörténteig előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷

[10] 9

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Eröss János dr. ny. főispánnak a Jóvátételi Hivatal vezetőjévé való kinevezése és illetményeinek szerződésileg a mindenkori III. fizetési osztálynak megfelelő összegben való megállapítása tárgyában.

Minisztertanács dr. Eröss János ny. főispánnak a Jóvátételi Hivatal vezetőjévé való kinevezéséhez és illetményeinek szerződéssel a III. fizetési osztálynak megfelelő összegben való megállapításához hozzájárult.⁸

[11] 10

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát az Iparművészeti Múzeum részére az Ernst Múzeumban sorra kerülő művészeti aukción régiségek felvásárlására 30 millió pengő segély folyósítása tárgyában.

⁷ A minisztertanács az 1946. január 31-én tartott ülésén (83. sz. jegyzőkönyv 17. és 48. napirendi pont) hozott határozatot a köztársasági elnök mellé szervezett Elnöki Hivatal költségéről; hozzájárult ugyanakkor dr. Jékelyi László hivatalfőnökké való kinevezéséhez.

A pénzügyminiszter előterjesztését illetően lásd a jelen jegyzőkönyv 52. napirendi pontját.

A Gazdasági Főtanács először 1946. január 31-én foglalkozott a köztársasági elnöki lakás és hivatal helyiségeinek kérdésével — s a miniszterelnök javaslata alapján az Esterházy-palota törzsképzőterületét jelölte ki erre a célra — költségeiről azonban nem határozott. (MOL XIX-A-10-XV. 14. pont.)

A kérdés ismételtelen szerepelt a minisztertanácsi üléseken. Így lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 31., továbbá a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

⁸ Eröss Jánosról lásd a Bevezetés 26. sz. jegyzetét.

5. 1946. február 15.

Minisztertanács az Iparművészeti Múzeum részére az Ernst Múzeumban sorra kerülő művészeti aukción régiségek felvásárlására harmincmillió pengő segély folyósításához hozzájárult.

[12] 11

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a 230/1946. ME sz. rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁹

[13] 12

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a politikai államtitkárok, főispánok, kormánybiztosok felmentése, illetőleg megerősítése tárgyában.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Ennek a kérdésnek a rendezése sürgős, azonban nem olyan egyszerű, mert a bizalmi állások betöltésénél a pártok véleményét is meg kell hallgatni. Felkéri dr. Balogh István államtitkárt, hogy az illetékes hatóságokat keresse meg a felügyeleti jogkörük alá tartozó bizalmi állásokra vonatkozó sürgős javaslattétel végett.

Minisztertanács a miniszterelnök bejelentését tudomásul vette.¹⁰

[14] 13

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Biokémiai Intézet részére február hóra már engedélyezett összesen felül további 50 millió, a Természettudományi Akadémia részére pedig 75 millió pengő segély kiutalása tárgyában.

Minisztertanács a Biokémiai Intézet részére ötvenmillió, a Természettudományi Akadémia részére pedig hetvenötmillió pengő segély kiutalásához hozzájárult.

⁹ A 230/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 9.) a Gazdasági Főtanács rendeletkibocsátási jogkörét szabályozta. Az ekkor kezdeményezett módosítás a rendeletnek az 1. § II. és VI. pontját érintette. (MK 1946. 69. sz.) Egyrészt egy rendeletszámot (9500/1945. ME sz.-t 2500/1945. sz.-ra) módosított, másrészt a "kereskedelmiügyi miniszter" elnevezést kiegészítette a "kereskedelmi- és szövetkezetiügyi miniszter" elnevezésre.

¹⁰ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgyhöz a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: "Voltaképpen a felmentéseket névre kell készíteni. A társmiszteriumok 24 óra alatt jelölik meg azokat a politikai államtitkárokat, főispánokat és kormánybiztosokat, akiket fel kell menteni, továbbá azokat, akiket a felmentéssel szemben megerősíteni kell. Előfordult, hogy hónapokkal ezelőtt megszűnt állású politikai államtitkárok még ma is illetményt kapnak, mert nincsenek felmentve."

A politikai államtitkárokat illetően lásd a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 2., a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 2. és a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját, valamint e kötet Bevezetésének e kérdéssel foglalkozó első fejezetét.

5. 1946. február 15.

[15] 14

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter* kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a Prágában folyó hó 6-tól 10-ig terjedő időben lefolytatott tárgyalások eredményeként egy magyar–csehszlovák lakosságcsere ügyében létesítendő megállapodás és az ahhoz tartozó kiegészítő okiratoknak a Csehszlovák Köztársaság megbízottjával történő aláírása iránt, a további intézkedéseket megtehesse. Ismerteti az egyezmény-tervezetet, amely eredeti francia és magyar fordításban készült el.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: A VIII. pontnak azon kitételét, amely szerint „a részleteket a vegyes bizottság szabályozza”, aggályosnak találja. Ha ez a rész megmarad akkor egészen kiszámíthatatlan, hogy milyen problémát visz döntőbíróság elé. Elgondolása, hogy egy előzetes megjegyzésben ki kellene emelni „amihez előzetesen hozzájárulásunkat fejeztük ki.”

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter*: Nyilvánvalóan azért van egyezmény, hogy az egyezménnyel ellentétes kérdés nem vihető döntőbíróság elé. Egyébként a szöveg a legpontosabban készült jogi munka, csak az a kár, hogy ez az egyezmény, amely mindkét részről teljes loyaltással jött létre és nagyon kedvező a jövőbeni alakulás szempontjából, a problémának csak igen kis hányadát érinti. Az egyezmény szerint eleget tettünk azon csehszlovák javaslatnak, amely szerint az egész probléma megoldható a lakosságcserevel. A csehszlovákok bejelentették, hogy a lakosságcsere lebonyolítása után ők magukat indifferensnek tekintik a visszamaradó szlovákokkal szemben. Ezt az álláspontot a magunk részéről nem oszthatjuk. A kisebbségeinknek teljes jogot követelünk továbbra is, és semmiesetre sem tudnánk belenyugodni, ha hasonló elvek érvényesülnének reájuk.

Minisztertanács a külügyminiszter bejelentését tudomásul vette, és a magyar–csehszlovák lakosságcsere ügyében létesített megállapodás aláírására, illetve az ezzel kapcsolatos további intézkedésekre, a külügyminisztert felhatalmazta.¹¹

[16] 15

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Február hónapban befejeződik a medvei Duna-híd építése, amelynek egyik oldalát a magyarok, másik oldalát a csehszlovákok készítették el a Vörös Hadsereg segítségével. Célszerű lenne, hogy a magyar kormány is részt vegyen ennek a hídnak felavatásán.

¹¹ Előzményéről lásd a 71. sz. jegyzőkönyv 9., a 74. sz. jegyzőkönyv 46., a 80. sz. jegyzőkönyv 3. és a 83. sz. jegyzőkönyv 30. napirendi pontját.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a külügyminiszter 307/pol.1946. sz. minisztertanácsi előterjesztése és ennek melléklete. Az előterjesztést a jelen jegyzőkönyv a) mellékleteként közöljük.

Tombor honvédelmi miniszter aggályának jogosságát illetően lásd az [50.] 133. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját. Lásd még a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 26. napirendi pontját, valamint a MOL XIX-J-1-a IV-66. I-II. rész jelzetű iratot (42–43. doboz).

5. 1946. február 15.

[Gyöngyösi] *Külgyminiszter*: Meggondolandó ez a kérdés, mert az ilyen közös ünnepek határincidensre adnak okot.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Az ünnepség jelentőségét hajlandó emelni személyes megjelenésével is.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹²

[17] 16

[Gyöngyösi] *Külgyminiszter*: Még egy gyakorlati kérdést vet fel. A csehszlovák tárgyalás rendkívüli szívélyesség közepette folyt le és igen barátságos hangú volt. A csehszlovákok a lehető legnagyobb figyelemmel és előzékenységgel halmozták el őt. Szörnyű nagy gond számára, hogy most, amikor az egyezmény aláírására a csehszlovák kormány kiküldöttei megjelennek majd, nem tudjuk őket megfelelően ellátni. Szükséges, hogy ellátásukról megfelelő gondoskodás történjék, akár a Bristoll szállóban, ha ez nem lehetséges egy nagyobb magánlakásban.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹³

[18] 17

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 1. előterjesztése már elfogadást nyert, így azt a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁴

[19] 18

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát 15 milliárd pengő tárcahitel felvétele tárgyában terményvásárlások céljaira.

Pénzügyminiszter [képviseletében *Kemény államtitkár*] kéri, hogy ez az összeg, mint bankhitel szavaztassék meg.

Minisztertanács terményvásárlásokra tizenötmilliárd pengő bankhitel folyósításához hozzájárult.¹⁵

¹² Medve község Győr vármegye tószigetcsilizközi járásához tartozott, Medvedov néven Szlovákiához csatolták. A medvei Duna-híd egy részét a magyar állam költségén, a magyar ipar közreműködésével és a szovjet hadsereg műszaki csapatainak irányításával állították helyre. A munka 1945 augusztusától 1946. március 10-éig tartott. Lásd még a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 34., a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 15., valamint a [18.] 101. sz. jegyzőkönyv 94. napirendi pontját.

¹³ A csehszlovák küldöttség a lakosságcsere egyezmény aláírása céljából érkezett Budapestre. Lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 54. napirendi pontját.

¹⁴ Lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 143. napirendi pontját.

¹⁵ A 31 739/1946.K.M. V. sz. előterjesztés a terményelszámoltatás során igénybe vett termények értékének kifizetésére kért tárcahitelt, hangsúlyozva, hogy a már korábban engedélyezett hitelek után az agrárárak nagyarányú felemelkedése tette szükségessé ezt az újabb hitelt. Külön megemlítette, hogy a bankhiteleket a kereskedelem nem venné szívesen, minthogy azok terheit nem áll módjukban áthárítani – ezen kívül a bankhitel folyósítása is hosszadalmas a felvásárlások

5. 1946. február 15.

[20] 19

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a leszerelés alatt álló amerikai hadsereg 300 teherautójának a magyar kormány részére való megszerzése tárgyában.

[Vas] *A Gazdasági Főtanács főtárháza*: A fizetési feltételek rendkívül kedvezőek, mert a kormány az autók vételárát csak öt év múlva kezdené törleszteni, öt éven át évi egyenlő részletben. A Nemzetközi Vöröskereszt Bizottság közreműködéséért a vételár 5%-ának megfelelő évi ellátmányt kapna a kormánytól emberbaráti tevékenységének folytatására. A Gazdasági Főtanács az előterjesztéshez hozzájárul azzal, hogy a Nemzetközi Vöröskereszt Bizottságával kötendő megállapodásban meg kellene határozni azt az időtartamot, amely alatt az 5%-os támogatást folyósítani kell. A Főtanács véleménye szerint az az időtartam addig terjedhet, amíg az autók vételárának törlesztése megkezdődik.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁶

[21] 20

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti 42 506/1946. számú javaslatát március és április hónap folyamán 120 000 darab sertés igénybevétele és az igénybevételhez szükséges költségek fedezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁷

[22] 21

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a megyei és városi törvényhatóságok által az 1946. évre kivetendő útdadó és községi közmunkaváltás mértékének megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁸

késedelem nélküli lebonyolításának elsődrendű közellátási érdekéhez képest. Jelezte, hogy a 15 milliárdos összeg ekkor kb. 1000 vagon kenyérgabona árának felelt meg.

Az előterjesztés mellett megtalálható a Gazdasági Főtanácsnak a tárc hitel folyósításával egyetértő nyilatkozata.

¹⁶ A 25 201/1946.K.M. IV. sz. előterjesztés idézte a teherautók vásárlásával kapcsolatban a Nemzetközi Vöröskereszt Bizottság magyarországi delegáció-vezetőjének, H. Weyermann-nak a levelét. Az előterjesztés mellett megtalálható a Gazdasági Főtanácsnak az ügyet támogató nyilatkozata.

¹⁷ A közellátásügyi miniszter előterjesztéséből kitűnik, hogy a sertések felvásárlására a Szovjetunióknak szállított jóvátétel céljára volt szükség.

¹⁸ A 61 067/1945.Közl.M. V/3. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a törvényhatóságok közötti költségvetése 1945 során nem készült el. Ahhoz viszont, hogy a törvényhatóságok közötti költségvetése 1946. évre elkészüljön azokat a törvényhatóságoknál még 1945-ben kellett volna letárgyalni, ez pedig az országban sehol sem történt meg. Ennek oka egyrészt az ország nehéz gazdasági helyzete volt, másrészt az, hogy a legfontosabb önkormányzati szervek, a közgyűlések, a legtöbb helyen nem működtek, sőt meg sem alakultak. Ezért az ügyi igazgatáshoz fűződő rendkívüli érdekre tekintettel, hogy az útdadó és a közmunkaváltás, mint legfontosabb bevételek

[23] 22

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti 727/1946. számú javaslatát dr. Bodó József, Jancsik Ferenc és Nádas László kinevezése tárgyában. Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁹

[24] 23

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti 11 144/1946. számú javaslatát Sinigla Károly és társai Angliába való kiküldetése tárgyában. Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁰

[25] 24

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Buda és Pest közötti hidak újjáépítésére 32 milliárd pengő póthitel igénybevétele tárgyában. Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy az összegszerűséget a Gazdasági Főtanács vizsgálja meg.²¹

[26] 25

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti a Margit híd újjáépítésével kapcsolatosan 6 milliárd pengő hitel folyósítása tárgyában javaslatát.

Rákosi Mátyás államminiszter: A mai nehéz gazdasági viszonyok mellett az összes híd újjáépítését feleslegesnek tartja.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter:* Itt tulajdonképpen csak a meglévő és megmenthető roncsok kiemeléséről van szó, ami egyúttal az árvízveszedelem elhárítására és a hajózás biztosítására is szolgál.

kivethetők és behajthatók legyenek, kérte a miniszter, hogy rendeleti úton történjen intézkedés ezek ügyében.

Az előterjesztés mellett megtalálható a Gazdasági Főtanács egyetértő állásfoglalása, valamint a rendelet tervezete. Lásd az 1630/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 28.

¹⁹ Mindhárom személy a Közlekedésügyi Minisztérium dolgozója volt. Dr. Bodó Józsefet miniszteri segédtitkárrá, Jancsik Ferencet — aki 1935–1945-ben szovjet hajógyárakban volt gépészmérnök — műszaki tanácsossá, Nádas Lászlót, korábban a Renault-autógyár alkalmazottját, pedig miniszteri főmérnökké nevezték ki.

²⁰ A Nemzetközi Légihajózási Bizottság és az Egyesült Nemzetek Polgári Repülésügyi Szervezete 1946. február 18-ától kezdődően Londonban légibiztonsági értekezletet és gyakorlati műszaki bemutatót tartott. Erre az angol kormány meghívta a magyar polgári repülés képviselőit is. Sinigla Károly légiforgalmi igazgató, Tihanyi László légügyi tanácsos, Kodolányi Gyula repülésbiztosító rádiószolgálati műszaki tanácsos és Bánhidi Antal forgalmi repülőkapitány kiküldésére került sor.

²¹ A minisztertanácsi előterjesztés a Kossuth híd, a Petőfi híd, a Ferenc József híd, az Árpád híd, a Margit híd és az Alagút 1946 február havi 32 900 millió pengő építési, karbantartási költségeire vonatkozott. A Gazdasági Főtanács 1946. március 9-ei ülésén a budapesti hidak és a Margit-híd újjáépítésére február hóra 19 450 000 000 pengő póthitelt engedélyezett. (MOL XIX-A-10-XXV. 37.pont.)

5. 1946. február 15.

Minisztertanács a Margit híd roncsainak kiemelésére hatmilliárd pengő hitel engedélyezéséhez hozzájárult.²²

[27] 26

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a magyarországi felrobbantott hidak roncskiemelési és a vidéki hidak helyreállítási munkálataival kapcsolatos február havi kiadások fedezésére 47 280 millió pengő hitel igénybevétele tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Az egész roncskiemelési feladatkört a Gazdasági Főtanáccsal előbb át kell vizsgáltatni.

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* kéri az előterjesztés levételét a napirendről, mert az előterjesztést nem kapta meg, s így nem tud hozzászólni ilyen nagy tételhez.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²³

[28] 27

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Vörös Hadsereg által kívánt dunántúli hidépítésekre szükséges 3690 millió pengő póthitel igénybevétele tárgyában.

Minisztertanács a dunántúli hidak újjáépítésére hárommilliárd hatszázkilencvenmillió pengő folyósításához hozzájárult.²⁴

²² Az előterjesztés ebben az esetben és csak az 1946 február havi költségekre vonatkozott. Lásd az előző, a 21. jegyzetet.

²³ Az 5849/1946.V.2. sz. előterjesztés egyrészt tíz nagyobb roncskiemelésre — köztük három, már az előző előterjesztésekben is említett hidakra —, huszonöt kisebb roncskiemelésre, öt vidéki híd újjáépítésére, valamint úszódaruk, szállítások költségeire vonatkozott.

A Gazdasági főtanács 1946. február 18-ai ülésén foglalkozott a kérdéssel. Gerő Ernő jelezte, hogy a miniszterelnök azzal a kéréssel utalta az ügyet a Gazdasági Főtanács elé, hogy vizsgálják meg, melyek azok a munkálatok, amelyek az adott időben folytak és hol volt lehetőség megtakarításokat eszközölni, melyeket lehetett volna csökkenteni vagy elhalasztani.

Sorra vette a budapesti és a vidéki hidakon szükséges munkákat. Érdekes módon az egyébként legforgalmasabbnak minősített Margit híd helyreállítását nem tartotta sürgősnek. Az időjárás kiszámíthatatlanságán kívül az orosz csapatmozgások, illetve a csepeli gyárak munkás és anyagellátása szempontjából mérlegelte a feladatokat.

Elsősorban az Erzsébet híd, a dunaföldvári híd és a tiszauzi híd roncskiemelésének beszüntetését mondta lehetségesnek. Jelezte, hogy Budapesten a Kossuth híd mellett március 15-ére elkészül pontonhídként a Petőfi híd, majd a Boráros téri katonai híd, kora ősze pedig használható állapotba hozzák a Ferenc József hidat. (MOL. XIX-A-10-XVIII.-X. pont, 516–520. pp.)

²⁴ Az 5847/1946.V.2. sz. előterjesztés Zala, Somogy, Baranya, Fejér és Veszprém vármegye hídjainak építésével kapcsolatos február havi költségekre vonatkozott.

A Gazdasági Főtanács 1946. március 9-ei ülésén az említett feladatok február havi költségeire 25 885 000 000 pengő póthitelt engedélyezett. (MOL. XIX-A-10-XXV. 36. pont.)

[29] 28

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a medvei híd roncskiemelési és újjáépítési munkálataival kapcsolatban 1946. évi február havi kiadások fedezésére 800 millió pengő hitel igénybevétele tárgyában.

Minisztertanács a medvei híd roncskiemelési munkálataira 1946. évi február havi kiadások fedezésére nyolcszázmillió pengő hitelt engedélyezett.

[30] 29

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Dunántúli Rt. ügyvitelében fennálló hiányok fedezésére 1559 millió pengő hitel igénybevétele tárgyában.

Minisztertanács a Magyar Dunántúli Rt. ügyvitelében fennálló hiányok fedezésére egymilliárd ötszázötvenkilencmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁵

[31] 30

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát 9210/1946. szám alatt az Első Dunagőzhajózási Társaság alkalmazottai, nyugdíjasai és baleseti járadékosai részére február havi illetmények kifizetéséhez 32 millió pengő államkölcsön folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az Első Dunagőzhajózási Társaság alkalmazottai, nyugdíjasai és baleseti járadékosai részére [a] február havi illetmények kifizetéséhez harminckétfélmillió pengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.²⁶

[32] 31

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát Lakatos Miklós és társai kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁷

²⁵ A 8168/I.2/1946.Közl.M. sz. előterjesztésből kitűnik, hogy a Magyar Dunántúli Villamosági Rt.-nek, mint állami vállalatnak a háborús eseményeket követő üzemvitel biztosítására 1945-ben 2 740 500 000 pengő állami támogatást nyújtottak. Ezen túlmenően merült fel az újabb támogatás igénye. Jelezte egyben az előterjesztés, hogy a Magyar Dunántúli Villamossági Rt. által termelt villamosenergia 92%-át Budapest Székesfőváros Elektromos Művek használta fel mégpedig a közellátásügyi miniszter által megállapított alacsony áron. ezért sürgette az árameladás árának rendezését mind a közlekedési tárca, mind az állam pénzügyi érdekei szempontjából.

A Gazdasági Főtanács 1946. február 20-ai ülésén foglalkozott a kérdéssel, azzal fogadta el a támogatást, hogy a következőkben ezt meg kell szüntetni – s inkább Budapest Fővárost kell támogatni e tekintetben. (MOL XIX-A-10-XIX 606.p.)

²⁶ Az előterjesztés jelezte, hogy a társaság bécsi vezetősége az Ausztriában élő magyar hajósokat rendszeres segélyben részesíti, így a viszonyosság alapján kívánna a Magyarországon szolgálatot teljesítő osztrákokat is illetményben részesíteni – annál is inkább, mivel a társaság magyarországi képviselője beleegyezett abba, hogy az államkölcsön a budapesti ingatlanaira az államkincstár részére bekebeleztesse.

²⁷ Az előterjesztés Lakatos Miklós és dr. Cserzy István miniszteri osztályfőnökké, dr. Udvarhelyi Károly és Bedői Tivadar Viktor, dr. Érsek József és dr. Kemenes Lajos miniszteri tanácsos-

5. 1946. február 15.

[33] 32

[Antall] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Csepeli György miniszteri osztálytanácsosi kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Csepeli György miniszteri osztálytanácsosi kinevezéséhez hozzájárult.

[34] 33

[Antall] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát Fenyvesi László miniszteri tanácsosi kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Fenyvesi László miniszteri tanácsosi kinevezéséhez hozzájárult.

[35] 34

[Antall] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát a debreceni református nagytemplom helyreállítási költségeire egyelőre 600 millió pengő rendkívüli hitel folyósítása tárgyában.

Vas Zoltán a Gazdasági Főtanács főtthára: A Gazdasági Főtanács elvileg nem zárkózik el a hitel folyósításától, szükséges azonban, hogy az igényelt hitelt adópengőben állapítsák meg, nehogy további hitelekre legyen szükség, avagy legalább-is határozzák meg az építéshez szükséges teljes összeget.

[Antall] *Újjáépítési miniszter:* Az építkezés rendkívüli összegeket szükségel, egyelőre a 600 millió pengő a legsürgősebb helyreállítási költségeket fedezi.

Minisztertanács a debreceni református nagytemplom helyreállítási költségeihez egyelőre hatszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.²⁸

sokká való kinevezésére, Mátra Endre és Latinovics József esetében a miniszteri osztálytanácsosi cím adományozására vonatkozott. Az utóbbi négy személy esetében az államfőhöz való előterjesztés engedélyezését kérte a miniszter.

Az Újjáépítési Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapra a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: "A kinevezéseket aggályosnak tartom. Lakatos Miklós előbb politikai államtitkár volt, utóbb szerződésessé vált és címet kapott. A pénzügyminiszter előzetes hozzájárulása a kinevezéshez hiányzik és nem tűnik ki a status. Nem látom szükségét annak, hogy néhány héttel ezelőtt címmel ellátott Lakatos Miklós most véglegesítették.

Cserzy Istvánt nehézségekkel igazolták és feddésre ítélték. Három hónappal ezelőtt neveztek ki miniszteri tanácsossá. A Belügyminisztériumban súlyosan reakciós és fasiszta magatartást tanúsított a kapott információk szerint. A kinevezéssel már egy ízben — emlékezetem szerint — a lapok foglalkoztak. A kinevezés nem időszerű.

Dr. Udvarhelyi Károly nemrégiben lett kinevezve miniszteri osztálytanácsossá. Indokolatlan tartom ilyen hirtelen előléptetését. A címzések ellen észrevétel nincs."

²⁸ Az 1946. február 18-án kelt előterjesztés két példányban található a jegyzőkönyv mellett. Mindkét példányban eredetileg 300 millió pengő rendkívüli hitel igénye szerepelt, az egyik példányban azonban az összeget ceruzával áthúzták és 600 millió pengőre javították. Az előterjesztés mellett megtalálható a Gazdaság Főtanács 1946. február 12-én kelt egyetértő nyilatkozata, azonban itt is csak 300 millió pengő szerepelt.

[36] 35

[Antall] *Újjáépítési miniszter* bejelenti, hogy minisztériuma ügykörének újbóli megállapítása tárgyában készített előterjesztését, minthogy azt előbb pártközi értekezlet elé kívánja vinni, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁹

[37] 36

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti 6092/1945. számú javaslatát Bárd Imre és társai rehabilitálása tárgyában.

Szakasits Árpád államminiszter kérdi, hogy a rehabilitálandók között miért nem szerepel Kibédi Albert?

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Ellene fegyelmi eljárás van folyamatban.

[Ries] *Igazságügyminiszter* kifogásolja, hogy a rehabilitálás után kinevezetteket azonnal nyugdíjba is helyezik, pedig a Külügyminisztérium 80%-ban reakciós, kívánatos volna helyükbe most rehabilitáltakat kinevezni.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: A minisztérium tisztviselői kara épp úgy keresztül ment az igazoltatási eljáráson, mint más minisztériumok tisztviselői. A külügyi pálya olyan, hogy egyik napról a másikra nem pótolhatók a megfelelő képzettséggel, nyelvtudással és készséggel bíró diplomaták. A most lefolyt prágai tárgyalások alkalmával tűnik ki, hogy mennyire szükség van a régi diplomataakra és a kis Magyarország sem engedheti meg magának, hogy a mostani,

²⁹ Az újjáépítési miniszter — a társmiszterekkel való egyeztetés előtt — átmenetileg levette a napirendről. (MOL XIX-A-10-XXI. 1946. február 25. 4. pont és 763–766. pp.)

A kérdés azonban további belső megbeszélések tárgyát képezte. 1946. április 2-án Antall József a következő levelet intézte e tárgyban Nagy Ferenchez: “Tegnap említést tettél arról a tervről, hogy pártunk az alakuló építési minisztériumot elcseréli a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztériummal. Engedd meg ezzel kapcsolatban emlékezetembe idéznem azt az előzményt, hogy az építési minisztérium felállítását egy kompromisszum eredménye, mely magával hozza az Országos Közmunkák Tanácsának széles hatáskörrel való megszervezését, annak kihangsúlyozásával, hogy ez a pozíció a Szociáldemokrata Párté lesz a megszűnő építésügyi kormánybiztosság helyett. Amikor tehát csere történik a miniszteri tárcánál, feltétlenül indokolt a csere a junktimban tartott pozíciónál is. (A Tanács elnöki állása állandó jellegű megbízás, javadalmazása ugyanolyan mint egy miniszteré.)

A pozíciócserék során javaslatom szerint átadnánk:

1.) az Újjáépítési Minisztérium koordináló hatáskörét a Gazdasági Főtanácsnak; 2.) az Építésügyi Minisztériumot a Szociáldemokrata Pártnak. Ezzel szemben megkapnánk: 1.) a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztériumot; 2.) az Országos Közmunkák Tanácsát. Szívélyesen üdvözöl igaz híved Antall Jóska”

Ez alatt Antall kézírásával még a következő megjegyzés szerepel: “Vas Zoltán a Közmunkák Tanácsát megszüntetni szeretné. A szoc. dem.-ek persze hevesen ellenzik ezt. Ha szó lehetne arról, hogy mi megkaphassuk a tanácsi állást, akkor a szoc. dem.-ek mellé kell állnunk.” (MOL XIX-A-1-e Általános politikai levelezés II. 45. p.)

Nincs tudomásunk arról, hogy a kérdést pártközi értekezleten tárgyalták volna. Lásd még a [44.] 127. sz. jegyzőkönyv 7., a [49.] 132. sz. jegyzőkönyv 52. és az [51.] 134. sz. jegyzőkönyv 47. napirendi pontját.

5. 1946. február 15.

ügyes, diplomáciai felkészültséget kívánó helyzetben mellőzze a képességükkel és nyelvtudásukkal az országnak használni tudó tisztviselőket.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Kifogásolja, hogy a Nyugaton lévő tisztviselők itt igazolást nyernek és hozzátartozóik illetményekben részesülnek.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Az igazolási rendelet pedig tartalmaz olyan rendelkezést, amely szerint három napon belül szolgálati helyén az igazolás után jelentkeznie kell.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Diplomataik esetében a beutazási engedély megtagadása az oka annak, hogy kellő időben jelentkezni nem tudnak.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Kifogásolja, hogy a felszólalók a tárgytól nagyon eltértek. Ez az alkalom annak szükségességét bizonyítja, hogy hetenként két ízben tartasanak minisztertanácsot. Az egyik politikai kérdések megvitatására, a másik a konkrét javaslatok letárgyalására szolgál.

Minisztertanács a külügyminiszter 6092/1946. számú előterjesztéséhez hozzájárult.³⁰

[38] 37

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő előterjesztését a diplomata útlevelek kiállítása tárgyában, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³¹

[39] 38

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát Tóth Gyula és társai kinevezése tárgyában (589/1946. sz.)

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³²

[40] 39

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát Gyallay-Pap Domokos és társai kinevezése tárgyában (588/1946. sz.)

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³³

³⁰ A javaslat nincs a jegyzőkönyv mellett. A külügyminiszter előterjesztéseit összefogó borítólapon szereplő tárgymegjelölés szerint dr. Bárd Imre, Becske Frigyes, gróf Csekonics Iván, dr. Kluzsinszky Károly, dr. Barsi Imre jóvátételi ügyéről volt szó. A borítólapon e tárgy mellé a következő megjegyzést írták a Miniszterelnökségen: "Az eredeti előterjesztést észrevételeztük és ez utóbbi szerint kell elbírálni a kérdést."

³¹ Lásd a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 37. napirendi pontját,

³² Az előterjesztés Tóth Gyula miniszteri számvevőségi I. osztályú főtanácsossá, Fiedler Jenő miniszteri számvevőségi tanácsossá és Borbély Gyula, valamint Balásfalvy László miniszteri számellenőrré való kinevezésére vonatkozott.

³³ Az előterjesztés dr. Gyallay-Pap Domokos, dr. Kállay Kristóf Gy., ifj. dr. Sebestyén Pál és dr. Takácsy Miklós miniszteri segédtitkárrá, továbbá két tisztviselő konzuli igazgatási tanácsossá, illetve hat személy tisztviselővé és tíz irodasegédtitkár, szakaltiszté váló előléptetésére vonatkozó javaslatot tartalmazott.

[41] 40

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát Kovács Pál miniszteri I. o. számvevőségi főtanácsos [részére] igazgatói cím adományozása tárgyában. Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Kovács Pál miniszteri I. o. számvevőségi főtanácsosnak igazgatói cím adományoztassék.³⁴

[42] 41

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Szövetséges Ellenőrző Bizottság [Magyar] Gazdasági Hivatala részére 1 645 020 000 pengő folyósíttassék.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a SZEB Gazdasági Hivatala részére egymilliárd hatszáznegyvenötmillió húszezer pengő folyósításához január havi túlkiadásra, folyósíttassék.³⁵

[43] 42

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* bejelenti, hogy Párizsba magyar követ kiküldése vált szükségessé, mert a francia követ Magyarországra már kineveztetett. Kéri annak eldöntését, hogy a követ küldésénél politikai, vagy diplomáciai szempontokat vegyen-e figyelembe. Ha diplomáciai szempontok vétetnek figyelembe, akkor máris megteheti előterjesztését, de ha a politikai szempontokat tartják fontosabbnak, úgy pártközi értekezlet döntson a kiküldendő személy kiválasztásáról.

Minisztertanács a párizsi követ személyével kapcsolatban pártközi értekezlet tartásához hozzájárult.³⁶

[44] 43

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* A Szövetséges Ellenőrző Bizottság [Magyar] Gazdasági Hivatala megszüntetése és a Jóvátételi Hivatalnak felállítása távollétében történt. Ez az eljárás személyével szemben illoyalis. Nem tűrheti szó nélkül a hivatal tisztviselőivel szemben lefolytatott gazdasági rendőrségi eljárásokat. Ennek során olyan súlyos vádak emeltek a tisztviselőkkel szemben,

³⁴ A 20 508/2/1946.Küm. sz. előterjesztésben a miniszter jelezte, hogy e kérdésben az államfőhöz kíván előterjesztést tenni.

³⁵ Lásd a 44. napirendi pontot.

³⁶ A párizsi magyar követ személyével kapcsolatos pártközi értekezleti állásfoglalást nem ismerjük. Lásd még a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 22. és a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 44. napirendi pontját.

Vorosilov marsall a SZEB ülésén, már 1945 októberében jelezte, hogy a De Gaulle-kormány képviselőjeként Giraud, Paul jelentkezett. Ezt Edgcumbe tábornok a maga részéről is megerősítette. (SZEB jegyzőkönyvei 87., 108.p.) A magyarországi francia ügyvivő ekkor valójában Faure, Robert volt. Gauquié, Henry követ csak 1946 júniusában nyújtotta át megbízólevelét Tildy közársasági elnöknek.

5. 1946. február 15.

hogy kötelességének tartja a hivatal becsületének visszaszerzését. Az angol misszió egyik tagjának lakásán bizonyos ingóságok elvesztek és az ezzel kapcsolatos vizsgálat során az illető hölgyismerősénél tartottak házkutatást és ekként, alapjában véve nem komoly értékek miatt, kényelmetlen helyzetet teremtettek. Az eljárás a legnagyobb mértékben tapintatlan és ilyenkor ki kellene kérni az ő álláspontját. Az illető missziótag nagyon fontos ténykedést végez Magyarország szempontjából s az ilyen tényeket nem lehet figyelmen kívül hagyni. Nagyobb mennyiségű gyógyszer-támogatást nyújtott, amivel szemben a hatósági eljárás módozatai sértők és indokolatlanok voltak. Amennyiben miniszter-társai őt a Gazdasági Hivatal tisztviselői karának rehabilitálása ügyében nem hajlandók támogatni, úgy ezt a kérdést parlament elé fogja vinni és ott fogja keresni az igazát.³⁷

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[45] 44

[Nagy I.] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Vida Ferenc dr. miniszteri tanácsossá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Vida Ferenc miniszteri tanácsossá való kinevezéséhez hozzájárult.³⁸

[46] 45

[Nagy I.] *Belügyminiszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 2. előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁹

³⁷ Az 1210/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. május 9.) létrehozott Szövetséges Ellenőrző Bizottság Magyar Gazdasági Hivatal feladata a fegyverszüneti egyezményben vállalt egyes magyar kötelezettségek teljesítése volt. Igazgatóját a külügyminiszter javaslata alapján a miniszterelnök, míg tisztviselőit az igazgató előterjesztésére a külügyminiszter nevezte ki. A Jótételei Hivatalt az 1500/1946. ME sz. rendelettel (MK 1946. február 12.) hozták létre. Lásd a Bevezetés 17. o.

³⁸ A 817/1946.B.M.ein. sz. előterjesztés szerint dr. Vida Ferenc (1911 –?) jogi végzettséggel rendelkezett. 1934-től 1942-ig Budapesten folytatott jogi gyakorlatot. A független szabad demokratikus Magyarországért mozgalom szervezőjeként letartóztatták. A Honvédezerkar külön bírósága életfogytiglani fegyházra ítélte. 1944 novemberében SS katonák Dachauba, majd a buchenwaldi koncentrációs táborba szállították – hat hónap után sikerült megszöknie.

A miniszter jelezte, hogy a kinevezés ügyében a köztársasági elnökhöz kíván előterjesztést tenni.

A belügyminiszter előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgyhoz a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: "A pénzügyminiszter előzetes hozzájárulása hiányzik. Kivételesen azonban az 1946.I.tc. értelmében a magasabbrendű fizetési osztályba, függetlenül az eltöltött szolgálati időtől, az érdemesség és képesség alapján kell tisztviselőket kinevezni. Elvileg az előterjesztés ellen nem lehet kifogást emelni."

Dr. Vida Ferenc később a Legfelsőbb Bíróság népbírói tanácsának vezetőjeként működött, 1958. június 15-én éppen ő ítélte halálra ekkori kinevezésének kezdeményezőjét, Nagy Imrét.

³⁹ A 271 493/1945.IV/12.B.M. sz. előterjesztés Varga István volt rendőr, Mátyás Sándor volt csendőr és Major Jenő volt rendőrtiszt korábbi sérelmének jóvátétele ügyében tartalmazott előléptetési, nyugdíjazási javaslatokat.

[47] 46

[Nagy I.] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát a honvédelem érdekeit veszélyeztető vallásos szekták feloszlatását kimondó 363 500/1939. BM sz. rendelet hatályon kívül helyezése tárgyában.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* javasolja, hogy a rendelet olyképpen módosíttassék, mely szerint a nazarénusok katonai szolgálatra szintén bevonulni kötelesek, de szolgálatukat nem fegyverrel látják el.

Minisztertanács az előterjesztést, a honvédelmi miniszter által javasolt kiegészítéssel, elfogadta.⁴⁰

[48] 47

[Nagy I.] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát a 12 330/1945. ME számú rendelet végrehajtásával kapcsolatban felmerülő kiadások fedezésére 12 208 500 000 pengő hitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a magyarországi németek kitelepítésével kapcsolatban felmerülő kiadásokra 12 208 500 000 pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁴¹

[49] 48

[Nagy I.] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Közigazgatási Bíróság elhelyezésére szolgáló épületek helyreállítási költségeire 133 700 000 pengő hitel folyósítása tárgyában.

⁴⁰ A 363 500/1939.BM sz. rendeletet illetően lásd a *Belügyi Közlöny* 1939. évi 2376. oldalát.

A 254 162/IV/14./1945.B.M. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy 1939-ben honvédelmi érdekekre hivatkozással rendelték el — a vallás szabad gyakorlásának demokratikus elvét megsértve — egyes vallásfelekezetek, köztük a nazarénusok feloszlatását. A demokratikus szabadságjogok visszaállítására hivatkozással 1945 után, a jogaikban sértett felekezetek vallásukat gyakorolni akarván, szemben találták magukat azzal, hogy imaházaik mások tulajdonába kerültek. Ezért rendeletileg ki kellett mondani a háborús intézkedés hatályon kívül helyezését, csak így állhatott helyre az épületekkel kapcsolatos eredeti tulajdonjogi állapot. Lásd még a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 38. napirendi pontját. Lásd továbbá a 6270/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 4.

⁴¹ Előzményéről lásd a 76. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

Már a fegyverszüneti egyezmény 1.b. pontja előírta, hogy a magyar kormány internálni tartozik a területén lévő német állampolgárokat, de ezen túlmenően 1945 tavaszán és nyarán a demokratikus pártok, majd a kormány is foglalkozott a hitleri politikát szolgáló német lakosság deportálásával, Németországba való kitelepítésének kérdésével. Mindezek nyomán adta ki a kormány a német lakosság politikai magatartásának felülvizsgálatáról szóló 3820/1945. ME sz. rendeletet (MK 1945. július 1.), majd a győztes nagyhatalmak potsdami értekezetének határozata és a Szövetséges Ellenőrző Tanács 1945. november 20-án kelt határozata után a német lakosság túlnyomó részének kitelepítéséről szóló 12 330/1945. ME sz. rendeletet. (1945. december 29.)

A 309/1946.BM.eln. sz. előterjesztés jelezte, hogy mivel az utóbb említett rendelet 7. § a belügyi tárca feladatává tette a 400–500 ezer magyarországi német lakosság kitelepítését, s ennek költségeire nem állt rendelkezésre a megfelelő összeg, kérte egyelőre a jelzett hitel biztosítását.

5. 1946. február 15.

Minisztertanács a Közigazgatási Bíróság elhelyezésére szolgáló épületek helyreállítási költségeire százharminchárommillió-hétszáz ezer pengő folyósításához hozzájárult.⁴²

[50] 49

[Nagy I.] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Ország Nándor rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács dr. Ország Nándornak a VI. fizetési osztály 3. fokozatába történő rendőrorvos alezredes kinevezéséhez hozzájárult.⁴³

[51] 50

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti 466/1946.IV.a. számú javaslatát új kincstári jegykölcsön felvételére szóló felhatalmazás tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter kifogásolja a kizárólag egyes bankoknak hasznot hajtó megoldást, nagyobb takarékoság mellett elkerülhető volna ennek a hitelműveletnek igénybevétele. Kéri ezért az előterjesztés revideálását.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Az érdekelt bankok egy évre kapnak 1/8%-ot, 3% pedig illeti a kölcsönt ténylegesen nyújtó bankot. A Nemzeti Bankkal törént megállapodás szerint 1%-ot kell neki fizetni, 2% pedig külön számlára íratik, amit csak az esetben kap meg, ha kimutatja, hogy defficitje van.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A Nemzeti Bank százalékos dotálását kifogásolja, mert ennél a rendszernél a banknak érdekében áll mentől több hitel kibocsátása. Ez a rendszer azért sem egészséges, mert ezért van módjában a Nemzeti Banknak az, hogy tisztviselőit az államiaknál jobban dotálja. Javasolja a százalékos rendszer beszüntetését s a nemzeti banki tisztviselők fizetésének az állami tisztviselők fizetésével való összehangbahozását.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvileg hozzájárult azzal, hogy a pénzügyminiszter az összegek csökkentésére vigyen a Gazdasági Főtanács elé javaslatot.⁴⁴

⁴² A Közigazgatási Bíróság központja Budapesten, II., Fő utca 1. alatt működött.

A Gazdasági Főtanács jelezte, hogy az adott évben erre a célra több hitelt nem fog javasolni. Lásd mégis a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 22. napirendi pontját.

⁴³ A 273 388/1945.IV-12.BM sz. előterjesztés szerint dr. Ország Nándor a Károlyi-kormány idején rendőrorvos volt, politikai magatartása miatt többször szenvedett üldöztetést; ekkor az OTI rendelőintézeti főorvosa volt.

⁴⁴ A Gazdasági Főtanács 1946. március 5-én tárgyalta a kérdésről. Hozzájárult az újabb jegykölcsön felvételéhez, felhívta azonban a pénzügyminiszter figyelmét arra, hogy a korábbi kibocsátású és 3 1/4%-os kamatozású kincstári jegyeket fokozatosan 1 1/8-ad százalékos kamatozású kincstári jegyekké alakítsa át. (MOL XIX-A-10 XXIV. 5.pont.)

[52] 51

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a Magyar Köztársasági Hivatal [sic!] személyi kiadásaira 300 millió pengő, dologi kiadásaira 300 millió pengő és rendelkezési alap céljára 300 millió pengő, összesen 900 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Dr. Balogh István államtitkár: Arra való tekintettel, hogy az Elnöki Hivatal mindennemű kiadása a Miniszterelnökség költségvetésén keresztül biztosítottatik, szükségesnek tartja, hogy az ilyen költségek iránti kérelmek már előzetesen a Miniszterelnökség tudomásával kerüljenek a minisztertanács elé.

Minisztertanács a magyar köztársasági elnök Elnöki Hivatala részére kilencszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁴⁵

[53] 52

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát az Országos Központi Hitelszövetkezet veszteségeinek kiegyenlítésére 150 millió pengő ellátmány folyósítása tárgyában.

[*Vas*] *Gazdasági Főtanács főtitkára:* Ezt a kérdést a Gazdasági Főtanácsnak még át kell vizsgálnia, ezért kéri levenni a napirendről.

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjesztését a napirendről leveszi.⁴⁶

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[54] 53

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a mesterséges édesítőszeres engedélyilletéke tárgyában.

[*Vas*] *Gazdasági Főtanács főtitkára:* A Gazdasági Főtanács helyesli az engedélyilleték felemelését, azonban szükségesnek látja, hogy a tervezett rendelet helyett a pénzügyminiszter olyan rendelettervezetet készítsen, amely az engedélyilletéket olyan kulcsszám alkalmazásával állapítja meg, amely a tényleges gazdasági viszonyoknak megfelelően akár naponta változtatható. Ezt vagy úgy lehet megoldani, hogy a készítendő rendelettervezetben a pénzügyminiszter felhatalmazást kap a kormánytól az engedélyilleték időnkénti emelésé-

⁴⁵ A pénzügyminiszter előterjesztéseit összefogó borítólapon ehhez a tárgyhöz a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: "Nem világos a személyi kiadások tétele, mert hiszen az Elnöki Hivatal tisztviselői státusba sorolt személyek, meghatározott illetményt élveznek, a költség túlzottnak látszik. Le kellene tárgyalni részleteiben a pénzügyminiszternek az Elnöki Hivatallal."

⁴⁶ A 73 378/1946.IV.a. sz. előterjesztés szerint az Országos Központi Hitelszövetkezet jövedelmeiből képtelen volt fedezni – elsősorban a személyi kiadásait, ezért a pénzügyminiszter három hónapon keresztül havi 500 millió pengő ellátmányt kívánt számára nyújtani. Jelezte, hogy erre tulajdonképpen a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló 1898. évi XXIII. tc. 78. §-a is felhatalmazást adott.

5. 1946. február 15.

re vagy pedig úgy, hogy a tervezett 20 000 pengőt az adópengő mai állásának megfelelően adópengőben állapítja meg, amelynek következtében a jövőben az engedélyilleték az adópengő változásával automatikusan emelkedik vagy csökken. Javasolja, hogy a pénzügyminiszter ilyen irányú rendelettervezetet terjesszen a minisztertanács elé.

Pénzügyminiszter [képviselésében Kemény államtitkár]: Ezt azért nem tudja teljesíteni, mert nagy nehézségek merülnek fel az adminisztráció terén. Kéri, hogy elvileg fogadtassék most el ez az előterjesztése, s később majd egy új előterjesztéssel fog jönni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a pénzügyminiszter dolgozzon ki egy új rendelettervezetet. Annak elfogadásáig ez az előterjesztés lép életbe.⁴⁷

[55] 54

Pénzügyminiszter [képviselésében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a 4300/1945. M.E. sz. rendelet a földadónak búzában való kivetését és lerovását tárgyaló rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁸

[56] 55

Pénzügyminiszter [képviselésében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát az önkormányzati testületek 1945. évi állami támogatásának bejelentése tárgyában.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁹

⁴⁷ A 385/1946./P.M.-X.a sz. előterjesztés az addig érvényben volt rendelkezéssel szemben, amely 1 kg édesítőegység után 1000 pengőben állapította meg az engedélyilletéket, ezt 20 000 pengőre emelte fel. Az előterjesztés mellett megtalálható a Gazdasági Főtanács írásos észrevétele és a rendelet tervezete. Lásd az 1670/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 19. Lásd még a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 32. napirendi pontját.

⁴⁸ A 83 039/1946.P.M.VIII. sz. előterjesztés azért javasolta a 4300/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 8.) módosítását, mert sok kis földterülettel rendelkező személy nem volt képes búzában teljesíteni a földadófizetési kötelezettségét. A 600 négyszögölnél nem nagyobb területtel rendelkező földtulajdonosok számára lehetőséget kívánt biztosítani az adó pénzbeni lerovására. A rendelet tervezete megtalálható az előterjesztés mellett. Lásd az 1680/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 20.

⁴⁹ A 68 991/1946.P.M.I.a. sz. előterjesztésben bejelentette a pénzügyminiszter, hogy 1945 folyamán

Budapest Székesfővárost	52 505 413 000	P
a törvényhatósági jogú városokat	4 197 380 000	P
a megyei városokat	3 732 317 000	P
a vármegyéket	2 481 023 440	P
a községeket	<u>86 723 770</u>	P
összesen	63 063 057 210	P

államkölcsönben részesítette.

[57] 56

Pénzügyminiszter [képviseletében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet 250 000 000 pengő ellátmánya tárgyában.

Minisztertanács a Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet részére ellátmányként kettőszázötvenmillió pengő folyósításához hozzájárult.⁵⁰

[58] 57

Pénzügyminiszter [képviseletében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a miniszterelnök, miniszterek és államtitkárok működési pótlékának megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵¹

[59] 58

Pénzügyminiszter [képviseletében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek újabb megállapítása, valamint az élelmezési havi váltság megállapításával kapcsolatos egyes kérdések rendezése tárgyában.

Rákosi Máttyás államminiszter: Felhívja a minisztertanács figyelmét arra, hogy a minisztériumok nem tudják, hogy hány tisztviselőt fizetnek s az illetményekre globális összegeket kérnek. Kötelezni kellene a minisztériumokat, hogy 10 napon belül pontosan készítsék el a státusukat. A Gazdasági Főtanács

Rámutatott ezzel kapcsolatban arra, hogy a közületek bevételei a kiadások 10%-át sem fedezték. Elsősorban az adóbevételek nagymérvű lecsökkenése, a társulati adó után fizetett pótdó, a városoknak és községeknek átengedett kereseti adó, valamint a fogyasztási adó a fogyasztás mérséklődése miatt teljesen jelentéktelenné vált. A földreform következtében a mezőgazdasági ingatlanaikból származó jövedelmektől is elestek a városok. Ezzel szemben a személyi kiadásai kon túl fokozott terhet jelentettek az újjáépítési költségek és a megszálló orosz hadsereggel kapcsolatos kiadások.

Mindezzel indokolta a jelentős állami anyagi támogatást.

⁵⁰ A 73 399/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztés a szövetkezet 1946 február havi üzemi költségeinek fedezésére javasolta kiutalni az összeget. A Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult szövetkezet az 1928. évi XLI. tc. alapján a Nagyatádi-féle földreform során földhözjuttattak által fizetett megváltási ár kiegyenlítésére alakult. Állami feladatok megoldására szolgált. A külföldi hitelezőkkel az alakuláskor kötött megállapodás szerint a szövetkezetet csak ezek egyetértésével lehetett felosztatni. Ezért kívánt a pénzügyminiszter a fenntartásáról egyelőre gondoskodni.

⁵¹ 9182/1946.P.M.II. sz. előterjesztésében a miniszter jelezte, hogy miközben a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek rendezését javasolta, az ország politikájának és közigazgatásának irányítását ellátó miniszterek és államtitkárok részére — az addigi működési pótlék és reprezentációs költség megtérítésének egyidejű megszüntetése mellett — jelentősebb összegű pótlékok fizetését is szükségesnek találta. Az I. és a II. fizetési osztályba tartozó vezetők részére a működési pótlék összegét a törzsfizetés és az élelmezési havi váltság együttes összegének 200%-ában, az államtitkárok esetében pedig 150%-ában javasolta megállapítani.

5. 1946. február 15.

állapítsa meg a tisztviselők fizetésének összegszerűségét s a legközelebbi minisztertanácson újra tegyen a pénzügyminiszter ebben a kérdésben előterjesztést.

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjesztését a napirendről leveszi.⁵²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[60] 59

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a közzolgálati alkalmazottak belföldi hivatalos kiküldetése és átköltözködése alkalmával felszámítható napidíjak újabb megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵³

[61] 60

[Dobi] Földművelésügyi miniszter előterjeszti 31 262/1946. sz. javaslatát a szőlészeti és borászati felügyelői, pincekezelési és altiszti kinevezések tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[62] 61

[Bán] Iparügyi miniszter előterjeszti javaslatát Nádasy Benó áll. ipariskolai főműhelyoktató előléptetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[63] 62

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjeszti javaslatát a román-magyar áruforgalmi megállapodás tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: A külügy részéről kiküldendő Gyárfás Tamás helyébe más személy kijelölését kéri.

⁵² Maga a minisztertanácsi előterjesztés nincs a jegyzőkönyv mellett, csupán a rendelet tervezete s ennek mellékleteként egy kimutatás a tényleges szolgálatban álló közzolgálati alkalmazottak fizetéséről. Ezen kívül a rendelettervezethez tartozó, egy 1946. február 15-én kelt módosító indítvány. Ez a 10 230/1946.II. sz-hoz (ez lehetett a pénzügyminisztériumi előterjesztés száma) a következő kiegészítést javasolta: "A családi pótlékkal rendelkező családtagok után kifizetett élelmezési havi váltság a családi pótlék kiegészítő részének tekintendő és mint ilyen, mind a bírói foglaltság, mind a bírói letiltás szempontjából ugyanazok alá a szabályok alá esik, mint a családi pótlék." Lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 58. napirendi pontját.

A Rákosi Mátyás által kért összeállítást illetően lásd a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁵³ A 9163/1946.P.M.II. sz. előterjesztés megállapította, hogy a kiküldetési napidíjak olyan csekélyek voltak, hogy a legszerényebb igényeket sem fedezték, ezért az egyes tárcáktól érkezett sürgetéseknek eleget téve kezdeményezte a miniszter a kérdés újbóli szabályozását. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd az 1640/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 19.

5. 1946. február 15.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a Külügyminisztérium részéről Gyárfás Tamás helyébe más delegálandó.⁵⁴

[64] 63

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a hivatalos minőségben külföldön tárgyalásokat folytató kiküldöttek gazdasági természetű megbeszéléseivel kapcsolatban szükséges intézkedések tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁵

[65] 64

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a készbőráru- és lábbeliforgalom szabályozásáról szóló 7010/1945. M.E. sz. rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁶

⁵⁴ A 4202/1946.II.fő./K.Sz.M. sz. előterjesztés utalt arra, hogy 1945. december 31-ével lejárt a korábban kötött magyar–román árucsereforgalmi megállapodás. Ezért, a román kormány kezdeményezésére, magyar delegációt kíván Bukarestbe küldeni. A javaslat a delegáció vezetőjeként magát a minisztert jelölte meg. A delegáció tagjaként szerepelt a javaslatban Pehr Sándor miniszteri osztálytanácsos, a miniszter titkára, továbbá a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium részéről Hardi Róbert miniszteri osztálytanácsos és Bács Gyula miniszteri titkár; a Közlekedésügyi Minisztériumtól Bebrits Lajos államtitkár; a Külügyminisztériumtól Gyárfás Tamás miniszteri segédtitkár; az Iparügyi Minisztériumtól Luxardo Károlyné miniszteri segédtitkár; a Közellátásügyi Minisztériumtól Medgyessy Béla miniszteri osztálytanácsos; a Pénzügyminisztériumtól Némethy Gyula miniszteri tanácsos; a Magyar Nemzeti Bank részéről Iklódy Szabó Ervin ellenőr.

A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgynál a Miniszterelnökség következő észrevétele olvasható: "A bizottság összeállítása kifogásolható. A korábbi megállapodásnál a Külügyminisztérium által súlyosan kifogásolt megállapodás jött létre, amelyért a Külügyminisztérium Hardi osztálytanácsost tette felelőssé. A bizottság túlzottan széleskörű, mert ha megújításról van szó, egy szűkebb bizottság is elegendő, ha pedig kibővítésről, akkor a kormány határozza meg azt a keretet, amelyben a kibővítés megtörténhet, nehogy a korábbihoz hasonló kifogásolható helyzet álljon elő." Hardi Róbertnek a vezetésével végül öttagú delegáció utazott Bukarestbe. (Szabad Nép. 1946. március 19.) Lásd még a 26. 109. sz. jegyzőkönyv 23. napirendi pontját.

⁵⁵ A 3367/1945.II.fő./K.Sz.M. sz. előterjesztés hivatkozva arra, hogy különböző esetekben a magyar hivatalos külföldi kiküldöttek gyakran az ország gazdasági érdekeivel nem egyező megállapodásokat kötöttek, kérte annak elrendelését, hogy külkereskedelmet érintő tárgyalásokat más tárcák képviselői csak a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium előzetes tudomásával, szempontjainak figyelembevételével folytathassanak. Kérte bevonni ilyen esetekben a Külkereskedelmi Igazgatóság helyi kirendeltségét is.

⁵⁶ Az 1700/1946./I.1./1945. K.Sz.M. előterjesztés hivatkozva arra, hogy a 12 400/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 23.) a börgazdálkodást a közellátásügyi miniszter hatásköréből az iparügyi miniszterre ruházta, szükségesnek látta a készbőráru és a lábbeli kereskedői forgalmának szabályozásáról szóló 7010/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. augusztus 28.) módosítását. Jelezte, hogy megállapodott az iparügyi miniszterrel, mely bőráru forgalmának ellenőrzése tartozzék a kereskedelem- és szövetkezetügyi tárcához. Lásd az 1870/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 27.

5. 1946. február 15.

[66] 65

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Fülöp József I. osztályú irodatisztté való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Fülöp József posta műszaki segédtsztnak I. osztályú irodatisztté való kinevezéséhez hozzájárult.

[67] 66

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Cserzy Béla miniszteri tanácsossá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Cserzy Béla miniszteri osztálytanácsosnak miniszteri tanácsossá való kinevezéséhez hozzájárult.⁵⁷

[68] 67

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a beszerzési csoportja részére nyújtandó kölcsönre 306 millió 750 ezer pengő hitel engedélyezése tárgyában.

[Vas] *A Gazdasági Főtanács főtíkára*: A Gazdasági Főtanács a kölcsön folyósításához nem járul hozzá.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: Minisztériuma abban a különleges helyzetben van, hogy a Közlekedésügyi Minisztériumtól való elválása alkalmával a Közlekedésügyi Minisztérium rendelkezésére bocsátott hasonló hitelek ott is maradtak, ennek folytán beszerzési csoportját újonnan kellett megalakítania és szükséges tőkével nem rendelkezik.

Minisztertanács a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium beszerzési csoportja részére háromszázhatmillió-hétszázötvenezer pengő folyósításához hozzájárult.⁵⁸

[69] 68

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* bejelenti, hogy az irodagép szükségletek tárgyában készített előterjesztését a napirendről leveszi.⁵⁹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

⁵⁷ A 20 491/1945.Eln.főo.K.Sz.M. sz. előterjesztésből kitűnik, hogy dr. Cserzy Bélát a minisztérium belkereskedelmi politikai ügyek szakosztályának vezetőjévé nevezték ki az V. fizetési osztályba.

A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgyhoz a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: "A kinevezés indokolatlan, néhány hónappal ezelőtt lett osztálytanácsos, 40 éves, különleges érdemei nincsenek."

⁵⁸ A 612/1946.Eln.fő.K.Sz.M. sz. előterjesztés szerint étkezdét, fodrász, cipő- és ruhajavitó műhelyt kívánt létesíteni a miniszter. Az előterjesztés mellett megtalálható a Gazdasági Főtanácsnak a javaslat teljesítését elvető véleménye is.

⁵⁹ A 656/1946.Eln.fő.K.Sz.M. sz. előterjesztés 24 db írógép és 4 db számológép beszerzésére vonatkozó igényt tartalmazott. Jelezte, hogy a Közlekedésügyi Minisztériumtól való különválás idején (1945. november 15.) azt remélte, hogy megfelelő számú irodagépet vehet majd igénybe a jogelődtől, ez azonban nem következett be. Feltehető azonban, hogy azért vette le a napirendről a kérést, mert a közlekedésügyi miniszter mégis átadott számára gépeket.

[70] 69

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* a mezőgazdasági szövetkezetek központi felügyeletéről és ellenőrzéséről valamint eredményes működésük biztosításáról szóló törvényjavaslatát terjeszti elő és kéri, hogy azt a Nemzetgyűléshez benyújthassa.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Nem járulhat hozzá ebben a formában, mert a Hangyára vonatkozó részben nem fedi a pártközi értekezlet határozatát.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: Nem tartja ellentétesnek a 12. §-ban foglaltakat a pártközi értekezlet határozatával. Mindenesetre a Hangya mielőbbi felszámolását tartja kívánatosnak.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Veszélyesnek tartja a Hangya azonnali felszámolását, amikor nagyon sok közellátási feladatot csak egy ilyen jól beszerezett szerv útján lehet lebonyolítani. Sok időbe telik, amíg az újonnan felállított szövetkezetek a Hangyához hasonló szervezettséggel fognak rendelkezni, addig az időig pedig a Hangyára feltétlenül szükség van.

[Nagy] *Miniszterelnök* javasolja a kérdésnek újból pártközi értekezlet elé vitelét.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: Bármilyen olyan megoldást, ami a szövetkezetek egészséges kialakulására vezet hajlandó elfogadni, előterjesztését most a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁰

[71] 70

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen a „II. sz. vezetékes híradástechnikai” tanszék megszervezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶¹

[72] 71

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Szegedi Tudományegyetem matematikai és természettudományi karán általános és fizikai kémiai tanszék megszervezése tárgyában.

⁶⁰ Lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját és jegyzeteit, valamint a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pontját.

A pártközi értekezleten kialakult vitáról lásd e jegyzőkönyv b) mellékletét.

A Hangya Termelő, Értékesítő és Fogyasztási Szövetkezet 1898-ban gróf Károlyi Sándor (1831–1906) kezdeményezésére alakult. Jelentős vagyonnal, csaknem kétezer tájszövetkezettel s egymilliónyi taggal rendelkezett. 1947-ben beolvasztották a Magyar Országos Szövetkezeti Központba.

⁶¹ A 16 435/1946.V.K.M.V. sz. előterjesztésből kitűnik, hogy az egyetem gépész és vegyészmérnöki karán működött villamos híradástechnikai tanszéket — a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter javaslata alapján — kívánta kettéválasztani: I. számú vezetéknélküli híradástechnikai és II. számú vezetékes híradástechnikai tanszékre.

5. 1946. február 15.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶²

[73] 72

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* bejelenti, hogy előterjesztését a tudományegyetemek jog- és államtudományi karainak doktori szigorlati szabályozása tárgyában a honvédelmi miniszter észrevétele folytán a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶³

[74] 73

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Varga Jenőnek a VI. fizetési osztályba való soronkívüli előléptetése tárgyában.

Minisztertanács Varga Jenőnek a VI. fizetési osztályba való előléptetéséhez hozzájárult.⁶⁴

[75] 74

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Bisztray Gyula egyetemi ny. rendes tanár közszolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁵

⁶² A 69 535/1945.V.K.M.V. sz. előterjesztés jelezte, hogy az egyetem matematikai és természettudományi karán volt két vegytani tanszék a kémia korszerű művelésének és a vegyész-, gyógyszerész-, orvos- és tanárképzés terén rájuk hárult feladatoknak megnyugtató módon nem tudott eleget tenni. Nem volt külön tanszéke viszont az általános és fizikai kémiának. Ezért feltétlenül szükségesnek tartotta a harmadik tanszék létesítését.

⁶³ A közoktatásügyi miniszter 900/1946.eln. sz. előterjesztésében röviden vázolta a nevelésügy és az oktatásügy megreformálására irányuló törekvéseit, amelyeknek szerves részeként említette az egyetemi oktatás reformját. Rámutatott arra, hogy az egymásba fonódó kérdéseket ugyan nem lehetett egyszerre megoldani, bizonyos részleges változtatásokat mégis szükségesnek tartott. Ilyen, a demokratikus igényeknek megfelelő reformtörekvésként mutatta be a jog- és államtudományi karek tanulmányi- és vizsgarendjének módosításáról szóló tervezetét, valamint a tudományegyetemek jog- és államtudományi karainak doktori szigorlati szabályzatát.

Jelzete, hogy mindkét szabályzatot megtárgyalták a tudományegyetemek, valamint az Országos Köznevelési Tanács is. A történelmi hagyományokra tekintettel kérte, hogy a szabályzatokat a minisztertanács hozzájárulása után az államfő elé terjeszthesse jóváhagyás végett.

Mindkét szabályzat tervezete megtalálható az előterjesztés mellett.

A honvédelmi miniszter észrevétele — ami nem található a jegyzőkönyv mellett — feltehetőleg az 1889. évi XXVI. tc. 1. §-ban biztosított katonai kedvezmény eltörlését tartalmazó 5. §-sal állt kapcsolatban. Lásd még a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 48. napirendi pontját.

⁶⁴ A közoktatásügyi miniszter 20 418/1946.IV. sz. előterjesztése Varga Jenő (1907-?) testnevelőtanárnak a Testnevelési Főiskolán való előléptetésére vonatkozott.

⁶⁵ A közoktatásügyi miniszter 11 164/1946.V. sz. előterjesztésében dr. Bisztray Gyula (1903–1978) egyetemi tanár korábbi szolgálati idejének beszámítására tett javaslatot. 1926-tól a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium miniszteri tanácsosa volt, 1943 áprilisában a Pázmány

[76] 75

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti 16 501/1946. számú javaslatát Gáspár Ödön [tanító] és társai rehabilitálása ügyében.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[77] 76

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Szabados Jenő népiskolai igazgatónak a VII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Szabados Jenő népiskolai igazgatónak a VII. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.

[78] 77

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Pázmány Péter Tudományegyetem orvostudományi karán a bőr- és nemikórtani tanszéken megüresedett állások betöltése tárgyában.

Rákosi Mátvás *államminiszter* kifogásolja, hogy dr. Rajka Ödön nem első helyen lett jelölve, holott az Egészségügyi Tanács őt jelölte első helyen.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* az ügy kivizsgálásáig előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁶

[79] 78

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a tartásdíjak és más hasonló szolgáltatások meghatározása tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult azzal, hogy az ilyen szolgáltatások meghatározásánál szorzószámot kell alkalmazni.⁶⁷

[80] 79

[Riesz] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát az árvízveszély elleni védekezés érdekében szükséges büntetőjogi rendelkezések és a rögtönbíráskodás újabb kiterjesztése és kihirdetésének elrendelése tárgyában.

Péter Tudományegyetem bölcsészettudományi karán kapott magántanári képesítést, majd 1945 novemberében nyilvános rendes tanárrá nevezték ki.

⁶⁶ A közoktatásügyi miniszter 17 167/1946.V. sz. alatt a budapesti egyetem orvostudományi karán megüresedett bőr- és nemikórtani tanszékre dr. Földvári Ferenc egyetemi magántanár kinevezésére tett javaslatot. Jelentette egyben, hogy az orvostudományi kar az említett kívül dr. Melczér Miklóst, dr. Géber Jánost, dr. Rajka Ödönt és dr. Szodorai Lajost is jelölte. Lásd még a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 43. napirendi pontját.

⁶⁷ A T.2724/1945. sz. igazságügyi előterjesztés — tekintettel a pénz vásárló erejének csökkenésére — a tartásdíjak és más hasonló szolgáltatások mindig újbóli kiszámítása helyett, az alperes kötelezettségét adópengőben, vagy az illető illetményének bizonyos hányadában, esetleg a termelő foglalkozást folytató tartásra kötelezett személy termékei árának bizonyos hányadában való meghatározására tett javaslatot. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd az 1840/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 24.

5. 1946. február 15.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁸

[81] 80

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát az egységes bírói és ügyvédi vizsgára bocsátáshoz szükséges joggyakorlat tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁹

[82] 81

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a büntetőjogi értékhatárok, úgy-szintén a pénzbüntetés és pénzbírságok értékének újabb felemelése tárgyában.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtthkára*: A Gazdasági Főtanács javasolja, hogy a pénzbírságokat adópengőben állapítsák meg.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁰

[83] 82

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a köztisztviselői esküforma tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* javasolja, hogy az eskütétel megfelelő ünneplés keretében között történjék és ennek formalitása szabályoztassék.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Különbséget kell tenni a hadsereg tagjainak esküformája és a tisztviselői esküforma között, mert a hadsereg tagjai az államfőre teszik az esküt.

⁶⁸ Szám nélküli előterjesztésében az igazságügyminiszter — helyt adva a földművelésügyi miniszternek az árvíz- és belvízvédelem céljait szolgáló vagyontárgyak megrongálói és eltulajdonítói, valamint a közlekedésügyi miniszternek a hidak helyreállítását hátráltató hasonló bűncselekmények elkövetői elleni panaszát — a rögtönbíráskodás újabb kiterjesztésére és kihirdetésére tett javaslatot. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Az árvízveszély elleni védekezés érdekében szükséges büntetőjogi rendelkezést az 1820/1946. ME sz. rendelet, a rögtönbíráskodás újabb kiterjesztésének és kihirdetésének elrendelését az 1830/1946. ME sz. rendelet tartalmazza. Mindkét rendelet a MK 1946. február 22-i számában jelent meg.

⁶⁹ A T.412/1946. sz. előterjesztésben az igazságügyminiszter — figyelemmel a népbíróóságok és a népügyészségek jól bevált fogalmazókkal és népügyészekkel való ellátására — lehetőséget kívánt adni arra, hogy más területen (rendes bíróságnál, ügyvédnél, Kincstári Jogügyi Igazgatóságnál vagy közalapítványi ügyigazgatóságnál) folytatott gyakorlat mellőzésével, csupán a népbíróóságon, illetve népügyészségen végzett munka alapján is jelentkezessenek jogászok egységes bírói és ügyvédi vizsgára.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd az 1810/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 23.

⁷⁰ A T.450/1946. sz. igazságügyminisztériumi előterjesztés a pénz értékének csökkenésére tekintettel a 11 220/1945. ME sz. rendeletben (MK 1945. november 27.) megszabott értékhatárok, pénzbírságok tízszeresében való megállapítására tett javaslatot. Az előterjesztés mellett megtalálható a Gazdasági Főtanács álláspontját tükröző levél és a rendelet tervezete. Lásd a 2000/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 27.

5. 1946. február 15.

[Nagy] *Miniszterelnök* javasolja, hogy a honvédségnél is ugyanazt az esküformát használják, mint a polgári tisztviselőknél.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷¹

[84] 83

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a munkáltató és a gazdasági, vagy háztartási munkavállaló között létrejött szolgálati szerződésből eredő követelések érvényesítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷²

[85] 84

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát a hadbírák képesítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷³

[86] 85

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* bejelenti, hogy Kéri Kálmán előléptetése tárgyában készített előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁴

⁷¹ Lásd a hivatali (szolgálati), közjegyzői (közjegyzőhelyettesi), ügyvédi és honvédségi eskü, illetőleg fogadalom szabályozása tárgyában kiadott 1850/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 26.

⁷² Lásd az [1.] 84. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját és jegyzetét. A jelen jegyzőkönyv mellett minisztertanácsi előterjesztés nem található, csupán a rendelet tervezete. Lásd az 1800/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 23.

⁷³ A 3369.eln.bjogi-1946.HM. sz. előterjesztés abból indult ki, hogy a hadbírók a beosztási helyükön a magasabb parancsnok jogi tanácsadói is ezért gyakran kellett fontos magánjogi, kereskedelem- és váltójogi kérdésekben is véleményt nyilvánítaniuk. Ezeknek az igényeknek csak akkor tudtak kellően megfelelni, ha a legmagasabb jogi szakképzettséggel, az egységes bírói és ügyvédi vizsgával rendelkeztek. Az 1930. évi III. tc. 100. §-a lehetőséget is adott arra, hogy a honvéd igazságügyi szolgálatához szükséges előképzettség feltételeit a honvédelmi miniszter az igazságügyminiszterrel közösen a polgári büntető igazságszolgáltatáshoz hasonló módon szabályozza. Erre került sor az előterjesztés mellett található rendelettervezet, illetve rendelet útján. Lásd az 1770/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 27.

⁷⁴ Kéri Kálmán (1901–1994) vezérkari ezredes, a Dálnoki Miklós Béla vezérezredes parancsnoksága alatt állott 1. magyar hadsereg vezérkari főnöke volt. Az 1067/1946.H.M.eln. sz. előterjesztés vezérnaggyá való előléptetését célozta. Ezzel akarta elismerni a miniszter a Vörös Hadsereghez történt 1944. október 16-ai átállásban vitt szerepét. Kéri azonban 1945. március 3-án politikai intrika miatt letartóztatták. Szabadulása után a polgári életben helyezkedett el. Ez lehetett az oka annak, hogy az előterjesztést levették a napirendről. Csak 1990 márciusában léptették elő tartalékos vezérnaggyá, majd 1991-ben vezérezredessé. 1990-ben országgyűlési képviselő lett s korelnökként ő nyitotta meg az 1990. május 2-án összeült új Országgyűlést.

5. 1946. február 15.

[87] 86

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát a háború idejére szóló honvéd büntetőjogi eljárási rendelkezések alkalmazásának megszüntetése, továbbá a honvéd igazságügyi tervezet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷⁵

[88] 87

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* bejelenti, hogy a honvédségi ellátást érintő egyes kérdések szabályozása tárgyában készített előterjesztését a következő minisztertanácson kívánja előterjeszteni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁶

[89] 88

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát az 1924. évfolyam egy részének katonai szolgálatra való igénybevétele tárgyában készített törvényjavaslatát és felhatalmazást kér annak a Nemzetgyűléshez való benyújtásához.

Rákosi Mátyás államminiszter: Az ország gazdasági helyzete megköveteli a honvédségnél is a nagyarányú létszámcsökkentést.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: További csökkentés mellett nem tud a honvédséggel szemben támasztott igényeknek eleget tenni.

[*Nagy*] *Miniszterelnök* javasolja, minthogy az előterjesztés a napirendre felvéve úgyszemint volt, ne tárgyalják.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjesztését visszavonja.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁷

⁷⁵ Az 1921.eln.bjogi.-1945.H.M. sz. előterjesztés a háború tényleges befejezése következtében javasolta felszámolni a háború idejére szóló büntető eljárás jogi szabályait. Így a jogászai szakképzettséget nélkülöző magasabb parancsnoknak (illetékes parancsnoknak) a büntető eljárásokat meghatározó kivételes felhatalmazását javasolta megszüntetni. Gondoskodni kívánt az önálló honvéd ügyészségek felállításáról, a honvéd törvényszéki és honvéd ügyészségi kirendeltségekről, a korábbi illetékes parancsnoki jogkörnek a megfelelő honvéd bírósági, honvéd ügyészségi szerveknek való átadásáról, intézkedett a magasabb katonai parancsnokságok jogairól, a törvényszékek illetékességéről, a rögtönbíráskodásról, az ítélet végrehajtásáról. Lásd az 1740/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 27.

⁷⁶ Lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 133. napirendi pontját és a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 27. napirendi pontját.

⁷⁷ Az 5416.eln.közjg.-1946.H.M. sz. előterjesztés egyrészt hangsúlyozta, hogy a honvédség huzamosabb ideje szolgáló, idősebb évfolyamokból származó tagjainak felváltása szükséges, ehhez a Szövetséges Ellenőrző Bizottság hozzájárult. Másrészt rámutatott arra, hogy az 1924-es évfolyam szabályos sorozása politikailag nem kívánatos, mivel csak néhány ezer fő behívásáról volt szó, s az alkalmasságot — az orvosi vizsgálaton túl — fokozottan előtérbe kívánta helyezni. Az előterjesztés mellett megtalálható a törvényjavaslat tervezete.

Törvényt nem adtak ki e tárgyban.

[90] 89

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát Ráth A. Zoltán kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Ráth A. Zoltán igazgató főorvosnak az V. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.⁷⁸

[91] 90

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Blanár Lászlónak a VI. fizetési osztályba tiszti főorvossá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Blanár Lászlónak a VI. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.⁷⁹

[92] 91

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Wirkmanné Jancsik Aranka védőnőnek a IX. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Wirkmanné Jancsik Arankának a IX. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.

[93] 92

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Varga Edit és Markovics Ibolyának a képesítési kellékek megléte alóli felmentése tárgyában.

Minisztertanács dr. Varga Edith és Markovics Ibolya részére a képesítési kellék alóli felmentéshez hozzájárult.

[94] 93

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az Országos Családpénztár részére 20 millió pengő forgótőke engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az Országos Családpénztár részére húszmillió pengő forgótőke kölcsön folyósításához hozzájárult.⁸⁰

[95] 94

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az Újságírók Szanatórium Egyesülete részére 10 millió pengő államsegély folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az Újságírók Szanatórium Egyesülete részére tízmillió pengő államsegély kiutalásához hozzájárult.⁸¹

⁷⁸ A 76 618/1946.N.M.VIII. sz. előterjesztés szerint dr. Ráth A. Zoltán a Budapest-Lipótmezei Állami Elme- és Ideggyógyintézet Tatára kihelyezett részlegének igazgató főorvosa volt.

⁷⁹ A 182 264/1946.N.M.V. sz. előterjesztés szerint dr. Blanár László Békés vármegye tiszti főorvosa volt.

⁸⁰ A 21 500/1946.N.M.I.4. sz. előterjesztésből kitűnik, hogy a kölcsön az Országos Családpénztár alkalmazottainak természetbeni ellátására, az úgynevezett beszerzési csoport felállítására volt szükséges.

⁸¹ A 40 339/1946.N.M.II./2. sz. előterjesztés szerint a 750 újságírónak, családtagokkal együtt 1950 személynek az egészségügyi ellátását végző Szanatórium Egyesület társadalombiztosítási

5. 1946. február 15.

[96] 95

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az OTBA által nyújtott temetési segélyek szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸²

[97] 96

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az állami gyermekmenhelyek részére felszerelés céljára 7500 millió, továbbá gyermekmenhelyek cipő és ruhaellátására 36 milliárd pengő igénylése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztésekben megjelölt célokra összesen tízmilliárd pengő folyósításához járult hozzá azzal, hogy a honvédelmi miniszter [a] rendelkezésére bocsátott ruházati anyagokat adja át a népjóléti miniszternek erre a célra.⁸³

[98] 97

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az állami gyermekmenhelyek cipőszükségletének biztosítása tárgyában.

[*Báránys*] *Közellátásügyi miniszter*: A mezőgazdasági munkásság érdekében megvédése szempontjából az előterjesztéshez nem járul hozzá, a gyártott cikkeknek erre a célra legfeljebb 10%-át tudja rendelkezésre bocsátani.

Minisztertanács az előterjesztéshez, a közellátásügyi miniszter javaslatának figyelembevételével, hozzájárult.⁸⁴

feladatainak támogatására kérte az összeget. Az egyesület által igényelt 50 millió pengő helyett, azonban egyelőre csak 10 millió pengős támogatást javasolt, ezt viszont nem hitel, hanem államsegély formájában.

⁸² A 13 377/1945.N.M.II. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az Országos Tisztviselői Betegségélyezési Alap — az érvényben volt rendelkezések szerint — a terhére folyósított temetési segély összegét az elhalálozás időpontjában alapul szolgáló havi járandóságok figyelembevételével kellett megállapítani. A háborús események következtében elhalt személyek nagyobb számban való exhumálására, végleges eltemetésére azonban csak jóval később került sor, közben a pénz értéke is romlott. Ezért javasolta, hogy a temetési segély összegét ne az elhalálozás, hanem a biztosítottnak a végleges eltemetés hónapjában érvényes illetménye alapján fizessék ki. Lásd az 1860/1956. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 8.

⁸³ A 21 989/1946.N.M.I./3. sz. előterjesztés elsősorban az állami gyermekmenhelyek háborús épületkárait, ágynemű felszerelésének hiányaira utalva kért állami támogatást.

⁸⁴ A 21 990/1946.N.M. I./3. sz. előterjesztésben a népjóléti miniszter jelezte, hogy az állami menhelyeken lévő gyermekek cipőellátását nem volt képes megoldani. Kérte, hogy az iparügyi miniszter által zárolt 10 362 pár cipőből — a népruházási akcióra szükségessé 2000 pár bakancs után — fennmaradó mennyiséget bocsássa a kormány a gyermekvédelem rendelkezésére. Javasolta továbbá, hogy az ország számottevő cipőüzemei gyermekcipőt más célra mindaddig ne állítsanak elő, amíg az állami gyermekvédelem cipőszükséglete kielégítést nem nyer.

5. 1946. február 15.

[99] 98

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Reiss Eleknek az V. fizetési osztály 1. fokozatába való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Reiss Eleknek az V. fizetési osztály 1. fokozatába való kinevezéséhez hozzájárult.⁸⁵

[100] 99

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát özv. Jörös Jenőné nyugellátásának rendezése tárgyában.

Minisztertanács özv. Jörös Jenőné nyugellátásának a IX/3. fizetési osztály szerinti rendezéséhez hozzájárult.

[101] 100

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Bendenritter Ferencnek a VI. fizetési osztályba történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Bendenritter Ferencnek a VI. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.⁸⁶

[102] 101

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Doleschall Frigyesnek a VI. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Doleschall Frigyesnek a VI. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.⁸⁷

[103] 102

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a minisztérium részbeni elhelyezésére szolgáló Akadémia utca 3. sz. alatti épület átalakítási költségeire 4 350 000 000 P. hitel folyósítása tárgyában (860/1946. sz.)

A közellátásügyi miniszter felszólalását illetően lásd az [1.] 84. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

⁸⁵ A 101 987/1946.N.M. I/3. sz. előterjesztésben dr. Reiss Elek korábban származása miatt háttérbe szorított orvost a szombathelyi állami gyermekmenhely igazgató főorvosává javasolta kinevezni.

⁸⁶ A 182 948/1946.N.M. V. sz. előterjesztés dr. Bendenritter Ferenc budapesti állami szemkórházi orvost a közegészségügyi felügyelők és tisztiorvosok létszámába javasolta kinevezni. Jelezte a miniszter, hogy nevezettet, korábbi munkássága alapján, a trachomaügyek szakfelügyelőjeként kívánta foglalkoztatni.

⁸⁷ A 76 475/1945.VIII. sz. előterjesztés szerint dr. Doleschall Frigyes (1897–1964) orvos, 1939-ben a lévai állami kórház igazgató főorvosa lett. Csehszlovákiából történt kiutasítása után a Budapesti Angyalföldi Állami Elme- és Ideggyógyintézetben teljesített szolgálatot.

1951-től 1953-ig egészségügyi miniszterhelyettes, majd 1957. február 28-ától haláláig egészségügy-miniszter volt.

5. 1946. február 15.

Minisztertanács az Akadémia utca 3. sz. alatti épület átalakítási költségeire négy milliárd-háromszázötvenmillió pengő folyósításához hozzájárult.⁸⁸

[104] 103

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a miskolci közkórház részére 500 millió pengő államsegély kiutalása iránt.

[*Vas*] *A Gazdasági Főtanács főtitkára* ezt az összeget túl magasnak tartja, legfeljebb 300 millió pengő folyósításához tud a Gazdasági Főtanács hozzájárulni.

Minisztertanács a miskolci közkórház részére 300 millió pengő államsegély kiutalásához hozzájárult.

Minisztertanács 15 óra 30 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Nagy Ferenc

Gévelt tisztázat a miniszterelnök és a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál a miniszterek és az államtitkárok kézjegyükkel látták el a jegyzőkönyvet. Nem található a felsorolásban Vas Zoltán neve, így az ő, továbbá Rákosi Mátyás és Gordon Ferenc aláírása nem szerepel a jegyzőkönyvön. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 2-4., a 7., a 9-11., a 15., a 19-33., a 35., a 39-42., a 45-50., az 52-61., a 63-82., a 84-87. és a 89-103. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

Az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi ponthoz tartozó a) melléklet.

307/pol/1946.

Minisztertanácsi előterjesztés

[A külügyminiszter jelentése a csehszlovák-magyar lakosságcsere ügyében folytatott tárgyalásairól.]

I.

Kérem a Minisztertanácsot méltóztassék hozzájárulni ahhoz, hogy a Prágában folyó hó 6-tól 10-ig terjedő időben lefolytatott tárgyalások eredményeként egy magyar-csehszlovák lakosságcsere ügyében létesítendő megállapodás és az ahhoz tartozó kiegészítő okiratoknak a Csehszlovák Köztársaság megbíztottjával történő aláírása iránt a további intézkedéseket megtehessem.

⁸⁸ A Népjóléti Minisztérium eredetileg a Földművelésügyi Minisztérium mai (Kossuth Lajos téri) épületében volt elhelyezve. 1946 március elején költözött át az Akadémia utca 3. sz. alá.

II.

A Minisztertanács annak idején adott felhatalmazása alapján folyó hó 6-tól 10-ig terjedő időben Prágában tárgyalásokat folytattam Clementis csehszlovák külügyminiszter-helyettessel,⁸⁹ a Csehszlovákiában lakó magyar és a Magyarországon lakó szlovák és cseh lakosság kérdései tárgyában. A csehszlovák tárgyalók ez alkalommal is a kérdéskomplexum egyetemes megoldását sürgették, minthogy azonban a csehszlovákiai magyarság problémájának megoldására közös tárgyalási alapot találni nem sikerült, hozzájárultak ahhoz, hogy egyelőre csak egy szűkebb körű megoldásra nézve létesítsünk megállapodást, amely megoldásnak a lényege az, hogy a Magyarországon lakó és a Csehszlovákiába való kitelepítésre önként jelentkező szlovákok számával azonos számú magyart telepítsünk vissza Csehszlovákiából.

E kérdés rendezésére vonatkozóan a magyar küldöttség kész egyezménytervezettel ment Prágába, amelyet az első ülésen átnyújtott a csehszlovák delegációnak; a csehszlovák delegáció szintén kidolgozott egy megállapodás-tervezetet, úgyhogy a tárgyalások lényegileg e két tervezet összeegyeztetésére, illetve az azokban mutatkozó eltérések áthidalására irányultak.⁹⁰

A szívélyes légkörben és tárgyilagos módon a kölcsönös megértés szellemében lefolyt tárgyalások eredményeként megállapodás jött létre az említett keretek között mozgó lakosságcsere-re vonatkozó egyezmény, valamint az azt kiegészítő egyéb okiratok tekintetében. Ezen szövegeket az alábbiakban van szerencsém ismertetni.

Az egyezménytervezet két részből, vagyis magából az egyezménytervezetből és az ahhoz tartozó függelék tervezetéből áll. A tervezet I. cikke megadja a jogot a Magyarországon állandó lakóhellyel bíró szlovákoknak arra, hogy Szlovákiába való átköltöztetésüket kérjék. Az átköltözést a magyar kormány nem akadályozhatja meg, a csehszlovák kormánynak azonban jogában áll egyes személyek ellen a függelékben közelebbről megjelölt okokból kifogással élni. A kifogásokkal szemben a magyar kormány ellenvetéssel élhet, amely esetben a

⁸⁹ Clementis, Vladimír (1902–1952) ügyvéd. 1924-től Csehszlovákia Kommunista Pártjának tagja. 1935-től 1938-ig parlamenti képviselő. A német megszállás idején Franciaországba, majd Angliába emigrált. 1945 után külügyminisztériumi államtitkár. 1948-tól 1951-ig külügyminiszter. 1951-ben koholt vádak alapján letartóztatták. 1963-ban rehabilitálták.

⁹⁰ A lakosságcsere kérdéséről 1945. december 3-án Prágában megkezdett tárgyalás folytatása ügyében 1946. január 31-én tartott minisztertanácsi ülés (83. sz. jegyzőkönyv 31. napirendi pont) foglalkozott.

A Külügyminisztérium előterjesztésének mellékletét képezte egy 1–12. §-ból álló magyar egyezménytervezet. (MOL XIX-J-1-a 42.d. IV-66, 78–86. pp.) Ezt előzetesen átadták a csehszlovák félnek. A csehszlovák fél csak a Prágába érkezett magyar delegációnak adta át az ezzel kapcsolatos álláspontjáról készített feljegyzést. (MOL u.o. 101–111. pp.)

5. 1946. február 15.

vitát vegyes bizottság⁹¹ dönti el. A kitelepülő személyek elköltözésükkel elvesztik a magyar állampolgárságot és csehszlovák állampolgárokká válnak.

A II. cikk értelmében a csehszlovák kormány a kiköltözések előkészítésére, a jelentkezésre vonatkozó nyilatkozatok átvételére és az egész akció további lebonyolítására külön bizottságot küldhet Magyarországra, amely a magyar hatóságokkal a bizottsághoz beosztandó magyar összekötők útján érintkezik. A III. cikk szerint a magyar kormány e bizottságnak tevékenységére minden támogatást megad, biztosítja számukra Magyarország területén a szabad mozgást és a szlovákokkal való szabad érintkezés lehetőségét. A bizottság és annak tagjai viszont tartózkodni kötelesek a magyar állam szuverenitásába ütköző vagy a magyar néppel ellenséges mindennemű megnyilatkozástól.

A III. cikkhez tartozó függelék szerint a lakosság között írásban és szóban, valamint rádió útján propagandát fejthet ki, azonban kizárólag szlovák nyelven. Minden községben két nyilvános népgyűlést tarthat. Erre a propaganda-tevékenységre hat hét áll a bizottság rendelkezésére.

A IV. cikk szerint a kiköltöztetésre irányuló szándékot az egyezmény aláírásától számított 3 hónap alatt kell a bizottságnál bejelenteni, igazolt késelem esetén azonban a bejelentés egy további hónap alatt is megtehető. A kitelepítésre jelentkezett személyek névsorát és egyéb adatait a bizottság a három hónapos határidő lejártá után egy hónappal, illetve a póthatáridő lejártá után 15 nappal a magyar kormányval közölni köteles. Az egyezményhez tartozó levélváltás szerint azonban a magyar kormánynak joga van a beérkezett nyilatkozatokról az összekötő útján nyomban tudomást szerezni.

Az V. cikk szerint Csehszlovákiának jogában áll a Magyarországról való kitelepítésre jelentkezett szlovákok számával egyenlő számú Csehszlovákiában állandó lakóhellyel bíró olyan magyart kitelepíteni, aki csehszlovák állampolgárságát a vonatkozó csehszlovák jogszabályok szerint elvesztette. E számon felül kitelepíthet még a csehszlovák kormány a Szlovák Nemzeti Tanács 1945. évi május 5-én kelt rendeletének 1–4. §-ai alá eső magyar háborús bűnösöket, valamint e rendelet 5. §-a alá eső kisebb háborús bűnösöket is, akiknek száma azonban az ezret nem haladhatja meg.⁹²

⁹¹ A lakosságcserével kapcsolatos csehszlovák–magyar vegyes bizottság tagja magyar részről Ruttkay László és dr. Geönczöl Tibor, csehszlovák részről dr. Okáli és dr. Prohászka volt. Lásd még a jelen minisztertanácsi előterjesztés további részeit, valamint a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 3. és az [50.] 133. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁹² Egyrészt a Szlovák Nemzeti Tanács belügyi megbízottjának 1945. május 5-én kiadott rendeletére vonatkozott az utalás, amely alapján kézi csomaggal áttették a határon azoknak a magyaroknak a többségét, 31 780 személyt, akik 1938. november 2-a után települtek át a Magyarországhoz visszacsatolt területre, illetve akiket háborús bűnösnek minősítettek. Az ekkor még ottmaradtak rendkívüli áttelepítéséről volt szó. (Janics Kálmán: A hontalanság éve. Ilyés Gyula előszavával. München, 1979. 153–154. pp.) Másrészt a 33/1945. sz. csehszlovák elnöki

5. 1946. február 15.

A kitelepített személyeket Magyarország befogadni tartozik, azok áttelepítésük tényénél fogva magyar állampolgárokká válnak.

E rendelkezéseket kiegészíti az V. cikkhez tartozó függeléknek az a rendkívül fontos intézkedése, amely szerint a kitelepítendő magyarok számára be kell tudni a Magyarországra kiutasított vagy oda átköltözött személyeket is, kivéve a háborús bűnösöket a fentebb említett keretek között.

Ugyancsak nagy fontosságú rendelkezést tartalmaz az V. cikket kiegészítő levélváltás, amelyben a csehszlovák kormány kötelezettséget vállal aziránt, hogy a kitelepítendő magyarok társadalmi, foglalkozásbeli és vagyoni rétegződése aránylagosan meg fog felelni a csehszlovákiai összes magyarság e szempontokból való rétegződésének.⁹³

A VI. cikk értelmében az áttelepülésre kerülő személyek ingó vagyonukat minden vám, illeték, kiviteli és behozatali korlátozás stb. nélkül magukkal vihetik. A részletes szabályok megállapítása felől az egyezmény értelmében létesítendő vegyes bizottság fog határozni.

E rendelkezések kiegészítéséül szolgál az a külön levélváltásban lerögzített megállapodás, amely a legutóbbi prágai tárgyalások egyik legértékesebb eredményét jelenti, és amely szerint a Csehszlovákiából már régebben Magyarországra kiutasított vagy átköltözött személyek — azok is, akik 1938. november 2-a után költöztek az ún. visszacsatolt területekre — otthagyt ingóságaikért visszautazhatnak és amennyiben azokat többé nem tudják felatlálni, úgy a vegyes bizottság által megállapítandó méltányos kártérítésben részesülnek.⁹⁴

A VII. cikk szerint az átköltözésre kerülő személyek ingatlanait az az állam szerzi meg, amelyet elhagytak. Az ingatlanokért az azokat megszerző állam kártérítéssel tartozik, amelynek összegét a vegyes bizottság fogja megállapítani. Nem jár kártérítés a földbirtokoknak 50 ha-t meghaladó része után. A kártérítési összegek rendezése a kormányok között függőben levő egyéb pénzügyi kérdések elrendezése során fog megoldást nyerni.

A VIII. cikk a háborús bűnösöknek az egyezmény alkalmazása szempontjából tekintetbe jövő és a fentiekben már ismertetett közelebbi definícióját tartalmazza, a IX. cikk pedig a felek kölcsönös kötelezettségvállalását tartal-

dekrétumra vonatkozott az utalás, amely arról intézkedett, hogy a Magyarországon az áttelepülésre önként jelentkezett szlovákok létszámának megfelelően a csehszlovák kormánynak jogában állt az állampolgárságuktól megfosztott, s ezáltal hontalanná vált magyarok közül kijelölni a kötelezően kiszállítandó magyarokat. (Vadkerty Katalin: A belső telepítések és a lakosságcsere. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony, 1999. 95–98. pp.) A lakosságcsereéről lásd még Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovákizációig. Trilógia a csehszlovákiai magyarság 1945–1948 közötti történetéről. Kalligram Könyvkiadó. Pozsony, 2001., valamint Kertész István: Magyar békeillúziók. 1945–1947. Oroszország és a Nyugat között. Európa-História. Budapest, 1995. c. kötetet.

⁹³ Lásd e minisztertanácsi előterjesztés kommentárjának e. pontját.

⁹⁴ Lásd e minisztertanácsi előterjesztés kommentárjának h. pontját.

5. 1946. február 15.

mazza abban a tekintetben, hogy az áttelepítési műveletekkel kapcsolatban egymásnak minden támogatást meg fognak adni. Így pl. Csehszlovákia kész a szállítások céljaira vasúti gördülő anyagot rendelkezésre bocsátani. A Csehszlovákiából Magyarországra telepítendő személyek szállításával kapcsolatos költségeket Magyarország, a fordított viszonylatban felmerülő költségeket pedig Csehszlovákia fogja viselni. A részleteket a vegyes bizottság szabályozza.

A X. és XI. cikkek az egyezmény végrehajtásának megkönnyítésére hivatott vegyes bizottság felállításáról intézkednek. A bizottságnak két magyar és két csehszlovák tagja lesz, és határozatait egyhangúan hozza. Ha valamely kérdésben nem sikerül egyhangúságot elérni, úgy az ügyet egy, az Egyesült Nemzetek állampolgárainak sorából közösen választandó elnök elnöklete alatt, újból tárgyalják, s ha megállapodás így sem jön létre, az elnök dönt.

A XI. cikkhez tartozó bizalmas levélváltás szerint a két kormány egyetért abban, hogy az elnököt a Szovjetunió állampolgárai közül fogják választani, mielőtt azonban alkalmas személyiségek megnevezése iránt a Szovjetunió kormányához fordulnának, tanácskozni fognak Nagy Britannia, az Egyesült Államok és a Szovjetunió kormányaival.⁹⁵

A vegyes bizottság az egyezmény által kifejezetten hatáskörébe utalt kérdéseken kívül illetékes minden olyan kérdésben, amelyet valamely tárgyaló fél eléje visz.

A XII. cikk kimondja, hogy az egyezmény rendelkezései nem vonatkoznak azokra a magyarokra, akik Csehszlovákia területére 1938. november 2-a után költöztek, a XIII. cikk pedig megállapítja, hogy az egyezmény rendelkezései nem érintik Magyarországnak a fegyverszüneti egyezményben [rögzített] kötelező kötelezettségeit.

A XIV. cikk szerint az egyezményt meg kell erősíteni, az a megerősítő okiratok kicserélésének napján lép életbe.

Az előbb ismertetett okiratokat kiegészíti még egy az egyezmény aláírásával egyidejűleg aláírandó jegyzőkönyv, amely a tárgyalások menetének ismertetése után azt a rendkívül fontos megállapítást tartalmazza, hogy a felek egyöntetűen elismerik azt, hogy a lakosságcserére vonatkozó egyezmény nem oldja meg a csehszlovákiai magyarság problémáit, az továbbra is megoldásra vár.

A jegyzőkönyvben a csehszlovák kormány fenntartja magának a jogot arra, hogy amennyiben a csehszlovákiai magyarság problémájának rendezésére irányuló és tovább folytatandó tárgyalások eredményre nem vezetnének, úgy a kérdést a békeértekezlet elé vihesse, vagy pedig más módon oldja meg. A magyar kormány ezzel szemben ugyanerre az esetre szintén fenntartja magának a jogot arra, hogy az ügyet a békeértekezlet döntése elé bocsássa, arra az esetre

⁹⁵ Lásd e minisztertanácsi előterjesztés kommentárjának g. pontját.

5. 1946. február 15.

pedig, ha a csehszlovák kormány a kérdésnek más eszközökkel való rendezéséhez folyamodnék, úgy szabad kezet tart fenn magának.

A jegyzőkönyv a továbbiakban a csehszlovák kormány nyilatkozatát tartalmazza arra nézve, hogy a csehszlovákiai magyarság sorsának végleges eldöntéséig az ottlakó magyarokkal szemben továbbra is megmarad a magyarok kiutasításának és belső áttelepítésének függőben tartása mellett és nem folya-modik a vagyonek kobzásokhoz sem. Kijelenti még a csehszlovák kormány, hogy az állásuktól megfosztott köztisztviselőknek a létminimumuk fenntartásához szükséges szociális segílyt fog nyújtani. A jegyzőkönyvben végül a két kormány ígéretet tesz arra, hogy a további tárgyalások részére kedvező légkör kialakítása szempontjából sajtójában a lakosságcsere-t kedvező beállításban fogja tárgyalni.

Amennyiben a minisztertanács előterjesztésemhez hozzájárul, úgy hala-déktalanul közölni szándékozom a csehszlovák kormány budapesti képviselő-jével, hogy a magyar kormány az aláírásra készen áll. Egyetértés áll fenn a csehszlovák kormánnyal abban a tekintetben, hogy az aláírás Budapesten esz-közöltessék, és e célból Clementis külügyi államtitkár Budapestre utazzék.

Budapest, 1946. február 15.

Gépelt tisztázat karbonpapírral készített, aláírás nélküli egykorú másolata.

A minisztertanácsi előterjesztés mellékletét képezik a következő dokumentumok magyar és fran-cia nyelvű egykorú másolatai:

- a) Egyezménytervezet Magyarország és Csehszlovákia között létesítendő lakosságcsere tárgyában.
- b) Az egyezménytervezetnek az I., a III. és az V. cikkéhez (kik telepíthetők át Csehszlovákiába; a magyarországi szlovák lakosság körében a csehszlovák különbi-zottság által végezhető propaganda, és ennek a magyar hatóságok részéről való tá-mogatása; a Csehszlovákiából Magyarországra áttelepülő magyarok körének értelmezése) készített függelék.
- c) Jegyzőkönyv a lakosságcsere tárgyában tartott értekezlet első szakaszáról.
- d) Levél a magyar külügyminiszterhez a csehszlovák különbizottság mellé beosztott magyar összekötő tájékozási lehetőségéről.
- e) Levél a magyar külügyminiszterhez az áttelepítésre kerülő magyarok társadalmi, vagyoni összetételéről.
- f) Levéltervezet a bratislavai magyar konzulátusnak a magyar nemzetiségű személyek érdekképviselével kapcsolatos feladatairól.
- g) „Elnök Úr” kezdetű — dr. Clementishez, a csehszlovák delegáció elnökéhez intézett — levél a csehszlovák és a magyar fél közötti áttelepítési vitás kérdések eldöntésére hivatott vegyes bizottság elnökének kijelölését illetően.
- h) „Elnök Úr” kezdetű — dr. Clementishez, a csehszlovák delegáció elnökéhez intézett levél — a Csehszlovákiából Magyarországra áttelepülő magyarok ingóságainak ki-szolgáltatásával kapcsolatos vitáknak, kártalanítási ügyeknek a vegyes bizottság döntése elé utalásáról.

5. 1946. február 15.

Az a-g. alatti dokumentumok első — több helyen ceruzával javított — példánya megtalálható a külügyminisztérium iratai között is (MOL XIX-J-1-a 42.d. IV-66. 13.B-res 1946 121–138. old.). A g-h. jelű dokumentumot, a külügyi iratok szerint, 1946. február 27-én adták át a csehszlovák félnek.

A minisztertanácsi előterjesztés mellett található még egy francia nyelvű rövid összefoglaló feljegyzés a tárgyalások lefolyásáról. Ez is szerepel a Külügyminisztérium hivatkozott jelzetű dossziéjában, a 243. oldalon.

Az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 70. napirendi ponthoz tartozó b) melléklet.

[Vajda Imre államtitkár feljegyzése a Szociáldemokrata Párt vezetősége részére]
Főtitkárságnak!

Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ – rendelet.

Csatoltan átnyujtom a kérdéses rendelet elkészített tervezetét, továbbá feljegyzésemet Rónai elvtárs számára. Az egész probléma középpontjában a Hangya kérdése áll, de ez már túlmegy a minisztérium hatáskörén és csak pártközi tárgyalás során oldható meg. Kerék Mihállyal⁹⁶ abban maradtunk, — és erről beszéltem Jócsik Lajos államtitkárral is — hogy sürgősen összehívandó ennek a kérdésnek eldöntésére egy pártközi konferencia. Kerékék most végre nyíltan színt vallottak – ők le akarják nyelni a Hangyát és csak egyes részeit gondolják a Fogyasztási Szövetkezetek számára átengedni. Tárgyalási taktikánk sikerének tudható be, hogy az MSZK⁹⁷ rendeletet eddig nem hoztuk ki, mert ők úgy képzelték, hogy e rendelet sokatmondó, de semmit ki nem záró §-ai módot nyújtanak majd arra, hogy a Hangyát a hátunk megett elorozzák. Ez most nem sikerült. Most tehát nyílt harcra kerül a sor és úgy látom, hogy ebben a harcban a mi pozíciónk nem kedvezőtlen.

Végül fölhívom a figyelmet arra a körülményre, hogy a rendelet egyelőre még változatlanul fenntartotta a Földműves Szövetkezetek Központjának⁹⁸ önállóságát, bár mi ezt helytelenítjük és Rónai elvtárs a minisztertanácson újból fel kívánja vetni a kérdést, hogy nem célszerűbb-e a központok eme kettősségét megszüntetni és a Földműves Szövetkezeti Központot beépíteni az MSZK-ba.

⁹⁶ Kerék Mihály (1902–1990) agrárközgazdász. 1945-től a Független Kisgazdapárt tagja. 1945 novemberétől nemzetgyűlési képviselő, egy ideig az Országos Földhivatal ügyvezető igazgatója, majd a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ ügyvezető alelnöke, az Országos Földművelésügyi Tanács tagja. 1945-től 1949-ig a Fővárosi Törvényhatósági Bizottság tagja, egy ideig alelnöke.

⁹⁷ MSZK - Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ. 1945 végén alakult, magába foglalta a Futura Rt-t, a Magyar Mezőgazdák Szövetkezetét s több 1945 előtt működött szövetkezeti szervezet. Egyik fő feladata volt a mezőgazdasági termények felvásárlása. 1945 őszén beolvadt a Magyar Országos Szövetkezeti Központba.

⁹⁸ Földműves Szövetkezetek Országos Központját mint szövetkezetet és a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központot mint szövetkezetet a 2330/1946. ME sz. rendelettel (MK 1946. március 3.) hozták létre.

5. 1946. február 15.

Ebben a kérdésben mind az MKP, mind Bárányos és Antall miniszterek támogatására számítunk.

Budapest, 1946. február 12.

Barátság!
Vajda Imre

Gévelt tisztázat, a feljegyzés készítőjének saját kezű aláírásával. MOL XIX-A-83-a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontjának melléklete. Keltezése — és témája — miatt azonban csak tévedésből került az 1946. február 8-ai jegyzőkönyv mellé. Feltehetőleg Szakasits Árpád vagy Ries István vitte magával a Szociáldemokrata Párt Főtitkárságához címzett feljegyzést a minisztertanácsi ülésre.

6. 1946. február 22.

[6.] 89.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi február hó 22.-én délelőtt 11 órakor a Nemzetgyűlés olvasótermében Nagy Ferenc elnöke alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Dobi István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Nagy Imre belügyminiszter, Antall József újjáépítési miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter képviseletében dr. Kemény György államtitkár, Geró Ernő közlekedésügyi miniszter, Kovács Béla földművelésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatási miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök* üdvözli a minisztertanács tagjait és megnyitja az ülést.

Bejelenti, ma délelőtt a Nemzeti Banktól telefonértesítést kapott, amely szerint Szegedy-Maszák Aladár¹ amerikai követünk táviratilag értesítette őket, hogy az Egyesült Államoktól 10 millió dollár kölcsönt kapunk az amerikai hadsereg leszerelése után maradó feleslegek felvásárlására. Ez a kölcsön 30 esztendőre szól 3,8%-os alapon. A felvásárlás során felmerülő többletkiadás esetén az összeg emelhető. Ez az eredmény nagymértékben az USA budapesti követének,² hathatós közreműködésének nyilvánítható, amit a ma délutáni követfogadáson óhajt megköszönni. A távirat szövege a Külügyminisztériumhoz is megérkezett.

¹ Szegedy-Maszák Aladáról lásd a Bevezetés 48. sz. jegyzetét.

² Schoenfeld, Arthur volt ekkor az USA budapesti követe. Lásd a Bevezetés 52. p.-jét.

6. 1946. február 22.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³

[2] 1

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a belügyminiszter javaslatát dr. Hám Tibor soproni főispán felmentése és Kóczán István Sopron vármegye és Sopron thj. város főispánjává való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Hám Tibor Sopron vármegye és Sopron thj. város főispánjának felmentéséhez és Kóczán István főispánná való kinevezéséhez hozzájárult.⁴

[3] 2

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Gulácsy György belügyi államtitkár [felmentése] és helyette Dulin Jenő kereskedelmi államtitkár belügyminisztériumi államtitkárrá való kinevezése, illetve felmentése tárgyában.

Minisztertanács dr. Gulácsy György belügyi államtitkár felmentéséhez és Dulin Jenő belügyi államtitkárrá való kinevezéséhez hozzájárult.⁵

[4] 3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a külföldről érkező segélyek lebonyolításának költségeire egyelőre 500 millió pengő folyósítása tárgyában.

³ Az Egyesült Államok árukölcsön hitele az amerikai hadsereg európai készleteiből való vásárlásra adott lehetőséget. Nagy Ferenc 1946. február 26-án kelt, Schoenfeld követhet intézett köszönő levelében jelezte, hogy Gordon Ferenc pénzügyminisztert bízta meg a kölcsön átvételének lebonyolításával. (MOL XIX-A-1-j 1946-III-2061)

A 10 millió dolláros kölcsönről, majd 15 millió dollárra történt felemeléséről, a visszafizetés feltételéről (évi 2 millió dollár), a megérkezett árukról, az elosztásról, Szegedy-Maszák követ jelentéseiről lásd a MOL XIX-A-1-j 1946-XVI-2512 sz. ügyiratot.

A Gazdasági Főtanács 1946. február 25-ei ülésén foglalkozott a kérdéssel. Nagy Ferenc ismertette a kölcsön lényegét és feltételeit, Balogh István pedig jelezte, hogy az amerikaiak nem fognak elzárkózni a kölcsön felemelése elől. Gordon Ferencnek a kölcsönrel kapcsolatos megbízatásáról is itt született döntés, azzal, hogy állítson fel egy olyan szervezetet, amelynek feladatává tették a közvetlen tárgyalásokat és a lebonyolítást. E szervezetbe a pénzügyminiszteren kívül a közellátásügyi, az iparügyi és a közlekedésügyi minisztert delegálták. Javaslat hangzott el arról is, hogy milyen jellegű árukat kell az összegből vásárolni. (MOL XIX-A-10-XXI 1.pont.) Lásd még a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 2., a [10.] 96. sz. jegyzőkönyv 24., a 44.(127. sz. jegyzőkönyv 53-54. és a [48.] 131. sz. jegyzőkönyv 29. napirendi pontját. Említést érdemel, hogy ugyanekkor az Egyesült Államok egymilliárd dollár kölcsönt nyújtott a Szovjetunióknak és újabb jelentős kölcsönben részesítette Kínát, Csehszlovákiát, Hollandiát, Holland-Keletindiát és Lengyelországot. (Népszava, 1946. március 8.)

⁴ A kisgazdapárti főispánokról lásd a Bevezetés 44. sz. jegyzetét.

⁵ A kisgazdapárti államtitkárokról lásd a Bevezetés 27. sz. jegyzetét.

6. 1946. február 22.

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter*: Ebben a kérdésben többen folytatnak tárgyalásokat.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Úgy tudja, hogy még az előző kormány alatt történt egy olyan elhatározás, amely szerint az összes Magyarországnak juttatott külföldi adományok felett egy bizottság gyakorolja az ellenőrzést. Ez a bizottság a Miniszterelnökség, a közellátásügyi miniszter és a népjóléti miniszter megbízottaiból áll. A közellátásra szolgáló nagy tömegű élelmezési cikkek felett a közellátásügyi miniszter, a népjóléti cikkek felett pedig a népjóléti miniszter rendelkeznek. Ez a bizottság változatlanul meg is van. Ő respektálja is ennek a bizottságnak a létezését úgyhogy akkor, amikor a svédek egy komiténak adták át adományait, akkor is kijelentette, hogy az ellenőrzést ennek a bizottságnak kell gyakorolnia.⁶

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Amikor most vidéken járt Diósgyőrött és Ózdon azt tapasztalta, hogy igen nagy az elégedetlenség. A külföldről érkező adományokból a falu még egyáltalán nem kapott. Keresztül kell vinni, hogy ne csak a főváros részesüljön ezekben az adományokban, hanem a falu is. Egy kézben kell összpontosítani ezen ügyek intézését.

Szakasits Árpád államminiszter: Az ellenőrzés jól volt megszervezve a bizottsággal, mert így át tudják tekinteni a dolgot. A másik feladat a szétosztás problémája. A szétosztás eddig különböző szervek és a főváros által történt. Egyetlen bizottság hatáskörébe kell utalni. A Szoc. dem. Pártnak is igen jelentős része volt abban, hogy Magyarországra külföldről adományok érkeztek. A falvakat is segíteni kell és főleg az egészségügyi szervezeteket. Mindenki kapjon belőle egyformán.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Rákosi Mátyás államminiszterrel folytatott beszélgetés során abban állapodtak meg, hogy ennek a hármas bizottságnak egy hivatalt kellene felállítani. Így az érintkezés meg van könnyítve és a hivatal telefonon is elérhető. Az adományok különböző természetűek. Az adakozóknak módjukban van megjelölni, hogy milyen célra adják adományukat. Kívánásaikat teljesíteni is kell, de a szétosztást akkor is felül kell bírálnia a bizottságnak, nehogy kettős juttatások történjenek.

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: Erre nézve már folyamatban van egy javaslat kidolgozása, amit a legközelebbi minisztertanácson óhajt majd beterjeszteni.⁷

⁶ A Gazdasági Főtanács 1946. február 14-i ülésén foglalkozott a kérdéssel s kijelentette, hogy minden külföldről jövő akciót be kell jelenteni az említett bizottságnak – az elosztási tervvezet jóváhagyása céljából. Elhatározta a főtanács továbbá, hogy a kiosztásra kerülő árukért minden körülmények között ellenértéket kell szedni. (MOL XIX-A-10-XVII. 6. pont.) Lásd még a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 13. napirendi pontjának tárgyalásánál Nagy Ferenc és Balogh István felszólalását valamint a napirendi pont jegyzetét.

⁷ Lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 13., a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 51. és a [23.] 106. sz. jegyzőkönyv 59. napirendi pontját.

6. 1946. február 22.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Miután azonban Budapesten tartózkodó dánokat és svédekot el kell látni, kéri az 500 millió pengő megszavazását. Ha ebből az összegből felesleg maradna, úgy azt a felállítandó hivatal rendelkezésére kell bocsátani.

Minisztertanács a külföldről érkező adományok lebonyolítására ötszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.

[5] 4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Rákosi Mátyás államminiszter gépkocsi-vásárlására 7 milliárd pengő kiutalása tárgyában.

Minisztertanács Rákosi Mátyás államminiszter gépkocsi-vásárlására hétmilliárd pengő folyósításához hozzájárult.

[6] 5

Dr. Balogh István [államtitkár]: a szovjet–magyar gazdasági tárgyalások lebonyolítására szolgáló bizottság elnökévé annak idején a pénzügyminiszter kéretett fel. Az elnök azonban most azt kérte, hogy melléje még másik két felelős tényező is kéressék fel. E bizottság másik két felelős tényezőjeként most Bán Antal iparügyi miniszter és dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár kéretett fel. Kéri ennek tudomásul vételét.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸

A Dániából és Svédországból érkezett segélyek költségeiről lásd a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 14. és a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pontját.

⁸ 1945 augusztusában, a szovjet–magyar árucsereregymény megkötésekor (lásd a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 5. jegyzetét) szovjet részről felvetették egy széleskörű, hosszúlejtű gazdasági együttműködési megállapodás tervét. Ezt a javaslatot, előzetes hozzájárulásként Gerő Ernő — mint a magyar bizottság vezetője — kézjeggyével látta el. E terv részeként merült fel a közös szovjet–magyar hajózási, a légiközlekedési, az olajipari és a bauxit-alumíniumipari vállalat létrehozása. A javaslattal szemben a kormány egyes tagjainak és a közvéleménynek (amennyiben tájékoztatást nyertek) fenntartásai voltak. Csak hónapokkal később, 1945. december 20-án tűzte napirendjére a Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága, amelynek tárgyalása során szintén aggályok merültek fel a tervvel szemben (MOL XVIII-5. 1945. december 20. 1.d.). Ezzel állt összefüggésben a minisztertanácsnak e napirendi pontja.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a Gazdasági Főtanács 1672/1946. sz., február 18-án kelt határozata, illetve ugyanezen a számon intézett minisztertanácsi előterjesztése. Ez rögzítette a jegyzőkönyvben foglaltaknak megfelelően a szovjet–magyar vegyes részvénytársaságok szerződéseinek tárgyalásába Bán Antalnak, illetve e kérdés szovjet–magyar megbeszélésein már korábban is politikai megfigyelőként részes Balogh Istvánnak a bekapcsolását. A két új személynek a tárgyalásokba való bevonását a szovjet féllel folytatott megbeszélések tapasztalatai indokolták. Ezekről a Gazdasági Főtanács 1946. február 14-ei üléséről felvett gyorsírói jegyzőkönyv nyújt részletes tájékoztatást, ennek jellemző részletét a jelen jegyzőkönyv a) mellékleteként közöljük.

A közös vállalatok létrehozásáról lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 8., a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 60., a [14.] 97. sz. jegyzőkönyv 1., a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 63., a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 5., a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 60., a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 43. és a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 35. napirendi pontját.

6. 1946. február 22.

[7] 8

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő írógépek beszerzésére kérni szándékolt 600 millió pengő hitel kérelmétől most eláll, miután azt a Gazdasági Főtanács még nem bírálta el.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[8] 7

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Kovács László szakaltisztnek a X/3. fizetési osztályba való előléptetése tárgyában.

Minisztertanács Kovács László szakaltisztnek a X. fizetési osztály 3. fokozatába való előléptetéséhez hozzájárult.

[9] 8

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Csatai Pál és Pintér Gyula szakaltisztnek a XI. fizetési osztályba való előléptetése tárgyában.

Minisztertanács Csatai Pál és Pintér Gyula szakaltiszteknek a XI. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.

[10] 9

[*Ries*] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát [egy járásbírói altiszt révén] özv. Fülöp Istvánné nyugdíjigényének megállapítása tárgyában.

Minisztertanács özv. Fülöp Istvánné Teklesz Sarolta részére a XI. fizetési osztály 3. fokozatának alapulvételével özvegyi nyugdíjának megállapításához és annak január hó 1. napjától kezdődőleg való folyósításához hozzájárult.

[11] 10

[*Ries*] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Hedli Rezső [irodaigazgató] özvegyének kegydíj folyósítása iránt.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy özv. Hedli Rezsőné Havlicsek Ilona részére az egyébként járó özvegyi nyugdíj 60%-ával felérő kegydíj folyósíttassék.

[12] 11

[*Ries*] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Habeller Lajos [fogházór] özvegyének kegydíj folyósítása iránt.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy özv. Habeller Lajosné Sziber Anna részére a törvényszerű özvegyi nyugdíjjal felérő kegydíj, s gyermekei részére kegynevelési járulék, folyósíttassék.

[13] 12

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a kisajátítási jog engedélyezését szabályozó rendelkezések kiegészítése tárgyában. Az orosz hatóságok szeretnék megvenni a Bajza utca sarkán lévő Széchenyi-palotát. A tulajdonosok azonban nem akarják eladni és így csak kisajátítás után szerzhető meg.

Dr. Balogh István [államtitkár] ajánlja ennek a rendeletnek elfogadását, mert eddig igen kényelmetlen helyzetben voltunk ennek a rendeletnek hiánya folytán.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁹

[14] 13

[Ries] *Igazságügyminiszter* kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a volt rendi megkülönböztetésekből eredő egyes házassági vagyoni jogi és öröklési jogi szabályok hatályának megszüntetéséről szóló törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés elé benyújthassa.

Minisztertanács az előterjesztés elfogadta.¹⁰

Miniszterelnök eltávozik s helyettesítésére Rákosi Mátyás államminisztert kéri fel.

[15] 14

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Békeffy Gábor jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

⁹ A T.577/1946.Ig.M. sz. előterjesztés csak a rendelet tervezetét tartalmazza, ez kimondta, hogy kisajátításnak van helye a magyar állam javára valamely külföldi állam diplomáciai képviselőjének vagy a képviselő személyzetének elhelyezése végett szükséges ingatlanok esetében. Lásd a 2010/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 26.

¹⁰ A T.611/1946.Ig.M. sz. előterjesztés mellett megtalálható a törvényjavaslat szövege és az indoklása. Az indoklás abból indult ki, hogy már az ősiséget megszüntető 1848. évi XV. tc. is utasította a kormányt, hogy készítse el a polgári törvénykönyv javaslatát és azt terjessze a legközelebbi országgyűlés elé. Nem vonta kétségbe, hogy az országgyűlés — ha a történelem időt engedett volna rá — meg is alkotta volna a magyar magánjog törvénykönyvét a szabadság, a jogegyenlőség, a haladás követelményei alapján — eltörölve a házassági vagyoni jogi és örökösödési megkülönböztetéseket rögzítő hagyományokat és jogszabályokat. Ezt az ekkor már majdnem száz esztendő óta adósságot igyekezett törleszteni az ekkor elkészült törvényjavaslat.

Törölni javasolta a törvényjavaslat a nemes, a honoraciór (értelmiségi, előkelő tisztviselői) és a jászkun férj különleges házassági jogi és öröklési jogállását. A nemes, a honoraciór és a jászkun férjet a rendi jog főszerzőnek tekintette, tehát a házasság alatt szerzett vagyon a férjet illette, a feleségnek közös-szerzeményi igénye csak akkor volt, ha azt a házastársak házassági szerződésükben kikötötték, vagy ha a szerzés alapja a nő vagyona volt, illetve ha a nő nevét a szerzőlevélbe belevették. Törölni javasolta a tervezet az özvegyet illető szűkösnök minősült előírásokat, illetve újbóli férjhez menetele esetén az elhunyt férj örököseitől kapott kiházasítási összeg követelésének lehetőségét. Megszüntetni javasolta továbbá a törvényes hitbért is, ami a nőt annak fejében illette meg, hogy a házastársi hűséget a házasság fennállása alatt nem szegte meg. Lásd az 1946. évi XII. tc.-t, kihirdetésére 1946. június 26-án került sor.

6. 1946. február 22.

[16] 15

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Páris Frigyes jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[17] 16

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Lumnitzer Nándor jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[18] 17

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Moussung Nándor jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[19] 18

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Bodó József jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[20] 19

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Faragó Jenő jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[21] 20

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Tárnok Gyula jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[22] 21

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Kassay Farkas László jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[23] 22

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Lónyay Károly jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[24] 23

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Dettre Béla jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

6. 1946. február 22.

[25] 24

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát néhai Cserneczký Béla és néhai Jáky József vezérőrnagy elöléptetése tárgyában.

Szakasits Árpád államminiszter: A kérdést tisztázni kell és részletesebb adatokat kíván.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹¹

[26] 25

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: A létszámcsökkentéssel kapcsolatos rendlettervezetét kéri elfogadni. Szociális szempontokat kénytelen szem előtt tartani. Eddig sehol sem történt olyan szigor a leépítésekkel kapcsolatban, mint éppen a Honvédelmi Minisztériumban. Nem lehet egyik napról a másikra minden támogatás nélkül az utcára tenni családokat.

[*Bán*] *Iparügyi miniszter*: Tekintettel arra, hogy rendkívül súlyos problémáról van szó és ennek gazdasági kihatásai vannak, számok szerint kellene ismerni a kérdést. Tudni kellene, hogy mit akarnak tulajdonképpen ezzel a rendelettel elérni, s hogy annak elfogadása mit jelent az államháztartásban. Kéri, hogy ezt a rendeletet most ne fogadják el, csak majd annak részletes letárgyalása után.

Szakasits Árpád államminiszter: Nem zárkozhatunk el most az elfogadástól, de kimondandó volna, hogy érvényét veszti a rendelet akkor, amikor a nyugdíj kérdésről szóló rendelet napvilágot lát.

[*Kovács*] *Földművelésügyi miniszter*: Talán úgy kellene megfogalmazni, fogadjuk el az előterjesztést és a nyugdíj[at] és egyéb kérdést szabályozó javaslat helyezze hatályon kívül majd ezt a rendeletet.

[*Pénzügyminiszter képviselőjében*] *Kemény György államtitkár*: A Pénzügyminisztérium nem tudott ezzel a problémával foglalkozni, ezért kéri a javaslat levételét.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: Tizenhétezer emberből álló tömegről van szó és pánikot nem szabad kelteni. Félő, hogy ha elmarad most e rendezés, kiszámíthatatlan következményei lennének.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Javaslat az, hogy egyelőre egy hónapra szőljön a kifizetés. Kb. 134 milliárdot jelentene havonta ennek a rendeletnek következménye.

¹¹ A 2015/1946.H.M.eln.szű. sz. előterjesztés néhai Cserneczký Béla és néhai Jáky József ezredesnek, a Haditechnikai Intézet vezető beosztású munkatársának vezérőrnaggyá való előléptetésére vonatkozó javaslatot tartalmaz. Nem tettek eleget 1944-ben a kitelepítési parancsnak, robbanóanyagot adtak át az ellenállási mozgalomnak, meg akarták akadályozni a Duna hídjainak felrobbantását, rádióadó berendezést gyártottak az ellenállási mozgalom céljaira. Mindketten bombatámadás következtében hunytak el. Lásd még a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 48. napirendi pontját.

6. 1946. február 22.

Rákosi Máttyás államminiszter: Javasolja a rendelet elfogadását azzal, hogy a honvédelmi miniszter három héten belül tegyen előterjesztést a nyugdíjazás véglegesítése tárgyában. Nyilvánvaló, hogy nem lehet őket ugyanolyan fizetéssel megtartani, mintha szolgálatot teljesítenének, de ugyanúgy lehetetlen őket minden nélkül elbocsátani, mert ez nem lenne demokratikus.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta. Felkérte a honvédelmi minisztert, hogy a nyugdíjazások végleges rendezésére javaslatát sürgősen, lehetőleg három héten belül terjessze be.¹²

[27] 26

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát a honvédségi ellátást érintő egyes kérdések szabályozása tárgyában.

Rákosi Máttyás államminiszter: A szöveg későn érkezett és sokan nem tudták még megnézni.

Szakasits Árpád államminiszter: Kéri levenni az előterjesztést a napirendről, mert a nyugdíjak általános rendezésére hamarosan sor fog kerülni. Nem volna helyes, ha a nyugdíj-kérdésekben most döntenének, s azt később meg kellene változtatni.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹³

[28] 27

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* bejelenti, hogy a honvédség súlyos anyagi helyzetben van. Már e hét végén nem tudja kifizetni munkásait. A hó elején kért 224 milliárdot, ebből 50 milliárdot kapott meg. Most sincs kifizetve még egy nagy része a zsoldnak, attól kell tartani, hogy az emberek egyszerűen elmennek.

¹² A létszámcsökkentést a Szövetséges Ellenőrző Bizottság rendelte el. Lásd erről a jelen jegyzőkönyv b) mellékletét.

Észrevehetőleg több alkalommal foglalkoztak e kérdéssel. Így a Gazdasági Főtanács 1946. február 20-án tárgyalt a honvédségi leszerelési szolgálati jutalomdíj létesítéséről. „Az lenne a cél — ismertette a honvédelmi miniszter előterjesztését Vas Zoltán főtitkár —, hogy a tartalékos tisztek és legénységek a leszerelés alkalmával valamilyen összeghez jussanak, hogy míg a polgári életben elhelyezkednek, megélhetésük biztosítva legyen. A legalább egy évet szolgálók egy havi, a legalább két évet szolgálók kéthavi illetménynek megfelelő jutalomban részesülnének. Arra hivatkozik a miniszter úr, hogy a magánalkalmazottaknál is van, a közalkalmazottaknál is van nyugdíj és végkielégítés.”

Végül abban állapodtak meg, hogy tíz napi zsoldot és hazautazási szabadjegyet kell biztosítani a leszerelők részére. (MOL XIX-A-10-XIX. 19. pont és 614.p.) Lásd még a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 21., a [18.] 101. sz. jegyzőkönyv 109., a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 47., a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 31., valamint a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 45. napirendi pontját.

¹³ Előzményéről lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 85. jegyzetét és az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 88. napirendi pontját.

6. 1946. február 22.

Rákosi Mátyás államminiszter: Konkrét javaslatot kér a honvédelmi minisztertől, s azt a hétfői Gazdasági Főtanácson nyújtsa be, mert most pillanatnyilag senkinek nincsen módjában ellenőrizni az adatokat.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁴

[29] 28

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* bejelenti, hogy a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület a vakok foglalkoztatása céljából ipari munkahelyeket tart fenn, ahol mintegy 100 vak munkás dolgozik. Ezen üzem támogatására 100 000 000 P kölcsönt szándékozik nyújtani, s azt a "Válságos helyzetbe kerültek támogatására" című rovatán óhajtja elszámolni. A pénzügyminiszter ezt az összeget a minisztertanács hozzájárulásától feltételezetten már folyósította is, sima pengőben és nem adópengőben történik a visszafizetés.

Minisztertanács 100 000 000 P kölcsön folyósításához a Vakokat Gyámolító Országos Egyesület részére hozzájárult.¹⁵

[30] 29

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát hadigondozó gyógyintézet létesítésére 30 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

[*Vas*] *A Gazdasági Főtanács főtthára:* Itt lényegében egy debreceni állami kórház felállításáról van szó, ami államosítást jelent.

Rákosi Mátyás államminiszter: Felhívja a figyelmet, hogy a legközelebbi hetekben rendkívül szigorú gazdasági leépítések lesznek. 1931-ben, amikor nagy takarékosagra volt kényszerülve az ország, akkor Szegeden a 240 ágyas kórházból csak 40 ágyat hagytak meg. Meggondolandónak tartja, hogy most vegyen e az állam ekkora terhet magára. Javasolja, hogy a Gazdasági Főtanács vizsgálja meg a kérdést részletesebben.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* javaslatát a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁶

¹⁴ Előzményéről lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 133. napirendi pontját és jegyzetét.

A Gazdasági Főtanács 1946. február 25-én foglalkozott a kérdéssel. Lásd e jegyzőkönyv b) mellékletét is.

¹⁵ A 23 001/1946.N.M.I/4. sz. előterjesztés szerint cirokseprű-üzemben foglalkoztatták a száz vak embert; a cirokszalmakészlet elfogyott s ennek pótlására volt szükség a kölcsönre.

¹⁶ A 221 127/1946.N.M.VIII. sz. alatt a népjóléti miniszter jelentette, hogy a debreceni diakoniszta kórház felszabadult a Vörös Hadsereg igénybevétele alól s az intézetet a vezetősége azzal ajánlotta fel a minisztériumnak, hogy abba lehetőleg ismét gyógyintézet telepíttessék. Az épületben 240 ágyas, több kórházi osztályra tagozódó állami hadigondozó gyógyintézetet kívánt telepíteni – jelezve, hogy a Budapesten volt állami hadigondozó gyógyintézet két kihelyezett osztályán kívül egyetlen gyógyintézeti ágy sem volt üresen.

A Gazdasági Főtanács 1946. február 20-ai ülésén kifogásolták, hogy a Népjóléti Minisztériumnak a 30 millió pengő rendkívüli hitelt a pénzügyminiszter már átadta. További hitel rendelkezésre bocsátásához nem járult hozzá. Az új kórház felállítását csak abban az esetben javasolta,

6. 1946. február 22.

[31] 30

[Molnár] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a gyógyszerügyi jogosítványok rendezéséről szóló 10 480/1945. ME sz. rendelet kiegészítése és módosítása tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter: Felveti a kérdést, hogy a jogutódokra is vonatkozik a jogosítvány?

[Molnár] *Népjóléti miniszter*: Igen.

Dr. Balogh István államtitkár: Akkor az a helyzet fog fennállani, hogy 180 000 zsidó fogja birtokba venni a 600 esetleg 700 zsidónak a vagyont. Ez nem csak szociális, vagy gazdasági, de politikai szempontból sem kívánatos.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Ismeri a kérdést és támogatja, mert igen sok igazságtalanság történt ezen a téren.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Már közölte aggályait a népjóléti miniszterrel s javasolta, hogy a jóvátétel csak azokra nézve terjedjen ki, akiktől elvették. A rendeletben szerepel, hogy a Népjóléti Minisztériumban a tisztviselőkből alakított három tagú bizottság fogja a megbízhatóságot felülvizsgálni és elbírálni. Ezt is aggályosnak találja, mert hiszen az a három tisztviselő nem ismerheti valamennyinek a személyi körülményeit és megbízhatóságát. Ez csak visszaélésekre fog alkalmat adni. Ha zsidókról van szó, akkor nem valószínű, hogy fasiszták lettek volna. Tehát mi az a megbízhatóság, amit a bizottság fog elbírálni. Ha a miniszter saját személyében nem kívánja vállalni az ellenőrzést, akkor a rendeletben körül kell írni, hogy mit jelent az, hogy "megbízható".

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta azzal, hogy a szöveget a népjóléti miniszter az igazságügyminiszterrel véglegezzze, s amennyiben nem tudnának megegyezésre jutni, úgy a minisztertanács dönt.¹⁷

ha a népjóléti miniszter ezt további hitel nélkül képes megoldani. (MOL XIX-A-10-XIX 17. pont és a 650-651., 679. pp.)

¹⁷ A 183 047/1946.N.M.V. sz. előterjesztés a zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok folytán elvesztett személyi jogú gyógyszerügyi jogosítványok rendezéséről szóló 10 480/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 6.) egyes rendelkezéseinek kiegészítését és módosítását javasolta. Egyrészt a rendelet egyöntetű végrehajtását, másrészt az érdekelt személyek érdekeinek fokozottabb védelmét kívánta elérni. Mindenekelőtt azt, hogy a szóbanforgó gyógyszerterek hatósági kezelője — akit a rendelet szerint a jogosítvány visszaadásáig a megfelelő törvényhatóság vezetője tartozott kinevezni — amennyiben azt kéri, maga az eredeti tulajdonos legyen, vagy ha ez nem lehetséges, akkor jóhiszemű és igazolt időközi engedélyes kapjon megbízást. Intézkedést javasolt továbbá a gyógyszerter vezetőjére a gyógyszerész végzettségű, vagy azt tanuló gyermek számára való biztosítását illetően, valamint arra az esetre, ha az eredeti engedélyes visszaadja a jogosultságát. Ez utóbbi esetre javasolta az előterjesztés az eredeti engedélyes és a gyógyszerter vezetőjét átvevő személy erkölcsi és politikai megbízhatóságának megvizsgálását. Erre kívánt a javaslat a Népjóléti Minisztériumban egy háromtagú bizottságot létrehozni. „A gyógyszerterek ugyanis — olvasható az előterjesztésben — a közegészségügy legfontosabb tényezői közé tartoznak és ezért közegészségügyi érdekek biztosítása céljából nélkülözhetetlen előfeltétel a gyógyszerter engedélyezésének erkölcsi megbízhatósága.”

6. 1946. február 22.

[32] 31

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az Országos Szociálpolitikai Intézet 59 400 000 pengő hitelkérelme tárgyában.

Minisztertanács a kérdést, előzetes véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.¹⁸

[33] 32

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát gépkocsisín átalakítására 100 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács gépkocsisín átalakítására a Népjóléti Minisztérium részére százmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

[34] 33

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a munkások családi pótlékáról szóló 7520/1945. ME sz. rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Az időközben bekövetkezett árváltoztatásokra való tekintettel az egész kérdést junktimba kell hozni a kalória kérdéssel és a családi bérpótlékok emelésével.

Rákosi Mátyás államminiszter: Kéri ezt a javaslatot a napirendről levenni, hogy előzetesen még jobban átvizsgálható legyen.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁹

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 2370/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 19.

¹⁸ A 21 786/1946.N.M.I./2. sz. előterjesztés utalt arra, hogy az Országos Szociálpolitikai Intézetet a hasonló elnevezésű alapítvány hozta létre, de saját erejéből az adott helyzetben képtelen volt ezt fenntartani. Az intézet fontos feladatokat látott el (tüdő- és nemibeteg gondozót, csecsemőotthont, népgondozó hivatalt tartott fenn), így támogatásra érdemesnek tartotta. Jelezte, hogy államosítására vonatkozó intézkedéseket kezdeményezett. A hitelt 1946 január, február és március havára kérte. Az intézetről lásd még a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 34. és a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 70. napirendi pontját.

A Gazdasági Főtanács állásfoglalását nem ismerjük.

¹⁹ A 22 841/1946.N.M.I./4. sz. előterjesztés a munkások családi pótlékáról szóló 7520/1945. sz. rendelet (MK 1945. szeptember 4.) módosítását és kiegészítését (MK 1945. szeptember 30-i száma) a munkások azon régi kívánságából kiindulva kezdeményezte, hogy a részükre járó családpótlék ugyanolyan mértékű legyen, mint a közalkalmazottaké, és a folyósítás feltételei is azonosak legyenek. Ezt az igényt a miniszter azért is méltányosnak tartotta, mert már a pénz elértéktelenedése is sürgette a kérdés olyan értelmű szabályozását, hogy ne legyen szükség külön minisztériumi rendeletekre az összeg újabb és újabb megállapítása céljából. Így a munkások családpótlékát a közszolgálati alkalmazottakat megillető családpótlék összegében kívánta megállapítani; törölni javasolta a korábbi rendelkezésnek azt az intézkedését, amely szerint munkabeszüntetés és munkáskizárás esetében a munkaviszonyt megszüntnek kellett tekinteni; javasolta felemelni a jogosultságot a gyermek 18. életévének betöltéséig; rendezni kívánta a felelőség után járó családpótlék feltételeit; intézkedést javasolt a családpótlék kifizetésének a korábbi-

6. 1946. február 22.

[35] 34

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a tej és tejtermékek forgalmának és felhasználásának szabályozásáról szóló 3700/1945. ME sz. rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában. A földművelésügyi miniszter észrevételeit figyelembe vette a javaslat átdolgozásánál.

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta.²⁰

[36] 35

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát 36 milliárd pengő felvétele tárgyában árucserre vásárlások céljaira.

Miniszttertanács a kérdést előzetes véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta s hozzájárult ahhoz, hogy a főtanács döntését megelőzően 16 milliárd pengő árucserre vásárlásokra már igénybe vétessék.²¹

nál kedvezőbb megoldásáról. Az Országos Családpénztár kívánságának eleget téve a családipótlék ügyek legfelső önkormányzati szerveként közgyűlést kívánt létesíteni. A közgyűlés munkavállalói tagjának megválasztását a Szakszervezeti Tanács feladatává tette. Külön intézkedésben szolt a katonai szolgálatot teljesítőkről, valamint hadifogságba került azon munkásokról, akik mint polgári személyek kerültek hadifogságba, vagy akiket politikai magatartásuk vagy származásuk miatt elhurcoltak.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

A kérdés behatóbb vizsgálatára való felszólítást a kollektív szerződésekről hozott 490/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 17.), valamint a kollektív szerződés hatálya alá tartozó munkavállalók élelmiszerjuttatásának szabályozása tárgyában kiadott 17/1946. G.F. sz. rendelet (MK 1946. február 22.) előírásaival való egyeztetés indokolta, mivel e rendelet szerint a munkavállalók családtagjaik után természetbeni juttatásban, vagy annak pénzbeni megváltásában részesültek.

²⁰ A 10 106/1946.K.M. sz. előterjesztés a tejbeszolgáltatás mértékének differenciáltabbá tételét tűzte ki célul az országos egységes előírásokat tartalmazó 3700/1945. ME sz. rendeletben (MK 1945. június 28.) rögzített egységes szabályozáshoz képest. Egyrészt figyelembe kívánta venni azt, hogy a különböző fajtájú szarvasmarhák tejelése, takarmányozási igénye eltérő. Másrészt tekintettel akart lenni arra, ha a tehéntartó háztartásában kisgyermekek voltak, továbbá arra ha a teheneket jármozták. Elrendelni kívánta a tehen és juhállomány nyilvántartását és a felvásárlást. A tejbegyűjtés indokolt esetben való mérséklése mellett azonban a tejbeszolgáltatási kötelezettség teljesítésére — a korábbi kihágási eljárás indítása helyett — jelentős kártérítés fizetetésével kívánta rászorítani az elmaradó gazdákat. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete, valamint az igazságügyminiszter T.688/1946. sz. — a rendelet tervezetét pontosító — hozzászólása. Lásd a 2040/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 27.

A tervezetet a Gazdasági Főtanács 1946. február 20-án tárgyalta, Vas Zoltán az erről készített elfogadó határozatot áthúzta, majd ráírta, hogy „tejszakértőket 24 órán belül megkérdezni (betoldani: szabad forgalmi).” (MOL XIX-A-10 XIX 652–667. és 676. pp.)

²¹ Előzményéről lásd az [1.] 84. sz. jegyzőkönyv 22. napirendi pontját. A Gazdasági Főtanács 1946. február 25-i ülésén az árucserreforgalommal kapcsolatban felmerült kiadások fedezésére harminchatmilliárd-ötvenkétfélmillió pengő hitelt engedélyezett a közellátásügyi miniszter részére. (MOL XIX-A-10-XXI-32. pont.) Lásd még a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 13. napirendi pontját.

[37] 36

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát a központi fűtőberendezések helyreállításáról szóló 12 300/1945. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²²

[38] 37

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Balatoni Hajózási Rt. költségeire 120 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Balatoni Hajózási Rt. költségeire százhuszmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.²³

[39] 38

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Kossuth híd felavatásával kapcsolatos ünnepségek költségeire 300 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Kossuth híd felavatásával kapcsolatos ünnepségek költségeire háromszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁴

[40] 41

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti 1600/1946. sz. javaslatát Vogl Hugó és társai MÁV alkalmazottak jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁵

²² A központi fűtőberendezések helyreállításáról szóló 12 300/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 23.) kiegészítéséről a 2030/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. február 27.) intézkedett – elsősorban a helyreállítás díjának fedezését illetően.

²³ A 7582/1946.Köz.M.II.fő. sz. előterjesztés előadta, hogy a részvénytársaságnak háború folyamán elsüllyesztett hajóinak kiemelésére, javítására és újjáépítésére igényelte a hitelt. Jelezte, hogy a már korábban kiemelt, üzembehelyezett hajókat rendszeresen üzemeltették bizonyos útvonalakon, ezek a járatok azonban „jövedelmet nem hoztak, mert azokat majdnem kizárólag a szovjet hadsereg tagjai vették díjtalanul igénybe.”

²⁴ Az 1474/1946.Köz.M.Eln. sz. előterjesztés szerint a híd felavatása alkalmával a hídépítő munkások — mintegy 1500 személy — részére ünnepi ebéd szolgáltatott ki, amelynek költsége közel 200 millió pengőt tett ki, míg a további kiadásokat az emlékérmek készítése, valamint az Országháznál (Kossuth-tér) megtartott ünnepély üzemi és személyi kiadásai okozták.

Gerő Ernő már 1946. január 18-án átadta a hidat a forgalomnak.

A híd ünnepélyes felavatása 1946. január 20-án történt. Ekkor Gerő Ernő mondott beszédet, majd Bechtler Péter, Budapest alpolgármestere vette át a hidat a főváros közönsége nevében.

²⁵ Az előterjesztés hat főiskolai végzettségű, tíz középiskolai végzettségű, hét segéd tiszt, tizenhárom altiszt és tizenhárom nyugbéres MÁV alkalmazott korábbi sérelmének jóvátételére, részben nyugdíjuk kedvezőbb megállapítására vonatkozó javaslatot tartalmazott.

6. 1946. február 22.

[41] 40

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Kemenesi Ferenc főintéző 348 000 pengő költség igénye tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁶

[42] 41

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát özv. Varga Sándor-né, [egy] MÁV munkás özvegye nyugellátási kegydíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[43] 42

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát [egy MÁV főellenőr révén] özv. Sztarek Nándorné kegydíjának megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[44] 43

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az államépítészeti hivatali székházak helyreállítási költségeire 20 millió pengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az államépítészeti hivatali székházak helyreállítási költségeire húszmillió pengő folyósításához hozzájárult.²⁷

[45] 44

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát néhai Kelemen László [postaaltiszt] özvegye részére kegydíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[46] 45

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát, a pénzügyminiszter és a Gazdasági Főtanács előzetes hozzájárulásával, gépjármű-benzin vásárlása és tárolása céljára 40 milliárd pengő átmeneti hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács gépjármű-benzin vásárlása és tárolása céljára negyvenmilliárd pengő átmeneti hitel folyósításához hozzájárult.²⁸

²⁶ Az 1235/1946.Közl.M.Eln. sz. előterjesztés szerint Kemenesi Ferenc MÁV főintéző Párkányánána állomáson a magyar vasúti szállítmányok csehszlovák részre való átadásával, illetve a csehszlovák szállítmányok átvételével, valamint a forgalomirányítással kapcsolatos személyzet-vezényléssel volt megbízva. Az 1945. évi novemberi és decemberi költségek megtérítését javasolta.

²⁷ A 7438/1946.Közl.M.V/1. sz. előterjesztés a háború során megrongálódott épületek, valamint a budapesti állami úti gépjárvitó műhely elhelyezésére szolgáló székház helyreállítására kérte a hitelt. Az 1877. évi XXV. tc. alapján létesült államépítészeti hivataloknak az állami közutak építése, fenntartása volt a legfontosabb feladatuk. A második világháború idején — a nagyobb ország területén — negyven önálló hivatal és két kirendeltség működött.

²⁸ Az előterjesztés utalt arra, hogy a tavaszi és nyári hónapok megnövekvő benzinfogyasztása céljára a téli időszakban kívánt benzint vásárolni. Erre a célra eredetileg 4,5 milliárd forint hitelt kért és kapott. A hitel folyósítását megelőző napon azonban a pénzügyminiszter tizszeresé-

6. 1946. február 22.

[47] 46

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti 809/1946. számú javaslatát a törvényhatóságok közötti alapjának nyújtandó kölcsönök fedezésére további 16 850 millió pengő rendelkezésre bocsátása tárgyában.

Minisztertanács a kérdést előzetes véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.²⁹

[48] 47

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az IBUSZ Rt-nek az Államvasutak Igazgatósága útján 23 millió pengő államkölcsönben való részesítése tárgyában.

Minisztertanács az IBUSZ Rt-nek az Államvasutak Igazgatósága útján huszonhárommillió pengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.³⁰

[49] 48

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a közutakon szolgálatot teljesítő útörök lábbelivel való ellátásának költségeire 6 milliárd pengő hitelezéssel történő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács hatmilliárd pengő folyósításához útörök lábbelivel való ellátásának költségeire, hozzájárult.³¹

[50] 49

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* bejelenti, hogy a Magyar Országos Gépköcsi Üzem Rt. cég alatt állami gépjárművek javítására, közületi fuvarok ellátására, gépjárművek behozatalára, országos gépjármű javítási és karbantartási

re emelte a benzin fogyasztási adóját és a közellátásügyi miniszter is felemelte az ásványolajtermékek árát. Ezért, hogy a kívánt 2300 tonna benzint megvásárolhassa 40 milliárd pengő átmeneti hitelt kért.

²⁹ Az előterjesztés bejelentette, hogy a közmunkaváltság késedelmes kivetése és a már kivetett adók késedelmes befizetése folytán a törvényhatóságok közötti alapjai nem voltak képesek a legszükségesebb kiadások fizetésére sem, továbbá, hogy az előző hónapokban az útalapoknak nyújtott kölcsönök törlesztésére a közötti alapok összes bevételei le voltak kötve s azok az állam javára folytak be. Ezért, a munkák folytatása érdekében, kért újabb hitelt.

A Gazdasági Főtanács az államháztartás szanalási programjának kidolgozása kapcsán úgy döntött, hogy a közmunkaváltság alapot azonnal meg kellett szüntetni és a pénzügyminiszter kezelésébe kellett adni a közmunkaváltságból befolyó jövedelmeket. (MOL XIX-A-10-XXII-1946. február 26. 6/g. pont.) A szanalási tervet Gerő Ernő készítette.

³⁰ Az 57 082/1946. Közl.M.I/1. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az Idegenforgalmi, Beszerzési, Utazási és Szállítási Rt., a fő bevételét képező idegenforgalom teljes megszűnése folytán, 1945-ben rendkívül súlyos anyagi helyzetbe jutott. Ezért a közlekedésügyi miniszter felkérésére a pénzügyminiszter az államvasutak, mint az IBUSZ főrésztvényese útján 23 millió pengő államkölcsönt bocsátott a rendelkezésére. Ennek jóváhagyását kérte a minisztertanácstól.

³¹ A 12 950/1946. V.1./Közl.M. sz. előterjesztés jelezte, hogy a közellátásügyi miniszter 2000 pár bakancs kiutalását helyezte kilátásba az adott összeg ellenében.

6. 1946. február 22.

szolgálat létesítésére, gépkocsiipari tanonciskola fenntartására, gépjármű roncsgyűjtés és építés országos lebonyolítására, valamint a gépjárműiparral és kereskedelemmel kapcsolatos fontosabb állami megbízatások teljesítésére kereskedelmi és ipari társaságot létesített.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³²

[51] 50

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Szondy Viktor, dr. Kvassay László, Rosthy-Forgács Ferenc rendkívüli követ és meghatalmazott miniszteri címmel és Vájlok Sándor miniszteri osztálytanácsosi címmel való kitüntetése tárgyában.

Szakasits Árpád államminiszter: Rosthy-Forgács és Vájlok Sándor kivételével az előterjesztéshez hozzájárul.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: Vájlok Sándor egészen kiváló szaktudású, Rosthy Forgács hasonló szaktudással készítette elő a csehszlovák tárgyalásokat.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Nem ismeri őket, csak azt tudja róluk, hogy Nyugaton voltak, kíváncsi, hogy keresztül estek-e az igazoló eljárásokon?

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: Mindegyik igazolást nyert. A csehszlovákok egy bizalmas rendeletet adtak ki, amelyben azt mondják, hogy mindazok, akik a magyar igények tekintetében hírlapokban, vagy a közéletben szót emelnek, azokat minden lehető módon támadni kell. Ezért támadják most Rosthy Forgácsot. Vájlok Sándor tényleg nagyon felkészült, kiváló szaktudású ember.

Szakasits Árpád államminiszter: Ellenzését visszavonja s előterjesztéshez hozzájárul.

Minisztertanács dr. Szondy Viktor, dr. Kvassay László, Rosthy-Forgács Ferenc rendkívüli követ meghatalmazott miniszteri címmel és Vájlok Sándor miniszteri osztálytanácsosi címmel való kitüntetéséhez hozzájárult.³³

³² Az előterjesztés rámutatott arra, hogy a magyar gépkocsi-kereskedelem ekkor nem rendelkezett megfelelő tőkével és szervezettel ahhoz, hogy az állami gépkocsiipark pótlását, javítását országos viszonylatban megoldja. Ezért határozta el az állam 51%-os részvételével és egyben a Közlekedésügyi Minisztérium felügyelete mellett a részvénytársaság megalakítását. A részvénytársaság székhelyéül és javítóüzeme céljára átengedte a Posta járműtelepének egy részét.

³³ A 879/1–1946. Küm. sz. előterjesztés indoklásként előadta, hogy nevezetteket a minisztérium újjászervezésében, illetve a külügyi szolgálatban fontos beosztásban kifejtett munkásságukért kívánta elismerésben részesíteni.

Dr. Szondy Viktor (1891–?) jogász. 1921-ben törvényszéki bírói kinevezést kapott, de még ugyanazon évben a Külgügyminisztérium szolgálatába lépett. 1933-ban a Pázmány Péter Tudományegyetemen a nemzetközi büntetőjog magántanára lett. 1939-ben miniszteri osztályfőnöki címet kapott, 1941 júliusától valóságos miniszteri osztályfőnök. A jogi csoport vezetőjeként a jogi-, az útlevél-, valamint hadifogolyosztály felügyeletét látta el.

Dr. Kvassay László (1890–?) szolgálatát 1912-ben a Földművelésügyi Minisztériumban kezdte. 1919-től a Külgügyminisztérium II.o. követségi tanácsosa. 1943-ban erősen németellenes magatartása miatt csak jelentéktelen beosztásokat kapott. 1946-ban az elnöki osztály vezetője volt.

[52] 51

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a Magyar Köztársaság francia nyelven Republique de Hongrie-nak, angol nyelven pedig a Republic of Hungary-nak neveztesse. E kérdés szabályozását indokoltta teszi az, hogy a magyar köztársaság kikiáltásával annak francia és angol nyelven való egységes megjelölése a terminológia nemzetközi viszonylatban való egyöntetűsége miatt kívánatos. A társmiszterek és külképviseltek megfelelő értesítése is szükségesnek látszik, hogy a jövőben a külföldön és belföldön lévő összes magyar hatóságok egységes elnevezést használjanak.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[53] 52

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Megteszi bejelentését a külföldre hurcolt magyar nemzeti vagyon problémáiról. A külföldre hurcolt nemzeti vagyon problémájának tulajdonképpen két ága van, első jogi, zárolási, vagy elkobzási rendelkezések hatályon kívül helyezése, a külföldön tárolt magyar nemzeti vagyon számbavétele és megőrzése érdekében folytatandó nemzetközi diplomáciai tárgyalások megindítása, illetve a szövetséges nagyhatalmakkal és az érdekelt országok, mint pl. Csehszlovákia, Jugoszlávia, Lengyelország stb. kormányainál ezen elvi kérdések tisztázásának szorgalmazása. Minezen kérdések feltétlenül a Külügyminisztérium hatáskörébe tartoznak, már csak éminenter nemzetközi jogi jellegük következtében is. A második problémakör már technikai természetű, idetartozik a javak számbavételével, megőrzésével, illetve hazaszállításával kapcsolatos gyakorlati intézkedések véghezvitele, amelyek természetesen csak akkor válnak aktuálissá, ha a fent említett elvi kérdések megfelelő tisztázást nyernek. Ez a tárgykör már nem tartozik a Külügyminisztérium hatáskörébe, hanem [az] érdekelt szaktárcákéba, azok közül is elsősorban a Pénzügyminisztériuméba, mely mint a magyar javak és az államvagyon legfőbb őrzője elsősorban hivatott a kérdéskomplexum mind elvi, mind gyakorlati lebonyolításában a magyar államkincstár érdekeit képviselni. Tekintettel arra, hogy a Honvédelmi Minisztérium tulajdonát képezi az elhurcolt javak nagy hányada, továbbá az a körülmény, hogy Ausztriában és Németországban fekvő javak jelenleg túlnyomó részt az ottani katonai alakulatok gondozására vannak bízva, végül pedig a Honvédelmi Minisztérium az összes szaktárcák

Rosthy-Forgách Ferencről lásd a Bevezetés 50. sz. jegyzetét. A Csehszlovákiában végzett munkája érdekében volt szükséges ekkor a rendkívüli követi és meghatalmazott miniszteri címmel való kitüntetése.

Vájlok Sándor (1913-?) Pozsonyban és Prágában végezte az egyetemi tanulmányait. 1940-ben magyar doktorátust szerzett a szláv tudományok köréből. 1938-ig a rimaszombati szlovák, 1940 júniusáig a kassai szlovák gimnáziumban működött, innen a Miniszterelnökségre került, majd 1941-től a Külügyminisztérium munkatársa, mint az északi és a keleti szláv kérdések szakértője.

6. 1946. február 22.

közül a legmegfelelőbb apparátussal rendelkezik a technikai lebonyolításokat illetően, javasolja a tárcának fokozott mértékben való bevonását is. Javasolja tehát, hogy a Külügyminisztérium az elhurcolt javak kérdésének politikai vonatkozásaiban bírjon illetékességgel, természetesen mindenben a Pénzügyminisztériummal karöltve, a tisztán lebonyolítási intézkedéseket pedig a Pénzügyminisztérium az illetékes szaktárcákkal egyetértésben foganatosítsa. Evégből a Külügyminisztérium és Pénzügyminisztérium között szoros kollaboráció volna kiépítendő.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Javasolja, hogy erre a munkára igénybe kellene venni az általa javasolt szakembereket (hajózási, vasúti emberek), akik kimennének megnézni, hogy mi van odakint. Egy kézbe kellene összefogni az egész kérdést, mert igenis érdemes ezzel a problémával foglalkozni. Kíváncsi azonban, ki fogja a kormánybiztosságot, amely tulajdonképpen semmit sem végzett, likvidálni.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: Saját hatáskörében fogja likvidálni. Javasolja, hogy a pénzügyminiszter, a hazahozatali kormánybiztos a likvidálás végett folyttassanak tárgyalásokat vele, a Külügyminisztérium bevonásával.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Javasolja a Közlekedésügyi Minisztérium bevonását is.

Minisztertanács az Elhurcolt Javak Hazahozatali Kormánybiztosság felszámolásával az újjáépítési minisztert bízta meg azzal, hogy a hazahozatali kormánybiztos, a pénzügyminiszter, a külügyminiszter s a közlekedésügyi miniszter bevonásával járjon el.³⁴

[54] 53

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* bejelenti, hogy csehszlovák tárgyalásokra³⁵ a delegáció két-három napig Budapesten fog tartózkodni. Ez komoly megterhelést jelent. Legalább két személygépkocsi rendelkezésükre való bocsátása szükséges. Kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy gépkocsi rendbehozatalára 300 millió pengő folyósításához járuljon hozzá.

Minisztertanács a Külügyminisztérium gépkocsijainak rendbehozatalára háromszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.

³⁴ A teljes nevén Külföldre Hurcolt Magyar Nemzeti Vagyon Kormánybiztosságát a 8790/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. szeptember 29.) hozta létre. Vezetőjét, Andaházi Kasnya Bélát, mint kormánybiztost a miniszterelnök jelölte ki. Felügyeletét az újjáépítési miniszter látta el. Feladata volt a háború végén külföldre hurcolt magyar köz- és magánvagyon felkutatása, leltározása, megőrzéséről és hazaszállításáról való gondoskodás. Megszüntetéséről a 3020/1946. ME sz. rendelet (MK március 20.) intézkedett, feladatait a Pénzügyminisztérium, részben a Külügyminisztérium és a Közlekedésügyi Minisztérium vette át. Lásd még a Bevezetés 42. jegyzetét, valamint a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 50. napirendi pontját.

³⁵ Valójában a lakosságcsere ügyében tárgyalásokat folytató csehszlovák–magyar delegáció budapesti üléséről volt szó. Ekkor, 1946. február 27-én írták alá az egyezményt.

[55] 54

[Nagy] *Miniszterelnök* visszaérkezik és átveszi a minisztertanács vezetését.

Bejelenti, hogy a tegnapi Szabadságban megjelent egy cikk, amely szerint a csehszlovák minisztertanács, a prágai sajtó közlése szerint foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy az áttelepítés után ottmaradó magyarokat Morvaországba kell a németek helyébe letelepíteni. Ha ez így van, akkor meggondolandó az egész egyezmény aláírása.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Át fogja tanulmányozni a kérdést. Hogy a prágai minisztertanács milyen állást foglal a magyarok tekintetében, az nem tartozik a mi kompetenciánkba, mert mi csak a lakosságcsere kérdésével foglalkoztunk. Megígérték a csehek, hogy mindaddig, amíg végleges döntés nem történik, addig a kiutasításokat és a belső áttelepítéseket felfüggesztik. Ez ugyan nincs az egyezményben, de a tárgyalás jegyzőkönyvében benne van. Azonban megmondja őszintén, hogy ebben a zárójegyzékben kifejezésre jutott, hogy a végleges megosztást illetően a tárgyalásokat majd folytatjuk, tehát nincs kizárva, hogy a csehszlovák kormány most azzal fog jönni, járuljunk hozzá, a visszamaradó magyaroknak a belső Morvaországba való áttelepítéséhez. Megállapítja, hogy ez már bizonyos fokú haladás azzal az állásfoglalással szemben, amikor mindenkit ki akartak telepíteni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁶

³⁶ A Szabadság 1946. február 22-ei számában az első oldalon jelentette, hogy „Négyszázezer szlovákiai magyart Morvaországba akarnak telepíteni.” A cikk jelezte, hogy a csehszlovák kormány mindazon magyarok áttelepítését tervezte, akiket a csereakció keretében nem tudtak Magyarországra áttenni. Megemlítette a közlemény, hogy a németek, a magyarok és a „hazaárulók” vagyonának elkobzásáról is tárgyalt a prágai kormány.

A csehszlovákiai magyarok áttelepítésére, szétszórására, szlovákizálására irányuló törekvések részleges eredményeit, valamint a béketárgyalások tendenciáját látva, valójában csak 1946 augusztusában döntött a cseh és a szlovák nemzeti szervek tanácskozása a kérdés egy más irányú megközelítéséről. A munkakötelezettségről kiadott 88/1945. sz. elnöki dekrétumra hivatkozással ezt követően adták ki a 129/1946. számú törvényt. A Csehszlovák Köztársaság újjáépítésének szükségletére hivatkozással valóságos hadjárat indult a magyarlakta területek ellen. Tulajdonképpen 1946. november 19-én indult az akció. Pontos tervek szerint katonai egységek zártak körül egy vagy két falut, majd az előre elkészített névjegyzék alapján felszólították az elszállítandó családokat a csomagolásra. A kijelöltekkel közölték, hogy el kell hagyniuk addigi lakóhelyüket, ingatlanuk, állatállományuk és mezőgazdasági felszerelésük elkobzásra kerül. Jogorvoslatra nem volt lehetőség. Szigorú őrizet mellett szállították a családokat Csehországba. Az akció 99 napig tartott. 1947. február 25-én ért véget. (Janics Kálmán: A hontalanság éve. Illyés Gyula előszavával. München, 1979., A deportálás c. fejezet. 225–249. pp.)

Nagy Ferenc aggodalmait tehát jogosak voltak — annál meglepőbbek Gyöngyösi János külügyminiszter „megnyugtató” — az általa feltehetően hírverésnek minősített újságcikkben a „kedvező” fordulat felfedezése.

6. 1946. február 22.

[56] 55

Pénzügyminiszter [képviselőjében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát vidéki hitelszervezetek 2 milliárd pengő folyószámla betétje tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.³⁷

[57] 56

Pénzügyminiszter [képviselőjében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a záloglevelekkel és kötvényekkel kapcsolatos közzétételi kötelezettség ideiglenes felfüggesztése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

[58] 57

Pénzügyminiszter [képviselőjében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek újabb szabályozása tárgyában. Az előterjesztés javaslatától csak annyiban tér el, hogy a közszolgálati alkalmazottak részére járó családi pótlék összege a családi pótlék szempontjára

³⁷ A 73 364/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztés jelezte, hogy a háborús körülmények, majd a pénz értékének rohamos leromlása következtében a vidéki kis hitelintézetek rendkívül nehéz helyzetbe kerültek. Rámutatott ezzel szemben arra, hogy milyen nagy közgazdasági érdek fűződik ezeknek az intézeteknek a stabilizáció utáni időre való átmentéséhez. Kérte ezért, hogy a Pénzügyintézetek Központban egy milliárd pengőt helyezhessen el, hogy a központnak módja legyen bizonyos összegeket 3, esetleg 6 hónapra a vidéki intézmények rendelkezésére bocsátani. Felhatalmazást kért arra is, hogy a hitelekkel illetve valamely részüket — az ezek visszafizetésére képtelen egyes vidéki intézmények esetében — elengedhesse.

A minisztertanács előterjesztés 1946. február 15-i elkészítési időpontjához képest február 22-én — a pénz romlására jellemző módon —, 1 milliárdról 2 milliárdra volt kénytelen felemelni az összeget.

A Gazdasági Főtanács 1946. február 25-én foglalkozott a kérdéssel s nem járult hozzá ahhoz, hogy a pénzügyminiszter a vidéki pénzügyintézetek megsegítése céljából a Pénzügyintézetek Központnál nem valorikus folyószámlabetétként 1 milliárd pengőt helyezzen el. (MOL XIX-A-10-XXI. 18.pont.) Március 9-én visszatért a kérdésre s javasolta, hogy a budapesti és vidéki hitelszervezet racionalizálására a pénzügyminiszter terjesszen javaslatot a főtanács elé. (MOL XIX-A-10-XXV. 32.pont.)

³⁸ A 73 150/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztés felidézte a záloglevelek biztosításáról szóló 1876. évi XXXVI. tc. 29. §-ának azon előírását, hogy a jelzálogintézetek igazgatósága félévenként kimutatást tartozik közzétenni a forgalomban lévő záloglevelek névszerinti összegéről, az ezek biztosítékául szolgáló jelzálogkövetelésekről, a kölcsön engedélyezésekor alapul vett értékekről, valamint a záloglevelek külön biztosítására rendelt alapösszegekről. A háborús viszonyok következményeire tekintettel ezt a kötelezettséget a 4720/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 14.) 1945 végéig felfüggesztette. Javasolta a felfüggesztés érvényben tartását. Egyben intézkedést kért a hazai pénzügyintézetek által kibocsátott kötvényekkel kapcsolatban az 1897. évi XXXII. tc. 20. §-a értelmében fennállott hasonló közzétételi kötelezettség felfüggesztését illetően is. A rendelet tervezete megtalálható az előterjesztés mellett. Lásd a 2020/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 28.

6. 1946. február 22.

ből figyelembe vehető családtagok után egyenként nem havi 300 000, hanem 500 000 pengő lenne.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

[59] 58

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti 563/1946. számú javaslatát a belső állami élet rendezésével kapcsolatos pénzügyi szükséglet fedezésére újabb kincstári jegykölcson felvétele tárgyában. Ez a kölcsön 4000 milliárd névértékű, előzetesen 3 1/8%-kal kamatozó, háromhavi lejáratú u.n. "R" sorozatú kincstári jegyek ellenében kerülne felvételre.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A kamatot 1%-ra kívánja leszállítani.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A kamatkérdés rendezésére a Gazdasági főtanács volna felkérendő.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a kamatkérdés megvizsgálására a Gazdasági főtanácsot felhatalmazza.⁴⁰

[60] 59

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti 73 616/1946. számú javaslatát az egyes pénzköveteléseknek adópengőben való meghatározásáról szóló 12 430/1945. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.

³⁹ A 9139/1946.P.M.II. sz. előterjesztés emlékeztette a minisztertanácsot arra, hogy közszolgálati alkalmazottak részére a 10 700/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. november 11.) utójára megállapított illetmények, a rohamos drágulások következtében, elvesztették értéküket. Megemlítette, hogy a minisztertanács 1946. február 15-én tartott ülésén ([5.] 88. sz. jegyzőkönyv 59. napirendi pont) az e tárgyban tett javaslatát — további megbeszélés céljából — levették a napirendről. A Gazdasági Főtanács — amely 1946. február 18-án tárgyalta az ügyet (XIX-A-10-XVIII 1. pont és 470–478. pp.) — arra az álláspontra helyezkedett, hogy nem szabad megjelentetni a rendeletet, mert a kollektív szerződések és főleg az azokban biztosított ügynevezett „kalória-térítések” nem váltak be a magángazdaságban alkalmazott szellemi és fizikai munkásoknál sem. 1946. február 20-án ismét tárgyalta a Gazdasági Főtanács a kérdést és elfogadta az átdolgozott rendelettervezetet. (MOL XIX-A-10-XIX 1. pont és 621–626. pp.) A pénzügyminiszter által kidolgozott rendelettervezet főbb intézkedéséhez tartozott egyrészt a közszolgálati alkalmazottak havi fizetésének 3 milliótól 14 millióig való felemelése, másrészt a családi pótléknak altszittól a tisztviselőig való egyöntetű biztosítása, harmadrészt pedig minden alkalmazott, ellátásban részesülő özvegy és családtag számára egyszeri 400 000 pengő drágasági segély nyújtása.

A rendelet tervezete megtalálható az előterjesztés mellett. Lásd az 1700/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. február 23.

⁴⁰ Az 563/1946/P.M.IV. a sz. előterjesztés jelezte, hogy a kölcsönt a három altruista pénzintézet, nevezetesen a Pénzintézeti Központ, az Országos Földhitelintézet és az Országos Központi Hitelszövetkezet nyújtotta.

A Gazdasági főtanács 1946. február 26-án tartott rendkívüli ülésén az államháztartás szanalási programjával foglalkozva — többek között — határozott arról, hogy a kincstárjegyek kibocsátásával kapcsolatosan a bankok lebonyolítási járulékát törölni kell. (MOL XIX-A-10 XXII. 1946. 6/i. pont.) Ennek megfelelően az újabb kincstári jegykölcson felvételekor a főtanács felhívta a pénzügyminisztert, hogy a korábbi kibocsátású és 3 1/4 százalékos kamatozású kincstári jegyeket is fokozatosan 1 egész 1/8-ad százalékos kamatozású kincstári jegyekké alakítsa át. (MOL XIX-A-10. XXIV. 1946. március 5., 5. pont.)

6. 1946. február 22.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴¹

[61] 60

Pénzügyminiszter [képviselőében Kemény államtitkár] előterjeszti 81 400/1946. számú javaslatát az adópengőnek a pengőhöz való értékviszonyát kifejező jelzőszám közzététele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴²

[62] 61

Pénzügyminiszter [képviselőében Kemény államtitkár]: Szükséges hogy a Magyarország és a Brit Egyesült Királyság között jelenleg teljesen szünetelő átutalási forgalom még egy általános pénzügyi egyezmény megkötése előtt megindulhasson. Brit oldalról szűkkörű és ideiglenes átutalási megállapodás tervezetét juttatták el a Magyar Nemzeti Bankhoz.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴³

⁴¹ A 12 430/1945. ME sz. rendelet (MK 1946. január 1.) arról intézkedett, hogy adópengőre szóló takarékok – illetőleg folyószámlabetét és pénztárjegy felett csak 10 napi felmondással lehetett rendelkezni. Mivel ez túlságos megkötöttséget jelentett s így az adópengőre szóló betéteket nagymértékben gátolta, lehetőséget kívántak adni arra, hogy a felmondási időt a pénzügyminiszter az ország különböző részeire nézve — a viszonylag nagy tömegű pénz szállításának lehetőségéhez mérten — eltérően szabályozza. Erről intézkedett a 3100/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. március 21.)

⁴² Az elhatalmasodó infláció egyre bonyolultabb helyzeteket teremtett és újabb intézkedéseket tett szükségessé. Ezek sorába tartoztak az adópengővel kapcsolatos rendeletek. A közadóknak adópengőben való meghatározásáról szóló 11 600/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 7.) 2. §-ának (1) bekezdése úgy intézkedett, hogy az adópengőnek a pengőértékhez való viszonyát a pengő vásárlóerejében bekövetkezett változásoknak megfelelően 1946. január 1-jétől kezdve az Országos Árindekmegállapító Bizottság javaslata alapján a pénzügyminiszter a Magyar Közlönyben közzéteszi a következő nappal kezdődő hatállyal.

Ennek a szabályozásnak a módosítását az tette szükségessé, hogy az egyes pénzköveteléseknek adópengőben való meghatározásáról intézkedő 12 430/1945. ME sz. rendelet (MK 1946. január 1.) alkalmazása során az egyes pénzintézetek úgy jártak el, hogy az adópengőre szóló betéteknek azt a részét, amelyet a bevételezés napján nem tudtak adópengőben kihelyezni, a Magyar Nemzeti Bank girószámláján helyezték el. Így szabadulhattak meg az adópengőnek a pengőhöz való értékviszonyát kifejező jelzőszám változásából esetleg előálló veszteségektől. Abban az esetben azonban, ha a jelzőszám-változást vasárnap vagy más ünnepnap előtt megjelent Magyar Közlönyben tette közzé a pénzügyminiszter az ünnep utáni hétköznapra érvényes hatállyal, az említett tehermentesítési törekvés nem érvényesülhetett. Így a pénzintézetek arra törekedtek, hogy ünnepnap előtt ne fogadjanak el adópengő betéteket, ami viszont közgazdasági szempontból hátrányos volt.

Ezen a helyzeten próbált javítani az előterjesztés mellett található rendelettervezet azzal, hogy az ünnepnapot követő hétköznapra az azt megelőző hétköznapal azonos érték megállapítását írta elő, illetve az ünnepnapon megjelenő Magyar Közlönyben csak az azt követő második napra tett lehetővé értékváltoztatást. Lásd a 2130/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 1.

⁴³ A 77 455/1946.P.M.IV.c. sz. előterjesztés röviden ismertette a négy pontból álló angol megállapodás-tervezet tartalmát. Ez elsősorban az angol részről Magyarországra, illetve magyar részről Angliába átutalható pénzüsszegek céljait (külképviseltek, látogatók, egyéb célok) rögzítette s megállapította, hogy ezek az összegek alapul szolgálhattak az átutalási forgalom szélesebb

[63] 62

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: A vallás- és közoktatásügyi minisztertől értesült arról, hogy a Vörös Hadsereg ünnepeket rendez, amelyekre a kormány minden tagját nem hívta meg. Ez a mellőzés összefüggésben lehet azzal a sérelemmel, hogy a főváros által Budapest felszabadítására rendezett ünnepélyes temetésre Vorosilov marsallon kívül senki nem volt meghívva a hadsereg tagjai közül, holott a városparancsnokot is feltétlenül meg kellett volna hívni. Szviridov is csak azért ment el, mert Vorosilovot helyettesítette, de ő sem kapott hivatalos meghívót. Ez érthető okból igen nagy sérelmet jelent számukra.

Szakasits Árpád államminiszter: Neki is tudomása van a dolgoról és tapasztalta, hogy az Operában rendezendő ünnepségen egyetlen egy orosz tiszt sem jelent meg. Ezt valahogy korigálni kell.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ma délben 2 óraker a marsall úrnál lesz, s megkísérli jóvátenni megfelelő formában a sérelmet.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Ezzel kapcsolatban bejelenti, hogy a napokban az orosz katonai városparancsnoknál volt, aki kijelentette, hogy ő soha semmiféle ünnepségre nem kap meghívót. Javasolja, hogy inkább kevesebb ünnepséget kellene rendezni, de azt hiba és sérelem nélkül.

[Nagy] *Igazságügyminiszter*: A magyar-szovjet társaság által rendezendő operaházi díszelőadás 5 óraker kezdődik. Ugyanekkorra szól Schoenfeld amerikai követ részéről eszközölt fogadás és a két megjelenést össze kell egyeztetni. Leghelyesebb, ha a külgügyminiszter megfelelően érdeklődik az amerikai követségen megjelenhetne-e a kormány 1/2 6 óraker, mert ez esetben az operaházi díszelőadáson is részt vehetne.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁴

[64] 63

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát tenyész- és haszonállatok mesterséges megtermékenyítésével kapcsolatos tanulmányút a Szovjetunióba tárgyában. [sic!]

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁵

alapokra fektetéséhez és kibővítéséhez. Reményét fejezte ki, hogy lehetőség nyílik ezek révén a kereskedelmi és pénzügyi természetű, esetleg árubeszerzési ügyletek megindításához is. A tervet további részei az átutalt pénzek kezelésével kapcsolatos kérdéseket szabályozták. Lásd még a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 43. napirendi pontját.

⁴⁴ 1918 februárjában a német hadsereg támadást intézett Szovjetoroszország ellen. Megszállta Lettországot, Észtországot, Belorussziát és Ukrajnát. A szovjet haderő február 23-án Pszkóvnál és Narvánál megállította a német offenzívát, ezért ez a nap lett a Vörös Hadsereg emléknapja. Az ünnepek ezzel álltak kapcsolatban.

Budapest szovjet katonai városparancsnoka Zamercev, Ivan Tyerentyovics tábornok volt.

⁴⁵ A 60 135/1946.F.M.II.1. sz. előterjesztés a hazai állatállomány jelentős háborús vesztesége miatt — orosz szakértőkkel való tanácskozás alapján — javasolta nyolc állattenyésztő szakember

6. 1946. február 22.

[65] 64

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Lengyel Sándor miniszteri osztályfőnöki előléptetése tárgyában.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* kéri az előterjesztést a napirendről levenni és azt alaposan kivizsgálni, mert Lengyel Sándort Miskolcon közismert fasisztának tudják, aki most innen terrorizálja az egész erdőgazdaságot.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi. Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁶

[66] 65

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 3., 4. és 5. tételszám alatt felvett előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁷

[67] 66

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a magyarországi német lakosságnak Németországba áttelepítése folytán megürült ingatlanok és egyes visszahagyott ingóságok felhasználása, továbbá országos telepítésügyi kormánybiztos kinevezése és hatáskörének szabályozása tárgyában.

[Nagy I.] *Belügyminiszter* kéri ezt a javaslatot a napirendről levenni, mert ilyen nagy horderejű dolgot feltétlen előzetesen át kell tanulmányozni. A közigazgatási folyamatot a kitelepítési szervek hozzák összhangba.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: Ez egy igen sürgős javaslat, szeretné, ha ebben a tárgyban rendkívüli minisztertanács tartatnék mielőbb. Most leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁸

szovjetunióbeli tanulmányútjának lehetővé tételét. Lásd még a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 55. napirendi pontját.

⁴⁶ Az 1089/1946.F.M.eln.V.1. sz. előterjesztés Lengyel Sándornak, a miskolci erdőgazdaság 1938–1944 közötti főnökének a Földművelésügyi Minisztérium erdészeti főosztályának vezetőjévé való kinevezését javasolta.

⁴⁷ A 3. sz. előterjesztés az állami pincegazdaságok mustvásárlási hitelével; a 4. sz. előterjesztés a sertéspestis elleni szérumtermelés feltételeinek biztosításával; míg az 5. sz. előterjesztés a Magyar Szőlősgazdák Országos Borértékesítő Szövetkezetének mustvásárlási hitelével kapcsolatos javaslatot tartalmazza. Az előterjesztések megtalálhatók a jegyzőkönyv mellett.

A sertéspestis elleni szérumtermelés biztosítása céljából a Gazdasági Főtanács széleskörű felhatalmazást adott a közellátásügyi miniszternek. (MOL XIX-A-10-XIX. 1946. február 20. 14. pont.)

⁴⁸ Lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

A német lakosság kitelepítése a Belügyminisztérium hatáskörébe tartozott. Külön országos telepítésügyi kormánybiztos kinevezésére nem került sor.

Az áttelepítési kormánybiztos a magyar–csehszlovák lakosságcserevel kapcsolatos ügyekkel foglalkozott, a németek kitelepítése nem tartozott a hatáskörébe.

[68] 67

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát a természetes vizek halászatának előmozdítása tárgyában. Ez is igen sürgős lenne, mert a halászok nem tudnak eredményesen működni, mert nincs felszerelésük.

Igazságügyminiszternek beérkezett észrevételeit figyelembe fogja venni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁹

[69] 68

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a földreform végrehajtása során állami mintabirtokká nyilvánított kecskeméti volt Platter-féle konzervgyár és gyártelepnek az Egységes, Munkás, Paraszt, Termelő, Értékesítő és Fogyasztási Szövetkezet részére való bérbeadása tárgyában.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Nem tudja, hogy az üzem biztosítani tudja-e majd a rendes működést.

[Kovács] *Földművelésügyi miniszter*: Feltételek szabályozzák az üzem működését és az ellenőrizve lesz.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁰

[70] 69

[Bán] *Iparügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát Szabó Ernő ny. MÁVAG intéző rehabilitálása és nyugdíjazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[71] 70

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Horváth Dénesnek az Országos Munkabérmegállapító Bizottság elnökhelyettesévé való kinevezése tárgyában.

⁴⁹ Maga az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett, csak az igazságügyminiszter T.790/1946. sz. hozzászólása.

Az előterjesztett rendelettervezet a halászatra vonatkozó jogszabályok módosítása és kiegészítése tárgyában kiadott 6700/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. augusztus 23.) kiegészítését tartalmazta. Arról intézkedett, hogy a földművelésügyi miniszter bármely természetes vagy jogi személy tulajdonát képező, természetes vizeken haltenyésztésre, halászatra, feldolgozásra szolgáló eszközöket az állam részére térítés ellenében igénybe vehessen azzal, hogy ezeket a korábbi rendelkezés értelmében halászattal foglalkozó szövetkezeteknek vagy magánosoknak rendelkezésére bocsáthassa. Lásd a 2150/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 6.

⁵⁰ A 205 179/1946.F.M.XIII.főszt. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a gyárat 10 év időtartamra, a bruttó termelés, illetve bevétel 6%-ában megállapított haszonbér mellett adta bérbé a szövetkezetnek, másrészt arra is, hogy Kecskemét gazdatársadalmának az említett szövetkezetten kívül eső részét képviselő Kecskeméti Östermelők Szövetkezetével 50–50% haszonrészesedés mellett az üzemi kihasználásra megfelelő társbérleti megállapodás jöjjön létre. Platter János konzervipari és kereskedelmi részvénytársasága 1923-ban alakult s egész Európára kiterjedő exporttevékenységet folytatott. Vagyona 1945 előtt 14 millió pengő körül volt.

6. 1946. február 22.

Minisztertanács dr. Horváth Dénesnek az Országos Munkabérmegállapító Bizottság elnökhelyettesésé való kinevezéséhez hozzájárult.⁵¹

[72] 71

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát [a] szövetkezeti központok hatáskörének megállapítása tárgyában.

Szakasits Árpád államminiszter: Miután ez olyan nagy horderejű kérdés és a miniszterelnök nincs jelen, kéri az előterjesztést a rendkívüli minisztertanácson tárgyalni.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵²

[73] 72

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Külkereskedelmi Igazgatóság pozsonyi kirendeltsége bútorainak hazaszállításiával kapcsolatban 2 341 136 P hitel folyósítása tárgyában. [sic!]

Minisztertanács a Külkereskedelmi Igazgatóság pozsonyi kirendeltsége bútorainak hazaszállításiával kapcsolatban kétfélmillió-háromszáznegyvenegyezer-százharminchat pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁵³

[74] 73

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Lengyelországba utazó magyar delegáció személyi változásai tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁴

⁵¹ A 8514/1946.Ip.M.III/1 sz. előterjesztés szerint dr. Horváth Dénes klinikai adjunktus volt.

⁵² Lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pontját.

⁵³ A Külkereskedelmi Igazgatóság létesítéséről a 3210/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. június 16.) intézkedett. Főhatósága a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium volt. Megszüntetéséről a 8550/1948. Korm. sz. rendelet (MK 1948. augusztus 15.) intézkedett. Az intézkedés feltehetőleg azzal állt kapcsolatban, hogy a Csehszlovák Köztársaság fővárosába, Prágába helyezték át a kirendeltséget.

⁵⁴ Előzményéről lásd a 73. sz. jegyzőkönyv 30., a 81. sz. jegyzőkönyv 12. és a 82. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját.

Ekkor az 1946. február 2-án aláírt árucsereforgalmi egyezmény részleteinek a megtárgyalására utazott tárcaközi bizottság Lengyelországba. Ennek előkészítéséről a kereskedelmi- és szövetkezetügyi miniszter 1946. április 2-án adott tájékoztatást a Gazdasági Főtanácsnak. Ebből kitűnt, hogy a magyar öntödék és kohók 1946. évi 570 000 tonna szén és koksztelékének nagy hányadát, 400 000 tonnát, e szerződés alapján Lengyelország szállította. Kivételre kerültek ezzel szemben alumíniumárúk, műszerek, rádiók, villamossági cikkek, gyógyszerek és porcelánárúk. (MOL XIX-A-10-XXIX. 1946. április 2. 40. pont.)

[75] 74

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Bárczi Géza debreceni egyetemi ny. r. tanár kinevezése Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsész tudományi karán, továbbá egy magyar néprajvtudományi tanszék felállítása tárgyában, valamint a pécsi egyetem bölcsész tudományi karán megszünt tanszékek visszaállítása tárgyában.

Szakasits Árpád államminiszter: Helyes-e új tanszék felállítása, pénzügyileg nem bírja el ez az ország.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Felveti a kérdést, hogy annyira fontos és szükséges-e a német és olasz nyelvnek tanszéket állítani.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: Hozzájárul a tanszékek átalakításához, egyelőre a javaslatot elvben kéri elfogadni.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Feltehető, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter más álláspontot foglalna el ha a létszámapasztás és a tanszékek felülvizsgálata már megtörtént volna. Kéri ezirányban a vallás- és közoktatásügyi miniszter nyilatkozatát.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: Pécsett nem szívesen csökkentené a tanszékeket, inkább a fővárosi egyetemeken keresne megtakarítást.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Ez járható út, mert súlyos gazdasági helyzetünk a legnagyobb takarékossgot írja elő, megtörténhet, hogy rövidesen nem tudunk fizetni.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: Javaslatát az általános szanalási terv kialakulásáig a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁵

⁵⁵ E napirendi pont keretében a vallás- és közoktatásügyi miniszter két előterjesztése került megtárgyalásra.

Egyrészt a 83 632/1945. sz. előterjesztésben tett javaslatot a magyar néprajvtudományi tanszéknek a Pázmány Péter Tudományegyetemen való felállítására és dr. Bárczi Géza debreceni egyetemi nyilvános rendes tanárnak a tanszékre való kinevezésére.

Dr. Bárczi Géza (1894–1975) nyelvész, 1952-ben nevezték ki a Pázmány Péter Tudományegyetem tanárává. Később a Magyar Tudományos Akadémia tagja lett, Kossuth- és Állami-díjat kapott.

Másrészt a 19 776/1946./V. ü.o. sz. előterjesztésében javasolta, hogy az 1940/41. tanév elején a kolozsvári egyetem újjászervezése kapcsán Pécsről elvitt bölcsész-, nyelv- és történettudományi kart szervezzék újjá Pécsett. Hangsúlyozta, hogy bölcsész tudományi kar nélkül az egyetemen nem végezhet eredményes munkát, hiánya az elmúlt esztendőknben az egész Dunántúl számára veszteséget jelentett.

A pécsi bölcsészkar tizenkét tanszék felállításával kívánta újjászervezni. Javasolta a bölcséleti, a pedagógiai, a magyar nyelvészeti és összehasonlító finnugor nyelvtudományi, a magyar irodalomtörténeti, a klasszika-filológiai, az ókortörténet és archeológiai, a német nyelv és irodalmi, a francia nyelv és irodalmi, az olasz nyelv és irodalmi, a magyar történelmi, az egyetemes történelmi és a földrajzi tanszék felállítását.

6. 1946. február 22.

[76] 75

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Hatvani János [miniszteri fogalmazó] jóvátétele és nyugdíjazása tárgyában. Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[77] 76

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Szá-vai Nándor szfőv. kereskedelmi középiskolai tanár miniszteri osztálytanácsosi kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁶

[78] 77

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát a Magyar Írók Szövetsége székházának tatarozására 20 millió pengő segély folyósítása tárgyában.

Szakasits Árpád államminiszter: Az összeg valószínűleg még korábbi költségvetésből származott és aligha elegendő a költségek fedezésére. Nehogy póthitelt kelljen kérni, helyes lenne, ha a vallás- és közoktatásügyi miniszter a jelenlegi szükséges összeget tisztázná.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁷

Minisztertanács délután 15 óra 30 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Nagy Ferenc

Gépelte tisztázta a miniszterelnök és a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. A miniszterek és államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a felsorolásban Vas Zoltán neve, így az ő, és rajta kívül Dobi István,

Az igazságügyminiszter T.658/1946. sz. alatt tett észrevételét e javaslat ellen. Rámutatott arra, hogy annak idején az 1940. évi XXVIII. tc. 3. §-a szüntette meg átmenetileg a pécsi egyetem bölcsészettudományi karának működését, így annak visszaállítása is csak törvény alapján lehetséges.

A két előterjesztésen kívül itt található egy további, 22 383/1946./V. sz. előterjesztés — amely azonban nem került megtárgyalásra — dr. Bulla Béla budapesti tudományegyetemi nyilvános rendes tanár rendkívüli tanári szolgálatban eltöltött idejének beszámítására vonatkozóan.

Dr. Bulla Béla (1906–1962) geográfus. 1944 októberében nevezték ki rendes egyetemi tanárrá.

⁵⁶ A 1116/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztés értelmében nevezettet a minisztérium középiskolai ügyosztályán az ügyvezetőhelyettesi teendők ellátásával kívánták megbízni.

⁵⁷ A 21 542/1946.V.K.M.VII. sz. előadása szerint a Magyar Írók Szövetsége, amely addig a Színpadi Szerzők Egyesületének Nagyatádi Szabó utca 18. sz. alatti irodájában működött, az orosz városparancsnokságtól megkapta használatra a Fellner család tulajdonát képező, de a Vörös Hadsereg által a hadijog alapján igénybe vett Vilma királynő út 10. számú villát. Ahhoz, hogy az Írók Szövetsége valóban használhassa, azt tataroztatni kellett volna.

6. 1946. február 22.

Nagy Imre, Kemény György, Kovács Béla, Bán Antal, Molnár Erik és Balogh István kézjegye nem szerepel a jegyzőkönyvön.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 5–6., a 10–14., a 25., a 29–35., a 38–51., az 56–62., a 64–66., a 68–71. és a 75–78. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés vagy feljegyzés.

Az említett előterjesztéseken kívül két olyan miniszterelnökségi bejegyzés is szerepel a jegyzőkönyv mellett, amely tárgyalására nem került sor. Közülük az egyik egy rendelettervezet a Gazdasági Főtanács összetételének módosítására; a másik az Új Magyarország c. lap támogatására vonatkozik.

Hasonlóképp nem került tárgyalásra a dr. Bulla Béla egyetemi tanár időbeszámítási ügyére vonatkozó előterjesztés. Ez utóbbi kérdésről lásd az 55. jegyzetet.

[6.] 89/ sz. jegyzőkönyv a) melléklete a 6. napirendi ponthoz.

(A szovjet–magyar közös vállalatok létesítése. —Részlet a Gazdasági Főtanács 1946. február 14-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből.)

Gordon Ferenc: Körülbelül három héttel ezelőtt kezdődtek meg azok a tárgyalások, amelyeket az ideérkezett orosz bizottsági tag urakkal [sic!] kellett elkezdeni az augusztusban kötött együttműködési egyezmény alapján, éspedig négy munkaterületen: a dunai hajózás, a repülés, az olaj és a bauxit területén.

A tárgyalások megindulása előtt, amikor nálam jártak a bizottság tagjai, mindjárt a szokásos üdvözlések során — nem is ismerve még a tárgyalandó anyagot — azonnal azt az álláspontot szögeztem le, hogy mi természetesen a legmesszebbmenő mértékben együtt akarunk velük működni és olyan megállapodásokat akarunk létesíteni, amelyek kölcsönösen mindkét állam érdekében állanak, és én csak egyet kérek: semmi olyan megállapodás nem jöhet létre, amely kifejezetten monopolisztikus jellegű volna, s éppen ezért az országot és az ország jövő gazdasági érdekeit egyéb viszonylatban, nyugati irányban lehetetlen helyzetbe hozná. Megnyugtattak, hogy erről nem is lehet szó, s kölcsönös reménykedések mellett megindultak a tárgyalások. A négy kérdés-csoportra megalakult a négy albizottság és megkezdte munkáját.

Rövidesen kézhez kaptam egy példányt azokból az egyezménytervezetekből, amelyeket az orosz urak Moszkvából már készen hoztak magukkal. Amikor elolvastam ezeket a tervezeteket, nagyon megijedtem, mert úgy láttam, hogy ezek a tervezetek erősen az általam aggályosnak tartott monopolisztikus irányban mozognak. Időnkint kaptam jelentéseket a bizottságok tárgyalásairól, amelyek nagyon reménykeltők voltak és azt mutatták, hogy lényegében sikerült a dolgokat olyan irányba terelni, hogy a megállapodások mégis elvesztik ezt a monopolisztikus jellegüket és arra a vonalra terelődnek, amelyet mi is kívánatosnak tartunk.

A legutóbbi napok megint kissé más színben mutatják a fejleményeket. Az egyetlen tervezet, amelyre ebben a pillanatban részletesebben ki akarok térni,

6. 1946. február 22.

a hajózási tervezet; a repülési tervezetet most kaptam meg közvetlenül az ülés előtt, úgyhogy még el sem olvastam, a bauxitra és az olajra vonatkozó tárgyalások pedig még nem jegecesedtek ki egy ellenjavaslat szempontjából megfogható formában, úgyhogy azokról csak általánosságban tudok referálni.

Most ismét úgy néz ki a dolog, hogy az orosz bizottsági tag urak [sic!] meglehetősen merevséggel ragaszkodnak az általuk hozott tervezetekhez és azokból — legalább e pillanatban az a hangulat — egyáltalán nem hajlandók érdemben engedni.

Szeretnék itt előrebocsátani valamit, amit feltétlenül fontosnak tartok. Én még a legjelentéktelenebb mondanivalóimat is mindig papírra szoktam vetni, és ma eljöttem anélkül, hogy egy sor feljegyzést is csináltam volna, aminek az a magyarázata, hogy annyira kialakulatlan még részleteiben az egész ügy, hogy nem is tudtam gondolataimat olyan formában összegezni, hogy papírra vethetném, mert az éjszaka folyamán nem tudtam, hogy reggelre megint milyen változatokra kerül sor.

Nekünk világosan szembe kell néznünk bizonyos alapvető tényekkel. Hogy ezt hogyan gondolom, annak illusztrálására szükségesnek tartom előrebocsátani, hogy semmi esetre sem úgy, mintha én a Szovjetunióban azt látnám, — ami természetesen mellékesen szintén nem hagyható figyelmen kívül — hogy a Szovjetunió a mi eddigi világszemléletünkötől eltérő, egészen más berendezkedésben élő állam, mert ez e pillanatban tizedrangú, vagy századrangú kérdés. Ezt a szempontot tehát figyelmen kívül hagyva, a következőkben fogalmazhatnám meg a probléma lényegét:

Adva van immár tőszomszédságunkban a világ egyik leghatalmasabb állama, amely — akármilyen értelmezésben véve — az imperialista terjeszkedés teljében van. Erre minden előfeltétele és minden ereje adva van. Sajnos, ennek az imperialista terjeszkedésnek a közvetlen vonala visz át rajtunk. Midőn én a hajózási egyezményt veszem alapul e beszélgetés lefolytatásához, akkor ezt azért teszem, mert nem kétséges, hogy amit a hajózási egyezménnyel kapcsolatban a tervezet szándékol, az a legvilágosabb jele egy nagy állam gazdasági útvonal- biztosítási szándékának. [sic!]

A hajózási egyezménynek lényege az — és én azért tartom helyesnek és szükségesnek, hogy erről beszéljünk —, hogy a Szovjetunió a Duna vonalát, mint hajózási útvonalat, a maga részére biztosítani kívánja. Ezen csodálkozni igazán nem lehet, ez a legmagától értetődőbb törekvése sokkal kisebb államoknak is, mint a Szovjetunió, ezzel a ténnyel viszonyt szembe kell néznünk, mert csak ebből a szemszögből érthető az orosz urak által hozott egyezménytervezet, és annak nem is egyes pontjai, hanem egész tendenciája.

Ez a hajózási egyezmény kétségtelenül monopolisztikus jellegű. Ezen a monopolisztikus jellegen érdemben nem változtat semmit az a tény, hogy formailag egy 50–50%-os megosztású társaságról van szó, mert a társaság tulaj-

6. 1946. február 22.

donképpen vezetője az egyezmény alapján orosz lévén, a vezetés orosz kézben van. Az összes tervezetek alapján így van; vonatkozik ez a repülésre, a bauxitra és az olajra is.

Közrejátsszik itt az is, hogy az orosz urak nyilván a mi kereskedelmi jogunknak és a részvénytársaságra vonatkozó jogszabályainknak teljes ismerete nélkül, úgy fogalmazták meg a dolgokat, hogy a megoldás jogilag nem is építhető bele a magyar jogrendszerbe, tehát már ebből a szempontból is bizonyos módosításoknak kellene alávetni. Nem vitás azonban, hogy ha a megfelelő jogi formákat meg is fogjuk találni, ez még mindig nem változtat azon a lényegen, hogy ők a vezetést a Szovjet[unió] által megbízott ügyvezető igazgató — nem nevezik vezérigazgatónak, lényegileg sokkal több, mint vezérigazgató — kezébe fogják letenni.

A szerződéssel összefüggésben nem csak a hajózásról és a hajóparkról van szó, hanem az egyezménytervezet alapján szó van összes dunai kikötőnkéről is, beleértve a csepeli szabadkikötőt.

Úgy tudom, hogy ettől a tervezettől érdemben eltérni az orosz uraknak semmi hajlandóságuk nincs. Még külön kellemetlen probléma az, hogy az utolsó 48 órában halmozódnak azok a hírek, jelentések és közvetlen közlések, amelyeknek lényege az, hogy rendkívül sürgetik ezeknek az egyezményeknek a parafálását.

Azt hiszem, teljesen ridegen a tényekhez ragaszkodva adtam elő az egész kérdéskomplexust és egyelőre nem is akartam kitérni arra, hogy mindez mennyiben egyezik, vagy mennyiben nem egyezik az augusztusban Moszkvában Geró és Bán miniszter urak által aláírt egyezmény szellemével. Ez külön megfontolás tárgya kell, hogy legyen, de ha nem is egyezik — mert ha jól értettem Bán miniszter urat, annak az egyezménynek alap gondolata és vonalvezetése nem ilyen megállapodásokat célzott — az sem változtat semmit azon a tényen, hogy e pillanatban ezekkel a konkrét kívánásokkal állunk szemben, és ezek felett a konkrét kívánások felett kell majd döntenünk.

Én sokat gondolkoztam ezekről a kérdésekről, fél éjszakákon át elmélkedem a problémák felett, és az önmagammal folytatott viták során — mert csak önmagammal vitatkoztam eddig — arra a meggyőződésre jutottam, hogy egy olyan kis országnak jövő gazdasági berendezkedése, amilyen Magyarország, a lezajlott történelmi események után és azok természetes következményeképpen, automatikusan kell, hogy a közvetlen szomszédságunkba került Szovjetunió gazdaságpolitikai vonzókörébe essék, és akár van erre nemzetközi egyezmény, akár nincs, automatikusan a Szovjetunió gazdasági- és politikai érdekszférájába kerülünk.

Ezt az elkerülhetetlen tényt egyáltalán nem akarom és nem is kell úgy felfogni, hogy ez elkerülhetetlen rossz, arról szó sincs, ebből lehet valami nagyon jó is az ország népére és az ország gazdasági életének felépítése szempont-

6. 1946. február 22.

jából. Minden azon múlik, hogy mindez milyen formák között, milyen mértékben történik, és úgy történik-e, hogy egyben az országnak Nyugatra való lezárását is jelenti, vagy pedig úgy történik, hogy a geopolitikai adottságok következtében tekintélyes mértékben a Szovjetunió gazdasági életével kerül az ország összeköttetésbe, kapcsolatba, és az ez által adott szükségleteknek megfelelően indul el a fejlődése, de a mellett megmarad egy szektor, amelynek ugyancsak természetesen, Nyugat felé kell orientálnia, kivéve, ha a Nyugat felé való orientálódásban, a Nyugat felé való [törekvést] erőhatalmi tényezők megakadályozzák.

Ahhoz, hogy mi az országot talpra tudjuk állítani, feltétlenül tőke, a mi viszonyainkhoz képest nagy tőke, a nyugati viszonyokhoz képest azonban aránylag minimális tőke szükséges. Én ezt a tőkét csak Nyugatról tudom várni, mert ugyanolyan őszintén megmondom, amilyen őszintén exponáltam eddig a kérdést: nekem az az érzésem, hogy magának a Szovjetunióknak sincs felesleges tőkéje, e pillanatban ő maga is tőkeszegény, a háború szörnyű pusztításának eredményeképpen, amely az ő területén is végigsöpört.

Én kezdettől fogva így fogtam fel ezt a problémát, és abban reménykedtem, hogy ez ilyen formában is kerül megvitatásra s körülbelül ezen a vonalon fog kifejeződni, mindkét szerződő fél részére egyaránt előnyös módon.

Ezeket az egyezménytervezeteket látva, azt kell mondanom: féltő, hogy nem egészen azonos a felfogásunk, amin szintén nem lehet csodálkozni, hiszen ők azok, akik végeredményben korlátlanul diktálni tudnak és hiába, azt kell tapasztalnunk — ami nem novum számomra —, hogy akár kapitalista egy állam, akár úgynevezett szovjet-rendszerű, az imperializmus imperializmus marad, akár ilyen színű, akár amolyan színű, erről nem lehet vita.

Gépelte, aláírás nélküli tisztázat másodpéldánya. MOL XIX-A-10-XVII-2 pont. 411–416.pp.

Gordon Ferenc felszólalása nyomán élénk vita bontakozott ki.

Nagy Ferenc elsősorban a Szovjetunió részéről jelentkező terjeszkedési törekvés megítélésére tért ki, kifejezve reményét, hogy a pénzügyminiszter éles megfogalmazása nem válik nyilvánvalóvá az oroszok számára.

Gerő Ernő gazdasági szempontból méltatta a négy részvénytársaság létrehozását, bizonyítani igyekezett, hogy az 50–50%-os részvételi arány, a vezetés összetétele nem sértheti majd a magyar érdekeket.

Balogh István szintén a részvénytársaságok szervezésével kapcsolatos messzemenő szovjet jóindulatot hangsúlyozta.

Rákosi Mátyás a szovjet–magyar viszony alakulása, a békeszerződéssel, a hadifoglyok hazaszállításával kapcsolatos kedvező magatartásuk megnyerésének szempontját kérte messzemenően figyelembe venni a részvénytársaságok megalakításáról indult tárgyalásokon. Hangsúlyozta, hogy a Szovjetunióknak nem érdeke Magyarország “megnyúzása”, tönkretétele, hanem erős, módos országot kíván a szomszédságában létrehozni.

Bárányos Károly volt az, aki a jelenlévők közül osztotta Gordon Ferenc aggályait. Elsősorban a nyugati országokba került és visszaszervezendő magyar hajóállományának a létrehozandó szovjet–magyar hajózási vállalatba való magyar — és nem mint Németországba került érték szovjet vagyonkénti kezelését hangsúlyozta, másrészt a csepeli szabadkikötőnek a szovjet–magyar közös

6. 1946. február 22.

hajózási vállalatból való kivételét kérte.

A vita során kitértek mind a négy létrehozandó részvénytársaság egy-egy fontos kérdésére (ezekre a megfelelő egyezmény tervezetének minisztertanácsi tárgyalásával kapcsolatban még visszatérünk). Gordon Ferenc rugalmasan, de nagyon következetesen kitartott a saját álláspontja mellett. Ő vetette fel azt, hogy ne egyszerre tárgyalják és parafálják az egyezményeket, mivel ezek előkészítése nem azonos ütemben haladt előre, hanem külön-külön, másrészt ő kérte azt is, hogy a magyar részről általa vezetett szovjet–magyar tárgyalásokon, rajta kívül a minisztertanács által kijelölt további két személy vegyen részt a későbbiekben.

A [6.] 89. sz. jegyzőkönyv b. melléklete a 26. napirendi ponthoz.

(A hadsereg létszámának megállapítása. —Részlet a Gazdasági Főtanács 1946. február 25-én tartott ülésének jegyzőkönyvéből.)

„Miután a SZEB a Honvédelmi Minisztérium alá tartozó katonai és polgári személyek, valamint a honvédség létszámát és ezzel kapcsolatosan a honvédelmi tárca kiadásainak csökkentését rendelte el, a főtanács kimondja, hogy 1946. március hó 1-jéig a létszámot mind a Honvédelmi Minisztériumban, mind a honvédségnél úgy kell csökkenteni, hogy a létszám az említett időpontjától az alábbi kimutatásban feltüntetett létszámnál több ne legyen.

sor-szám	beosztás megnevezése	tábornok	tisztek	közkatonák altisztek	összesen
1.	Honvédelmi Minisztérium: katonák civil alkalmazottak	11 -	378 -	263 -	652 700
[2.]	helyi katonai hivatali szervek civil alkalmazottak	7 -	1155 -	816 -	1978 763
[3.]	határőrség	-	204	4821	5025
[4.]	1. gyalogoshadosztály 6. gyalogoshadosztály	2	888	14100	15000
5.	vasúti hadosztály	1	136	3015	3152
6.	A minisztériumnak közvetve alárendelt alakulatok (folyami flotta, gazdasági raktár, autóműhely, bpesti kórház, múzeum, parlament őrség, stb.) katonák civil alkalmazottak	- -	61 -	311 -	372 134

6. 1946. február 22.

sor- szám	beosztás megnevezése	tábornok	tisztek	közkatonák altisztek	összesen
7.	Katonai kórházak Debrecenben, Gyöngyösön, Cegléden katonák civil alkalmazottak	-	52	153	205
		-			182
8.	Hadifogoly-fogadási szervezet	-	34	45	79
9.	A hadsereg teljes létszáma munkaszázadok nélkül: 10 vasútépítő munkaszázad	21	2908	23534	26463
		-	250	6950	7200
	A magyar hadsereg teljes létszáma munkaszázadokkal együtt: katonák civil alkalmazottak	21	3158	30484	33633 1779

Szükségesnek látja ennek a létszámnak a megállapításán kívül azt is, hogy annak keretén belül a honvédelmi miniszter a legsürgősebben javasoljon olyan minimális létszámot, amely jelenleg is felszerelhető. Ennek anyagi fedezetéről a személyi kiadások tekintetében a pénzügyminiszternek kell gondoskodnia, ezen a létszámon felül azonban további személyi hitelt nem lehet a honvédelmi miniszter rendelkezésére bocsátani.

A dologi kiadások tekintetében fennálló hátralékot sürgősen rendeznünk kell és erre a célra ötven milliárd pengőt engedélyez. A többi hátralék a márciusi költségvetésbe állítandó be.

Azokat az ipari üzemeket, amelyeknek a honvédelmi tárca keretében való megtartása nem indokolt, sürgősen át kell adni az iparügyi miniszternek és az átadásra vonatkozó közös javaslatot a következő ülésen elő kell terjeszteni.”

Gévelt tiszttázat Nagy Ferenc, Vas Zoltán és Bán Antal saját kezű aláírásával. (MOL XIX-A-10-XXI 16.pont.)

7. 1946. február 28.

[7.] 90.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi február hó 28. napján délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, B. Szabó István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Antall József újjáépítési miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatási miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülését és felkéri a pénzügyminisztert, hogy soronkívüli sürgős javaslatát előterjessze.

[1]

[Gordon] *Pénzügyminiszter* utasítást kapott arra, hogy a közalkalmazottak létszámcsökkentését készítse elő. Ahhoz, hogy az engedélyezhető létszám megállapítható legyen, felül kell vizsgálni a mostani helyzetet: 1/ Meg kell vizsgálni az egyes üzemek, vagy állami hivatalok szükségességét, illetve a fenntartás indokolt mértékét; 2/ meg kell állapítani, hogy az állam teherbírásának figyelembevételével a tisztviselők végelbánás alá vonása, vagy esetleg más munkára való átállítása miképpen történjék. Elvileg az 1938/39-es létszámból kell kiindulni. Ennek előkészítésére körirat ment minden tárcához, az adatok már befutottak. Minden egyes tárcánál a vizsgálat során meg kell állapítani, hogy a régi keret fenntartandó-e, vagy csökkenteni kell. Lesznek hivatalok, amelyeket szélesebb körben ki kell bővíteni és lesznek egészen új hivatalok is. A megváltozott viszonyok között lesznek olyan hivatalok, amelyek eredeti hivatásukat nem tölthetik be és feleslegessé válnak. Azok között a szempontok között, amelyek alapján az összlétszám megállapítható, elsősorban azt kell vizsgálni,

7. 1946. február 28.

hogy az intézményre, vagy hivatalra szükség van-e egyáltalán. Olyan szerv, amelynek ügykörével több tárca is foglalkozik, feltétlen megszüntetendő. Március 4-én reggel 9 óráig kell benyújtani a tárcáknak azt a tervezetet, amely szerint a tárca keretében mely intézmények váltak feleslegessé, melyek azok, amelyekre újból szükség lesz majd, de jelenleg érdemleges feladatot nem teljesítenek, melyek azok az új feladatok, amelyek a létszám felemelését indokolttá teszik. Milyen átszervezési és racionalizálási feladatra van szükség. Részletes adatokat kér a fenntartani kívánt tisztviselői létszámról. Mindezek egybevetésével kéri megállapítani, hogy [a] ma meglévő létszám a tárca saját megítélése szerint hogyan csökkenthető.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Kéri minisztertársait, tegyenek eleget a pénzügy-miniszter felhívásának és pusztán csak a szakszerűség szempontjából készítsék el javasolataikat. Lesznek a kérdésnek politikai szempontjai is, de arra csak majd később kerül sor.

Minisztertanács az előterjesztést tudomásul vette.¹

2

[Nagy] *Miniszterelnök*: A tárgysorozat megkezdése előtt bejelentést kíván tenni. A Gazdasági Főtanács most már több mint két hete lázas munkában van az ország gazdasági rendjének a megteremtése érdekében. Minden kérdésre igyekszik megoldást találni és a demokratikus pártok által elkészített programok egységesítése alapján máris készülöben vannak bizonyos intézkedések és ezen intézkedések előkészületei folynak.² A pénzügyminiszter előbbi bejelen-

¹ Előzményét illetően lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 59. napirendi pontját, Rákosi Mátyás felszólalását.

1946. február 23-án tízezres tömeg követelte az Országház elé vonulva a közigazgatásnak a reakciós elemektől való megtisztítását, a B-listázó bizottságokba a szakszervezeti megbízottak behívását. Ugyanakkor különböző városokból is nagy számú szakszervezeti, vállalati követelés érkezett a Miniszterelnökséghez a jobboldalinak minősített közalkalmazottak elbocsátása ügyében. (MOL XIX-A-1-j 1946-XXIII-1794., 1795., 1910., 1957–1959., 1961–1965., 2001–2003., 2009., 2113., 2133–2135., 2199., 2227–2228., 2230., 2252.)

A minisztériumok részéről főleg április folyamán több észrevétel, javaslat érkezett a Miniszterelnökséghez a rendelettervezettel, végrehajtásával kapcsolatban: MOL XIX-A-1-j 1946-XXII-3990.

A felmérés alapján készült el az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükségessé vált létszámcsökkentési intézkedés. Lásd a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 67. napirendi pontját, valamint az 5000/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. május 19.), továbbá az ennek végrehajtásáról szóló 5700/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. május 26.)

E rendelkezések alapján az egyes szervek létszámcsökkentését illetően számos minisztertanácsi intézkedés történt. Lásd elsősorban a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 20., 26., 28., 30., 46., a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 38., a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 5., a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 71. napirendi pontját.

Az említett rendeletek kiegészítésével, módosításával később ismételten foglalkoztak.

² A Gazdasági Főtanácsban folyt lázas munkának, a demokratikus pártok programjait egységesítő törekvéseknek figyelemreméltó mozzanata, előzménye volt Gerő Ernő közlekedésügyi

7. 1946. február 28.

tése is ennek a következménye. A rendkívüli megterheléseket elsősorban a jótételi kérdések okozzák. Magával a jótétel kérdésével igen sokat foglalkozott. Különböző tényezők meghallgatása után elkészítette javaslatát a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz a jótétel teljesítésére. Annak idején a bemutatkozó beszédében célzást tett arra, hogy a jótétellel kapcsolatban tárgyalásokat kér a Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól. A tárgyalások el is kezdődtek. Azt a javaslatot azonban, amit a Gazdasági Főtanács elkészített, és a tárgyaló bizottság elé terjesztett, nem fogadták el. Erre a Gazdasági Főtanács ismét összeült és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság felszólítására elkészítette a kormány azon javaslatát, amelyet meggyőződése szerint a végső erőfeszítés árán is teljesíteni tudunk. A tegnapi nap folyamán erre nézve megbeszélést folytatott és azt a tájékoztatást kapta, hogy olyan irányú javaslatot, amely csökkenteni kívánja a még 1945. évről maradt, továbbá ezévi esedékes kötelezettségeket, semmiképpen sem hajlandó a Szövetséges Ellenőrző Bizottság tárgyalni. Ez azt jelenti, hogy a jótételt teljes egészében ebben az esztendőben meg kell fizetni. Rendkívül súlyos és nagy gondot okoz a kormánynak ez a

miniszter Diósgyőrben tartott beszéde – és az, ahogyan Gordon Ferenc pénzügyminiszter reagált erre a beszédre a Gazdasági Főtanács 1946. február 20-án tartott ülésén. Gerő többek között azt a kommunista követelést fogalmazta meg, hogy legyen köteles mindenki nyilatkozni a birtokában lévő részvényekről és ezek értékének 10%-át az állam javára befizetni, továbbá, hogy a bankárokat, nagykereskedőket, gyárosokat kötelezni kell jövedelmeik 50%-ának jövedelemadó formájában való befizetésére, nem utolsó sorban pedig követelte a Nemzeti Bank, a szénbányák, a bauxit-vállalatok, az alumínium vállalatok, az ércbányák, a kőolajtelepek, a Weiss Manfréd és a három Ganz gyár, valamint a Rimamurányi Vasművek államosítását stb.

„Az a tiszteletteljes megjegyzésem erre — mondta Gordon —... hogy feltétlenül hibáztatandónak tartom, amikor a kormány egyik felelős minisztere olyan abszolút súlyos és szélsőséges gazdasági politikának programját tárgyalja nyílt színen, amelyről a kormányon belül tárgyalások még nem folytak, megállapodások nem történtek és ennél fogva egy koalíciós kormányt olyan helyzetbe hoz, mint amilyenben én... e pillanatban, mint állítólagos pénzügyminiszter, magamat egy ilyen deklarációval kapcsolatban kell, hogy érezzem.... Amúgy is abszolút hisztérikus gazdasági körülmények körében élünk. Ilyen programpontok kidobása a tömegek körébe olyan újabb mélyreható nyugtalanságnak lesz elindítója, amelynek konzekvenciái nyilván megint felmérhetetlenek.” (MOL XIX-A-10-XIX. 1946. február 20. napirend előtti felszólalás. 594–595. pp.)

Gerő Ernő diósgyőri beszéde felett, Gordon Ferenc jogos észrevételei nyomán már a Gazdasági Főtanács adott ülésén is vita támadt, de a következő napok eseményei méginkább jelezték, hogy a gazdasági kormányprogram kapcsán a Kisgazdapártra, sőt a Szociáldemokrata Pártra is gyakorolt egyre erősebb kommunista nyomás jelentős problémaköre került előtérbe.

A következő napokban Rákosi Mátyás levelet írt Nagy Ferenc miniszterelnöknek, amelyben a Gerő által felvetett — és többek által vitatott — főbb kérdésekhez való hozzájárulását kérte. (PIL 274.f.3/27.ö.e. 4–6. pp.)

Elkövették azt a tapintatlanságot is, hogy a vitatott álláspontot exponáló Gerő Ernőt bízták meg a Gazdasági Főtanács — feltehetőleg kommunista nyomásra — a gazdasági kormányprogram tervezetének megszövegezésével.

A Gazdasági Főtanács e kérdésekkel az 1946. február 26-án tartott ülésén foglalkozott. Jegyzőkönyvének ezt a részét a jelen minisztertanácsi jegyzőkönyv a) mellékletként közöljük.

A szanalási programról lásd a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és jegyzeteit.

7. 1946. február 28.

kérdés, de ezt a tájékoztatást, megtoldva egy felhívással, hogy március 1-jéig tegyen előterjesztést a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz a kormány arra nézve, [hogy] a két esztendőnek a jóvátételi részletét miként tudjuk teljesíteni. Tekintettel arra, hogy még egy nap áll rendelkezésre, nagyon behatóan kell a kérdéssel foglalkozni.³ A nyert tájékoztatás után csak azt mondhatja, mindent el kell követni a felállított követelés teljesítése érdekében. Nyomban induljon meg a jóvátétel érdekében egy olyan erőfeszítés, amely szemmel láthatóvá teszi, hogy a kormány törekvései legfőbb feladatává tette a jóvátétel teljesítését. Ipari vonalon a GYOSZ vezetőivel tárgyalt.⁴ Közölte velük azt, hogy mérhetetlen súlyos feladatok hárulnak a gyáriparra, de meg kell, hogy feleljenek a követelményeknek. Határozott és szigorú hangon utalt a következményekre, ha nem elég energiával és nem elég tempóval igyekeznek teljesíteni a kötelezettségeket. A munkásság felé is ilyen irányú felhívással kell fordulni. Az, hogy a vállalatok vezetőinek kötelessége minden áldozatot meghozni, vonatkozik a munkásságra is. Mindent el kell követni, hogy minél kevesebb legyen az időpocsékolás és minden idő a jóvátételre fordítottassék. A nyersanyag és üzemanyag kérdésében feltétlenül mindent el kell követni, hogy mindazokat a feltételeket megteremtsük, amelyek a jóvátételhez szükségesek. A jóvátételre szolgáló kész árukat rögtön szállítani kell. 3500 lovat azonnal szállítani kell. Úgy tudja, hogy

³ A jóvátételi tárgyalásokról lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 1. illetve a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 73. napirendi pontját és jegyzetét.

⁴ A GYOSZ, azaz a Magyar Gyáriparosok Országos szövetsége 1902-ben, Chorin Ferenc és báró Hatvany-Deutch Sándor kezdeményezésére alakult. Célja a gyáripár érdekeinek képviselete volt a külkereskedelem, a vám- és iparpolitika alapvető kérdéseiben. Hozzászólt minden nevezetesebb gazdaságpolitikai kérdéshez. Hivatalos lapja volt a Magyar Gyáripár. Tizenhét gyáripári szakegységűlet és négyszáz gyáros és vállalat volt a tagja.

Az adott időpontban a GYOSZ elnöke Fellner Pál, alelnöke Barcza Károly, dr. Fenyő Miksa, Jendrassik György és dr. Rassay Gyula, vezérigazgatója dr. Knob Sándor, ügyvezető igazgatója dr. Koffler Károly, igazgatója dr. Alapy Viktor és Lengyel Géza volt. (Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége, XLIV. évi jelentése az 1947. évi rendes közgyűléshez. Budapest, 1946., 197. és 224. p.)

A GYOSZ vezetői és a miniszterelnök tárgyalásának kiindulási pontja a jelek szerint az volt, hogy a kollektív szerződésekről szóló 490/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 17.) arra kötelezte a munkaadókat, hogy a pénzbeli munkabéren felül, súlyos büntetőjogi felelősség mellett, a munkavállalók és családtagjaik számára meghatározott körű élelmiszert is biztosítsanak. A GYOSZ vezetői még 1946. január 22-én tíz oldal terjedelmű levélben tiltakoztak e kötelezettség ellen jelezve, hogy az adott ellátási körülmények mellett, amikor a Közellátásügyi Minisztérium sem képes biztosítani a lakosság szükségleteit, a vállalatok még kevésbé tudnának ennek az igénynek megfelelni. Utaltak arra is, hogy nem lenne célravezető, ha a közellátásra hivatott szervekkel szemben a vállalatok felvásárlási versenybe kezdedének. (MOL XIX-a-1-e X/2. Tézisek c. dosszié) Ebben az ügyben keresték fel a GYOSZ vezetői az új miniszterelnököt. A kormány azonban következetes volt: a természetbeni szolgáltatások fenntartása mellett foglalt állást, azzal az enyhítéssel, hogy azok a vállalatok, amelyek erre nem voltak képesek, kalória-megváltást tartoztak fizetni, a tényleges ellátásra kötelezett vállalatok számára pedig a közellátásügyi mi-

7. 1946. február 28.

a honvédség 6500 lóval rendelkezik, ennek állományából kell a lovakat elvonni. Egyébként minden egyes miniszter gondoskodjék arról, hogy tárcája területén összegyűjthető anyag azonnal szállítható legyen. Olyan tempót kell adni a jóvátételi szállításoknak, hogy a Szovjetunió kormánya és megbízottai maguk is világosan láthassák azt, hogy a nemzetnek erőfeszítése maradéktalanul benne van. Az államháztartás rendbehozatalának talpraállításával foglalkozunk most [sic!], s minden körülmények között időt kell szakítani a jóvátételre. A jóvátételi kötelezettségünk nem teljesítésének következménye a velünk szembeni magatartás. Értesítést kapott hivatalosan is, hogy miután az orosz–magyar árucseré-forgalomban nem tudtunk teljesíteni, a szállításokat felfüggesztették. Azonnal jelentést kell tenni, hogy a kölcsön kapott élelmiszereket hogyan tudjuk visszaadni.⁵ A tételek között szerepel többek között 200 vagon cukor is. A kormánynak mindenkéfelett legfőbb gondját a jóvátételnek teljesítése kell, hogy képezze. Meg kell mutatni, hogy a kérdésről nem csak beszél, hanem mindent elkövetett és megmozgatott már azért is, hogy a teljesítésben el ne maradjunk.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: A kérdés igen súlyos. Az említett 6500 lóból összesen van a honvédségnek kb. 3500 lóva. A tűzérési géppuskás lovakról lemondhat, ellenben a lovak egy bizonyos részére mégiscsak szükségé van. A leépítéseket a holnapi napon befejezi, s akkor tiszta képet tud adni mindenről. A földművelésügyi miniszter is kért tőle 6000 lovat a tavaszi munkálatokra.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: A kérdés ott kezdődik, hogy a jóvátétel pénzügyi feltételeit a pénzügyminiszter tudja-e biztosítani. Tárcájának

niszter tartozott beszerezni a megfelelő élelmiszereket. (A GYOSZ fentebb említett XLIV. évi jelentése 93–95. pp.)

⁵ Az 1945. augusztus 27-én megkötött szovjet–magyar árucseréforalmi szerződésről volt szó. Az egyezményről lásd a DMB mt. jkv.-ben a 40. sz. jegyzőkönyv 5., a 47. sz. jegyzőkönyv 9., az 59. sz. jegyzőkönyv 1. és a 62. sz. jegyzőkönyv 1., valamint a jelen kötetben a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 63., a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 54. napirendi pontját és a szovjet–magyar közös vállalatok létesítésére vonatkozó nagyszámú napirendi pontot.

Az árucseréforalmi szerződés végrehajtásával kapcsolatos szovjet észrevételekről lásd a jelen jegyzőkönyv b) mellékletét. A jóvátétel fizetésének és az árucseréforalmi szállítási kötelezettség teljesítésének határidejét illetően a kormánydelegáció moszkvai látogatása során kapott engedményt a magyar kormány. Lásd a 19. sz. jegyzőkönyvet.

A Szovjetuniótól még 1945-ben kapott élelmiszerkölcsönről, — ami a Magyarországon lefoglalt élelmiszerek átadását jelentette — az azzal kapcsolatos problémákról Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter valamivel később tájékoztatta a miniszterelnököt. A kölcsön 1431 tonna húst, 1333 tonna cukrot, 960 tonna sót és 180 tonna árpakávét jelentett — ennek visszatérítéseként iparcikket kellett szállítani, de a Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól nyert felvilágosítás szerint részben bort és szeszt is elfogadtak. Szovjet részről jelezték, hogy 1938-as pengőérték alapján kívánták elszámolni az árukat. A miniszter jelezte, hogy tisztázni kell, magyar részről ki vette át a szovjet kölcsönt, szovjet részről milyen összegre értékelték az átadott élelmiszert; kérte továbbá, hogy a magyar pénzügyi szervek biztosítsák a kölcsön visszatérítéséhez szükséges pénzüsséget. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-3198)

7. 1946. február 28.

másfélbillió tartozása van. Akármilyen javaslatot is tesz a jóvátételre, ha nem tudja a finanszírozást eszközölni, akkor nem lehet ezt a problémát megoldani.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: A kérdést két részre kell bontani. Már leszögezte azt a tényt az oroszokkal való tárgyalás során, hogy a finanszírozás kérdése önálló probléma. Azonban az elsődleges része a kérdésnek az, hogy akár az ipari, akár a mezőgazdasági szektorokat figyelembe véve, az ország kapacitása mellett mi az, amiben rendelkezésre tudunk állani. Ha ezzel készen vagyunk, akkor jön a kérdés anyagi része.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Kérdés, hogy tud-e megfelelő karhatalmat kapni, amely mellett ez végrehajtható. 180 000 sertést kell előteremtenie, a behajtás nehézségeibe ütközik.⁶

Rákosi Mátvás államminiszter: Van egy bizonyos fokú megnyugtató abban, hogy a fegyverszüneti szerződés aláírása után végre neki fogunk ennek a problémának. Ami ezen a téren eddig történt, az nem volt elegendő. Rendkívül fájdalmas az, hogy akkor, amikor a román miniszterelnök közölheti, hogy 3 millió métermázsza gabonát kaptak az oroszoktól,⁷ a magyaroktól mindent visszakövetelnek. Ez a gesztus félreérthetetlen, annyit jelent, hogy a Szovjetunió rendkívül elégedetlen. Ők az objektív viszonyokat tekintik s nem Grozának szól különös szimpátiájuk. Mi, akik a fától nem látjuk az erdőt, fel kell, hogy figyeljünk ezekre a szimptómákra. Meglehetősen átértékelése történt a mi fiatal magyar demokráciánknak. Eddig konzekvensen tulajdonképpen csak a Kommunista Párt vállalta a fegyverszüneti szerződés betartását, mert látta, hogy mire fog vezetni ez. Nagyon sokan meg voltak győződve arról, hogy a jóvátételt nem kell megfizetni, s a Kisgazdapárt jelentékeny részében sem volt meg az a meggyőződés, hogy azt végre kell hajtani. A közellátásügyi minisztert tiszteli, becsüli, s annak idején ő mondta, hogy dicséretet érdemel, de ezzel a szellemmel nem fogjuk tudni végrehajtani a jóvátételt. Hónapok óta halljuk, hogy a gazdák jelentős részének ígérvényekkel kell fizetni, nem érti miért nem hisznek a gazdák, amikor az ígéret úgy szól, hogy aratás után búzában, vagy pedig az akkori folyó értékben visszakapják. Az igaz, hogy a parasztok egy részének azonnal szüksége van pénzre, de 70%-ban megelégszenek azzal, ha majd búzában kapják vissza. Az az érzése, hogy a közellátásügyi miniszter egy kicsit túlságosan kíméletes ezen a téren. Ha mindenki kímél valakit, akkor itt soha

⁶ A lovakról lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 72., a [18.] 101. sz. jegyzőkönyv 1., a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 73. és a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 81. napirendi pontját.

A sertéseket illetően lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 21., továbbá a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 26. napirendi pontját.

⁷ A Szovjetunió 1945 júliusában 100 000 tonna élelmiszert szállított Romániának. 1945. szeptember 11-én hat évre emelték fel a jóvátételi szállítások idejét, több közlekedési eszközt és 18 hadihajót visszakapott Románia; majd 1946 áprilisában is csökkentették a jóvátételi kötelezettségeiket. (MOL XIX-A-1-j-1946-XVI-9270)

nem lesz jóvátétel. Itt nem fog megismétlődni az, ami Németország és Franciaország között történt,⁸ mert sokan elfelejtik, hogy a Szovjetunió nem Franciaország s Magyarország nem Németország. 300 ezer tonna acélt ígértünk évente a Szovjetnek. Magyarország 720 000 tonna acélt gyárt évente. Ha minden erőnket megfeszítjük 750 000 tonnát tudunk termelni. Ismeri ezen számokat a Szovjetunió is és jogosan elégedetlenkedik, amikor látja, hogy mégsem teljesítünk semmit. A Szovjetunióban is nagyon sok területen folyik rekvirálás és az oroszok sem énekszóval viszik be a termést. Dacára annak, hogy a főváros gazdasági helyzete ilyen nehéz, egyetlen egy esetben sem történt meg, hogy faluban a közellátás embere karhatalommal bement volna és feltárta volna a való helyzetet. A Szovjetunió Romániával szembeni szimpátiájának politikai okai is vannak. Nálunk távolról sem folyik elég nagy harc, hogy ezt a szimpátiát megszerezzük magunknak, s mindaddig ez nem is lesz elegendő, amíg a Kisgazdapárt nem tud megfelelő hangulatot prezentálni az országban. Az, ami a Nemzetgyűlésben tegnap történt, a magyar parlamentarizmus szégyene és súlyos következményei lesznek.⁹ Kijelentjük, hogy ez súlyos hiba volt és ezt tovább nem tűrjük. Nem lehet azt sem tűrni, hogy a köztársaság védelmének olyan három öre legyen, mint Vásáry, Sulyok és Pfeiffer.¹⁰ Ha a Kisgazdapárt

⁸ Az első világháborút követően az 1921. január 24–30-án tartott párizsi konferencia Németországot 226 milliárd aranykorona jóvátételre kötelezte, amit a német kormány nem fogadott el, annak ellenére, hogy visszautasításának következményeként az antant hatalmak átmenetileg megszállták Duisburg, Ruhrort és Düsseldorf városát. 1929. február 9-én az úgynevezett Young-terv 113,9 milliárd márkára mérsékelte a jóvátételt, amit 37 év alatt kellett volna Németországnak megfizetnie. Teljesítésére azonban nem került sor. – Rákosi erre a helyzetre, eseménysorra utalt.

⁹ Dadi Imre kommuniszapárti nemzetgyűlési képviselő a földmívelésügyi miniszterhez intézett interpellációjában a volt földesuraknak és a körülöttük csoportosuló jobboldalnak a föld-reform elleni fellépéséről beszélt. Többek között megemlítette, hogy Levél község plébánosa — állítása szerint Mindszenty József érsek biztatása alapján — arra szólította fel a község régi lakosait, hogy verjék ki a községből a máshonnan odatelepített parasztokat. Mindszenty nevének említések — aki egyébként ezekben a napokban volt Rómában, hogy személyesen átvegye az érseki kinevezésről szóló pápai kéziratot — a kisgazdapárti képviselők sorában éljeneztek, de egyébként is zavarták a felszólalót. A megújuló közbeszólások ellen a kommunista képviselők hevesen tiltakoztak. (N.N. 22. ülés. 1946. február 27., 625–629. pp.)

Dadi Imrét (1913–1984) egyébként rövidesen kizárták a Kommunista Pártból s letartóztaták, mivel kiderült, hogy felbújtója volt 1945-ben a szentesi kisgazdapárti rendőrkapitány elleni gyilkosságnak. (Kis Újság 1946. április 26.) Rövidesen kegyelmezés folytán kiszabadult. Jugoszláviában, majd Csehszlovákiában élt. Az ötvenes években tért vissza Magyarországra s bár ismét elítélték, 1957-ben pártszervezői munkát végzett Csongrád megyében.

¹⁰ Dr. Vásáry István (1887–1955) 1938-tól a Kisgazdapárt tagja, országgyűlési képviselője. 1944. december 22-étől 1945. július 21-éig az Ideiglenes Kormány pénzügyminisztere. 1945. november 29-étől 1946. május 2-áig a Nemzetgyűlés háznagya. 1946. március 12-én, 20 társával együtt kizárták a Kisgazdapártból, de mandátumát megtartotta. Részt vett a Magyar Szabadság Párt létrehozásában, annak társelnöke lett. 1947 júliusában, a párt felosztása után a Pfeiffer Zoltán által vezetett Magyar Függetlenségi Párthoz csatlakozott. 1947 novemberében a Választási Bíróság megsemmisítette a mandátumát. Hasonló szerepet vitt 1946 márciusától testvére, Vásáry József is.

7. 1946. február 28.

nem tud jobb garnitúrát felállítani, akkor magára vegye a politikai felelősséget. Ugyanaz a veszély fenyeget bennünket, mint 1944-ben, amikor mi maradtunk utoljára Hitler mellett. Figyelmeztető szavunkat végre meg kell értenie mindenkinek. Teremtő gondolattal sehol nem találkozik. Ha felszólítjuk a honvédelmet, hogy adjon lovat a jóvátételre, nincs, a finanszírozáshoz nincs pénz, a rekvirálásokhoz nincs karhatalom. Csupa negatívum az egész vonalon. Most aztán kaptunk egy figyelmeztetést, hogy ez így tovább nem mehet. Körülötünk egy új kisentente készül. Legfőbb ideje, hogy magunkra eszméljünk és változtassunk ezen a vonalon, mert nem fasiszták, de a demokraták fognak ellenünk fordulni. Ahelyett, hogy minékünk kell adni a Szovjetnek, mi is kaphatnánk gabonát és egyéb élelmet. Mindent a nemzet érdekeinek kell alárendelni, mi azért vagyunk itt, hogy megrövidítsük és ne húzzuk a nélkülözéseket. Ezeket akarta végre minisztertársai tudomására hozni.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: A felszólalás őt közvetlenül érintő kérdést említett. Az abban ért vádat vissza kell utasítania, mert ő teljes mértékben egyetért a jóvátétellel kapcsolatban kifejezett véleményével. Azonban a tényállás az, hogy a honvédségnek [a] lóállományából 3500 lovat jóvátétel céljaira adni nem tud, mert ebben az esetben az országnak a honvédséggel szemben fennálló követelményeit ki nem elégítheti. Természetesen hajlandó a honvédség létszámát még tovább csökkenteni s ezáltal bizonyos számú ló is fel fog szabadulni.

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter*: Alapvető tévedés van a beszolgáltatás és jóvátétel kérdésének ilyen irányú megvilágításában. Még mielőtt a kormány ezzel a kérdéssel foglalkozott volna, éppen az elszámoltatási rendszerrel kívánt nagyobb eredményeket elérni. E célból karhatalmat kért, amihez a marsall hozzá is járult, de nem kapta meg. Érthető, hogy amikor Oroszországban sem örömmel történik a beszolgáltatás, ebben a szegény országban a beszolgáltatást csak karhatalmi eszközökkel lehet biztosítani. Ugyanakkor biztosítani kell a beszolgáltatott mennyiség pénzügyi fedezetét is és kéri a pénzügyminisztert, hogy erre vonatkozóan ő is nyilatkozzék.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter*: Azt az őszinteséget, amellyel Rákosi miniszterelnökhelyettes úr a jóvátétel kérdésében magát exponálta, a mi részünkről is feltétlenül viszonzni kell. A jóvátétel kérdése végeredményben pénzügyi kérdés is. Nem hiszi, hogy eddig bárki is képet tudott volna alkotni arról, hogy milyen módon lehetne a jóvátételi szállításokat finanszírozni. Ahhoz, hogy ezen a nehéz problémán keresztül lehessen vergődni meggyőződéséhez híven rá kell mutatni egy feltétlen szükségességre: a belpolitikai együttműködés biztosítására. Igen messzemenően hozzájárul a gazdasági élet teljesítőképességének lecsökkentéséhez a politikai élet túltengése. Az a tény, hogy a munkásság egyes csoportja [sic!] a politikai élet alakulásából levont félreérthetetlen következtetések folytán túlkövetelésekkel lép fel, nem élelmezési hanem egyéb igé-

7. 1946. február 28.

nyek terén, hogy túlzott mértékben ki kívánja venni részét a gazdasági élet alakításában, hogy fenyegetően lép fel a munkaadókkal szemben, ezek mind oly körülmények, amelyek figyelmen kívül nem hagyhatók és befolyásolták az elmúlt esztendő termelő képességét. Ezen a téren is konszolidálni kell a helyzetet. Ezen a ponton meg kell állni, összesíteni az eddig elért eredményeket, a kinövéseket vissza kell nyesni és biztosítanunk kell az országban a szociális fejlődéssel egyidejűleg a termelés fokozását. Helytelen volna, ha akkor, amikor ilyen komoly kérdés kerül a minisztertanácson megvitatásra, elhallgatnók ezeket a körülményeket. A jóvátétel finanszírozása olyan pénztömegek mozgósítását kívánja meg, amelyre fedezet nincs a mostani előre haladott inflációs állapotban. Elképzelhetetlen, hogy egészen alapvető és mélyreható változtatások nélkül ez sikeresen keresztülvihető tranzakció lehessen és ne vezessen az infláció elfajulására, amely felborítja az egész gazdasági élet termelőképességét. Lehet, hogy vannak, akik ezt meg tudnák oldani, ő azonban pénzügyi alátámasztás nélkül, erre képtelen. Meg kell teremteni azokat a lehetőségeket, hogy pénzforrásokhoz jussunk, ami megfelelő feltételek mellett lehetővé teszi ennek a finanszírozásának az infláció fokozása nélkül. Ha ez a gondolat helyes, akkor természetesen rögtön felvetődik a kérdés, hogy honnan kaphatnánk anyagi segítséget. Nem vitás, hogy mi pénzt csak Nyugatról kaphatunk. Ehhez azonban olyan nyugalmi állapotot kell teremteni az országban, ami lehetővé teszi, hogy velünk leüljenek tárgyalni. A belpolitikai vonalon minden erővel oda kell hatni, hogy abszolút nyugalmi helyzetet teremtsünk az országban, mely egyáltalán lehetővé teszi az ezen a téren való tárgyalásokat, amely nélkül nem látja a finanszírozási problémákat megfelelően és megnyugtató módon megoldhatónak. Azt a konzekvenciát vonja le, hogy nagyon ésszerű keretek közé kell szorítani gazdaságpolitikánkat, s ezeken a nagyon ésszerű kereteken nem szabad túlmenni. Ha mindent államosítunk, akkor egyszerűen kihúzzuk a talajt az alól, hogy a dolgok egészséges és gyors megoldásának lehetőségéhez közeledjünk. Ilymódon az ország egy jottányival sem kerül jobb helyzetbe, mint eddig volt. Nekünk ugyanolyan reálpolitikát kell folytatnunk Nyugaton, mint Keleten. Ha kölcsönt akarunk kapni, garanciát kell nyújtani, a kölcsönt alá kell támasztani, hogy rendelkezésünkre tudjanak bocsátani olyan előfeltételeket, amelyeknek a hiányában a termelést folytatni nem lehet.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Kétségtelen, hogy a jóvátétel kérdése legalább annyira politikai, mint gazdasági kérdés. Sajnos a Miklós¹¹ kormány nem foglalkozott eléggé a jóvátétel kérdésével, de láthatjuk, hogy kénytelenek vagyunk összefogni. Hogy összefogás legyen ebben a kérdésben egyetlen mód, ha megszűnik az a helyzet, hogy az ország egy része olyan magatartást vesz fel, hogy a jóvátétel teljesíthetetlen valami. Az újjáépítés eredményeit joggal lehet bírálni.

¹¹ Dálnoki Miklós Béla kormányára vonatkozott az utalás.

7. 1946. február 28.

Az emberek igyekeznek a maguk vállalatait, házait rendbehozni és mindenki csak a saját ügyeit rendezi, a magángazdálkodás arra az álláspontra helyezkedett, hogy egy éven belül mindent rendbe kell hozni és ezt bele kell kalkulálni az újjáépítésbe. A háborús rombolások következtében szükség volt arra, hogy az állam bizonyos vállalatokat saját kezelésbe vegyen. Nem azért mondja, mert annakidején ő vetette fel a magánvállalatok ellenőrzésének problémáját, de ezt feltétlenül meg kell valósítani. A magánipar ne legyen titkos, aminek ellenőrzésére lehetőségek nincsenek. A vállalatok belső ellenőrzése igenis tétessék lehetővé belső okból és a jóvátétel céljából is. A munkások a jóvátétellel kapcsolatban egészen pozitív álláspontot foglalnak el. Ezt biznyítják a befutott jelentések is. A tempót erősíteni igyekeznek, s a munkások magatartása kielégítő. Természetesen minden háború után jelentkezik munkafegyelem-lazulás, de ez nem cél, hanem ez vele jár a háborúval. Igyekszik szorgalmazni, hogy inkább reálbérré váljon a munkások fizetése. A pénzügyminiszter által felvetett finanszírozási kérdés lehet egy külön probléma és meg lehet találni a konstrukciót hozzá. A vagyonosabbak viseljék a teher túlnyomó részét. A külkereskedelmet is be kell állítani és elsősorban azokat az anyagokat kell behozni, amelyek a jóvátételhez feltétlenül szükségesek. Mindenki a maga dolgát tudja tervszerűen keresztülvinni. Az újjáépítési szektor csökkentendő, a másik pedig erősítendő. Ha teljesíteni kell az egész jóvátételt, akkor ennek a tervnek a keretében Magyarországnak meg kell teremteni a kapacitás emelését. A Ganz gyár nem elegendő egyedül. Építsük fel az új hajógyárat s állítsuk azt a jóvátétel szolgálatába. Ha a MÁVAG vonalon indul el, akkor oly választ kap, hogy a Ganznak vannak meg a szakértői s csak saját magának hajlandó megépíteni az új hajógyárat és nem másnak.¹² Még mindig csak saját magukra gondolnak az emberek. Ha az állam nem hajlandó ezt a töretlen szentséget megváltoztatni akkor, amikor a hajó léket kapott és mindenkinek a fedélzetre kell jutnia, akkor helytelenül cselekszik. [sic!] Nem lehetünk tekintettel arra, hogy egyik, vagy másik hogyan látja a dolgot a maga szemszögéből nézve. Mindent alá kell rendelni ennek a tervnek. A magángazdálkodás klasszikusan alkalmazott elvei nem maradhatnak továbbra is érvényben. Ezzel csak a gazdasági életet idegesítjük és Nyugat felé olyan hullámokat bocsátunk ki, hogy a hitelképességünket vonják kétségbe. Mi csak a magunk erejére támaszkodhatunk. Ha nem tudjuk összefogni és koordinálni a négy koalíciós pártot, akkor elvesztünk.

¹² A Ganz Ábrahám által 1844-ben Budán alapított vasöntödéből fejlődik ki az 1869-ben létrehozott Ganz- és Társa Vasöntöde és Gépgyár Rt., majd 1879-ben az első Magyar Waggongyár, 1911-ben a Ganz és Társa Danubius Gép-, Waggon- és Hajógyár Rt., 1929-ben a Ganz és Társa Villamossági, Gép-, Waggon- és Hajógyár Rt. 1946-ban állami kezelésbe vették, majd 1948-ban államosították.

MÁVAG, azaz Magyar Állami Vas-, Acél- és Gépgyárak az ország egyik legnagyobb kohászati és gépgyártási vállalata volt. Több városban voltak telephelyei.

A Ganz Vagon- és gépgyár 1959-ben egyesült a MÁVAG Mozdony-, Vagon- és Gépgyárral.

7. 1946. február 28.

Szakasits Árpád államintiszter: Kétségkívül nagyon jelentéktelen [sic!] politikai oldala van. Nagyon szétesnek a dolgok, természetes az, hogy mindenki vár valamire, azt lehetne mondani, hogy itt folyik egy hintapolitika s az ország Kállay-kettőst jár.¹³ Az ország nagy része Nyugat felé tekint. Onnan várnak valami csodát és közben persze megfélekedeznek kötelezettségeinkről. Az a szellem, ami kialakult, az teszi a koalíciós pártokat is lehetetlenné, mert a két munkáspárt hetek óta önmegtartóztatásban van. Az, hogy itt-ott tüntetések vannak, az még nem jelenti azt, hogy ennek a hangulatnak, ami itt kialakult és azoknak a jelenségeknek, amiknek tanúi vagyunk ez megfelel. Ami történik, sokkal erősebb visszahatást is válthatna ki, ha ők Rákosi államminiszterrel, mint a munkáspártok vezetői, nem tartanák őket hihetetlen erőfeszítéssel vissza. Nagy elkedvetlenedés és elkeseredés van. Inkább azokon a területeken vannak túltengések politikai téren, amelyek kívül esnek a munkásokon. Az elmúlt esztendőben éhesen, rongyosan építette fel a munkásság az országot és azt látja, hogy semmi eredménye nincs. A bérek alacsonyok. A nagy gyárak főbizalmijaival beszélt. Kétségtelen esés van. Ők is felvetették a jóvátétel problémáját és félnek hogy súlyos konzekvenciái lesznek a nem teljesítésnek. Ma nem lehet hintapolitikát folytatni. Politikánkat gyökeresen meg kell változtatni. Ennek a koalíciós kormányzatnak sincs határozott irányelve. Nem csak a parlamentben, de az egész fővárosban megdöbbenő jelenségekre kell felfigyelni. A bizalommal visszaélni nem szabad és azt hiszi, hogy az egész szétesettség abból ered, hogy nincs egy kohéziós pont, ami felé bizalommal tekinthetne az ország. A gyárosok igen meggazdagodtak a felszabadulás óta. A legnagyobb mértékben elleneznie kell, hogy akkor, amikor jóvátételnek nem tudunk megfelelni, akkor egyes gyártelepeken ilyen hathatós építkezések folynak. Az ország kevés nyersanyagkészlete nem arra való, hogy luxus cikket gyártsanak. Soha ilyen luxust nem fejtettek ki a kirakatok, mint most. Az iparban minden van, csak nem jól használják fel. A kormánynak kell felelősséget éreznie. Semmi ok sincs abban bízni, hogy Nyugatról kapunk segítséget, mert ha akarnának segíteni, akkor elsősorban visszaadnák az elhurcolt javainkat.¹⁴ Az elhurcolt magyar lovakat takarmány hiányában agyonlövik, vagy

¹³ A kállai kettős régi magyar párostánc, a fogalom Kállay Miklós (1887–1967) 1942 márciusa és 1944 márciusa közötti miniszterelnökségének háborús politikájában a sztálingrádi csata után bekövetkezett hintapolitikájára vonatkoztatva új értelmezést nyert.

¹⁴ 1944 őszétől a németek és a nyilasok a magyar nemzeti vagyon jelentékeny hányadát Ausztriába, Németországba és Csehszlovákiába szállították. Így elvitték a vasúti gördülőanyagot, a hajókat, a legfontosabb gépeket, nyersanyagokat, az állatállomány jórészét, műkincseket stb.

Itt elsősorban a Magyar Nemzeti Bank 28 500 kilogramm Németországba szállított aranykészletének a visszaszerzésére irányult a megjegyzés. Az aranykészlet 1946. augusztus 6-án érkezett Budapestre. Lásd e vonatkozásban a [4.]87. sz. jegyzőkönyv 5., a [10.]93. sz. jegyzőkönyv 28., a [27.]110. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontjának 22. jegyzetét, a [29.]112. sz. jegyzőkönyv 49. és a [42.]125. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

7. 1946. február 28.

szalámigyártásban használják fel. Nem olyan optimista, hogy Nyugatról segítséget várna, éppen azért, mert ők is reálpolitikusok. A munkásságot csak akkor tudja visszatartani, ha minden pártban abszolút demokratikus szellem fog uralkodni. Becsületbeli tartozásunknak eleget kell tenni. Az egész nemzetet nagy erőfeszítésre kell felszólítani. A suttogó propaganda rothasztja az országot, s a kormány nem csinál semmit a reakciókkal szemben.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Mezőgazdasági vonalon — beleértve a közellátási jóvátételt is — a jóvátételt végre lehet hajtani, ha pénzügyileg megoldható a lebonyolítás.

Rákosi Mátyás államminiszter: Néhány szót kíván hozzáfűzni a pénzügyminiszter Nyugat-várásához. Nagyon boldog lenne, ha onnan rendes kölcsönt kapnánk, de akkora kölcsönnek még a tizedét sem kaphatjuk meg, mintha visszaadnák aranykészleteinket. Az UNRRA¹⁵ és egyéb segítség csak szemki-törlés. A kisujjunkat nem kellene megmozdítanunk, ha az elhurcolt vagyonunkat visszajuttatnák nekünk. Ha Románia kaphat a Szovjetuniótól 5 millió q búzát, mi miért ne kaphatnánk, ha mi meg tudnánk nyerni a bizalmukat. Hogy mi visszakapjuk az Ausztriában lévő vagyonunkat, arról még csak szó sincs. Eladják vagy bérbeadják azokat. A tüntetésekre akar még kitérni, ami most ugyan nem vita tárgya. [sic!] Minden erővel igyekszik visszatartani a sztrájkot. A tüntetéseknek más a jelentőségük.¹⁶ A felvonulásokat politikailag nem lehet összehasonlítani a parlamenti tüntetéssel.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Felesleges időpocsékolás, ami elvonja a munkásokat a munkájuktól.

Rákosi Mátyás államminiszter: Még „a jóvátétel viszonya a munkásokhoz” címen akar pár szót szólni. A munkások toronymagasságban állanak a gyárosokkal szemben. A munkásoknak, ha azt mondják, ez jóvátétel, akkor az tabu, s megfeszített erővel folyik a munka, hogy becsületbeli kötelezettségünknek eleget tehesünk. A munkások tisztában vannak vele, hogy a jóvátétel nemzeti becsületi ügy, a gyárosokról ezt nem lehet elmondani, s bizonyára nem az volt a benyomása a miniszterelnöknek sem a gyárosokkal folytatott beszél-

¹⁵ UNRRA az Egyesült Nemzetek Segélyszervezési és Újjáépítési Hivatala. 1943 októberében Washingtonban alakult. 44 ország írta alá a létrehozásáról szóló egyezményt. Több bizottsága (élelmezési, ipari, menekültügyi, újjáépítési, egészségügyi) működött. Két regionalis bizottsága is volt egyrészt Európára, másrészt a Távol-Keletre.

Az európai misszió 1947-ben befejezte működését.

Magyarország 1945. november 10-én fordult Herbert Lehmannhoz, az UNRRA elnökéhez a kapcsolat felvétele és az ország segélyben részesítése ügyében. (MOL XIX-A-1-j 1946-XXX-106)

¹⁶ Sorozatosan tüntetések zajlottak. 1946. február 21-én a Vas- és Fémmunkások Szakszervezetének gyűlése követelte a közigazgatás reakciós elemeinek eltávolítását, az állami adminisztráció csökkentését; február 23-án tízezer munkás az Országház előtt szintén a közigazgatás megrostálását követelte, valamint azt, hogy a B-listázást végző bizottságokban a szakszervezeti megbízottak is részt vehessenek. Rákosinak igaza volt annyiban, hogy a tüntetések nem a termeléssel álltak kapcsolatban: politikai céljaik voltak.

getése alkalmával. Most azonnal kell teljesíteni valamit. A mezőgazdasági jóvátétel teljesíthető. Magyarországon 750 000 marhát vágtak évente, s most már egy év óta vegetáriánus kosztot van az ország. Állatokban feltétlen meg kell lenni a jóvátételre szükséges állománynak. Az egész élet keserves, de most kell fizetni azokért a hibákért, amelyeket a múlt esztendőben elkövettünk. A Jóvátételi Hivatal ki fogja dolgozni azt, amire szüksége van. Ha fogják látni igyekezetünket, s öt-tíz perccel alul maradunk, el fogják nézni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Mindenekelőtt rámutat arra, hogy a jóvátétel kérdése nálunk eddig a hátsó síkon mozgott. A minisztertanács ezzel a kérdéssel főként hiteleken keresztül foglalkozott, a politikai kérdések mindig minisztertanácson kívül maradtak. A jóvátétel teljesítése több mint becslés, mert az ország egész jövőjének a kérdése. Attól tart, hogy nagyon sokan vannak a magyar politikai és gazdasági életben, akiknek még mindég nem jutott a tudatába, hogy mi változott meg a háború alatt, s folytatják a régi politikát. A jóvátételt csak akkor tudjuk biztosítani és az ország jövőjét, ha a következményeket maradék nélkül levonjuk. Hogy ez így van, azt mutatják azok a fellépések, amiket a pénzügyminiszter beszédében említett. Ő még nem értette meg a változást. A napokban megkapta a Magyar Nemzeti Bank hivatalos elaborátumát, mely azt írja, hogy kérni kell a jóvátétel elengedését.¹⁷ Ha ez hivatalosan kijöhetett, akkor nyilvánvaló, hogy a Nemzeti Bankban olyan szellem van, hogy ez kitermelődhetett, s ez mindenütt megnyilatkozik. A Kis Újság például foglalkozik a tegnapi parlamenti tüntetésekkel.¹⁸ Azt írja, hogy ez azért történ-

¹⁷ Kárász Artúr a Magyar Nemzeti Bank elnökeként már 1945-ben, majd 1946-ban is szót emelt a jóvátétel fizetése ügyében. Hangsúlyozta, hogy elismeri a kártérítési kötelezettség jogsultságát, de tiltakozott az értelmetlen fizetési előírások ellen. „Ne szabjanak olyan feltételeket — írta visszaemlékezésében —, amelyek akadályozzák az ország fejlődését. Ésszerű fizetési programra van szükség: ha a jóvátétel meghaladja a nemzeti jövedelem 30 százalékát, akkor semmi sem marad újjáépítésre. A túlzott jóvátétel nem csupán az ország érdekeit sérti, hanem a győztes hatalmakét is, mert tönkrement adósok senkinek sem fizetnek.” A feljegyzést azonban a Kommunista Párt tiltakozása miatt nem adták át a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak. A két angolszász képviselőnek azonban eljuttatták a másolatát. 1946 elején, amikor Vorosilov marsall az infláció megfékezését sürgette, válaszként, a pénzügyminiszter aláírásával, elküldték a feljegyzés egy változatát a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak. Vorosilov marsall ezt dühösen visszautasította. (Kárász Artúr: 80 év a Föld körül. Bethlen Gábor Könyvkiadó – Irodalmi Újság. Budapest–Párizs. 1990., 82–83. pp.) Később a kormány gazdasági békejavaslatának készítése során került előtérbe a kérdés – s váltotta ki a Kommunista Párt ingerült reakcióját. Lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját, jegyzeteit és a) mellékletét.

¹⁸ A Kis Újság 1946. március 1-jei számában megjelent „Megdondatlan taps” című cikkében foglalkozott a jelen jegyzőkönyv 9. jegyzetében ismertetett esettel. Csakugyan említette azt a cikket, hogy egyes képviselők gyakorlatlanok és nem tudják, hogy hogyan kell viselkedni, a mondánivalja azonban nem ez volt. „Mindszenty politikai megnyilatkozásait osztatlanul elítéljük. Személyében azonban sokan a katolikus egyházfőjét tisztelik. Eppen ezért — olvasható a cikkben — személyének ismételt támadása a katolikus képviselők egy részénél érzelmi ellenállást vált ki.” A cikk a Kisgazdapárt nevében elítélte a megdondatlan érzelemnyilvánításokat.

7. 1946. február 28.

hetett meg, mert egyes képviselők gyakorlatlanok és nem tudják, hogy hogyan kell viselkedni. Tehát mintegy ostobaságot csináltak, hogy kimutatták véleményüket. Azt mondják, hogy a kommunisták Moszkva ügynökei. Meggyőződése az, hogy az ország ott folytatja a háború után, ahol Bárdossy és Kállay elhagyták, s ez azt jelenti, hogy katasztrófába viszik az országot. A jóvátétel nehéz, de meg tudjuk fizetni. A háború után a nemzeti vagyon nem csökkent, hanem gyarapodott, ez kétségtelen. Most kell lerakni az alapokat a jövőnkért. Ha látják azt, hogy igyekszünk rendbehozni a szénánkat, akkor majd megnyerjük a szimpátiát.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Amikor a kérdést felvetette és az eddigi állapotot ismertette, szándékosan nem tért ki politikai vonatkozásokra. Azokból a tárgyalásokból, melyeket ő folytatott, nem tűnt ki, hogy a jóvátételi követeléseknek politikai vonatkozásai lennének. Ma azonban politikai kérdések is vetődtek fel ezzel kapcsolatban. Nagyon jól tudja, hogy mi a hiba a saját pártjában, azt is jól tudja, hogy mi a hiba a többi pártban. Jól tudja, miért juthatnak ezek a hibák kifejezésre inkább egyik pártban, mint a másik pártban. Törekedni kell, hogy ezektől a hibáktól megszabaduljunk és ezzel kétségkívül megkönnyítik [sic!] a belső atmoszféra kedvező megteremtését. Nincs igaza teljes mértékben Rákosi államminiszternek abban, hogy míg az egyik fajta tüntetés az együttműködésnek árt, a másik használ. Az sem használ, hogy a Szabad Nép naponta arról számol be, hogy hol voltak tüntetések. A tüntetéseknek provokációs jellegük van és sokkal simább és egyenletesebb lenne sic!, ha mind a parlamenti, mind az utcai tüntetések megszűnnének. Nem használ egyik sem a másikkal. Ismétli, hogy semmiképpen nem kívánja kendőzni a saját pártjának hibáit, mert így nehéz lesz összehangolni az együttműködést. A jóvátételt teljesíteni kell, s minden erőnket megfeszítve, arra kell most törekednünk, hogy megmutassuk a világ előtt, de főleg a legilletékesebb tényezők előtt, hogy nem csak a jó szándék van bennünk. Holnapig kell a választ elküldeni, de nem kapott arra nézve felhívást, hogy részletekbe menően jelentsük, mit, hogyan teljesítünk.

Szakasits Árpád államminiszter: A legfontosabb, hogy a magyar kormány közölje, hogy el van tökéelve bármilyen áldozatok árán is a teljesítésre. A minisztertanács dolga, hogy ennek a gazdasági és pénzügyi feltételeit megteremtse. Nem adott semmiféle támpontot a pénzügyminiszter, hogy ő maga, hogyan képzele előteremteni a pénzügyi eszközöket. Ezt még nagyon behatóan meg kell tárgyalni, mert ha pénzügyi téren elakad a dolog, ez kihat a termelésre is.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Mezőgazdasági vonalon feltétlenül terminusokról van szó.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Rendkívül megnyugtató lesz, ha mezőgazdasági téren, [az] állatállományban fogunk valamit produkálni. A lovakat feltétlen le kell adni.

7. 1946. február 28.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: Nem olyan egyszerű a jóvátétel, mert valószínű, hogy a leadott állatok 80%-át visszadobják, aligha fognak megfelelni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A Jóvátételi Hivatal és a Gazdasági Főtanács titkársága készítse el a holnapi minisztertanácsra a március 1-jéig adandó választ. A közellátásügyi miniszter és a földművelésügyi miniszter üljenek [sic!] össze a mezőgazdasági vonalon teendő intézkedések megvitatására és a pénzügyminiszter is dolgozzon ki ezirányban tervezetet.

Minisztertanács elvben hozzájárult a jóvátételi kötelezettségek pontos teljesítéséhez. Az ezirányú és ilyen tartalmú válasziratot a Miniszterelnökség a minisztertanács március hó 1. napjára kitűzött ülésén terjessze elő.¹⁹ Minisztertanács 14 óra 30 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépelt tisztázata a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet.

Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál, kézjegyünkkel hitelesítették a miniszterek és az államtitkárok a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a jegyzőkönyvön Dobi István, Bán Antal, Molnár Erik és Balogh István kézjegye.

A jegyzőkönyv mellett írásos előterjesztés nem található.

Nem esett szó a minisztertanácsi ülésen Kovács Béla földművelésügyi miniszter február 23-án történt lemondásáról – s helyébe Dobi István miniszteri, továbbá B. Szabó István államminiszteri kinevezéséről.

[7.] 90. a) melléklet a 2. napirendi ponthoz.

A Gazdasági Főtanács 1946. február 26-án tartott ülésén a szanálás programja ügyében hozott határozatok

- a.) A közteljesítés felső határának megállapítása iránt a pénzügyminiszter tegyen javaslatot és dolgozzon ki javaslatot új adórendszer kiépítésére is. A javaslatok kidolgozásánál főszempont legyen a progresszivitás és az, hogy a nagyobb vagyonnal és jövedelemmel vagy keresettel rendelkezők teherbíráruk felső határáig terheltesse meg.
- b.) Folyó év márciusára mindegyik tárcának költségvetést kell készíteni[e] adópengőben és azt jóváhagyásra be kell terjeszteni a Főtanácshoz. Március hónapban össze kell állítani az április hó elsejétől kezdődő

¹⁹ Lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 73. napirendi pontját és jegyzetét.

7. 1946. február 28.

negyedévre a normál költségvetést. A költségvetés válassza külön a rendes és a (rendkívüli) kezelést. A rendes kezelést úgy kell megállapítani, hogy a bevételek fedezzék a kiadásokat. A rendkívüli kezelésbe kell felvenni a jóvátételt, a Vörös Hadsereg, a SZEB és az újjáépítés terheit. Ugyanitt kell biztosítani a rendkívüli kezelés terheire a fedezetet.

- c.) A székesfőváros és a többi fontosabb önkormányzati testület, így a vármegyei és városi törvényhatóságok valamint a fontosabb megyei városok költségvetéseinek és háztartásának felülvizsgálatára a belügyminiszter útján repülőbizottságokat kell kiküldeni. A repülőbizottságok a lehető legrövidebb időn belül az említett testületek költségvetésének egyensúlyba hozatalára tegyenek javaslatokat. A bizottságok kiküldésére a belügy- és pénzügyminisztereket a Főtanács felhívja.
- d.) Minden állami bevételnek a pénzügyi kincstárba kell befolynia. Egyetlen közületi szervnek sem lehet olyan különkezelte bevétel, amelyből kiadásait fedezheti. Erre vonatkozó jogszabály-tervezetet a pénzügyminiszter a legrövidebb időn belül terjessze a Főtanács elé.
- e.) Bán Antal iparügyi miniszter a Főtanács legközelebbi ülésére terjesszen elő javaslatot az 1938. év óta folyósított állami támogatások valorizált visszafizetése tekintetében.
- f.) Az új termény-rendelet lehetővé teszi a földadónak újból pengőben való fizetését. Erre vonatkozó rendelettervezetet a pénzügyminiszter haladéktalanul készítse el és terjessze a Főtanács elé.
- g.) A közmunkaváltság-alapot azonnal meg kell szüntetni és a pénzügyminiszter kezelésébe kell adni a közmunkaváltságból befolyó jövedelmeket. Felhívja ezért az újjáépítési- és pénzügyminisztereket, hogy ezirányban a szükséges intézkedéseket haladéktalanul tegyék meg.
- h.) Megbízta a pénzügyminisztert, hogy a földművelésügyi miniszterrel egyetértésben általános szeszmonopolium létesítésének kérdését vizsgálja ki és két héten belül terjesszen javaslatot a Főtanács elé.
- i.) A Magyar Nemzeti Bank ellenőrzésének kérdését rendezni kell. A kincstárjegyek kibocsátásával kapcsolatosan a bankok lebonyolítási jutalékát törölni kell. Bizottság állítandó fel, amelynek feladata annak kivizsgálása, hogy miként lehet a Nemzeti Bankot alárendelni a pénzügyminiszternek. A bizottság tagjai Antos és Kemény államtitkárok, a Nemzeti Bank delegáltja és Faragó László, a Pénzügyminisztérium Központ vezérigazgatója.²⁰ A bizottság egy héten belül tegyen javaslatot a fenti kérdésben.

²⁰ Faragó László (1896–1967) jogász, ügyvéd, közgazdász. 1920-tól a Szociáldemokrata Párt tagja, 1929-től a Népszava belső munkatársa, egy ideig a Szocializmus c. folyóirat szerkesztője volt. 1925-től a Magántisztviselők Országos Szövetségének alelnöke. 1945 után a Nemzetgyűlés,

7. 1946. február 28.

- j.) A köztisztviselői, valamint a honvédségi létszámapasztást és ezzel kapcsolatban egyes minisztériumok, valamint különféle közhivatalok összevonását, végül a nyugdíjkérdésnek a megvizsgálását egy héten belül le kell tárgyalni. Ezzel a Főtanács a pénzügyminisztert bízza meg, akinek kötelessége erre a kérdésre vonatkozó anyagnak az összegyűjtése és javaslatlattétel. Fő szempontok: a létszámapasztást május 1-jéig, az 1938-as létszám alá, végre kell hajtani; a nyugdíjterhek csökkentése céljából nem mindenki kaphat nyugdíjat; a nyugdíj nélkül elbocsátottakról átképzéssel kell gondoskodni. Abban a kérdésben, hogy a létszámcsökkentést ki hajtsa végre a Főtanács véglegesen még nem foglalt állást, mindenesetre kimondja, hogy a Szakszervezeti Tanácsnak fontos szerepet kell a kiválasztásnál biztosítani, amely olyképp is elképzelhető, hogy a Szakszervezeti Tanácsnak, illetve kiküldötteinek olyan javaslati jog biztosítottatik, amelynek felvetése esetén a Szakszervezeti Tanácsnak fellebbviteli joga nyúlna a Gazdasági Főtanácshoz. Gerő Ernő közlekedésügyi miniszternek azt a javaslatát, hogy a létszámcsökkentést minden kormányzati ágban egy háromtagú bizottság végezze — melynek tagjai lennének a minisztérium kiküldötte, a Miniszterelnökség kiküldötte és a Szakszervezeti Tanács kiküldötte — még nem fogadja el, ebben a kérdésben a tárgyalásokat tovább fogja folytatni.
- k.) A jóvátétel, valamint a SZEB és a Vörös Hadsereg terheit át kell vizsgálni és ezeknek finanszírozására megoldási javaslatot kell kidolgozni. Az állam ne folyósítson előlegeket a jóvátételi vállalatoknak, hanem csak a szállításkor fizessen; a jóvátételi vállalatok pedig bankszerű hiteleknek bankoktól való felvétele útján finanszírozzák termeleüket. Erre vonatkozóan is kell javaslatot előterjeszteni. Mindezeknek a javaslatoknak a kidolgozásával a Jóvátételi Hivatal vezetőjét, Erőss Jánost bízza meg azzal, hogy javaslatait egy héten belül a Gazdasági Főtanács elé terjessze.
- l.) A külképviseletek terheiről egy héten belül pontos tájékozódást kell szerezni, figyelembe véve az ilyen címen a jövőben várható terheket is. Ezzel Vas Zoltán főtítkárt bízza meg azzal, hogy a külügyminisztert is be kell vonni.
- m.) A leghatározottabban kimondja, hogy a lehető legrövidebb időn belül „Anyag- és Árhivatal”-t kell felállítani, mégpedig a lehetőség szerint nem csak az ipari anyagokra és árakra, hanem mindenféle anyagra és árra. Az iparügyi miniszter terjesszen elő rendelettervezetet, mégpe-

majd 1948-ig az Országgyűlés tagja. 1945 májusától a Pénzügyminisztérium vezérigazgatója. Tagja lett a magyar béke delegációnak. 1948. február 18-án kizárták a pártjából, 1950-ben kitelepítették. Az ötvenes évek közepén Budapestre költözhetett s a Kereskedelmi Kamara jogi osztályának tanácsosa lett.

7. 1946. február 28.

dig a hatáskör tekintetében olyképp, hogy ennek a hivatalnak széleskörű jogkör biztosítottassék az iparügyi miniszter felügyelete alatt. E mellett azonban biztosítani kell a Gazdasági Főtanács döntő befolyását az anyaggazdálkodás és az árszabályozás kérdésében. A Főtanács abban a kérdésben, hogy az Anyag- és Árhivatal az iparügyi miniszter felügyelete alatt, vagy más szerv, esetleg a Gazdasági Főtanács felügyelete alatt szervezzetik meg, végleges álláspontot még nem foglal el.

- n.) A munkafegyelem megszilárdítására javaslatot terjesszen elő Bán iparügyi miniszter.
A tárgyalásokba a Szakszervezeti Tanácsot is be kell vonni.
- o.) A mai akkordbér-rendszert meg kell javítani és hatásossá kell tenni. Ezzel kapcsolatban a kalória-rendeletet revízió alá kell vonni. A javaslatot Bán miniszter a Szakszervezet és a GYOSZ meghallgatása után sürgősen terjessze elő.
- p.) Az államosítás kérdésében határozott és végleges álláspontot kell elfoglalni és ezt köztudomásra kell hozni a nyugalom és a bizalom helyreállítása céljából. Meg kell vitatni Gerő miniszternek azt a javaslatát, hogy a szén, bauxit, kőolaj és feldolgozó üzemek, a vas- és mangán-bányák, valamint a villamosenergia-telepek államosítandók, továbbá állami kezelésbe veendő a fontosabb jövátételi üzemek. Gerő miniszter szerint ezeknek az államosítását illetve állami kezelésbe vételét — többek között a munkásság régi kívánsága —, a köztött gazdálkodásra való áttérés és az indokolja, hogy ezzel a kérdés befejezést nyert. A bankoknak állami kezelésbe vételét nem kívánja, minden esetre a túlméretezésüket szükségesnek látja lefaragni, racionalizálni kell és biztosítani az előzetes állami ellenőrzést.
- r.) A közellátásügyi miniszter vezessen be sürgősen az iparcikkekre fogyasztási jegyet és dolgozzon ki utalványrendszert.
- s.) A kereskedői iparendélyek számát csökkenteni kell. Ez irányban a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter már terjesztett elő tervezetet, ez azonban nem tökéletes, ezért Vas Zoltán államtitkár lépjen érintkezésbe Rónai miniszterrel és a tervezetet új alapokon vele együtt dolgozza át és sürgősen terjessze a Főtanács elé.
- t.) Bárányos Károly közellátásügyi miniszter sürgősen építse ki az élelmiszerjegy-rendszert.
- u.) A juttatott földek telekkönyvi átírásának előrehaladásáról a földművelésügyi miniszter két héten belül adjon tájékoztatást és tegyen javaslatot a telekkönyvezési eljárás gyorsításáról. Ugyanezen idő alatt a juttatott földek vételárának törlesztésére vonatkozóan is tegyen javaslatot.

7. 1946. február 28.

- v.) Két héten belül készítsen a földművelésügyi miniszter javaslatot a földhöz juttatottak gazdasági felszerelési szükségleteinek biztosítása iránt.
- z.) Rónai Sándor kereskedelemügyi- és szövetkezetügyi miniszter két héten belül terjessze be a szövetkezeti törvény javaslatát.

Gévelt, aláírás nélküli tisztázat. MOL XIX-A-10-XXII. 6.pont és a 917-921. pp.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható e kérdéskörök a Kiszgazdapárt nemzetgyűlési gazdaságpolitikai bizottsága által készített tervezet. Ennek végén javaslat olvasható a szanálással kapcsolatban létrehozni tervezett szakbizottság összetételéről. E szerint a Független Kiszgazdapárt részéről Gyömrey Sándor, Kárász Artúr, Rátz Jenő, a Szociáldemokrata Párt részéről Kemény György, Faragó László és Székely Artúr, míg a Parasztpárttól Kovács Imre, Dabasi-Schweng Lóránd (illetve ceruzával feljegyezve — a Kommunista Párt képviselőiként — Antos, Markos, Vas) vett volna részt a bizottságban; ügyvezetőként Varga Istvánt javasolták felkérni, míg az elnök személyét az említettek közül tervezték kijelölni. A program-tervezet vázlatát február 25-én Bárányos Károly közellátásügyi miniszter megküldte Nagy Ferencnek. (MOL XIX-a-1-e IX. dosszié 9.p.) A Gazdasági Főtanács 1946. március 18-ai ülésén (MOL XIX-A-10-XXVI. 1.pont és a 1008–1009.pp.), már átdolgozott formában visszatért a fenti határozatára, majd megküldte hozzászólására a minisztereknek. A kormány gazdasági programjaként az 1946. április 7-ei reggeli lapokban jelent meg. Lásd még a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és a) mellékletét.

A [7.] 90. sz. jegyzőkönyv b) melléklete a 2. napirendi ponthoz.

NKVT – SSSR
Magyarországi Szovjet
Kereskedelmi Képviselet
Budapest

153.sz.

1946. február 11.

Nagy Ferenc Miniszterelnök Úrnak
Budapest

Miniszterelnök Úr,

Mint tudja, a Szovjetunió és Magyarország között kölcsönös áruszállítási gazdasági szerződés kötöttett 1945. augusztus 27-én.

E szerződés értelmében a Szovjetunió már több mint 4 millió am. dollár értékben szállított árut Magyarországnak, méghozzá legnagyobb részét minden szerződés és feltétel nélkül.

Sajnos azonban meg kell állapítanom, hogy Magyarország egyáltalában nem teljesíti kötelezettségeit, amelyek a fent említett szerződésből folynának.

Az Ön kormánya nem csak hogy nem szállított semmit a gazdasági szerződés értelmében, de ezideig még el sem döntötte a cégek és azoknak a bankkal

7. 1946. február 28.

való kölcsönös elszámolásának pénzügyi kérdését. Ennek következtében a Szovjetunió által Magyarországnak leszállított áruk mind a mai napig nincsenek kifizetve.²¹

Külön szeretnék továbbá kitérni a gazdasági szerződés értelmében nekünk szállítandó szövet és fonal kérdésére, illetőleg az e tárgyban aláírt megállapodásra. Ezt a kérdést az Ön képviselőivel együtt már több mint egy hónapja tárgyaljuk, de ezideig semmiféle megállapodásra nem jutottunk. Ennek, az Ön képviselői (meghatalmazottai) szerint, az a magyarázata, hogy a szerződésben megállapított határidő nem látszik teljesíthetőnek és azt 6 hónappal meg kellene hosszabbítani.

Ennek következtében cseppet sem kielégítő helyzet állott elő, amely már arra késztetett engem, hogy — amint azt már a Kereskedelmi Minisztériummal közöltem is — azt ajánlom kormányomnak, hogy szüntessen meg mindenmű szállítást Magyarországra a Szovjetunióból.

Kormányom támogat engem ebben az álláspontomban és megbízott azzal, hogy közöljem Miniszterelnök Úrral, hogy a gazdasági szerződésnek Önök által való meg nem tartása arra kényszerít bennünket, hogy a jövőben csupán az önök szállításai ellenében végezzünk áruszállításokat.

Kérem Önt, Miniszterelnök Úr, jelentse Kormányának a fenti kérdéseket és tegyen hathatós intézkedéseket az előállott helyzet orvoslására.²²

Fogadja, Miniszterelnök Úr, mély tiszteletem kifejezését

K. Szoboljev s.k.

a Szovjetunió gazdasági képviselője Magyarországon

Gépelte, aláírás nélküli másolat. MOL XIX-A-1-j-1946-VIII-2084. A levél egy másik másolati példányát Nagy Ferenc február 26-án megküldte a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszternek.

²¹ Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter Szoboljev levelének e részével kapcsolatban előadta a Gazdasági Főtanács 1946. február 18-ai ülésén, hogy — mint korábban javasolta — magyar szakértőnek kellett volna már Moszkvába utaznia a szállítási program megbeszélésére, a szerződések megkötésére, a technikai kérdések tisztázására. Közlése szerint a szovjet fél nem járult hozzá a magyar delegáció kiutazásához. Szovjet részről viszont megkezdték egyes áruk szállítását anélkül, hogy ezek programját a kereskedelmi szokás szerint előzetesen tisztázták volna. Így az történt, hogy olyan áruk érkeztek a Szovjetunióból, amelyek átvételére, feldolgozására, fogyasztására, értékesítésére az adott viszonyok mellett alig volt szükség, más áruk viszont, amelyekre égető igény lett volna, csak később kerültek szállításra. Sajnálkozását fejezte ki, hogy a szállítási program elkészítése csak akkor történt meg, amikor szovjet részről már közel négy millió dollár értékű áru küldetett el. Részletesen foglalkozott e kérdés kapcsán a jóvátételi szállításokhoz szükséges importanyagok árának előzetes befizetésével, elszámolásának kérdésével. Külön foglalkozott a Szovjetunió által rendelt és többször sürgött textilszállítási határidő meghosszabbításának kérdésével. (MOL XIX-A-10-XVIII. 2.pont és a 479–483. pp.)

²² Lásd e jegyzőkönyv 5. jegyzetét.

[8.] 91.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi március hó 1. napján délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnökle-
te alatt tartott minisztertanácsról

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatá-
sügyi miniszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi
miniszter, B.Szabó István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter,
Nagy Imre belügyminiszter képviselőjében Kiss Roland államtitkár, Dr. Bárá-
nyos Károly közellátásügyi miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter és
(képviselőjében) Kemény György államtitkár, Antall József újjáépítési minisz-
ter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter,
Dobi István földművelésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter,
Bán Antal iparügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai
államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr.
Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülését és felkéri dr.
Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések
előterjesztésére.

1

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Kárász Artúr, a
Magyar Nemzeti Bank igazgatójának gazdasági fődelegátusi megbízására a
békeelőkészítéssel kapcsolatban.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A javaslat szövegét nem kapta meg és
kéri a napirendről való levételét.

Szakasits Árpád államminiszter: Nem kívánja korlátozni sem a miniszter-
tanács, sem a külügyminiszter jogát, de az ilyen megbízásokkal kapcsolatban
lehetőleg pártközi értekezletet kell tartani. A maga részéről is a döntés elha-
lasztását kéri.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Elvileg nincs akadálya annak, hogy pártközi
értekezlet vizsgálja meg előzetesen a megbízást, azonban komoly megfontolás
alapján hozta minisztertanács elé a kérdést. Dr. Kárász Artúr a szükséges
szakismeretekkel rendelkezik, nyelvismerete alkalmas a megbízásra és mert
gyakorlati kérdések képezik az egész probléma lényegét, személye mellett fog-
lalt állást. A munkát jó idegeket, nagy munkát kíván és ezen szempontból [is]

8. 1946. március 1.

kiválóan alkalmas. A gazdasági megbízatás tehát politikai szempontból nem bír jelentőséggel.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A maga részéről a politikai szempontokat nem hagyhatja figyelmen kívül. Dr. Kárász Artúrnak a Magyar Nemzeti Banknál végzett munkálata angolszász beállítottságra enged következtetni és így a kinevezést közelebből és alaposabban elő kell készíteni.

[Nagy] *Miniszterelnök* felkéri a külügyminisztert, járuljon hozzá a javaslat levételéhez és a pártvezérekkel meg fogják tárgyalni a kérdést.

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹

2

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti, hogy előterjesztését az Országos Telepítési Kormánybiztosság felállítása tárgyában a napirendről leveszi.²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

3

Dr. Balogh István [államtitkár] kéri a minisztertanács felhatalmazását arra, hogy Magyarország washingtoni követe az UNRRA-val Magyarországnak nyújtandó 4 millió dolláros gyorssegély tárgyában egyezményt írasson alá.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³

¹ Ismételt halasztás után végül március 22-én, illetve június 5-én történt döntés dr. Kárász Artúrnak a magyar béke delegáció gazdasági fődelegátusává történt kinevezéséről. Lásd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 58. és a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

² Lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 67. napirendi pontját és jegyzetét.

³ Gyöngyösi János külügyminiszter 1946. február 21-én értesítette a miniszterelnököt Szegedy-Maszák Aladár washingtoni követ táviratáról, amely szerint Lehmann, az UNRRA ügyvezető igazgatójának tájékoztatása szerint az UNRRA központi bizottsága február 5-én 4 millió dolláros gyorssegélyt nyújt Magyarországnak. Szegedy-Maszák Aladár megküldte Lehmann igazgató levelének másolatát (ezt is továbbította Gyöngyösi Nagy Ferenchez), amelyben részletesen ismertette a segély folyósításának feltételeit, az e célból Magyarországra érkező bizottságnak a feladatait. Megküldte továbbá a követ az UNRRA segélyezéssel kapcsolatos határozatainak gyűjteményét.

Nagy Ferenc még február 26-án levélben tájékoztatta az ügyről Vorosilov marsallt, a SZEB elnökét, s feltehetőleg az ő szóbeli egyetértésének birtokában vitte a kérdést a minisztertanács elé. (MOL XIX-A-1-j XXIX-a 1946–1981)

Az ugyancsak 1981/1946. ME sz. előterjesztés rögzítette, hogy az egyezményvel kapcsolatban a magyar kormány köteles az UNRRA statutumait és irányelveit elfogadni, a Magyarországra küldött UNRRA bizottságot teljes mértékben tájékoztatni, a segélyek elosztása tekintetében lehetőséget kellett számára teremteni az ellenőrzésre, a bizottság tagjai részére teljes mozgási szabadságot, sérthetetlenéget és kiváltságokat kellett biztosítani, végül hogy Magyarországnak viselnie kellett a misszió helybeli kiadásait. Szegedy-Maszák Aladárnak a külügyminiszter adta meg az engedélyt a szerződés aláírására.

Lehmann, Herbert Henry (1878–1963) pénzügyi szakember. 1942-től az Office of Foreign Relief and Rehabilitation igazgatója, hivatalában maradt az után is, amikor az átalakult UNRRA-vá.

4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Fővárosi Közmunkatanács 52 millió pengő hitele tárgyában.

Minisztertanács 52 millió pengő folyósításához a Fővárosi Közmunkatanács részére, hozzájárult.⁴

5

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Major Máténak a Fővárosi Közmunkatanácshoz a IV. fizetési osztályba leendő kinevezése tárgyában. A pénzügyminiszter hozzájárulása hiányzik.

[Pénzügyminiszter képviseletében] *Kemény György államtitkár* bejelenti, hogy a kinevezéshez hozzájárul.

Minisztertanács Major Máténak a Fővárosi Közmunkatanácshoz a IV. fizetési osztályba leendő kinevezéséhez hozzájárult.⁵

6

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Miniszterelnökség irodafelszerelési, papír stb. cikkek beszerzésére 1600 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Miniszterelnökség irodafelszerelési, papír stb. cikkek beszerzésére egymilliárd hatszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.

7

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Perlaky Livia szerződéses miniszteri előadónak a Miniszterelnökség fogalmazási létszámába a IX. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Perlaky Livia szerződéses miniszteri előadó, – a Miniszterelnökség fogalmazási létszámába a IX. fizetési osztályba kineveztessek.⁶

1946 márciusában, megviselt egészségére tekintettel lemondott, tisztségét La Guardia, New York volt polgármestere, újságíró vette át.

⁴ A február 23-án kelt előterjesztés szerint eredetileg ötven millió pengő kölcsönről volt szó, az időközbeni pénzromlás tette szükségessé az összeg felemelését. Az indoklás szerint a tisztviselői élelmezési válság költségeinek fedezésére kérték a pénzt – azzal, hogy 1948. december 31-éig kell visszafizetniük.

⁵ Lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 6. napirendi pontját és jegyzetét.

⁶ Egy későbbi bizalmas jelentés szerint Nagy Ferenc — a köztük kialakult személyes kapcsolat folytán — a parlamentben lakást is berendezett Perlaky Livia számára, egy idő múlva pedig kiküldte Párizsba. (Történeti Hivatal. Nagy Ferenc. 1. K-1416/1)

8. 1946. március 1.

8

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a háborús események következtében elvesztett vagy megsemmisült telekkönyvi beadványok pótlása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷

9

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Guóth László [telekkönyvi írnok] rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Guóth László részére a VII. fizetési osztály 3. fokozatának alapulvételével a teljes szolgálati időnek megfelelő nyugdíj állapíttassék meg.

10

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti ad T.849/1946. számú javaslatát a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek változásához igazodó értékhatárok, szolgáltatások és díjak újabb szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸

11

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 1. és 2. számú tételét a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁹

⁷ A T.467/1946.Ig.M. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a 4110/1945. ME sz. rendelet (MK 1946. július 1.) felhatalmazást adott az igazságügyminiszternek a háborús események következtében elvesztett vagy megsemmisült telekkönyvek pótlását illető szabályok kidolgozására. Ez megtörtént a 9000/1945.I.E sz. rendelettel (MK 1945. augusztus 14.). Rámutatott viszont arra, hogy a telekkönyvek pótlása szorosan összefügg azoknak a telekkönyvi beadványoknak a pótlásával, amelyek még elintézésük vagy fogantatosításuk előtt vesztek el vagy semmisültek meg – fontosnak jelezte ezt azért is, mert a pótlás nélkül az ezt követő beadványok elintézése szinte lehetetlenné vált volna. Erről intézkedett a 2310/1946. ME sz. rendelet, MK 1946. március 5.

⁸ Az igazságügyminiszteri előterjesztés abból kiindulva, hogy számos olyan rendelet volt érvényben, amely a különböző eljárásokban alkalmazott értékhatárokat, díjakat a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek változásához igazodva állapította meg — ez pedig a megelőző illetményrendezés után nem volt kerek számú többszöröse a korábbi rendezésnek — javasolta, hogy a díjak, díjazások, szolgáltatások korábbi összegei helyett a vonatkozó jogszabályban meghatározott naptól kezdődően azoknak hatvanszoros összege legyen irányadó. Lásd a 2300/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 5.

⁹ A honvédelmi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon az 1. tétel a honvéd legénység részére 50 000 db pamuting és pamutalsónadrág beszerzésére vonatkozott és százmilliárd pengő hitelt kért erre; a 2. tétel ugyancsak a hovárség céljára ezer pár bakancs és 250 pár rövidszárú csizma beszerzésére vonatkozott, ez utóbbi költségét négymilliárd pengőben jelölte meg.

12

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Buzás Miklós özvegyének kegyellátása tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Buzás Miklós ny. vezérőrnagy özvegye részére folyósítandó kegyellátás kieszközlése iránt a köztársasági elnökhöz előterjesztés tétessék.

13

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát „Magyarország megsegítésére irányuló, szervezett külföldi segélyakciók lebonyolítása” tárgyában.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Még hivatali elődje létesítette azt a háromtagú tárcaközi bizottságot, amely a segélyakciók lebonyolítását végezné. Emellett a hivatalos szerv mellett van egy társadalmi szerv, amelyben részt vehetnek a különböző szociális jellegű egyesületek, a Nemzetgyűlés elnöke. Szükségesnek mutatkozik, hogy ez az utóbbi szerv is fennmaradjon, viszont azonban már a kettős juttatások elkerülése végett is szükséges az ellenőrzés. A javaslat 1. §. 2. bekezdése ezt helyesen írja körül.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Nem hivatalos szerveket a lebonyolításból kizárni kívánja. Komoly aggályok vannak abban a tekintetben, hogy egyes meghatározott rendeltetésű adományok a reakció támogatását célozzák.

Dr. Balogh István államtitkár: A maga részéről a tárcaközi bizottságon kívül a másik szervnek a fenntartását is indokoltnak tartja. Itt főképp egyházi jellegű szolgáltatásokról, illetve egyházi gyűjtésekről van szó és téves az a felfogás, hogy ezeknek reakciós célzatuk lenne. Az egyház sohasem vétett a demokrácia ellen.

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter*: A javaslat 2. §-ának kiegészítéseképpen szükségesnek látja a következő szövegrész betoldását: „az elosztási tervezet megküldése mellett”.

Minisztertanács az előterjesztés elfogadta azzal, hogy a 2. §. 4. pontja „az elosztási tervezet megküldése mellett” szövegrésszel kiegészítettessék.¹⁰

¹⁰ Az ország rendkívül aggasztó közellátási helyzetére tekintettel a 7862/1945.N.M.Eln. sz. előterjesztés a külföldről érkező adományok, de a belföldi jótékonyági akciók esetében is hangsúlyozta az elosztás ellenőrzésének fontosságát. El akarta kerülni, hogy egyesek több helyről többször is kapjanak segítséget, mások viszont esetleg soha sem. Ezért egyrészt az érdekelt tárcák, tehát a népjóléti, a közellátásügyi és a külügyminiszter közreműködésével jótékonyági bizottságot kívánt szervezni. Ezen kívül, mivel a külföldi érdekeltségek kifejezték azt a kívánságukat, hogy az ő gyűjtésük eredménye az egyházak, illetve a külföldi adományozóhoz hasonló társadalmi szerv útján kerüljön kiosztásra, jelezte azt a szándékát, hogy az egyházak, a társadalmi egyesületek és az érdekelt kormányhatóságok, valamint Budapest polgármesterének a kiküldötteiből egy közös bizottságot létesít. Ez utóbbi elnökévé a Nemzetgyűlés elnökét kívánta felkérni. A karitatív tevékenység előkészítéséről, az egyházak képviselőinek bekapcsolásáról lásd a MOL XIX-A-1-j XXIX-12 259. sz. ügyiratot.

8. 1946. március 1.

14

[Molnár] Népjeléti miniszter előterjeszti javaslatát a bányanyugbérfelár szedése tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter: A visszamenőleges kötelezés kérdését szükségesnek tartja közelebről megvizsgálni és evégből a Gazdasági Főtanács foglaljon állást.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.¹¹

15

[Molnár] Népjeléti miniszter előterjeszti javaslatát a székesfőváros lakossága vidékre kitelepítési akciójának támogatására 10 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a székesfőváros lakossága vidékre kitelepítési akciójának támogatására tízmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.¹²

16

[Molnár] Népjeléti miniszter előterjeszti javaslatát az 1927:XXI. tc. 139. §-ának módosítása és kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹³

A népjeléti miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon kézzel írt, csak részben olvasható Bojta Ernő Bélától származó megjegyzés látható a kiegészítéssel kapcsolatban. Lásd a 2320/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 3.

¹¹ A bányatörvény alá eső üzemekben és az ezekkel kapcsolatos ipari üzemekben foglalkoztatott munkások és altisztek, valamint ezek családtagjainak nyugbérbiztosításáról az 1925. évi XXXIV. tc. alapján az 5555/1941. ME sz. rendelet (MRT 1941. július 9. 1856.p.) értelmében bányanyugbérfelárat tartoztak fizetni a vállalatok. A rendelet megállapította a bányanyugbérfelár évi összegét, ez azonban a pénz értékének romlása folytán jelentéktelenné zsugorodott. Ezért szükségessé vált a kérdés újbóli rendezése. A népjeléti miniszter 40 587/1946.II/1. sz. előterjesztésében azt javasolta, hogy a különböző bányatermékek eladási árának 1–4%-ában állapítsák meg a bányanyugbérfelárat azzal, hogy az 1944. és 1945. évre szóló összeget 1946. március 15. napjáig tartoztak befizetni a vállalatok. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. A Gazdasági Főtanács 1946. március 9-ei ülésén hozzájárult a rendelettervezetchez azzal a változtatással, hogy a felár fekete és barnaszénnél, továbbá a lignitnél csak 2,5% lehet. (MOL XIX-A-10-XXV-3.pont.) Lásd még a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 22. napirendi pontját, valamint a 3010/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 20.

¹² A 23 054/1946.N.M.I/1. sz. előterjesztés bejelentette, hogy Budapest polgármestere a közellátásügyi miniszter kívánságára felhívta Nagy-Budapest lakosságát, hogy az élelmezési nehézségek miatt, aki teheti költözzék vidékre. Jelezte, hogy a főváros területét jelentős számban hagynák el családok, azonban a vasúti költségeket anyagi helyzetük miatt megfizetni sokan képtelenek. Erre a célra kért tízmillió pengő segélyt tárcája részére.

¹³ A betegségi és baleseti biztosításról szóló 1927. évi XXI. tc. 139. §-a úgy rendelkezett, hogy az Országos Társadalombiztosítási Intézetnek betegségi biztosítást ellátó helyi szervei közül az úgynevezett vállalati pénztárak a náluk keletkezett feleslegeket a zárszámadási év leteltével kötelesek voltak az Országos Társadalombiztosító Intézet központjának rendelkezésére bocsátani.

17

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a minisztérium gépkocsijainak felszerelésére 2500 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Népjóléti Minisztérium gépkocsijainak felszerelésére kétmilliárd ötszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

18

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát [a] részleges országos adatfelvétel nyomtatványszükséglet[nek a] költségeire 18 millió pengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a részleges országos adatfelvétel nyomtatványszükséglet[nek a] költségeire tizennyolcmillió pengő folyósításához hozzájárult.¹⁴

19

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az elszámoltató bizottság költségeinek fedezésére 15 milliárd hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács tizenötmilliárd folyósításához az elszámoltató bizottság költségeinek fedezésére hozzájárult.¹⁵

20

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a tojások felvásárlására 10 milliárd pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács tojások felvásárlására tízmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.¹⁶

Az Országos Társadalombiztosító Intézet súlyos pénzügyi helyzete miatt a népjóléti miniszter a 40 180/1946.N.M.II. sz. előterjesztésében javasolta, hogy a vállalati pénztáraknál jelentkezett feleslegeket még a zárszámadás előtt — mintegy előlegként — átutalhassák számára. Lásd a 2390/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 8.

¹⁴ A 181 503/1946.N.M.V. sz. előterjesztés előadta, hogy a hatósági (tisztai, városi, községi, kör) orvosok által az 1945. évben végzett közegészségügyi és egészségvédelmi munka összehasonlítása, eredményességének elbírálása és megítélése, a munka hatékonyabbá tétele és az ország közegészségügyi helyzetére vonatkozó pontos tájékoztatás céljából országos adatfelvételre volt szükség. 2000 hatósági orvost és orvosonként három nyomtatványúrlapot alapulvéve, összesen 6000 nyomtatvány előállításához kérte a jelzett összeget.

¹⁵ A 2624/2946.K.M. sz. előterjesztésben a miniszter arra kért engedélyt, hogy a 15 410/1946. KM sz. rendelettel (MK 1946. január 18.) az önellátók egyes élelmiszerfeleslegeinek igénybevételére alakított elszámoltató bizottságok tagjai részére megállapított költségekre az említett összeget igénybe vehesse. Jelezte, hogy az ország területén mintegy másfél millió gazdaság elszámoltására került sor; egy-egy bizottság öt tagból állt, így egy bizottsági tag költsége gazdaságonként tízezer pengő volt.

¹⁶ A 2513/1946.K.M. sz. előterjesztés jelezte, hogy Budapest tojás fogyasztásának 20%-át az arra kijelölt kereskedők vásárolják fel vidéken. Megfelelő tőke azonban nem áll rendelkezésükre, ezért a hitelezésükre kérte az összeget. Lásd még a [18.] 101. sz. jegyzőkönyv 91. napirendi pontját és jegyzetét.

8. 1946. március 1.

21

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát burgonya felvásárlására 3 milliárd pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács burgonya felvásárlására hárommilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.¹⁷

22

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát árucsereforgalommal felmerülő kiadások fedezésére 36 052 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács árucsereforgalommal felmerülő kiadások fedezésére harminchatmilliárd ötenkettőmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.¹⁸

23

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát [a] Terményhivatal részére 15 milliárd pengő ellátmány folyósítása tárgyában.

Minisztertanács [a] Terményhivatal részére tizenötmilliárd pengő ellátmány folyósításához hozzájárult.¹⁹

24

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a közellátás 1946/47. évi szükségletének biztosítása tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A háborús beszolgáltatással kapcsolatos álláspontot módosításra ajánlja, mert a beszolgáltatandó húsmennyiség kevés.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Az ezzel kapcsolatos kérdéseket a végrehajtási utasításban fogja szabályozni.

¹⁷ A 35 650/1946.K.M. sz. előterjesztés szerint ebben az időben a burgonya-jegyszelvények beváltásához, heti 1 kg fejadag figyelembevételével, 50 vagon burgonya felvásárlására volt szükség. Erre a célra kérte a jelzett összeget.

¹⁸ Az 1910/1946.K.M. sz. előterjesztésben jelezte a miniszter, hogy mind a mezőgazdasági, mind a városi lakosság fogyasztói igényeit kis mértékben sikerült kielégíteni az ipari-mezőgazdasági árucsereforgalmi akció keretében. A szállítási, szervezési, gyártási stb. költségek fedezésére szolgált a hitel.

¹⁹ Számnélküli előterjesztésében a közellátásügyi miniszter jelezte, hogy a Gazdasági Főtanács nem járult hozzá a búza termelői árának felemeléséhez. A vámórló malmok költségeire, a változatlan vámszázalék mellett, az adott búzaár természetesen nem nyújtott fedezetet. Mivel a gazdák terhére magasabb vámszázalék vagy pénzbeli őrlési díj-kiegészítés elrendelését nem tartotta megengedhetőnek, elrendelte, hogy a Terményhivatal a vámórló malom részére 100 kg-onként 120 000 pengő árkiegészítést fizessen. Ennek a pénzügyi alapját úgy igyekezett megteremteni, hogy a gabona, illetőleg a kukorica vásárlására jogosító utalványokért a Terményhivatalnak fizetett költségegyenértéket az indokoltnál magasabban állapította meg. Ezek a magasabb költségegyenértékek azonban csak hetek múlva hozták meg a kívánt összeget, a térítéseket viszont azonnal kellett fizetni a vámórló malmoknak, ezért a pillanatnyi fedezethiány pótlására kérte a jelzett összeget.

8. 1946. március 1.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Szövegezési észrevételei vannak, a kihágási rendelkezések szabatosabb meghatározást igényelnek.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Tájékoztatást kér: a gyümölcsstermeléssel kapcsolatban külön rendelkezik-e a közellátásügyi miniszter?

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Amennyiben felhatalmazást kap, úgy [a] gyümölcsstermeléssel kapcsolatos intézkedéseket megfelelően szabályozza.

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a végleges szövegezésnél az igazságügyminiszter észrevételei figyelembeveendők.²⁰

25

[Antall] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát az Állami Gyermekmenhely helyreállítására 749 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Miniszttertanács az Állami Gyermekmenhely helyreállítási költségeire hétszáznegyvenkilencmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.²¹

26

[Antall] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát a Budapest és környékén lévő épületek tetőzetének és egyéb szerkezeti részeinek helyreállításáról szóló 5120/1945. ME számú rendelet kiegészítése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta.²²

²⁰ A közellátásügyi miniszter számnélküli — a Gazdasági Főtanáccsal való ismételt egyeztetés alapján készített — előterjesztése abból indult ki, hogy a közellátás érdekében a termelő gazdákat terményeik és termékeik előre pontosan meghatározott részének beszolgáltatására kell kötelezni és ezzel kapcsolatban — közvetlenül és közvetve — bizonyos termelési kötelezettséget írt elő számukra. A beszolgáltatási kötelezettség teljesítésének ellentételezéseként úgy rendelkezett, hogy a beszolgáltatott mezőgazdasági cikkek értékét részben iparcikkokkal kell kiegyenlíteni — éspedig az 1938. évi értékarány figyelembevételével. Ezen kívül — részben szintén iparcikkban fizetendő — jutalmat helyezett kilátásba azon gazdák számára, akik az előírt mértéken felül szolgáltattak be terményeket és termékeket. A beszolgáltatásnak saját hibájukból eleget nem tevő gazdáknak viszont akár földbirtokának elkobzásáig terjedő büntetést helyezett kilátásba. A beszolgáltatás bevezetésével együtt megszüntetni javasolta a földadótartozások búzában való fizetését — mivel a beszolgáltatás mellett a földadót a gazda már nem tudta volna természetben teljesíteni.

Az előterjesztés hangsúlyozta, hogy a rendelet és az azzal együtt kiadásra került közellátásügyi rendelet — kielégítő termés esetén — az ellátatlan lakosság részére napi 25 dkg kenyérfejadagot, a testi- és nehéztési munkásoknak még átlagosan 20 dkg fejadagot, valamint havonta 2 kg liszt biztosítását teszi lehetővé — és biztosítja a Vörös Hadsereg ellátását is.

Az előterjesztés mellett megtalálható két példányban a rendelet tervezete. Lásd a 2340/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 3.

Megtalálható az előterjesztés mellett a beszolgáltatás mértékét, kivetésének és ellenőrzésének módját, továbbá a teljesítés határidejét és módját szabályozó rendelet tervezete is, amelyet a fenti kormányrendelettel egyidejűleg adtak ki. Lásd a 10 400/1946. KM sz. rendeletet, MK 1946. március 3.

²¹ Lásd továbbá a [18.] 101. sz. jegyzőkönyv 92. napirendi pontját.

²² A 2707/1946. U.M. sz. előterjesztés az 5120/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 22.) által Budapest és a környékén lévő épületek helyreállítására biztosított kölcsön lehetőségét a többi városra és a községekre is javasolta kiterjeszteni. Ennek alapját az teremtette meg, hogy a

8. 1946. március 1.

27

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát vasúti tagbizottság Prágába való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

28

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat részére 200 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat részére kettőszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

29

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a közúti híd- és kompvámszedési engedélyokiratok közhírré tétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²³

30

[Balla] *Tájékoztatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát berendezési és felszerelési tárgyak beszerzésére 700 millió pengő folyósítása tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök* szükségesnek tartja, mint más ilyen tételnél, a Gazdasági Főtanács előzetes véleményének kikérését.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.²⁴

31

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter* bejelenti, hogy a tárgysorozatban szereplő 1. számú tételét a napirendről leveszi.

lakásadóról szóló 12 410/1945. ME sz. rendelet (MK 1946. január 1.) 1946. január 1-jétől kezdődően a Budapesten és a városokban fizetett épületjavítási hozzájárulást megszüntette – és az épületjavítási alapok részére átengedte a lakásadónak bizonyos hányadát. A lakásadót azonban a községekben is fizetni kellett. Az 5120/1945. ME sz. rendelet kiegészítéseként lehetővé kívánta tenni, hogy az Országos Építésügyi Kormánybiztosnak a házak helyreállításával kapcsolatos hatáskörét vidéken a községi eljárások gyakorolják; a községekben nagyobb lehetőséget kívánt adni a lakóházak helyreállítására, újbóli felépítésére; továbbá pénzbeli segítségen kívül építési anyagban vagy az építési munka elvégzésében is segítséget kívánt nyújtani, végül lehetőséget biztosított arra, hogy a községekben — pénztételt helyett — maga a helyi hatóság is kifizethesse a kölcsönt. Lásd a 2350/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 3.

²³ Lásd a 2360/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. március 7.). Ez kimondta, hogy a közúti híd- és kompvámszedési jogra és annak gyakorolhatására vonatkozó engedélyokiratoknak az állami hivatalos lapban való közzététele mellőzhető, ezeket csak az illető törvényhatóság területén kellett kihirdetni.

²⁴ Nem találtunk adatot arra, hogy a kérdést a Gazdasági Főtanács tárgyalta volna.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁵

32

[Gyöngyösi] *Külgyminiszter* előadja, hogy moszkvai magyar követség felállításával kapcsolatban 1 millió rubel hitelt kért, azonban a kölcsön még nem nyert elintézést ezért kénytelen átszámítás mellett gondoskodni a fedezetről, s ezért 1 577 314 130 pengő hitelre van szüksége.

Minisztertanács a moszkvai magyar követség felállításával kapcsolatban egymilliárd ötszázhetvenhétmillió háromszáztizennégyezeregyszázharminc pengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁶

33

[Gyöngyösi] *Külgyminiszter* bejelenti Lengyelország részéről diplomáciai lépések felvételére történt előkészület és így szükségessé válik Magyarország varsói követének megbízatása.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁷

34

[Gyöngyösi] *Külgyminiszter* bejelenti, hogy sürgős átíratot kapott az Észak-Amerikai Egyesült Államok követségétől. Az amerikai légi közlekedés Budapesten keresztül kívánja a légi vonalat meghatározni és ideiglenes engedélyt kértek ezzel kapcsolatban, amely koncesszió jellegével bír. A megkeresésre adott közlésére oly választ kapott, amely a kérdés sürgős megoldását igényli. Kéri a minisztertanács állásfoglalását.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A választ olyképpen javasolja megszövegezni, hogy a magyar kormány nem zárkózik el, illetve szívesen hozzájárul a kérelemhez, azonban az Észak-Amerikai Egyesült Államok jóváhagyás végett forduljon a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁸

²⁵ A külgyminiszter előterjesztései összefogó borítólapon az 1. sorszám alatt a „Vagyontárnyak visszaszolgáltatása” című téma szerepel. Minden valószínűség szerint a külföldre hurcolt magyar nemzeti vagyon visszaszolgáltatásáról volt szó. Lásd a kérdésről a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 14. sz. jegyzetét.

²⁶ A 2030/1946.Küm.2. sz. előterjesztés szerint a moszkvai követség első havi ellátmányának biztosítását szolgálta a jelzett összeg. Személyi járandóságokra 9421 dollárnak megfelelő 2 663 537 620 pengő; dologi kiadásokra pedig 5579 dollárnak megfelelő 1 577 314 130 pengő hitel igénye merült fel. Jelezte, hogy a követség ellátmányának fedezésére a Szovjetunió részéről e célból kilátásba helyezett kölcsön szolgált volna, ennek igénybevétele azonban hosszabb időt vett igénybe. A felsorolás szerint a követtel együtt összesen nyolc munkatárs és két altiszt dolgozott a követségen.

²⁷ Lásd a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 15. és a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját.

²⁸ Lásd még az [55.] 138. sz. jegyzőkönyv 23. napirendi pontját, illetve e kérdéskörrel kapcsolatban a [14.]97. sz. jegyzőkönyvet.

8. 1946. március 1.

35

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss államtitkár] előterjeszti javaslatát a német lakosság áttelepítésével kapcsolatos költségekre 9 milliárd pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a német lakosság áttelepítésével kapcsolatos költségekre kilencmilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁹

36

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss államtitkár] előterjeszti javaslatát a vadásztársaságok alapszabályainak láttamozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁰

37

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozatban szereplő 2. számú előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³¹

38

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss államtitkár] előterjeszti javaslatát a főispánok személygépkocsi-beszerzésére további 2 milliárd pengő hitel folyósítása tárgyában.

²⁹ A 928/1946.B.M.eln. sz. előterjesztés szerint a német lakosság Németországba való áttelepítésére a tárca korábban már 12 208 500 000 pengőt kapott. A bekövetkezett nagy áremelkedésre, valamint az előre nem látott kiadásokra tekintettel kért további kilencmilliárd forintot – elsősorban gépkocsik beszerzésére, a vasúti kocsik felszerelésére és berendezésére, az őrszemélyzet élelmezésére és irodaszerekre.

³⁰ A 251 994/1945.IV.14.BM. sz. előterjesztés észrevételezte, hogy a 4640/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 14.) a vadásztársaságok alapszabályainak jóváhagyását a földművelésügyi miniszter hatáskörébe utalta. Ezzel szemben hangsúlyozta, hogy az egyesületek rendészeti szempontból való elbírálása a belügyminiszter hatáskörébe tartozik. Különösen olyan társadalmi szerv esetében, amelynek tagjai lőfegyverrel rendelkeznek. Rámutatott arra is, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság számára — a fegyverszüneti egyezményre való hivatkozással — neki, mint belügyminiszternek kellett jelentést tennie a megalakuló egyesületekről. Ezért javasolta, hogy a vadásztársaságok alakulásának engedélyezését a belügyminiszter hatáskörébe utalják, amit a földművelésügyi miniszterrel, mint szakfelügyeleti szervvel közösen gyakorolna.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete, valamint az igazságügyminiszter T.775/1946. sz. észrevétele. Ez utóbbi azt javasolta, hogy a helyreigazító rendelet a 4640/1945. ME sz. rendelet módosításaként kerüljön kiadásra. Lásd a 2410/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 10.

³¹ A belügyminiszternek az előterjesztéseit összefogó borítólapon 2. helyen a fasiszta politikai és katonai jellegű szervezetek feloszlásáról szóló 529/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 17.) kiegészítésére vonatkozó javaslat szerepel. A 250 718/1945.BM./IV.14. sz. előterjesztés maga és az új rendelettervezet is megtalálható a jegyzőkönyv mellett. Az eredeti 1945-ös rendelet nem intézkedett a feloszlított szervezetek vagyonának felhasználásáról. Javasolta, hogy a vagyonok az Elhagyott Javak Kormánybiztosának hatáskörébe kerüljenek s így mód nyílik arra, hogy ezeket jogszerűleg a demokratikus egyesületek, szervezetek vagy pártok tulajdonába adják. Lásd még a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 29. napirendi pontját.

Minisztertanács a főispánok személygépkocsi-beszerzésére további két-milliárd pengő hitel folyósításához hozzájárul.³²

39

Belügyminiszter [képviselőében Kiss államtitkár] előterjeszti javaslatát a nemzetgyűlési választások költségeire további 500 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a nemzetgyűlési választások költségeire további 500 millió pengő hitel folyósításához hozzájárult.³³

40

Belügyminiszter [képviselőében Kiss államtitkár] előterjeszti javaslatát özv. Waldeck Hugóné [belügyi munkatárs] jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács özv. Waldeck Hugóné született Bartha Albertina rehabilitálásához hozzájárult.

41

Belügyminiszter [képviselőében Kiss államtitkár] előterjeszti javaslatát Koller Pál [határrendőr] rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

42

Belügyminiszter [képviselőében Kiss államtitkár] előterjeszti javaslatát Nyulassy János [rendőr] rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

43

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a 77 455/1946. szám alatt a Nemzeti Banknak megállapodás megkötésére vonatkozó felhatalmazása tárgyában. Ez a javaslat számszerűségek nélkül már szerepelt a legutóbbi minisztertanácson, most azonban az előterjesztés részletesen feltünteti a megállapodást.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁴

³² Az 543.eln. sz. előterjesztés 25 darab állami személygépkocsi beszerzésére tett javaslatot.

³³ A 270/1946.B.M.eln. sz. előterjesztés jelezte, hogy a már megtartott nemzetgyűlési választások költségeire a minisztertanács 1945. október 25-én 500 millió, az 1945. december 5-én tartott minisztertanács pedig további 500 millió pengőt engedélyezett. Ezek az összegek azonban nem voltak elégségesek, ezért további 500 millió pengő felhasználásának engedélyezését kérte.

³⁴ Lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 62. napirendi pontját és jegyzetét.

8. 1946. március 1.

44

Pénzügyminiszter [képviselőében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát Kopár Józsefnek a VIII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Miniszttertanács Kopár Józsefnek a VIII. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.

45

Pénzügyminiszter [képviselőében Kemény államtitkár] előterjeszti a 212 561/1945. sz. javaslatát a pénzügyi tárca hatáskörébe tartozó dohánytermesztési kísérleti intézet és dohányjövedéki mintagazdaságok létesítése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta.³⁵

46

Pénzügyminiszter [képviselőében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát 10 billió pengő kincstári jegykölcsön felvétele tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta.

47

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a vizitársulatok részére háborús károk helyreállítása céljára 103 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Miniszttertanács a vizitársulatok részére százharommillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.³⁶

³⁵ Az előterjesztés aláhúzta, hogy a földművelésügyi tárca hatáskörébe tartozó debreceni Országos Dohánytermesztési Kísérleti Intézet már a háború előtt sem felelt meg az elvárásoknak, épületei, felszerelései elavultak, illetve a háború során tönkrementek. Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy a Dohánytermesztési Kísérleti Intézetnek, miként az egész dohánytermesztésnek a pénzügyi tárca hatáskörébe kell tartoznia. Ezért tervbe vette, hogy a debreceni intézet helyett Kápolna községben a pénzügyi tárca hatáskörébe tartozó új dohánytermesztési kísérleti intézetet, továbbá a hazai 24 dohánybeváltó hivatal körzetében körzetenként 1–1, Budapest körzetével együtt 25 dohányjövedéki mintagazdaságot létesít – a földreform során erre a célra juttatott területeken. Tervezte átvenni a földművelésügyi tárcától a debreceni intézetet is, de az előzetes tárgyalások során azt a választ kapta, hogy azt tiszántúli mezőgazdasági kísérleti intézetté fejlesztik, amelyben a dohánytermesztési kísérlet egy alosztályt fog képezni.

A pénzügyminiszter az új szervezettel a dohánytermesztés és nemesítés megújítását kívánta elérni, másrészt igazodni akart a földbirtokreform révén jelentkező kisbirtokos termelők lehetőségeihez, meg akarta oldani a továbbképzésüket. Kiemelte, hogy az átszervezés három évre elosztva számított költségei már egyetlen év alatt meg fognak térülni. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 2260/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 3.

³⁶ A 46 431/1945.F.M.VI.-2. sz. előterjesztés bejelentette, hogy az árvédelmi társulatok töltéseiben és műtárgyaiban keletkezett háborús károk helyreállítására a korábban engedélyezett 88,5 millió pengő hitel a pénz értékének rohamos romlása következtében nem bizonyult elegendőnek. Ezért kért újabb hitelt.

48

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát ártéri járulékelőleg folyósításának engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁷

49

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az Országos Árvíz-védelmi Kormánybiztosság részére 40 milliárd pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes megvizsgálás végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.³⁸

50

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a „Sokgyermekes Szegény Magyar Anyák Országos Szent István Fiúotthoná”-val kötendő bérleti szerződésnek 30 évre való meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁹

51

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozat 5. számú tételét a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁰

³⁷ A 91 365/1946.F.M.VI.2. sz. előterjesztésében a földművelésügyi miniszter a vizitársulati alkalmazottak illetményeinek fizetésére kért előleget, mivel e kiadások fedezésére szolgáló, az ártéri birtokosokra kivetett ártéri járulékot igen csekély mértékben fizették be. A korábban már kért 300 millió pengős havi előleget — a pénz romlására tekintettel — 2500 millió pengőre kérte felemelni. Hangsúlyozta, a vizitársulatok zavartalan működésének fontosságát, mivel ettől sok millió hold mezőgazdasági terület terméseredménye függött.

³⁸ Számnélküli előterjesztésében a földművelésügyi miniszter jelezte, hogy az 1946. január 5-én tartott minisztertanácsi ülésen (78. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pont) árvédelmi anyagok és felszerelések, illetve üzemanyagok beszerzésére megszavazott 10 milliárd pengő — az árak azóta bekövetkezett négy-öttszörös emelkedése folytán — nem bizonyult elegendőnek. Kérte, hogy a már megrendelt felszerelések kifizetésére újabb 40 milliárd pengőt bocsásson a kormány a rendelkezésére.

³⁹ 89 009/1945.F.M.V-2. sz. előterjesztésében bejelentette, hogy a Sokgyermekes Szegény Magyar Anyák Országos Szent István Fiúotthona Gödön fenntartott nevelőintézete kis területe miatt céljának alig felel meg. A fiúotthon kérte a gödöllői volt koronaadalom erdőbirtokához tartozó tizenegy katasztrális hold terület bérbevételét. Ezt a kérelmet a miniszter támogatta azzal, hogy a bérleti díj évi egy pengő s a bérbeadás időtartama harminc év legyen.

⁴⁰ A földművelésügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon 5. sorszám alatt, az 57 424/1945.F.M.X.1. számú, a Magyar Agrártudományi Egyetemenél szolgálatot teljesítő egyetemi tanárok és egyetemi segédtanzenyelvezet működési pótlékának megállapítása tárgyában készült előterjesztés szerepel. Maga az előterjesztés is megtalálható a borítólapon. Lásd a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 64. napirendi pontját.

8. 1946. március 1.

52

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Agrártudományi Egyetem állatorvostudományi karának üresedésben lévő gyógyszer-tani és méregtani tanszékének betöltése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴¹

53

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Agrártudományi Egyetemen egyes tanulmányi kérdések átmeneti szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴²

54

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Szepeshelyi Andor egyetemi ny. r. tanárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Szepeshelyi Andor egyetemi ny. r. tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.⁴³

55

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* bejelenti, hogy az előző napi tárgysorozatban szereplő 1. számú előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁴

56

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a PK épületének helyreállítási költségeire további 260 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

⁴¹ A 125 825/1946.F.M.X.1. sz. előterjesztés dr. Kovács Jenő (1910-) egyetemi magántanár és megbízott előadó egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezésére vonatkozó javaslatot tartalmazza. Kérte a miniszter, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz előterjesztés tétessék.

⁴² A 126 679/1946.F.M.X.1. sz. előterjesztése a Magyar Agrártudományi Egyetem felállításáról és szervezéséről szóló 8740/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 2.) 6. §-ában az egyetem felvételi, tanulmányi és fegyelmi szabályzatának, a doktorrá avatási és magántanár-avatási jogának a rendezésével kapcsolatos átmeneti intézkedésekre tett javaslatot. Elsősorban a korábban is működött felsőoktatási intézmények gyakorlatát vette alapul a rendelettervezet. Az előterjesztés mellett megtalálható az igazságügyminiszter T.777/1946. sz. jogszabályszerkesztési kérdésekkel foglalkozó észrevétele. Lásd a 3400/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 30.

⁴³ Az 1470/eln.1946.F.M.X.1. sz. előterjesztés dr. Szepeshelyi Andor egyetemi magántanárnak az Agrártudományi Egyetem állatorvostudományi karán, a szülészeti tanszék egyetemi nyilvános rendes tanárává való kinevezésére vonatkozó javaslatot tartalmazza. Kérte, hogy az ügyben előterjesztés tétessék a köztársasági elnökhöz.

⁴⁴ Feltehetőleg a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 64. napirendjére vonatkozott az utalás, vagyis a tenyész- és haszonállatok mesterséges megtermékenyítésének a tanulmányozására a Szovjetunióba tervezett tanulmányút tervét kérte levenni a napirendről.

8. 1946. március 1.

Minisztertanács a PK épületének helyreállítási költségeire kettőszázhatvanmillió pengő folyósításához hozzájárult.⁴⁵

57

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Harsányi Pálnak a X. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Harsányi Pálnak a X/3. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.

58

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Szabó Ernő ny. MÁVAG intéző rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács Szabó Ernő ny. MÁVAG intéző rehabilitálásához hozzájárult.

59

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a szabadpályán működő értelmiségi foglalkozásúak és a hatósági jogosítvánnyal rendelkezők igazolási eljárás alá vonásáról szóló 1146/1945. ME sz. rendelet kiegészítése és módosítása tárgyában kiadott 3140/1945. ME sz. rendelet módosításáról.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁶

60

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a „Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ, mint szövetkezet” és a Fogyasztási Szövetkezetek Országos Központja, mint szövetkezet eredményes működésének előmozdítása tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A 13. §. szövegezése nem biztosítja a pártközi megállapodáson kifejezett paritás elvét. A maga részéről egyébként elvileg helyteleníti a Hangya megosztását.

⁴⁵ Lásd még a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 58. napirendi pontját.

⁴⁶ Az 1146/1945. ME sz. rendeletet (MK 1945. május 4.) kiegészítő 3140/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. június 16.) úgy intézkedett, hogy az az iparos (kereskedő), aki igazolta, hogy kényszerítő oknál fogva (katonai szolgálat, elhurcolás) volt távol, igazoló jelentését a kényszerítő ok megszűntétől számított 30 napon belül, legkésőbb azonban 1945. december 31-éig nyújthatta be. Tekintettel azonban arra, hogy a hadifogságba kerültek vagy deportáltak közül igen sokan csak a jogszabályban megszabott határidő után tudtak hazatérni, illetőleg többen még nem is tértek vissza és kérdéses volt mikor válik ez lehetővé, a 2185/1946./I/1.K.Sz.M. előterjesztés javasolta, hogy az így távol volt értelmiségi, ipari és kereskedő igazoló jelentését a kényszerítő ok megszűnésétől számított 60 napon belül tartozik benyújtani. Lásd a 2510/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 9.

8. 1946. március 1.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁷

61

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszternek a szövetkezetekkel kapcsolatos ügyköre tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁸

⁴⁷ A jegyzőkönyv mellett minisztertanácsi előterjesztés nem található, csak a rendelet tervezete és a miniszter 6766/1946./IV. sz. kísérőlevele. Az előzményekről lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 4., az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 70., a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 72. napirendi pontját.

A rendelettervezet foglalkozott a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ, valamint a Fogyasztási Szövetkezetek Országos Központjának mint szövetkezetnek az alapfeladataival, tagságuk meghatározásával, a szövetkezeti központok felügyeletével és ellenőrzésével, működésük előmozdításával, a kincstár tulajdonában volt szövetkezeti üzletrészek, részvények és törzsbetétek átadásával – annak fejében, hogy az államkincstár a MOSZK és a FSZOK ennek megfelelő értékű üzletrészeit, valamint az ezekkel kapcsolatos jogokat megkapja. Kimondta továbbá a tervezet a Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének, a Mezőgazdasági Termelők Egyesült Szövetkezetének, az Olajértékesítő Szövetkezetnek, a Rizstermelő és Értékesítő Szövetkezetnek, a Ciroktermelő és Értékesítő Szövetkezetnek, valamint a Zöldmező-takarmányértékesítő szövetkezetnek a MSZK-ba való beolvasztását, illetve a Hangya Termelő Értékesítő és Fogyasztási Szövetkezetnek, mint a Magyar Gazdaszövetség Szövetkezeti Központjának a MSZK és a FSZOK közötti felosztását, vagyis az egész magyar szövetkezeti szervezet teljes átalakítását.

Külön foglalkozott a rendelettervezet az említett két szövetkezeti központhoz nem sorolt Tejszövetkezetek Országos Szövetségének és az Országos Magyar Tejértékesítő Központ, mint szövetkezet egyesítésének, átalakításának kérdésével. A tervezetnek a Gerő Ernő által kifogásolt 13. §-a a Hangya Szövetkezeti Központ vagyonának a MSZK és a FSZOK közötti felosztásának a kérdésével foglalkozott. Lásd a 2330/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 3., valamint az ezt helyesbítő közleményt a MK 1946. március 8-i számában.

⁴⁸ Előzményéről lásd az 1945. november 21-én tartott (70. sz.) minisztertanácsi ülés 96. napirendi pontját.

A 6377/1946.K.Sz.M.Törvényelőkészítő sz. előterjesztés a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium kettéosztásáról intézkedő 11 000/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 18.) 2. §-ának (2) bekezdésére hivatkozással tett javaslatot a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium szövetkezetekkel kapcsolatos ügykörének a meghatározására. Utalt arra, hogy a minisztertanács 1945. november 21-én, majd december 5-én (73. sz. jegyzőkönyv 31. napirendi pont) foglalkozott már a kérdéssel és pártközi értekezlet elé utalta az ügyet. A pártközi értekezleten létrejött megállapodás szerint a szövetkezetek szövetkezetpolitikai szempontból való irányítása a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter ügykörébe tartozzon, termelési-, illetőleg pénzügypolitikai szempontból való irányítása pedig maradjon az illetékes szakminiszter, tehát a pénzügyminiszter vagy a földművelésügyi miniszter ügykörébe.

Ennek megfelelő módon készítette el a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter a rendelet tervezetét. Hangsúlyozta azonban a tervezet, hogy ha egyes szakminiszteri rendelkezések szövetkezetpolitikai kérdéseket érintenek, az illetékes miniszter tartozzék meghallgatni a kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztert – és a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter is tartozzon meghallgatni a szakminiszterek véleményét termelési és pénzügypolitikai kérdéseket érintő rendelkezéseinek kiadása előtt.

Javasolta felállítani a Szövetkezeti Tárcaközi Bizottságot, továbbá a szövetkezeti mozgalom terjesztését szolgáló szövetkezeti felügyelőségek létesítését. Jelezte, hogy a minisztériumnak tisz-

62

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a kereskedelmi szakoktatási főigazgatóról szóló rendelet-tervezete tárgyában. Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁹

63

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Szovjetunióval létrejött textilbér munka szállítási határidejének meghosszabbítása tárgyában.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Fenntartással él, mert a javaslat szerinti határidő sem biztosítja esetleg a teljesítések lehetőségét.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁰

64

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Fürdő Lajos [kereskedelmi középiskolai tanár] rehabilitálása tárgyában. Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

táznia kell a 8840/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. október 2.) létrehozott Országos Szövetkezeti Tanácshoz való viszonyát.

Előterjesztésében bejelentette a miniszter, hogy előzetesen értekezletet tartott az érdekelt minisztériumok képviselőivel. Ezen pénzügyi részről felmerült, hogy vételessék ki a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter hatásköréből az Országos Központi Hitelszövetkezet és annak tagintézményei, továbbá az Országos Földhitelintézet; földművelésügyi részről pedig a földműves szövetkezetek kivételét kérték. A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter viszont a fent említett együttműködési szempontokra hivatkozással elvetette ezeket az igényeket. Az Igazságügyminisztérium, a Pénzügyminisztérium és a Földművelésügyi Minisztérium részéről, az ország gazdasági helyzetére hivatkozással, egyaránt kifogásolták a szövetkezeti felügyelőségek létrehozását. Ezt is elhárította a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter – a szövetkezeti mozgalom helyi szervezésének szükségességére hivatkozással. Lásd a 2270/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 3.

⁴⁹ Az 5925/1946.K.Sz.M.I.4. sz. előterjesztés hivatkozva az 5140/1945. ME sz. rendeletre (MK 1945. július 22.), amely a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter hatáskörébe utalta a kereskedelmi szakoktatási intézményeket, szükségesnek találta az 1936-ban megszünt felsőkereskedelmi iskolai főigazgatói állás újbóli létrehozását. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete és az igazságügyminiszter jogszabályszerkesztési helyreigazító megjegyzése. Lásd a 2500/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 9.

⁵⁰ Előzményéről lásd a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 5. jegyzetét és b) mellékletét.

A 7729/II/1946.K.Sz.M. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az 1945. augusztus 27-én aláírt magyar–szovjet árucserreforgalmi megállapodás alapján lekötésre került textilbér munkát — a késői szerződés kötés, másrészt a gyártási segédanyagok hiánya miatt — a kikötött 1946. évi december 31-ei határidőig a magyar ipar nem tudta teljesíteni. Kérte ezért a minisztert, hogy a határidő 1947. március 31-éig való meghosszabbítása érdekében tárgyalásokat kezdhessen a szovjet féllel. Lásd még a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 54., a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 66., majd a [44.] 127. sz. jegyzőkönyv 17. napirendi pontját.

8. 1946. március 1.

65

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság bukaresti kirendeltsége berendezési, elhelyezési költségeire 2800 USA dollár folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes megvizsgálás végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.⁵¹

66

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgyszorozaton szereplő 5. számú előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵²

67

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az állami népiskolai gondnokságok megszüntetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵³

⁵¹ A Külkereskedelmi Igazgatóság bukaresti irodájának szervezéséről, költségeiről lásd az 1945. évi december 10-én tartott (74. sz.) minisztertanácsi ülés jegyzőkönyvének 17. napirendi pontját.

A Gazdasági Főtanács 1946. március 9-én úgy határozott, hogy a kirendeltség személyi járandóságára 500, január-márciusi dologi kiadásaira 100, április-júniusi személyi és dologi kiadásaira 600 dollárt engedélyez. Kérte a kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztert, hogy tüzetesen jelölje meg a beszerzendő berendezési tárgyakat, ettől tette függővé a további 400 dollár rendelkezésre bocsátását. Egyébként javasolta, hogy a kirendeltség a bukaresti követség berendezését használja. (MOL XIX-a-10-XXV. 6.pont.)

⁵² A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon 5. sorszám alatt dr. Tarkóy Iván miniszteri fogalmazónak a francia teherautó-konvojjal kapcsolatos franciaországi kiküldetési ügye szerepel. A borítólapon található 8761/II./1946.K.Sz.M. sz. előterjesztés szerint a Tárcaközi Külkereskedelmi Értekezlet 1946. február 5-ei ülésén a Külügyminisztérium képviselője bejelentette, hogy élelmiszer- és gyógyszersegélyt szállító 30 darab 5 tonnás teherautó fog érkezni Franciaországból azzal, hogy a teherautók is magyar tulajdonba kerülnek s ugyanezen teherautókkal magyar árukat fognak Franciaországba szállítani. A kiszállított áruk ellenértékéért a magyar iparnak szükséges anyagok vásárlását helyezték kilátásba. Ennek az akciónak a szervezése érdekében kívánta a miniszter kiküldeni Tarkóy Ivánt.

⁵³ A 950/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztés rögzítette, hogy az 1907. évi XXVI. tc. 15–21. §-ai alapján működő népiskolai gondnokságok jórészt elvesztették jelentőségüket. A népiskolák anyagi ügyeivel, az iskolázási kötelezettség végrehajtásával, továbbá az iskola működésével és a tanító ellenőrzésével kapcsolatos feladatai közül csak az anyagi ügyek intézése maradt meg az ügykörében, a többi feladatot a népiskolai szakfelügyelet (iskolafelügyelő, tanfelügyelő) vette át. Ezért javasolta a miniszter a népiskolai gondnokság megszüntetését, s megmaradt feladatainak a gondnoki teendőket ellátó tanítóra bízását.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete, valamint az igazságügyminiszternek a gyermekek gondviselőinek esetenként szükséges megbírságolásából származó pénz kezelésével összefüggő észrevétele. Lásd a 2290/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 7.

68

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Pázmány Péter Tudományegyetem beszerzési csoportja részére 3 751 000 pengő hitel folyósítása tárgyában.

Miniszttertanács a Pázmány Péter Tudományegyetem beszerzési csoportja részére hárommillió hétszázötvengezer pengő hitel folyósításához hozzájárul.⁵⁴

69

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Farkas Józsefnek [polgári iskolai igazgató] a VI/3 fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Miniszttertanács Farkas Józsefnek a VI/3 fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.

70

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Kiss Árpádnak Genfbe való kiküldetése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁵

71

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a délszláv nemzetiségű magyar állampolgárok kulturális és egyéb nemzetiségi jogainak hatékonyabb biztosítása érdekében végrehajtandó nemzetiségi összefrás tárgyában.

[*Belügyminiszter képviselőjében*] *Kiss Roland államtitkár* kéri felvenni a szövegezésbe, hogy az eljárás a belügyminiszterrel egyetértésben történik.

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy az eljárás a belügyminiszterrel egyetértésben történik.⁵⁶

⁵⁴ A 15 979/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés a Pázmány Péter Tudományegyetemen kívül a Magyar Nemzeti Múzeum és a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem beszerzési csoportjának igényét is magában foglalta. A kért összeget tüzelőanyag beszerzésére kívánták felhasználni.

⁵⁵ A 25 215/1946.V.K.M.III.ü.o. sz. előterjesztés dr. Kiss Árpád gimnáziumi igazgatónak, az Országos Köznevelési Tanács ügyvezető igazgatójának a kiküldését javasolta Genfbe a Bureau International d'Éducation 1946. március 4-én megnyíló IX. nevelésügyi konferenciájára. A konferencia központi kérdése a háború utáni nevelésügy kérdése, a középfokú oktatásnak a korábbinál nagyobb tanulólétszám előtt való megnyitása volt.

⁵⁶ Az 1259/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a nemzetiségi nyelven való oktatás ügyében korábban kiadták a 10 030/1945. (MK 1945. október 20.), majd ennek végrehajtása tárgyában a 68 800/1945. V.K.M. sz. utasítást (MK 1945. november 6.). E rendeletek szerint legalább 10, ugyanazon nemzetiséghez tartozó tanuló szülőinek kérelmére titkos szavazást kellett

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: A jóvátétellel kapcsolatban bejelentést kíván tenni. A jóvátételi számlára 350 ezer [sic!] lovat kell rendelkezésre bocsátani és felmerült az a kívánság, hogy ez mielőbb megtörténjék. Az adatok szerint 1111 ló azonnal leadható. A minisztertanács döntését kéri arra nézve, hogy a lovak átadása május 15. napjáig történjék-e, amely esetben a lovak a tavaszi mezőgazdasági munkálatoknál felhasználhatók lennének, avagy azonnal történjék az átadás? Felmerül az a veszély is, hogy a lovak a munkálatok ideje alatt leromlott testi állapotba kerülnek és az átvétel körül zavarok támadnak.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A maga részéről az azonnali átadás mellett van. Fel kell ajánlani a nélkülözhető lovakat azonnali átvételre.

Minisztertanács a miniszterelnök bejelentését tudomásul vette.⁵⁷

Dr. Balogh István [államtitkár] ismerteti a Szovjetuniónak a jóvátétel teljesítésével kapcsolatban adandó választ. Ennek lényege az, hogy a kötelezettségeket még áldozatok árán is teljesítjük.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Kihagyni javasolja „a még áldozatok árán is” részt, mert nem tartja szükségesnek ennek hangoztatását.

Minisztertanács a közlekedésügyi miniszter által javasolt módosítással a válaszevel szövegéhez hozzájárult.⁵⁸

elrendelni annak megállapítására, hogy milyen nemzetiségi oktatást kívántak. Ez nem elégítette ki a szláv — elsősorban a jugoszláv — lakosságú területek igényeit, ezért a két rendeletet a 330/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 15.) hatályon kívül helyezte. A kérdést újból rendező 1200/1946. V.K.M. sz. rendelet (MK 1946. február 26.) a szülők kezdeményezése, szavazása nélkül lehetőséget adott a nemzetiségi oktatás számára ott, ahol meghatározott számú ilyen gyermek volt. Minthogy a korábbi, 1940. évi statisztikai felmérés után több helyen történt változás a nemzetiségi összetétel tekintetében, a miniszter kezdeményezte, hogy a Statisztikai Hivatal sürgősen bonyolítson le egy nemzetiségi összeírást. Lásd a 2280/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 3.

⁵⁷ Előzményéről lásd a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját és 6. jegyzetét.

⁵⁸ Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 1. és a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

Nagy Ferenc miniszterelnök március 1-jén a következő levelet intézte a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Elnökéhez: „Marsall Úr! Van szerencsém a február 28-án tartott minisztertanács határozatát a következőkben nagybecsű szíves tudomására hozni. A minisztertanács elhatározta, hogy az 1945. és 1946. évre elmaradt és esedékes jóvátételt az ország gazdasági erejének teljes megfeszítésével a szükség szerint [még] áldozatok vállalásával is teljesíteni fogja. Amidőn kérem Marsall Urat, hogy ezen bejelentésemet tudomásul venni szíveskedjék, fogadja kérem őszinte nagyrabecsülésem nyilvánítását.

Budapest, 1946. évi március 1-jén. miniszterelnök Nagy” MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-2223 Gépelt fogalmazvány, Nagy Ferenc miniszterelnök saját kezű aláírásával.

A levél szövegében szögletes zárójelbe tett „még” szót ceruzával áthúzták és ugyancsak ceruzával, betoldásként melléírták „a legnagyobb” szavakat. A tervezet mellett megtalálható

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Szakasits Árpád államminiszter részére vásárolt személygépkocsi árának megtérítésére 500 millió pengő póthitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács Szakasits Árpád államminiszter személygépkocsijának megvásárlására ötszázmillió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.

Minisztertanács 15 óra 30 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Nagy Ferenc

Gépelt tisztázat a miniszterelnök és a minisztertanács titkárnak saját kezű aláírásával.

A jegyzőkönyvet az első lapon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a miniszterek és az államtitkárok. Nem szerepel a felsorolásban Ries István neve, így az ő, valamint Kiss Roland, Kemény György, Dobi István, Bán Antal és Molnár Erik aláírása nincs a jegyzőkönyvön. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 3-4., a 8-24., a 26., a 32., a 35-42., a 44-45., a 47., a 49-54. valamint az 59-71. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

annak orosz nyelvű, másolópapírra írt változata. Az említett, ceruzával írt kiegészítés ebben is szerepel.

Az előadóíven egyébként a következő, piros ceruzával írt feljegyzés olvasható: „K III/11. DrB (feltehetőleg Balogh István). Egy további feljegyzés szerint: „Expediáltatott Gazdasági Főtanács által.” „Az iktatókönyvben kivezette Szabó III. 12.”

A kérdéskörhöz szorosan kapcsolódott a Jóvátételi Hivatal elnökének, dr. Eröss Jánosnak a Miniszterelnökséghez intézett következő irata:

„1208/JH.1946. Feljegyzés az 1946-os szovjet jóvátételi tervről. A miniszterelnök úrral 1946. márc. 1-jén folytatott megbeszélés után: A MSzH-val február 14-én letárgyalt és Vorosilov marsall úrnak február 25-én hivatalosan is átnyújtott terv Magyarország maximális teljesítőképességét képviselte. E terv megvalósításának lehetősége is előfeltételekhez volt kötve: ipari termelőképességünk megfeszítése, anyagellátásunk lényeges megjavítása, segítség a szovjet közigazgatási szervek részéről.

Az ezen összegen felüli teljesítés vállalása meghaladja erőinket és a tervszerűség megbontásán keresztül még 33.4 milliós volumen teljesítését is veszélyezteti. Éppen ezért kívánatos volna, hogy Miniszterelnök Úr megegyeszer kellő nyomatékkal felhívja a szovjet szervek figyelmét erre a tényre, már csak azért is, hogy megajánlásunkat ne dezavualjuk és az ország gazdasági biztonságát megvédjük. Talán helyes volna, ha Miniszterelnök Úr a vonatkozó tárgyalásokra a Jóvátételi Hivatal szerveit is meghívná.

Ha azonban megindokolt vonakodásunk ellenére a magyarországi szovjet közigazgatási szervek utasítást adnának a 61 milliós volumen teljesítésére, elvi fenntartásaink mellett ki fogjuk dolgozni a megfelelő tervet, amire azonban megfelelő idő — 14-21 nap — volna kérendő. Budapest, 1946. március 2. Dr. Eröss János, a Jóvátételi Hivatal elnöke.”

MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-2432 Gépelt tisztázat, Eröss János saját kezű aláírásával. Az aláírás mellett a Jóvátételi Hivatal körbélyegzőjének lenyomata látható.

A feljegyzés elején „A miniszterelnök úrral 1946. márc. 1-jén folytatott megbeszélés után” szöveg kézírással, tintával írva szerepel az iraton. Az irat hátlapján az — 1946. március 5-én kelt — iktatóbélyegző lenyomaton kívül kézírással a következő feljegyzések olvashatók: „Balogh”; majd „azonnal”; lejjebb: „Vas Zoltán”; ismét lejjebb: „ad acta. Irattár, Vas Zoltán s.k.”; majd „Kelemen tan. jegyző”; „Ikt. kivez. III. 21. Szabó.”; végül egy telefonszám: „187-222”.

9. 1946. március 7.

[9.] 92.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi március hó 7. napján délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, B.Szabó István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Nagy Imre belügyminiszter képviselője tében Kiss Roland államtitkár, Dr. Bárányos Károly közlekedésügyi miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Antall József újjáépítési miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, ónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülését. Mielőtt a tárgysorozatra térne, úgy érzi kötelessége néhány szóval megemlékezni a politikai helyzetről. Hetekkel ezelőtt elhatározott, hogy heti két minisztertanácsot tartanak és az egyik minisztertanács tárgya inkább politikai és elvi természetű kérdések megtárgyalása lesz, a másik minisztertanácsban fogják megvizsgálni a kormányzat folyó ügyeit.¹ Aki az utóbbi napokban a sajtót és a közélet megnyilvánulásait figyelemmel kísérte, láthatta, hogy a politikai életben az elmúlt napokban bizonyos feszültség található.² Sokan félremagyarázták és még

¹ Lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 37. napirendi pontjának tárgyalása során Nagy Ferenc felszólalását.

² A feszültségek forrása volt a szovjet–magyar viszony alakulása (lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 6. napirendi pontját és jegyzetét), a kedvezőtlennek ígérkező békeszerződés, a szlovák–magyar lakosságcsere, a németek kitelepítése, a földbirtokreform lezáratlansága, a romló gazdasági viszonyok – és nem utolsósorban a politikai bal- és jobboldal közötti viszony alakulása: a polgári berendezkedés fenntartására, illetve az ország szovjetizálására irányuló törekvés ütközésének egyre élesebbé válása. (Lásd a Bevezetés Válságok c. fejezetét.)

messzebbmenő jelentőséget tulajdonítanak ennek a feszültségnek, mint a mennyit reálisan figyelembe kell venni. Sokan messzemenő következtetéseket próbáltak levonni az egyes jelenségekből és valósággal vész híreket koholtak. Különösen nagy örömet talált ebben a politikai feszültségben a reakció, amelyik szívesen lát zavart a koalícióban együttműködő pártok között. A tegnapi napon a munkáspártoknak és a Szakszervezeti Tanácsnak állásfoglalásával kapcsolatban kiadott egy nyilatkozatot úgy is, mint a Kisgazdapárt vezetője és itt is csak megerősítheti a nyilatkozatnak azokat a kijelentéseit, amelyeket a feszültség enyhítésére, sőt megszüntetésére és a további intézkedések zavartalan biztosítására el fognak végezni.³ Megvannak azok a határozatok, amelyeknek, ha érvényt fognak szerezni, akkor meggyőződése szerint jelentékeny mértékben ki fogják küszöbölni a zavaró körülményeket. Meg kell azonban mondani azt, hogy nagyon kívánatos a politikai helyzet gyors tisztázása, mert nem csak a közvélemény megítélése szempontjából károsak a szemellátható differenciák, hanem félremagyarázzák ezt, különösen a vidéken, és a szabad cselekvés olyan lehetőségeit látják a budapesti politikai jelenségekből, amelyek azután nem alkalmasak arra, hogy a központi hatalom akaratának az érvényét

1946 februárjától kezdve a Kommunista Párt egyre határozottabban lépett fel elsősorban a legerősebb koalíciós partnere, a Kisgazdapárton belüli úgynevezett jobboldal ellen. Vidéken a tüntetések sorát szervezte. Rákosi Máttyás a minisztertanács február 28-ai ülésen élesen bírálta a Kisgazdapárt politikáját. Március 1-jén a Kommunista Párt Politikai bizottsága határozott hangú levélben szőlította fel Nagy Ferencet, hogy a legfontosabbnak tekintett kérdésekben (létszámcsökkentés, államosítás, a gazdagokat megterhelő új adópolitika, a Magyar Nemzeti Bank alárendelése a pénzügyi kormányzatnak) március 4-éig adjon választ a baloldal igényekre. Nagy Ferenc udvarias, az együttműködést hangsúlyozó, de lényegében kitérő válasza nem elégítette ki a Kommunista Pártot. (Lásd: PII 274.f. 3/27. 4-6. és 12-14. pp.)

Március 5-én a Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt, a Szakszervezetek Országos Tanácsa és a Nemzeti Parasztpárt részvételével létrehozta a Baloldali Blokkot. Nyilatkozatában hangsúlyozta a Blokk, hogy a Kisgazdapártnak csak a demokratikus elemeivel hajlandó együttműködni, követelte a közigazgatásnak a jobboldali elemektől való megtisztítását, a földreform védelmét, az olaj- és bauxitbányák államosítását, a fontos üzemek állami ellenőrzését, a bankok állami felügyelet alá helyezését. (A Kommunista és Szociáldemokrata Párt, a Szaktanács és a Nemzeti Parasztpárt közös nyilatkozata – Szabad Nép. 1946. március 6.) Ennek megfelelő értelmű memorandumot adtak át a miniszterelnöknek. A követelések mielőbbi teljesítését sürgetve március 7-én tömeggyűlést tartott a Baloldali Blokk Budapesten a Hősök terén és több más városban is.

³ A Kisgazdapárton belül élénk viták alakultak ki a memorandumban foglaltakkal kapcsolatban. A Baloldali Blokk figyelmeztetése, miszerint nem fogadnak el látszattmegoldást, vagyis, hogy a koalíció léte függ a megállapodástól, másrészt Tildy Zoltán fellépése is hozzájárult ahhoz, hogy a párt vezetői végül lényegében helyt adtak a követeléseknek. Március 6-án az általános politikai követeléseket illetően nyilatkozott a Kisgazdapárt, március 12-én pedig a jobboldalinak minősített képviselők s más személyiségek eltávolításáról szóló válaszukat is átadták a Baloldali Blokknak. (Lásd e jegyzőkönyv a) mellékletét.

A Kommunista Párt által Nagy Ferenc miniszterelnökhöz írt levélről és Nagy Ferenc válaszáról lásd még a PII 274.f. 3/27.ö.e. 4-6. és 12-14. pp.-t, a leveleket közli a Pártközi értekezletek c. kötet, 196-202. pp.

9. 1946. március 7.

megszilárdítsák és nem alkalmasak arra sem, hogy a demokrácia törvényeit fokozottabb mértékben tiszteletben tartsák. Itt meg kell emlékeznie arról, hogy azok a népitéletek, amelyekről már korábban is volt szó, újabban több helyen is folytatódtak, így Szombathelyt, Nyíregyházán, ahol több tisztviselőt kényszerítettek lemondásra. Szombathelyen a pénzügyigazgatót mondatták le.⁴ Mindent el kell követnünk abban az irányban, hogy a koalíciós pártok között a teljes összhangot ismét biztosítsuk. Hogy a demokrácia fejlődését, a demokrácia berendezkedéseit mindenképpen megvédjük és lehetővé tegyük, mindent el kell követnünk abban az irányban, hogy a politikai békességnek a helyreállításával a közrendnek és a törvénynek erejét biztosítsuk. Tárgyalások folynak állandóan a vitás kérdések kiküszöbölésének megoldására. Amint a sajtó is közölte, megegyezés történt a hosszú ideig vitatott köztársaság védelméről szóló törvényjavaslat szövegében.⁵ Úgy tudja, hogy tegnap megegyeztek

⁴ A budapesti tömegdemonstráció a legnagyobb rendben zajlott le. Más városban viszont — ahogy Rákosi Mátyás is elismerte — a Kommunista Pártba bekerült volt nyilasok túlkapasai miatt, rendbontásra is sor került. A kommunista sajtó ugyanakkor — fenyegető tendenciával — rendszeresen beszámolt ezekről az általuk szervezett eseményekről. Így a „Pártállás nélkül megmozdul a nép közös ellenségei ellen. Nemzeti Bizottságok és tömeggyűlések követelik a régi rend képviselőinek eltávolítását” (Szabad Nép 1946. március 2.); „Népitéletek viharában követelik a demokrácia ellenségeinek eltávolítását” (Szabad Nép 1946. március 3.) című cikkek szították a gyűlöletet. A tüntetők több helyen eltávolították az általuk jobboldalinak minősített igazgatási tisztviselőket. Így Nyíregyházán a főispánt felkereste egy küldöttség és ki akarta vinni a tömeg elé, hogy nyilatkozzon a reakciók elbocsátásáról — de az illető erre nem volt hajlandó — ezzel együtt viszont a tömegben verekedésre is sor került. Békéscsabán megverték a külügyminiszter apósát, Gyulán maga a Kisgazdapárt 87 reakciónak nyilvánított személyt zárt ki soraiból. Pécsen a bányai igazgatóságban tettek ki több tisztviselőt. Kisújszálláson 14 személyt megverték. Salgótarjánban 17 tisztviselőt távolítottak el. Több helyen a kommunisták a szociáldemokrata közigazgatási vezetők ellen is felléptek. (MOL XVIII-7.d. Az MKP parlamenti frakciójának 1946. március 12-ei jegyzőkönyve.)

⁵ Az 1946. évi VII. tc. intézkedett a demokratikus államrend és a köztársaság büntetőjogi védelméről. A törvényt 1946. március 12-én fogadták el. (N.N. 1946., 683., 712-742. pp.)

Ries István 1946. január 7-ei keltezéssel terjesztette be a Magyarország államformájáról szóló s 1946. január 31-én elfogadott 1946. évi I. tc. által meghatározott köztársasági államforma büntetőjogi védelméről szóló javaslatát. A törvényjavaslat hosszas vitát váltott ki mind a Nemzetgyűlés Közjogi és Alkotmányjogi Bizottságában, mind az e tárgyban tartott sorozatos pártközi értekezleten. (MOL XVIII-1-b 1946.; Pártközi értekezletek 191–195., 203. pp.) A Kisgazdapárt részéről elsősorban a demokrácia megdöntésére, pontosabban a parancsuralmi rendszer kommunista részről történő bevezetésére, a proletárdiktatúra megteremtésére irányuló törekvések ellen kívántak biztosítékokat belevinni a javaslatba. Vita volt arról is, hogy népbíróság vagy szakbíró-ság döntsön a demokrácia ellen fellépők ügyeiről. Kisgazdapárti részről be akarták venni a törvényjavaslatba azt is, hogy a törvény büntetőjogi hatálya alá kerüljenek azok a köztisztviselők is, akik vétenek az alkotmányban foglalt emberi szabadságjogok ellen - vagyis a baloldali magatartásúakra is vonatkoztatni akarták az előírásokat. Azt is javasolták kisgazdapárti részről, hogy büntethetők legyenek a „jogellenes” módon a köztársaság ellen irányuló cselekedetek, ami — a munkáspártok felfogása szerint — azt jelentette volna, van „jogszerű” módja is a köztársaság elleni fellépésnek. Követelték kisgazdapárti részről azt is, hogy lázításnak és izgatásnak csak az számítson,

a közeljövőben benyújtandó államosítási törvényjavaslat tárgyában is.⁶ Biztos benne, hogy az rövidesen létre is fog jönni. A közeli napokban a munkáspártok és a szakszervezet által felállított kívánságokat is megoldják. Reméli, hogy ekként a többi intézkedéseket is teljesen zavartalaná tudják tenni és minden erejükkel a demokrácia fejlődését és népünk megnyugvását és megelégedését fogják szolgálni és minden erejüket az égető gazdasági problémák megoldására fordíthatják. Erre végtelen nagy szükség van, mert a gazdasági helyzet romlása rendkívül súlyosan érint minden réteget, de súlyosan érinti azokat a kötelezettségeket, amelyeknek minden körülmények között eleget kívánnak tenni, mert a nemzet jövőjét és sorsát döntik el. [sic!]

Megnyugtatta a minisztertanácsot, hogy mind a pártok vezetői, mind maga mindent elkövet, hogy sürgősen biztosíthassák a kormányzás zavartalan menetét.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[Nagy] *Miniszterelnök* felkéri dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések megtételére.

[2] 1

Dr. Balogh István előterjeszti javaslatát az USA 10 millió dolláros kölcsönének lebonyolításával kapcsolatban dr. Gordon Ferenc pénzügyminiszter párizsi kiküldetése tárgyában.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Szeretné revízió alá venni, milyen sorrendben volnának az áruk figyelembe véve a vásárlás szempontjából. Súlyt helyezne a nyersanyagokra, főleg bóranyagok jelentősek.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Amennyiben van nyersbőr, ez magától értetődik.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: A nyersanyagkészlet igen kis mennyiségű.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: Párizsi megbízottját megfelelő intézkedésre utasította. A készletekről szóló leltár 8 kötetet képez, de a leglényegesebb anyagok kimutatását meg fogják kapni. Az a tudomása, hogy a ruházati cikkek és nyersanyagok elenyésző készletet jelentenek.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷

ami a nyilvánosság előtt történt – így a szűkebb körben elhangzó fellépés ne számítson annak. (MOL XVIII-7, 2.d. Az MKP parlamenti frakciójának 1946. február 27-ei ülésének jegyzőkönyve)

⁶ A szénbányászat államosításáról az 1946. évi XIII. tc. intézkedett. A törvény elfogadására 1946. június 26-án került sor. Egyes villamosművek energiatelepeinek és távvezetékeinek állami tulajdonba vételéről az 1946. évi XX. tc. intézkedett. Kihirdetésére 1946. szeptember 14-én került sor.

⁷ Előzményéről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és jegyzetét.

A kölcsönből vásárolható árukra lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 24., valamint a [48.] 131. sz. jegyzőkönyv 29. napirendi pontját.

9. 1946. március 7.

[3] 2

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Vitézi Rend vagyoni ügyeinek ideiglenes rendezése tárgyában. Ezzel kapcsolatban megemlíti, hogy a Vitézi Rend kérdése még nincs szabályozva és felhatalmazást kér arra, hogy a honvédelmi miniszter úrral egyetértőleg a Vitézi Rend kérdését is szabályozzák, a cím viselésére is kiterjedően.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸

[4] 3

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter ügykörébe tartozó iparigazolványok, illetőleg iparendélyek felülvizsgálása tárgyában, azzal, hogy az 1. [és a] 8. §-okat az érdekképviselők által javasolt módosításokkal kéri elfogadni.⁹ A módosítás szövegét a társmíniszter urakkal közölte.

⁸ A szám nélküli előterjesztés abból indult ki, hogy a fasiszta politikai és katonai szervezetek feloszlásáról szóló 529/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 17.) az Országos Vitézi Széket is feloszlatta. A rendelet azonban nem érintette a Vitézi Rend önálló vagyoni személyiségét és helyzetét. Mivel a Vitézi Rend jelentékeny — házakból, házhelyekből, mezőgazdasági művelésre alkalmas ingatlanokból és ingóságokból álló — vagyonnal rendelkezett, gondoskodni kívánt ezek hasznosításáról. Egyrészt javasolta az igazságügyminiszter, hogy a honvédelmi miniszter által tett előterjesztés alapján nevezze ki a miniszterelnök a vagyon törvényes képviselőjét, másrészt pedig a kincstári jogügyi igazgatóság lássa el a vagyon jogi képviselőjét. Lásd a 2820/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 14.

Az előterjesztés egyébként előadta, hogy a 6650/1920. ME sz. rendelettel (MRT 1920. augusztus 10.) alapított Vitézi Rend vagyoni képviselője a 6450/1931. ME sz. rendelettel (MRT 1931. november 29.) létrehozott Országos Vitézi Szék volt.

⁹ A 6500/I./2.1946.K.Sz.M. sz. előterjesztés abból indult ki, hogy az előző időszakban — túlnyomórészt a kereskedelmi élet gócpontjaiban — az ipari és a kereskedelmi szakmákat olyan elemek lepték el tömegesen, amelyek jelenléte — kellő szakképzettség és gyakorlat, valamint megbízhatóság hiányában — nem volt kívánatos, sőt (lánckereskedelem, feketepiac, árucsempészség folytán) egyenesen károsak voltak. Ezért, már kereskedelempolitikai szempontokból is, szükségesnek tartotta az 1945 után szinte korlátozás nélkül kiadott iparjogositványok felülvizsgálatát.

Hangsúlyozta, hogy városokban és járási székhelyeken revízió alá kívánja vonni az 1939. május 1-jétől 1945. szeptember 14-éig kiadott iparjogositványokat. Érvényesíteni akarta a szakértelem és a szakmai megbízhatóság szempontját. A véleményezéseknél jelentős szerepet kívánt biztosítani a kereskedelmi- és iparkamarák, valamint a szakmai érdekképviselők és a kereskedelmi alkalmazottak szabad szakszervezete részére. Szükségesnek tartotta az eljárást leegyszerűsítését. A tárca tisztviselőiből alakított bizottságok révén az ügyek legnagyobb részét a kereskedelmi- és iparkamarák székhelyén kívánta gyorsan és véglegesen letárgyalni.

Az előterjesztés mellett megtalálható két példányban a rendelet tervezete. Lásd a 3300/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 24.

Az érdekképviselőknek az 1. és a 8. §-ainak módosítását illető javaslatai — feltehetőleg azonban csak részben — megtalálhatók az előterjesztés mellett. Az eredeti tervezet 1. §-ának egyszerűsítését kérték, amennyiben javasolták a felülvizsgálat mellőzését kimondó bekezdésből kihagyni a kis- vagy nagyközségekre utaló szavakat, a 8. § esetében pedig az új iparjogositványok kiállításával kapcsolatos díjtételek jelentős felemelését javasolták.

9. 1946. március 7.

[*Bán*] *Iparügyi miniszter*: A 6. § második sorában a rendelet arról beszél, hogy mikor nem szabad engedni a folytatást. Javasolja az „és” helyett a „vagy” szó használatát. Azonkívül a 6. § (2) bekezdésében nem a 100 500-as rendeletre kell utalni, hanem ez a szövegrész veendő fel: „az anyaggyártás tekintetében fennálló szabályok korlátai között”.¹⁰

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Fontos volna, hogy ez a rendelet a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter ügykörét szabályozó rendelettel egyidejűleg jelenjék meg.

[*Bárányos*] *Közlekedésügyi miniszter*: A 4. § (2) bekezdését ki kell bővíteni a „lemondja folytatja, vagy annak jogán folytatja” szöveggel.¹¹

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter*: A rendelet 3. §-ának (1) bekezdése szerint „A kereskedés (ipar) folytatása engedélyezésének kérdésében a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter jogorvoslat kizárásával dönt.” A tervezett intézkedéssel szemben szükségesnek látszik a jogorvoslat lehetővé tétele.¹²

[*Vas*] *Gazdasági Főtanács titkára*: Csak a díjakhoz kíván hozzászólni. Szerinte nagyon alacsonyan vannak megállapítva. A felszabadulás óta 400 magánbankház alakult. Fel kell emelni ezeket a díjakat. Be kellene venni, hogy kivételes esetben a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter elengedheti, vagy mérsékelheti ezeket a díjakat.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: Gyakorlati szempontból az eltérő rendelkezések és a különféle díjszabások nagy adminisztrációt tennének szükségessé. Úgy lehet csak megoldani a dolgot, hogy a bankok és nagykereskedők díjait emeljék fel, a rendelet egyéb előírásait pedig hagyják érintetlenül.

[*Vas*] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: Szociálissá kell tenni az egész javaslatot.

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter*: A 4. § arról szól, hogy az iparjogosítványt kinek kell megadni és kinek nem adható meg. Arra vonatkozólag a rendelet nem tartalmaz rendelkezést, hogy milyen irányelvek szerint kell a többi kategóriákban megadni, vagy nem megadni. Ezzel tehát a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter egy ominózus ügynek végleges fórumává válik. Hogy ezt csökkentjük, nem kellene-e más miniszterekre is áthárítani a felelősséget olyképpen, hogy más gazdasági miniszterek bevonása folytán egy tárcaközi bizottság tenne javaslatot a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszternek.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: Gyakorlati szempontból nem látja jelentőségét az újjáépítési miniszter javaslatának, mert így az

¹⁰ Az iparügyi miniszter észrevételének első részét elfogadták a szövegezésnél, a második észrevétel esetében viszont a láncolatos kereskedéssel, árdragító üzérkedéssel stb.-vel foglalkozó szövegrész egészen másképpen alakult, nem volt benne a kifogásolt és a helyette javasolt szöveg sem.

A 100 500/1945. Ip.M. sz. rendelet (MK 1945. december 23.) az egyes áru- és anyagkészletek bejelentéséről és zár alá vételéről intézkedett.

¹¹ Az észrevételnek helyt adtak a rendelet kiadott szövegében.

¹² Az észrevételeknek nem adtak helyt a rendelet kiadott szövegében.

9. 1946. március 7.

eljárás indokolatlanul késlekedne. A gazdasági érdekek úgy kívánják, hogy minél gyorsabban tudjon dolgozni.

Belügyminiszter [képviselőtében Kiss államtitkár]: A 10. § (1) bekezdésének szövegezését kéri a következőképpen módosítani: „elzárással büntetendő az a kereskedő, iparos, aki stb.” A 10. § (5) bekezdését, tekintettel arra, hogy az nincs összefüggésben kihágási eljárással, külön kell szabályozni.¹³

[Antall] Újjáépítési miniszter: Módosítja indítványát, figyelemmel arra, hogy a 3. § (3) bekezdésében a kereskedelmi és iparkamarák székhelyeit véleményező bizottságok javasolják, éppen ezért szükséges volna már itt a minisztertanácson is legalább ismerni azokat az irányelveket, amelyek a meg nem adás és megadás tekintetében a 4. és 6. §-okon kívüli kategóriáknál érvényesülhetnek.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: A végrehajtási utasításban arról gondoskodni fog, hogy a véleményező bizottság álláspontját indokolni tartozik. Elsősorban a szakértelem kérdése jön szóba, másodsorban a jogosultság.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: Arra megy ki az egész, hogy a végrehajtási rendeletet a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter mutassa be.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: Hozzájárul a végrehajtási rendelet bemutatásához, de kéri, hogy minél gyorsabban jelenjék meg a rendelet, hogy akik így iparendélyüket elvesztik, megfelelő elhelyezésben tudjanak részesülni és munkaerejüket az állam és a közület igénybe vehesse. A munkaerőgazdálkodás szempontjából is szükséges a rendelet sürgős kiadása.¹⁴

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[5] 4

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter bejelenti, hogy a tízmillió USA dollár kölcsönrel kapcsolatban 9145/1946. szám alatt tett előterjesztését — tekintettel arra, hogy a külügyminiszter már intézkedett e tárgyban — a tárgysorozatról leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁵

[6] 5

[Gyöngyösi] Külügyminiszter bejelenti, hogy a békekonferenciával kapcsolatban gazdasági fődelegátus megbízatása tárgyában tett előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁶

¹³ A 10. § (1) bekezdését illető észrevételnek helyt adtak, a 10. § (5) bekezdése viszont úgy jelent meg a kiadott szövegben, ahogy a rendelettervezetben is szerepelt.

¹⁴ A 3300/1946. ME sz. rendelet végrehajtása ügyében a 6600/1946. K.Sz.M. sz. rendelet (MK 1946. április 18.) intézkedett. Lásd a [15.] 98. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

¹⁵ A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjesztése nem található a jegyzőkönyv mellett. Lásd a jelen jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

¹⁶ Lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és jegyzetét.

[7] 6

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: Arról értesült, hogy a Miniszterelnök Úr az orosz hatóságok, illetőleg a SZEB felé olyan közlést adott, hogy az ő kívánásúknak megfelelően teljesítjük a jóvátételt.¹⁷ Nem kívánatos, hogy már 3 hét múlva kiderüljön, hogy nem teljesítünk, mert nem tudunk teljesíteni. Kívánatos, hogy ezzel kapcsolatban valami direktívát kapjanak.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Lépjön érintkezésbe a közellátásügyi miniszter még ma a Jóvátételi Hivatal vezetőivel, mert a jóvátételnek [sic!] ma délután le kell tárgyalnia az oroszokkal a jóvátételre javasolt anyagot.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: A minisztertanács annak idején hozott határozatát tudomásul vette és a maga részéről elrendelte az összes intézkedések megtételét. Nyersanyagokat a jóvátétel céljaira külföldről hozunk be, így exportkérdéssé válik a dolog.

[Nagy] *Miniszterelnök* kéri a földművelésügyi minisztert, a maga részéről is lépjön sürgősen érintkezésbe a Jóvátételi Hivatallal, hogy még a mai nap folyamán letárgyalhassák az ügyet.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: A mostani kalória-pengő megállapítással kapcsolatban feltétlenül rendezendők lennének a kenyérárak, továbbá az őrlési díjak, mert a jelenlegi helyzetet nem tudja tovább tartani. A malmok leállnak és eladják teherautóikat, mert a kenyérárakból a kollektív szerződéseken előírt munkabéreket sem tudják fedezni. Az őrlési díjjal kapcsolatos munkabér magasabb, mint az őrlési díj. Kéri a kenyér árának 40 000 P-ben való megállapítását.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A Gazdasági Főtanács legutóbbi ülésén elhatározta, hogy ezen a héten megpróbálnak nem nyúlni az árakhoz és a bérekhez és így megkísérlik megállapítani azt, mire fizet rá az állam jobban, az árak finanszírozására, vagy a munkabérek emelésére. A tegnapi napon közölte vele a Gazdasági Főtanács főtitkára, hogy a Szakszervezeti Tanács a béreknek nagyon mérsékelt arányú emelését kérte. Minthogy a szakszervezetek hozzá fordultak, hogy ez meg lesz-e, vagy sem, nem akarta ezen a héten a politikai szituációt még jobban rontani és ezért hozzájárult.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: Hétfőre akarja kihozni az árak általános emelését, de a kenyér árára vonatkozóan még ma kellene dönteni. 40 000 P-re kívánja kihozni a kenyér árát, lehetőleg még a mai napon, a jelenlegi búzaárak figyelembevételével. Szombaton vagy vasárnap kívánja érvénybe lépíteni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Ennek fejében meg lehetne javítani a kenyér minőségét.

¹⁷ Lásd a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 2., illetve a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 73. napirendi pontját és jegyzetét.

9. 1946. március 7.

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter*: Ha a közlekedésügyi miniszter több vagonat adna, ő jobb kenyeret tudna produkálni, mert több rozstot hozhatna fel.

Minisztertanács a kenyérárak 40 000 pengőre való felemeléséhez hozzájárult.¹⁸

[8] 7

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter* bejelenti, hogy nem bír a vidéki törvényhatóságokkal. Ezek jogosulatlanul illetekeket szednek, amivel megterhelik az élelmiszerek és más szállítandó áruk árát. Intézkedést kér arra, hogy ezeket a visszaéléseket végre megszüntessék.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A maga részéről is szükségesnek tartja, hogy megfelelően szabályoztassék a kérdés és a szombati Gazdasági Főtanácson kívánja megfontolásra vettetni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁹

[9] 8

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter*: Az egyes minisztériumok beszerzési járművei egyrészt visszaéléseket követnek el azzal, hogy illetektelenül személyeket szállítanak, másrészt pedig olyan árukat visznek, amelyekre engedély kiadva nem lett. Több alkalommal kapott közigazgatási jelentést ezzel kapcsolatos eljárásokról. Felkéri minisztertársait, hogy ennek megfelelően adjanak utasítást a beszerzési csoportoknak.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[10] 9

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: Egy elvi kérdést szeretne eldönteni az állami színházakról és az Operáról. Kéri a minisztertanácsot, járuljon hozzá ahhoz, hogy az állami színházak és az Opera alkalmazottai a kollektív szerződések alapján szerződhessenek. Három érv is szól emellett:

1. legtöbb színházi alkalmazott mint szakmunkás dolgozik,
2. ezek az intézmények versenyben vannak a többi színházzal és ilyen körülmények között a versenyt tartani nem tudják,

3. az Opera külpolitikai értékű, ezért okvetlen szükséges, hogy rendszeren tudjon tovább működni. Legutóbb pl. 10 perces szünetet tartottak az előadás

¹⁸ Előzményéről lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 144., valamint a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 23. és 24. napirendi pontját és jegyzeteiket.

¹⁹ A Gazdasági Főtanács 1946. március 9-ei ülésen foglalkozott a kérdéssel. Felhívta a belügyminisztert, hogy a pénzügyminiszterrel egyetértésben haladéktalanul bocsásson ki szigorú büntető szankcióval ellátott rendelkezést a törvényhatóságok első tisztviselőihez és főispánjaihoz arról, hogy az egyes községekből kiszállított élelmiszerek után semmiféle fogyasztási vagy kiszállítási adót nem szabad kivetni és szedni. (MOL XIX-A-10.-XXV. 12. pont.) Lásd a 154 060/1946. BM sz. rendeletet, MK 1946. március 28.

9. 1946. március 7.

közben az Operában, mintegy sztrájkot, a lehetetlen állapotok miatt. A holnapi minisztertanácsba hozná a kérdést, most csak elvi hozzájárulást kér.

Rákosi Máttyás államminiszter: A megoldást támogatja, de csak átmenetileg, az infláció tartamára.

[Nagy] *Miniszterelnök:* Ezt a kérdést is a Gazdasági Főtanácsban fogják letárgyalni.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes megvizsgálás végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.²⁰

Minisztertanács 13 óra 30 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépelte tisztázata a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjeggyével a jegyzőkönyvet.

A miniszterek az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjeggyükkel a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a felsorolásban Vas Zoltán neve, így az ő aláírása, továbbá Dobi István, Bán Antal, Molnár Erik, Kiss Roland és Balogh István aláírása hiányzik a jegyzőkönyv hitelesítői közül. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 3–4. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

[9.] 92. sz. jegyzőkönyv a) melléklete az 1. napirendi pont 3. jegyzetéhez.

[A Kisgazdapárt válasza a Baloldali Blokk követeléseire]

„A Magyar Kommunista Párt, a Szociáldemokrata Párt, Szakszervezeti Tanács és a Nemzeti Parasztpárt határozatára, amely a mostani politikai válság megoldásának feltételeit foglalja magában, s e válság megoldását célozza, a Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt nevében az alábbi választ adom:

1. A Magyar Nemzeti Függetlenségi Front programját pártom egészében vállalta és természetesen vállalja annak haladéktalan végrehajtását is, a koalíció többi pártjaival együtt.
2. A Függetlenségi Front programjában bentfoglaltatik, hogy a föld méhének kincseit is államosítani kell, tehát a párt természetesen

²⁰ Lásd még a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 76. napirendi pontját.

Az operaházi zenekar valamint a fővárosi- és a rádió zenekarának tagjait illetően csak jóval később történt további intézkedés. Általában a VII. fizetési osztálynak megfelelő illetményt és az 50%-os pótlékon felül 10%-os további pótlékot állapított meg számukra a Gazdasági Főtanács azzal, hogy a zenekarok tagjainak mintegy 10%-a részére a 10% felett további 50%-os, tehát összesen 100%-os pótlékot engedélyezett. (MOL XIX-A-10. 1946. szeptember 20. Stabilizációs X. ülés 10. pont.)

9. 1946. március 7.

hozzájárul a bauxitbányák és olajforrások, továbbá — ugyancsak a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front programja szerint — az energiatelepek államosításához is.

3. Mivel a magyar nehézipar legfontosabb üzemei (a Weiss Manfréd üzemek, a Ganz-üzemek, a Rimamurányi üzemek) túlnyomórészt állami megrendelésre, a jóvátétel céljaira dolgoznak, a párt hozzájárul, hogy ezek az üzemek állami kezelésbe vétessenek.
4. Hozzájárul a párt a bankok ügyvitelének állami ellenőrzéséhez.
5. A párt az állami és közületi apparátus megfelelő mértékben való leépítését, s ez apparátusnak a demokráciával szemben álló elemektől való megtisztítását a maga részéről szükségesnek tartja: ezt a saját programjaként több ízben hangoztatja. A leépítés, illetve tisztogatás munkájának végrehajtására a párt a maga részéről a következő eljárási módot fogadja el: az elbocsátandók, illetve nyugdíjazandók listáját állítsa össze a Miniszterelnökség, az illetékes minisztérium és a szakszervezeti bizottság, illetve ilyen összeállítású bizottságok sorozata. A miniszterelnök minden olyan helyen és minden olyan közületnél, ahol a paraszti tömegek érdekelve vannak, a Parasztszövetség tagjaiból küldi ki a maga delegátusát.
6. A Független Kisgazdapárt 15 éves harcot folytatott a földreformért, a földreformban tehát 15 éves harcainak eredményét látja. Következik ebből, hogy a Független Kisgazdapárt első vonalban áll, hogy a végrehajtott földreformot mindenkivel szemben megvédje. Azokat a hibákat, amelyeket egyes, nem nagy számú helyeken, a földreformtörvény túllépésével elkövettek, a párt annak az elvnek keresztülvitelével akarja orvosolni, hogy a földhöz jutott szegényparaszság kapott földjében háborítatlanul megmaradhasson. A kiadandó rendeletnek tehát szabályoznia kell, hogy ahol 50 holdon felüli parasztbirtokból, vagy gyakorlati gazdától birtokot vettek el, ott a gyakorlati gazdálkodással foglalkozó ember települjön át eddigi birtoka mértékéig más területre. Ahol 50 holdon aluli parasztbirtokból történt elvétel, ott a juttatottak települjenek át megfelelő területre, vagy részesüljenek a helyszínen más juttatásban. Ezeknél az eseteknél a parasztbirtokok visszaadandók. Ha nem gyakorlati gazdálkodással foglalkozó egyénektől vétetett el a törvény határozatainak túlmenően valamely birtok, vagy birtokrész, ezeknél az eseteknél nem természetben: tehát nem földben, teljes kártalanítás térítendő. Az új birtokosokat telekkönyvileg és minden más módon is a legsürgősebben biztosítani kell földjük birtokában, s minden segítséget haladéktalanul meg kell nekik adni gazdálkodásuk zavartalan vitele érdekében.

7. A Független Kisgazdapárt egész 15 éves múltja szakadatlan küzdelem volt a reakcióval és a reakció hatalmasságaival szemben. A párt éppen ezért de egész beállítottságából következően, a leghatározottabban és a legkeményebben áll szemben az újra kísérletező reakcióval s minden reakciós szellemmel szemben. A párt az egész magyar közélet megtisztítását követeli a reakciótól. Töretlen híve a párt a teljes és tiszta demokráciának, a Magyar Köztársaságnak s ezeket mindenki vel szemben megvédeni kész. A párt minden erejét latba veti, hogy leszámoljon az elszabadult korrupciós jelenségekkel. Erre a küzdelemre a többi pártot is felhívja. A Független Kisgazdapárt egy pártközi, miniszterközi, vagy nemzetgyűlési bizottság kiküldését javasolja, amelynek feladata legyen minden beérkező adat haladéktalan felülvizsgálata, amely közhivatali, vagy más korrupciós jelenségre vonatkozik. Ez a bizottság minden ilyen megvizsgált jelenségnél haladéktalan eljárás végett a kormánzatnak és munkájáról tájékoztatás végett tegyen jelentést a Nemzetgyűlésnek.

A Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt, a koalícióban résztvevő többi pártok s a magyar közvélemény tájékoztatására a következőket közli:

1. A párt erre hivatott alkotmányos szerveinek, a teljes pártelnökségnek március 11-én hozott határozatával a következő nemzetgyűlési képviselők párttagságát szüntette meg:

Dr. Dénes István, Drózdly Győző, Fillér László, dr. Halter Béla, dr. Hegyemegi-Kiss Pál, Kiss Ferenc, (félégyházai) Kovács László, Ledniczky Lajos, dr. Lévy Zoltán, dr. Nagy Vince, Nagyiván Danos Márk, dr. Németh Jenő, dr. Pászthory István, Sthüterné Oberschall Irma, dr. Sulyok Dezső, Ternay István, dr. Vásáry István, Vásáry József, Veér Imre, Veress Anna.²¹

²¹ Eredetileg 21-en szerepeltek a Kisgazdapártból kizárandók jegyzékén, de a huszonegyedik személyt, dr. Kiss István egri teológiai tanárt, egyházi méltóságára tekintettel felkérték, hogy önként lépjen ki a pártból, amit meg is tett. (Vida István: A Független Kisgazdapárt politikája. 1944–1947. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1976., 164. p.)

A kizárt képviselők többsége 1946. március 15-én megalakította a Magyar Szabadság Pártot. Nem vett részt az új pártban Dénes István, Fillér László, Ledniczky Lajos, Veér Imre és Veress Anna, ők párton kívüli képviselőként folytatták parlamenti, illetve politikai munkájukat. A párt elnöke Sulyok Dezső, főtájkára Halter Béla, főügyésze Németh Jenő lett. A Magyar Szabadság Párt több tekintetben figyelembe vette a realitásokat: a földreform, a bizonyos mérvű államosítás, a stabilizáció szükségességét; határozottan elfordult a fasizmustól és az ellenforradalomtól. Programjának legjellemzőbb vonása mégis a leplezetlen és nyílt kommunistaellenesség volt. (Izsák Lajos: Polgári ellenzéki pártok Magyarországon 1944–1949. Kossuth Könyvkiadó, 1983. 117., 120. pp.) A Szövetséges Ellenőrző Bizottság azonban csak 1946. október 11-én engedélyezte a párt működését; az ünnepélyes zászlóbontó nagygyűlésére 1946. november 24-én került sor (u.o. 124. p.)

9. 1946. március 7.

- Fillér László képviselő ellen a párt a Nemzetgyűléshez összeférhetetlenségi bejelentést is tett.²²
2. A Kis Újság szerkesztőségében a szerkesztéstől megvált Dessewffy Gyula helyét a párt a következőképpen töltötte be: Főszerkesztő és ideiglenesen felelős szerkesztő: Kovács Béla a párt főtítkára, szerkesztők Simándy Béla, és dr. Major Róbert. Új kézbe kerül a külpolitikai és belpolitikai rovat vezetése is a lapnál.²³
 3. A várospolitikai csoport vezetésére a párt Bognár Józsefet, helyetteséül dr. Csobányi Zoltánt kérte fel.²⁴ A propaganda osztály élére új vezető nevezett ki s az egész belső pártvezetést s a szervezési munka irányítását Kovács Béla főtítkárra bízta.
 4. A párt politikai bizottságának megüresedett helyét s a még üresen álló helyeket az e héten tartandó következő pártvezetőségi ülés fogja betölteni.

MOL XVIII-7.1.d. VI/1. Gépelt, aláírás nélküli egykorú másolat. Az MKP parlamenti frakciójának 1946. március 12-ei ülésének jegyzőkönyve.

²² Fillér László (1915–) katolikus papnak készült, de egyházi részről e területről eltanácsolták, építőanyagkereskedéssel foglalkozott. A nyilas időszakban internálták. 1945-ben belépett a Kiszgazdapártba. Nemzetgyűlési képviselővé választották. Az Actio Catholica világi alelnöke volt. 1946 márciusában húsz társával együtt kizárták a Kiszgazdapártból. 1946. július 2-án szovjet hatóságok letartóztatták. Később Heves vármegyében papnak adta ki magát, ezért az Egri Egyházmegyei Hivatal feljelentést tett ellene. Ismétletlen letartóztatták. 1956-ban részt vett a fegyveres harcokban.

²³ Dessewffy Gyula gróf (1909–2000) nagybirtokos, újságíró. 1939-től a Kis Újság fő-, illetve felelős szerkesztője volt. Részt vett a németekkel szembeni ellenállási mozgalomban. 1945 januárjától a Kiszgazdapárt budapesti szervezetének vezetőségi, majd Országos Intéző bizottságának tagja, a párt sajtófőnöke. 1945 júniusától parlamenti képviselő. 1946. március 12-én lemondatták a Kis Újság vezetésében betöltött vezető szerepéről. 1947 közepén elhagyta az országot. A francia rádió, majd a Szabad Európa Rádió magyar adását irányította. 1958-ban visszavonult a politikai tevékenységtől.

Simándy Béla (1899–1969) tanító, újságíró. A 30-as évektől a Kiszgazdapárt tagja volt. 1944-ben részt vett az ellenállási mozgalomban. 1945 után a Kis Újság vidéki kiadásának, majd a lapnak a szerkesztője. Szerkesztette egy időben a Független Nemzetet, illetve a Szegedi Hírlapot. A Magyar Újságírók Országos Szövetségének titkárává választották. 1945–1949-ben a Fővárosi Törvényhatósági Bizottság tagja volt.

Major Róbert (1896–1985) közgazdasági és politikai szakíró. A Századunkban, a Közgazdasági Szemlében, a Népszavában, a Szocializmusban publikált. A Magyar Közgazdasági Társaság tagja volt. 1947-től Rómában, majd New Yorkban élt.

²⁴ Bognár József (1917) közgazdász. 1943-tól a Kiszgazdapárt tagja. 1945 után parlamenti képviselő, részt vett a párt Politikai Bizottságának munkájában, főtítkár helyettes volt. 1946. november 20-ától 1947. március 14-éig tájékoztatásügyi miniszter. 1947–1949-ben Budapest polgármestere. 1949 június 11-étől 1956. október 31-éig bel- illetve külkereskedelmi miniszter. Egyetemi tanár, akadémikus, a Tudományos Akadémia Világgazdasági Kutató Intézetének igazgatója, a Magyarok Világszövetségének elnöke volt.

Dr. Csobányi Zoltán (1891-?) ügyvéd. 1942-től a Kiszgazdapárt tagja, 1945 után részt vett a nagyválasztmány munkájában, a polgári tagozat elnöke volt. 1947-től a Községi Takarékpénztár főügyésze. 1948–1950-ben Budapest tisztí főügyésze. Több jelentős tisztséget töltött be a fővárosnál.

[10.] 93.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi március hó 8. napján délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter képviselőjében Sárkány József államtitkár, B. Szabó István államminiszter, Nagy Imre belügyminiszter képviselőjében Dulin Jenő államtitkár, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Antall József újjáépítési miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter képviselőjében Kelemen Gyula államtitkár, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében Bereczky Albert államtitkár, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök*: megnyitja a minisztertanács ülését és bejelenti, hogy Szakasits Árpád államminiszter napirend előtt kíván szólni.

1

Szakasits Árpád államminiszter: Rá kíván mutatni arra, hogy az újjazdák helyzete majdnem katasztrófális. Egy katasztrális hold föld felszántása több mint hárommillió pengőbe kerülne, ezt a gazdák nem tudják megfizetni. Hozzávéve 65 kg tengeri forgalmi árát, ez holdanként 6–7 millió pengő. Az újjazdák így a legveszélyesebb helyzetbe kerülnek. Javasolja a kincstári haszonrészeseledés elengedését és 70%-os vasúti kedvezmény engedélyezését. A kedvezmény a bizományosoknál lévő üzemanyagra is vonatkozna. Az árleszálítást közhírré kell tenni. Mielőbb határozatot kér ebben az ügyben, hogy a

10. 1946. március 8.

zavarokat ki lehessen küszöbölni, máskülönben a tavaszi mezőgazdasági munkák veszélyeztetve vannak.

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter*: A maga részéről is ugyanazokat tapasztata, mint amiket az államminiszter felhozott. Mai napon tárgyalást kezdett a pénzügyminiszterrel azon elvek alapulvételével, amelyeket az államminiszter úr érintett.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Helytállónak tekinti a maga részéről is a javaslatot. A pénzügyminisztert ez alkalommal kéri, ne támasszon nehézségeket ebben a kérdésben.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A maga részéről sohasem zárkózott el a felvetett szempontok figyelembevételéről. A baj voltaképpen ott van, hogy a mezőgazdasági terményárak nincsenek arányban az ipari cikkek árával. Tartozunk a falu felé 1 billió 370 milliárddal. Ha ezt kifizetnénk, lenne fedezet mindenre. Bejelenti, hogy a holnapi Gazdasági Főtanácsban további emelési javaslatot kell előterjeszteni.

B. Szabó István *államminiszter*: A gépgyárakban ezidőszereint tárolt kész traktorokat be kell állítani munkára. A traktorárakat a gazdák nem tudják megfizetni. A gyárak a régi, 1938-as árakat terményre és gabonára átszámítva állapítják meg az árakat. A traktorok itt vannak az országban, a földek ennek ellenére szántatlanul maradnak.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Erről a kérdésről itt csak általánosságban beszélhetünk. Javaslattal kér, hogy mely miniszter uraknak kellene összeülni a kérdés konkrét mielőbbi megoldása végett. Előterjeszti, hogy a Gazdasági Főtanács foglalkozzék az ügygel.

Minisztertanács a mezőgazdasági munkálatokkal kapcsolatos javaslatot előkészítés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.¹

2

Szakasits Árpád *államminiszter*: bejelenti, hogy még egy előterjesztése van. A földreform gyors végrehajtását erősen befolyásolja az a tény, hogy a

¹ „Szociáldemokrata Párt javaslatai a tavaszi földmunkák érdekében” cím alatt részletes tájékoztatót adott Szakasits Árpád előterjesztéséről a Népszava az 1946. március 9-ei számában.

A Gazdasági Főtanács 1946. március 9-én foglalkozott a kérdéssel, s utasította Vas Zoltánt, hogy a pénzügy, az iparügyi és a földművelésügyi miniszter, valamint a Gazdasági Főtanács kiküldöttével március 11-éig készítsen javaslatot a mezőgazdasági üzemanyagokra a tavaszi szántás céljából való biztosítására. (MOL XIX-A-10-XXV. 48.pont.) Ugyanazon az ülésen (27.pont.) elfogadta a Gazdasági Főtanács a mezőgazdasági ásványolaj termékek hitel útján való szétosztásáról szóló 24/1946. G.F. sz. rendeletet (MK 1946. március 13.) – Később a telepesek részére a felszántáshoz 140 000 kg mezőgazdasági üzemanyag-hitelt engedélyezett, elvetette azonban a földművelésügyi miniszternek a szőlősgazdák, gyümölcsstermelők, méhészek hitelével kapcsolatos javaslatát. Hozzájárult viszont 70 milliárd pengő traktorjavítási hitelhez, valamint az állami mezőgazdasági birtokok 200 milliárd pengőt kitevő hiteligényének teljesítéséhez. (MOL XIX-a-10-XXVIII. 1946. március 27. 31–33. pont.)

10. 1946. március 8.

minisztériumok nehézségeket gördítenek a földrendező bizottságok munkája elé. A Földbirtokrendező Tanács tagjai díjtalan vasúti jegyet kértek. A közlekedési miniszter elutasította ezt a kérést. A tagok utiköltsége felemésztí csekély tiszteletdíjukat. Ezért kérték a pénzügyminisztert, hogy utiköltségüket térítse meg. A pénzügyminiszter is megtagadta kérésüket.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Felkéri az illetékes földművelésügyi minisztert, terjesszen elő megfelelő javaslatot.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²

Miniszterelnök felkéri dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt, a miniszterelnöki bejelentések megtételére.

3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal március havi költségei[nek] fedezésére 5562 milliárd pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal részére március hónapra 5562 milliárd pengő hitel engedélyezéséhez hozzájárult.³

4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Kéthly Anna londoni utazásával kapcsolatban felmerült 1206 millió pengő kiadás megtérítése tárgyában.

Minisztertanács Kéthly Anna londoni utazásával kapcsolatban felmerült 1206 millió pengő költség megtérítéséhez hozzájárult.⁴

² Az Országos Földbirtokrendező Tanácsot a földműves nép földhözjuttatásáról szóló 600/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 18.) hozta létre a reform végrehajtásának elősegítése, irányítása céljából. Kilenc tagja volt: egy bíró, egy mérnök, kettő gazdasági képesítéssel rendelkező szakember, öt tagja pedig a földigénylők közül került ki. Megszüntetéséről az 1949. évi XXIV. tv. intézkedett.

³ A Jóvátételi Hivatal vezetőjének, Eröss Jánosnak a miniszterelnökhöz intézett 1036/1946. sz. levelének melléklete szerint a jelzett összegből 12 milliárd pengő a szervezés alatt lévő hivatal 150–180 főből álló személyzetének fizetésére, dologi ellátmányra, 500 milliárd a Szövetséges Ellenőrző Bizottság kiadásaira, 2000 milliárd az ipari, 1000 milliárd a mezőgazdasági jóvátételi szállítások kiadásaira, 1500 milliárd a Vörös Hadsereg ipari ellátására és élelmezésére, 50 milliárd a Vörös Hadsereg elszállásolására, míg 500 milliárd pengő egyéb költségekre (csapat-szállítás stb.) volt előirányozva.

⁴ Kéthly Anna (1889–1976) 1917-től a Magántisztviselők Országos Szövetségének nőtitkára, majd alelnöke, illetve főtitkára. 1922-ben beválasztották a parlamentbe, ugyanekkor a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetőségébe is. A párt centrumához tartozott. 1945 novemberében a Nemzetgyűlés alelnökévé választották. 1946-ban hosszabb időt töltött Angliában, több tárgyalást folytatott az Angol Munkáspárt vezetőivel. 1948 februárjában — mint a Kommunisták Párttal való egyesülés ellenőjét — kizárták a Szociáldemokrata Pártból. 1950-ben törvénytelenül életfogytiglani fegyházra ítélték, de négy évi fegyházbüntetés után háziőrizetbe került. 1956 októberében az

10. 1946. március 8.

5

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát az UNRRA szállítmányok technikai lebonyolítására Triestbe kiküldendő bizottság kijelölése tárgyában. A bizottság vezetője dr. Kun Elemér államvasúti főtanácsos, tagjai pedig Nagy László államvasúti főintéző, Kispéteri Jenő, a Nemzeti Szabadkikötő főtanácsosa és dr. Chobodiczky Róbert miniszteri titkár lennének. Miután a szállítmányok érdemi megtárgyalásával a Miniszterelnökség foglalkozik, külön bizottság kiküldése helyett, tehát takarékosági szempontból az a javaslata, hogy a technikai lebonyolításra kiküldendő bizottság a Miniszterelnökség egy kiküldöttjével egészüljön ki, aki a maga részéről a hatáskörébe utalt kérdéseket tárgyalja le.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: A bizottság kizárólag szállítás-technikai feladatok megoldására utazik ki. Minden írásuk megvan, akár rögtön indulhatnak.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Nem kívánja, hogy a miniszterelnökségi kiküldött iratainak esetleges beszerzési késedelme akadály legyen a bizottság kiküldésének és ezért úgy terjeszti elő javaslatát, hogy a miniszterelnöki megbízott akkor utazik, amikor az iratokat meg tudta szerezni.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a bizottságnak tagja a Miniszterelnökség kiküldöttje is.⁵

6

Dr. Balogh István [államtitkár]: A köztársasági elnök dologi kiadásai és rendelkezési alapja költségeire négymilliárd pengős hitelkérelem terjesztetett elő. Miután több hasonló kérelmet kell elbírálni, javasolja, hogy a Gazdasági Főtanács az összes ilyen tárgyú javaslatokat készítse elő és ezért az előterjesztést a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶

7

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Hazahozatali Kormánybizottság március havi ötmilliárd pengő összegű póthitel-kérelmét. A javaslat —

újjaszervezett Szociáldemokrata Párt elnöke s Nagy Imre koalíciós kormányának államminisztere lett. 1956. november 3-án Bécsbe utazott a Szocialista Internacionálé ülésére, de hazatérni már nem tudott. 1958-ban az emigráns magyar szociáldemokrata szervezet elnökévé választották. Jelentős politikai irodalmi tevékenységet fejtett ki. Rehabilitálták, hamvait 1990-ben hazahozták.

⁵ Előzményéről lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

A delegáció kiegészítését illetően lásd a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁶ A Gazdasági Főtanács 1946. február 25-ei ülésén már engedélyezte a köztársasági elnök hivatalának dologi és reprezentációs költségeire és az átmeneti kiadásaira a 4 milliárd pengőt. Felhívta egyben a hivatal vezetőjét, hogy négy napon belül terjesszen be részletes kimutatást arról, hogy a dologi és az átmeneti célú tételeket mire kívánja felhasználni. (MOL XIX-A-10., XXI. 40. pont.) Lásd még a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 13. napirendi pontját.

összecszerülésére tekintettel — a Gazdasági Főtanács által készítendő elő. Eredetileg 850 millió P volt a március havi hitel, ez az összeg Millok Sándor hazahozatali kormánybiztos bejelentése szerint az időközi áremelkedés folytán csekély, nem fedezi a személyi és a hadifoglyok ellátási költségeit. Javasolja, hogy a minisztertanács elvileg járuljon hozzá a póthitel folyósításához, az összecszerülés tekintetében a Gazdasági Főtanács vizsgálja meg az előterjesztést.

Minisztertanács a Hazahozatali Kormánybiztosság március havi póthitelfolyósításához elvileg hozzájárult azzal, hogy a póthitel összegét a Gazdasági Főtanács vizsgálja meg és a folyósítandó összeget illetően a minisztertanács utólagos jóváhagyását kérje ki.⁷

8

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát „a Magyar Köztársaság kormánya és a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetsége között magyar-szovjet polgári légiforgalmi társaság alapításáról” szóló egyezmény tárgyában.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: A rendelet szövegét csak most kapta meg és hiányoznak a mellékletek. Ennek folytán nem tud határozott állásponthoz el foglalni.

Dr. Balogh István [államtitkár]: A megállapodás hosszas tárgyalások eredménye, – meggyőződése, hogy a szerződés nekünk kedvező és amennyiben nem végelezzük sürgősen a megállapodást, úgy ez kedvezőtlen bizalmatlanságot kelt. Az egyezmény hosszas késedelve már eredetileg is káros kihatású volt. Éppen ezért szükséges, hogy a mai nap folyamán történő további megbeszéléseknel már az egyezmény elfogadására lehessen utalni.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: A szövegezés nehézkes, nem világos, ellentmondásokat tartalmaz.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: A felolvasott szöveggel szemben a maga részéről is aggodalmaskodik, mert az érvényben lévő tételes jogszabályok előírásával ellentétben áll. Éppen ezért megfelelően átszövegezendő.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: A maga részéről kéri elhalasztani a javaslat tárgyalását.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Nincs kellően tájékozódva a részletek tekintetében, azonban, ha van erre lehetőség, a maga részéről is a javaslat sürgős elfogadása mellett foglal állást. A pénzügyminiszter volt a vezetője az egyezmény részleteit tárgyaló bizottságnak és a legilletékesebb nyilatkozni arra nézve, elfogadható-e a javaslat, vagy sem.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter*: A javaslatot elfogadhatónak tartja.

⁷ A Hazahozatali Kormánybiztosság hiteléről lásd a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 18., a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 4., a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 5–6. és a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját.

10. 1946. március 8.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta azzal, hogy a javaslatot az illetékes tárcák szövegezzék át és a javaslat végleges tervezete újból előterjesztessék a legközelebbi minisztertanácsra.⁸

⁸ Előzményéről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 6. napirendi pontját és a) mellékletét.

A Magyarország és a Szovjetunió közötti gazdasági együttműködésről 1945. augusztus 27-én Moszkvában aláírt egyezmény végrehajtásaként magyar részről Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, szovjet részről Berezin Pavel Fedorovics repülő vezérőrnagy által a Magyar-Szovjet Polgári Légiforgalmi Társaság megalapításáról készített egyezmény tervezete megtalálható a minisztertanácsi jegyzőkönyv mellett.

A tervezet kimondta: a társaság alapítói és egyedüli résztvevői Magyarország részéről a Közlekedésügyi Minisztérium, a Szovjetunió részéről pedig a Népbiztosok Tanácsa melletti Légiforgalmi Főigazgatóság – tehát alkotmányjogilag két nem egyenrangú szervezetet állított egymás mellé.

További ellentmondása volt, hogy a társaságba magyar részről nagyobb értékeket (repülőtereket, berendezéseket, földterületeket, épületeket) jelölt meg, mint ami a szovjet fél természetbeni befektetése (repülőgépmotor-park, rádióeszközök) volt. Kötelezte a tervezet a magyar felet a repülőterek helyreállítására, épületek, felszerelések bérbeadására. A magyar kormány számára előírta, hogy a társaság alapításával kapcsolatban nem szed semmiféle adót vagy illetéket. Kedvezményeket igényelt a külföldi fizetési eszközök kezelését illetően. A magyar kormány számára előírta, hogy biztosítsa a társaság benzin és kenőanyag szükségletét, a legkedvezőbb feltételekkel nyújtsa a szükséges meteorológiai szolgáltatást. Jelezte viszont, hogy a társaság keretei között fognak közlekedni olyan repülők is, amelyeket a Szovjetunió nem tulajdonjogi, hanem más feltétellel ad át. Látszólag megnyugtató módon javasolta rendezni az igazgatóság összetételét, kimondta azonban, hogy a végrehajtó funkciót a szovjet részről kijelölt vezérigazgató és annak magyar helyettese látja el.

Feltűnő hiányossága volt a tervezetnek, hogy az üzleti bevétel felosztásáról nem tett említést. Erről az alapszabály 25. §-ában történt intézkedés.

A MASZOVLET alapszabályait 4740/1946. ME sz. rendeletként (MK 1946. május 4.) tették közzé.

Gerő Ernő a közös vállalatoknak a Gazdasági Főtanácsban tartott vitája során elődta, hogy elsősorban a ferihegyi repülőtér szerepelt a tervekben. Rámutatott a 6. pontra, amely azt is kimondta, hogy amennyiben a magyar kormány más államokkal is kötne polgári légiforgalmi egyezményt, ezek gépeinek kiszolgálására a közös társaság — megegyezés alapján — rendelkezésre bocsátaná a használatába került repülőteret. Hivatkozott arra is, hogy a közös vállalat a magyar törvények szerinti részvénytársaság formájában alakul meg, ugyanazokat a jogokat fogja élvezni, mint egy tisztán magyar részvénytársaság, felügyeletét a magyar miniszter látná el. Nagy Ferenc kérdésére közölte Gerő Ernő, hogy tizenhat darab 21 személyes repülőgép, húsz kis futargép, 50 gépkocsi, jónéhány traktor, repülőmotor, beindító, tankolókocsi, kompresszorkocsi fog a társasághoz tartozni. Jelezte, hogy a személyszállító gépek átalakíthatók lesznek teherszállításra is és hogy a belföldi forgalom mellett nemzetközi forgalomban is részt fognak venni. (MOL XIX-A-10-XVII. 1946. február 14. 3.pont. 422–423., 426. pp.)

Az Amerikai Egyesült Államok budapesti követsége 1946. április 2-án kérte a magyar külügyminisztériumot, hogy az egyezmény, a kapcsolatos jegyzőkönyv és a melléklet másolatát, amennyiben lehetséges, három példányban küldje meg számára. A miniszterelnök — a Külügyminisztérium útján — közölte, hogy a Szovjetunió képviselőjének hozzájárulása nélkül egyoldalú intézkedés volna az amerikai igény teljesítése. Szükségesnek találta, hogy a másik aláíró fél hozzájárulását is kikérje a külügyminiszter – a maga részéről egyébként kívánatosnak mondta a kérés teljesítését. (MOL XIX-A-1-j 1946-XVI-4583) Lásd még a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 15., a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 60. és a [14.] 97. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

9

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Biokémiai Intézet március havi támogatására 275 millió pengő, – a Természettudományi Akadémia március havi segélyezésére pedig 500 millió pengő folyósítása tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter: A jövőbeni igényléseket egyszer már meg kell nézni és javasolja, hogy a Gazdasági Főtanács a legközelebbi előterjesztést előkészítse.

Minisztertanács a Biokémiai Intézet március havi támogatására 275 millió pengő, a Természettudományi Akadémia március havi támogatására ötszázmillió pengő folyósításához hozzájárult azzal, hogy a jövőbeni igényléseket a Gazdasági Főtanács részletesen vizsgálja meg és ezen előkészítés után terjesztendőik minisztertanács elé.

10

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a belügyminiszter 8003/1945. számú javaslatát dr. Szent-Györgyi Pál volt belügyminisztériumi segédfogalmazó jóváátétele tárgyában, a VII. fizetési osztály 2. fokozatába.

Minisztertanács dr. Szent-Györgyi Pál jóváátételéhez a VII. fizetési osztály 2. fokozatába hozzájárult.

11

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Legfőbb Állami Számvevőszék részére 104 millió adópengő megszavazása iránt.

Minisztertanács az előterjesztést előkészítés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.⁹

12

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a békeelőkészítési feladatok technikai előfeltételeinek biztosítására 80 000 000 pengő hitel folyósítása iránt.

Minisztertanács a békeelőkészítés technikai előfeltételeinek biztosítására nyolcvanmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

13

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a békeelőkészítési költségekre 1 milliárd pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács az előterjesztést előkészítés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.¹⁰

⁹ A Gazdasági Főtanács nem szavazta meg a kért kölcsönt. Felszólította a Legfőbb Állami Számvevőszék elnökét, hogy terjessze be a munka részletes költségvetését. (MOL XIX-A-10-XXV. 1946. március 9., 21. pont.)

¹⁰ A Gazdasági Főtanács a békeelőkészítéssel kapcsolatos feladatokra csak 500 millió pengő rendkívüli hitelt szavazott meg. Felhívta azonban Balogh államtitkárt, hogy a legközelebbi ülésre

10. 1946. március 8.

14

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Gazdasági Főtanács és a Jóvátételi Hivatal kiadásainak fedezésére 500–500 millió pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács a Gazdasági Főtanács és a Jóvátételi Hivatal kiadásainak fedezésére ötszáz-ötszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.¹¹

15

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a várbeli miniszterelnökségi épületek helyreállítási munkálataira 130 millió pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács a várbeli miniszterelnökségi épületek helyreállítási munkálataira egyzázharmincmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.¹²

16

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Jékelyi László, a Köztársasági Elnök Hivatal főnökének beszámítható közzolgálati ideje tárgyában. Dr. Jékelyi László nyugdíjigényének megállapításánál az 1931. évtől kezdődően folytatott ügyvédjelölti, majd ügyvédi és végül NOT bírói tevékenységének, összesen 15 évnél hosszabb idejének beszámítását kérte.

Minisztertanács dr. Jékelyi László, a Köztársasági Elnök Hivatal főnökének a közzolgálaton kívül töltött idejéből 15 év beszámításához hozzájárult.¹³

készítsen részletes tájékoztatást a békeelőkészítés ügyéről – és részletes költségvetést a várható kiadásokról. (MOL XIX-A-10-XXV. 1946. március 9., 28. pont.)

¹¹ A számnélküli előterjesztés szerint a Gazdasági Főtanács személyi és dologi kiadásaira, a Jóvátételi Hivatal beszerzéseire és egyéb kiadásaira kérte az összeget.

¹² Sándor Vincze gróf Szent György tér 1–2. alatti, 1867-ben a Miniszterelnökség részére átvett palotájának, az egyes osztályok részére az Úri utca 18., 20. és 54–56. sz. alatti épületeknek a helyreállításáról volt szó. (MOL XIX-A-1-j-1946-XXIII-3007)

¹³ Dr. Jékelyi (Jozefovits) László (1906-?) ügyvéd. Katonatiszti zsidó családból származott, 1938-ban unitárius lett. Számos ügyvédi szervezet vezetőségében foglalt helyet. Részt vett a németekkel szembeni fegyveres ellenállásban. 1945 után a Magyar Köztársasági Pártban kezdte politikai tevékenységét, majd ennek a Kisgazdapárttal történt egyesülése után a fővárosi mozgalomban vett részt. 1945. november 4-étől nemzetgyűlési képviselő. 1945–1946-ban a Népbírósgok Országos Tanácsának bírója. 1946. február 1-jétől 1947. június 20-áig Tildy Zoltán mellett az Elnöki Hivatal vezetője. 1947 májusában kinevezték Belgiumba és Hollandiába követnek. Kiutazott, de helyét nem foglalta el. 1947. június 20-án kizárták a Kisgazdapártból. Az Egyesült Államokban telepedett le.

10. 1946. március 8.

[Nagy] *Miniszterelnök* bejelenti, hogy a külügyminiszter a sorrenden kívül óhajtja előterjesztéseit előadni, mert tárgyalása van és el kell sietnie.

17

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a konzuli illetékek újabb felemelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁴

18

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a békeelőkészítési munkálatokra 50 millió pengő hitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a békeelőkészítési munkálatok költségeire ötvenmillió pengő hitel engedélyezéséhez hozzájárult.¹⁵

19

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a stockholmi magyar külképviselőhöz beosztott dr. Kállay Kristóf György és a bukaresti magyar bizottsághoz beosztott dr. Gyallay-Pap Domokos miniszteri segédtitkárok részére külföldi beosztásuk tartamára a rangjuknak megfelelő követségi, illetve konzuli cím használatának engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Kállay Kristóf György miniszteri segédtitkár részére a II. osztályú követségi titkári cím, dr. Gyallay-Pap Domokos miniszteri segédtitkár részére pedig az alkonzuli cím ideiglenes használatának engedélyezéséhez hozzájárult.¹⁶

¹⁴ A 20 538/1946.Küm.2. sz. előterjesztésében javasolta a külügyminiszter a konzuli illetékek felemeléséről szóló 9060/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 14.) hatályon kívül helyezését és az 5500/1931. ME sz. rendeltben (MRT 1931. október 6.) megállapított konzuli illetéktarifa ezerszeresének bevezetését azzal, hogy amennyiben a konzuli cselekmény vagyoni jogi ügyekkel kapcsolatos, akkor a megállapítható értékösszeg 2%-a ehhez még hozzászámítható.

A Gazdasági Főtanács azonban szükségesnek tartotta a konzuli illetéktarifa adópengőben történő megállapítását. (MOL XIX-A-10-XXV. 1946. március 9., 11. pont.) Ezért ekkor nem került sor a rendelet kiadására. Lásd a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 22. napirendi pontját.

¹⁵ A 20 866/1946.Küm.2. sz. előterjesztés szerint a békeelőkészítéssel kapcsolatos, a Központi Statisztikai Hivatalnál megrendelt statisztikai munkálatok költségeihez volt szükséges ez az összeg.

¹⁶ A 966/1946.Küm.1. sz. alatt javasolta a miniszter a címek használatát. Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 40. napirendi pontját.

Dr. Kállay Kristóf György (1916-?) 1941-től külügyi tisztviselő. 1946-ban Olaszországba költözött. 1957-től a Szuverén Máltai Lovagrend szolgálatában állt. 1978 után a Lovagrend szent-széki nagykövete volt.

Dr. Gyallay-Pap Domokos (1919–1970) újságíró, diplomata, külügyminisztériumi fogalmazó, bukaresti követségi titkár volt. 1949-től Ausztriában, 1951-től a kanadai magyar emigráció életében vitt vezető szerepet. Egy ideig a Svédországi Magyar Szó szerkesztője, illetve a Kanadai Magyar Írók Szövetségének elnöke volt.

10. 1946. március 8.

20

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a franciaországi magyar külképviseletek felszámolásával és az ottani személyzet repatriálásával kapcsolatos költségek fedezésére 14 137 760 880 pengő hitel igénybevétele iránt.

Minisztertanács a franciaországi magyar külképviseletek felszámolásával és az ottani személyzet repatriálásával kapcsolatban felmerült költségek fedezésére tizennégymilliárd egyszázharminchétmillió hétszázhatvanezer nyolcszáznyolcvan pengő hitel igénybeviteléhez hozzájárult.¹⁷

21

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát Böhm Vilmos volt hadügyminiszternek a II. fizetési osztályba rendkívüli követ és meghatalmazott miniszteri kinevezése iránt.

Minisztertanács Böhm Vilmos volt hadügyminiszternek a II. fizetési osztályba rendkívüli követ és meghatalmazott miniszteri kinevezéséhez hozzájárult.¹⁸

22

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát Auer Pálnak rendkívüli követté és meghatalmazott miniszterré való kinevezése és a párizsi magyar követség vezetésével való megbízatása iránt.

Szakasits Árpád államminiszter javasolja, hogy a kérdés a napirendről levétesse és pártközi értekezleten megvitattassék.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter* bejelenti, hogy javaslatát leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁹

23

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter*: Feltétlenül szükséges, hogy a budapesti francia követség részére megfelelő lakás és helyiség biztosíttassék. Kéri a mi-

¹⁷ Franciaországnak a háború alatti német megszállása idején Párizson kívül a Vichy-ben működött francia kormány mellett is volt magyar külképviselet.

A 20 215/1946.Küm.2. sz. előterjesztésében a külügyminiszter a párizsi és a vichyi magyar külképviseleti hatóságok felszámolását és tagjainak repatriálását, egyben egy külügyi tisztviselőnek Párizsba való kiküldését javasolta. E tisztviselő feladatává kívánta tenni a Franciaországban lévő magyar hadifoglyok gondozását. Jelezte, hogy a francia kormány a Magyar Nemzeti Bank ottani zárolt követeléséből összesen 7 millió francia frankot oldott fel, amely összegből 3 millió frankot a követség ellátására, 4 millió frankot pedig a hadifoglyok gondozására kívánt fordítani.

¹⁸ Böhm Vilmos Svédországba követkénti kiküldéséről lásd a 24. 107. sz. jegyzőkönyv 58. napirendi pontját.

¹⁹ Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 43. napirendi pontját. A külügyminiszter 1368/1-1946. sz. alatt tett előterjesztést.

A kérdés pártközi értekezleten való tárgyalásáról nem tudunk. Lásd még a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 44. napirendi pontját.

10. 1946. március 8.

nisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a budapesti francia követség felállításával kapcsolatos összes kiadások a magyar állam által legyenek fedezhetők. Ezt a kérdést a Gazdasági Főtanács elé szándékozik vinni, de szükségesnek tartotta a minisztertanács elvi hozzájárulását kikérni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁰

24

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* közli, hogy a párizsi megbízottól távirati közlést kapott arra vonatkozólag, hogy mi kapható a 10 millió dolláros kölcsönre. Kaphatók Jeepek új állapotban 987 dollár, jókarban 788, használt állapotban 528. Háromnegyed tonnás kocsijó állapotban 1051, használt 566, másféltonnás teherkocsijó állapotban 1396, használt állapotban 752, — hatkerekű két és fél tonnás, jó állapotban 1657, használt 892, hatkerekű négytonnás jó állapotban 4740, használt 3160, — motorbiciklik jó állapotban 351, használt 189. Trailer negyedtonnás, jó állapotban 154, használt 103, — traktornak használható gumikerekes kocsijó állapotban 1260, használt 630. Autógumi, ruha és orvosság kis mértékben kapható, bejelentett mértékben országok között arányosan lesz szétosztva. Repülőgép, kórházi berendezések, pontonhidak, nyersanyagok, mint asbest, acél, stb. kaphatók.²¹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

25

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* bejelenti, hogy az amerikai kormány egy jegyzéket intézett a magyar kormányhoz az amerikai állampolgárok tulajdoná-

²⁰ A külügyminiszter 30 255/1946.Küm.3. sz. alatt bejelentette, hogy "a budapesti francia ügyvivő hivatalosan közölte velem, miszerint a párizsi magyar követség mindaddig nem foglalhatja el állomáshelyét, amíg a budapesti francia követségnek hivatali helyiségei elhelyezésére egy 15 szobás épület vagy épületrész nem bocsátatik rendelkezésére, a budapesti francia követ magánlakása céljára a Csaba utca 20. számú villa nem helyeztetik kifogástalan állapotba és amíg a Fő utca 12. szám alatti francia követségi épületen az építkezési munkálatok nem haladnak megfelelő ütemben. A francia ügyvivő ugyanakkor kormánya nevében hangsúlyozta, hogy a Fegyverszüneti Egyezmény értelmében a francia kormány a Szovjetunióval, az Egyesült Államokkal és Angliával egyenlő elbánást igényel, és így a fenti kérdésekkel kapcsolatos kiadásokat a magyar kormányra hárítja." A külügyminiszter hozzáfűzte ehhez, "hogy Magyarország létérdeke megkívánja azt, hogy a béketárgyalások megkezdése előtt a magyar követség Párizsban működését megkezdhesse." Kérte a követség felállításával kapcsolatos kiadások megtérítését. Lásd a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 25. napirendi pontját.

A Gazdasági Főtanács 1946. április 2-án foglalkozott a kérdéssel. A Fő utca 12. sz. alatti épület helyreállítására 4 milliárd adópengőt biztosított a Külügyminisztérium rendelkezésére. Kérte egyben négy héten belül annak tisztázását, hogy a helyreállítási költségek a magyar államot terhelik-e. (MOL XIX-A-10-XXIX-5.pont.)

²¹ Előzményéről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 1. és a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

A jegyzőkönyvben szereplő felsorolás pontos másolata annak a nyílt táviratnak, amelyet Nemesóthy párizsi megbízott küldött a külügyminiszterhez.

10. 1946. március 8.

ban lévő magyarországi bányavállalatok állami kezelésbe vételével kapcsolatban és kéri a magyar kormányt az alábbi deklaráció tételére:

„A magyar kormány kijelenti, hogy a bányák államosításával kapcsolatban az egyesült nemzetek állampolgárai tulajdonát képező bányák államosítása teljes kártalanítás mellett történik.”

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²²

26

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: A békeelőkészítés tempóját meg kell gyorsítani. Ezért határozatot kér a kiküldendő gazdasági fődelegátus kinevezésével kapcsolatban.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A vasárnapi pártközi értekezlet foglalkozik a kérdéssel.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²³

27

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* bejelenti, hogy a Világosság című lapban megjelent két cikk a csehszlovák–magyar egyezményről kapcsolatban. Mind a két cikk valótlan adatokat tartalmaz. A magyar kormány nem tiltakozik semmi ellen, csak felhívta a csehszlovák kormány figyelmét bizonyos nehézségekre. Szó sincs kiutasításokról. Elítélendőnek tartja a cikkeket, mert azok irritálják a kérdést a csehek és magyarok között egyrészt, másrészt pedig a hazai közvéleményt feltétlenül izgalomba hozzák. Meg kell említeni, különösnek tartja, hogy akkor, amikor pártközi értekezlet a külügyminisztert mindenfelől befolyásolja, hogy ápolja a jóviszonyt Csehszlovákiával, ugyanakkor a pártlapok ezt a kérdést állandóan olyan formában találják a közönség elé, ami nem alkalmas a szükséges jó atmoszféra megteremtésére és emellett rémhírekkel izgalomban tartják a közönséget.

Szakasits Árpád államminiszter egyetért a külügyminiszterrel, maga is meglepetéssel olvasta a cikkeket. Kérdést is intézett a szerkesztőséghez, miért volt szükség a közlésre. Most kapott értesítést arról, hogy a két cikket a szerkesztőség a Külügyminisztériumtól kapta közlés végett. A külügyminiszter úr tisztázza az ügyet a sajtóosztályon.

²² A 16/res/1946.Küm. sz. előterjesztés a javaslat indoklásaként a következőket tartalmazta: „Bár a szóbanforgó amerikai állampolgárok tulajdonában lévő bányák a széntermelés szempontjából nem jelentősek, a magyar kormány mégis szükségesnek tartja ennek az elvi jelentőségű állásfoglalásnak meghozatalát, hogy ez az eset a jövőben ne akadályozza az államosítás útját, precedensül szolgálván. A magyar kormány kedvező döntése ugyanis precedensül szolgálhatna az ásványolaj források tervezett államosításánál.” Lásd a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 71. napirendi pontját és 64. jegyzetét.

²³ Előzményéről lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 1., a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 6., illetve később a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 47., a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 58., majd a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

10. 1946. március 8.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Hivatalos közlemény nem volt kiadva. Fontos lenne, hogy az újságok külpolitikai híreket ne hozzanak le addig, amíg a Külügyminisztériumot meg nem kérdezik, közölhető-e, vagy sem. Ki fogja vizsgálni az ügyet.

Szakasits Árpád államminiszter: A Világosság holnapi száma helyesbíteni fogja a cikket.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁴

28

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát Andaházi-Kasnya Béla-nak diplomata-útlevéllal az amerikai zónába való kiutazása tárgyában. Azért tesz erre előterjesztést, mert a kormánybiztosság likvidálásával kapcsolatban szükség van arra, hogy az anyagot ne csak itt vegyék át, hanem odakint is. Gyakorlatilag nem is tudja másként elképzelni, hogyan bonyolítható le ez az ügy. Viszont Andaházi-Kasnya Béla kiutazását a minisztertanács elbírálására bízta.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Schoenfeld követtel tárgyalta annak a közlésnek tárgyában, amelyet Szegedy-Maszák követ küldött és amely szerint az 1945. január 21-étől május 30-áig Németországba elhurcolt javakat kérésünkre rendelkezésünkre bocsátják. Tisztázandó volt, hogy ez csak Németországra, vagy az akkor még Németországhoz tartozott Ausztriára is vonatkozik-e, – továbbá azoknak a magyar áruknak sorsa is tisztázandó volt, amelyeket ebben az időben Nyugatra vittek. Az volt a kívánsága, hogy az engedmény minden elhurcolt árura vonatkozzék és Schoenfeld követ kilátásba helyezte, hogy ilyen értelemben kéri az amerikai kormány állásfoglalását. Az átvétel tehát sürgős és az a javaslata, hogy a kiutazás engedélyezését a külügyminiszter saját hatáskörében bírálja el.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Csak abban az esetben fog hozzájárulni, ha az feltétlenül szükséges.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette azzal, hogy az esetleges kiutazáshoz a SZEB jóváhagyása szükséges.²⁵

²⁴ A Világosság 1946. március 8-ai számában megjelent: "A magyar kormány tiltakozása a csehszlovák határzár ellen." című egyik cikk a Komárom, Szöny, Almásfüzitő és Salgótarjánál volt kishatárforgalom csehszlovák részről történt megszüntetésével foglalkozott. Jelentette, hogy a magyar kormány ez ellen március 6-án jegyzékben tiltakozott. A Világosság ugyanazon számában megjelent másik cikk címe: "Tiltakozó jegyzék a Magyarországra érkezett csehszlovák bizottság katonai kíséréte miatt." Ez a magyarországi szlovákok áttelepítését propagáló csehszlovák bizottság katonai kíséréte elleni magyar tiltakozással foglalkozott, hangsúlyozta, hogy a kíséret létszáma nem volt összeegyeztethető a magyar állami szuverénitással, mivel az egyezmény értelmében Magyarország kész volt megadni a bizottság munkájához szükséges karhatalmat.

²⁵ Előzményéről lásd az 1945. évi 57. sz. minisztertanácsi jegyzőkönyv 11-12. napirendi pontját (közölve: DMB mt. jkv. 283-284, 297-299. pp.) és a 8790/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. szeptember 29., valamint a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 53. napirendi pontját és a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 14. jegyzetét.

10. 1946. március 8.

29

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát az egyetemi klinikák és bábaképző intézetek étel- és ital-ellátására 19 milliárd pengő hitel engedélyezése iránt.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: A minisztertanács járuljon hozzá elvileg ahhoz, hogy a klinikáknak támogatást ad, de a konkrét mértéket a Gazdasági Főtanács határozza meg.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvileg hozzájárult, – az összegszerűséget a Gazdasági Főtanács véleményezése után fogja meghatározni.²⁶

30

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát a Nem Állami Tanszemélyzet Országos Nyugdíjintézetére vonatkozó rendelkezések módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy az előkészítés végett a Gazdasági Főtanácshoz utalja.²⁷

31

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát a köztársaság elnökének lakóhelyül és hivatali helyiség-

²⁶ A 16 436/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés a legalapvetőbb étel- és ital-ellátására a budapesti, a debreceni, a szegedi és a pécsi egyetemek klinikái számára egyetemenként 4 milliárd, a budapesti, a szombathelyi és a szolnoki bábaképző intézet részére, intézetenként 1000 millió pengő rendkívüli hitel engedélyezését kérte. Jelezte, hogy amennyiben nem kapják meg a hitelt, kénytelenek az intézeteket bezárni.

A Gazdasági Főtanács 1946. március 9-ei ülésén 19 milliárd pengő rendkívüli hitelt engedélyezett az említett célra, felhívta azonban a közlekedésügyi minisztert, hogy az előterjesztésben foglaltakról adjon véleményt (MOL XIX-A-10-XXV. 29.pont.)

²⁷ A 690/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztés egyrészt javasolta, hogy a nem állami tanszemélyzet tagjai is részesüljenek abban az előnyben, amit a 2500/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. június 17.) 37. §-a egyébként biztosított, azaz hogy illetményeiket mindennemű nyugdíjjárulék levonása nélkül kaphassák meg. Másrészt felhívta a figyelmet arra, hogy a szerzetes tanárok, tanítók és egyéb alkalmazottak, akik a múltban nem tartoztak a Nem Állami Tanszemélyzet Országos Nyugdíjintézetének kötelekébe, mivel a szerzetesrendek földbirtokai révén kaptak öregségük idején anyagi támogatást, most a háborús pusztulás, majd a földbirtokreform révén nehéz helyzetbe jutottak. Ezért javasolta, hogy a szerzetes alkalmazottak is felvehetők legyenek az említett nyugdíjintézetbe.

Az előterjesztés mellett megtalálható az igazságügyminiszter jogszabálysövegezési észrevétele és a rendelet tervezete.

A Gazdasági Főtanács eredetileg ellenezte, hogy a nem állami tanszemélyzet részére a nyugdíjjárulék fizetését szüneteltesék, illetve, hogy a szerzetesrendi tanárok a nyugdíjintézet kötelekébe felvétessenek. Ezért nem járult hozzá a vallás- és közoktatásügyi miniszter rendelet-tervezetéhez, javasolta annak a minisztertanács napirendjéről való levételét, utasította Vas Zoltánt a kérdés tüzetes megvizsgálására. (MOL XIX-A-10-XXV. 1946. március 18. 35.pont.) Később azonban hozzájárult a rendelet kiadásához. (u.o. XXVII. 1946. március 26. 38.pont.) Lásd a 4020/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 14.

ként kiszemelt Esterházy-palota helyreállítására 20 milliárd adópengő átmeneti kiadás engedélyezése iránt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy azt előkészítés végett a Gazdasági Főtanácshoz utalja.²⁸

32

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát a Magyar Állami Operaház beszerzési csoportja részére 32 300 000 pengő, a Nemzeti Színház beszerzési csoportja részére 13 425 000 pengő forgótöke-kölcsön engedélyezése iránt.

Minisztertanács a Magyar Állami Operaház beszerzési csoportja részére harminckettőmillió háromszázezer pengő, a Nemzeti Színház beszerzési csoportja részére pedig tizenhárommillió négyszázhuszonezer pengő forgótöke-kölcsön engedélyezéséhez hozzájárult azzal, hogy az ügyet véleményezés végett a Gazdasági Főtanácshoz utalja.²⁹

33

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát tankönyvek és iskolai írófüzetek papírszükségletének biztosítása tárgyában.

Iparügyi miniszter [képviselőében Kelemen államtitkár]: Kéri az előterjesztést visszavonni. Az igényelt papírmennyiség a hazai papírgyártásnak olyan elenyészően csekély része, hogy azt zavatalanul le tudják gyártani. Gondoskodni fog az igény kielégítéséről.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőében Bereczky államtitkár] bejelenti, hogy az előterjesztést leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁰

²⁸ 27 637/1946.V.K.M.XI.a. sz. alatt tett előterjesztést a miniszter. Az Esterházy-palota a Pollack Mihály tér 8. sz. alatti épület.

A Gazdasági Főtanács állásfoglalásáról lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 9. napirendi pontját és jegyzetét, valamint a Gazdasági Főtanács 1946. február 25-ei ülésének jegyzőkönyvét (MOL XIX-A-10-XXI. 40. pont.)

²⁹ A 22 930/1946.V.K.M.VII. sz. előterjesztés szerint a pénzügyminiszter az összeget — a minisztertanács hozzájárulásától feltételezetten — már rendelkezésre bocsátotta.

A Gazdasági Főtanács már az 1946. február 25-ei ülésén felhívta a közellátásügyi minisztert, hogy az Operaház és a Nemzeti Színház tagjainak juttasson rendszeresen élelmiszereket, "mert a két állami színház nivóját csak akkor lehet fenntartani — olvasható a határozatban —, ha tagjai a szükséges fizetésükön felül megfelelő élelmiszerellátásban részesülnek." (MOL XIX-A-10-XXI. 38. pont.) Ezen kívül az Operaház tagjainak 800 millió, a Nemzeti Színház tagjainak 600 millió pengő rendkívüli segítyt szavazott meg. (u.o. 41. pont.)

³⁰ A 28 601/1946.V.K.M.III. sz. előterjesztésben a miniszter sürgősen kért 13 vagon különféle tankönyvpapírost és 50 vagon irkapapírost, majd április hóra — a jövő évi szükségletre — 80 vagon tankönyvpapírost és 120 vagon irkapapírost.

10. 1946. március 8.

34

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőében Bereczky államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozatban 6-os sorszám alatt szereplő előterjesztését a tárgysorozatról leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³¹

35

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Schuszter Gyula volt egyetemi I. osztályú tanársegéd nyugdíjának a IX. fizetési osztály 3. fokozata szerint való megállapítása tárgyában.

Minisztertanács dr. Schuszter Gyula nyugdíjának a IX. fizetési osztály 3. fokozata szerint való megállapításához hozzájárult.

36

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Doktor Sándor özvegye részére a VI. fizetési osztály 1. fokozata szerinti nyugdíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács dr. Doktor Sándor özvegye részére a VI. fizetési osztály 1. fokozata szerinti nyugdíj megállapításához hozzájárult.³²

³¹ A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon 6. sorszám alatt az Országos Szociálpolitikai Intézetnek a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium hatáskörébe való visszabocsátására vonatkozó javaslat szerepelt. A borítólapon megtalálható a miniszter ezzel kapcsolatos 23 452/1946.VI. sz. előterjesztése. Ebben előadta, hogy az intézet 1912-ben Főiskolai Szociális Telep néven alakult meg. Feladata az volt, hogy az egyetemi és főiskolai hallgatók számára gyakorlati és elméleti tanulmányi lehetőséget biztosítson a szociális munka területén, illetve hogy a társadalmi válaszfalak ledöntése érdekében is munkálkodjék. Az első épületet Károlyi László gróf és Újpest város adományából emelték. Később az intézethez csatolták az Erzsébet Akadémia Budapest, Szentkirály u. 7. sz. épületét. Szervezetileg 1932-ben alapítvány jelleget kapott és a Népjóléti Minisztériumhoz, majd a Belügyminisztériumhoz csatolták; 1945 után ismét a Népjóléti Minisztérium látta el a felügyeletét. Az intézetnek az egyetemekkel, főiskolákkal fenntartott szoros kapcsolata, így a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz kötődése alapján kérte a felügyelete alá történő visszahelyezését.

Az előterjesztés mellett megtalálható az igazságügyminiszter jogszabályokra hivatkozó véleménye, amely szerint az ilyen jellegű intézmények a népjóléti miniszterhez tartoztak.

Az Országos Szociálpolitikai Intézetet a 184/1950. MT sz. rendelet (MK 1950. július 8.) megszüntette.

³² 19 125/1946.V.K.M. VI. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Doktor Sándor korábbi sérelmeinek jóvátételét, özvegyének nyugdíj megállapítását javasolta.

Dr. Doktor Sándor (1863–1945) 1901-től a pécsi bábaképző intézet igazgatója. A polgári radikális mozgalom egyik vezetője volt, 1919 márciusában csatlakozott a Kommünista Párthoz. 1921-ben Jugoszláviába menekült. 1941-ben a megszálló németek letartóztatták és átadták a magyar hatóságoknak. Tíz évi fegyházra ítélték. 1944-ben szabadították ki. 1945-ben autószerencsétlenség áldozata lett.

37

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Turóczi-Trostler József szolgálati idejének beszámítása iránt.

Minisztertanács dr. Turóczi-Trostler József szolgálati idejének beszámításához hozzájárult.³³

38

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát Labossa Lajos nyíregyházi evangélikus leánygimnáziumi tanárnak a VI. fizetési osztály 1. fokozatába való kinevezése iránt.

Minisztertanács Labossa Lajos nyíregyházi evangélikus leánygimnáziumi tanárnak a VI. fizetési osztály 1. fokozatába való kinevezéséhez hozzájárult.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: A tárgysorozat szerint következő öt egyetemi tanári kinevezést az ő szakelőadóival nem tárgyalták le.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében Bereczky államtitkár]: Ezek megüresedett tanszékek, így a kinevezések nem jelentenek anyagi megterhelést.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: A jövőre mégis kéri, hogy előzetesen tárgyalják le a kinevezéseket a Pénzügyminisztérium szakelőadóival.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

39

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Horányi Béla egyetemi címzetes rendkívüli tanár, klinikai adjunktusnak a Pázmány Péter Tudományegyetem orvostudományi karán megüresedett elme- és idegkórtani tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Horányi Bélának egyetemi nyilvános rendes tanárrá leendő kinevezéséhez hozzájárult.³⁴

³³ 19 822/1946./VI. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Turóczi-Trostler József korábbi hátrányainak jóvátételeként a nem egyetemi tanárként eltöltött szolgálati idejének beszámítását javasolta.

Dr. Turóczi-Trostler József (1888–1962) irodalomtörténészt 1919-ben nevezték ki budapesti egyetemi tanárrá, majd a Horthy-korszakban megfosztották katedrájától. 1945. november 1-jén ismét kinevezték a Pázmány Péter Tudományegyetem egyetemi rendes tanárává.

³⁴ A 26 473/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés szerint dr. Horányi Béla (1904-?) orvos 1929-től a budapesti elme- és idegkórtani klinika munkatársa volt. 1935-től a Budapesti Tudományegyetem magántanára, 1943-tól egyetemi rendkívüli tanára volt. 1944 novembere után a budapesti egyetem elme- és idegkórtani klinikáját önállóan vezette. Később az orvostudományok doktora lett.

10. 1946. március 8.

40

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Berezky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Rauss Károly egyetemi magántanár, osztályvezető főorvosnak a Pécsi Tudományegyetem orvostudományi karára, a közegészség-tani tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Rauss Károlynak egyetemi nyilvános rendes tanárrá leendő kinevezéséhez hozzájárult.³⁵

41

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Berezky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Burg Ete egyetemi címzetes rendkívüli tanár, kórházi igazgató-főorvosnak a Pécsi Tudományegyetem orvostudományi karának szülészet- és nőgyógyászati tanszékére egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése tárgyában.

[Nagy] Miniszterelnök javasolja dr. Burg Ete helyett dr. Lajos László kinevezését. Lajos Lászlót a 3. helyre jelölték. Pécs város egész társadalma az ő kinevezését tartja kívánatosnak. Amennyivel idősebb a tudományos tevékenysége Burg Etének, annyival fiatalabb Lajos László és így még be tudja pótolni a tudományos felkészültséget. Lajos László évekig dolgozott az egyik legjobb magyar szülész, Scipiades mellett, ezért őt javasolja a kinevezésre.

Minisztertanács Lajos Lászlónak egyetemi nyilvános rendes tanárrá leendő kinevezéséhez hozzájárult.³⁶

42

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Berezky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Kukán Ferenc egyetemi magántanár, kórházi főorvosnak a Pécsi Tudományegyetem orvostudományi karának szemészeti tanszékére egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése iránt.

Rákosi Máttyás államminiszter kéri a 2. helyen jelölt dr. Csapody István kinevezését.

³⁵ A 17 180/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztés szerint dr. Rauss Károly (1905–1976) orvos, 1931-től az Országos Közegészségügyi Intézet munkatársa, ekkor osztályvezető főorvosa. A szegedi egyetemen 1942-ben magántanári képesítést szerzett. 1964–1967-ben a Pécsi Orvostudományi Egyetem rektorhelyettese.

³⁶ A 16 050/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés szerint dr. Burg Ete (1895-?) nőgyógyász, a bajai közkórház főorvosa volt. A pécsi egyetemen egyetemi magántanárrá, 1939-ben egyetemi rendkívüli tanárrá képesítették.

Jelezte az előterjesztés, hogy a Pécsi Tudományegyetem első helyen dr. Burg Etét, második helyen dr. Tóth Sándor egyetemi magántanárt, harmadik helyen pedig dr. Lajos László egyetemi magántanárt jelölte az állásra.

Dr. Lajos László (1904–1975) nőgyógyász egyetemi tanár, az orvostudományok kandidátusa volt.

Scipiades Elemér (1875–1944) a Pécsi Tudományegyetemen a nőgyógyászat tanára volt.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviseletében Bereczky államtitkár] kéri, hogy amennyiben a minisztertanács nem járulna hozzá Kukán Ferenc kinevezéséhez, az előterjesztést a napirendről levehesse.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁷

43

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviseletében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Földvári Ferenc egyetemi magántanár, egyetemi adjunktusnak a Budapesti kir. Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem orvos-tudományi karán a bőr- és nemikórtan tanszékére egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése iránt.

Minisztertanács dr. Földvári Ferencnek egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.³⁸

³⁷ A 16 049/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében a miniszter a Pécsi Tudományegyetem szemészeti tanszékén megüresedett egyetemi tanári tanszék betöltésére tett javaslatában előadta, hogy az egyetem első helyen dr. Csapody Istvánt, második helyen dr. Boros Bélát és harmadik helyen dr. Kukán Ferencet jelölte.

Dr. Csapody István (1892–1970) 1929-ben a Budapesti Tudományegyetemen magántanári képesítést szerzett. Budapesten kórházi főorvosként dolgozott. 1936-ban egyetemi rendkívüli tanári címmel tüntették ki.

Dr. Boros Béla (1903-?) 1941-ben a Pécsi Tudományegyetemen magántanári képesítést szerzett. 1929-től a pécsi egyetem szemészeti klinikájának munkatársa, 1944 novemberétől a szemklinikát önállóan vezette.

Dr. Kukán Ferenc (1898–1971) a Pécsi Tudományegyetem szemklinikájának kötelékében dolgozott. 1939-ben a kassai állami szemkórház főorvosa lett. 1945 után a gyöngyösi kórházhoz beosztott orvos volt. Lásd még a [48.] 131. sz. jegyzőkönyv 46. napirendi pontját.

³⁸ A 23 460/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében a miniszter a Pázmány Péter Tudományegyetem bőr- és nemikórtani tanszékén megüresedett egyetemi nyilvános rendes tanári állás betöltésére tett javaslatot.

Bejelentette, hogy az orvostudományi kar első helyen dr. Melczer Miklóst, második helyen dr. Földvári Ferencet, harmadik helyen aequo loco dr. Gréber Jánost, dr. Rajka Ödönt és dr. Szodorai Lajost jelölte.

Dr. Melczer Miklós (1891–1985) a Pécsi Tudományegyetemen 1923-ban szerzett magántanári képesítést. 1928-tól 1936-ig a kaposvári közkórház főorvosa, 1936-ban a Szegedi Tudományegyetem bőr- és nemikórtani tanszékén nyilvános rendkívüli tanár, 1939-től nyilvános rendes tanár, majd a pécsi egyetem bőr- és nemikórtani tanszékének tanára.

Dr. Gréber János (1885-?) 1913-tól egyetemi magántanár, 1922-től az Apponyi Poliklinika főorvosa, ugyanezen évben egyetemi rendkívüli tanári címmel tüntették ki.

Dr. Rajka Ödön (1890–1971) 1918-tól az Apponyi Poliklinika bőrgyógyászati osztályán dolgozott, tanársegédi minőségben, majd az osztály főorvosa lett.

Dr. Szodorai Lajos (1904–1980) a Budapesti Tudományegyetem bőr- és nemikórtani klinikáján működött, tanársegédi minőségben.

A miniszter által kinevezésre ajánlott dr. Földvári Ferenc (1895-?) 1920-tól a Budapesti Tudományegyetem bőr- és nemikórtani tanszékén dolgozott, akkor mint adjunktus. 1936-ban magántanári képesítést szerzett. 1940-ben származása miatt el kellett távoznia a klinikai szolgálattól. 1945 áprilisától ismét az egyetem munkatársa lett.

10. 1946. március 8.

44

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Philipp Kálmán [tanár] jövátétele és nyugdíjazása iránt, az V. fizetési osztály 2. fokozata szerint.

Minisztertanács dr. Philipp Kálmánnak az V. fizetési osztály 2. fokozatába történő jövátételéhez hozzájárult.

45

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Paikert Géza miniszteri tanácsos svédországi kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

46

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát Palágyi Lajos [tanítóképző intézeti tanár] özvegye részére az V. fizetési osztály 2. fokozatának megfelelő 50%-os nyugdíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács Palágyi Lajos özvegye részére az V. fizetési osztály 2. fokozatának megfelelő 50%-os nyugdíj megállapításához hozzájárult.

47

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát a zsidótörvények és rendeletek hatályon kívül helyezéséről szóló 200/1945. ME számú rendelet módosítása iránt.⁴⁰ A demokrácia védelméről szóló törvényjavaslat tárgyában összehívott pártközi értekezlet azt a kívánalmat fejezte ki, hogy a büntető szankciók egy része külön törvényjavaslat tárgyává tétessék. A javaslatot meg-

³⁹ Az 1308/1946.eln. sz. előterjesztés dr. Paikert Gézának, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban külföldi művelődési kapcsolatokkal foglalkozó ügyosztályvezetőjének két hetes stockholmi kiküldetésére tett javaslatot. Az előterjesztés hivatkozott dr. Lotz stockholmi egyetemi tanár értesítésére, miszerint a svédek hajlandók voltak a magyar tudományos élet újjászervezéséhez segítséget nyújtani: magyar tudósok könyveit megjelentetni, a könyvtárak hiányait mikrofilm másolatokkal pótolni, a két ország közötti kulturális kapcsolatok újjáépítése ügyében tárgyalásokat folytatni. Mindezek előkészítése ügyében kívánta dr. Paikert Gézát kiküldeni.

⁴⁰ A T. 592/1946. Ig. M. sz. előterjesztés a 200/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 17.) 9. §-ának módosítását javasolta. Az említett § módot nyújtott arra, hogy azokat, akik a fasiszta jogszabályok hatása alatt zsidókkal uszorás vagy kizsákmányoló szerződést kötöttek, perrel megtámadhassák – anélkül, hogy a zsidó személynek korábbi szorult helyzetét külön bizonyítania kellett volna. A rendelet a megtámadási lehetőséget egy éves elévülési határidőn belül biztosította. Ez – az 1946. március 16-án lejárt – határidő azonban rövidnek bizonyult, ezért kérte a miniszter ennek általában két évre való meghosszabbítását. Hangsúlyozta, hogy a volt zsidóvagyonok visszaadásának kérdése teljes egészében ekkor még nem volt rendezve, sokan a vonatkozó jogszabályt várták, hogy per nélkül jussanak hozzá az elvesztett vagyonukhoz. Lásd a 2790/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 12.

10. 1946. március 8.

szövegezte és pedig a következőképpen: „Büntettet követ el és öt évig terjedhető börtönnel büntetendő az a közhivatalnok (1942:XVIII. tc. 3. §), vagy hatósági közeg, aki valamelyik állampolgárnak az 1946:I. tc. bevezetésében felsorolt természetes és elidegeníthetetlen jogát törvényellenesen megsérti. A szabadságvesztés büntetésén felül a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztését is meg kell állapítani.” Kéri, hogy a minisztertanács vegye tudomásul a törvénytervezet ezen szövegét.⁴¹

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

48

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát az egyes értékpapírok megsemmisítéséről szóló 4090/1945. ME számú rendelet újabb kiegészítése tárgyában.,

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴²

49

Honvédelmi miniszter [képviselőjében Sárkány államtitkár] előterjeszti javaslatát Nádudvary István volt honvédelmi minisztériumi irodafőtiszt jöváté-

⁴¹ Előzményéről lásd a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és 5. jegyzetét.

A demokratikus államrend és köztársaság büntetőjogi védelméről szóló 1946. évi VII. tc. (kihirdetve 1946. március 23-án) intézkedett e tárgyban. Az 1946. évi I. tc. Magyarország államformájáról szolt.

A napirendi pont szövegében az “1942:XVIII. tc. 3. §” utalás hibásan szerepel, valójában — mint ahogyan a hivatkozott 1946. évi VII. tc.-ben is így van — az 1940. évi XVIII. tc. 3. §-ára kívánt utalni.

Az 1940. évi XVIII. tc. a magyar állam biztonságát és nemzetközi érdekét veszélyeztető egyes cselekmények büntetéséről szolt. Ennek 3. §-a a közhivatalnok fogalmával foglalkozott.

1946. február 21-én és 27-én, majd március 5-én foglalkozott a pártközi értekezlet a törvényjavaslattal. Az értekezletekről nem maradt fenn a jegyzőkönyv. Lásd a Pártközi értekezletek c. kötet 191–195. és 205. pp.-t, illetve a Világosság 1946. február 23-ai közleményét; a Kommunista Párt parlamenti szekciójának február 27-ei üléséről felvett jegyzőkönyvet (a MOL XVIII-7. 2.d.) és a Világosság március 7-ei számában a viták lezárásáról megjelent cikket.

A javaslat az emberi alapjogok hatályosabb védelméről szóló 1946. évi X. tc.-ként nyert elfogadást. Kihirdetésére 1946. május 27-én került sor.

⁴² A T.770/1946.Ig.M. sz. előterjesztés visszautalt a 4090/1945. ME sz. rendelethez (MK 1945. július 1.), amely a kincstár, a törvényhatóság, a község, továbbá a Postatakarékpénztár, a Magyar Nemzeti Bank, valamint a Pénzüntézetí Központ tagjai sorába tartozó pénzüntézetek birtokából vagy őrizetéből az 1944. március 19-e után jogtalanul kikerült vagy megsemmisült, illetőleg elveszett értékpapírok megsemmisítése ügyében a Pénzüntézetí Központ véleményező közreműködését is előírta. Ez jelentős munkatöbbletet jelentett a Pénzüntézetí Központnak, ezért a miniszter javasolta, hogy az ügyfelek a megsemmisítésre kerülő értékpapírok forgalmi értékének öt és félezrelékét fizessék be a Pénzüntézetí Központnak. Javasolta továbbá a megsemmisített értékpapírok pótlásának rendezését, a megsemmisített értékpapírok pótlásának módját, ennek hirdetmény útján való közzétételét. A rendelet tervezete megtalálható az előterjesztés mellett. Lásd a 2780/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 12.

10. 1946. március 8.

tele és a VII. fizetési osztály 1. fokozatába segédhivatali főigazgatóvá leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Nádudvary Istvánnak a VII. fizetési osztály 1. fokozatába segédhivatali főigazgatóvá leendő kinevezéséhez hozzájárult.

50

Honvédelmi miniszter [képviselőként Sárkány államtitkár] előterjeszti javaslatát néhai Zay Elemér századosnak vezérőrnaggyá leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács néhai Zay Elemérnek vezérőrnaggyá leendő kinevezéséhez hozzájárult.

51

Honvédelmi miniszter [képviselőként Sárkány államtitkár] előterjeszti javaslatát a dologi honvédelmi szolgáltatások igénybevételének feloldása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴³

52

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: A lakáshivatal határozatát most kapta meg arról, hogy a minisztérium számvevősége március 13-áig hagyja el a Tőzsde épületét. Kéri a népjóléti minisztert, hogy ezt a végzést függesse fel addig, amíg tisztázzák a kérdést.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: Kész felfüggeszteni a határozatot.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Korábban a miniszterelnöktől kapott megbízást arra, hogy intézmények, hivatalok stb. részére helyiséget utaljon ki. A minisztertanács ezt a megbízást jóváhagyta. Megkísérelte összevonni az intézményeket, hogy így helyet biztosítson. Sikerült a Semmelweis utca 2. szám alatti helyiségeket megszereznie a Közellátási Minisztérium számvevősége részére.

⁴³ Azoknak az ingatlanoknak és ingóságoknak a visszaadásáról történt intézkedés, amelyeket a honvédelemről szóló 1939. évi II. tc. alapján dologi honvédelmi szolgáltatás címén ideiglenes használatra korábban igénybe vettek.

A rendelet az 1945. december 29-én tartott minisztertanácsi ülésen (77. sz. jegyzőkönyv 88. napirendi pont) már elfogadást nyert. A honvédelmi miniszter azonban a vonatkozó végrehajtási utasítás elkészültéig függőben tartotta a rendelet kiadását. Időközben a pénzügyminiszter részéről olyan kívánság merült fel — mint a szám nélküli előterjesztésből kitűnik —, hogy a kormányrendelet a kincstárnak a dologi honvédelmi szolgáltatásokból származó anyagi felelősségét kifejezetten zárja ki, továbbá, hogy a harmadik személyek javára történő igénybevételek feladásával kapcsolatos esetleges kártérítési kötelezettség megállapítását is rendezze. A rendelet tervezete megtalálható az előterjesztés mellett. Lásd a 2740/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. március 13.) valamint a végrehajtásáról szóló 6000/1946. HM sz. rendeletet (u. ott).

10. 1946. március 8.

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter*: Tiltakozik minisztériuma egy osztályának ilyen hirtelen kitelepítése ellen. Csak egy félórával előbb jutott kezeihez a végzés, addig nem is hallott az esetről semmit.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: Azért érte meglepetésszerűen a közellátásügyi miniszter urat ez az ügy, mert bizonyára a referensei nem tájékoztatták afelől, hogy a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium részéről jártak a Közellátásügyi Minisztériumban és tárgyaltak a helyiségek ügyében. A Tőzsde vezetőségével megállapodás jött létre, melynek értelmében az épület II. és III. emeletét a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium veszi igénybe. Így az a helyzet következett volna be, hogy a Közellátásügyi Minisztérium egy osztálya elfoglalná a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium helyiségeit és így kénytelen lenne magának másutt helyet keresni. A Közellátásügyi Minisztérium számvevősége amúgy sincs egy épületben a minisztérium központjával, a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztériumnak viszont fontos lenne, hogy egy helyen működjék.

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter*: Tökéletesen igazat ad a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter úrnak. Azt azonban kifogásolja, hogy lakáshivatali határozatból tudja meg minisztériuma egyes részei kilakoltatását. Ez sérti hivatali helyzetét. Több száz millió pengőt költött ezekre a helyiségekre. A határozat felfüggesztéséhez ragaszkodik.

Minisztertanács a határozat felfüggesztését tudomásul vette.⁴⁴

53

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter*: Felhívja a figyelmet arra, hogy vidéken állandóan fenyegető fellépések történnek. Akként fajul el a helyzet, hogy gyakran nagyobb fejadagokat kérnek vidéki ellátatlanoknak és kierőszakolnak élelmiszerkiutalásokat. Kéri a pártok vezetőit, hogy e tekintetben valami történjék, mert nagy baj lesz, ha ez rendszerré válik és a készleteket kiutaltatják. Akkor nincs megállás és a vidéki élelmiszerek nem lesznek felhozhatók a fővárosba. A készleteket helyileg fogyasztják el.

Szakasits Árpád államminiszter: Itt kormányintézkedésre van szükség.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A vasárnapi pártközi értekezleten fognak foglalkozni a kérdéssel.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁵

54

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a csehszlovák jóvátételi előszállításokra 300 milliárd pengő hitel engedélyezése tárgyában.

⁴⁴ A Tőzsde-palota a Szabadság tér 17. sz. épület, ma a Magyar Televízió székháza. Lásd még a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 55. napirendi pontját.

⁴⁵ A pártközi értekezlet jegyzőkönyvét nem ismerjük. Lásd e kérdésekről a Kommunista Párt parlamenti frakciójának március 12-én tartott üléséről készített feljegyzést. (MOL XVIII-7. 4.d.)

10. 1946. március 8.

Minisztertanács a csehszlovák jóvátételi előszállításokra háromszázmilliárd pengő hitel engedélyezéséhez hozzájárult.⁴⁶

55

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát terményfelvásárlások céljaira 45 milliárd pengő póthitel folyósítása iránt.

Minisztertanács terményfelvásárlások céljaira negyvenötmilliárd pengő póthitel engedélyezéséhez hozzájárult.⁴⁷

56

[*Molnár*] *Népjeléti miniszter* előterjeszti javaslatát menekültügyi rendkívüli hitel igénylése tárgyában. (1 000 000 P)

Minisztertanács menekültügyi rendkívüli hitel fejében 1 000 000 P folyósításához hozzájárult.⁴⁸

57

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a vasúti járművek gyártásának és javításának meggyorsítása érdekében tárcaközi bizottság felállításáról szóló 2559/1945. ME számú rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁹

58

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, valamint a közlekedésügyi miniszter ügykörének megállapítása tárgyában.

⁴⁶ Biz.256/1946.K.M.2. sz. előterjesztésében a miniszter kérte, hogy 1946. január 21-én (81. sz. jegyzőkönyv 50. és 54. napirendi pont) – Csehszlovákia számára már engedélyezett jóvátételi szállításokat célzó összegeken túl további szállításokat szolgáló kiadást számolhasson el. Az előterjesztés szerint 50 vagon gyümölcs pulpot, 2 vagon vegyes baromfikonzervet, 2 vagon paradicsomsűrítményt, 10 vagon almát, 20 vagon alföldi bort, 100 hl. barackpálinkát, továbbá vetőmagvakat kívánt kiszállítani. Jelezte, hogy a szállítmányoknak csak a fele jóvátétel, a másik felét csehszlovák részről cukorral kompenzálják.

⁴⁷ A 32 937/1946.K.M. sz. előterjesztés jelezte, hogy az agrárarak február 21-én történt újabb 350%-os felemelése következtében a termények felvásárlására korábban engedélyezett 15 milliárd pengő bankhitel elégtelen, ezért további 45 milliárd pengő folyósítását kérte a felvásárlással foglalkozó Futura Rt., a Magyar Mezőgazdák Szövetkezete, a Hangya Szövetkezet, továbbá a Magyar Termény és Áruforgalmi Rt. részére.

⁴⁸ 23 429/1946.N.M.1/1. sz. előterjesztésében jelezte a miniszter, hogy a Népgondozó Hivatal látja ugyan el a menekültek szociális gondozását, de ennek létrejötte — 1945. május 1-je — előtti időben a tárca látta el ezeket az ügyeket – s ezekkel kapcsolatban érkezett számlák kifizetésére volt szüksége az egymillió pengő hitelre.

⁴⁹ A 1206/1946.Közl.M./1/2.Közl.Min. sz. előterjesztés a 2559/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. június 3.) felállított Vasúti Tárcaközi Bizottság létszámának kiegészítésére, valamint feladatainak pontosabb meghatározására tett javaslatot. A rendelet tervezete megtalálható az előterjesztés mellett. Lásd a 2980/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 22.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁰

59

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a vasúti kártérítési kötelezettségek módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵¹

60

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az Első Duna-Gőzhajózási Társaság részére 248 000 000 P államkölcsön folyósítása iránt.

Minisztertanács az Első Duna-Gőzhajózási Társaság részére kettőszáz-negyvennyolcmillió pengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.⁵²

61

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Ferenc Csatorna Rt. február havi pénzzükségletének fedezésére 25 290 000 P államkölcsön folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Ferenc Csatorna Rt. február havi pénzzükségletére huszonötmillió kettőszázkilencvenezer pengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.⁵³

⁵⁰ Az 1566/1946.Közl.M.T. sz. előterjesztése visszautalt a 11 000/1945. ME sz. rendeletre (MK 1945. november 18.), amely a volt Kereskedelmi- és Közlekedésügyi Minisztérium ügykörének a Kereskedelem- és szövetkezetügyi, illetve a Közlekedésügyi Minisztérium közötti megosztásáról intézkedett. Az iparszerű fuvarozás (szállítmányozás, háló- és étkezőkocsi szolgálat, mentegyirodák, garage, ipar) felügyelete és irányítása terén előállt bizonytalanság rendezésére, a közlekedési tárca hatáskörébe utalására tett javaslatot. Lásd a 2810/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 14.

⁵¹ A 6158/1946.Közl.M.I/1. sz. előterjesztésében előadta a miniszter, hogy a személyszállító vonatok forgalmának korlátozása folytán a polgári utasok nagy tömegben veszik igénybe a tehervonatokat. Hangsúlyozta viszont, hogy mivel a tehervonatokon való utazást — megfelelő karhatalmi szervek hiányában a Magyar Államvasút nem képes megakadályozni, indokolt, hogy ilyen esetben a vasutak által okozott halál vagy testi sérülés iránti felelősségről szóló 1874. évi XVIII. tc. rendelkezésektől eltérjenek — és e téren is csak a magánjog általános szabályai legyenek érvényben. Lásd a 2830/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 22.

⁵² Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 31. napirendi pontját és jegyzetét.

A 12 959/1946.Közl.M.II. sz. előterjesztés arra hivatkozással, hogy a hajózási forgalom szünetelése miatt az Első Duna-Gőzhajózási Társaság a nyugellátási díjakat sem képes kifizetni, kérte a jelzett kölcsön kiutalását. Jelezte, hogy a társaság beleegyezett abba, hogy az államkölcsön a tulajdonában lévő budapesti ingatlanra bekebelezést nyerjen.

⁵³ A 12 957/II.fő./1946.Közl.M. sz. előterjesztés a kérés indoklásául előadta, hogy a hajózási forgalom szünetelése miatt a részvénytársaság egyetlen bevétele a tulajdonában volt földterületek haszonbéréből származott. Ebből azonban nem volt képes fizetni az alkalmazottait, illetve a csatorna magyar részén átvezető öt hidat a közúti forgalom számára üzemképes állapotban tartani.

A Duna és a Tisza közötti Ferenc-csatornát Batina és Bácsföldvár között 1793-tól 1802-ig építették, majd 1870-ben újjáépítették. A csatorna a hajózási utat e szakaszon 227 kilométerrel lerövidítette.

10. 1946. március 8.

62

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát néhai Kelemen Sándor [postaaltiszt] özvegye részére 50%-os kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács néhai Kelemen Sándor özvegye részére 50%-os kegydíj engedélyezéséhez hozzájárult.

63

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a postaszemélyzet tüzelőanyaggal való ellátására 150 millió pengő kölcsön engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a postaszemélyzet tüzelőanyaggal való ellátására százötvenmillió pengő kölcsön folyósításához hozzájárult.⁵⁴

64

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát néhai Deák Mihály [postaaltiszt] özvegye részére az özvegyi nyugdíj 50%-ával felérő kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács néhai Deák Mihály özvegye részére az özvegyi nyugdíj 50%-ával felérő kegydíj engedélyezéséhez hozzájárult.

65

Belügyminiszter [képviselőtében Dulin államtitkár] előterjeszti javaslatát a Magyar Államrendőrség részére szükséges gépkocsik beszerzésére 80 milliárd pengő hitel folyósítása iránt azzal, hogy időközi áremelkedés folytán a 80 milliárd pengő helyett 250 milliárd pengőt igényel. A Gazdasági Főtanács 10 személy- és 5 tehergépkocsi vásárlásához járult hozzá.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ne egyszerre vegyék a kocsikat. Ebben a hónapban két személy- és egy tehergépkocsit és ugyanígy a többi hónapokban is.

Minisztertanács a rendőrség részére folyó hónapban kettő személy- és egy tehergépkocsi vásárlásához hozzájárult és a vételár folyósítását engedélyezte.

66

Belügyminiszter [képviselőtében Dulin államtitkár] előterjeszti javaslatát a köztársasági elnök személyi biztonságával kapcsolatban két rendőrtiszt, 42 főnyi őrszemélyzet és öt nyomozótiszt ruházattal és felszereléssel, továbbá két

⁵⁴ 206 605/1946.Közl.M.A/6. sz. előterjesztésében jelezte a miniszter, hogy a Posta 24 000 alkalmazottja részére kívánt tüzelőanyag-beszerzési lehetőséget biztosítani. A három hónapra kért kölcsönt Erdőkitermelésre kívánták fordítani, azaz a személyzettel magával akarták kitermelteni a fát.

10. 1946. március 8.

személygépkocsival való ellátására 10 milliárd pengő hitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a köztársasági elnök személyi biztonságával kapcsolatban két rendőrtiszt, 42 főnyi őrszemélyzet és 5 nyomozótiszt ruházattal és felszereléssel, továbbá két személygépkocsival való ellátására tízmilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁵⁵

67

Belügyminiszter [képviselőtében Dulin államtitkár] előterjeszti javaslatát az Államrendőrség tagjai részére pótdíj megállapítása iránt.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁶

68

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter* bemutatja 2177/1945. számú előterjesztését Bede József [zálogházi díjnok], Wittenberg Simon [hivatalszolgá] és Halmos István [postatakarékpénztári ellenőr] jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács Bede József, Wittenberg Simon és Halmos István jóvátételéhez hozzájárult.

⁵⁵ A 216 691/1946.B.M.IV/12. sz. előterjesztés az elhelyezéssel kapcsolatos helyiségek berendezését is felemlítette.

A Gazdasági Főtanács 1946. február 25-én tartott ülésén helyeselte, hogy a köztársasági elnök biztonsága céljából rendőrszemélyzetet bocsássonak rendelkezésére, a rendőrséget ruhával, felszereléssel és személygépkocsival lássák el. Felhívta azonban a belügyminiszter figyelmét arra, hogy kisebb személyzetet vegyen tervbe és a személygépkocsikat valamely minisztérium készletéből vegyék igénybe. (MOL XIX-A-10-XXI-77.pont.)

⁵⁶ A 220 329/1946.IV/12.B.M. sz. előterjesztés kifejtette, hogy az államrendőrség tagjai a múltban is elismert fontos és terhes szolgálatukra tekintettel a többi közszolgálati alkalmazottól eltérő kivételes elbánásban részesültek. Ennek értelmében a rendőrség tagjainak javadalmazása még 1945 novemberében is a legalacsonyabb fizetési osztályban több mint 200%-kal volt kedvezőbb a többi közszolgálati alkalmazotténál. Ez a kivételes elbánás — hangsúlyozta az előterjesztés — a 210/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 8.), illetőleg az 1700/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. február 23.) kiadásával megszűnt, amennyiben az államrendőrség magasabb javadalmazásban nem részesülhetett. Ezért a belügyminiszter a Gazdasági Főtanács elé terjesztett egy javaslatot, amely a magasabb, III. fizetési osztályba tartozóknak 50%-os pótdíjat, s kategóriánként fokozatosan emelve a százalékot a XI–XV. fizetési osztályokba tartozóknak már 100%-os pótdíj megállapítását javasolta. Ezt a Gazdasági Főtanács magáévá tette – s kérte a belügyminiszter a minisztertanács hozzájárulását is. Lásd a Gazdasági Főtanács 1946. március 5-ei ülésének (MOL XIX-A-10.-XXIV.) 7. pontját.

Feltehetőleg a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezése tárgyában kiadott 4600/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. április 25.) oldotta fel a kérdést. E rendelet 3. §-ának (2) bekezdése kimondta: "Azt, hogy valamely pótlék vagy mellékjárandóság továbbra is fenntartásuk-e és ha igen, milyen mérvben, az érdekelt miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértőleg külön állapítja meg."

10. 1946. március 8.

69

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Mezőgazdasági Szakoktatási Tanács szervezéséről szóló 5690/1945. ME számú rendelet kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁷

70

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az Országos Árvízvédelmi Kormánybiztosság részére 40 milliárd pengő hitel folyósítása iránt.

Minisztertanács az Országos Árvízvédelmi Kormánybiztosság részére negyvenmilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁵⁸

71

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az Országos Erdei Alap kezelésében lévő bombasérült házingatlanok helyreállítási költségeinek fedezésére

19 000 000 pengő hitel folyósítása iránt.

Minisztertanács az Országos Erdei Alap kezelésében lévő bombasérült házingatlanok helyreállítási költségeinek fedezésére tizenkilencmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁵⁹

72

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Szovjetuniónak teljesítendő mezőgazdasági jóvátételi szállításokra 600 milliárd pengő hitel folyósítása iránt.

⁵⁷ A Mezőgazdasági Szakoktatási Tanács (5690/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. július 25.) a földművelésügyi miniszter szakoktatási tanácsadó szerve volt. A 126 680/1946.F.M.X.1. sz. előterjesztésében javasolta a miniszter a tanács kiegészítését. Egyrészt a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetének, a Mezőgazdasági Szakemberek Országos Szövetségének, a Parasztszövetségnek, a Földmunkás Szövetségnek és a Magyar Mezőgazdasági Művelődési Társaságnak a képviselőit, másrészt az Agrártudományi Egyetem karainak és osztályainak tagjait, az egyetem rektorát, valamint az iparoktatási és kereskedelmi szakoktatási főigazgatóját jelölte meg, mint akiknek részt kellene venniük a tanács munkájában. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 2900/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 30.

⁵⁸ Számnélküli előterjesztésében a földművelésügyi miniszter utalt arra, hogy az 1946. január 5-én tartott minisztertanácsi ülés (78. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pont) árvízvédelmi anyagok és felszerelések, illetve üzemanyagok beszerzésére tízmilliárd pengőt bocsátott rendelkezésére. Az azóta eltelt idő alatt bekövetkezett négy-ötszörös drágulás miatt azonban nem képes kifizetni a már megrendelt anyagokat. Ezért kérte újabb negyvenmilliárd pengő hitel engedélyezését.

⁵⁹ 103 005/1946.F.M.V/1. sz. előterjesztésében utalt arra, hogy az 1945. október 30-án tartott minisztertanács (64. sz. jegyzőkönyv 31. napirendi pontja közölve: DMB mt. jkv. B) kötet, 507. p.) 3 890 000 pengőt engedélyezett az Országos Erdészeti Alap bombasérült hivatali helyiségeinek helyreállítására. Az időközben bekövetkezett áremelkedések miatt azonban képtelen befizetni a győri és szombathelyi székházak javítását. Erre kért még tizenkilencmillió pengő hitelt.

10. 1946. március 8.

Minisztertanács a Szovjetuniónak teljesítendő mezőgazdasági jóvátételi szállításokra hatszázmilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁶⁰

73

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a hadizsákmány címén zárolt vetőmagkészleteknek a zárlat megszűnése esetében történő igénybevétele tárgyában.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Ami nem használható mezőgazdasági vetőmagul, azt a közellátás részére igényli.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶¹

74

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Seemann Ferencnek a VII. fizetési osztályba leendő kinevezése iránt.

Minisztertanács Seemann Ferencnek a VII. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.

75

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Lakatos Tibornak a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába [erdőmérnök] való kinevezése iránt.

Minisztertanács Lakatos Tibornak a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezéséhez hozzájárult.

⁶⁰ A 80 992/1946.F.M.IV.1. sz. előterjesztésében bejelentette a miniszter, hogy a Szovjetunió részére tervezett mezőgazdasági jóvátételi szállításokra (vetőmagvak, gyümölcsfacsemetek, szőlővesszők) 1946. január 21-én a minisztertanács (81. sz. jegyzőkönyv 22. napirendi pont) 105 milliárd pengő hitelkeretet állapított meg. Jelezte egyben, hogy az áremelkedések miatt ez az összeg megközelítőleg sem lett elegendő. A megrendelt magvak, gyümölcsfák stb. értéke az adott időpontban 565 milliárd pengő volt. Ezért kérte további 600 milliárd pengő hitel engedélyezését.

⁶¹ A 81 025/1946.F.M.IV.1. sz. alatt bejelentette a miniszter, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság még 1945 novemberében kereskedők tulajdonát képező, a Vörös Hadsereg által hadizsákmányként lefoglalt különböző vetőmagvakat bocsátott a Földművelésügyi Minisztérium rendelkezésére. Ezek átadása szóbelileg, de azzal a kikötéssel történt, hogy az eredeti tulajdonos cégek bevonása nélkül a Szovjetunió részére történő jóvátételi vetőmagszállításba kell beleszámítani. A jóvátételi szállításokat lebonyolító Magyar Árucserforgalmi Intézet Rt.-nek át is adta a tárca – és az jórészt már kiszállítás alatt volt.

A vetőmagvak eredeti tulajdonosai, tudomást szerezve erről az ügyről, követelték a magvak átadását, illetve ellenértékük kifizetését. A minisztérium – tekintettel a jóvátétel teljesítésére átvett vetőmagvakra és a belföldi vetőmagszükséglet fedezésére, javasolta a tulajdonosok igényeinek mellőzését. Rendelettervezetet készített – amelyben bizonyos térítést helyezett kilátásba a volt tulajdonosok részére, másrészt a saját maga számára tartotta fenn annak az eldöntését, hogy a magvakat esetleg visszaszolgáltatók-e, kizárta egyben e hatáskörének bírói vagy más hatóság-nál való esetleges megtámadását.

A rendelet azonban az előterjesztésben jelzett formában nem jelent meg. A 4650/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 1.) intézkedett — érintve a fent jelzett kérdéskört — a fegyverszüneti egyezményben vállalt egyes kötelezettségek végrehajtása során keletkezett kártérítési igényekről.

10. 1946. március 8.

76

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter*: A Gazdasági Főtanácsban a földművelésügyi tárca nincs képviselve, pedig [olyan] gazdasági intézkedések is történnek, amelyek a földművelésügyi tárcát érintik. Szükséges, hogy legalább a tárgysorozatot kapja meg és ezen az alapon kérhesse esetről-esetre jelenlétét, amikor őt érdeklő kérdésekről lesz szó.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A tárgysorozatot kézbesítetteti fogja.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶²

77

Iparügyi miniszter [képviseletében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát a bányák és egyéb iparvállalatok támogatására 31 704 175 509 pengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a bányák és egyéb iparvállalatok támogatására harmincegymilliárd hétszáznegymillió százhetvenötezer ötszázkilenc pengő folyósításához hozzájárult.⁶³

78

Iparügyi miniszter [képviseletében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát az OVIRT részére 700 millió pengő államkölcson folyósítása tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Nem lenne szükség államkölcsonre, ha az állami intézmények megfizetnék adósságaikat az OVIRT-nak.

Iparügyi miniszter [képviseletében Kelemen államtitkár]: Bejelenti, hogy az előterjesztést leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁴

⁶² A Gazdasági Főtanácsról szóló 12 090/1945. ME sz. rendelet (MK 1946. január 9.) 2. §-a szerint a Gazdasági Főtanács elnöke a miniszterelnök lett, tagja pedig az iparügyi és a közlekedésügyi miniszter volt. Ugyanez a § azonban kimondta azt is, hogy a tanácskozásban való részvételre a főtanács más minisztert is meghívhatott és szakértőt is meghallgathatott. A Gazdasági Főtanács rendeletkibocsátási jogköréről szóló 230/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 9.) 1. §-ának III. pontjában kimondottan felsorolta azokat a gazdasági ügyeket, amelyekkel kapcsolatban a földművelésügyi miniszterrel egyetértve intézkedhetett.

A 3650/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. április 3.) módosította a Gazdasági Főtanács összetételét s kimondta, hogy a pénzügyminiszter és a közellátásügyi miniszter is tagja a főtanácsnak. Feltételezhető, hogy a földművelésügyi miniszter megjegyzése éppen e kiegészítés előkészítésével állt kapcsolatban.

⁶³ Az 516/VIII/1946.Ip.M. sz. előterjesztés szerint a minisztérium 1945-ben a bányák és iparvállalatok támogatására összesen négy milliárd pengő kapott. A széntermelés folyamatosságának fenntartása érdekében — főleg munkabérekre — ténylegesen harmincöt milliárd hétszáznegymillió százhetvenötezer ötszázkilenc forintot fizetett ki. A két összeg közötti különbség felhasználásának jóváhagyását kérte a miniszter a minisztertanácstól.

⁶⁴ A 13 315/XII/1946.Ip.M. sz. előterjesztés a teljesen kincstári tulajdonban volt és az iparügyi miniszter felügyelete alatt állott Országos Villamosművek Rt. részére a késedelmesen befizetett — és korábban alacsonyán megállapított — villamosegységárák következtében előállt pénzhiányon kívánt segíteni az államkölcsonnel.

79

Iparügyi miniszter [képviseletében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát néhai Kardos Géza [altiszt] özvegye részére a törvényszerű özvegyi nyugellátás 50%-ával felérő kegydíj engedélyezése iránt.

Minisztertanács néhai Kardos Géza özvegye részére a törvényszerű özvegyi nyugellátás 50%-ával felérő kegydíj folyósításához hozzájárult.

80

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter előterjeszti javaslatát kereskedelmi középiskolai tanulók ösztöndíjának fedezésére 20 millió pengő hitel folyósítása iránt.

[Nagy] Miniszterelnök: Kevésnek találja a 20 millió pengő hitelt és kéri a kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztert, hogy előterjesztését helyesbítse és vegye le a mai nap tárgysorozatáról.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter leveszi javaslatát és újból fogja előterjeszteni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁵

Minisztertanács 14 óra 30 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépelt tisztázat, a minisztertanács jegyőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet.

A miniszterek az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a jegyzőkönyvön Dulin Jenő, Dobi István, Kelemen Gyula, Bereczky Albert, Sárkány József, Molnár Erik és Balogh István hitelesítő kézjegye.

A jegyzőkönyv mellékleteként megtalálható a 3., az 5-6., a 8., a 10., a 14., a 16-20., a 22-25., a 29-51., az 54-73. és a 77-80. sz. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

⁶⁵ A 6765/1946./I./4.K.Sz.M. sz. előterjesztésében jelezte a miniszter, hogy 1938-1944-ben 240 kereskedelmi középiskolai tanulót támogatott a kormány ösztöndíjjal, 80 pengőt kaptak a tanulók. A támogatottak számát 200-ban és az összeget 100 000 pengőben javasolta megállapítani. Jelezte egyben, hogy ez az összeg az iskolai tandíj és más befizetés mellett – a tanszerek beszerzésére már nem adott lehetőséget.

A kérdésre az adott kormány idején, a miniszter ígérete ellenére, már nem tértek vissza.

11. 1946. március 14.

[11.] 94.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi március hó 14. napján délelőtt 11 óraker Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, B. Szabó István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Nagy Imre belügyminiszter képviselőjében Dulin Jenő államtitkár, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Antall József újjáépítési miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter képviselőjében Kemény György államtitkár, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Bán Antal iparügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében Bereczky Albert államtitkár, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülését. Bejelenti, hogy mielőtt a tárgysorozatra térne, néhány szót szeretne mondani a minisztertanácsi elnöki székéből is az elmúlt hetekben lezajlott politikai válság és annak megoldása felől. Ismeretes már a sajtó és a rádió útján, de politikai körökben elterjedt hírek alapján is, hogy ez a válság, amely meglehetősen nyugtalanította a magyar közéletet, a pártok vezetőinek józansága és az együttműködésre való szándéka alapján megoldódott. Úgy érzi, meg kell állapítania, hogy ennek a válságnak a megoldása méltán illeszkedik a magyar demokrácia államvezetésének azok mellé a politikai cselekményei mellé, amelyek a nemzet jó hírét, a demokratikus kormányzás jó és kedvező megítélését a külföldön eddig is elősegítették. Reméljük azt, hogy ez a válság, amelynek megoldásában nem csak a hivatalos formák, hanem meglehetősen sok őszinteség is van, lehetővé fogja

tenni hosszabb időre a magyar kormány nyugodt munkáját, amelynek főleg a gazdasági kérdések megoldására kell irányulni. Szeretné megmondani minisztertársainak még egyszer, a megegyezésben nem csak nem látott semmi kényszeredettséget, nem látott semmi olyan momentumot, amelynek az utóíze nyugtalaníthatná a magyar politikai életet. Őszintének tartja és az a meggyőződése, hogy lehetővé válik a magyar politikai élet eredményeinek gyarapítása ennek a megegyezésnek az alapján.¹

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Egy kérdést szeretne feltenni. Mi történjék azokkal a tisztviselőkkel, akiket népitételek alapján elbocsátanak.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A napokban a pártok vezetőivel fognak beható tanácskozásokat folytatni. Az ő propozíciója az lesz, hogy meg kell az illetőket egyenként is nézni a B-listáig is, és ahol nem reakciós tisztviselőről van szó, azokban az esetekben megtalálják majd a megfelelő megoldást.²

Felkéri dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések megtételére.

[2] 1

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Miniszterelnökség részére beszerzendő bútorok költségeire 250 millió pengő hitel folyósítása iránt.

Minisztertanács a miniszterelnökség részére beszerzendő bútorok költségeire kettőszázötvenmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.³

[3] 2

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Magyar Központi Statisztikai Hivatal részére a hadi- és polgári gondozottak összeírásával kapcsolatos költségekre 9 272 330 pengő hitel folyósítása iránt.

Minisztertanács a hadi- és polgári gondozottak összeírásával kapcsolatos költségekre kilencmillió kettőszázhetvenkettőezer háromszázharminc pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁴

¹ Lásd a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és jegyzeteit, valamint az a) mellékletét.

² Lásd a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 4. jegyzetét; továbbá lásd a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és jegyzeteit; a [44.] 127. sz. jegyzőkönyv 18. és az [52.] 135. sz. jegyzőkönyv 53. napirendi pontját.

³ A 2315/1946. ME sz. előterjesztés a Miniszterelnökségnek a parlament épületébe való átköltözésével hozta összefüggésbe a bútorvásárlást.

⁴ A 11 983/1945. ME sz. előterjesztés utalt arra, hogy az 1945. október 25-én tartott minisztertanács ülés (62. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pont, közölve DMB mt. jkv. B) kötet 426. p.) már engedélyezett erre a célra 1 030 000 pengőt; a pénz értékének romlása következtében kérte ennek kiegészítését.

11. 1946. március 14.

[4] 3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Sobor Ede pénzügyi tanácsosnak a Magyar Közigazgatási Bírósághoz tanácsjegyzővé való kinevezése iránt.

Minisztertanács dr. Sobor Ede pénzügyi tanácsosnak közigazgatási bírósági tanácsjegyzővé való kinevezéséhez hozzájárult.

[5] 4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a kormánynak a zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok, vagy baloldali magatartás folytán elvesztett üzlethelyiségek, berendezési (felszerelési) tárgyak, valamint áru- és anyagkészletek visszabocsátására vonatkozó rendelkezések módosítása és kiegészítése tárgyában készült rendelettervezetét.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵

[6] 5

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a román művészeti bizottság fogadásának költségeire 300 millió pengő hitel folyósítása iránt.

Minisztertanács a román művészeti bizottság fogadásának költségeire háromszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁶

[7] 6

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát az Új Magyarország című hetilap támogatására 242 millió adópengő hitel folyósítása iránt.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A jövőben ezeket a támogatásokat meg kell nézni.

Minisztertanács az Új Magyarország című hetilap támogatására kétszáznegyvenkettőmillió adópengő hitel folyósításához hozzájárult.⁷

⁵ Előzményéről lásd a 71. sz. jegyzőkönyv 13. és 52., a 73. sz. jegyzőkönyv 40., a 75. sz. jegyzőkönyv 68. és a 78. sz. jegyzőkönyv 55. napirendi pontját.

A jegyzőkönyv mellett csak a rendelet tervezete található. Ez a 7590/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. szeptember 11.) 8. §-ának és a 11 310/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 30.) 2. §-ának hatályon kívül helyezésére, illetve az ezekben foglalt intézkedések pótlására vonatkozó rendelkezéseket tartalmazott. A kiegészítés, illetve a módosítás a javak visszaigénylésével kapcsolatos jogok kiszélesítésével, illetve korlátaival foglalkozott. Lásd a 3060/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 20.

⁶ Előzményéről lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 115. napirendi pontját és jegyzetét. Lásd még a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

⁷ Boldizsár Iván az Új Magyarország c. lap főszerkesztője március 8-án kelt levelében kérte a miniszterelnököt a Külügyminisztérium félhivatalos jellegű hetilapjának támogatására. Előadta, hogy a lap egy számának előállításának költsége 71 600 000 adópengőt tett ki, bevétele viszont mintegy 20 millió adópengőt jelentett. Hangsúlyozta, hogy a lap jelentősége a béketárgyalások előtti hónapokban különösen fontossá vált – s különös lett volna anyagiak miatti kényszerű megszüntetése, miközben angol és orosz nyelvű kiadásai éppen ekkor jelentek meg.

[8] 7

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Antalfy Manó budapesti büntető törvényszéki másodelnök részére szolgálaton kívül töltött idejéből 10 évnél és 5 hónapnál a nyugdíjba beszámítható szolgálati idejéhez történő hozzászámítása iránt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸

[9] 8

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Fővárosi Közmunkák Tanácsa 44 000 000 pengő hitelkérelmét. Ez az összeg a tanács alkalmazottainak élelmezési váltsága költségvetését van hivatva fedezni.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanács részére negyvennégymillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

[10] 9

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Fővárosi Közmunkák Tanácsa 2 026 000 000 pengő kölcsön engedélyezése iránti kérelmét. Az összeg a személyi járandóságokra, alapkezelési költségekre és dologi kiadásokra szolgál.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsa részére kettőmilliárd huszonhatmillió pengő kölcsön folyósításához hozzájárult.⁹

[11] 10

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Fővárosi Közmunkák Tanácsa 146 000 000 pengő hitel engedélyezése iránt benyújtott kérelmét. Ez az összeg a tanács alkalmazottainak drágasági segélyére, közlekedés és lakásadó megtérítésére szolgál.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsa részére egyszáznegyvenhatmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

[12] 11

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a miniszterelnökségi gépkocsik üzemeltetésére 300 millió pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács a miniszterelnökségi gépkocsik üzemeltetésére háromszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

⁸ Dr. Ries István igazságügyminiszter saját kezűleg aláírt 27 499/1945. sz. előterjesztésében kérte nevezett ügyvédként eltöltött idejének a bírósági szolgálati idejéhez való hozzászámítását.

⁹ A szám nélküli előterjesztés szerint az „alapkezelési költség” a székház fenntartására és a Szent Margit-sziget rendben tartására volt szükséges.

11. 1946. március 14.

[13] 12

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a köztársasági elnök hivatalának március havi kiadásaira 20 300 000 000 pengő hitel engedélyezése iránt.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Annak idején kimondatott, hogy végleges költségvetést kell csinálni, miután azonban ez az összeg már ki van fizetve, tehát most utólag mégiscsak elő kell terjeszteni. Kéri azonban hogy a jövőben fixírozzák a kérdést és tegyék vágányra a dolgot. Meg kell csinálni a költségvetést, mert nem lehet minden héten foglalkozni azzal, hogy újabb és újabb összegeket kér a köztársasági elnök hivatala. Most például itt van 20 milliárd pengős hitelkérlemük, amiről nem tudjuk, hogy benne volt-e ebben az összegben, vagy sem a korábbi 4 milliárdos kérelem.

Minisztertanács a köztársasági elnök hivatala részére húszmilliárd háromszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

[14] 13

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Kaffka Péter miniszteri tanácsosnak a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál miniszteri osztályfőnöké, a IV. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Kaffka Péter miniszteri tanácsosnak miniszteri osztályfőnökké leendő kinevezéséhez hozzájárult.¹⁰

[15] 14

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozatban 5. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.¹¹ Közléleképpen azonban megemlíti, hogy tájékoztatást kaptak a bizottságtól, hogy az olaj vonatkozásában olyan kedvező fordulatot vett a szerződés ügye, hogyha ennek az alapján köthető meg a szerződés, olyan lesz, ami rendkívül előnyös és a magyar közvélemény minden rétege felé is nyugodtan lehet képviselni. Az olajnál voltak súlyos aggodalmak és ezek elhárultak és ez precedens lesz a többi szerződéseknél is.¹²

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

¹⁰ Kaffka Péter (1899-?) mérnök. 1944 októberében miniszteri tanácsosi címet kapott. A Fővárosi Közmunkák Tanácsánál és az Országos Építésügyi Kormánybiztosságnál volt ekkor műszaki osztálytanácsos.

¹¹ A miniszterelnöki előterjesztéseket összefogó borítólapon 5. sorszám alatt a Magyar-Szovjet Polgári Légiforgalmi Társaságra vonatkozó egyezményről volt szó. Lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pontját.

¹² Lásd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 60. és a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 63. napirendi pontját.

[16] 15

[Ries] *Igazságügyminiszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi, mert a külügyminiszter hasonló javaslattal élt.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹³

[17] 16

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát az 1946. évi közjegyzői kamarai önkormányzati választások tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁴

[18] 17

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Szegszárdy József, a budapesti népbírószékhez beosztott budapesti kerületi járásbírószéki telekkönyvvezetőnek a tényleges szolgálatban létszámfeletti minőségben való visszatartása iránt.

Minisztertanács Szegszárdy Józsefnek a tényleges szolgálatban való visszatartásához hozzájárult.

[19] 18

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Molnár József volt budapesti ítélőtáblai irodasegédtisztnek a VIII. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő nyugdíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács Molnár József volt budapesti ítélőtáblai irodasegédtiszt jóvátételéhez hozzájárult.

[20] 19

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a vádtanács megszüntetéséről és a sajtóeljárás gyorsításáról. Kéri a minisztertanács hozzájárulását, hogy a törvényjavaslatot tárgyalás végett a Nemzetgyűlés elé terjeszthesse.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Nem emlékszik, hogy látta-e ezt a javaslatot.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Szét lett küldve.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A törvényjavaslatot helyesnek tartja és kívánatos is, azért mégis szükséges, hogy az ilyen — bizonyos mértékben politikai természetű — javaslatokat a pártok is megkapják.

¹³ Lásd a jelen jegyzőkönyv 50. napirendi pontját.

¹⁴ T.928/1946.Ig.M. sz. előterjesztésében a miniszter javasolta kizárni az 1946-ban esedékes közjegyzői kamarai választásokból azokat, akiket az igazoló bizottság akár jogerős, akár jogerőre még nem emelkedett határozatokkal bármilyen büntetéssel sújtott. A kizárás nem csak a megválaszthatóságra, hanem a választásban való részvételre is vonatkozott. Az előterjesztés mellett megtalálható a miniszter kísérőlevele és a rendelet tervezete. Lásd a 2990/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 20.

11. 1946. március 14.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Gondoskodni fog arról, hogy minden párt megkapja a javaslatot még a nemzetgyűlési tárgyalás előtt.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁵

[21] 20

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozatban 1. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.¹⁶ Bejelentése van egy korábbi minisztertanácsi határozat folytán. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság által elrendelt létszámcsökkentés végrehajtása során rendelettervezetet terjesztett a minisztertanács február 22-iki ülése elé. A minisztertanács a rendelettervezetet elfogadta azzal a megszorítással, hogy rendelkezéseit egyelőre egy hónap időtartamra lehet alkalmazni. Amennyiben a létszámcsökkentés három hét alatt nem történne meg, a rendelet hatályának meghosszabbításához a minisztertanácshoz előterjesztést kell tennie. A három hét letelt és a létszámcsökkentés még nem történt meg, és ezért kéri a minisztertanács állásfoglalását. A létszámcsökkentéssel kapcsolatos pénzügyi kiadások tekintetében hozzá intézett kérdésre adott válaszát abban összegezi, hogy az átmeneti viszonyba helyezett tisztek, tiszthelyettesek stb. összes javadalmazásának és a tényleges viszonyba helyezett javadalmazásának különbsége összesen 41 milliárd pengőt tesz ki.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A határozatban nem egészen ez volt. A minisztertanácsi határozat úgy szólt, hogy három héten belül a honvédelmi miniszter javaslatot terjeszt a minisztertanács elé arra nézve, mi legyen ennek a kérdésnek a végleges rendezése. A három hét letelt és semmi intézkedés nem történt.

¹⁵ A törvényjavaslattal kapcsolatos előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

A törvényjavaslat a vádtanács megszüntetéséről, a sajtóeljárás gyorsításáról és az államfogházbüntetés megszüntetéséről szólt. A vádtanácsot az 1896. évi XXIII. törvénycikkbe iktatott bünvádi perrendtartás hozta létre. Három bíróból állt. A vádirat elleni kifogás a kapcsolatos intézkedés tárgyalására hivatott szerv volt. Megszüntetésével a hatáskörébe utalt tennivalók a törvényszéknek az elnök által erre kijelölt külön tanácsa elé kerültek. A vádlott több lehetőséget kapott álláspontjának kifejtésére, képviselőtére.

A sajtóeljárásra vonatkozó rendelkezés esetében is a bünvádi perrendtartás több részének hatályon kívül helyezésére került sor.

Az államfogházbüntetés a büntetőtörvénykönyv szerint megsemmisítő hatással nem járó fogság volt, az elítéltet csak a szabadságától fosztotta meg, de munkát nem végeztehettek vele. A közfelfogás szerint a vádlottat meg nem bélyegző politikai és társadalmi bűncselekmények esetében szabták ki. Megszüntetésével ezek a foglyok is rendes fogházi büntetést kaptak.

A vádtanács megszüntetéséről, a sajtóeljárás gyorsításáról és az államfogházbüntetés megszüntetéséről szóló 1946. évi XIV. tc.-t 1946. június 26-án hirdették ki.

¹⁶ A honvédelmi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólappal, vagy más honvédelmi irromány nem található a jegyzőkönyv mellett, így nem állapítható meg, hogy mi volt a tárgya az 1. sorszám alatti előterjesztésnek.

11. 1946. március 14.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: Annak idején javaslatot tett, hogy egy évig maradjanak meg ezek a tisztek stb. Egyelőre valamit kell adni azoknak az embereknek, akik nem önhibájukból nem szolgálnak, hanem mert a honvédség létszámában nem férnek el. A minisztertanács nem oly döntést hozott, mint amit a közlekedésügyi miniszter úr kifogásol. A jegyzőkönyvből megállapítható, mi volt a határozat.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: Egyeztetni kellene a katonai eljárást a polgári eljárással, nehogy a honvédség más szempontok szerint legyen kezelve.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: Az emberek kinn vannak az utcán, a polgári vonalon pedig eddig még csak népítéletszerű dolgok történtek. Az átmeneti viszonyt ezek részére egy hónapig még fenn kell tartani, és ilyen értelmű javaslatot terjeszt elő. Nem tehet arról, hogy a kormány még nem állapodott meg a többi kérdésre vonatkozólag.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁷

[22] 21

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti 40 587/1946. számú javaslatát a bányanyugbér-felár tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁸

[23] 22

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti egyes lakásügyi eljárási szabályok módosítása és kiegészítése tárgyában készült minisztériumi rendeletervezetet.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁹

¹⁷ Előzményéről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 26. napirendi pontját. Lásd továbbá a [18.] 101. sz. jegyzőkönyv 109., a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 47., valamint a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 31. napirendi pontját.

¹⁸ Előzményéről lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 14. napirendi pontját. Lásd a 3010/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 20.

¹⁹ 53 571/1946.N.M.III. sz. előterjesztésében bejelentette a miniszter, hogy hosszabb idő óta foglalkozik egy egységes lakásügyi jogszabály előkészítésével. Kidolgozása azonban — a tárcákkal való egyeztetések miatt is — hosszabb időt vett igénybe, ezért javasolta az eljárási kérdések átmeneti szabályozását. Megállapította, hogy a 100/1943. ME sz. rendelet (MRT 1943. január 5., 7–15. pp.) 7. §-a lakások igénybevétele és a bérlők kijelölését a járási főjegyző, illetve a polgármester hatáskörébe utalta, de rögzítette azt is, hogy a 34/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. február 10.), valamint az ezt kiegészítő 404/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 13.) a háborús viszonyok folytán elhagyott lakásokat kivette az említett alaprendelet hatálya alól és kiutalásukat stb. a községi, illetve a városi lakáshivatal hatáskörébe utalta. E hivatalok döntése ellen a népjóléti miniszterhez lehetett jogorvoslatért folyamodni.

Ugyanakkor Budapesten a lakásügy a kerületi előljárárság, illetve a mellette működő lakáshivatalhoz tartozott. Ennek határozata ellen a polgármesterhez lehetett folyamodni.

11. 1946. március 14.

[24] 23

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozatban 2. sorszám alatt szereplő előterjesztését leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁰

[25] 24

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát bukaresti utazásával felmerült kiadások fedezésére 6 500 000 P hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács a népjóléti miniszter és kísérete bukaresti utazásával kapcsolatban felmerült kiadások fedezésére hatmillió ötszázezer pengő hitel folyósításához hozzájárult.²¹

[26] 25

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát gabona vásárlására 285 milliárd pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács gabona vásárlására kettőszáznyolcvanötmilliárd pengő hitel engedélyezéséhez hozzájárult.²²

Ezt az eltérő gyakorlatot kívánta — elsősorban Budapest gyakorlatára tekintettel — rendezni. Javasolta Budapestre nézve egy Lakásügyi Döntőbizottság felállítását, amelynek a lakáshivatalok határozatával szembeni észrevételek esetén döntési jogot kívánt biztosítani. Javaslatra értelmében a három tagú bizottság elnökét a népjóléti miniszter, két további tagját pedig a polgármester nevezte meg.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete – amely több további részletkérdést is szabályozott. Lásd a 3130/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. március 21.), illetve az ezt helyesbítő, a MK 69. számában megjelent közleményt.

²⁰ A népjóléti miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon 2. sorszám alatt a magánjogi nyugdíjak megállapításáról, valamint a vállalati nyugdíjpénztárakkal kapcsolatos egyes kérdések szabályozásáról szóló 410/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 19.) módosítására és kiegészítésére vonatkozó javaslat szerepel. Az említett rendelettel csaknem egy időben a kollektív szerződések tárgyában kiadott 490/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 17.) úgy intézkedett, hogy a munkabérek nem csak pénzbeli, hanem természetbeni juttatásokból is állnak. A javaslat ezt a szempontot kívánta érvényesíteni a nyugdíjak megállapításánál is. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a vonatkozó előterjesztés, és a rendelet tervezetének két változata. Március 22-én kelt levelében Molnár Erik közölte a minisztertanáccsal, hogy az adott kiegészítést saját végrehajtási rendeleteként fogja kiadni. Levele mellékleteként bemutatta a rendelkezés tervezetét is – ez azonban a közlönyben nem jelent meg.

²¹ 5446/1946.N.M.Eln. sz. előterjesztésében jelezte a miniszter, hogy a román egészségügyi miniszter 1945 augusztusában tett látogatásának viszonzásaként 1945 decemberében Bukarestbe utazott. Ennek költségei jóval meghaladták az eredetileg rendelkezésére bocsátott összeget, ezért kérte a póthitel engedélyezését. A romániai látogatásról Cseh-Szombathy László államtitkár készített beszámolót. Lásd MOL XIX-A-1-e 1.doboz IV/2. 240–241. pp.

²² 3272/1946.K.M. sz. előterjesztésében kérte a miniszter a vámgabona forgalmáról szóló 90 400/1946. KM sz. rendelet (MK 1946. március 3.) értelmében felvásárlásra kerülő gabona vételárának kiutalását. Jelezte, hogy az 1946. március 3-án záródó hétre vonatkozóan a vámórló malmok üzemben tartói által bejelentett vámgabonát fogja megvásárolni – és a rendeletben

[27] 26

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti az UNRRA kiküldöttek ellátásának költségeire 600 millió pengő hitel iránti kérelmét.

Minisztertanács az UNRRA kiküldöttek ellátásának költségeire hatszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.²³

[28] 27

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Vörös Hadsereg negyedik negyedévi ellátására 1337 milliárd pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács a Vörös Hadsereg negyedik negyedévi ellátására egybillió háromszázharminchétmilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁴

[29] 28

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát begyűjtési költségekre 2500 millió pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács begyűjtési költségekre kettőmilliárd ötszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁵

megállapított áron kifizetni. Az említett rendelet mázsánként 820 000 pengőben szabta meg a búza és a rozs árát, az árpa és a kukorica árát pedig 750 000 pengőben. Azért tartotta szükségesnek és sürgősnek az intézkedést, mert a mezőgazdasági árak állandó mozgása a vámgabona birtokosainak rendkívüli hasznot juttatott, amelyet a következőkben az állam számára kívánt biztosítani. 3000 vagon gabonát akart felvásárolni, amelynek áremelkedése — mint mondta — nem fogja zavarni a gazdálkodást, az államkincstár számára viszont a befektetés gyors megtérülését ígérte.

²³ Előzményéről lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját és jegyzetét.

²⁵ 310/1946.K.M. sz. előterjesztésében a miniszter bejelentette, hogy Szegedy-Maszák Adár washingtoni követtől kapott távirat szerint az UNRRA képviselőiben 9 külföldi személy fog Magyarországra érkezni. Összesen azonban 25 tagja lesz a bizottságnak, akiknek az ellátásáról, elhelyezéséről Magyarországnak kell gondoskodnia. Egyben jelezte, hogy Cradock úr, az UNRRA londoni kiküldöttje, budapesti tartózkodása alkalmával kifejtette, hogy mivel az UNRRA segélye közellátási vonatkozású, a bizottság elhelyezéséről, ellátásáról a Közellátásügyi Minisztérium lenne leginkább alkalmas gondoskodni.

Kijelentette a miniszter, hogy a szállításra kerülő közellátási cikkek túlnyomó részét ártérites ellenében fogja a lakosságnak kiosztani, így a bizottság ellátására szükséges összeg egy idő után rendelkezésére fog állni, de az induláskor 600 millió pengő kölcsönre van szüksége.

²⁴ A 2826/1946.K.M. sz. előterjesztésből kitűnik, hogy az 1945. évi IV. negyedévi ellátási költségekről volt szó. A korábban e célra már rendelkezésére bocsátott 209 887 millió pengőn felül kérte a jelzett összeg rendelkezésre bocsátását.

²⁵ A 2724/1946.K.M. sz. előterjesztés szerint a beszolgáltatásra került termény szállításával, a termelési miniszteri biztosok kiküldésével kapcsolatban merült fel a jelzett költség. Tíz tehergépkocsit harminc munkanapon át kívánt bérelni a szállításokra.

11. 1946. március 14.

[30] 29

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton 5. sorszám alatt szereplő előterjesztését leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁶

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Szükségesnek tartja megemlíteni, legutóbb a közellátásügyi miniszter úr egy rendeletét elfogadta a minisztertanács azzal, hogy az igazságügyminiszterrel meg kell állapodni a szövegben és a rendelet megjelent anélkül, hogy az igazságügyminiszterrel letárgyalták volna.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Tárgyaltak az Igazságügyminisztériummal, talán az igazságügyminiszter nem tud róla. Az igazságügyminiszter csak a kihágási eljárás keretei között akart maradni, ő pedig szigorúbb feltételeket kért, mert anélkül nem tudja a beszolgáltatást biztosítani.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁷

[31] 30

[Antall] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti a lakáshelyreállítási költségek megállapítására irányuló kérelem beadási határidejének meghosszabbítása tárgyában készített rendelettervezetet. Hozzáfűzi, hogy az igazságügyminiszternek kifogásai voltak a szövegezés ellen és megegyeztek egy átszövegezésben. A határidőt április hó 30. napjában jelöli meg.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁸

²⁶ A közellátásügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon 5. sorszám alatt a közellátással kapcsolatos rendeletekbe ütköző kihágási ügyekben eljáró hatóságok hatáskörének újabb szabályozására vonatkozó javaslat szerepel. A borítólapon megtalálható a minisztertanácsi előterjesztés és a rendelet tervezete is.

A szám nélküli előterjesztés utalt a közélémezés biztosításáról szóló 295/1945. ME sz. rendeletre (MK 1945. február 27.) és a beszolgáltatásról, a mezőgazdasági termelők iparcikkal való ellátásáról intézkedő 4040/1945. ME sz. rendeletre (MK 1945. július 1.), amelyek részben a rendőrség, részben pedig a közigazgatási hatóság hatáskörébe utaltak bizonyos közellátási kihágási ügyeket. Így bizonyos jogbizonytalanság alakult ki az eljárást illetően – ez pedig a közellátás szempontjából nem kívánatos helyzetet teremtett. Olyan megoldást javasolt a miniszter, hogy a közellátásügyi rendeletek végrehajtása során keletkezett kihágások nagyobb részben a közigazgatási hatóságok ügyintéző tevékenységének keretébe tartozzanak. Ezzel szemben a rendőrség tevékenysége csupán az ellenőrzésre, illetve a jogszabálysértésre terjedjen ki. Külön hangsúlyozta, hogy a közellátási ügyekben való túlzott eljárás elvonná a rendőrséget a közbiztonsági, rendészeti és büntetőügyi tennivalóitól. A kérdéstről lásd még a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 9. napirendi pontját.

²⁷ A megjegyzés feltehetőleg a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 24. napirendi pontjával állt kapcsolatban.

²⁸ A 61 050/1946. U.M. sz. levél mellett csak a rendelet tervezete található. Lásd a 3000/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 17.

[32] 31

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Posta részére beszerzendő 6 db 15 kW-os rádió távíró adó, 1 db 8 kW-os műsorszóró és adó beszerzési költségeire, valamint a Lakihegyen épülő 314 méteres antennatorony építésével felmerülő kiadások fedezésére 3 750 000 000 pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács a Magyar Posta részére beszerzendő 6 db 15 kW-os rádió távíró adó, 1 db 8 kW-os műsorszóró és adó beszerzési költségeire, valamint a Lakihegyen épülő 314 méteres antennatorony építésével felmerülő kiadások fedezésére hárommilliárd hétszázötvenmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁹

[33] 32

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút üzemköltségeinek megtérítésére 7 048 448 700 pengő, továbbá két Rába híd roncsainak kiemelési munkálataira 330 000 000 pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács a Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút üzemköltségeinek megtérítésére hétmilliárd negyvennyolcmillió négyszáznegyvennyolcezer hétszáz pengő, továbbá két Rába híd roncsainak kiemelési munkálataira háromszázharmincmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.³⁰

[34] 33

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a medvei híd újjáépítési költségeire 8750 millió pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács a medvei híd újjáépítési költségeire nyolcmilliárd hétszázötvenmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.³¹

²⁹ A 205 674/1946.Közl.M.A/2. sz. előterjesztés felhívta a figyelmet arra, hogy a nemzetközi rádiótávíró forgalom a Posta adott időpont szerinti berendezései mellett nem volt biztosítva, elsősorban azért mert a székesfehérvári rádióállomás 6 rádiótávíró adója elpusztult. A Magyar Philips Rt.-nél a posta 3 db hosszúhullámú és 3 db rövidhullámú 15–15 kW-os rádiótávíró adót rendelt meg 1944-es alapáron. Az előterjesztés szerint az 1 db 8 kW-os műsorszóró adó munkálatai a Vacuumtechnikai és Villamossági Rt.-nél, valamint a lakihegyi antennatorony építése ekkor már folyamatban volt.

³⁰ 15 019/1946.Közl.M.I/1. sz. előterjesztésében a miniszter jelezte, hogy az 1946. január 31-én tartott minisztertanács (83. sz. jegyzőkönyv 44. napirendi pont) a Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút részére, az általa 1945 áprilisától 1946 január végéig teljesített szovjet katonai szállítások üzemköltségének megtérítésére 1 108 000 000 pengő hitelt engedélyezett. Az árak és az alkalmazot-
tak fizetésének emelkedése miatt további 7 048 448 000 pengő hitel rendelkezésre bocsátását kérte.

A visszavonuló német csapatok által a Fertővidéki Helyiérdekű Vasút Celldömölk és Eszterháza közötti vonalán felrobbantott kétnyílású Rába-híd s a győri híd roncseltakarítására pedig további 330 000 000 pengő hitelt kért.

³¹ 12 610/1946.Közl.M.V.2. sz. előterjesztésében jelezte a miniszter, hogy az összeg a szóbanforgó építkezés március havi költségét jelentette csak – figyelembe vette viszont az új kollektív

11. 1946. március 14.

[35] 34

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a magyarországi felrobbantott hidak helyreállítási költségeire 490 400 millió pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács a magyarországi felrobbantott hidak helyreállítási költségeire négyszázkilencvenmilliárd négyszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.³²

[36] 35

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Buda és Pest közötti hidak helyreállítási költségeire 202 600 millió pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács a Buda és Pest közötti hidak helyreállítására kettőszáz-kettőmilliárd hatszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.³³

[37] 36

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a dunántúli hídépítésekkel kapcsolatban 11 000 millió pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács a dunántúli hídépítésekkel kapcsolatos költségekre tizenegymilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.³⁴

[38] 37

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Margit híd újjáépítésével kapcsolatban felmerült költségekre 37 250 millió pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács a Margit híd újjáépítésével kapcsolatban felmerülő költségekre harminchétmilliárd kettőszázötvenmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.³⁵

szerződés béremelési kikötéseit és a Gazdasági Főtanács 17/18/1946. sz. rendeletében (MK 1946. február 22.) megállapított 74 pengős kalória-váltásgot.

³² 12 608/1946.Közl.M.V.2. sz. előterjesztésében a miniszter 11 (köztük 4 budapesti) és 25 kisebb hidroncs kiemelési munkáira, úszódaruk, faanyag beszerzésére és fuvarozásra, továbbá 5 vidéki híd újjáépítésére, a munkások élelmezésére kérte március havi költség címén a jelzett összeget.

³³ 12 612/1946.Közl.M.V.2. sz. előterjesztésében a miniszter 5 budapesti híd és az alagút építésének március havi költségeire, az anyagbeszerzésre és a munkások élelmezésére kérte a jelzett összeget.

³⁴ 12 609/1946.Közl.M.V.2. sz. előterjesztésében a miniszter a Vörös Hadsereg által megkívánt dunántúli hídépítések március havi költségére kérte a jelzett összeget.

³⁵ 12 611/1946.Közl.M.V.2. sz. előterjesztésében a miniszter — a fentebb már jelzett budapesti hídépítési munkák költségein kívül — külön kérte a jelzett összeget a Margit híd építésének március havi fedezetére.

[39] 38

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a nyári időszámítás bevezetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁶

[40] 39

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a baloldali politikai magatartás miatt elbocsátott postaalkalmazottak visszavétele tárgyában.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Szeretne egy elvi kérdést feltenni. Mi történik akkor, ha az illetők olyan állásban voltak közben, hogy ott is kapnak nyugdíjat? Sokan kettős nyugdíjat fognak élvezni, ami az állam szempontjából nem kívánatos.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: A rendelet úgy szól, hogy úgy kell tekinteni az elbocsátottakat, mintha közben szolgálatban lettek volna, tehát jár nekik a nyugdíj. De úgy emlékszik, hogy a közellátásügyi miniszter úr által említett esetre is van rendelkezés.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Ebből a szempontból jó volna meg nézni a rehabilitációkat, mert nem kívánatos, hogy valaki kettős nyugellátást élvezzen.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Fel kell hívni az összes miniszter figyelmét arra, hogy a már eddig történt rehabilitációkat vizsgálják felül és amennyiben olyan esetről van szó, hogy más helyen is kapnak nyugdíjat, azt számítsák be.

Minisztertanács dr. Satzinger Frigyes, dr. Kiszely András, Pécsy Vince, Komlói József, Ladányi Gyula, Zsembery Árpád, Takács Lajosné, Neubrand Gyula, Borsos Pál és Diószegi Izidor kinevezéséhez hozzájárult.³⁷

³⁶ A téli és a nyári időszámítás bevezetése ügyében az Európai Belforgalmi Központi Szervezet 1945. október 2-án Brüsszelben konferenciát tartott, amelyen a legtöbb európai állam vasúti igazgatóságainak képviselői részt vettek. Úgy határoztak, hogy a nyári időszámításra május első hétfőjére eső napon, a téli időszámításra pedig az október első hétfőjére eső napon kell rátérni minden országban.

Magyarország — a Közlekedésügyi Minisztérium jelentése szerint — nem kapott meghívót a konferenciára, sőt a határozataról is –, amelyet a Szövetséges Ellenőrző Bizottság angol képviselője 1946. február 27-én küldött meg Vorosilov marsallnak, a magyar hivatalos körök csak késve szereztek tudomást. Így került sor arra, hogy a magyar kormány az általános európai gyakorlattól eltérően vezette be a nyári időszámítást.

A 16 000/1946.Közl.M.I./1. sz. előterjesztés jelezte, hogy a nyári időszámítást március 31. napjának 2. órájától alkalmazzák. Lásd a 3030/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 22.

³⁷ A 206 582/1946.Közl.M.A/1. sz. előterjesztés korábbi sérelmek jóvátételére vonatkozó javaslatot tartalmazott. Dr. Satzinger Frigyeset postaszámvevősi tanácsossá, dr. Kiszely Andrást postafőfelügyelővé, Pécsy Vincét, Komlói Józsefet és Ladányi Gyulát postafőellenőrré, Zsembery Árpádot, Takács Lajosné postaelenőrré, Neubrand Gyulát postaműszaki ellenőrré, míg Borsos Pált és Diószegi Izidor Ferencet I. osztályú postaszakaltiszté javasolta kinevezni.

11. 1946. március 14.

[41] 40

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Radócz Miksa ny. postafőfelügyelő özvegye részére a IV. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő nyugdíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács Radócz Miksa ny. postafőfelügyelő özvegye részére a IV. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő nyugdíj megállapításához hozzájárult.

[42] 41

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti benzin vásárlása 200 milliárd pengő hitel iránti kérelmét.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ezt az előterjesztést tulajdonképpen nem is kellett volna minisztertanácsba hozni, mert csak emelésről van szó.

Minisztertanács benzin vásárlására kettőszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.³⁸

[43] 42

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Ganz Rt. hajógyárban elkészült 2 db 100 tonnás úszódaru megvásárlásának költségeire 875 millió pengő külön hitel igénybevétele iránt.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Felvilágosítást kér, hogy jövedelmezőséggel is jár-e az üzembentartás?

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Természetesen. Szükségesnek tartja itt bejelenteni, hogy állami hídépítő vállalatot is kell létesíteni.

Minisztertanács 2 db 100 tonnás úszódaru megvásárlásának költségeire nyolcszázhetvenötmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

[44] 43

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Auer Pál rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter kinevezése és a párizsi magyar követség vezetésével való megbízatása iránt.

Minisztertanács dr. Auer Pál rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter kinevezéséhez és a párizsi követség vezetésével való megbízatásához hozzájárult.³⁹

³⁸ 15 638/1946-VI/2. sz. előterjesztésében bejelentette, hogy a tavaszi és nyári hónapokra kívánt 2300 tonna benzint felvásárolni és tárolni, de az e célra rendelkezésére bocsátott 44,5 milliárd pengő csak részlegesen lett elegendő, ezért kérte a jelzett összegű hitel engedélyezését.

³⁹ Előzményéről lásd a [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 43. és a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 22. napirendi pontját.

[45] 44

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Külügyminisztérium levéltári és tudományos osztálya részére 150 000 000 pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács a Külügyminisztérium levéltári és tudományos osztálya részére egyszázötvenmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

[46] 45

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát rejtjel-kódex előállítására 80 millió pengő hitel engedélyezése iránt.

Minisztertanács rejtjel-kódex előállítására nyolcvanmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

[47] 46

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Kárász Artúrnak gazdasági fődelegátussá leendő kinevezése tárgyában. Az ügy sürgösségére való tekintettel kéri minisztertársait, döntsék el javaslatát.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A legközelebbi minisztertanács fog határozni ebben az ügyben, mert pártközi értekezlet elé kell vinni a javaslatot.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Bejelenti, hogy előterjesztését leveszi a tárgysorozatról.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁰

[48] 47

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a külképviseletekhez beosztásra kerülő fogalmazási státusbeli tisztviselők számára a diplomáciai, illetve konzuli státusbeli címek ideiglenes használatának engedélyezése tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Ez az előterjesztés minisztertanácsi tárgyalást nem igényel.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* bejelenti, hogy előterjesztését leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴¹

⁴⁰ Előzményéről lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 1., a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 6., a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 26., majd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 58. és a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

⁴¹ Az 1142/1/1946.Küm. sz. előterjesztés arra tett javaslatot, hogy célszerűségi megfontolásból, a nemzetközi szokásoknak megfelelően adjon engedélyt az államfő egyszer s mindenkorra a külképviseletekhez beosztott külügyminisztériumi fogalmazási tisztviselőknek — annak megfelelően, hogy követségen vagy konzuli hivatalnál dolgoznak — a diplomáciai, illetve konzuli cím használatára.

11. 1946. március 14.

[49] 48

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Fekete Ervinnek, dr. Tóth Bélának a miniszteri tanácsosi cím, — dr. Alth Aurélnak a miniszteri osztálytanácsosi cím, Balassa Bélának a konzuli igazgatási tanácsosi cím, — Pongrácz Jenőnek konzuli igazgatási felügyelő cím, Nemes Miklósnak, Kenéz Miklósnak és Horváth Jánosnak a számvevőségi tanácsosi cím adományozása tárgyában.

Minisztertanács dr. Fekete Ervinnek, dr. Tóth Bélának a miniszteri tanácsosi, dr. Alth Aurélnak a miniszteri osztálytanácsosi, Balassa Bélának a konzuli igazgatási tanácsosi, Pongrácz Jenőnek a konzuli igazgatási felügyelői cím, Nemes Miklósnak, Kenéz Miklósnak és Horváth Jánosnak a számvevőségi tanácsosi cím adományozásához hozzájárult.⁴²

[50] 49

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Külföldre Hurcolt Magyar Nemzeti Vagyon Kormánybiztosságának megszüntetése tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter: Itt kolosszális transport-kérdések is lesznek.

Millok Sándor [*miniszterelnökségi*] *államtitkár, hazahozatali kormánybiztos*: Annak idején a minisztertanács úgy határozott, hogy megszünteti Andahá-

⁴² 1320/1–1946. sz. előterjesztésében a minisztérium újjászervezésével kapcsolatban kifejtett munkásságukért javasolta címadományozásban részesíteni a felsorolt munkatársait.

Dr. Fekete Ervin (1906-?) egyetemi tanulmányait Budapesten, Bécsben, Toulouseban és Bristolban végezte. Pénzügyi területen dolgozott, 1943-ban került a Külügyminisztériumba s miniszteri titkárrá nevezték ki. A tárca költségvetési osztályának megszervezése után az osztály vezetésére kapott megbízást.

Dr. Tóth Béla (1897-?) bölcsészdoktori oklevelet szerzett, 1923-ban francia ösztöndíjat kapott, majd a szegedi egyetemen helyettes francia tanár volt. 1926-tól 1929-ig Párizsban a francia-magyar szellemi kapcsolatokra vonatkozó kutatásokat folytatott. 1930-tól a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal tisztviselője volt. 1945 augusztusától a Külügyminisztérium nemzetközi munkaügyi osztályának megszervezésén dolgozott.

Dr. Alth Aurél (1913-?) 1938-tól állt külügyi szolgálatban, 1939 áprilisától 1942 júniusáig a washingtoni magyar követségen dolgozott, majd a minisztériumban miniszteri titkár lett.

Balassa Béla (1899-?) 1927-től állt külügyi szolgálatban. 1929-től 1931-ig a New York-i magyar főkonzulátuson, 1935-től 1941-ig a párizsi magyar követségen dolgozott, majd a minisztériumba került.

Pongrácz Jenő (1908-?) 1941. január 1-jétől dolgozott külügyi területen. 1944 augusztusáig az aradi konzulátus munkatársa volt, majd a minisztériumba került.

Nemes Miklós (1913-?) 1933-tól dolgozott a minisztériumban, 1945-től miniszteri számvizsgálóként.

Kenéz Miklós (1913-?) 1933-ban lett külügyminisztériumi tisztviselő, 1945-ben számvizsgálóvá nevezték ki.

Horváth János (1915-?) 1935-től volt külügyminisztériumi tisztviselő, 1943-tól miniszteri számvizsgálóként dolgozott. Ebben az időben a Közalkalmazottak Szabad Szakszervezetének külügyminisztériumi titkára volt.

zi-Kasnya Béla kormánybiztosságát. Nemcsak, hogy nem beszélték meg senkivel sem ezt az ügyet, hanem még a tervezet szövegét sem látta. A maga részéről ezt egyelőre csak leszögezi, mert mind gyakoriabbak ezek az esetek személyét illetően, így kénytelen felvetni a kérdést, hogy feltétlenül szükséges őt minden esetben megbántani? Nem akar továbbra is ilyen módon érzékenykedni, inkább levonja a következményeket. A szöveget nem tartja jónak. Sokkal inkább érdekelt ebben a Közlekedésügyi Minisztérium, a Pénzügyminisztériumnak erre nincsenek szervei. Ez expedíciós kérdés. Amikor Tildy miniszterelnök volt, akkor úgy tárgyalták meg a dolgot, hogy ketté kell választani, expedíciós részre és diplomáciai részre. A Pénzügyminisztérium az expedíciós részt nem tudja vállalni.

[Gerő] *Közlekedésügyi minisztérium*: A maga részéről az egészet vállalni nem is tudná. Nem is az ő feladata. Részt venni a lebonyolításban, az magától értetődik. Olyan módosítást kíván, hogy a pénzügyminiszter a közlekedésügyi miniszterrel egyetértőleg jár el.

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] javasolja, hogy az előterjesztést bizonyos fontos részletek megtárgyalása végett vegyék le a napirendről.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Nagyon szívesen vesz le a napirendről nem égetően sürgős tárgyakat, de e körül a kérdés körül ne legyen vita, amikor visszaadták a javainkat, akkor nekünk nem szabad elhúznunk ezt az ügyet. Számtalanszor megállapítottuk, hogy a nemzeti vagyonunknak igen jelentékeny részéről van szó.

Minisztertanács az előterjesztést a közlekedésügyi miniszter módosításával elfogadta.⁴³

[51] 50

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Még egy bejelentése van. Az újabb svéd segélyszállítmánnal kapcsolatban bizonyos nehézségek merülnek fel azért,

⁴³ Előzményét illetően lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 53. napirendi pontját és jegyzetét.

Az ügyben ezt megelőzően két előterjesztés került a minisztertanács elé. Egyrészt dr. Varga István újjáépítési minisztériumi államtitkár március 4-ei keltezésű, 3504/1946. sz. levelével kísért feljegyzés, másrészt a dr. Sebestyén Pál külügyminisztériumi osztályvezető március 12-én kelt, 2/KHJ.1946. sz. levelével megküldött előterjesztés. Árnalati eltéréssel a két előterjesztés megegyezett abban, hogy a minisztertanács alapvetően ugyan az újjáépítési miniszter hatáskörébe utalta a megszűnő kormánybiztosság ügyeit, de az értékek kezelését a pénzügyminiszter hatáskörévé tette. Ugyanakkor hangsúlyozták, hogy a külföldi tárgyalások természetesen a Külügyminisztérium feladatát kell, hogy képezzék. A levelek és előterjesztések mellett megtalálható mindkét minisztérium — egyébként egybehangzó — rendelettervezete. Lásd a 3020/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 20.

Andaházi-Kasnya Béla kormánybiztos leváltása után, a jelek szerint Millok Sándor miniszterelnökségi politikai államtitkár, egyben hazahozatali kormánybiztos kapott megbízást az átmeneti időszakban az elhurcolt javakkal kapcsolatos feladatok ellátására is. Feltehetőleg ilyen alapon volt jelen és szólalt fel a napirendi pont tárgyalásánál.

11. 1946. március 14.

mert ezeknek a svéd konvojoknak a visszautazásánál, a svéd ügyvivő panasa szerint, a magyar hatóságok nemhogy támogatnák, hanem akadályokat gördítenek. Kérdést intézett hozzá az ügyvivő, nyilatkozzék abban a tekintetben, hogy tud-e neki segítségére lenni, mert ha nem, akkor a mai napon indítandó svéd konvojt kénytelen lenne táviratilag leállítani. A panasz arra irányul, hogy nem csak a Külügyminisztériummal kell neki tárgyalnia az útlevelek tárgyában, hanem a Belügyminisztériummal is, újabban a Népjóléti Minisztérium is beavatkozik. Meg tudja érteni, hogy tulajdonképpen ezek a minisztériumok érdekelve vannak a kérdésben, azonban azzal igyekezett megnyugtatni az ügyvivőt, ami adminisztrációs feladat van, azt készséggel átveszi a Külügyminisztérium. A lényeg csak azon volna, hogy az ügyvivőnek csak a Külügyminisztériummal legyen dolga.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Vállalja magára a Külügyminisztérium, hogy a többi minisztériummal letárgyalja az egyes felvetődő kérdéseket.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: Az a helyzet, hogy ezek visszafelé árukat visznek ki. Itt nem csak jótékonyosság van, hanem üzlet is.

Rákosi Mátyás államminiszter: Komoly vagyonsibolások veszélye áll fenn.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: Az egészről csak az érdekl, mit visznek ki az országból. Gondoskodnia kell arról, olyan árut ne vigyenek ki, hogy a magyar gazdasági élet zavartassék.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Javasolja, hogy a Külügyminisztérium ezt a bürokratikus részt vállalja magára, de mondja meg az ügyvivőnek, a panaszolt ellenőrzésre az adott okot, hogy a teherautók visszafelé menet magyar árukat visznek ki az országból.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Egy északi állam embere nem szokott hozzá az osztrák–magyar állam bürokráciájához, ennyi az egész.

Minisztertanács a Külügyminisztérium hatáskörébe utalta a külföldi segélyakciók ide- és visszautazásával kapcsolatos adminisztrációs ügyeket.

[52] 51

Belügyminiszter [képviselőiben Dulin államtitkár] előterjeszti javaslatát Hollósy [Kaiser] Károly [segédhivatali igazgató] jóvátétele és részére a VII. fizetési osztálynak megfelelő nyugellátás megállapítása tárgyában.

Minisztertanács Hollósy Károly nyugellátásának a VII. fizetési osztálynak megfelelően történő megállapításához hozzájárult.

[53] 52

Belügyminiszter [képviselőiben Dulin államtitkár] előterjeszti javaslatát Abonyi József [próbacsendőr] rehabilitálása és a X. fizetési osztály 3. fokozatába rendőrhadnaggyá való kinevezése iránt.

11. 1946. március 14.

Minisztertanács Abonyi Józsefnek a X. fizetési osztály 3. fokozatába rend-örhadnaggyá leendő kinevezéséhez hozzájárult.

[54] 53

Belügyminiszter [képviselőtében Dulin államtitkár] előterjeszti javaslatát Brinda Antal [nyomozó] jóvátétele és a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába rendőrnyszázadosá leendő kinevezése iránt.

Minisztertanács Brinda Antalnak a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába rendőrnyszázadosá leendő kinevezéséhez hozzájárult.

[55] 54

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti a dohány-eladási engedélyek elnyeréséhez megkívánt feltételek megállapítása és az engedély adományozásánál elsőbbséget biztosító igényjogosultság feltételeinek szabályozása tárgyában készült rendelettervezetet.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A népjóléti- és az igazságügyminiszter uraknak észrevételeik vannak, kéri a pénzügyminisztert, egyeztesse össze álláspontját a társmiszterekkel.

Minisztertanács az előterjesztéshez elvileg hozzájárult.⁴⁴

[56] 55

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár]: A minisztertanács 2. számú előterjesztését már elfogadta, ezért bejelenti, hogy a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁵

⁴⁴ A 3238/1945.PM.-XIII.a. sz. előterjesztés megállapította, hogy rendkívül nagy számban és a legkülönfélébb jogcímen biztosítottak lehetőséget a korábbi rendeletek a dohánykiszárusági engedélyekért folyamodók számára (hadigondozottak, továbbá állami tisztviselők, dohánykiszárusok hadirokkantak özvegyei, árvái, elcsatolt területekről menekültek, hadikölcsön károsultjai, háborús tűzharcosok, ellenállási mozgalom vértanúinak hozzátartozói). E szempontok alapján hovatovább már nem lehetett elsőbbséget biztosítani senkinek sem. A folyamodók úgy érezték, hogy csak protekció révén juthattak hozzá a jogosítványhoz. Ezért kezdeményezte a miniszter a szabályozás gyökeres módosítását, az igényjogosultak körének szűkítését. Javasolta előtérbe helyezni a második világháborús polgári gondozottak ilyen igényének a teljesítését. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 4850/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 3.

⁴⁵ A pénzügyminiszter előterjesztéseit összefogó borítólapon 2. sorszám alatt „Az üzleti biztosítékkal és bánatpénzül elfogadható értékekre vonatkozó rendelkezések további módosítása és az üzleti biztosíték és bánatpénz fejében vállalt kötelezettségeknek, valamint azok értékhatárának adópengőben való meghatározása” című tárgy szerepel. A borítólapon megtalálható a megfelelő előterjesztés és a rendelet tervezete.

A 73 438/1946.PM.IV.a. sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy a hitelintézetek által betétkönyvek és kezességi nyilatkozatok alapján egyes esetekben vállalható kezességek és ezek összességének felső értékhatárát a 9620/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 18.) megállapította

11. 1946. március 14.

[57] 56

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] bemutatja a Minisztertanácsnak a házrészvénytársaságok és házszövetkezetek épületeinek társasházakká alakításával kapcsolatos társulati adó- és illetékkezdmény tárgyában kiadott 12 110/1945. ME számú rendelet 1. §-ának (4) bekezdésében megállapított határidőnek 1946. évi december hó 31. napjáig történő meghosszabbítása tárgyában készült rendelettervezetet.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁶

[58] 57

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozaton 4. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁷

[59] 58

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a Szovjetunió Állami Bankja és a Szovjet Állami Dunai Hajózási főigazgatóság tulajdonában lévő bélyegjeggyel el nem látott bankjegyek helyett ugyanolyan névértékű bélyeggel ellátott bankjegy kiadása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁸

ugyan, de az azóta bekövetkezett értékelődések ezt a szabályozást alkalmazhatatlanná tették. A kérdés megoldására az értékhatárok adópengőben való meghatározására tett javaslatot. Így — forma szerint — az egész keret az értékváltozások mérve arányában mozgóvá vált és függetlenül a pengő további értékromlásától. Javasolta a kezességi értékhatárok felemelését. A minisztertanácsi jegyzőkönyvekben nincsen nyoma annak, hogy mikor fogadták el a javaslatot. Lásd a 3110/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 21.

⁴⁶ A 88 070/1946. P. M. XI. a. sz. előterjesztés jelezte, hogy a házszövetkezetek és házrészvénytársaságok társasházakká való átalakításáról szóló 12 110/1945. ME sz. rendeletben (MK 1946. január 17.) megállapított, 1946 júniusáig terjedő határidő rövid volt, mert az említett társaságok, szövetkezetek felszámolására csak a hitelezők követeléseinek érvényre juttatása céljából megszbott hírlapi közzétételtől számított 6 hónap eltelté után történhetett meg. Ezért javasolta a határidő kitolását az év végéig. Lásd a 3120/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 31.

⁴⁷ A pénzügyminiszter előterjesztéseit összefogó borítólap 4. sorszáma alatt a gépjárművek beszerzésének korlátozásáról szóló előterjesztés szerepel. A borítólapban megtalálható a miniszter 68 249/1946. P. M. I. a. sz. előterjesztése is. A miniszter hangsúlyozta, hogy az államháztartás válságos helyzetére tekintettel a tárcák és a tárcákhoz tartozó üzemek gépjárműbeszerzését korlátozni kell. Kimutatta, hogy a tárcáknak és üzemeknek (intézményeiknek) összesen 316 személygépkocsijuk, 253 teherautójuk, 20 vontatójuk és 150 motorkerékpárjuk volt ebben az időben. Javasolta, hogy gépjárművek beszerzésére csak a Gazdasági Főtanács hozzájárulása alapján és a közlekedésügyi miniszter útján történjék.

A kérdés a továbbiakban nem került napirendre.

⁴⁸ A 77 254/1946. P. M. IV. c. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a Szovjetunió Állami Bankja mintegy 50 millió pengő névértékű 1943-ban kibocsátott 1000 pengőst és 1945-ben kibocsátott bélyegjegy nélküli 10 000 pengőst, a Szovjet Állami Dunai Hajózási Főigazgatóság pedig 6 140 000

[60] 59

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát Nyitrai György pénzügyőri főszemlész öszvegye, Hajnal Rozália részére kegydíj és gyermekei részére kegynevelési járulék megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[61] 60

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát Földi László forgalmi adóhivatali főtiszt rehabilitálása és a VII. fizetési osztályba forgalmi adóhivatali főtanácsossá való kinevezése iránt.

Minisztertanács Földi László kinevezéséhez hozzájárult.

[62] 61

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát újabb „T” sorozatú kincstári jegykölcsön felvétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁹

[63] 62

[Dobi] Földművelésügyi miniszter előterjeszti javaslatát a földművesszövetkezetek hitelellátására 5 milliárd adópengő hitel folyósítása iránt.

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter javasolja, hogy a hitel összegét felerészben az Országos Központi Hitelszövetkezet, felerészben az Országos Földhitelintézet folyósítsa.

Minisztertanács a földművesszövetkezetek hitelellátására ötmilliárd adópengő folyósításához hozzájárult.⁵⁰

bélyegjeggyel el nem látott pengőt tartott birtokában. A két szovjet intézmény kérte, hogy a Magyar Nemzeti Bank cserélje ki ezeket bélyegjeggyel ellátott bankjegyekre.

A miniszter megjegyezte, hogy az 1943-ban kiadott 1000 pengősök letétbehelyezési határideje a 4250/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. június 14.) értelmében már 1945. június 26-án lejárt, továbbá, hogy az 1945. évi kibocsátású 1000 és 10 000 pengős címletű bankjegyek bélyegjeggyel való ellátását pedig a 12 420/1945. ME sz. rendelet (1946. január 1.) csak 1946. január 12-éig engedélyezte. Megemlítette, hogy az utóbbi rendelet a bélyegjeggyel való ellátáskor az eredeti összegnek csak negyed részben való kifizetését tette lehetővé. Mindezek ellenére — írta a miniszter — a szóban lévő összegek viszonylagos csekélységére, másrészt tekintettel arra, hogy a két kérelmező technikailag is gátolva volt a határidők betartását illetően, javasolta a bankjegyek kicserélésének engedélyezését.

⁴⁹ A 905/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztésében bejelentette a miniszter, hogy a belső állami élet rendezésével kapcsolatos pénzszükséglet fedezése céljából újabb állami hitelművelet vált szükségessé, 25 billió pengő kölcsön felvételét javasolta. Az összeget a három altruista banktól, nevezetesen a Pénzügyintézet Központtól, az Országos Földhitelintézettől és az Országos Központi Hitelszövetkezettől kívánta felvenni. A kölcsönzőknek 3 1/8%-kal kamatozó, három havi lejáratú, úgynevezett „T” sorozatú kincstári jegyet tervezett átadni.

Tájékoztatást adott a miniszter a Magyar Nemzeti Bankhoz kerülő kincstári jegyek kamatainak a kincstár részére való visszatérítését illetően a bank elnökével folytatott tárgyalásairól.

⁵⁰ A 145 227/1946.F.M.IX.2. sz. előterjesztés tízmilliárd pengő, felerészben sima, felerészben pedig adópengő formájában való engedélyezését kérte. Hivatkozott e tekintetben a Gazdasági

11. 1946. március 14.

[64] 63

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Agrártudományi Egyetemenél szolgálatot teljesítő egyetemi tanárok és egyetemi segéd-tanszemélyzet részére működési pótlék megállapítása tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A Gazdasági Főtanács megállapította, hogy a többi egyetemeknél is ez a helyzet, ezért elfogadásra ajánlja.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵¹

[65] 64

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát mezőgazdasági főiskolai tanároknak egyetemi tanárokká való kinevezése tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Nem tartja helyesnek, hogy főiskolai tanárokat egyetemi tanárokká neveznek ki. Ezzel lejáratják a címet. A doktori cím csak egy hivatás gyakorlására jogosít, de az egyetemi tanári cím már magasabb tudományos gradust jelent. Nemrégiben beszélt egy orosz jogással, aki nagyon csodálkozott, hogy itt mennyi a doktor. A doktori cím egészen más, mint ha valaki doktora egy tudománynak. Ezeket a kinevezéseket nagyon aggályosnak tartja és javasolja, hogy [magasabb] fizetési osztályba nevezzék ki a főiskolai tanárokat, de ne nevezzék ki őket egyetemi tanárokká.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Nehéz megállapítani, hogy ezek közül melyik az, amelyik tudományos vizsgálat alapján is kiállja az egyetemi tanári címet, azonban valószínű, hogy most így van ez más területen is. Éppen ezért nem tartaná kívánatosnak, hogy ebben a túlnyomórészt agrárországban éppen a mezőgazdaságnál akadnának meg ezen a téren.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Itt valami tévedés van. Ő jól ismeri ezt a kérdést, hiszen több, mint három évig mint államtitkár foglalkozott ezekkel az ügyekkel. Itt legnagyobbbrészt európai viszonylatban is jól ismert nevek-ről van szó. A kinevezések oka az, hogy egyetemet csináltak az eddigi főiskolákból, nyilvánvaló, hogy ezeket a címbeli eltéréseket is meg kellett szüntetni. Igaza van az igazságügyminiszter úrnak, hogy vannak, akiket nem tett

Főtanács 1198/1946. sz. határozatára is. Így a jegyzőkönyvben szereplő 5 milliárd adópengős összeg téves.

Az előterjesztés vázolta a földművelésszövetkezetekre a mezőgazdaság talpraállítása, az ország újjáépítése terén váró nagy feladatokra, egyben jelezte a szövetkezetek felszerelésének hiányait. A kölcsönt az Országos Földhitelintézet révén tervezte a szövetkezetek rendelkezésére bocsátani. Igénybevételét viszont meglehetősen súlyos kamatterhek mellett tervezte. Az előterjesztés szerint az Országos Földhitelintézet a mindenkori bankkamatláb felett 3%-os kamatot számíthatott fel, a kölcsönt felvevő szövetkezetek kötelesek voltak a hitel összegének 5%-ával hozzájárulni egy veszteségi alap képzéséhez, továbbá kötelesek voltak a folyósítással kapcsolatos költségekre egy-szeri 1%-ot, az ellenőrzés költségeire pedig évi további 1%-ot fizetni.

⁵¹ Az 57 424/1945.F.M.X.1. sz. előterjesztés — hivatkozva a közszolgálatban álló mérnökök és a minisztériumi tisztviselők pótlékaira — az Agrártudományi Egyetem oktatói és segéd-tansze-mélyzete részére kezdeményezte fizetésük 70%-áig terjedő működési pótlék engedélyezését.

volna meg egyetemi tanárnak. Viszont, ha nem adjuk meg az egyetemnek ezt a lehetőségét, akkor nem fognak ezekre az állásokra törekedni és visszafejlődik mezőgazdasági egyetemi oktatásunk. A mezőgazdasági szakoktatás ma gyakorlatilag nagyon fontos, okvetlenül meg kell kapni oda a kiváló szakembereket.

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter*: A kinevezéseket az teszi szükségessé, hogy a debreceni, keszthelyi, mosonmagyaróvári, valamint a volt kolozsvári gazdasági főiskoláknak tanárai az egyetem megfelelő karán csak egyetemi rendes tanári kinevezésük után folytathatják működésüket. Kinevezés nélkül nem is taníthatnak.

Minisztertanács Mohácsy Mátyás, dr. Husz Béla, Csiki László, dr. Arany Sándor, Kolbai Károly, dr. Kuthy Sándor, Erdei János, dr. Rázsó Imre, dr. Hellei András, [Puskás Károly, dr. Kulin Sándor] dr. Máthé Imre és dr. Baintner Károly egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.⁵²

[66] 65

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a telepítés és a földreform előmozdításáról szóló rendeletervezet tárgyában. Mindnyájan tudják, hogy milyen mérhetetlen kár származott abból, hogy ezen rendelet kiadása oly sokáig elhúzódott és ha még tovább húzódik, akkor természetesen a kár csak fokozódik. A Belügyminisztérium a rendelet kiadásához hozzájárult, az Igazságügyminisztérium azonban nem. Az igazságügyminiszter úr álláspont-

⁵² A 9941/eln.1945.F.M.X.1. sz. előterjesztésében a miniszter hivatkozott arra, hogy a korábban működött mezőgazdasági, illetőleg kertészeti és szőlészeti főiskolák tanárai a 8740/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. október 2.) felállított Magyar Agrártudományi Egyetemen csak egyetemi nyilvános rendes, illetőleg egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá való kinevezésük után folytathatták tevékenységüket. E rendelkezés részbeni végrehajtása céljából, a főiskolai nyilvános rendes tanárok köréből kinevezésre javasolt személyek tudományos munkásságát méltatta: Mohácsy Mátyás korábban hét éven át tanulmányozta Svájcban, Franciaországban, Angliában és az Egyesült Államokban a gyümölcsstermesztést; dr. Husz Béla 1925–1926-ban Rockefeller ösztöndíjjal folytatott tanulmányokat az Egyesült Államokban, a gabonarozsda, a szabadföldi összehasonlító üszögcsvázás, a burgonyabetegségek és a komlóperonoszpóra terén végzett kiemelkedő munkát. A József Nádor Műegyetemen magántanári képesítést szerzett; Csiki László a takarmánykonzerválás szakértője, dr. Arany Sándor a szikes talajok javításának úttörője volt. Korábban egyetemi rendkívüli tanári címmel ruházták fel; Kolbai Károly a gépkultúra és a talajművelés terén szerzett érdemeket; dr. Kuthy Sándor okleveles vegyészmérnök az istállótrágya helyes kezelése, valamint élettani és élelmiszerkémiai körben végzett jelentős kísérleteket; dr. Erdei János a traktorok gazdaságos kihasználása, a mezőgazdaság gépesítése terén szerzett érdemeket; dr. Rázsó Imre amerikai tanulmányai után szintén a mezőgazdaság gépesítése terén végzett eredményes munkát.

A mezőgazdasági főiskolai nyilvános rendkívüli tanárok köréből dr. Hellei András a mezőgazdasági szociálpolitika és a munkatan terén fejtett ki érdemleges tevékenységet; Puskás Károly a dohánykertészettel, valamint mezőgazdasági üzemi- és munkakísérletteni kérdésekkel foglalkozott; dr. Kulin Sándor mezőgazdasági üzemtani kérdéseket tanulmányozott; dr. Máthé Imre botanikusként; dr. Baintner Károly állattenyésztési tanárként szerzett érdemeket.

11. 1946. március 14.

ját nem teheti magáévá, mert a törvények módosítását és kiegészítését a minisztérium hatáskörébe utalták. Fentiek alapján kéri a minisztertanácsot, hogy a rendelettervezetet fogadja el. Amennyiben az igazságügyminiszter úr álláspontját fogadná el a minisztertanács, úgy felhatalmazást kér arra, hogy a 600/1945. ME számú rendeletnek⁵³ minisztériumi rendelettel történő kiegészítésére törvényjavaslatot terjesszen elő, vagy a felhatalmazás módosuljon.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Az 1946. évi VI. tc.⁵⁴ egészen új felhatalmazást adott. Ebben a felhatalmazásban [sic!] kifejezetten kivette a Nemzetgyűlés által alkotott törvények módosítását a minisztérium hatásköréből. Itt nincs különbség az Ideiglenes Nemzetgyűlés és a végleges között. Az ez által hozott törvényeket nem lehet rendeletileg módosítani még akkor sem, hogyha eredetileg a törvényben benne volt, hogy a Politikai Bizottság hozzájárulásával lehet. Nem tartja megoldásnak, hogy a miniszter úr most a Nemzetgyűléstől egy pót-felhatalmazást akar egy rendeletre kérni, ami nem is szokásos. Terjessze be a törvényjavaslatot. Amúgy sincsenek benne olyan intézkedések, amelyek nagyobb vihart keltenének. Ha a pártközi értekezleten keresztülmegy, akkor egy ülésen a parlamentben is elfogadható és eleget tettünk az alkotmányos szokásoknak is. Adjon felhatalmazást a minisztertanács a földművelésügyi miniszternek, hogy ezt a rendelettervezetet törvényjavaslat formájában a Nemzetgyűlés elé terjeszthesse.

Rákosi Mátyás államminiszter: A tervezet sürgős. Nagyon sok helyen az új gazdák nem kezdenek el dolgozni, a bizonytalanság miatt. Ha törvényhozás elé viszik a javaslatot, az legalább három hét késedelmet jelent.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: El lehet négy-öt nap alatt is intézni.

Rákosi Mátyás államminiszter: Megjegyzései vannak a tervezethez. Az „és amennyiben elkobzásnak helye nincs, térítés ellenében” szöveg nem elég vilá-

⁵³ A nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földművesnép földhözjuttatásáról szóló — az 1945. évi VI. tc.-vel törvényerőre emelt — 600/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 18.) helyenként túlhajtott végrehajtása olyan helyzetet teremtett, amely további földbirtokpolitikai intézkedéseket igényelt. A Kiszgazdapárt választási győzelme után felélenkült a módosabb gazdák és a volt úribirtokosok részéről a kiosztott földjeik visszaszerzésére irányuló törekvés is, a földosztásban nem vagy kismértékben részesült falusi lakosság ezzel szembeni mozgalma helyenként forradalmi jelleget öltött. Mindez a pártok közötti viszony kieleződéséhez is hozzájárult természetesen. Ugyanakkor a Szövetséges Ellenőrző Bizottság határozata alapján lehetővé vált a hazai németiség jobboldalinak minősülő részének kitelepítése, így jelentős mennyiségű föld és más ingatlan vált felhasználhatóvá. Csehszlovákiával létrejött lakosságcsere-egyezmény révén, de a környező más országokból is jelentős számú betelepülő érkezett. Ezeknek és további kérdéseknek a rendezésére készített javaslatot a Földművelésügyi Minisztérium. (Lásd részletesen Donáth Ferenc: *Demokratikus földreform Magyarországon 1945–1947*. Akadémiai Kiadó, 1969. — elsősorban a 258–276. pp.-t.)

⁵⁴ Az 1946. évi VI. tc. a nemzeti kormány részére rendeletek kiadására adott felhatalmazást. Ez kimondta, hogy „e felhatalmazás alapján közjogi természetű rendelkezéseket kibocsátani nem lehet”.

gos. Ha egyszer kivitték az illetőt Németországba, milyen esetekben nincs helye elkobzásnak?⁵⁵

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: Ezt a kérdést esetleg majd a békeszerződés szabályozza.

Rákosi Mátyás államminiszter: Amennyiben később komplikáció lesz, visszatérhetünk rá, de ne vegyék be rögtön a törvénybe, hogy „térítés mellett”. Az állam tehermentes legyen.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: A földreformnál tehermentesen megy át.

Rákosi Mátyás államminiszter: Felhívja az igazságügyminiszter figyelmét a 11. §. 5. pontjára, mely arról intézkedik, hogy amennyiben szükség merül fel, karhatalmat lehet igénybe venni, sőt azzal közvetlenül rendelkezhetnek.⁵⁶ Megfontolandónak tartja, hogy törvényben ilyen aprólékos intézkedéseknek van-e helyük? Mindenesetre aggályos, hogy a karhatalommal közvetlenül rendelkezhetnek, mivel nem valószínű, hogy akár a honvédség, akár a rendőrség egy századot, vagy egy ezredet egyszerűen rendelkezésre bocsát. Ellentétek merülhetnek fel az egység parancsnokával is, ha annak más a véleménye. A 25. § nem azonos szövegű a megállapodással. 50 holdon alul a magáét kell visszaadni, 50 holdon felül pedig csereingatlant.⁵⁷

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Be kell venni, „földhözjuttatottak kimozdítása nélkül”.

Rákosi Mátyás államminiszter: Amennyiben 50 holdon felül földet visszaadnak, akkor az új gazdáknak földbeli utánpótlást kell adni.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Hozzátenné ehhez is, „ha a földhözjuttatott az alaprendelet szerint igényjogosult”. Mert előfordulhat olyan helyen, ahol törvénytelenül vették az ingatlan igénybe, hogy törvénytelenül adták is. Meg van az is határozva, hogy kinek kell földet adni. Többeknek nem kellett volna földet adni.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Ennek az a veszélye, hogy mindenkire rá fogják bizonyítani, nem igényjogosult.

⁵⁵ A megjegyzés feltehetőleg a jogszabálynak a 17. §-ával állt kapcsolatban. Ez a Németországba 1944. október 15-e után önként távozott és 1945. október 31-éig vissza nem tért személyek birtokainak a földreform céljára való igénybevételéről intézkedett. E § azonban kimondta azt is, hogy akik utólag a kényszerhelyzetet, valamint azt igazolták, hogy 1945. október 31-éig önhibájukon kívül nem térhettek vissza, az elkobzott és földreform céljára felhasználta, de az alaprendelet értelmében megváltás alól mentes ingatlanaiért kártalanítást kaphattak.

⁵⁶ A kiadásra került jogszabályban karhatalom igénybevételére vonatkozó rész nem szerepel.

⁵⁷ A jogszabály 20. §-a szólt arról, hogy annak a parasztbirtokosnak, akinek a tulajdonát képező ingatlan ötven kataszteri holdnál nagyobb és ingatlanát kétszáz kataszteri holdon aluli részében az érvényben volt jogszabályok ellenére vették igénybe, a rendelet, illetve az adott törvény szerint az igénybevétel alól mentes ingatlanért — ha a kiosztás miatt már visszaadni nem lehetett — minden esetben azonos értékű megfelelő csereingatlant kellett adni.

11. 1946. március 14.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Arra gondol, hogy még mindig vannak, akik igényjogosultak lennének és mégsem kaptak földet. Azoknak kell tartalékolni a földet, akik igényjogosultak.

Rákosi Mátyás államminiszter: 200 esetről van szó, tegyük fel, tehát 800 emberről. Ha ezek közül 50 így jutott földhöz, akkor sokat mond. Ez a szám elenyésző.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Nem olvasta a rendeletet. Aggályosnak tartja annak a kihagyását, hogy ahol elkobzásnak helye nincs, ott térítést fizet az állam. Gondolni kell a szomszédállamokkal kötendő megállapodásokra. A csehszlovákokkal folyó tárgyalások még nincsenek befejezve, és ez a törvényjavaslat precedensül szolgálhat. Kívánatos, hogy ahol elkobzás nincs, ott vagyoni jogi kérdéseket későbbi rendeletek útján szabályozzák. Így nyitva marad a kérdés.⁵⁸

Rákosi Mátyás államminiszter: Hajlandó elfogadni ezt a megoldást is.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ezekkel a módosításokkal beterjesztheti a földművelésügyi miniszter a javaslatot a Nemzetgyűlésen.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁹

[67] 66

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Puskás Sándor MÁVAG gépmunkás rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács Puskás Sándor MÁVAG gépmunkás rehabilitálásához hozzájárult.

[68] 67

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Nagy Ferenc volt belügyminisztériumi kezelő altisztnek, aki jelenleg az Iparügyi Minisztériumban teljesít szolgálatot, jóvátétel fejében a X. fizetési osztály 2. fokozatába műszaki altisztté való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Nagy Ferencnek a X. fizetési osztály 2. fokozatába műszaki altisztté leendő kinevezéséhez hozzájárult.

[69] 68

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a tárcája kezelésében lévő állami bérházak állagmegóvási munkálataira 144 002 880 pengő hitel engedélyezése iránt.

⁵⁸ Gyöngyösi János tulajdonképpen Rákosi Mátyás fentebbi (55. jegyzet) megjegyzésével vitatkozott.

⁵⁹ A jogszabály tervezete és az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

Dobi István álláspontjával szemben nem rendelet, hanem törvény formájában adták ki a jogszabályt. Lásd a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 61., főleg azonban a [15.] 98. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

11. 1946. március 14.

Minisztertanács az iparügyi tárca kezelésében lévő állami bérházak állagmegóvási munkálataira egyszáznegyvennégymillió kettőezer nyolcszáznyolcvan pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁶⁰

[70] 69

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az iparügyi tárca kezelésében lévő munkáslakótelep és öt állami bérház háborús kárainak helyreállítási költségeire 150 millió pengő hitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az iparügyi tárca kezelésében lévő munkáslakótelep és öt állami bérház háborús kárainak helyreállítási munkálataira egyszázötvenmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

[71] 70

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti a szénbányászat államosítása tárgyában készített törvényjavaslatot. A törvényjavaslat a december hó 6-án hozott nemzetgyűlési határozat⁶¹ értelmében a jelenlegi ülés elé terjesztendő. Ezért a törvényjavaslat kidolgozása során az érdekelt minisztériumokkal, bányavállalatokkal, a szakszervezetekkel, valamint a koalíciós pártokkal négy értekezleten letárgyaltatott és egyetlen vitás pont maradt és ez a karbid-gyárak kérdése.⁶² A Kisgazdapárt a karbid-gyárak államosításához nem járult hozzá. A maga részéről a szakértők meghallgatása után javasolja a karbid-gyárak államosítását is.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Meg fogják nézni a kérdést a Kisgazdapártban és meggyőződése, hogy ezen a ponton sem lesz fennakadás. Szóba került a törvényjavaslathoz készítendő bevezetés kérdése.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: A pártközi értekezleten a Kisgazdapárt képviselői javasolták, hogy a törvény láttassék el bevezetéssel és ebben határoltassék körül az, ami államosítás alá kerül. A pártok állásfoglalása volna az, amit a bevezetésbe bele kellene venni. Javasolja, hogy a miniszterelnökkel és a miniszterelnökhelyettesekkel a minisztertanács jóváhagyásával tárgyalhassa le ezt a kérdést.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ilyen nagyfontosságú törvény mindig jó, ha el van látva bevezetéssel, ami az indoklást tartalmazza.⁶³

⁶⁰ A 12 818/1946.Ip.M.XIX. sz. előterjesztésében a miniszter a tárca kezelésében volt három állami bérház állagmegóvási munkálatainál felmerült munkabéremelkedéssel kapcsolatos kiadásokra kért hitelt.

⁶¹ A Nemzetgyűlés 1945. december 6-án a Kommunista Párt javaslatára — előzetes pártközi megállapodás alapján — elfogadta a bányák állami kezelésbe vételének tervét.

A szénbányászat államosításával kapcsolatos előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

⁶² A dorogi és felsőgallai karbidgyárak államosításáról a jogszabály 4. §-ának (1) d. pontja intézkedett.

⁶³ A törvénynek nem volt bevezetője.

11. 1946. március 14.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Az államosítás nem érinti a fegyverszüneti egyezményben érintett kötelezettségeinket. Csak a békekötés után lehet államosítani és csak akkor, ha a magyar állam teljes kártalanítást tud adni. Külföldi tulajdonban lévő bányák államosításával kapcsolatban legutóbb deklarációt tett a kormány.⁶⁴

Rákosi Mátyás államminiszter: A 27. §-ban a DGT az egyetlen nagy komplexum. Javasolja kihagyását.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Hozzájárul a módosításhoz.⁶⁵

Rákosi Mátyás államminiszter: A bevezetéssel kapcsolatban kíván szólni. A bevezetést azért kérték a kisgazda képviselők, hogy a törvény megnyugtassa a kapitalista köröket. Nem látja a legjobb dolognak, hogy éppen ez a törvény nyugtassa meg őket.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Arra gondol, hogy egy elvi lépést indokolni kell pár bevezető sorral.

Rákosi Mátyás államminiszter: A miniszterelnök vagy az iparügyi miniszter kijelenti a törvény megjelenésekor, hogy ennek a kormányának egyéb államosítási tervei nincsenek. Ezt sokkal jobb megoldásnak találná.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy az iparügyi miniszter a szénbányászat államosításáról szóló törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés elé terjessze.⁶⁶

⁶⁴ A fegyverszüneti egyezmény (1945. évi V. tc.) 8. pontjában Magyarország kormánya és a katonaság főparancsnoksága kötelezettséget vállalt, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság beleegyezése nélkül nem engedi meg semmiféle vagyon (beleértve az értékeket és valutát is) kivitelét vagy kisajátítását, amely Németország vagy polgárainak tulajdonát, vagy Németország és az általa megszállt országok területén élő személyek tulajdonát képezi, hangsúlyozta az egyezmény, hogy ezt a vagyont a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által előírt módon fogják megőrizni. Ezen kívül a 13. pontban Magyarország kötelezte magát, hogy magyar területen, az Egyesült Nemzetek és azok polgárainak összes törvényes jogait és érdekeit illetően, a háború előtti helyzetet állítja vissza és teljes épségben visszaszolgáltatja azok tulajdonát.

Az Egyesült Nemzetek állampolgárainak tulajdonában volt bányák államosítása esetére — az Egyesült Államok kormányának külön felszólítása alapján — kártalanítási nyilatkozatot tett a magyar kormány. Lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 25. napirendi pontját.

A szénbányászat államosításáról szóló törvény (1946. évi XIII. tc. III. fejezetének 6. §-a szól a kártalanításról. A 27. § (2) pedig külön hangsúlyozta, hogy a „jelen törvény rendelkezései nem vonatkoznak a Szövetséges Szocialista Szovjet Köztársaságnak, az Egyesült Brit Királyságnak és Északírországnak, az Északamerikai Egyesült Államoknak úgyszintén a felsorolt államok állampolgárainak tulajdonában álló szénbányavagyonra és tartozékaira: ezek tekintetében külön törvény fog rendelkezni.”

⁶⁵ A 27. § (1) arról intézkedett, hogy a törvény az Urikány-Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt. brennbergi és a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. ózdkörnyéki, salgóbányai és kurityáni szénbányái és egyéb üzemei tekintetében az iparügyi miniszter által külön rendelettel meghatározott napon, egyéb vonatkozásban pedig a törvény kihirdetésének napján lép hatályba. A tervezetben feltehetőleg a Dunai Gőzhajózási Társaság is szerepelt.

⁶⁶ A szénbányászat államosításáról szóló 1946. évi XIII. tc. 1946. június 26-án került kihirdetésre. A törvény I. fejezete a földtulajdonosi szénjogok megszűnéséről, a II. fejezet az állami

[72] 71

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Külkereskedelmi Igazgatóság prágai kirendeltségének szervezési költségeire 350 000 cseh koronának megfelelő pengő összegű hitel engedélyezése iránt.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Jó lenne, ha a Gazdasági Főtanács is foglalkozna a kérdéssel.

[Vas] *A Gazdasági Főtanács főtítkára*: Költözködjék a kirendeltség a prágai magyar követség épületébe, így megtakarítjuk a dologi kiadásokat.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: A prágai követség épületében a Vöröskezeszt ottani szervezete működik, meglehetősen nagy létszámmal. Azokat ki kellene onnan tenni. Ha a kereskedelmi kirendeltség a követség épületében székel, akkor disciplinárisan alája tartozik a követségnek. A követ felelős mindazért, ami az épületben történik. Nemrégiben is kellemetlenségünk volt Bécsben hasonló esetből kifolyólag.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Helyes lenne, ha kidolgozna egy közös határozatot a külügyminiszter és a kereskedelemügyi miniszter.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* magáévá teszi az előterjesztést [sic!] elvileg, de egészen más egy kereskedelmi kirendeltség feladata, mint egy követségé, tehát nem lehet korlátozni ebben a tevékenységében.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[73] 72

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti 9309/1946. számú javaslatát a felnőtt dolgozók iskolai tanulmányai feltételei [sic!] módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁷

[74] 73

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviseletében *Bereczky államtitkár*] előterjeszti javaslatát dr. Geleji Nándor műegyetemi magántanárnak, a Weiss Manfréd Acél- és Fémművek Rt. műszaki igazgatójának a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem bánya-, kohó- és erdőmérnöki karán lévő

tulajdonbavételről, a III. fejezet a kártalanításról, a IV. fejezet az államosítással kapcsolatos külön rendelkezésekről, az V. fejezet az állami szénbányászat tevékenységéről, a VI. fejezet a Szénbányászati Szaktanácsról, míg a VII. fejezet átmeneti és vegyes rendelkezésekről szól. Lásd e kérdéskörrel Erdmann Gyula, Petó Iván *A magyar szénbányászat a felszabadulástól a hároméves terv végéig*. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1977. c. munkáját, főleg az államosításról szóló 58–73. pp.-t.

⁶⁷ Az önhibájukon kívül iskolai képzésben nem részesült felnőtt dolgozók középfokú iskolai tanulmányairól szóló 11 130/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 27.) módosításáról intézkedett — elsősorban az ipari középiskolák vonatkozásában — a 2970/1946. ME sz. rendelet, MK 1946. március 17.

11. 1946. március 14.

kohógéptani tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá leendő kinevezése iránt.

Minisztertanács dr. Geleji Nándornak egyetemi nyilvános rendes tanárrá leendő kinevezéséhez hozzájárult.⁶⁸

[75] 74

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát Márton Barna okl. népiskolai tanítónak a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába állami népiskolai tanítóvá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Márton Barna népiskolai tanítónak a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezéséhez hozzájárult.

[76] 75

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Bereczky államtitkár]: A legutóbbi minisztertanács hozzájárult az állami színházak alkalmazottainak a kollektív szerződések szerint megkötendő szerződéséhez. Ez ellen a színházak üzemi bizottságai tiltakoztak, így javasolja, hogy az előbbi határozat hatályon kívül helyezésével az állami színházak alkalmazottai részére 50%-os illetményemelést engedélyezzen a minisztertanács.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁹

[77] 76

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Bereczky államtitkár]: Arról értesült, hogy népítéletekkel egyes helyeken lelkészeket állásvesztésre ítélték.⁷⁰ Az esetek nem túl nagy jelentőségűek, de kénytelen a minisztertanács elé terjeszteni azért, mert az egyházakban ezek nyomán bizonyos félelemér-

⁶⁸ A 28 049/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés — az Országos Közoktatásügyi Tanács véleményére is hivatkozva — javasolta dr. Geleji Nándornak a tanári kinevezéssel együtt a IV. fizetési osztály 2. fokozatába való besorolását.

Dr. Geleji Nándor (1898-?) a budapesti műegyetemi tanulmányait — családi okból — 1922-ben megszakítva Sopronban a Bányászati és Erdészeti Főiskola vas-kohómérnöki szakán szerzett vaskohómérnöki diplomát, a főiskola tanársegéde lett. Később a Magyar Rézhengerművek üzemi mérnökeként dolgozott. 1935-től a Weiss Manfréd Acél- és Fémművek Rt. munkatársa volt. 1940-ben a budapesti műegyetem magántanárává habilitálták.

⁶⁹ Előzményéről lásd a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 10. napirendi pontját.

⁷⁰ A Kommunisták Pártja — a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 4. jegyzetében már idézett — parlamenti frakciójának ülésén Rákosi Mátyás és a képviselők közlése szerint „Szegevényen megverték az apácákat és kidobták a faluból a zsidókat, összeszedték őket és azt mondták, hogy 5-kilós csomaggal fél órán belül hagyják el a falut.” Pécsen egy tankerületi főigazgatót akartak eltávolítani, a tüntetők azonban nem találták meg „és véletlenül egy másik papot pofoztak meg helyette”. „Kisújszálláson bizonyos személyeket tartóztattak le. Délután 14 személyt összeszedtek, kicsit megverték őket, de méltók voltak rá. Köztük volt egy pap, aki a reakciók felvonulás szervezője volt.” Az „összeszedett” személyek, mint kiderült presbiterek voltak. (MOL XVIII-7. 1946. március 12.) A Szabad Nép 1946. március 9-én hírt adott arról is, hogy Mezőkeresztesen eltávolították a főjegyzőt, „a zsaroló lelkészt és orvost, a tömegre lövöldöző rendőrszázadost”.

11. 1946. március 14.

zet támad. Állítsák az illetőket akár egyházi, akár világi bíróság elé. Kéri a belügyminisztert, hogy ezeket az eseteket sürgősen vizsgálja meg, mert nem lesz javára a demokratikus átalakulásnak és a demokratikus Magyarországnak, ha éppen ezen a rendkívül kényes ponton, ahol külföldi kellemetlenségek is érhetnek minket, ilyen esetek előfordulhatnak.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A jövőben már nem lesznek népítéletek.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

78

[Bán] *Iparügyi miniszter* felkéri a miniszterelnököt, hogy közeli elutazása időtartamára dr. Szakasits Árpád államminiszter helyettesítési megbízatásához hozzájáruljon.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Hozzájárul.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷¹

79

[Nagy] *Miniszterelnök* bejelenti, hogy április 4-ét, az ország teljes felszabadulásának napját az elmúlt évben az akkori kormány nemzeti ünneppé nyilvánította. Ebben az esztendőben is meg fogják ünnepelni ezt a napot és kívánatos lenne, hogy ne csak a társadalom, hanem a kormányhatóságok is részt vegyenek. Az a javaslata, bízzák meg Balogh István államtitkárt, hogy az Országos Nemzeti Bizottsággal egyetértésben rendezze meg ezeket az ünnepségeket.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* javasolja ebből az alkalomból Vorosilov marsallnak és az orosz követnek, vagy képviselőjének díszes emlékiratot nyújtsanak át, tekintettel arra, hogy ki kell domborítani azt, hogy az ország felszabadításában az orosz hadsereg kizárólagos szerepet játszott.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷²

Minisztertanács 13 óra 45 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Az említett ülésen a felszólalók — maga Rákosi is — elmondták, hogy kicsúszott a helyi gyűlések, népítéletek irányítása a kommunisták kezéből. A vallás- és közoktatásügyi miniszter — és feltehetőleg — mások észrevétele alapján is a belügyminiszter úgy döntött, hogy az elmozdított személyeket, tisztviselőket a rendeletekkel szabályozott létszámcsökkentési eljárás befejezéséig úgy kell tekinteni, mint akik fel vannak függesztve az állásukból, s további rendelkezésig élelmi-szerellátmányt kellett folyósítani számukra. Felszólította az alispánokat és a polgármestereket, hogy azok ügyeit, akik az elmozdításra nem szolgáltak rá, beszéljék meg a helyi Nemzeti Bizottsággal — és álláspontjukat terjesszék fel a Belügyminisztériumhoz. (Népszava, 1946. március 31.)

⁷¹ Bán Antal vezetésével magyar kormánydelegáció utazott Svájcba. Lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁷² Vorosilov marsallnak és Puskin szovjet követnek a főváros vezetősége március 2-án átnyújtotta Budapest felszabadulásának emlékére készült díszes emlékiratot. (Szabad Nép, 1946. április 3.)

11. 1946. március 14.

Gévelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet.

A miniszterek az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet. Jelen volt az ülésen Vas Zoltán és Millok Sándor is, de ők nem szerepelnek a felsorolásban, így aláírásuk is hiányzik. Nem hitelesítette a jegyzőkönyvet továbbá Dulin Jenő, Kemény György, Dobi István, Bán Antal, Bereczky Albert, Molnár Erik és Balogh István.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 2–15., a 17–19., a 23–42., a 44., a 48–50., az 52–65., a 67–70. és a 74–75. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés, vagy rendelettervezet.

[12.] 95.

Jegyzőkönyv
 az 1946. évi március hó 22. napján délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete
 alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, B. Szabó István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Antall József újjáépítési miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter képviseletében Kelemen Gyula államtitkár, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülést és bejelenti, hogy az igazságügyminiszter napirend előtt kíván felszólalni.

1

[Ries] *Igazságügyminiszter*: A tájékoztatásügyi minisztertől kapott egy füzetet „A magyar tudományos élet harca a német szellemi imperializmus ellen” címmel. Feltűnő, hogy Barcsai Géza van a füzet szerzőjeként feltüntetve s a legnagyobb meglepetéssel állapította meg, hogy tulajdonképpen Varga István és Németh Imre, volt MÉP képviselő állította össze.¹ Ez a füzet azt a célt szolgálja, hogy a külföld előtt bizonyítsa a magyarság ártatlanságát a háború-

¹ Barcsai Gézáról nincsenek ismereteink; feltehetőleg álnév volt.

Feltehetőleg Varga István államtitkárra vonatkozott az utalás.

Németh Imre (1893–1970) 1921-től a Magyar Kurir kőnyomatos újság és a Budapesti Hírlap szerkesztője, 1922-ben Bajcsy-Zsilinszky Endre a Szózatához hívta, majd az Előörs és a Szabadság című lapoknál dolgozott. Egy ideig a Magyar Országos Tudósító munkatársa, majd szerkesztője. A harmincas évek végén a Bartha Miklós Társaság elnöke. 1934-től a Válasz szerkesztője és felelős kiadója. 1935-től 1938-ig a Nemzeti Egység Pártjának országgyűlési képviselője. 1945 után a Nemzeti Parasztpárt tagja s a Szabad Szó című újságnak dolgozott.

12. 1946. március 22.

ban való résztvételben. Az ilyen füzet megjelenésére feltétlenül szükség van, de nem szabad számítanunk a külföld tájékozatlanságára, mert a külföld nagyon jól tudja, hogy kik harcoltak a német szellemi imperializmus ellen, jól tudja azt, hogy Hóman Bálint² nem szállt szembe a német kulturpolitikával. Nem lehet ellenharcosnak tekinteni Bethlen Istvánt, aki csak az utóbbi években tért magához. A „Magyar Szemle” Bethlen István lapja volt.³ Nem lehet nagyon hivatkozni Szekfű Gyulára sem, mert ha ő meg is változtatta véleményét, a „A három nemzedék” című munkája a legborzalmasabb fasiszta uszítás.⁴ A füzetnek célzatossággal kell bírnia. Egyetlen szóval nem említi meg a földalatti mozgalom lapját a „Társadalmi Szemlé”-t a „Korunk Szavát” a „Gondolat”-ot, ellenben a „Magyar Szemlé”-ből és a „Századunk”-ból annál többet idéz.⁵ Jászi Oszkárt radikális szocialistának minősíti.⁶ Bűn külföldre adni egy ilyen füzetet és felelőssé teszi érte azt, aki készítette és ellenőrizte.

[Balla] Tájékoztatásügyi miniszter: Ezt a füzetet készen kapta a Külügyminisztérium propagandaosztályától. Az ellenőrzés során a füzetből mind kihúzták azok a nevek és lapok, amelyek nem megfelelőek az ilyen propagandafüzet számára. A nyomda felelős. Nem érti, hogyan maradhettek bent a kihúzott részek. A nyomda vezérigazgatóját már magához kérte ebben az ügyben. Azt akarja még megjegyezni, hogy Szekfű Gyulát nem lehet reakció-

² Dr. Hóman Bálint (1885–1953) történész, egyetemi tanár. Korábban jórészt a pozitivistá, később a szellemtörténetírás irányzatát követte. 1932 októberétől 1938 májusáig, majd 1939 februárjától 1942 júliusáig vallás- és közoktatásügyi miniszter volt. Jobboldali kulturpolitikája miatt a Népbíróóság börtönbüntetésre ítélte.

³ Bethlen István (1874–1946) konzervatív politikusként 1921-től 1931-ig miniszterelnök. A második világháború idején az Angliával és az Egyesült Államokkal való kapcsolatok kialakítását sürgette.

A Magyar Szemle 1927–1944 között a Magyar Szemle Társaság által kiadott tudományos folyóirat volt. Szekfű Gyula, majd Eckhardt Sándor (1890–1969) szerkesztette. Több esetben a fasizmussal is szembe forduló konzervatív irányzatot követett.

⁴ Szekfű Gyula Három nemzedék című 1920-ban megjelent munkája konzervatív irányú társadalomtudományi elemzést nyújtott s elméleti alapvetése volt a Horthy-korszak politikájának, 1930-as évektől határozottan szembe fordult a terjeszkedő fasiszta politikával.

⁵ A Társadalmi szemle 1931–1933-ban Madzsar József (1876–1941) és Sándor Pál (1901–1972) szerkesztésében legálisan jelent meg, majd a Kommunista Párt elméleti folyóirataként betiltották. 1946-tól — az 1956–1957 évi szünetelése után — 1998-ig ismét megjelent.

A Korunk Szava című társadalmi és kritikai folyóiratot haladó szellemű fiatal katolikus írók, újságírók indították meg 1931-ben, 1939-ben megszűnt.

A Gondolat az illegális Kommunista Párt irodalmi és elméleti folyóirata volt 1936–1937-ben, Vértes György (1902–1976) szerkesztette.

A Századunk Vámbéry Rusztem (1872–1950), majd Csécsy Imre szerkesztésében 1926-tól 1939-ig megjelent polgári radikális irányzatú folyóirat volt. 1939-ben betiltották.

⁶ Jászi Oszkár (1875–1957) a magyarországi polgári radikalizmus kiemelkedő képviselője. 1919 előtt a Társadalomtudományi Társaság főtitkára, a Huszadik Század című folyóirat főszerkesztője, az Országos Radikális Párt elnöke, 1918–1919-ben nemzetiségi ügyekkel foglalkozó miniszter volt. A Tanácsköztársaság idején emigrált. Szembefordult a Horthy-rendszerrel, de a kommunista irányzattal is.

nak emlegetni, és szerinte nyugodtan szerepelhet ebben a füzetben a neve. Hiszen mégiscsak Magyarország oroszországi követe. Bajcsy-Zsilinszky 1934-ben szintén szovjetellenes volt.⁷ Szekfünek is megbocsátották már régen ezeket a vétkeket, tehát a kérdést tovább ne feszegezzük. Ő már 1935-ben átment a legszélsőbb németellenes vonalra. A könyv teljesen németellenes tendenciájú, három név véletlenül belekerült, amit még koriggálni lehetne.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Nem csak az a hiba, hogy belekerült három név, aminek nem szabad lett volna, [sic!] de hiányzanak a legértékesebb nevek.

[Balla] *Tájékoztatásügyi miniszter*: Ez egy kis füzet és csak meghatározott oldalszám állott a szerkesztők rendelkezésére. Nem lehetett mindenkit és minden lapot, vagy minden egyes németellenes sajtóterméket belevenni, mert akkor több kötetre ment volna a kiadvány.

Külügyminiszter most érkezik a minisztertanács ülésére.

[Nagy] *Miniszterelnök* tájékoztatja az eddig elhangzottakról és felkéri, hogy nyilatkozzék az ügyben.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Nagyon nehéz ilyen kérdésről előkészület nélkül nyilatkozni, mert a kérdésnek csak általános vonatkozásait ismeri. Nem tudja megállapítani, hogy a füzet a Teleki Pál Intézet⁸ munkássága köréből került-e ki. A maga részéről általánosságban anyagilag támogatja a kiadványokat, de a füzetért maguk a szerzők a felelősek. Nem hivatalos nyilatkozat a

⁷ Dr. Bajcsy Zsilinszky Endre (1886–1944) jogász. 1919 után Gömbös Gyula csoportjához tartozott, a Szózat című fajvédő lap főszerkesztője volt. 1922-től 1925-ig kormánypárti országgyűlési képviselő. 1923-ban részt vett a Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt megalapításában. 1928-tól az Előrs c. lap vezetője. Eltávolodott Gömbös Gyulától. 1930-ban megszervezte a Nemzeti Radikális Pártot. 1932-ben megindította a Szabadság című lapot. 1935-ben pártszövetségre lépett a liberálisokkal és a polgári radikálisokkal. 1936-ban pártja egyesült a Független Kisgazdapárttal. 1939-től kisgazdapárti képviselő volt. A Független Magyarország főszerkesztője és a Magyarország című lap munkatársa, majd 1940-ben a Nemzeti Parasztpárt lapjának, a Szabad Szónak a főszerkesztője. Felismerve a hitleri Németország fenyegető magatartását, a parlamentben és írásaiban következetesen fellépett a politikai irányzat képviselői ellen. 1942-ben bekapcsolódott a Történelmi Emlékbizottság munkájába. 1944. március 19-én a GESTAPO letartóztatta, de Lakatos Géza kormányának kérésére átadták a magyar szerveknek. Szabadon bocsátása után részt vett a fegyveres felkelés szervezésében. 1944. november 23-án a nyilasok letartóztatták – és 1944. december 24-én kivégezték.

⁸ A Teleki Pál Intézet 1941-ben alakult az Államtudományi Intézet, a kolozsvári egyetem Erdélyi Tudományos Intézete és az újonnan létesült Történettudományi Intézet bevonásával. 1945 után csatlakozott hozzá a Néptudományi Intézet. Elnöke 1945-ig Hóman Bálint volt, majd az Ideiglenes Nemzeti Kormány Dabasi-Schweng Lorántot bízta meg az irányításával. A Kommunista Párt kifogásolta az intézet elnevezését s Dunatáj Tudományos Intézetre javasolta változtatni. (Szabad Nép 1946. július 30.) Előbb a Kelet-Európai Intézet nevet kapta, majd később a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Intézetévé szervezték át. Az Intézet utóda lett továbbá a Jogtudományi Intézet és a Néprajzi Kutatócsoport, illetve Intézet. (Rónai András: Térképezett történelem, Püski, 1993., 76–85., 221–224., 243–247. pp.)

12. 1946. március 22.

füzet, és nem lehet a Külügyminisztérium kiadványaként tekinteni. A Külügyminisztérium illetékes tisztviselői valószínűleg átolvasták mielőtt alkalmasnak találták a megjelenésre. A maga részéről is igen fontosnak tartja az ilyen tájékoztató füzetek megjelenését, mert a külföldet szükséges tájékoztatni arról a demokratikus átalakulásról, amelyen a felszabadulás óta keresztül mentünk. Éppen ennek kényes voltára való tekintettel az előbb már elkészített füzetek vázlatait a Külügyminisztérium egyik kommunista párti tisztviselőjével készítette elő, átdolgoztatta a szoc. dem. párti és kisgazdapárti tisztviselővel és így hoztak össze egy tájékoztató füzetet, ami kikerült a pártokhoz. Ebben a tekintetben nem lehetett egységes álláspontra jutni, mert amit az egyik párt helyesnek talált, azt a másik párt a legélesebben támadta. Nincsen meg az egységes közvélemény a koalícióban, amire pedig feltétlenül szükség van. Ezen segíteni kell, de csak akkor történhet segítség, ha [a] tisztázatlan politikai kérdéseket egymás között tisztázták. Ezt a füzetet a Külügyminisztérium átadta a Tájékoztatásügyi Minisztériumnak, közölve, hogy nem tudja kiadni, mert a pártok nem tudnak egységes álláspontra jutni.

[Nagy] *Miniszterelnök* azt javasolja, hogy ne folytassanak vitát a füzet sorsa felett, hanem vizsgálja meg egy bizottság és állapítsa meg, hogy megfelelő-e annak a célnak, amellyel kiadták, vagy pedig, ha nem, úgy akadályozzák meg a külföldre való kiadását.

Szakasits Árpád államminiszter csak reflektálni akar a külügyminiszter azon kijelentésére, hogy a koalíciós pártok között nincs egységes szellem. Ez így volt a múltban, de úgy gondolja, hogy ez most már végérvényesen megszűnt. A békeelőkészítés rendkívül sürgős és fontos problémája a magyar kormánynak és ideje volna, ha ebben a kérdésben olyan intézkedések történének, amelyek előbbre vinnék. A békekonferencián nem lesz mód vitát provokálni, de arra mód van, hogy mielőtt még oda kerülnénk, külföldi propagandával, kapcsolatok felvételével előbbre lehetne vinni, hogy Magyarország megfelelő szellemi fegyverekhez juthasson. Ilyen kéziratok vannak készülőben. Az egész propaganda füzetek sürgős útnak indítása tárgyában experatív módon kell intézkedni. [sic!]

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: A külügyi bizottságban alkotmányosan és részletesen le lehet tárgyalni ezeknek a füzeteknek a sorsát és előkészítését.⁹

Minisztertanács a bejelentéseket tudomásul vette.

⁹ A Népszava 1946. március 24-ei számában Szabó István „Így készülünk a békére?” c. cikke élesen támadta a füzetet. Kifogásolta, hogy abban több német-kötődésű értelmiségi felemlítése mellett nem esett szó a Szocializmusról, a Népszaváról, a Magyar Nemzetről, ezek szerzőinek bátor kiállításáról. „Barcsai — írta — Magyarországot úgy szándékszik védeni, hogy egyfűst alatt lovaggá üti a Bethlenhez tartozó magyarokat s a szellemi honvédelem rangjától meg akarja fosztani a baloldalt.”

[Nagy] *Miniszterelnök* szeretettel köszönti a minisztertanácson először megjelenő Rajk László belügyminisztert.¹⁰ Kijelenti, hogy az egész magyar minisztérium nagy szeretettel, bizalommal és várakozással tekint munkássága elé. Meg van győződve, hogy mind a koalíció, mind a magyar közrendészet és közigazgatás tekintetében meg fog felelni a hozzáfűzött reményeknek. Sok sikert kíván munkájához.

2

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát kereskedelmi tárgyalásokra Svájcba kiküldendő mezőgazdasági szakértők tárgyában.¹¹ Feltétlenül szükség van arra, hogy ezeken a tárgyalásokon részt vegyenek a Földművelésügyi Minisztérium szakemberei: Lázár Vilmos, Sibelka Artur, vagy Ujházy László, Vass Lajos, Országh Sándor, mint magszakértő a Monori Mag Rt.-től.¹² A bizottság egyes tagjai saját költségükön is kimennének, ha megkaphatnák hozzá az állam támogatását.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter*: Annak idején az ő előterjesztésében a Földművelésügyi Minisztérium szakértője is benne volt. Takarékosági szempontból hagyatott ki. Ha akkor helytálló volt, hogy egy tagot kihagyjanak, akkor ennek az utólagos nagyszámú delegációnak nem látja értelmét. Javaslat az, hogy várjanak addig, míg a delegáció hazajön és ha szakember hiányában nem tudott volna eredményes munkát végezni, akkor induljon csak el ez a delegáció.

¹⁰ Nagy Imre — betegségére tekintettel — pártjától már korábban kérte felmentését a belügyminiszteri tisztség alól. A Kommunista Párt Politikai Bizottsága, mivel elégedetlenek voltak az aktivitásával, március 8-án hozzájárult a leváltásához. Utódjául Rajk Lászlót jelölték. A kormánykoalíció válsága miatt kissé elhúzódott a döntés végrehajtása. (PIL 274.f. 3/28. Lásd a részleteket illetően Rainer M. János: Nagy Imre Politikai életrajz. 1956-os Intézet. 1996. Első kötet, 1896–1953. 315–318. pp.)

¹¹ Előzményéről lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 40. napirendi pontját.

Bán Antal iparügyi miniszter vezetésével utazott magyar kormánydelegáció Svájcba. Lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

¹² Lázár Vilmos (1895–1972) mezőgazdász. 1919-től a Kommunista Párt tagja volt. A Földművelésügyi Népbizottságon dolgozott, majd emigrált. 1923-ban tért vissza Magyarországra. Több baloldali lapban jelentek meg írásai. 1933-ban a Korunk budapesti szerkesztője lett. 1945 után szakterületén, a mezőgazdaság igazgatásában dolgozott. 1961–1969-ben a Mezőgazdasági Mérnök-tanárképző Intézet igazgatója volt.

Dr. Sibelka-Perleberg Artur (1900-?) közgazdász. 1934-től a Földművelésügyi Minisztériumban miniszteri segédtitkár, majd titkár volt. Politikai felfogása, „Tempefői” írói álnéven folytatott baloldali publicisztikai tevékenysége és felesége származása miatt előléptetésben éveken át nem részesült. 1945-ben a minisztérium vám- és kereskedelempolitikai osztályának vezetője, egyben a közgazdasági osztály főnökhelyettese lett. Később a Food and Agriculture Organisation (FAO) Magyar Bizottságának főtítkára.

Dr. Ujházy László a Földművelésügyi Minisztérium osztálytanácsosa volt.

12. 1946. március 22.

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter*: A delegáció elvitte ugyan az anyagot, de részletekben is le kellene tárgyalni, s mivel a delegáció tagjai közül saját költségükön is mennének ki, így nem jelentene az államra különösebb megterhelést.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* javasolja, hogy most menjen ki egy tag és ha szükség lenne rá, később majd útnak lehet indítani az egész delegációt.

Rákosi Mátyás államminiszter javasolja, hogy várjanak addig, amíg visszajön a már kint lévő delegáció.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Részletkérdésekben lesznek a tárgyalásokon nehézségek. Ezért egy úr kiküldését szükségesnek tartja. Az állami támogatást meg lehetne adni azoknak az uraknak, akik saját költségükön is hajlandók kiutazni, a tárgyalásokat elősegíthetnék szaktudásukkal.

Minisztertanács a kereskedelmi tárgyalások céljából Svájcba egy mezőgazdasági szakértő kiküldetéséhez hozzájárult.

[Nagy] *Miniszterelnök* felkéri dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések előterjesztésére.

3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Gazdasági Főtanács március havi hitele, személyi kiadásokra 300 millió pengő, dologi kiadásokra pedig 500 millió pengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Gazdasági Főtanács március havi hitelére, személyi kiadásokra háromszázmillió pengő, dologi kiadásokra pedig ötszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.

4

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti, hogy a bírói képesítési pótlék újabb megállapításáról szóló 10 360/1945. ME sz. rendelet módosítása tárgyában készített előterjesztést az igazságügyminiszter észrevételezése folytán a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹³

¹³ Szám nélküli előterjesztésében a miniszterelnök arra tett javaslatot, hogy a 10 360/1945. ME sz. rendeletben (MK 1945. november 6.) szereplő különbségtételt a képesítési pótlék tekintetében szüntessék meg, ami fennállt egyrészt a bírák és ügyészek, valamint az Igazságügyminisztérium tisztviselői, másrészt a többi minisztérium és a Legfőbb Állami Számvevőszék tisztviselői között. Javasolta továbbá a 210/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 8.) azon különbségtételét is megszüntetni, amely szerint az ítéldbírák, ügyészek és a velük azonos besorolású igazságügyi alkalmazottak az V. és a IV. fizetési kategóriába fokozatosan átléphetek, míg a többi közszolgálati alkalmazott esetében ez csak személyi kiválasztáson alapuló külön kinevezéssel történhetett meg. Végül javasolta megszüntetni azt a 2500/1945. ME sz. rendeletben (MK 1945. június 17.) előírt kinevezési, előléptetési várakozási idő tekintetében fennállott különbséget is.

Az igazságügyminiszter T.1158/1946. sz. levelében, hivatkozva a bírók, ügyészek és a bírói képesítésű igazságügyminisztériumi fogalmazók részére az 1896. évi IV. tc. 8. §-ában, az 1930. évi XLIII. tc. 1. §-ában, az 1940. évi XXXV. tc. 6. §-ában, valamint az 1936. évi II. tc.-ben meghatáro-

5

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Sári Pál postai gépkocsivezetőnek a Miniszterelnökség műszaki segédtszti létszámába való kinevezése tárgyában. Javasolja továbbá, hogy egységes elbánás végett járuljon a minisztertanács ahhoz is hozzá, hogy valamennyi miniszterelnökségi sofőr ugyanilyen kinevezés alá kerüljön és ugyanazon fizetési osztályba soroztassék.

Minisztertanács Sári Pál postai gépkocsivezetőnek a Miniszterelnökség műszaki segédtszti létszámába való kinevezéséhez, továbbá valamennyi miniszterelnökségi sofőrnek ugyanilyen fizetési osztályba való sorolásához hozzájárult.

6

[Molnár] Népjóléti miniszter előterjeszti javaslatát az alapítványi bérházak részére 1945-ben rendelkezésre bocsátott 2 520 000 pengő államkölcsön tudomásulvétele tárgyában.

Minisztertanács az alapítványi bérházak kettőmillió ötszázhuszezer pengő folyósításához hozzájárult.¹⁴

7

[Molnár] Népjóléti miniszter előterjeszti javaslatát dr. Klaniczay Gyulának a VI. fizetési osztályba osztálytanácsossá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Klaniczay Gyulának a VI. fizetési osztályba osztálytanácsossá történő kinevezéséhez hozzájárult.

8

[Molnár] Népjóléti miniszter előterjeszti javaslatát Majos Lászlónak [számveteli ellenőrnek] a VI. fizetési osztályba való kinevezése és egyidejűleg nyugdíjazása tárgyában.

Minisztertanács Majos Lászlónak a VI. fizetési osztályba való kinevezéséhez és egyidejűleg való nyugdíjazásához hozzájárult.

zott bírói képesítési pótlékkal kapcsolatos előírásokra, tiltakozott a fenti javaslat ellen. Hangsúlyozta, hogy a 10 360/1945. ME sz. rendelet is csak kivételképpen engedélyezte a különböző minisztériumokban szolgálatot teljesítő bírói képesítéssel rendelkező fogalmazók bírói képesítési pótlékban való részesítését – azzal, hogy e kedvezmény csak az adott szolgálat tartamára volt biztosított. Lásd a 4600/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 25., továbbá a [20.] 103. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját.

¹⁴ 2060/1946.N.M.eln. sz. előterjesztésében felemlítette a miniszter, hogy az alapítványi házak önálló jogi személyek, kiadásaik így a tárcahitel keretében nem voltak fedezhetőek. Tekintettel viszont arra, hogy az alapítványok elsődrendű szociális közcélokat szolgáltak s így célkitűzéseikkel az államot hasonló feladatok teljesítésében nagyrészt tehermentesítették, így az állaguk fenntartása közérdek, ezért kérte a támogatás engedélyezését.

12. 1946. március 22.

9

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a közellátással kapcsolatos rendelkezésekbe ütköző kihágási ügyekben eljáró hatóságok hatáskörének újabb szabályozása tárgyában.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Tekintettel arra, hogy csak most vette át hivatalát, még nem volt alkalma megnézni ezt az őt is érintő előterjesztést, ezért kéri vagy levenni a napirendről, vagy függőben tartani a végleges szöveget.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta azzal, hogy a közellátásügyi miniszter a belügyminiszterrel és az igazságügyminiszterrel egyezzen meg a végleges szöveg tekintetében.¹⁵

10

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a malmok közelítási ellenőrzése tárgyában. Az előterjesztésre tett észrevételeket figyelembe vette.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁶

11

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a közellátásügyi igazgatás szabályozása tárgyában.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: A kereskedők kijelölésére vonatkozó rendelkezési rész oly értelmű módosítását kéri, hogy a kereskedők kijelölésének megejtése előtt a Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztérium véleménye is kikérendő.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Ezt a módosítást elfogadja.

Minisztertanács az előterjesztést a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter által javasolt módosítással elfogadta.¹⁷

¹⁵ Előzményéről lásd a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 30. napirendi pontját és jegyzetét.

¹⁶ A 10 208/1946.K.M. sz. levéllel megküldött előterjesztés rámutatott arra, hogy a malom az a hely, ahol az egész gabonatermésnek felhasználása előtt meg kell fordulnia s ahol a termést legjobban — egyszersmind utolsó ízben — meg lehet fogni. Kiemelte, hogy ha a malmok a közelítási rendelkezéseket (kiörlési arányt, természetbeni vámot) nem tartják meg, a közellátásból jelentős gabona- és lisztkészletek eshetnek ki, ugyanakkor az előírások betartása a lisztkészletek pontos számbavételét, gazdaságos és arányos elosztását eredményezhette. Ezért szigorú büntetéseket javasolt az előírásokat megszegő malmok ellen. A forgalmiadóval kapcsolatos pénzügyi ellenőrzéshez hasonló rendszeres ellenőrzést tervezett. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete, valamint az igazságügyminiszter T.1117/1946. sz. észrevétele. Ez utóbbi a malomtulajdonosokra kiróható pénzbírság legmagasabb összege és a hivatali kötelességüket megsértő hatósági közegek elleni viszonylag alacsony rendbírás közötti aránytalanságra hívta fel a figyelmet. Lásd a 3280/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 24.

¹⁷ 10 220/1946.K.M. sz. levelével benyújtott előterjesztésében a miniszter észrevételezte azt, hogy a közellátás terén illetékes közegek hatásköréről korábban több rendelkezést adtak ki, ezek során nem érvényesülhettek egységes és átfogó szempontok: hatásköri viták keletkeztek, amik a végrehajtás vontatottságát eredményezték. E hibaforrások kiküszöbölését tervezte a közellátást

12

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát felvásárolásokra 120 milliárd pengő előirányzat nélküli kiadás engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács felvásárlásokra százhuszmilliárd pengő előirányzat nélküli kiadáshoz hozzájárult.¹⁸

13

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a hatósági árucseret forgalommal kapcsolatban 65 850 millió pengő előirányzat nélküli kiadás igénybevétele tárgyában.

intéző szervek hatásköreinek egységes szempontok szerinti szabályozásával. A közellátási igazgatás decentralizálása útján kívánta rendezni a feladatokat.

Javasolta, hogy a közellátásügyi miniszternek minden törvényhatóság területén legyen olyan szakszerve, amelynek feladata kizárólag a közellátás intézése, és amely önálló hatóságként látja el a reá háruló feladatokat.

Ezt a célt kívánta elérni a már korábban létrehozott közellátási felügyelőség fenntartásával.

A közellátási jogszabályok és kormányzati intézkedések végrehajtását — működése területén — a főispánra, mint közellátási kormánybiztosra kívánta bízni, azzal, hogy feladata legyen a közellátási igazgatást végző közigazgatási hatóságok közötti összhang biztosítása.

Az egyes törvényhatóságok részére kiutalt élelmiszereknek és közszükségleti cikkeknek a fogyasztók közötti szétosztását a törvényhatóság területén az alispánok irányítására (törvényhatósági jogú városok esetében a polgármesterekre) kívánta bízni.

A közellátásra vonatkozó jogszabályok, kormányhatósági és más felsőbb intézkedések végrehajtását alsó fokon a községi elöljáróság (megyei város esetében a polgármester) hatáskörébe javasolta utalni.

A demokrácia érvényesülése érdekében biztosítani kívánta a közönség részvételét. Ezért minden törvényhatóságban, községben és városban közellátási bizottságot javasolt alakítani a közellátási feladatokat ellátó hatóságok vezetőinek, a Nemzeti Függetlenségi Frontba tömörült pártok kiküldötteinnek, valamint a felvásárló és elosztó kereskedők képviselőinek részvételével. E bizottságoknak széleskörű felszólalási lehetőséget kívánt biztosítani a helyi szempontok érvényesítése terén.

Felhatalmazást kért a miniszter a kiutalt élelmiszerek és közszükségleti cikkek szétosztásának, a fogyasztók nyilvántartásának, a jegyek (utalványok stb.) kiosztásának és kezelésének, valamint a kiosztásban résztvevő kereskedők (iparosok) elszámoltatásának a szabályozására.

A rendelet tervezete, valamint az igazságügyminiszter T.1121/1946. sz. észrevétele is megtalálható a jegyzőkönyv mellett. Az igazságügyi észrevétel egyrészt arra irányult, hogy a rendelettervezet a közellátási felügyelőség által kiszabott rendbüntetés ellen nem adott lehetőséget jogorvoslatra – ennek korrigálását kérte, másrészt jelezte, hogy az idő rövidsége miatt nem volt lehetősége a rendelet szövegének részletes vizsgálatára, ezért kérte, hogy erre — ha a minisztertanács elfogadta a tervezetet — még visszatérhessen. Lásd a 3420/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 29.

¹⁸ Előzményéről lásd a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 26. napirendi pontját és jegyzetét. Ekkor, 3622/1946. sz. előterjesztésében bejelentette a miniszter, hogy hetenként 400 vagon vámgabona felvásárlására lett volna lehetőség, de a március 9-én és március 16-án záródott hétre összegyűlt mennyiségre a szükséges fedezet nem állt rendelkezésére, mert a korábban engedélyezett 285 milliárd pengő felvásárolt mennyiség értékesítéséből származó összeg csak későbbi újabb felvásárolásokra adott lehetőséget. Utalt arra, hogy a korábbi felvásárlás jelentős megtakarítást jelentett az államkincstár számára.

12. 1946. március 22.

Minisztertanács a hatósági árucsereforgalommal kapcsolatban hatvanöt-milliárd nyolcszázötvenmillió pengő előirányzat nélküli kiadás igénybevételéhez hozzájárult.¹⁹

14

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát elkobzott cigaretta visszautalására 500 millió pengő hitelfedezet tárgyában.

Minisztertanács az elkobzott cigaretta visszautalására ötszázmillió pengő hitelfedezethez hozzájárult.²⁰

15

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezéséről szóló 2500/1945. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²¹

16

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a gépjárművek behozatalának 1947. évi december 31-éig tartó vámentessége tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²²

¹⁹ 3486/1946.K.M.eln. sz. előterjesztésében bejelentette a miniszter, hogy a mezőgazdasági és ipari árucseré keretében a Magyar Általános Gyufaipari Rt.-től 27 750 millió pengő értékű gyufát vett át; ugyanakkor 37 500 millió pengő értékben 5 vagon söt vehetett igénybe, jelezte továbbá, hogy a Mezőgazdasági és Ipari Árucseré Iroda személyi és dologi kiadásai március hóban 600 millió pengőt tettek ki. Erre kérte a jelzett összeg kiutalásának engedélyezését.

²⁰ 3283/1946.K.M.eln. sz. előterjesztésében előadta a miniszter, hogy a gazdasági rendőrség által Klein Mártontól lefoglalt 34 000 darab cigarettát Rónai Sándor, mint előző közellátásügyi miniszter kiosztotta a bányászok között. A Budapesti Büntetőtörvényszék 1946. február 15-én a bűnvádi eljárás megszüntetését és a lefoglalt cigarettáknak a tulajdonos részére való visszajuttatását rendelte el. Az ingyenesen kiosztott cigarettát természetesen nem tudta kiszolgáltatni a Közellátásügyi Minisztérium – és pénze sem volt arra, hogy a cigarettákat az eredeti tulajdonos részére megvásárolja. Ezért kérte 500 millió pengő rendelkezésre bocsátását. Egyben kérte, hogy amennyiben a dohány ára időközben emelkedne ezt is vegye figyelembe a Pénzügyminisztérium.

²¹ A 14 450/1946.Közl.M.I/1. sz. előterjesztés felhívta a figyelmet arra, hogy a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezéséről szóló 2500/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. június 17.), valamint az ennek alapján az államvasúti és postai illetmények és nyugellátások rendezéséről szóló 7000/1945. K.K.M. sz. rendelet (MK 1945. július 5.) az államvasúti és postai nyugbérésekről nem rendelkezett, viszont az ipari nyugbéréket a legalacsonyabb fizetési osztálynak megfelelő fokozat szerint fizette. A nyugbérések ezzel nem voltak megelégedve és a szabad szak-szervezet útján helyzetük orvoslását, képzettségük foka szerinti rendezését kérték.

A miniszter, méltányolva az észrevételek jogosságát, javasolta a 2500/1945. ME sz. rendelet és a 7000/1945. ME sz. rendelet kiegészítését és módosítását. Lásd a 3340/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 28., illetve a 20 700/1946. Közl.M. sz. rendeletet, MK 1946. március 28.

²² A 12 763/1946.Közl.M.VI./2. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az ország gépjárműállománya fejlesztésre szorult. Korábban ennek legfőbb akadálya az alig létező magyar autógyár-

12. 1946. március 22.

[Nagy] Miniszterelnök eltávozik. A minisztertanács vezetésére Szakasits Árpád államminisztert kéri fel.

17

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát [a minisztériumi] gépjármű rovatokkal kapcsolatban 353 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács [a minisztériumi] gépjármű rovatokkal kapcsolatban háromszázötvenhárommillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.²³

18

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Ferenc Csatorna Rt. részére

680 000 pengő államkölcson folyósítása tárgyában. Ezt az összeget a pénzügyminiszter a minisztertanács határozatától feltételezetten már október hónapban folyósította.

Minisztertanács a Ferenc Csatorna Rt. részére hatszáznyolcvanezer pengő államkölcson folyósításához hozzájárult.²⁴

19

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Karczag Imre miniszteri tanácsos irattáskájának elvesztésével kapcsolatban 1 200 000 pengő segély folyósításának engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács Karczag Imre miniszteri tanácsos irattáskájának elvesztésével kapcsolatban egymillió kétszázezer pengő segély folyósításához hozzájárult.²⁵

tás védvamos támogatása volt. Előadta, hogy az ország akkori gépjárműkészlete jórészt rongcsokból és kifáradt anyagokból készült kocsikból állt, tehát feltétlenül szükségesnek látta a behozatal gyors fejlesztését, a vámentes behozatal engedélyezését. Elismerte, hogy ez az államkincstárnak jövedelemkiesést okoz, de pótolhatónak találta ezt a gépjárművek kötelező szavatossági biztosításának bevezetésével – úgy, ha kötelezővé teszik, hogy a biztosítási intézetek az így szerzett többletbevételeik egy részét a vámkiesés pótlására az államnak utalják át.

²³ A 12 598/1946.Közl.M.VI./1. sz. előterjesztés a minisztérium költségvetésének gépjármű rovatainál kérte 1946 első negyedére az összeg felhasználásának engedélyezését. Egyrészt az engedélyezett útvonalak és a gépjárművek ellenőrző útjainak költségeire, másrészt az Automobilkísérleti Állomásnak az ostrom idején elpusztult berendezéseinek pótlására, végül az Országos Gépjárműügyi és Közúti Közlekedésrendészeti Bizottsághoz tartozó gépjárművek műszaki vizsgáztatását ellátó szervezeti egység részére kívánta felhasználni a hitelt. Jelezte, hogy a meginduló vizsgákért befizetésre kerülő díjakból az utóbbi kiadást a későbbiekben fedezni tudja.

²⁴ Előzményéről lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 61. napirendi pontját és jegyzetét.

²⁵ Az 55 437/1946.Közl.M./II./1. sz. előterjesztésből kitűnik, hogy Karczag Imre miniszteri tanácsosnak, a Varsóba kiküldött magyar gazdasági bizottság vezetőjének a táskája veszett el. Az előterjesztés szerint a lengyel delegáció egyik tagja tulajdonította el az iratokkal teli, s 1 200 000

12. 1946. március 22.

20

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Szabó Antal államvasúti raktárnok részére kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács Szabó Antal államvasúti raktárnok részére kegydíj engedélyezéséhez hozzájárult.

21

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát postaalkalmazottak rehabilitálása tárgyában (138 249/1945.A/1. sz.).

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

22

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Közigazgatási Bíróság épületeinek helyreállítási költségeire további 1 milliárd pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Közigazgatási Bíróság épületeinek helyreállítási költségeire további egymilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁶

23

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát az államrendőrség részére a honvédelmi tárcánál mutatkozó felesleges épületek stb. átadása tárgyában.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: A fegyverszüneti egyezmény alapján a Szövetséges Ellenőrző Bizottság megkérdése nélkül nem adhat át más célra épületeket, de ez áthidalható a Szövetséges Ellenőrző Bizottság előzetes megkérdésével. A létszám valóságban kisebb, mint a rendszeresített létszám. Felszerelést csak annyit adhat, amennyi a rendszeresített létszámnak a szükségletén felül van.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a részleteket a belügyminiszter a honvédelmi miniszterrel tárgyalja le.²⁷

pengőt tartalmazó irattáskát. A tárgyalásokon kialakult kedvező lengyel-magyar baráti megértésre tekintettel azonban nem kívántak erélyes intézkedést tenni. Ezért kérte az elveszett összeg segély formájában való megtérítését.

²⁶ A még Nagy Imre által készített 1309/1946. sz. előterjesztés a nagymérvű áremelkedésre tekintettel kért újabb támogatást az épület helyreállításához, a korábban (lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 49. napirendi pontját) erre a célra már biztosított összegben felül.

²⁷ A még Nagy Imre által készített 219 802/1946.B.M.IV.12. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a rendőrség budapesti főkapitányságának, valamint egyes hivatalainak elhelyezésére szolgáló épületek egy része az ostrom következtében használhatatlanná vált. Ezért a rendőrség egyes hivatalait magánépületekben kellett elhelyezni. A háború következtében a régebbi rendőrség felszerelése, többek között lőfegyverei is elvesztek. Jelezte, hogy a hiányok pótlására 500 milliárd pengőre lenne szüksége. Belátva, hogy az ország súlyos pénzügyi helyzete miatt ekkora összeget nem lehetett e célra előteremteni, a többi tárcánál — a lépitések miatt elsősorban a honvédelmi tárcánál — mutatkozó épület, felszerelés- és lőfegyver-felesleg rendelkezésére bocsátását kérte.

24

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Jaut Rezső rehabilitálása és a VI. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Jaut Rezső rehabilitálásához és a VI. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezéséhez hozzájárult.²⁸

25

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Szent-Györgyi Pál [segédfogalmazó] rehabilitálása és a VII. 3. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Szent-Györgyi Pál rehabilitálásához és a VII. fizetési osztály 3. fokozatába való kinevezéséhez hozzájárult.

26

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a szolgálati- és munkabérvizsnyóból származó jövedelmek adóztatásáról szóló 11 620/1945. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁹

Lásd még a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 29., a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 61. és a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 63. napirendi pontját.

²⁸ A még Nagy Imre által készített 270 666/1946.B.M.IV/12. sz. előterjesztés előadta, hogy Jaut Rezső (1885-?) huszártisztként harcolt az első világháborúban, 1919. január 1-jén védőr-örnaggyá nevezték ki, 1920-ban a rendőrség kötelékébe lépett át. A győri rendőrkapitányságon őrszemélyzeti parancsnokként teljesített szolgálatot. 1926-ban liberális gondolkodása és felesége zsidó származása miatt elbocsátották. 1938-ban katonai szolgálatra behívták és a rimaszombati városi és járási kapitányság katonai közigazgatási parancsnokságát bízták rá. Zsidó- és kommunistabarátsággal vádolva feljelentették és a honvéd haditörvényszék 14 napi fogházbüntetésre ítélte. 1940-ben rendőri szolgálatban a sárvári szerb internálótábor parancsnokságával bízták meg. 1942-ben a korábbi feljelentés alapján a honvéd hadtestparancsnokság megfosztotta katonai rangjától, ezért állásából elbocsátották. E sérelmek jóvátételeként rendőr alezredessé való előléptetését és nyugdíjazását javasolta a miniszter.

²⁹ A 11 620/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 7.) úgy intézkedett, hogy a munkáltató a munkabér után járó adókat a fizetéstől számított három napon belül volt köteles befizetni. Ez a határidő azt a célt szolgálta, hogy az államkincstár, illetve a község (város) az adót mielőbb megkaphassa és hasznosíthassa. A rendelet kiadásakor azonban még nem számoltak a pénz vásárló erejének egyre gyorsabb romlásával, azzal sem, hogy a kollektív szerződések bevezették a fizetés egy részének természetbeni juttatását, továbbá hogy a nagyobb vállalatok szinte nap mint nap juttatásokat, segélyeket nyújtanak dolgozóiknak. Mindez — a rendelet értelmében — azt jelentette, hogy a munkáltatónak szinte naponta kellett az adók lerovása végett a községi előljáróságnál (városi adóhivatalnál) megjelennie. Ez a községi adminisztrációt is megterhelte. A 82 010/1946.P.M.VII. sz. előterjesztés ezért javasolta az említett rendelet módosítását olyan értelemben, hogy a munkaadónak hetente csak egy alkalommal kellett befizetnie ezt az adót. Nincs tudomásunk a rendelet kiadásáról.

12. 1946. március 22.

27

[Gordon] Pénzügyminiszter bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 2., 3. és 4. számú előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁰

³⁰ A pénzügyminiszter előterjesztéseit összefogó borítólapon 2. sorszám alatt a Felszámoló Hivatal felállítására vonatkozó javaslat; 3. sorszám alatt az Országos Falusi Kislakásépítési Szövetkezet által nyújtott hitelek kiegyenlítésével kapcsolatban felmerült ügyviteli költségek rendezésének kérdése; 4. sorszám alatt pedig a szövetkezeti termelési ágaknak nyújtott hitelek kedvezményeiről szóló javaslat szerepel.

Ezek az előterjesztések megtalálhatók a jegyzőkönyv mellett.

Az 5086/1946.B.M.Teo. sz. előterjesztés a Felszámoló Hivatalt azoknak a követeléseknek és tartozásoknak a rendezése céljából javasolta létrehozni, amelyek az állam részére a háború alatt történt megrendelésekből, áruszállításokból és munkateljesítményekből, illetőleg a vállalkozók részére az állam által adott anyag- és munkabér előlegekből származtak. Jelezte, hogy e tekintetben a legerősebben érintett honvédelmi tárca tartozásainak és követeléseinek a felmérése ügyben kiadott 8270/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. szeptember 23.) nyomán érkezett bejelentések azt mutatták, hogy ezek a függő anyagi ügyek egy tárca keretein belül nem voltak megoldhatók. Olyan általános politikai, jogi, pénzügyi és szociális vonatkozások kerültek előtérbe, amelyek csak egységes alapelvek és azonos rendszer szerint voltak rendezhetők. Ezért vetette fel, az Országos Központi Hitelszövetkezet ajánlata alapján, a Gazdasági Főtanács főtítkára, hogy az első világháború utáni hasonló kérdéseket kezelő „Megállapító és Értékesítő Hivatal” mintájára hozza létre a kormány a pénzügyminiszter vezetése alá rendelt, de a Honvédelmi Minisztérium és a többi érdekelt tárca képviselőinek bevonásával működő Felszámoló Hivatalt. A rendelet tervezete megtalálható az előterjesztés mellett. A javaslat egy részletesebb, a külföldi követeléseket is számbavevő változata található a Gazdasági Főtanács iratai között. (MOL XIX-A-10. 2.doboz I/2-C/3. Hazahozatali Kormánybiztosság) Nincs tudomásunk a hivatal felállításáról.

73 490/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztésében bejelentette a miniszter, hogy az Országos Falusi Kislakásépítő Szövetkezet, amelynek célja a tagjainak házhelyhez juttatása és családházuk felépítése volt, abba a helyzetbe került, hogy adóssai, a pénz romlását kihasználva, tartozásaik túlnyomó részét soron kívül visszafizették, így a szövetkezet követelése a töredékére esett vissza. Saját adminisztrációjának a költségeit sem volt képes fizetni. Ezért javasolta egy olyan rendelet kiadását, amely kimondta volna, hogy a szövetkezetek az építési hitelekből származó követelések biztosítására bejegyzett jelzők törlési engedélyének költségeit és a tartozások elszámolásával kapcsolatos ügyviteli költségeket az adósokra háríthatják át. A rendelet kiadásáról nincs tudomásunk.

A 73 766/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztés utalt arra, hogy az egyes pénzkövetelések adópengőben való meghatározása tárgyában kiadott 12 430/1945. ME sz. rendelet (MK 1946. január 1.) értelmében a Magyar Nemzeti Bank 1946. január 10-étől csak adópengőre kiállított váltót fogadhat el leszámitásra. A szövetkezetek megerősödéséhez fűzött érdekekre tekintettel a Szövetkezeti Tanács kérte, hogy ezek ne legyenek kénytelenek az adópengő rendkívül súlyos valorizációs terhért viselni. A pénzügyminiszter azt javasolta, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezeteknek a hiteleket — a kérsnek megfelelően — sima pengőben folyósítsák; az értékesítő szövetkezetek esetében azonban csak egész kivételesen javasolta ezt a kedvezményt alkalmazni, a fogyasztási szövetkezetek esetében pedig indokolatlannak tartotta ezt a támogatást.

A Magyar Közlönyben ezzel kapcsolatos rendelet nem jelent meg, a javaslat elfogadása esetén feltehetőleg csak a Magyar Nemzeti Bank kapott külön felhatalmazást a hitelek fentieknek megfelelő kezelésére.

28

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a pénzintézetek által az államkincstárnak kincstári jegyek ellenében nyújtott kölcsönöknél a kincstári jegyek leszámíttatása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta azzal, hogy a pénzügyminiszter a rendeletet kiadása előtt az igazságügyminiszterrel tárgyalja le.³¹

29

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a védett birtokok megszüntetése tárgyában.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: A valutakövetelések kérdésével is foglalkozni kell.

Szakasits Árpád államminiszter: A kérdést a Gazdasági Főtanács elé kell utalni.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes véleményezés végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.³²

³¹ A 681/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztés jelezte, hogy az államkincstárnak kincstári jegyek ellenében kölcsönt nyújtó pénzintézetek a kölcsönmegállapodásokban részükre biztosított leszámítási lehetőségeknek megfelelően, a kincstári jegyeket a Magyar Nemzeti Banknál általában leszámíttatták. A bank újjáalakított főtanácsának tagjai részéről azonban aggályok merültek fel a tekintetben, hogy a bank alapszabályainak 50. cikkében foglalt tilalommal összeegyeztethető-e ez a gyakorlat. Az alapszabályok 50. cikke ugyanis úgy rendelkezett, hogy „az állam, a törvényhatóságok, a városok és a községek a bank eszközeit egyáltalán, tehát sem közvetve, sem közvetlenül nem vehetik igénybe saját céljaikra anélkül, hogy a felvett bankjegyek ellenértékét aranyban vagy devizában egyidejűleg nem szolgáltatják”. Ezt az aggályt a pénzügyminiszter a korábbi gyakorlat alapján eloszlathatónak vélte, mégis kérte a minisztertanács olyan értelmű határozatát, hogy a bank, a további rendelkezésig, a pénzintézetek benyújtásakor legyen jogosult három hónapos lejáratú kincstári jegyeket leszámítani. Javasolta egyben, hogy e rendelkezést ne tegyék közzé, csak közöljék a Magyar Nemzeti Bankkal.

Az előterjesztés mellett megtalálható az Igazságügyminisztérium T.1086/2946. sz., a pénzügyminiszterhez intézett levele. Ez rámutatott arra, hogy a Magyar Nemzeti Bank és a kormány közötti vitás kérdések eldöntését általában választott bíróság elé kellett vinni, az alapszabály 50. cikkével kapcsolatos kérdés azonban a Közigazgatási Bíróság előtti eljárásra tartozott. További tárgyalásokat ajánlott a Magyar Nemzeti Bankkal, illetve, ha ez nem vezet eredményre, javasolta az alapszabály 50. cikkében foglalt tilalom kormányrendelettel való átmeneti felfüggesztését. Lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 44. napirendi pontját, illetve a Magyar Nemzeti Bank működése tárgyában korábban kiadott 4920/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 7.

³² A 73 251/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztés felhívta a figyelmet arra, hogy az 1930-as évek elején eladósodott gazdák védelme érdekében hozott 14 000/1933. ME sz. rendelet (MRT 1933. október 23., 2630. p.), valamint a 10 000/1935. ME sz. rendelet (MRT 1935. október 11., 1040. p.) s a további e tárgyban keletkezett rendeletek a gazdasági és a politikai helyzet alakulása következtében elvesztették jelentőségüket. Így feleslegesnek ítélte, hogy a Pénzügyintézeti Központ a tartozások összegszerű csökkentésére irányuló teherrendezést végrehajtsa, mint ahogyan az is, hogy fenntartsák a gazdák számára biztosított részletfizetési kedvezményt, főleg, mivel a romlott értékű pénzzel tartozásaikat jórészt kifizették. Javasolta, hogy a védettségi intézményét teljesen szüntessék meg és a gazdákat kötelezzék a még fennálló régi tartozások rövid időn belüli visszafizetésére, továbbá, hogy a kincstár ugyancsak egy összegben egyenlítsé ki a védett birtokok teher-

12. 1946. március 22.

30

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a Futura Rt. állami kezességvállalása tárgyában. [sic!]

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³³

31

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát az értékpapírforgalom körében felmerült egyes kérdések szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁴

rendezéséből kifolyólag keletkezett kötelezettségeit. A tervezett intézkedésnél tekintettel kívánt lenni a földreform következményeire is – tehát arra, hogy az adós gazda a tartozásából csak az igénybe nem vett ingatlanára eső arányos részt legyen köteles megfizetni. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

A Gazdasági Főtanács az 1946. május 7-ei ülésén kifejezetten eltiltotta az 1936. évi XXVII. tc. alapján földhöz és házhelyhez jutottak pengőtartozásainak rendkívüli törlesztésére vonatkozó rendelet elfogadását. (MOL XIX-a-10-XXXIV. 14.pont.) A kiadott 5420/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 24.) arról szól, hogy a fennálló tartozásokra rendkívüli törlesztést további intézkedésig a juttatottak nem teljesíthettek.

³³ 73 387/1946/IV.a. P.M. sz. előterjesztésében a miniszter visszautalt a minisztertanács 1945. október 15-ei ülésén hozott határozatára (61. sz. jegyzőkönyv 25. napirendi pont – közölve: DMB mt. jkv. B) kötet 395. p.), amely szerint a Pénzügyminisztérium készfizetői kezességvállalására kapott engedélyt a Futura mindazon kötelezettségeiért, amelyekkel kapcsolatban a Magyar Nemzeti Bank visszleszámlálási hitelt engedélyezett. Tájékoztatást adva a minisztertanácsnak a kezességvállalásairól, bejelentette, hogy közérdekű árufelvásárlási és tárolási ügyekkel kapcsolatban három alkalommal összesen 3 185 770 000 pengő értékben vállalt kezességet. Egyben hozzájárulást kért ahhoz, hogy a következőkben további 50 milliárd adópengő keretében vállalhasson kezességet a Futura árufelvásárlási ügyeivel kapcsolatban.

A Futura Magyar Szövetkezeti Központok Áruforgalmi Rt. 1919 októberében a gabonamopólium szerveként a Földművelésügyi Minisztérium, a Hangya, az Országos Központi Hitelszövetkezet és a Magyar Mezőgazdák Szövetkezete részvételével jött létre. A két világháború között a gabonakivitel terén volt fontos szerepe. 1946 folyamán beolvadt a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központba.

³⁴ A 63 173/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztésében a miniszter az értékpapírforgalom szabályozásáról szóló 700/1942. ME sz. rendelet (MRT 1942. március 5., 640–644. pp.) módosítására tett javaslatot. A rendelet annak idején megtiltotta, hogy a Budapesti Áru- és Értéktőzsdén lajstromozott és árjegyzett értékpapírok tulajdonosai tőzsdei bármely ügyletet a Tőzsdén kívül kössenek. A tilalom ellenére kötött ügyleteket eleve semmisnek minősítette. A Tőzsde azonban 1944. december 12-én, a háborús helyzetre tekintettel bezárt. 1945 nyarán átmenetileg megkezdte ugyan a működését, rövidesen azonban ismét bezárt és az adott időben is zárva tartott. A Tőzsde szünetelése viszont nem akadályozta meg az értékpapírforgalmat. Méltánytalannak tartotta a miniszter, hogy az ilyen kényszerhelyzetben kötött ügyletek a 700/1942. ME sz. rendelet alapján érvénytelennek minősüljenek. Az 1942. évi rendelet — a spekuláció megfékezése érdekében — azt is kimondta, hogy az, akinek a tulajdonába került valamely társaság 200 000 pengőt meghaladó értékű részvénye, a Pénzügyminisztérium Központjához bejelentést tartozott tenni; a 200 000 pengőt meghaladó árfolyamértékű részvények visszerhes elidegenítését pedig a pénzügyminiszter engedélyéhez kötötte.

Ezeknek az üzleti élet folyamatát az adott helyzetben akadályozó intézkedéseknek a hatálytalanítására, illetve a bejelentési kötelezettség utólagos teljesítésére lehetőséget adó rendelet

32

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a mesterséges édesítőszeres után fizetendő engedélyilleték megállapításának hatásköre tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁵

33

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát Erdély István rehabilitálása és az V. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Erdély István rehabilitálása és az V. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.³⁶

34

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti 211 746/1945. sz. előterjesztését özv. Staffka Károlyné és társai jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁷

35

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát néhai Osváth Kálmán özvegyének kegyelmi nyugdíja tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Osváth Kálmán özvegye részére kegyelmi nyugdíj folyósíttassék.

36

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát néhai Kékesi István özvegyének kegyelmi nyugdíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Kékesi István özvegye részére kegyelmi nyugdíj folyósíttassék.

kiadása ügyében tett javaslatot a miniszter. Lásd a 3320/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 24.

³⁵ A 716/1946./P.M.X.a. sz. alatt a pénzügyminiszter arra tett javaslatot, hogy mivel a mesterséges édesítőszerokről intézkedő 1912. évi XXII. tc. a pénzügyminiszter hatáskörébe utalta ezek egyedáruságának igazgatását, az engedélyilleték mérvét — az inflációs helyzetre való tekintettel — ne hosszas kormányrendelettel állapítsák meg, hanem ő, a pénzügyminiszter kapjon erre felhatalmazást. Lásd a 3310/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 24.

³⁶ Az 51 133/1946./XIII/a sz. előterjesztésében a miniszter Erdélyi István dohányjövédéki műszaki főtanácsos miniszteri tanácsossá való kinevezését javasolta. Az előterjesztés szerint nevezett zsidó származása miatt — kiváló képességei ellenére — korábban hátrányos megkülönböztetésben részesült, 1944 áprilisában nyugállományba is helyezték, de 1945-ben állásába visszakerült.

³⁷ Az előterjesztés 83 dohányjövédéki alkalmazott korábban elszenvedett sérelmeinek jóvátételére, nyugbérének megállapítására, hasonló alapon 7 volt alkalmazott kinevezésére és 1 személy dohányjövédéki felügyelővé való kinevezésére vonatkozó javaslatot tartalmazott.

12. 1946. március 22.

37

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát néhai Strinovich Jenő [pénzügyi főtanácsos] gyermekének kegyelmi nevelési járuléka tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy néhai Strinovich Jenő gyermekének kegyelmi nevelési járulék folyósíttassék.

38

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát Winternitz Ferenc [állampénztári főtitest] rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács Winternitz Ferenc rehabilitálásához hozzájárult.

39

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát Skalka János helyettes vezérigazgatói kinevezése a Postatakarékpénztárnál tárgyában.

Minisztertanács Skalka Jánosnak a Postatakarékpénztár[nál helyettes] vezérigazgatói kinevezéséhez hozzájárult.³⁸

40

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát Antal Jenő dohánygyári igazgató visszatartása tárgyában.

Minisztertanács Antal Jenő dohánygyári igazgató visszatartásához hozzájárult.³⁹

41

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát Krusslák Ferenc állami nyomdai aligazgató megbízatása és kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Krusslák Ferenc állami nyomdai aligazgatói teendőkkel való megbízatásához és a VII. fizetési osztályba üzemi felügyelővé való kinevezéséhez hozzájárult.⁴⁰

42

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát Szappanos András pénzügyi számvevőségi tanácsosnak rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács Szappanos András számvevőségi tanácsosnak rehabilitálásához hozzájárult.

³⁸ A 294/1946./P.M.eln.A. sz. előterjesztés Skalka János, a Postatakarékpénztár igazgatójának helyettes vezérigazgatóvá való kinevezéséhez hozzájárulva — érdemeire tekintettel — felmentést adott az állás betöltéséhez szükséges képesítési kellékek megléte alól.

³⁹ Az 50 773/1946.P.M.XIII.a. sz. előterjesztés Antal Jenő kitűnő felkészültségét, széleskörű ismereteit hangsúlyozta, felemlítve, hogy a budai központi áruaktárnál feltárt visszaélések után 1946 februárjában kapott megbízást ennek vezetésére. Megemlítette az előterjesztés, hogy Antal Jenőt 1944-ben zsidó származása miatt nyugdíjazták s csak 1945 májusában került vissza állásába.

⁴⁰ A 64 021/1946.P.M.XIV. sz. előterjesztés a kinevezéshez szükséges képesítési kellékek megléte alóli felmentést is kérte; jelezte, hogy nevezett a Nyomdász Szakszervezet alelnöke és több szakszervezeti bizottság tagja volt.

43

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Agrártudományi Egyetem egyes tanulmányi kérdéseinek átmeneti szabályozása tárgyában.

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: Elvileg nincs kifogása a rendelet ellen, de az új szabályok elkészítésére határidőt kell szabni. Kéri, hogy ebben a tanévben még a régi szabályok, a következő tanévben pedig már az új szabályok érvényesüljenek.

Minisztertanács az előterjesztést a vallás- és közoktatásügyi miniszter módosító javaslatával elfogadta.⁴¹

44

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Lengyel Géza egyetemi tanár kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Lengyel Géza egyetemi tanári kinevezéséhez hozzájárult.⁴²

45

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Fodor Elemérnek a VII. fizetési osztályba [egyetemi titkárrá] való kinevezése és alaki képesítési kellék alól való felmentése tárgyában.

Minisztertanács Fodor Elemérnek a VII. fizetési osztályba való kinevezéséhez és képesítési kellékének elengedéséhez hozzájárult.

46

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Lelkes Gyulának [altisztnek] a XI/1. fizetési osztályba sorolása és nyugdíjazása tárgyában.

Minisztertanács Lelkes Gyulának a XI/1. fizetési osztályba sorolásához és egyidejűleg nyugdíjazásához hozzájárult.

47

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Izmán Imrének [altiszt] a XI/1. fizetési osztályba sorolása és egyidejűleg nyugdíjazása tárgyában.

⁴¹ Az előterjesztés azonos a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 53. napirendi pontjában előadottakkal. A rendelet tervezetét már akkor elfogadták s így nem érthető az ismételt előterjesztése.

⁴² Az 57 042/1945./X.1. sz. előterjesztés dr. Lengyel Géza nyugalmazott mezőgazdasági kísérletügyi igazgató, egyetemi magántanár nyilvános rendes tanárrá való kinevezését javasolta az Agrártudományi Egyetem mezőgazdasági karának növényteni tanszékére.

Dr. Lengyel Géza, aki több évtizeden át volt a Vetőmagvizsgáló Állomás vezetője, 1937-ben Zürichben a vetőmagvizsgáló intézetek nemzetközi szövetsége az akkor alakult tudományos és nomenclatura bizottság elnökévé választotta.

12. 1946. március 22.

Minisztertanács Izmán Imrének a XI/1. fizetési osztályba való sorolása és egyidejű nyugdíjazásához hozzájárult.

48

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Flórián Endrének a VIII. fizetési osztályba, Tardos Bélának pedig a IX. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Flórián Endre a VIII. fizetési osztályba, Tardos Béla a IX. fizetési osztályba kineveztesse.⁴³

49

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Hatvany Viola I. oszt. irodatisztté való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Hatvany Viola I. oszt. irodatisztté való kinevezéséhez hozzájárult.

50

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a békeelőkészítési költségekre 1 milliárd pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a békeelőkészítési költségekre 1 milliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.

51

Iparügyi miniszter [képviselőként Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát az iparoktatási főigazgatóról szóló rendelete tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁴

52

Iparügyi miniszter [képviselőként Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát a jóvátételi és újjáépítési üzemek üzemi bizottsága részére tartandó tanulmányok további költségeire 30 millió pengő hitel tárgyában.

⁴³ A 4876/Eln.1945.XI.1.ü.o. sz. előterjesztés Flórián Endre középiskolai tanárnak, a Meteorológiai Intézet munkatársának a mezőgazdasági tudományos és kísérletügyi intézmények tudományos munkatársai közé való besorolását; Tardos Béla középiskolai tanárnak a Meteorológiai Intézet kisegítő szakalkalmazottjának az esetében pedig a IX. fizetési osztályba, meteorológiai intézeti adjunktussá való kinevezését javasolta.

⁴⁴ A 11 816/1946.Ip.M.I. sz. előterjesztés hivatkozva az 5800/1945. ME sz. rendeletre (MK 1945. augusztus 5.), amely 1945. szeptember 1-jével visszautalta az iparügyi miniszter hatáskörébe az iparoktatási intézményeket, szükségesnek mondta az 1936-ban megszűnt iparoktatási főigazgatói állás újbóli felállítását. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete, amely többek között meghatározta azt, hogy milyen képesítéssel rendelkező tanár nevezhető ki iparoktatási főigazgatóvá, mi a hatásköre, milyen személyzettel rendelkezik. Lásd a 3800/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 7.

Szakasits Árpád államminiszter: Aggálya van abban a tekintetben, hogy az összeg nem fedezi a felmerülő költségeket. Úgy kell megállapítani a hitelt, hogy véglegesen biztosítsa a tanfolyamok szükségletét.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár]: A tanfolyamok nem igényelnek sok költséget, úgy gondolja, hogy elegendő lesz ez az összeg, ha nem, úgy újból előterjesztés tárgyává teszi.

Minisztertanács a jóvátételi és újjáépítési üzemek üzemi bizottsága részére tartandó tanfolyamok költségeire 30 millió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁴⁵

53

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát a Fő utca 68. sz. épület helyreállítási költségeire 3 478 500 000 adópengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Fő utca 68. sz. épület helyreállítási költségeire hárommilliárd négyszázhetvennyolcmillió ötszázezer pengőnek adópengőben való folyósításához hozzájárult.⁴⁶

54

[Rónai] Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter: kifogás tárgyává tétett az, hogy az orosz–magyar árucseré-egyezményben vállalt kötelezettségeinknek nem teszünk eleget. A Szovjetunió megbízottja, Szoboljev tábornok, három-négy napon belüli választ kért. Nyilatkozni kell, hogy mit óhajt tenni ezen a téren a magyar kormány és a szerződésben vállalt kötelezettségnek miként tud megfelelni. Ismerteti Szoboljev írásbeli figyelmeztetését.⁴⁷ A Szovjet-

⁴⁵ A 17 191/1946.Ip.M.IV. sz. előterjesztés hangsúlyozta, hogy a Magyar Szakszervezetek Országos Központja már három tanfolyamot szervezett, amelyek az üzemi bizottságokon keresztül nagymértékben hozzájárultak az üzemek békéjének, a munkavállalók szociális helyzetének és a termelés fokozásának előmozdításához. További három tanfolyam tartására kérte a hitelt.

⁴⁶ A 19 938/1946.Ip.M.XX/b sz. előterjesztés jelezte, hogy a volt Anyaghivatal épületének helyreállítására korábban kiutal 300 millió pengőből az áremelkedések miatt nem lehetett a munkát befejezni, ezért kért további hitelt.

⁴⁷ Előzményéről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 8., a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 5. jegyzetét, valamint az utóbbi jegyzőkönyv b) mellékletét, továbbá a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 50. jegyzetét, illetve 63. napirendi pontját.

Nagy Ferenc még 1946. február 26-án válaszolt Szoboljev tábornoknak. Hivatkozott a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszternek a szovjet–magyar árucserereformai rendszer megváltoztatását kérő hozzá intézett levelére, a magya kormánynak a szállítási szerződések megkötését szorgalmazó kezdeményezéseire – ezzel kapcsolatban arra is, hogy a magyar áruszállítások megindulását is hátráltatta e szerződések megkötésének hiánya. Rámutatott az ország nehéz gazdasági helyzetére is. Jelezte továbbá, hogy a Gazdasági Főtanács ismételten foglalkozott a szállítások pénzügyi feltételeinek biztosításával. Ugyanakkor megemlítette, hogy bizonyos cement-, olaj- és mazut-szállítások magyar részről megindultak. Jelezte, hogy a magyar kormány kérni fogja az 1945 augusztusában kötött egyezmény kereteinek csökkentését. Külön megemlítet-

12. 1946. március 22.

uniótól eddig 8 millió dollár értékben érkeztek áruk 24 millió dollár értékben pedig útban van. A jegyzékből kitűnik, hogy a magyar kormány részéről nem történtek meg azok az intézkedések, amelyek a szerződésben vállalt kötelezettségnek megfeleltek volna. A gyárak nem teljesítették a kötelezettségeket, amelyeket a Gazdasági Főtanács előírt. Az már világos, hogy a textilgyárak képtelenek szállítani 1947. március 31-éig, holott az eredeti határidő 1946. december 31. lett volna. A gyárak kérelme most az, hogy a határidő hosszabbíttassék meg 1947. június 30-áig. Ezzel a határidő-kitolással a gyárak zsarolnak.⁴⁸ Eleinte az lett megállapítva, hogy a legyártott áruból 50% megy a Szovjetunióknak, 25% az államé és 25% kerül szabadforgalomba. A miniszterelnökkel folytatott tárgyalás után megállapodás történt arra nézve, hogy a magyar állam csak 20%-ot tart fenn magának és 30% kerül szabadforgalomba. A szovjet kormánytól a megkötött szerződés revízióját kellene kérni, erre a szerződés 8-dik pontja módot is nyújtana, mert vegyes bizottságok kiküldését teszi lehetővé. Ez lenne hivatott arra, hogy megállapítsa, miért nem tud a kormány kötelezettségének eleget tenni és mi lenne az a határidő, amely megfelelne. Az ipar tudna 1946. december 31-éig teljesíteni, ha semmi áru nem fordíthatnák

te a textilbérmunka kérdését, amelyre, mint mondta, még vissza fognak térni. Kérte, hogy a Magyarországra irányuló szállítások folytatódjanak „annál is inkább — hangsúlyozta —, mert a Szovjetunióból jövő anyagok jórészt a jótételési szállítások teljesítésére és gazdasági életünk talpraállítása céljából multhatatlanul szükségesek”. Jelezte végül, hogy az árucseraprogram részletes — havonkénti ütemezést is tartalmazó — kidolgozására felszólította a magyar kereskedelemügyi minisztert. (MOL XIX-A-1-j 1946.VIII-2141)

⁴⁸ A magyar textilipar helyzetét a Magyar Textilgyárosok Országos Egyesületének 1946. február 21-én kelt, a miniszterelnökhöz intézett levele világította meg. E szerint az orosz– magyar árucsereregyményben foglaltak alapján az iparnak 3 millió kg fonalat és kb. 56 millió méter pamutárut kellett volna 1946 december végéig, legfeljebb 1947. március 31-éig szállítania, a kormány utasítása alapján azonban termelésének csak 50%-át fordíthatta erre, a további 50%-át a közellátásügyi miniszter csereakciója számára és a termelés fenntartásához szükséges pénzeszközök előteremtésére kellett biztosítania. Ezen kívül a kollektív szerződésekkel felemelt munkabérek mellett természetbeni juttatásokat kellett nyújtania a munkásoknak és a tisztviselőknek. Nem utolsó sorban az ipar az infláció folytán nem pénzt, hanem pamutot kényszerült elfogadni fizetésül a kormányzattól. Hangsúlyozta a levél, hogy ugyanakkor nem kaptak megfelelő minőségű és mennyiségű szentet, ezen kívül festékanyagot kellett volna behozniuk Svájcból, de nem engedélyezték a hatóságok hogy megbízottaik kiutazzanak ez ügyben. Megemlítette azt is, hogy az 1945 augusztusában kötött egyezmény végrehajtásának részletes tervét csak 1946 januárjában ismertették meg velük az orosz kiküldöttek. Kérdésként vetették fel, hogy a kormány által kötött egyezmény végrehajtását a textilipar képviselőiként szükséges-e az ő részükről aláírni. (MOL XIX-A-10-XXXI-1121–1122. pp.)

A Nemzetközi Textilipari és Kereskedelmi Rt. 1946. március 12-én egyébként arról tájékoztatta a Gazdasági Főtanácsot, hogy az orosz megbízottak által részükre átadott szerződéstervezet olyan előírást tartalmazott, hogy a fonal és készáru negyedévi szállítási határidő be nem tartása esetén minden napi késedelemért 0,1%, 20 napnál tovább tartó késedelem esetén pedig a leszállítandó mennyiség értékének 1%-át tartozik a magyar ipar büntetésként fizetni. A levél hangsúlyozta, hogy ez a textilipari vállalatok tönkretételét okozná, kérte ezért ismét a határidő meghosszabbítását és az említett két pont alóli mentesítést. (MOL XIX-A-10-XXXI-1132–1133. pp.)

belföldi használatra. Egyes álláspont szerint nem lehet az egészet felhasználni, szükséges bizonyos mennyiséget szabad forgalomra hagyni [sic!], ebben az esetben csak 1947. december 31-éig tudna eleget tenni a követelményeknek. Mielőtt azonban a szovjet kormányhoz fordulnánk revízió végett, tárgyilagos szakértőkkel meg kell vizsgáltatni, hogy az iparnak mi a teljesítőképessége, s ennek figyelembevételével kell a revízióra vonatkozó tárgyalásokat folytatni. Ki kell hangsúlyozni, hogy csak olyan terminust szabad kérni, amit minden körülmények között be tudunk tartani. Nem szabad többé bizalmatlanságot kelteni, mert amennyiben nem tudunk eleget tenni vállalt kötelezettségünknek, akkor ez más vonatkozásban is éreztetné hatását a Szovjetunióval szemben, ahol nem csak szerződésbeli kötelezettségeink vannak, hanem a hála érzetének is kifejezésre kell jutnia. Hogyan higgyenek akkor más államok, amelyekkel szintén tárgyalásokat folytatunk, ha még a Szovjetunióval szemben sem tudjuk betartani vállalt kötelezettségeinket. Miután nem vitás, hogy 1946. december 31-éig nem tudunk eleget tenni, javasolja, kérjük a Szovjetunió kormányától a szerződés revíziójára vonatkozó tárgyalások kitűzését.⁴⁹ Másodszor pedig a kormány delegáljon egy szakértőkből álló bizottságot és a textilgyárak teljesítőképességét állapítsa meg, hogy a lefolytatandó tárgyalásra egy tárgyilagos szakvélemény álljon rendelkezésre. Még az is megvizsgálendő volna, van-e lehetőség arra, hogy a textilipar kapacitását fokozni tudjuk, akár újabb gépek beállításával, orsók számának növelésével, esetleg a munkaidő újabb szabályozásával.

Szakasits Árpád államminiszter: A levél nagyon komoly figyelmeztetés, amit kellő súllyal kell fogadni. A terminus megállapításánál súlyos tévedések történtek.

[*Nagy*] Miniszterelnök visszaérkezik és átveszi a minisztertanács vezetését.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* Itt tévedésről nem lehet szó, mert maguk a gyárak állapították meg a határidőt, amit most ők elszabotálnak.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár]: Nem célravezető azokat az okokat keresni, hogy miért nem tudnak teljesíteni. Azt azonban nem érti, hogy miért javasolja a kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter tárgyilagos szakértői bizottság megbízását. Rendelkezünk olyan bizottsággal, amely már megállapította a kapacitást. Tökéletes kimutatásaink vannak. Azt helyesli, hogy a szerződés 8. pontja értelmében a vegyes bizottság életrehívásával megállapodjunk egy végleges határidőben. Az utóbbi hetek során felmerült a lehetősége annak, hogy 80 ezer orsót kapnánk. Ez viszont ahhoz a feltételhez

⁴⁹ Lásd ezzel kapcsolatban a [19.] 102. sz. jegyzőkönyvet a 12. jegyzeténél.

12. 1946. március 22.

van kötve, hogy át kell venni 5 millió tonna gyapjút, és azt fel kell dolgozni. Ebbe nem lehet belemenni, amikor még nem teljesítettük esedékes kötelezettségeinket.

Szakasits Árpád államminiszter: Ez a terminustól függ.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár]: Kéri az előterjesztés akként való módosítását, hogy csak a vegyes bizottság életrehívását tartsa fenn. Szénhiány is nagyban fokozta az ipar kielégítő alimentálását.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Bizonyos kérdéseket feltétlenül tisztázni kell, hogy világosan lássunk. Az orosz–magyar árucserre egyezményt 1945 augusztus végén kötöttük meg. Az oroszok részéről beígért anyagok befutottak és azóta is folyamatosan jönnek tovább is. A magyar textilgyárak azonban még egyetlen méter árut sem szállítottak le. Azzal védekeznek, hogy konkrét egyezmény megkötése még nem történt meg. Az oroszok álláspontja az, hogy gyártanak a magyar gyárak, s el fogják fogadni a végleges szerződés szövegét. Ennek ellenére nem gyártottak. Jött a szénhiány. Az igaz, hogy voltak nehézségek, de a szabadpiac számára gyártottak tovább is. Azóta már kaptak szénét is, de semmit nem teljesítenek. Itt valami baj van. Az egyezmény még nincs aláírva mondták a gyárosok. Ennek a huzavonának a célja, hogy a még megmaradt 20%-ból 10%-ot ismét lekunyeráljanak az államtól. Ennek pedig politikai vonatkozása is van. Meg van győződve arról, hogy ha valamit teljesíteni tudnánk, engedékenyebbek lennének a további határidőben. De a gyárak nem teljesítenek, mert ez jó üzlet számukra. Az egész szovjet–magyar kereskedelmi egyezmény kérdése nem csak textil, hanem a többieknél is hasonló a helyzet. [sic!] Más relációban, mint pl. magyar–román és magyar–cseh vonalon, előszállításban vagyunk.⁵⁰ Itt nem csak arról van szó, hogy nehézségek vannak, mert akkor ennek más relációban is érvényesülnie kellene. Nincs ellene a vegyes bizottság kiküldésének. A március 31-ei dátumot el kell fogadni és meg kell mondani, hogy amennyiben nincs teljesítés, következményei lesznek.

Szakasits államminiszter: A március 31-ei dátumot nem tudjuk betartani. Ki van zárva, hogy ezt vállaljuk és aztán ne tudjuk teljesíteni. Ez sokkal súlyosabb következményekkel járna. Javasolja, hogy az Iparügyi Minisztérium kapjon felhatalmazást, ha valamilyen szabotáló jelenségek merülnének fel, akkor tegyen javaslatot a textilgyárak állami kezelésbe vételére, vagy hatósági biztos kirendelésére. Olyan terminust kell kérni, amit be is tudunk tartani. Inkább előbb teljesítsünk. Ha minden erőnket megfeszítjük, akkor máris tudunk szállítani. A járható útnak azt tartja, hogy a vegyes bizottság által kérni kell a

⁵⁰ Magyarország 1945. július 20-án Romániával kötötte meg az első ideiglenes árucserre egyezményt, (amelynek megújítására éppen ebben az időszakban került sor) majd augusztus 16-án aláírták a magyar–csehszlovák áruforgalmi egyezményt. E szerződésekkel kapcsolatos szállításokra utalhatott Gerő Ernő.

terminus december 31-éig való kitolását, s azt be is kell tartani, mert különben elveszítjük minden hitelünket.

Rákosi Mátyás államminiszter véleménye az, hogy normális eszközök mellett még 1950-ig se fogják leszállítani a kötelezettségeket a gyárak. Október 4-én érkezett be az első anyagszállítmány. A december 31-ei határidőt már eltolták március 31-éig s most meglepetéssel hallja, hogy még azt sem tudják betartani. Amikor aláírták a szerződést a gyárosok képviselője állapította meg a határidőt. Össze kell hívatni újra a kapitalistákat és felvilágosítást kell tőlük kérni, hogy miért szabotálnak.

Iparügyi miniszter [képviselőében Kelemen államtitkár]: A pamut feldolgozása már megkezdődött. Az első vagon teljesen készen áll.

[Nagy] Miniszterelnök: Akkor, amikor itt [a] belpolitikai feszültség tartott, ugyanakkor egészen világosan érezhető volt, függetlenül a nagyhatalmak egymásközötti viszonyától, egy magyar–oroszfeszültség is. A hozzá beérkezett különböző bejelentéseket a minisztertanáccsal ismertette. Ebből mindenkinek azt a következtetést kell levonnia, hogy ezt a feszültséget végre tökéletesen meg kell szüntetni. Hiába jelenti be, milyen intézkedéseket tett, mert ha nem történik gyökeres változás, a jó viszony, ami most valamelyest helyreállt, ismét el fog romlani. Elsősorban mégiscsak ő a felelős ezért a jó viszonyért.⁵¹ Ha a miniszterek nem tudják [a] kötelezettségeiket, külön-külön fogja minden miniszternek a feladatát meghatározni és ha akkor sem fejlődnek a dolgok helyesen, a következményekért felelni kell.

Iparügyi miniszter [képviselőében Kelemen államtitkár]: Több ízben kísérleteztek hatósági vezetők kirendelésével, de ezen javaslatát nem fogadta el a minisztertanács. Kéri, ha újra hasonló kéréssel jön, a legsürgősebben fogadtassék el. Biztos abban, hogy egy ilyen jogszabály megalkotása lehetővé tenné számunkra a vállalt feladatok teljesíthetőségét.

[Nagy] Miniszterelnök: Már túl vagyunk a megállapításokon, de a bajokon még nem.

Szakasits Árpád államminiszter: A kiindulási pont a textilkérdés volt. A Gazdasági Főtanács legközelebbi ülésére meg kell idézni a gyárosokat és ez után kell választ adni a Szovjetunióknak.⁵²

⁵¹ Nagy Ferenc egészen pontosan jellemezte a helyzetet: a magyar–szovjet viszony romlása, a feszültség a hazai baloldal követeléseinek (lásd a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 1. és a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját) az alátámasztását is szolgálta – s ezek teljesítése a Szovjetunióhoz való viszonyt is javította.

⁵² A Gazdasági főtanács 1946. március 26-án tartott ülésén részt vettek a textilkérdés tárgyalásánál az ipar képviselői és az Iparügyi Minisztérium textil osztályának vezetője is.

A Gazdasági Főtanács elhatározta a textilipar teljesítő képességének fokozása, racionalizálása, az akadályok elhárítása céljából egy bizottság felállítását; feladatává tette, hogy hetente tegyen jelentést a termelésről és a Szovjetunióba való szállítás ügyéről, jeleznie kellett, hogy milyen hatósági intézkedéseket láttak szükségesnek. Megbízta a Gazdasági Főtanács Rónai Sán-

12. 1946. március 22.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A textilképviseleők közül a legtöbbet kell kicsikarni, és szerdán már választ kell adni a Szovjetuniónak. Ha valamely szállítás már történt volna, akkor a levélben nem lenne fenyegetés. Valóban úgy néznek ki a dolgok, hogy nem akarunk teljesíteni.

Közli a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszterrel, hogy kapott egy levelet, melyben közlik, kiszámították mi kellene ahhoz, hogy a magyar gépipar teljesíteni tudja a jótételi szállításokat. Az is kitűnik a levélből mennyi kő, mennyi vasérc kellene. A Jótételi Hivatal elnökét fel kell hívni, hogy a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszterrel vegye fel a tárgyalásokat, a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter pedig gondolkozzék egy ilyen szerződés kidolgozásán.⁵³

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

55

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a minisztérium elhelyezésére szolgáló Tőzsde-palotában lévő helyiségek helyrehozatali költségeire 1.6 milliárd adópengő kiutalása tárgyában.

Minisztertanács a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium elhelyezésére szolgáló helyiségek helyrehozatali költségeire egymilliárd hatszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.⁵⁴

56

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Vaskó István özvegyének nyugdíjmegállapítása tárgyában.

Minisztertanács Vaskó István özvegye részére nyugdíj folyósításához hozzájárult.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A külügyminiszter napirend előtti felszólalásra kér engedélyt.

57

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Sürgős előterjesztése van. Felhatalmazást kér a csehszlovák jótétel megkötése céljából Prágába magyar kormánytag-

dor minisztert, hogy haladéktalanul kezdjen tárgyalást a szovjet féllel a szerződésben eredetileg vállalt szállítási határidő 1947. június 30-áig való kitolásáról. Ezen kívül hét pontban összefoglalta az egyes szerveknek a termelés és szállítás érdekében szükséges legfontosabb feladatait, így a szén, a csomagoló anyag, a keményítő anyagok, a festőanyagok biztosítása, a munkások megfelelő premizálása, a szállítás és vámolás megkönnyítése, a szállítmányok vasútbiztosító zászlóaljjal való kísértetése tekintetében. (MOL XIX-A-10-XXVII. 1.pont.)

⁵³ Előzményéről lásd a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

⁵⁴ Előzményéről lásd az [1.] 84. sz. jegyzőkönyv 15., valamint a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 52. napirendi pontját és jegyzetét.

bízott kiküldésére. A tárgyalások lényegében igen előrehaladott stádiumban vannak. Ipari vonalon megegyezés jött létre, mezőgazdasági vonalon az összegszerűség még nem alakult ki. A kiküldendő delegáció elnökévé Pokorny Hermann altábornagyot javasolja.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A javaslattal nem ért egyet. A delegáció elnökévé a Jóvátételi Hivatal vezetőjét kell kijelölni. Pokorny előbbi tárgyalásai során, tisztán szakértelem hiányában, majdnem súlyos hátrányt okozott. Így pl. más tényezők által a maximálisan felemelt árakat önkényesen egyharmadára kívánta leszállítani. Tehát egyharmaddal magasabb árakat fogadtak el.

[Gyöngyösi] *Külgyminiszter*: Úgy volt informálva, hogy a Jóvátételi Hivatal vezetőjével ebben a kérdésben már történtek tárgyalások és a delegáció vezetését nem vállalta.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Mindenesetre Eröss Jánost kell kijelölni, annyival is inkább, mert kívánatos volna minden jóvátételi kérdést egy helyen összpontosítani. Egy ember legyen felelős ezekben az ügyekben.

[Gyöngyösi] *Külgyminiszter*: Nincs kifogása ellene.

Minisztertanács a csehszlovák jóvátételi tárgyalásokra Prágába kiküldendő delegáció elnökévé Eröss Jánost, a Jóvátételi Hivatal vezetőjét jelölte ki.⁵⁵

⁵⁵ Előzményéről lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját és jegyzetét. A Csehszlovákiának engedélyezett előzetes jóvátételi szállításokról lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 54. napirendi pontját.

A külgyminiszter előterjesztése jelezte, hogy a fegyverszüneti egyezmény értelmében Jugoszláviának és Csehszlovákiának Magyarország együttesen 100 millió dollár jóvátételt tartozott fizetni. A két állam közötti megállapodás értelmében ebből az összegből 30 millió dollár illette Csehszlovákiát. A fegyverszüneti egyezmény előírta azt is, hogy a szállítandó áruk megnevezését és a szállítások időpontját az érdekelt felek külön egyezményben szabályozzák. Ez utóbbi ügyben a csehszlovák féllel ismételt tárgyalások folytak. Úgy állapodtak meg, hogy mintegy 17 millió dollár értékű ipari berendezést és árut, továbbá 10–12 millió dollár értékű mezőgazdasági terméket szállít Magyarország. A csehszlovák kormány kérte, hogy a tárgyalások befejezése, aláírása Prágában történjék.

A Külgyminisztérium a magyar kormánydelegáció vezetésére — a tárgyalásokat mindaddig kézben tartó — Pokorny Hermann vezérezredest javasolta. A küldöttség tagjaul dr. Durugy Ferenc külgyminisztériumi osztályfőnököt, dr. Molnár Albertet, a Jóvátételi Hivatal osztályvezetőjét, Forbáth Róbert iparügyi miniszteri tanácsost, Sopronyi Elek földművelésügyi gazdasági főtanácsost, dr. Vájlok Sándor külgyminisztériumi osztálytanácsost és dr. László Iván külgyminiszteri titkárt ajánlotta.

Jelezte végül a külgyminiszter, hogy a csehszlovák fél igényt jelentett be a magyar dunai hajók egy részének átadását illetően. Kérdezte a minisztertanácstól, hogy a küldöttség e tárgyban milyen álláspontot képviseljen.

A jóvátételi egyezmény 1946. április 6-án történt aláírásának napján a csehszlovák kormánybizottság elnöke külön jegyzőkönyvben rögzítette, hogy Csehszlovákia fenntartja magának a jogot arra, hogy a jóvátétel teljesítésének keretében igényelhesse az Ausztria amerikai megszállási övezetében lévő magyar hajópark egy részét. A magyar bizottság — nyilván a kormánytól kapott utasítás alapján — kijelentette, hogy ezt a csehszlovák jogfenntartást tudomásul venni nem áll módjában, tekintve, hogy a hajókról a magyar kormány nem rendelkezhetett. (A magyar

12. 1946. március 22.

58

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: A kormány felelősségének felvetése érdekében gazdasági fődelegátusi tisztségre Kárász Artúrt a Nemzeti Bank tisztviselőjét hozta javaslatba. A pártok vezetőitől eddig semmiféle ellenjavaslatot, vagy ajánlatot nem kapott. Pedig ez is egy sürgős probléma.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Annak idején, amikor ez a kérdés felvetődött támogatta ezt az előterjesztést, de a miniszterelnök helyetteseknek az volt a véleményük, hogy ezt a kérdést ki kell vizsgálni. El kell döntenie és határozni kell, elfogadhatjuk-e a külügyminiszter előterjesztését.

Rákosi Mátvás államminiszter: Erre a megbízásra egy általános gazdasági kérdésekhez értő szakember szükséges. Kárász egy szürke hivatalnok volt a Nemzeti Banknak. Félő, hogy nem teljes tájékozottságú személynek adunk át egy ilyen nagy horderejű dolgot. Talán a tőkésök közül kellene valakit keresni, akinél garancia van, hogy gazdasági szakértő. Kárásznak nem ismeri a közgazdasági tevékenységét. Javasolja, hogy a pénzügyminiszter és a külügyminiszter keressen valakit és pártközi értekezlet döntsön.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Kárásznak nagyon érdemes munkássága van. Hosszú éveken keresztül járta a külföldet és önállóan tárgyalta. Tárgyalási készsége nagyon jó és úgy gondolja, hogy ebben a munkakörben igen meg is felel. Nem hallott ellene sohasem panaszt. Az igaz, hogy munkája nem volt általános közgazdasági jellegű, hanem a Nemzeti Bank munkakörével kapcsolatos tárgyalási anyag. A legszorosabban összefüggött azonban közgazdasági kérdésekkel, tehát tapasztalatot és gyakorlatot kellett szereznie. 1937-től 1944-ig vitte a Nemzeti Bank nemzetközi tárgyalásait.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Kétségtelenül kiemelkedő egyéniség. Nála jobb szakembereket csak a régi világ embereiből hozhatna ki. Nem pénzügyi, hanem pénzügy-kereskedelmi politikus. Inkább van hajlandósága és képessége a pénzzel kapcsolatos kereskedelmi tárgyalásokra. Nem begubódzott financiai ember.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Kitűnő nyelvtudással rendelkezik, s ezenkívül szakképzettsége is megvan. Ismeri a régi viszonylatokat is. Nem zárkózik el, ha megfelelőbb embert találnak, de ő csak régi garnitúrák embereket tudna számításba venni.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: Kárász a Nemzeti Pártszövetség tagja, de aktív pártéletben nem vett részt. Azért olyan kevésbé ismert, mert inkább az ügyeket nézte és nem politizált. Gyors felfogású, korrekt, fejlődőképes. Fiatal korához képest igen nagy tárgyaló képességgel rendelkezik. A régi garnitúra közül ilyen alkalmas embert nem tud ajánlani. személy

jóvátétel és ami mögötte van... 1945–1949. Válogatott dokumentumok. Válogatta, a bevezetést és a jegyzeteket írta Balogh Sándor és Földesi Margit. Napvilág Kiadó. 1998. 93. p.)

Az egyezmény aláírásáról lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját és jegyzetét.

szerint nagyon alkalmasnak tartja olyan pozícióra, ahol gyors tárgyaló képességnek kell érvényesülni. Melléje úgysis kell adni még szakértőt.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Kárászt nem mint fődelegátust, csak mint megbízottat kell kiküldeni. Így nem veszítünk időt, mert ő megkezdheti a munkát és ezalatt, ha nem felelne meg, lehet keresni mást. Egy hónap alatt már meg lehet állapítani, hogy megfelel-e.

Minisztertanács Kárász Artúrnak gazdasági delegátusi megbízatásához hozzájárult.⁵⁶

59

[Nagy] *Miniszterelnök*: Tekintettel arra, hogy az Elhurcolt Javak kérdésében eddig a kormánybizottság dolgozott, de az megszűnt s a kormánybiztost felmentették,⁵⁷ ebben a kérdésben egy végleges rendelkezésnek kell történnie. Mindenütt arra kell törekedni, hogy felelős gazdája legyen a dolgoknak. A gazdasági életből kell hozni valakit, akit oda kell állítani az elhurcolt javak élére kormány megbízottként. A mai napon [Nyárádi] Scheidl Miklós nyilatkozik, hogy hajlandó a kérdést vállalni. Tehát a pénzügyminiszter, külügyminiszter és [az] újjáépítési miniszter, a volt kormánybiztos bevonásával, a legrövidebb időn belül likvidálják a dolgokat, hogy az új kormány megbízott kezébe vehesse a kérdést. Perényi Istvánnal is tárgyalt, de ő három heti időt kért a dolgok áttanulmányozására. Ezt nem lehet elfogadni, mert nincs idő, miután odakint bizottság sürgős kiutazását várják az elhurcolt javak átvételére.

Minisztertanács [Nyárádi] Scheidl Miklósnak az elhurcolt javak hazahozatalára kormány megbízottként való kiküldetéséhez hozzájárult.⁵⁸

60

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Amint a minisztertanács tudja hosszú hetek óta foglalkozik azoknak az egyezménytervezeteknek a tárgyalásával, amelyeket a Szovjetunióval óhajtunk megkötni s amelyek a repülés, a hajózás, továbbá az olaj és bauxit kérdésére vonatkozna. Ezeknek a tárgyalásoknak eredményeképpen szeretné bejelenteni, [hogy] mind a repülés, mind a dunai

⁵⁶ Előzményéről lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját. Lásd még a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 6., a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 26., a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 47., majd a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

⁵⁷ Helyesen a Külföldre Hurcolt Magyar Nemzeti Vagyon Kormánybiztosságáról volt szó. Ennek felszámolásáról lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 53. és a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 50. napirendi pontját.

⁵⁸ Andaházi-Kasnya Béla volt korábban a kormánybiztos.

Nyárádi Scheidl Miklósról lásd a Bevezetés 37. jegyzetét.

Perényi István bankár, a Magyar Általános Hitelbank helyettes ügyvezetője, majd ügyvezető igazgatója volt.

12. 1946. március 22.

hajózási tervezet olyan stádiumba jutott, hogy ezeknek az egyezményeknek az anyaga tulajdonképpen az elfogadhatóság állapotába került. Miután van egy-két olyan kérdés, amit meg kell vitatni, azt határozza el a minisztertanács, hogy a repülési és [a] hajózási tervezetet elvben elfogadja és a mai nap folyamán tárgyalási lehetőség nyílik s közben majd tisztázzák a még függőben lévő kérdéseket. Ami az olaj és bauxit tárgyalását illeti, azok ma már szintén olyan stádiumban vannak, hogy az anyag minisztertanács elé terjeszthető, de még nincs teljesen befejezve. Megnyugtatóan annyit mondhat, hogy ma délelőtt érdeklődött az olaj elnökétől, orosz részről, aki kijelentette, hogy semmi akadály sem áll fenn a javaslatok alapján a tárgyalások lefolytatására.⁵⁹ [sic!]

⁵⁹ Előzményéről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 6. napirendi pontját és a) mellékletét.

A szovjet–magyar légiforgalmi egyezményről lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pontját és jegyzetét. A szovjet–magyar hajózási egyezmény és a hozzátartozó iratok tervezete megtalálható a jelen jegyzőkönyv mellett.

Éz a két tervezet szerkezetében, felépítésében, szóhasználatában jórészt megegyezett egymással. Lényegesebb eltérést jelentett a hajózási egyezmény tekintetében az, hogy míg magyar részről csak a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. (MFTR), szovjet részről a Szovjet Dunai Állami Gőzhajózás, a Feketetengeri Állami Teher- és Személyszállítási Gőzhajózás, a „Szojfracht” Összövetségi Tröszt és a „Juzsnistransz” Közlekedési és Szállítmányozási Iroda volt tervbevéve alapító vállalatként. Az egyezménytervezet melléklete szerint – szovjet részről 5 vontatóhajót, 1 személyszállító hajót, 18 áruszállítóhajót és 4 tartályhajót, összesen 15 144 tonna hordképességgel kívántak bevinni a társaságba, valamint a korábban német tulajdonban volt pécsi szénvállalatot. Magyar részről 3 vontatóhajó, 1 áruszállító géphajó és 12 áruszállító uszályhajó, összesen 5495 tonna hordképességgel, továbbá 18 hajójavító műhely, 12 hazai, osztrák, illetve német területen lévő raktár, 12 épület, 4 be nem épített, részben külföldi, ingatlan és négy kikötői berendezési tárgy szerepelt a tervben. Ezen kívül egy külön mellékletben szerepelt az a szovjet igény, hogy a Csepeli Szabadkikötő raktárait, lakóházait, berendezéseit, gépeit, bérbe adott területeit, az ezekhez fűződött jogokat is vigye be a magyar fél a közös vállalatba.

A hajózási egyezménytervezet mellett található egy külön jegyzőkönyv, amely egyrészt arról szól, hogy a Magyar Folyam és Tengerhajózási Részvénytársaság 3 éven belül beszünteti a működését, másrészt, hogy a Linzben lévő magyar hajók és a Duna-Tengerhajózási Rt. (DTRT) hajói visszaérkezésük után átadandók lesznek a közös vállalatnak, harmadrészt, hogy a magyar kormány vállalja a felelősséget a közös vállalatba magyar részről bevitt vagyontárgyakkal kapcsolatban felmerülő igényekkel szemben, negyedrész pedig kimondta, hogy a közös vállalat munkatársai minden korlátozás nélkül egyaránt lehettek magyar vagy szovjet állampolgárok.

Az egyezménytervet mellett található továbbá I. Szemicsanov vezérőrnagy saját kezűleg aláírt, 1946. március 22-én kelt, Gordon pénzügyminiszterhez intézett orosz nyelvű levele – és ennek magyar fordítása. A levél szövege a következő: „Miniszter Úr! F. évi március 21-én kelt levelével kapcsolatban a következőket van szerencsém közölni. Magától értetődik, hogy a Szovjet-Magyar Hajózási Társaság alakítására vonatkozó Egyezmény megkötése nem érinti az említett Társaságnak bérbeadandó Csepeli Kikötő szabadkikötői kialakult jellegét (rezsím). Úgy gondolom, hogy ez kimerítő magyarázat a Miniszter Úr által felhozott kérdésre. Fogadja Miniszter Úr mély tiszteletem nyilvánítását.”

A légiforgalmi és a hajózási társaság tervezetének további vitájáról — ahol a Csepeli Szabadkikötő kérdése ismételten előtérbe került — lásd a [14.] 97. sz. jegyzőkönyvet.

A hajózási társaság alapszabályait a 4730/1946. ME sz. rendeletként (MK 1946. május 4.) közreadták.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Természetesen magát az egyezményt nem bírálja felül, csak azt kívánja megjegyezni, hogy úgy, ahogy el van készítve a társaság nem jegyezhető be. Vagy a kereskedelmi törvényt kell módosítani vagy az alapszabályokat. Az nem lehet, hogy a cégeket egy igazgató vizsgálja felül.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Már módosítva van, hogy két igazgató jegyezze be a cégeket, de ez még nincs véglegesen eldöntve.

[Ries] *Igazságügyminiszter* szerint a kereskedelmi törvényt kell módosítani, de ez két-három hetet vesz igénybe.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Az elmúlt héten itt volt már előttünk a repülésre vonatkozó szerződésnek a tervezete. Ez már elvben el volt fogadva. Most ugyan ez a határozat kell a dunai hajózásra. Örömmel látta volna a másik két tervezetet is, az olajra és a bauxitra vonatkozóakat, a szerződéstervezetekben most már lényegbevágó nagy különbség nincs. Gazdasági természetű vitákról van csak szó. Eppen ezért ezt a két szerződéstervezetet ma délután, az apró szempontoknak kikapcsolhatósága végett, a bizottság vezetőjének jelenlétében megnezik. A pénzügyminiszter, igazságügyminiszter és miniszterelnökhelyettes urak ma délután ezt tárgyalják le. Ennek az lenne a célja, hogy ha lehetséges mindkét irányban megnyugtató módon rendeződjenek a kérdések. Egy-két nap múlva a másik két szerződés is minisztertanács elé kerülhet.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* mindenekelőtt szükségesnek tartja, hogy már most állást foglaljon a minisztertanács, hogy az egyes szerződéseket a kormány nevében ki fogja aláírni. Négy szerződésről van szó. A meghatalmazást az aláíróknak meg kell adni. A másik egy elvi kérdés. A kormány elnevezésére a „Magyar Köztársaság Kormánya” elnevezést ajánlja.

Minisztertanács a közlekedésügyi miniszter javaslatához hozzájárult.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Amennyiben a teljes megegyezés létrejönne, az aláírásokat, szakma szerint, az illetékes miniszternek kell aláírni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* helyesnek tartja ezt a megoldást. Tehát az olaj és bauxit szerződéseket az iparügyi miniszter, a közlekedésügyi szerződéseket ő írná alá.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A köztársasági elnök felvetette, hogy a szerződéseket be kell mutatni a Nemzetgyűlésnek. Nem kétséges, hogy a Nemzetgyűlés azokat elfogadja, mert ma már abban a helyzetben vannak a koalíciós pártok, hogy el tudják fogadtatni, sőt meg is tudják védeni azt esetleges támadásokkal szemben.

A szovjet–magyar olajipari társaság létesítéséről lásd a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 63. napirendi pontját. A szovjet–magyar bauxit–alumínium társaság létesítéséről lásd a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 5., a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 60., a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 43., a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 35. és a [44.] 127. sz. jegyzőkönyv 28. napirendi pontját.

12. 1946. március 22.

dr. Balogh István államtitkár: A keretegyezményt annak idején a Politikai Bizottság elé vitték.⁶⁰ El kell dönteni, hogy ez a kérdés a törvényhozás hatáskörébe tartozik-e?

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* Nem tartozik. A keretegyezmény tartozott csak oda, de a végrehajtás nem.

[*Nagy*] *Miniszterelnök:* Ha a törvény módot ad arra, hogy nem kell odavinni, bátran kell vállalni érte a felelősséget.

Rákosi Mátyás államminiszter: Amennyiben a parlament elé kerül a kérdés, úgy három hónapig tartana annak beiktatása. Szokatlan az ilyen szerződéseknek a parlament elé vitele.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter:* Tisztán jogi szempontból nézve a dolgot egyes országokkal kötendő egyezményeket nem szokták becikkelyezni, csak olyan szerződéseket, amelyek általános vonatkozásúak és nemzetköziek.

Minisztertanács az iparügyi minisztert az olaj és bauxit szerződések, a közlekedésügyi minisztert pedig a légi és hajózási egyezmények aláírására felhatalmazza és hozzájárul ahhoz, hogy a szerződések a Nemzetgyűlés elé terjesztés nélkül lépjenek hatályba.

61

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a nyomdatermékek tudományos célra szolgáló köteles példányai beszolgáltatási idejének módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶¹

62

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsész tudományi karának beszerzési csoportja részére 24 millió pengő forgótőke kölcsönzése tárgyában.

⁶⁰ Az utalás a szovjet–magyar gazdasági együttműködési egyezményre vonatkozott (lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 8. jegyzetét). Az egyezmények jóváhagyásának a Nemzetgyűlés Politikai Bizottsága elé utalásáról a minisztertanács 1945. december 18-án tartott ülése (75. sz. jegyzőkönyv 10. napirendi pont) döntött.

⁶¹ 1567/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztésében az Országos Széchényi Könyvtár által havonkénti megjelentetésre tervezett nemzeti bibliográfia igényeire tekintettel javasolta, hogy a kiadók és a nyomdák ne a korábbi gyakorlatnak megfelelően, negyedévenként, hanem havonta küldjék meg kiadványaikat a könyvtárnak. Javasolta továbbá, hogy a meglazult fegyelmű kiadóktól, illetve nyomdáktól – a beküldési határidő elmulasztása esetén az iparigazolvány büntetesként megvonható legyen. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Az Igazságügyminisztérium 1094/1946. sz. alatti levelében észrevételezte, hogy a rendelet tervezete a büntetés kiszabását illetően nem állt összhangban a nyomdatermék elkészítéséről és beszolgáltatásáról szóló 1929. évi XI. tc.-vel. Javasolta a rendelettervezet e részében az említett törvény megfelelő pontjainak a módosítását is kimondani. Ennek megfelelően jelent meg a 3370/1946. ME sz. rendelet, MK 1946. március 28.

Minisztertanács a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészettudományi karának beszerzési csoportja részére huszonnégymillió pengő forgótőke kölcsönzéséhez hozzájárult.⁶²

63

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 3. és 4. számú előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶³

64

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát [az Operaház magánénekese után] özv. Déri Jenőné részére kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács özv. Déri Jenőné részére kegydíj folyósításához hozzájárult.

65

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti [kinevezési] javaslatát dr. Krisztics Sándornak a „Politikai Nemzetközi Jog” elnevezésű tanszékre a Pécsi Tudományegyetemen.

[Ries] Igazságügyminiszter: A pécsi tanszéket át akarják szervezni politikai tanszékké. Kéri ennek az előterjesztésnek a levételét, mert alaposan meg kell fontolni. A javaslatból, illetve tervekből következik, hogy megszüntetnék a jogbölcseleti tanszéket. Ez azért lenne baj, mert nem egy szakértő tanítaná a nemzetközi jogot.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁴

⁶² 25 037/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztésében közölte a miniszter, hogy az egyetem beszerzési csoportja 1945-ben mindössze 300 000 pengő kölcsönben részesült, ami az árak emelkedése miatt a kívánt célt már nem szolgálhatta. Jelezte, hogy 1200 tagja volt a beszerzési csoportnak.

⁶³ A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon 3. sorszám alatt (elsősorban a közgyűjtemények szállítási igényeinek kielégítésére) kettő darab öttonnás teherautó, 4. sorszám alatt az Operaház részére egy darab személyautó beszerzési igénye szerepelt. A borítólapon megtalálhatók az előterjesztések is.

⁶⁴ 88 628/1945.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztésében a miniszter előadta, hogy dr. Faluhelyi Ferenc (1886–1944) egyetemi nyilvános rendes tanár elhunytával a Pécsi Tudományegyetemen a nemzetközi jogi tanszék megüresedett. Ezért a tanszéket megszüntetni javasolta, viszont hogy a nemzetközi jog oktatása is biztosítva legyen a politika-jogbölcseleti tanszéket kívánta átalakítani politika-nemzetközi jogi tanszékké. Erre az átalakított tanszékre javasolta kinevezni dr. Krisztics Sándor (1890–1966) pécsi nyilvános rendes tanárt.

12. 1946. március 22.

66

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Fölföldy Sándor [polgári iskolai tanár] rehabilitálása és a VI/1. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Fölföldy Sándor rehabilitálásához és a VI/1. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.

67

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Gál Félix rendkívüli egyetemi tanári címmel való kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács dr. Gál Félix egyetemi rendkívüli tanárrá való kitüntetéséhez hozzájárult.⁶⁵

68

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Lukács Tibor és társai rehabilitálása tárgyában (26 386/1946.).

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁶

69

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Gonda Szilárd és Honárky Rudolfnak az V. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Gonda Szilárd és Honárky Rudolfnak az V. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.⁶⁷

70

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Rados Jenő és dr. Kiss Tibor szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁸

⁶⁵ A 22 541/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Gál Félix (1888-?) egyetemi magántanárnak egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetésére tett javaslatot. Nevezett 1932-ben nyerte el a magántanári képesítést, 1936-tól a Charité Kórház nőgyógyászati osztályának igazgatója volt. 1939-ben zsidó származása miatt állásából elbocsátották.

⁶⁶ Az előterjesztés Lukács Tibor és Szentés Béla gimnáziumi tanár, Lichtneckert István polgári iskolai tanár és Mohar József állami tanítóképzői intézeti tanár korábbi sérelmeinek jóvátételére, előresorolására, illetve Lichtneckert István nyugdíjazására, Szentés Béla, valamint Mohar József özvegyének nyugellátására vonatkozó javaslatot tartalmazott.

⁶⁷ 1611/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztésében a miniszter Gonda Szilárd és Honárky Rudolf minisztériumi számvevősegi I. osztályú főtanácsosnak számvevősegi igazgatóvá való kinevezését javasolta.

⁶⁸ 23 018/1946./VI. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Rados Jenő (1895-?) és dr. Kiss Tibor (1899-?) egyetemi nyilvános rendes tanár korábbi szolgálati idejéből hat évnek egyetemi nyilvános

71

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Bodonyi Mária [tanító] rehabilitálása és a VII/1. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Bodonyi Mária rehabilitálásához és a VII/1. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.

72

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát néhai Zorkoczy Gyula özvegye részére kegydíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács Zorkóczy Gyula özvegye részére kegydíj megállapításához hozzájárult.

73

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Ballenegger Henrik [tanár] szolgálati idejének beszámítása és az V/2. fizetési osztálynak megfelelő nyugdíjazása tárgyában.

Minisztertanács Ballenegger Henrik szolgálati idejének beszámításához és az V/2. fizetési osztálynak megfelelő nyugdíjazásához hozzájárult.

74

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát - 27 432/1946. sz. alatt - a magyar sport szabályozása tárgyában.

Az igazságügyminiszter stílusos észrevételeit figyelembe fogja venni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁹

75

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter előterjeszti javaslatát a közforgalmú vasutak, a kezelésükben álló közhasználatú gépjárművállalatok és a közforgalmú

rendes tanári idejéhez való hozzászámítására tett javaslatot. Mindketten 1945-ben kaptak egyetemi tanári kinevezést.

⁶⁹ Az előterjesztés megállapította, hogy 1945-re a magyar sport teljesen szétzilált, szervezetlen állapotba került, vezetőinek többsége Nyugatra távozott, a sportszövetségek és a sportegyesületek magukra maradtak. A sportnak, mint a magyar kultúra jelentős tényezőjének újjászervezése terén — a belügyminiszter számára az 1938. évi XVII. tc. 1. §-ában biztosított jogkör érintetlenül hagyásával — a kultuszminiszter szerepét húzta alá. A sportegyesületek és egyesületi jellegű sportszervezetek (sportszövetségek, központok, ligák) irányításával kapcsolatos tennivalók ellátására a Sport Főtanács, a Nemzeti Sport Bizottság, a Magyar Olimpiai Bizottság és a Magyar Sportorvosi Tanács szervezésére, illetve újjáalakítására, a korábbi Országos Testnevelési Alap visszaállítására tett javaslatot. Több községben a földelosztó bizottságok által igénybe vett sportpályák visszaszerzését, a testnevelési célokat szolgáló területek kialakítását sürgette. Gondoskodni kívánt a sport fejlesztését biztosító anyagi eszközökről. A rendelet tervezete megtalálható az előterjesztés mellett. Lásd a 3380/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 28., továbbá a [23.] 106. sz. jegyzőkönyv 27. napirendi pontját.

12. 1946. március 22.

hajózási vállalatok baleseti járadékosainak újabb rendkívüli járadékpótléka tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷⁰

76

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát „háborús, vagy népellenes eljárásokban hivatali titoktartás felfüggesztése” tárgyában.

[Tombor] Honvédelmi miniszter: Az 1. §-t kéri kiegészíteni „vagy a szolgálati titoktartás mellett” szövegrésszel.

Minisztertanács az előterjesztést a honvédelmi miniszter módosításával elfogadta.⁷¹

77

[Ries] Igazságügyminiszter bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő előterjesztését az üzlethelyiségek bérlete és albérlete tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷²

⁷⁰ A 13 119/1946. Közl. M./I./1. sz. előterjesztés a közforgalmú vasutak, a kezelésükben álló gépjárművállalatok és a közforgalmú hajózási vállalatok által okozott halál vagy testi sértés esetében bírói úton vagy más módon megállapított járadék újbóli szabályozására tett javaslatot – tekintettel a korábbi szabályozás, a 11 350/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 1.) hatályba lépése óta bekövetkezett pénzügyi romlásra. Lásd a 3330/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 28.

⁷¹ Az igazságügyminiszter előterjesztése rámutatott arra, hogy a háborús és népellenes bűntettek felderítését hátráltatta az a körülmény, hogy a terhelteket és a tanúkat hivatali titoknak tekintett tényekre nézve kellett kihallgatni, az illetékes fellebbvaló hatóság pedig a felmentést csak jelentős kesedelemmel adta meg, sőt — a szabályok téves értelmezése folytán — ezt meg is tagadta. Az ilyen bűncselekmények üldözése — Magyarországnak a fegyverszüneti egyezményben vállalt kötelezettsége folytán is — politikai és társadalometikai feladat volt. Javasolta ezért egy olyan jogszabály kiadását, amely biztosítja a bünyádi eljárás útjában állott, a hivatali titoktartás köteletségével járó törvényes akadályok elhárítását. Lásd a 3360/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 24.

⁷² A jegyzőkönyv mellett megtalálható az igazságügyminiszter rendeletéből dr. Bacsó Ferenc miniszteri osztályfőtanácsos által a miniszterelnökhöz írt levelének másolata. Ez az üzlethelyiségek bérletéről készült rendelettervezet ügye mellett elsősorban a Gazdasági Főtanács és a minisztertanács viszonyával, jogszabályelőkészítői, illetve jogszabályalkotói hatáskörével kapcsolatos kérdések tisztázását sürgette.

Az üzlethelyiségek bérlete és albérlete tárgyában készített 12 oldal terjedelmű előterjesztés és a 18 oldal terjedelmű rendelettervezet megtalálható a jegyzőkönyv mellett.

Az előterjesztés megállapította, hogy az árunélkülség, illetve az árukészletek megcsappanása miatt, továbbá annak ellenére, hogy az illetékes miniszterek csak egészen kivételes esetekben járultak hozzá új iparigazolványok kiadásához, akkoriban kétszer annyi kereskedő működött az országban, a fővárosban pedig négyezerrel több üzlethelyiség volt, mint az utolsó békeévben. Ehhez a helyzethez járult az a körülmény, hogy az épületek, az üzlethelyiségek a háború során elpusztultak vagy tönkrementek, több volt üzlethelyiséget lakás céljára is igénybe vettek. Éppen

78

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Kuria elnöke részére személygépkocsi vásárlására 415 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Kuria elnöke részére személygépkocsi vásárlására négyszáztizenötmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

79

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Kecskés Imre volt fogház-őrmeister nyugdíja tárgyában.

Minisztertanács Kecskés Imre volt fogházőr nyugdíj-megállapításához hozzájárult.

80

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Nyugatra távozott közjegyzők megbízatásának visszavonása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

81

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti 13 673/1946. számú javaslatát a budapesti népbírószági és népügyészségi alkalmazottak részére cipőbeszerzésre 1 000 000 000 pengő hitel felhasználása tárgyában.

Minisztertanács a budapesti népbírószági és népügyészségi alkalmazottak részére cipőbeszerzésre forgótőkekölcsön címén egymilliárd pengő folyósításához hozzájárult.

ezért fontossá vált az üzlethelyiségekkel való gazdálkodás, bérbeadás és — a spekuláció terjedésével kapcsolatos — albérltetbe adás kérdésének szabályozása. Mindenekelőtt az üzlethelyiség és a lakás fogalmának meghatározására törekedett, mivel különböző jogszabályok vonatkoztak az eltérő rendeltetésű helyiségekre. Javasolta meghatározni az üzlethelyiség albérltetbe adása esetén járó bérleti díjat, megtiltani az albérltetbe adott üzlethelyiség további albérltetbe adását. Szabályozni javasolta a bérbeadás felmondásának kérdését, az üzlethelyiségek hatósági igénybevételét — új bérlőjének pályázat alapján történő kijelölését (elsősorban visszatérő hadifoglyok, nemzeti ellenállási mozgalomban részt vett személyek, hadigondozottak és mások előnyben részesítésével), a hadifogságból, deportálásból visszatérők volt üzlethelyiségeinek visszbocsátását és más részletkérdéseket.

A kérdésről lásd még a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 77. napirendi pontját.

12. 1946. március 22.

82

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát a népfőügyészrségi alkalmazottak részére cipőbeszerzésre forgótőke kölcsön címén 1 000 000 000 pengő folyósítása tárgyában. (14 252/1946.I.)

Minisztertanács a népfőügyészrségi alkalmazottak részére cipőbeszerzés céljaira egymilliárd pengő forgótőke kölcsön folyósításához hozzájárult.

Minisztertanács 23 óra 30 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Nagy Ferenc

Gépelt tisztázat, a miniszterelnök és a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. A miniszterek az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet, nem szerepel a jegyzőkönyvön Rákosi Mátyás, Gordon Ferenc, Rónai Sándor, Ries István, Tombor Jenő, Antall József Balogh István és Kelemen Gyula aláírása. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 6-8., a 10-49., az 51-53., az 55-57., a 60-79. és a 82. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

[13.] 96.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi március hó 29. napján délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, B. Szabó István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Antall József újjáépítési miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter képviseletében Kelemen Gyula államtitkár, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök* üdvözli a minisztertanács tagjait és bejelenti, hogy a tárgysorozat előtt két kérdést kíván megbeszélni. Vasárnap a Kisgazdapárt rendezésében tartja első nyilvános beszédét, s mivel kormányzati kijelentések is fognak elhangzani, a beszéd szövegéről a minisztertanácsot is tájékoztatni óhajtja.¹ Először is úgy érzi, hogy az első nyilvános miniszterelnöki beszédében a demokrácia mellett kell minél erőteljesebben hitet tenni, és a demokrácia előnyeit kell a magyar közvélemény felé hangoztatni. A politikailag iskolázatlan tömegek felé nem lehet rokonszenvesebbé tenni a demokráciát mint ha a múltat állítja szembe a jelennel. Ennél a kérdésnél sokat fog időzni és elég részletességgel kíván rámutatni, hogy annak ellenére, hogy a múltban nyugalom volt, jó élet volt és kenyér is volt, mégis mi volt annak a világnak a bűne és milyen reménytelen volt, főleg politikailag a helyzet és, hogy milyen lehetőségeket nyújt a demokrácia. El fogja mondani azt, hogy a demokrácia bebiztosí-

¹ Nagy Ferenc az 1946. március 31-én Pécsen tartott beszédének vázlatáról adott előzetes tájékoztatást. A beszédet a Kis Újság 1946. április 2-ai száma közölte.

13. 1946. március 29.

tása és sikereinek fokozása érdekében milyen feladatok hárulnak a társadalomra és magára a köztársasági kormányra. Nem akar belemenni teljes részletességgel, de a reakció elleni küzdelmet egészen világos formában akarja megmutatni beszédében és rá akar mutatni arra, hogy ha a demokrácia ebben a küzdelemben lelankad, akkor az lesz a sors, mint ami a múlt háború után volt, hogy a két nagy dolgozó réteg szembefordult egymással, ahelyett, hogy együtt doglozott volna a demokrácia mellett. Elmondja, hogy miért harcos a mai magyar demokrácia és miért nem tér át már most a legbékésebb eszközökre és miért nem engedi meg, hogy a reakció szabadon szájalhasson, és miért kell most még fegyverrel is harcolni a demokrácia biztonsága érdekében.² Kiemeli, hogy a demokrácia érdekében mi a társadalom feladata. Először az, hogy megfelelő türelemmel viselje azokat a nehézségeket, amiket a reakció által hozott a háború és az összeomlás okozott. [sic!] Fontos feladata a mai társadalomnak, hogy elismerje a demokrácia eddigi eredményeit. Bízni kell a demokratikus rétegeknek egymásban. Az együttműködést bensőséges és öntudatosá kell tenni. A koalíciós kormánynak egyetlen lehetséges útját fogja ismertetni. Beszélni fog azokról a mozzanatokról, amelyek megzavarják a demokráciát, beszélni fog az antiszemitizmusról is. Külpolitikáról is fog beszélni abban a vonatkozásban, amelyben már a Kisgazdapárt legutóbbi értekezletén felszólalt,³ hogy milyen kapcsolat fűz bennünket a Szovjetunióhoz és mit kell tenni, hogy a Szovjetunió bizalmát és barátságát biztosítsuk magunknak. Tekintettel arra, hogy Jugoszlávia szomszédságában hangzik el ez a beszéd, felénk akar meleg szavakat mondani. A jugoszláv demokráciával meg fogjuk tudni érteni egymást. Hangoztatni fogja, hogy a magyar kormány el van határozva a két nép közötti jó viszony minden eszközzel való ápolására. Groza román miniszterelnök felé is választ kell adni a már többször felvetett kérdésre, a vámunió lehetőségeiről.⁴ Konkrétumot természetesen nem tud mondani, de mégis

² Lásd a 11. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és jegyzeteit. Másrészt feltehetőleg a rendőrség túlzásokba csapó eljárásaira utalt. Ezekről Nagy Ferenc: *Küzdelem a vasfüggöny mögött* (Európa-Historia, 1990.) c. visszaemlékezésének *A demokrácia szerencsétlensége: a rendőrség* (1. kötet 152–156. pp.) című fejezetében már más előjellel, keményen elítélve beszélt az ország különböző területein előfordult, sokszor halálos kimenetelű terror akciókról. Lás még a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 77. napirendi pontját és 70. jegyzetét.

³ Feltehetőleg a Kisgazdapárt vezetőségének, a párt állami tisztségviselőinek, valamint néhány képviselőjének 1946. április 10-én tartott bizalmas pártértekezletére vonatkozott az utalás

⁴ Groza, Petru román miniszterelnök 1945 tavaszától kezdve többször visszatért a román-magyar vámunió létesítésének gondolatára. Így ezt megelőzően egy 1945 novemberében Erdélyben tartott beszéde során is. Az elképzelésnek — az erdélyi magyarság megnyugtatásán túl — messzebb tekintő céljai is voltak. (Lásd e jegyzőkönyv 8. jegyzetét.) Javaslatát később – még 1947-ben is megismételte.

Magyar részről a terv kedvező fogadtatásra talált. Dr. Dénes István kisgazdapárti képviselő 1946. február 27-én interpellációt intézett az ügyben az összkormányzathoz. Nagy Ferenc az interpellációra 1946 áprilisában adott válaszában többek között a következőket mondta: „A magyar demokrácia külpolitikájának első elhatározása volt, hogy a szomszéd államok felé bizalmi

megmondja, hogy magatartását szimpatikusnak tartjuk, gondolatával és személyével érdemes foglalkozni a magyar politikai életben. Meg fogja indokolni a magyar népbíróság magatartását a háborús bűnösökkel szemben.⁵ Meg fogja magyarázni, hogy nem a bosszú vezeti a magyar kormányt, hanem, hogy tanulja meg végre mindenki, hogy a magyar nemzet értékeivel nem lehet könnyelműen játszani. Az elhurcolt javak kérdését is szóvá akarja tenni és részletesebben beszél majd róla. Könnyebben tudna e tárgykörben beszélni, ha már megindult volna az eddig visszaadott javak hazaszállítása.⁶ A társadalom feladatai közé fel fogja sorolni a mezőgazdasági tavaszi munka szükségességét, – a beszolgáltatási rendeletről,⁷ ami belső biztonságot kell, hogy nyújtson az ország ellátatlanjainak.

A beszéd gerincét az elmondottakon kívül a kormány gazdasági programja fogja alkotni. Erről azért nem akar most beszélni, mert a Gazdasági Főtanács Gerő minisztert megbízta azzal, hogy készítse egy ilyen tervezetet.⁸ A tegnapi napon ez a programtervezet szét is küldetett a minisztereknek, hogy ma megvitathassák annak anyagát és fogadják el főleg azért, mert úgy szeretne beszélni, hogy mögötte ott álljon a minisztertanács lehetőleg egyöntetű véleménye. Számos apró részletkérdés van, amelyeket mellékmondatokban érint a beszédben, de ezekről nem tud itt részletesen beszámolni. Ha nem lát a minisztertanács az eddig elmondottakban nagy hiányosságot, akkor ajánlja, hogy térjünk át a gazdasági program részletes átnézésére.

Rákosi Mátyás államminiszter: Egyetért a miniszterelnök tervezetével, azonban szeretne néhány nem lényegtelen árnyalatban változtatást. Az egyik [a] Grozának adandó válasz. Ennek kissé pozitívabbanak kellene lenni. Azt, amit most javasolt Groza egészen bizonyos, hogy Jugoszlávia és Bulgária nevében is ajánlja.⁹ Ennélfogva – különösen azért, mert Jugoszlávia felé meg akar-

légkört teremtsen és Románia volt az az ország, ahol a mi őszinte közeledési szándékaink a legnagyobb visszhangra találtak, bár a hivatalos kapcsolatot még nem tudtuk felvenni. Pécsi beszédemben is hangsúlyoztam, hogy túl a két ország közötti közös érdekekből fakadó kapcsolaton, ez a viszony számunkra Erdély magyar népe szempontjából sem közömbös. A magyar–román vámunióknak Groza miniszterelnök által felvetett gondolata ebben a kedvezőbb politikai légkörben született meg és a békekötés után Magyarország keresni fogja a lehetőséget egy minél szorosabb kelet-európai gazdasági együttműködés megteremtésének létrehozására.” (MOL XIX-A-1-j 1946-III-3911–3914)

⁵ Az utalást illetően lásd a [3.] 86. sz. jegyzőkönyv 7. jegyzetét.

⁶ Lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 53. napirendi pontját, a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 50. napirendi pontját.

⁷ Az utalás az előző napokban kiadott, a beszolgáltatási kötelezettséget szabályozó rendeletre vonatkozott. Lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 24. napirendi pontját.

⁸ Lásd e jegyzőkönyv 13. jegyzetét.

⁹ Románia, Bulgária, Jugoszlávia és Magyarország bevonásával egy olyan államszövetség létrehozásának terve merült fel, amely ezeknek az államoknak külön-külön a Szovjetunióhoz kötődésének elkerülését tehetné lehetővé. Több tanulmány, tervezet készült ebben a témakörben, így pl. a Gazdaságkutató Intézet munkája a délkelet-európai vámunió ügyében, vagy lásd

13. 1946. március 29.

juk javítani a kétségtelenül igen megromlott jó viszonyt, javasolja, hogy többet mondjunk annál, hogy „helyesnek tartja”. Ugyancsak Jugoszláviával kapcsolatban fel kell vetni Trieszt kérdését.¹⁰ Ez is egy gesztus lesz, hogy támogatjuk Jugoszláviát a trieszti kérdésben s ez világos megnyilvánulása annak, hogy Magyarország egy ilyen gesztussal tud jóvátenni valamit. – Az elhurcolt javaknál fel kell mutatni, hogy bár hálásak vagyunk, de meg kell mondani, hogy a visszaadott értékek nem kielégítőek. A hajók pl. egyáltalán nincsenek érintve. Az egész visszajuttatás nem komoly dolog, úgyhogy a megköszönés mellett hangsúlyozni kell, hogy a döntő rész még nincs a visszaadottak kategóriájában. Meg kell említeni valamilyen formában az április 4-ei ünnepségeket a felszabadulással kapcsolatban. A Kisgazdapárt széles rétegeiben el van terjedve az a nézet, hogy az, amit a miniszterelnök úr március 12-én közölt a koalíció több pártjával, arra nem volt nagy szükség. Lényegében ez kívülről való nyomás eredménye volt. Ez minden vonatkozásban bajokat fog okozni, mert semmiféle párt nem szereti, ha presszionálják.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Semmiféle párt nem szereti a vereséget.

Rákosi Mátyás államminiszter: Semmiféle párt nem szereti, ha kívülről olyan dolgokat kényszerítenek rá, amiről nincs meggyőződve.¹¹

Szakasits Árpád államminiszter: Végre már fel kell vetni ezt a rendkívül fontos problémát a jugoszláv kérdéssel kapcsolatban Trieszt kérdését. Trieszt nem csak jugoszláv kérdés, hanem a délkelet felé elzárt kapu. Cicmillel beszélt a kérdésről és ők nagy örömmel látták ezt a megoldást. Trieszt nemzetközi kikötő kell, hogy legyen.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Más véleményen van. Trieszt ne legyen nemzetközi kikötő, csak a Jugoszláviával barátságos államok egyezzenek meg a szabad kikötőhöz való kijutásban.

a Budapesten felállítani tervezett Közép- és Délkelet Európai Hivatal tervét. (MOL XIX-A-1-e IX. 3.d. 53–60. pp.) Nincs kizárva, hogy ekkor még a Szovjetunió sem döntötte el, hogy a kelet-európai államokat milyen rendszerben kapcsolja magához. 1947 után azonban az ilyen tervek lekerültek a napirendről.

¹⁰ Az I. világháború után Trieszt Olaszországhoz tartozott. 1943-ban azonban a németek megszállták. 1945 májusában angol-amerikai és jugoszláv alakulatok foglalták el. Északi részéből az angol-amerikai A., déli részéből a jugoszláv B. megszállási övezet alakult ki. Az 1947. február 10-én Párizsban aláírt békeszerződés nem döntötte el a város hovatartozásának sorsát: megalakította a semleges és demilitarizált Trieszt Szabad Területet. Ez azonban a jugoszláv-olasz ellentétek miatt ténylegesen nem működött. 1954-ben az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Olaszország és Jugoszlávia megállapodása alapján az A. övezetet Olaszországhoz, a B. övezetet Jugoszláviához csatolták. Az A. övezetet egyébként szabad kikötővé nyilvánították.

¹¹ Lásd a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és a 3. jegyzetét.

Rákosi feltehetőleg azt kívánta, hogy Nagy Ferenc részletesen szóljon az éppen lezárult belpolitikai válságról.

13. 1946. március 29.

Rákosi Mátyás államminiszter: Nem kell most a beszédben erről sokat beszélni, csak annyit, hogy Magyarország számára rendkívül előnyös lenne gazdaságilag, ha Trieszt Jugoszláviához tartozna.

[Nagy] *Miniszterelnök:* Ő gondolkozott a trieszti kérdésen és az volt az érzése, hogy jó hatást tenne, ha Jugoszláviát megnyugtatón állásfoglalásunk.

Szakasits Árpád államminiszter: A nemzetközi politikának egyik legjobbban kihegyezett kérdése ez. Mi, kicsinységünkben, hozzá szóljunk-e egy olyan kérdéshez, ami a nagyok asztalán képezi vita tárgyát. Ez meggondolandó. Magának a Trieszt szónak kiejtése nélkül azt kellene mondani, hogy valamenynyünk igen nagy örömmel töltene el, ha azok a kérdések, amelyek Jugoszláviával kapcsolatban nemzetközi vita tárgyát képezik, Jugoszlávia javára dőlnek el.

Rákosi Mátyás államminiszter: Akiket kímélni akarnánk, azok úgyis megértik ebből, hogy miről van szó, tehát ez a forma sem jó.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter:* Az a helyes szöveg, hogy „Magyarország gazdasági érdekei szempontjából örvendetes volna, ha Trieszt Jugoszláviához tartozna.”

Millok Sándor kormánybiztos: Még a hadifoglyokról kellene egy pár megnyugtató szót mondani.

[Nagy] *Miniszterelnök:* Erről még nehéz megnyugtatólag beszélni.

Millok Sándor kormánybiztos: A Nyugatról való hazaszállítások tömegesen folynak és a tavasz beálltával megkezdődik az oroszországi foglyok hazaszállítása is.¹²

Minisztertanács a miniszterelnök beszédének tervezetét tudomásul vette.

[Nagy] *Miniszterelnök* ismerteti a kormány gazdasági programját, amelyet Gerő miniszter készített el.¹³ A bevezetés rendben van. Az nem képezi vita

¹² Millok Sándor hazahozatali kormánybiztos hatáskörébe tartoztak mind a Keletről, mind a Nyugatról hazatérő hadifoglyok ügyei. A Keletről hazatérők gondozását az 1945. november 21-én tartott minisztertanácsi ülés (74. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontja) kifejezetten hozzá utalta. E kérdéstről mégis nézeteltérései voltak a honvédelmi tárccával. A honvédelmi miniszter szerint csak a Nyugatra került deportáltak, hadifoglyok, menekültek hazahozatalával foglalkozhatott a kormánybiztos, a Keleten, azaz a Szovjetunióban volt hadifoglyok ügye a honvédelmi miniszter hatáskörébe tartozott. A kérdés egykézbe vételének vitája elhúzódott 1946 októberéig. MOL XIX-A-1-j 1946-XXIII-9135, 9421. Lásd még a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját és 25. jegyzetét.

¹³ A demokratikus pártok gazdasági programjainak egyesítése révén készített eredeti tervetről — és ennek körülményeiről — lásd a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját, 2. jegyzetét és a) mellékletét. Ezt a tervet a Gazdasági Főtanács vitáin, levélváltások, személyes megbeszélések során — de a Kommunista Párt követeléseinek messzemenő figyelembevételével — továbbfejlesztették. A Kiszgazdapárt igényeinek megfelelően belevettek néhány agrárjellegű kérdést — és Nagy Ferenc kérésére az egyes feladatok megoldására felelős személyeket, határidő-

13. 1946. március 29.

tárgyát. Az 1. §. megállapítja, hogy a szénbányákon kívül a bauxit-, kőolaj-feldolgozó telepeket és az erőtelepeket államosítják.¹⁴ 1946. augusztusára befejezzük a földreformot.

Szakasits Árpád államminiszter: A beszolgáltatási kötelezettséget junktimba kell hozni a telekkönyvi átírással és a föld jó megművelésével.

B. Szabó István államminiszter: A 2. §. 5. bekezdése úgy értendő-e, hogy annak, akinek 60–70 holdas birtoka volt, annak meghagyják, vagy máshol kap helyette.

[*Nagy*] *Miniszterelnök:* Csak a gyakorlati gazdák kapják meg saját földjeiket, mások máshol lesznek kárpótolva.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter:* A második oldal legalsó mondata „az 50 holdat meg nem haladó parasztbirtok”, itt értendő-e a gyakorlati gazda, mert ez a szó nincsen benne.

[*Nagy*] *Miniszterelnök:* Csak 50 holdon alul kapja vissza a gazda a sajátját. Elmozdítani csak a tradícióval szerzett földből nehéz a gazdát. Kevés eset az, amikor a gyakorlati gazda is ilyen.

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter:* Az a szöveg rossz, hogy az új gazdaktól nem lehet elvenni a földet. Ez annyit jelent, hogy továbbra is csak szedik el a földeket. Helyes szöveg az lenne, hogy 1945. október 1-jéig kiosztott földekre vonatkozzék az, hogy az új gazdától nem lehet elvenni a földet, azon túl pedig, csak ha a Földbirtokrendező Tanács hozzájárul, mert különben nem lesz megakadályozható, hogy továbbra is szedik el a földeket.¹⁵

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* A telekkönyvi átírás szempontjából ki kellene tolni a dátumot: „1946. december 31-éig befejezzük a földreform kérdését”, azaz addig végrehajtjuk az új gazdák telekkönyvi bejegyzését.

ket jelöltek meg benne. Lásd a Gazdasági Főtanács 1946. március 18-án tartott ülésének (MOL XIX-a-10-XXVI.) 1. pontját. Végül a Gazdasági Főtanács megbízása alapján Gerő Ernő szerkesztette meg a jelen minisztertanácsi ülés elé került gazdasági program tervezetét. (MOL XIX-A-1-e 1.doboz II.dosszié 11–12. pp.) Ennek szövege nem található a jegyzőkönyv mellett. Minden esetre az itt elhangzott észrevételek, valamint a Gazdasági Főtanács 1946. április 6-án tartott tárgyalása során alakult ki a programnak az a szövege, amelyet a jelen jegyzőkönyv a) mellékleteként közlünk s amelynek szerkezetére az alábbiakban — a vita során — a felszólalók hivatkoztak.

¹⁴ Az államosításokról lásd a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 71., a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 56. és 63. napirendi pontját. Lásd továbbá a szénbányászat államosításáról szóló 1946. június 26-án elfogadott XIII. tc.-t, a villamosművek energiatelepeinek és a távvezetékek állami tulajdonba vételéről intézkedő, 1946. szeptember 14-én elfogadott XX. tc.-t, az alumíniumtermelés állami ellenőrzéséről intézkedő 6380/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 8. Tulajdonképpen állami kezelésbe vételt jelentett a szovjet–magyar közös vállalatok létrehozása is.

¹⁵ A földreform befejezését illetően lásd a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 66., a jelen jegyzőkönyv 61. és a [15.] 98. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját, valamint az 1946. május 13-án elfogadott IX. tc.-t.

A Kisgazdapárt bár védte a módosabb parasztok birtokait is, a törvényjavaslat tárgyalásánál messzemenően figyelemmel volt a szegény- és kisszűcségek érdekeire. (Vida István: A Független Kisgazdapárt politikája 1944–1947. Akadémiai Kiadó. 173. p.)

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár]: Törvényes rendelkezés alapján kiosztott földet elvenni nem lehet.

[*Nagy*] *Miniszterelnök:* Tisztára csak ennél a végső terminusnál álljunk meg, amit be is fogunk tartani.

Dr. Balogh István államtitkár: A kisbérelőkről is kell pár szót szólni.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* Benne lesz minden részletesen a törvényjavaslatban.¹⁶ Ez csak a beszéd vázlata.

[*Nagy*] *Miniszterelnök:* A minisztertanácsnak az volt a határozata, hogy a parasztság gazdasági érdekeinek védelmére, az állam teherbíró képességéhez képest támogatjuk a szövetkezeti mozgalmat és megalkotjuk a szövetkezeti törvényt.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter:* 1946. május 1-jéig nem tudunk készen lenni a szövetkezeti törvénnyel, ezért a „megalkotni” szó helyett a „benyújtani” szót javasolja.¹⁷

[*Nagy*] *Miniszterelnök:* A 4. pontban kifejezésre jutott, hogy el kell érni azt a színvonalat, ami lehetővé teszi a jóvátételi garanciát képező fokozást. Az 5. pontban elmondja, hogy a kormányzat gondoskodni fog a vasiparban, szénbányában dolgozó munkások ellátásáról és a bérmunka jutalmazásáról. [sic!]¹⁸ A II. fejezet 1. pontja beszámol az Anyag- és Árhivatal felállításáról és azokról a szempontokról, amelyek működését irányítani fogják.¹⁹ Van egy nagyon fontos része a tervezetnek a közellátással kapcsolatban. Aratás után az új termés beszüntetése és addigra már az árkiegyenlítés is meg kell, hogy történjen.²⁰

¹⁶ A földhözjuttatottak telekkönyvezéssel való megerősítése — az országban e téren mutatkozott jogbizonytalanság megszüntetése és a termelés fokozása érdekében — a baloldal állandó követelése volt. Végül a 191 000/1946. FM sz. rendelet (MK 1946. október 8.) és a 74 053/1946. I.M.III. sz. rendelet (MK 1946. november 20.) intézkedett az ügyben.

A földreform során nem kapott minden paraszt a megélhetéséhez elegendő mennyiségű földet. Így kénytelenek lettek volna, mint korábban, a régi birtokosok földjeit bérbé venni. A törvények és rendeletek viszont nem intézkedtek erre vonatkozóan kielégítő módon. Így nem a nagybirtok elosztásának, hanem újrafelosztásának kérdésében kerültek egymással szembe most már a parasztok. E kérdés rendezése is a baloldal követeléseibe közé tartozott. (MOL XIX-A-1-j 1946-XXIII-1996. Lásd részletesebben Donáth Ferenc: Demokratikus földreform Magyarországon 1945–1947. Akadémiai Kiadó. 1969. 302–306. pp.)

¹⁷ A szövetkezeti törvényjavaslat előkészítéséről érdemben lásd a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 41. napirendi pontját és jegyzetét.

¹⁸ A vasipari és szénbányai munkások ellátásáról és a bérmunkások jutalmazásáról lásd a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 1., a [35.] 118. sz. jegyzőkönyv 1. és a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

A Gazdasági Főtanács sorozatban adott ki rendeleteket ezekben a hónapokban az ipari munkavállalók bérének fölemelése ügyében.

¹⁹ Az Anyag- és Árhivatal felállításáról lásd a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 39., valamint a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját, illetve az 5740/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. május 28.), a 6470/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. június 6.), valamint a 6890/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. június 16.).

²⁰ Lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 36. és a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 32. napirendi pontját, valamint a 7120/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 25.

13. 1946. március 29.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: Nem volna-e célszerű egy általános gazdasági, pénzügyi mérleg felállítása arról, hogy előreláthatólag mit lehet termelni és mennyi megy ebből jótételre és mennyi marad az országnak.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Az anyaggazdálkodási hivatalnak ez az egyik legfőbb feladata. A pénzügyi része pedig a költségvetési keretben fog elintéztetést nyerni. A jövő héten már ide kerül a költségvetés.²¹ Megnyugtató kijelentést kell tenni, a beszolgáltatandó termelvények ellenértékéről és áráról.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Megszüntetni a bérollót nem lehet.

B. Szabó István államminiszter: A beszolgáltatáson kívüli mennyiségen felül szabadon rendelkezik a gazda. Szükséges olyan árat adni a beszolgáltatási mennyiségért, hogy meg tudjon élni belőle.

[*Bárános*] *Közlekedésügyi miniszter*: Egy mondat ellen van kifogása, hogy „az eddigieknek legalább kétszeresére emeljük a fejadagokat”, mert ezt nem lehet teljesíteni. Úgy kell mondani, hogy lényegesen felemeljük a fejadagokat.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A dohánytermelő területnél megemlíti, hogy 200 négyezögölon mindenki termelhet szerződéses alapon dohányt. Ezzel meg lehet akadályozni a zugtermelést.

Szakasits Árpád államminiszter: A közszükségleti cikkekre a pontrendszer mondjuk ki és ne a jegyrendszert.

[*Bárános*] *Közlekedésügyi miniszter*: Nem lehet pontrendszer alkalmazni, mert az általános ellátás üzemeiken keresztül fog történni.²²

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter*: Kívánatos-e, hogy a miniszterelnök terminust közöljön az egyes kötelezettségek teljesítésénél, amikor többeknek az az érzése, hogy ezek nem teljesíthetők. Az államosítás is meglehetősen problematikus feladat, mert a kormány megoldhatatlan kötelezettségekkel áll szemben a külföldi tulajdonosokkal.²³ Anyaghiány következtében a Martin-kemencékkel kapcsolatos ígéretek is teljesíthetetlenek.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Ez nem csak, hogy nem lehetetlen, de szükséges. Ha a vas- és széntermelést fokozni tudjuk, akkor sikerülni fog.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Természetes, hogy a dátumoknak reálisnak kell lenniök, de ki kell tűzni azokat, mert azoknak napról-napra való ellenőrzése komoly ösztökélő erő.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: A költségvetést adópengőben kellene elkészíteni.

²¹ Lásd a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 4., a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 13., a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 11., a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 43. és a [61.] 144. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját.

²² Az egész országra kiterjedő élelmiszer jegyrendszert a 10 860/1946. K.M. sz. rendelet (MK 1946. július 27.) vezette be.

²³ Gordon észrevételéről lásd egyrészt a jelen jegyzőkönyv 13., illetve a 14. jegyzetét.

B. Szabó István államminiszter: Eddig az összes községi terheket a község viselte, de most, miután a községi földek igénybevételek, nem fogja tudni viselni. Nem fogják tudni a községi iskolát sem fenntartani.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Ilyen esetekben államosítani fogjuk az iskolákat.

[Nagy] Miniszterelnök: Meg lehet oldani segélyezett önkormányzati rendszerrel. Pl. saját kicsi faluja is ilyen volt. Az adóbevételek olyan alacsonyak voltak, hogy nem voltak fedezhetőek a községi kiadások és így inkább az állam adott segélyt, amit le lehetett írni.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: A nagy állami támogatásokat nem ezek a községek kapták, hanem a nagyvárosok. Törvényesen engedélyezett keretből fedezhetőek lesznek ezek a kiadások.

[Nagy] Miniszterelnök: A következő pont a B-lista kérdése.²⁴ Ebben vannak konkrétumok is, amelyekre nézve összhangot kell teremteni.

[Ries] Igazságügyminiszter: A rendelet megszületéséig nem szabad azt mondani, hogy 45 éves korhatárig nem adunk nyugdíjat, hanem végkielégítést. A B-listánál sok szempontot kell figyelembe venni. Így elsősorban szociális szempontokat. Így mondhatná: „az elbocsátott tisztviselők bizonyos korhatár és bizonyos körülmények között nem kapnak nyugdíjat, a kormány minden tőle telhetőt meg fog tenni a B-listára került személyek elhelyezésére.”

[Tombor] Honvédelmi miniszter: Nem tartja igazságosnak azt, hogy mindenekelőtt elbocsátandók azok, akik az igazoló eljárásban bármilyen büntetéssel távoztak el helyükről, ez túlságosan szigorú és nem igazságos.

[Nagy] Miniszterelnök: A feddés kérdését meg kell nézni, mert egészen csekély dolog miatt is történtek feddések.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Általános szabályként azért ezt mégis el kell fogadni, hogy akik büntetést kaptak, azokat el kell bocsátani, aki feddést kapott, ott lehetünk némi elnézéssel, különösen a műszaki embereknél, mert ezekre nagy szükség van.

[Ries] Igazságügyminiszter: Ezt szándékosan kihagyta a rendeletből, mert ez egy intern utasításra tartozik. Általános szabályként kimondani nem lehet, mert az utóbbi idők tapasztalatai azt mutatják, hogy sok esetben, ha az új

²⁴ Az úgynevezett B-listázásokról, azaz az állami és önkormányzati, valamint az állami kezelésben volt vállalatok tisztviselőinek létszámcsökkentéséről az 5000/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 19.) intézkedett. Lásd elsősorban a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

A május 6-án tartott pártközi értekezlet megállapodása értelmében az 1937/38-as állapothoz képest 10%-kal kívánták csökkenteni a tisztviselők létszámát. (A pártközi értekezlet jegyzőkönyvét nem találtuk meg. Lásd a Pártközi megegyezés a B-lista ügyben c. cikket a Kis Újság 1946. május 8-ai számában. Pártközi értekezletek 226. p.) A kérdésre — így a revíziójára — később több minisztertanácsi ülésen is visszatértek. Lásd a [42.] 125. sz. jegyzőkönyv 2., a [44.] 127. sz. jegyzőkönyv 18. és a [60.] 143. sz. jegyzőkönyv 17. napirendi pontját.

13. 1946. március 29.

bizonyítékokat fel lehetne venni, akkor felmentő ítéleteket hoznának az igazolóbizottságok.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Arra úgy sincs mód, hogy szó szerint mondja el az egész tervezetet. Itt-ott módosítani és rövidíteni fog. Mindenesetre kihangsúlyozza, hogy elsősorban az igazolóbizottságok eredményét fogják [át]tekinteni az elbocsátásoknál.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Véleménye az, hogy a „bármilyen” szót ki kell hagyni és a 45 éves korhatár sem stimmel. Ezek kihagyásával elfogadható.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: Kihangsúlyozandó, hogy elbocsátottak elhelyezkedését a kormány minden erővel elősegíti. Ez megnyugtató lesz a munkásság és a parasztság felé, amely kötelezi az elbocsátottakat a munkában való foglalkoztatásra. Mert ha a munkaerőgazdálkodás nem lesz megszervezve, akkor ezek kártékonyan fognak működni a közgazdaságra nézve.²⁵

[Nagy] *Miniszterelnök*: De ha megjelenik másnap nyomtatásban, akkor abból is ki kell hagyni ezeket a részeket, nem csak a beszédből. – A 7. pont leszögezi, hogy a honvédség létszáma 15 000 fő, a rendőrség létszámát pedig csökkenti.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: A honvédség bármilyen változása a Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól függ. Múlt heti határozata értelmében olyan tervet kell előkészíteni, amely 25 000 főre csökkenti a létszámot.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A szöveg így módosítandó: „lényegesen csökkenti a honvédség létszámát, de csökkenti a rendőrség létszámát is.”²⁶

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Munkáselbocsátásról is kell beszélni. A gyárakból is el kell bocsátani a munkásokat s ezek kerüljenek vissza a mezőgazdaságba.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Nem célszerű, hogy nagy munkáselbocsátásokról beszéljünk. Ez nem politikus dolog.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Ha a gyár vezetősége elbocsát munkásokat, akkor a vezetőséget leváltják. Pedig erre a gyárnak okvetlen szüksége volt.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Leváltják a vezetőséget és kerül más a helyébe.

²⁵ Ismételtelen felmerült az az aggály, hogy a létszámcsökkentések miatt egyes feladatokat nem tudnak majd jól ellátni. Ezért felmerült a kivételezett kategóriák jegyzékének összeállítása. (Lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1. és a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 9. napirendi pontját.) Az elbocsátottak átképzéséről lásd a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 73. napirendi pontját.

²⁶ Lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 26., a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 21. és a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 45. napirendi pontját.

13. 1946. március 29.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A magyar gazdasági élet nem bírja ki, hogy állandóan új vezetőség kerüljön a gyáarakhoz.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Ne írjuk azt, hogy a Magyar Nemzeti Bankot a kormány az állam bankjává teszi. Elég ha azt írjuk, hogy minden tekintetben alárendeli a magyar kormánynak. Egy olyan szervezetté kell átalakítani, mint bármilyen más kormányzati szerv.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Úgy mondható, hogy a Magyar Nemzeti Bankot alárendeli a pénzügyi kormánynak.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Ez nem kielégítő.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Nehéz lesz a közlekedésügyi minisztert kielégíteni. Lealázónak tartja a Nemzeti Bankra nézve, hogy a nemzet bankjává akarják megtenni. Hiszen eddig is az volt. De különben nem érti, hogy miért nem elégíti ki a közlekedésügyi minisztert ez a kifejezés, hiszen már úgymint régóta ő dirigál ott.

Szakasits Árpád államminiszter: Felügyeletét és ellenőrzését kell belevenni.²⁷

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter*: A háborús vagyon adóztatását tartaná szükségesnek.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ezt bele is vesszük. Továbbá meg kell említeni az aranyrudak és külföldi fizetési eszközök bejelentését.²⁸

Dr. Balogh István [államtitkár]: Nem tartja helyesnek a halálbüntetéssel való fenyegetést. Ez veszít a fenyegetés komolyságából, mert ezt úgysem fogják betartani. Vagyonekhozást, internálást inkább tartana helyesnek.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Most jön a nagy ígéret. Őszre értékálló pénzt ad a kormány az országnak.²⁹

Rákosi Mátyás államminiszter: Ne mondjuk, hogy őszre, inkább így: „lehetőleg még ez év folyamán értékálló pénzt adunk az országnak.”

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Lenne még néhány kérdés, amelyeket szintén meg kell még említeni. Így: a közéleti tisztaság és összeférhetetlenség, a takarékoság, a rend biztosítása, külföldi kölcsön, s végül megingathatatlan demokratikus rend biztosítása³⁰

²⁷ Lásd a [23.] 106. sz. jegyzőkönyv 54., a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 4. és 27., a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 31., a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 3., a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 15., a [44.] 127. sz. jegyzőkönyv 49. és a [61.] 144. sz. jegyzőkönyv 17. napirendi pontját, valamint a 4920/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 7.

²⁸ Lásd a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

²⁹ Lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 2., a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 4., valamint a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 16. napirendi pontját. Lásd még a 9000/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 28.

³⁰ E kérdéskör egyes vonatkozásáról külön intézkedett a kormány. Lásd a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 3., a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 68., a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 2., a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 56. és 60., az [55.] 138. sz. jegyzőkönyv 26., az [56.] 139. sz. jegyzőkönyv 12. és az [58.] 141. sz. jegyzőkönyv 10. napirendi pontját.

13. 1946. március 29.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Foglalkoni fog majd ezekkel a dolgokkal is.

Minisztertanács a kormány gazdasági programjára vonatkozó beszédtervezetet tudomásul vette.

[Nagy] *Miniszterelnök* eltávozik és felkéri Szakasits Árpád államminisztert a minisztertanács vezetésére.

2

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a magyar és román operaművészek kölcsönös látogatása céljára 285 millió adópengő folyósítása tárgyában. Mindegyik ország a saját művészeinek költségeit fedezi.

Minisztertanács a magyar operatársulat Bukarestben való szereplésére kettőszáznyolcvanötmillió adópengő folyósításához hozzájárult.³¹

3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Szabadságrend Érem költségeire 61 619 500 pengő folyósítása tárgyában.

Szakasits Árpád államminiszter bejelenti, hogy a fenti összesen túlmenőleg 500 millió adópengő hitel folyósítása is szükséges a végleges költségekre. A Gazdasági Főtanács ehhez a hitelhez hozzájárult. Javasolja, hogy ezt az 500 millió adópengőt is folyósítsa a minisztertanács.

Minisztertanács a Szabadságrend Érem költségeire hetvenegymillió hatszázötvenkilencezer ötszáz pengő és további ötszázmillió adópengő folyósításához hozzájárult.³²

4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál eszközrendő kinevezések tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Furcsának tartja, hogy a Miniszterelnökség leszállította [sic!] azokat a kinevezéseket, amelyekhez a pénzügyminiszter hozzájárult és a Közmunkák Tanácsa előterjesztett.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Az előterjesztés a Fővárosi Közmunkák Tanácsa elnökének intenciói szerint történt.

Szakasits Árpád államminiszter: Ugyancsak a Fővárosi Közmunkák Tanácsa elnökének aláírásával kapott több minisztertársával együtt levelet, a-

³¹ Előzményéről lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 115. napirendi pontját és jegyzetét. Komáromy Pálnak, az Operaház igazgatójának Bukarestben folytatott tárgyalásai alapján került sor a két társulat kölcsönös vendégszereplésére. A román művészeket Budapestre szállító repülőgéppel utaztak el a magyar operabécsesek és a balettegyüttes tagjai. Húsz magyar énekes vett részt a cserében, köztük Székely Mihály és Palló Imre. A magyar operakar a Zsidónó, a Sevillai borbély, a Traviata, az Aida és a Parasztszület előadásával szerepelt, a balett tagjai a Seherzádéval és az Amerikai rapszodiával léptek fel. (Kis Újság. 1946. április 19.)

³² Lásd a [18.] 101. sz. jegyzőkönyv 79. és a [23.] 106. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját, valamint a Magyar Köztársasági Érdemrend és Érdemérem alapításáról szóló 1946. évi XXI. tc.-t.

13. 1946. március 29.

melyben figyelmezteti a minisztertanácson keresztülmenő kinevezések ellenőrzésére. [sic!]

Dr. Balogh István [államtitkár]: Az elnökkel tisztázni fogja a kérdést s azután ismét minisztertanács elé hozza. Előterjesztését a mai napirendről leve-szi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³³

5

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 3. és 4. számú előterjesztését a napirendről leveszi, mert a Gazdasági Főtanács még nem véleményezte, illetve nem vizsgálta meg a javaslatokat.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁴

6

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Budapesti Nemzeti Bizottság március 15-i ünnepélyének költségeire 556 500 000 pengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Budapesti Nemzeti Bizottság március 15-ei ünnepélyé-nek költségeire ötszázötvenhatmillió ötszázezer pengő folyósításához hozzájárult.

7

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Petneházy László ny. miniszterelnökségi miniszteri tanácsosnak a IV. fizetési osztályba való re-habilitálása tárgyában.

Minisztertanács dr. Petneházy László ny. miniszterelnökségi miniszteri tanácsosnak a IV. fizetési osztályba való rehabilitálásához hozzájárult.³⁵

8

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Biokémiai Intézet és [a] Természettudományi Akadémia részére 1600 millió pengő április havi támogatása tárgyában. Egyben bejelenti, hogy a jövőben az ilyen igényeket a

³³ Lásd a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

³⁴ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon 3. sorszám alatt a Jóvátételi Hivatal részére három személygépköci vásárlására, 4. sorszám alatt pedig a Hazahozatali Kormánybizottság hétmilliárd pengő április havi ellátmányára vonatkozó javaslat szerepel. Az előter-jesztések nincsenek a jegyzőkönyv mellett. A Jóvátételi Hivatal személygépköci beszerzéséről lásd a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 3., a Hazahozatali Kormánybizottság ellátmányáról ugyanazon jegyzőkönyv 4. napirendi pontját.

³⁵ A 2833/M.E.I. sz. előterjesztés dr. Petneházy László 1920-ban nyugalmazott miniszterel-nökségi fogalmazó korábbi sérelmének jóvátételeként, utólagosan miniszteri osztályfőnökké való kinevezésére tett javaslatot.

13. 1946. március 29.

vallás- és közoktatásügyi miniszter terjessze előzetes megvizsgálás után a minisztertanács elé.

Minisztertanács a Biokémiai Intézet és a Természettudományi Akadémia részére április havi támogatás címén egymilliárd hatszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.³⁶

9

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Gazdasági Főtanács részére április hónapra 1500 millió személyi és 1500 millió dologi hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Gazdasági Főtanács részére április hónapra személyi és dologi kiadások fedezésére összesen hárommilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.

10

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát „a testi munkások munkaközvetítéséről szóló 6490/1945. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.”

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁷

11

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát „dr. Antall József újjáépítési miniszter kormány megbízatása a Magyar Vöröskereszt ügyeivel” tárgyában.

³⁶ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon úgy szerepel, hogy a Szent-Györgyi-féle Biokémiai Intézet és a Természettudományi Akadémia...” A borítólapon e tárgy mellett a következő miniszterelnökségi megjegyzés olvasható: „Javaslom, hogy ezt megkapja. A jövőben a vallás- és közoktatásügyi miniszter terjessze elő az ilyen igényeket, előzetes megvizsgálás után.”

³⁷ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgynál a következő miniszterelnökségi megjegyzés olvasható: „Már többször volt minisztertanács előtt, most végre megállapodtak a szövegben. Felolvasandó a végleges szöveg, kihagyva belőle a pirossal kihúzott részeket.” Az Iparügyi Minisztérium 3484/I/1946. sz. alatt megküldött, keltezés nélküli rendelettervezete és Kelemen Gyula államtitkár által aláírt, 1946. március 26-án kelt 22 773/I/1946. sz. levele megtalálható a borítólapon. Ez utóbbi levélben közölte az államtitkár, hogy a már megküldött rendelettervezetből az 1. § (1) bekezdésének b) és c) pontját, úgyszintén az 1. § (2) bekezdését elhagyja és a rendelettervezetet ezzel a módosítással kívánja a minisztertanács elé terjeszteni.

A rendelettervezet a testi munkások munkaközvetítéséről szóló 6490/1945. ME sz. rendeletet (MK 1945. augusztus 15.) olyan szellemi munkavállalók tekintetében is megfelelően alkalmazni javasolta, akiket — többek között — (1. § (1) b) „a közjegyzői és ügyvédi irodákban — nem közjegyzőhelyettesi vagy közjegyzőjelölti, illetőleg ügyvédhelyettesi vagy ügyvédjelölti munkakörben —, (1. § (1) c) a kórházakban és egyéb gyógyintézetekben — nem orvosi munkakörben” — alkalmaznak. Ezeket a pontokat húzták át piros ceruzával. Ehhez csatlakozott az 1. § (2) bekezdéseként a következő — ugyancsak kihúzott — mondat: „Felhatalmaztatuk az iparügyi miniszter, hogy az érdekelt miniszterrel egyetértve a jelen rendelet hatályát az (1) bekezdésben említett szellemi munkavállalókra kiterjessze.” Lásd a 3530/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 31.

13. 1946. március 29.

Rákosi Máttyás államminiszter: tulajdonképpen miért volt erre szükség.

Dr. Balogh István [államtitkár]: A miniszterelnök a Vöröskereszt ügyeivel kapcsolatos eddigi állapotot nem tartja megnyugtatónak, a kormány megbízott lenne hivatott arra, hogy az autonómiát a Vöröskeresztnek visszaszerezze.

Szakasits Árpád államminiszter: Ezt át kellene beszélni, vagy a kormány megbízott lenne hivatott arra, hogy az általános rend megteremtésére tegye meg javaslatát.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Meglehető káosz van ebben az ügyben és fontos, hogy a Vöröskereszt autonómiáját visszakapja. Az előterjesztés elfogadása sürgős.

Minisztertanács dr. Antall József újjáépítési miniszternek a Vöröskereszt ügyeivel való megbízatásához hozzájárult.³⁸

12

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal részére 13.5 billió pengő hitel igénylése tárgyában. Ez az összeg már folyósítást is nyert.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal költségeire tizenhárom és fél billió pengő folyósításához hozzájárult.³⁹

³⁸ A Magyar Vöröskereszt a Genfben székelő Nemzetközi Vöröskereszt szervezet tagjaként 1881-ben, mint a Magyar Szent Korona Országainak Vöröskereszt Egylete alakult meg. Felügyeletét a Miniszterelnökség látta el. A háború alatt a katonaság egészségügyi gondozásában vitt fontos szerepe miatt a honvédelmi tárca vette át a felügyeletét. 1945 őszén egy vizsgálat számos, a Vöröskereszt vezető tisztviselőinek részvételével kapcsolatos visszaélést, szabálytalanságot állapított meg, több bünvádi, illetve fegyelmi eljárás indítására került sor. A belügyminiszter ennek folytán felfüggesztette a Vöröskereszt, mint egyesület autonómiáját s miniszteri biztost rendelt ki az irányítására. Ezeknek az eseményeknek a hatására döntött úgy a miniszterelnök, hogy a jelentős nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező szervezet visszaveszi saját hatáskörébe. Javaslatára 1945. december 5-én határozott ilyen értelemben a minisztertanács (73. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pont).

A határozat végrehajtása során viták bontakoztak ki, mivel a honvédelmi miniszter — a Vöröskereszt által gondozott hadifogolyügyek, hadikórházak stb. okán — meg akarta tartani legalább a békekötésig a szervezetet, ugyanakkor a népjóléti miniszter is igényt tartott a felügyeletére. Mindezek folytán csak 1946 márciusában került sor arra, hogy a miniszterelnök ideiglenes kormány megbízottat nevezzen ki Antall József újjáépítési miniszter személyében a Vöröskereszt képviselőjére, ügyvitelének irányítására és szervezetének felülvizsgálatára. A kinevezési okmány hangsúlyozta, hogy az említett célok érdekében Antall József a Vöröskereszt önkormányzatának szünetelése idejére a jogi cselekmények ellátására is felhatalmazást kapott. (MOL XIX-A-1-j 1945-XXIII-8285 – illetve ezen belül: 1946-XXIII-302). Lásd még a [63.] 146. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját.

³⁹ A 3212/M.E.I. sz. előterjesztés szerint a március havi jóvátételi kiadásokra már rendelkezésre bocsátott 5 156 700 000 000 pengőn felül mezőgazdasági jellegű jugoszláv szállításokra 200 milliárd, orosz szállításokra 3 billió, a Vörös Hadsereg ipari ellátására 500 milliárd pengő, továbbá dologi kiadásokra 4 milliárd, a SZEB kiadásaira 200 milliárd, kiküldetésekre 100 millió pengő;

13. 1946. március 29.

13

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Sükösd Géza miniszteri tanácsosnak miniszteri osztályfőnökké való kinevezése tárgyában. Minthogy Sükösd Géza egyidejűleg nyugdíjazását is kéri ez egyszersmind leépítést is jelent.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: Ne alkossunk ilyen precedenseket most a B-listázás előtt.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Dr. Sükösd Géza ellen semmi kifogás nincsen, úgyhogy őt a B-lista nem érintené.

Minisztertanács dr. Sükösd Géza miniszteri tanácsosnak miniszteri osztályfőnökké való kinevezéséhez — egyidejű nyugdíjazásának tudomásulvétele mellett — hozzájárult.

14

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a napokban Budapestre érkezett dán autóconvoy személyzetének szállodai ellátásával kapcsolatban felmerült költségek fedezésére 500 millió pengő rendkívüli hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a dán autóconvoy személyzetének szállodai ellátásának költségei fedezésére ötszázmillió pengő rendkívüli hitel folyósításához hozzájárult.⁴⁰

15

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő előterjesztését „a testőrség ruházati és felszerelési cikkeinek elkészítése” tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴¹

ipari jellegű orosz jóvátételi szállításokra 4 billió, jugoszláv szállításokra 100 milliárd, a Vörös Hadsereg ugyancsak ipari ellátására 500 milliárd pengő igénybevételét jelentette be.

⁴⁰ Egy korábbi dán élelmiszerküldemény öt gyermekkönyha felállítását tette lehetővé, ahol 2400 gyermeknek tudtak reggelit, ebédet és uzsonnát biztosítani. (Szabad Nép. 1946. február 22.)

A 3504/1946.M.E. sz. előterjesztésből, valamint a londoni magyar képviselő 1946. március 18-ai táviratából kitűnik, hogy a Dán Vöröskereszt és a Red Barnet március 17-én Koppenhágából Prágán keresztül elindította második autókaravánját. Az összesen 35 teherautóból álló szállítmány gyógyszereket és 40 tonna élelmiszert tartalmazott, kísérete 80 főből állt. A távirat hangsúlyozta, hogy a küldemény kizárólag a Dán Vöröskereszt és a Red Barnet jótékonyági akciójaként indult. Az autókaraván beutazási engedélye ügyében a Miniszterelnökség interveniált Levuskin SZEB tisztviselőnél. (MOL XIX-A-1-j 1946-XXIX-a-3253)

⁴¹ A honvédelmi miniszter az ügyben ezt követően is levelezett a Gazdasági Főtanáccsal, a Köztársasági Elnök Irodájával és a Miniszterelnökséggel. Elsősorban az ünnepségekre tekintettel tartotta szükségesnek az elnöki testőrség felállítását, megfelelő ruházattal való ellátását. 36 milliárd pengőt igényelt erre a célra – és a sürgősségre tekintettel 4 milliárd pengőt előlegezett is a tárca költségvetéséből. A Gazdasági Főtanács azonban elutasító magatartást tanúsított, jelezve,

16

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Kovács Gyula g.[azdasági] őrnagy özvegyének nyugdíjmegállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

17

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Böhm Vilmos vezérezredessé való kinevezése tárgyában.

Szakašits Árpád államminiszter: Ezt kéri a legközelebbi minisztertanácson tárgyalni.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴²

18

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a hazatérő hadifoglyok egészségügyi ellátása céljára szükséges ötmilliárd hatszázhuszmillió pengő hitel igénylése tárgyában.

Minisztertanács a hazatérő hadifoglyok egészségügyi ellátásához szükséges ötmilliárd hatszázhuszmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult azzal, hogy a jövőben a Hazahozatali Kormánybiztosság költségvetésébe kell beállítani az ilyen összegeket.

19

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az OTBA részére 150 840 000 pengő póthitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az OTBA részére százötvenmillió nyolcszáznegyvenezer pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁴³

20

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a beszerzési csoportja részére 35 600 000 pengő forgótőke kölcsön engedélyezése tárgyában.

hogy a testőrség költségei nem tartozhatnak a honvédelmi tárcához. Ezt az álláspontot a Miniszterelnökség is magáévá tette. (MOL XIX-A-1-j 1946-II-4173)

⁴² A köztársasági elnök a magyar honvédelmi miniszter előterjesztése alapján Böhm Vilmos tartalékos főhadnagyot a honvédség nem tényleges állományában az I. tábornoki karban 1946. május 1-jével nyugállományú vezérezredessé léptette elő a II. fizetési osztályba. (MOL XIX-A-1-j 1946-XXIII-c-4906)

Lásd a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 64. napirendi pontját.

⁴³ A 40 741/1946.II.N.M. sz. előterjesztés szerint a megjelölt összeg az Országos Tisztviselői Betegsegélyezési Alapnak 1945 november havára engedélyezett hitelkeret kiegészítését célozta, mivel az árak és a bérek emelkedése miatt az eredetileg engedélyezett hitel nem bizonyult elegendőnek.

Az előterjesztésben részletesen felsorolt kiadások (kórházi ápolás, gyógyszerek, segédeszközök, betegszállítási költségek) összege 6 millió pengővel több volt, mint ami a minisztertanácsi jegyzőkönyvben szerepel.

13. 1946. március 29.

Minisztertanács a Népjóléti Minisztérium beszerzési csoportja részére harmincötmillió hatszázezer pengő forgótőke engedélyezéséhez hozzájárult.⁴⁴

21

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* a Nemzeti Segély, Budapesti XI. ker. Nemzeti Bizottság és a Hermina-Zárda részére 21 000 000 pengő államsegély engedélyezése tárgyában előterjeszti javaslatát.

A Minisztertanács a Nemzeti Segély, a Budapesti XI. ker. Nemzeti Bizottság és a Hermina Zárda részére huszonegymillió pengő államsegély engedélyezése tárgyában.⁴⁵ [sic!]

22

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Baál Károly miniszteri tanácsosi kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Baál Károly miniszteri tanácsossá való kinevezéséhez hozzájárult.⁴⁶

23

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a nyugdíjasok természetbeni járandósága tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést megvizsgálás és véleményadás végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.⁴⁷

24

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a személyjogú gyógyszerári jogosítvány haszonélvezetére jogosult személyek igazolása tárgyában.

⁴⁴ A 1168/1946.Eln. sz. előterjesztésből kitűnik, hogy az 1500 minisztériumi alkalmazott és családi pótlékot élvező családtagjai részére — a súlyos megélhetési viszonyokra való tekintettel — élelmiszerellátási és ebédeltetési akció szervezésére igényelte a miniszter a jelzett összeget. Az előterjesztésben egyébként ebben az esetben is 1 millió pengővel nagyobb összeg szerepelt.

⁴⁵ A 23 141/1946.I/2.o. sz. levéllel megküldött előterjesztésében azzal indokolta a népjóléti miniszter a javaslatot, hogy a Nemzeti Segély, a szükségkórházat fenntartó budapesti XI. kerületi Nemzeti Bizottság és a Hermina Zárda közhasznú munkájára tekintettel — a pénzügyminiszterrel egyetértésben — megengedhetőnek találta, ha ezek a szervek a pénzfelülbélyegzés (a 12 000/1945. ME sz. rendelet 1946. január 1-jét jelölte meg határidőként, de ez később módosult) következtében elvesztett pénzüket államsegély, illetve államkölcsön formájában visszakapják. Az előterjesztés jelezte, hogy a pénzügyminiszter a 21 millió pengőt már rendelkezésére bocsátotta és azt az érintettek megkapták. A hitel elszámolására kért engedélyt.

⁴⁶ A 2710/1946.eln. sz. előterjesztésében a miniszter javasolta dr. Baál Károly (1894-?) bel- és gyermekgyógyász szakorvosnak, aki 1929-óta a Baál-féle magánstanatórium igazgató főorvosa volt, a minisztérium gyermekvédelmi osztályának vezetőjévé való kinevezését.

⁴⁷ Nem találtunk adatot arról, hogy a Gazdasági Főtanács tárgyalta volna ezt a kérdést. Egyébként általában elzárkózott az ilyen jellegű igények teljesítése elől.

13. 1946. március 29.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta azzal, hogy az eredeti szöveget az igazságügyminiszterrel kell összeegyeztetni.⁴⁸

25

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát felszerelési tárgyakra 3 milliárd pengő folyósítása tárgyában.

A minisztertanács felszerelési tárgyakra hárommilliárd pengő folyósításához hozzájárult.

26

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a jóvátételre és a Vörös Hadsereg központi ellátására szükséges szarvasmarha és sertés igénybevételének szabályozása tárgyában. Az igazságügyminiszter észrevételeit figyelembe vette és annak megfelelően módosította is előterjesztését.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁹

⁴⁸ A 181 110/1945. Eln. sz. előterjesztés a személyi jogú gyógyszerár hasznélvezetére jogosult személyek igazolására tett javaslatot. A közegészségügyről szóló 1876. évi XIV. tc. a gyógyszerészetet az állam felügyelete alatt álló foglalkozásként kezelte, s megkülönböztetett többek között örökölhető, azaz reáljogú és személyjogú gyógyszerárakat. A miniszteri javaslat a személyjogú gyógyszerári jogosítvány hasznélvezetére jogosult személyek külön igazolását azért tartotta szükségesnek, mert a szabad pályán működő értelmiségi foglalkozásúak és a hatósági jogosítvánnyal rendelkezők igazolási eljárás alá vonásáról szóló 1146/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. május 4.), valamint az e rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában kiadott 8480/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. szeptember 23.) egyrészt csak a jogosítványok engedélyeseinek (birtokosainak) igazolását szabályozták, másrészt mivel e rendelkezések egyébként sem voltak alkalmazhatók a gyógyszerári jogosítvány hasznélvezetére jogosult személyekkel kapcsolatban. A gyógyszerári jogosítvány hasznélvezetére jogosultak ugyanis — csekély kivétellel — a gyógyszeráraknak nem voltak felelős vezetői és így a jogosítvány hasznélvezetének elvonása esetében a gyógyszerár kezelése tekintetében más rendelkezést kellett alkalmazni, mint abban az esetben, ha az igazolóbizottság a jogosítvány engedélyesét (aki egyszersmind a gyógyszerár felelős vezetője volt) tiltotta el a jogosítvány gyakorlásától.

Szükségessé vált annak a rendezése is, hogy a hasznélvezeti jog elvonása esetében kit és mely időpontig illet meg a gyógyszerár tiszta jövedelme. Ez utóbbi kérdés eldöntésére a Gyógyszerészek Országos Jóléti Alapját jelölte meg.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 3610/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 3.

⁴⁹ Szám nélküli előterjesztésében a közellátásügyi miniszter a Vörös Hadsereg központi ellátására szükséges állatok igénybevételére vonatkozó 710/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 25.) módosítására tett javaslatot — olyan értelemben, hogy a közellátásügyi és a földművelésügyi miniszter egyben a jóvátételre szükséges szarvasmarhákat és sertéseket is igénybe vehesse. Lehetőséget kívánt teremteni arra, hogy jóvátételi célra tenyészmарhák is igénybevehetők legyenek. A juhállomány teljes leromlottságára tekintettel viszont a juhokat mentesíteni javasolta az igénybevétel alól. Az előterjesztés súlyt kívánt helyezni arra, hogy a gazdák a lehetőséghez képest a legmesszebbmenő kártalanításban részesüljenek. Módosítani javasolta végül a 710/1946. ME sz. rendelet büntető intézkedéseit.

13. 1946. március 29.

27

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a begyűjtési költségekre 43 milliárd pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács begyűjtési költségekre negyvenhárommilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁵⁰

28

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát községek díjazására szükséges 100 millió pengő igénylése tárgyában.

Minisztertanács községek díjazására százmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁵¹

29

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti elszámolását a szabadkai magyar–jugoszláv vasúti értekezlet résztvevőinek juttatott 3150 dínárnak megfelelő pengőösszegekről.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵²

Az előterjesztés mellett megtalálható az Igazságügyminisztériumnak a T.1177/1946. sz. levelében rögzített észrevétele. Egyrészt szóváltotta, hogy a 710/1946. ME sz. rendelet csak a Vörös Hadsereg központi ellátásáról intézkedett, s ezt nem szabad összevonni a jóvátételi szállításokkal, nem lehet úgy módosítani az említett rendeletet, hogy utólag kivesszük a juhokat a szállítandó állatok közül, nem tartotta megengedhetőnek a korábbi rendelet büntető rendelkezéseit — amik a kirótt állatok be nem szolgáltatásával álltak kapcsolatban — az újabb rendelkezés megszegésének büntetésére való becsérlésével helyettesíteni. Az egész rendelkezés átszerkesztését — egyben a 710/1946. ME sz. rendelet hatályon kívül helyezését javasolta.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelettervezet átalakított szövege. Lásd a 3630/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 4.

⁵⁰ A 4070/1946. eln. sz. előterjesztésében a miniszter jelezte, hogy a minisztertanács által 1946. március 14-én ([11.] 94. sz. jegyzőkönyv 29. napirendi pont) a közellátási célú áruk begyűjtésére engedélyezett 2500 millió pengőn kívül azért volt szükség további 43 milliárd pengőre, mert a beszolgáltatás nagyobb ütemben indult meg, s az eredetileg tervezett 10 tehérgépkocsi helyett 50 gépkocsi bérelt a március 15-étől május 31-éig terjedő időszakra. Jelezte, hogy a kiküldött miniszteri biztosok és a belügyminiszter által rendelkezésére bocsátott közellátási rendőr-karhatalmi zászlóalj költsége is magasabb lett. Kérte, hogy ha az árak és a bérek tovább emelkednének, a pénzügyminiszter a nagyobb összeget a minisztertanács külön hozzájárulása nélkül is folyósíthassa számára.

⁵¹ 3398/1946. eln. sz. előterjesztésében kérte a miniszter, hogy az 1945. évi terméshű kenyérgabona beszolgáltatása, továbbá a beszolgáltatott kenyérgabona forgalma és felhasználása tárgyában megjelent 102 900/1945. K.M. sz. rendelet (MK 1945. július 1.) 2. § (2) bekezdése (tanszemélyzet vagy más megbízható személyek igénybevételére adott lehetőséget) alapján eszközölt kifizetésekre 100 millió pengő előirányzat nélküli kiadást elszámolhasson.

Jelezte, hogy a minisztertanács 1945. december 29-én az említett kiadások fedezésére 200 millió pengőt engedélyezett. Ezt az összeget azonban a költségvetési év végén — fel nem használt részét tekintve — törölte. Így nem új kiadást kért, hanem csupán a korábban már megadott összeg felhasználásának újbóli engedélyezését.

⁵² Az 5096/1946. Közl.Min.I/1. sz. előterjesztésében jelentette a minisztérium, hogy 1945. november 23–30-a között Szabadkán magyar–jugoszláv vasútközi tárgyalásokat tartottak. A ma-

30

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* a „Tisza” motorhajó üzembehelyezéséhez 2.5 milliárd pengő államsegély kiutalását kéri.

Miniszttertanács hozzájárult ahhoz, hogy a „Tisza” motorhajó üzembehelyezéséhez szükséges kettő és fél milliárd pengő államsegély kiutaltassék.⁵³

31

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* a többtermelés jutalmazásához 10 720 millió pengő hitel folyósítását kéri.

Miniszttertanács a többtermelés jutalmazására tízmilliárd hétszázhuszmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁵⁴

32

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* a törvényhatósági közúti alap alkalmazottainak beszerzési segélyére 13 124 millió pengő hitel folyósítását kéri.

Miniszttertanács a törvényhatósági közúti alap alkalmazottainak beszerzési segélyére tizenhárommilliárd százhuszonnégymillió pengő folyósításához hozzájárult.⁵⁵

33

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Nemzetközi Munkügyi Szervezet alkotmány-módosításának ratifikálása tárgyában.

gyar–jugoszláv kölcsönös, valamint a két országon átmenő vasúti forgalommal kapcsolatos kérdéseket szabályozták. Megfelelő rendezés jött létre a Szőreg–Szeged–Szabadka vonalon lebonyolított jugoszláv passage-forgalom tekintetében is. A tárgyalásokon a minisztérium részéről dr. Kassay Jenő főtanácsos vezetésével a MÁV igazgatóságától 12 személy, a szegedi üzletvezetőség részéről 5 személy vett részt. Az ő költségeiknek az elszámolásáról volt szó.

⁵³ 15 919/1946.II.fő.Közl.M. előterjesztésében jelentette a miniszter, hogy a Magyar Duna-Tengerhajózási Rt. tulajdonát képező „Tisza” nevű 1200 tonnás Duna-tengerjáró hajó, amely a háború során csak kisebb sérüléseket szenvedett, helyreállítása és forgalomba bocsátása után az említett Rt. állami támogatására várhatóan nem lesz szükség, mert a hajó előreláthatóan jelentős jövedelmet fog biztosítani.

Lásd még a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 58. és a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 83. napirendi pontját.

⁵⁴ 18 839/1946-I/1.Közl.M. sz. előterjesztésében a miniszter jelezte, hogy a miniszttertanács korábban már biztosított bizonyos összeget az államvasúti pályafenntartási személyzet versenyjuttalma céljára, azonban a pénz romlása következtében „annak kifizetése a dolgozók körében jogos elégedetlenséget keltett volna, ezért annak kifizetését az államvasutak igazgatósága kizárólag az érdekelt személyzet hangulatának és nyugalmanak megóvása érdekében kénytelen volt függőben tartani.” Ezért a miniszter a jutalomnak a jelzett összegű felemelésére kért lehetőséget.

⁵⁵ 16 930/1946.V/1.Közl.M. sz. előterjesztésében a miniszter jelezte, hogy a törvényhatósági közúti alapok bevételei késedelmesen folytak be, ezért a legszükségesebb kiadások fedezésére az útalapok részére kénytelen volt kölcsönt kérni.

13. 1946. március 29.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Az üggyel való foglalkozást korainak tartja.⁵⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

34

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* a csehszlovák kormánydelegáció elhelyezésére és ellátására 1 milliárd pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a csehszlovák kormánydelegáció elhelyezésére és ellátására egymilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁵⁷

35

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* a stockholmi követség részére 2 milliárd hatszáznegyvenkilencmillió négyszázhuszonnyolcezer kettőszáz pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a stockholmi követség részére 2 649 428 200 P hitel folyósításához hozzájárult.⁵⁸

36

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát Böhm Vilmos rendkívüli követ és meghatalmazott miniszterré való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Böhm Vilmos rendkívüli követté és meghatalmazott miniszterré való kinevezéséhez hozzájárult.⁵⁹

⁵⁶ A Külügyminisztérium szám nélküli előterjesztéséből kitűnik, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet alkotmánya a Trianoni Békeszerződés XIII. részében foglalt helyet, amelyet Magyarország az 1921. évi XXXIII. tc.-vel ratifikált. Az adott módosítást a Nemzetközi Munkaügyi Értekezlet Párizsban 1945. november 5-én hozta. Elfogadását az tette szükségessé, hogy a Nemzetközi Szervezet a háború során gyakorlatilag megszűnt, s így a Szervezet alkotmányának reá utaló intézkedéseit addig is, amíg a Szervezetnek az Egyesült Nemzetekhez való viszonya véglegesen tisztázódott, új állásfoglalásnak kellett pótolnia. Az új intézkedés az eredeti alkotmány lényegét nem érintette s csak a Szervezet autonóm cselekvőképességét kívánta biztosítani. Ratifikálásával a Külügyminisztérium a külföld felé annak a magyar készségnek akart kifejezést adni, hogy a munkavédelem szolgálatába állított nemzetközi intézményt továbbra is kész támogatni.

Kérte a külügyminiszter, hogy a javaslatot a Nemzetgyűléshez becikkelyezés végett benyújthassa – s a köztársaság elnökéhez ilyen értelmű előterjesztést tehessen.

⁵⁷ 20 910/2–1946. sz. előterjesztésében a miniszter a csehszlovák–magyar tárgyalások befejezésére Budapestre érkező csehszlovák kormánydelegáció elhelyezésére és ellátására kérte az összeget. Jelezte, hogy a kiadások viszonyosság alapján merültek fel, miután a Prágában lefolytatott tárgyalások során a magyar kormánydelegáció költségeit a csehszlovák kormány viselte.

⁵⁸ 20 651/2./1946. sz. előterjesztésében bejelentette a miniszter, hogy a diplomáciai viszonynak Svédországgal történt helyreállítása folytán öt tagból álló missziót küldött ki. Az átköltözkedés, a berendezés és az illetmény céljára 21 300 svéd koronának megfelelő forint hitelre volt szüksége. Ennek engedélyezését kérte a minisztertanácstól.

⁵⁹ Böhm Vilmos rendkívüli követté és meghatalmazott miniszterré történt kinevezése, stockholmi követi megbízása tárgyában 1946. április 5-én tett javaslatot a Miniszterelnökség a köztár-

37

[*Gyöngyösi*] *Külgügyminiszter* előterjeszti javaslatát a magyar–csehszlovák tárgyalások befejezése végett Budapestre érkezett csehszlovák kormánydelegáció elhelyezésével és ellátásával kapcsolatban felmerülő kiadások 1 milliárd pengő fedezése tárgyában.

Minisztertanács egymilliárd pengő folyósításához a csehszlovák kormánydelegáció elhelyezésével és ellátásával kapcsolatban felmerülő kiadásokra hozzájárult.⁶⁰

38

[*Gyöngyösi*] *Külgügyminiszter* előterjeszti javaslatát Bolgár Elek rendkívüli követté és meghatalmazott miniszterré való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Bolgár Elek meghatalmazott miniszterré és rendkívüli követté való kinevezéséhez hozzájárult.⁶¹

39

[*Gyöngyösi*] *Külgügyminiszter*: Magyarország meghívást kapott a brit politikai misszió útján a londoni inségbizottságba. Az április 3-ára összehívandó szakértekezletre Magyarország közvélelmezési és földművelésügyi miniszterét is meghívták. Ezelőtt a Szovjetunió megbízottja közölte hivatalosan, hogy a Szovjetunió az értekezleten nem vesz részt. A Szovjetunióknak egy ilyen állásfoglalása irányt szab abban a tekintetben, hogy ezt a meghívást ne fogadjuk el, azaz „sajnálattal nem vehetünk részt” rajta. Az előbbi szövegben mi a meghívottak között sehol nem szerepeltünk.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶²

sasági elnöknek. Az előterjesztést Rákosi Mátvás miniszterelnökhelyettesként április 11-én kiadományozta. (MOL XIX-A-1-j 1946-III-3736)

⁶⁰ Nyilvánvaló elírásról, ismétlésről van szó; lásd a jelen jegyzőkönyv 34. napirendi pontját.

⁶¹ 1844/1–1946. sz. előterjesztésében a miniszter bejelentette, hogy Bolgár Eleket a Külgügyminisztérium politikai vonatkozású ügyeinek felülvizsgálatával, valamint a minisztérium rangidős első tisztviselőjeként az összes politikai természetű ügyben való helyettesítéssel kívánta megbízni. A köztársasági elnökhöz 1946. április 8-án tett előterjesztéséről lásd a MOL XIX-A-1-j 1946-IV-3815 sz. iratot.

⁶² A meghívás az Egyesült Nemzetek Európai Gazdasági Válságbizottságának (Emergency Economic Committee for Europe) londoni ülésére szólt. Az értekezleten a lakosság kenyérgabonával való ellátásáról tárgyaltak. (Népszava. 1946. március 27. Magyarországot is meghívták a válságertekezletre.) A meghívás elhárítása és annak különös hangvételű indoklása, amely a későbbi teljesebb körű szovjet befolyás idején sem fogalmazódott meg minisztertanácsi vagy hasonló szintű tárgyaláson ilyen nyersen, természetesen visszhangra talált bizonyos politikai körökben. Nagy Vince nemzetgyűlési képviselő 1946. május 8-án interpellált az ügyben a miniszterelnökhöz. Az interpelláció a következőket tartalmazta:

1. „Megfelel-e a valóságnak az a megdöbbentő hír, hogy a magyar kormány elutasította vagy nem fogadta el a brit birodalmi kormány meghívását a Londonban tartandó s az európai országok érdeklését és közellátását tárgyaló konferenciára?”

13. 1946. március 29.

40

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti 4360/1946. számú javaslatát jótételre szállítandó 100 tonna zsír vételárára 75 milliárd pengő hitelkérelme tárgyában.

Minisztertanács a jótételre szállítandó 100 tonna zsír vételárára hetvenötmilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁶³

41

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti 4198/1946. számú javaslatát az UNRRA magyarországi szervezeti irodájának berendezésére 1200 millió pengő folyósítása tárgyában.

2. Ha igaz ez a hír, amelynek valóságát külföldi rádióadások megerősítették, mivel indokolja a Miniszterelnök Úr ezt az állásfoglalást a meghívó nagyhatalom kormánya és minden segítségre rászoruló nemzetünk közvéleménye előtt?

3. Tudatában van-e a Miniszterelnök Úr és a kormány az ilyen magatartás esetleges súlyos és káros következményeivel, amelyek — sajnos — nem a kormányt, hanem országunk sokat szenvedett és nélkülöző lakosságát sújtják?”

Az interpelláció nyomán a Miniszterelnökség — mintha nem lett volna birtokában az ezt tárgyaló minisztertanácsi jegyzőkönyv — kérdést intézett a külügyminiszterhez, hogy „érkezett-e a brit birodalmi kormánytól a magyar kormány részére meghívás a Londonban tartandó s az európai országok élelmezését és közellátását tárgyaló konferenciára; ha igen, úgy kérem, hogy a meghívás másolatát részemre megküldeni szíveskedjék.” Kérdezte továbbá, hogy a meghívásnak miért nem tehettek eleget az érdekeltek.

Gyöngyösi külügyminiszter válaszként egyrészt megküldte a magyarországi brit politikai misszió 1946. március 22-én kelt meghívólevelét, másrészt ismertette az értekezleten való részvétel lemondása ügyében — a minisztertanács határozata értelmében — a misszióhoz intézett jegyzékét. Ebben többek között jelezte, hogy az illetékes miniszterek örömmel tettek volna eleget a meghívásnak, „azonban a sürgős hivatali teendőik, melyek különösen a kritikus tavaszi időszakban a komoly közellátási és mezőgazdasági helyzettel kapcsolatosak, Magyarországon való jelenlétüket nélkülözhetetlenné teszik.”

Az interpellációra Nagy Ferenc által adott válasz már hivatkozott arra, hogy késve kapta meg a kormány a meghívást, utalt arra, hogy a Szovjetunió meghívottainak sem állt módjukban részt venni a tárgyalásokon. Visszautasította a kormány felelősségét illető kérdéseket, hangsúlyozta, hogy a demokratikus hatalmak több ízben nyújtották már segítő kezüket, de a nehézségek alapvető orvoslása csak a nemzet saját útján lehetséges. (MOL XIX-A-1-j 1946-XX-5414) Lásd még a Nemzetgyűlés 1946. augusztus 7-i ülésének jegyzőkönyvét. Ekkor olvasták fel Nagy Ferenc választát. N.N. 1946. 775. p. Lásd még a [63.] 146. sz. jegyzőkönyv 52. jegyzetét.

Dr. Nagy Vincze (1886–1965) jogász, 1912-től ügyvéd. A Függetlenségi Párthoz csatlakozott. 1918-ban miniszterelnökségi államtitkár, majd a Károlyi, illetve a Berinkey-kormány belügyminisztere volt. Egy ideig Bajcsy-Zsilinszky Endre köréhez tartozott. Határozott németellenes magatartást tanúsított. 1945-ben csatlakozott a Kisgazdapárthoz, nemzetgyűlési képviselő volt. Ellenezte a koalíciós kormányzást. 1946 márciusában kizárták a Kisgazdapártból. A Magyar Szabadság Párt, majd a Magyar Függetlenségi Párt tagja lett. 1947 júliusában elhagyta az országot.

⁶³ 1946-ban Magyarországnak 2860 tonna zsírt kellett szállítania orosz jótételre. Ríavcsenko ezredes az orosz jótételi bizottság vezetője sürgette a szállítások megkezdését. A Közellátásügyi Minisztérium jelezte, hogy tárgyalások indultak annak érdekében, hogy 2000 tonna olaj és 860 tonna zsír kerüljön leszállításra. E program része volt a jelzett 100 tonna zsír. (MOL XIX-a-1-j 1946-VIII-908)

13. 1946. március 29.

Minisztertanács az UNRRA magyarországi szervezeti irodájának berendezése céljaira egymilliárd kettőszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.⁶⁴

42

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti 484/1946.S.o. számú javaslatát „gyermekteleltetésével kapcsolatban 200 000 doboz gyufa juttatása a befogadó szülők részére” – tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁵

43–49⁶⁶

50

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a felszabadulás után közszolgálatba lépett alkalmazottak szabadpályán töltött idejének beszámítása tárgyában.

Tekintettel arra, hogy az előterjesztett javaslat kiegészítését, illetőleg szövegének megváltoztatását kívánják, a hozzászólások figyelembevételével történő átdolgozás után ismételten minisztertanács elé fogja hozni javaslatát. Most a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁷

51

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a dohányfogyasztási és engedélyilleték tételeinek, valamint a pénzbüntetés és pénzbírság mértékének felemelése és adópengőben való meghatározása tárgyában. Egy font 100 ezer adópengőnek felel meg.

⁶⁴ Az UNRRA segélyszervezet Magyarországon működő bizottság Budapesten. VI., Rózsa Ferenc u. 67. sz. alatt nyert elhelyezést. Ugyanezen épületben volt a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség budapesti központjának is helyisége. Ez utóbbi területére is igényt tartott az UNRRA. A helyiségviták rendezése után kerülhetett sor sz. iroda berendezésére. (MOL XIX-A-1-j 1946-XXIX-a-7433)

⁶⁵ A Kisgazdapárt 1945. november 24-én indított gyermekteleltetési akciója keretében 1946. február elejéig 7000 budapesti gyermeket és 200 anyát helyeztek el vidéken. Elsősorban Baranya vármegye vette ki részét a vendégfogadásból, de Tolna, Somogy és Zala vármegye is sok gyermeket fogadott. A vendéglátó családoknak szolt a közellátásügyi miniszter által kezdeményezett ajándékozás. (Kis Újság. 1946. február 6.)

Február végén már 10 000–10 300 gyermek és 500 anya elhelyezéséről szolt a tudósítás. (Kis Újság. 1946. február 26.)

⁶⁶ Egykori szerkesztési hiba folytán a 43–49. napirendi pontként ismételten szerepeltették a jelen jegyzőkönyv 26–32. napirendi pontjában már tárgyalt kérdéseket.

⁶⁷ Az előterjesztés és a rendelet tervezete megtalálható a jegyzőkönyv mellett. Részletesebben lásd a [23.] 106. sz. jegyzőkönyv 55. napirendi pontjánál.

13. 1946. március 29.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁸

52

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a szeszesital forgalmi illetéke tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁹

53

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát újabb „U” sorozatú kincstári jegykölcson felvétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁰

⁶⁸ A 860/1946./P.M.XIII. sz. előterjesztésében a miniszter visszanyúlt az 1868. évi XIV. tc.-vel törvényesített dohányjövédéki szabályokhoz, illetve az 1876. évi IV. és az 1887. évi XLIV. tc.-hez, amelyek alapján a belföldön fogyasztásra került dohánygyártmányok után fogyasztási illetéket, a külföldi dohánygyártmányok után pedig a behozatal alkalmával engedélyilletéket kellett fizetni. Rámutatott arra, hogy a behozatali dohány-engedélyilleték már bevételi szempontból sem volt elhanyagolható, de tulajdonképpeni célja a hazai dohányjövédék gyártmányainak védelmét célozta a külföldi dohányáru versenyével szemben. A Dohányjövédék által forgalomba hozott gyártmányok eladási árában a fogyasztási illeték már benne foglaltatott – így csak a kihágási ügyekkel kapcsolatos pénzbüntetés kiszabása szempontjából volt jelentősége.

Jelezte, hogy a pénz romlása következtében ismételten felemelte a dohánygyártmányok árát. Az illetéktételeket folytonos emelés helyett adópengőben javasolta megállapítani, mégpedig az akkor érvényben volt tételeknek a hússzorosára emeléséhez kért hozzájárulást, hogy az illetékösszegek és a dohányárak korábbi egyensúlya megközelítően helyreálljon. A dohányjövédéki pénzbüntetések és pénzbírságok mértékét is adópengőben javasolta meghatározni.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 3580/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 31.

⁶⁹ A 236 213/1945. p.M.XV. sz. előterjesztésében a miniszter hangsúlyozta, hogy szakítva az állami italmérsi jövedékről szóló 1921. évi IV. tc. előírásaival — amelyek alapján az italmérsi jogosítványok jellege szerint háromféle módon kellett illetéket fizetni — egységes szeszesital forgalmi illetéket javasolt bevezetni.

Az új rendelkezés az említett osztálybaserolás mellőzésével a ténylegesen kimért szeszesitalok hektoliter mennyisége után javasolta kivetni az illetéket, csupán a nagyobb forgalmú luxusüzletekre kívánt nagyobb illetéket megállapítani. A rendelettervezet a fizetendő illeték tételeit a forgalom nagyságához és az üzletek minőségéhez képest progresszív alapon állapította meg, az 1942. évi kivetésnél alapul vett összegeket az 1946. január 1-jén érvényben volt italáraknak megfelelően Budapesten 20 000-, más városokban 15 000-, míg községekben 10 000-szeresére, illetve nagybani eladások esetében 50 000-szeresére emelte fel és adópengőben határozta meg.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 3550/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 31.

⁷⁰ 1059/1946. p.M.IV.a. sz. előterjesztésében a miniszter a belső állami élet pénzszükségletének fedezésére 100 billió pengő összegű kölcsön felvételét javasolta. A kölcsönről a Pénzügyminisztérium Központtal, az Országos Földhitelintézettel és az Országos Központi Hitelszövetkezettel folytatott tárgyalást. A kölcsönt — a korábbiakhoz hasonlóan — 3 1/8%-kal kamatozó, három havi lejáratú kincstárijegyek ellenében kívánta felvenni, azzal, hogy az intézetek tőketörlesztés nélkül három ízben, mindenkor további 3–3 óra megújítják. A Magyar Nemzeti Bank — az ilyen irányú

54

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Darvas Ferenc volt kormánybiztos-főispán nyugellátása tárgyában.

Minisztertanács Darvas Ferenc volt kormánybiztos-főispánnak az V. fizetési osztály 2. fokozata szerinti illetménye alapulvétele mellett 40%-os nyugdíjat állapított meg.⁷¹

55

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a hazai kertgazdaság fejlesztése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷²

56

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az 1946. évi rizs termesztésének és értékesítésének szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷³

57

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az állategészségügyről szóló 1928:XIX. tc. a községi és körállatorvosok választására vonatkozó rendelkezések módosítása tárgyában.

külön megállapodás értelmében — a refinanszírozás folytán tárcájába került kincstári jegyek 1%-os kamatát meghaladó kamatrészt — csakis akkor és annyiban használta volna fel a saját céljaira, ha és amennyiben a mérleghiányok kiküszöbölése végett erre szüksége lett volna.

⁷¹ A 637.B.M.eln. sz. előterjesztésében még Nagy Imre miniszter az 1918–1919-es szociáldemokrata kormánybiztos főispán korábban elszenvedett sérelmeinek jóvátételére és nyugdíjazására tett javaslatot.

⁷² 25 125/1945.F.M.I/3.ü.o. sz. előterjesztésében a miniszter javasolta a kerületi kertészeti főfelügyelői megbízásoknak, a Gyümölcsfaiskolák Felügyeletével és Ellenőrzésével Megbízott Szerv Központi Intéző Bizottságának, a termelési szakkérdésekkel foglalkozó Országos Pomológiai és a Magyar Kertészeti Növényfajta Újdonságokat Elbíráló Országos Bizottságnak a megszüntetését – ugyanakkor az Országos Állami Kertészeti Igazgatóság és az Országos Kertészeti Tanács felállításához való hozzájárulást. Az igazgatóság feladatává kívánta tenni a szakszolgálat irányítását, másrészt a megszüntetett bizottsági szolgálat ellátását, a tanácsot pedig a földművelésügyi miniszter tanácsadó szerveként kívánta működtetni. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 6530/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 9. Végrehajtásáról a 36 500/1946. FM sz. rendelet, valamint a 36 600/1946. FM rendelet intézkedett (MK 1946. június 9.).

⁷³ A 33 240/1946./F.M.I.1.ü.o. sz. előterjesztésében a miniszter jelezte, hogy az 1944. évi 8000 katasztrális holdra korlátozódott. Félőnek találta, hogy 1946-ban a rizstermesztés teljesen elsorvad. Ennek megakadályozása, az 1944. évi termesztés visszaállítása érdekében javasolt támogató rendeletet kibocsátani. A rendelet tervezete megtalálható az előterjesztés mellett. Lásd a 3840/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 7.

13. 1946. március 29.

Minisztertanács az előterjesztés elfogadta azzal, hogy a földművelésügyi miniszter a rendeletet a pénzügyminiszterrel egyetértésben hajtsa végre.⁷⁴

58

[Dobi] Földművelésügyi miniszter előterjeszti javaslatát Fehér Miksa állategészségügyi felügyelő rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

59

[Dobi] Földművelésügyi miniszter előterjeszti javaslatát sertés pestis oltóanyag-szérum szakembereknek a román–magyar árucsereforgalmi tárgyalásokon, mint szérumszakértőknek résztvétele tárgyában. Dr. Harkányi János állategészségügyi tanácsos és dr. Kövesi János, a Philaxi Szérum Rt. vezérigazgatója menne ki ezekre a tárgyalásokra.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁵

60

[Dobi] Földművelésügyi miniszter bejelenti a minisztertanácsnak a mezőgazdasági ipari üzemek tervét.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁶

⁷⁴ 20 977/1946.F.M.III.-1. sz. előterjesztésében a miniszter az 1928. évi XIX. tc.-ben előírt körállatorvos-választás rendjét kívánta megváltoztatni. A törvény szerint a körállatorvost az állatorvosi körzetet alkotó községek képviselőtestületeinek kiküldöttei és az alispán által kiküldött vármegyei bizottsági tagok választották. A választógyűlésbe az egyes községek képviselőtestületei 1000 lakosig egy, minden további 500 lakos után szintén egy-egy tagot küldhettek, az alispán pedig annyi vármegyei bizottsági tagot küldhetett, amennyi a községi küldöttek száma volt.

Az 1030/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. április 26.) értelmében a törvényhatósági bizottsági tagok száma a vármegyei törvényhatóságokban a korábbi létszám egynegyede lett. Ennek következtében a nagyobb lélekszámú állatorvosi körök esetében az alispán már nem tudott annyi tagot küldeni a körállatorvost választó ülésbe, mint a községi küldöttek száma volt.

Ezt a helyzetet is figyelembe véve ekkor a miniszter azt javasolta, hogy az érdekelt községek képviselőtestületeinek küldöttei maguk válasszanak – az alispán kiküldöttei nélkül. A demokratikus elveknek megfelelően azt tartotta helyesnek, ha azok választanak körállatorvost, akik vele a működése során érintkezésben állnak. Javasolta továbbá, hogy a járási főjegyző, mint a tisztújító szék elnöke a választás előtt jelölőjogával ne éljen, vagyis valamennyi pályázó egyenlő eséllyel indulhasson a választáson.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 4120/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 14.

⁷⁵ A román–magyar árucsereforgalmi megállapodásról lásd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 50. jegyzetét, továbbá a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 23. napirendi pontját.

⁷⁶ A Gazdasági Főtanács 1946. március 18-ai ülésének határozata alapján (MOL XIX-A-10-XXVI. 1/ü.pont.) Dobi István 1946. április 1-jei keltezéssel egy 12 pontból álló elvi jelentőségű előterjesztést készített. Ebben egyrészt az ország viszonylag nagy népsűrűsége, másrészt mezőgazdasági jellegének a földosztás következtében történt további erősödése miatt — miközben még

61

[Dobi] Földművelésügyi miniszter kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a telepítésről és a földreform befejezéséről szóló törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés elé terjeszthesse.

Minisztertanács az előterjesztés előzetes letárgyalására rendkívüli minisztertanácsot tűzött ki.⁷⁷

62

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát szénbányavállalatok kezelésbe vételével felmerülő kiadások részbeni fedezésére 300 milliárd pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács háromszázmilliárd pengő folyósításához a szénbányavállalatok kezelésbe vételével felmerülő kiadások részbeni fedezésére hozzájárult.⁷⁸

63

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár] Dr. Bogina Elemér romániai kiküldetéséhez utólagos hozzájárulást kér.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁹

mindig jelentős agrárproletariátus maradt — a mezőgazdaság felvirágoztatását a mezőgazdasági ipar fejlesztésében jelölte meg. Ezen kívül egy további, 1946. április 28-án kelt s a Gazdasági Főtanácshoz intézett feljegyzésében részletesebben felsorolta, hogy milyen mechanikai ipari (malomipar, tilolás, len-kenderáztatás), vegyi ipari (cukoripar, szesz, sör, borászat, konzervipar), mechanikai és vegyszeti ipari (tejipar, keményítőipar, dohányfeldolgozó és hűtőipari), külföldi nyersanyagokat feldolgozó ipari (csokoládé- és kávéfeldolgozás), állati hullafeldolgozási, ipari sertéshizlalási, baromfityenyésztési fejlesztésre gondolt. Hangsúlyozta azonban azt, hogy a földművelésügyi tárcát e fejlesztés terén megfelelő felügyeleti jog kell, hogy megillessen, továbbá kívánatosnak mondta az ipari jogszabályok módosítását, a minőségi termelés előmozdítását, a mezőgazdasági ipari üzemek megfelelő hitel- és szénellátását, a termékeknek a külföldi versenyen szemben is helytálló csomagolását. (MOL XIX-A-10-XXVI. 1025–1033. pp.)

Ezekről a formálódó kérdésekről adhatott tájékoztatást Dobi István a minisztertanácsnak.

⁷⁷ Előzményéről lásd a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 66. napirendi pontját; a rendkívüli minisztertanácsról pedig a [15.] 98. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁷⁸ Nyilvánvalóan a szénbányászat államosításával kapcsolatos költség fedezéséről volt szó; lásd a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 71. napirendi pontját.

⁷⁹ A 100 332/XIV/1946.Ip.M. sz. előterjesztés szerint a Magyar Állami Ércbánya- és Kohóművek recski bányáüzemében kitermelt arany és ezüst tartalmú színporokat a Hungária Vegyi- és Kohóművek Rt.-nek adta át feldolgozás céljából. A színporok jelentős részét azonban — a háborús viszonyok miatt — a részvénytársaság nem szállította le. A Hungária Vegyi- és Kohóművek közölte, hogy a színport — még Magyarország hadszíntérré válása előtt — a nagybányai fióktelepén lévő kohóüzeméhez küldte le, s mivel a határok módosulása folytán a késztermék visszaszállítására nem volt lehetőség, ezek Nagybányán is maradtak. A Magyar Állami Ércbánya- és Kohóművek ennek a mintegy 170 kg arany és 1500 kg ezüst nemesfémkövetelésnek a rendezésére kívánta a miniszter Romániába kiküldeni dr. Bogina Elemér állami ércbányászati titkárt.

13. 1946. március 29.

64

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgyszorozaton szereplő 1. számú előterjesztését, miután az már egy korábbi minisztertanácson elfogadást nyert, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸⁰

65

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát tehergépkocsi vásárlására 1.2 milliárd adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács 1.2 milliárd adópengő folyósításához a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium tehergépkocsi vásárlására, hozzájárult.

66

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* bejelenti, hogy a szovjet-magyar árucserre-forgalmi egyezmény nem teljesítésével kapcsolatban olyan levelet kapott az oroszok részéről, amelyben megtorlásokat helyeztek kilátásba. A szerződés terminus határidejét 1946. december 31. helyett 1947. december 30-ban kellene megállapítani. Felolvassa a választervezetét, melyet Szoboljev tábornokhoz szándékozik elküldeni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸¹

67

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Csépay Károly egyetemi rendkívüli tanári kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Csépay Károly egyetemi rendkívüli tanári kinevezéséhez hozzájárult.⁸²

68

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Katona Géza tanügyi főtanácsosi kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Katona Géza állami gyógyintézeti igazgatónak az V. fizetési osztály 2. fokozatába való kinevezéséhez hozzájárult.⁸³

⁸⁰ A Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszám alatt a minisztérium elhelyezésére szolgáló épület helyreállításának hitelügye szerepelt; lásd ez ügyben az [1.] 84. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontját és jegyzetét.

⁸¹ Előzményéről, Szoboljev szovjet kereskedelmi képviselő levelét és Rónai gondjait illetően lásd a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv b) mellékletét, a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 63., valamint a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 54. napirendi pontját. Lásd még a [46.] 129. sz. jegyzőkönyv 36. napirendi pontját.

⁸² A 30 240/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztés szerint dr. Csépay Károly (1888-?) orvos, a budapesti I. sz. belklinikán dolgozott, 1928-ban az Országos Társadalombiztosító Intézet főorvosa lett, 1922-ben egyetemi magántanári képesítést szerzett. Jelentős szerepe volt a magyar inzulin-gyártás megindításában. Kérte a miniszter annak engedélyezését, hogy az egyetemi magántanári címmel való kittüntetését a köztársasági elnöknel kezdeményezhesse.

⁸³ A 16 734/1946.V.K.M.V. sz. előterjesztés Katona Géza (1887-?) állami gyógypedagógiai intézeti igazgató tanügyi főtanácsossá való előresorolását a parasztlak és a munkások népművelé-

69

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Obál Béla ev. teológiai tanárnak az V. f. o. 2. fokozatának megfelelő nyugdíj folyósítása tárgyában.

Minisztertanács dr. Obál Bélának az V/2 fizetési osztálynak megfelelő nyugdíj folyósításához hozzájárult.⁸⁴

70

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Harkai Schiller Pál intézeti tanári kinevezése tárgyában.

Szakasits Árpád államminiszter kéri ezt a kinevezést mégegyszer alaposan átvizsgáltatni és a legközelebbi minisztertanács elé terjeszteni.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁸⁵

71

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Schill Imre egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács dr. Schill Imre egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetéséhez hozzájárult.⁸⁶

72

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Aszódi Zoltán egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács dr. Aszódi Zoltán egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetéséhez hozzájárult.⁸⁷

se terén még 1945 előtt Kecskeméten, Győrben, majd Pest vármegyében kifejtett eredményes munkájával indokolta.

⁸⁴ A 29 925/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés dr. Obál Béla (1882-?) megfelelő nyugdíjazását többek között azzal indokolta, hogy nevezett 1907-től 1918-ig az eperjesi evangélikus teológia és jogakadémia történelem tanára volt, majd 1918–1919-ben Vas vármegye, valamint a Vend-vidék főispán-kormánybiztosává nevezték ki, 1919 tavaszától a budapesti egyetemen kultúr- és gazdaságtörténeti előadásokat tartott. 1919 végén Bécsbe emigrált s csak 1945 után tért vissza Magyarországra.

⁸⁵ A 26 394/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztés szerint dr. Harkai Schiller Pál (1908-?) nyolcadik éve megbízott előadója volt a budapesti egyetemen az egyébként szünetelő lélektani tanszéknek és vezetője a kar lélektani tanszékének. 1928-tól állt állami szolgálatban s 1936-ban nyerte el az adjunktusi címet.

A minisztertanácsi ülésen a jelek szerint nem tárgyalták a későbbiekben a kérdést.

⁸⁶ A 30 242/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztés szerint dr. Schill Imre (1888-?) orvos 1910-től az Élet- és Kórvegytani Intézetben, majd az I. sz. Belgyógyászati Klinikán dolgozott. 1928-ban magántanári képesítést szerzett, ugyanekkor a pesti Izraelita Hitközség poliklinikájára került s 1942-ben a belgyógyászati osztály vezető főorvosa lett. Kérte a miniszter, hogy egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetése ügyében előterjesztést tehesen a köztársasági elnökhöz.

⁸⁷ A 30 241/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés szerint dr. Aszódi Zoltán (1891-?) 1914-től az I. sz. Belgyógyászati Klinikán, majd az Élet- és Kórvegytani Intézetben dolgozott. A cukorbetegséggel kapcsolatosan Rockefeller ösztöndíjjal az Egyesült Államokban, Kanadában és Angliában

13. 1946. március 29.

73

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát néhai Katona Sándor özvegye Völgyi Julianna részére kegydíj folyósítása tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy néhai Katona Sándorné Völgyi Julianna részére özvegyi nyugdíjának 70%-ával felérő kegydíj folyósíttassék.

74

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát néhai Venczel Béla özvegye Klebinder Alice részére 1945. évi december 1-jétől — az illetmények valorizált havi 1000 pengő értékének megfelelő — államsegély folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁸

75

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát a közjegyzői kinevezés előfeltételeinek átmeneti módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸⁹

76

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát a székhelyükről eltávozott közjegyzők elmozdításáról szóló 3350/1946. ME számú rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁹⁰

folytatott tanulmányokat. 1928-ban a Budapesti Tudományegyetemen magántanári képesítést nyert. 1940-ben poliklinikai főorvosi kinevezést kapott.

A miniszter kérte, hogy egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetése ügyében előterjesztést tegyen a köztársasági elnökhöz.

⁸⁸ A 26 971/1946.V.K.M.VII. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy Venczel Béla 25 éven keresztül volt a Magyar Állami Operaház elsőrendű szerepkört betöltő énekese, örökös tagja, így özvegye részére méltányos a nyugdíjkiegészítő államsegély megítélése.

⁸⁹ A T.1025/1946.I.M. sz. előterjesztésében a miniszter felhívta a figyelmet arra, hogy az 1886. évi VII. tc. 1. §-a értelmében — egyéb feltételek megléte esetén — közjegyzővé kinevezhető volt az is, aki az ügyvédi vizsga sikeres letétele után négy éven át valamely ügyvédi kamarának bejegyzett tagja volt. Egyben rámutatott arra, hogy e a rendelkezés sérelmes volt azokra az ügyvédekre, akik a zsidókra vonatkozóan hátrányos megkülönböztetéseket tartalmazó és a 200/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 17.) által hatályon kívül helyezett jogszabályok miatt nem voltak az ügyvédi kamara névjegyzékébe felvehetőek, vagy pedig akiket a névjegyzékből a négy évi gyakorlat megszerzése előtt az említett jogszabályok alapján töröltek. Ezért a miniszter javasolta, hogy 1946. december 31-éig azokat is ki lehessen nevezni közjegyzővé, akik a fent említett törvény előírásainak megfelelnek, az ügyvédi képesítést 1941. december 31-e előtt megszerzték, de a zsidótörvények miatt nem lehettek tagjai az ügyvédi kamarának, illetőleg akiket a névjegyzékből kizárólag az említett jogszabályok alapján töröltek. Az előterjesztés mellett megtárgyalható a rendelet tervezete. Lásd a 3620/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 2.

⁹⁰ Szám nélküli előterjesztésében a miniszter felhívta a figyelmet arra, hogy nem volt fenntartható tovább az a helyzet, hogy a Nyugatra távozott közjegyzők tennivalóit huzamosabb időn át helyetteseik lássák el és visszatérésükig, illetőleg az esetleg hosszadalmas igazolásukig ne

77

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát üzlethelyiségek bérlete és albérlete tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁹¹

78

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát a zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok, vagy baloldali magatartás folytán elvesztett üzlethelyiségek, berendezési tárgyak, valamint áru- és anyagkészletek visszabocsátására vonatkozó rendelkezések újabb módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁹²

Minisztertanács d.u. 14 óra 45 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Nagy Ferenc

Gépell tisztázat a miniszterelnök és a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával.

Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál a miniszterek és államtitkárok kézjegyükkel látták el a jegyzőkönyvet, nem szerepel ezek között Rákosi Mátyás, Gordon Ferenc, Rónai Sándor, Ries István, Tombor Jenő, Antall József, Balogh István, Kelemen Gyula és Millók Sándor aláírása.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 6-7., a 10., a 12., a 14., a 16., a 19-22., a 24., a 26-35., a 37-38., az 50-58., a 63-65., a 67-78. sz. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

lehesen a megürült közjegyzőségek betöltéséről rendelkezni – holott ez mind a közjegyzői karnak, mind pedig a jogkereső közönségnek érdeke lett volna.

Javasolta, hogy az igazságügyminiszter kapjon felhatalmazást az eltávozott közjegyzők elmozdítására. E közjegyzők esetében a szolgálati helyükről eltávozott közalkalmazottak igazolása tárgyában kibocsátott 3300/1945. ME sz. rendeletben (MK 1945. június 19.) foglaltakat kívánta alapul venni, azzal az eltéréssel, hogy a Duna-Ipoly vonalától nyugatra, de az ország területéről el nem távozott közjegyző elmozdítása tekintetében a kibocsátásra javasolt rendelet alkalmazása szempontjából nem kívánta vizsgálni, hogy mi volt a távozás oka, illetőleg, hogy a Szálasi-kormány idején fejtett-e ki az illető közjegyzői működést. Ezt az eltérést azzal indokolta, hogy a közjegyzői rendtartás értelmében a közjegyző székhelyét három napnál hosszabb időre nem hagyhatta el, így a távozó közjegyző pusztán távozása folytán is kötelességzegést követett el, továbbá rámutatott arra, hogy a közjegyzőnek, magasabb képzettségénél fogva értékelnie kellett volna távozása politikai jelentőségét is. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 3350/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 24., valamint az ezt módosító 3590/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. március 31.

⁹¹ Előzményéről lásd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 77. napirendi pontját. Lásd a 4000/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 4.

⁹² Előzményéről lásd a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját és jegyzetét.

A kérdésről először a 7590/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. szeptember 11.), majd a 11 310/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 30.), továbbá a 3060/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. március 20.), a jelen előterjesztés alapján pedig a 4380/1946. ME sz. rendelet, MK 1946. április 21. intézkedett.

13. 1946. március 29.

A [13.] 96. sz. jegyzőkönyv a) melléklete az 1. napirendi ponthoz.

A Magyar Köztársaság kormányának terve az ország gazdasági és pénzügyi helyzetének megszilárdítására

A Magyar Köztársaság kormánya elhatározta, hogy tervszerű és erélyes rendszabályok alkalmazásával véget vet az ország gazdasági életében és különösen a pénzügyek terén mutatkozó zűrzavarnak és a magyar dolgozó nép boldogulásának biztosítására rátér a gazdasági és pénzügyi szanálás útjára.

Felszabadulásunk egy esztendeje óta a gazdasági élet minden területén, a mezőgazdaságban, az iparban, a közlekedésben megindult a német fasiszták és magyar cinkosaik által rombadöntött ország újjáépítése. A magyar dolgozó nép, elsősorban az ipari munkásság és a dolgozó parasztság, megmutatta, hogy a legnehezebb körülmények között is kész minden erejét latbavetni a demokratikus, független Magyarország felépítése érdekében.

A dolgozó nép hősiességének eredményeit csökkenti, sőt veszélyezteti az, hogy egységes terv és állami irányítás híján az elszegényedett ország szűkös tartalékainak és készleteinek felhasználása nem eléggé⁹³ gazdaságosan, és nem mindenben⁹⁴ a közösség javára történik. Még inkább súlyosbítja a helyzetet az egyre fokozódó pénzromlás, mely a gazdagok javára és a dolgozók rovására csoportosítja át a vagyonokat és jövedelmeket, katasztrófálisan alacsonyra süllyeszti a dolgozók életszínvonalát és így legfőbb akadálya gazdasági talpraállásunknak, a magyar demokrácia megszilárdulásának. A pénz rohamos és állandó értékcsökkenése az államháztartásban és a magángazdaságban egyaránt pazarlásra ösztönöz és lehetetlenné teszi a szigorú takarékoskodást. A háborút veszített országban csak szigorú takarékoskodással helyezhetjük biztos gazdasági alapokra a magyar demokráciát. Csak így érhetjük el a dolgozó nép életszínvonalának fokozatos és tervszerű felemelését.

Oly mérhetetlen anyagi veszteségeket szenvedett országban, mint Magyarország, gazdasági és pénzügyi életünket rendbehozni csak úgy lehet, ha az állam kézbe tartja az ipari termelés kulcspozícióit, ha a magánkezdeményezés széleskörű előmozdítása mellett, irányítja a magánipart, szigorú ellenőrzést gyakorol a bankok felett és egész gazdasági életünket átfogó terv útján vezeti a szanálás munkáját.

Ezt az átfogó állami tervet, a demokratikus Magyarország gazdasági megalapozásának tervét, csak a dolgozó nép cselekvő támogatásával és közreműködésével lehet megvalósítani.

A Magyar Köztársaság kormánya nyilvánosságra hozza gazdasági és pénzügyi szanálási tervét, felszólítja a magyar dolgozó népet, működjön közre e terv megvalósításában a magyar haza szebb és boldogabb jövőjének biztosítására.

⁹³ Az „elégge” szót tintával írták be a szövegbe.

⁹⁴ Az előző három szót kézírással, tintával vezették a szövegbe.

A kormány a következő rendszabályokat határozza el:

I.

A termelés terén.

1. 1946. június 1-jéig államosítjuk a szénbánya vállalatokon kívül a bauxit és alumínium vállalatokat, a kőolajtermelő és feldolgozó vállalatokat, valamint államosítjuk vagy községe-sítjük a villamos erőműtelepeket.
Ugyancsak 1946. június 1-jéig, a jóvátételi szállítások időtartamára,⁹⁵ állami kezelésbe vesszük a főként jóvátételre dolgozó és az újjáépítés szempontjából döntő jelentőségű Weiss Manfréd, [a] Ganz és a Rimamurányi vállalatokat.
2. 1946. december 31-éig⁹⁶ befejezzük a földbirtokreformot, azaz végrehajtjuk az újjazdák tulajdonának telekkönyvezését. A földreform befejezésénél szabály lesz, hogy az 1945. december 31-éig⁹⁷ kiosztott földeket az új gazdáktól elvenni nem lehet. Ha azonban 50 holdat meg nem haladó parasztbirtokot osztottak fel, akkor a birtokot vissza kell adni eredeti tulajdonosának, azoknak pedig, akiktől a földet visszavették, lehetőleg a község határában, amennyiben pedig ez nem volna lehetséges, másutt kell földet juttatni. Amennyiben 50 holdat meghaladó parasztbirtokot, vagy gyakorlati gazda birtokát osztották fel, az így kiosztott birtokok az újjazdák tulajdonában maradnak, az eredeti birtokost pedig másutt, lehetőleg a felszabaduló sváb földekből, kell kárpótolni. Ha nem gyakorlati gazdától vettek igénybe törvény szerint meghagyandó földbirtokot, nem földben, hanem más értékben nyernek kárpótlást.⁹⁸
A telepítést az Országos Földbirtokrendező Tanács irányítása mellett, elsősorban a kitelepített svábok földjeire, fokozott ütemben fogjuk végrehajtani.
3. A kis- és középparasztság, a városi fogyasztórétegek, valamint a kisiparosok érdekeinek előmozdítására, a feketekereskedelem leküzdésére, a közérdek érvényesítésére, támogatni fogjuk — az állam teherbíróképességéhez mérten — a szövetkezeti mozgalmat és 1946. június⁹⁹ 1-jéig megalkotjuk a szövetkezeti törvényt.
4. 1946. év végéig üzembe helyezzük az ország valamennyi nagyolvasztóját és Martin-kemencéjét. A vas- és acéltermelésben ezalatt az idő alatt meg kell közelíteni a békebeli színvonalat és el kell érni a széntermelésnek 1938-as színvonalát. Vas- és acéltermelésünk, valamint széntermelésünk

⁹⁵ Kézírással vezették a szövegbe „a jóvátételi szállítások időtartamára” szavakat.

⁹⁶ Az eredetileg itt szerepelt „szeptember” szót kézírással javították „december”-re.

⁹⁷ Kézírással, utólag toldották be a „az 1945. december 31-éig” szavakat.

⁹⁸ Az utóbbi mondatot — külön lapon — kézírással toldották be a szövegbe.

⁹⁹ A „május” szót javították kézírással „június”-ra.

13. 1946. március 29.

helyreállítása az egész ország gazdasági talpraállásának, jótételi kötelezettségeink teljesítésének feltétele, ezért ennek a feladatnak a megoldására fogjuk összpontosítani a kormányzat és az ország erőfeszítéseit. Éppen ezért a közellátási kormányzat feladata, hogy mindenekelőtt biztosítsa a vas- és kohóipari munkásság, valamint a bányamunkásság fokozott ellátását élelmiszerekkel, ruházattal és cipővel; az iparügyi és kereskedelmi kormányzat feladata, hogy biztosítsa a termelés fokozásához szükséges nyersanyagokat és üzemanyagot; a közlekedésügyi kormányzat feladata, hogy biztosítsa a szükséges szállítási eszközöket.

5. Az összkormányzat a Szakszervezeti Tanáccsal karöltve, gondoskodni fog a vas- és kohóiparban, valamint a szénbányászatban a munkaerő szükséglet kielégítéséről, valamint az egész ipari termelésben a munkafegyelem megszilárdításáról és a munkabérendszert olyan átszervezésről, mely az egyéni munkateljesítmény növelését, a munkás érdekeltségét a termelés fokozásában és egyúttal a munkásság anyagi helyzetének javulását mozdtítja elől.

II.

Az anyaggazdálkodás és az elosztás terén.

1. Központi Anyag- és Árhivalt állítunk fel, melynek feladata: a nemzetgazdaság szempontjából fontos nyersanyagok és félkész gyártmányok nyilvántartása és ezeknek elosztása oly módon, hogy a nemzetgazdaság elsőrendű szükségleteit biztosíthassuk. Szigorú tiltó és büntető rendelkezéseket fogunk kibocsátani, hogy megakadályozzuk a nemzetgazdaság, vagy a közfogyasztás céljaira szükséges anyagok fényűzési célokra való felhasználását. A Központi Anyag- és Árhivalt feladata továbbá az árak és tarifák szabályozása, megbízható módon ellenőrzött termelési, illetőleg beszerzési költségek figyelembevételével a nemzetgazdaság érdekeinek és szociális szempontoknak egyidejű szemmeltartásával.
2. A külkereskedelem állami irányításának és ellenőrzésének elve alapján az 1945/47-es gazdasági évre szóló külkereskedelmi tervet dolgozunk ki, melynek fő célja ipari termelésünk nyersanyagellátásának biztosítása.
3. A terménybeszolgáltatási rendeletet szigorúan végre fogjuk hajtani, hogy az állam biztosítani tudja az aratás után az élelmiszer-fejadagok felemelését.¹⁰⁰ Ugyanakkor azonban biztosítjuk azt is, hogy a termelő a beszolgáltatás teljesítése után fennmaradó terményei fölött szabadon rendelkezék.
4. Fokozatosan kiterjesztjük a jegyrendszer alapján történő ellátást az összes fontosabb élelmiszerekre, közszükségleti cikkekre, ruházatra, lábbelire és elsősorban biztosítani fogjuk a dolgozók ellátását.

¹⁰⁰ A mondat ezt követően, az utólag kihúzott „az eddigieknek legalább kétszeresére” szavakkal zárult.

III.

Pénzügyi téren.

1. A rendes évi állami költségvetés előkészítésére 1946. második negyedétől kezdve a kormány negyedévenként adópengőben költségvetést állít össze, és ezentúl csakis a költségvetés alapján bocsát hiteleket az egyes tárcák rendelkezésére. A kormány meg fogja szorítani a hitelek kiutalását és szigorú sorrendiséget fog megállapítani a hitelek folyósításánál oly módon, hogy elsősorban a vas- és kohóipar, a bányaipar, a közlekedés, valamint a mezőgazdasági termelés¹⁰¹ fellendülését biztosítsa.
2. A kormány kötelezi az önkormányzatok (vármegyék, városok és községek) vezetőit, hogy kiadásait saját bevételeikből fedezzék és [meg]szünteti az önkormányzatok állami támogatását.
A legszigorúbb intézkedéseket fogja életbeléptetni, hogy biztosítsa az önkormányzatokhoz befolyó állami adók haladéktalan továbbítását az állampénztárba.
3. Az állami üzemeket a kormány arra kötelezi, hogy még ez év folyamán saját erejükből teremtsék meg pénzügyi egyensúlyukat.
4. A kormány szigorúan végrehajtja azt az elhatározását, hogy egyes tárcáknál bármily címen befolyó jövedelmeket csakis a rendes állami költségvetés keretében lehessen felhasználni.
5. Az államháztartás kiadásainak csökkentése céljából a kormány a köztisztviselők és közületi alkalmazottak létszámát 1946. június 1-jéig az 1938-as létszám alá fogja apasztani. A létszámapasztás végrehajtására 3-3 tagból álló bizottságokat szervez, melyek a miniszterelnök, az illetékes szakminiszter és a Szakszervezetek Országos Központjának (Szakszervezeti Tanács) képviselőiből állanak. Az elbocsátott tisztviselőknek 45 éves korhatárig, az államsúlyos pénzügyi helyzetére való tekintettel, nyugdíját átmenetileg szünetelteti, és¹⁰² végkielégítést folyósít, melynek mértékét külön rendelettel fogja szabályozni. Mindenekelőtt elbocsátandók azok, akik az igazoló eljárás büntetéssel¹⁰³ mentek keresztül és azok, akik szolgálati helyükről önként¹⁰⁴ eltávoztak s 1945. május 1-jéig nem jelentkeztek szolgálattételre, továbbá azok, akik demokrácia ellenes magatartást tanúsítottak.
A kormány minden tőle telhetőt meg fog tenni, hogy elősegítse és biztosítsa az elbocsátandó köztisztviselők és közszolgálati alkalmazottak elhelyezkedését a termelő munkában.

¹⁰¹ A „közlekedés” szó után eredetileg szerepelt „gyors” szót áthúzták és kézírással fölé írták a „valamint a népgazdasági termelés” szavakat.

¹⁰² Az eredetileg itt szerepelt „nem nyugdíjat, hanem” szavak közül a „nem” és a „hanem” szavakat áthúzták s kézzel fölírták az „átmenetileg nyugdíját szünetelteti és” szavakat.

¹⁰³ Ez előtt az utólag áthúzott „bármilyen” szó állt.

¹⁰⁴ Ezt a szót utólag írták be a szövegbe.

13. 1946. március 29.

6. Ugyancsak 1946. június 1-jéig a kormány felülvizsgálja az állami és közszolgálati nyugdíjasok állományát és csökkenti vagy megvonja a nyugdíjat azoktól, akiknek egészben vagy részben megélhetést biztosító jövedelmük van. Negyvenöt éves korhatár alatt a nyugdíjjogosultság megállapításánál a munkaképesség is irányadó. Az igazoló eljárásnál kényszernyugdíjazásra ítélték és a demokrácia egyéb ellenségei nyugdíjat nem kapnak.
7. Az állami terhek csökkentése céljából a kormány a honvédség létszámát átmenetileg 15 000 főben szabja meg, a rendőrség létszámát pedig 5000 fővel csökkenti.
8. A kormány a legmesszebbmenő takarékossgot lépteti életbe a külképviseleteknél, a legkisebb létszámot állapítja meg és azt az elvet fogja megvalósítani, hogy a szegény Magyarországot külföldön képviselő követeknek és tisztviselőknek a legszerényebb életmódot kell folytatniok.
9. A kormány a közalkalmazottak létszámának csökkentésével egyidejűleg meg fogja szüntetni a fölösleges hivatalokat, állásokat és intézményeket, és el fogja rendelni különféle hivatalok összevonását.
10. A jóvátételi megrendeléseknél a visszaélések meggátolására a kormány ki fogja küszöbölni a rezi-munkát és ehelyett a megrendeléseket egységáras alapon fogja eszközölni. A jóvátételre dolgozó vállalatok hitelkérelmeit és a hitelek felhasználását a Jóvátételi Hivatal útján szigorúan ellenőrizteti.
11. A Nemzeti Bankot a kormány¹⁰⁵ valóban a nemzet bankjává teszi, minden tekintetben alárendeli a pénzügyi kormányzatnak.
12. A közösség érdekeinek megfelelően a kormány legkésőbb 1946. június 1-jéig¹⁰⁶ életbelépteti a bankok egész ügyvitelének állami ellenőrzését.
13. Az állam bevételeinek fokozása céljából a kormány kérlelhetetlen szigorral fogja sújtani az adócsalókat és gondoskodni fog az adók rendszeres behajtásáról. Utasítja a pénzügyminisztert, hogy egy hónapon belül olyan új adózási rendszert dolgozzon ki, mely mindenekelőtt a nagy és könnyen szerzett jövedelmeket adóztatja meg erősen progresszív alapon.
14. A kormány¹⁰⁷ a legmesszebbmenően meg fogja akadályozni, hogy hazafiatlan elemek a nemzeti vagyont¹⁰⁸ külföldre menekítsék.¹⁰⁹ Az állam által 1938. óta magánvállalatoknak nyújtott beruházási hozzájárulásokat és

¹⁰⁵ Az ez után eredetileg szerepelt „az állam” szavakat kihúzták s utólag írták be a „valóban a nemzet” szavakat.

¹⁰⁶ Az eredeti szövegben szereplő „május” (?) szót áthúzva írták fölé a „június 1-” szavakat.

¹⁰⁷ Az ez után következő „el fogja rendelni a részvények nosztrifikálását” szavakat áthúzták és e fölé írták „a legmesszebbmenően meg fogja akadályozni” szövegrészt.

¹⁰⁸ Az ez utáni „ne idegeníthessék el” szavak helyébe írták be a „külföldre menekítsék” szavakat.

¹⁰⁹ Az eredeti szövegben szereplő következő mondatot áthúzták: „Ugyanezért a kormány el fogja rendelni a magyar állampolgárok és vállalatok külföldön levő tulajdonának és követeléseinek a bejelentését.”

támogatásokat, melyeket egyes vállalatok nemzeti ajándékként kaptak, a kormány vissza fogja szerezni az államnak.

15. A kormány drákói szigorúsággal fogja sújtani a valutával és az arannyal való üzérkedést, mely igen nagy szerepet játszik az árak mértéktelen felhajtásában és, mint első rendszabályt elrendeli a valuták és külföldi fizetési eszközök, valamint az aranyérmék és aranyrudak kötelező bejelentését.

A kormány szilárd elhatározása, hogy¹¹⁰ még a folyó évben értékálló pénzt ad az országnak. Ehhez azonban az szükséges, hogy az államháztartás egyensúlyát lényegében biztosítsuk, szükséges az ipari és széntermelés fokozatos növelése, szükséges, hogy a tavaszi mezőgazdasági munkálatoknál minden talpalatnyi földet bevessünk, hogy az aratást és cséplést idejében és jól elvégezzük. Szükséges továbbá, a kötöttgazdálkodás bevezetése, a legfontosabb nyersanyag és közszükségleti cikkek árainak rögzítése, jelentékeny árukészletek összegyűjtése az állam kezében s ily módon a reálbérek állandóságának biztosítása. Az értékálló pénz megteremtését nagymértékben elősegíthetné külföldi államkölcsön felvétele, valamint külföldre hurcolt aranykészletünk¹¹¹ és egyéb javaink visszaszerzése. Ennek érdekében a kormány minden tőle telhetőt el fog követni.

A Magyar Köztársaság kormánya tudatában van annak, hogy az ország gazdasági és pénzügyi szanálása az anyagi előfeltételek megteremtése mellett bizalom kérdése is. A kormány vaskövetkezetességgel fogja végrehajtani szanálási tervét. Azonban ahhoz, hogy a kitűzött célt elérje, elengedhetetlen, hogy az egyszerű dolgozó ember bízjon saját munkája eredményességében és abban, hogy a kormány keresztül tudja vinni elhatározásait, szilárd központi hatalmat és megingathatatlan demokratikus rendet tud teremteni és fenntartani az országban.

MOL XIX-A-10-XXX. 1946. április 6. 1008–1017. pp.

Gépel, másolópapírral készített aláírás nélküli fogalmazvány, amelynek szövegében több kézírásos javítást eszközöltek.

A Gazdasági Főtanács 1946. április 6-án tartott ülésén (lásd fent) 3. napirendi pontjaként tárgyalta és jóváhagyta a tervezetet, hozzájárult egyben ahhoz, hogy ezt a szöveget a kormány gazdasági programjaként a sajtó közölje. Lásd többek között a Népszava 1946. április 7-ei számában a Megjelent a kormány terve az ország gazdasági pénzügyi helyzetének megszilárdítására című közleményt.

¹¹⁰ Az eredetiben ezt követő „1946 őszen értékálló” szavakat áthúzták, e helyébe írták be a „még a folyó évben értékálló” szavakat.

¹¹¹ Az ez után következő három szót utólag írták be a szövegbe.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi március hó 29. napján este 19 órakor Nagy Ferenc miniszterelnök elnöklete alatt a Nemzetgyűlés bizottsági termében tartott rendkívüli minisztertanácsról

Jelen vannak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Szakasits Árpád államminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Rajk László belügyminiszter miniszter, Dr. Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

1

[Nagy] *Miniszterelnök*: A szovjet–magyar gazdasági egyezmény első két témájának vitás pontjait kiküszöbölték, az összeegyeztetés Szemecsanov szovjet megbízottal megtörtént. Abban állapodtak meg, hogy ma este 21 órakor aláírják a megállapodásokat.¹ Miután a társminiszterek a végleges szöveget nem látták, szükségesnek tartja annak ismertetését, hogy miként enyésztték el az aggodalmakat és tisztázták a felmerült vitás kérdéseket. Azt is szükségesnek tartja, hogy az egész kormány vállalja a felelősséget. A bizottság elnöke, Gordon Ferenc pénzügyminiszter fogja ismertetni az egység részleteit.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Az eredeti szöveggel szemben voltaképpen anyagi megfontolások voltak. Nem volt világos, hogy a helyreállítási költségek a repülőterek és más apportok tételeinél minő kötelezettséget jelentenek, és éppen ennek a kérdésnek a tisztázása volt az újabb tárgyalások fő anyaga. Voltak fogalmazási differenciák is, amelyek kiküszöböltettek. A helyreállítási kötelezettséggel kapcsolatban az az álláspont alakult ki, hogy csupán fokozatos

¹ Előzményéről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 6., a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és 5. jegyzetét, a szovjet–magyar hajózási társaság létrehozását illetően a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 60., a szovjet–magyar polgári légiforgalmi társaságot illetően a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pontját.

Szemecsanov vezérőrnagy, feltehetőleg a szovjet–magyar hajózási vállalat létesítésével kapcsolatos tárgyalások folytatásával szovjet részről megbízott vezető volt.

helyreállításról van szó, ami a magyar államnak is eminens érdeke, így a repülőtereknél, a partok kikötő részleteinél. Ezek olyan magától értetődő és kívánatos reparációk, amelyeket el kellene végezni egyébként is. A csepeli kikötő szabad jellege változatlan marad. Ebben a kérdésben levelet írt, amelyben felvilágosítást kért és Szemecsanov tábornok válasza teljesen megnyugtatta abban a tekintetben, hogy a megállapodásnak a szabadkikötő bérbeadására vonatkozó része nem érinti a kikötő szabad jellegét, és ez a minősége a jövőben is fennmarad.² Az egyezmény mellékleteiből kitűnik, hogy egyes korábbi nemzetközi szerződéseinkből folyó kötelek továbbra is fennállnak. Egyébként az egyezség a belső szállítási nehézségeket is meg fogja oldani, és ez a Magyar Köztársaságnak elsőrendű érdeke. Egy másik aggály volt az apportértékelés.³ Ezt későbbi időben fogják megállapítani, ami kommerciális szempontból nem kifogásolható. Fokozatos helyreállításról lévén szó, a bérösszeg méltányos megállapítás alá esik. A jogi problémák között szerepelt a cégbejegyzés, és ezeket a kérdéseket is megnyugtatóan elintézték.⁴ Általánosságban ennyiben tud felvilágosítást adni. Végeredményben mintegy tíz hete folynak a tárgyalások és az egyes részleteket a maximális kedvezményeknek és lehetőségeknek tekintik. Lényegében túlhaladtak azokon a nehézségeken, amelyek felmerültek.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Elismeri, hogy a gazdasági egyezmény szükséges, és a magyar érdekeknek megfelel. Azokra az aggodalmakra azonban, amelyeket a maga részéről korábban felvetett, a pénzügyminiszter nem adott választ. Különbösen sem kapta meg a szövszerinti szöveget és lelkiismeretével nem egyeztetheti össze, hogy a szerződés ismeretlen tartalomhoz adjon hozzájárulást. A kormány minden egyes tagjának módot kellett volna nyújtani ahhoz, hogy a részleteket megismerhesse.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Megérti a honvédelmi miniszter aggodalmát formai okokból, de mert az aláírást már ma eszközölni kell, arra kéri a honvédelmi minisztert, hogy most olvassa el a szöveget és ismertesse netáni kifogásait.

Rákosi Mátyás államminiszter: Elvileg van észrevétele a honvédelmi miniszter hozzászólásával kapcsolatban. A nemzetközi, főként gazdasági és kereskedelmi szerződések rendszerint egyes bizottságok tárgyalásának eredményei. A bizottság, amely a kormány bizalmát bírja, előterjeszti és esetleg már alá is írja a megállapodásokat. Így gyakran előfordul, hogy megfelelő előkészítés nélkül kell a kormány tagjainak álláspontot foglalni.⁵

² A Magyar–Szovjet Hajózási Társaság létesítéséről szóló egyezmény 9-10. szakasza foglalkozott a csepeli kikötővel. Lásd erről a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 59. jegyzetét.

³ Az üzlettársi hozzájárulás kérdésének egy részéről lásd a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 63. napirendi pontját és jegyzetét.

⁴ Lásd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pontját és az igazságügyminiszter felszólása után a pénzügyminiszter megjegyzését.

⁵ A szovjet–magyar gazdasági egyezmény alapvetően befolyásolta a magyar gazdasági sőt a politikai életet is, így Rákosinak ez az általában kisebb jelentőségű nemzetközi egyezmények

14. 1946. március 29.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A pénzügyminiszter tájékoztatását megnyugtatónak tartja. Nem hallgathatja el azonban, hogy megbízható és komoly forrásból azt a felvilágosítást kapta, hogy amennyiben a hajózási egyezmény létrejön, nem fogják kiadni a magyar hajókészletet az amerikaiak. Ez pedig rendkívül nagy veszélyt jelent. Azzal az amerikai átirattal kapcsolatban, amely a transito légiforgalom megengedését kérte, a magyar kormány eredeti válaszában a Szövetséges Ellenőrző Bizottság hozzájáruló nyilatkozatát kívánta meg. A jelen esetben dönteni kell, vajon mi a kormány álláspontja a gazdasági egyezménynél, nem szükséges-e a Szövetséges Ellenőrző Bizottság hozzájárulása. Javasolja, hogy ez megszerzettessék és azonos álláspontot foglaljon el a kormány most is, mint az amerikai érdeklődéssel szemben.⁶ Nem látja továbbá biztosítotttnak, hogy harmadik ország felé meg van-e a lehetőség hasonló szerződések kötésére. Végül pedig a Nemzetgyűlés hozzájárulását kikérendőnek tartja, illetve a szerződést be kell mutatni a Nemzetgyűlésnek.

Rákosi Mátyás államminiszter: Jelölje meg a közellátásügyi miniszter azt a közlési helyet, ahonnan a hajókkal kapcsolatban felvilágosítását nyerte.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Ez nem áll módjában.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Az igazságügyminiszter is utóbb arra az álláspont-ra helyezkedett, hogy az egyezményt be kell mutatni a Nemzetgyűlésnek.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Az az amerikai átirat, amely az átvonuló repülésekkel kapcsolatban itteni repülőtér használatára vonatkozó érdeklődést tartalmazza, nem azonos az egyezmény tárgyával és nem is hasonló. Magyarország légitere külállam, nevezetesen a Szovjetunió katonai ellenőrzése alatt áll, és így nem is rendelkezünk olyan hozzájárulási jogkörrel, mint amire az Egyesült Államok megkeresése vonatkozott. Tehát kifejezetten katonai jellegű nyilatkozat kellett, ami a Szövetséges Ellenőrző Bizottság hozzájárulásától függ.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A szabadkikötő bérbeadása veszélyezteti harmadik államnak esetleges igényét és gyakorlatilag a kizárólagossággal azonos.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Nem osztja ezt az álláspontot. Vannak megmaradt repülőterek és ezeknek nagyobb repülő részére való átalakítása csak anyagi kérdés. Ugyanígy új kikötők létesítésének nincs akadálya, ha azt valamelyik állam szerződésileg biztosítani akarja, s a hozzátartozó vasúti vonalak is kiépíthetők.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A Szövetséges Ellenőrző Bizottság hozzájárulásának megszerzése egyébként is csak formai probléma, mert abban a meggyőződésben van, hogy a Szovjetunió ezt meg is tudja kapni.

vonatkozásában esetleg helytálló érvelése e szerződés tekintetében enyhén szólva félremagyarázó jellegű volt.

⁶ Lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 34. napirendi pontját.

Rákosi Mátvás államminiszter: Aggálya van a hozzájárulás kikérésével kapcsolatban, mert ez az eljárás bizonyos mértékben a Szovjetunió presztizsét sértené.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter:* A szerződést átolvasta. Megállapítja, hogy több kérdés nem világos és nem lát különösebb változtatást szemben a kifogásolt eredeti szöveggel. A csepeli szabadkikötő használati módja hátrányos is lehet. A Társaság bérlemény esetén az odahajózó külföldi hajóktól díjakat szed. Az egyenlő elbánás elve ezzel sérelmet szenved. Az elsőbbségi jog biztosítása is sérti a többi állam azonos jogait. Nem világos előtte a külföldi fizetési eszközökre vonatkozó rész és az a veszély merülhet fel, hogy a Nemzeti Bank nem tud teljesíteni.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* Ez az utóbbi aggály félreértésből adódik, mert a szerződés szövegéből kitűnik, hogy kizárólag a bérbevételek keretében disponálhat a Társaság, tehát a Nemzeti Banknak módjában lesz teljesíteni.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* kifogásolja azt is, hogy az alapmegállapodásban felmondási jog van kikötve, és ez az elv nem érvényesül a mostani egyezményben.⁷ Összefüggésben azzal, hogy véleményeltérés esetén a két kormány megegyezése dönt, a gyengébb félnek jogait nem látja biztosítva.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* A mellékletekből kitűnik, hogy általánosságban harminc év a szerződés időtartama.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter:* Az egyévi felmondási jog kikötése komoly megnyugtatót jelentene a magyar kormány részére és ennek kihagyását nem tartja helyesnek. A bejegyzéssel összefüggésben sem lát világosan és nincsenek eloszlatta kételyei.

[*Nagy*] *Miniszterelnök:* Ezt a kérdést megoldották, mert emlékszik, amiképp kiszámították miként alakul meg az igazgatóság tizennégy tagból álló szerve. Ez szükséges ahhoz, hogy az apportok értékelését megejthessék, mert a kereskedelmi törvény szerint ugyanazok, akik az apportot hozzák, az értékelésben nem szavaznak, viszont hét tag nyilatkozata szükséges az érvényes határozathoz.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter:* Az értékelésben nagy eltérések lehetnek.

[*Nagy*] *Miniszterelnök:* Miután az ellentétes érdekű fél értékel, meg fognak egyezni. Különben is nem a szerződés és nem az alapszabály fogja eldönteni az egyezmény időtartamát és jelentőségét, hanem a nemzetközi politikai helyzet.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter:* Ezt a maga részéről is így látja. De egy megállapodás akkor korrekt és gyümölcsöző, ha a szerződő felek érdekeit mindenben előmozdítja. Azt pedig a magyar állam részére csak a már hivatkozott egyévi felmondási időben látja biztosítva. Szükségesnek tartja, hogy ebben a kérdésben még tárgyaljanak és később nyilatkozhasson.

⁷ Az egyezmény harminc évre szól, felmondási idő nem szerepelt a dokumentumban.

14. 1946. március 29.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Részvénytársaságot nem lehet meghatározott időtartamra kötni. Ezért a felmondási jogot sem lehet szabályozni. Tíz hét óta tárgyalják a kérdést és valóban a Szovjetunió presztizsét érinti, ha tovább húznák a megoldást. Kölcsönös barátság és bizalom kell, hogy vezérelje a szerződő feleket.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Ez annyit jelent, hogy politikai szükség-szerűségből kellene elfogadni az egyezményt.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A maga részéről sem tartja a felmondási időt megoldhatónak. Ha nem fognak tudni megegyezni a szerződők, akkor a kormányok fognak dönteni. Igaza van a miniszterelnöknek abban, hogy voltképpen a politikai helyzet fogja irányítani a szerződés alakulását.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Nem tartja a minisztertanácsot határozathozatalra alkalmasnak, mert nincs minden miniszter jelen.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A már hangsúlyozott körülményekre figyelemmel nem lehet elhalasztani a határozathozatalt, és döntésre bocsátja a kérdést.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: A maga részéről nem fogadja el az egyezményt.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A légitforgalmi egyezményhez hozzájárul, a hajózási megállapodáshoz nem, mert a szabadkikötő kérdését veszélyeztetve látja a bérbeadással.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* hozzá kívánja tenni, hogy nyilatkozata nem annyit jelent, mintha szívből nem kívánná a megállapodást, mert a Szovjetunióval szembeni barátságos légkör szempontjából rendkívül fontos, de az ő aggályait teljesen ki lehetett volna küszöbölni a felmondási idő fenntartásával.

Dr. Balogh István államtitkár: A maga részéről úgy találta, hogy a kiküldött bizottság, élén a pénzügyminiszterrel, a legnagyobb gondossággal védte a magyar állam érdekeit.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Az egyezmény elfogadása után akarta kifejezni köszönetét a Bizottság heroikus munkájával kapcsolatban. Különös elismeréssel adózik a bizottság elnökének, Gordon Ferenc pénzügyminiszternek, de mindazoknak is, akik részt vettek a munkában. A magyar állam érdekeit megfelelően védelmezték, hasznos is volt a munka és komoly szolgálat gazdasági fejlődésünk számára.

[Gordon] *Pénzügyminiszter* magyarázatképpen, a szabadkikötővel kapcsolatban a kérdés nem volt parcellázható, és így meg kellett hajolni az idevonatkozó kérések előtt.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A szabadkikötővel kapcsolatban a magyar igazgatósági tagok a magyar érdekeket fogják képviselni. Megállapítja, hogy a honvédelmi miniszter és a közellátásügyi miniszter személyén kívül a minisztertanács tagjai igennel szavaztak.

14. 1946. március 29.

Minisztertanács a magyar–szovjet légiforgalmi és hajózási gazdasági egyezményt elfogadta, az egyezményeket jóváhagyás, illetve becikkelyezés végett a Nemzetgyűlés elé terjeszti.

Minisztertanács este 21 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Nagy Ferenc

Gépelte tisztázata, a miniszterelnök és a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál a miniszterek kézjegyükkel látták el a jegyzőkönyvet, nem szerepel ezek között Rákosi Mátyás, Gordon Ferenc, Rónai Sándor, Tombor Jenő és Balogh István aláírása.

A jegyzőkönyv mellett előterjesztés, melléklet nem található.

15. 1946. április 1.

[15.] 98.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi április hó 1. napján déli 12 órakor Nagy Ferenc elnöklete alatt
tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Szakasits Árpád államminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter képviseletében Kelemen Gyula államtitkár, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Donáth Ferenc államtitkár, a Földbirtokrendező Tanács részéről, Dr. Keresztury Dezső vallás- és köz-oktatásügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter képviseletében Sárkány József államtitkár, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülését. Bejelenti, hogy a földművelésügyi miniszter a telepítés és a földreform befejezésének előmozdításáról készült törvényjavaslat tárgyában rendkívüli minisztertanácsot kért.

1

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter*: előterjeszti javaslatát „a telepítésről és a földreform befejezésének előmozdításáról” szóló törvényjavaslatnak a Nemzetgyűlés elé terjesztése iránt.¹

¹ A javaslat napirendre tűzését egyrészt az indokolta, hogy a földreform végrehajtása során a törvényes előírásokon túlmenő intézkedéseket, túlkapasokat korrigálni kívánták, másrészt a kitelepített németek által visszahagyott földek szétosztásáról kellett gondoskodni. (Lásd Donáth Ferenc: Demokratikus földreform Magyarországon 1945–1947. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969. 295–334. pp.)

Az előzményeket illetően lásd a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 66. és a [13.] 96. az. jegyzőkönyv 61. napirendi pontját és jegyzeteiket.

15. 1946. április 1.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: A földbirtokreform érdekében áll, hogy mielőbb százszázaléig tökéletesen végrehajtsák. Ez fontos a mezőgazdasági termelés szempontjából is, mert azt tapasztaljuk, hogy a mezőgazdasági termelésünk erősen visszafejlődik, s ha kellő időben nem történik intézkedés, úgy katasztrófális lehet. A mezőgazdaság tudná biztosítani, ha rövid időre is azt, ami az ipari termelés nyersanyagához szükséges. Ez a rendelet, ami most előttünk fekszik megnyugvást kell hozzon. Vannak azonban aggályai, mert az eredeti szöveg nem biztosítja, hogy mindazok az intézkedések, amelyek a törvényen túlmenően történtek a földbirtokreform kapcsán, azok végre megszüntetessenek. Ha komolyan akarja a kormány a rendeletet végrehajtani, akkor a törvénytelenségeket nem szabad legalizálni. A Földbirtokrendező Tanács² olyan határozatot hozott, hogy 1945. október 1. után már nincs helye az önkényes igénybevételeknek, csak az Országos Tanács előzetes hozzájárulásával. Emellett ki kell tartani, mert ellenkező esetben nem tudunk [a] lábunkon megállni. Ez annyit jelentene, hogy a földosztás folyékony állapotban marad, ami a termelés szempontjából nem kívánatos. Fogadjuk el a Földbirtokrendező Tanácsnak ezt a helyes álláspontját, és amennyiben történtek önkényes intézkedések, ezeket igyekezzünk törvényes szabályos mederbe terelni. Ha megállunk, ezzel biztosítjuk a termelést és végre elérjük azt, hogy a földbirtok tekintetében végre rendet fogunk teremteni. Kéri a Kisgazdapárt javaslatának az elfogadását.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: A törvény előkészítési osztályának nincs kifogása a rendelet ellen, de a földosztási osztálya még nem látta a tervezetet. Kéri a rendeletnek ezen osztályával záros határidőn belül való letárgyalását.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A földreform gyors befejezése feltétlenül szükséges. Éppen ezt célozza az előttünk fekvő törvényjavaslat. Nem ért egyet a Kisgazdapárt javaslatával, hogy tekintsük semmisnek az 1945. október 1. után történt intézkedéseket. Ez azt jelentené, hogy nagyszámú birtokostól vissza kellene venni a földet, ami csak zavart és elégedetlensége okozna.³ Annál

A földművelésügyi miniszter tervezetét 1946. március 26-án pártközi értekezlet tárgyalta. Ennek határozatai képezték a jelen napirendi pont előterjesztését. Lásd e jegyzőkönyv a) mellékletét.

A minisztertanácsi előterjesztésen kívül a jegyzőkönyv b) mellékleteként közöljük a törvénytervezet indoklását. Lásd még a N.J. 1946. I. kötet 111-126. illetve 168-177. pp.-t.

A telepítésről és a földreform befejezésének előmozdításáról szóló 1946. évi IX. tc.-t 1946. május 13-án hirdették ki.

² Lásd e jegyzőkönyv a) mellékletét és 21. jegyzetét.

³ A Kisgazdapárt a Baloldali Blokk követeléseire 1946. március 13-án adott válasza (Szabad Nép, 1946. március 13.) többek között leszögezte „Azokat a hibákat, amelyeket egyes, nem nagyszámú helyen, a földreformtörvény túllépésével elkövettek, a párt annak az elvnek keresztülvitelével akarja orvosolni, hogy a földhöz jutott szegényparaszság kapott földjében háborítatlanul megmaradhasson. A kiadandó rendeletnek tehát szabályoznia kell, hogy ahol 50 holdon felüli parasztbirtokból vagy gyakorlati gazdától birtokot vettek el, ott a gyakorlati gazdálkodással foglalkozó ember települjön át eddigi birtoka mértékéig más területre. Ahol 50 holdon aluli parasz-

15. 1946. április 1.

előbb zárjuk le ezeket az önkényes intézkedéseket, minél előbb törvény lesz a javaslatból. Az az érv, hogy nem lehet egy már kiadott rendelkezést megváltoztatni, mert felborítja a rendet, nem helyes. Az a szerv, amely ezt a rendeletet hozta, az meg is változtathatja. Ez az érv tehát elesik. Ami a törvényjavaslat kormánybiztosi részét illeti nem tartja elfogadhatónak. Semmi szükség sincs arra, hogy a belső telepítést külön kormánybiztosra bizzuk, vagy a Földbirtok-rendező Tanács egy tagjára, mert a két kérdést különválasztani nem lehet.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A kormánybiztost a Kisgazdapárt is elejtette már azzal, hogy olyan szakemberre bizzák a kérdést, akire véleményük szerint nyugodtan rá lehet bízni. A személy már ki is van jelölve.⁴ Még az a kívánsága, hogy a földművelésügyi miniszternek is meg legyen az ellenőrző hatásköre.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A másik kérdés az, hogy a parasztbirtoknál az 50 katasztrális holdat minden esetben vissza kell adni. Nem hiszi, hogy ez fenntartható legyen.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ennek ő sem látja értelmét.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A legközelebbi kérdés az, hogy „a tulajdonos visszaadott ingatlanához legközelebb eső olyan ingatlanból, mely földreform céljára igénybevetettet kártalanítandó”, ezt sem tartja helyesnek, mert lesznek mindenütt olyan 50 holdig terjedő parasztbirtokok, amelyeket vissza kell adni. Azokat, akiktől visszavették kárpótolni kell. Elsősorban ezeket kell a legközelebb eső földekből kielégíteni, mert különben ezeknek a kisembereknek a jogai elenyésznek.

birtokból történt elvétel, ott a juttatottak települjenek át megfelelő területre, vagy részesüljenek a helyszínen más juttatásban. Ezeknél az eseteknél a parasztbirtokok visszaállítandók. Ha nem gyakorlati gazdálkodással foglalkozó egyénektől vétetett el a törvény határozatain túlmenően valamely birtok, vagy birtokrész, ezeknél az eseteknél nem természetben, tehát nem földben, teljes kártalanítás térítendő.” Ezt az álláspontot a Baloldali Blokk elfogadta.

Ekkor, tehát március 13-án, de később sem történt azonban megállapodás arról, hogy mely időpontban kell lezárni a szükséges birtokcseréket. A baloldali pártok képviselőit az vezette, hogy minél kevesebb újbirtokost mozgítsanak ki a juttatott földből, a Kisgazdapártot pedig, hogy a régi parasztbirtokosok sérelme minél teljesebb mértékben orvosoltassék.

Ezeknek az igényeknek a kielégítését jelentősen befolyásolta a földosztás, földvisszaperlési ügyek lezárásának időpontja. A Földművelésügyi Minisztérium — jogszabályszerkesztési és alkalmazási szempontból — a szóban lévő jogszabály kihirdetésének időpontját ajánlotta. A Bárányos Károly által ajánlott 1945. október 1-jei határidő elfogadása esetén az azóta eltelt fél év alatt indított eljárásokat visszamenőleg nehezen lehetett volna lezárni. A Kommunista Párt, a Baloldali Blokk és a Kisgazdapárt közötti megállapodás időpontjához, azaz 1946. március 12-éhez, vagy kerekén számítva március 1-jéhez kívánta kötni a határidőt. Végül kompromisszumként az 1946. január 1-jei időpontban állapodtak meg. Lásd a jelen napirendi pont második részét, valamint a jelen jegyzőkönyv b) mellékletének: „A földreform befejezését célzó rendelkezések” című részének első bekezdését és a c) melléklet 16. §-át.

⁴ Lásd a jelen jegyzőkönyv a) mellékletének II. fejezetében a második, harmadik és negyedik bekezdését, továbbá a b) melléklet „A földreform befejezését célzó rendelkezések” című részének első bekezdését.

A Nagy Ferenc által említett személy kilétéről nincs tudomásunk.

15. 1946. április 1.

B. Szabó István államminiszter javaslata az, hogy 50 holdig meg kell hagyni azoknak is, akiknek pár holddal több volt, mint 50 hold. Ha volt valakinek 50–80 holdnyi birtoka és megelégszik 50 hold területtel, amely esetben továbbra is meghagynak neki 50 holdat, feltétlen ott fog maradni.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Nem teszi magáévá ezt az álláspontot. Mindenekelőtt ki kell hangsúlyozni, hogy a magyar köztársasági kormánynak elsősorban a kisembereket kell támogatni. Ebben a kérdésben egyszer már döntött a minisztertanács akkor, amikor a kormány gazdasági programját tárgyalta.⁵

B. Szabó István államminiszter: Van pártközi megállapodás, s ha ez nem lesz betartva koalícióellenes lesz a törvény.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A pártközi értekezleten való megállapodás egyik kérdése az, hogy akitől törvénytelenül, vagy szabálytalanul vették el a földet, — ha gyakorlati gazda — akkor vissza kell adni, éspedig ha 50 holdon aluli gazdálkodó, akkor saját földjét, ha azon felüli, másutt kell kárpótolni. További probléma pedig az, ha valaki egyáltalán nem gazdálkodó, de földjét elvették, akkor máshol kell száz holdat kapnia. Eltérés csak az az álláspontok között, hogy az 50 hold területig a gazda részére a sajátját kell visszajuttatni.⁶

[*Báránys*] *Közellátásügyi miniszter*: Szóval a Kisgazdapárt javaslata a pártközi értekezlet megállapodásával csak ebben az egy pontban ellentétes.

Dr. Balogh István államtitkár: El kell bírálni, hogy mi teszi indokolttá azt, amire *Gerő* miniszter úr hivatkozik. A pártok belemennének abba, hogy az a gazda, aki 50 holdon felüli igényéről lemondana visszakapja saját földjét.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Ez egészen logikus lenne.

[*Báránys*] *Közellátásügyi miniszter*: Ez logikus és teljesen józan.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Ezzel megnöveljük azoknak a számát, akik föld nélkül maradnak, mert a felosztott földek több gazda között osztattak szét.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A törvénytelen eljárást nem szabad védeni. A debreceni tanácskozáson részt vett.⁷ Nem tőlük jött az a proposíció, hogy október 1-jétől csak a Földbirtokrendező Tanács hozzájárulásával lehet elvenni. A jó módú parasztság ne legyen a demokrácia ellen, feltétlen meg kell hagyni 100 holdat. A középosztály ne váljon teljesen kenyértelemné. Az ezer holdon felüli birtokot teljes egészében elveszünk, az ezer holdon aluliból pedig száz holdat meghagytunk. Ezzel a kisemberek érdekeit alapvetőleg megvédtük. Nem érde-

⁵ Lásd a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁶ A március 26-án e tárgyban tartott pártközi értekezlet jegyzőkönyvét nem ismerjük. Az ott kialakult, újságokban megjelent álláspontokat tükrözi a jelen jegyzőkönyv és az a-b) melléklete. Lásd a jelen jegyzőkönyv a) mellékletének V. és VI. fejezetét, továbbá a b) mellékletnek „A földreform befejezését célzó rendelkezések” című fejezetében az ötödik bekezdést.

⁷ Feltehetően egy kisgazdapárti értekezletre vonatkozott az utalás.

15. 1946. április 1.

ke senkinek, hogy számára másoktól lopjunk valamit. Itt törvénytelen eljárások legalizálásáról van szó.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Történtek egyes túllépések és azokat a kormány a Nemzetgyűlés útján legalizálni akarja. Ezt nem lehet kifogásolni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Felteszi a kérdést, hogy bele mennének-e a pártok a pártközi megegyezés dacára abba, hogy az a paraszt, aki az ötven holdon felüli igényéről lemond, a saját elvett földjét kapja vissza.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Ez csak annyit jelent, hogy még egy bizonyos számú földhöz juttatottól visszavesszük a földet.

[Bárányos] *Közlekedésügyi miniszter*: Ez nem áll, mert annyit jelent, hogy a lemondás folytán nagyobb terület áll rendelkezésre, szétosztásra.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Éppen a teremelés érdekeit sérti a folytonos gazdacsere.

[Bárányos] *Közlekedésügyi miniszter*: A termelés érdekében nagyon helytálló, hogy hagyjuk meg a földet az eredeti birtokosnak. Az új birtokosok a kezdet nehézségeivel küzdenek és még a régi gazda vetette be a földeket, ha nem állunk konstruktív alapon, akkor ne alkossunk törvényeket.

Donáth Ferenc államtitkár: Az 50 hold körüli vita elsősorban a Tiszántúlt érinti. Ezekben a részeken három-négy kataszteri holdat kapott egy-egy gazda. Tehát általánosságban 10–12 családnak a kitételét jelentené.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Mennyire terjedhet a jogtalanul elvett parasztbirtokok száma?

Donáth Ferenc államtitkár: Ez számszerűleg pontosan nincs még megállapítva, de ezek az esetek főleg Csongrád, Hajdú és Szabolcs vármegyében voltak gyakoriak.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Annál nehezebb ezt megcsinálni, mert már mindenki tudja, hogy így lesz, a sajtó is propagálta, hogy az 50 holdon aluli birtokot vissza kell adni, nagyon furcsa hangot keltene.

[Nagy] *Miniszterelnök*: De egészen más színezete van, ha azt is hozzáteszük, hogy viszont az 50 holdon felüli igényéről lemond.

Donáth Ferenc államtitkár: A nép is elfogadja, hogy az 50 holdon aluli parasztnak visszaadassék a föld, de számtalan javaslat van nála arra nézve, hogy már nem tekinti parasztnak a százholdnál nagyobb gazdákat.

[Bárányos] *Közlekedésügyi miniszter*: Az mindig lesz, hogy a nincstelenek akarnak valamit. Szerinte ha megjelenik egy rendelet, vagy törvény, végre kell hajtani. A törvényen túl semmit sem szabad engedni. Még most is állandóan osztanak földet, sőt e rendelet megjelenésének hírére még fokozottabb földrablás folyik. Annak idején már meg kellett volna állni a lábunkon, de a Földbirtokrendező Tanács nem állott a helyzet magaslatán, s azért következtek be a törvénytelen ségek. Valahol ennek határt kell szabni.

15. 1946. április 1.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Az igaz, hogy határt kell szabni, ezért állapítaná meg az 1946. március 1-jei határidőt, így kiesnének a legutóbbi napok jogtalanságai, amik talán már a törvényjavaslatok hírére történtek.

Honvédelmi miniszter [képviselőtében Sárkány államtitkár] csatlakozik a közellátásügyi miniszter és B. Szabó István államminiszter javaslataihoz. A jogtalanságoknak valamikor véget kell vetni. A jogrend megsértése a legközelebbi alkalommal forradalomra vezet, ha a kormány megvárja, hogy milyen törvénytelenések történnek és azt legalizálja. Amikor még senki sem emelt szót a földbirtokok felosztása érdekében, ő már Bajcsy-Zsilinszkyvel cikkezett a földosztásról. A nincstelének soha nem álmotdták azt, hogy ennyire ki lehessen elégiteni álmaikat. Ha ezeket a törvénytelenégeket elfogadja a Nemzetgyűlés, anarchiára fog vezetni.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: Törvénytelenéget senki sem akar elkövetni, éppen ezért sürgős ez a törvényjavaslat. Ha gyakorlati szempontból vizsgáljuk, meg kell néznünk, hogy mit jelentene az, ha az 50 holdon felüli gazda lemondana a többi járandóságairól. A közvéleményben már benne van, hogy a szétosztott földeket meghagyják az újgazdáknak. Ha tehát 50 holdat most vissza kell adni, ez azt jelentené, hogy szembe helyezkedünk a korábbi álláspontunkkal, s ez kellemetlen szituációba hozná a kormányt és a pártokat. Keresztül sem vihető, hogy kiválogassák az újgazdák közül azokat, akiktől el kell venni és vissza kell adni a földet. Ez nagyon súlyos probléma s éppen ellenkező eredményt érnenk el a termelés terén is.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A kérdést nem a Kisgazdapárt kívánsága szempontjából vetette fel, mert meg kell állapítani, hogy ez a kívánság nem áll összhangban a korábbi pártközi értekezlet határozatával. Eldöntendő mi az előnyösebb a régi és az újgazdák szempontjából, ez most az egyedüli kérdés. Ha ez nem előnyös a gazdák szempontjából, akkor a maga részéről ehhez a kérdéshez nem ragaszkodik.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Termelési szempontból ez a megoldás abszurdum, de ha a pártközi értekezlet határozata ez, akkor azt kell elfogadni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Egészen nyilvánvaló, ha egy olyan gazda, akitől bármiféle okból elvették a földjét, helyben és most a törvény rendelkezései folytán másutt 80, esetleg ha gyengébb a föld, 90 holdat kap helyette, nem fog a legboldogtalanabb emberek közé tartozni. – A második kérdést tudunkon kívül tette vitássá a Kisgazdapárt. T. i. „A lehetőség szerint a R. 14. §-a⁸ alá eső

⁸ Az „R” jelölést a földreformról szóló 600/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 18.) illetve az ezt törvényerőre emelő 1945. évi VI. tc. jelölésére használták itt és a jelen jegyzőkönyv, valamint mellékletei esetében.

A R 14. § szerint „200 kat. hold kiterjedésig mentesül az igénybevétel alól annak a földműves családból származó birtokosnak az ingatlana, akinek a mezőgazdasági termelés az élethivatása.”

15. 1946. április 1.

parasztbirtokos saját ingatlanát kell 100 kataszteri holdig visszajuttatni, ha erre az igényjogosultaknak más ingatlanból való kielégítése lehetőséget nyújt.” Annak idején úgy lett tárgyalva, hogy csak az 50 holdon aluli gazdáról volt szó.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Tulajdonképpen csak a már birtokba vett földekről van szó.

Minisztertanács elvileg hozzájárult ahhoz, hogy 50 hold terjedelemig a tulajdonosok — amennyiben 1945. X. 1. után⁹ vétetett földje igénybe — saját földjüket kapják vissza.

[Nagy] *Miniszterelnök*: További kérdés a törvényjavaslat II. fejezetének 16. § (1) bekezdésében foglaltak szerint „Azokat az ingatlanokat, amelyekre az 1945. évi október hó 1. napjáig megváltás, vagy elkobzás iránt javaslatot nem terjesztettek elő, csak az Országos Földbirtokrendező Tanács határozata alapján lehet birtokba venni és kiosztani.”

Donáth Ferenc *államtitkár*: A szövegezésben való változtatás indokolt, „a Földbirtokrendező Tanácshoz, vagy az illetékes vármegyei Tanácshoz javaslatot tegyen”. Az időpont kérdése vitás. Szerinte a törvény hatálybalépésének napja kell, hogy irányadó legyen. Az időpontban a pártközi értekezlet nem tudott megállapodni, a törvényjavaslatban pedig kell egy határozott időpontot felvenni, mert az elmúlt három héten sűrűn történtek felosztások. Esetleg a miniszterelnök nyilatkozatának a napját is lehetne időpontnak venni. Ennek indoka az, hogy az első pártközi értekezlet megállapodása szerint kiosztott földet visszaadni nem lehet. Ha utólag ezt október 1-jéig fordítanánk vissza, nagyon sok földet vissza kellene adni.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: De hiszen ez volt a Földbirtokrendező Tanácsnak a határozata. Ezt végre kell hajtani.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Felelősségre kell vonni a Földbirtokrendező Tanácsot. Mi most a törvénytelen ségek legalizálásáról beszélünk. Az Országos Földbirtokrendező Tanács maga is látta, hogy a helyzet tartahatatlan, tehát megszabta azt, hogy október 1-jétől a földosztáshoz az Országos Földbirtokrendező Tanács hozzájárulása szükséges.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Mondjon le a kormány, ha ilyen fontos kérdésben nem tud megállni a lábán.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Az a véleménye, hogy azon a pártközi értekezleten nem volt szó ilyen részletkérdésről, ennél fogva ezt az október 1-jei időpontot el lehet fogadni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A maga részéről nem tudja elfogadni, mert ezt nem lehet másképp érteni, mint hogy a megállapodás időpontjáig történt juttatásokat meg kell hagyni.

⁹ Az időpont a törvény szövegében 1946. január 1-jére módosult.

15. 1946. április 1.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ezt úgy is lehet értelmezni, hogy az elmúlt év március 15-étől napjainkig.

Donáth Ferenc államtitkár: A március 12-ei [sic!] terminust el lehetne fogadni. Ezzel eleget tettünk annak a kívánságnak, hogy amit addig vettek el, azt legalizáljuk.

[Bárányos] *Közlekedésügyi miniszter*: Ha nem maradunk meg az október 1-jénél, akkor két hónap múlva ismét itt fogunk ülni és újabb határozatot fogunk hozni.

Szakasits Árpád államminiszter: Október 1-jétől máig elvett földekről van szó. Ez rengeteg embert érint.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Csak a jogtalanul elvett földekről van szó. A földbirtokrendező tanácsoknak nem volt joguk elvenni, amikor a legfelsőbb magyar hatóság kimondta, hogy hozzájárulásával lehet földet kiosztani.

Dr. Balogh István: Ez teljesen jogtalan. Ha [a] kabátot elveszik valakitől azt büntetjük, de ha a földet elveszi valaki azt legalizálni akarjuk.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Ez nem egészen jó hasonlat, mert a földért megdolgozott a paraszt.

Dr. Balogh István: Dehogyan dolgozott meg.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A maga részéről messzemenően a föld szétosztása mellett állott, de meg kell állni a törvény mellett és ez az a határ volt, amely éppen alkalmas arra, hogy a törvénytelenégeket is legalizáljuk, s a tudatos törvénytelenégeket rendbe hozzuk.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Itt a rendbe hozásnak a mértékéről és határidejéről van csak szó. Elvileg már elfogadtuk, hogy bizonyos önkényeskedéseket legalizálunk.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Egy hónappal ezelőtti beszélgetéseknél még nem lehetett szó az azóta történt törvénytelenégekről.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A Földbirtokrendező Tanács adta ki az előbbi rendelkezést, tehát az szentesíti majd a változtatást is.

Donáth Ferenc államtitkár: A Földbirtokrendező Tanácsnak ez egy intern határozata volt, a 600/1945. ME sz. rendelet és az 1946. évi VI. törvénycikk¹⁰ ezt nem mondta ki. Igénybe vettek olyan földet is, amit nem lehetett volna igénybe venni. Túlzott követeléseket állítunk fel a megyei bizottságokkal szemben.

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter*: 35 000 [hold] szántóterület áll csak az állam rendelkezésére, ha még ezt is megnyirbáljuk, katasztrófára fog vezetni.

Donáth Ferenc államtitkár: Az állami birtokokhoz nem nyúlnak hozzá. Itt csak az a szempont van előtérben, hogy a kiosztott földeket nem kell visszaad-

¹⁰ Itt feltehetőleg elírás történt és valójában az 1945. évi VI., azaz a földbirtokreformról szóló törvényre kívánt utalni; elképzelhető azonban, hogy a nemzeti kormány részére rendeletek kibocsátására felhatalmazást adó 1946. évi VI. tc.-re akart hivatkozni.

15. 1946. április 1.

ni. Miután időpont lett közölve, tehát az október 1-jéig való visszamenés, érthető visszahatást fog kelteni.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: Volt egy nagy felzúdulás, hogy a törvény ellenére is vettek el földeket. A gazdák a törvénytelenégeket látva kezdték a parasztokat perelni. Erre megijedtek az újgazdák, mert rájöttek, hogy joguk van a régi gazdáknak a perléshez. Egyéb politikai okokból nagyarányú igénybevétel indult meg.

Donáth Ferenc államtitkár: Annyit tud mondani, hogy október 1. után ilyen törvénytelen igénybevételek nagy számban nem voltak, inkább földviszsaadási hullám volt ez időpont után, nem pedig igénybevétel. Gyakorlati szempontból ennek a kérdésnek nincs olyan nagy jelentősége, mint optikai szempontból.

Szakasits Árpád államminiszter: Át lehetne hidalni a kérdést. Ha az október 1-jei dátum nem megy, és a Földbirtokrendező Tanács kiadott olyan rendelkezést, hogy október 1-je után nincs többé önkényes igénybevétel – ez esetleg a posta miatt nem juthatott el mindenhova. Javasolja három hónapi türelmi idő felállítását, mert kétségkívül le kell zárni az önkényeskedéseket. A föld nagy csábító erővel bír és ezért jószívvvel kell venni ezeket a törekvéseket. Tehát most a sorompót le kell zárni törvényteleniségek nélkül.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A VII. fejezet utolsó mondatában a „legközelebb eső olyan ingatlanból” kifejezés elé „lehetőleg” szót kell alkalmazni.¹¹

[Nagy] *Miniszterelnök*: Tehát úgy kell megszövegezni, hogy október elseje után egy ideig még abban a hiszemben történtek az önkényeskedések, hogy ilyen rendelkezést az Országos Tanács nem adott ki. A január 1-jei dátumot elfogadhatónak tartja.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: Akkor a 19. §-nál szintén a január 1-jei dátumot kell alkalmazni.

Minisztertanács a javaslat 16. § második bekezdésének időpontját 1946. év január hó 1. napjában határozta meg és hozzájárult ahhoz, hogy az eredeti tulajdonos azon a földterületen kaphassa meg 50 holdig terjedő ingatlanát, ahol eredetileg tulajdonos volt, amennyiben az újgazdák kielégítése után erre lehetőség mutatkozik. A január 1. napja, – megfelelően valamennyi határidőnél figyelembe veendő.¹²

[Rajk] *Belügyminiszter*: A javaslat indokolási részéhez kíván még hozzászólni. Ugyanis a törvényjavaslatnak indokolása egy olyan megállapítást tartalmaz a svábok kitelepítésével kapcsolatban, ami ellentmond a már megjelent

¹¹ Lásd a jelen jegyzőkönyv a) mellékletének VII. fejezetében a második bekezdés utolsó mondatát.

¹² Lásd a jelen jegyzőkönyv 3. jegyzetét.

15. 1946. április 1.

rendeletnek. Tehát ezt egyeztetni kell, a „telepítésnél” a második bekezdés teljesen kihagyandó.¹³

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ez most nem egészen tartozik a tárgyhoz, de megemlíti, hogy a kitelepítési rendelet végrehajtásánál azokat igazolták az események, akik — mint a Kisgazdapárt miniszterei — ellene szavaztak a sváb kitelepítés kérdésében. A külpolitikai kérdések is őket igazolták. Az történt ugyanis, hogy mind a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökétől, Vorosilov marsalltól, mind az amerikai misszió vezetőjétől átiratot kapott a kormány, és abban a rendelet módosítását kérték különböző szempontból, de nem egymásnak ellentmondó okból.¹⁴ Megnehezíti a kitelepítést az a körülmény, hogy azoknak a számára, akiknek a meghagyását mi is indokoltnak tartjuk, késedelemmel járó bizonyítás van előírva, ami sok utánjárással is párosul annak tisztázására, hogy nem voltak államellenesek. Igazságosabb lenne, ha a rendelet taxatívén sorolná fel, kik azok, akiknek ki kell menni minden körülmények között. Így nem történnének nagy igazságtalanságok.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Ne tárgyaljuk ezt most, mert nincs napirenden, de kétségtelen, hogy a kifogásolt rész nem tartozik az indokoláshoz és ki kell hagyni.

¹³ A jelen jegyzőkönyv b) mellékletének „A telepítés” című fejezetére utalt.

¹⁴ A német lakosság Németországba való áttelepítéséről a 12 330/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 29.) intézkedett. Lásd a 76. sz. jegyzőkönyv 2. és 3. napirendi pontját.

A rendelet kiadására több belpolitikai intézkedés (így a német állampolgárok, majd a magyar állampolgárságú németek internálása), a pártok közötti vita, másrészt a szövetséges hatalmak tanácskozásai után került sor. Közvetlen előzménye azonban Németországi Szövetséges Ellenőrző Tanács 1945. november 20-án hozott határozata volt. A határozatról a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöke, Vorosilov marsall 1945. november 30-án felszólította Tildy Zoltán miniszterelnököt, hogy a német nemzetiségű lakosság Németország amerikai megszállási övezetébe való kitelepítése ügyében a legrövidebb időn belül intézkedjék. Vorosilov marsall félmillió német kitelepítéséről tett említést. A magyar kormány ezzel szemben a németek kollektív büntetése helyett csak azok kitelepítésére gondolt, akik magatartásukkal elárulták Magyarországot és a hitlerizmus szolgálatába álltak, összesen mintegy 200 000 személyre.

A kiadott rendelet azonban igazodott a SZEB által képviselt állásponthez, tehát erősen megközelítette a teljes német lakosság kitelepítésére vonatkozó álláspontot. A rendelet értelmében a kitelepítésre kijelölt személyek vagyonát zárolni és leltárba kellett venni. Az érintettek lakóhelyüket csak kivételes esetekben, rendőrhatalósági engedéllyel hagyhatták el. Azt, hogy a kitelepülők milyen ingóságot vihetek magukkal, a rendelet végrehajtásával megbízott belügyminiszter döntötte el. Mindez elsősorban a Kisgazdapárt és a Szociáldemokrata Párt egyes köreiben ellentmondást, nyugtalanságot keltett.

A kérdéssel lásd bővebben Tóth Ágnes: *Telepítések Magyarországon 1945–1948 között*. A németek kitelepítése, a belső népmozgások és a szlovák-magyar lakosságcsere. Kecskemét, 1993. 138–143. pp. és Balogh Sándor: *Magyarország külpolitikája 1945–1950*. Kossuth Könyvkiadó, 1988. 77–102. pp.

15. 1946. április 1.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Egyébként is új indokolást kell csinálni, át kell az egészset dolgozni a mostani döntéseknek megfelelően.¹⁵

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

2

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát egyes vámtételek módosítása tárgyában. A földművelésügyi miniszternek azt az álláspontját, hogy [az] amerikai szőlővesszőt törölje a vámmentesség alá eső egyéb cikkek közül, továbbá, hogy a zsákok vámmentesen legyenek behozhatók, figyelembe vette.¹⁶

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

3

[Rónai] *Kereskedelem és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az iparigazolványok, illetőleg iparengedélyek felülvizsgálásáról szóló 3300/1946. ME számú rendelet végrehajtása tárgyában.¹⁷

¹⁵ Feltételezhető, hogy a minisztertanácsi jegyzőkönyv szerkesztése hibás, s valószínű, hogy a jelen jegyzőkönyv 3. napirendi pontjának szövege Báranyos Károly közellátásügyi miniszter felszólalásától kezdve az ottani határozatig terjedően valójában ehhez, az 1. napirendi ponthoz tartozik. Az itt említett szövetkezeti ügyekkel kapcsolatban meg kell említeni, hogy az igénybe vett nagybirtokok fel nem osztott vagyontárgyainak hasznosítására alakított földműves szövetkezetek feletti felügyeletet a 145 500/1946. FM sz. rendelet (MK 1946. július 4.) értelmében a földművelésügyi miniszter gyakorolta.

¹⁶ A 10 600/1946. K.Sz.M. sz. előterjesztésében a miniszter — hivatkozva a vámtarifa tételeinek leszállításáról, egyes áruk vámmentessé tételéről intézkedő 1924. évi XXI. tc. 2. §-ára — a második világháború pusztításaira figyelemmel javasolta egy sor mezőgazdasági és ipari cikk esetében további intézkedésig, illetve részben 1946. december 31-éig a behozatali vám elengedését. Így elsősorban tenyész- és igásló, öszvér, szamár, szarvasmarha, sertés, juh, kecske, továbbá méhek, szőlővesszők, lucerna, lóhere- és más vetőmagvak, tejpor, tűzifa, műtrágya, vegyi anyagok, növényvédelmi szerek, acéltuskó, nyerssín, más fémek, golyós- és görgős csapágyak, más gépek behozatalát javasolta vámmentessé tenni. Utalt az előterjesztés arra, hogy a gépjárművek vámmentes behozataláról már korábban történt intézkedés ([12.] 95. sz. jegyzőkönyv 16. napirendi pont). Ugyanekkor bizonyos virágok esetében a korábbi vám visszaállítását indítványozta.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd a 3720/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 7., valamint a MK 1946. április 14-ei számban megjelent helyesbítését. Lásd még a [23.] 106. sz. jegyzőkönyv 56. napirendi pontját.

Feltételezhető egyébként, hogy a minisztertanácsi jegyzőkönyv egykori szerkesztése itt is hibás volt és a következő, a 3. napirendi pontból Nagy Ferenc miniszterelnök első felszólalása ehhez a 2. napirendi ponthoz tartozik.

¹⁷ Előzményéről lásd a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját és jegyzeteit.

A minisztertanács a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter ügykörébe tartozó iparigazolványok, illetve iparengedélyek felülvizsgálatáról szóló 3300/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. március 24.) azzal fogadta el, hogy a végrehajtásáról szóló rendeletet be kell mutatni a minisztertanácsnak. Ez történt meg a rendelettervezet itteni előterjesztésével. A miniszter levele mellett megtalálható a rendelettervezet szövege és mellékletei. Lásd a 6600/1946. K.M.Sz. rendeletet a MK 1946. április 18-ai számában.

15. 1946. április 1.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A Gazdasági Főtanács dönthet adott esetben a vámmentesség szűkítése, vagy bővítése tárgyában.¹⁸

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: A kedvezményeket kéri a szövetkezeti központokra a mezőgazdasági és fogyasztási központra is kiterjeszteni.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: A szövetkezetekre nézve nehéz kiadni ezt, de a gyakorlatban úgylis fogja alkalmazni ezt.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Mivel a pénzügy- és [az] igazságügyminiszter több észrevételt kíván tenni, amit nem lehet így egyszeri hallásra megtárgyalni, kéri, hogy együttesen dolgozzák át a rendeletet és úgy kerüljön ismét minisztertanács elé, vagy esetleg az elvi hozzájárulást már most is meg lehet adni.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta azzal, hogy kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter a végleges szövegben állapodjék meg a pénzügy- és [az] igazságügyminiszterekkel.

4.

Honvédelmi miniszter [képviselőiben Sárkány államtitkár]: Soron kívül kénytelen bejelenteni, hogy a honvédelmi tárca ebben a hónapban összes költségei fedezésére 30 milliárdot kapott, holott közvetlen szükséglete 500–500 milliárd lenne ahhoz, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által elrendelt kívánásokat végre tudja hajtani és az illetményeket ki tudja fizetni. Tájékoztatást kér, hogy a többi minisztérium a szükségletükből mennyit kaptak meg, mert úgy véli, a honvédelmi tárca van a legmostohábban kezelve. Tisztjei pártállásra való tekintet nélkül maradéktalanul teljesítik kötelességüket, s ha baj van, akkor is a honvédség van igénybe véve mindenütt, mind a közellátásnál, mind a rendőrségnél stb.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: Adja el a Honvédelmi Minisztérium a Csepelen lévő vasrezét és ebből fizesse ki az illetményeket.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Az állampénztárnak rendkívüli nehézségei vannak. Jóvátételi és egyéb célra elvitték a pénzt, s terminusra pontosan képtelen fizetni. A 10 millió pengős bankjegyek a holnapi nap folyamán megjelennek, s akkor majd tud teljesíteni.

Honvédelmi miniszter [képviselőiben Sárkány államtitkár]: A kiutalásoknál kéri az arányosságot figyelembe venni.

Minisztertanács a honvédelmi miniszter bejelentését tudomásul vette.

Minisztertanács délután 2 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Nagy Ferenc

¹⁸ A miniszterelnök felszólalását és a napirendi pont további részét illetően lásd a jelen jegyzőkönyv 16. és 17. jegyzetét.

15. 1946. április 1.

Gépelt tisztazat, a miniszterelnök és a minisztertanács jegyőjének saját kezű aláírásával. Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál a miniszterek kézjegyükkel látták el a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a felsorolásban B. Szabó István, Dobi István, Gyöngyösi János és Vas Zoltán neve, rajtuk kívül nem írta alá a jegyzőkönyvet Rákosi Mátyás, Gordon Ferenc, Kelemen Gyula, Rónai Sándor, Ries István, Sárkány József, Antall József, Donáth Ferenc és Balogh István. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 1–3. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

A [15.] 98. sz. jegyzőkönyv a)melléklete az 1. napirendi ponthoz.

Földművelésügyi Miniszter

176 400/1946.

VIII.1.

Előterjesztés a Minisztertanácshoz

I.

A telepítésről és a földreform befejezésének előmozdításáról szóló törvényjavaslatnak a Nemzetgyűlés elé terjesztése iránt.

A folyó évi március hó 14. napján tartott minisztertanácson beterjesztetem a telepítésről és a földreform befejezésének előmozdításáról szóló kormányrendelet tervezetét.¹⁹

A minisztertanács a felmerült észrevételekre tekintettel ez alkalommal arra az álláspontra helyezkedett, hogy a tervezet által szabályozni kívánt kérdéskomplexumnak rendeleti úton való szabályozására az 1946. évi VI. törvénycikkben²⁰ a kormánynak adott felhatalmazás ki nem terjed, tehát annak szabályozására a törvényhozás bír hatáskörrel. Ennek folytán felhatalmazást és megbízást adott arra, hogy a tervezet értelmében készítendő törvényjavaslatot a Nemzetgyűléshez sürgősen terjesszem be.

E minisztertanácsai határozat értelmében a telepítésről és a földreform befejezésének előmozdításáról szóló törvényjavaslatot elkészítettem, amelyet indoklásával együtt alant tisztelettel csatolok.

A törvényjavaslattal kapcsolatban — annak a Nemzetgyűlés elé terjesztése előtt — a Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt részéről több módosító indítvány tétetett. Ennek folytán folyó évi március hó 26. napján a felmerült kívánságok megtárgyalására pártközi értekezlet hivatott össze, mely — az alábbiak szerint — egyes kívánságoknak a törvényjavaslatba való felvételét elfogadhatónak, míg másoknak felvételét elfogadhatatlannak találta.

¹⁹ Az időpont megjelölése téves; lásd a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 66., valamint a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 61. napirendi pontját.

²⁰ Lásd a jelen jegyzőkönyv 10. jegyzetét.

II.

A törvényjavaslat 8. §-ának (1) bekezdése szerint: „A telepítést a 600/1945. ME számú rendelet 48. §-a alapján létesült földbirtokrendező testületek hajtják végre a melléjük rendelt földhivatalok közreműködésével.”²¹

A Független Kisgazdapárt részéről az a kívánság merült fel, hogy a *belső* telepítéssel kapcsolatos adminisztratív teendőket kormánybiztosra kellene bízni, akinek a felhatalmazása kiterjedne a *telepesek kiválasztására és birtokbahelyezésére*, míg a földbirtokrendező testületeknek a telepítéssel kapcsolatos feladata és hatásköre [a] szorosan vett *juttatásra* vonatkoznék.

Ugyancsak a Független Kisgazdapárt részéről merült fel az a kívánság, hogy amennyiben az előbb említett megoldás akadályba ütköznék, úgy az Országos Földbirtokrendező Tanácsot kellene arra felhatalmazni, hogy a tanács hatáskörét telepítési ügyekben egy, a tanács által megválasztott tanácstag gyakorolná azzal, hogy ténykedéseiben az Országos Földbirtokrendező Tanácsra vonatkozó jogszabályok érvényesek és hogy ez a megválasztott tanácstag telepítési ügyekben az Országos Földbirtokrendező Tanács teljes jogkörét gyakorolná.²²

²¹ A 600/1945. ME sz. rendelet 48. § szolt az Országos Földbirtokrendező Tanácsról, a megyei földbirtok-rendező tanácsokról és a községi földigénylő bizottságokról. A megyei és a községi földbirtok-rendező tanácsok megszüntetéséről az 1947. évi V. tc. 1.§-a intézkedett.

Az Országos Földbirtokrendező Tanács elnökét és helyettesét a földművelésügyi miniszter nevezte ki a tanács tagjai közül. A miniszter rendelkezése szerint a tanács kebelében először kettő, 1946 júliusában három tárgyaló tanács alakult. Minden egyes tanácsnak 9 tagja volt, akik közül 1 bírót, 1 mérnököt, 2 gazdasági szakembert a miniszter nevezett ki, további 5 tagot a földigénylők közül hívott be; ez utóbbiak közül 2 tagot a Földmunkások Országos Szövetségének jelölése alapján. Az Országos Földbirtokrendező Tanács döntött az ingatlanok elkobzásáról, illetve megváltásáról, valamint — a községi földigénylő bizottságok javaslata alapján — a földbirtokok felosztásáról. Megszüntetéséről az 1949. évi XXIV. tc. intézkedett.

Magyei Földbirtokrendező Tanács minden megye székhelyén alakult, 7 tagból állt, amelybe 1 bírót, 1 mérnököt és 1 gazdasági szakembert a miniszter nevezett ki. 2 tagot a megye székhelyén lévő Nemzeti Bizottság, 2 további tagot pedig a Földmunkás Szakszervezet küldött a tanácsba. Az Országos Földbirtokrendező Tanács végrehajtó, ellenőrző szerve volt. Megszüntetéséről a 132 000/1947. FM sz. rendelet (MK 1947. február 1.) intézkedett.

Községi Földigénylő Bizottság minden olyan községben létesült, ahol földigénylők voltak. Tagjait a földigénylők maguk közül választották. Ha a tagok száma a 10-et meghaladta 5 tagú választmányt alakítottak. A Községi Földigénylő Bizottság nyilvántartásba vette a község határában lévő elkobzás vagy megváltás alá kerülő földeket — és az igényjogosultakat, felosztási tervet készített és közreműködött a felosztásban. Megszüntetéséről a 132 000/1947. FM sz. rendelet (MK 1947. február 1.) intézkedett.

Az Országos Földhivatal és a Megyei (Fővárosi) Földhivatal létesítéséről a 33 000/1945. FM sz. rendelet (MK 1945. március 31.) szolt. A megfelelő földbirtokrendező tanács működését segítették elsősorban a közigazgatási feladatok ellátását illetően. A hivatalokat az ügyvezető igazgatók vezették, személyzetüket a földművelésügyi miniszter nevezte ki.

²² Lásd a jelen jegyzőkönyv 3. jegyzetét, illetve a b) melléklet „A földreform befejezését célzó rendelkezések” című részének első bekezdését. Ilyen tanácstag megválasztására nem került sor.

15. 1946. április 1.

A folyó évi március hó 26. napján tartott pártközi értekezlet az előbb említett indítványok egyikét sem találta elfogadhatónak, és e tekintetben a törvényjavaslat eredeti szövege szerinti megoldást fogadta el helyesnek.²³

III.

A pártközi értekezlet elfogadhatónak találta a törvényjavaslat telepítésre vonatkozó részének 4. §-ában szabályozott juttatásra vonatkozó jogosultság oly értelmű kiterjesztését, hogy kert, ház és kisebb mezőgazdasági ingatlan juttatásban részesíthetők a partizán mozgalomban harcolt személyek, továbbá azok a vagyontalan írók és művészek, akiket az Országos Művészeti Tanács telepítés útján juttatásban részesítésre méltónak és érdemesnek talált és javaslatba hozott.²⁴

IV.

A törvényjavaslat II. Fejezetének 16. § (1) bekezdésében foglaltak szerint: „Azokat az ingatlanokat, amelyekre az 1945. évi október hó 1. napjáig megváltás vagy elkobzás iránt javaslatot nem terjesztettek elő, csak az Országos Földbirtokrendező Tanács határozata alapján lehet birtokba venni és kiosztani.”

A Független Kisgazdapárt e rendelkezést akként kívánja módosítani, hogy: „Azokat az ingatlanokat, amelyekre az 1945. évi október hó 1. napjáig megváltás, vagy elkobzás iránt az illetékes vármegyei, vagy Országos Földbirtokrendező Tanácshoz javaslatot nem terjesztettek elő, csak az Országos Földbirtokrendező Tanács előzetes hozzájárulása alapján lehet birtokba venni és kiosztani.”

A pártközi értekezlet ezt a módosítási indítványt nem tárgyalta.²⁵

V.

A javaslat 19. §-ának (1) bekezdése szerint: „A jelen törvény hatálybalépésének napja előtt földreform céljára igénybe vett és kiosztott ingatlant — az alábbi kivételtől eltekintve — a tulajdonosnak visszaadni nem lehet.”

A Független Kisgazdapárt a javaslat oly értelmű módosítását kívánja, hogy: „Az 1945. október hó 1. napja előtt földreform céljára igénybe vett és kiosztott ingatlant — az alábbi kivételektől eltekintve — a tulajdonosnak visszaadni nem lehet.”

A pártközi értekezlet a törvényjavaslat eredeti szövegét találta meghagyandónak.²⁶

²³ Lásd a jelen jegyzőkönyv 1. jegyzetét.

²⁴ A törvényjavaslat 4. §-a kiegészült annak kimondásával, hogy az igényjogosultság elbírálásánál a hadirokkantakat, hadiözvegyeket és hadiárvákat is előnyben kell részesíteni.

²⁵ Az 1946. évi IX. tc. 16. §-ának (1) bekezdésében az eredeti szöveg maradt meg, tehát nem a Kisgazdapárt javaslatát tartalmazta.

²⁶ Ebben az esetben is az eredeti szöveg került bele a törvénybe.

VI.

A javaslat 19. §-ának (2) bekezdésében foglaltak szerint: „Az (1) bekezdésben említett ingatlant a R. 14. §-a²⁷ alá eső parasztbirtokosnak vissza kell adni, ha a tulajdonát képező ingatlan területe 50 kataszteri holdnál kisebb és azt [az] érvényben lévő jogszabályok ellenére vették igénybe.”

A Független Kisgazdapárt e rendelkezést következőképpen kívánja módosítani: „Az (1) bekezdésben említett ingatlanból a R. 14. §-a alá eső parasztbirtokosnak *50 katasztrális holdat minden esetben vissza kell adni*, ha ingatlanát az érvényben lévő jogszabályok ellenére vették igénybe” és a továbbiakban, hogy: „*A lehetőség szerint a R. 14. §-a alá eső parasztbirtokos saját ingatlanát kell 100 kataszteri holdig visszajuttatni, ha erre az igényjogosultaknak más ingatlanból való kielégítése lehetőséget nyújt.*”

A pártközi értekezlet a javaslatnak a fentiek szerinti módosítását nem találta elfogadhatónak.²⁸

VII.

A javaslat 20. §-ának (1) bekezdése szerint: „Annak a R. 14. §-a alá eső parasztbirtokosnak, akinek a tulajdonát képező ingatlana 50 kataszteri holdnál nagyobb és ingatlanát 200 kataszteri holdon aluli részében az érvényben lévő jogszabályok ellenére vették igénybe a R., illetőleg a jelen törvény szerint az igénybevétel alól mentes ingatlanáért — ha azt a kiosztás miatt már visszaadni nem lehet — minden esetben azonos értékű megfelelő csereingatlant kell adni.”

A Független Kisgazdapárt e rendelkezést a következőképpen kívánja módosítani: „Annak a R. 14. §-a alá eső parasztbirtokosnak, akinek a tulajdonát képező ingatlanból *50 kataszteri holdnál — illetőleg a javaslat 19. §-ának (2) bekezdése szerint visszaadható 100 kataszteri holdnál — nagyobb* ingatlanát 200 kataszteri holdon aluli részében az érvényben lévő jogszabályok ellenére vették igénybe, a R., illetőleg a jelen törvény szerint az igénybevétel alól mentes ingatlanáért, ha azt *az igényjogosultak részére történt kiosztás miatt már visszaadni nem lehet*, minden esetben azonos értékű megfelelő csereingatlant kell adni *a tulajdonos visszaadott ingatlanához legközelebb eső olyan ingatlanból, mely földreform céljára igénybevetetett és csereingatlanként felhasználható.*”²⁹

E módosítás iránti javaslat a pártközi értekezlet után merült fel, úgy hogy annak tárgyában a pártközi értekezletnek nem volt módjában határozni.

²⁷ Lásd e jegyzőkönyv 9. jegyzetét.

²⁸ A törvény 19. §-ának (2) bekezdésébe e tekintetben is az eredeti szöveg került be.

²⁹ A törvényjavaslat 20. §-ának (1) bekezdése az itt jelzethez hasonló módon kiegészítést nyert.

15. 1946. április 1.

VIII.

A javaslat 24. §-ában foglalt rendelkezést a Független Kisgazdapárt akként kívánja módosítani, hogy az kiterjesztendő volna azokra is „akik a kishaszonbérlethez az 1936:XXVII. törvénycikk végrehajtása során jutottak.”³⁰

A pártközi értekezlet ezt a módosítást elfogadhatónak találta.

Kérem a t. minisztertanácsnak a hozzájárulását ahhoz, hogy a törvényjavaslatot a pártközi értekezlet által elfogadott módosításokkal kiegészítve sürgős tárgyalás végett a Nemzetgyűlés elé terjeszthessem, valamint a döntést a pártközi értekezlet által el nem fogadott, illetőleg nem tárgyalta módosításoknak a javaslatba felvétele tekintetében.

Budapest, 1946. évi március hó 28. napján.

Dobi István s.k.

földművelésügyi miniszter

Gépelte, aláírás nélküli másolat.

A [15.] 98. sz. jegyzőkönyv b) melléklete az 1. napirendi ponthoz.

Indoklás

„a telepítésről és a földreform befejezésének előmozdításáról”
szóló törvényjavaslatához

A Szövetséges Ellenőrző Tanácsnak Potsdamban 1945. évi november hó 20. napján hozott határozata végrehajtásaként a magyarországi német lakoságnak Németországba való áttelepítése tárgyában kiadott 12 330/1945. ME számú rendelet alapján megkezdődött a magyarországi német lakosságnak Németországba áttelepítése.³¹

Az említett rendelet alapján — előzetes becslés szerint — mintegy százezer család kitelepítéséről kell intézkedni; a kitelepítendőek közül körülbelül 70 000 család foglalkozik földműveléssel.

³⁰ Lásd a jelen jegyzőkönyv c) mellékletében a 24. § (1) bekezdéséhez fűzött jegyzetet.

A telepítésről és más földbirtokpolitikai intézkedésekről szóló — az 1945. évi földreform rendelkezéseknek is bizonyos fokig mintául szolgáló — 1936. évi XXVII. tc. szintén az egészséges birtokmegosztás kialakítását kívánta szolgálni. Hangsúlyozta a törvény, hogy a kisbirtokosok szaporítását közszempontból tartotta fontosnak, s egy-egy család eredményes gazdálkodásának és a falusi lakosság számára a családi otthon céljára alkalmas ingatlan szerzésének előmozdítását kívánta elérni. Ezért tartós haszonbérletet, földbérlő szövetkezetet óhajtott létesíteni a telepítésen túl. (Magyar Törvénytár. 1936. évi törvénycikkek 260–333. pp.)

³¹ Lásd a jelen jegyzőkönyv 14. jegyzetét.

15. 1946. április 1.

Az 1945:VI. törvénycikkkel törvényerőre emelt 600/1945. ME számú rendelet végrehajtása során a kitelepítésre kerülő családoktól eddig elkoboztak: Volksbund-tagság címén 106 680 kat. hold, hazaárulás és népellenes bűnösség stb. címén mintegy 100 000 kat. hold, összesen tehát 206 680 kat. hold ingatlant. Az elkobzott ingatlanon felül a kitelepítés folyamán megüresedő ingatlanok kiterjedése hozzávetőlegesen 250 000 kat. holdra becsülhető.

Az elkobzott ingatlanok jó részét — a földreform végrehajtása során — a földhözjuttatottak már birtokba vették, és ezért a már említett 12 330/1945. ME számú rendelet végrehajtása kapcsán tulajdonképpen összesen mintegy 300 000 kat. hold kiterjedésű ingatlan benépesítése válik szükségessé. Ha ebből a területből a helyi igények kielégítésére 50–100 000 kat. holdat leszámítunk, előreláthatóan 200–250 000 kat. hold föld sorsáról kell gondoskodni.

Mintogy a magyarországi német lakosságnak Németországba áttelepítése folytán megüresedő ingatlanok jó részét a német lakossággal együttlakó és ittmaradó népesség megművelni nem tudná, viszont az ország más területén a földreform végrehajtása során tekintélyes számú igényjogosultat ingatlan hiányában nem lehetett földhöz juttatni, szükségképpen adódik az az egyedüli célravezető megoldás, hogy ezeket az ingatlanokat telepítésre kell felhasználni.³²

Előzetes becslés szerint a szóban lévő ingatlanok betelepítésével mintegy 20–25 000 magyar családot lehet földhöz juttatni. A magyarországi német lakosság kitelepítése tehát ezen a ponton szorosan kapcsolódik a földreform mielőbbi végleges befejezéséhez, mert a 600/1945. ME számú rendelet végrehajtásával kapcsolatban felmerült jogos igények kielégítésére — az alig számottevő tartalékterületeken kívül — csak a német lakosság kitelepítése folytán megüresedő ingatlanok használhatók fel. Ebből a megfontolásból kiindulva a törvényjavaslat a telepítést a földreform befejezésének kérdésével együttesen kívánja szabályozni. Ennek megfelelően a törvényjavaslat első fejezetében a telepítést, a második fejezetében pedig a földreform mielőbbi befejezését célzó kérdéseket tárgyalja.

A telepítés

A német lakosság kitelepítése folytán visszamaradó vagyontárgyak ténylegesen uratlanná válnak, azt azonban nem lehet állítani, hogy a tulajdonosoknál fennforog az elhagyási — derelinqualási — szándék, jogilag tehát a visszahagyott vagyontárgyak elhagyottaknak nem tekinthetők. Szükséges ennél fogva a szóban forgó vagyontárgyak tulajdonjogának kérdését rendezni.

³² Feltűnő, hogy itt nem tettek említést a szomszédos államokból Romániából, Jugoszláviából a háború végén Magyarországra menekült székelyekről, csángókról és a Csehszlovákiából áttelepült magyarokról. A törvénytervezet 4. §-ának (1) bekezdésében azonban intézkedés történt e tekintetben.

15. 1946. április 1.

A magyarországi német lakosságnak Németországba áttelepítésénél irányadó szempont, hogy csakis azokat a németeket kell kitelepíteni, akik annak idején a magyar néppel, illetőleg Magyarországgal a közösséget megtagadták és magukat — saját elnevezésük szerint is — vendégnépnek, Magyarországot pedig vendéglátó országnak tekintve, minden igyekezetükkel Németország gazdasági és katonai erejét szolgálták. A kitelepítés tényalapját ez az ellenséges magatartás, jogi alapját pedig a Szövetséges Ellenőrző Tanács határozata képezi. A kitelepítés által Magyarország nemzetközi szerződésből folyó kötelezettségét teljesíti, ennek folytán a magyar állam kerül nemzetközi jogviszonyba a befogadó állammal. Ebből az adottságból kiindulva a törvényjavaslat 1. §-a kimondja, hogy a visszahagyott vagyon a magyar állam tehermentes tulajdonába kerül.

A 2. § megállapítja, hogy mely vagyontárgyakat kell a helyi földigénylők földhözjuttatásán felül telepítési célokra felhasználni. Ezek általában megegyeznek azokkal a vagyontárgyakkal, amelyek a 600/1945. ME számú rendelet alapján igénybevehetők. Az eltérést az okszerű telepítés szükségletei indokolják.

A német lakosság vagyonának jelentős része a 600/1945. ME számú rendelet alapján elkobzás alá esik s az elkobzott vagyon a Földbirtokrendező Alap állagát képezi. Tekintettel arra, hogy az elkobzás alá nem eső, a törvényjavaslat 2. §-ában megjelölt vagyont földbirtokpolitikai célokra kell felhasználni, önként adódik, hogy ezeket a vagyontárgyakat is a Földbirtokrendező Alap állagához kell csatolni.

Mint már említettem, a földreform során a német lakosság vagyonának jelentős része elkobzásra és felhasználásra került; ebből szükségképpen adódik, hogy a németek kitelepítése folytán hátramaradt vagyon felhasználására is ugyanazok a szabályok legyenek az irányadók, amelyek a földreformra vonatkoznak. Lehetetlen ugyanis az, hogy a telepes más, esetleg súlyosabb feltételek mellett kapja az ingatlant, mint az, aki otthonában jutott földhöz, de a végrehajtás gyorsaságát és egyöntetűségét is csak ily módon lehet biztosítani.

Természetesen előfordulhat, hogy olyan német lakos áttelepítésére is sor kerül, akinek ipari üzeme, kereskedése vagy valamely hasznot hajtó állami jogosítványa és egyéb vagyontárgya a telepítés során okszerűen nem használható fel. Ezért a 2. §-ban nem említett vagyontárgyak felhasználásának szabályozását a törvényjavaslat 3. §-a a minisztérium hatáskörébe utalja.

A 4. § a telepítésre igényjogosultak egyes csoportjait sorolja fel. E szabályozás nem kíván az egyes kategóriák tekintetében fokozatot vagy bizonyos rangsort felállítani. Külön fel kell hívnom a figyelmet a 4. § (1) bekezdésének b) pontjára, amely csereingatlan juttatására nyújt lehetőséget. Itt kapcsolódik a legszorosabban a földreform befejezésének kérdése a telepítéshez.

A 4. § (2) bekezdése az igényjogosultság kereteit az okszerű telepítés szükségleteihez mérten tágtítja akkor, amikor a telepítés érdekében szükséges, nem

földműveléssel foglalkozó személyek (orvos, szülésznő, tanító, kovács, bognár, csizmadia stb.) részére is lehetőséget nyújt ház, kert és legfeljebb 2 kat. hold területű mezőgazdasági ingatlan és élethivatásuk folytatásához szükséges berendezések és felszerelési tárgyak juttatására.

A törvényjavaslat szerint a telepítés során előnyben kell részesíteni a földműves családból származó és élethivatásszerűen földműveléssel foglalkozó hadirokkantakat, hadiözvegyeket és hadiárvákat.

A demokrácia alapelvéből következik, hogy áttelepíteni csak azokat lehet, akik áttelepülni önként hajlandók.

A földreformra vonatkozó jogszabályokat kiegészítő, a kizáró okokra vonatkozó 5. és a lakóházak juttatására irányadó 6. § rendelkezései a telepítés természetéből önként adódnak.

Bár a javaslat 2. §-ából következik, de a 7. § külön is kimondja, hogy a megváltási árra, s általában a telepes fizetési kötelezettségére a 600/1945. ME számú rendelet és végrehajtási rendeletei az irányadók.

Az olyan lakóház megváltási áráról, amelyhez mezőgazdasági ingatlan nem tartozik, a javaslat akként rendelkezik, hogy a megváltási ár a házadó alapját képező — az 1927. évi 200 PM számú Hivatalos Összeállítás 9. §-ának (4) bekezdéséhez fűzött Utasítás (4) bekezdésében³³ megállapított — legkisebb hasznóérték minden pengője után 15 pengő, mely összeget 40 pengős mázsánkénti áron tiszavidéki szokványminőségű búzára kell átszámítani. Ezek szerint egy jó állapotban lévő, szilárd anyagból készült kétszobás ház esetében, amelynek a hasznóértéke 140 pengő, a megváltási ár 52,50 q búzának felel meg.

³³ A házadóról szóló Hivatalos Összeállítás végrehajtásáról a 20 000/1927. évi PM rendelet (MRT 1927. május 28.) intézkedett. E rendelet mellékletét képezi a házadóra vonatkozó törvényes rendelkezések összeállítása, az 1927. évi 200. PM sz., és az ennek végrehajtása tárgyában kiadott 20 000/VII. PM sz. Utasítás. A két jogszabály közös szövegezésben jelent meg, úgy hogy függőleges oldalvonallal jelölték a 20 000/1927. PM sz. Utasítás szövegét és oldalvonal jelölés nélkül közölték a 200/1927. PM sz. Hivatalos Összeállítás szövegét. (MRT 1927. 1229–1384. pp.)

Az 1927. évi 200. PM sz. Hivatalos Összeállítás 9. §-a a bérbe nem adott épületek, illetőleg épületrészek adóalapjának a tényleg bérbeadottakkal való összehasonlítás útján megbecsült hasznóértékével foglalkozott.

A 9. § (4) bekezdése azt mondta ki, hogy olyan helyen, ahol bérletek egyáltalában nem vagy csak szórványosan fordultak elő, a pénzügyminiszternek kellett a bérbe nem adott épületekre vonatkozólag időközönként összegszerűen megállapítania az adóalapul veendő legalacsonyabb hasznóértékeket. Az ehhez tartozó Utasítás (4) bekezdése arról szólt, hogy a megjelölt helyeken adóalapul vehetett legalacsonyabb hasznóértékeket további rendelkezésig miképpen kell megállapítani. Így táblázatba foglalta a földből vagy vályogból épített rossz, illetve az ugyanilyen anyagból épített jó állapotban lévő házakat; ugyanígy a szilárd anyagból (kőből, téglából) épített rossz és jó karban lévő házakat – és a lakrészek (szobák) számát figyelembe véve megjelölte pengőben a legkisebb hasznóbért. Külön rovatokban tüntette fel a további helyiségeket és a nyitott üzlethe-lyiségeket. (MRT 1927. 1261., 1265–1966. pp.)

15. 1946. április 1.

A háztartási felszerelési tárgyak megváltási árára a 600/1945. ME számú rendeletnek az élő és holt felszerelés megváltási árának megállapítására vonatkozó rendelkezései — amelyek a becslésnél az 1938. évi árakat veszik alapul — irányadók.

A német lakosságnak Németországba áttelepítését és az ezzel kapcsolatos közigazgatási teendőket, így az áttelepítettek által visszahagyott vagyontárgyak leltárbavételét is a belügyminiszter fennhatósága alatt működő Népgondozó Hivatal³⁴ és egyéb alkalmi szervek intézik. Ezek azonban nem lehetnek hivatottak arra, hogy az áttelepítés mellett, és azzal egyidejűleg intézzék a visszahagyott vagyontárgyak további sorsát; hatáskörük és működésük lényegében a német lakosság áttelepítésének lebonyolításával, a visszamaradt vagyontárgyak leltárba vételével és biztosításával be is fejeződik. A telepítést gyorsan, gazdaságosan és szakszerűen csak és kizárólag azok a szervek tudják végrehajtani, amelyek a földreform lebonyolításában részt vesznek; de ettől eltekintve is a telepítés elsősorban földbirtokpolitikai kérdés és mint ilyen, a földművelésügyi miniszter legfőbb irányítása és felügyelete alatt működő szervekre tartozik. Ebből a megfontolásból kiindulva a törvényjavaslat a telepítés nagy horderejű munkáját a demokrácia által létrehívott és a gyakorlatban is kipróbált szervekre: a községi földigénylő bizottságokra, a földbirtokrendező tanácsokra és az ezek mellett működő földhivatalokra kívánja bízni.³⁵ Természetesen ezzel a Népgondozó Hivatalnak a belső telepítésre vonatkozó hatásköre teljes egészében megszűnik. Ezt kívánja egyébként az államháztartás terén minden vonalon érvényesítendő takarékoság is.

Különös jelentőséggel bír a 8. § utolsó bekezdésének az a rendelkezése, amely lehetőséget nyújt az eddig végzett telepítések felülvizsgálatára és azoknak az általános telepítési terv keretébe [való] beillesztésére.

A telepítés tervszerűségét kívánja biztosítani a 9. § (1) bekezdése azzal a rendelkezésével, hogy a telepítést az Országos Földbirtokrendező Tanács az egész országot átfogó általános, valamint az egyes esetekre előre kidolgozott részletes telepítési terv alapján köteles végrehajtani.

A 9. § (2) bekezdése szerint, ha a községben (városban) a kitelepítés folytán megüresedő ingatlan legalább 500 kataszteri holdat tesz ki, az ingatlanok 10%-át későbbi kiosztás, illetve csereingatlan céljára kell tartalékolni. A javaslat ezzel a rendelkezéssel is a földreform befejezését kívánja biztosítani.

A javaslat 10. §-át, mely szerint a telepesek áttelepítése után a Községi Földigénylő Bizottságot újjá kell alakítani, valamint a 11. §-át, amely a telepes és háza népének letelepülését, községi illetőségét, illetőleg a község életében

³⁴ A Népgondozó Hivatalról lásd a Bevezetés 18–19. pp.-jét.

³⁵ Lásd e jegyzőkönyv 21. jegyzetét.

15. 1946. április 1.

való részvételét, továbbá a törvényhatósági és községi testületi hatóságok kiegészítését és újjáalakítását szabályozza, külön nem kell indokolni.

Az önálló gazdálkodásra áttérés kezdeti nehézségeivel küzdő telepeseket, különösen az első időben irányítani és támogatni kell. Ezt a feladatot hivatott ellátni a telepfelügyelő, akinek alkalmazására a 12. § nyújt lehetőséget.

A 13. § a telepes kimozdításának eseteit szabályozza. A felsorolt kimozdítási okok nagyobb lehetőséget nyújtanak a kimozdításra, mint a 600/1945. ME számú rendelet. A szigorúbb rendelkezéseket a telepítésnek a helybeli földhözjuttatástól való különbözősége indokolja. A juttatásra vonatkozó határozat kézhezvételétől számított 3 év eltelte után kimozdításnak azonban már helye nincsen.

A telepes kimozdítása tárgyában a Községi Földigénylő Bizottság javaslatára a Megyei Földbirtokrendező Tanács határoz. A határozat ellen az általános szabályok szerint a telepes természetesen jogorvoslással élhet az Országos Földbirtokrendező Tanácshoz.

A kimozdítással kapcsolatban a 14. § akként rendelkezik, hogy a telepes visszatérítési, illetőleg megtérítési követelése tekintetében az Országos Földbirtokrendező Tanács határoz.

A termelés folytonosságának biztosításához fűződő érdek indokolja a 15. §-ban foglalt azt a rendelkezést, hogy a német lakosság addig, amíg kitelepítésre sor nem kerül, az ingatlanokat a rendes gazda gondosságával megművelni és vagyontárgyait megőrizni köteles. Amennyiben a kitelepítendő ezt a kötelezettségét szabotálja, és ezzel a termelés eredményét csökkenti, a hűtlen kezelés vétségét, illetve büntetettét követi el és ellene a bűnvádi eljárást hivatalból meg kell indítani.

Az előadottak kapcsán rá kívánok mutatni arra is, hogy a törvényjavaslatnak a telepítésre vonatkozó rendelkezései csak keretet biztosítanak, amelyek hézagait a végrehajtás hivatott kitölteni.

A földreform befejezését célzó rendelkezések

Mint már említettem, a törvényjavaslat célja a telepítés kérdésének rendezése mellett a földreform mielőbbi befejezése, s ennek kapcsán egy olyan nyugalmi helyzet létesítése, amely a termelés érdekeit is szolgálja. Evégből a javaslat 16. §-a az 1945. évi október hó 1. napja után a megváltás vagy elkobzás alá eső ingatlanok birtokbavételét és kiosztását csak az Országos Földbirtokrendező Tanács határozata alapján engedi meg, és határidőhöz köti az igénylők jelentkezését is. Ez a korlátozás természetesen nem vonatkozik a javaslat alapján elkobzás vagy megváltás alá eső ingatlanokra, és nem vonatkozik az áttelepülőkre sem.

15. 1946. április 1.

A R. 5. §-a szerint hazaáruló, háborús és népellenes bűnös az a magyar állampolgár, aki a német fasizmus politikai, gazdasági és katonai érdekeit a magyar nép rovására támogatta.³⁶ Feltételezhető, hogy azok, akik a nyilasokkal, illetve a németekkel lakóhelyükről önként, kényszerhelyzet nélkül Németországba, vagy a németek által megszállott más ország területére távoztak és bár a visszatérésre módjuk lett volna, nem tértek vissza, támogatni kívánták a német fasizmus politikai és gazdasági érdekeit és ellenségei a fennálló rendszernek. A 17. §-ban tételes rendelkezést kellett tehát felvenni arra, hogy azoknak a földbirtokait, akik 1945. évi október hó 31. napjáig nem tértek vissza lakóhelyükre, illetve birtokaikra, el kell kobozni. A javaslat vélelmet állít fel a kényszerhelyzet megítélésére, és kártalanítani kívánja azokat, akik a kényszer, valamint azt, hogy 1945. évi október hó 31. napjáig önhibájukon kívül nem térhettek vissza, utólag igazolni tudják.

A parasztbirtokos családját az ingatlanok elkobzása súlyosabb mértékben érinti, mint azokat, akiknek az élethivatásuk nem kizárólag a földművelés, ezért a javaslat 18. §-a indokolt esetben a R. 14. §-a alá eső (parasztbirtokos) elkobzást szenvedő családját az elkobzott ingatlanokból juttatásban kívánja részesíteni, hogy ezzel a család megélhetése és létfenntartása a lehetőséghez képest biztosítható. Nem részesíthetők ebben a kedvezményben a Volksbund-tagok családtagjai s általában a kitelepítés alá eső személyek.

A nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhözjuttatásáról szóló 600/1945. ME számú rendelet a közlekedési viszonyok nehézsége miatt csak nagy késedelemmel — igen sok helyre csak hónapok múlva — jutott el, úgyhogy a községi földigénylő bizottságok igen sok esetben olyan ingatlanokat is megváltás alá vontak, illetve elkoboztak, amelyekre a rendelet nem adott lehetőséget. Ezeket az ingatlanokat a földigénylő bizottságok az igényjogsultaknak kiosztották s ma már nem lehetne a juttatottakat kimozdítani anélkül, hogy kimozdításuk országos nyugtalanságot ne keltene. Ezért a javaslat 19. §-a általános elvként mondja ki, hogy a hatálybalépés előtt kiosztott ingatlanokat a volt tulajdonosoknak visszaadni nem lehet. Szükség volt ennek kimondására azért is, mert a volt nagybirtokosok a földhözjuttatottak között bizonytalanságot igyekeznek kelteni annak híresztelésével, hogy az ingatlanokat rövidesen vissza kell adni s jobb, ha a juttatottak kiosztott földjüket önként, jószántukból visszaadják. Ez a híresztelés nyerne megerősítést azáltal, ha a már kiosztott ingatlanokat tömegesen vissza kellene adni a volt tulajdonosoknak.

³⁶ 600/1945. ME sz. rendelet 5. §-a további részében azt is kimondta, hogy hazaáruló, háborús és népellenes bűnös az, „aki önkéntes jelentkezéssel német fasiszta katonai vagy rendfenntartó alakulatba belépett, aki valamilyen német katonai vagy rendfenntartó alakulatnak a magyarság érdekeit sértő adatokat szolgáltatott, vagy mint besúgó működött, aki ismét felvette német hangzású családi nevét.”

15. 1946. április 1.

A javaslat 19. §-ának (2) bekezdése az előbbi bekezdésben említett általános szabály alól kivételt tesz az 50 kataszteri holdon aluli parasztbirtokra, amelyet a fennálló jogszabályok ellenére történt igénybevétel esetén a tulajdonosnak arra tekintet nélkül vissza kell adni, hogy a kiosztás megtörtént-e, vagy sem. Gondol azonban a javaslat arra is, hogy az 50 kataszteri holdon aluli parasztbirtokból kimozdított igényjogosult — lehetőleg lakóhelyén — más ingatlanal kárpótoltassék. A 20. § szerint az 50 kataszteri holdnál nagyobb kiterjedésű ingatlanal bírő parasztbirtokosokat 200 kataszteri holdig minden esetben, azokat a nem paraszt birtokosokat pedig, akiknek az élethivatásuk a gazdálkodás, és megfelelő ingatlan van, 100 kataszteri holdon aluli ingatlanaiért csereingatlanal kell kártalanítani. Azoknak, akiknek az élethivatása nem a gazdálkodás, vagy ha az előbbi mondatban említett tulajdonosok kártalanítására csereingatlan nincs, részükre az ingatlanok valóságos és teljes becsértékének megfelelő kártalanítást kell fizetni.

A 21. § a R. 12. §-ának utolsó bekezdését módosítja. A R. 12. §-ának utolsó bekezdése értelmében ugyanis, ha valamely községben vagy felosztási csoportban az igényjogosultak számához képest kevés a felosztható föld, az Országos Földbirtokrendező Tanács elrendelheti a megváltást szenvedő természetes személy teljes földbirtokának igénybevételét. Ez esetben azonban a megváltást szenvedőnek az ország más részében kell azonos minőségű 100 kataszteri hold ingatlant juttatni. Tekintettel arra, hogy a R. 12. §-ának utolsó bekezdése alapján igénybe vett ingatlanok helyett minden esetben a rendelkezésre álló földbirtok elégtelensége miatt, csereingatlant juttatni nem lehet, viszont méltányos, hogy azok, akik csereingatlant nem kaphatnak, az ez alapon megváltás alá vont ingatlanai értékét megkapják, a R. 12. §-ának utolsó bekezdését akként kellett módosítani, hogy csereingatlan hiányában, vagy ha a megváltást szenvedőnek a gazdálkodás nem élethivatása, a megváltott földbirtok 100 kataszteri holdon aluli részéért a valóságos és teljes becsértékének megfelelő kártalanítást kell fizetni. Ezzel a rendelkezéssel az 5600/1945. FM számú rendelet 8. §-a hatályát veszti, a 9. és 69. §-a pedig értelemszerűen módosul.³⁷

³⁷ Az 5600/1945. FM sz. rendelet (MK 1945. június 7.) a 600/1945. ME sz. rendelet végrehajtásáról intézkedett.

A 8. § arról szólt, hogy ha a 600/1945. ME sz. rendelet 12. §-ának harmadik bekezdése alapján a megváltást szenvedő teljes földbirtokát igénybe vették, gazda esetében hogyan kell az illetőt 100 kat. hold terjedelmű földdel az ország más részén kártalanítani, illetve ha nem gazda az illető, akkor a 100 kat. hold kataszteri tiszta jövedelmének hatvanszorosával kártalanítani.

A 9. § arról intézkedett, hogy a 300 kat. holdas mentesség megállapítása érdekében az Ideiglenes Nemzetgyűlés Politikai Bizottságához kell fordulni, illetve hogy a kivételezés mennyiben terjed ki az özvegyre és az árvára.

A 69. § a visszajuttatási kérelemmel kapcsolatos kérdéssel foglalkozott.

15. 1946. április 1.

A R. végrehajtása során több, nagy kiterjedésű osztatlan közös tulajdonban lévő, vagy telekkönyvileg és természetben is megosztott, de a valóságban egységes gazdasági kezelés alatt álló mezőgazdasági ingatlant a R. 23. §-ának harmadik bekezdésében³⁸ foglaltakra tekintettel nem lehetett igénybe venni. Sok ügyben lefolytatott eljárásból megállapítást nyert, hogy egyes ingatlan tulajdonosok (földbirtokosok) az előző földbirtokpolitikai rendelkezéseken okulva, ingatlanukat, illetve ingatlanuk egy részét jó előre gyermekeikre, illetve családtagjaikra írták át anélkül, hogy a gazdaság egységes kezelésében bármi változás is történt volna. A társtulajdonosok közül az ingatlanon rendszerint az egyik, vagy ami gyakoribb, — itt utalok a haszonbérbeadás útján történő hasznosítás esetére — egyik sem gazdálkodik és életüket rendszerint más munkakörben, a birtokuktól távol élik le anélkül, hogy a jövedelem kézhezvételén kívül az ingatlanukkal bármiképpen is törődnének. A tapasztalat szerint a nép ellenszerve az ilyen birtokosok ellen fordult, s a földigénylő bizottságok az együttesen sokszor többszáz kataszteri holdat kitevő mezőgazdasági ingatlanokat a kiosztás szempontjából egy birtokként vették figyelembe.

Tekintettel egyrészt arra, hogy a R.-ben lefektetett elvekkel is ellenkezik az ilyen nagyobb kiterjedésű ingatlanok további fenntartása, tekintettel másrészt arra, hogy a nagyszámú jogos földigénylő részére nincs elegendő kiosztható föld, szükségessé vált a R. 23. § harmadik bekezdésének a javaslat szerint történő módosítása. A 22. § értelmében az ilyen ingatlanokból legfeljebb 100, 200, illetőleg 300 kataszteri hold mentesül a megváltás alól aszerint, hogy a társtulajdonos, társbirtokos között van-e parasztbirtokos, illetőleg a R. 15. §-a³⁹ alapján mentességgel bíró személy.

Az erdőkre vonatkozóan a R. 19. §-át⁴⁰ azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a társtulajdonosokat, társbirtokosokat a 100 kataszteri holdnál kisebb birtokhoz tartozó erdők igénybevétele esetén — a meglévő és visszahagyott mezőgazdasági ingatlanuk beszámításával — legfeljebb összesen 100 kataszteri hold kiterjedésű mezőgazdasági ingatlannal lehet kártalanítani.

A társtulajdonosokat, társbirtokosokat — a javaslat szerint — a mentesített terület a megváltás alá vont ingatlanuk tulajdoni arányában illeti meg. Ez

³⁸ A 600/1945. ME sz. rendelet 23. §-ának harmadik bekezdése arról intézkedett, hogy ha osztatlan közös tulajdonban álló ingatlan kerül megváltásra, úgy minden egyes tulajdonostársnak joga van az e rendeletben foglalt megkülönböztetés szerint őt illető területre mentességet igényelni.

³⁹ A 600/1945. ME sz. rendelet 15. § kimondta, hogy 300 kat. holdig mentesül az igénybevétele alól annak az ingatlanra, aki a nemzeti ellenállásban és a németellenes szabadságharcban kimagasló érdemeket szerzett — s hogy ennek megállapítása a Nemzetgyűlés Politikai Bizottságának feladata.

⁴⁰ A 600/1945. ME sz. rendelet 19. § arról szólt, hogy a községi, közbirtokossági és társulati legelők a megváltás alól mentesek, de kimondta, hogy ahol a községi legelőterület a szükségletet meghaladja, a meghaladó területet igénybe lehet venni. Megváltás alá került viszont minden 10 kat. holdnál nagyobb erdőterület, amennyiben viszont a megváltás alá került erdő 100 kat. holdnál kisebb birtok tartozéka, a tulajdonost a földalapból megfelelő arányban kártalanítani kellett.

15. 1946. április 1.

az általános rendelkezés a R. 14., illetőleg 15. §-a⁴¹ alá eső társtulajdonosra méltánytalan lehet, biztosítani kellett tehát az Országos Földbirtokrendező Tanácsnak azt a jogot, hogy a tulajdoni arányt — a 100 kataszteri holdon felül mentesített ingatlanrészre — annak javára, akire tekintettel a mentesítés történt, az általános rendelkezéstől eltérően is megállapíthassa.

Amint már erre előbb is utaltam, a községi földigénylő bizottságok a javaslat 22. §-ában megjelölt ingatlanokat sok esetben teljesen kiosztották, azokra a birtoklevelet kiadták, ennél fogva az ingatlanokat a juttatottaktól akkor sem lehetne visszavenni, ha a társtulajdonosok, társbirtokosok igényjogosultsága a fentiek szerint meg is állapíthatnák, szükség van tehát annak kimondására, hogy a társtulajdonosi hányadok a R. 12. § utolsó bekezdésének⁴² alkalmazása szempontjából összeszámítandók. Ezzel kapcsolatban azt is ki kellett mondani a javaslatban, hogy a kiosztott ingatlanokra vonatkozóan a 19. és 20. §-ban foglalt rendelkezések értelemszerűen alkalmazandók.

A földreform gazdasági megalapozása jórészt a földműves-szövetkezeteken nyugszik, ezeknek megerősítése fontos gazdasági érdek. E végből a R. 29. §-át⁴³ a javaslat 23. §-a akként módosítja, hogy azokban a községekben, ahol legeltetési társulat van, ahol tehát a régi kisbirtokosok legelővel rendelkeznek, az igénybe vett legelőt a földműves-szövetkezetek tulajdonába kell adni. Meg kell jegyezni, hogy a 131 000/1945. FM számú rendelet⁴⁴ értelmében a szövetkezeti tulajdonba jutó legelőt a szövetkezet összes tagjai — tehát a régi gazdák is — használhatják.

Az ország egyes részeiben a korábbi birtokpolitikai rendelkezések folytán, de a földbirtokosok szabad elhatározásából is, nagyobb területek haszonbérletként kisemberek kezére kerültek. Ezek a haszonbérletek apáról fiúra szálltak, azokon a kishaszonbérlők igen gyakran épületeket is emeltek, szőlőt és gyümölcsöst telepítettek s csak a földtulajdonos ellenállásán múlt az, hogy ezeket az ingatlanokat a kishaszonbérlők tulajdonul meg nem szerezhették. A földreform során ezek az ingatlanok megváltás alá kerültek és kiosztás tárgyát képezték. Méltányosnak látszik, hogy azok a kishaszonbérlők, akik ezeken az ingatlanokon már hosszabb idő óta gazdálkodnak s akik ezt az ingatlant bizo-

⁴¹ A 600/1945. ME sz. rendelet 14. §-áról lásd e jegyzőkönyv 8. jegyzetét, a 15. §-áról pedig a 39. jegyzetét.

⁴² Lásd a jelen jegyzőkönyv 37. jegyzeténél a bekezdés elejét, a főszöveg szó szerint idézte a 600/1945. ME sz. rendelet 12. §-ának utolsó bekezdését.

⁴³ A 600/1945. ME sz. rendelet 29. §-a azt mondta ki, hogy az igénybe vett legelőket a község tulajdonába kellett adni, sőt hogy a község legelőterületét, ahol szükség volt rá és lehetséges volt, ki kellett egészíteni. Szólt viszont arról is, hogy ahol a legelőterület a szükségletet meghaladta és művelésre átalakítható volt, amennyiben a kiosztható szántóföld kevésnek bizonyult, a szükségleten legelőt az igényjogosultaknak ki lehetett osztani.

⁴⁴ A 131 000/1945. FM sz. rendelet (MK 1945. szeptember 18.) a földműves-szövetkezetekről intézkedett.

15. 1946. április 1.

nyos mértékben már sajátjuknak is tekintették, a földigénylésre jogosultaknál kedvezőbb elbánásban részesüljenek. Erre tekintettel a javaslat 24. §-a kimondja, hogy az ilyen kishaszonbérloket az igényjogosultság megállapítása nélkül is olyan nagyságú földterület juttatásában lehet részesíteni, mellyel a saját tulajdonukban álló földbirtok 25, szőlő és gyümölcsös esetén pedig 5 kataszteri holdra nyer kiegészítést.

Az előbb részletezett méltányossági szempontok indokolják azt is, hogy a haszonbérelt ingatlanra az igényjogosult kishaszonbérelő által emelt építményt, a létesített szőlőt és gyümölcsöst elsősorban a kishaszonbérelőnek kell juttatni. Ezt a rendelkezést kell alkalmazni a haszonbérelt ingatlanon lévő, de nem a kishaszonbérelő által emelt építményre is, feltéve, hogy a kishaszonbérelőnek más ilyen épülete nincs.

A R. 24. §-a⁴⁵ szerint 1 kataszteri hold szőlő vagy gyümölcsös 5 kataszteri hold szántónak felel meg. Ennek a rendelkezésnek a kishaszonbérelővel szemben történő alkalmazása méltánytalan lenne olyan esetben, amikor a haszonbérelt ingatlanon a szőlőt és a gyümölcsöst a kishaszonbérelő telepítette és a telepítvény még termő állapotban nincs, ezért a javaslat akként rendelkezik, hogy a 2 évnél fiatalabb szőlőt és gyümölcsöst, valamint az 5 évnél fiatalabb díótelepítvényt a juttatás szempontjából szántóterületként kell számításba venni.

A földreform keretében városaink nagy részében a házhelyrendezési eljárás célszerűen megoldható nem volt, mert egyfelől a megváltott, illetve elkobzott ingatlanokból házhely céljára alkalmas terület nem állott rendelkezésre, másfelől pedig az eddigi rendelkezések szerint a törvényhatósági jogú városokban a beépített ingatlanokat csak egységes kertváros és lakótelep kialakítása céljából lehetett igénybevenni, a városok belterületén lévő beépített ingatlanok igénybevétele meg egyáltalában nem volt lehetőség. A nagy mezőgazdasági városokban, mint Debrecen, Kecskemét, Szentes stb. az építkezés a múltban 800–1000 négyszögöl, sőt ennél nagyobb kiterjedésű telkeken történt. Az ok-szerű városrendezés is azt kívánja, hogy a város belterületén ne legyenek túlságosan nagy telkek. Ebből kiindulva a javaslat 25. §-a lehetővé teszi az Országos Földbirtokrendező Tanács előzetes hozzájárulásával — a 2400/1945. NFM számú rendelet 1. §-ának utolsó bekezdésében foglalt korlátozás mellett⁴⁶ — törvényhatósági jogú városokban is a beépített (beépítésre kijelölt)

⁴⁵ A 600/1945. ME sz. rendelet 24. §-a arról szól, hogy ha a megváltásra került ingatlanok között szőlő vagy gyümölcsös is volt, a tulajdonos kívánságára megfelelő területű szőlőt vagy gyümölcsöst kellett részére meghagyni, úgy hogy a megmaradó összes ingatlan terjedelme ne haladja meg a rendeletben megengedett legnagyobb területet. Ehhez fűzte a rendelet, hogy 1 kat. hold szőlő vagy gyümölcsös 5 kat. hold szántónak felel meg.

⁴⁶ A 2400/1945. FM sz. rendelet (MK 1945. május 6.) házhelyeknek, valamint közérdekű telkeknek a juttatásáról intézkedett. 1. §-ának utolsó bekezdése arról intézkedett, hogy 5 kat. holdon aluli termő szőlőt vagy gyümölcsöst a jelzett célra igénybe venni nem lehetett. 5 kat.

15. 1946. április 1.

területen lévő be nem épített ingatlanoknak, valamint általában a városokban a beépített ingatlanok be nem épített, a szükséges és szokásos mértéket meghaladó részének házhely céljára történő igénybevétele. A javaslat csak ebben a vonatkozásban tér el a fennálló rendelkezésektől.

A 2400/1945. FM számú rendelet 3. és 29. §-a értelmében a házhely céljára igénybe vett ingatlanokért a valóságos és teljes becsértéknek megfelelő kártalanítási árat a Földbirtokrendező Alapból⁴⁷ egy év alatt kell megfizetni. A magas telekárakra tekintettel az alap ennek a kötelezettségének ilyen rövid idő alatt eleget tenni nem tud, szükség volt tehát a javaslat 26. §-ában olyan rendelkezés felvételére, amely a kártalanítási ár kifizetésének időtartamát a fennálló rendelkezéstől eltérően 5 évben állapítja meg.

A R. 40. §-a⁴⁸ szerint a földhözjuttatott — készpénzfizetés esetén — a búzában megállapított megváltási árat a búzának a budapesti középárfolyamon számított pengő értékében fizeti. Ezidőszerint a búzának tőzsdei árfolyama nincs, szükség van tehát egy olyan kiegészítő rendelkezésre, mely a már

holdon felüli termő szőlőt, gyümölcsöst vagy erdőt csak akkor engedélyezett felhasználni, ha házhelyeket, illetőleg közérdekű telkeket semmi más módon nem lehetett juttatni. Belterületi be nem épített telket csak egyéb ingatlan híján lehetett igénybe venni, s csak akkor, ha a telek tulajdonosának másutt már volt nős fiúgyermekai számára is otthon nyújtó családi háza, illetőleg telke. Árvíz- és belvízvédelmi célokat szolgáló területet nem lehetett igénybe venni.

A rendelet 3. §-a arról intézkedett, hogy ha a házhely vagy közérdekű telek céljára kijelölt ingatlan tulajdonosa nem földműves, vagy ha földműves és ingatlanainak kiterjedése 50 holdnál nagyobb — az említett célra akkor is igénybe lehetett venni, ha csereingatlan részére nem tudtak juttatni — ebben az esetben viszont az illetőt kártalanításban kellett részesíteni.

A rendelet 29. § arról szólt, hogy ha a házhely- és telekalakítás céljára nem elkobzott vagy megváltott ingatlant, hanem egyéb mezőgazdasági területet jelöltek ki, a tulajdonost csereingatlannal kellett kártalanítani a Földbirtokrendező Alapból.

⁴⁷ A Földbirtokrendező Alap a 600/1945. ME sz. rendelet 39. §-a értelmében a földhöz juttatottak által fizetett megváltási összegből létesült. Működését, illetve az alap kezelését az 5600/1945. FM sz. rendelet (MK 1945. június 7.) szabályozta, e rendelet szerint bevételeiről és kiadásairól a földművelésügyi miniszter a Nemzetgyűlésnek tartozott évenként beszámolni. A 75 200/1945. FM sz. rendelet a földművelésügyi miniszter felügyelete alá rendelte. Megszüntetéséről a 2100/1949. Korm. sz. rendelet (MK 1949. március 5.) intézkedett.

⁴⁸ A 600/1945. ME sz. rendelet 40. §-ának első bekezdése arról szólt, hogy a földhözjuttatott a föld ára fejében a kataszteri tiszta jövedelem hússzoros összegét tartozott megfizetni, e számításnál — mondta a rendelet — 1 forint 2,32 pengőnek, 1 korona 1,16 pengőnek felelt meg (értve az első világháború előtti forint és korona értékeknek a második világháború előtti pengővel való egybevetését).

A 40. § harmadik bekezdése azt is kimondta, hogy a megállapított megváltási ár alapján kellett kiszámítani, hogy az milyen mennyiségű középminőségű tiszavidéki búza árának felelt meg. E számításnál — a rendelet szerint — a búza 100 kg-kénti árát 40 pengőnek kellett venni (1945 márciusában!). A búzamennyiséget annyi részre kellett felosztani, ahány részletben a földhözjuttatott a megváltási árat fizette. A földhöz juttatott terményben is fizetett, amennyiben azonban a fizetést készpénzben kívánta teljesíteni, olyan összeget kellett fizetnie, amely a búzának az esedékesség napján jegyzett budapesti középárfolyamán számított ellenértékének megfelelt. Késedelem esetén — mondta a rendelet — a fizetés napján számított árat kellett fizetni, ha ez magasabb volt.

15. 1946. április 1.

befizetett megváltási ár részletnek, illetve előlegnek az elszámolását és a további fizetéseket is lehetővé teszi. Az előrebocsátottakra, valamint arra tekintettel, hogy a juttatottak jövedelmüket a mezőgazdasági termények eladásából szerzik, a javaslat 27. §-a a R. 40. §-át akként módosítja, hogy amíg a búza tőzsdei árát nem jegyzik, a búza átszámítási ára a mezőgazdasági termények hatósági árának figyelembevételével nyer megállapítást.

Az ingatlanok megváltási árát a házastársak rendszerint közös munkájuk eredményéből fizetik ki, ezért — nemkülönben házassági vagyoni jogi szempontokból is — indokolt a javaslat 28. §-ában foglalt az a rendelkezés, hogy a juttatott ingatlan a férj és feleség osztatlan közös tulajdonát képezi.

A földreform végrehajtása során, — különösen kezdetben — amikor a végrehajtó szervek a rendkívüli viszonyok között a R. rendelkezéseit kellőképpen még nem ismerték, előfordult, hogy az ingatlanok igénybevétele és felhasználása alkalmával olyan intézkedéseket is tettek, amelyek — bár a földhözjuttatott földműves nép érdekeit szolgálták — az érvényben lévő jogszabályokkal nincsenek összhangban. Ennek a kérdésnek az elbírálásánál nem hagyható figyelmen kívül, hogy a földreform végrehajtása forradalmi jellegű volt, s ennek folytán a végrehajtásban olyan tömeges erők is jelentkezték, amelyek az egyes intézkedéseknél a végrehajtó személyek akaratától függetlenül is érvényesültek. Nem volna tehát indokolt ezekért a végrehajtó szerveket anyagilag felelőssé tenni, miért is a javaslat 29. §-a a földreform végrehajtásában részt vett szervek ellen a kártérítési igény érvényesítését kizárja. Nem érinti azonban ez a rendelkezés a bűncselekmény által okozott károk megtérítésére vonatkozó igényt.

Több esetben előfordult, hogy a községi földigénylő bizottságok a felettes hatósági szervek utasításait nem, vagy nem megfelelően hajtották végre, s ezzel a földreform zavartalan végrehajtását akadályozták. Hasonló esetek elkerülése végett a javaslat 30. §-a az Országos Földbirtokrendező Tanácsot feljogosítja, hogy indokolt esetben a községi földigénylő bizottságokat feloszlatassa és a bizottságok ellenszegülő tagjait a juttatásból kizárhassa.

A földreform során olyanok is részesültek juttatásban, akik a fennálló rendelkezések értelmében erre nem jogosultak. A javaslat 31. §-a ennek felülbírálására ad módot és felhatalmazza az Országos Földbirtokrendező Tanácsot, hogy azoktól, akik juttatásban részesíthetők nem lettek volna, a juttatott vagyontárgyakat két éven belül visszavehesse.

Az eddig rendelkezésre álló adatok szerint több mint félmillió egyén részesült juttatásban. Ezek között bizonyára lesznek olyanok is nagy számmal, akik fizetési kötelezettségüknek nem tesznek eleget, gondoskodni kell tehát olyan eljárásról, mely a juttatott nagyobb fokú megterhelése nélkül a hátralék gyors beszedését biztosítja. Erre két lehetőség van, a bírói eljárás vagy a községi módjára történő behajtás. Nem vitás, hogy a bírói úton történő behajtás hosz-

15. 1946. április 1.

szadalmas, s a juttatottaknak nagyobb mérvű megterhelésével is jár anélkül, hogy a hátralékok beszedését jobban biztosítaná; erre tekintettel a javaslat 32. §-a a Földbirtokrendező Alapot megillető minden követelésre a közadók módjára való behajtást mondja ki. Egyébként ily módon történt és történik az 1920-as földreform juttatottjai hátralékainak behajtása is.

A R. hatálybalépése előtt hozott földbirtokpolitikai vonatkozású törvények rendelkezései több vonatkozásban ellentétben állanak a R. és a jelen törvény rendelkezéseivel. A régebbi földbirtokpolitikai törvények alapján földhözjutottak általában hátrányosabb helyzetben vannak a mostani földreform juttatottjainál, kívánatos tehát ezeknek az eltérő rendelkezéseknek a R. és a jelen törvény rendelkezéseivel való mielőbbi összhangba hozatala. Vitás lehet, hogy az 1946:VI. törvényekben adott felhatalmazás alapján ennek a kérdésnek rendeleti úton történő szabályozására mód van-e, éppen ezért a javaslat 33. §-a felhatalmazza a minisztériumot, hogy a R. hatálybalépése előtt hozott földbirtokpolitikai vonatkozású törvényeket — a R. és a jelen törvény rendelkezéseivel összhangba hozatala végett — módosíthassa és kiegészíthesse.

A javaslat 34. §-ában a szokásos záró és végrehajtásra felhatalmazó rendelkezéseken felül — az egyenlő elbánás elvének fogva — ki kellett mondani, hogy a javaslat rendelkezéseit a folyamatban lévő, a 22. §-ban foglalt rendelkezéseket pedig a már jogerősen elbírált ügyekben is alkalmazni kell.

Budapest, 1946. évi március hó 00. napján.

Dobi István s.k.
földművelésügyi miniszter

Nyomtatott, aláírás nélküli tisztázat.

16. 1946. április 5.

[16.] 99.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi április hó 5. napján délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Geró Ernő közlekedésügyi miniszter, B. Szabó István államminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter képviselőjében Zentai Vilmos államtitkár, Dobi István földművelésügyi miniszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter képviselőjében Kelemen Gyula államtitkár, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezeti miniszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás és közoktatás-ügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisz- tertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülését, és felkéri dr. Balogh István államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések előterjesztésére.

1

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő első két előterjesztését a napirendről leveszi.¹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

¹ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólappal nincs a jegyzőkönyv mellett, így nem állapítható meg, hogy mi volt az első két napirendi pont tárgya.

2

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál esedékes kinevezések tárgyában. Fischer József a Közmunkák Tanácsa elnöke rövid úton kérte Osváth Istvánnak, Perényi Imrének és Győri Lászlónak a VI. fizetési osztályba való kinevezését. A többi kinevezésekre nézve az előző minisztertanácson előterjesztett javaslatát fenntartja.²

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal részére 3 db személygépkocsi beszerzésére. A Gazdasági Főtanács a hivatal részére egy személygépkocsi vásárlásához járult hozzá. A hivatal a gépkocsit a Közlekedésügyi Minisztérium útján szerezze be.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal részére 1 db személygépkocsi vásárlásához hozzájárult.

4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Hazahozatali Kormánybiztosság dologi és személyi kiadásaira április hóra 7 milliárd pengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Hazahozatali Kormánybiztosság április havi ellátmányára hétmilliárd pengő folyósításához hozzájárult.

5

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Tombor Jenő honvédelmi miniszter altábornagy, vezérezredessé való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Tombor Jenő altábornagy, honvédelmi miniszter, vezérezredessé való kinevezéséhez hozzájárult.³

6

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal elnökének Eröss Jánosnak államtitkári címmel való kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács dr. Eröss Jánosnak a Jóvátételi Hivatal elnökének államtitkári címmel való kitüntetéséhez hozzájárult.⁴

² A vonatkozó előterjesztés, miként az előző minisztertanácson ([13.] 96. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pont) tett előterjesztés sem található a jegyzőkönyv mellett. Így az említett személyek közül csak egy tisztviselőre nézve találtunk személyi adatot.

Győri László (1910-?) a Fővárosi Közmunkák Tanácsának számvevőségi főtanácsosa volt, majd számvevőségi igazgatóvá való kinevezése is előtérbe került.

³ Tombor Jenőnek 1919 után ezredesi rangban kellett kiválnia a katonai szolgálatból. 1945-ben rehabilitálták, altábornaggyá, majd ekkor vezérezredessé léptették elő. Lásd a Bevezetés 14. jegyzetét.

⁴ Eröss János 1946. november 20-áig volt államtitkár. Lásd még a Bevezetés 26. jegyzetét.

16. 1946. április 5.

7

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Nyárádi Scheidl Miklós államtitkári címmel való kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács Nyárádi Scheidl Miklósnak államtitkári címmel való kitüntetéséhez hozzájárult.⁵

8

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Legfőbb Állami Számvevőszék tisztviselőinek cipőellátására 1 milliárd pengő kölcsön folyósítása tárgyában.

[*Vas*] *A Gazdasági Főtanács főtitkára:* A Gazdasági Főtanács ilyen kölcsönhöz nem járulhat hozzá. A cipők térítési ára oly minimális lesz, hogy minden tisztviselő meg fogja tudni fizetni.

Minisztertanács a Legfőbb Állami Számvevőszék tisztviselőinek cipőellátására egymilliárd pengő kölcsön folyósítását elutasította.

9

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Legfőbb Állami Számvevőszék épületeinek helyreállítására 156 millió adópengő igénybevétele tárgyában.

Minisztertanács a Legfőbb Állami Számvevőszék épületének helyreállítási költségeire egyszázötvenhatmillió adópengő igénybevételéhez hozzájárult.⁶

10

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a gépjárművek közúti adójának megszüntetése és a gépjárművek hajtására szolgáló üzemanyag adóztatása tárgyában.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter:* A rendelettel szemben kifogása van, mert nincs kötött forgalom és minden autós olcsó benzinhez juthat hozzá. Az új pótdadó bevezetése nehézségekbe ütközik, a legutóbbi benzin áremelkedést már nem tudták követni.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta azzal, hogy a közlekedésügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértésben állapodjon meg a végleges szövegben.⁷

⁵ Nyárádi (Scheidl) Miklós 1947. március 14-éig volt pénzügyi államtitkár. Lásd még a Bevezetés 37. jegyzetét.

⁶ Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pontját.

⁷ A 15 010/1946.Közl.M.VI/1. sz. előterjesztés felhívta a figyelmet arra, hogy az 1928. évi VI. tc. alapján bevezetett közúti adó alapját a hengerűrtartalom, illetőleg az önsúly képezte, amit

11

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a posta, távíró és távbeszélő 1946. február havi újjáépítési kiadásaira 28 000 000 000 pengő póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a posta, távíró és távbeszélő 1946. február havi újjáépítési kiadásaira huszonnyolcmilliárd pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁸

12

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a MÁV és MÁVAUT 1946. évi március havi rekonstrukciós munkálatainak beruházási költségeire 1 159 600 000 000 pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács egybillió százötvenkilencmilliárd hatszázmillió pengő hitel folyósításához a MÁV és MÁVAUT 1946. évi március havi rekonstrukciós munkálatainak fedezésére hozzájárult.

13

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a magyarországi felrobbantott hidak roncskiemelési munkálatainak fedezésére, stb. 342 200 millió pengő póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a magyarországi felrobbantott hidak roncskiemelési és a vidéki hidak helyreállítási munkáival, a dunántúli hidak és a medvei híd újjáépítésével kapcsolatban március hónapra háromszáznegyvenkétfélmilliárd-kettőszázmillió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁹

nem tekintett fenntarthatónak, mivel a nagyobb hengerűrtartalom, illetőleg — mint állította — az önsúly nem jelentett fokozottabb úthasználatot, ezt sokkal inkább a gépjármű által ténylegesen megtett út hosszával hozta összefüggésbe. “Meg kell szüntetni — mondta — azt az adópolitikai felfogást, hogy a gépkocsi elsősorban fényüzési célokat szolgál s helyette abból kell kiindulni, hogy a gépjárművek minenekelőtt az emberi munkateljesítmény fokozására szolgáló eszközök.” Ezért javasolta a gépkocsi tényleges teljesítményének alapulvételét, vagyis a fogyasztott üzemanyag-mennyiség adóztatását.

A kérdés lezárására vonatkozó adatot nem találtunk.

⁸ A 12 333/1946.Közl.M.A.2. sz. előterjesztésében a miniszter azzal indokolta a kérését, hogy az 1946. évi február havi újjáépítési célokra 23 120 000 000 pengő hitelt bocsátott a Posta rendelkezésére, február hó közepére azonban az adópengő a január 10-ei 1,10-ről 3,90-re emelkedett, az anyagáraknál és munkabéreknél pedig 250-300%-os emelkedés állt be; így az eredetileg engedélyezett összeg a tervbe vett újjáépítési program lebonyolításához kevésnek bizonyult.

⁹ A 20 805/1946. sz. előterjesztésben — a jegyzőkönyvben foglaltakon túl — arra is utalás történt, hogy a Vörös Hadsereg dunántúli hídjainak helyreállítására is kérte a minisztérium a póthitelt. Hangsúlyozta egyébként, hogy a póthitel-kérelem nem volt arányban a pénz értékének romlásával.

16. 1946. április 5.

14

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* a budapesti hidak újjáépítésével kapcsolatban március hónapra 202 600 millió pengő póthitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a budapesti hidak újjáépítésével kapcsolatban március hónapra kettőszázkétfélmilliárd-hatszázmillió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.¹⁰

15

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* a medvei Duna-híd megnyitási költségeinek fedezésére 5000 millió pengő rendkívüli hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a medvei Duna-híd megnyitási költségeinek fedezésére ötmilliárd pengő rendkívüli hitel folyósításához hozzájárult.¹¹

16

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* a Ferenc csatorna március havi szükségletének fedezésére 194 millió pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a Ferenc csatorna március havi szükségletének fedezésére százkilencvennégy milliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.¹²

17

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az útörök lábbelivel való ellátására 2 835 985 000 pengő póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács kétfélmilliárd-nyolcszázharmincöt millió kilencszáznyolcvanötezer pengő póthitel folyósításához az útörök lábbelivel való ellátására, hozzájárult.¹³

18

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő előterjesztését a belgrádi értekezletre való meghívással kapcsolatban, a napi-rendről leveszi.

¹⁰ A 20 804/1946.Közl.M.V.2. sz. előterjesztés külön hangsúlyozta, hogy a Margit híd munkálatainak nagyarányú csökkentése folytán az ottani munkákra nem kért póthitelt. Ez esetben is a pénz értékének a nagyarányú romlása volt az indoka az igénynek.

¹¹ Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 16. napirendi pontját.

A 21 319/1946.Közl.M.V.2. sz. közlekedésügyi minisztériumi előterjesztés szerint a szovjet katonai parancsnokság részéről merült fel az a kívánság, hogy a közösen végzett munka átadási ünnepséggel záruljon, amelynek keretében oklevelet, ajándéktárgyat adjanak át a kiváló teljesítményű katonáknak, mérnököknek és munkásoknak. Az 1946. március 10-én megtartott ünnepség költségeit jelentette az öt milliárd pengő.

¹² A 18 928/1946.Közl.M.II. sz. előterjesztés indoklásul csak megismételte a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 61. napirendi pontjához tartozó előterjesztésben foglaltakat.

Előzményéről lásd még a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját.

¹³ A 19 421/1946.Közl.M.V.1. sz. előterjesztés utalt arra, hogy az útörök részére 1000 pár bakancs beszerzésére 1946. február 22-én ([6.] 89. sz. jegyzőkönyv 49. napirendi pontja) már biztosítottak 6 milliárd pengőt. Hatósági áremelés folytán azonban a jelzett összegre még szükség volt a lábbelik megvásárlására. Lásd még a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 59. napirendi pontját.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁴

19

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Pamlényi Pálnak postavezérigazgató-helyettesi cím adományozásával kapcsolatban [a] képesítés alóli felmentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁵

20

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a baloldali politikai magatartás miatt állásukból elbocsátott postaalkalmazottak [tíz] visszavétele tárgyában. (204102/1945. sz.)

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

21

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a MÁV alkalmazottak [harmincöt] rehabilitálása tárgyában. (2900/1946. sz.)

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

22

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a baloldali politikai magatartás miatt hátrányt szenvedett postaalkalmazottak [két] jóvátétele tárgyában. (206780 sz.)

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

¹⁴ A19 154/1946.Közl.Min.I.1. sz. előterjesztés jelezte, hogy a jugoszláv közlekedésügyi miniszter a függő vasúti fuvarozási kérdések rendezése ügyében április 10-ére Belgrádba értekezletet hívott össze Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, Románia és Ausztria képviselőinek részvételével. Az értekezleten a nemzetközi fuvarozások, főleg a három vagy több országon átfutó fuvarok jogi alapjainak egységes szabályozását, a fuvar költségek fizetését és az elszámolás kérdését, valamint a kocsiatmenetre vonatkozó megállapodást tervezték megbeszélni. Hangsúlyozta az előterjesztés, hogy ilyen ügyekben a háború után csak egy-egy országgal sikerült megegyezésre jutni, s ez az első alkalomnak kínálkozott arra, hogy a szomszédos közép- és kelet-európai államok közös rendezést hozzanak létre.

Kiküldeni javasolta a tárgyalásra dr. Nánássy Béla MÁV igazgatóhelyettes, mint a bizottság vezetőjét, dr. Báthy Vilmos miniszteri titkárt, dr. Iványi Jánost, a MÁV Igazgatóság kereskedelmi főosztályának tanácsosát, dr. Major Ferenc titkárt és Dukay Kornélt, a MÁV Igazgatóság forgalmi főosztályának főfelügyelőjét. Felvetette még, hogy a Magyar Nemzeti Bank is képviseltesse magát a tárgyaláson.

Nem ismert, hogy miért vétette le a miniszter a napirendről a kérdést.

¹⁵ A 214 980/1946.Közl.M.A/1. sz. alatt engedélyt kért, hogy az ügyben a köztársasági elnök-höz előterjesztést tehesen.

Pamlényi Pál (1897-?) 1912-től dolgozott a Postánál. Fokozatosan előlépve 1939-től postafőellenőr, 1945. május 9-étől postaforgalmi igazgató, 1945. november 10-étől postaforgalmi főigazgató volt. Egyik fő újjászervezője a Magyar Postának és életrehívója a Magyar Postások Országos Szabad Szakszervezetének.

16. 1946. április 5.

23

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Akay Aladár ny. postafőellenőr özvegye, sz. Radniczky Lujza részére kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

24

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a stockholmi magyar misszió felállításával kapcsolatban 199 689 070 pengő póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a stockholmi magyar misszió felállításával kapcsolatban felmerülő költségekre százkilencvenkilencmillió-hatszáznyolcvankilencezer hetven pengő póthitel folyósításához hozzájárult.¹⁶

Vas Zoltán a Gazdasági Főtanács főtájkára: Elvi állásfoglalást javasol arra nézve, hogy a külföldi képviseltek céljaira 100 000 dollár kölcsönt vegyen fel a Nemzeti Banktól a külügyminiszter. Ez nem jelentene újabb inflációs jelenséget.

[Gordon] *Pénzügyminiszter:* Lényegileg nincs akadály a dollár felvételének, de formailag mindegy, mert inflációt nem okoz. A Magyar Nemzeti Bank devizakészletét államkölcsön jelleggel nem kell terhelni, mert a hitel semmiféle kihatással nincs az inflációra.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter:* Ha a Nemzeti Bank ad 100 ezer dollár kölcsönt, akkor amit megkapunk az egyik helyen, azt elveszítjük a másik helyen. Ez csak abból a szempontból jó, hogy a vásárlásokat nem kell akkor eszközölni, amikor az a piac szempontjából nem alkalmas.

Minisztertanács a bejelentéseket tudomásul vette.

25

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát gépkocsik javítására 2 070 000 000 pengő póthitel folyósítása tárgyában.

[Gordon] *Pénzügyminiszter:* A használatban lévő gépkocsik közül kettőt eladni javasol.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter:* Ez a kérdés már le van tárgyalva. Két gépkocsit elad a minisztériumi kocsik közül.

Minisztertanács a külügyminisztérium gépkocsijainak javítására kettőmilliárd-hetvenmillió pengő folyósításához hozzájárult.

¹⁶ A 21 279/1946.Kü.2. sz. előterjesztésében a külügyminiszter a stockholmi magyar missziójának felállítására korábban már engedélyezett 2 649 428 200 pengőn túl, az időközben bekövetkezett árfolyamemelkedés miatt, kérte a jelzett összeget.

26

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* kéri a minisztertanács felhatalmazását arra, hogy a magyar–cseh lakosságcsere egyezmény befejezéséről szóló törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés elé benyújthassa.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁷

27

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát Szakasits György I. o. követségi tanácsossá való kinevezése és Párizsba magyar megbízottként való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács Szakasits György I. o. követségi tanácsossá való kinevezéséhez és Párizsba magyar megbízottként való kiküldetéséhez hozzájárult.¹⁸

28

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Néhány hét óta a koalíció hivatalos lapjában támadások jelennek meg a külügyminiszter személye ellen. Ezeket igyekezett a belső béke megóvása végett külpolitikai szempontból figyelmen kívül hagyni, jöllehet, a hely ahonnan támadtak, szintén hallgatásra volt kötelezett. Az egyik ilyen lap azt írja, hogy a párizsi követ kiküldetését a külügyminiszter elhanyagolta. Egy más helyen pedig ezt írja: „a külügyminiszter engedjen alkalmasabb

¹⁷ Előzményéről lásd a [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontját és a jegyzőkönyv a) mellékletét.

A törvényjavaslat május 10-én kezdődött parlamenti tárgyalásán a képviselők többsége nem volt jelen. Május 13-án a Nemzetgyűlés a szavazást határozatképtelenség miatt kénytelen volt elhalasztani: a 418 képviseléből összesen 50-en voltak jelen. A következő napon is csak éppen elérték a határozatképességet: a jelenlévő képviselő száma ekkor mindössze 152 volt. (N. N., 1946. 116., 119.pp.)

A képviselők — elsősorban a kisgazdapártiak — tartózkodó magatartását a csehszlovák fél eljárása (magyarok tömeges kiutasítása, állampolgárságuktól való megfosztása és számos magyar-ellenes intézkedése), nem utolsó sorban az egyezménynek a csehszlovák fél szempontjaihoz való messzemenő igazodása indokolta.

A Magyarország és Csehszlovákia között lakosságcsere tárgyában Budapesten 1946. február 27. napján kelt magyar–csehszlovák egyezményt az 1946. évi XV. tc.-ként iktatták törvénybe. A megerősítő okiratokat Prágában 1946. május 15-én cserélték ki. A törvény kihirdetésére 1946. július 9-én került sor.

A törvény XIV cikkéből állt s ehhez tartozott az I., a III. és az V. cikkhez magyarózó függelék, amelyet dr. Gyöngyösi János és dr. V. Clementis írt alá.

A törvény végrehajtásával később számos alkalommal foglalkozott a minisztertanács.

¹⁸ Szakasits György (1916-1985) közgazdász, 1934-től a Szociáldemokrata Párt tagja, 1944-ben a Klotild partizáncsoport parancsnoka. 1945 után újságíró, nemzetgyűlési képviselő. 1945-1946-ban a Fővárosi Törvényhatósági Bizottság tagja, majd követségi tanácsos. 1946 augusztusában kinevezték a magyar diplomácia képviselőjévé a Jose Giral (1879-1956) elnökletével Párizsban működő spanyol köztársasági kormányhoz ügyvivői minőségben. Külügyi szolgálatát 1948-ban befejezte. A Csepel Autógyárban, majd a Traktorgyárban volt fősztályvezető. 1958-1967-ben a Közgazdaságtudományi Egyetemen tanított, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottságnál dolgozott.

16. 1946. április 5.

embert helyére”. A Népszava pedig így ír: „a külügyminiszter hihetetlen gondatlansága és felelősség hiánya nem tette lehetővé azt, hogy a magyarországi francia követnek lakást biztosítson”. A békeelőkészítéssel foglalkozva pedig megjegyzi a lap, hogy nem baj, ha a bizottság nem lesz 40 tagú, és nem visz két vagon rakomány iratot magával, csak már készítse elő a feltételeket.¹⁹ „A felhozott vádakkal kapcsolatban, mint amilyen a felelősség hiánya, hűtlenség, hazaárulás stb., megjegyzi és leszögezi a tényállást. A felszabadulás után már a francia kormány gondoskodni kívánt bizonyos képviselőkről, s De Gaulle párt-hoz tartozó személyt akart megbízni. Ehhez azonban a Szövetséges Ellenőrző Bizottság nem járult hozzá, s el kellett távoznia.²⁰ Ez után a francia kormány érdekeinek megvédésére egy társaságot alakított, amely társaság a francia nemzeti védelemmel foglalkozott. Meg kell említeni, mert a lap a romániai helyzettel hozza kapcsolatba, hogy Romániába a francia kormány követet nevezett ki, s ugyanakkor megtörtént a magyarországi francia követ kinevezése is. Már most a helyzetben csak akkor állott be változás, amikor 1945. szeptember 19-én Paul Giraud választ kér arra, hogy a francia kormány képviselőt átveheti-e, és ehhez a Szövetséges Ellenőrző Bizottság hozzá is járult. Január 18-án megjelent hivatalában Faure konzul francia megbízott, Faure két hétig illegálisan tartózkodott itt, a francia hadsereg egyenruhájában lépte át a határt, amíg végül sikerült a Szövetséges Ellenőrző Bizottság hozzájárulását működéséhez megkapni. Ugyanakkor közölte vele azt az értesítést, hogy a francia kormány elismeri a magyar kormányt. 1946. január 22-én Oszokin követségi tanácsos útján a Szövetséges Ellenőrző Bizottság közölte, hogy hozzájárulnak a franciaországi diplomáciai kapcsolatok felvételéhez.²¹ A formások mellőzé-

¹⁹ A Népszava a vasárnapi számaiban közölt három folytatásos „Külpolitikánk fogyatékos-sága” című cikkben foglalkozott a kérdéssel. Hangsúlyozta, hogy a magyar külpolitika egy eszten-deje a passzivitás, a tétlenség és a kezdeményezőképesség teljes hiányának a jegyében telt el. Kifogásolta, hogy nem élt a külügy a nagyhatalmak által biztosított lehetőségekkel; hiányolta az őszinte szövetbarát politikát, úgy ítélte meg, hogy ehelyett a nagyhatalmak közötti nézeteltéré-sekre próbált építeni s továbbra is hintapolitikát kívánt folytatni. „A külügyminiszter — írta — ismerje fel, hogy alkalmatlan ennek a szerepnek a betöltésére. A nemzet érdeke, életérdeke követeli, hogy vessünk véget a dilettantizmus” korszakának, és kezdődjék meg végre a céltudatos munka. Új ember és új szellem kell a külügyi kormányzatba, hogy gyorsan és sietve bepótolható legyen az, amit mulasztottak. Ez ma a nemzet jövődjének legsürgetőbb követelése.” (Népszava. 1946. február 24., március 3. és március 10.)

²⁰ Charles De Gaulle (1890-1970) francia tábornok. 1940-ben, Franciaország összeomlása-kor Angliába emigrált s megalakította a Szabad Franciaország Bizottságot. Az 1944 júniusában újjászervezett köztársaság kormányának feje. 1945 októberétől a Negyedik Köztársaság miniszter-elnöke, de 1946 januárjában lemondásra kényszerült. Jobboldali pártot alakított. 1958 júniusá-ban miniszterelnök, 1958 decemberétől 1969-ig köztársasági elnök.

²¹ Lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 36. jegyzetét.

Paul Giraud budapesti gyáros már 1945 őszén De Gaulle megbízásából a magyarországi francia vagon érdekeinek képviselőjeként lépett fel. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945.

16. 1946. április 5.

sével az agreementet megkapta. Ez a kérdés egybekapcsolódik a lakáskérdéssel. 1946. január 9-én jelentették először a franciák Giraud útján igényüket a Csaba utcai villára, amelyet lakás- és hivatali helyiségek céljaira kértek. A SZEB Gazdasági Hivatalánál azonnal intézkedett a villa rendbehozatalára. Ezt a kiadást vállalta saját tárcája terhére, és az építkezést nyomban meg is kezdték. A követség hivatali helyiségeinek elhelyezésére a Grescham palotában lévő Touring Club rendelkezésére bocsátását kérte. Biztonsági okból azonban ez nem felelt meg, s aztán bejelentették, hogy különálló épület[re], vagy teljesen elkülöníthető lakrészre van szükségük. Akkor a Jóvátételi Hivatalnál lépett közbe. Mintegy 30 épületet választottak ki, s végül egy épületben megállapodtak, amelynek helyrehozatala folyamatban van.²² Ez a historikuma annak, amiért oly súlyos vádak érték. Nem csak a személyes vádaknak a kérdése ez, hanem a felelős miniszter tekintélyének ilyen nagymérvű aláásása legsúlyosabban veszélyezteti külföld előtt Magyarország helyzetét. Zavartalan és felelősségteljes munkát nem tud végezni olyan minisztériumban, amelyben saját tisztviselői adnak hamis híreket különböző adatokkal, így alaptalan és helytelen hírek kerülnek ki a sajtóba. Ezeknek a támadásoknak nem csak személyi, de politikai tendenciájuk is van. Nem tudja megérteni ezt a támadást. A Szociáldemokrata Párt lapja azt az álláspontot fejtette ki, hogy a trianoni státus quo megvédéséről van szó. Ez esetben a békeelőkészítés politikai részében ő nem sok felelősséget lát. Megtámadták a státus quo-t is. Végül a harmadik, amit fel akar sorolni az, hogy nagyon jól tudja a minisztertanács s láthatja az előadottakból is, hogy a szuverénitása korlátozott. Eddig néma hallgatással fedezetet nyújtott, de ezentúl csak úgy hajlandó, ha a koalíció is vállalja ezt a fedezetet. Kár úgy beállítani a dolgot, mintha egyedül csak ő lenne a dolgokért felelős, amikor nagyon jól kell tájékozódva lennie a Szociáldemokrata Pártnak is a helyzetről. Ilyen körülmények között nem hajlandó tovább vállalni a koalíciót. Ezen nagyon súlyos vádak ismertetése után felkéri a minisztertanácsot, hogy adjon felhatalmazást a nevezett lap elleni törvényes eljárásra, vagy szerezzen elégtételt neki, mert ellenkező esetben a legmesszebbmenő következtetéseket volna kénytelen levonni.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Az tény, hogy a békeelőkészítésről a tárgyalások megkezdése előtt tárgyalni kellene.

november 15-ei ülésén Vorosilov marsall bejelentette, hogy De Gaulle Giraud-ot hivatalosan akkreditálta magyarországi követnek. SZEB jegyzőkönyvei 87., 108.pp.

Robert Faure-ról nincsenek további ismereteink.

Oszokin, B. P. szovjet diplomata, 1945 után Puskin követnek, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság politikai tanácsadójának helyettese, majd a budapesti szovjet követség tanácsosa.

²² A Grescham-palota Budapesten, az V. kerületben a Roosevelt tér 4-6. alatt áll.

A francia követségnek Budapesten a II. kerületben a Fő utca 17. alatt volt épülete.

16. 1946. április 5.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Azért volt kénytelen sürgősen összehívni a külügyi bizottságot. Részletesen fog tájékoztatást adni az egész békeelőkészítéstről.²³

Rákosi Mátyás államminiszter: Anélkül, hogy a felhozott esetre részletesen kitérne, feltétlenül szükséges, hogy a külügyminiszter személyét a koalíció addig ne támadja, míg a béketárgyalásokra sor kerül. Minden utat meg kell próbálni az egyetértésre, mert ezt bizonyos szempontból a demokrácia neveltségének és fejlettségének kell tekinteni. Ha elégedetlenség mutatkozik a Külügyminisztérium személyzetével, azt ugyanúgy kell kezelni, mint mást, de a miniszter személyét kímélni kell. A francia kérdéssel kapcsolatban megjegyzi, hogy jó forrásból kapott hírek szerint a francia tulajdonban lévő magyar elhurcolt javak kérdésében a francia kormány a legnagyobb előékenységet tanúsítja. Ezt meg kell köszönni Faurenak s egyben megkérni őt arra, hogy adjanak a lebonyolításra alkalmat és a hírt közölje hivatalosan is a magyar kormánnyal, hogy minden elhurcolt javat, amiről be tudjuk bizonyítani, hogy magyar tulajdon, azt szívesen visszaadják. Ez számunkra rendkívül értékes precedens lenne. Még ma, vagy holnap kéresse ide a követet és beszélje meg vele a lebonyolítás módozatait a külügyminiszter. És végül javasolja, hogy a francia követ rendelkezésére bocsássunk egy kocsit.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Meg van győződve, hogy most, amikor Faure látja, hogy a technikai munkák előrehaladtak, nem fog akadékoskodni, hogy a magyar delegáció elutazhasson. Reméli, hogy követünket a legszívesebb fogadtatásban fogják részesíteni.²⁴

Szakasits Árpád államminiszter: Szívesen csatlakozik Rákosi államminiszter véleményéhez. Nem kívánatos, hogy a koalícióban állandóan viszálykodás legyen és a lapok gombostűre tűzzék a külügyminiszter személyét. Kétségtől országos aggodalmak merültek azonban fel a Külügyminisztériummal kapcsolatban a békeelőkészítés terén. A pártközi békeértekezlet nincs összehívva és nem úgy irányulnak a dolgok, ahogy szeretnénk. Szemügyre kell venni közelebről a minisztérium konstrukcióját. Egész sereg egyéb szempont is merült fel, amelynek a tekintetében nem tud eredményekhez jutni. Kétségtől elismeri, hogy ezeket az aggályokat egy pártközi értekezleten kellene felhozni, de olyan lassan haladnak a dolgok előre és olyan nehéz a kívánatos megoldást meghozni, hogy ez okoz a sajtónál bizonyos nyugtalanságot. Nem kívánatos a demokratikus sajtót szűkre szabni, hiszen sajtószabadság van.

²³ Lásd a [20.] 103. sz. jegyzőkönyv 2. és 4. napirendi pontját.

²⁴ Rákosi Mátyás értesülései helyesek voltak. Ausztria francia megszállás alatt lévő Taldorf nevű helységében volt a magyar hadapródiskola 50 vagon anyaga és a magyaróvári tejszövőállomás felszerelése. Ennek visszaszállításához a magyar kormány Szviridov tábornok támogatását kérte. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-11 295)

Magyarország párizsi követe dr. Auer Pál volt.

16. 1946. április 5.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: A szuverénitásnak nem vagyunk urai, mindenki nagyon jól tudja, hogy ő miért nem intézkedik úgy, ahogy akar. Feltétlen elégtételt kér, mert ilyen vádakkal nem hajlandó tovább a helyén maradni.

Szakasits [Árpád] államminiszter: A Népszava nem vádolta hűtlenséggel a külügyminisztert, csak gondatlansággal és felelőtlenességgel.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Ez ugyanaz mint a hűtlenség, holott csak ő vállalta a koalíció álláspontját. Teljes elégtételt kér.

Szakasits Árpád államminiszter: Milyen elégtételre gondol a külügyminiszter?

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Elvárja, hogy ezt a kérdést a kormány a magáévá teszi és a Népszavát legalább egy napra betiltja, azzal az indoklással, hogy a külügyminiszter személye körül valótlanosságokat állított. A lapnak nem szabad politikai kritikát gyakorolnia. Ha nem tud elégtételt szerezni neki a kormány, akkor állítsák népbíróság elé.

Szakasits államminiszter: A lapot nem lehet beszüntetni a mai demokratikus világban, ennek nagy visszahatása lenne. Hajlandó azonban ezeket a cikkeket beszünttetni, már intézkedett is ilyen irányban, nem tudja, hogy ez a legutóbbi cikk hogyan és miért került be a lapba.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Nem hinné, hogy helyes lenne a Népszava egy napra való betiltása. A lap juttassa azonban kifejezésre, hogy nem akarja a külügyminisztert személyében megbántani és azokért a kritikákért, amiket általánosságban elhangzanak, nem teszi felelőssé a külügyminisztert.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Ez nem elég, mert a cikkben tényállítás volt. Megelégszik azzal, ha a lap megfelelően kifejezésre juttatja, hogy helytelen információ alapján [nyilatkozott és] most helyes irányba tereli a hangot.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Ezt a formát, mint tapasztalt jogász nem tartja helyesnek. Sokkal helyesebb, hogy ha a Népszava egy cikket írna, hogy bizonyos félreértésre adott alkalmat előbbi cikke. Ezt nem úgy értette, hogy a külügyminiszter személy szerint mulasztásokat követett el, hanem természetes, hogy a béketárgyalások elé aggodalommal nézünk. Ez a külügyminiszter politikai felelősségét nem érinti. Ha nyilatkozat formájában történne ez, azt mindenki tudná, hogy nyomásra történt.

Szakasits Árpád államminiszter: Ezt nagyon szívesen vállalja, hogy elintézi a lapnál, de viszont kéri a külügyminisztert, hogy adjon lehetőséget, hogy megvizsgálja a külügyminisztériumi állapotokat. És megvizsgálnák azt is, hogy azokat a fontos problémákat, amelyeket aggódással kísérnek, hogyan lehetne elhárítani.

Rákosi Mátyás államminiszter: Azt hiszi, hogy az igazságügyminiszter által javasolt megoldás a helyes. A cikk ne legyen túl hosszú, mert akkor az ellenkezőjét érnék el vele. Betiltani a lapot nem tartja szükségesnek.

16. 1946. április 5.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Ő nem akarja bírálni az ország egyik legjelentősebb pártját. Megelégszik azzal, amit felajánlottak. Reflektálni szeretne még a pártok közreműködésére a minisztériumnál. Semmi kifogása nincs ellene, sőt szívesen veszi. Nagyon sok támadás érte a többi párt részéről azért, mert a Szociáldemokrata Párt megbízottja túl sokat tevékenykedett a minisztériumában. Kezdetől fogva az az álláspontja, hogy a békeelőkészítés kérdése nem alkalmas pártértekezletre. Törvénnyel biztosított felelősséggel tud nyilatkozni. A pártértekezlet hozhat elő olyan momentumokat, amelynek a nyilvánosságra jutása nem kívánatos. Ezért ott van a külügyi bizottság, amit már össze is hívott.

[Nagy] *Miniszterelnök* lezárja az előterjesztés feletti vitát azzal, hogy a Népszava keresni fogja a megbékélés útját és a külügyminiszternek a fogalmazásban meghatározott elégtételt megadja.²⁵

Minisztertanács a bejelentéseket tudomásul vette.

29

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát a fasiszta politikai és katonai jellegű szervezetek feloszlataásáról szóló 529/1945. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.²⁶ A különböző minisztériumok által az előterjesztés tárgyában hozzászóló érkező észrevételek mind azt célozzák, hogy az Elhagyott Javak Kormánybiztossága a feloszlattott egyesületek vagyonának hovaforrdítása előtt minden esetben az illetékes szakminisztereket meghallgassa. [sic!] Idevonatkozólag csak az a megjegyzése, hogy az Elhagyott Javak Kormánybiztosságának döntése előtt az illetékes minisztereknek a meghallgatása teljesen felesleges és szükségtelen, mert az Elhagyott Javak Kormánybiztosságának Elnöki Tanácsában valamennyi tárca képviselve van és így minden szakminiszternek módjában áll a tárcája körébe eső egyesületek vagyonának hovaforrdítása kérdésében a kormánybiztosság döntését érdemben befolyásolni.²⁷ A honvédelmi miniszter észrevétele szerint, arra való tekintettel, hogy a Levente intézmény vagyona nagy részben a honvédség által nyújtott támogatásból keletkezett, indokolt, hogy ezek a javak [a] felszámolás során a honvédséghez kerüljenek vissza. Idevonatkozólag azonban utalni kell az ezt megelőző minisztertanács azon döntésére, amely eleve jogot biztosít a belügyminiszternek arra, hogy a honvédség lecsökkentése során a feleslegessé vált fegyverzetek, ruházatok és épületek a Magyar

²⁵ Horváth Zoltánnak A demokrácia külpolitikája c. cikke foglalkozott — mintegy vitázásként — a kérdéssel, hangsúlyozva a külpolitikai nehéz gondokat és az elért eredményeket. (Népszava. 1946. április 7.)

²⁶ A Nagy Imre volt belügyminiszter által 1946. február 21-én készített 250 718/1945.BM.IV./14. sz. előterjesztés jelezte, hogy a fegyverszüneti egyezmény (1945. évi V. tc.) alapján kiadott 529/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 17.) bizonyos kiegészítésre szorult, elsősorban a feloszlattott fasiszta szervezetek vagyonának felhasználását illetően.

²⁷ Az Elhagyott Javak Kormánybiztosságáról lásd e kötet Bevezetésének 18.p.-jét.

16. 1946. április 5.

Államrendőrség tulajdonába kerüljenek. Így természetes, ha tényleg volnának a Levente intézménynek olyan vagyontárgyai, amelyeknek a honvédségtől való eredete kétségtelen, itt utalni kell az előbb említett minisztertanácsi határozatra.²⁸ Megjegyzi még, hogy az előterjesztett rendeletervezetet az igazságügyminiszterrel letárgyalta és a beérkezett észrevételeket, amennyiben lehetséges volt, a rendelet megszövegezésénél figyelembe vette.

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter*: Nem tartja szükségesnek, hogy a rendeletben az 1938:XVII. törvénycikk 3. §-ától eltérő intézkedés vétessék fel.²⁹ A fasiszta politikai és katonai jellegű szervezetek az 529/1945. ME sz. rendelet alapján már feloszlást nyertek. Újabb egyesületek feloszlása és a vagyonok hovaforodítása tekintetében mindenképpen szükségesnek tartja a kormány hatáskörének a fenntartását.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: A belügyminiszter rendeletervezetét helyesli. Mindenképpen szükségesnek tartja az egyesületek feloszlásánál a belügyminiszter hatáskörének a fenntartását a rendeletben megszabott keretek között. Ez egyébként a múltban is így volt, az egyesületek feloszlásánál a belügyminiszter bírt hatáskörrel.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: A rendelettel általában egyetért, csak az a kérése, hogy a vasúttal és a postával kapcsolatos egyesületek a rendelet hatálya alól vétessenek ki.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: A rendelet csak arra vonatkozik, amire a belügyminiszternek van felügyeleti joga. Így nem vonatkozik a vasúttal és a postával kapcsolatos egyesületekre.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Az egyesületek feloszlásánál a belügyminiszter hatáskörét nem kifogásolja, még a vasúttal és a postával kapcsolatos egyesületeknél sem, csak a vagyontárgyak hovaforodítása tekintetében.

[*Báránys*] *Közellátásügyi miniszter*: A kormánytól nem kell elvenni és egy miniszter kezébe adni a feloszlási jogot.

²⁸ A Levente intézmény az 1921. évi LIII. tc. alapján működött. Kezdetben minden 12-től 21 éves fiú köteles volt a levente szervezetben katonai előképzésben részt venni. Irányítását a vallás- és közoktatásügyi miniszter az Országos Testnevelési Tanács útján látta el. A második világháború idején a Dunántúlon, Ausztriában és Németországban bevonták alakulataikat a harcokba.

A honvédségi javaknak a rendőrség részére való átadásáról lásd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 23. napirendi pontját.

²⁹ Az egyesülési szabadsággal elkövetett visszaélések megtorlásáról intézkedő 1938. évi XVII. tc. 3. §-a azt mondta ki, hogy a "tilos egyesületet vagy más tilos szervezetet, úgyszintén a tilos működést folytató politikai pártot (2. §) a belügyminiszter, illetőleg az erre nézve irányadó jogszabályok szerint illetékes más miniszter a belügyminiszterrel egyetértve haladéktalanul feloszlata és vagyonát közjóléti célokra fordítja.

A belügyminiszter, illetőleg a felügyeleti jog gyakorlására a fennálló jogszabályok értelmében illetékes más miniszterek a feloszlott egyesület vagy más szervezet vagy politikai párt vagyona felől a belügyminiszterrel egyetértve hozott határozat a tulajdonjog telekkönyvi bekebelezésére alkalmas közokirat."

16. 1946. április 5.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Az 529-es rendelet a fegyverszüneti egyezmény végrehajtása, itt pedig egy általános végrehajtásról van szó.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: A szakminiszterrel egyetértésben kell, hogy feloszlassa a belügyminiszter az egyesületeket.

Rákosi Mátyás államminiszter: Az 1938:XVII. tc. nem alkalmazható a mi demokratikus intézkedéseinkre, mert az a fasiszmus bevezetésével állt kapcsolatban. Rengeteg egyesület van, amelyek közül esetleg minden héten egy-kettő feloszlásra kerül. Nevetségesnek tartja, hogy ilyen ügyekkel a minisztertanács foglalkozzon. Ez egészen világosan a belügyminiszter hatáskörébe tartozik.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A koalíció szempontjainak megfelel és szakszerűség szempontjából sem kifogásolható, hogy az egyesületek vagyonának hováfordítása tekintetében a belügyminiszter határozzon, a szakminiszterekkel egyetértésben.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta, azzal a módosítással, hogy a feloszlítás tárgyában a belügyminiszter, – a vagyon hováfordítása tekintetében pedig az illetékes miniszterrel egyetértve a belügyminiszter határoz.³⁰

30

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Tóth Ignác III. ker. előljáró részére a képesítési kellék meglétének elengedése tárgyában.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Ez a székesfőváros törvényhatósága alá tartozik és nem a minisztertanács elé.

Vas Zoltán [a Gazdasági Főtanács titkára]: Sajnos idetartozik, de ez legyen ok arra, hogy azt meg is változtathassuk. Demokrácia ellenes az, hogy nem lehet érvényt szerezni a székesfővárosi alkalmazottak kérelmének.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Előfordulhat, hogy egy-egy tárca megtelik teljesen képesítés nélküli emberekkel. Ebben a kérdésben általánosságban később fog dönteni a minisztertanács, az előterjesztéshez most járuljon hozzá.

Minisztertanács Tóth Ignác III. ker. előljáró részére a képesítési kellék meglétét elengedte.³¹

³⁰ A fasiszta politikai és katonai jellegű szervezetek feloszlásáról szóló 529/1945. ME sz. rendelet kiegészítéséről a 3830/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. április 21.) intézkedett, elsősorban az említett szervezeteknek az 1938. évi XVII. tc-ben foglaltaktól eltérő belügyminiszteri feloszlását és a vagyonuknak az Elhagyott Javak Kormánybiztossága útján való hasznosítását illetően.

³¹ 114 067/1945./B.M.III/10-2. sz. előterjesztés bejelentette, hogy Tóth Ignácot a székesfőváros polgármestere a III. kerületi Nemzeti Bizottság javaslatára 1945. március 5-én a III. kerületi eljáróság vezetésével bízta meg. A székesfőváros polgármesterré 1945. augusztusában főjegyzővé nevezte ki – azzal, hogy a szükséges elméleti és gyakorlati képesítési kellékeket a kormány utólag elengedi.

Tóth Ignác (1904-?) érettségivel rendelkezett, 1925-óta dolgozott a fővárosnál. 1934. eleje óta részt vett a Kommunista Párt egyik frakciójában, 1944-ben Óbudán partizánalakulatot szervezett. 1958-ban külföldre távozott.

31

[Rajk] Belügyminiszter előterjeszti javaslatát Hajdú Henrik könyvtári igazgató részére a képesítési kellék meglétének elengedése tárgyában.

Minisztertanács Hajdú Henrik könyvtári igazgató részére a képesítési kellék meglétét elengedte.³²

32

[Rajk] Belügyminiszter előterjeszti javaslatát dr. Fodor Antal rehabilitálása, s az V/1. fizetési osztályba rendőrezredessé való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Fodor Antalnak rehabilitálás útján az V/1. fizetési osztályba rendőrezredessé való kinevezéséhez hozzájárult.³³

33

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a kéményseprési díjak beszedése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁴

34

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a szövetkezeti hitelígények kielégítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁵

³² A 175 744/1946.B.M.III-10/2. sz. előterjesztés Hajdu Henrik helyettes fővárosi könyvtári igazgatónak a képesítési kellékek megléte alóli mentesítését javasolta.

Hajdu Henrik (1890-1969) középiskolai végzettséggel rendelkezett. Ibsen és más norvég író számos művét fordította magyarra, a norvég írói akadémia tagja volt. Jelentős kulturális tevékenységet folytatott. Több idegen nyelven beszélt. Éveken keresztül tagja volt a Szociáldemokrata Párt legfelsőbb oktatási tanácsának.

³³ A 144 271/1946.B.M.IV-12. sz. előterjesztés szerint dr. Fodor Antal 1914-től Szombathelyen volt rendőrkapitány, 1919-ben a dunántúli Vörösőrség parancsnoka lett. Bebörtönözték, de megszökött és Csehszlovákiában élt, csak 1937-ben tért vissza Magyarországra, s akkor ismétleten letartóztatták.

³⁴ A 81 179/1946.P.M.VII. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az 1884. évi XVII. tc.-be iktatott ipartörvény módosításáról intézkedő 1922. évi XII. tc. 64. §-a kéményseprési díjak beszedését kétféleképpen szabályozta. Községekben az együttesen kezelt közadókkal szedték be, városokban pedig, ha a kéményseprő iparos kívánta, az együttes adókezelés mellőzésével, közvetlenül is beszedhette. A kéményseprő iparosok a községi díjbeszedési előírást nehezményezték, mert csak késve, az adók megosztási kulcsának arányában jutottak hozzá a díjakhoz. Különösen sérelmezték ezt az adott inflációs viszonyok között. Ezért javasolta a pénzügyminiszter a városokra vonatkozó előírások általánossá tételét, azaz a törvény ennek megfelelő módosítását. Lásd az 5580/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 21.

³⁵ A 73 972/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztésében a miniszter utalt arra, hogy az 1945. december 18-ai minisztertanácsi ülés (75. sz. jegyzőkönyv – meg kell említeni azonban, hogy a jegyzőkönyvben ilyen tárgyú napirendi pont nem található) felhatalmazta a pénzügyminisztert arra, hogy a szövetkezeti hitelígények kielégítésének meggyorsítása érdekében 4 milliárdos keretben

16. 1946. április 5.

35

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát dr. Sebestyén Mór [pénz-ügyi titkár] nyugellátásának megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

36

[Dobi] Földművelésügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Kormos Tivadar ny. osztálygeológus jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁶

37

[Dobi] Földművelésügyi miniszter előterjeszti javaslatát Pillmann János altiszt jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

38

[Dobi] Földművelésügyi miniszter előterjeszti javaslatát Fenyves Pál okl. kertész IX. fizetési osztályba, kertészeti felügyelővé való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

39

[Dobi] Földművelésügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Ujházy László miniszteri osztálytanácsosnak, a Svédországban és Dániában megtartandó kereskedelmi tárgyalásokra, a Földművelésügyi Minisztérium képviselőjében való kiküldetése tárgyában.

kezességet vállalhasson olyan szövetkezeti hitelekkel kapcsolatban, amelyeket mind a Szövetkezeti Tanács Hitelügyi Bizottsága, mind a Gazdasági Államtitkári Hitelvéleményező Értekezlet kielégítőnek talált.

A vállalt kezességek fele azonban adópengő hitelekkel volt kapcsolatos. Kérte ezért az adópengőben nyújtott kezességekre nézve a felhatalmazás utólagos megadását. Egyben kérte, hogy a kisebb szövetkezetek hitelgényének kielégítését tekintve a kincstári garanciák nyújtására újabb 10 milliárd adópengős keretet engedélyezzen számára a minisztertanács. Egyúttal azt is kérte, hogy az Általános Fogyasztási Termelő és Értékesítő Szövetkezetnek a Gazdasági Főtanács által is kielégítőnek talált 10 milliárd adópengő és 10 milliárd simapengő összegű hitelgényével kapcsolatban — az előbb említett 10 milliárdos kerettől függetlenül — elvállalhassa a készfizetői kezességet. Lásd még a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 34. és a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 19. napirendi pontját.

³⁶ A 210 004/1946.F.M.Eln.XI.1. sz. előterjesztésében kérte a miniszter, hogy dr. Kormos Tivadart, a Földművelésügyi Minisztérium volt osztálygeológusát, 1919-ben a Magyar Nemzeti Múzeum őslénytani osztályának vezetőjét, akit 1922-ben fegyelmi uton nyugdíjaztak, az V. fizetési osztály 2. fokozatának megfelelő nyugdíjjal lássák el. Lásd még a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 74. napirendi pontját.

16. 1946. április 5.

Minisztertanács dr. Ujházy László miniszteri osztálytanácsosnak a Svédországban és Dániában megtartandó kereskedelmi tárgyalásokra való kiküldetéséhez hozzájárult.³⁷

40

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Kerék József m. állami gazdasági felügyelő és Telbisz Károly m. állami gazdasági felügyelő Bulgáriába való kiutazásának engedélyezése iránt.

Minisztertanács dr. Kerék József m. állami gazdasági főfelügyelő és Telbisz Károly m. állami gazdasági felügyelő Bulgáriába való kiutazásához hozzájárult.³⁸

41

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter*: A telepítési törvényjavaslatot a megelőző minisztertanács már elfogadta, de hetek telnek el addig, amíg törvényerőre emelkedik.³⁹ Kéri, hogy addig, amíg a parlamenten keresztül megy, egy miniszterelnöki rendelettel fogjunk hozzá a telepítéshez, mert azt azonnal meg kellene kezdeni.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Indokoltnak tartja ezt a kérést, mert könnyen lehetséges, hogy a jövő héten még nem tudjuk összehívni a Nemzetgyűlést. Ennek következtében azok a hátrányok, amelyek eddig támadtak, még inkább fokozódnának.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: A telepítés eddig gyakorlatilag az ő hatáskörébe tartozott. A Népgondozó Hivatal intézte, ennek volt egy kitelepítési osztálya. Most azt javasolja, hogy ezt az osztályt vegye át a Földművelésügyi Minisztérium, mert eddig a szakszerűség hiányzott ezen a téren. Gyakorlatilag, ha a

³⁷ A 81 792/1946.F.M.IV.1. sz. előterjesztésében jelezte, hogy közel 40 olyan mezőgazdasági cikk listáját állították össze, ami svédországi, illetve dániai kivitel szempontjából számbavehető volt. Dániából egyébként tenyészállatok behozatalát várta. Jelezte azt is, hogy a németek által elhurcolt állatállomány egy része tudomása szerint Dániába került, s hazahozatalának lehetőségét is tisztázni remélte a kiküldetés kapcsán.

³⁸ A 81 213/1946.V.M.IV.1.ü.o. sz. előterjesztés előadta, hogy a Tárcaközi Külkereskedelmi Értekezlet hozzájárulásával a Láncai László féle grafikai szaküzlet 600-800 000 dollár értékben különböző nyomdai gépeket szállít Bulgáriába s ezek ellenértékének 60%-áig tenyészállatokat, 40%-áig pedig dohányt terveztek behozni Magyarországra.

A kiküldöttekkel a tenyészállatok előzetes vizsgálatát, kiválasztását kívánta elvégeztetni. Jelezte, hogy Telbisz Károly jól bírta a bolgár nyelvet, kitűnő ottani személyi kapcsolatokkal rendelkezett. Tanulmányoztatni kívánta velük a bolgár mezőgazdasági termékek értékesítési rendszerét, mivel Bulgáriában eleve kisbirtokrendszer volt s az e téren kialakult ottani gyakorlat megismerése Magyarország számára a földbirtokreform után kialakult új helyzetben fontosnak ítélték.

³⁹ A telepítésről és a földreform befejezésének előmozdításáról szóló törvényjavaslat tárgyalását lásd a [15.] 98. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontjában. Az 1946. évi IX. tc.-t 1946. május 13-án hirdették ki.

16. 1946. április 5.

törvényjavaslat törvénnyé válik, akkor az lesz a helyzet, hogy átadja az egész osztályt a Földművelésügyi Minisztériumnak, mert igen előnyös lenne, ha a telepítési osztály apparátusa kerülne a Földművelésügyi Minisztérium alá.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a Népgondozó Hivatal telepítési osztálya a Földművelésügyi Minisztérium alá rendeltessék.⁴⁰

[Ries] *Igazságügyminiszter*: A miniszterelnöki rendelet megjelenését legalizálni kell azzal, hogy a törvényjavaslatba erre vonatkozólag egy külön szakaszt kell bevenni.

Minisztertanács az előterjesztést, az igazságügyminiszter észrevételének figyelembevételével, elfogadta.⁴¹

42

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát az 1944. és 1945. évi gyapjútermelés forgalmának és felhasználásának szabályozásáról szóló 2560/1945. ME számú rendelet hatályon kívül helyezése tárgyában.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* az előterjesztéshez hozzájárul azzal, hogy a kereskedelmi vonatkozású kérdésekben a kereskedelmi minisztérium is hallgattassék meg.

Minisztertanács az előterjesztést, a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter által javasolt módosítással, elfogadta.⁴²

⁴⁰ Az 1710/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. május 10.) felállított Népgondozó Hivatalt a 7310/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 27.) megszüntette. Feladatai közül a magyarországi német lakosság Németországba való áttelepítésével kapcsolatos tennivalókat a belügyminiszter, az egyéb tennivalóit pedig a népjóléti miniszter vette át, azzal, hogy a szlovák–magyar lakosság-cserével kapcsolatos feladatok ellátásáról a kormány külön fog intézkedni. A hivatal telepítési osztályának a Földművelésügyi Minisztérium alá rendelése — külön rendelkezés nélkül — az 1946. június 27-ei időpont előtt történhetett.

⁴¹ Az 1946. évi IX. tc. 33. §-a ennek megfelelően felhatalmazta a kormányt, hogy a törvény hatályba lépése előtt hozott földbirtokpolitikai vonatkozású törvényeket az adott törvény rendelkezéseivel összhangban módosítsa, kiegészítse, és evégből a fennállott törvénytől eltérő rendelkezéseket állapítson meg. Ez a felhatalmazás kiterjedt az ingatlanforgalom és a haszonbérletek hatósági ellenőrzését szabályozó törvények módosítására és kiegészítésére is.

Az 1946. április eleje és 1946. május 13-a között nem jelent meg olyan törvény, amely e körbe tartozott volna, ha csak ide nem soroljuk a május 10-ei keltezéssel kiadott, de már csak a Magyar Közlöny 1946. május 24-ei számában megjelent, az 1936. évi XXVII. tc. alapján földhöz és házhelyhez jutottak pengőben megállapított részlet fizetéséről szóló 5420/1946. ME sz. rendeletet.

Az egyes minisztériumok, főleg a földművelésügyi, a közellátásügyi, az igazságügyi, a pénzügyi tárca részéről természetesen számos olyan rendelkezés történt az adott időszakban, amelyek a földbirtokpolitikai kérdéseket érintették.

⁴² A 13 665/I-1946.Ip.M. sz. előterjesztésből kitűnik, hogy azért kérte a 2560/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. június 3.) hatályon kívül helyezését, mert a gyapjú igénybevételét, felhasználását szabályozó, azt követő időben megjelent 12 400/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 23.) és a 100 500/1945. Ip.M. sz. rendelet (1945. december 23.) nem mindenben egyezett az

Iparügyi miniszter [képviseletében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát az egyes ipari és kereskedelmi vállalatokhoz kormány megbízott kirendelése tárgyában.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter* kéri ezt az előterjesztést a napirendről levenni.

[*Bárányos*] *Közlekedésiügyi miniszter*: Megvitatandó, hogy minden állami megrendelésnél kiküldhető-e a felügyelő. Határt kell szabni, mert minden kis megrendelésnél nem alkalmazható kormány megbízott.

[*Balogh István*] *államtitkár*: A megbízott fizetése nem lehet magasabb a IV. fizetési osztálynál, mert lehetetlen, hogy egy kirendelt kormány megbízottnak magasabb legyen a fizetése, mint a miniszterelnököknek.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter*: A szakembert meg kell fizetni, és ellenkező esetben nem fogunk megfelelő munkaerőt kapni.

[*Gerő*] *Közlekedésiügyi miniszter*: Az előterjesztés levételéhez hozzájárul abban az esetben, ha azt a legközelebbi minisztertanácson újból előterjesztik.

Iparügyi miniszter [képviseletében Kelemen államtitkár] előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴³

elsőként kibocsátott rendelettel. Lásd a 4080/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. április 12.) és a 27 300/1946. Ip.M. sz. rendeletet (MK 1946. április 12.), amely utóbbi újból szabályozta a gyapjú zár alá vételét, forgalmát, igénybevételét és szállítását.

⁴³ Az előterjesztés nincs a jegyzőkönyv mellett, megtalálható viszont a kérdést ismételtlen tárgyaló [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 34. napirendjéhez tartozó iratok között. Ez a 21 886/1946. Ip.M. sz., először itt napirendre tűzött előterjesztés indoklasként előadta a következőket: "Országunk jelenlegi egészségtelen gazdasági állapota folytán ipari életünk terén sajtóságos jelenség észlelhető: Az ipari termelés fenntartása, kapacitásának fokozása szinte kizárólag állami feladattá lett, az iparvállalatok tokeszükségletének állami hitelek formájában történő fedezése, a nyersanyag és üzemanyagszükségletnek kényszergazdálkodás és külföldi behozatal útján való biztosítása, a szükséges munkaerőknek rendelkezésre bocsátása és élelemmel és közszükségleti cikkeivel ellátása csakúgy a kormány feladata lett, mint az újjáépítési és jóvátételi célokra tett állami megrendelésekkel az ipar foglalkoztatottságának biztosítása.

S ugyanakkor, mikor az ipari termelés terén az iniciatíva szinte teljesen a kormány kezébe került — és kellett is, hogy kerüljön, mert a magánvállalkozás oldalán alig észlelhető annak jele, hogy iparvállalataink saját erejükből képesek lennének az ország újjáépítésébe bekapcsolódni, — másrészt meg kell állapítani, hogy a kormánynak nem áll rendelkezésére megfelelő eszköz, amelynek birtokában a vállalatok ügyvezetését megvizsgálhassa, belső összefüggéseket felismerhesse s a közgazdaság életére esetleg súlyos kárt jelentő intézkedéseket idejekorán, közhatósági beavatkozással meghiúsítsa."

Ezt az ellentmondást javasolta feloldani a kormányrendelettel, melyben javasolta, hogy olyan ipari, bányászati és kohóvállalatokhoz, valamint közhasználatú villamosművekhez, amelyekben az államkincstár részvénytőke vagy beruházási hitel formájában nagyobb érdekeltséggel bír, valamint az állami megrendeléseket végző vállalatokhoz kormány megbízottat rendeljenek ki.

A jelen jegyzőkönyv mellett egy miniszterelnökségi feljegyzés is szerepel, amely egyrészt azt a javaslatot tartalmazza, hogy a rendelettervezet 1. §-ának (1) bekezdésében az "iparügyi miniszter" szavak helyébe a "kormány" szó kerüljön — úgy érve, hogy ne az iparügyi miniszter, hanem

16. 1946. április 5.

44

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a svéd és [a] dán kormányokkal folytatandó külkereskedelem-politikai tárgyalásokra való megbízások tárgyában.

[Gordon] *Pénzügyminiszter* felveti a kérdést, hogy nem lenne-e kívánatos pénzügyminiszteri szakembert is kiküldeni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Egy pénzügyi szakember a Nemzeti Bank részéről jelen lesz, őt kell felkérni a pénzügyi vonatkozású dolgok letárgyalására.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁴

45

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát vásárok, piacok és búcsúk árusainak hatósági engedélye tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁵

46

Iparügyi miniszter [képviselőként *Kelemen államtitkár*] előterjeszti javaslatát dr. Györki József szolgálati és közszolgálaton kívül eltöltött idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁶

a kormány rendelje ki a kormány megbízottat, másrészt a rendelet 4. §-ának (2) bekezdését azzal javasolta kiegészíteni, hogy a kormány megbízott illetménye a IV. fizetési osztály szerinti javadalmazást nem haladhatja meg.

⁴⁴ Lásd a jelen jegyzőkönyv 39. napirendi pontját.

⁴⁵ A 2302/I/2.1946.K.Sz.M. sz. előterjesztés felhívta a figyelmet arra, hogy a kereskedők és iparosok által vásárokon, piacokon és búcsúkon folytatott árusítás engedélyezéséről szóló 1150/1941. ME sz. rendelet, valamint az ennek végrehajtásáról intézkedő 17 200/1941. KKM sz. rendelet nem csak azt mondta ki, hogy az iparhatóság olyan személyeknek adhatott engedélyt, akik iparjogosítvánnyal rendelkeztek, hanem a nemzeti megbízhatóságukat is mérlegelniük kellett. A szóban forgó rendelkezések célja tehát az volt, hogy a zsidó származásúakat, valamint az akkori kormányzat szempontjából politikailag megbízhatatlanokat elzárják a vásárokon, piacokon, búcsúkon folytatott árusítástól.

Emlékeztetett az előterjesztés arra, hogy a 200/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 17.) hatályon kívül helyezte ugyan a zsidókra hátrányos jogszabályokat, az említett rendelkezéseket azonban nem a zsidótörvényekre, hanem a gazdasági és a hitelélet rendjének, továbbá az államháztartás egyensúlyának biztosításáról szóló 1931. évi XXVI. és az 1940. évi XVII. tc-re hivatkozással adták ki. Így a rendeletek érvényben maradása jogbizonytalanságot idézhetett elő, ezért javasolta a hatályon kívül helyezésüket. Lásd a 3810/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 11.

⁴⁶ 1735/1946.eln. sz. előterjesztésében az iparügyi miniszter dr. Györki József (1891-?) volt budapesti fővármivatali vegyészeti laboránsnak, majd műegyetemi tanársegédnek, 1945 után pedig a Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet igazgatójának 1920 utáni kiesett szolgálati idejét illetően tett beszámítási javaslatot. Nevezettet ugyanis 1920-ban állásából elbocsátották. Györki József a IV. fizetési osztály 1. fokozatába való besorolását is kérte, ezt azonban a miniszter nem találta indokoltnak.

47

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a 9590/1945. ME sz. rendelet 8. §-a (1) bekezdésének módosítására.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: A benyújtás nem tartozik a kultuszminisztérium hatáskörébe. Kéri a napirendről levenni.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁷

48

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a jog- és államtudományi karok doktori szigorlati és tanulmányi vizsgarendjének módosításáról.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁸

49

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Pécsi Tudományegyetemen megszüntetett bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi kar visszaállítása tárgyában. A meglévő olasz katedrát nem akarja megszüntetni Pécssett.

[Balla] *Tájékoztatásügyi miniszter*: Ezt a javaslatot nem tudja elfogadni. Arisztokratikus elv alapján szaporítjuk az egyetemeket és az egyetemi tanárok létszámát. Az előterjesztett Szilágyi Lóránd személyét nem ismeri, pedig ő is történész.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* sajnálatát fejezi ki afelett, hogy a tájékoztatásügyi miniszter Szilágyi Lórándot nem ismeri. Az Anonymus-kérdésben kitűnő szakember és kiváló oklevél-tudós. Ami az egyetem

⁴⁷ 1638/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztésében a miniszter észrevételezte, hogy a szocialista, antifasiszta vagy demokratikus magatartás miatt egyes személyeket ért hátrányok megszüntetéséről szóló 9590/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 18.) 8. §-ának (1) bekezdése alapján egyes személyek három éven belül kérhették a közszolgálatba való visszavételüket, nyugdíjjogosultságuk megállapítását, a mellőzés időpontjára visszahatóan előléptetésüket – és jelezte, hogy ez a körülmény (székesfővárosi tapasztalatok szerint) lehetetlenné tette a közoktatásügyi ügyosztályoknak a tervszerű munkájt, a tanszemélyzet beosztását. Javasolta az említett rendeletben szerepelt határidő lerövidítését, illetve a rövidebb határidőtől való eltérés kivétellé tételét.

⁴⁸ Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 73. napirendi pontját és jegyzetét.

Jelezte, hogy a korábbi minisztertanács határozata értelmében részletes megbeszélést folytatott mindkét szabályzatról az igazságügyminiszterrel és az újjáépítési miniszterrel, illetve megbízottaikkal. Ennek során a tananyag beosztását illetően jelentős változtatási igények merültek fel, azonban megállapodtak abban, hogy ezek keresztülvitele az egyetemek későbbi általános reformjának keretébe tartozik, ezért ekkor a javaslatoktól eltekintettek. A kisebb módosításokat a minisztérium a javaslaton keresztülvezette. A szabályzatok átszerkesztett szövege megtalálható a jegyzőkönyv mellett.

16. 1946. április 5.

bölcsészeti fakultásait illeti – éppen közoktatásunk fejlesztése tekintetében van szükség arra, hogy az iskolákhoz valóban olyan tanítói kar kerüljön, amely megfelelő képzettséggel tudja ezeket az iskolákat vezetni és irányítani. A nevelőképzőket az egyetemekhez kapcsolt intézetekben akarja felnevelni. Pécs a Dunántúlnak egyben kulturális központja. Onnan kihagyni a bölcsészeti fakultást nem lehet. Továbbra is kéri, hogy miután túlságos megterhelést nem jelent, járuljon hozzá előterjesztéséhez.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter javasolja, hogy a költségvetésig függeszszük fel ezt az előterjesztést.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁹

50

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát a Zeneművészeti Főiskola fűtésére 100 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Ennek az előterjesztésnek nincs értelme, mert a Zeneművészeti Főiskola fűtőberendezését olajfűtésre akarják átalakítani, és olaj pedig nincs.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁰

⁴⁹ A 36 337/1946.V.K.M.VI.a. sz. előterjesztésében a miniszter megállapította, hogy a kolozsvári egyetem 1940/41. tanévi újjászervezésével kapcsolatban a Pécsi Tudományegyetem bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi karának megszüntetése és átvitele Kolozsvárra, igen nagy veszteséget jelentett az egész Dunántúl számára. A korábban Pécsről létezett 12 tanszék helyreállítására tett javaslatot, azzal az eltéréssel, hogy a volt német nyelv és irodalom tanszékét angol nyelv és irodalom tanszékre kívánta felcserélni.

A bölcsészeti tanszékre Fülep Lajost, a történettudományi tanszékre pedig Szilágyi Lorándot, a kolozsvári egyetem professzorát javasolta kinevezni. Áthelyezésekkel javasolt betölteni két további tanszékét is, úgy hogy csak 8 új tanszék felállításának költségei terhelték volna az államháztartást.

Dr. Fülep Lajos (1885-1970) művészettörténész, filozófus, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, Kossuth-díjas, 1918-ban egyetemi tanárrá nevezték ki, a szellemtörténeti irányzatot képviselte. A két világháború között református lelkészként működött. 1934-től Gulyás Pállal és Németh Lászlóval együtt szerkesztette a Válasz című folyóiratot.

Dr. Szilágyi Lóránd (1908-1974) történész, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, egyetemi tanár. Történeti segédtudományokkal, közép- és újkori közigazgatástörténettel, irodalomtörténettel foglalkozott.

⁵⁰ A 14 324/1946.V.K.M.VII. sz. előterjesztésében a miniszter jelezte, hogy a Zeneművészeti Főiskola szénnel való ellátása teljesen reménytelen volt az adott viszonyok között s így a fűtés várható kiesése nemcsak a zeneoktatást, hanem a hangversenytermek működtetését is lehetlenné tette volna. Közölte, hogy az amerikai követség 40 millió pengő térítés ellenében felajánlotta a szükséges fűtőolajmennyiséget, a kazánok átszerelése olajfűtésre pedig 60 millió pengő költséget

51

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Gyulai Zoltán egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Gyulai Zoltán egyetemi rendes tanári kinevezéséhez hozzájárult.⁵¹

52

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Végh Antal adjunktus laboratórium-vezetői címmel intézeti tanárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Végh Antal adjunktus laboratórium-vezetői címmel intézeti tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.⁵²

53

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Száva-Kovács József ny. r. tanár szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵³

jelentett volna, így a 100 millió pengős kiadás — mivel az egyébként szükséges szén 200 millió pengő költséggel járt volna — tulajdonképpen megtakarítást eredményezett.

⁵¹ A 32 301/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Gyulai Zoltánnak, a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem mérnöki- és építészmérnöki karának a kísérleti fizika tanszékére való tanári kinevezése ügyében tett javaslatot. Kérte, hogy a javaslatot előterjeszthesse a köztársasági elnökhöz.

Dr. Gyulai Zoltán (1888-1968) fizikus. A kolozsvári egyetemen végezte tanulmányait, és ott kezdte pályafutását, mint tanársegéd. Az első világháború során orosz hadifogságba került. Hazatérése után Göttingenben az egyetemen dolgozott, 1926-tól pedig a szegedi egyetemen volt magántanár, majd rendkívüli tanár. 1935-től a debreceni egyetem nyilvános rendes tanárává, 1940-ben a kolozsvári egyetem kísérleti fizikai tanszékének tanárává nevezték ki. 1945 után egyetemi tanár, Kossuth-díjas. 1966-ban Állami díjat kapott.

⁵² A miniszter 230 171/1946.V.K.M./VI. sz. előterjesztésében javasolta, hogy a Budapesti Tudományegyetem bölcsészettudományi karán egy adjunktusi állást intézeti tanári állássá szervezhessen át s erre dr. Végh Antal adjunktust laboratórium-vezető címmel intézeti tanárrá nevezhesse ki.

Dr. Végh Antal (1903-?) gyógyszerészdoktori oklevelet szerzett, 1934-ben tanársegéddé, 1940-ben adjunktussá nevezték ki. A gyógyszerész-hallgatók oktatása érdekében kérte a javaslat elfogadását.

⁵³ A 28 932/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés dr. Száva-Kovács József egyetemi nyilvános rendes tanár szolgálati idejének a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezéséről szóló 2500/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. június 17.) 6. § alapján javasolta 1934. november 30-ától, 36. életévének betöltésétől megállapítani, azaz az attól kezdődő időt úgy minősíteni, mintha azt rendes tanári minőségben töltötte volna el.

Dr. Száva-Kovács József (1898-1980) meteorológus-klimatológus. 1943-tól a Pázmány Péter Tudományegyetemen a Földrajzi Intézet tanára. 1945. november 1-jétől 1932-ig a Léggöri Intézet, majd a Meteorológiai és Éghajlattani Tanszék tanára volt.

A 2500/1945. ME sz. rendelet 6. §-ának (4) bekezdése rendelkezett úgy, hogy egyetemi nyilvános rendes tanárnak nyilvános rendkívüli tanári minőségben vagy más közszolgálatban,

16. 1946. április 5.

54

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Oroszlán Zoltán szolgálaton kívül töltött idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁴

55

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Novobátzky Károly egyet. ny. r. tanár szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁵

56

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Jeczerniczky Lajos és társai jóvátétele tárgyában. (292 813/1946.)

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁶

57

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Gortvay György egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács dr. Gortvay György egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetéséhez hozzájárult.⁵⁷

továbbá a közszolgálat körén kívül harminchatodik életévének betöltése után eltöltött idejét — a tudományos érdemek elismeréséül — a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, a pénzügyminiszterrel egyetértve tett előterjesztése alapján a minisztertanács a fizetési osztályba és fokozatba besorolás szempontjából egészen vagy részben olyanak minősítheti, mintha az az egyetemi nyilvános rendes tanári szolgálatban telt volna el.

⁵⁴ A 27 448/1946./VI.ú.o. sz. előterjesztés indoklása lényegében megegyezett a jelen jegyzőkönyv 53. jegyzetében foglaltakkal.

Dr. Oroszlán Zoltán (1891-1971) archeológus, 1945. november 1-jétől egyetemi tanár, később a művészettörténeti tudományok kandidátusa.

⁵⁵ A 27 449/1946.VI. sz. előterjesztés indoklása lényegében megegyezett a jelen jegyzőkönyv 53. jegyzetében foglaltakkal.

Dr. Novobátzky Károly (1884-1967) fizikus, egyetemi tanár, akadémikus, később a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke, kétszeres Kossuth-díjas.

⁵⁶ Összesen tizenöt volt tanító korábbi sérelmeinek jóvátételére tett javaslatot a miniszter.

⁵⁷ 30 211/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Gortvay György egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetésére tett javaslatot, kérte, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz is előterjesztést tehessen.

Dr. Gortvay György (1892-?) orvostudományi doktori oklevelet szerzett. Az első világháborúból történt visszatérése után 1919-ben gyakornokként a Budapesti Tudományegyetem bakteriológiai intézetében dolgozott, majd a Népjóléti Minisztérium segédtitkára lett. 1920-ban tisztiorvosi képesítést szerzett. 1923-1925-ben az Egyesült Államokban és Angliában végzett tanulmányokat. 1927-ben a budapesti egyetem magántanára lett. 1935-ben kinevezték az Országos Társadalombiztosító Intézet aligazgatójává, 1940-ben pedig orvosigazgatójává. 1940-ben miniszteri tanácsosi címmel az Állami Munkaközvetítő Hivatal vezetőjévé, 1945-ben miniszteri osztályfőnökké, majd államtitkárrá és az Országos Közegészségügyi Intézet főigazgatójává nevezték ki.

58

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Komjáthy Aladár könyvtárigazgatói kinevezése és szolgálaton kívül töltött idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács dr. Komjáthy Aladár könyvtárigazgatói kinevezéséhez és szolgálaton kívül töltött idejének beszámításához hozzájárult.⁵⁸

59

Honvédelmi miniszter [képviselőtében Zentai államtitkár] előterjeszti javaslatát Weöres Sándor őrnagy rehabilitálása tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter nem ismeri az illetőt, de hivatkozásait és indokait nagyon furcsának találja.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁹

60

Honvédelmi miniszter [képviselőtében Zentai államtitkár] előterjeszti javaslatát Jeszenszky Lajos ny. ezredes, ny. vezérőrnagy elöléptetésének hatálytalanítása tárgyában.

[Ries] Igazságügyminiszter: Nincs jogunk ilyen intézkedéshez, ebben az esetben ugyanis fegyelmi eljárást kell indítani, és ennek során a kinevezés útján kapott rangjától meg lehet fosztani.

Honvédelmi miniszter [képviselőtében Zentai államtitkár] előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁰

⁵⁸ 25 958/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Komjáthy Aladárnak a budapesti tudományegyetemi könyvtár igazgatójává való kinevezésére tett javaslatot. Szolgálati idejét az egyetemi könyvtárnál 1919-ben töltött idejének kezdetétől javasolta megállapítani.

Dr. Komjáthy Aladár (1894-?) matematikusi oklevelet szerzett. 1919-ben kinevezték a Budapesti Tudományegyetem könyvtárához, de rövidesen elbocsátották. 1921-től a Miniszterelnökség sajtóosztályán szerződéses sajtóelőadóként dolgozott 1946-ig.

⁵⁹ 43 328/1945.H.M.eln.fegy. sz. előterjesztésében a miniszter a szocialista, antifasiszta vagy demokratikus magatartás miatt egyes személyeket ért hátrányok megszüntetéséről szóló 9590/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 18.) alapján kérte Weöres Sándor honvéd nyugdíjasnak az egykori őrnagy rendfokozatába való visszahelyezését és nyugdíjazása kezdő időpontjának 1945. november 1-jében való megállapítását, nyugállományú ezredessé való előléptetését.

Weöres Sándor hadiakadémiát végzett, 1914-1918-ban vezérkari szolgálatot teljesített. 1919-ben a magyar Vörös Hadsereg egyetlen lovas csapattestének parancsnoka volt. 1922-ben felmentették, rendfokozatától megfosztották.

⁶⁰ 1052/sz.ü.-1946.H.M.eln. sz. előterjesztésében a miniszter előadta, hogy elődjének szorgalmazása alapján 1945. november 8-án Jeszenszky Lajos nyugalmazott ezredes nyugállományú vezérőrnaggyá léptette elő. Ez ellen bejelentés érkezett, miszerint nevezett németbarát, jobboldali érzelmű volt, erről meggyőződött s ezért kérte az előléptetés hatálytalanítását.

Az 1945. november 8-án tartott minisztertanácsi ülésre való hivatkozás hibás volt; ezen a napon nem volt minisztertanács.

16. 1946. április 5.

61

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a szórakoztatás céljára bérelt helyiségek igénybevétele tárgyában.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: Az előterjesztéshez nem járul hozzá. Nem szabad olyan rendeleteket hozni, hogy egy állandó zaklatást és nyugtalan-ságot okozunk a gazdasági életben. Nem lehet állandóan elvenni az engedélyeket és a helyiségeket, mert akkor senki nem fog berendezkedni.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: Négy espressónak a betiltását már régen elrendelték. Nem lehet azonban négy meghatározott esetre korlátozni a jogsza-bályt.

[*Rákosi Mátyás államminiszter*: A kérdés nem olyan egyszerű és hozzátar-tozik a feketézés elleni harchoz. Decemberben még nem lehetett fellépni, mert nem volt semmiféle törvényes jogszabály, akármilyen, a gazdasági életre káros tevékenységet folytatnak. Meg kell még egyszer vizsgálni a rendeletet, s a kö-vetkező minisztertanács elé egy olyan javaslatot terjesszen a népjóléti minisz-ter, amely kivételes — a közgazdaságra rendkívül káros esetekben — alkalmazható legyen.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶¹

62

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* bejelenti, hogy őrlési díj címén 17 milliárd pengő tartozása van, kéri ezen összeg kiutalását.

⁶¹ 53 700/1946.N.M.III. sz. előterjesztésében a miniszter felemlítette a belügyminiszternek egy jogszabállyal nem aláátaszott rendelkezését, amely szerint néhány Budapesten működött mulató bezárásáról, a helyiségek igénybevételéről intézkedett. Utalt arra, hogy ezeknek a szórakoztató helyiségeknek a működésére sem politikai sem gazdasági szempontból nem volt szükség. Ugyanak-kor jelezte, hogy komoly és a demokratikus átalakulás céljait szolgáló társadalmi szervezetek nem rendelkeztek a működésüket biztosítható helyiségekkel, mint mondta az adott időszakban nem létezett olyan jogszabály, amely az ilyen helyiségeknek — az üzleti vagy üzemi célok mellőzésével — a hatósági igénybevételét lehetővé tette volna. Sőt a belügyminiszter által igénybe vett mulatók bérlői kártérítési igénnyel kívántak a kincstárral szemben fellépni. Ezért javasolta egy új rendelet kiadását a szórakoztatás céljaira bérelt helyiségek igénybevétele tárgyában.

Előzményéről lásd az 1945. október 15-ei minisztertanács 15., az 1945. október 30-ai miniszter-tanács 66. és az 1945. november 2-ai minisztertanács 8. napirendi pontját. (DMB mt. jkv. B. kötet 391., 516. és 533.pp.) Az 1945. december 10-én tartott minisztertanácsi ülésen (74. sz. jegyzőkönyv 10. napirendi pont) a miniszterelnök felhívta a belügyminisztert, hogy a bárók, mulatók és más fényűző üzemek jegyzékét 24 órán belül állítsa össze, zárassa be ezeket és készleteiket foglaltassa le.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható külön lapon olvasható a Miniszterelnökségnek a napi-rendi ponttal kapcsolatos következő előzetes észrevétele: "A javaslat súlyos etikai kifogás alá esik, amennyiben a lezárt eszpresszókat, pártok és szövetségek részére kívánja igénybe venni, holott ezeket a polgármester felhívására és engedélye alapján építették igen komoly befektetéssel. A javaslat leveendő azzal, hogy nem járul hozzá a Miniszterelnökség." Lásd még a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 69. napirendi pontját.

Minisztertanács az őrlési díjak címén járó tartozások kiegyenlítésére tizenhétmilliárd pengő folyósításához hozzájárult.

63

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Az orosz–magyar olaj kérdésben való megállapodás lényege a közös vállalat létesítése volt. A tárgyalások most már végleges befejezést nyertek, s a végleges megállapodástervezet áll most a minisztertanács előtt. Mivel nem volt idő arra, hogy bárki is elolvashatta volna, ismerteti a szerződés lényegét. A tervezet, az elkészítésben résztvevő albizottsági tagok véleménye szerint, teljes mértékben megfelel a magyar érdekek képviselőének, s abban semmi érdemleges kivetni valót nem lehetett találni. Hosszú heteken keresztül folytak a tárgyalások, tekintettel arra, hogy a behozandó tárgyak igen lényeges módosításokat szenvedtek, éspedig végeredményben olyan formában, hogy a behozatal és értékelés szempontjából, szakértők véleménye szerint is, a legteljesebb mértékben sikerült. [sic!] Igen jelentős eltérés, hogy a Szovjet[unió] birtokába kerülne az a koncessió, amely tudvalevőleg a Duna balpartján elterülő egész területet öleli fel, apportként, értékként szerepel 10 millió pengővel, amit sikerült módosítani, hogy ők elállottak ennek az összegszerűségétől és a nádkoncesszióval [sic!] szemben az attól nyugatra fekvő területet bocsátja rendelkezésre, viszont megteremtődik annak a lehetősége, hogyha megfelelő olajra bukkannak, akkor ennek az olajnak 50%-a minket illet. Mind a két területen igen tekintélyes vagyont költöttek már erre a célra. Különbféle finomítókat kívánnak bevinni a közös társaságba apportként. Ez nem felelt meg a magyar érdekeknek. Mint-hogy minden ilyen fűrásnál teljesen bizonytalan az, hogy milyen összegek költenek el, esetleg eredménytelenül, olyan összegek emésztődtek volna fel, amelyek lassan felszívták volna az összegeket. [sic!] A szovjet tárgyaló albizottság ezt be is látta, és elismerte igazunkat. Ezért eltekintett ettől az óhajától. Viszont kétségtelen, hogy egy finomító felállítása indokolt. Megállapodtak tehát abban, hogy kizárólag a magyar állam tulajdonát képező Magyar Olajfinomító Rt. legyen az egyedüli, amely erre hivatott, egy külön közös társaság semmi körülmények között a fűrási költségekkel fel ne emésztessék. Ezek tulajdonképpen az alapvető feltételek, amelyek a szerződést alkotják. Minden akadályt kikapcsolva nem forgott fenn oly ok, amely miatt az albizottság a tegnapi napon a szerződést ne parafálja. Nyugodt lélekkel kéri tehát, hogy a minisztertanács ma már járuljon hozzá elvileg ennek a megállapodásnak [az] elfogadásához. Ezzel ugyanis meggyorsítja a lehetőségét annak, hogy a szerződést az igazságügyminiszter is átnézhesse. Ha a technikai résszel készen lesznek, akkor még a mai nap folyamán a szerződés aláírásra kerülhet. Érdemben ez ellen már semmi oldalról sem merülhet fel figyelemre méltó nyomás ellenérv.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A 18. §-ban foglalt megállapodás szerint a társaság felszámolása a két kormány megállapodása alapján történhet.

16. 1946. április 5.

Egy bizonyos határidő kellene, ha reánk nézve a részvénytársaság működése hátrányos.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Nem tartja ezt szükségesnek, mert szerinte bármikor felmondhatjuk az egyezményt, s azt a Szovjetunió elfogadja.

[*Báránys*] *Közellátásügyi miniszter:* A határidőt fontosnak tartja, ha egy kisebb ország áll a nagyobb szemben, az mindig hátrányos helyzetben van. Nagy előny lenne, ha egyszer automatikusan is megszűnnék.

Rákosi Mátyás államminiszter: Egy meglehetősen kikutatott területről van szó. A németek 40 millió márkát öltek bele az olajfúrásokba, és nem találtak semmit. A kutatásokkal nagy rizikó jár. Ami a kis és nagy államok viszonyát illeti, amikor Anglia szerződik valamely állammal a vele szerződő fél mindig kisebb és gyöngébb, mert nincs nála nagyobb állam.

[*Báránys*] *Közellátásügyi miniszter:* De mi történik akkor, ha minden munka nélkül itt lesznek, és semmit sem csinálnak.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter:* Amennyiben a MANAT szerződésben van határidő, akkor itt is lesz, mert automatikusan lépett a Szovjetunió Németország helyébe. Majd megállapíttatja és közölni fogja a minisztertanáccsal.

Minisztertanács az orosz–magyar olajszerződést elvben elfogadta azzal, hogy az igazságügyminiszter jogi szempontból közölje esetleges észrevételeit a pénzügyminiszterrel.⁶²

Minisztertanács 14 óra 30 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

⁶² Előzményéről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 6. napirendi pontját, jegyzetét, továbbá a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pontját.

A magyar–szovjet nyersolaj részvénytársaságok létesítése tárgyában kötött, 1946. április 8-án aláírt egyezmény értelmében Budapesten paritásos alapon jött létre a MASZOVOL rövidített elnevezésű vállalat, amely a Duna balpartján lévő területen nyersolaj és gáz feltárását, kitermelését, feldolgozását, továbbá a nyersolaj és nyersolajtermékek értékesítését tűzte ki céljául.

Ugyancsak paritásos alapon a már létezett Magyar Olajművek MOLAJ részvénytársaságot, amelynek részvényei a magyar államkincstár tulajdonában voltak, vegyes Magyar–Szovjet Társasággá alakították át, olyan módon, hogy a magyar fél átadta a MOLAJ részvények 50%-át a szovjet félnek.

A MASZOVOL alaptőkéje 1938. évi árak szerint értékelt vagyontárgyából adódó 20 millió pengő volt, amelynek fele része a szovjet, fele része pedig a magyar fél tulajdonát alkotta. A szovjet fél az alaptőke ráeső részének (a 10 millió pengőnek) a befizetéseként átadta a MASZOVOL-nak többek között azokat a felszereléseket és anyagokat, továbbá szállítási eszközöket, amelyek a kutatási munkához szükségesek voltak, s importból származhattak, továbbá a magyar–német ún. MANÁT (Magyar–Német Ásványolajművek) részvénytársaságnak a potsdami egyezmény alapján rá szállt összes vagyontárgyát, s a MANÁT-nak az 1940. augusztus 26-ai koncessziós szerződés szerinti minden jogát. Lásd még a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 44. napirendi pontját. A MASZOVOL alapszabályáról lásd a 8170/1946. ME sz. rendeletet (MK. 1946. július 23.), a MOLAJ Magyar Szovjet Nyersolaj Részvénytársaság alapszabályairól pedig a 8180/1946. ME sz. rendeletet (MK. 1946. július 25.). Mintkét alapszabály helyesbitése a MK. 1946. augusztus 1-jei számában található.

Az egyezmények szövege nem található a jegyzőkönyv mellett.

16. 1946. április 5.

Gévelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet.

Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál a miniszterek és államtitkárok kézjegyükkel látták el a jegyzőkönyvet. Nem szerepelt a felsorolásban Vas Zoltán, így az ő, továbbá Rákosi Mátyás, Gordon Ferenc, Rónai Sándor, Ries István, Antall József, Kelemen Gyula, Zentai Vilmos és Balogh István hitelesítő kézjegye nincs a jegyzőkönyvön.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 10–25., a 29–40., a 42., a 45–46., a 48–61. számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

17. 1946. április 8.

[17.] 100.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi április hó 8-án délelőtt 10 órakor Nagy Ferenc elnökelete alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter képviseletében Sárkány József államtitkár, Szakasits Árpád államminiszter, Gyöngösi János külügyminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Bán Antal Iparügyi miniszter képviseletében Kelemen Gyula államtitkár, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és köz- zoktatásügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök* üdvözli a minisztertanács tagjait és megnyitja az ülést.

1

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az UNRRA szállításokkal kapcsolatban dr. Fellner Károly Triestbe való kiküldetése tárgyában.¹

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Az UNRRA szállítások már megindultak és három szállítmány meg is érkezett Triestbe. Az első szállítmány 13 tonna felszerelés az UNRRA bizottság részére, a második szállítmány 560 tonna sózott hal, a harmadik szállítmány tartalmáról azonban még nincs tájékozódva.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Meg kellene említeni a zsíradékszállítmányt, mert a zsírellátás szempontjából súlyos helyzetben vagyunk.

Minisztertanács dr. Fellner Károly Triestbe való kiutazásához az UNRRA szállítmányokkal kapcsolatban hozzájárult.

¹ Előzményéről lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját és jegyzetét, valamint a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját.

2

[Nagy] *Miniszterelnök*: Mai rendkívüli összejövetelünknek történeti jelentősége is van. Először az, hogy a felszabadulás óta ez a századik minisztertanács,² a második jelentősége pedig az a bejelentése, hogy a vezetése alatt kormánydelegáció indul a Szovjetunió fővárosába, Moszkvába a holnapi napon. Néhány héttel ezelőtt felvetette a magyar kormány kiutazásának a gondolatát egyrészt udvariassági látogatásra, másrészt a nemzet sorsdöntő napjaiban számos kérdés felvetésére [sic!], és szeretne közvetlenül tárgyalásokat folytatni a Szovjetunió kormányával. A válasz az volt, hogy örömmel várják a delegációt. Az indulás időpontja holnap reggel kb. 8 óra lenne. Kéri a minisztertanács hozzájárulását, hogy a kormánydelegáció holnap elindulhasson. Az indulásnál kéri a kormány teljes számú részvételét, hogy a látogatás jelentősége kidomboríttassék, annál is inkább, mert úgy értesült a Szovjetunió is nagyon komoly előkészületeket tett a magyar kormány fogadására. A köztársasági elnök az induláshoz személyes részvételét bejelentette. A delegáció tagjai a következők: Vezetője Nagy Ferenc miniszterelnök, Szakasits Árpád államminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter és Gyöngyösi János külügyminiszter. Szó volt még arról is, hogy az esetleg felmerülő tárgyalásokhoz szakértőket kellene kivinni, de azt a baráti tanácsot kapta, hogy mellőzze a szakértők kivételét, mert az a világpolitikában félreértésre adna okot, mintha Magyarország valami külön megállapodásra készülne. A kiutazás tulajdonképpeni tárgya:

1. a békeelőkészítés,
2. mezőgazdasági tárgyalások,
3. általános közgazdasági kérdések,
4. jóvátétel.

² A századik minisztertanácsi ülésről a sajtó is megemlékezett: „Az április 8-án, hétfőn lezajlott minisztertanácson Csekő Tiborné, a jegyzőkönyvek leírója bejelentette, hogy a századik jegyzőkönyv következik. A századik, jubiláris minisztertanács alkalmából felkerestük dr. Bojta Bélát, a Miniszterelnökség adminisztratív államtitkárát, a minisztertanácsok jegyzőkönyvvezetőjét, hogy mondja el az ülésekkel kapcsolatos érdekesebb adatait. Dr. Bojta Béla a következőket mondta: —,A Dálnoki-kormány az első minisztertanácsot a debreceni Bika-szállóban tartotta meg, a következőket a helybeli Pénzügyigazgatóság tanácstermében. Miután a kormány Budapestre költözött, előbb a Kereskedelmi Bank épületében voltak az ülések, azóta a Parlament olvasótermében tartják meg azokat. Dr. Balogh István államtitkár az egyetlen a három kormány tagjai közül, aki mind a száz minisztertanácson részt vett. Gyöngyösi és Molnár miniszterek, bár kezdettől fogva tagjai a kormányoknak, többször helyettesítették magukat. A megjelenés rekordját tehát Balogh államtitkár tartja. — A száz minisztertanács jegyzőkönyve — mondja Bojta államtitkár — 4000 oldalt tesz ki. A jegyzőkönyveket trezorokban őrizzük és azokat a miniszterelnök, valamint az adminisztratív államtitkár írják alá, míg a jelenvolt miniszterek azokat látta-mozzák.” Bojta Béla szót a Miklós Béla kormány programjának hosszas tárgyalásáról, a miniszterek hatásköri összetűzéseiről, a földreformtörvény vitájáról, a szovjet–magyar, illetve az amerikai–magyar diplomáciai kapcsolat helyreállításának fontosságáról. (Kallós János: Száz minisztertanács. Kis Újság 1946. április 16.)

17. 1946. április 8.

A maga részéről Kapócs Ferenc titkárát viszi magával, a külügyminiszter is saját titkárát [sic!] viszi.³

Minisztertanács a delegáció Moszkvába való kiküldetéséhez hozzájárult.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Bármilyen rövid időre is hagyjuk el az ország határát a helyettesítésről gondoskodni kell. A maga részéről a törvényszerűség alapján is *Rákosi* államminisztert kéri fel a miniszterelnöki teendők ellátására. Szakasits Árpád államminiszter, aki jelenleg az iparügyi minisztert helyettesíti⁴ a maga részéről az iparügyi miniszteri teendők ellátására Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztert kérte fel.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* saját helyettesítésére Rákosi Mátyás államminisztert kéri fel.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Balla Antal tájékoztatásügyi minisztert kéri fel helyettesítésére.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Párizsi útjával kapcsolatosan elutazása esetére Antall József újjáépítési minisztert kéri fel helyettesítésére.⁵

Minisztertanács a bejelentéseket tudomásul vette.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A moszkvai utzással kapcsolatban nagy vita nem lehet. Ha fel is vetődnek kérdések, nem fognak azok végső formában létrejönni, s lesz mód rá, hogy itthon is megtárgyalják azokat a szempontokat, amelyek alapján tárgyalnak, vagy inkább informatív jellegűnek kell lenni a megbeszélésnek. Rendkívül fontos volna erről beszélni, mert mindnyájunk előtt nyilvánvaló, hogy a Szovjetunióknak döntő szava lesz a békénél. Feltétlen szükség van a Szovjetunióknak megnyerésére, különösen akkor, ha még a körülöttünk lévő kisebb országokból is tudunk barátokat szerezni, mint pl. Jugoszláviát. A békecélok tekintetében tisztában kell lennünk azzal, hogy először is a trianoni állapottal szembeni területi döntések, a nagyhatalmak vezetőinek megnyilatkozásai szerint, nincsenek elismerve, amit az is mutat, hogy most a felszabadulás után visszaszorítottunk mindenütt a trianoni területre. Őszintén bevallva

³ A moszkvai meghívás előkészítésében jelentős szerepe volt Rákosi Mátyásnak.

A miniszterelnöknek, illetve a küldöttség tagjainak a moszkvai látogatásáról szóló beszámolóját lásd e kötet 1946. április 18-ai ([19.] 102.) jegyzőkönyvében.

Kapócs Ferenc (1920–1977) 1945. június 1-jétől az Újjáépítési Minisztériumban, majd 1946. március 1-jétől a Miniszterelnökségen Nagy Ferenc személyi titkára és a titkárság vezetője volt. 1947. május 28-án letartóztatták, bűncselekmény hiányában szeptember 27-én elengedték, de még ugyanazon a napon internálták. 1953. szeptember 8-án szabadult.

⁴ Bán Antal iparügyi miniszter 1946. március 20-ától április 27-éig Svájcban folytatott árucserereformai és fizetési tárgyalásokat. Lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁵ Gordon Ferenc pénzügyminiszter vezetésével szűkkörű bizottság utazott Párizsba a 10 millió dolláros amerikai árukölcsön részleteinek megtárgyalása ügyében. Az utazást már március 28-ára tervezték, de halasztódott, és sajtóértesítés szerint erre április 9-én került sor, s a tervek szerint 8–10 napot töltöttek távol.

17. 1946. április 8.

mi aggódva néztük az események fejlődését, a háború alatt nagyon meg lettünk volna elégedve, ha azt hallottuk volna, hogy dacára minden bűnösségünknek a trianoni határaink között megmeradhatunk. Három szomszédunk közül kettő: Csehszlovákia és Jugoszlávia győztes hatalomnak számít. A harmadik: Románia elveszítette a háborút. Ha Magyarország jövőjét a békeszerződések megkötése idején mi területi nyereséggel is szeretnénk biztosítani, vagy fokozni, akkor csak Románia lehet az az ország, amely felé nekünk halvány reményünk lehet arra nézve, hogy területileg kapjunk valamit. Mi a magunk részéről Moszkvában tudni fogjuk azt, hogy talán századokig vissza nem térő alkalom, hogy jövőnket és fejlődésképességünket kialakítsuk, de kívánatosabb lenne, egy nyugalmi helyzet megteremtése, mintsem revizionistáink vágyát hozzuk javaslatba. Tiszta haszon mindaz, amit emberileg el lehet érni, és amit a nagyhatalmakkal való jó viszony komoly veszélyeztetése nélkül ki lehet fejteni, azt ki is fogjuk fejteni. Járuljon hozzá a minisztertanács ahhoz, hogy a magyar béke tekintetében megbeszéléseket folytathassunk. Lehet, hogy ez elkötelezettséget is jelent, lehet, hogy szabadon hagyják a kérdéseket, mindenesetre felhatalmazást kér, hogy a magyar békeelőkészítést átbeszélhessék.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: A színtiszta magyar vidékek kérdését tárgyilagosan érinteni lehetne, így pl. a Csallóköz és Székelyföld kérdését.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Fel lesznek készülve minden kérdésre és Romániával szemben bizonyos ígéretekkel is bírnak. Nem lehet azonban megmondani, hogy visszakövetelünk valamit, mert e területeket nem a mostani, hanem még a múlt háborúban veszítettük el, tehát visszakérésről nem lehet szó, csak terület-kérésről.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: A párizsi békeszerződés nem sikerült, ezt elismerték a nagyhatalmak is, tehát vétkes bűn lenne ezt elhallgatni.

[Balla] *Tájékoztatásügyi miniszter*: Revizionista soha sem volt. Annak idején, amikor Erdélyt stb. visszakaptuk, kijelentette, hogy annak még meg lesz a bójtje. Románia szerinte sokkal bűnösebb, mint mi vagyunk. Kereskedelmi szerződést kötött Németországgal, minden ellenszolgáltatás nélkül átadta Ploestit,⁶ ami nélkül Hitler nem indíthatott volna háborút. Ez rendkívül fontos adalék számunkra a magyar béke kérdésében. Elismeri, hogy területi engedményt csak Romániával szemben kaphatunk, de arra feltétlenül számítanunk is kell.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Csak annyit mondhat általánosságban, hogy ő maga is, de a delegáció minden tagja mindent el kíván érni, anélkül, hogy a magyar demokrácia létét veszélyeztetné. Sokkal nagyobb tapintat, önmegtartóztatás és finomabb érzék kell, mint a múlt háborúban.

⁶ A Prahova völgyben lévő Ploesti volt — Oroszországon kívül — Európa legnagyobb kőolaj előfordulási helye.

17. 1946. április 8.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: Megemlíti Burgenland kérdését. Az osztrákok a háborúban éppen olyan bűnösök, mint mi, tehát, ha revízióról lenne szó, feltétlenül kellene valamit Burgenlandból is visszakövetelni. Ott értékes magyar lakosság van.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: Jó volna, hogy tekintet nélkül a határok rendezésére a Dunamedencében — hol mindig lesznek nemzetiségi kisebbségek — egymással kölcsönös kisebbségi szerződést kössenek. Sztalinnak is szívégye ez a kérdés. Általában azokon a területeken, ahol nem lehet tiszta néprajzi határokat megvonni, kölcsönösen kisebbségi jogokat kell biztosítani.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Nem lehet sovinizmusnak tekinteni azt, ha törődünk azzal, hogy mi lesz magyarjainkkal. Természetes, hogy ez nem közömbös előttünk. Fontos, hogy magyarjaink tisztességes emberi életet éljenek határainkon túl is, ebben feltétlenül biztosak akarunk lenni.

[Gordon] *Pénzügyminiszter* kéri, hogy a tárgyalások során találjanak lehetőséget és módot arra, hogy kellőképpen feltárva inflációs helyzetünket, jóindulatot kérjenek és minden olyan támogatást, amely a pengőt alá támaszthatná és a jelenlegi inflációnak határt szabhatna, megszerezzenek.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Természetes, hogy azok a kérdések, amelyeket a miniszterelnök felvetett döntő kérdések. Ez a béke és a jóvátétel. A többi alárendelt, de a mi számunkra mégis igen fontos. Többek között a zsákmanyanagnak számító vasúti anyagnak a kérdése, mozdonyok és vasúti kocsik visszaadása. Ha sikerülne elérni azt, amit a románok elértek, akkor meg lehetünk elégedve. A második kérdés a helyreállítási munkálatok problémája. A harmadik a szovjet–magyar kereskedelmi szerződés kérdése, amelynek ügyében Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter egy levelet intézett a Szovjetunióhoz, de [válasz] sajnos még nem érkezett.⁷ Ezek után a hadifoglyok hazaszállításának meggyorsítását is szorgalmazni kellene. Legálabbis informatíve fel kell tárni az infláció kérdését is.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Egy mindennek feletti kérdés, amely alapja kell, hogy legyen minden általunk felvetett problémának, az a kötelességünk, hogy a Szovjetunió kormányát mostani látogatásunk alkalmával biztosítsuk a magyar demokratikus államrendszer végleges és megdönthetetlen voltáról. Bár, mint szabad és független nép minden állammal igyekszünk a jóviszonyt fenntartani, tudjuk azt, hogy első kötelezettségünk folytán milyen különbséget kell a Szovjetunió és más állam között tenni. Ha ez elfogadásra és megértésre találna, akkor minden kérdést kedvező légkörben fogunk tudni tárgyalni. Jelentkezésünket és bemutatkozásunkat ezzel kell kezdenünk. Mi most a harmadik magyar kormány vagyunk. A lehetőség mértékéig egy bizonyos

⁷ Lásd a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját és b) mellékletét, a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 63., a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 54. és a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 66. napirendi pontját.

17. 1946. április 8.

színvonalon álló magyar politikát akarunk folytatni, ehhez azonban hozzátartozik, hogy külpolitikai látogatásunkkor reális képet adjunk. Kérése csak az, hogy bizza meg a minisztertanács a delegációt azzal, hogy egyes kérdésekben konkrét megállapodásokat is köthessünk, egyéb olyan kérdésekben pedig, amelyek Moszkvában nem dőlhetnek el, kifejtessék a magyar kormány álláspontját.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Közbejött értesítés alapján kéri a minisztertanács tagjait, hogy a ma délelőtt 12 órakor a Ganz Gyárban megtartandó vízrebocsátási ünnepségen⁸ a kormány három taggal képviseltesse magát. Felkéri Balla Antal, Keresztury Dezső és Rónai Sándor miniszter urakat, hogy az ünnepségen a magyar kormány részéről megjelenjenek.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Súlyos helyzetben vergődünk. A kenyérgabona-ellátást dülőre kellene vinni. Ugyanolyan előnyöket kellene szerezni, mint Románia. Romániában a Vörös Hadsereg ellátása sokkal kedvezőbb, mint nálunk. Talán mi is tudnánk az itt lévő, úgynevezett zsákmányolt készletekből valamit kapni. Zsiradék-ellátásunk katasztrófális. Havonta több, mint 40 vagon zsiradékra lenne szükség. Nem tudja hogyan lehetne előteremteni ezt a mennyiséget. Kívánatos volna, hogy többet adjunk a bányászoknak is, szükséges ennek a súlyos helyzetnek feltárása.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Reálpolitikailag megfelelően állítjuk be a kérdést. Felvetődött bizonyos határkérdés. Arról a visszhangról tájékozva kell legyen a kormány, amit a határrevízió kérdése okoz. Felvetődött bizonyos kérdés a csehszlovákokkal folytatott tárgyalásokkal kapcsolatban. A csehszlovák ügyben magyar részről nem volt követelés, de csehszlovák részről etnikai revízióknak kell tekinteni azt a törekvést, amit folytatnak. Amikor cseh áttelepítések ügyeiben a Szövetséges Ellenőrző Bizottsághoz jegyzékkel fordultak és többek között kérték egy nemzet[közi] bizottság kiszállását, két helyről is kaptak választ. Az egyik az Egyesült Államok részéről érkezett, amely a nemzetközi bizottság kiküldését elhárította magától, és arra kérte a magyar kormányt, hogy a függő problémákat egymásközt intézzék el. Ezek a tárgyalások folyamatban vannak, mert hiszen a lakosságcserevel kapcsolatban kért egy bizonyos türelmi időt. A másik jegyzék a Brit Királyság részéről érkezett. Ők is elhárítják maguktól egy ilyen szövetségszövetségi bizottság küldését, s bár jöllehet,

⁸ A Ganz Váci úti hajógyárban az első 1945 után — egyébként szovjet jóvátétel céljából — készült, Simeiz nevet viselő, gőzhajó vízrebocsátási ünnepségéről volt szó. A hajó 1100 tonnás volt, két 400 lóerős motorral rendelkezett. Az ünnepségen jelen volt — a miniszterelnök által felkérteken túl — a köztársasági elnök és Molnár Erik is. Szovjet részről megjelent Trainin ellentengernagy és Volkov ezredes. Balla Antal mondott beszédet s a hajót a magyar jóvátétel-szállítási kötelezettségtudat szinbóluaként adta át. (Kis Újsát, 1946. április 10.)

17. 1946. április 8.

hogy mi területi kérdést nem vetettünk fel, azt közli, hogy az Angol Királyság a csehszlovák állammal szemben területváltozáshoz hozzá nem járul, kivéve ha a két állam egymás között megegyezik, amely esetben hozzájárulását megadja. Végül meg kell említeni a washingtoni követ jelentését, amiből kiviláglik, hogy a területi változástól a nagyhatalmak idegenkednek, mert nem szeretik az olyan problémákat, melyeknek megoldása rájuk hárul. A fő célnak a mielőbbi békekötést tartjuk. A Szovjetunió az egyedüli, ahonnan ebben a kérdésben állásfoglalást nem kaptunk.⁹ Mindazon kérdések tekintetében, amelyek mind a kormány, mind a pártok, de a közvélemény körében is felmerültek, őszintén feltárva megállapíthatja azt, hogy e kérdések iránt mindenkor nagy érdeklődés mutatkozott, ha állásfoglalást nem is sikerült elérni. A Szovjetunió álláspontját most alkalom lesz megismerni. Kétségtelen, hogy Románia az, amellyel kapcsolatosan a határkérdés nemzetközi jogilag is nyitott. Ez bizonyos támaszpontot nyújt nekünk arra, hogy a kérdést, minden egyébtől függően felvessük. A kérdés rendkívül bonyolult, mert a közvéleményben hangoztatott etnikai álláspontnak kifejezést adni nehéz, hiszen a legnagyobb etnikum Románia szívébe beékelve fekszik. A külpolitikai realitások figyelembevételével mind a két demokrácia érdekeit úgy próbálja összehangolni, hogy ez a nehéz ügy támogatásra találjon a Szovjetunió részéről, mert ez mindennél többet jelent a számunkra és akkor bizonyos eredmények kilátásával nézhetünk az elkövetkező békeelőkészítés elé.

Rákosi Mátyás államminiszter: Az egyszerű közlések mögött rendkívül súlyos problémák vannak. A nagyhatalmak mindent elhárítanak maguktól. Anglia nem kifogásolja az önkéntes megegyezést. Afelől azonban nincsenek kétségei, hogy a csehszlovák kormány nem lesz hajlandó területi változtatásokra. Az oroszok közölték, hogy a lehető legjobb fogadtatást igyekeznek a delegációnak biztosítani. Azt hiszi, hogy nem rossz jós, ha kijelenti: a magyar delegáció nem fog eredmény nélkül visszatérni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

⁹ A csehszlovákiai magyarok helyzetének romlása, a szlovák–magyar lakosságcserevel kapcsolatban csehszlovák részről felvetett újabb és újabb igények, főleg a németeket és a magyarokat csehszlovák állampolgárságuktól megfosztó 33/1945. sz. augusztus 7-ei elnöki dekrétum, majd a magyar lakoságnak lakóhelyétől távoleső vidékekre közmunkára való kirendelését lehetővé tevő 88/1945. sz. elnöki dekrétum megjelenése után, a magyar külügyminiszter jegyzékkel fordult a nagyhatalmakhoz. A fejleményekre tekintettel azt kérte, hogy hozzanak létre egy nemzetközi bizottságot a magyar–csehszlovák viszony megvizsgálására, illetve a lakosságcsere végrehajtásának ellenőrzésére. Schoenfeld amerikai követ 1946. február 9-én, Carse-Mitchell, a budapesti brit misszió képviselője pedig 1946. március 19-én közölte a magyar külügyminiszterrel, hogy kormányuk nem kíván közvetlenül részt venni a csehszlovák–magyar ügyek rendezésében, a nemzetközi bizottság létrehozását nem tartja szükségesnek. A Szovjetunió részről a jelek szerint nem érkezett válasz Gyöngyösi jegyzékére. (MOL XIX-J-1-1/IV-69) A kérdésről lásd bővebben Balogh Sándor: Magyarország külpolitikája 1945–1950. Kossuth Könyvkiadó, 1988. 103–131. pp.

3

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* kéri a minisztertanács döntését abban a kérdésben, hogy a csehszlovák egyezményben kikötött 5% késedelmi kamat ügyével a sajtó részletesen foglalkozhat-e?

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* nem érti, hogy miért kell ezt az 5%-ot tudomásul venni a csehekkel szemben.

Rákosi Mátyás államminiszter javasolja, hogy a kommunikét tegyék közzé a részletek nélkül.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Magyarország eddig már mintegy 30 millió dollár értékű árut fizetett Csehszlovákiának.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A Jóvátételi Hivatalnak az 5% büntetésről tudnia kellett, tehát nem lett volna szabad a fizetést elkésni.

Minisztertanács az előterjesztésnek a sajtóban való megjelenését egyelőre nem engedélyezte.¹⁰

4

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: A lusicai szervek [sic!] budapesti népi tanácsa ügyvivőt nevez ki Jugoszláviába, és kérte ennek a sajtóban való közzétételét.

Minisztertanács az előterjesztést elutasította.¹¹

5

Rákosi Mátyás államminiszter felkéri a pénzügyminisztert, hogy tájékoztassa a minisztertanácsot a bauxit-alumínium szerződés állásáról.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: A magyar-orosz tárgyalások a bauxit és alumínium szerződés ügyében még folynak. Lényegében és érdemben az egyezményt már letárgyalták és az albizottság részéről befejezettnek tekinthetjük. A tervezetet delegált szakértők készítették, mert az egész bauxitkomplexum magántulajdon birtokában van. A szerződés egyes pontozatai ennek megfelelően olyan szellemben készültek, ahogy egy magánszerződés megkötésekor a felek tárgyalni szoktak. Az adottság a bauxitvonalon abból indult ki, hogy minden bauxitbánya automatikusan a Szovjetunió érdekkörébe kerül éspedig a potsdami egyezmény alapján.¹² – A gyosított tárgyalások következménye az, hogy

¹⁰ A csehszlovák–magyar jóvátételi egyezményről volt szó. Lásd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 57. napirendi pontját és jegyzetét. A jóvátételi egyezmény értelmében, amennyiben Magyarország a kifizetett időpontig nem teljesítette a szállítást, minden hónap késedelemért 5% késedelmi kamatot tartozott fizetni.

A külügyminiszter tévedésben volt azzal a kijelentésével, hogy Magyarország „eddig már mintegy 30 millió dollár értékű árut fizetett Csehszlovákiának”, hiszen a Csehszlovákia részére megállapított jóvátételi kötelezettség teljes összege volt 30 millió dollár. A jóvátételi előszállításokról lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 54. napirendi pontját.

¹¹ Nem érthető az előterjesztés.

¹² Az 1945. július 17 és 25-e között tartott potsdami konferencia közleményének IV. fejezete foglalkozott a Németország által teljesítendő jóvátétellel. Ennek 1. pontja kimondta: „A Szovjetunió jóvátételi igényeit a Szovjetunió által megszállt németországi övezetből történő elszállítások-

17. 1946. április 8.

ezeket a tervezeteket csak most kapta kézhez, mert még a késő esti órákban is folytak a tárgyalások. Leghelyesebb lenne, ha felolvasná az egyezménytervezetet.¹³

Felolvasás után:

Rákosi Mátyás államminiszter: Mivel magánvállalatokról van szó, így az egyetértésük teljesen megnyugtató az egyezmény megkötésére.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter:* A magyar albizottság az államközi egyezménybe egy záradék bevételeit kívánja, amely szerint ott, ahol a potsdami értekezlet alapján döntés még nem történt, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság határozatát kell kikérni. A potsdami egyezmény alapján megállapítandó százalékszám a jelen egyezmény jóváhagyásáig az Alumínium Bánya és Ipar Rt. és bányavállalatai: a Viktória Vegyészeti Művek Rt., a Tapolcai Bánya Rt. és Bauxit Ipar Rt.¹⁴ tekintetében még nem nyert végleges megállapítást. A Gazdasági Főtanács határozatának megfelelően a helyes százalékszám a Szövetséges Ellenőrző Bizottság Gazdasági Osztályának már rendelkezésére bocsátott bizonyítékok alapján lenne megállapítható. Az egyezmény szempontjából ez a százalékszám lenne irányadó. Ez természetesen március 30-ának megfelelően állapítandó meg. A másik kérdés pedig a részvényesi jogok gyakorlása, amit a szovjet bizottság kíván rendeztetni. A részvényesek joggyakorlását a mellékelt jegyzőkönyv szabályozza.¹⁵

Rákosi Mátyás államminiszter: Szombaton, amikor megkérdeztük őket még nem volt ellenvetésük.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter:* A differencia onnan adódik, hogy a szovjet albizottság tagjai csak tegnap vetették fel ezt a problémát.

kal, valamint a megfelelő külföldi német befektetésekből elégítik ki.” A 8. pont szerint „A szovjet kormány jóvátétel címén nem támaszt semmiféle igényt a Németország nyugati megszállási övezeteiben levő német vállalatok részvényeire, sem pedig a bármely más országban levő külföldi német aktívákra, kivéve a 9. pontban felsorolt országokat.” A 9. pont felsorolta Bulgária, Finnország, Románia és Kelet-Ausztria mellett Magyarországot is. (Teherán, Jalta, Potsdam. Dokumentumgyűjtemény. Kossuth Könyvkiadó, 1969. 391–392. pp.)

¹³ Az egyezménytervezet nem található a jegyzőkönyv mellett. Előzményéről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 8. jegyzetét és a) mellékletét. A magyar–szovjet bauxit vegyes részvénytársaság szerződését a Gazdasági Főtanács 1946. április 2-án tárgyalta (MOL XIX-A-10-XXIX. 1.pont 791. p.), a jegyzőkönyvben azonban nem rögzítették ennek lefolyását.

¹⁴ Itt tulajdonképpen arról volt szó, hogy a németek a háború során a bauxitbányászatban és feldolgozásban való felhasználás céljából gépeket hoztak Magyarországra. Az érintett vállalkozások 45–47%-ára az oroszok — a potsdami állásfoglalás alapján — igényt tartottak. A magyar szakemberek azonban bizonyították, hogy a gépeket a németek vissza is szállították, német részről alaptőke-felemelésre sehol sem került sor. Ezt végül állítólag az oroszok is elismerték. Magyar részről — a szovjet igények kielégítésére — ugyanakkor egy olyan ellenjavaslat készült, amely a volt német koncessziós területen a már meglévő metángáz előfordulás alapján egy nagyméretű vegyipar megteremtésére irányult. (MOL XIX-A-10-XVII. 1946. február 14. 3.pont.)

¹⁵ A jegyzőkönyv nem található az irat mellett.

17. 1946. április 8.

dr. Balogh István [államtitkár]: Tegnap este már meg is egyeztek, jelen volt ezen a tárgyaláson. Az érdekeltek megtalálták a jogi formát, amit mind a két fél elfogadott.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter:* Most már olyan stádiumban van az egyezmény, hogy elfogadható.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* kifogásolja, hogy az egyezmény szabad szektort nem biztosít. Helyesebb szöveg volna, amennyiben kivittel kapcsolatos [sic!]: „Kivittel kapcsolatban a Szovjetunió elsősorban nyer kielégítést.”

Szakasits Árpár államminiszter: Az eredeti szöveg teljesen megnyugtató.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter:* Hiába akarunk Csehszlovákia felé bizonyos mennyiséget lekötni, ha a Szovjetunió jelentkezése esetén Csehszlovákiával szemben nem szállíthatunk.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter:* Hasonló feltételek esetén veszély nincs. A bányai Bauxit Bányák egyébként sincsenek a szerződésben, tehát ez a bánya szabad szektort biztosít. Az előző minisztertanácscon felvetett kérdéssel kapcsolatban közli, hogy a MANART szerződésben 40 éves határidő szerepel.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* kívánatosnak tartja, hogy a szerződések határidőre szóljanak, mert 200 esztendő esetleg egy nemzet életében nagy időt jelent. Nem lehetne-e egy terminust kikötni?¹⁶

Rákosi Mátyás államminiszter: Sajnos az érdekeltek ezt a kérdést a megálapodásnál nem vetették fel. Állami szempontból a helyzet a következő: 1938 évben volt a legnagyobb export 3 500 000 svájci frank értékben. A társaság a legjobb évben 8% osztalékot fizetett. Nekünk vannak külföldi követeléseink pl. a román CASBI-val szemben, de mert a fegyverszüneti egyezmény értelmében mód lett volna arra, hogy az ellenséges állami vagyonokat Románia lefoglalja, elsősorban a Szovjetunió állásfoglalásától függ, hogy Magyarországot a román fegyverszüneti egyezmény megkötésekor Romániával ellenséges viszonyban álló államnak tekinti-e, vagy sem, és így kérdéses, hogy ez a külföldi követelésünk igényelhető-e.¹⁷ Tehát ennyi bizalommal lehetünk a Szovjetunióval szemben, hogy a bauxit-egyezmény útján nem fogja az országot tönkretenni.

¹⁶ Lásd a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 63. napirendi pontját és jegyzetét.

¹⁷ A CASBI, azaz Casa de Administrare si de Supraveghere a Bunuritor Inamice (Ellenséges Javakat Kezelő és Felügyelő Pénztár) létrehozásáról a román király 1945. február 10-én kiadott 90. sz. törvényerejű rendelete intézkedett. A rendelet kiadására az 1944. szeptember 12-én Moszkvában megkötött szovjet-román fegyverszüneti egyezmény 8. pontja alapján került sor. E pont kötelezte a román kormányt és főparancsnokságát, hogy akadályozza meg a Németország és Magyarország vagy ezek állampolgárai vagy az említett országok területén, illetve az általuk elfoglalt területeken lakhellyel bírók tulajdonát képező bármilyen természetű vagyonnak a szövetséges (szovjet) főparancsnokság engedélye nélküli kivitelét vagy kisajátítását. A román kormány és főparancsnokság ezeket a vagyontárgyakat a szövetséges (szovjet) főparancsnokság által megállapított feltételek mellett tartozott megőrizni. A román király rendelete nem volt tekintettel

17. 1946. április 8.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A tárgyalások még folynak és ennek során a határidő kérdése még felvethető. Kéri egyben, hogy ezen szerződések ellenőrzésével megbízandó személyek kiválasztásának kérdése sürgősen a minisztertanács elé hozassék, mert ezen szerződések a közhangulatban úgyszólván kedvezőtlen légkört teremtenek és nem kívánatos, hogy a tisztázatlan személyi kérdésekkel ez a hangulat továbbra is tápot kapjon.

Rákosi Mátyás *államminiszter* közli, hogy Nagy Ferenc miniszterelnök is hasonló kívánságát fejezte ki, tehát mód lesz rá, hogy a személyi kérdéseket a minisztertanács tárgyalja. – Visszatérve a szerződésekkel keltett nyugtalanságra, csak az a megjegyzése, hogy ez csak azokban a körökben tapasztalható, akik szívesebben látták volna hasonló szerződéseknek a nyugati államokkal való megkötését.¹⁸

[Ries] *Igazságügyminiszter*: A szerződéseket jogi szempontból még át kívánja vizsgálni, anélkül, hogy azokon változtatásokat eszközölne elvi szempontból.

Minisztertanács a magyar-orsz bauxit-alumínium szerződés aláírásához hozzájárult.

Minisztertanács 13 óra 45 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Nagy Ferenc

Gépelt tisztázat, a miniszterelnök és a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál a miniszterek és az államtitkárok kézjegyükkel látták el a jegyzőkönyvet. Nem szerepel e felsorolásban B. Szabó István, Dobi István, Rajk László neve, az ő és rajtuk kívül Rákosi Mátyás, Gordon Ferenc, Rónai Sándor, Ries István, Antall József, Kelemen Gyula, Sárkány József és Balogh István aláírása nem található a jegyzőkönyvön.

arra, hogy 1944. szeptember 12-én Észak-Erdély nem tartozott Romániához, továbbá, hogy az 1945. január 20-án megkötött szovjet–magyar fegyverszüneti egyezmény és a Németországhoz intézett hadüzenete folytán 1945. február 10-én Magyarország már nem tartozott az „ellenséges” államok sorába. A későbbiekben pedig a potsdami egyezmény is csak a kelet-európai államokban volt német javaknak a lefoglalását és a Szovjetunióknak való átadásáról intézkedett. A rendelet értelmében a magyar javakat is „ellenséges” hatalom javaiként kezelték Romániában. Csak 1947 októberében adtak ki olyan törvényt, amely lehetővé tette a magyar állampolgárságú magánszemélyek zár alá vett javainak felszabadítását és Magyarországra szállítását. Lásd részletesebben Lipsey Ildikó: CASBI: az Ellenséges Vagyonokat Kezelő és Felügyelő Pénztár működése Romániában (1945–1948). Régió Kisebbségi Szemle. 1992. 2. sz. 76–89. pp.; továbbá Revízió vagy autonómia? Iratok a magyar-román kapcsolatok történetéről (1945–1947). Teleki László Alapítvány. 1998. (Bevezető tanulmányt írta és összeállította: Fülöp Mihály. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Vincze Gábor) c. kötet 18., 41., 53., 56., 63., 78. sz. dokumentumát; valamint DL mt. jkv. 3. sz. jegyzőkönyvének 97. napirendi pontját, 3/c-g. mellékletét, a 9. sz. jegyzőkönyv 65. napirendi pontját és a 11. sz. jegyzőkönyv 32. napirendi pontját. Lásd továbbá e kötet [19.] 102. sz. jegyzőkönyvét a 10. jegyzetnél.

¹⁸ A szovjet–magyar egyezményt április 8-án kötötték meg, a szindikátusi szerződést — Bán Antal svájci hivatalos távolléte miatt — Nógrádi Sándor államtitkár írta alá; lásd a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pontját.

[18.] 101.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi április hó 18-án d.e. 11 órakor Rákosi Mátyás elnöklete alatt
tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

B. Szabó István államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter képviselőjében Kemény György államtitkár, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter képviselőjében Varga Lajos közleke- désügyi államtitkár, Bán Antal iparügyi miniszter képviselőjében Kelemen Gyula államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

Rákosi Mátyás államminiszter üdvözli a minisztertanács tagjait és az ülést megnyitja.

1

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Vörös Hadsereg részére szükséges lóállomány igénybevétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a végleges szöveget a Gazdasági Főtanáccsal egyetértésben dolgozzák ki.¹

¹ A 1865/1946. ME sz. előterjesztés szerint Budapestnek 250 lovat kellett a Vörös Hadsereg számára átadnia. A szarvasmarha, a juh és a sertés hasonló igénybevétele céljára korábban kiadott 710/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 25.) alapján kívánták az akciót lebonyolítani. A közellátásügyi miniszter egy levélben jelezte, hogy az ügy nem a földművelésügyi tárca, hanem az ő hatáskörébe tartozott.

A Gazdasági Főtanács csak 1946. május 27-én foglalkozott a Vörös Hadsereg ellátása ügyében szovjet részről előterjesztett igényekkel. Kimondta, hogy a közellátásügyi miniszternek

18. 1946. április 18.

2

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Központi Statisztikai Hivatal épületeinek helyreállításával kapcsolatban 3,1 milliárd adópengő hitel folyósítása tárgyában. A folyósítás akként történik, hogy március hónapra 750 millió, április hónapra 750 millió, május hónapra 750, júniusra 560 millió, júliusra 290 millió adópengő fizetendő ki.

Minisztertanács a Központi Statisztikai Hivatal épületeinek helyreállításával kapcsolatban háromezilliárd egymilliárd adópengő hitel folyósításához hozzájárult.²

3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Miniszterelnökség részére személygépkocsi vásárlására 3 milliárd pengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a miniszterelnökség részére személygépkocsi vásárlására hárommilliárd pengő folyósításához hozzájárult.

4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jóváételi Hivatal SZEK Gazdasági Hivatala részére 390 milliárd pengőnek március havi póthitel címén való folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Jóváételi Hivatal SZEK Gazdasági Hivatala részére háromszázkilencvenmilliárd pengő folyósításához, március havi póthitelként, hozzájárult.³

5

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Legfőbb Állami Számvevőszék épületének helyreállítására 156 millió adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Legfőbb Állami Számvevőszék épületének helyreállítására százötvenhatmillió adópengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁴

meg kell tennie mindent az igények azonnali teljesítése érdekében. Egyben szükségesnek találta azt is, hogy a magyar kormány lépjen érintkezésbe a Szovjetunió kormányával és kérje az igények csökkentését. (MOL XIX-A-10-XXXVII-3.pont.)

² A 2576/1946. ME sz. előterjesztés az újjáépítési miniszter és a Gazdasági Államtitkári Hitelvéleményező Bizottság egyetértő állásfoglalása alapján javasolta a Központi Statisztikai Hivatal II., Keleti Károly u. 7. és 18. sz. alatti épületének helyreállítását, a hitel folyósítását.

³ Szám nélküli előterjesztésében a Miniszterelnökség kérte, hogy a Jóváételi Hivatal részére már rendelkezésre bocsátott 13 billió pengőn felül a Jóváételi Hivatal SZEK Gazdasági Hivatala a március havi kiadásainak fedezésére további 390 milliárd pengő hitelben részesülhessen.

⁴ Szám nélküli előterjesztésében a Miniszterelnökség kérte, hogy a Legfőbb Állami Számvevőszék az épületének helyreállítására korábban már biztosított 158 170 000 pengőn felül további 156 millió adópengő hitelben részesülhessen.

6

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Zakár Lajos volt miniszterelnökségi miniszteri osztálytanácsos rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács dr. Zakár Lajos rehabilitálásához hozzájárult.

7

[Rajk] Belügyminiszter előterjeszti javaslatát a folyamrendészeti alakulatok használatában volt felszerelési tárgyaknak a belügyi tárca kezelésébe való átadása tárgyában.

[Tombor] Honvédelmi miniszter javasolja, hogy a szóban levő felszerelési tárgyak, függetlenül attól, hogy a minisztertanács elvileg a belügyi tárca kezelésébe utalja azokat, a SZEB által elrendelt munkálatok befejezéséig maradjanak a honvédelmi tárca használatában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a felszerelési tárgyak a SZEB által elrendelt munkálatok befejezéséig a Honvédelmi Minisztérium használatában maradnak.⁵

8

[Rajk] Belügyminiszter előterjeszti javaslatát a köztársasági elnök biztonságát ellátó rendőrszemélyzet felszerelésével és ellátásával kapcsolatos költségekre 4 132 millió adópengő folyósítása tárgyában.

[Vas] A Gazdasági Főtanács főtitkárának észrevételére való tekintettel előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶

⁵ Szám nélküli előterjesztésében a belügyminiszter kérte, hogy az 1922. évi XIV. tc-vel kialakított, majd a honvédségről szóló 1939. évi II. tc. 80. §-ával a honvédségnek átadott folyamrendészeti feladatokat és az ezekhez tartozó ingatlan és ingó vagyonokat a 144 272/1945. B.M. sz. rendelettel (MK 1945. december 15.) felállított belügyminisztériumi folyamrendészeti szervezet visszakaphassa. Jelezte, hogy e tárgyban a honvédelmi miniszterrel elvben már megállapodott, de a gyakorlati végrehajtás elakadt, s ezért kérte a minisztertanács állásfoglalását.

Csak a fontosabb folyamrendészeti feladatokat érintve felemlítette a nemzetközi hajózási, hajóforgalmi és rendőri szabályzat betartásának ellenőrzését, a hajózás szabadságának és lehetőségének biztosítását, a mederjelzést, a kisvízkiürítést, a hajóforgalmi határellenőrzést, a hajózási akadályok elhárítását, a hajók nyilvántartását és az ár- és jégveszély elhárítását stb., amely ügyekben — az említett rendelet folytán — a belügyi szervezeteknek voltak feladataik, de ezeket csak a megfelelő eszközök (révkapitánysági és egyéb épületek, úszó egységek stb.) birtokában tudta volna ellátni.

Nincs ismeretünk arról, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság milyen munkálatok elvégzését rendelte el.

⁶ A 223 777/1946.B.M.IV/12. sz. előterjesztés előadta, hogy a köztársasági elnök személyi biztonságát ellátó rendőrök felszerelésére 1946. február 15-én kért 10 milliárd pengő hitelt március 8-án a minisztertanács biztosította ugyan, de az áremelkedésekre tekintettel már 60 milliárd pengő hitelre lett volna szükség, a pénzügyminiszter azonban csak 14,1 milliárd pengő hitelt nyitott meg. Ekkor pedig 4 132 000 000 adópengő hitelt kért a belügyminiszter az említett célra.

18. 1946. április 18.

9

[Rajk] Belügyminiszter bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 3. számú előterjesztését, tekintettel egy korábbi minisztertanácsi határozatra, a napi-rendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷

10

[Rajk] Belügyminiszter előterjeszti javaslatát Lánczy István [segédhivatali igazgató] rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács Lánczy István rehabilitálásához hozzájárult azzal, hogy részére a VIII. fizetési osztály 3. fokozatába sorolt segédhivatali állásnak megfelelő nyugellátás folyósíttassék.

11

[Rajk] Belügyminiszter előterjeszti javaslatát [egy rendőrfőkapitányhelyettes révén] özv. Gegus Dánielné özvegyi kegydíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

12

[Rajk] Belügyminiszter előterjeszti javaslatát a mozgófényképezemek engedélyezésének újabb szabályozásáról szóló 5090/1945. ME sz. rendelet újabb módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸

A Gazdasági Főtanács 1946. április 23-ai ülésén nem engedélyezte a köztársasági elnök részére a Belügyminisztérium által szervezett testőrség március havi költségeit. Rögzítette, hogy e költségeket a köztársasági elnöki iroda költségvetésében kellett volna biztosítani, amennyiben a testőrséget a minisztertanács engedélyezi; ilyen engedélyről azonban nem volt tudomása, ezért kérte, hogy az elnöki iroda közölje, milyen alapon tervezi a testőrség felállítását. (MOL XIX-A-10-XXXII-24.pont.) Lásd még a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 6. napirendi pontját.

⁷ 1437/1946.B.M.eln. sz. előterjesztésében a miniszter a Közigazgatási Bíróság beszerzési csoportja részére korábban már biztosított 10 millió pengő hitelen túl további 3 125 000 pengő kölcsönt igényelt.

⁸ A 257 110/1946.B.M.IV/13. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a mozgófényképezemek engedélyezésének szabályozásáról kiadott 5090/1945. ME sz. rendeletben (MK 1945. július 31.) megjelölt határidőt — ismételt meghosszabbítás ellenére — nem voltak képesek betartani. Ennek az volt az oka, hogy főképp a pártok részére juttatott engedélyek ügyében való döntés túlságosan elhúzódott, kérte ezért a határidő 1946. július 31-éig való meghosszabbítására vonatkozó rendelkezés kiadását.

Az ügyirat hátlapjára kézírással a következő feljegyzést vezették: „Szakasits elvtárs! Túl hosszú a VII. 31., miután már érdemben kész a megegyezés. Jobb lenne V. 31. Minden nap pénzt jelent. IV. 4. Bán [?]” Lásd a 4400/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 25.

13

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Magyarok Világszövetségének költözködésével felmerült kiadások fedezésére 750 000 pengő megtérítése tárgyában.

Minisztertanács a Magyarok Világszövetségének költözködésével felmerült kiadások fedezésére hétszázötvenezer pengő folyósításához hozzájárult.⁹

14

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Szentháromság u. 4. sz. épület megerősítési munkálatainak fedezésére 11 742 000 pengő póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Belügyminisztérium Szentháromság u. 4. sz. épületének megerősítési munkálatainak fedezésére tizenegymillió-hétszáznegyvenkétezer pengő folyósításához hozzájárult.¹⁰

15

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Varga István és Majos Jenő [rendőr segédfoglalmazó] rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

16

Pénzügyminiszter [képviseletében *Kemény államtitkár*] előterjeszti javaslatát újabb "U" címletű kincstári jegykölcson felvétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹¹

17

Pénzügyminiszter [képviseletében *Kemény államtitkár*] előterjeszti javaslatát az illetékekre vonatkozó egyes jogszabályok módosítása és kiegészítése, valamint az állandó összegű illetékek felemelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹²

⁹ 254 127/1946.B.M.IV./13. sz. előterjesztésében a belügyminiszter jelezte, hogy a Magyarok Világszövetségének helyiségeit a Belügyminisztérium internálási alosztálya részére vette igénybe – s ezért vált szükségessé a szövetség átköltöztetése.

A Magyarok Világszövetségét 1938-ban, a Magyarok II. Világkongresszusa idején, a szét-szórt magyarság szellemi, nyelvi, kulturális egyesítése, hagyományainak megőrzése céljából alapították. Jogelődjének tekintette a Kossuth Lajos, Klapka György és Teleki László által 1859-ben Párizsban életre hívott Magyar Nemzeti Igazgatóságot. (A Magyarok Világszövetsége Alapszabálya, 2002.)

¹⁰ 1903/1946.B.M.eln. sz. előterjesztésében közölte a belügyminiszter, hogy a jelzett épület bontására és megerősítésére a minisztertanács által 1946. január 12-én (79. sz. jegyzőkönyv 11. napirendi pontja) biztosított 32 millió pengő nem volt elegendő, kérte a többletköltség pótlólagos kiutalását.

¹¹ Előzményéről lásd a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 53. napirendi pontját és jegyzetét.

¹² A jegyzőkönyv mellett csak az illetékekről szóló 12 250/1945. ME sz. rendeletet (MK 1945. december 29.) módosító, kiegészítő, az állandó összegű illetékek felemeléséről szóló rendelet tervezete található. A tervezet az általános okirati illetékről, a kivételes okirati illetékekről (aján-

18. 1946. április 18.

18

Pénzügyminiszter [képviseletében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a külföldön tartózkodó közszolgálati nyugdíjasok, özvegyek és árvák ellátási díjai tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes megvizsgálás végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.¹³

19

Pénzügyminiszter [képviseletében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a közszolgálati alkalmazottak kiküldetési és átköltözködési illetményei tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a pénzügyminiszter az ilyen illetményszerű járandóságok összegének megállapítására dolgozzon ki egy olyan rendszert, amely a tisztviselői illetmények változtatásával egyidejűleg ezen járandóságok összegét is megállapítja.¹⁴

latok, tőzsdei ügynökök kötgjei, bizonyítványok, munkakönyvek, engedmények, hitelesítések, ígérvények, jelzaloglevelek és telekadóslevelek stb.), törvénykezési illetékektől (ítélet, fellebbviteli beadvány, telekkönyvi beadvány stb.), általános közigazgatási illetékről (beadvány, jegyzőkönyv stb.), kivételes közigazgatási beadványi illetékről (iparról lemondás, találmányi szabadalom stb.), kivételes közigazgatási kiadványi illetékről (örökbefogadás, nagykorúvá nyilvánítás, közjegyzői kinevezés stb.) és ezek adópengőben való meghatározásáról intézkedett. Ezenkívül foglalkozott az illetéklervás szempontjából irányadó értékhatárokkal, az illetékbírságokkal, a rendbírságokkal és a pénzbüntetésekkel. Lásd a 4430/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 25.

¹³ A 13 044/1946.P.M./III. sz. előterjesztés a külföldön tartózkodó közszolgálati nyugdíjasok, özvegyek és árvák ellátási díjainak szabályozásáról szóló 5880/1931. ME sz. rendelet (MRT 1931. november 29.) módosítását kezdeményezte. Az említett rendelet úgy intézkedett, hogy ha az ellátási díjak havi összeg — lakáspénz és családi pótlék nélkül — 200 pengőnél több volt, a 200 pengőt meghaladó rész csak 50%-ában volt kifizethető.

Javaslat az volt, hogy a korábbi rendelet említett részének hatályon kívül helyezése mellett az ellátási díjak korlátozott mértékben való folyósítását továbbra is fenn kell tartani olyan módon, hogy a külföldön tartózkodás idejére az említettek a nyugdíjuk, özvegyi nyugdíjuk, nevelési járlékuk összegének csak 50%-át kaphassák meg, lakásadó-térítésre pedig a külföldön tartózkodás idejére ne tarthassanak igényt.

A Gazdasági Főtanács 1946. április 23-ai ülésén úgy határozott, hogy a pénzügyminiszter által előterjesztett rendelettervezetet nem fogadja el. Kimondta, hogy az említett személyek részére egyelőre sem nyugdíjat sem más díjat külföldre folyósítani nem lehet. (MOL XIX-A-10-XXXII. 4.pont.) Később a 14 150/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. november 14.) szabályozta a kérdést.

¹⁴ A 9205/1946.P.M./II. sz. előterjesztés a közszolgálati alkalmazottak belföldi hivatalos kiküldetése esetén fizetett kiküldetési díjról szóló 1640/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. február 19.) módosítására tett javaslatot. Az inflációra tekintettel kérte jelentősen megemelni az összegeket.

Az eredeti rendelettervezet fizetési kategóriák szerint még 800 000-tól 1 200 000-ig javasolta megállapítani a kiküldetési díjakat. A kiadott rendelet ezt csak az 1946. március 1-jétől április 1-jéig terjedő időre tekintette érvényben lévőnek, április 1-jétől 6 530 000 pengőtől 10 400 000 pengőig, április 15-étől pedig 50 milliótól 80 millió pengőig terjedően állapította meg a kiszállási díjakat. Lásd a 4670/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 30.

18. 1946. április 18.

20

Pénzügyminiszter [képviselésében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát Litkei Oszkár [volt műszaki főtanácsos] rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

21

Pénzügyminiszter [képviselésében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát [egy pénzügyőr révén] özv. Székely Mihályné részére nyugdíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

22

Pénzügyminiszter [képviselésében Kemény államtitkár] előterjeszti 50 975/1945. sz. javaslatát Kecskeméti Jánosné és [huszonöt] társai rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

23

Pénzügyminiszter [képviselésében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát Dallos Rezső miniszteri tanácsosi címmel való kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elutasította azon elv alapján, hogy szerződéses alkalmazottnak tisztviselői cím nem adható.¹⁵

24

Pénzügyminiszter [képviselésében Kemény államtitkár] előterjeszti dr. Pintér Fülöp rehabilitálása során a VI. fizetési osztályba való kinevezését.

Minisztertanács dr. Pintér Fülöp VI. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.¹⁶

25

Pénzügyminiszter [képviselésében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a Phónix Életbiztosító Társaság belföldi fiókja ügyeinek rendezésével kapcsolatos egyes rendelkezésekről szóló 4040/1936. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

¹⁵ A 6/1946.P.M.főn.XIII.b. sz. előterjesztés Dallos Rezsőnek, az Angol-Magyar Bank ügyvezető igazgatójának miniszteri tanácsosi címmel való kitüntetésére tett javaslatot.

Dallos Rezső (1882-?) az Angol-Magyar Bank sóosztályán, 1938-tól mint a Sójövedéki Vezérügynökség igazgatója teljesített szolgálatot. 1942-ben a zsidótörvények következtében nyugdíjazták, de nyugdíjas tanácsadóként is, majd 1945-től régi munkakörében tovább dolgozott.

¹⁶ A pénzügyminiszter 1198/1946.P.M.Eln. sz. előterjesztésében jelezte, hogy dr. Pintér Fülöp miniszteri titkár baloldali magatartása miatt korábban hátrányba került a hasonló minősítésű kortársaihoz képest, ezért javasolta miniszteri osztálytanácsossá való kinevezését.

18. 1946. április 18.

Dr. Balogh István [államtitkár]: A biztosító társaságokat államosítani kellene.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes megvizsgálás végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.¹⁷

26

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a dohány kötelező termesztésének szabályozásáról szóló 12 150/1945. ME sz. rendelt 8. §-ának újabb módosítása tárgyában.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter:* A rendelettervezet felesleges, mert ez a kérdés már a 2000/ME számú rendeletben egységes szabályozást nyert.

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁸

27

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát Bálint Odön [nyomdai főtiszt] jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

28

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter:* Az állami alkalmazottak fizetésének rendezése tárgyában küldöttség járt nála. A tisztviselői fizetések nagyon elmaradtak a munkások fizetései mögött. Javasolja ennek a kérdésnek a sürgős rendezését, mert óriási szakadékot teremtünk az ipari munkásság és a tisztvi-

¹⁷ A napirendi ponttal kapcsolatos előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. A Gazdasági Főtanács 1946. május 22-ei ülésén tárgyalta a kérdésről, s nem tett észrevételt az ellen, hogy a pénzügyminiszter a Phönix Életbiztosító Társaság belföldi fiókjával kapcsolatos rendelet módosítását a minisztertanács elé terjessze. (MOL XIX-A-10-XXXVI-11.pont.)

A 6810/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 16.) szólt a 4040/1936. ME sz. rendelet (MRT 1936. június 20. 378. old.) módosításáról. E szerint a belföldön működő biztosító magánvállalatoknak az a kötelezettsége, hogy a Phönix Életbiztosító Társaság belföldi életbiztosítási állományát illető díjtartalék fedezeti hiányának kiegészítéséhez a megszabott évi törlesztőrészeket fizetése után 20 év alatt összesen hatmillió pengővel hozzájáruljanak, az 1946. évi január hó 1. napjától kezdve a hozzájárulásnak még hátralevő részére nézve megszűnt.

¹⁸ 51 590/1946.P.M.XIII.a. sz. előterjesztésében a miniszter a dohány kötelező termesztéséről szóló 12 150/1945. ME sz. rendeletben (MK 1945. december 21.) a kötelezettség megszegői ellen kiroható legmagasabb pénzbüntetés újabb felemelésére tett javaslatot.

A 2000/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. február 27.) a büntetőjogi értéktárokknak, úgyszintén a pénzbüntetés és a pénzbírság mértékének újabb felemeléséről és adópengőben való meghatározásáról szolt.

Később mégis kiadták a dohányjövédéki törvényekben és szabályokban forint értékben meghatározott pénzbüntetés és pénzbírság mértékének felemeléséről, adópengőben való meghatározásáról szóló 6910/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 16.

18. 1946. április 18.

selők között. Rengeteg indokolt panasz érkezik amiatt, hogy a pénzügyi kormány a rendezést elhanyagolta.

Pénzügyminiszter [képviseletében Kemény államtitkár]: Pénztechnikai okok miatt a megnövekedett igényeknek jelenleg eleget tenni nem tud. A százmilliósi bankjegyek forgalomba hozatalával ez a nehézség talán valamennyire áthidalható lesz.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette és felhívta a pénzügyminisztert, hogy a legközelebbi minisztertanácson a közalkalmazottak fizetését megnyugtató módon rendező javaslatot terjesszen elő.¹⁹

29

[Dobi] Földművelésügyi miniszter bejelenti, hogy javaslatát a vizitársulati stb. terhére kiszabott hozzájárulási összegek átszámítása tárgyában, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁰

30

[Dobi] Földművelésügyi miniszter előterjeszti javaslatát Vas Leó nyugellátása tárgyában.

Minisztertanács Vas Leó részére az V. fizetési osztály 2. fokozatában járó nyugdíj megállapításához hozzájárult.²¹

¹⁹ Lásd a [20.] 103. sz. jegyzőkönyv 5. és a [23.] 106. sz. jegyzőkönyv 31. napirendi pontját. Meg kell említeni azonban, hogy a pénzügyminiszter javaslatát elfogadva a Gazdasági Főtanács a közalkalmazottak fizetésének 200%-kal való felemelését, családtagonként 5 millió pengő családi pótlék fizetését, az illetmények adópengőben való megállapítását, s az áremelkedések nyomán követése érdekében a fizetések havi két részletben való folyósítását határozta el. Javasolta továbbá, hogy a pénzügyminiszter alakítson bizottságot a kérdés folyamatos figyelemmel kísérése céljából. (MOL XIX-A-10-XXVII. 1946. március 26. 6–8.pont.) Lásd a 29/1946. G.F. sz. rendeletet, MK 1946. március 27.

²⁰ A 192 397/1946.F.M.VI.2. sz. előterjesztés a vizitársulatokat az 1885. évi XXIII. tc. 110. §-a alapján az utak, vasutak stb. tulajdonosai részéről megillető költség hozzájárulási összegeknek adópengő alapra való átvértékelésére tett javaslatot. Kezdeményezését a háború okozta nagyfokú rongálódás helyreállításának szükségességével, másrészt a pénz értékének romlásával indokolta. Általában a háború előttihez képest az ötezerszeres szorzószám bevezetését tartotta indokoltnak.

Feltehetőleg a közeli stabilizációra figyelemmel vette le a miniszter a napirendről a tervezetet.

²¹ 90 965/1946.F.M.VII.1. sz. előterjesztésében a miniszter az 1939. évi július hó 1-jével nyugállományba helyezett Vas Leo volt mérnök tisztviselő kedvezőbb nyugdíjának megállapítását javasolta, mivel származása miatt nem a felkészültségének megfelelő ellátásban részesült.

Vas Leo 40 éven át dolgozott, 1934-től a felügyelő államtitkárnak volt vízgazdasági ügyekben közvetlenül alárendelve s így osztályvezetői hatáskört gyakorolt. Nyugdíjasként is a szomszédos államokkal folytatott vízügyi tárgyalások vezetésével bízták meg.

18. 1946. április 18.

31

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az állami traktorjavítási akcióval kapcsolatban állami szavatosság vállalása tárgyában.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* kéri, hogy a traktorjavítók a szövetkezeteket a javításoknál részesítsék előnyben.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a traktorjavítási munkálatok kiadásánál a szövetkezetek előnyben részesítetnek.²²

32

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a földművelésügyi miniszternek tárcája tisztviselőivel szemben a felügyeleti hatáskör szabályozása tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Ez a kérdés már a pénzügyi szabályok gyűjteményében szabályozva van, tehát a jelenlegi viszonyoknak megfelelő szabályozása csak a pénzügyminiszterrel egyetértve és minden hatóságra kiterjedően történnék meg. Kéri ezért a napirendről való levételét.

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²³

33

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Gergelyfy Sándor miniszteri fogalmazónak Ausztriába való kiküldetése tárgyában.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* kéri Kürthy István külkereskedelmi főtanácsos kiküldését is.

²² Az 51 959/1946.F.M.I-4. sz. előterjesztésében felhatalmazást kért a földművelésügyi miniszter, hogy a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ által a mezőgazdasági gépek javítására felvenni tervezett 6 580 000 000 adópengő bankhitel 100%-a erejéig minden nemű veszteségért az állam nevében szavatosságot vállalhasson.

Jelezte, hogy a háború folyamán a mezőgazdasági gépek 60%-át elvesztette az ország, a meglévők pedig igen leromlott állapotba kerültek. A minisztérium 5500 üzemképtelen és 4500 üzemképes traktort tartott nyilván. Elsősorban 1000 traktor javítását sürgette. A szükséges alkatrészek gyártására kérte a jelzett összegű hitelkeret biztosítását. A hitelt az Országos Központi Hitelszövetkezet és az Országos Földhitelintézet útján kívánta a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központból és a kereskedőkből, üzemből alakított alkalmi egyesülés rendelkezésére bocsátani.

Az akció sikerétől remélte a tárca a földek jó megmunkálását és a gabonatermés jó betakarítását. Ehhez képest az államkincstár anyagi kockázatvállalását, esetleges kárát elmellőzhetőnek minősítette.

²³ 686/1946.F.M.eln.2. sz. előterjesztésében a miniszter felhatalmazást kért arra, hogy tárcája valamennyi alkalmazottja és a felügyelete alá tartozó valamennyi hatóság, hivatal, intézmény és intézet személyzeti létszámában tényleges szolgálatot teljesítő tisztviselő és alkalmazott által a szolgálatban elkövetett olyan kisebb szabálytalanságok vagy mulasztások megtorlását, amelyek fegyelmi eljárás alapját egyébként nem képezték, felügyeleti hatáskörében szabályozhassa. Ezt addig is szükségesnek tartotta bevezetni, amíg a közszolgálati alkalmazottak szolgálati jogviszonyai általános szabályozást nem nyertek.

A szabályzat tervezetét az előterjesztéshez mellékelte.

18. 1946. április 18.

Minisztertanács dr. Gergelyfy Sándor miniszteri fogalmazónak és Kürthy István külkereskedelmi főtanácsosnak Ausztriába való kiküldetéséhez hozzájárult.²⁴

34

[Dobi] Földművelésügyi miniszter bejelenti, hogy Illés Lajos [volt gazdasági tanár] jóvátétele tárgyában készített javaslatát a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

35

Iparügyi miniszter [képviselőében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát az iparoktatási intézmények műhelyei részére 50 millió pengő forgótőke folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az iparoktatási intézmények műhelyei részére ötvenmillió pengő forgótőke folyósításához hozzájárult.²⁵

36

Iparügyi miniszter [képviselőében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát egyes épületek helyreállítási költségeire 5880 millió pengő hitel igénylése tárgyában.

Minisztertanács az iparügyi minisztérium egyes épületeinek helyreállítási költségeire ötmilliárd-nyolcszáznyolcvanmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

37.

Iparügyi miniszter [képviselőében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát munkáslakótelepek stb. állagmegóvási költségeire 200 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a munkáslakótelepek stb. állagmegóvási költségeire kétszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

²⁴ 81 956/1946./F.M.IV.1. sz. előterjesztés dr. Gergelyfy Sándor kiküldését javasolta, hogy az osztrák kereskedőkkel, a Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság bevonásával a friss gyümölcs és főzelékkivitel megindítása tárgyában tárgyalásokat folytasson. Jelezte, hogy a kivitt áruk ellenértéként a mezőgazdaság számára szükséges cikkek (igáslovak, csomagoló anyagok és konzerválószerrek, láda, szeg, drót, zsákfonópapír) behozatalát kívánta elérni.

²⁵ A 17 645/VII-1946.Ip.M. sz. előterjesztés egyrészt a tanműhelyek háborús káraitra, másrészt a nyersanyagok magas árára, harmadrészt pedig arra hivatkozva kérte a forgótőke biztosítását, hogy az oktatás az iskolákban önfenntartó gazdálkodás alapján folyt, azaz a tanműhelyeknek a végzett munkák értékesítéséből származó bevételből kellett fedezniük a kiadásait. Ehhez azonban induló tőkére volt szükségük.

18. 1946. április 18.

38

Iparügyi miniszter [képviselőként Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát Schüller József [vasesztergályos] rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács Schüller József rehabilitálásához hozzájárult.

39

Iparügyi miniszter [képviselőként Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Gyórfalvai Dezső Németországba és Belgiumba való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁶

40

Iparügyi miniszter [képviselőként Kelemen államtitkár] a Pénzügyi Központ helyreállítási költségeire 2 280 000 000 pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a Pénzügyi Központ épülethelyreállítási költségeire kettőmilliárd-kettőszáznyolcvanmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁷

41

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Mértékügyi Intézet részére 52 pár bakancs beszerzésre 27 550 000 adópengő forgatóke kölcsön folyósítása tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter: Ezt a kérést a Gazdasági Főtanács elutasította, kéri a napirendről levenni.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

²⁶ A 100 320/1946.Ip.M.XIV. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a Magyar Állami Ércbánya- és Kohóművek 1943-ban és 1944 elején a Nagybánya kerületben volt bányák horganyzinporát — kohósítás végett — a Frankfurt am Main Metallgesellschaft A.G. németországi és belgiumi kohóinak adta át azzal, hogy a feldolgozás után nyert tiszta horganyfémeket a cég visszaszállítja. A Metallgesellschaft A.G. így 295 tonna nyershorgannyal, 1320 tonna hengerelhető horgannyal és 122,5 tonna finomhorgannyal tartozott a Magyar Állami Ércbánya- és Kohóműveknek.

A csucsomi és jászómindszenti bányákban kitermelt antimonérceket — az előzőkhöz hasonló feltétellel a magyar cég az Osteuropäische Handels-Compagnie G.m.b.H. Oker/Hanz cégnek adta át. Ez utóbbi cég így 700 540 kg színarany és 2 078 915 kg színezüst visszaszállításával tartozott.

E követelések rendezése céljából javasolta a miniszter kiküldeni Németországba és Belgiumba dr. Györgyfalvi Dezső ércbányászati igazgatóhelyettes — és kíséretében dr. Loósy Bélát, a „Netto” külkereskedelmi vállalat cégvezetőjét, aki az említett külföldi cégek vezetőivel személyes ismeretségi viszonyban állt.

²⁷ Az iparügyi miniszter 1955/1946.eln. sz. előterjesztésében előadta, hogy az Iparügyi Minisztérium 1945. április második felében beköltözött a Pénzügyi Központ épületében, azzal, hogy a háborús károk helyreállítási költségeit — a bérleti összegbe való betudás mellett — a tárca fedezi. Erre kérte az említett összegű hitelt. A Pénzügyi Központ ekkor Budapesten az V. kerületben a gróf Teleki Pál u. 23. sz. alatt volt.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁸

42

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* kéri, hogy felügyelete alá tartozó Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság részére szükséges tatarozási és távbeszélő felszerelési költségek fedezésére 310 millió rendkívüli hitel igénybevételeit engedélyezze a minisztertanács.

Minisztertanács a Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság részére szükséges tatarozási és távbeszélő-szerelési költségek fedezésére háromszáztíz-millió pengő folyósításához hozzájárult.²⁹

43

[Keresztury] *Vallás és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a budapesti népoktatási kerület kiterjesztése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy közigazgatásilag Nagybudapest területével egyeztessék össze.³⁰

44

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a tudományegyetemi vegyészképzés szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³¹

²⁸ Az 1404/1946.K.Sz.M.Eln. sz. előterjesztés a mértékhitelcsökkentő, ellenőrző alkalmazottak bakancs ellátására kérte az említett összeget azzal, hogy az alkalmazottak legközelebb kifizetésre kerülő járandóságából a költsön összegét teljes egészében le fogják vonni.

A Gazdasági Főtanács jegyzőkönyveiben nem találtunk adatot arra, hogy e kérdést napirendre tűzték volna.

²⁹ Az 1246/1946.K.Sz.M.Eln. sz. előterjesztés jelezte, hogy a Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara épületében kapott elhelyezést. A háborús károk helyreállítására, illetve telefon beszerelésére volt azonban szükség, hogy a helyiségek hivatali célokra alkalmasakká váljanak.

A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara székháza az V. kerületben, a Szemere u. 6. szám alatt volt.

³⁰ Az 1637/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztés előadta, hogy a Pest vármegyei népoktatási kerület mintegy háromszorsora volt egy átlagos népoktatási kerületnek, másrészt, hogy a Budapest környékén lévő települések nagyon szoros kapcsolatban álltak a budapesti népoktatási munkával. Tanügyigazgatási szempontok alapján javasolta ezért a Nagy-Budapesthez tartozó megyei városok (Budafok, Kispest, Pestszentlőrinc, Pestszenterzsébet, Rákospalota és Újpest) és 18 község népoktatásának a budapesti népoktatási kerülethez csatolását.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete, továbbá az igazságügyminiszternek ezzel egyetértő, de statisztikai észrevételeket tartalmazó levele. Lásd a 4420/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 30.

³¹ A 40 200/1946.V.K.M./VI. sz. előterjesztés előadta, hogy az oktatáspolitikai szükséges és teljeskörű átalakítása nélkül nem volt lehetséges az egyetemi oktatás alapvető reformját megvalósítani. Rámutatott azonban arra, hogy voltak olyan részproblémák, amelyek rendezése előké-

18. 1946. április 18.

45

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Alföldi Károly [tanár] jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

46

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát "dr. Baló József kinevezése kórbonctani tanszékre" tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³²

47

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Sugár Béla [és két tanító társának] jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

48

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Melly József kinevezése egyetemi nyilvános rendes tanárrá.

[Ries] Igazságügyminiszter: Ezt az előterjesztést kéri levenni a napirendről, mert előzetesen még meg akarja a kérdést vizsgálni.

szíthette a későbbi általános reformot. Ilyen kérdésként jelölte meg a vegyészképzés átalakítását. Régóta húzódó probléma volt — mint mondta —, hogy a bölcsészettudományi, illetve matematikai természettudományi karok vegyész hallgatóinak nagy része minden képzés nélkül kényszerült távozni az egyetemről, minthogy e karok nem tartották őket alkalmasaknak a doktori fokozat elnyerésére, s így „félbemaradt vegyészekké” váltak. Ezt az állapotot javasolta megszüntetni, lehetőséget kínálva arra, hogy ezek a hallgatók is diplomához jussanak, amely igazolta azt, hogy az egyetem nyolc félévét elvégezték s így bizonyos állások betöltésére és meghatározott feladatok ellátására alkalmasak.

Azt javasolta, hogy a Budapesti Tudományegyetem bölcsészettudományi kara, valamint a Szegedi Tudományegyetem matematika és természettudományi kara vegyészmagiszteri oklevelet állíthasson ki azok számára, akik a nyolc félévet elvégezték és a három szigorlaton megfelelték. Az oklevél a végzett hallgatóknak megkönnyíthette az álláshoz jutást, jobban igazodott a külföldi egyetemek gyakorlatához és a doktori fokozat elnyeréséhez is kiindulási alapot nyújtott.

Az előterjesztés mellett megtalálható a tudományegyetemi vegyészképzés szabályzata, amely általános rendelkezésből, a tanterv leírásából, a kollokviumokról, a szigorlatokról, a vegyészmérnöki oklevélről, továbbá vegyes, átmeneti rendelkezésekből állt.

³² A 32 267/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés dr. Baló József egyetemi nyilvános rendes tanárnak a Budapesti Tudományegyetem orvostudományi karára, a megüresedett kórbonctani tanszékre való kinevezését javasolta; kérte, hogy ez ügyben a köztársasági elnökhöz előterjesztést tehessen.

Dr. Baló József (1895–1979) 1921-től az egyetem kórbonctani intézetének tanársegédje, 1923-tól a Szent István Kórház adjunktusa, ugyanezen évben a Rockefeller Alap ösztöndíjával, majd később még két alkalommal az Egyesült Államokban tett tanulmányutat, 1924-től ismét a budapesti egyetemen, majd 1928-tól a szegedi egyetemen dolgozott, s egyetemi magántanári képesítést szerzett. 1946 januárjában kinevezték a Budapesti Tudományegyetem törvényszéki orvostani tanszékére. A Tudományos Akadémia levelező tagja lett.

18. 1946. április 18.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³³

49

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a tudományegyetemek orvostudományi karán 164 díjas állás szervezése tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter: Ez, közvetlenül a létszámapasztás előtt, igen meggondolandó. A Gazdasági Főtanács vizsgálja felül az előterjesztést.

Minisztertanács az előterjesztést a Gazdasági Főtanács elé utalta.³⁴

50

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Vekerci Béla egyetemi nyilvános rendkívüli tanári kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁵

51

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Varga István egyet. ny. r. tanár szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁶

52

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Fuchs Dávid Rafael szolgálatban való visszatartása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁷

³³ A 32 264/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés dr. Melly József magántanárnak a Budapesti Tudományegyetem orvostudományi karára nyilvános rendes tanárrá való kinevezésére tett javaslatot. Kérte, hogy ez ügyben a köztársasági elnökhöz előterjesztést tehesen. Lásd még a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 47. napirendi pontját.

³⁴ A 38 412/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés az egyetemi oktatás és tudományos munka fejlesztése érdekében javasolta a tudományegyetemek orvostudományi karainak segédszemélyzeti létszámából 164 díjtalan állásnak díjas állássá való átszervezését. Így 12 intézeti tanári, 68 adjunktusi, 4 tanársegédi, 80 gyakornoki állás szervezésére kért engedélyt, elosztva a budapesti, a debreceni, a pécsi és a szegedi egyetemen.

³⁵ A 25 177/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében dr. Vekerci Béla egyetemi magántanárnak a debreceni egyetem nyilvános rendes tanárává való kinevezését javasolta, kérte, hogy ez ügyben a köztársasági elnökhöz is előterjesztést tehesen.

Dr. Vekerci Béla (1882-?) a debreceni református Dóczi tanítóképző intézet igazgatója s a debreceni egyetem bölcsészettudományi karának magántanára volt.

³⁶ A 36 146/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés hátlapján kézírással a következő feljegyzés olvasható: „Jobboldali ember, politikailag megbízhatatlan. Kitűnő szakember — de a múltban nem érte őt méltánytalanság — ez biztosra vehető. IV. 25. Bán [?].”

³⁷ A 31 779/1946.V.K.M.V/A. sz. előterjesztésében dr. Fuchs Dávid Rafaelt, a pesti izraelita hitközségi gimnázium igazgatóját (1884-?) a miniszter azért javasolta visszatartani a szolgálat-

18. 1946. április 18.

53

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Juhász Lászlónak [iparművésznek] a IX/3. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

54

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Beke Manó szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

55

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Horváth Sándor egyet. ny. r. tanár kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

56

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Kerpel Fronius Ödön egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁰

ban, mert a gimnázium épületét még a háború folyamán lefoglalták, visszaadására csak ebben az időben került sor s az egész intézmény újjászervezésében nevezett gazdag tapasztalatát igénybe óhajtotta venni.

³⁸ A 28 168/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés dr. Beke Manó nyugalmazott egyetemi nyilvános rendes tanár nyugdíjának kedvezőbb megállapítására tett javaslatot.

Dr. Beke Manó (1862–1946) matematikus 1900-tól volt a Budapesti Tudományegyetem nyilvános rendes tanára. 1919-ben tanusított magatartása miatt 1922-ben fegyelmi határozat alapján idő előtt nyugdíjazták.

³⁹ A 32 302/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében a Pázmány Péter Tudományegyetem hittudományi karán az I. sz. bölcséleti tanszék vezetésére javasolta kinevezni dr. Horváth Sándor egyetemi nyilvános rendes tanárt s kérte, hogy az ügyben előterjesztést tehessen a köztársaság elnökéhez.

Dr. Horváth Sándor (1884–1956) 1903-tól a gráci Szent Domonkos Rend tagja, bölcsészeti és hittudományi tanulmányait ott folytatta. 1911-ben tanári oklevelet szerzett. 1913-tól 1918-ig a gráci főiskolán tanított, 1918-tól 1922-ig rendi tartományfőnök, 1922-től 1924-ig a piemonti Chieriben a rendi főiskolán tanított, 1925-től 1928-ig Budapesten dolgozott. 1928-tól 1930-ig a római pápai nemzetközi egyetemen tanított. 1930-tól 1938-ig a freiburgi katolikus egyetem nyilvános rendes tanára volt, majd Budapesten a rendi tartományi főiskola igazgatója lett. 1942-ben nevezték ki a Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi karán az alapvető hittani tanszék egyetemi nyilvános rendes tanárává.

⁴⁰ A 28 075/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében dr. Kerpel-Fronius Ödön gyermekgyógyász egyetemi magántanár és adjunktus egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezését javasolta a Pécsi Tudományegyetem orvostudományi karára; kérte, hogy a kinevezés ügyében előterjesztést tehessen a köztársasági elnökhöz.

57

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Szászy István szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴¹

58

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Guothfalvy Zoltán és társai egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kiténtése tárgyában. (25 693/1946.I. sz.)

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴²

59

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Hertelendy Jenő [volt árvaszéki igazgató] özvegye részére kegydíj engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

60

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Ibrányi Ferenc szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴³

Dr. Kerpel-Fronius Ödön (1906–?) Budapesten, Bécsben és Münchenben tanult, 1930-ban szerzett orvostudományi doktorátust. A budapesti egyetemen adjunktusként dolgozott. Az 1933/34-ben Rockefeller Ösztöndíjjal az Egyesült Államokban végzett tanulmányokat; több külföldi konferencián vett részt. 1970-től a Magyar Tudományos Akadémia tagja.

⁴¹ A 27 994/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében dr. Szászy István egyetemi nyilvános rendes tanár egyetemi szolgálati idejének kedvezőbb megállapítására, a bírósági, igazgatási területen eltöltött idejének beszámítására tett javaslatot.

Dr. Szászy István (1899–1976) 1923-tól törvényszéki jegyző, 1936-tól miniszteri titkárként, majd miniszteri osztálytanácsosként dolgozott az Igazságügyminisztériumban. 1937-től ítélőtáblai bíró volt s kinevezték az egyiptomi vegyesbírság bírójává. 1940-ben a Kolozsvári, 1945-ben a Budapesti Tudományegyetem jog- és államtudományi karának egyetemi nyilvános rendes tanára lett.

Az előterjesztés egyik mondatában a következő rész szerepelt: „Tisztelettel megjegyzem még, hogy Magyarország kormányzója az 1942. évi november hó 13-án kelt legfelsőbb elhatározásával megengedte” stb. A mondatnak ezt a szakaszát aláhúzták és tintával melléírták: „Mi ez?”

⁴² A közoktatásügyi miniszter javasolta dr. Guothfalvy Zoltán (1897–?) egyetemi magántanárnak; dr. Hilscher Rezső (1890–1957) jogakadémiai nyilvános rendes tanárnak, egyetemi magántanárnak; dr. Sándorffy Kamill (1880–?) az Igazságügyminisztériumba beosztott kúriai tanácselnöknek, egyetemi magántanárnak; dr. Schranz András (1902–?) volt kassai kereskedelmi főiskolai rendes tanárnak, egyetemi magántanárnak; dr. Theiss Ede (1899–?) igazságügyminisztériumi tanácsosnak, egyetemi magántanárnak és dr. Zelovich László (1895–?) egyetemi magántanárnak egyetemi rendkívüli tanári címmel való kiténtetését, kérte, hogy ez ügyben a köztársasági elnökhöz előterjesztést tehesen.

⁴³ 27 992/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Ibrányi Ferenc egyetemi nyilvános rendes tanár szolgálati idejének kedvezőbb megállapítását javasolta.

18. 1946. április 18.

61

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Hébelt Ede IV/1. fizetési osztályba leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁴

62

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Szabó Mihály [tanár] jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

63

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Baktay Ervin részére a Magyar Nemzeti Múzeumnál egy V. fizetési osztály szervezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁵

64

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Lányi Miksa szigorlatának megismétléséhez államfői engedély kikérése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁶

Dr. Ibrányi Ferenc (1901–1983) Budapesten hittudományi, majd Rómában bölcsészdoktori oklevelet szerzett. 1929-től 1939-ig Esztergomban a hittudományi főiskola tanára, majd a Pázmány Péter Tudományegyetem hittudományi karán egyetemi nyilvános rendkívüli tanár volt, 1941-ben egyetemi nyilvános rendes tanárrá nevezték ki.

⁴⁴ 40 178/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében a miniszter előadta, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetem jog- és államtudományi karán 1945-ben esti munkástanfolyam létesült, amelynek elvégzése után a hallgatók jog- és államtudományi karon folytathatták tanulmányaikat. E tanfolyam vezetésére javasolta kinevezni dr. Hébelt Ede nyugalmazott jogakadémiai tanárt; kérte egyben annak engedélyezését, hogy az ügyben az államfőhöz előterjesztést tehesen.

Dr. Hébelt Ede (1879–1961) jogász, egyetemi magántanár, 1905-től a Szociáldemokrata Párt tagja, 1919-ben a munkásegyletem egyik szervezője volt. 1922-ben parlamenti képviselő lett. Védőügyvédként szerepelt több baloldali személy perében.

⁴⁵ A 34 519/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés a neves orientalista részére kérte a kinevezést.

Dr. Baktay Ervin (1890–1963) Münchenben festőművészetet tanult, de az orientalista tudományok felé fordult. Indiában, majd Nyugat-Tibetben folytatott kutatásokat, feltárta Kőrösi Csoma Sándor útjának emlékeit. A magyarság őstörténetének kutatásában is jelentős eredményeket ért el.

⁴⁶ A 32 281/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés előadta, hogy Lányi Miksa (1895-?) az első világháború idején 43 hónapon át teljesített frontszolgálatot, majd betegségei miatt nem tudta letenni a második orvosi szigorlatot háromszori ismétlés ellenére sem, hozzájárult sikertelenségéhez a korábbi politikai helyzet s az, hogy 1944-ben deportálták. Kérte, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz előterjesztést tehesen.

65

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* bejelenti, hogy előterjesztését az egyetemi Sajtótudományi Intézethez egy VIII. fizetési osztályú intézeti tanári állás szervezése tárgyában, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁷

66

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészettudományi karán egy [angol szakos] adjunktusi állás szervezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

67

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Szilágyi Gyula egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezése tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Elvi álláspontja az, hogy ha valaki, valamely fasiszta egyesületnek, mint pl. MÜNE, MOVE stb. tagja volt, az kinevezést ne nyerjen.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁸

⁴⁷ 34 679/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztésében jelezte, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészettudományi karán — külföldi egyetemek példájára — Sajtótudományi Intézetet szervezett. Az intézet célja, mint mondta — nem csak az, hogy jól képzett, ép erkölcsi érzékű újságírókat neveljenek, hanem az is, hogy leendő könyvtárosok, nyomdászok, könyvkiadók továbbképzését is szolgálja. Az intézet előadásainak megszervezéséhez, a külföldi hasonló intézményekkel való kapcsolattartáshoz kérte a minisztertanács hozzájárulását egy több nyelven beszélő, egyetemi gyakorlattal rendelkező személy számára az állás megszervezéséhez.

⁴⁸ 37 141/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében javasolta, hogy a József Nádor Műszaki- és Gazdaságtudományi Egyetem mérnöki- és építészeti karán megüresedett II. sz. Vízépítéstani tanszékre Szilágyi Gyula földmívelésügyi minisztériumi miniszteri tanácsosa nyerjen egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezést; kérte, hogy ez ügyben a köztársasági elnökhöz előterjesztést tegessen.

Szilágyi Gyula (1888-?) a műegyetem elvégzése után 1913-tól a Földmívelésügyi Minisztérium munkatársa volt. Az első világháború után a balatoni kikötőépítő felügyelőségénél mérnökként dolgozott. 1926-ban a győri folyammérnöki hivatalhoz került, ugyanakkor a műegyetem vízépítési tanszékén dolgozott adjunktusi minőségben. 1931–1933 között a budapesti kulturmérnöki hivatal munkatársa. Hosszabb tanulmányutat tett az Egyesült Államokban. 1938–1942-ben a Földmívelésügyi Minisztérium országos öntözésügyi előadója, illetve a vízhasznosítási ügyosztály vezetője volt. 1942-ben az Országos Öntözésügyi Hivatal elnökhelyettese lett. Az 1944–1945-ös tanévtől kezdve a műegyetemen a vízépítéstan fele részének helyettes tanári minőségben az előadója volt.

A MÜNE azaz a Magyar Űgyvédek Nemzeti Egyesülete. Az egyesület — állítólag — szorgalmazta az ügyvédi kamarában a numerus nullus bevezetését a zsidó származásúakat illetően, és hozzájárult az üldözött baloldali ügyvédeknek a Gestapó kezére juttatásához.

18. 1946. április 18.

68

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Vásárhelyi Boldizsár egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezése tárgyában. Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁹

69

[Ries] *Igazságügyminiszter* bejelenti, hogy az életveszélyre utaló körülmények között eltűnt egyes személyek holtjának nyilvánítása tárgyában készített előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁰

70

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a kereskedelmi társaságokra vonatkozó egyes rendelkezések tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵¹

A MONE a Magyar Országos Véderő Egyesület 1918-ban félkatonai, irredenta sportszervezetként alakult, Gömbös Gyula irányításával. 1944-ben megszűnt.

⁴⁹ 37 143/1946.V.K.M.VI.A. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Vásárhelyi Boldizsár miniszteri osztálytanácsosnak, műegyetemi helyettes tanárnak a József Nádor Műszaki- és Gazdaságtudományi Egyetem mérnöki és építészmérnöki karára való rendes tanári kinevezését javasolta. Kérte, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz is előterjesztést tegessen.

Dr. Vásárhelyi Boldizsár (1899-?) a műegyetem elvégzése után a vasút- és közlekedési tanszék tanársegédje lett, 1935-ben adjunktusi címet kapott, közben közgazdász oklevelet szerzett, 1928-tól Németországban folytatott tanulmányokat. 1935-ben a Kereskedelmi és Közlekedésügyi Minisztérium miniszteri főmérnöke lett. 1940–1941. tanévtől a II. éves mérnökhallgatók helyettes tanára. 1942-ben műszaki doktori oklevelet szerzett, ugyanekkor miniszteri osztálytanácsossá léptették elő.

⁵⁰ T.999/1946.Ig.M. sz. előterjesztésében a miniszter előadta, hogy a háború következtében, valamint az utóbbi éveknek közismert egyéb véres eseményei folytán számos magyar állampolgár tűnt el, akiknek jelentős része ekkor már nyilván nem volt életben. Rámutatott arra, hogy az eltűntek jogviszonyai mielőbbi rendezésére szorultak, de a jogszabályok az eltűntek holtjának nyilvánítását — az eltűnés óta eltelt viszonylag rövid idő és a rendkívüli körülmények — akkor még nem tették lehetővé, ezért külön jogszabály kiadását tartotta szükségesnek. Valószínűnek találta, hogy az eltűntek jelentős része nem élte túl a megpróbáltatásokat, de kétségtelennek tartotta azt is, hogy egy részük még életben volt, „s csupán a nehéz közlekedési viszonyok és egyéb akadályok miatt” nem tudott magáról életjelet adni. Ezért körütekintő, mégis a valószínűsíthető elhalálozások esetében egyszerűsített, gyors eljárás alkalmazását tartotta szükségesnek. A kiadni tervezett rendelet nem tért ki a szovjet megszállás után elvitt, eltűnt személyek kérdésére, csak a hadifogságba, illetve a németek által deportált és eltűnt személyek holtjának nyilvánításával foglalkozott. Lásd még a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 61. napirendi pontját. Lásd a 4700/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 28.

⁵¹ A T.279/1946.Ig.M. sz. előterjesztés a részvénytársasági és szövetkezeti közgyűlések tartásának a 817/1945. ME sz. rendeletben (MK 1945. május 6.) kimondott teljes tilalmának részleges feloldását kezdeményezte.

A közgyűlési tilalom elrendelésének oka elsősorban az volt, hogy bizonytalanság állt elő a tagsági jog gyakorlására illetékes személyek tekintetében, továbbá, a nagy mennyiségű részvény és értékpapír megsemmisülése, illetve elvesztése folytán. A bírósági okiratmegsemmisítési eljárás-

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát a zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok, vagy baloldali magatartás folytán elvesztett üzlethelyiségek, valamint áru és anyagkészletek visszabocsátására vonatkozó rendelkezések újabb módosítása és kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵²

sok azonban jórészt befejeződtek, s így a részvényesi jogok gyakorlásának akadályai fokozatosan elhárultak. Ennek következtében, de a társaságok működtetésének igénye is számos enyhítő rendelkezést tett szükségessé. Az ekkor tervbe vett intézkedés — a vállalat tárgya szerint illetékes miniszter előzetes engedélye alapján — lehetővé kívánta tenni lényegében bármely tárgyra vonatkozó határozathozatal céljából a közgyűlés megtartását. Korlátozást tartott fenn azonban a javaslat a számadások megvizsgálására, a mérleg megállapítására vonatkozó határozathozatal tekintetében. Ezt a vállalatoknak a hadiesemények következtében szenvedett károsodása, másrészt a különböző vagyon tárgyak értékében beállott nagy eltolódás, illetve a törvényes fizetési eszköz értékében bekövetkezett folytonos értékcsökkenés tette egyelőre szükségessé. Lásd a 4370/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 21.

⁵² Előzményéről lásd a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját és jegyzetét.

A T.1395/1946.Ig.M. sz. előterjesztés visszautalt arra, hogy a kérdés rendezéséről szóló 7590/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. szeptember 11.) hatálybalépése óta eltelt idő alatt szerzett tapasztalatok folytán és az egymással szemben álló érdekeltek mindkét csoportja által előterjesztett méltányos kívánásokra figyelemmel már több vonatkozásban a rendelet módosítására, illetve kiegészítésére került sor. Ezek a rendelkezések azonban a panaszoknak csupán egy részét szüntették meg. A részben már korábban is, illetve újabbban felmerült igényeket foglalta össze — az előző rendelkezéstervezetet is felölelő javaslatában.

Az előterjesztés mellett megtalálható Bacsó Ferenc igazságügyminisztériumi miniszteri osztályfőnök 1946. április 9-én kelt s Bojta Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkárhoz e tárgyban intézett levele. Ebben felemlítette, hogy a zsidó üzlethelyiségek visszabocsátásával kapcsolatban készült második kiegészítő rendeletet a minisztertanács elfogadta ugyan, kihirdetésére azonban nem került sor. „Az igazságügyminiszter úr — írta — a napokban úgy határozott, hogy akkor hirdessük ki ezt a második rendeletet mi, t. i. az Igazságügyminisztérium. Ennek eleget is akarunk tenni, közben azonban két újabb irányból érkezett kiegészítési kérelem az üzlethelyiségekről szóló rendelethez, mégpedig a bíróságok vezetői részéről a gyakorlatban tapasztalt kételemek eloszlása érdekében, másrészt a belügyminiszter úr fejezte ki azt a kívánását, hogy az üzlethelyiségekre vonatkozó rendeletet megfelelően terjesszük ki a rendőrhatalósági engedély alapján üzött foglalkozások gyakorlására szolgáló helyiségekre is. Ha most a minisztertanács által már elfogadott két szakaszt az Igazságügyminisztérium kihirdette volna, akkor megint újabb rendeletet kellene kiadni ugyanebben a tárgyban, immár a harmadikat egy hónapon belül. Erre tekintettel az igazságügyminiszter úr úgy határozott, hogy a legutóbb elfogadott két szakaszt egy rendeletbe olvasztja a bíróságok vezetői, illetőleg a belügyminiszter úr által javasolt kiegészítésekkel, ezt a most pénteki minisztertanács elé terjeszti és egységes rendeletként való kihirdetése iránt kíván intézkedni.” Jelezte, hogy az előterjesztést és rendeletervezetet megküldte valamennyi minisztériumank.

A rendeletervezet kiterjedt egyrészt a zsidó örökösök jogainak tisztázására, másrészt a javak visszakövetelésében — a viszonylag magas költségeket jelentő döntőbírói eljárás helyett — a járásbírói útján való jogkeresés lehetőségére, harmadrészt a rendőrhatalósági engedély alapján gyakorolt foglalkozások (tánciskolák stb.) céljait szolgáló üzlethelyiségek, felszerelések visszaigénylésének kérdésére. Lásd a 4380/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 21.

A napirendi ponthoz tartozó iratok között található továbbá a zsidókra hátrányos megkülönböztetést tartalmazó jogszabályok folytán elvesztett ingóságokról szóló 300/1946. ME sz. ren-

18. 1946. április 18.

72

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát özv. Besze Antalné sz. Ipacs Mária [járásbíróági díjnok] nyugellátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

73

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Kánai Sándor [fegyőr] jóvátétele és nyugdíjának a XII/3. fizetési osztály szerinti megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

74

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Görbicz István [fegyőr] jóvátétele és nyugdíjának a XII/3. fizetési osztálynak megfelelő megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

75

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Oláh Mihály [fegyőr] jóvátétele és nyugdíjának a XII/3. szerinti megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

76

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Nyulász Antal [fegyőr] jóvátétele és nyugdíjának a XI/3. fizetési osztály szerinti megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

77

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Bellák Ágoston [fegyőr] jóvátétele és nyugdíjának a XI/3. fizetési osztály szerinti megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

delet (MK 1946. január 26.) módosítása és kiegészítése tárgyában Bacsó Ferenc miniszteri osztályfőnök által 1946. április 8-án készített 1334/1946. sz. feljegyzés, valamint az e kérdésről a Magyar Parasztszövetség Országos Központjának és vásárosnaményi szervezetének, továbbá a Tokajban működött demokratikus pártok vezetőségi gyűlésének, illetve a Magyarországi Izraeliták Országos Irodájának beadványa. Minden bizonnyal e kérdésről is szó esett a minisztertanács adott ülésén, érdemben azonban csak később tárgyalták. Lásd még a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 14. és a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 46. napirendi pontját.

78

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Nagy István győri főállamügyész-helyettes győri vezető népügyésszé és dr. Káli Nagy Elemér volt csikszeredai ügyészségi elnöknek, budapesti népügyésznek népfőügyész-helyetessé való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵³

79

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a "Magyar Szabadság" elnevezésű érdemrend alapításáról szóló törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés elé terjeszthesse.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁴

80

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Linder Béla ny. altábornagyi előléptetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁵

81

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Sipos Gyula nyugállományú altábornaggyá leendő előléptetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁶

⁵³ Az igazságügyminiszter számnélküli előterjesztésében említettek kinevezésére tett javaslatát azzal indokolta, hogy a népbíróságok által hozott ítéletek majdnem mindegyike fellebbezés folytán a Népbíróságok Országos Tanácsához, illetve ezt megelőzőleg a népfőügyészséghez került. Ez a körülmény lehetetlenné tette volna a népfőügyészség és egyben a Népbíróságok Országos Tanácsának működését, ha nem emelik fel a népfőügyész-helyettesek létszámát.

⁵⁴ Az előterjesztés nincs a jegyzőkönyv mellett. Lásd még a [23.] 106. sz. jegyzőkönyv 7., valamint a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pontját.

A Nemzetgyűlés 1946. május 9-én 1946. évi VIII. tc-ként fogadta el a Magyar Szabadság Érdemrend alapítását.

⁵⁵ A 47 096/1945.H.M.eln. sz. előterjesztés javasolta Linder Béla nyugalmazott altábornaggyá való előléptetését.

Linder Béla (1876–1962) vezérkari tiszt, 1918-ban a Károlyi-kormány hadügyminisztere volt. A Tanácsköztársaság idején különböző diplomáciai feladatokat végzett. 1919 után Bécsbe, majd Jugoszláviába menekült. Szerbia megszállása idején 1921-ig Pécs polgármestere, a helyi Szociáldemokrata Párt tagja, a „Pécs-Baranyai Köztársaság” egyik vezetője volt, majd a szerb csapatok kivonulásakor Jugoszláviába telepedett át. 1945 májusában tért vissza Magyarországra. Az Ideiglenes Nemzeti kormány 1945. június 1-jétől járó miniszteri nyugdíját állapított meg számára.

⁵⁶ A 6259/1946.H.M.eln. sz. előterjesztés javasolta Sipos Gyula nyugállományú vezérőrnaggyá való előléptetését.

Sipos Gyula 1919-ben az első magyar vörös hadosztály parancsnoka volt. Ezért — bár igazolták a forradalmak alatti magatartását — nyugállományba helyezték. Így katonai pályafutása derekba tört.

18. 1946. április 18.

82

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Fogarassi János nyugállományú alezredessé történő előléptetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁷

83

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Wallowich Frigyes nyugállományú vezérőrnaggyá történő előléptetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁸

84

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a magyar kórházügyekkel kapcsolatban.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁹

85

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az Országos Közegészségügyi Intézet részére gépkocsi vásárlására 73 200 000 pengő rendkívüli hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az Országos Közegészségügyi Intézet részére gépkocsi vásárlására hetvenhárommillió-kettőszázezer pengő rendkívüli hitel folyósításához hozzájárult.⁶⁰

⁵⁷ A 11 139/1946.H.M.eln. sz. előterjesztés javasolta Fogarassi János szolgálaton kívüli főhadnagynak nyugállományú alezredessé való előléptetését.

Fogarassi Jánost 1919-ben tanúsított magatartása miatt szolgálaton kívüli állományba helyezték, felvették a politikailag megbízhatatlanok névjegyzékébe, így nem csak katonai, de bármilyen más közpályán való elhelyezkedése lehetetlenné vált.

⁵⁸ A 45 044/1946.H.M.eln. sz. előterjesztés Wallowich Frigyes nyugállományú ezredesnek nyugállományú vezérőrnaggyá való kinevezését javasolta.

Wallowich Frigyes 1918-ban a Honvédelmi Minisztérium I/b. osztályának, később az anyagi leszerelési csoportnak a vezetője volt. 1920-ban nyugállományba helyezték.

⁵⁹ 221 098/1946.N.M. sz. előterjesztésében a miniszter a kórházak részére egyszeri 10 milliárd pengő segélyt kért. Indoklásul előadta, hogy a kórházak az előző hónapok, de főleg az előző hetek alatt olyan válságba jutottak, amelyből csak gyökeres segítséggel lehetett őket kimenteni. Jelezte, hogy a napi kórházi ellátási díj a háború előtt 3–4 pengő volt, ez 1945. június 1-jétől 40, illetve 60, augusztus 15-étől 150, október elsejétől 300, illetve 400, november 1-jétől 1500, december 1-jétől 4000, 1946. január 1-jétől 10 000, január 16-ától 20 000, február 1-jétől 50 000, február 20-ától 150 000, március 1-jétől pedig 300 000 pengő volt. Ugyanakkor viszont a tényleges ellátás márciusban már 600 000–800 000 pengőt is kitett – a kórházak így teljesen kimerítették tartalékaikat. Nem tudtak megfelelő felszereléseket, kötözőanyagot, szentet vásárolni, a betegeknek a szükséges 3000 kalóriának megfelelő ételmezés helyett legfeljebb 6–800 kalóriát voltak képesek biztosítani.

⁶⁰ 211 932/1946.N.M.VII. sz. előterjesztésében a miniszter bejelentette, hogy 1945 végén az északkeleti megyékben jelentkezett kiütéses tifuszjárvány idején — gyors ellenintézkedés megté-

86

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a magyarországi zsidóság felsegélyezésére és támogatására 521 260 000 pengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a magyarországi zsidók felsegélyezésére és támogatására ötszázhuszonegymillió kettőszázhatvanezer pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁶¹

87

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Gortvay György államtitkár külföldi kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elutasította.⁶²

88

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát Székely Jenő János és Simon Arnold András miniszteri osztálytanácsosi kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

89

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a [budapesti] hadigondozó gyógyintézet rendelőintézetei részére 500 000 000 pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a hadigondozó gyógyintézet rendelőintézetei részére ötszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

90

[*Báránys*] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát őrlési díjkülönbözetre 17 milliárd pengő hitel folyósítása tárgyában.

tele érdekében — egy személygépkocsi és két tehergépkocsi megvásárlása érdekében tett intézkedést. Az időközbeni árváltozások következtében azonban a személygépkocsi mellett már csak egy teherautó beszerzésére került sor. Ennek a hitelét kérte utólagosan engedélyezni.

⁶¹ 27 362/1946.N.M.I/1. sz. előterjesztésében előadta a miniszter, hogy a deportálásból visszatért magyarországi zsidóság felsegélyezését és támogatását ellátó jótékonyági intézmények közül a Magyar Izraeliták Kézmű és Földművelési Egyesületet, valamint az American Joint Distribution Committee magyarországi bizottságát az 1945 december havi bankjegydézsma súlyosan érintette, s — karitatív tevékenységük folytatásának támogatása céljából — károsodásuk megtérítését kérték. A Joint tekintetében külön felhívta a figyelmet arra, hogy jelentős pénzüsszegekkel rendszeresen támogatja a Népjóléti Minisztérium szociálpolitikai tevékenységét. Így 1946 márciusában 30 milliárd pengőt utalt át, áprilisra pedig 80 milliárd pengőt helyezett kilátásba.

⁶² 212 673/1946.N.M.VII. sz. előterjesztésében a miniszter jelezte, hogy a Nemzetközi Közegészségügyi Hivatal állandó bizottsága 1946. április 24-re tervezte legközelebbi közgyűlését Párizsban megtartani. Erre kívánta dr. Gortvay György egyetemi magántanárt, az Országos Közegészségügyi Intézet főigazgatóját kiküldeni.

18. 1946. április 18.

Minisztertanács örlési díjkülönbözetre tizenhétmilliárd pengő folyósításához hozzájárult.⁶³

91

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 2. és 3. számú előterjesztéseit a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁴

92

[Antall] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát a Budapesti Állami Gyermekmenhely helyreállítási munkálatainak befejezésére 3,5 milliárd pengő póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács három és félmilliárd pengő folyósításához a Budapesti Állami Gyermekmenhely helyreállítási munkálatainak befejezésére, hozzájárult.⁶⁵

93

Közlekedésügyi miniszter [képviselőként Varga államtitkár] a MÁVAG számláinak kiegyenlítésére 826 530 millió pengő póthitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a MÁVAG számláinak kiegyenlítésére nyolcszázhuszhatmilliárd ötszázharmincmillió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁶⁶

⁶³ A 4716/1946.K.M. sz. előterjesztés az 1946. február 15-e és március 9-e között Budapesten felőrölt gabona, illetőleg kukorica megállapított és a költségemelkedések alapján indokolt örlési díjkülönbözete céljára igényelte a jelzett összeget.

⁶⁴ A közellátásügyi miniszter 2. számú, egyébként 5269/1946. sz. előterjesztése az orosz jóvátétel céljára 1946-ban szállításra került 180 000 db süldő, 9000 tonna szarvasmarha és 1000 tonna sertészsír 380 milliárd adópengőt kitevő vételárának igénylését tartalmazta. Az összegbe beleszámította a tervezet a felmerült jutalékot, a szállítási költséget, az állatorvosi kezelést, az osztályozást, az ivartalanítást, a takarmányozás költségét, továbbá 20 db személygépkocsi, 20 db tehergépkocsi vételárát és ezek 6 havi üzemanyagának és javításának költségét is.

A 3. számú, egyébként 4706/1946.eln. sz. előterjesztése a tojásdézsmáknál felvásárolni tervezett tojások hitelfedezetére 1946. március hó 1-jén ([8.] 91. sz. jegyzőkönyv 20. napirendi pont) engedélyezett 10 milliárd pengőn kívül — az áremelkedésekre való tekintettel — további 50 milliárd pengő hitel engedélyezését kérte.

Jelezte, hogy a felvásárolni kívánt tojást üzemek, kórházak és szociális intézmények között kívánta szétosztani.

⁶⁵ Az újjáépítési miniszter számnélküli előterjesztésében hivatkozott arra, hogy a jelzett célra a minisztertanács 1946. március 1-jén tartott ülésén ([8.] 91. sz. jegyzőkönyv 25. napirendi pont) 749 millió pengő hitelt bocsátott rendelkezésére, az építőanyagok, a munkabérek rohamos emelkedése folytán azonban ez a helyreállítási munka befejezéséhez kevésnek bizonyult. Ezért kérte a póthitel engedélyezését.

⁶⁶ A 19 149/1946.Közl.M.I./1. sz. előterjesztés előadta, hogy az Államvasutak Igazgatósága a vasutak rekonstrukciós és újjáépítési munkálataihoz szükséges és a Magyar Állami Vas-, Acél- és

94

Közlekedésügyi miniszter [képviselőjében Varga államtitkár] a medvei híd munkálataival kapcsolatban április hónapra 150 milliárd pengő póthitel engedélyezését kéri.

Minisztertanács a medvei híd munkálataira április hónapra egyszázötven-milliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁶⁷

95

Közlekedésügyi miniszter [képviselőjében Varga államtitkár] a budapesti hidak újjáépítésére április hónapra 1288 milliárd pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a budapesti hidak újjáépítésére április hónapra egybillió kétszáznyolcvannyolcmilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁶⁸

96

Közlekedésügyi miniszter [képviselőjében Varga államtitkár] a Margit híd újjáépítésére 716 milliárd pengő hitel folyósítását kéri április hónapra.

Minisztertanács a Margit híd újjáépítésére április hónapra hétszázötvenhatmilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁶⁹

Gépgyáraknál megrendelt, illetve a gyár által leszállított vasanyagokért, az 1946. évi február és március havában nem tudott kellő időben fizetni. Az anyagárak és a munkabérek emelkedése folytán és a késedelmes fizetés miatt a vasút tartozásának kiegyenlítésére volt szükség a jelzett összegű póthitelre.

⁶⁷ Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 16., a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 34., valamint a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontját.

A közlekedésügyi miniszter szám nélküli előterjesztésében bejelentette, hogy a vasszerkezeti alkatrészeket gyártó Magyar Waggon- és Gépgyár a munkák befejezése után nyújtotta be a számláját, amelynek 50%-át március havi póthiteligénylésként, további 50%-ának április havi költségigényét pedig 150 milliárd pengőben ekkor jelentette be.

⁶⁸ Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 25., a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 36. és a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 14. napirendi pontját.

A közlekedésügyi miniszter számnélküli előterjesztése hidanként felsorolta az április havi tervezett költségeket. Megemlítette, hogy az építkezéseket a közlekedés biztosítása érdekében teljes erővel kell folytatni. A margitszigeti híd helyén — mint mondta — az elbontott és a jég által megrongált cölöphíd anyagának felhasználásával egyjáratú hajóhidat kívánt felállítani, míg a Vörös Hadsereg által felállított Boráros-téri pontonhidat a felrobbantott híd roncskiemelési munkáinak biztosítása érdekében — a SZEB-bel történt megegyezés alapján — a Bakáts utca folytatásához kívánta áthelyeztetni.

⁶⁹ Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 26. és a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 38. napirendi pontját.

A közlekedésügyi miniszter számnélküli előterjesztésében felsorolta a vállalatokat, amelyeknek bizonyos anyagok szállításáért fizetni tartozott. Megemlítette, hogy a Margit híd újjáépítésének munkálatait a költségek csökkentése érdekében leállította, de szükségesnek tartotta, hogy a merev vasváz szerkezetnek lassú gyártási menetét ne szüneteltesse teljesen, így csökkentett ütemben ugyan de biztosította annak folytatását.

18. 1946. április 18.

97

Közlekedésügyi miniszter [képviselőtében Varga államtitkár] a magyarországi felrobbantott hidak újjáépítésére április hóra 2 304 400 millió pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a magyarországi felrobbantott hidak újjáépítésére április hónapra kettőbillió háromszáznégymilliárd négyszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁷⁰

98

Közlekedésügyi miniszter [képviselőtében Varga államtitkár] a Vörös Hadsereg által kívánt hídépítési munkálatokra április hónapra 211 600 millió pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a Vörös Hadsereg által kívánt hídépítési munkálatokra április hónapra kettőszáztizenegymilliárd hatszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.⁷¹

99

Közlekedésügyi miniszter [képviselőtében Varga államtitkár] a Ferenc Csatorna Részvénytársaság április havi támogatására 393 millió pengő államkölcsön folyósítását kéri.

Minisztertanács a Ferenc Csatorna Rt. részére háromszázkilencvenhárommillió pengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.⁷²

⁷⁰ Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 27., a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 33. és 35., a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 13. napirendi pontját.

A közlekedésügyi miniszter számnélküli előterjesztésében külön csoportosítva megadta a nagyobb roncskiemelések, megyenként a kisebb roncskiemelések és újjáépítések, a vidéki hidak újjáépítésének költségeit, valamint az úszódarukra, a faanyagokra és a fuvarozásokra fordított kiadásokat. Jelezte azonban, hogy a költségek csökkentése érdekében több roncskiemelési munkahelyen kénytelen volt beszüntetni a munkát, másutt pedig a munkamennyiség csökkentését rendelte el.

⁷¹ Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 28. és a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 37. napirendi pontját.

A közlekedésügyi miniszter számnélküli előterjesztésében felsorolta, hogy Zala, Somogy, Baranya, Fejér és Veszprém vármegyében folyt munka, a faanyagok, a fuvarozás milyen költségekkel járt. Jelezte, hogy ezek a munkák fokozatosan befejezéshez közeledtek s a még folyamatban lévő feladatokat, rendkívüli sürgősségükre tekintettel, teljes erővel folytatni kívánta.

⁷² Előzményéről lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 61., a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 18. és a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 16. napirendi pontját.

A 23 634/1946.Közl.M.II.fő. sz. előterjesztés előadta, hogy a hajózási forgalom ideiglenes szünetelése miatt a társaság bevétellel nem rendelkezett, de az alkalmazottak fizetését folyósítani kellett s a csatornán átvélő öt hidat üzemképes állapotba kellett hozni – ezért államkölcsönből kívánta a társaság fennmaradását biztosítani.

100

Közlekedésügyi miniszter [képviselőtében Varga államtitkár] előterjeszti javaslatát a törvényhatósági közúti alapok kiadásaira 113 160 millió pengő rendelkezésre bocsátása tárgyában.

Minisztertanács a törvényhatósági közúti alapok kiadásaira száztizenhárommilliárd százhatvanmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁷³

101

Közlekedésügyi miniszter [képviselőtében Varga államtitkár] a MÁVAUT február havi újjáépítési póthitele címén 6800 millió pengő hitel engedélyezését kéri.

Minisztertanács a MÁVAUT február havi újjáépítési póthitelére hatmilliárd nyolcszázmillió pengő folyósításához hozzájárult.⁷⁴

102

Közlekedésügyi miniszter [képviselőtében Varga államtitkár] előterjeszti javaslatát két db rövidhullámú 50 kW-os műsorszórádóberendezés megrendelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁵

103

Közlekedésügyi miniszter [képviselőtében Varga államtitkár] előterjeszti javaslatát a posta, távíró és távbeszélő március havi újjáépítési kiadásainak fedezésére 355 310 millió pengő folyósítása tárgyában.

⁷³ Előzményéről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 46. napirendi pontját.

A 20 269/1946.Közl.M.V.1. sz. előterjesztés hangsúlyozta, hogy a törvényhatósági közúti alapokat megillető adók késedelmes befizetése miatt a személyzet és a nyugdíjasok járandóságainak kifizetésére, valamint a legszükségesebb útfenntartási munkák kifizetésére március hónapban kénytelen volt a 113 160 000 000 pengő kölcsönt a törvényhatóságok közúti alapja részére kifizetni. Ennek jóváhagyását kérte.

⁷⁴ A 18 834/1946.Közl.M.I.1. sz. előterjesztésében a MÁV közúti gépkocsiüzemének, a MÁVAUT-nak az újjáépítésére kérte — az anyagárak és a munkabérek felemelkedése folytán — a már korábban biztosított hitel kiegészítését.

⁷⁵ A 203 498/1946.Közl.M.Rádió csop. sz. előterjesztés jelezte, hogy a Magyarországtól nagy távolságra élő, továbbá a tengeren túli magyarság részére a Posta már 1933 óta az egyik székesfehérvári 6 kW-os adóval rövidhullámú műsört sugárzott. Ennek teljesítménye nem volt kielégítő s ezért 1941-ben 2 db 50 kW teljesítményű műsorszórádóberendezést rendelt a Telefunken cégnél. A háború miatt azonban ezek leszállítása elmaradt.

A háború alatt a székesfehérvári 6 kW-os berendezés is elpusztult. Ezért — az említett cél érdekében — a két 50 kW-os adóberendezés megrendelését szükségesnek jelezte. Megemlítette, hogy csak két hazai (a Philips és a Standard) és egy külföldi (a londoni Marconi) cég jöhetett számításba e szempontból. Hazai gyártás esetén a nyersanyagoknak mintegy 8%-át kellett külföldről beszerezni. Költségét 300–350 milliárd pengőre becsülte, ennek 20%-át 1946-ban, a többi 40–40%-át pedig 1947-ben és 1948-ban tervezte kifizetni.

Az adóberendezéseket Diósdra tervezte telepíteni.

18. 1946. április 18.

Minisztertanács a posta, távíró és távbeszélő március havi újjáépítési kiadásainak fedezésére háromszázötvenötmilliárd háromszáztízmillió pengő folyósításához hozzájárult.⁷⁶

104

Közlekedésügyi miniszter [képviselőtében Varga államtitkár] a posta-távíró és távbeszélő március havi újjáépítési kiadásainak fedezésére 308 700 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a posta-, távíró és távbeszélő március havi újjáépítési kiadásainak fedezésére háromszáznyolcmilliárd hétszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁷⁷

105

Közlekedésügyi miniszter [képviselőtében Varga államtitkár] előterjeszti javaslatát Jurcsek Viktor postaműszaki igazgatónak cím adományozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁸

106

Közlekedésügyi miniszter [képviselőtében Varga államtitkár] előterjeszti javaslatát [egy posta altiszt révén] özv. Kerner Jánosné kegydíja ügyében.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

⁷⁶ 212 114/1946.Közl.M.A/2. sz. előterjesztésében a miniszter felhívta a figyelmet arra, hogy a Postánál a helyi és helyközi távbeszélő és távíróhálózata, központjai, kábeleik, erősítő állomásai, járművei, postaházai a háború alatt csaknem teljesen elpusztultak, megrongálódtak, részben pedig a németek és a nyilasok elszállították. A helyrehozatal több éves feladatát — bevételeinek lecsökkenése miatt — a Posta csak hitelből tudta megoldani. Ennek részét képezte a március hónapra kért hitel.

⁷⁷ 216 221/1946.Közl.M.A/2. sz. előterjesztésében bejelentette a miniszter, hogy az előző (103.) napirendi pontban március hónapra engedélyezett hitel nem volt elegendő, mivel az ott jelzett összeget a Posta a szerveinek 1946 február első felében összeállított tervei alapján igényelte. Március közepére azonban az adópengő a február 10-ei 2.42-ről 15.10-re emelkedett, az anyagárak és a munkabérek pedig 250–400%-kal nőttek. Ezért vált szükségessé, hogy március hóra az eredeti igényt is meghaladó póthitelt kérjen.

⁷⁸ 215 962/1946.Közl.M.C/1. sz. előterjesztésében a miniszter Jurcsek Viktor postaműszaki igazgatónak a postaműszaki főigazgatói cím adományozását javasolta, kérte, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz is előterjesztést tehesen.

Jurcsek Viktor (1892-?) a József Nádor Műegyetemen szerzett gépészmérnöki oklevelet. 1920-tól a Postánál, 1933-tól a Postavezérigazgatóságon dolgozott. 1943-ban nevezték ki a Posta műszaki igazgatójává, a távíró, rádió és nemzetközi csoport vezetésével bízták meg. 1945-ben a budapesti és helyközi távközlési berendezések helyreállítását irányította.

18. 1946. április 18.

107

Közlekedésügyi miniszter [képviselésében Varga államtitkár] előterjeszti javaslatát Feledy Béla miniszteri osztálytanácsosnak Triesztbe való kiküldése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁹

108

Közlekedésügyi miniszter [képviselésében Varga államtitkár] előterjeszti javaslatát Berta Ferenc [MÁV főkalauz] özvegyének nyugdíja folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

109

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* kéri, hogy a szolgálatból elbocsátott honvédségi tagoknak a létszámcökkentési rendelet hatálybalépéséig illetményeit folyósíthassa.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a Honvédség szolgálatból elbocsátott tagjainak illetményei egy hónapon túl is, a létszámcökkentő rendelet hatálybalépéséig folyósíttassanak.⁸⁰

Minisztertanács 13 óra 45 perckor ért véget.

Bojta Ernő Béla

Nagy Ferenc

Gépel tisztázata a minisztertanács jegyzőjének és Nagy Ferenc miniszterelnöknek az utólagos saját kezű aláírásával.

Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásnál a miniszterek kézjegyükkel látták el a jegyzőkönyvet. Jelen volt az ülésen Vas Zoltán is, de mivel nem szerepelt a felsorolásban az aláírása is hiányzik, miként Rákosi Mátyás, Kemény György, Kelemen Gyula, Rónai Sándor, Ries István, Tombor Jenő, Antall József és Balogh István sem hitelesítette kézjegyével a jegyzőkönyvet.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 1-2., a 4-5., a 7-15., a 17-24., a 26-27., a 29-78., a 80-108. számú napirendi pontokhoz tartozó előterjesztés.

⁷⁹ A 24 738/1946.Közl.M.VI./1. sz. előterjesztés szerint UNRRA gépkocsik átvétele céljából vált szükségessé Feledy Béla Triesztbe való kiküldése.

⁸⁰ Előzményéről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 26. napirendi pontját.

A napirendi pont előterjesztése nem található a jegyzőkönyv mellett.

A hivatkozott jogszabály minden bizonnyal az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges egyes rendelkezéseket tartalmazó 5000/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 19.) volt. Ennek 2. § (8) pontja szólt a honvédség létszámának csökkentéséről, továbbá 5. §-a intézkedett az elbocsátottaknak bizonyos ideig járó illetményekről. Lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 47., valamint a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 31. napirendi pontját.

19. 1946. április 18.

[19.] 102.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi április hó 18. napján délután 19 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Dr. Tombor Jenő honvédelmi miniszter, B. Szabó István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Bárányos Károly dr. közellátásügyi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter helyett Kemény György dr. államtitkár, Antall József újjáépítési miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Dr. Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter helyett Kelemen Gyula államtitkár, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök* üdvözli a minisztertanács tagjait és megnyitja az ülést.

Mielőtt a tárgysorozat egyetlen témájáról — a moszkvai útról — beszámolna, őszinte köszönetet mond Rákosi Mátyás államminiszternek azért, hogy távolléte alatt helyettesítette és azoknak is, akik a vele együtt utazó minisztereket ezen idő alatt helyettesítették. Rákosi Mátyás államminiszternek meg kell még köszönnie, hogy ennek az útnak előkészítésében jelentős módon volt segítségére és nyugodtan mondhatja azt is, hogy a felvetett kérdéseket olyan megértéssel fogadták, minden idegenkedés nélkül, s anélkül, hogy meg kellett volna valamit magyarázni. Ez is neki tulajdonítható, s ha eredményes volt ez az út, tulajdonképpen az is neki köszönhető.¹

¹ Lásd a látogatás bejelentéséről a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

Ahogy az elutazás napján az újságíróknak megmondotta, ezt a látogatást ő maga kezdeményezte. Szükségesnek tartotta ezt akkor kijelenteni és most is megismétli, hogy elejét vegye a rosszindulatú feltevéseknek. Gondolta, hogy ha ez a kiutazás napján nem hangzik el, akkor az a hír keringett volna, hogy őt kirendelték és újabb kötelezettséget akarnak reánk róni. Erről azonban szó sem volt. Egy évi kormányzás után, egy évi független állami élet után illőnek tartotta egyrészt, hogy kapcsolatot keressen azzal a nagyhatalommal, amely a felszabadítás tényét elvégezte ebben az országban, másrészt kívánatosnak tartotta, hogy Magyarország a felszabadulás után egy évvel kilépjen a világba és megpróbáljon független önálló államként szerepelni és tárgyalni ott, ahol erre a lehetőség a legjobban megvan és ezen törekvésekkel a legszívesebben látják, – Moszkvában.² Elképzelhetetlen lett volna, hogy más országgal kezdjen tárgyalásokat, addig, amíg Moszkvában nem jár és Magyarország és a Szovjetunió között meg nem szilárdítják egy ilyen látogatással a barátságot. Az a remény vitte őt, hogy ezt a barátságot meg fogják tudni erősíteni és a velünk szomszédos nagyhatalom felé meg tudjuk teremteni azt a politikai légkört, amely lehetővé teszi szabadabb megmozdulásunkat minden irányba. Ebben a reményben nem csalódtunk. Nemcsak, hogy kitüntetően fogadták a magyar delegációt, amit [nem csak] egy jóindulatú nagyhatalom udvariasságának, vagy egy kis ország önbizalma fokozásának lehet betudni, hanem barátságosan is fogadták a közeledést és ezt kifejezésre is juttatták. Talán nem lényegtelenek az apró momentumok sem. A magyar kormánydelegáció fogadtatása olyan volt, amelyről azt állíthatják a viszonyokkal ismerős tényezők, hogy a háború befejezése óta így még nem fogadtak országvezetőket. Pompával és parádéval. A repülőtéren Molotov külügyminiszter fogadta őket 34 államnak a diplomáciai testületével. Kivétel nélkül minden nagyhatalom képviseltette magát. Egyéb külsőségek is voltak, mint zene, díszszázad. Az elhelyezés is nagyon előkelő volt. Egy egész kis palotát bocsátottak rendelkezésére, teljes személyzettel. Minisztértársait a legnagyobb moszkvai hotelben helyezték el. Autókat bocsátottak rendelkezésünkre és állandóan azután érdeklődtek, hogy mit kívánnak látni és tapasztalni. Tehát az a hír, hogy Oroszországban nem lehet megnézni azt, amit akar az ember, téves. Intézményeket és gyárat tekintettek meg. A megérkezés napján este Gyöngyösi János külügyminiszter látogatást tett Molotov külügyminiszternél, melynek célja az volt, hogy a másnap délután Sztálinnál lévő látogatás megbeszélést nyerjen. A megbeszélés során olyan kérdések is szóba kerültek, amelyek arra biztattak, hogy Sztálinnál újabb problémákat is vessünk fel. Ezen a találkozón létrejött egy megállapodás a

Rákosi Mátyás telefonon, de feltehetőleg személyesen is előkészítette a látogatást Sztálinnál és a moszkvai vezetőknél. (Rákosi Mátyás: Visszaemlékezések 1940-1945. Napvilág Kiadó, Budapest, 1997. 1.kötet, 263-265.pp.)

² A moszkvai látogatásról lásd e kötet Bevezetésének 35. p.-jét.

19. 1946. április 18.

másnap délutáni miniszterelnöki kihallgatásra. Szerdán este 9 órakor keresték fel Sztalint a Kremlben. A miniszterelnök nagyon egyszerű körülmények között fogadta őket. Semmiféle itthoni elképzelés szerinti parádé nem veszi körül. Molotov társaságában volt. – Ő kezdte el a beszélgetést azzal, hogy április 4-én ünnepelte Magyarország a felszabadulás ünnepét és úgy érezte, hogy egy év után illik felkeresni a Szovjetunió kormányát és kifejezni a kormányelnöknek köszönetünket ezért az egy esztendőért. Azután azt mondta, hogy nagyon jól tudjuk, hogy a háború alatti magatartásunk után mit várhatunk, a visszanyert függetlenségünket ajándéknak tekintjük. El kell hogy mondja, milyen Magyarországon az élet és hogy hogyan gazdálkodtunk a demokráciával. Itt megszólalt Sztalin (Grigorjev³ volt a tolmács, aki ezen szerepére igen büszke volt): Mondja meg, hogy mi Magyarországot független és önálló államnak tekintjük, ez az állam nem tartozik senkinek sem beszámolni, a költséket egyszerűen tájékoztatásnak veszi és köszöni. Ezek után elmondotta az itteni állapotokat, hogy megvalósítottuk a földreformot, – a vezető réteget leváltották, s a leváltás még most is folyamatban van, a koalíció széles alapokon nyugszik. Az országnak politikailag szervezett ellensége nincs. [sic!] A koalícióban a társadalom minden rétege érdekelve van és mindent el lehet pártközi értekezleteken intézni. Elmondotta továbbá, hogy milyen intézkedéseket tettek a gazdasági és pénzügyi helyzet stabilizálására.

Itt Sztalin megjegyezte: „mintha nekem úgy tetszenék, hogy maguknál a pénzzel van baj.”

Erre azt válaszolta, hogy most csináltuk meg azt a költségvetést, amely szerint költeni akarunk.⁴ Rákényszerítjük az autonomiákat és üzemeket is az önellátásra, fokozni kívánjuk a termelést az iparban és a mezőgazdaságban. Bevetetlen terület nem lesz ebben az esztendőben. Egyes bányákban a széntermelés már elérte a békebeli színvonalat. Eddig Csehszlovákiából, Jugoszláviából és Oroszországból szállítottunk szenet. Sztalin érdeklődött aziránt, hogy milyen a vasunk, hány százalék a vastartalma. A gazdasági helyzet ismertetésének a végén azt kérdezte: „Mivel segíthetünk, meghosszabbítsuk-e a jóvátétel teljesítését. Meg fogjuk hosszabbítani.”⁵

³ Grigorjev, Béla Janovics, Geiger Imre (1909-1983) magyar származású szovjet diplomata, 1940-1941-ben a budapesti szovjet követség sajtóattaséja. 1944 őszén a magyar fegyverszüneti egyezmény tárgyalásán a szovjet delegáció titkára. 1945-ben a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének, Vorosilovnak a titkára, 1945-1946-ban a budapesti szovjet követség tanácsosa.

⁴ Az ország gazdasági helyzetének rendbetétele többször szerepelt a minisztertanács előtt. Lásd a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját és a) mellékletét, a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és a) mellékletét, az 1946/47. évi stabilizációs költségvetés elkészítésére azonban csak később került sor. Lásd a [22.] 105. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és a) mellékletét, illetve a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 4. és a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 13. napirendi pontját.

⁵ Szviridov altábornagy, a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság alelnöke 1946. június 27-én hivatalosan értesítette a magyar kormányt, hogy a Szovjetunió a jóvátételi szállítások idejét két évvel meghosszabbította, elengedte a szállítási késedelmek miatt felhalmozódott hat

19. 1946. április 18.

Ez után megemlítette, hogy a pénz stabilizálásánál nagy segítségre lehetne Oroszország, ha az elhurcolt javainkat visszakaphatnánk. Sztalin azt kérdezte: „kitől függ ez?” Az amerikaiaktól, felelte. Sok értékünk ott van. Kb. kétmilliárd dollár. Természetesen ez naponta fogy, mert széthurcolják, lopják és értékesítik. Kb. 200 gyár van kint teljes egészében és kb. 10 000 állat. Megkérdezte, hogy hol vannak ezek, milyen megszállt területen. „Mi önöknek segíteni fogunk. Az aranyat legalábbis vissza kell hogy kapják”.⁶ Továbbá megkérdezte „hogymégis mikorra remélik a stabilizációt”. Azt felelte, hogy ha a termelésünk jó lesz, ha ipari áruval is el tudjuk látni az országot és ha az aranyainkat visszakapjuk.⁷ Ezzel kapcsolatban volt még pár gazdasági vonatkozású kérdés, ami az érdeklődésre rávilágítana, de sajnos ezeket nem jegyezte fel. – Sztalin mosolyogva odafordult Molotovhoz és ezt mondta: „a mieink is elvittek egyet s mást, de erről talán ne beszéljünk”, s ezután megkérdezte: „és hogy viselkednek a mi csapataink Magyarországon, nem sértik magukat?” „Most már jól”, felelte. Fordulnak elő atrocitások, de nem mennek túl az egyéni jogon, már általában jól viselkednek. Ellenben sok csapat van Magyarországon, melynek az ellátása igen terhes az országra nézve. „A megszálló csapatokat fokozatosan kivonjuk” felelte Sztalin. „Ezt egyszerre nem lehet megcsinálni, csak fokozatosan.”⁸ Ez után a vasútkérdés vetődött fel. Ismeretes, hogy Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter kapott az oroszoktól egy 16 millió dolláros számlát, részint vasúti berendezések helyreállításáért, részint pedig a birtokukban lévő, de általunk használt gördülő anyagokért. Amikor részletesen elmagyarázta Gerő miniszter, hogy a számlák tulajdonképpen nem is helyesek, azt válaszolta rá Sztalin: „ne fizessenek”.⁹

A jótétellel kapcsolatban felmerült a CASBI-kérdés,¹⁰ a Romániában lefoglalt javaink kérdése. Kifejtette, szívesen hozzájárulunk ahhoz, hogy ezeket vegye át a Szovjetunió és ezzel törölje jótételi tartozásaink egy részét. Sztalin

millió dolláros kötbért és felére mérsékelte az 1946-ban esedékes jótételi szállítások mennyiségét.

⁶ A magyar kormányküldöttség 1946. június 8-25-ei angliai és amerikai látogatása során, amerikai részről hozzájárultak a németek és a nyilasok által elhurcolt magyar ipari berendezések, közlekedési eszközök, műkincsek és a Magyar Nemzeti Bank aranykészletének a visszaadásához. Ezt június 21-én az Egyesült Államok külügyminisztériuma hivatalosan is bejelentette. A Nemzeti Bank 32 tonnányi aranykészlete 1946. augusztus 6-án érkezett meg Budapestre.

⁷ 1946. augusztus 1-jével vezették be a forintot, ekkor kezdődött az 1946/1947-es stabilizációs költségvetés bevezetése is.

⁸ A megszálló szovjet csapatok kivonása csakugyan fokozatosan történt, valójában azonban az 1955. május 14-én aláírt varsói szerződéssel további 20 évre, illetve fel nem mondás esetén automatikusan újabb 10 évre maradtak szovjet csapatok Magyarországon.

⁹ Vasút-helyreállítás címén 15 millió dollárt követelt a Szovjetunió Magyarországtól. Ennek elengedését azért kérte a magyar fél, mert a helyreállítandó vasutak jó része Csehszlovákiában, Romániában és Ausztriában – tehát nem magyar területen volt.

¹⁰ Lásd a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját és 17. jegyzetét.

19. 1946. április 18.

részletesebb tájékoztatást kért Petrozsényről,¹¹ s majd a kérdés ismerete után adják meg a választ. Ezek után rátért Magyarország külpolitikai kérdéseire. Elmondotta, hogy Magyarország földrajzi helyzete és magánossága is arra kötelezi, hogy reálpolitikát folytasson. A mai Magyarország vezetői sokat szenvedett tisztességes emberek, más politikát nem tudunk folytatni, ezért őszintén és világosan megmondja, hogy néznek ki külpolitikai céljaink és amellet mi ki is tartunk. Őszintén szeretnénk jóban lenni a Szovjetunióval, s ez a jó viszony a mostani szerződések aláírásával¹² erősödött is. Ezen fő szempont mellett három dologra gondol, Csehszlovákiával, Romániával és Jugoszláviával szembeni helyzetünkre. Érzésünk szerint — mondotta — Jugoszláviával nem lesz differencia, ellenben nem mondhatjuk ezt el Csehszlovákiával szemben. A magyar lakosságot Csehszlovákiából ki akarják utasítani, sőt már ki is utasították. Clementis és Beneš azt a kijelentést tette, hogy ők a magyar kisebbséget likvidálni akarják, vagy kiutasítani vagy beolvasztani.¹³ Hatszázezer magyar él a magyar határ mentén. Két gondolatot vet fel. Egyrészt [a] békeszerződés kötelezze Csehszlovákiát arra, hogy az ott lévő magyarságnak a teljes jogot biztosítsák. Mivel azonban ott a helyzet nyugtalanító, felvetődik a másik kérdés, nem lenne-e véglegesebb és nyugtatóbb egy olyan megoldás, hogy a magyarság lakta területekből átadnának valamit, amely esetben erre a területre ki is tudnánk vonni az ott lévő magyarokat. Erre Sztalin azzal felelt, hogy ha mi a magyarságnak a jogait meg akarjuk védeni, az teljesen jogos és igazságos, ezt helyesnek is tartja. Attól tart azonban, hogy a területi kérdésbe nem mennének bele a csehszlovákok. Kérdezte, hogy nem próbáltunk-e megegyezni? Tárgyalások voltak folyamatban — válaszolta —, amelynek eredménye a lakosságcsere¹⁴ is, de ezzel a magyarság problémája megoldva nem lesz. Megismételte Sztalin, hogy az egyenjogúság kérdésének felvetése indokolt és jogos, de Csehszlovákiában is az a helyzet, hogy a két nemzetiség ellentétben van egymással, a csehek

¹¹ A Petrozsényi Román Kőszénbánya Rt. részvényeinek többségét a magyar állam megszerezte az Urikány Zsilvölgyi Magyar Kőszénbánya Rt.-től. Ezt a 12 millió dollár értékű részvénycsomagot a magyar kormány felajánlotta jóvátétel fejében a Szovjetunióknak, amit a szovjet kormány elfogadott. Lásd MOL XIX-A-83-a 198.sz. jegyzőkönyv 88. napirendi pont, illetve a DL mt. jkv. 902–903. pp.-t.

¹² A szovjet–magyar közös hajózási, repülési, olaj és bauxit vállalatok létesítésére utalt. Lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 6., a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pontját és a) mellékletét, a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 60., a [14.] 97. sz. jegyzőkönyv 1., a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 63. és a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját.

¹³ Lásd a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 9. jegyzetét.

1946. június 17-én közzé is tették a Szlovák Nemzeti Tanács 20 000-1-IV/1946. sz. rendeletét, amely felszólította a magyar nemzetiségű lakosokat, hogy írásban kérik a szlovák nemzetbe való „visszatérésük” engedélyezését.

Beneš Eduard (1884-1948) cseh politikus. 1918-tól 1935-ig külügyminiszter, majd 1938-ig köztársasági elnök. A háború alatt Londonban a cseh emigráns kormány vezetője. 1946-tól 1948-ig ismét köztársasági elnök volt.

¹⁴ Lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontját és a jegyzőkönyv a) mellékletét.

19. 1946. április 18.

félnek a szlovákoktól és nem mernek ellenük fellépni akkor sem, ha azok igazságtalanságot követnek el. „Mi ezt a kérdést fel fogjuk vetni és igyekezni fogunk békésen elintézni.”

Romániával lehetőleg jó békét kell kötni. A két legnagyobb rokontalan náció Kelet-Európában a román és a magyar, fontos, hogy ne álljanak egymással ellenséggként szemben és hogy a békekötés jó szomszédokat is adjon nekünk. Erdélyben másfélmillió magyar él. A megoldás itt sokkal nehezebb, mint Csehszlovákiánál. A magyar határ mentén kevés a magyar. A Székelyföld Erdély keleti szélén, Románia szívébe van beékelve. Romániával szemben fel kell vetni a területi kérdést. Itt Sztalin Molotovhoz fordult s megkérdezte: „hogyan szól a fegyverszüneti egyezmény idevonatkozó része?” Erre az volt a válasz, hogy „a románokkal kötött fegyverszüneti egyezmény úgy szól, hogy Erdélyt, vagy annak nagyobb részét meg fogja kapni Románia.” „Igen a fegyverszüneti egyezmény ennek a kérdésnek a felvetéséhez nyújt valami alapot”, mondotta Sztalin. Mi kifejeztük azt is, hogy gondolunk a román demokrácia nehéz helyzetére, éppen ezért ezt a nagyhatalmak döntése alá kell bocsátani. A miniszterelnök azt kérdezte, hogy mekkora területre gondolunk. Gyöngyösi János külügyminiszter ismertette a kérdést, elővéve térképét. Meglehetősen nagy érdeklődéssel nézték a térképét. A magyar határ menti, egy tömegben élő magyarok által lakott terület oly kicsiny, hogy nem elégítene ki a mai magyar demokráciát. Éppen ezért arra gondoltunk, hogy próbálunk egy olyan területi kérdést felvetni, ami nem az etnikai többség alapján határolná meg [sic!], hanem azon az alapon, hogy egyensúlyba legyen általa tartva a nemzetiségi kérdés. Kapnánk esetleg egy olyan területet, melyen él egy félmillió magyar és megközelítően annyi román, amennyi magyar maradna Erdélyben. Ezt a határvonalat megnézték mindketten és azt mondták, hogy azt hiszik, hogy ezt nagynak fogják tartani. Megkérdezték, próbáltunk-e már a románokkal közvetlen tárgyalni. Erre azt válaszolta, úgy gondoltuk, hogy elsőnek idehozzuk ezt a kérdést. A két kormány között ez nem intézhető el, mert ha a mi kérésünk megértésre találna, ez a Groza kormány bukását jelentené, ha pedig egy olyan megegyezés jönne létre, ami nem csorbítaná a Groza kormány tekintélyét, az bennünket nem elégítene ki, ezért nem kezdeményeztünk tárgyalásokat. A románok önként területet nem fognak átengedni. Itt a külügyminiszter részletesen ismertette az egész kérdést. Számos dologban érdeklődött még Sztalin, úgy hogy két és egynegyedórát töltöttek nála. Az árucserre egyezménnyel kapcsolatban a textil dolog volt a legjelentősebb. December 31-éig kellene leszállítani azt az anyagot, amit jóvátétel címén fizetnünk kellene. Erre félévi meghosszabbítást kértünk. Azt mondta, hogy ezt a kérdést meg fogja vizsgálni. Pár nap múlva kijelentette, hogy a félévi meghosszabbításhoz hozzájárul.¹⁵ – A

¹⁵ Lásd a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 5. jegyzetét és b) mellékletét, a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 63., a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 54. és a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 66. napirendi pontját.

19. 1946. április 18.

hadifogoly kérdést vetettük még fel. Elsősorban azt, hogy legyen szabad a hadifoglyoknak hozzátartozóikkal levelezni. Ez meg lett engedve, de a hadifoglyokat folyamatosan úgyis haza fogják indítani, mondotta Sztalin.¹⁶ Ezzel a Sztalinnal való első beszélgetést nagyjában el is mondotta.

Csütörtökön Molotov külügyminiszter adott ebédet. Azon ott volt Vorosilov marsall is, de megbetegedett és a későbbi tárgyalások során már nem is tudtak vele érintkezni. A külügyminiszter fogadásán a feketénél vetődtek fel újra ezek a kérdések és megjegyezte, hogy a legtöbb kérdésre még visszautazás előtt konkrét választ fogunk kapni. Szombaton estélyt adott, ahol Molotov közölte, hogy a jóvátételt két évvel meghosszabbították, – fél évvel meghosszabbították a textil kérdést, a vasút kérdésben szintén megállapodtak, a CASBI-kérdést elvben elfogadták és azt majd megvizsgálják. A békekérdésben azt a kijelentést tette, hogy jó lenne Romániával közvetlen tárgyalásokat folytatni. Az alapgondolat helyes, de alig kecsegtet eredménnyel, mondtuk. A pártok véleménye különböző, s ha Groza bele is menne, az a bukását jelentené. A tárgyalásokat megindítani csak akkor érdemes, ha ez bizonyos nagyhatalmi sugalmazásra történnék. Molotov erre azt mondotta, hogy mégis jó lenne megindítani. A közeljövőben tehát elképzelhető, hogy tárgyalások kezdődnek Romániával, de lehetséges, hogy eredményre nem fognak vezetni.

Kedden este Sztalin vacsorát adott, melyen a delegációnak és [a] követségnek minden tagja jelen volt. Ezen a vacsorán Sztalin nagyjelentőségű beszédet mondott. A kisépek politikai vonatkozásában ennyire megalapozott kérdéseket még nem hallottunk a háború folyamán és a felszabadulás óta. Itt azonban olyan elvi alapokból indult ki a kisépek politikai függetlenségének a kérdése, amely szinte irányt adhatna a világpolitikában a kisépekkel szemben folytatandó magatartást illetően akkor, hogyha köztudomásúvá válna ez a kérdés, függetlenül attól, hogy a kisépek biztonságérzetét hallatlanul megnövelné és óriási jelentősége lenne annak, hogy ezt a beszédet éppen a magyar kormánydelegáció előtt mondotta el Sztalin. Hogy mi lesz az eredménye, azt nem tudja. – Nem lekicsinylő eredmény, hogy két esztendővel meghosszabbították a jóvátételi szállításokat, mert a mi korábbi kérésünket messze túlhaladta az, amit most kaptunk. Nagy eredmény a textil-szállítások félévi elhalasztása. Igen nagy eredmény az is, hogy a csapatokat fokozatosan ki fogják vonni az országból, amikor mi jóvátételre kötelezett állam vagyunk, s nagy eredmény az is, hogy foglyainkat folyamatosan haza fogják szállítani. A legfőbb eredménynek azonban azt tartja, hogy megteremtődött egy olyan politikai légkör, amelyben mi a hozzánk legközelebb eső nagyhatalom előtt felvethettük végre az ország különböző problémáit és megteremtettük azt a helyzetet, hogy megemlíthetjük az elkövetkezendő problémákat is. Óriási dolog az, hogy a Szovjetunió bizalom-

¹⁶ Nincs tudomásunk arról, hogy a Szovjetunióban volt hadifoglyokkal való levelezés lehetősége megnyílt volna.

19. 1946. április 18.

mal viseltetik az országgal szemben, mely bizalom teljes mértékben megvan. Igen fontos lenne, hogy a közvélemény is így fogja fel, mert ezt el is lehet rontani. 1943/44-ben, főleg a megszállás ideje alatt, el sem volt képzelhető, hogy egy évvel a háború befejezése után, hazajövünk Moszkvából azzal, hogy úgy érezzük, hogy a Szovjetunió kormánya bizalommal van irányunkban.

Miniszterelnök felkéri a közlekedésügyi minisztert, hogy ismertesse Sztalin miniszterelnök beszédét.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* felolvassa Sztalinnak a magyar kormánydelegáció tiszteletére folyó évi április hó 16-án adott estében a Kremlben tartott beszédét.

„Mi mindig arra törekedtünk, hogy jószomszédi viszonyt teremtsünk Magyarországgal. Ez a törekvésünk független volt attól, hogy Magyarországon milyen rendszer volt uralmon. Bizonyára emlékeznek rá, hogy néhány hónappal a háború előtt üdvözlés váltás volt a szovjet- és a magyar kormány között. Ugyanakkor mi visszaadtuk Magyarországnak azokat a zászlókat, melyeket 1848-ban a cári csapatok zsákmányoltak.¹⁷ A magyar kormány azonban nem sokkal később háborút üzent a Szovjetuniónak. Bennünket megtámadtak. Mit tehattünk egyebet: védekeztünk. Voronyezsnél szembekerültünk a magyar hadtestekkel.¹⁸

Bennünket nem vezetett Magyarországgal szemben a bosszú és az ellenségesség érzelme. A bosszú és az ellenségesség érzelme általában nem helyes alap a politikában. A külpolitikát realitásokra kell építeni. Amikor a háború menetében bekövetkezett a válság, a fordulópont, amikor a németek csillaga már hanyatlóban volt, Magyarország akkori vezetője, Horthy, fegyverszünetet kért tőlünk.¹⁹ Mi ennek a kérelemnek eleget tettünk. Ha bennünket a bosszú és ellenségesség érzelme vezérelt volna Magyarországgal szemben, nem tettünk volna eleget ennek a kérelemnek.

¹⁷ Az 1939. február 2-án a Szovjetunió által megszakított diplomáciai kapcsolat, még ugyanazon év szeptemberében történt helyreállítása után bizonyos javulás állt be a két ország viszonyában. 1940 szeptemberében kereskedelmi egyezmény megkötésére is sor került. Október végén adta át Magyarország Rákosi Mátyást a Szovjetuniónak – s került sor a zászlók visszaadására. 1941 májusában pedig a Szovjetunió is részt vett a budapesti Nemzetközi Vásáron.

Oroszország egyébként Ferenc József és I. Miklós cár 1849. május 21-ei varsói megállapodása alapján küldött 200 000 főnyi hadsereget a magyar forradalom és szabadságharc leverésére. Sztálin így nem helyesen használta az 1848-as dátumot.

¹⁸ 1941. június 27-én Magyarország csatlakozott a Szovjetunió elleni háborúhoz. 1942 januárjában Keitel német tábornok felszólítása alapján a 2. magyar hadsereget a frontra küldték, 1943. január 12–február 9-e között a szovjet ellentámadás következtében ez a hadsereg semmisült meg Voronyezsnél.

¹⁹ 1944. szeptember 28-án Faragho Gábor altábornagy vezetésével magyar fegyverszüneti delegáció tartózkodott Moszkvában. Szovjet részről október 8-án közölték a fegyverszüneti feltételeket. Ezeket Horthy Miklós elfogadta, október 11-én a magyar küldöttek aláírták a megállapodást, október 15-én Horthy rádióbeszédben be is jelentette. Szálasi Ferenc azonban még ugyanazon a napon — a németek támogatásával — átvette a hatalmat.

19. 1946. április 18.

Horthy azonban nem vitte végig a dolgot, meghátrált, a németek kezébe adta magát. Magyarországon pedig új emberek jöttek, akik fordulatot teremtettek és akik a népet képviselik. Magyarország szerencséje, hogy ezek az új emberek megjelentek, mert nekik köszönheti, hogy független ország.

Nekünk nincsenek bűneink Magyarországgal szemben. A cárok Oroszországnak voltak. Az orosz cár 1848-ban segítette a Habsburg Monarchiának megfojtani a magyar forradalmat. Mi erre emlékezünk, mi ezt nem felejtettük el. De mi ezért nem vagyunk felelősek, mert mi az utolsó cárt az Uralban 1920-ban agyonlőttük és ezzel keresztet tettünk az elmúlt rendszerre.

Most mi barátságról beszélünk a Szovjetunió és Magyarország között. És ez a szó: barátság, nem frázis, nem propaganda!

Mi az oka annak, hogy a kisépek bizalommal viseltetnek a Szovjetunió és politikája iránt?

Ennek oka mindenekelőtt a mi államunk ideológiájában rejlik, amelynek alapjait Lenin rakta le.²⁰ Minden nemzetnek, nagynak és kicsinynek van valami egyéni sajátossága, mindegyik hozzájárul a maga obulusával az emberiség közös kincstárának gyarapításához. Van mindegyikben valami, ami nincsen meg sem az oroszban, sem az ukránban, sem más népben. A Szovjetunióban vannak nemzetek, amelyek már kihalóban voltak, de amelyek új életre keltek s amelyeknek mi adtunk pl. írásjeleket.

Saját ideológiánkkal kerülnénk szembe, dezorganizálnánk saját pártunk sorait, ha nem becsülnénk a kisépeket, ha nem tartanánk tiszteletben jogukat és függetlenségüket, ha beleavatkoznánk a kis államok belső ügyeibe. Megtehetjük ezt? Nem, nem tehetjük meg. Ha ezt megtennénk, magunk alatt vágnánk a fát!

A másik ok, amely arra készíti bennünket, hogy tiszteletben tartsuk a kis népek függetlenségét: saját államunk összetétele. Nézzenek végig a Szovjetunión. Itt nemcsak nagy nemzetek vannak, hanem kicsinyek is, vannak nemzetiségek, népi csoportok. Megtehetjük-e mi, hogy ne számoljunk saját nemzetiségeink véleményével, mikor az országunk határain túl élő kis nemzetekhez való viszonyunkról van szó? Nem! Ezt nem tehetjük meg, mert saját soknemzetű államunk alapjait ásnánk alá!

Íme, ezek az okok, melyek megmagyarázzák, miért lehetséges igazi barátság olyan nagy hatalom, mint a Szovjetunió és olyan kis állam, mint Magyarország között. És ha mi barátságról beszélünk, mi ezt komolyan vesszük. Mi azt értjük rajta, hogy készek vagyunk áldozatokat is hozni ezért a barátságért, ha valaki meg akarná zavarni. Mindezek alapján — mondotta —, hogyha barátságról szólok a nagy Szovjetunió és a kis Magyarország között, ez nem frázis,

²⁰ Lenin, Vlagyimir Iljics, Uljanov (1870–1924) 1917. október 26-ától haláláig a szovjethatalom első kormányának, a Népbiztosok Tanácsának elnöke volt.

nem propaganda! Ezért emelhetem nyugodt lelkiismerettel poharamat a Szovjetunió és Magyarország barátságára.

Éljen a Szovjetunió népeinek és a demokratikus Magyar Köztársaság népének a barátsága!”

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ha ez a beszéd nyilvánosságra hozható lenne, nagyfontosságú dolog lenne. Az oroszok nemcsak, hogy nem vetettek fel politikai, gazdasági, társadalmi kívánságot, de gondosan kerülték azt, mintha a Szovjetunió tőlünk valamit kíván a barátságon kívül. [sic!] Beszélgetve egymásik szovjet úrral, minden beszélgetésből az a kijelentés csendült ki, hogy „Magyarország csináljon demokratikus politikát, de azt csinálja úgy, ahogy akarja”. A legmesszebbmenő szabadságról és függetlenségről biztosítottak bennünket. Mindezek alapján nyugodt szívvel mondhatja, hogy a moszkvai út eredményes volt és nagyon kéri minisztertársait, hogy ha felvetődnek ellenvélemények, csak azon az alapon vetődhetnek fel, hogy nem ismerik a helyzetet és vigyázzanak arra, hogy a közvéleményben el ne harapódzék valami más, [sic!] mert meg van győződve, hogy a rohanó események nagyon hamar fogják igazolni az eredményességet.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter* ismerteti azokat a tárgyalásokat, amelyeket a magyar békecélok kérdésében folytatott Molotovval és Dekanozovval.²¹ Ezek a tárgyalások a Szovjetunió miniszterelnökével folytatott tárgyalásokkal egy síkon mozogtak, úgy hogy nem részletezve, hanem egységesen szeretné a benyomásokat ismertetni. A tárgyalások kiinduló pontja az volt, hogy mi a magyar politikai békecélok tekintetében alapproblémának tekintjük a magyarság sorsát, nemcsak az ország határain belül, hanem az ország határain kívül is, tekintve, hogy közel hárommillió magyar él határainkon kívül. A problémákat leegyszerűsítette két dologra, Csehszlovákiára és Romániára. Csehszlovákiával szemben valószínűnek tartja, hogy egy területi kérdés közvéleményünkben fel sem merült volna, ha a magyarokkal szembeni bánásmód megfelelné a követelményeknek. Sajnos azonban a csehszlovák államhatalom átvétele után Beneš úgy nyilatkozott, hogy a magyarokat Csehszlovákiából ki akarják utasítani. Később egy belső széttelepítési folyamat is megindult. Amikor ezen sérelem miatt panaszt emeltünk, mind a három nagyhatalom részéről azt a tanácsot kaptuk, hogy közvetlen tárgyalások alapján próbáljunk megegyezést keresni.²² Ennek volt eredménye az a két tárgyalás, amely egy lakosságcsere-egyezménnyel végződött. Valóban a legjobb szándékkal és legjobb hangulatban mindkét rész egyetértésével jött létre ez az egyezmény, amely a problémának csak egy

²¹ Dekanozov, Vlagyimir Gavrilovics (1908–1953) szovjet diplomata. 1940–1941-ben berlini követ, majd külügyminiszterhelyettes, 1947-ben rövid ideig párizsi követ, majd a minisztertanács mellett működött Külföldi Bizottság vezetője volt. 1953 áprilisában a Grúz Köztársaság belügyminisztere, de még ugyanazon évben letartóztatták és kivégezték.

²² Lásd a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 9. jegyzetét.

19. 1946. április 18.

igen jelentéktelen részét oldotta meg. Nem hiszi, hogy 50–60 ezernél több lenne azoknak a száma, akik önként kitelepültek. Tehát még mindig 600 000 magyar maradt Csehszlovákiában. Jelentős részét állampolgársággal igyekeznek felvenni polgáraik közé, [sic!] de egyszersmind asszimiláltaknak tekintik őket. A többit önként [sic!] átteszik a határokon. Ezt a megterhelést a magyar demokrácia sem gazdaságilag, sem politikailag nem bírja. Ha Csehszlovákia továbbra is megmarad ezen álláspontjánál, hogy önkényesen átteszi a magyarokat, akkor természetszerűleg bele kényszerítenek [minket] egy bizonyos területi igénybe. Mi követeljük az ott lévő magyarok egyenjogúságát, s ha ez nem sikerülne, akkor megfelelő területi rendezés útján kívánjuk megoldani a kérdést. Ez az álláspont megértésre is talált.

A romániai kérdés kétségkívül sokkal bonyolultabb, belpolitikailag is súlyosabb kérdés. A másfélmillió magyarnak a helyzete rendkívül izgatja a közvéleményt azért is, mert hiszen Grozának — akit mi szintén magyarbarátnak tartunk —, a rendelkezéseit Romániában nem hajtják végre. Az erdélyi magyarság sérelmei tekintetében nem csak politikai, mint inkább súlyos gazdasági sérelmekről van szó. Az ottani magyarság és a kisemberek alól kihúzzák a gazdasági talajt azokkal a nem annyira központi, mint inkább lokális intézkedésekkel, amelyek mindenben törvénytelenek.²³ A kérdés megoldását rendkívül megnehezíti az etnikai alakulás, amelyről már a miniszterelnök is beszélt. Egyetlen illuzionista sem táplálhat olyan reményt, hogy a Székelyföldet visszakapjuk bármilyen machinációval is. Tehát ezt a gondolatot el kellett vetni. Ha pedig a magyarokat nem lehetne visszahozni olyan mértékben, mint ahogy szeretnők, nem marad más hátra, mint magát a nemzetiségi problémát egyensúlyba hozni azáltal, hogy oly mértékben maradjon Romániában a magyarság, mint amennyi román él majd Magyarországon. 22 000 négyzetkilométert tesz ki ez a terület. Komoly geográfiai vonalat jelent ez a határ, mert vízválasztókon halad keresztül, anélkül, hogy Romániát gazdaságilag sújtaná, vagy veszélyez-

²³ Az 1945. március 6-án alakult és demokratának tartott Groza-kormányt, intézkedései miatt I. Mihály király — jobboldali nyomásként — 1945. augusztus 21-én felszólította a lemondásra. Ennek visszautasítása után a király elhatározta, hogy nem írja alá a törvénytervezeteket. Ez volt az úgynevezett királyi sztrájk, amely 1946. január 8-ig tartott.

Groza — látszólagos magyarbarátsága ellenére — az úgynevezett második földreform idején a magyar birtokosoktól igyekezett mindent elvenni — és a magyar igényjogosultaknak semmit sem nyújtani, az Erdélyből a német és magyar katonaság által erőszakkal elvitt magyar emberek vagyonát zár alá vették, állampolgárságuktól megfosztották; a Kolozsvári Magyar Tudományegyetem — bár 1944. december 1-jén megkezdte munkáját, a Groza kormány épületeinek, felszerelésének többségét elvette és visszaállította az 1940 előtti ottani román egyetemet — miközben elismerte a magyar tannyelvű román egyetemet; a magyar köztisztviselőket és alkalmazottakat fasisztáknak minősítve nagy számú román tisztviselőt telepítettek a helyükre; az 1940 után Dél-Erdélybe költözött románoktól magyarok által megvásárolt ingatlanok inflációs pénzzért való visszavásárlását külön rendelettel előmozdították; a magyar önkormányzat érdekében fellépő személyek ellen bírósági eljárásokat indítottak stb. (Lásd többek között MOL XIX-J-1-a IV-131,137,149.)

19. 1946. április 18.

tetné.²⁴ Ha egy ilyen megoldást amelynek az lenne az előnye, hogy a nemzeti-ségi kérdést egyensúlyba hozza, nem fogadnának el, akkor a teljes lakosságcsere-re is alkalmas ez a terület, mert ezen a részen az egész erdélyi magyarság elhelyezhető lenne. Erdély egyötöd részét jelentené ez a terület. Kidolgozták azt a maximális területet is, amelyen magyar lakosság mutatható ki, ez 11 800 négyzetkilométerre terjed. Az egész terv megdönthető Románia azon érvelésével, hogy az egész vasúthálózatuk magyar területre kerülne. [sic!] Az oroszokkal folytatott tárgyalások során utaltak arra, hogy jó lenne előzetesen mégiscsak a románokkal tárgyalásokat folytatni. Ezzel szemben kifejtette agályait.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Jó lenne a békekérdéssel kapcsolatban kedd délben egy külön minisztertanácsot összehívni, mert ez a kérdés az egész minisztertanács időtartamát kimerítené.²⁵

Rákosi Mátyás államminiszter: Azt hiszi, hogy esetleges részletkérdéseken kívül ma csupán a tudomásulvétel a feladatuk. Az összbemérés az, hogy a delegáció jó és sikeres munkát végzett. A konkrét eredmények mellett valószínűleg a barátság elmélyülése a fontosabb és azt hiszi, hogy az egész minisztertanács véleményét fejezi ki, amikor megköszöni a delegációnak és elsősorban a miniszterelnöknek, hogy ilyen jó munkát végeztek a magyarság érdekében. A minisztertanács vegye határozatilag tudomásul és komoly sikernek tekintsük a munkát, amit a delegáció végzett. Egyelőre ez volna ma este a feladat.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Egy olyan atmoszféra teremtődött, hogy jóvátételi vonalon halasztást kaptunk, pedig tulajdonképpen nem halasztást, csak két évvel hosszabb idő alatt kell teljesítenünk a jóvátételt, ami nem komoly eredmény. Aggasztja, hogy ha túlságosan propagáljuk a sajtóban ezt a nagy eredményt, valami nagy változást fog gazdaságilag és pénzügyileg az ország várni. Pedig ezen a téren nem fog semmi sem történni. Ne mondjuk tehát azt, hogy most rendben vagyunk. Valami progresszivitást kell belevinni a jóvátételbe.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Pontosan azt értük el, amit a románok és a finnek elértek ezen a téren. Tehát az eredmény nyilvánvaló. A delegáció elindításakor arra is gondoltunk, hogy szakértőket fognak magukkal vinni, de ezt elvetették. [sic!] A kérdésekről csak általánosságban beszéltek. Ezeket még le kell tárgyalni. Az első két esztendőre 33 millió dollárt vállal az ország. Ebből már leszállítottak kb. 16 millió dollár értéket, tehát csak 17 millió dollár marad, a többi

²⁴ Lásd Revízió vagy autonómia? Iratok a magyar-román kapcsolatok történetéről (1945-1947). Bevezető tanulmányt írta és összeállította: Fülöp Mihály. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta: Vincze Gábor. Teleki László Alapítvány 1998. A kötet mellékletei közül elsősorban az 5. számú, de a 6-8. sz. térkép is mutatja az itt érintett elgondolásokat.

²⁵ Lásd a [20.] 103. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

19. 1946. április 18.

években pedig 27 millió dollár. A márciusban tett ajánlat ennél sokkal rosszabb volt.²⁶

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Mert akkor nem tehattünk más ajánlatot.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Az egész beállítás sajtó kérdése és ezt meg lehet oldani.

Szakasits Árpád államminiszter: A közvélemény most kétszer is szóba került. Nem híve annak, hogy eltúlozzák az eredményeket, de annak sem híve, hogy most jéghideg vízzel öntsék nyakon a közvéleményt, mert az elért eredmények igen nagyok. Nem csak politikai, de kézzel fogható eredményeket is értek el. A sajtó dolga az legyen, hogy reálisan tárgyalja a kérdést, de semmi esetre se menjen odáig, hogy a jogos reményeket lelankassza.

Minisztertanács a szovjet-magyar moszkvai tárgyalások megbeszéléseit és azok keretében létrejött megállapodásokat tudomásul vette.²⁷

Minisztertanács este 21 óra 10 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjeggyével a jegyzőkönyvet.

A jelen voltak felsorolásánál, az első oldalon a miniszterek és államtitkárok kézjeggyükkel látták el a jegyzőkönyvet. Rákosi Mátyás, Rónai Sándor, Ries István, Tombor Jenő, Antall József, Kemény György, Kelemen Gyula, valamint Balogh István nem hitelesítette kézjeggyével a jegyzőkönyvet. Előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

²⁶ Lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 1., a [7.] 90. sz. jegyzőkönyv 2. és a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 73. napirendi pontját és az utóbbi napirendi pont jegyzetét.

²⁷ A magyar kormánydelegáció moszkvai látogatásáról — megközelítőleg a jelen jegyzőkönyvben is rögzített módon — a vendéglátók iránti elismerés hangján szövegezték Nagy Ferenc Küzdelem a vasfüggöny mögött (Europa-História. 1990.) c., eredetileg New Yorkban, 1948-ban megjelent visszaemlékezésében is. (I. kötet 272–285. pp.) A visszaemlékezés pozitív képét azonban bizonyos fokig ellensúlyozta az ezt követő „A moszkvai utazás magyarországi mérlege” c. fejezet, amely a szovjet élet valós vagy vélt árnyoldalait vázolta. (u.o. 285–288. pp.)

[20.] 103.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi április hó 23. napján délelőtt 12 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, dr. Antall József újjáépítési miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter képviselőében dr. Kemény György államtitkár, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter képviselőében Kelemen Gyula államtitkár, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és köz-oktatásügyi miniszter, dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülést és bejelenti, hogy a holnapi napon délelőtt 12 órakor a Vigadó téri hajóállomáson ünnepség keretében fogják átadni a Szovjet–Magyar Hajózási Társaságnak azokat a hajókat, amelyek a szovjet–magyar hajózási szerződésben vállalt kötelezettségek lebonyolítására fognak szolgálni. Felkéri a minisztertanács tagjait, hogy ezen az ünnepségen teljes számban jelenjenek meg.¹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[2]

[Nagy] *Miniszterelnök* felkéri a külügyminisztert, hogy a békeelőkészítéssel kapcsolatban ismertesse külpolitikai helyzetünket.

¹ Előzményéről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 6. napirendi pontját, ennek jegyzetét és a) mellékletét, valamint a [14.] 97. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját. Lásd még a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 40. napirendi pontját és jegyzetét.

20. 1946. április 23.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: A békeelőkészítésnek legfontosabb momentuma a kormány moszkvai tárgyalása, ahol a magyar kormánynak a békével kapcsolatos kérdésekben elfoglalt álláspontjáról tájékoztattuk a Szovjetunió vezető egyéniségeit és mi is tájékoztunk arról, hogy milyen támogatást várhatunk a Szovjetunió részéről.² Miniszterelnök úr már kifejezést adott annak a magyar álláspontnak, hogy Jugoszláviával szemben nem lesz ellentét. Két országra csökkentettük azokat a vitákat, amelyek felmerülhetnek, s ez Csehszlovákia és Románia. A csehszlovák kérdésben a magyar álláspont az, hogy tulajdonképpen a felmerült vitát a cseh kormány kezdeményezte azzal az állásfoglalással, hogy a magyarokat el akarják távolítani a csehszlovák állam területéről. Jó szándékainknak dokumentálására közvetlen tárgyalásra léptünk a csehszlovák kormánnyal, és ezek eredményeképpen létrejött egy csehszlovák egyezmény, melynek lényege az önkéntes jelentkezés [sic!] és ugyanannyi magyarnak az átvétele részünkről. Ez a megegyezés azonban sajnos nem viszi előre a kérdés megoldását. Kb. 50–60 ezer önkéntes jelentkező lesz, e létszám elenyészően csekély, tehát 5–600 ezer magyarnak a további sorsát illetően kellene megnyugtató megoldást hozni. A magyarok áttelepítését természetesen a magyar demokrácia sem gazdaságilag, sem politikailag nem bírja el, tehát tiltakozni kell az ellen a bánásmód ellen, amelyben a Szlovákiában élő magyarokat részesítik. Erre a bánásmódra egyébként eddig az egyetlen reflexió Rákosi Mátyás államminiszter békéscsabai beszéde volt.³ A magyar kormány álláspontját abban összegeztük, hogy ezeknek az ott lévő magyaroknak kívánjuk a polgári egyenjogúsultságot, zavartalan életet és azt, hogy helyükről ne mozdít-

² Lásd a [19.] 102. sz. jegyzőkönyvet.

³ Elsősorban a csehszlovák–magyar lakosságcserevel kapcsolatos gondokra tekintettel a Kommunista Párt 1946. április 22-én — jelentős mértékben szlovákok által lakott — Békéscsabán tartott nagygyűlést, amelynek előadója Rákosi Mátyás volt. Rámutatott arra, hogy a népcserére nagyon fájdalmas műtét s magyar részről szeretnék volna ezt elkerülni, csehszlovák kérésre azonban belementek az önkéntes népcserébe. „Annál meglepőbb számunkra — mondta —, hogy nemrégén a Csehszlovák Köztársaság elnöke, Beneš, e szerződéssel kapcsolatban arról beszélt, hogy ez nagy csehszlovák győzelem... Számunkra — folytatta — nem kellemes egy ilyen kérdésben győzelemről vagy vereségről beszélni, mert mi a szerződést nem harc, hanem a közös megértés szellemében kötöttük. És hogyha mi győzelem és vereség kérdésének tekintenénk, akkor könnyű volna ezt az állítólagos győzelmet verességgé átváltoztatni. Nem kellene egyebet tenni, mint ugyanolyan agitációt kezdeni az önkéntes népcserére ellen, mint amilyen agitációt folytat hazánkban a szlovák bizottság az önkéntes népcserével együtt. A magyarországi szlovákok lehetőségeivel szembeállította a szlovákiai magyarság jogfosztott helyzetét, felemlítve a kiutasításukkal, széttelepítésükkel való állandó fenyegetettségüket is. A helyi szlovák lakossághoz szólva e tekintetben közvetve üzent a csehszlovák vezetőknek is.

Hangsúlyozta egyben a magyar kormánydelegáció moszkvai látogatásának fontosságát. Kitért több — elsősorban a falusi lakosságot érintő — kérdésre, így a földreform befejezésével, a mezőgazdasági érdekképviseleti szervezet létrehozásával kapcsolatos politikai kérdésekre, a helyi mozgalmakra, kilengésekre. (Rákosi Mátyás: Visszaemlékezések 1940–1956. Napvilág Kiadó, Budapest. 1997. I. kötet 266–268. pp.)

tassanak el. Erre az álláspontra kellett helyezkedni azért, mert abban az irányban való tapogatózás, hogy felvethetünk-e egy olyan kérést, amely területvisztaadásra vonatkoznék eredménytelen volt. Az angol és amerikai kormány kifejezetten olyan nyilatkozatot tett, hogy Csehszlovákiával szemben területváltozáshoz csak [a] két kormány kölcsönös megegyezése alapján járulhatnak hozzá.⁴ Tehát követeljük az ottani magyarság egyenjogúságát és csak abban az esetben, ha ezen kívánságunk nem vezetne eredményre, kérnénk a tiszta magyarlakta területeink visszaadását. Másképpen adódik a kérdés Romániával szemben. Itt tiszta magyarlakta területek vannak, s az az alapelv, hogy a területi kérdést lehetőleg igyekezzünk az etnikai kérdéssel összhangba hozni, nem érvényesíthető, mert Erdély nyugati határán egy keskeny határsáv mutatható csak ki, ahol magyarok sűrűn letelepedve élnek. A magyar lakosság többségben Románia szívében él. Semmiféle realitás nem vezet bennünket arra a feltevésre, hogy a Székelyföld Magyarországhoz való csatolására gondolhassunk. Tehát a magyarság jövő sorsát tekintetbe véve kénytelenek voltunk más megoldáshoz folyamodni, s ez a következőképpen adódnék. Ha nem tudjuk a magyarság jelentős tömegeit visszahozni és ilyen módon kiküszöbölni azokat a magyar sérelmeket, amelyeket gazdasági téren szenvedett, nem marad más hátra, minthogy igyekezzünk a határrendezés során annyi román területet Magyarországhoz, mint amennyi magyar a rendezés során román területen maradna. Így egyensúlyba kell hozni a nemzetiségeket. Ha a nemzetiségi gyűlölködés ezek után sem volna kiküszöbölhető, akkor a lakosságcsere is végrehajtható lenne ezen a területen. – A határvonal, amelyet Magyarország végleges határául tervezett, optimális megoldás, mert véleménye szerint ez egy olyan javaslat, amelyben sikerült a népek között mutatkozó széles ellentéteket kiküszöbölni. Kb. 22 000 négyzetkilométert tesz ki, mely a geográfiai és gazdasági követelményeknek megfelel, vízvázasztókkal és vasútvonalakkal. Románia gazdaságilag súlyosan károsulna ugyan, de bányatermékek sokkalta nagyobb mértékben megtalálhatók Romániában. A szovjet kormány részéről csupán egy észrevételt tudtunk lerögzíteni, [sic!] amelyet figyelembe kell venni. Ez pedig a román fegyverszüneti egyezményben foglalt azon kijelentés, hogy a szövetségesek „Erdélyt, illetőleg annak nagyobb részét” Romániának ígérték. Ez ellentétben nincs tervünkkel, mert a most kijelölt rész Erdélynek csak egyötödét teszi ki, tehát a fegyverszüneti egyezmény alapot ad területi igényre. Igényeinknél feltétlenül figyelembe kell venni azt a nagyon fontos szempontot, hogy követeléseink a Szovjetunió politikai érdekeivel ellentétben ne álljanak. Számolnunk kell azonban másféle, ennél szűkebb terjedelmű megoldásokkal is, elsősorban az etnikai megoldással, amely arra vonatkozik, hogy a tiszta magyar terület visszacsatoltassék. Egy szűkebb körű javaslatot is dolgozott ki, amely körülbe-

⁴ Lásd a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 9. jegyzetét.

20. 1946. április 23.

lül 11 000 négyzetkilométert tenne ki. Itt 52%-os magyar községekről van szó. Természetesen fel kell készülnünk még szűkebb terjedelmű etnikai megoldásra is.⁵

[Nagy] *Miniszterelnök*: Miután a minisztertanács meghallgatta a külügyminiszter előterjesztését, felteszi a kérdést, kíván-e valaki hozzászólni?

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Úgy érzi nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a kívánságot, ami abszolút logikus és józan, hogy a Magyarországgal közvetlenül határos tiszta magyarlakta területek visszakerüljenek Magyarországhoz. A későbbi évszázadokban rendkívül súlyos bűnnel és mulasztással terhelhetnék meg a kormány, ha ezekről a területekről még csak említést sem tennénk. Ott van pl. a Csallóköz, amely szintiszta magyar. Helyes az az elgondolás, hogy az erdélyi területen a nemzetiségeket egyensúlyba hozzuk, s így védjük meg érdekeiket, de ha nem fogadják el ezt a javaslatot, ki kell hangsúlyoznunk az etnikumot más állammal szemben is. Ezt legalábbis meg kell próbálni. Tehát a százszázalékos magyarlakta területeket a trianoni határ mentén általában elvben kérjük vissza, s elmulasztani nem szabad.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Egy dologgal tisztában kell lenni, hogy ha vannak is differenciák a pártok között, minden pártnak a vezetője a maximális vágyat hordozza a lelkében. Tehát a minimális megoldás senkinek sem szívügye a magyar politikai életben. De nem szabad elfelejteni, hogy mi a háború alatt nagyon élénken éreztük azt, hogy ha mi megmaradhatunk trianoni határaink között, meg leszünk elégedve. Külön szerencse, ha valamit visszakapunk, de ez nem azon alapul, hogy erre érdemesek vagyunk, hanem a nagyhatalmak azon vágya érvényesülne itt, hogy végre tartós béke legyen Európában. Ezt nem szabad elfelejteni azért, mert ha a mi igényeink nem nyernek kielégítést, ne hordozzunk egy olyan hangos sérelmet, mint a múlt háború után az megnyilvánult az országban. Mi Moszkvában a csehszlovák viszonylatban úgy vetettük fel a kérdést, hogy mi tudatában vagyunk annak, [hogy] mi elvesztettük a háborút és Csehszlovákia nem számít a vesztes országok közé. Így csak arra törekszünk, hogy az ott maradó 600 000 magyar sorsa felől megnyugodhassunk. Hozzá tettük még azt, hogy mivel Beneš a külügyminiszter előtt és Clementis pedig ő előtte olyan kijelentést tett, hogy a lakosságcsere után likvidálni akarják a magyarságot,⁶ nem lenne-e véglegesebb és igazságosabb rendezés az,

⁵ Lásd a [19.] 102. sz. jegyzőkönyvet és 24. jegyzetét.

⁶ Eduard Beneš már 1942-ben, londoni emigrációja idején kijelentette, hogy a németeket és a magyarokat kitelepítik a háború után. Az 1945 áprilisában meghirdetett kassai kormányprogram ezt hivatalos szintre emelte. Az 1945. augusztus 5-én hozott 3. sz. köztársasági rendelet a Csehszlovákiában élt németeket és magyarokat megfosztotta állampolgárságuktól, teljes jogfosztásukra, részben internálásukra került sor.

Gyöngyösi János a lakosságcsere ügyében Prágában tárgyalva beszélhetett e kérdéstről Beneš-sel, Clementis pedig ugyanezen ügyben Budapesten járva találkozhatott Nagy Ferencsel.

20. 1946. április 23.

hogya a határaink mentén egy tömbben élő magyarság részére visszaadnának egy akkora területet, amely területre visszavonhatnánk Csehszlovákiában élő véreinket. Már az első helyen, anélkül, hogy a béke tekintetében hivatalos fórum lett volna, már ott így vetettük fel a kérdést. Különbséget kell tenni a két országgal való helyzetünk tekintetében morális szempontból. Ti., hogy ha az erdélyi magyarság úgy élne, mint ahogy a csehszlovákiai magyarság élt, akkor könnyen beszélnék, mert egyrészt a románokkal kötött fegyverszüneti egyezmény is nyújt valami alapot erre, másrészt pedig Románia szintén elvesztette a háborút, tehát sokkal könnyebb vele szemben felvetni ezt a kérdést. Az természetes, hogy a magyar kormány kötelessége az, hogy igyekezzék elérni a lehető legjobb eredményeket, de az is kötelessége, hogy igyekezzék a magyar közvéleményt az illúzióktól visszatartani, mert ennek súlyos következményei lehetnek.

Rákosi Mátyás államminiszter: Lényegében rendkívül elterjedt külpolitikai reménynek adott Bárányos miniszter kifejezést, ami sajnos Magyarországon, Horthy neveltjeképpen, a magyarság 90%-át teszi ki. Természetesen ez az álom nagyszerű volna. Elég rámutatni arra, hogy a követeléseink csak egy nyertes háború esetén nyernének kielégítést, de sajnos elvesztettük a háborút, tehát ilyen nagymérvű követelésnek a felvetése, eltekintve a gyakorlati megvalósítástól, keresztülvihetetlen. Ha mi ezzel mennénk a béketárgyalásokra, akkor kifelé komolytalannak látszanánk és Jugoszlávia és Csehszlovákia is újabb területi igényekkel lépne majd fel. Jugoszláviával szemben már végleges megegyezésre tudtunk volna jutni, ha ebben a helyi reakciós szervek meg nem akadályoztak volna. Hasonló a helyzet a csehszlovákok felé is. Egy győzedelmes háború esetén követelhetnénk, hogy visszakerüljenek az összes magyarlakta területek. De azt kell néznünk, hogy követeléseink reálisak legyenek. Hallotta a nemzetiségi kérdés egyensúlyba hozását. Ez annyit jelent a gyakorlatban: ha te ütöd az én zsidómat, én ütöm a te zsidódat. Ezt láttuk éveken keresztül. Lényegében elfelejtettük, hogy Románia a háború végefelé mégiscsak szembefordult Hitlerrel és igen jelentékeny katonai segítséget is tudott ellene nyújtani.⁷ Követeléseink a magyar külpolitika reális voltának a csökkentését fogja eredményezni. A csehszlovákokra vonatkozólag már van hivatalos értesítésünk, hogy Anglia és Amerika a maguk részéről nem támogatnak semmi olyan területi igényt, amelyet a csehek önmaguktól nem adnának meg. A csehek is tudják ezt. Tehát nem lesznek hajlandók arra, hogy területet ne-

⁷ 1943. november 16-én a Szovjetunióban volt román hadifoglyokból megalakult a Tudor Vladimirescu hadosztály. 1944. augusztus 23-án Bukarestben fegyveres antifasiszta és antiimperialista nemzeti felkelés kezdődött. Románia kilépett a németek által vezetett háborúból és csatlakozott az antifasiszta koalícióhoz, sikeres harcokat folytattak az ország több részén. A román hadsereg 210 000 katonája vett részt a magyarországi, 248 000 katonája a csehszlovákiai harcokban.

20. 1946. április 23.

künk felajánljanak. Mielőtt Moszkvába utazott,⁸ tapogatódzott Benešnél, mire a válasz az volt, hogy a legélesebb formában aláhúzta, hogy az ottmaradó magyarokkal elbánnak. Tehát meglehetősen elmérgesedett a helyzet. Ezért válaszolt olyan szokatlan élességgel a cseheknek békécsabai beszédeben. A realitás hiányának fogják tekinteni, ha mi ilyen követelésekkel lépünk fel és nem vesszük tekintetbe, hogy elvesztettük a háborút. A gazdasági dolgokra való hivatkozást semmi körülmények között nem vetné fel, mert ez visszafelé sülné el. A vasútvonal elvágása óriási károkat okozott már nekünk, mert ha ez nem lett volna, talán sokkal keletebbre esett volna a trianoni határ. Ő érzi a felelősséget a jövő nemzedékkel szemben. Kossuthnak igaza volt, amikor ugyan-ezen szempontokat vetette fel Deák Ferenc előtt.⁹ Súlyos hiba lesz, ha nem számolunk a következményekkel. Nem helyes, ha békecéljainkat különböző rétegeink illúzióival kívánjuk összeegyeztetni. Így előáll egy olyan probléma, amely a nemzetközi béketárgyalásokon nem fog eredményre vezetni. A magyar közvéleményben ne legyen olyan hallatlan illúzió, hogy a régi történelmi határokat is elérhetőeknek tartsák. Hallott olyan kijelentéseket is, amelyek szerint az 1943-as határokat természetesnek tekintik. Szerinte a döntő rész inkább az legyen, hogy gondoskodjunk határainkon kívül élő magyarság jogi, kulturális és gazdasági jogainak védelméről. Elképzeld egy olyan fejlődést és egy olyan szituációt, mint pl. Franciaország és Belgium egymásközötti viszonya. Nem veszték el még örökre azok, akik kívül maradnak a határon. Belgiumban a franciák semmi néven nevezendő gazdasági vagy kulturális elnyomásban nem szenvednek. Mi annyira hozzászoktunk a kölcsönös elnyomathoz, hogy egy ilyen egészséges fejlődést teljesen szem elől veszünk. A határokon kívül maradt magyarság érdekeit maximálisan akarjuk megvédeni. A külügyminiszter romániai tervét is túlzottnak tartja. Ha a külügyminiszter érdeklődni fog az amerikaiaknál és az angoloknál, rá fog erre jönni. Ha mi többet követelünk, mint amennyit remélünk, és nem vesszük tekintetbe háborúvesztes voltunkat, az ellenkező hatást fogjuk elérni. Vágyálmaink és a nem eléggé informált közvélemény káros hatással lehetnek az országra. Kéri, hogy ne csigázzák fel a követeléseket, mert erre a moszkvai eredmények sem jogosítanak fel bennünket. Csupán érintkezés felvétele volt, amelynek során megmondhattuk véleményünket. Baj lesz abból, ha túlgaloppírozunk magunkat. Gondoljunk arra, hogy mit követelne a magyarság egy győzedelmes háború után. Ugyanazt, amit most Bárányos miniszter úr követel. Ne a vágyálmaink után szaladgáljunk. Nagyon fél, hogy mi is belekeveredünk ezekbe az álmokba.

⁸ A magyar kormánydelegációnak Rákosi Mátyás nem volt ugyan tagja, de a látogatás előtt Moszkvában közben járt a megbeszélések előkészítése céljából.

⁹ Minden bizonnyal a magyar nemzet jövőjét féltő Kossuth Lajos (Kasszandra levél) és az osztrák uralkodó házzal való kiegyezés útját kereső Deák Ferenc (húsvéti cikk) közötti vitára vonatkozott az utalás.

20. 1946. április 23.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Teljesen átérzi Rákosi Mátyás miniszterelnökhelyettes és Nagy Ferenc miniszterelnök véleményét, de engedtessek meg neki, hogy az ő érzése és véleménye is kifejezésre jusson. Elfogadja azt a kijelentést, hogy figyelembe kell venni a háború elvesztését, de nem célszerű, hogy mi akár Szlovákiának, akár Romániának a győzelmét értékeljük. A háború alatt nem volt még egy ország, amely olyan kényszerhelyzetben lett volna, mint Magyarország. Szlovákiában már március 19-e előtt végrehajtották a zsidótörvényt, ami nálunk csak a nyilas éra alatt kezdődött. Most Szlovákia ismét kedvence Európának és mint győztes államot emlegetik. Nem tartja igazságosnak, hogy Szlovákiát győztesnek tekintsük. Történelmi igazság[talanság]ot lát ezekben a tényekben, ha gyakorlatilag nem is érvényesíthető, de véleményét elmondja. Románia sokkal előnyösebb helyzetben volt, mint Magyarország, de előzőleg teljes hadi erejével az oroszokat támadta. A maga részéről csatlakozik a külügyminiszter, illetőleg a közellátásügyi miniszter kijelentéséhez, hozzáteszi, hogy ő nem lát abban kockázatot, hogy nagyobb követelésekkel lépünk fel, mint amennyire számíthatunk, miért sülné el vízszafelé a fegyver. Ezt nem képes megérteni.

Rákosi Mátyás államminiszter: Felvilágosításul mondja, hogy amikor tavaly nyáron az a veszély volt, hogy a csehek tényleg átdobják a magyarokat, itt már ez elő is volt készítve, akkor ő Prágába, de előbb Moszkvába és Belgiumba ment.¹⁰ Jugoszláviában reakciós elemek vannak, akik megakadályozzák a barátságos megegyezést. Nehéz megmagyarázni a bosnyákoknak és a Montenegróból odatelepülteknek, hogy miért nem követelnek a jugoszlávok Magyarországból nagyobb területet. Amikor már meg volt a megegyezés a jugoszlávokkal, akkor jöttek a Mindszenty-féle tüntetések.¹¹ Erre a jugoszlávok részben revideálták álláspontjukat. Nagy baj lenne, ha elveszítenénk őket is. Amikor a közellátásügyi

¹⁰ Feltehetőleg elírás történt: 1945 július végén Rákosi Mátyás Prágába és Belgrádba látogatott, a kommunista vezetőkkel való véleménycsere céljából. Valószínűleg Moszkvában is járt. 1945. augusztus 7-én azonban levelet írt Sztálinnak, amelyben kérte, hogy lépjen fel a szlovákiai magyarok kitelepítésének terve ellen. (PIL 274.f. 4.cs. 70.ö.e. A levél magyar nyelvű fordítását közli Rákosi Mátyás: *Visszaemlékezések 1940–1956*. Napvilág Kiadó, Budapest. 1.köt. 591–592. pp.)

¹¹ Feltehetőleg a Bácskából 1944–1945-ben a jugoszlávok által elűzött magyarok helyére telepített bosnyákokra és a montenegróiakra vonatkozott az utalás.

Feltehetőleg Mindszenty József hercegprímásnak az 1945. október 18-án közreadott választási pásztorlevelére és hatására utalt. Ezt 1945. november 1-jén, a halottak napján a misén az ország valamennyi katolikus templomában felolvasták, a kálvinista Debrecenben a nép a város terén, piacain olvastatta fel magának a körlevelet. Az új társadalmi berendezkedés nyílt bírálatait tartalmazó nyilatkozat, amely kitért a kitelepítés, a hadifoglyok kérdésére is, jelentős hatással volt a közvélemény alakulására. (Mindszenty József *Emlékirataim* 4. kiadás, Budapest. Az Apostoli Szentsek Könyvkiadója. 1989. 98–103., 114–116. pp.) Lásd továbbá Mindszenty okmánytár, München. 1957. Sajtó alá rendezte Vécsey József teológiai tanár. 1.kötet 70–76. pp., valamint a pártok vezetőinek az ügyben 1945. november 2-án tartott értekezletéről készített feljegyzést. (MOL XIX-A-1-1 1945–74)

20. 1946. április 23.

miniszter felvetette az etnikum kérdését, már Kárpátaljára is gondolt. Itt nem arról van szó, hogy a kommunisták nem örülnének egy olyan országnak, ahol együtt élhetne a sok magyar, de a béketárgyalások reálisak lesznek, s ha ilyen követelésekkel lépünk fel, elveszítjük komolyságunkban való hitüket. Azt fogják mondani, hogy a magyarok nem tanulnak, akár Horthy, akár Nagy Ferenc a vezetőjük. A triezsti kérdés felvetése egycsapással jóvátett sok hibát.¹² Igaz, hogy szép volna egy magyar etnikum, de viszont úgy kell venni a helyzetet, ahogy van. Mi azért vagyunk most az ország vezetői, hogy a legtöbb elérhető kidolgozzuk, a nemzetet talpra kell állítani és nem még mélyebben nyomni a sárba.

[Balla] *Tájékoztatásügyi miniszter* megérti teljesen a fejtegetéseket, de ha a békekötésnél két okmányra, az Atlanti Charta-ra és a San Francisco-i alapokmányra hivatkoznak, csak igazságos és tisztességes békekötés jöhet létre.¹³ Románia sokkal többet vétett mint mi. Hitler nem tudta volna megindítani a háborút a ploesti olaj¹⁴ nélkül. Teljesen meg tudja érteni a közellátásügyi minisztert és nem érti, hogy mire jó ez a túlzott óvatosság. Ha őket az a szempont hajtja, ami a San Francisco-i alapegyezményben van lefektetve, akkor nem fél. Meg volna elégedve a trianoni határokkal is, de nem tartották be soha az egyezményeket. De nem azért, mert Horthy-rezsim volt. Meggyőződése, ha nem Horthy lett volna Magyarország vezetője, akkor sem teljesítették volna a Párizs-melléki békekötéseket. Egyébként a külügyminiszter javaslatát elfogadja.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Ha a magyar békecélokat az atlanti okmányra szeretné alapozni a tájékoztatásügyi miniszter, akkor máris illúzionis-

¹² 1945 szeptemberében Jugoszlávia a magyar kormány támogatását kérte a Triesztre vonatkozó igényével kapcsolatban, ennek fejében kilátásba helyezte minden olyan magyar törekvés támogatását, amely nem ellentétes Jugoszlávia érdekeivel. A magyar kormány abban a reményben, hogy viszonttámogatást kap a „szlovák kérdésben, továbbá román viszonylatban”, elvileg hozzájárult Jugoszlávia néprajzi alapon nyugvó területi követelésének teljesítéséhez. (1945. szeptember 17-én tartott 54. sz. minisztertanácsi ülés 3. napirendi pontja. Közölve: DMB mt. jkv. B.kötet 208–209. pp.)

Feltehetőleg ilyen alapon közvetített a jugoszláv diplomácia a csehszlovák–magyar lakosságcsere végrehajtásával kapcsolatos kérdések megoldásában.

¹³ Az Atlanti óceánon egy hadihajón 1941. augusztus 14-én Winston Churchill angol miniszterelnök és Theodor Roosevelt amerikai elnök által aláírt alapelv a II. világháború utáni békéről. Ehhez a Szovjetunió és 23 más kormány is csatlakozott. Ez hangoztatta, hogy minden népnek joga van a saját kormányának megválasztására, lemondtak egyben a területi hódításokról.

Az 1945. április 25-től június 26-ig tartott San Francisco-i konferencia hozta létre a faszimusz elleni koalícióban részt vett illetve további 50 állam közreműködésével Egyesült Nemzetek Szervezetét. Alapelvei, céljai között — a béke biztosítása mellett — kellő hangsúllyal szerepelt az emberi jogok és alapvető szabadságjogok nemzetiségre, fajra, nemre, nyelvre, valamint vallásra tekintet nélküli biztosításának elősegítése, és aláhúzta a más államok belügyeibe való be nem avatkozás elvét.

¹⁴ Lásd a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 6. jegyzetét.

20. 1946. április 23.

ta. Hogyan egyeztethető össze az Atlanti Chartával az, ami Görögországban vagy Indonéziában történik.¹⁵ Görögországot, mint győztes államot az angolok megszállás alatt tartják. Az emberek tízezret tartják börtönben, s azokat, akik a németek ellen harcoltak. Felvetődött a bűnösség kérdése. Ez egy teljesen meddő vita, a realitások talaján kell mozogni. A szlovákok megadták magukat, és ott nem volt fegyveres felkelés. Ezeket a dolgokat elfelejteni nem szabad. Hogy Románia mivel kezdte, az lényegtelen, de hogy mivel végezte, az döntő dolog. Nem fogják kihasználatlanul hagyni ezeket, nyilván fognak hivatkozni arra a 13 hadosztályra, amely a németek ellen harcolt és amit mi produkálni nem tudunk. Az egész szlovák hadsereg megadta magát. Mindenekelőtt leszögezni kívánja, hogy nem az a javaslat, hogy ne vessünk fel területi igényeket. Gyenge lábon áll a javaslat, de fel kell vetni. Csehszlovákiával szemben nem, de Romániával szemben jogosnak tartaná a területi igényeket. A minimum, hogy feltétlenül teljes polgári egyenjogúságot követeljünk, ha ebbe nem mennek bele a csehek, csak akkor lehet szó területről, de ez nem reális. Nekünk tudnunk kell azt, hogy mi a reális és mi nem. Egy legyőzött hatalom számára nem vehetünk el területet. Természetes, hogy ne menjünk a minimális kérelemmel, de ha túl sokat követelünk nem vesznek majd komolyan bennünket, annál is inkább, mert a jugoszlávoknak és a cseheknek is vannak bizonyos követeléseik. Molotov megmondotta, hogy a jó politika nem abban áll, hogy hogyan tudjuk szaporítani az ellenségeink számát, hanem, hogy hogyan csökkentjük azokat.

Rákosi Mátyás államminiszter: Amikor Moszkvában elmondotta mindazokat a bánatokat, amelyek a magyarok szívében vannak, azt felelték rá, hogy nem volna-e okosabb hazahozni mindazokat a magyarokat, akik a határon kívül élnek. Lenne 12 milliós népünk, megszűnnének a szakadatlan veszekedések, helyre állna a jó viszony, mert ha választani kell aközött, hogy a kívül maradó 3 millió magyar beleolvad az ott élő nemzetbe, vagy elsorvad, akkor sokkal okosabb hazahozni. Egy ország legnagyobb értéke a munkaképes ember. Kifejtette, hogy ez teljesen kivihetetlen, de érdekes, hogy Oroszországban már erre is gondolnak. Szlovákiában az ott maradó kb. 500 000 magyart el fogják nemzetietleníteni.

¹⁵ A Görög Népi Felszabadító Hadsereg kiűzte a németeket az ország szárazföldi részéből. 1944 októberében angol csapatok szálltak partra és decemberben a helyi rendőrséggel közösen felléptek az antifasiszta tömegek ellen, összeütközések támadtak a felszabadítási harci erők és az emigrációból visszaérkezett kormány képviselői között. Athénben 33 napon át utcai harcok folytak. 1946-ban visszállították a monarchiát.

A japán megszállás ellen fellépve Indonéziában kikiáltották 1945 augusztusában a köztársaságot. 1945 szeptemberében angol csapatok szálltak partra Dzsakartában. A felszabadítási harc következtében október 1-jén a japán vezérkar kapitulált. Az angolok közreműködésével kieleződött a harc az indonéz nemzeti hadsereg és a visszatérő holland gyarmatosítók között. Az angol csapatokat 1946 februárjától fokozatosan kivonták Indonéziából.

20. 1946. április 23.

[Balla] *Tájékoztatásügyi miniszter*: Úgyis olyan kevés természeti erőnk van, hogy képtelenség sűríteni a lakosságot.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Most képtelenség, de ha jól fejlődik Magyarország 20 év múlva el is bír 120 embert egy négyzetkilométerre.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: A vita eredménytelensége abból ered, hogy három olyan szempont keveredik össze, amit külön kell felvetni. A kérdésnek van morális oldala, s ezt ugyanolyan illúziómentesen kell bírálni, mint a többit. Vannak bizonyos tételek, amelyeket elfogadni lehet morálisan, de vállalni és felajánlani nem lehet. Tehát mi elfogadhatunk egy ilyen békét, de nem ajánlhatjuk fel a területekről való önkéntes lemondást, mert egy bizonyos fokú nyugtalansággal találjuk majd magunkat szemben. A második a reálpolitika kérdése. Természetesen igaza van Rákosi államminiszternek, számolni kell azzal, hogy nekünk a békét elő fogják írni, miután elvesztettük a háborút. De itt is ketté kell választani a kérdést. A harmadik részlet [a] magyar kisebbség helyzete és a területi kérdés. Nem lehet józanul elgondolni, hogy azok a területek, amelyek színtiszta magyar vidékek, mind visszakerüljenek. De erkölcsi kötelességünk, hogy róluk gondoskodjunk. Tehát a területi engedményeket, vagyis a magyar álláspontot nem követelés formájában, hanem morális elvi formában mégis le kellene szögezni. Mi szakítottunk minden olyan reakciós törekvéssel, ami káros és indokolatlan volt, de igazságosnak tartjuk azt, hogy azoknak a területeknek, amelyek a magyar határokkal közvetlen kapcsolatos néprajzi területek, minden követelés nélküli hovatarozását leszögezzük. Talán kívánság formájában is fel kell vetni a területi megoldást, azonban véleménye szerint mégis a nagyhatalmak döntésére kell bízni.

Szakasits Árpád államminiszter: Nagyjában mégiscsak tisztázódott az a kérdés, hogy mivel mehetünk a békekonferencia elé. Ki kell hagyni az olyan érveket, hogy ki bűnösebb, mert mi ezt eldönteni nem vagyunk illetékesek. Ki kell hagyni azt, hogy minden zárt tömbben élő magyar területet visszakívánunk. Ezzel csakugyan éppen az ellenkezőjét értenék el, mert megfontolandó az, amit Moszkvában tanácsoltak, hogy csökkentjük ellenségeink számát. Jugoszláviánál nincs vita, csak Csehszlovákiánál. Ha az állampolgári jogokat sikerülne érvényesíteni, ez a vita is lezárulna. Romániával szemben megvan a lehetőség, hogy területet kapjunk vissza. A békeelőkészítés nem utolsó stációja a moszkvai út. A delegáció eredményesen járt, a felelős tényezők nem hanyagolják el ezt a kérdést és ha valamiképpen javultak az Auspicium-ok, az ennek köszönhető. Mi nem tudunk elszakadni attól az időtől, amiben élünk. A határkérdésnek lényegesen kisebb jelentősége van, mint az etnikai fejlődésnek. Ha mégis ragaszkodni kell álláspontunkhoz, akkor ez tisztán és kizárólag reális alapon történjék. A kisebbségi kérdés a másik, ami túlságosan megnőtt a szemünkben. Az egyetlen garancia ebben a kérdésben a magyar demokrácia. Ha ez tiszta lesz, akkor biztosítva lesz a nemzetiségi kérdés is. A horthyizmus

idején nem lehetett az állampolgári jog egyensúlyát megoldani, de a demokráciának lesz ereje hozzá, hogy biztosítsa jogaikat, ha ez a fejlődés tovább folytatódik, akkor ebben a kérdésben igen nagy támaszra számíthatunk a Szovjetunióban. Nem mondunk le a határrevíziós szándékainkról, de ne feszítsük túl, kérjünk többet, mint amennyi elérhető, de ne annyit, amivel magunkra vonjuk a szomszéd államok haragját. Különben ez csak annyira bír jelentőséggel, hogy most aktuális politikai kérdés, de jelentéktelenné válik a határok kérdése, ha kereskedelmi kapcsolatokra tudunk szert tenni. Ha többet tudunk elérni, az a magyar demokrácia nagy sikere lesz, ha túlzott reményeket keltünk, akkor [az] a magyar demokrácia hihetetlen kárára lesz. Mi nem kapunk semmi konkrét ígéretet, de az atmoszféra arra mutatott, hogy lesz bizonyos határkiigazítás.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: Az a sok felszólalás, ami elhangzott igazolja azt, hogy itt egy nagyon súlyos ügyről van szó, s a kérdést abban a tudatban kell felvetni, hogy valamennyiünkre igen nagy felelősség hárul, személyileg pedig az ő felelőssége a legnagyobb. Kezdetből fogva hangsúlyozta, hogy reálpolitikát akar folytatni, szemben azzal a csodavárással, ami a magyar külpolitikát is jellemezte. Reálpolitikailag jelölte meg magának a békecéloknak a kérdését is. Ilyen szempontok kényszerítették arra, hogy ezt a kérdést lehetőleg távol tartsa a pártvitáktól. Nyilvánvaló volt, hogy pártpolitikai nehézségek lesznek előzőleg. A közvéleménynek megfelelő tájékoztatása és hangolása rendkívül fontos feladat lett volna és, hogy ezt nem tudtuk megfelelően elvégezni, annak részben az az oka, hogy az illuzionista és a hűvös reálpolitika nem volt összeegyeztethető. A reálpolitika érveit fogják várni az ellenségeinktől, [sic!] de nem célszerű, hogy azokat magunk soroljuk fel. Európa jövője szempontjából tekintsük meg azt a kérdést, hogy a belpolitikai nehézségek éppen úgy szorítanak bennünket, mint őket. Nem csak a közvéleményről van szó. Itt arról is szó van, hogy van egy törvényesen megválasztott parlamentünk. Olyan javaslattal kell a békeértekezlet elé menni, amely javaslatért legalább a parlament előtt tudjuk vállalni a felelősséget, ezért igyekezni kellett összehangolni a véleményeket. A lehető legnagyobb mértékben figyelembe vette azt is, hogy használ-e az országnak, vagy árt. Ez a szempont kísérte mind két terv kidolgozásánál. A csehszlovák vonalon egy állandó harcunk van egy folyamatban lévő embertelen eljárás ellen. A magyarok jogfosztása, gazdasági leromlása, kiüldözése, indokoltá tette azt a törekvést, hogy a cseh kormány részéről megnyilvánult embertelenségeket megakadályozzuk. Minden igyekezetünket arra kell koncentrálni, hogy ennek a magyarságnak nyugalmi állapotot teremtsünk, szabad és egyenjogú életet. Ezért lényegében a cél, hogy ha ez nem sikerül, csak akkor lépünk fel területi igényekkel, mert akkor nyilvánvaló, hogy nekik áldozatokot kell hozniok. A román-kérdésnél a közvéleményt, vagyis illuzionistáinkat rendkívül érdekli a terület-kérdés, viszont bennünket súlyosan nyug-

20. 1946. április 23.

talánít az, ami a Romániában élő magyarsággal történik gazdasági téren. Ha a Groza-kormánynak ilyen a helyzete, akkor mi várható egy változás esetén.¹⁶ Ez tulajdonképpen a mélyebben gyökerező magyar álláspont. Egyedüli megoldás, hogy egyensúlyba hozzuk a két kérdést. Ha elfogadják javaslatunkat, akkor ez a rendezés lehetőséget nyújt egy végleges megoldásra, csere formájában. Annyit jelentene, hogy mindenféle területi igénynek egyszerre véget vetünk azzal, hogy végső esetben a lakosságcsere kérdését vetjük fel. Ezt a javaslatot el tudja fogadni, egyrészt a külügyi bizottságnál, másrészt pedig a parlament előtt is tudja védelmezni. Megmondotta Oroszországban, hogy igen nehéz helyzetben van, ismerve népének felfogását ebben a kérdésben. Nemcsak a Kisgazdapárt, de a Parasztpártnak is igen jelentős rétege ugyancsak komoly területi igények felvetését szorgalmazta Romániával szemben. Reméli, hogy át tudja hidalni a nehézségeket. Most már csak az a kérdés, hogy ütközik-e valamilyen akadályba, hogy ezt felvessük, vagy sem. A Szovjetuniótól kipuhította és azt látta, hogy semmi olyan alapot nem talált, amely szerint ne lehessen felvetni ezeket a problémákat. Visszaérkezése után felkereste az Egyesült Államok követét és javaslatait ismertette előtte. Természetes, hogy nem is várhatott tőle konkrét választ, de azt a nyilatkozatot tette, hogy ennek az alapelve igen méltányos és jogos, s majd megfontolás tárgyává teszi kormánya.¹⁷ Szándékosan nevezte optimális és nem maximális javaslatnak. Minden szűkebb körű változtatást lelkiismeretesen ki kell dolgozni. Nem állítja, hogy ezt el is fogják fogadni, de fel kell vetni már azért is, mert ha érveket fognak felsorakoztatni, akkor ebben bennfoglaltatik az, hogy bizonyára megnyugtató kijelentéseket fognak keresni arra vonatkozólag, hogy a kérdés a kisebbségekre nézve valami megoldást nyerjen. Felvetődött a háborús felelősség kérdése. A moszkvai tárgyalások alatt ez nem vetődött fel, de ha ez felvetődik, akkor mind a két ország részéről majd alá fogják támasztani. A békeértekezlet előtt mégiscsak egy komoly dokumentum az, hogy a Szovjetunióval felvettük a diplomáciai kapcsolatokat még a háború alatt, s erőfeszítéseket tettünk a háború mielőbbi befejezésére. Ezek után arra kéri a minisztertanácsot, hogy egy olyan megoldás találtassék, amely egyáltalán lehetővé teszi számára azt, hogy ő ezt kérhesse. Felelősséggel tartoznak a parlamentnek is, hogy később ne támadhassanak bennünket. Azonban nem lehet egy bizonyos határon túl menni, és ha egy olyan javaslattal kellene odamenni,

¹⁶ Lásd a [19.] 102. sz. jegyzőkönyv 23. jegyzetét.

¹⁷ Gyöngyösi János 1946. április 19-én tájékoztatta Schoenfeld amerikai követet a moszkvai látogatásról. Elmondta, hogy a szovjet vezetők nem tettek semmiféle ígéretet Magyarország területi igényeinek támogatására, viszont a Csehszlovákiában élő magyarok jogegyenlőségének biztosítására való törekvést helyénvalónak találták. Schoenfeld követ azonban a nemzetiségi jogokra vonatkozó szovjet kijelentést bizonytalannak találta, további tájékozódása során ezzel ellentétes információkat is szerzett. (FRUS 1946. VI. vol. 280., 367–370. pp. Lásd továbbá Balogh Sándor: Magyarország külpolitikája. 1945–1950. Kossuth Könyvkiadó. 1988. 164. p.)

20. 1946. április 23.

amely a közvélemény és a parlamenti vélemény között megvonható, [sic!] akkor vállalja a felelősséget.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A békecélok megállapítása is rendkívül fontos, de mert megkötöttséggel úgysem mehet bele senki, módot nyújtanak nekünk is a beleszólásba, vagyis meghallgatnak.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Mindezek a szempontok elméletileg és elvileg mind a három nagyhatalom előtt szóba kerültek. Ma már konkrétan kell nyilatkozni a békeszerződés minden egyes politikai és gazdasági vonatkozásában is. Ma már nem maradhatunk általános jellegű dolgoknál. Amikor átnyújtottuk Magyarországot hegy- és vízrajzi térképét, már tisztában voltak azzal, hogy mi a kívánságunk.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Egészen bizonyos, hogy nem úgy kell értelmezni a külügyminiszter javaslatát, mint olyant, amelynek az eredménye nélkül nem szabad senkinek se hazatérni, tehát mi előre meg tudnánk mondani, hogy mi lesz az eredmény. Éppen ezért a külügyminiszter javaslatát olyannak tartja, amit felvetni lehet és mellette kardoskodni is lehetséges. Majd a döntést meg fogják hozni. Az egész kérdés a Külügyi Bizottságban még letárgyalandó.¹⁸

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

¹⁸ Gyöngyösi János 1946. április 24-én adott tájékoztatást a Nemzetgyűlés Külügyi Bizottságának a moszkvai tárgyalásokról. Előadása lényegében megegyezett a minisztertanács ülésén általa előadottakkal. A Külügyi Bizottság általában helyeselte a moszkvai látogatás eredményeit. A Romániával szembeni területi igények kérdésében alakult ki vita. Bereczky Albert felvetette, hogy a külügyminiszter javaslata a tulajdonképpeni Erdélyt csak közvetve érintette és elsősorban a trianoni határral szomszédos Partiumnak, vagy egy részének az igénylésével foglalkozott. Saláta Kálmán a „nemzeti egyensúly” kialakítására való törekvést elfogadta, de sürgette ezzel kapcsolatban a megoldás változatainak részletes kidolgozását is. Sulyok Dezső ezzel szemben — bár az adott viszonyok mellett reálisnak ismerte el a külügyminiszter javaslatát — jobbnak tartotta volna, ha Magyarországtól és Romániától független önálló Erdély állam kialakításának gondolata került volna előtérbe. Gyöngyösi Jánosnak e kérdést a román fegyverszüneti egyezményben foglalt kitételekre — miszerint Romániát illeti Erdély vagy annak nagyobb része — való hivatkozásával záró válasza után Parragi György és Bereczky Albert, majd mások is a Szlovákiával szembeni területi igények jogosságát aláhúzó felszólalásaival folytatódott a vita. Révai József és részben Horváth Márton segítségével Gyöngyösi János azzal zárta a tárgyalást, hogy beismerte: a bizottság elé terjesztett beszámolójában foglalt Romániával kapcsolatos elgondolás Moszkvában semmi biztatásban, mégkevésbé támogatásban nem részesült. (MOL XVIII-1-III/8. 1946. április 24-ei ülés jegyzőkönyve)

Saláta Kálmán (1917–1958) közgazdász, a Magyar Gazdaságtudató Intézet munkatársa volt. 1945 után parlamenti képviselő, a Kisgazdapárt országos vezetőségének tagja, az Újjáépítési Minisztérium, a Nemzeti Főtanács, illetve a Miniszterelnökség titkárságának tisztviselője. 1947 januárjában Németországba majd az Egyesült Államokba távozott. Részt vett az emigráció munkájában.

Horváth Márton (1906) építészmérnök. 1931-től a Kommunista Párt tagja. 1941–1942-ben az illegális pártnyomda vezetője. Többször letartóztatták. 1944-től 1956-ig a KMP, majd az MDP vezető testületeinek tagja. A Szabad Nép felelős szerkesztője. 1956 után nem vették fel az MSZMP-be. A Petőfi Irodalmi Múzeum igazgatója volt. Lásd továbbá Balogh Sándor: Magyarországi külpolitikája. 1945–1950. Kossuth Könyvkiadó, 1988. 165–170. pp.

20. 1946. április 23.

[3]

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Moszkvában felvetődött az az álláspont, [hogy] jó lenne Romániával felvenni a tárgyalásokat. Egy politikus lenne kiküldendő Romániába, aki előkészítene egy esetleges találkozást Groza és Nagy Ferenc vagy a két külügyminiszter között valamelyik határmenti városban. Talán Aradon, Nagyváradon, vagy Temesvárott. A kiküldendő egyénnek személyi kapcsolatokkal kellene rendelkeznie román kormánykörökkel.

Rákosi Mátyás államminiszter: Tekintettel arra, hogy ez a megbeszélés nem fog túlmenni az érintkezés felvételénél, ne menjen a miniszterelnök maga. Menjen a külügyminiszter, valakinek a kíséretében.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* az előzetes tárgyalások előkészítésére Sebestyén Pált tartja alkalmasnak.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁹

[4]

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: A Békétárgyalásokat Előkészítő Bizottság megalakítandó volna. A nemzetközi szokásoknak megfelelően a bizottság vezetője a külügyminiszter, helyettese Bolgár Elek, tagjai a párizsi követ, a londoni követ, az amerikai követ.

Szakasits Árpád államminiszter: Ez olyan nagyfontosságú kérdés, hogy kéri előzetesen pártközi értekezlet elé vinni.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁰

¹⁹ Sebestyén Pál rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter 1946. április 27-én Bukarestben találkozott Groza miniszterelnökkel és Gheorghe Tătărescu külügyminiszterrel. Mindkét román államférfi kitért a magyar kormányfővel való tárgyalás lehetősége elől. Groza kifejtette, hogy nem bocsátkozhatnak közvetlen tárgyalásokba olyan kérdésekről, amelyeket a szövetséges nagyhatalmak vitatnak meg. Ttrescu pedig csak a békeszerződés aláírása után látott lehetőséget a kétoldalú tanácskozásokra. (MOL XIX-J-1-a IV-133.) A diplomácia kapcsolat rendezését a SZEB 1946. július 24-ei ülésen engedélyezte. (SZEB jegyzőkönyvei 203. p.)

²⁰ Közvetve ehhez a kérdéshez kapcsolódott a Nemzetgyűlés Külügyi Bizottságának a következő napon, tehát április 24-én tartott ülésén Kovács Imre által tett javaslat. Utalva arra, hogy a minisztertanács — egyéb tárgyak miatt csak ritkán foglalkozhat a békeelőkészítéssel s a Nemzetgyűlés Külügyi Bizottsága is nagy időközönként ülhetett össze — s így a külügyminiszternek nem volt lehetősége a pártok békével kapcsolatos nézeteinek, célkitűzéseinek a megismerésére, kérte, hogy a pártok képviselőiből alakítsanak egy békeelőkészítő bizottságot, akikkel a külügyminiszter két-három napon belül megbeszélhetné a felmerülő kérdéseket. Gyöngyösi János külügyminiszter — a minisztertanácsi ülésen tett saját javaslatáról nem szólva — nem értett egyet Kovács Imrével, mondván, hogy a külügyi bizottságban képviselve vannak a pártok – és ha ez nem lenne elegendő, küldjenek ki egy külügyi albizottságot, azzal, hogy ennek ülésén a miniszterek is és a pártok vezető képviselői is részt vehessenek. Kovács Imre ezt az álláspontot elfogadta. Így jött létre a Nemzetgyűlés Külügyi Bizottságának békeelőkészítő albizottsága. (MOL XVIII-1-III-/8) Az albizottság 1946. május 31-étől július 9-éig tartott hét ülésének jegyzőkönyve megtalálható a Külügyi Bizottság iratai között. Az albizottság elnöke Bereczky Albert, alelnöke pedig Révai József lett,

20. 1946. április 23.

[5]

Pénzügyminiszter [képviselőben Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezése tárgyában. Ez a rendezés a magánalkalmazottak fizetésének 50%-ának felel meg.

Szakasits Árpád államminiszter: a Gazdasági Főtanács a közalkalmazottaknak a magánalkalmazottak 60%-át szavazta meg, és ez jobban is néz így ki.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a magántisztviselők fizetésének 60%-át kapják a köztisztviselők.²¹

Minisztertanács 14 óra 45 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépelt tisztaát a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet.

Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál, a miniszterek és az államtitkárok kézjegyükkel látták el a jegyzőkönyvet. Rákosi Mátyás, Dobi István, Rónai Sándor, Ries István, Tombor Jenő, Molnár Erik, Antall József, Kemény György, Kelemen Gyula és Balogh István nem hitelesítette a jegyzőkönyvet.

A jegyzőkönyv mellett nem található előterjesztés a napirendi pontokhoz.

tagjai között Gyöngyösi János, Bölöni György, Buchinger Manó, Darvas József, Saláta Kálmán és Sulyok Dezső foglalt helyet.

Az említett megoldás miatt nem került sor a kérdés pártközi értekezleten való megtárgyalására.

Kovács Imre (1913–1980) mezőgazdász, közgazdász, író, publicista. Részt vett az ellenállási mozgalomban. Többször letartóztatták. A Parasztpárt alapító tagja, egyik vezetője, 1947-ben a Független Demokrata Párt listáján szerzett mandátumot. 1947-ben külföldre ment. Svájcban, majd az Egyesült Államokban vett részt az emigráció munkájában.

Bölöni György (1882–1959) író, publicista. A Népszava, később a Magyar Nemzet és a Világ munkatársa. 1919 után Bécsben élt, a Bécsi Magyar Újságot szerkesztette, majd Párizsba költözött, Károlyi Mihály csoportjához csatlakozott. 1945 után hazatért, a Kommunista Párt tagja lett. Egy ideig amszterdami követként dolgozott, később az Irodalmi Alap igazgatója, az Élet és Irodalom c. lap főszerkesztője volt.

Buchinger Manó (1875–1953) szociáldemokrata könyvkötő, 1904-től a Szociáldemokrata Párt vezetőségének tagja. 1919-től Bécsben élt. 1929-ben amnesztiát kapott, hazatért. Ismét a párt vezetőségi tagja lett. 1931-től 1939-ig majd 1945 után is parlamenti képviselő volt.

Darvas József (1912–1973) író. 1932-ben bekapcsolódott a kommunista diákmozgalomba. 1936–1937-ben a Gondolat c. folyóirat szerkesztésében vett részt. 1939-ben a Nemzeti Parasztpárt egyik baloldali vezetője lett. 1945 után parlamenti képviselő, a Szabad Szó főszerkesztője, 1947-től 1950-ig építésügyi, illetve közmunkaügyi, 1950-től 1953-ig közoktatásügyi, 1953-tól 1956-ig népművelési miniszter. A Magyar Írók Szövetségének elnöke, a Kortárs c. folyóirat szerkesztője, a Hazafias Népfront alelnöke volt.

²¹ Lásd a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezése tárgyában kiadott 4600/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 25.

21. 1946. április 26.

[21.] 104.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi április hó 26-án délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete alatt
tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter képviselőében Kemény György államtitkár, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter képviselőében Kelemen Gyula államtitkár, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső válás és közoktatásügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök*: üdvözlí a minisztertanács tagjait s az ülést megnyitja. Felkéri dr. Balogh István államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések megtételére.

1

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a 2524/1946. GF szám alatt a fegyverszüneti egyezményben vállalt egyes kötelezettségek végrehajtásának szabályozása tárgyában.

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter*: A Jóvátételi Hivatalnak a kártalanítás diszkrécionális joga.

Dr. Balogh István [államtitkár]: A kártalanítást elvben elfogadjuk, de teljesíteni nem tudunk. Ahol a kártérítési igényt elismerik, ott előleg folyósítható.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹

¹ A Gazdasági Főtanács 1946. március 18-ai ülésén (MOL XIX-A-10-XXVI. 3.pont) rendeltetvezetet fogadott el a fegyverszüneti egyezményben (525/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. március 17.) vállalt egyes kötelezettségek végrehajtásával kapcsolatban. Ezt a tervezetet vitte

2

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Jóvátételi Hivatal vezetőjének javaslatát a SZEB és a szövetséges államok képviselőiténak fenntartására szükséges kiadások fedezésére a már rendelkezésre bocsátott március havi hitelen felül 99 203 000 000 pengő póthitel folyósítása tárgyában.

minisztertanács elé a miniszterelnök. Az előterjesztésben a Gazdasági Főtanács rámutatott arra, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elhelyezésével és ellátásával kapcsolatban már korábban is igénybe kellett venni egyes ingóságokat, ingatlanokat vagy az utóbbiak egyes részeit – anélkül, hogy erre vonatkozólag megfelelő jogszabály állt volna rendelkezésre. Nem volt kielégítő e tekintetben az elhagyott lakásokban volt ingóságok igénybevételét lehetővé tevő 1370/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. május 9.) sem. A rendelettervezet a későbbi kártalanítás kilátásba helyezésével bizonyos havonkénti részletfizetési kártérítés ellenében széleskörű felhatalmazást adott a Jóvátételi Hivatalnak az ingatlanok, felszerelések, vállalatok, üzletek, üzemek korábban történt és a következőkben lehetséges igénybevételét illetően. Kizárta viszont azt, hogy az igénybevételt elsenvedő fél bírói úton érvényesítse tulajdonával kapcsolatos követelését.

A közellátásügyi miniszter 10 333/1946. sz., a Gazdasági Főtanácshoz intézett levelében szükségesnek mondta ugyan a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ellátásával, elhelyezésével kapcsolatos kérdések rendezését, de a tervezettel az adott formában nem értett egyet. A háború befejezését közvetlenül követő időben indokoltnak tartotta az ilyenszerű rendelkezés kiadását, de hangsúlyozta, hogy az adott időben a gazdasági újjáépítés érdekében nyugalmi állapotra, jobbiztonságra volt szükség, ezért javasolta, hogy ilyen kérdésekbe a hatósági beavatkozást a legszűkebb térre korlátozzák.

A honvédelmi miniszter 10 181/el.n.Kjogi.-1946. sz., a Gazdasági Főtanács elnökéhez intézett levelében ugyancsak tiltakozott a rendelettervezet ellen. Hangsúlyozta, hogy a rendelkezéstervezet „eddig jogalkotásunkban egyedülállóként jelentkezik”. „Hasonló rendkívül széleskörű felhatalmazást — mondta — csak a honvédelemről szóló 1939:II. törvénycikk tartalmaz. Azonban ez a törvény is a szolgáltatások igénybevételét csak annyiban tette lehetővé, amennyiben a szükségletek a rendes úton, vagyis a gazdasági forgalomban közönségesen alkalmazott módozatok szerint idejekorán nem, vagy csak a gazdasági viszonyok által indokoltnál aránytalanul nagyobb költséggel” voltak kielégíthetők. Kiemelte azt is, hogy a honvédelemről szóló törvény az igénybevételt igyekezett leszorítani a legszükségesebb mértékre. Jogosan veszélyesnek minősítette a tervezetben rejlő azon lehetőséget, hogy a magántulajdonba való messzemenő beavatkozás útját megnyitva, egyes személyek, családok tönkretételét is eredményezhette. Kifogásolta, hogy a Jóvátételi Hivatalnak — és más hivataloknak is — túlságosan nagy igénybevételi jogot biztosított a rendelettervezet.

Mindezek ellenére lényegében változatlan formában elfogadta az előterjesztett szöveget a minisztertanács. Lásd a 4650/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 1.

E vonatkozásban említést érdemel, hogy a jelentős jóvátétel és ellátási kötelezettség mellett a Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. február 14-én 426. sz. átiratában szántóföldnek, rétnak és legelőnek természetbeni ideiglenes átengedésére vonatkozó javaslatát nyújtotta át a magyar kormánynak. Nagy Ferenc válaszában közölte, hogy a földművelésügyi miniszter már tervezetét készített 17 000 hold átengedéséről, de váratlanul érte az, hogy a SZEB Szabolcs és Hajdú vármegyében további 30 000 holdra tartott igényt. Jelezte, hogy a kívánt helyeken a földek legnagyobb részét már kiosztották, másrészt a kitelepítésre kerülő svábok helyére is kijelölték az új telepéseket. „Nagy zavart okozna tehát — írta — nemcsak a termelés rendjében, hanem a lakosságcsere lebonyolításában is, ha az eredeti tervtől most el kellene térnünk.” (MOL XIX-A-1-e III/1.dosszié 14–15. pp.) Az iratok között megtalálható e levél fogalmazványának Vorosilov tábornokhoz intézett magyar, valamint Szviridov tábornokhoz címzett orosz nyelvű változata.

21. 1946. április 26.

Minisztertanács a SZEB és a szövetséges államok képviselőitének fenntartására szükséges kiadások fedezésére kilencvenkilencmilliárd kettőszázhárommillió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.²

3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Miniszterelnökség költségvetési fejezetébe „Gazdasági Főtanács”, „Jóvátételi Hivatal”, „Egyes állami javak kezelése” új címek beállítása³ és a Gazdasági Főtanács státusa tárgyában. A Gazdasági Főtanács egyes tisztviselői, akik már státusban vannak átveendőek, mert különben hátrányosabb helyzetbe kerülnének és ezért kéri a minisztertanács hozzájárulását, hogy járuljon hozzá [sic!] a Gazdasági Főtanács külön státusának létesítéséhez. A részletes kereteket a Miniszterelnökség és a Gazdasági Főtanács közösen állapítsa meg és adjon felhatalmazást arra is, hogy a státusnak megfelelő kinevezéseket a miniszterelnökhöz, illetve a köztársasági elnökhöz tartozó kinevezéseket a köztársaság elnökéhez való felterjesztés útján véglegesse.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a budai várbeli miniszterelnökségi épületek helyreállítási munkáival kapcsolatban felmerülő költségek fedezésére 69 millió adópengő póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a budai várbeli épületek helyreállítási munkáival kapcsolatban felmerülő költségek fedezésére hatvankilencmillió adópengő folyósításához hozzájárult.⁴

5

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti, hogy a jóvátételre vonatkozó export-import és [az] általános külkereskedelem szétválasztása tárgyában ké-

² Az előterjesztés jelezte, hogy az említett célra március hóra korábban már 211 292 610 000 pengőt bocsátottak a Jóvátételi Hivatal rendelkezésére.

³ Az Egyes Állami Javak Kezelése című hivatalt a Miniszterelnökség kebelében hozták létre a korábbi ún. koronajavak gozdozására. E hivatal feladata volt a Várpalota, az Ybl Miklós tér 2., 5. és 6. szám alatti műemléképület, a Váralja úton, az Attila úton, az Andrássy úton, az Attila körtéren volt épületek, a Várbazársor, a Várkert Kioszk, valamint a Budaörsi úton volt kertészeti ingatlan gondozása, háborús károsodásaik helyreállítása. (MOL XIX-A-10. 2.doboz I/2-c 3667/1946. Miniszterelnökség). Később feladatává vált a gödöllői kastély és park, valamint a hozzá tartozó további épületek gondozása is.

⁴ Előzményéről lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontját és jegyzetét.

Ugyancsak április 26-án rendelkezett Nagy Ferenc a Miniszterelnökség épületének helyreállítását felügyelő bizottság létesítéséről. E bizottság tagja lett dr. Bojta Ernő Béla államtitkár, dr. Bárczy István nyugalmazott államtitkár, dr. Viczián Imre okleveles mérnök, miniszteri tanácsos, dr. Hives Henrik miniszteri tanácsos és Miklósváry Károly műszaki tanácsos. A bizottság kéthetente tartozott tájékoztatást adni a miniszterelnöknek az építkezés ügyeiről.

21. 1946. április 26.

szített előterjesztést, Szakasits Árpád államminiszter javaslatára, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵

6

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal részére felállítandó étkezde berendezési költségeire 125 millió adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Pénzügyminiszter [képviseletében Kemény államtitkár]: Elvileg elutasítjuk a beszerzési csoportok és étkeztetési akciók segélyezését. Hasonló akciókat sem támogattunk.

Minisztertanács az előterjesztést elutasította.

7

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát az Új Magyarország című hetilapnak, 963 210 000 pengő valorizációs értéktöbblet kötelezettsége állván fenn, ezen összeg államsegély útján való kiegyenlítése tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Az összeget túlzottnak tartja, annál is inkább, minthogy a már megjelent első szám nagyon rossz orozsággal van megszerkesztve és tele sajtóhibával.

[Nagy] Miniszterelnök igen fontosnak tartja, hogy a magyarországi állapotokról a külföld tájékoztatására ez a kétnyelvű folyóirat rendelkezésre álljon. Esetleg a lap terjedelmének csökkentésével lehetne költségeket megtakarítani.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter szükségesnek tartaná a lap kiadási költségeinek ellenőrzését.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: A lap terjedelmének csökkentésével a lap nívója is csökkenne.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Bár nem ismeri a kérdést közelebbről, de meggyőződése, hogy megtakarításokat el lehetne érni szakértelemmel. A lap terjedelmének csökkentését nem javasolja, mert ez a nívót rontaná.

⁵ A miniszterelnökhöz intézett 4434/1946. sz. levelében a Jóvátételi Hivatal elnöke megállapította, hogy feladatai ellátásához szükséges külkereskedelem terén rendkívül hátramaradott helyzetbe került, „mert hiányzik a dinamikus kezdeményezés”. Ezért kérte a jóvátételre vonatkozó export és import elválasztását az általános külkereskedelemtől. Önkompenzációs jogot kért a Jóvátételi Hivatal részére. Mindenekelőtt azt, hogy saját maga kutathassa fel az országban lévő export-árakat, továbbá, hogy a külkereskedelmi szervek közbejötté nélkül, az önmaga által kiválasztott szervek vagy vállalatok által exportálhasson s az exportjából származó teljes devizaösszeg fölött, a Nemzeti Banknak szokásos kvóta leadása nélkül, rendelkezeshessék. Hangsúlyozta a jóvátételi célú külön külkereskedelmi ügynökségek megszervezésének fontosságát. Említést tett arról is, hogy a miniszterelnök számára bizalmas tájékoztatást nyújt a csehszlovák-magyar külkereskedelmi kapcsolatról; ez azonban nem található a levél mellett. (MOL XIX-1-1-s 12-1946-2605)

21. 1946. április 26.

Minisztertanács az Új Magyarország című hetilapnak valorizációs érték-többlet kötelezettségének fedezésére kilencszázhatvanhárommillió ket-tőszáztízezer pengőnek és az orosz- és angolnyelvű kiadványok, valamint a magyarnyelvű napilap támogatása fejében nyolcszázharminckilencmil-lió adópengő kiutalását engedélyezi, azzal a feltétellel, hogy a költségek felhasználását a Miniszterelnökség ellenőrizteti.⁶

8

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a svéd és dán segély-konvojok itt-tartózkodásával felmerült költségek fedezésére a már kiutalt költ-ségeken felül további 100 millió adópengő kiutalása tárgyában.

Minisztertanács a svéd és dán segélykonvojok itt-tartózkodásával kapcsolatban felmerült költségek fedezésére a már kiutalt összegeken felül to-vábbi egymásmillió adópengő rendkívüli póthitel kiutalásához hozzájárult.⁷

9

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Vörös Hadsereg főparancsnoksága által használt Váci utcai tisztii kaszinó épületének helyreállítási munkálataira 2 milliárd pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Váci utcai tisztii kaszinó épületének helyreállítási költ-ségeire március 29-i értékben kettőmilliárd pengő rendkívüli hitel folyó-sításához hozzájárult.⁸

10

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Forbáth Guido konzuli igazgatási segédfelügyelőnek a VII. fizetési osztályba miniszteri titkár-rá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Forbáth Guido a VII. fizetési osztályba, miniszteri titkár-rá való kinevezéséhez hozzájárult.

⁶ Lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját és jegyzetét, a [11.] 94. sz. jegyző-könyv 7., valamint a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontját.

Boldizsár Iván, a lap főszerkesztője 1946. április 20-án kelt s a miniszterelnökhöz intézett levelében a Novaja Vengrija és a New Hungary már megjelent első számának költségeire 117 millió adópengőt, a további, tehát az áprilisi és májusi számok költségeire pedig 375 millió adópengőt kért. A pénz értékének romlása következtében vált szükségessé a jóval magasabb összegek engedélyezése.

⁷ Az előterjesztés szerint a svéd és a dán segélykonvojok eredetileg két napot terveztek Budapesten tartózkodni, mivel azonban nem kaptak kiutazási engedélyt két héten át kényszerültek itt maradni. Költségeik a Bristol és a Gellért szálló szobaszámlái folytán emelkedtek meg.

⁸ Az 1899-ben létesített katonai Tisztii Kaszinó Budapesten, a IV. kerületben, a Váci utca 38. sz. alatt működött.

11

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát [a] forgalomban lévő, ezer pengőnél kisebb címletű bankjegyek bevonása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztés elfogadta azzal a kiegészítéssel, hogy az ezer pengős bankjegyek is bevonandók.⁹

12

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő „a köztámogatásban részesülő egyes társaságok és szervezetek állami ellenőrzésének újabb szabályozása” tárgyában tett javaslatát a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁰

13

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] a sójövédéki kihágásokra megállapított pénzbüntetés mérvének megállapítása tárgyában javaslatot terjeszt elő.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹¹

⁹ 77 643/1946.P.M.IV.c. sz. alatt előterjesztette a pénzügyminiszter az 500, 100, 50, 20, 10 és 5 pengős bankjegyek bevonására vonatkozó javaslatát. Ezek összértéke 24 636 209 400 pengőt tett ki. Hangsúlyozta, hogy e fizetési eszközök elvesztették jelentőségüket, mert vásárló erejük csak nagy tömegben volt, így az intézkedés az általános gazdasági életre nem hatott ki, a pengő átértékelése, leértékelése esetén is csak zavaró tényezőként szerepelt volna. 1946. május 6-án javasolta megállapítani az elfogadásuk kötelezettségét és legkésőbb május 18-án kívánta ezeket a Magyar Nemzeti Bank által beváltatni. Lásd az 1000 pengős bankjegyek bevonásáról is intézkedő 4710/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 30.

¹⁰ A 80 455/1946.P.M.VI. sz. előterjesztés indoklása visszautalt a 4600/1933. ME sz. rendelettel (MRT 1933. április 29., 1174–1187. pp.) létrehozott Közérdekeltségeket Felügyelő Hatóságra, amely intézkedés szerves része volt az 1930-as évek elején fellépett általános gazdasági válság ellen tett lépéseknek. A hatóság hites könyvvizsgálói révén beható vizsgálatok alá vette az állami érdekeltségű vállalatok működését, erélyes intézkedéseket fogantatosított, amelyekkel sikerült sok száz millióra rúgó kincstári érdekeltséget a válság nehéz évein átmenteni. Szerepe megváltozott, amikor a népellenes törvények végrehajtásának eszközéül használták fel, így népszerűtlenné vált. Ennek ellenére — mivel az adott időben, 1946-ban fokozottabb mértékben szükségessé vált a köztámogatásban részesült vállalatok ellenőrzése — javasolta a miniszter egy hasonló intézménynek létrehozását. Hangsúlyozta, hogy a szerv működésének demokratikus szellemét, valamint szakszerűségét feltétlenül biztosítani fogja.

Napirendről való levétele kapcsolatban állt a jelen jegyzőkönyv 34. napirendi pontjában foglaltakkal.

¹¹ 56 287/1946.P.M.XIII.b. sz. előterjesztésében a miniszter a sójövédéki kihágások pénzbüntetését a kihágás tárgyúal szolgáló sómennyiség mindenkori jövédéki árának nyolcszorosában javasolta megállapítani — illetve hogy ezt adópengőre átszámítva kell kiróni. Lásd a 4820/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 3.

21. 1946. április 26.

14

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a zsidó-törvények alapján megvont italmérési engedélyek visszajuttatásával kapcsolatos kérdésekről szóló 3630/1945. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹²

15

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát az újabb »A II« sorozatú kincstári jegykölcson felvétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹³

16

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Vásárhelyi István államtitkárnak, és kíséretében dr. Kokas Lajosnak, valamint dr. Tarkóy Istvánnak Párizsba gazdasági szaktanácsadóul való kiküldetése tárgyában.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* nem tartja indokoltnak több személy kiküldését.

[*Gyöngyösi*] *Külgügyminiszter*: A pénzügyminiszttertől kapott felvilágosítás után, mely szerint a gazdasági szaktanácsadó nem önállóan, hanem a párizsi követnek alárendelve fog működni, hozzájárul dr. Vásárhelyi Iván kiküldésé-

¹² A 3630/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 1.) intézkedett a zsidó-törvények alapján megvont italmérési engedélyek visszajuttatásával kapcsolatban az üzleti berendezés (felszerelés) átvételéről és a beruházások (helyreállítások) értékének megtérítéséről. A rendelet előírta, hogy az eredeti engedélyes az általa fizetendő összeget az erről szóló megállapodás megkötésétől számított 15 napon belül, illetve az esetleg szükséges egyeztető bizottsági döntéstől számított 15 napon belül tartozott megfizetni az időközi engedélyesnek. A fizetésre kötelezettek azonban — kihasználva az inflációs helyzetet — csak a 14. napon tettek eleget az előírásnak, így bizonyos hasznot biztosítottak maguknak. Az új renDELETErvezet ezért előírta, hogy a tartozást a teljesítés napján érvényes adópengő-jelzőszám alapján kiszámított pengő-összegeben teljesítsék. Lásd a 4720/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 30.

¹³ A Pénzügyminisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon e napirendi pont a következő módon van feltüntetve: „Újabb »Z« sorozatú kincstári jegykölcson felvétele.” A Miniszterelnökségen ehhez a következő megjegyzést fűzték: „Még egy újabb jegykölcson felvételét terjeszti elő.”

A »Z« sorozatú kincstári jegykölcsonre vonatkozó 1233/1946./IV.a. P.M. sz. (április 16-án kelt) előterjesztés nem található a jelen jegyzőkönyv mellett, viszont — feltehetőleg mintaként — a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv azonos tárgyú 69. napirendi pontjának előterjesztése mellé csatolták. Ez az előterjesztés 500 billió pengő összegű kölcson felvételére tett javaslatot.

A Miniszterelnökség idézett megjegyzése az 1400/1946./P.M.IV.a. sz., április 25-én kelt előterjesztésre vonatkozott, amely 2000 billió pengő összegű »A II« sorozatú jegykölcson kibocsátására kért engedélyt.

Mindkét előterjesztés ismertette a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 70. jegyzetében jelzett kölcson-felvételi feltételeket, valamint a Magyar Nemzeti Bankkal kötött megállapodás foglalatát. Lásd a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 69. napirendi pontját és 67. jegyzetét.

21. 1946. április 26.

hez. Minthogy azonban a követség személyzete Vásárhelyinek is rendelkezésére állhat, így több személy kiküldetése felesleges.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy Párizsba gazdasági szaktanácsadónak dr. Vásárhelyi István egyedül küldessék ki.¹⁴

17

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát Illy Károly vámszaki felügyelőnek a VII. fizetési osztályba vámszaki tanácsossá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Illy Károlynak a VII. fizetési osztályba való előléptetése útján történő rehabilitálásához hozzájárult.

18

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a közszolgálati alkalmazottak belföldi hivatalos kiküldetése alkalmával felszámítható napidíjak újabb megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁵

¹⁴ A 16/1946.Res./P.M. sz. előterjesztés bevezető részében a miniszter arra utalt, hogy bármennyire csökkent a francia pénzügyi piacnak a jelentősége, az a centrális pozíció, amit Párizs korábban betöltött, a jövőben is hozzájárul ahhoz, hogy a nagyjelentőségű gazdasági és pénzügyi problémák ott tárgyalásra és megoldásra kerüljenek. Ezért szükségesnek látta, hogy a magyar pénzügyi érdekek a párizsi követség mellett, de abba beleilleszkedve magas szinten képviseletet nyerjenek. Bejelentette, hogy dr. Vásárhelyi Istvánt, pénzügyi adminisztratív államtitkári állásának épségben tartása mellett, a párizsi követség gazdasági és pénzügyi szaktanácsadó-jává javasolja kirendelni.

Dr. Vásárhelyi feladatává kívánta tenni a francia–magyar gazdasági és pénzügyi kapcsolatok kimélyítésén túl a béketárgyalások gazdasági előkészítésével, magukkal a béketárgyalásokkal és a békeszerződések végrehajtásával, továbbá Magyarország külföldi adósságainak rendezésével, az újjáépítés hitelszükségletének biztosításával és az ország külföldi gazdasági, pénzügyi érdekeinek képviseletével összefüggő feladatok ellátását.

Segítségére — nevének feltüntetése nélkül — egy pénzügyi fogalmazói tisztviselőt javasolt még kiküldeni.

Erre az 1946. április 2-án kelt előterjesztésre — egykorúlag valaki (Bán?) ceruzával ráírta: „Reakció!” Az irat hátlapján — ugyanazon kéztől – tintával írva a következő feljegyzés szerepel: „Szakasits elvtárs! A kétes Auer Pál mellé a már nem is kétes Vásárhelyit? Ez talán mégis sok lenne a reakcióból éppen Párizsban. IV./5. Bán” (?)

A jegyzőkönyv mellett, az április 2-án kelt előterjesztésen kívül, ugyanezen tárgyban egy további, április 10-én kelt előterjesztés is található. Ennek szövege megegyezett a korábbi előterjesztéssel, de megnevezte a dr. Vásárhelyi mellé kiküldeni javasolt pénzügyi tisztviselőt, dr. Kokas Lajost, másrészt javasolta a Kereskedelem- és szövetkezetiügyi Minisztérium részéről dr. Tarkóy Iván miniszteri fogalmazó kiküldését is.

A Pénzügyminisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon e napirendi pont mellett a következő miniszterelnökségi megjegyzés olvasható: „Auer párizsi követünk tudomásom szerint ellenzi.” E megjegyzés dr. Vásárhelyi István megbízatására vonatkozott.

¹⁵ 9216/1946.P.M.II. sz. előterjesztésében a miniszter javasolta a belföldi kiküldetési és átköltözési díjakra vonatkozó 10 510/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 7.) és az

21. 1946. április 26.

19

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* a Magyar Agrártudományi Egyetem tangazdaságai részére 39,8 milliárd pengő hitelt kér.

Minisztertanács a Magyar Agrártudományi Egyetem tangazdaságai részére harminckilencmilliárd nyolcszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.¹⁶

20

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Diószeghy Lászlóné sz. Juhász Mária [díjnok] rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács Diószeghy Lászlónénak a IX. fizetési osztály 1. fokozatába történő kinevezéséhez hozzájárult.

21

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* ismerteti az Országos Mezőgazdasági Munkabérmegállapító Bizottság által hozott határozatot, amely a gazdasági munkabér- megállapítás kötelező új irányelveire vonatkozik.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Az ismertetett bérek a termelésre katasztrofálisak, mert ezzel a díjazással a munkások 26%-át viszik el a termésnek. Így a munkás a közellátási rendeletekben megállapított fejkvótánál nagyobb terményhez jut.

Rákosi Mátyás *államminiszter*: A béreket ő is sokallta, de figyelembe kell venni, hogy a napszámosmunkás csak időszakos munkát végez, tehát ez alatt az idő alatt kell évi szükségletét megszereznie, méginkább áll ez az aratómunkásokra, akik még rövidebb ideig dolgoznak. A háború alatt is a mezőgazdasági munkások nagyobb fejadaghoz juthattak.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Módot kell adni arra, hogy a megállapított béreknél alacsonyabb áron is köthessen a munkaadó és munkavállaló megállapodást, anélkül, hogy ez a megállapodás büntetőszankciót vonna maga után.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Nem lehet a rendeletnek visszamenőleges hatályt adni, az óránként megállapított 4 kg búza napi 35 kg-ot jelent, ami a termelést nagyon súlyosan megterheli.

1640/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. február 19.) vonatkozó részének hatályon kívül helyezését, a napidíjaknak az infláció mértékével arányos felemelését, (ami 1946. március 1-jétől április 1-jéig kilencszeres, majd ez utóbbi összegnek április 15-éig újabb nyolcszoros felemelését jelentette), továbbá kérte az arra vonatkozó felhatalmazását, hogy a napidíjak összegét szükség esetén hetenként saját hatáskörében, pénzügyminiszteri rendeletben szabályozhassa. Lásd a 4670/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 30.

¹⁶ 129 344/1946.F.M.-X-1. sz. előterjesztésében a miniszter az Agrártudományi Egyetem mezőgazdaságtudományi karához tartozó budapesti, debreceni, keszthelyi és mosonmagyaróvári gazdaságok, valamint a kert- és szőlőgazdaságtudományi kar kezelésében volt összesen 2700 hold terület tavaszi megmunkálására kérte a rendes havi költségállományából nem fedezhető jelzett összeget.

21. 1946. április 26.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Közönséges napszámosmunkánál nem is lehet ezt a bért számítani.

Rákosi Mátyás államminiszter: A gyakorlatban helyre fog állni egy kiegyenlítődé, mert a legfelső határon tartott bérek mellett kevesebb napszámost fognak alkalmazni, így a munkaalkalom csökkenésével a munkavállalók hajlandók lesznek az alacsonyabb munkabérek mellett vállalkozni.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: A mezőtúriak küldöttsége panaszkolta, hogy a magas munkabérek mellett a munkaadók nem adnak munkát. Ez is mutatja, hogy a bérek felső határát le kell szállítani.

Rákosi Mátyás államminiszter: A mezőgazdasági munkásoknak tartalékuk nincsen, s ha látja, hogy nem kap a felső határnál munkát a szükség ráviszi arra, hogy az alacsonyabb határon vállalja azt.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Az eddigi közös megállapodással létrejött szerződésekre visszamenőleg nem lehet ráfizetéseket követelni.

Minisztertanács az ismertetést tudomásul vette azzal, hogy az új bérmegállapítás előtt kötött szerződéseknél visszamenőleges ráfizetést követelni nem lehet.¹⁷

22

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a konzuli illetékek újabb felemelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁸

23

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát szociálpolitikai célokra 1400 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács egymilliárd négyszázmillió pengő hitel folyósításához szociálpolitikai célokra, hozzájárult.¹⁹

¹⁷ A földművelésügyi miniszter 140 666/1946./IX.1. sz. levelével megküldte valamennyi miniszternek, államminiszternek és Vas Zoltánnak, a Gazdasági Főtanács főtítkárának — a közellátásügyi miniszter kívánsága alapján — az Országos Mezőgazdasági Munkabérmegállapító Bizottság által a gazdasági munkások keresetére vonatkozóan kidolgozott irányelveket.

Az irányelvek megjelölték a kaszálással, aratással, csépléssel, illetve szőlőgazdaságban foglalkoztatott napszámos pénzbeni, vagy terménybeni napi keresetének alsó és felső határát. Hasonló módon meghatározta az idénymunkás (summás, hónapos) havi keresetét, figyelembe véve az élelmezését, továbbá a bentlakásos cseléd és a konvencióc cseléd évi bérét. Külön tárgyalta az irányelv az élelmezéssel dolgozó aratómunkás bérét.

Az irányelvek — mint a minisztertanács jegyzőkönyvből kitűnik — nem váltak kötelezővé, rendeletet nem hoztak e tárgyban.

¹⁸ 22 015/2-1946.Küm. sz. előterjesztés megfelel az 1946. március 10-én már javasolt rendeltetervetnek, beleértve az illetékek adópengőben való számítását illetően a Gazdasági Főtanács által tett észrevételt is. Lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 17. napirendi pontját és jegyzetét.

¹⁹ 90 284/9-1946.Küm. sz. előterjesztésében a miniszter egyrészt az elődje által még a háború alatt magyar szellemben való nevelés céljából külföldről hazahozott gyermekek ruhával való ellátására (180 külföldi gyermek tartózkodott ekkor Magyarországon), másrészt a Magyarok

21. 1946. április 26.

24

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter* a londoni követségnél egy VII. fizetési osztályú állás szervezését és a kiküldendő tisztviselő illetményeire 31 742 millió pengő hitel folyósítását kérte.

Pénzügyminiszter [képviseletében *Kemény államtitkár*]: Nagy aggodalommal nézi a magyar külképviseleti szervek ellátásához szükséges óriási költségeket s ezek felülvizsgálását kéri.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: E téren a Gazdasági Főtanács bizonyos megszorításokat eszközölt, de a moszkvai követ éppen most panaszkolt, hogy megélhetése nincs biztosítva. Javasolja, hogy a londoni követséghez szervezendő VII. fizetési osztályú állásra nagybaconi Nagy Lajos neveztessék ki.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁰

25

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter* a budapesti francia követség Fő utcai épülete állagmegóvási munkálataira 2 milliárd adópengő hitelt kér.

Minisztertanács a francia követség Fő utcai épülete állagmegóvási munkálataira kétmilliárd adópengő folyósításához hozzájárult.²¹

Világszövetsége részére főleg az augusztus 20-ára tervezett világkongresszus céljára, harmadrészt pedig a külföldi magyarok ügyeit gondozó osztályához érkezett indokolt kérelmek kielégítésére kérte a megjelölt összeget.

Az előterjesztés mellett található Molnár Erik népjóléti miniszter 3592/1946. eln. sz., a miniszterelnökhöz intézett levele, amelyben jelezte, hogy a külföldről hazahozott gyermekek gondozása szorosan összefügg tárcája feladatkörével, ezért kérte, hogy az előterjesztést vegyék le a minisztertanács napirendjéről s javasolta, hogy a Külgügyminisztérium és a Népjóléti Minisztérium tartson mielőbb egyeztető tárgyalást az ügyben.

²⁰ Már a moszkvai követség szervezésekor rubelellátási zavarok merültek fel (lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 32. napirendi pontját és jegyzetét), valamint a Gazdasági Főtanács 1946. április 2-ai ülését, amikor még mindig nem tudták rendelkezésre bocsátani a működéséhez szükséges rubel-összeget, és csak bizonyos előleget adtak. (MOL XIX-A-10-XXIX.-42.pont.)

A Gazdasági Főtanács egyébként 1946. március 5-én tárgyalta a külgügyi missziók költségvetését. Felhívta Gyöngyösi János külgügyminisztert, hogy a washingtoni követségen 15%-kal csökkentsék a személyi kiadásokat, és a dologi kiadásokat is mérsékeljék. A moszkvai költségvetés tekintetében kimondta, hogy a követ, a rendkívüli követ illetményét 40%-kal, a miniszteri titkár és a sajtóeladók fizetését 30%-kal, a többi beosztottakét pedig 20%-kal csökkentse. A londoni misszió költségvetését elfogadhatónak találta, a többi misszió esetében az előzőekhez hasonló mérséklést javasolt. Sürgette a bécsi főkonzulátus felszámolását. A Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság bukaresti kirendeltségének berendezési és elhelyezési költségigényét (2800 dollár) indokolatlannak mondta, miután Magyarországnak Bukarestben tényleges kirendeltsége ekkor még nem volt. (MOL XIX-A-10-XXIV. 2.pont.)

A Külgügyminisztérium és a külképviseleti hatóságok elpusztult berendezési tárgyainak pótlására igényelt 50 milliárd adópengő hitel engedélyezéséhez sem járult hozzá a Gazdasági Főtanács. (MOL XIX-A-10-XXXIII-1946. április 30. 47.pont.)

²¹ 21 778/2/1946.Küm. sz. előterjesztésében a miniszter azért jelezte fontosnak a kérés teljesítését, mert a francia kormány a párizsi magyar követség működésének megkezdését többek

26

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* a Külügyi Intézet támogatására 78 479 000 pengő póthitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a Külügyi Intézet támogatására hetvennyolcmillió négy-százhetvenkilencezer pengő póthitel folyósításához hozzájárult.²²

27

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* a lengyel delegáció reprezentatív költségeire 32 millió pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a lengyel delegáció reprezentatív költségeire harminckettő millió pengő hitel folyósításához hozzájárult.²³

28

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* a „Magyarország-Köztársaság” c. kisfilm terjesztésére 344 590 000 pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a „Magyarország-Köztársaság” c. kisfilm terjesztésére háromszáznegyvennégy millió ötszázkilencvenezer pengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁴

29

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* Belgiummal és Hollandiával létesítendő diplomáciai kapcsolatok előkészítésével felmerülő különféle kiadásokra 10 882 830 000 pengő hitel igénybevitelét kéri. Javasolja egyidejűleg, hogy Olaszországban repatriációs bizottság küldessék ki.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁵

között ahhoz a feltételhez is kötötte, hogy a magyar kormány állíttassa helyre a budapesti francia követség II., Fő utca 17. szám alatti épületének egy részét, más részében pedig a szükséges bontási munkákat végeztesse el.

²² 21 642/2/1946.Küm. sz. előterjesztésében a miniszter a Magyar Külügyi Társaság és a Külügyi Intézet támogatására kérte az említett összeget.

²³ A 46/res/1-1946.Küm. sz. előterjesztés az 1946 januárjában Budapesten járt lengyel kereskedelmi delegáció tiszteletére adott — s akkor el nem számolt — tea költségei címén kérte a jelzett összeg felvételének engedélyezését.

²⁴ A 21 733/1-1946.Küm. sz. előterjesztés a kisfilmek az Amerikai Egyesült Államokban való terjesztésére kérte a hitelt. A „kisfilm terjesztése — olvasható a javaslatban — különösen alkalmas, hogy a békeelőkészítési munkálatokkal párhuzamosan kedvező hangulatot teremtsen mellettünk”.

²⁵ A 21 588/2-1946.Küm. sz. előterjesztés a diplomáciai kapcsolatok felvételének előkészítése jegyében javasolta egy külügyminisztériumi tisztviselő kiküldését Brüsszelbe a két államban élő magyar állampolgárok jogvédelmének valamint az ott elhagyott magyar javaknak a gondozására. Hangsúlyozta az előterjesztés, hogy takarékosági okokból a minisztérium fel akarja számolni a két államban működött külön képviseleti hatóságokat és helyettük közös külképviseleti hatóságot kíván majd felállítani.

Az előterjesztésben nem esett szó arról, hogy Olaszországban repatriációs bizottságot hozzanak létre.

21. 1946. április 26.

30

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: a március 15-i ünnepek külföldi vendégeinek elhelyezésére 300 millió pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a március 15-i ünnepek külföldi vendégeinek elhelyezésére háromszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁶

31

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* a magyarországi lengyel diákok segélyezésére 24 600 000 adópengő hitel folyósítását kéri. Ezek a költségek a lengyel kormánnyal elszámolás tárgyát fogják képezni.

Minisztertanács a lengyel diákok segélyezésére huszonnégymillió hatszáz ezer adópengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁷

32

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* a rejtjel-kódex munkálataira 230 535 000 pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a rejtjel-kódex munkálataira kettőszázharmincmillió ötszázharmincezer pengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁸

33

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* Lévai Jenő: „Szürke könyv” c. munkájának megrendelésére 1 milliárd pengő hitelt kér.

Minisztertanács Lévai Jenő: „Szürke könyv” c. munkájának megrendelésére egymilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁹

34

Iparügyi miniszter [képviseletében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát az ipari és kereskedelmi vállalatokhoz kormány megbízott kirendelése tárgyában. A javaslat több ízben volt minisztertanács [előtt], most legutóbb

²⁶ A 21 735/2–1946.Küm. sz. előterjesztésében bejelentette a miniszter, hogy az Országos Márciusi Ifjúsági Bizottság meghívására a szomszédos országokból mintegy 12 delegáció vett részt a március 15-ei ünnepeken. Kívánatosnak mondta a szomszédnépekkel való barátság ápolása szempontjából, hogy vendéglátásuk költsége a külügyi tárca keretében elszámolható legyen.

²⁷ A 21 772/2–1946.Küm. sz. előterjesztés szerint 41 lengyel diák folytatott ekkor Magyarországon tanulmányokat. A Népgondozó Hivatal részéről fejenként 600 000 adópengő támogatásban részesültek. Jelezte, hogy a diákok segélyezését a lengyel kormánnyal, más ügyekkel kapcsolatban, később fogják elszámolni.

²⁸ 21 736/2–1946.Küm. sz. előterjesztés utalt arra, hogy 1946. március 14-ei ülésén a minisztertanács ([11.] 94. sz. jegyzőkönyv 46. napirendi pont) már engedélyezett nyolcvanmillió pengő hitelt a Külügyminisztérium új rejtjel-kódexének elkészítésére – a munka elkészült, költségeinek végösszege azonban felemelkedett.

²⁹ 21 565/2–1946.Küm. sz. előterjesztésében a miniszter Lévai Jenő „Szürke könyv” c. munkájából 500 példány megvásárlására tett javaslatot. Hangsúlyozta a munka nagy külpolitikai fontosságát, mivel a nyilas és az azt megelőző időkben a zsidók mentése érdekében történt tények ismertetését tartalmazta.

tárcaközi bizottságon a kérdést letárgyalták. Az igazságügyminiszternek a tervezet elleni észrevételeit teljes mértékben magáévá tette, a népjóléti miniszternek aggályait nem vehette figyelembe, mert ugyanezzel az indokolással bármelyik más tárca is kifogást emelhetne. Meg van a mód arra, hogy a kiküldendő személy kiválasztásánál az érdekelt tárca miniszterével egyetértésben történjék döntés, ami biztosíték arra, hogy a népjóléti miniszter aggálya megnyugtatót kapjon.³⁰

[*Báránys*] *Közellátásügyi miniszter*: A rendeletet helytállónak tartja, de aggályos, hogy ilyen ellenőrök a kereskedelmi vállalatokhoz is kiküldessenek. A személyi kiválasztásra nagyon ügyelni kell. Alkalmasabb volna egy központi ellenőrző szervnek a felállítása, mint az a megoldás, hogy minden egyes céghez külön ellenőrt küldjenek.³¹

Rákosi Mátyás államminiszter: A rendelet helyes az iparnál, a kereskedelemben azonban aggályos, mert nagy korrupciónak nyithat kaput. A feketekezelkedelmet ilyen hivatalos ellenőrökkel megakadályozni úgysem fogjuk.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: A személyek kiválasztásánál a szakszervezet véleményét kell kikérni.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A kereskedelmi vállalatoknál a rendelet csak akkor volna alkalmazandó, ha az érdekelt cég jóvátételi, vagy állami szállításokat végez, s akkor is a Gazdasági Főtanács döntése szükséges. Már rámutatott,

³⁰ Előzményéről lásd a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 43. napirendi pontját és jegyzetét.

1946. április 10-én az Iparügyi Minisztériumban a minisztériumok képviselő megtárgyalták a tervezettel kapcsolatos észrevételeket. Az Igazságügyminisztérium és a Népjóléti Minisztérium levél formában is közölte a megjegyzéseit. A mindezek alapján az Iparügyi Minisztérium által készített 27 144/1946.Ip.M. sz. minisztertanácsi előterjesztés összefoglalta a korábbi előterjesztéséhez és rendelettervezetéhez képest általa is elfogadott változtatásokat, illetve véleményét.

Így a rendelettervezet 1. §-ából kihagyta a közérdekeltségű vállalatok körét, mivel a közérdekeltségek felügyelő hatóságának újraszabályozása tárgyában készült rendelettervezet — megítélése szerint — az ipari termelés szempontjait is érvényre juttató ellenőrző hatáskört biztosított. Az első tervezet 1. § (2) bekezdésében foglaltaknak az elhagyása a szövegből az ország vezető nagyvállalatainak állami kezelésbe vételére irányuló terv és a pénzüzetek ellenőrzése miatt vált szükségessé. Jelezte, hogy a rendelkezésnek a kereskedelmi vállalatokra való kiterjesztése a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter kívánságára történt. Egyetértett azzal, hogy az előzőleg tervezett „kormány megbízott” elnevezés helyére az „állami megbízott” elnevezés kerüljön.

Az 5. §-t — a miniszterelnök kívánságának megfelelően — úgy módosította, hogy a vállalatvezető kirendelését — amennyiben az ellenőrzés eredményeként erre szükség volt — a kormánynak tartotta fenn. Az 5. §-t — az igazságügyminiszter észrevételeinek megfelelően is — módosította olyan értelemben, hogy a tulajdonost jogos érdekeinek megóvása érdekében, a vállalatvezető kirendeléséről, az új vezető alatti bizonyos intézkedésekről tájékoztatni kellett, illetve ki kellett kérni hozzájárulását.

A 7. §-sal kapcsolatos azon népjóléti miniszteri észrevétellel nem értett egyet, hogy a gyógyszerártermelő vállalatokhoz való hatósági vezető kirendelése vétessék ki a tervezett rendelet hatálya alól. Természetesnek mondta azonban, hogy a gyógyszerártermelés kérdéseiben a népjóléti miniszter kívánságait a lehető legmesszebbmenően teljesíteni fogja.

³¹ Lásd a jelen jegyzőkönyv 12. napirendi pontját.

21. 1946. április 26.

hogy a személy kiválasztása igen fontos és semmi esetre sem engedhető meg, hogy a személyek kiválasztása pártpolitikai szempontból történjék, mert ez csak panaszra adna okot. Jó volna, ha minden párt tudna ilyen személyeket kijelölni, ami megnyugvást okozna.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár] részletesen ismerteti azokat a szempontokat, amelyeket a rendelettervezet egyes pontjainak átdolgozásánál figyelembe vett.

Szakasits Árpád államminiszter: Javasolja a rendelettervezet elvben való elfogadását, az egyes, még megvitatás alatt álló részletkérdések felett a minisztertanács legközelebb dönthet, amikor már Bán miniszter is jelen lehet.

[Antall] Újjáépítési miniszter: Elvben sem járul hozzá, nem tartja megoldhatónak, hogy az osztály személyzetéről az Újjáépítési Minisztérium gondoskodjék.³²

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta azzal, hogy annak végleges szövege ismét minisztertanács elé kerüljön.³³

35

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár] helyreállítási munkálatokkal kapcsolatban kifizetett karácsonyi és téli beszerzési segélyekre 32 millió pengő hitel kér.

Minisztertanács karácsonyi és téli beszerzési segélyekre harminckétmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.³⁴

36

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár] a Magyar Állami Ércbánya és Kohóművek részére 810 339 733 adópengő hitel folyósítását kéri.

³² Nem érthető, hogy mire vonatkozott az újjáépítési miniszter tiltakozása.

³³ Anélkül, hogy a rendelet tervezetét ismételten a minisztertanács elé vitték volna, bizonyos változtatásokkal (pl. az 1. § (1) bekezdésében előírta, az előzményektől eltérően, hogy a jóvátételi és állami szállítást végző kereskedelmi vállalatokhoz a Gazdasági Főtanács hozzájárulásával a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter állami ellenőrt rendelhet ki) kiadták a rendeletet. Lásd a 4660/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 30.

Az iparügyi miniszter 1946 június végén 48 283/XII. sz. alatt külön előterjesztést tett az egyes vas- és fémipari bánya- és kohóvállalatok állami kezelésbe vétele ügyében. Hangsúlyozta, hogy a jóvátételi kötelezettség maradéktalan és határidőre való teljesítése nehezen elképzelhető a megfelelő nagyvállalatok (a Rimamurány-Salgótarján, a Ganz és a Weiss Manfréd) üzemvitelének állami irányítása és ellenőrzése nélkül. Az előterjesztést azonban ekkor nem tárgyalta a minisztertanács. (MOL XIX-I-1-s-12-1946-3749 és 3949) Lásd továbbá az [51.] 134. sz. jegyzőkönyv 10. napirendi pontját.

³⁴ A 18 587/1946.Ip.M.XIX. sz. előterjesztésből kitűnik, hogy a tárca kezelésében volt öt állami bérház és két lakótelep helyreállítási munkáival kapcsolatban kifizetett karácsonyi, valamint téli beszerzési segélyek utólagos engedélyezését kérte a miniszter.

21. 1946. április 26.

Minisztertanács a Magyar Állami Ércbánya és Kohóművek részére nyolcszáztízmillió háromszázharminckilenezer hétszázharminchárom adópengő hitel folyósításához hozzájárult.³⁵

37

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár] Hírlapterjesztők Szabad Szakszervezete részére huszonkilencmillió kettőszáztizenkettőezer ötszáz pengő államkölsön engedélyezését kéri.

Minisztertanács a Hírlapterjesztők Szabad Szakszervezete részére 29 212 500 pengő államkölsön folyósításához hozzájárult.³⁶

38

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár] a VIKERT részére 4 100 000 pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a Villamosipari és Kereskedelmi Rt. részére négymillió százezer pengő folyósításához hozzájárult.³⁷

39

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát az Anyag- és Árhivatal felállítása, valamint az ipari anyaggyártás és az árszabályozás rendezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta.³⁸

³⁵ A 100 635/1946.Ip.M.XIV. sz. előterjesztés szerint a Láng L. Gépgyár Rt. által a Magyar Állami Ércbánya- és Kohóművek recski bányaüzeme részére gyártott bányakompresszor meghajtásához szükséges elektromotor vásárlására volt szükséges a jelzett összeg.

³⁶ A 20 646/1946.Ip.M.VIII. sz. előterjesztés jelezte, hogy a Hírlapterjesztők Szabad Szakszervezete részére 1945 novemberében textilárakat utalt ki. A szakszervezetet azonban a 10 222/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. december 19.) végrehajtott bankjegydzsma súlyosan érintette – és a kiutalt textilárak átvételére képtelenné vált. Méltányosnak találta a miniszter, hogy a kiutalt áru értékének 75%-át államkölsön formájában bocsássa a szakszervezet rendelkezésére.

³⁷ A 25 092/1946.Ip.M.XII. sz. előterjesztés hivatkozott a minisztertanács 1945. október 25-én kelt határozatára (63. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pont, közölve: DMB mt. jkv. B. kötet 479. p.), amely hozzájárult ahhoz, hogy a Villamosipari és Kereskedelmi Rt. a részére folyósítani tervezett 3,6 millió pengő iparindítási hitelt alaptőkeemelés során kibocsátandó részvényeinek a magyar kincstár részére való átadásával egyenlítsse ki. A szóbanforgó összeget a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank előlegezte, s a vállalat átadta a részvényeket a kincstárnak. A pénzügyi feladatnál fennálló tartozás kiegyenlítésére kérte a miniszter — 3,6 millió helyett — valorizáltan a 4,1 millió pengő elszámolásának engedélyezését.

³⁸ A 29 618/1946.Ip.M.I. sz. előterjesztés abból indult ki, hogy a helyzet a legszigorúbb gazdálkodást tette szükségessé. Rámutatott arra, hogy ez csak egységes és átfogó szempontok alapján működő mozgékony szervezet segítségével valósítható meg. Ezért a Gazdasági Főtanács állásfoglalását követve tett javaslatot az Anyag- és Árhivatal felállítására.

Utalt az előterjesztés arra, hogy az új szerv létrehozását tulajdonképpen előkészítette a 12 400/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 23.), amely az iparügyi minisztert felhatalmazta egyes anyag- és árukészletek zár alá vételére és felhasználásuk szabályozására. E feladat

21. 1946. április 26.

40

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a kereskedelem- és iparkamarai választások tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁹

végrehajtását is elősegítették azok az Iparügyi Minisztérium által már korábban létrehozott gazdasági irodák, amelyek az Anyag- és Árhivatal kiépítésében is jelentős szerephez jutottak.

Jelezte viszont, hogy megnehezítette korábban a kötött gazdálkodással kapcsolatos intézkedések végrehajtását és az ipar termelőképességének a felfokozását az a körülmény, hogy a 9690/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. október 21.) az árszabályozás a közellátásügyi miniszter hatáskörébe került. A kettős irányzatú előzetes intézkedés összhangjának megteremtését célozta — az előterjesztés szerint — az Anyag- és Árhivatal felállítása és az árszabályozó hatáskör túlnyomó részének is ennek a hivatalnak, illetve az iparügyi tárcának a hatáskörébe utalása.

Az előterjesztés részletesen ismertette az új intézmény feladatait, szervezeti felépítését. Ezzel kapcsolatban kitért az állam részére igénybe vett vagy felajánlott, valamint az elkobzott anyagokkal kapcsolatos kereskedelmi tevékenységet lebonyolító állami kereskedelmi vállalat létesítésére.

Ismertette az előterjesztés a pénzügyminiszternek, az igazságügyminiszternek és a közellátásügyi miniszternek az új hivatal munkatársi gárdájának jogállásával, az iparügyi miniszternek az anyaggazdálkodásra vonatkozó jogszabályok egységesítését és kötelező erejű közzétételét illető feladataival, valamint a tervezet hatálya alá sorolt áruk forgalmának ellenőrzését illetően a Belkereskedelmi Igazgatóság hatáskörében tartásával kapcsolatos észrevételeit.

A rendelettervezet — majd a rendelet — mellékletét képezte azoknak a cikkeknek és szolgáltatásoknak a jegyzéke, amelyeknek árát a közellátásügyi miniszter, illetve a közellátásügyi miniszter az iparügyi miniszterrel egyetértésben állapított meg.

A Gazdasági Főtanács 1946. március 18-ai ülésén határozatot hozott arról, hogy az iparügyi miniszter március 22-ére terjessze elő a rendelet tervezetét. (MOL XIX-A-10-XXVI 1/g.pont) A március 22-éről származó gazdasági főtanácsi jegyzőkönyv azonban nem található az iratok között, később pedig nem került napirendre a kérdés. Lásd az 5740/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 28.

A 6470/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 6.) azonban elhalasztotta az Anyag- és Árhivatalra vonatkozó előírások hatálybalépését, majd a 6890/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 16.) módosította a rendeletet: a hivatal elnökének és két alelnökének a kinevezésére vonatkozó jogot, az iparügyi miniszter előterjesztése alapján, a miniszterelnök hatáskörébe utalta. Végül a 43 000/1946. Ip.M. sz. rendelet (MK 1946. június 22.) léptette életbe a felállításról szóló rendeletet.

³⁹ A 6691/1946.K.Sz.M.I/3. sz. előterjesztés visszautalt arra, hogy a 9180/1940. ME sz. rendelettel (MRT 1940. december 17., 3312. p.) a kereskedelmi- és iparkamarák önkormányzatát megszüntette, és azok élére miniszteri biztosokat állított. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány azonban 333/1945. ME sz. rendeletével (MK 1945. február 27.) az említett intézkedést hatályon kívül helyezte és elrendelte a kamarai választások megtartását. A választások késlekedésével azonban adminisztratív (nyilvántartások megsemmisültek), másrészt politikai (fasiszta mozgalmak résztvevői elvesztették a választói jogukat) okai voltak. Ezek a hátráltató tényezők azonban rendeződtek. A választások egyszerűsített formában való lebonyolításával kapcsolatban felmerült annak a lehetősége, hogy ne csak két osztálya legyen a kamarának, hanem esetleg több (pl. nagy és külön kiskereskedői, továbbá gyáripari és külön kisipari) osztályt alakítsanak.

A rendelet tervezetéhez a közellátási miniszter levél formájában is hozzászólt. Javasolta, hogy írja elő a rendelet a választói névjegyzék elkészítését, mivel megítélése szerint csak így volt értelme a titkos választás előírásának — ellenkező esetben fennállt a veszélye annak, hogy egy

41

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az állami gyakorló kereskedelmi középiskola épületének helyreállítására 89 millió adópengő hitel folyósítása tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* javasolja, hogy az előterjesztés vétessék le a napirendről azzal, hogy az az újjáépítési miniszter rendelkezésére bocsátott kereten belül nyerjen kielégítést.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: A demokrácia most pótolni akarja azokat a hiányokat, amelyeket a múlt nem adott meg. Kéri, hogy járuljanak hozzá javaslatához.

Minisztertanács az állami gyakorló kereskedelmi középiskola épületének helyreállítási költségeire nyolcvankilencmillió adópengő hitel folyósításához hozzájárult.⁴⁰

42

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Rakitovszky Istvánnak az V. fizetési osztályba való rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács Rakitovszky Istvánnak az V. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.⁴¹

43

[Rónai] *Kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgyszerkezeten szereplő 4. számú előterjesztését Kürthy István és dr. Gergelyfy Sándor Bécsbe való kiküldetése tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴²

44

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Landau Ernő 15 napos bulgáriai kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács Landau Ernő bulgáriai kiküldetéséhez hozzájárult.⁴³

kisebb csoport vegye kezébe a választások irányítását. Javaslatát azonban nem vették figyelembe. Lásd a 4630/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. április 30.

⁴⁰ A 16 746/1946.K.Sz.M.I.4. sz. előterjesztés a budapesti V. kerületi állami gyakorló kereskedelmi középiskola, leányközépiskola, a velük kapcsolatos tanfolyamok, valamint a kereskedelmi szakoktatási főigazgatóság elhelyezésére szolgáló s a háború során jórészt megrongált épület helyreállítására vonatkozó javaslatot tartalmazott.

⁴¹ A 9706/1946.K.Sz.M.I/4. sz. előterjesztés Rakitovszky István (1879-?) kereskedelmi középiskolai tanár baloldali magatartása miatt korábban csak egy magániskolában kapott kinevezést. A miniszter kérte, hogy rendkívüli előléptetése ügyében a köztársasági elnökhöz előterjesztést tehessen.

⁴² Az előterjesztés nincs a jegyzőkönyv mellett. Lásd a [18.] 101. sz. jegyzőkönyv 33. napirendi pontját.

⁴³ A 17 271/1946.K.Sz.M.III. sz. előterjesztés a külkereskedelmi kapcsolatok felvétele előtt tájékozódás céljából javasolta kiküldeni Landau Ernő miniszteri előadót, aki e kérdéssel már korábban is foglalkozott.

21. 1946. április 26.

45

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Mértékügyi Intézet balatonszemesi tagozatának Budapestre való felszállítására 1 milliárd pengő póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Mértékügyi Intézet balatonszemesi tagozatának Budapestre való felszállítására egymilliárd pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁴⁴

46

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* bejelenti, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetemen felállítandó új tanszék tárgyában készített javaslatát a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁵

⁴⁴ Az 1789/1946.K.Sz.M.Eln. sz. előterjesztés a Magyar Központi Mértékügyi Intézet a háború alatt légmentesítési okokból Balatonszemesre menekített felszerelésének a Budapestre való visszaszállítására kért hitelt. Jelezte, hogy a napi mintegy egymillió adópengő mértékhitelképzési díj bevétel nélkül nem nyújtható teljes értékű működéséhez a jelzett berendezésekre feltétlenül szüksége volt.

⁴⁵ A jegyzőkönyv szövegezése nem teljes. A 35 975–1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés — amely a tárgynak a napirendről való levétele ellenére — megtalálható a jegyzőkönyv mellett, a Pázmány Péter Tudományegyetem hittudományi karának az „általános vallástörténet” elnevezésű tanszék felállítására és „kisegítő hittani előadások” rendszeresítése céljából intézeti tanári állás szervezésére vonatkozó javaslatot tartalmaz.

„Az egyetemen hittudományi karai, valamint a katolikus hittudományi főiskolák tanulmányi rendjének szabályozása — olvasható az előterjesztésben —, mint ismeretes nem kizárólag az államhatalom, illetőleg az egyetemen autonómiájának hatáskörébe tartozik, hanem ezt általános érvennyel a római Szentszék szabályozza. Jelenleg a tanulmányi rend alapjait a Deus Scientiarum dominus elnevezésű pápai körlevél állapítja meg, amelyben foglalt rendelkezések természetesen a Pázmány Péter Tudományegyetem hittudományi karára nézve is kötelezőek. Ez a pápai körlevél az általános vallástörténet című témakör képviselőjét a hittudományi karok és főiskolák tanulmányi rendjében kötelezően előírja. E pápai körlevél rendelkezéseinek végrehajtását a Szentszék állandóan ellenőrzi, és ennek során már több ízben kifogásolta az általános vallástörténet c. tárgykör hiányát a tanulmányi rendben. A kar már évek óta kéri a tanszék felállítását, azonban ez különböző okok miatt mind eddig elmaradt. Itt kell megjegyezni — zárta az előterjesztés indoklásának e részét —, hogy hasonló témakör részére a hazai két protestáns hittudományi karon tanszék már rendszeresítve van.”

A kisegítő hittani előadások tartását azért kérte az egyetem egy intézeti tanárra bízni, mivel a dogmatikának, illetve a szorosan vett szisztematikus teológiának a tanára már egyébként is nagyobb óraszámmal látta el feladatait, mint más tanszékek tanárai a saját feladataikat.

A tanszék felállítását és az intézeti tanári állás szervezését azért is fontosnak jelezte, mivel a Pázmány Péter Tudományegyetem hittudományi kara az ország egyetlen olyan katolikus hittudományi kara volt, amely a hasonló külföldi karokkal való egybevetés tekintetében kielégítő helyen állt.

Hangsúlyozta az előterjesztés, hogy az ország hercegprímása — a katolikus közvélemény kívánságának is kifejezést adva — szintén sürgette a kérés teljesítését.

Megemlítette azt is, hogy az elmúlt években végrehajtott különböző felsőoktatási reformok kapcsán a hittudományi kart a legszerényebb keretek között tartották — így a kérés teljesítése nem jelenthetett különösebb anyagi megterhelést.

47

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Melly József egyetemi magántanárnak a Budapesti Tudományegyetem orvostudományi karán egyetemi nyilvános rendes tanárrá leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Melly József egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.⁴⁶

48

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter bejelenti, hogy Tótkomlós, Békéscsaba környékén előfordul, hogy a kitelepülő szlovákok, olyan helyen, ahol a lakosság 90%-a kitelepülő szlovák, az anyakönyveket is magukkal kívánják vinni. Kéri, hogy az anyakönyvek visszatartása rendeltessék el.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

49

[Ries] Igazságügyminiszter bejelenti, hogy a közjegyzői kinevezés előfeltételeinek átmeneti módosítása tárgyában készített javaslatát a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁷

Végül a miniszter ismételten leszögezte, hogy az előadottak teljesítését társadalmi, tudománypolitikai és főleg a Szentszék részéről támasztott jogos kívánságok szempontjából maga részéről is elengedhetetlennek tartotta.

Az előterjesztésre Nagy Ferenc első kormányának időszakában nem tértek vissza.

⁴⁶ 32 264/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Melly József egyetemi magántanárnak a Budapesti Tudományegyetem közegészségügyi tanszékére egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezésére tett javaslatot. Dr. Melly József ekkor a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumban a tudományos és felsőoktatási ügyosztály vezetője volt. Előzményéről lásd a 18. 101. sz. jegyzőkönyv 48. napirendi pontját. Kérte, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz is előterjesztést tehessen.

Jelezte a miniszter, hogy a tanszék betöltésére az orvostudományi karon alakított bizottság első helyen — egyenlő eséllyel — dr. Melly Józsefet és dr. Faragó Ferencet, a volt kolozsvári egyetem nyilvános rendkívüli tanárát, második helyen dr. Dabis László egyetemi magántanárt, harmadik helyen pedig dr. Bartos Dezső egyetemi magántanárt, orvosrezdest ajánlotta. Az Országos Közegészségügyi Tanács egyértelműen dr. Melly Józsefet ajánlotta kinevezni.

⁴⁷ A T.1025/1946.Ig.M. sz. előterjesztés visszautalt az 1886. évi VII. tc. 1. §-ára, amely szerint — egyéb feltételek megléte esetén — közjegyzővé az volt kinevezhető, aki az ügyvédi vizsga sikeres letétele után négy éven át valamely ügyvédi kamarának bejegyzett tagja volt. Megállapította, hogy ez az előírás változtatást igényelt, mert hátrányos megkülönböztetés származott belőle azokra a zsidó ügyvédekre, akik az akkorra már hatályon kívül helyezett jogszabályok miatt a háború alatt nem voltak az ügyvédi kamara névjegyzékébe felvehetők, vagy akiket a névjegyzékből a négy évi tagság letelte előtt töröltek. A bemutatott rendelettervezet előírta, hogy közjegyzővé az is kinevezhető, aki az ügyvédi képesítést 1941. december 31-e előtt megszerezte s az ügyvédi kamara névjegyzékébe a zsidókra vonatkozó hátrányos megkülönböztetés miatt nem vették fel, illetve akiket ugyanezen jogszabályok miatt töröltek a jegyzékből.

Rendeletet nem tettek közzé ebben az ügyben.

21. 1946. április 26.

50

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát a 9690/1945. ME és 10 340/1945. ME sz. rendeletek egyes rendelkezéseinek módosítása tárgyában. Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁸

51

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát a semmisnek nyilvánított értékpapíroknak megfelelő új értékpapírok kiszolgáltatása tárgyában. Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁹

52

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát a kereseti követelések felemelésével kapcsolatban a bírói hatáskör újabb szabályozása tárgyában. Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁰

⁴⁸ Az igazságügyminiszter szám nélküli előterjesztése egyrészt a szocialista, antifasiszta vagy demokratikus magatartásuk miatt egyes személyeket ért hátrányok megszüntetéséről szóló 9590/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 18.) másrészt a származásuk miatt sérelmet szenvedett közszolgálati alkalmazottak szolgálati viszonyainak rendezése tárgyában kiadott 10 340/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 6.) módosítását javasolta. Az említett rendeletek szerint a sérelmet szenvedett egyén hozzátartozói csak abban az esetben érvényesíthették a lehetséges igényeiket, ha a sérelmet szenvedett egyén már nem élt. Ezen a helyzeten javasolt könnyíteni az előterjesztett tervezet, a hozzátartozók igényeinek érvényesítésére is lehetőséget biztosítva. Másrészt a kártalanítási kérelmek elbírálását is egyszerűbbé kívánta tenni. Végül lehetőséget kívánt adni arra, hogy a közszolgálat körében állítólag elszenvedett sérelem jóvátétele tárgyában alaptalanul előterjesztett kérelmet a miniszter ne legyen kénytelen a minisztertanács elé terjeszteni, hanem azt saját hatáskörében elutasíthassa. Lásd a 4810/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 3.

⁴⁹ A T. 1533/1946. Ig. M. sz. előterjesztés utalt a 300/1936. ME sz. rendelet (MRT 1936. január 21., 6. p.) azon előírására, hogy a részvényesek osztalékszélvényére, valamint a záloglevél vagy kötvény kamatszélvényére fizetést csak abban az esetben volt szabad teljesíteni, ha az értékpapír belföldi személy tulajdonában volt. A tulajdonjogot a Magyar Nemzeti Bank által megszabott módon valamely pénzintézetnél való jegyzékbevétellel és az értékpapír megjelölésével (nosztifikálással) rögzítették.

Ezt az eljárást a háborús események folytán elveszett vagy megsemmisült értékpapírok pótlása esetében is alkalmazni kívánták; gondoskodni akartak arról, hogy ha a bírói határozattal semmisnek nyilvánított értékpapír nosztifikálva volt, ez a körülmény az új értékpapírról is kitűnjék. Erről intézkedett az előterjesztett rendelettervezet. Lásd a 4790/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 3.

⁵⁰ A T. 1511/1946. Ig. M. sz. előterjesztés arra hívta fel a minisztertanács figyelmét, hogy a pénz értékének rohamos csökkenése folytán a pereknél gyakran szükségessé vált a kereseti követelésnek az infláció mértékéhez igazítása. Az 1911. évi I. tc. 8. §-a szerint azonban a kereseti követelés összegének felemelését, ha az a járásbírói értékhatárnál magasabb összeget tett ki, a pert a járásbírósnál meg kellett szüntetni, törvényszék előtt indított újabb eljárást kellett indítani. Ez nem csak a felek érdekeit sértette, de a bíróságokra is nagy terhet rótt volna. Ezért kezdeményezte a miniszter a jogszabály módosítását olyan értelemben, hogy a per az összeg jelzett mértékű felemelése ellenére is befejezhető legyen a járásbírósnál. Lásd a 4760/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 3.

53

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát az iparfejlesztésről szóló 1931.XXI. tc. 34. §-ának módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵¹

54

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a hivatásos hirdetemnyek közzétételének újabb szabályozásáról.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵²

55

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát magánalkalmazotti jogviszony egyes kérdéseinek rendezéséről szóló 4800/1945. ME számú rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵³

⁵¹ A T.1432/1946.Ig.M. sz. előterjesztés az iparfejlesztésről szóló 1931. évi XXI. tc. 34. §-a a törvényhatósági és községi közüzem vagy vállalat létesítését, illetve kiegészítését miniszteri engedélyhez kötötte — abban az esetben, ha a jelzett közüzem munkáját magánvállalat is képes volt gazdaságosan és a fogyasztók érdekeinek megfelelően ellátni — azért, hogy a magánvállalatot megszabadítsa a hatósági üzemek versenyétől.

„A gazdasági liberalizmus eszmekörében mozgó eme rendelkezés — olvasható az előterjesztésben — a jelen politikai és gazdasági viszonyok között többé nem tartható fenn. Hatósági üzemek létesítésénél nem lehet továbbra is döntő szempont az, vajon a közüzem milyen mértékben támaszt majd versenyt a magánvállalkozásnak, amikor a kormányzat a politikai pártok egyöntetű kívánására programjává tette a legjelentősebb magánvállalatok államosítását, illetőleg állami kezelésbe vételét, amikor továbbá a legszélesebb néprétegek ellátása még a vállalkozási kedv csökkentése árán is parancsolólag megköveteli az elsőrendű szükségletek tárgyát képező javak termelésének és elosztásának minél olcsóbbá tételét és amikor végül a magánvállalkozások a köz áldozatos támogatása nélkül sem megindulni, sem működni nem tudnak.”

Javasolta ezért az 1931. évi XXI. tc. 34. §-ából a megfelelő rész hatályon kívül helyezését. Lásd a 4780/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 3.

⁵² A T.1433/1946.Ig.M. sz. előterjesztés a polgári peres és nem peres eljárások során kibocsátott hirdetményeknek a hivatalos lapban való közzétételét papírtakarékossági szempontból szabályozó 11 790/1945. ME sz. rendeletben (MK 1945. december 18.) foglalt közzétételi előírás további korlátozását javasolta. Elsősorban azt kívánta elérni, hogy a hivatalos hirdetményt többször is megjelentessék, továbbá, hogy a hivatalos lapban (MK) csupán a hirdetmény kivonatát közöljék — a teljes szöveg pedig csak a jóval kisebb példányszámú Magyar Közlöny Hivatalos Értesítőjében jelenjék meg. A peres és nemperes eljárások hirdetményeinek teljes szövegét továbbra sem javasolta megjelentetni, a pályázati hirdetmények teljes szövegét viszont a hatóságok és az érdeklődők szempontjából egyaránt szükségesnek tartotta a Hivatalos Értesítőben közzétenni. Lásd a 4750/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 3.

⁵³ Az igazságügyminiszter számnélküli előterjesztés a magánalkalmazottak jogviszonyának rendezéséről szóló 4800/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 14.) azon részének a módosítását kezdeményezte, amely a származásuk vagy a hozzátartozójuk származása, illetőleg baloldali meggyőződésük vagy magatartásuk miatt elbocsátott alkalmazottak visszavételéről intézkedett. Az

21. 1946. április 26.

56

[Ries] *Igazságügyminiszter* a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok igazgatósági és felügyelő bizottsági tagjainak számát korlátozó egyes rendelkezéseknek hatályon kívül helyezése tárgyában terjeszti elő javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁴

57

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát özv. Szabó Aladárné, Papp Margit özvegyi nyugdíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

58

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Szemenyei Lászlónak a IX/3. fizetési osztályba bírósági jegyzővé való kinevezése tárgyában.

említett rendelet 1. §-a szerint az 1938. június 1-je előtt elbocsátott alkalmazott — figyelembe véve a korlátozó körülményeket — nem igényelhetette visszavételét akkor, ha az elbocsátás után bármikor legalább két évig megszakítás nélkül tartó olyan új alkalmazása vagy foglalkozása volt, amely a munkateher és a kereset szempontjából az elbocsátás által megszűnt korábbi alkalmazással egyenértékűnek vagy annál jobbnak minősült. Ezt az érdekelt munkavállalók sérelmesnek tartották és hatályon kívül helyezését kérték. A kérelmek teljesítése azonban — az igazságügyminiszter megítélése szerint — a vállalatok teherbíró képességének határai miatt akadályokba ütközött. Ezért az említett jogszabályt módosító javaslatot tett. E szerint az ezernél több alkalmazottat foglalkoztató vállalatnál nem igényelhetette visszavételét az 1938. június 1-je előtt elbocsátott alkalmazott, ha elbocsátása után öt éven át volt megfelelő alkalmazása; azoktól a vállalatoktól viszont, amelyeknek ezernél kevesebb alkalmazottuk volt, már akkor sem igényelhették a visszavételt az említett alkalmazottak, ha két éven át valahol megszakítás nélküli megfelelő alkalmazásban álltak. Lásd a 4800/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 3.

Később — a Magánalkalmazottak Szakszervezetének kezdeményezése alapján — a Gazdasági Főtanács hozzájárult ahhoz, hogy a származásuk miatt elbocsátott tisztviselők kényszerű távollétben eltöltött évei a nyugdíjba beszámíthatók legyenek, s az üldöztetésük során elhaltak hozzátartozóinak ellátása akként állapíttassék meg, mintha az illetők 1945. május 1-jéig szolgálatban álltak volna. A forradalmi magatartásuk miatt elbocsátott magánalkalmazottak nyugdíjveit pedig kérte úgy megállapítani, mintha 1919. augusztus 4-étől számított 5 éven át tényleges szolgálatban álltak volna. (MOL XIX-A-10. 1946. október 3. Stabilizációs XII. ülés 15. pont)

⁵⁴ A T.813/1946. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a zsidótörvények és rendeletek érvénytelenségéről szóló 200/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 17.) hatályon kívül helyezte ugyan az 1938 óta keletkezett mindazon jogszabályt, amely a polgári egyenjogúság elvét sértette, és az állampolgárok egyes csoportjainak jogállása tekintetében korlátozásokat létesített, de a vonatkozó rendelkezéseket nem sorolta fel tételen, így egyes jogszabályok esetében bizonytalanság keletkezhetett. Ilyen helyzet alakult ki a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok igazgatósági és felügyelőbizottsági tagjairól intézkedő 2460/1944. (valójában 1943.) ME sz. rendelet (MRT 1944. július 5., 1455. p.), továbbá az ezt kiegészítő 2920/1944. ME sz. rendelet (MRT 1944. augusztus 11., 1625–1616. pp.) esetében. Ezért szükségesnek tartotta az igazságügyi kormányzat annak külön jogszabályban való kimondását, hogy ezeknek a rendeleteknek a vezetőket illető részei hatályukat veszítették.

Ugyanakkor viszont hangsúlyozta a javaslat, hogy az említett rendeletek hatályban léte idején keletkezett társasági határozatokat, szerződéseket nem lehet érvénytelennek tekinteni. Lásd a 4770/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 3.

21. 1946. április 26.

Minisztertanács dr. Szemenyei László kinevezéséhez a IX/3. fizetési osztályba hozzájárult.

59

[Ries] *Igazságügyminiszter* [egy kíséretbeli szolgája révén] özv. Farkas Mártonné kezébe ügyében előterjeszti javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

60

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Vavrik János fegyőr nyugdíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

61

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát az életveszélyre utaló körülmények között eltűnt egyes személyek holtjának nyilvánítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁵

62

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Faragó Géza ny. ezredesi előléptetése tárgyában.

Minisztertanács Faragó Géza ny. ezredesi előléptetéséhez a 9590/1945. ME sz. rendelet alapján hozzájárult.⁵⁶

63

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* kéri a minisztertanács döntését abban a kérdésben, hogy a honvédség hivatásos állományához tartozó személy politikai pártban valamilyen tisztséget elvállalhat-e, vagy nem? A közellátásügyi miniszter megküldött észrevétele szerint a katonai személyeknek politikai pártokban való tisztségvállalásával szemben elutasító álláspontot foglal el.

Szakasits Árpád államminiszter: Katonai fegyelmi szempontból nem célszerű, ha részt vesznek katonák a politikai életben. Elnöki tisztségeket katonák ne fogadjanak el.

Minisztertanács a honvédség hivatásos állományához tartozó személyeknek politikai pártban való tisztségviseléséhez nem járul hozzá és a honvédelmi minisztert ilyen értelmű eljárásra utasítja.⁵⁷

⁵⁵ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

⁵⁶ Szám nélküli előterjesztésében a honvédelmi miniszter Faragó Géza 1919. augusztus 16-án letartóztatott, majd Ausztriába menekült volt alezredesi előléptetésére tett javaslatot.

A 9590/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 18.) a szocialista, antifasiszta vagy demokratikus magatartás miatt egyes személyeket ért hátrányok megszüntetéséről intézkedett.

⁵⁷ Szám nélküli előterjesztésében a miniszter ismertette a honvédség tagjainak politikai működésére vonatkozó jogszabályokat. Így a nemzetgyűlési választásokról szóló 1945. évi VIII. tc.

21. 1946. április 26.

64

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Bóhm Vilmos tartalékos főhadnagynak vezérezredessé való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Bóhm Vilmos tartalékos főhadnagynak vezérezredessé való kinevezéséhez hozzájárult.⁵⁸

65

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* bejelenti, hogy a Ludovikában történt robbanásért a felelősség nem a magyar honvédségé, mert a robbanó anyagokat még annak idején a németek, később az oroszok szállították oda. Még most is több vagon lőszer van ott. Megfelelő számú tüzszerezés nem áll rendelkezésre, mert a behívásoknak nem tesznek eleget és ezért a május 15-i határidőt, amit a város területén lévő robbanó anyag eltávolítására kapott, betartani nem tudja.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁹

6. §-ára utalt, amely szerint a honvédség (és a rendőrség) tényleges szolgálatot teljesítő hivatásos állományú tagjai nem voltak képviselővé választhatók. Jelezte, hogy a Szolgálati Szabályzat módosításáról kiadott körrendelet lehetővé tette ugyan a honvédség tagjainak részvételét a politikai pártokban, de tiltotta a honvédségen belüli politikai tevékenység kifejtését, továbbá hogy a hivatalból kirendelték kivételével tényleges honvédegyének politikai gyűléseken, tüntetéseken egyenruhában megjelenjenek. Mindezek alapján kérdésessé tette, hogy hivatásos állományú katonák számára párttisztviselés elvállalását célszerű-e engedélyezni. Előterjesztését a következőkkel zárta: „Hivatalomban már eddig is sokszor nélkülöztem munkatársaim jelenlétét pártmunkájuk címén és a hátralékok éppen annál az osztálynál halmozódtak föl, amelynek vezetője szoros összeköttetést tart fenn pártjával.”

Az előterjesztés mellett egyébként megtalálható a honvédelmi miniszter által az államminiszterhez — minden bizonnyal Szakasits Árpádhoz — intézett 9294./Elnökség 1946. sz. levelének felzete, amely Pakó Ernő ht. szds.-nak a kőszegi Szociáldemokrata Párt elnökévé való megválasztásáról szóló jelentést tartalmazta. Maga a levél nincs az irat mellett. Feltehető azonban, hogy ez az esemény indította a honvédelmi minisztert kérdésének feltételére.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a közellátásügyi miniszter által a honvédelmi miniszterhez intézett 10 419/1946. sz. levele. Ő nem csak munkafegyelmi, hanem kormányzati szempontból is problematikusnak minősítette azt, ha hivatásos katona pártvezetőként is részt vállal a nép politikai meggyőződésének a kialakításában és irányításában. „Kizártnak látszik ugyanis — írta —, hogy azt az állami akaratot, amely például a többségi párt véleményét képviseli, végrehajtsa vagy megvédje az olyan személy, aki idejének legnagyobb részét esetleg egy kisebbségi párt homlokegyenest ellenkező nézetének népszerűsítésével tölti.”

⁵⁸ 10 754/1946.H.M.eln.szü. sz. előterjesztésében a miniszter Bóhm Vilmos katonai, miniszteri, hadügyi népbiztosi érdemeit ismertette. „Senki sem tagadhatja el — írta befejezésül —, hogy Bóhm Vilmos volt Magyarország utolsó győztes hadvezére és a győztes hadseregpáncsnoknak tulajdonképpen a tábornagyi rangjára. Amikor tehát Bóhm Vilmost katonai múltjáért a köztársaság kormánya meg akarja jutalmazni és csak a vezérezredesi rangot ítéli oda neki, kevesebbet tesz, mint amennyit érdemel. Saját tapasztalatomból mondhatom, hogy a magyar Vörös Hadsereg minden tagja lelkesedett ennek a kimagaslóan kiváló férfúnak emberi nagyságáért.”

⁵⁹ A Ludovika Akadémia Tisztképző Intézet Budapesten a VIII. kerületi Ludovika téren 1872-ben kezdte meg működését. 1945-től 1958-ig a Kossuth Akadémia volt, ma az Eötvös Loránd Tudományegyetem természettudományi karának egyes részei kaptak benne helyet.

66

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a baloldali politikai magatartás miatt az öregségi, rokkantsági és haláleseti biztosítás vonatkozásában szenvedett hátrányok jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁰

67

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a baleseti biztosításban a tehetetlenségi járadék mértékének megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶¹

68

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a 7520/1945. ME sz. rendelet alapján járó családi pótlék folyósításának ideiglenes szüneteltetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶²

A Ludovika Akadémia egyik régi iskolájában 1946. április 12-én robbantak fel a gránátok. A közelben tartózkodó tűzservezetek közül 16-an meghaltak, 30-an megsebesültek. (Kis Újság 1946. április 13.)

⁶⁰ A 40 892/1946.N.M.II. sz. előterjesztés megállapította, hogy nem adtak ki olyan jogszabályt, amely rendezte volna azoknak a baloldali, politikai magatartásuk miatt állásukból elbocsátott személyeknek a kártalanítását, akik korábban, munkaviszonyuk megszűnése után, a társadalombiztosító intézetek szolgáltatásainak megszerzésében vagy szerzett joguk növelésében akadályozva voltak. Javasolta az így joghátrányt szenvedett biztosítottak részére a kényszerű munkaszünetelés idejének a várakozási időbe való beszámítását, és az önhibájukon kívül le nem rótt járuléknak a biztosítóintézetnél való elszámolását. Lásd az 5350/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 23.

⁶¹ A 41 132/1946.N.M.II/1. sz. előterjesztés hivatkozott az 1927. évi XXI. tc. 73. §-ára, amely a baleset következtében nem csak keresőképtelenné, hanem tehetetlenné is vált biztosított felemelt járadékáról intézkedett. Felhívta a figyelmet arra, hogy az adott inflációs körülmények között az előírások szerint kifizetett összeg nem elegendő a járadékos megélhetésére — még kevésbé — hozzátartozó hiányában — a gondozását ellátó személy fizetésére. Megemlítette, hogy akkor ilyen tehetetlenségi járadékban mindössze 60–70 személy részesült. Felhatalmazást kért a maga számára, hogy a járadék összegét az említett törvény előírásaitól eltérően szabályozhassa. Lásd a 4840/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 8.

⁶² Előzményéről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 34. napirendi pontját és jegyzetét.

27 463/1946.N.M.I/4. sz. előterjesztésében a népjóléti miniszter bejelentette, hogy a kérdéssel ismételtén tárgyalt az Iparügyi Minisztériummal, a Gazdasági Főtanács főtítkárával, a Szakszervezeti Tanács képviselőjével, valamint a Gyáriparosok Országos Szövetségének igazgatójával. E megbeszélések azonban nem hoztak eredményt. Az a vélemény alakult ki, hogy amíg a munkavállalók családtagjaik után is részesülnek természetbeni juttatásban, a családi pótlék összegét jelentős mértékben felemelni nem lehet. Ennek ellenére a Népjóléti Minisztérium kidolgozott egy olyan rendelettervezetet, amely a mindenkori gazdasági helyzetnek megfelelően a családi pótlék intézményét kiterjesztette — a mezőgazdasági üzemek kivételével — minden munkáltatóra, tekintet nélkül a kalóriarendszer családtagokra vonatkozó részének megszüntetésére vagy érvény-

21. 1946. április 26.

69

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a szórakoztatás céljára bérelt egyes helyiségek igénybevétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy az igénybevétel csupán az Arizona, a Casanova, a Palais de dance és a Capri mulató helyiségekre alkalmazható.⁶³

70

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az Országos Szociálpolitikai Intézet alkalmazottainak illetménykiutalása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁴

71

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát Horváth Sándor magyar újjáépítési minisztériumi miniszteri titkárnak miniszteri osztálytanácsosi cím adományozása iránt a köztársasági elnök úrhoz való előterjesztése tárgyában.

Minisztertanács Horváth Sándor miniszteri titkárnak miniszteri osztálytanácsosi cím adományozása iránti felterjesztéséhez hozzájárult.⁶⁵

bentartására. Kérte azonban, hogy e tervezet várhatóan hosszan tartó elfogadása előtt, a kormány adjon ki rendeletet, amely a családi pótlék megszüntetéséről, az átmeneti szünetelés okáról ad tájékoztatást. Ez utóbbi rendelet tervezetét mellékelte.

A minisztertanács által elfogadott rendelet ekkor nem jelent meg a Magyar Közlönyben. Lásd még az [59.] 142. sz. jegyzőkönyv 64. napirendi pontját és jegyzetét.

⁶³ Előzményéről lásd a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 61. napirendi pontját és jegyzetét.

E tárgyban előterjesztés a jegyzőkönyv mellett nem található.

Az Arizona mulatót Budapesten a VI. kerületben a Nagymező u. 20. sz. alatt 1932-ben Rozsnyai Pál alapította.

A Casanova és a Capri helyét nem sikerült megállapítani.

A Palais de Dance táncpalota és kávéház a VI. kerületben, a Paulay Ede u. 35. sz. alatt működött.

⁶⁴ 27 338/1946.N.M./I.2. sz. előterjesztésében a miniszter ismételt felvetette az Országos Szociálpolitikai Intézet államosításának lehetőségét. Addig is azonban, amíg erre sor kerülhetett, javasolta az intézet állami támogatását, így tárcája költségvetéséből a tisztviselők illetményeihez való hozzájárulás engedélyezését. Lásd az intézetről a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 32. és a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 34. napirendi pontját és jegyzeteiket.

⁶⁵ A 6065/1946.U.M. sz. előterjesztés Horváth Sándoron kívül Egyed Zoltán építészmérnök és Sági Pál szakelőadó miniszteri osztálytanácsossá való előléptetésére vonatkozó javaslatot is tartalmazott.

Horváth Sándor (1914-?) a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen végzett, 1940-től ugyanott tanársegéd volt. 1941-től az Országos Mezőgazdasági Kamaránál dolgozott. 1945 júniusától az Újjáépítési Minisztériumban csoport, illetve osztályvezetői feladatokat látott el.

Egyed Zoltán (1917-?) a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen építészmérnöki, majd közgazdaságtudományi oklevelet szerzett, az adott időpontban a Pázmány Péter

72

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat részére 355 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Miniszttertanács a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat részére háromszázötvenötmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁶⁶

73

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 1. számú előterjesztését a vasút mentén létesített építményekben esett tűzkarokért a vasút kártérítési kötelezettségének kizárása tárgyában, a napirendről leveszi.

Miniszttertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶⁷

74

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az államvasutaknál „Szociális és Kulturális Segélyalap” részére 1 200 000 000 pengő hitel folyósítása tárgyában.

Miniszttertanács az államvasutaknál „Szociális és Kulturális Segélyalap” részére egymilliárd kettőszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁶⁸

75

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Villányi Ármin [számára a] műszaki főtanácsosi cím adományozása tárgyában.

Miniszttertanács Villányi Ármin részére műszaki főtanácsosi cím adományozásához hozzájárult.⁶⁹

Tudománygyetemen jogot tanult.1940 után tervező építésmérnöként dolgozott. 1945-től az Újjáépítési Minisztérium munkatársa volt.

Sági Pál (1903-?) a Budapesti Hírlap, a 8 Órai Újság, majd a Magyar Hírlap és a Magyarország rendőri és törvényszéki tudósítója volt. Baloldali magatartása miatt a Gestapo letartóztatta és Németországba vitték. 1945 októberétől volt az Újjáépítési Minisztérium munkatársa.

⁶⁶ A 24 067/1946.Közl.M.II.fő. sz. előterjesztés a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat a háború során súlyosan megsérült csepeli kikötőjének, raktárainak helyreállítására kérte a jelzett összeget.

⁶⁷ Az 1205/Közl.M.I/2. sz. előterjesztés a kisajátításról szóló 1881. évi XLI. tc.-ben a vasutvonalak mellett keletkezett tűz, illetve a 60 méteren belüli épületek tűzkár esetén fennállott kártérítési kötelezettség feloldására tett javaslatot. Lásd még a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 78. napirendi pontját.

⁶⁸ A 18 840/1946.Közl.M.I/1. sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy a Szociális és Kulturális Segélyalap jövedelmét az alkalmazottak önként felajánlott támogatásából nyerte, ami az adott inflációs viszonyok között nagyon szerény volt. Így azoknak a fontos szociális céloknak, amelyek érdekében elsősorban létesítették, nem volt képes megfelelni az alap. Ezért kérte a támogatást.

⁶⁹ 1354/1946.Közl.M.eln. sz. előterjesztésében kérte, hogy a műszaki főtanácsosi cím adományozása ügyében a köztársasági elnökhöz előterjesztést tehesen.

21. 1946. április 26.

76

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Fischer Gyula dr. belügyminiszteri osztályfőnökké való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy dr. Fischer Gyula belügyminiszteri osztályfőnökké való kinevezése a köztársasági elnökhöz felterjesztessék.⁷⁰
Minisztertanács délután 3 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépellt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjeggyével a jegyzőkönyvet.

A miniszterek a jelen voltak felsorolásánál, az első oldalon látták el kézjeggyükkel a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a jegyzőkönyvön Rákosi Mátyás, Kemény György, Kelemen Gyula, Rónai Sándor, Ries István, Tombor Jenő, Antall József és Balogh István aláírása.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 1–3., a 6–9., a 11–42., a 44–47., a 49–60., a 62–64., a 66–68. és a 70–75. sz. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

Villányi Ármin (1875-?) 1929-ben műszaki tanácsosként vonult nyugalomba. 1945-ben Szeged város polgármestere megbízta a szegedi Államépítészeti Hivatal újjászervezésével és vezetésével, 1945. december 31-éig látta el a feladatot. Kiemelkedő munkája s baloldali magatartása miatt korábban elszenvedett mellőzése alapján tette meg javaslatát a miniszter.

⁷⁰ Dr. Fischer Gyula (1893–1967) bányamérnöki, majd jogi tanulmányokat folytatott. 1919-ben a Pécs-Baranyai Köztársaság szolgálatában állt, majd 1922-ig Jugoszláviában élt. Visszatérve Magyarországra ügyvédként dolgozott. Részt vett az ellenállási mozgalomban. 1945-től a Kommunista Párt tagja volt. 1945 februárjától Pécssett néppüvészkként működött. 1946 májusától a Belügyminisztérium osztályfőnöke, 1947-től az elnöki osztály főnöke, 1948-tól a Pénzügyminisztérium jogi osztályának vezetője volt. 1949-ben kizárták a Magyar Dolgozók Pártjából, később azonban visszavették s 1957-től 1960-ig a Legfőbb Ügyésszég főosztályvezetője volt.

[22.] 105.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi április hó 30-án délután 1/2 1 óraker Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Szakasits Árpád államminiszter, Bán Antal iparügyi miniszter képviselőként Kelemen Gyula államtitkár, B. Szabó István államminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter képviselőként Kemény György és dr. Antos István államtitkárok, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkár, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Ries István igazságügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőként Bereczky Albert államtitkár, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök*: Gerő miniszter úr javaslatára a múlt minisztertanács a mai napra egy rendkívüli minisztertanács megtartását határozta el, melynek tárgya kizárólag az ország pénzügyi helyzetének megjavítása. A Gazdasági Főtanács is foglalkozott ezzel a kéréssel.¹ Felkéri Kemény és Antos

¹ Az előző minisztertanácsi ülésen — a jegyzőkönyv szerint — Gerő Ernő nem tett javaslatot rendkívüli minisztertanácsi ülés tartására, ez feltehetően más fórumon (pártközi értekezleten vagy a Gazdasági Főtanács ülésén) történhetett.

A Gazdasági Főtanács átfogóan és részletkérdéseiben is többször foglalkozott az ország gazdasági, pénzügyi helyzetének rendbehozásával. Lásd e tekintetben a Gazdasági Főtanács 1946. február 18-ai ülését, amelyen Gerő Ernő előterjesztése alapján tárgyalta a kormány szanalás tervét (MOL XIX-A-10-XXVI-1.pont), valamint a minisztertanács 1946. február 28-án tartott ülésének jegyzőkönyvét ([7.] 90. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pont) és a Gazdasági Főtanács 1946. február 26-ai jegyzőkönyvének az említett minisztertanácsi napirendi ponthoz a) alatt mellékelt részletét.

22. 1946. április 30.

pénzügyi államtitkárokat, hogy ismertessék javasolataikat. Kéri egyben a minisztertanácsot, hogy a javaslatokat bírálja el, elegendőnek ítéli-e a javasolt intézkedéseket, vagy pedig a javaslatokon felüli intézkedéseket tart szükségesnek.

Kemény György államtitkár ismerteti a Gazdasági Főtanácsnak az állami költségvetés május havi keretének megállapítása tárgyában hozott határozatát. Ismerteti egyidejűleg azokat a szempontokat, amelyeknek mérlegelése alapján ez a határozat megszületett, s amelynek célja az infláció gyors ütemének csökkentése.² Az állami költségvetés 1945 március havában 11 milliárd, szeptemberben 42 milliárd, decemberben 3/4 billió, 1946 február havában 5 billió, márciusban 34 billió és áprilisban már 181 billió pengő volt, ami az infláció igen gyors ütemére mutat. Ez a gyors ütem pszichológiailag is káros hatású, mert alkalmas arra, hogy a termelésből a tőkét kivonja és azt a spekuláció felé irányítsa. Ennek következménye a bankjegyek [mennyiségének] szükségszerű növelése és ez könnyen a gazdasági élet teljes leállására vezet. Az állami kiadásokat meghatározott keretek közé kell szorítani. További lépés, hogy fix árakat

Behatóan foglalkozott a kérdéssel a Gazdasági Főtanács 1946. április 6-ai ülése. Gordon Ferenc pénzügyminiszter elemezte a helyzetet: az államháztartás kiadásainak havonkénti emelkedését (januárban 1 billió, februárban 1,2 billió, márciusban 1,6 billió adópengő volt) aggodalmasnak találta. A bankjegyforgalom ekkor naponkénti 8%-os növekedését – ezzel szemben az adóbevételek növekedését biztatónak minősítette. A pengő iránti bizalom növelése érdekében a kormány a kormánynak az árupiacon való fokozottabb tevékenységét kérte engedélyezni. Kérte továbbá a tárcák beruházási kiadásainak mrséklését, valamint, hogy a tárcák bevételeinek ellenőrzése céljából vizsgálatokat folytathasson az egyes minisztériumokban.

Ugyanezen az ülésen Kemény György és Antos István államtitkár is felszólalt. Észrevehetően ekkor alakultak ki azok a szempontok, amelyeket a minisztertanács jelen ülése elé terjesztettek. (MOL XIX-a-10-XXX. 1–2.pont)

Az infláció és a gazdasági helyzet praktikus kérdéseit felvető pénzügyi állásfoglalások, javaslatok mellett a minisztertanács 1946. március 29-én ([13.] 96. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pont) egy szélesebb, átfogóbb tervet is tárgyalt (lásd az említett jegyzőkönyv a) mellékletét). Ezt a Gazdasági Főtanács 1946. április 6-ai ülésén (MOL XIX-A-10-XXX. 1946. április 6. 1008–1017. pp.) továbbfejlesztette, s a kormány gazdasági programjaként az április 7-ei lapokban közzé is tették.

A Gazdasági Főtanács 1946. április 12-ei ülésén Kemény György államtitkár foglalkozott az infláció gyorsulásának kérdésével, ismertette azokat a javaslatokat, amelyeket ennek megakadályozása céljából a pénzügyi kormányzat foganatosítani kívánt, így a béremelések visszafogását és a tervezett piaci intézkedéseket. (MOL XIX-A-10-XXXI-1.pont).

² A Gazdasági Főtanács 1946. április 30-án tartott ülésén — a jelek szerint délelőtt, tehát a minisztertanácsot közvetlenül megelőzően —, Kemény György pénzügyi államtitkár előadást tartott a pénzügyi helyzetről. Megállapította, hogy a kiadások adópengőben fokozódtak, elsősorban a SZEB, a Vörös Hadsereg és a mezőgazdasági jóvátétel tekintetében. Javasolta, hogy a mezőgazdasági jóvátétel terén próbáljanak megtakarításokat elérni. Ezt úgy gondolta elérni, hogy a beszolgáltatott árúk ellenértékét ne pénzben fizessék ki a termelőnek, hanem később beváltható ígérvények, búzakötvények formájában.

Ugyanezen az ülésen Antos István pénzügyi államtitkár a tárcák és az üzemek május havi költségeinek keretéről, az ezen túlmenő igények jóváhagyásának módjáról beszélt. (MOL XIX-A-10-XXXIII-1-2.pont) Antos előterjesztése alapján a Gazdasági Főtanács határozatot fogadott el az infláció ütemének fékezése tárgyában. Ezt a határozatot a jelen jegyzőkönyv a) mellékleteként közöljük.

és béreket kell megállapítani. Itt gondolni kell az illetményekre, a jótételre és arra is, hogy a termelés érdekében a bányákat támogatni kell. Ezen szempontok figyelembevételével határozott a Gazdasági Főtanács oly értelműen, hogy a május havi költségvetés keretében a közigazgatási kiadásokra — a nemzetközi kötelezettségek teljesítésével kapcsolatos kiadások, a különleges kiadások, a személyi jellegű kiadások és az újjáépítési munkálatokkal felmerülő kiadások leszámításával — 250 milliárd adópengőt, az üzemi ellátmányokra pedig ugyancsak 250 milliárd adópengőt kell biztosítani. Ebből a keretből az egyes tárcák és üzemek a március havi részesedés arányában kaphatnak hitelt. Az előre nem látott és ezen hitelkeretet meghaladó hiteligények ügyében a pénzügyminiszter előterjesztése alapján esetenként a Gazdasági Főtanács határoz.³

Dr. Antos István államtitkár: Kemény államtitkár által javasolt intézkedések a pénzügyi helyzet javítását a kiadási oldalon célozzák. A bevételek oldalán, azok fokozása érdekében három irányú lehetőséget lát. Az év első négy hónapjában az állami kiadásoknak mintegy 14%-át sikerült a bevételekből fedezni. A társadalom azonban adószolgáltatás címén lényegesen nagyobb terhet visel. Adóbevételeink jelentékeny részét az állam természetbeni adóztatás útján biztosítja a maga számára. Így pl. földadó címén 17 000 vagon adógabonát realizáltunk, amelyet teljes egészében a Közellátási Minisztériumnak engedtünk át. Természetbeni adóztatást jelent a textilipar és bőripar termelésének természetbeni lefölözése, ezen a címen ugyancsak tekintélyes reálérték birtokába jut az állam. A természetbeni adóbevételek azonban költségvetésen kívül jelentkeznek, és ugyancsak költségvetésen kívül történik az így szerzett árumennyiségek felhasználása közellátási és akció célokra. Az év első három hónapjának kiadásai átlagosan mintegy 25 millió békepengős havi budgetnek felelnek meg. A kimutatott bevételek havi három és fél milliót tettek ki. A valóságban azonban mintegy 40 milliós költségvetéssel dolgozunk, amelyből a természetbeni adóztatás (adógabona, rekvirálás, ipari lefölözés) útján 15 millió békepengőt a költségvetésen keresztül futó pénzbeli adóztatás útján három és fél millió békepengőt, összesen tehát mintegy 18,5 millió pengőt fedeztünk bevételekből. Ennek következtében a kiadásoknak bevételek útján fedezett része a valóságban csaknem 50%-ot tett ki. Abban az esetben, ha mi a természetbeni adóztatás egy részét pénzügyi vonalra tudjuk átszerelni, akkor jelentékenyen növelhetjük a költségvetésen keresztül futó kiadások fedezeti arányszámát, és fékezhetjük az inflációt. Gyakorlatilag ez annyit jelent, hogy mi megtakarításokat érhetünk el a közellátási ráfizetések és akciójuttatások tekintetében, és az így felszabaduló természetbeni adóbevételeket költségvetési deficit fedezésére

³ Kemény György felszólalásának szövege külön feljegyzés formájában is megtalálható a jegyzőkönyv mellett. Ennek — főleg a határozati része — szinte szó szerint megegyezik az előadottakkal, ezért közlésétől eltekinttünk.

22. 1946. április 30.

használhatjuk fel. A pénzügyi kormány számít arra, hogy a különböző külföldi segélynyújtási akció (UNRRA stb.) útján szereshető élelmi és ruházati cikkek ellensúlyozhatják az akciókeretek szűkítését. A szabadpiacon értékesíthető cikkek száma a közeljövöben valószínűleg lényegesen növekedni fog, mert a 10 millió dolláros amerikai kölcsön útján, jelentékeny mennyiségű áru fog bejönni az országba.

A pénzügyi kormány elkészítette új adótervezetét. Az új rendelet módot ad a gyakorlatban jól bevált adóközösségi rendszernek messzemenő további kiépítésére, de emellett gyors és eredményes eszközt biztosít az adóközösségbe nem tömöríthető fővárosi és vidéki adózók adóztatására is. A rendelet az adózókat 30 adóosztályba kívánja besoroztatni. A minimum, amelyet együttes kereseti és jövedelmi adó címen minden önálló kereseti tevékenységet folytató adózónak minimálisan fizetni kell: 100 000 adópengő (I. osztály). A rendelet végrehajtási utasítása részletesen tartalmazni fogja azokat a minimális osztályokat, melynél alacsonyabb kategóriába bizonyos foglalkozást űzők nem sorolhatók. Pl. nagykereskedői kategória az 5-ös adóosztálynál kezdődik, ékszerészek nem fizethetnek kevesebbet, mint a 8-as adóosztály és így tovább. A Kereskedelmi és Iparkamara, a különböző érdekképviseltek már megkapták a Pénzügyminisztérium rendelettervezetét és jelenleg folyik az a munka, amelynek alapján a gyakorlati élet embereinek bevonásával az osztályba sorozás alapelveit és a minimális kategóriákat megállapítani kívánjuk. A rendelet megjelenése után minden kereskedő, iparos és szabadfoglalkozást űző köteles lesz magát valamelyik adóosztályba besorozni és a besorozás alapján az adófizetést azonnal megkezdeni. Az osztályba sorozás felülbírálatát kétféle úton biztosítjuk: a) az adóközösségbe tömörült adózók a közösségre megállapított adóteher elosztása céljából maguk ellenőrzik az egyes tagok osztályba sorozásának a helyességét; b) ahol pedig adóközösséget létrehozni nem sikerült (pl. vidéken) az adózók csekély száma miatt ott adókető bizottság fogja az osztályba sorozás helyességét ellenőrizni és valamennyi bevallást átvizsgálni. A szabadfoglalkozást űzők megadóztatására ez a rendszer gyors és eredményes megoldást biztosít, mert: 1. bizonyos minimumokat már a legrövidebb időn belül az adóapparátus munkájától függetlenül meg fogunk kapni; 2. adóközösségek kiépítése gyors lendületet nyer, mert az adózók szívesebben fogják a ketést önmaguk között elintézni, mint azt hatósági bizottságokra rábízni; 3. a rendelet az egész vonalon messzemenő egyszerűsítést hajt végre, és az adózókat, miután az adóosztályba sorozás megtörtént, minden további zaklatástól mentesíti. A rendelet egységes adótételt alkalmaz, amely valamennyi pótagót magában foglalja. Így az adózóknak áttekintésük lesz arról, hogy állami adó, községi pótagó, vármegyei pótagó, útagó stb. címen összesen mennyit kell fizetniök. Az állam, községek, megyék stb. között a felosztást az adóhivatalok végzik el.

A pénzügyi kormány bele kíván kapcsolódni a nemzetközi valuta és nemesfém arbitrage üzletkebe, melyek révén ugyancsak számottevő bevételeket remél. Ugyancsak szabadpiaci műveletek útján kívánja a luxusadóztatást keresztülvinni. Ebből a célból azoknak az áruknak a forgalmát, amelyeknek vevői kizárólag a nagyobb fizetőképességű rétegekből kerülnek ki, importmonopoli-um útján kívánja az állam javára kamatoztatni. Ez az út nyújt lehetőséget arra, hogy a rendkívüli mértékben elburjánzó csempészetet az eddig eredménytelennek bizonyult policiális eszközök helyett gazdasági oldalról ható intervencióval mér-sékelje.⁴

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Az infláció köztudomásúlag olyan fokot ért el, amely sürgős intézkedéseket tesz szükségessé még abban az esetben is, ha ezek az intézkedések egyes társadalmi rétegeket súlyosan érintenének. Az elhangzott javaslatokban foglaltakat helyesli, az egyes intézkedéseknek további konkretizálását tartja szükségesnek. Előterjesztendő javaslata ebben a gondolatkörben mozog, azonban egyidejűleg azok kiegészítésére is szolgál. 1. Az állam összes kiadásainak (beleértve az üzemek hiányainak fedezését, a közü-letek támogatását) legmagasabb összegét havi 2 billió adópengőben kell megállapítani. A 2 billió adópengő felosztására az egyes tárcák között a pénzügyminiszter megbízottjából, a Gazdasági Főtanács főtítkárából és az illetékes szakminiszter képviselőjéből alakult bizottság tesz előterjesztést a minisztertanácshoz. A minisztertanács döntése meghatározza az állami költségvetés kiadási oldalát, amelyet semmilyen körülmények között sem szabad túllépni. A tárcák figyelme felhívandó arra, hogy kiadásaikban a legfontosabb szükségleteiket vegyék figyelembe, mert utólag nem állhatnak elő igényléssel. A megállapított keretet túllépő kiadásokat (munkálatokat) minden tárca köteles haladéktalanul beszüntetni. Addig is, amíg a költségvetés ilyen alapon elkészül, a pénzügyminiszter legfeljebb napi 70–80 milliárd adópengő keretben folyósíthat kiadásokat, s az egyes tárcák ebben a keretben a márciusi kifizetések arányában részesülhetnek. 2. Az iparcikk csereakciót május 1-jétől kezdve be kell szüntetni. A még rendelkezésre álló iparcikk mennyiségből csak olajosmag cserélhető, a minisztertanács által meghatározandó határig. A fennmaradó és az ezután befolyó iparcikkeket felerészben szabadpiacon kell értékesíteni és a jövedelmet a pénzügyminiszter számára biztosítani, felerészben a legfontosabb üzemek alkalmazottainak ellátására fordítani. A közellátásügyi miniszter köteleztessék, hogy a csereakció eredményéről és pénzügyi mérlegéről részletesen számoljon be a minisztertanácsnak. 3. Sürgősen végre kell hajtani a Gazdasági Főtanács április 2-ai határozatát⁵ arról, hogy a különböző

⁴ Antos István felszólalásának szövege is megtalálható a jegyzőkönyv mellett, közlésétől eltekintettünk. Az adórendszer átalakításáról lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 65. napirendi pontját.

⁵ Téves a hivatkozás, mivel a Gazdasági Főtanács április 2-ai ülésén nem hoztak ilyen határozatot. Gordon Ferenc pénzügyminiszternek az április 6-ai ülésén tett kezdeményezése alapján indult meg ilyenszerű akció. Lásd a jelen jegyzőkönyv 1. jegyzetét.

22. 1946. április 30.

tárcák utalványozási körébe tartozó állami készletek a szabad piaci árak 80%-án engedtesse át a Postatakarékpénztárban szervezendő utalvány-hitel-pénztár útján. Ha a készletkiutalásban részesülő szervezet állami pénzellátmányt kap, az átvételhez szükséges összeg hitel útján bocsátandó rendelkezésre, különben pedig az, aki a készletet igénybe veszi az ellenértéket készpénzben tartozik befizetni. 4. A dohány, szesz, cukor, szaharin, élesztő és az állam rendelkezésére álló textiláru százalékszerűen megállapítandó ama részét, amely a feltétlenül kielégítendő szükségleten felül van, az állami bevételek fokozása érdekében szabad piacon kell értékesíteni. Az államnak az egész szesztermelést meg kell fognia (a fekete kisüsti főzést meg kell akadályozni). 5. A szabad foglalkozásúak megadóztatása új alapra fektetendő oly módon, hogy minden szabad foglalkozású beletartozzék a mintegy 30 felállítandó adó kategória egyikébe és az e kategóriába eső adót fizesse. Addig is, amíg e rendszer életbe léphet, arra kell törekedni, hogy az adóközösségek a reájuk kivetett adó 2–3-szorosát fizessék.⁶

Kemény György államtitkár sokallja a napi 70–80 milliárd adópengő kifizetését, csak 50–60 milliárdot javasol. A költségvetési törvény értelmében a költségvetést a Pénzügyminisztérium költségvetési osztálya tárgyalja le. Ezekre a tárgyalásokra küldjön a Gazdasági Főtanács egy képviselőt. Ha nem tudnának megállapodni, akkor döntés végett kerülhet az ügy a Gazdasági főtanács elé.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* a költségvetéssel kapcsolatosan megjegyzi, hogy erre törvényes szabályok vannak, amelyeket be kell tartani. Az árucseré-forgalomnak kérdése nem egyszerű. Ezen csereforgalom útján a mezőgazdasági termelők mintegy kiegyenlítést kapnak a beszolgáltatók terményeikért. Az árucseré-forgalom beszüntetésével megszűnik a falunak az a lehetősége, hogy terményéért értékálló iparcikket kaphasson. A már megindított csereakciók leállítására mód nincs.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: A Gazdasági Főtanács hivatott arra, hogy ezen költségvetési kérdésekben jelentős előkészítő munkát végezzen. A javasolt eljárást az előkészítési munkálatok megrövidítése céljából ajánlja, a végső döntés úgyszólván a minisztertanács-hoz tartozik. Nem mint egy általános irányelvet javasolta azt, hogy a falu iparcikket ne kapjon, azonban most, amikor az inflációban fuldokolunk, ezt az eszközt is meg kell ragadni ahhoz, hogy a forgalomba került papírpénzből egy jelentős mennyiséget bevonjunk, mert ez az első döntő lépés az infláció tempójának lassítására. Természetes, hogy vannak bizonyos kategóriák, amelyek a termelésben való döntő fontosságukra való tekintettel esetleg a többi kategóriák kárára is jobban ellátandók: a bányászok és fontosabb üzemek alkalmazottai, később a kategóriák osztályozása megváltoztatható.

⁶ Gerő Ernő felszólalásának szövege is megtalálható külön feljegyzés formájában a jegyzőkönyv mellett, ennek közlésétől eltekintettünk.

22. 1946. április 30.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter* kérdi, hogy ebben az előirányzatban a jóvátétel milyen összegben szerepel.

Kemény György államtitkár: 500 milliárd adópengő a nemzetközi kötelezettség.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter* nem tartja elképzelhetőnek, hogy ezekkel az elméletileg helytálló intézkedésekkel az infláció megakadályozható legyen.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Mindenesetre csökkentik az infláció tempóját.

Szakasits Árpád államminiszter: A javasolt intézkedések nem tekinthetők végleges megoldásnak, azonban alkalmasak arra, hogy egy biztosabb kiindulási pontot jelentsenek. Nagy fontosságú a termelésünk és ezzel kapcsolatban az állami bevételeinknek fokozása, elsősorban a szén- és az acélttermelést kell fokoznunk és a munkateljesítményt növelni. A költségvetés az államháztartás alapja, de a mai helyzetben végleges költségvetés megalkotására nem gondolhatunk. A pesszimizmusra ok nincs, mert vannak olyan jelek, amelyek feljogosítanak arra, hogy a kibontakozásban bízhassunk. A belső árucere-forgalomtól a falut elzárni nem lehet. Újjáépítési kiadásainkat csökkenteni kell. A javaslat az adókérdést igen tetszetősen oldja meg, de ez nem tekinthető végleges megoldásnak, miért is nem menti fel a pénzügyi kormányzatot attól, hogy egy olyan végleges rendszert dolgozzon ki, amely szociális, az egész nép érdekeit szem előtt tartva alkalmas arra, hogy az államháztartásnak bizonyos alapot teremtsen. A pénzügyi apparátus egy ilyen tervezet kidolgozását a mai rendkívüli idők által teremtett különleges feladatoktól túlterhelve nem végezhetette el, de most már a legsürgősebben lásson hozzá egy ilyen adórendszer kidolgozásához.⁷

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Teljes mértékben osztozik Szakasits államminiszter véleményével. A javasolt megoldások teljes eredményt nem biztosítanak, a kérdést gyökeresebben kell megoldani. Ezzel nem lehet az új terméig várni, mert attól sem remélhetjük az infláció csökkenését. A költségvetés nem csak pénzügyi szerveknek a feladata. Jelentősebb eredményt csak a termelés növelésével és lényeges külföldi kölcsönrel lehet elérni. Az egyes tárcák adósságait is sürgősen rendezni kell.

B. Szabó István [államminiszter]: Iparcikk-csere a falu felé mindaddig nem szünetelhető be, amíg értékálló pénzt nem tudunk a terményekért adni. A mezőgazdasági termelő a beszolgáltatott terményéért pénzt kap, amivel nem tud mit kezdeni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A honvédelmi miniszter megállapítása szerint a kérdés csak a termelési vonalon oldható meg. Nyitott kapukat döngeltünk, mert erre is rá fog kerülni a sor. De most, amikor látjuk, hogy a januári állami kiadásokhoz képest az állami kiadások adópengőben ápriliséig megkétsze-

⁷ Lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 65–66., 70. és a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 17. napirendi pontját.

22. 1946. április 30.

reződtek, nem szabad tétlenül állanunk és olyan intézkedéseket kell tegyünk, amelyek az infláció ütemét csökkentik, azonban elő kell, hogy készítsünk egy olyan rendszert is, amely végső fokon megoldja a problémát. Most a legégetőbb kérdés annak megoldása, hogy ne kelljen ismételtén a bankjegyek számát fokozni. A javasolt megoldás erre alkalmas és néhány hónap múlva további lépésekre kereshetünk megoldást.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Megnyugtatja az a kijelentés, hogy a termelés fokozására vonatkozó intézkedések a közeljövőben megtörténnek. Adja Isten, hogy a javasolt intézkedések a kívánt eredményt elérjék, de a maga részéről kéri, hogy a végleges megoldás idejét ne halasszák el túlságosan. A termelés egyes ágait érzékenyen fogja érinteni a tervezet, az általános nyomort és ezzel kapcsolatban az elégedetlenséget emelni fogja. Mi volt az oka annak, hogy az adópengő emelkedése nem állt arányban az árak valóságos emelkedésével január hónapban?

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* javasolja az elhangzott javaslatoknak elfogadását az árucserére vonatkozó rész kivételével. Ez az árucserre biztosítja nagy részben a kenyérszükségletünket, és kívánatra számszerű adatokat is tud a minisztertanács elé terjeszteni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A javaslatok és hozzászólások a kérdést teljesen kimerítették, kéri ennél fogva, hogy a pénzügyminiszternek két javaslatát a közlekedésügyi miniszter kiegészítésével fogadja el a minisztertanács, az árucserre kérdésében pedig kérje ki a Gazdasági Főtanács véleményét.

Minisztertanács a pénzügyminiszter két javaslatát a közlekedésügyi miniszter által javasolt kiegészítésekkel elfogadta azzal, hogy az árucserre-forgalom leállítására vonatkozó részét a Gazdasági Főtanács előzetesen vizsgálja felül.⁸

2

[Nagy] *Miniszterelnök* kifogásolja a napi sajtóban napvilágot látott és munkáspártok, valamint a szakszervezetek által aláírt májusi kiáltvány hangját.⁹ Ez a kiáltvány kifogás tárgyává teszi a földreform gyökeres befejezésének, a bányák, valamint nehézipari üzemek államosításának, végül a közhivatalok megtisztí-

⁸ Lásd a jelen jegyzőkönyv a) mellékletét, valamint Bárányos Károly közellátásügyi miniszter ehhez fűzött tiltakozását.

⁹ A májusi kiáltvány 1946. április 28-án jelent meg a Népszavában és más munkáspárti napilapban. A május elsejei ünnepség előkészítéseként a Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt nagyaktív-ülést tartott a Sportcsarnokban. Rákosi volt a Kommunista Párt részéről ennek az előadója. Itt a Kisgazdapárt szemére vetette, hogy nem teljesíti a márciusi megállapodásban foglaltakat. Szólt a pénzügyi szanálás kérdéseiről, a munkáspártok erőfeszítéseiről, hogy beletanuljanak az állami pénzügyek vezetésébe, „mert hiszen — mondta — mindenki tudja, hogy mi a demokratikus államon túl szocialista államot akarunk. És reméljük, hogy azokat a pénzügyi tapasztalatokat, melyeket a demokratikus állam vezetése közben nyertünk, később a szocialista államban is hasznosan tudjuk érvényesíteni.” Szólt a nyugatra került magyar javak visszaszerzésének fontosságáról és más kérdésekről is. (Rákosi Mátyás: A magyar demokráciáért 255–267. pp.)

22. 1946. április 30.

tásának terén beígért indézkedések késedelmeskedését. Egyidejűleg ezen intézkedéseknek utcai demonstrációkkal kikényszerítését követeli. Ez a hang nem felel meg a koalíció elvének. A munkáspártok vezetői nagyon jól tudják azokat az okokat, amelyek ezen intézkedések végrehajtását hátráltatják, hiszen láthatják, hogy az arra hivatott szervek a legnagyobb erőfeszítéssel dolgoznak a végrehajtáson és inkább azt várta volna, hogy ezek felől az okok felől tárgyilagosan tájékoztassák a munkásságot, ahelyett, hogy a munkásság hangulatát uszításokkal rontsák.¹⁰

Rákosi Mátyás államminiszter nem tudta, hogy ez a kérdés most sorra kerül. Tekintet nélkül arra, hogy ezen kérdések rendezésére milyen szerv volna illetékes, tárgyilagosan meg kell állapítani, hogy ezen a téren tényleg áll fenn késedelem. A március 12-ei megállapodásokból¹¹ még nagyon kevés valósult meg. A prolit meg kell nyugtatni, mert nagy elkeseredéssel veszi észre, hogy minél többet ígérnek, annál kevesebbet kapnak. Nagy önfegyelemre van szükségük a munkáspártok vezetőinek, hogy ezekben a kérdésekben olyan megnyugtatást adjanak a munkásságnak, hogy a késedelem feletti elkeseredésük ki ne robbanjon.

[Nagy] *Miniszterelnök*: El kell ismerni, hogy megállapodás már történt a létszámcsökkentés tárgyában olyan értelemben, hogy az 1938-as létszámnak 90%-ára kell visszatérni. E tárgyban a rendelet az Igazságügyminisztériumban van előkészítés alatt,¹² nálunk huza-vona nem lesz. Az államosítást és a földreform végleges befejezését a Nemzetgyűlés összehívásáig elintézni nem lehet.¹³

Rákosi Mátyás államminiszter: Ez a cikk csak enyhe visszhangja a prolirétegek elkeseredésének. Gazdasági helyzetük olyan nehéz, hogy okuk van az elkeseredésre. A cikk egyébként nem csak ezeknek a konkrét rendeleteknek késedelmes kiadása ellen szól, hanem a demokratizálódás lassú menetét is

¹⁰ Lásd Gordon Ferenc azonos értelmű felszólalását a Gazdasági Főtanács 1946. február 20-án tartott ülésén ([7.] 90. sz. jegyzőkönyv 2. jegyzete) és Dessewffy Gyula: „Veszedelem forduló” c. cikkét a Kis Újság 1946. február 24-ei számában. Dessewffy a munkáspártok felé hangsúlyozta: „ahhoz, hogy a tanácskozások megfelelő légkörben folyjanak le, hogy érvek csatája és ne érzelmek ütközése legyen a kérdések megvitatásánál, ahhoz feltétlenül biztosítani kell a koalíciós szellemet és azt, hogy a kérdések megvitatása előtt ne alakuljon ki a magyar közvéleményben olyan légkör, amely előzetes állásfoglalások következtében a tárgyalást és a megegyezést lehetlenné teszi. Megengedhetetlen, hogy előbb vigyük a közvélemény elé ezeket a döntő kérdéseket, és nem is az értelemre, hanem az érzelmre appellálva kortéziát fejtünk ki, mielőtt tisztáztuk volna a pártok álláspontját és kialakítottuk volna a koalíciónak megfelelően a közös, egységes álláspontot.”

¹¹ Lásd a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és 2. jegyzetét, valamint a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és 1. jegyzetét.

¹² Az utalás az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükségessé vált intézkedéseket tartalmazó 5000/1946. ME sz. rendeletre (MK 1946. május 19.) vonatkozott.

¹³ A szénbányászat államosításáról szóló 1946. évi XIII. tc.-t a Nemzetgyűlés június 26-án, míg a telepítésről és a földreform befejezésének előmozdításáról intézkedő 1946. évi IX. tc.-t május 3-án fogadta el.

22. 1946. április 30.

kifogásolja. Egyre szaporodnak a fasiszta szervezetek. Ez a körülmény újabb aggodalomra ad okot, főleg amikor azt látják, hogy a Kisgazdapárt kebelén belül a további demokratizálódás megállt. Ennek bel- és külpolitikai vonatkozását nagyon jól ismeri és meg kell, hogy mondja: nagy nyugtalansággal nézi.¹⁴

[Nagy] *Miniszterelnök*: Igyekezzenek a munkásságnak ugyanolyan megnyugtatót adni, mint amilyent kapnak a parasztok, amikor terményeiket minden ellenszolgáltatás nélkül beszolgáltatják.

Rákosi Mátyás államminiszter: Az a baj, hogy a március 12-i ígéretek csak papíron maradtak, s ők ennek igen óvatos formában adtak csak kifejezést.

Minisztertanács a bejelentéseket tudomásul vette.

3

Bereczky Albert államtitkár bejelenti, hogy az Operaház súlyos anyagi gondokkal küzd s már-már ott tart, hogy kénytelen lesz az előadásokat beszüntetni. Az Operaház Üzemi Bizottságának kérését átadta a pénzügyi államtitkár úrnak s kéri annak sürgős és radikális megoldását.¹⁵

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

4

Kelemen Gyula államtitkár bejelenti, hogy a svájci delegációtól távirat érkezett, melyben kéri a Ganz-gyárban található bakelit gyártására alkalmas gépezet kiszállítását, de mivel ez a gépezet fegyvergyártásra, illetőleg lőszergyártásra is alkalmas, a kivitelhez kéri a minisztertanács hozzájárulását. Ellenszolgáltatás-ként a jótételti szállításhoz szükséges anyagokat hoznának be Svájcból.¹⁶

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

Minisztertanács délután 3 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gévelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet.

¹⁴ Rákosi nem adott választ a Nagy Ferenc által felvetett kérdésre. A XX. századi egyik legantidemokratikusabb magyarországi rendszer létrehozójának a számonkérése a demokrácia lassú kialakulását illetően, visszatérő jelenség volt. A társadalmi szervezetek engedélyezése, működésük szabályozása a kommunista Rajk László hatáskörébe tartozott, méltánytalan volt az állítólagos fasiszta szervezetek szaporodásának ódiumát a Kisgazdapártra hárítani.

A Kisgazdapárton belüli demokratizálódás megállásának felvetése azzal állt összefüggésben, hogy a Kommunista Párt jóval több nemzetgyűlési képviselő kizárását szorgalmazta, mint amennyire március 12-én ténylegesen sor került.

¹⁵ Előzményéről lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 32., a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 76. napirendi pontját.

1946 augusztusában — az Operaház üzemi bizottságának kérése alapján — a Közellátásügyi Minisztérium 640 doboz húskonzervet és 650 doboz halkonzervet adott át az UNRRA segélyből a színház tagjai részére. (MOL XIX-A-1-j-1946-XXIX/a-9517)

¹⁶ A Bán Antal által vezetett, kereskedelmi és fizetési ügyekben Svájcban tárgyalásokat folytató delegációtól érkezett a távirat.

22. 1946. április 30.

Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál a miniszterek kézjegyükkel látták el a jegyzőkönyvet. Nem írta alá a jegyzőkönyvet Rákosi Mátyás, Kemény György, Antos István, Tombor Jenő, Ries István, Bereczky Albert, Kelemen Gyula, Rónai Sándor, Antall József és Balogh István.

A [22.] 105. sz. jegyzőkönyv a) melléklete az 1. napirendi ponthoz

A Gazdasági Főtanács határozata az infláció kezeléséről

Tárgyalja Antos István pénzügyi államtitkár előadásában az infláció ütemének kérdését, melyben a következő határozatot hozta:

- a.) Az állami kiadások havi keretét 1,6 billió adópengőben állapítja meg. Fenti keretet a pénzügyminisztérium költségvetési osztálya a Gazdasági Főtanács és az érdekelt tárcák 1-1 kiküldöttjének bevonásával osztja szét az egyes tárcák között, és az így kialakított budgetet jóváhagyás céljából a minisztertanács elé terjeszti.
A Gazdasági Főtanács a megállapított 1,6 billió adópengős kereten felül az esetleg felmerülő rendkívüli és halaszthatatlan kiadások teljesítésére legfeljebb további 400 milliárd adópengőt fordíthat.
A Pénzügyminisztérium rendelkezésére álló 1,6 billió, továbbá a Gazdasági Főtanács által rendkívüli esetekben külön döntés alapján engedélyezhető 400 milliárd adópengős keret együttes összegét képező havi 2 billió adópengő fölé az állami kiadások nem emelkedhetnek.
- b.) A Gazdasági Főtanács a mezőgazdasági- iparcikk-csereakció céljaira további iparcikkek igénybevételét május 1-jei hatállyal letiltja. Utasítja a közellátásügyi minisztert, hogy a már vidékre leküldött iparcikkekért a jövőben kizárólag zsiradékokt és olajosmagvat szerezzen. A vidékre még le nem küldött iparcikkek hova fordítása tekintetében a közellátásügyi miniszter és a pénzügyminiszter együttes javaslatot dolgoz ki és terjeszt a legrövidebb időn belül a Gazdasági Főtanács elé. A Gazdasági Főtanács dönt arról, hogy az iparcikkek mekkora hányada bocsátható a Pénzügyminisztérium rendelkezésére állami bevételgyarapítás céljára és mekkora hányada szolgál akció-célokra, elsősorban a bányászság, [a] nehézipari munkásság ellátására, továbbá a rendőrség, vasutasság stb. ruházódásának biztosítására.
- c.) A Gazdasági Főtanács felhívja a Közellátásügyi Minisztériumot, hogy a már lebonyolított és folyamatban levő akciók pénzügyi eredményeiről szóló beszámolót mielőbb terjessze be.
- d.) A Gazdasági Főtanács utasítja valamennyi tárcát, hogy a természetbeni lefölözésekből (népruházati akció, börgazdálkodási lefölözés, adógabona, adóbor stb.), továbbá korábban megszerzett készletekből és rendelkezésre bocsátott hitelekbeől vásárlás útján szerzett készleteiket a Pénzügyminisztérium VI. ügyosztályának (közgazdasági osz-

22. 1946. április 30.

tály) haladéktalanul jelentsék be. A továbbiakban folyamatosan bejelentendők mind az esetleges lefoglalásokból, mind [az] egyéb úton (pl. külföldi javak hazahozatala, kölcsönök felhasználása, követelések behajtása stb.) a jövőben az egyes tárcák kezelése és kiutalása alá kerülő javak. A készletek értékesítése a jövőben kizárólag a Pénzügyminisztérium véleményének meghallgatása után és a 2978/1946. számú gazdasági főtanácsi határozatnak megfelelően történhetik.

- e.) A Gazdasági Főtanács felhatalmazza a pénzügyminisztert, hogy dohányból, szeszből, cukorból, szacharinnal, gyufából, élesztőből, továbbá mindazokból az egyéb készletekből, melyeket a Gazdasági Főtanács pénzügyi alátámasztás céljaira a Pénzügyminisztérium rendelkezésére bocsát, a feltétlenül kielégítendő szükségleten felüli részt az erre a célra létesített szerve útján szabadpiacon értékesíthesse.
- f.) A Gazdasági Főtanács utasítja a Pénzügyminisztériumot, hogy a szeszmonopólium teljes egészében állami kézbe való vételére és a szeszértékesítés irányítására a legrövidebb időn belül javaslatot terjesszen elő.
- g.) A Gazdasági Főtanács felhatalmazza a Pénzügyminisztériumot, hogy az állami pénzverési monopólium kihasználása céljából érmeüzletet bonyolítson le és a nemesfém- és devizaarbitrage üzleteket az állam javára kamatoztassa.
- h.) A Gazdasági Főtanács utasítja a kereskedelmi minisztériumot, hogy a jövőben luxus fogyasztás tárgyát képező importcikk behozatalára kizárólagosan a Pénzügyminisztérium nyilvtapi üzletek lebonyolítására szervezett vállalatának adjon engedélyeket, hogy a luxusadóztatás importmonopólium formájában legyen végrehajtható.

Budapest, 1946. évi május hó 2.

Nagy Ferenc, Vas Zoltán, Antos István

MOL XIX-A-10-XXXIII-1946. április 30., 56. pont.

Gévelt egykorú másolat Nagy Ferenc, Vas Zoltán és Antos István saját kezű aláírásával. Ezen kívül kézirással a következő észrevétel olvasható a jegyzőkönyv végén: „A 9. old. b. pont téves, nem helytálló. Ezt a pontot kivéve l. Bárányos.” A jegyzőkönyvnek az említett b. pontját – észrevehetően Bárányos Károly a lap szélén is megjelölte. Bárányos azonos értelmű észrevétele olvasható a jegyzőkönyv első oldalának elején is.

A 9. old. a Gazdasági Főtanács jegyzőkönyvével együtt számozott melléklet oldalszáma.

[23.] 106.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi május hó 3. napján délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, B. Szabó István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter képviselőében Kemény György államtitkár, Geró Ernő közlekedésügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter képviselőében Kelemen Gyula államtitkár, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Keresztury Dezső vallás- és köz-oktatásügyi miniszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülését és sajnálattal emlékezik meg Szakasits Árpád államminiszter súlyos betegségéről, s az egész minisztertanács nevében kifejezi mielőbbi gyógyulása iránti kívánságát.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹

[Nagy] *Miniszterelnök*: A külügyminiszter napirend előtti felszólalására kért engedélyt felkéri, hogy előterjesztését tegye meg.

[2] 1

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát az amerikai állampolgárok tulajdonában lévő szénbányák tárgyában. A múltkori minisztertanácsi határozat értelmében arról tájékoztatta az érdekelteket, hogy a fegyverszüneti

¹ Szakasits Árpád a május 1-jei ünnepség után rosszul lett, vakbélműtétet hajtottak végre rajta. 1946. június 1-jére felépült, akkor tért vissza a közéletbe. (Népszava 1946. június 12.)

23. 1946. május 3.

egyezmény 14. szakasza értelmében nekünk idegen állampolgárok vagyonát kisajátítani, nacionalizálni nem lehet.²

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ezzel kapcsolatban bejelenti, hogy Grigorjev felkereste és Szviridov azon kívánságát tolmácsolta, hogy ugyanez a kívánságuk [sic!] az orosz vagyonokkal szemben is.

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár]: A külföldi érdekeltségek kívánságait az államosítást illetően a minisztertanács honorálta, azonban a fegyverszüneti egyezményben vállalt kötelezettségek nem érintik azt a lehetőséget, hogy a bánya termékeit az ország használja fel, ez ugyanis a tulajdonjogot nem érinti.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter*: Külföldi érdekelteknek nincs kifogásuk az ellen, ha termelési szempontból bizonyos követelésekkel lépünk fel velük szemben, azonban a fegyverszüneti egyezmény tartama alatt az ellenőrzés gyakorlására mód nincs.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Ez a kérdés politikum. Nincs értelme annak, hogy konfliktust teremtsünk, annál is inkább, mert pl. a borsodi bányák nem is rentabilisak. Nagyobb értelme volna, ha a tatabányai bányaművekbe eszközölnének nagyobb befektetést. Ellenőrök kiküldésétől tehát tartózkodnunk kell.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[3] 2

Dr. Balogh István előterjeszti javaslatát a Gazdasági Főtanács személyi és dologi kiadásaira 150 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Gazdasági Főtanács személyi és dologi kiadásaira százötvenmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

[4] 3

Dr. Balogh István előterjeszti javaslatát a Magyarok Világszövetsége által rendezendő kongresszus költségeire 100 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Magyarok Világszövetsége által rendezendő kongresszus költségeire százmillió pengő folyósításához hozzájárult.³

[5] 4

Dr. Balogh István kéri a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége részére 3,8 milliárd pengő hitelhez való hozzájárulást.

² Gyöngyösi külügyminiszter a szénbányák államosításával foglalkozó minisztertanácsi ülésre (11. 94. sz. jegyzőkönyv 71. napirendi pont) hivatkozott. A fegyverszüneti egyezmény 14. szakaszára vonatkozó utalása hibás volt, mivel a 13. szakasz foglalkozott a kérdéssel. Lásd e tekintetben az említett minisztertanácsi ülés 64. jegyzetét.

³ Előzményéről lásd a DMB mt. jkv. B. kötet 55. sz. jegyzőkönyv 50. napirendi pontját és jegyzetét.

23. 1946. május 3.

Minisztertanács a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége részére hárommilliárd nyolcszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁴

[6] 5

Dr. Balogh István előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal részére 71 952 000 000 adópengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal kiadásainak a fedezésére hetvenegymilliárd kilencszázötvenkettőmillió adópengő folyósításához hozzájárult azzal, hogy ebből az összegből 211 milliárd simapengő azonnal, a fennmaradó hányad pedig a szükségleteknek megfelelően fokozatosan kerül folyósításra.⁵

[7] 6

Dr. Balogh István kéri a Minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy a Magyar Szabadságrendről szóló törvényjavaslat a magyar Nemzetgyűléshez benyújtassék. Hasonló tárgyú javaslatot fogadott el a tegnapi ülésen a Nemzetgyűlés. A honvédelmi miniszter ugyanis nem volt tájékozva afelől, hogy a Miniszterelnökség szintén foglalkozik a Magyar Szabadságrendről szóló törvényjavaslat előkészítésével. Ennek folytán, minthogy a Miniszterelnökség által készített törvényjavaslat megfelelőbb szövegű, és az érdemrendek ennek megfelelően készültek el, szükséges volna, hogy az albizottság a honvédelmi miniszter által előterjesztett törvényjavaslatot adja vissza, vagy a miniszterelnök által készített törvényjavaslatnak megfelelően helyesbítse.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: Mulasztás őt nem terheli, mert a minisztertanács annak idején az ő előterjesztését elfogadta és nem tájékoztatta őt afelől, hogy a Miniszterelnökség hasonló tárgyú törvényjavaslatot dolgozott ki. Nem ismeri az új törvényjavaslatot, kéri az ügynek napirendről való levételét.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta azzal, hogy a törvényjavaslat végleges szövegében a miniszterelnök a honvédelmi miniszterrel egyetértve állapodjon meg.⁶

⁴ A Magyar Nők Demokratikus Szövetsége 1945 februárjában alakult. 1956 nyarán beolvadt a Hazafias Népfrontba. 1946 tavaszán több országos gyűlése volt, június 27-én pedig Tildy Zoltánné és Kara Anna kiküldöttei révén részt vett a Demokratikus Nők Világszövetségének Párizsban tartott végrehajtóbizottsági ülésén. A költségek ezekkel az eseményekkel álltak kapcsolatban. (Világ, 1946. június 16.)

⁵ A 4439/1946. ME I. sz. előterjesztésből kitűnik, hogy a szóban forgó összeget a jóvátételi szállításra került vetőmagvak kitermesztési költségcsökkentésének fedezésére kérték.

⁶ Lásd a [18.] 101. sz. jegyzőkönyv 79. napirendi pontját és jegyzetét.

Magyar Szabadságrend nevű kitüntetés alapításának a terve még Dálnoki Miklós Béla kormányának idején felmerült (lásd a 21. sz. jegyzőkönyv 6. napirendi pontját, közölve DMB mt. jkv. A. kötet 334. p. és az ehhez tartozó 11. jegyzetet), akkor a Nemzeti Főtanácshoz előterjesztést is tettek, a döntés azonban elhúzódott. Ennek ellenére a Magyar Állami Pénzverdénél meg is

23. 1946. május 3.

[8] 7

Dr. Balogh István előterjeszti a közlekedésügyi miniszter ad 4121/1946. számú javaslatát a Moszkvában megkötött egyezmény folytán letárgyalandó magyar–szovjet vasúti forgalommal kapcsolatos kérdések megbeszélése és [a] megállapodás megkötése céljából Bebrits Lajos államtitkár vezetésével vasutas szakértőkből álló bizottságnak Moszkvába való kiküldése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷

[9] 8

Földművelésügyi miniszter távollétében dr. Balogh István államtitkár előterjeszti a román–magyar vízügyi műszaki bizottság magyar tagjainak kiküldetése tárgyában készült javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸

[10] 9

Földművelésügyi miniszter távollétében dr. Balogh István előterjeszti a földművelésügyi miniszter 61 779/1946. számú javaslatát, melyben lóvásárlásra adott 5 millió pengő hitelnek más célra történő felhasználásához utólagosan engedélyt kér.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹

rendelték a kitüntetés gyártását, sőt bizonyos mennyiség 1946 márciusára el is készült belőlük. (MOL XIX-A-1-j 1946-IV/a-1805) Ez okozhatot némi zavart. A Nemzetgyűlés elé a honvédelmi miniszter új javaslata került s az nyert elfogadást. (MOL XIX-A-1-j 1946-X-4735) Lásd még a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pontját.

⁷ A még 1941 évben megkötött egyezmény alapján a vasúti forgalommal kapcsolatos kérdések rendezése tette szükségessé a tárgyalásokat.

Az előterjesztés szerint a Bebrits Lajos államtitkár vezetésével Moszkvába utazó küldöttség tagja lett Kopasz Károly, a MÁV igazgató elnökhelyettese, dr. Nánássy Béla, a MÁV igazgatóhelyettese, főosztályvezetője, Szölössy Ferenc, a MÁV igazgatóhelyettese, főosztályvezetője, Varga Bálint műszaki főtanácsos, Altorjai Elek főtanácsos, dr. Czére Béla titkár és Kampó Neszter Wladimir tolmács.

⁸ A 93 371/1946./VI.2. sz. földművelésügyi előterjesztés jelezte, hogy a román közlekedés- és közmunkaügyi miniszter kezdeményezésére, de magyar érdekek szempontjából is szükségessé vált bizonyos közös vízügyi kérdések megtárgyalása. Elsősorban a határ által átvágott vizitársulatok kérdését említette, amelyek rendezése árvízvédelmi szempontból vált halaszthatatlanná, másrészt a Fehér- és Feketekörös mentén és Mezőhegyes környékén szünetelő vízhasználat ügyeinek rendezését — a rizstelepek, a kender- és cukorgyár, a halastavak működtetése miatt — jelezte sürgősnek.

Vas Leó ny. miniszteri tanácsos és Berendy János miniszteri osztálytanácsos Bukarestbe való kiküldését javasolta, akik a korábbi, de ekkor szünetelő magyar–román vízügyi műszaki bizottság szakértő tagjai voltak

⁹ A földművelésügyi miniszter előterjesztéséből kitűnik, hogy a Vörös Hadsereg az ország különböző részein felállított lókorházakból adott át lovakat a magyar kormánynak. A lovak vételárára 1945. október 30-án (64. sz. jegyzőkönyv 35. napirendi pont, közölve DMB mt. jkv. B.

[11] 10

Földművelésügyi miniszter távollétében dr. Balogh István bejelenti, hogy a tárgysorozaton a földművelésügyi miniszter előterjesztései között 3. és 4. sorszám alatt felvett előterjesztéseket, minthogy a létszámapasztás megtörténtéig a minisztertanács kinevezési és előléptetési ügyekkel nem kíván foglalkozni, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁰

[12] 11

Földművelésügyi miniszter távollétében dr. Balogh István előterjeszti a földművelésügyi miniszter 126 301/1946. számú javaslatát Illés Lajos jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács Illés Lajos ny. gazdasági tanárnak rehabilitálás útján az V. fizetési osztály 2. fokozatának megfelelő nyugdíj megállapításához hozzájárult.

[13] 12

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Fodor Lászlónak a IV/2. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹¹

[14] 13

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát Schmidt Henrik jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács Schmidt Henrik MÁVAG esztergályos rehabilitálásához hozzájárult oly módon, hogy a szolgálatába az 1915. évi május hó 25-től 1945. évi április hó 22. terjedő idő beszámíttassék.

kötet 508. p.) biztosított hitelt azonban nem erre a célra, hanem a Nyugatról visszakérült állami méneknek a határon történt átvételére, szállítására és szállítás ideje alatti takarmányozására használták fel. Ennek az intézkedésnek az utólagos jóváhagyását kérte.

¹⁰ A napirendről levett 703/eln.1946.F.M.XI.1.ü.o. sz. előterjesztés Anghi Csaba Geyza (1901-?) okleveles gazdának, volt állattenyésztéstani egyetemi tanársegédnek, fővárosi közéleti felügyelőnek az Országos Magyar Állattenyésztési Kísérleti Intézet tudományos munkatársává való kinevezésére vonatkozó javaslatot tartalmazott.

A napirendről ugyancsak levett 129 056/1946.F.M.X.-1. sz. előterjesztés dr. Hoffmann Pál (1909-?) okleveles gazdának a Magyar Agrártudományi Egyetem keszthelyi osztályára való adjunktusi kinevezésére vonatkozó javaslatot tartalmazott.

¹¹ Az 1854/1946.lp.M.eln. sz. előterjesztése az Iparügyi Minisztériumba berendelt igazságügyminisztériumi miniszteri tanácsos miniszteri osztályfőnökké való kinevezésére vonatkozó javaslatot tartalmazott.

Dr. Fodor László (1900-?) egységes bírói és ügyvédi vizsgával rendelkező jogász volt. 1944 novemberéig ügyvédként dolgozott, majd 1945 márciusáig Mezőtúr város polgármestere, ezt követően Jász-Nagykun-Szolnok vármegye alispánja volt. 1945. augusztus 9-én lett az Igazságügy-minisztérium miniszteri tanácsosa.

23. 1946. május 3.

[15] 14

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Schrodt István jóvátetele tárgyában.

Miniszttertanács dr. Schrodt Istvánnak rehabilitálása során az V/1. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.¹²

[16] 15

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát Kerle Zoltán [gépkocsivezető] özvegyének nyugellátása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta.

[17] 16

Iparügyi miniszter [képviselőtében Kelemen államtitkár] előterjeszti javaslatát a kéményseprőipar gyakorlására vonatkozó egyes jogszabályok módosítása tárgyában.

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter*: Aggályosnak tartja ennek a rendeletnek kibocsátását, ami újabb megterhelést jelentene az államra.

Miniszttertanács az előterjesztést elvben elfogadta azzal a megkötéssel, hogy a rendelet életbeléptetéséhez újabb miniszttertanácsi hozzájárulás kell.¹³

[18] 17

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a külkereskedelmi tárgyalások megkönnyítésével kapcsolatban tárcaközi bizottság létesítése tárgyában.

¹² Az Iparügyi Minisztérium 2077/1946.-eln. sz. előterjesztésében dr. Schrodt István (1888-?) állami felsőipariskolai tanár, nyugalmazott mértékügyi főfelügyelő, műegyetemi címzetes rendkívüli tanár korábbi sérelmének jóváteteleként állami felsőipariskolai igazgatói címmel való nyugellátását javasolta.

¹³ A 26 731/1946.Ip.M.I. sz. előterjesztés az 1922. évi XII. tc., valamint az 1936. évi VII. tc.-nek a kéményseprőiparra vonatkozó §-ainak a módosítására, kiegészítésére tett javaslatot. Egyrészt arról intézkedett, hogy az elhunyt kéményseprőiparos iparát a házastársa a saját jogon ne folytathassa, másrészt a kéményseprőipart úgynevezett reáljogon kezükben tartó személyek háttérbeszorítását, azaz a kéményseprést ténylegesen gyakorló iparosok lehetőségeinek kiszélesítését elősegítse. A volt reáljogtulajdonosoknak és a kéményseprősegédek valamint hozzájuk tartozóknak a Kéményseprők Jóléti Alapjából javasolt járadékot fizettetni, egyben azt is előterjesztette, hogy ezt az alapot a kéményseprők létesítendő egyesülete kezelje. Jelezte, hogy az országban ekkor 638 kéményseprői munkaterület volt, amelyből 580-at személyi jogon, 58-at pedig reáljogon láttak el. A javaslat egyébként a kéményseprői munkaterületek betöltésének jogát az iparügyi miniszter hatáskörébe vonta.

A javaslat ismételt miniszttertanácsi bemutatására vonatkozó adatot nem találtunk, illetve esetleg az [59.] 142. sz. jegyzőkönyv 42. napirendi pontjában volt erről szó. Lásd az 5510/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 25.

23. 1946. május 3.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárul azzal a kiegészítéssel, hogy a tárcaközi bizottságban a közlekedésügyi miniszter is képviselve legyen.¹⁴

[19] 18

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a külkereskedelmi képviselők létesítésével kapcsolatban.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁵

[20] 19

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* bejelenti, hogy a szövetkezeti törvényjavaslat elkészítésére kapott május 1-i határidőt betartani nem tudja, kéri ennek határidejét június hó 1-ében megállapítani. Amennyiben az össze nem egyeztethető ellentétek miatt ezt a határidőt sem tudná betartani, úgy a kérdést pártközi értekezlet elé fogja vinni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁶

[21] 20

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészettudományi karán amerikai intézet szervezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁷

¹⁴ A 19 050/1946.K.Sz.M. sz. előterjesztés jelezte, hogy a külkereskedelmi kapcsolatok alakulását, jóllehet ezeknek a termelés folytatásához szükséges anyagok biztosítása, valamint a jóvátételi kötelezettség teljesítése szempontjából elsőrendű fontosságuk volt, adminisztratív természetű akadályok hátráltatták. Javasolta ezért egy tárcaközi bizottság alakítását, a Miniszterelnökség, a Külügy-, a Belügy-, a Pénzügy- és a Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztérium képviselőjének részvételével, azzal, hogy e bizottság 15 napon belül legyen köteles javaslatot tenni az eléje kerülő ütvélvél, valuta stb. biztosítása ügyében.

¹⁵ A 15 529/1946.K.Sz.M.II. sz. előterjesztés javasolta a már felállított londoni, washingtoni, bukaresti, valamint a szervezés alatt álló prágai külkereskedelmi képviselőtől kívül a Szovjetunióban, Lengyelországban, Ausztriában, Svédországban, Svájcban, Triesztben, továbbá a közel-keleti kapcsolatokra figyelemmel Haifában külkereskedelmi, esetleg levelezői képviselőt szervezését. Kérte ehhez a Szövetséges Ellenőrző Bizottság hozzájárulásának kieszközölését.

¹⁶ Lásd e kötet [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 41. napirendi pontját és jegyzetét.

A Kisgazdapárt ismételten sürgette a szövetkezeti törvény pártközi értekezleten való tárgyalását, érdemben azonban csak az 1946. november 5-ei ülésen foglalkoztak a kérdéssel. Pártközi értekezletek. 234., 361–365. pp.

¹⁷ 39 187/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében a miniszter előadta, hogy a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészettudományi karán mind a nyugat-európai kultúra, mind az orosz kultúra terjesztése megfelelő tanszékekkel biztosítva volt, az egyetemes kulturális tájékozódás céljából viszont feltétlenül szükségesnek látta egy amerikai tanszék létesítését, mivel az angol nyelvi irodalmi tanszék — mint mondta — az amerikai fejlődés ismertetésének különleges és nagy területekre kiterjedő feladatát nem vállalhatta. Kérte az intézet felállításának és egy intézeti tanári állás szervezésének engedélyezését.

23. 1946. május 3.

[22] 21

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgyszorozaton 2. pont alatt felvett előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁸

[23] 22

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Flesch Ármin egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁹

[24] 23

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Szabolcsi Bencének a Zeneművészeti Főiskolán rendes tanári kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁰

[25] 24

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Lissák Kálmán egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²¹

[26] 25

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Lukács György egyetemi tanár szolgálaton kívül eltöltött idejének beszámítása tárgyában.

¹⁸ A napirendről levett 40401/1946./VI. sz. előterjesztés a Debreceni Tudományegyetemnél 11 műszaki segédtszti, 5 szakaltisztai és 5 altisztai állás szervezésére vonatkozó javaslatot tartalmazott.

¹⁹ 40 755/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Flesch Ármin (1876-?) nyugalmazott gyermekorvos, egyetemi magántanár egyetemi rendkívüli tanári kitüntetésére tett javaslatot: kérte, hogy ez ügyben a köztársasági elnökhöz előterjesztést tehesen.

²⁰ 44 171/1946.V.K.M.VII. sz. előterjesztésében kérte a miniszter, hogy dr. Szabolcsi Bence kinevezése ügyében a köztársasági elnökhöz előterjesztést tehesen.

Dr. Szabolcsi Bence (1899–1973) a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészettudományi karán és a Zeneművészeti Főiskola zeneszerzési tanszéken 1921-ben nyert abszolutoriumot. Bölcsészeti és zenei tanulmányait a lipcsei tudományegyetemen folytatta, 1923-ban zenetudományi doktorátust szerzett. 1928–1929-ben a Zenei Szemlét, 1930–1931-ben a Zenei Lexikont szerkesztette. Számos, a magyar és a rokon népek zenetörténetével foglalkozó tanulmányt írt. 1935-ben a londoni Royal Asiatic Society tagjai közé választotta. 1945 októberétől a Zeneművészeti Főiskola tiszteletdíjas tanára volt. Jelezte az előterjesztés, hogy a múltban származási okok miatt esett el a főiskolai tanári kinevezéstől.

²¹ 40 993/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Lissák Kálmán (1908-?) a Pécsi Tudományegyetem élettani tanszékén működő nyilvános rendkívüli tanárának nyilvános rendes tanárrá való kinevezésére tett javaslatot. Kérte egyben, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz is előterjesztést tehesen.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²²

[27] 26

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Bolgár Elek egyetemi tanár szolgálaton kívül eltöltött idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²³

[28] 27

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a magyar sporthatóság szervezete tárgyában.

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: Nem tartja szükségesnek, hogy a köztársasági elnök nevezze ki a sport legfőbb vezetőit, elegendő [lenne], ha ezt a közjogi hatáskört a miniszterelnök töltené be.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A főtanács nemzetközi testület, egy szerve a vallás- és közoktatásügyi miniszter alá eső intézményeknek [sic!]. A maga részéről is megfelelőnek tartja, ha a minisztertanács hozzájárulásával a köztársasági elnök nélkül történik a kinevezés, de a miniszterelnök szóljon hozzá a kinevezésekhez. Ilyen értelemben kapott a Független Kisgazdapárttól tájékoztatást.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: A miniszterelnök hozzászól a kinevezésekhez, a minisztertanács alkalmával észrevételeket tehet, és így külön nem kell vele egyetértőleg eljárni.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: A Nemzeti Sport Bizottságban a sport gyakorlati szakképviselői vannak.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* aggályosnak tartja, hogy nincs szavazati joguk az egyes minisztériumok által kiküldött tagoknak. Úgy látja, hogy úgylis kisebb számmal vannak képviselve. Nem látja biztosítva azt sem, hogy az

²² 43 859/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Lukács György egyetemi nyilvános rendes tanár részére a közoktatásügyi népbiztosi állásának 1919. augusztus 3-ával történt megszűnésétől 1945. november 1-jén egyetemi tanárrá való kinevezéséig szolgálaton kívül töltött idejének beszámítására tett javaslatot.

Dr. Lukács György (1885–1971) filozófus, hazai és külföldi tanulmányok után tudományos, szerkesztési munkával foglalkozott. 1918-ban belépett a Kommunista Pártba, a Tanácsköztársaság után Németországba majd 1933-ban a Szovjetunióba menekült s ott folytatott tudományos munkásságot. 1945 szeptemberében tért haza, nemzetgyűlési képviselővé választották. 1949-től a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt. 1949-től 1957-ig a Béke Világtanács tagja. 1956-ban Nagy Imre kormányának oktatásügyi minisztere volt, az újjáalakult kommunista pártszervezetbe nem igazolták át, csak 1967-ben lépett be ismét a pártba. 1958-ban nyugalomba vonult.

²³ 43 858/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Bolgár Elek egyetemi nyilvános rendes tanár szolgálaton kívül töltött idejének a Külügyi Népbiztosság 1919. augusztus 3-ával történt megszűnésétől az 1945. november 1-jén egyetemi tanárrá való kinevezéséig való beszámítására tett javaslatot.

23. 1946. május 3.

egyes sportintézmények megfelelő módon meghallgattatnak-e, ez a korábbi alaprendeletekben biztosítva volt.

[Ries] *Igazságügyminiszter* a maga részéről nagy súlyt helyez arra, hogy az alsó szervek és fórumok meg legyenek kérdezve és véleményt nyilváníthassanak. Ahelyett a szövegrész helyett „a sport bizottság figyelembevételével” hozzájárul a „meghallgatásával” szövegrészhez. Szó került a IV. fejezetben tárgyalt Testnevelési Alap pénzügyi részeiről. Legcélszerűbb, ha a vallás- és közoktatásügyi miniszter ebben a részben a Gazdasági Főtanáccsal az anyagi vonatkozásokat tárgyalja. A Testnevelési Alapot a löversenyekből befolyt összegekből a testi sport fejlesztésére kívánták fordítani. A nagy sportegyesületeknek nincs támogatásra szükségük, de a munkás sportegyesületek megfelelő anyagi fedezet híján, nem tudják magukat fenntartani. A húsvéti ügetőversenyből 61 milliárd volt a bevétel, de a sport-alaphoz ebből semmi sem folyt be. A pártok megállapodtak, hogy ez az alap a vallás- és közoktatásügyi miniszter sporttámogatási céljaira szolgál. A 7. §-nál a szavazati jog átruházását maga részéről is ellenzi.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A löversenyből befolyó tételek voltaképpen a lótenyésztés céljait kell, hogy szolgálják, és ezért aggályosnak tartja, ha más irányban használják fel a jövedelmet.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: Az eredeti szövegben a pártok megállapodtak. A miniszteri kiküldöttek szavazati jogát maga részéről sem tartja szükségesnek, mert voltaképpen a magyar sportot a demokratikus közvélemény, nem pedig egy befolyásolt felfogás kell, hogy irányítsa.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* nem látja a falu sportéletét biztosítva, és ezért a javaslatot nem tartja elfogadhatónak. Szükségesnek tartja, hogy a pénzügyi kérdésekhez hozzá lehessen szólni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Az egyes sport-szövetségekben a vidék is képviselve van.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: A vidéki sportélet még meglehetősen szervezetlen, de gondoskodás történik arról, hogy megfelelő fejlődésen menjen keresztül és az újjászervezés megtörténjék.

Rákosi Mátyás államminiszter: A javaslatot — az eredetit — pártközi értekezlet elfogadta, akkor aggályosnak tartja, hogy ettől eltérjenek. Ezt nem csak a jelen esetben, hanem más alkalommal is irányadó elvként kívánná alkalmazni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁴

²⁴ Előzményéről lásd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 74. napirendi pontját és jegyzetét.

A 47 714/1946.V.K.M.IX. sz. előterjesztés a 3380/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. március 28.) által meghatározott szervek, így a Sport Főtanács, a Nemzeti Sportfőtanács, a Magyar Olimpiai Bizottság és a Testnevelési Alap összetételére, felépítésére, feladataira vonatkozó javaslatokat tartalmazott.

[29] 28

[Ries] *Igazságügyminiszter* bejelenti, hogy javaslatát a kereskedelmi társaságokra vonatkozó egyes rendelkezések tárgyában, miután az már egy korábbi minisztertanácson elfogadást nyert, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁵

[30] 29

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát néhai Bódis Tivadar [te-lekkönyvvezető] özvegye, Krebs Róza kegydíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[31] 30

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezéséről szóló 4600/1946. ME számú rendelet kiegészítése és módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁶

[32] 31

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát a katonai szolgálattal kapcsolatban a kedvezmények és mentességek szabályozása tárgyában.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Nem tartja megnyugtatónak ezt a rendezést, mert az államrendőrség létszáma még nincs megállapítva. Éppen ezért azt kéri, hogy a 3. § 1. bekezdés f) pontjában a katonai szolgálat alól való mentesített [sic!] egyének közé az államrendőrség valamennyi tagja felvétessék.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* ehhez a módosításhoz hozzájárul.

Az 5120/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 10.) azonban a Testnevelési Alapra vonatkozó (a tervezet szerinti IV.) fejezetre nem tért ki.

A közlönyben megjelent rendelet néhány más vonatkozásban is eltért a minisztertanácsi jegyzőkönyvhöz mellékelt rendelettervezet szövegétől. Egyébként a megjelent rendeletet is — leírási tévedés miatt — helyesbiteni kényszerültek, lásd a MK 1946. május 26. számának első közleményét, továbbá a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 65. napirendi pontját és a 6320/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 8.

A tervezetet — mint Ries István, Keresztury Dezső és Rákosi Mátyás hozzászólásából kitűnik — párközi értekezleten is tárgyalták. Az ott napirendre tűzött, illetve elfogadott szöveg nem lehetett teljesen azonos a minisztertanács által tárgyalt változattal. A hozzászólások hivatkozásai talán ezért sem pontosak, magyarázatukba így nem volt értelme belebocsátkozni. A pártközi értekezlet jegyzőkönyvét nem ismerjük.

²⁵ Lásd a [18.] 101. sz. jegyzőkönyv 70. napirendi pontját.

²⁶ Előzményéről lásd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját és jegyzetét.

Az igazságügyminiszter szám nélküli előterjesztésében a közalkalmazotti pótlék felszámolását jelentő 4600/ME sz. rendelet (MK 1946. április 25.) alól a bírók kivételére tett javaslatot. Lásd a 4830/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. május 5.), amely kimondta, hogy a bírói képesítési pótlék továbbra is megillette mindazokat a közszolgálati alkalmazottakat, akik erre a jogszabályok értelmében jogosultak voltak.

23. 1946. május 3.

Minisztertanács az előterjesztést a belügyminiszter által említett módosítással elfogadta.²⁷

[33] 32

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 2. számú előterjesztését Surányi Sándor [polgári szakaltiszt] jóvátetele tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[34] 33

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* bejelenti a fővárosi zsákellátásra 250 milliárd pengő hitel igényét.

Minisztertanács a fővárosi zsákellátásra kettőszázötvenmilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁸

[35] 34

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* a Futura részére zsákbeszerzésre 1510 milliárd pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a Futura részére zsákbeszerzésre egybillió ötszázötvenmilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁹

²⁷ 10 842/1946.H.M.eln.köz. sz. előterjesztésében a miniszter utalt a 752/1945. ME sz. rendeletre (MK 1945. május 10.), amely a fegyverszüneti egyezmény alapján Magyarország által a háború folytatása érdekében kiállítani rendelt 8 hadosztály létrehozása céljából a katonai szolgálattal összefüggő kedvezmények egy részét megszüntette, a háború befejezésére tekintettel javasolta a kedvezményeket és mentességeket illető törvényes szabályok újbóli rendezését. E tekintetben nem találta elegendőnek a honvédelemről szóló 1939. évi II. tc.-ben foglalt kedvezmények visszaállítását, mivel már akkor is a háborúra készülve, szűkre szabták ezeket. Szociális és gazdasági szempontokra figyelemmel az említett törvényen alapuló előírásokon túlmenő módon javasolta szabályozni a kérdést.

A rendelettervezet Rajk László által kiegészítésre javasolt 3. §-ának (1) f.) pontja azt mondta ki, hogy mentesítendőök a katonai szolgálat alól „az államrendőrség egyenruha és fegyver viselésére jogosult tagjai”.

Az előterjesztés mellett megtalálható a közellátásügyi miniszter azon írásos javaslata is, hogy a mentesítendő esetek közé vegyék fel a közellátási igazgatási munkakörben foglalkoztatottakat is – tekintettel ezeknek a tisztviselőknél a kulcshelyzetére mind az újjáépítési, mind a jóvátételi munkák szempontjából. Ez a javaslat talán a tervezet 3. § (1) g.) pontjában nyert elfogadást, amely kimondta, hogy mentesek a katonai szolgálat alól „egyéb személyek igen fontos közérdekből”. Lásd az 5170/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 23.

²⁸ A 166 093/1946.K.M. sz. előterjesztés azért javasolta zsákbeszerzés céljára visszatérítés nélküli hitelben részesíteni a fővárosi Gabonahivatalt, mivel a papírzsákok egy-kétszeri használat után nagyrészt tönkre mentek – s ezek árát csak igen kis mértékben tudták a malmi lisztárakon a fogyasztókra áthárítani.

²⁹ Az 5779/1946.K.M.eln. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a kötött terményforgalom 80%-át lebonyolító Futura Rt. mintegy 1 millió darabos zsákkészlete a háború folyamán elveszett,

[36] 35

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Joint tehergépkocsik átvételére 285 268 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Joint tehergépkocsik átvételére kettőszáznyolcvanöt-milliárd kettőszázhatvannyolcmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.³⁰

[37] 36

[Bárános] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az UNRRA kiküldöttek ellátásával, elhelyezésével stb. felmerülő kiadások fedezésére 23 575 millió adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az UNRRA kiküldöttek ellátásával, elhelyezésével stb. felmerülő kiadások fedezésére huszonhárommilliárd ötszázhatvenötmillió adópengő hitel folyósításához hozzájárult.³¹

[38] 37

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a magyarországi és budapesti hidak újjáépítésére 7 005 000 millió pengő póthitel igénylése tárgyában.

a megmaradt rész elhasználódott, így a vidéki terménykészlet elszállítása a fogyasztói helyekre nagy mértékben megnehezült. Felhívta a figyelmet arra is, hogy a zsákutánpótlásra nem lehetett külön összeget biztosítani, miután a zsák értéke, amely korábban a búza értékének 10–12%-a volt, ebben az időben annak több mint tízszeresére emelkedett, szükségesnek mondta ezért a kincstár megfelelő segítségét.

³⁰ 5849/1946. K.M. sz. előterjesztésében a miniszter bejelentette, hogy a Joint magyarországi szervezete 10 db 2,5 tonnás tehergépkocsit engedett át részére. A vételár fejében 40 000 kg lisztet, 67 368 kg ún. EB lisztet, 4,5 vagon lencsét, 1,5 vagon babot, 1,5 vagon borsót, 1 vagon hagymát és 10 vagon burgonyát kellett a Joint magyarországi szervezetének átadnia. Ezeknek az élelmickeknek az ára fejében kért lehetőséget az említett összeg elszámolására.

A Joint, azaz Joint Distribution Committee (Általános Szétesztő Bizottság) az első világháború idején az Egyesült Államokban alakult zsidó segélyszervezet. A második világháború idején, mint nemzetközi szervezet működött. Magyarországi irodája a háború utáni években jelentős tevékenységet fejtett ki. 1953 januárjában felszámolták.

³¹ 3850/1946. K.M. sz. előterjesztésében beszámolt a miniszter arról, hogy 1946. április 15-én Balogh István miniszterelnökségi államtitkár elnökletével, az UNRRA kiküldöttek részvételével értekezletet tartottak, amelyen rajta kívül részt vett Molnár Erik népjóléti miniszter, Antos István pénzügyi államtitkár, Szilágyi István miniszteri tanácsos a Kereskedelemügyi Minisztérium részéről, valamint Kóvágó József, Budapest polgármestere. Az értekezlet a segélyek szétesztásával foglalkozott.

Összefoglalóan elszámolt a behozott élelmiszerek eladásából származó bevételekről, a szállítási, rakodási költségekről, a tisztviselők (májusban 12 külföldi és 30 magyar személy) illetményeiről, a személyautók és az irodák fenntartási költségeiről. Az 1946 májusáig terjedő időszak bevétele e szerint 88 763 millió adópengő volt, míg a kiadás 24 775,3 millió adópengőt tett ki. Így maradványként 63 989,7 millió adópengő jelentkezett.

A kiadásokra — az előterjesztés szerint — 1200 millió adópengőt már korábban igénybe vett, ezért a ténylegesen felmerült 24 775,3 millió adópengőhöz képest jelentkezett hiány előirányzat nélküli kiadásként való elszámolására kért engedélyt.

23. 1946. május 3.

Minisztertanács a budapesti hidak újjáépítésére, valamint a magyarországi hidak újjáépítésére hétbillió ötmilliárd pengő póthitel folyósításához hozzájárult.³²

[39] 38

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a postaaltiszti egyenruha beszerzésére 41 646 000 000 pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács postaaltiszti egyenruha beszerzésére negyvenegymilliárd hatszáznegyvenhatmillió pengő folyósításához hozzájárult.³³

[40] 39

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* tehergépkocsik beszerzésére 10 milliárd pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács tehergépkocsik beszerzésére tízmilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.³⁴

[41] 40

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Roska László postafőigazgatói címadományozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[42] 41

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát néhai Lenkei Alajos özvegye részére kegydíj és kegynevelési járulék engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

³² 26 501/1946. V/2. sz. előterjesztésében a miniszter a nagyobb összeg kérésének indoklásául előadta, hogy a munkabérek az április havi hiteligénylések alapjául szolgáló március 28-ai szinthez képest 100+100%-kal, továbbá a kalória-váltság 310 pengőről 660 pengőre, az adópengő 35 pengőről 102 pengőre emelkedett, s hogy az anyagáraknál és a szállítási költségeknél az emelkedés az említettekénél is nagyobb arányú volt.

³³ A 14 116/1946. Közl.M.2. sz. előterjesztés bejelentette, hogy 5800 postaaltiszt 1944–45. évi téli egyenruházatának, lábbeli kiutalásának és 1945. évi nyári egyenruházatának utólagos kiadása helyett ezek értékét — anyagihiány miatt — az említett összeggel kívánta megváltani.

³⁴ A 218 577/1946. Közl.M.2. sz. előterjesztés — hivatkozva a Közlekedésügyi Minisztérium felhívására — jelezte, hogy a Posta, a többi állami és nagyobb magánüzemhez hasonlóan, kénytelen volt vállalni alkalmazottainak jegyrendszerű közellátását. Ez azt jelentette, hogy a Terményhivatal vámgabona, olajmagvak, hüvelyesek vidéki beszerzésére utalványt adott ki a Postának azzal, hogy a szükséges mennyiség felvásárlásáról, őrlésétéről, szállításáról és szétosztásáról saját maga gondoskodik. Ez havonta mintegy 20 vagon áru szállítását jelentette. Erre a feladatra kérte a miniszter az 5 új teherautó megvásárlásához szükséges összeget. Jelezte, hogy a Posta meglévő teherautói túlterheltek és rossz állapotban voltak, így ezt a többletmunkát nem tudták volna ellátni. Megemlítette, hogy erre a célra januárban már kért hitelt, de az árak emelkedése folytán az nem volt elegendő a beszerzésre.

[43] 42

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát emlékbélyegsorozat kibocsátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁵

[44] 43

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a közforgalmú vasutak, a kezelésükben álló közhasználatú gépjárművállalatok és a közforgalmú hajózási vállalatok baleseti járadékosainak újabb rendkívüli járadékpótléka tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁶

45

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát 4 személy- és 2 tehergépkocsi beszerzésére 4,5 milliárd adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács 4 személy- és 2 tehergépkocsi beszerzésére négy és fél milliárd adópengő hitel folyósításához hozzájárult.

46

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát 3 személygépkocsi beszerzésével kapcsolatban 144 400 000 000 pengő elszámolása tárgyában.

Minisztertanács az elszámolást tudomásul vette.

47

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát a tűzoltóság és a tűzrendészet újjászervezéséről szóló 10 280/1945. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁷

³⁵ 222 979/1946./Bgi. sz. előterjesztésében bejelentette a miniszter, hogy 1946. május 1-jén, az első magyar postabélyeg kiadásának 75. évfordulója alkalmából 150 000 sorozat emlékbélyeget kíván kibocsátani. A bélyegeket 500 000, 1 000 000, 1 500 000 és 2 000 000 pengő postai névértékkel és ugyanilyen összegű felárral kívánta forgalomba hozni. Jelezte, hogy a névérték a Posta bevételeit fogja képezni, a felárat pedig a Posta jóléti céljaira, elsősorban a postás gyermekek nyaraltatására kívánta felhasználni.

³⁶ A 24 696/1946.Közl.M.I./1. sz. előterjesztés — a gazdasági viszonyokban bekövetkezett nagy változásokra tekintettel — javasolta a közforgalmú vasutaknál, közhasználatú gépjárművállalatoknál és közforgalmú hajózási vállalatoknál a baleseti járadékosok járadékainak, illetőleg a járadékpótlékok felemelését. A tervezet visszamenőleg a különböző időpontok előtt keletkezett balesetek járadékait, illetve pótlékait fokozatosan emelkedő módon javasolta megállapítani. Lásd a 4390/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 7.

³⁷ Szám nélküli előterjesztésében a belügyminiszter az országos tűzoltóparancsnok számára a IV. fizetési fokozatba történő besorolás lehetővé tételét javasolta.

A tűzoltóság és a tűzrendészet újjászervezéséről szóló 10 280/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 13.) az országos tűzoltóparancsnokot az állami rendszerű V. fizetési osztályba sorolta. Ezt az ezredesi rendfokozatnak megfelelő besorolást a miniszter tarthatatlannak minősí-

23. 1946. május 3.

48

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát 3 db személygépkocsi beszerzésére 90 milliárd pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács 3 db személygépkocsi beszerzésére kilencvenmilliárd pengő folyósításához hozzájárult.³⁸

49

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát a Népgondozó Hivatal 1945. évi július–december havi költségeinek fedezésére 1 259 896 359 pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Népgondozó Hivatal 1945. évi július–december havi költségeinek fedezésére egymilliárd kettőszázötvenkilencmillió nyolcszázkilencvenhatezer háromszázötvenkilenc pengő hitel folyósításához hozzájárult.

50

[Rajk] *Belügyminiszter*: előterjeszti javaslatát dr. Sághy György [minisztériumi osztálytanácsos] jóvátétele és nyugdíjának megállapítása tárgyában.

Minisztertanács dr. Sághy György jóvátétele és nyugdíjának az V/2. fizetési osztály szerinti megállapításához hozzájárult.

51

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a Földművelésügyi Minisztérium Országos Központja, mint szövetkezet adó és illetékmentessége tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztés elfogadta.³⁹

tette, mivel a régebbi jogszabályok erre a beosztásra a vezérőrnagyi besorolást állapították meg, továbbá mert a vármegyei és városi tűzoltóparancsnokok is elérhették ezt a besorolást, sőt Budapest tűzoltóparancsnoka már ekkor is az V. fizetési kategóriába tartozott. Tekintettel arra, hogy a tűzoltóság a honvédség és a rendőrség után a legnagyobb létszámú egyenruházott testület volt, indokoltnak tartotta, hogy a fegyveres testületekhez hasonlóan itt is altábornagy, illetve vezérőrnagy végezze az irányítást és a felügyeletet. Lásd a 4900/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 12.

³⁸ 2218/B.M. e.ln. sz. előterjesztésében a belügyminiszter előadta, hogy a „közigazgatás tervszerű átszervezése, készülõ reformjának folyamatos végrehajtása, működésének ellenõrzése, a reakciótól való megtisztítása és a központi irányítás fokozatos hatályossá tétele” [sic!] szükségessé tette ellenõrzõ bizottságok rendszeres kiküldését. E feladat ellátására kért 3 db személygépkocsi beszerzésére 90 milliárd pengő hitelt. Lásd még a jelen jegyzõkönyv 45. napirendi pontját.

³⁹ A 82 303/1946.P.M.VIII. sz. előterjesztés felhívta a figyelmet arra, hogy mivel a földművelésügyi földhözjuttatásáról szóló 600/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 18.) 30. §-ának (2) bekezdése alapján megalakult földművelésügyi szövetkezetek, amennyiben alapszabályuk szerint az üzleti nyereségből tagjaiknak 5%-ot meghaladó részesedést nem adtak, az 1898. évi XXIII. tc.-ben, valamint az azt kiegészítő jogszabályokban biztosított társulati adó kedvezményében részesültek.

52

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 2. számú előterjesztését, miután az már az igazságügy-miniszter előterjesztései között elfogadást nyert, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁰

53

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát Szőke Ferenc VIII. fizetési osztályba forgalmi adóhivatali tanácsossá leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Szőke Ferenc VIII. fizetési osztályba forgalmi adóhivatali tanácsossá leendő kinevezéséhez, a 9590/1945. ME sz. rendelet alapján, hozzájárult.⁴¹

54

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a Magyar Nemzeti Bank működésére vonatkozó egyes rendelkezések tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴²

Erre tekintettel indokoltnak tartotta, hogy az adómentesség az utóbb alakult Földművelésügyi szervezetek Országos Központjára, mint szövetkezetre is kiterjesztessék.

A földművelésügyi szervezetek adómentessége azonban nem terjedt ki azok mezőgazdasági ipari üzemágára, továbbá azokra az üzleti ágakra sem, amelyek nem kizárólag a tagok szükségletének fedezésére szükséges áruk vételével és azoknak a tagok részére való eladásával, továbbá nem kizárólag a tagok által termelt termények értékesítésével foglalkoztak. Ennek megfelelően indokoltnak tartotta, hogy a Földművelésügyi szervezetek Országos Központja, mint szövetkezet esetében is a társulati adó, valamint a társulati vagyonadó és ezek állami pótagódi, továbbá az ezek után kivethető törvényhatósági, községi pótagódi, az útagódi és a kereskedelmi és iparkamarai illeték alóli mentesség csak azokra az üzleti ágakra biztosítható, amelyek a tagszövetkezeteknek áruval való ellátására terjedtek ki. Lásd az 5670/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. május 23.), valamint ennek helyesbítését a MK 1946. május 26-ai számában.

⁴⁰ Lásd a jelen jegyzőkönyv 31. napirendi pontját és jegyzetét.

⁴¹ A 9590/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 18.) a szocialista, antifasiszta vagy demokratikus magatartás miatt egyes személyeket ért hátrányok megszüntetése tárgyában intézkedett.

⁴² A jegyzőkönyv mellett e tárgyban két előterjesztés és rendelettervezet található. Az egyik előterjesztés a Gazdasági Főtanács, a másik a minisztertanács számára készült. Mindkettő a Pénzügyminisztérium 74 144/1946./IV.a. számát viseli. Ezekből egyértelműen kitűnik, hogy a Gazdasági Főtanács kezdeményezte az intézkedést, amely az állam irányításának a hatályosabb érvényesítését, illetve a Magyar Nemzeti Bank üzletpolitikájának az általános gazdaságpolitikával való összhangba hozatalát célozta.

Az előterjesztések a kormány és a Magyar Nemzeti Bank közötti viszonyt az 1924. évi V. tc. mellékletét alkotó alapszabály 45–49. cikkében rögzített felügyeleti jogkörből indultak ki, amely cikkek a kormány részére egy kormánybiztos által gyakorolt felügyeleti jogkört biztosítottak. Ez

Pénzügyminiszter [képviselőében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a felszabadulás után közszolgálatba lépett alkalmazottak szabadpályán eltöltött idejének beszámítása tárgyában.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* kéri, hogy a rendeletben biztosított beszámítási lehetőség ne csak a felszabadulás után közszolgálatba lépett alkalmazottak részére álljon fenn, hanem a régi közalkalmazottak részére is megadható legyen ez a kedvezmény, ha egyébként a rendeletben előírt feltételeknek megfelelnek.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a rendelet hatálya kiterjed a felszabadulás előtt már közszolgálatban álló olyan közalkalmazottra is, aki a magyar demokrácia érdekében külön elismerésre méltó érdemeket szerzett.⁴³

a jogkör azonban csak annak figyelemmel kísérésére szorítkozott, hogy a bank a törvényeknek és az alapszabályoknak megfelelően jár-e el. Az előterjesztésekben megfogalmazott javaslat a kormánybiztos e jogkörének kiszélesítésére irányult. Elsősorban azt kívánta elérni, hogy a kormánybiztos ellenőrizze megfelelő-e a bank üzletvitelének a kormány hitel- és devizapolitikájának, illetve, hogy megvan-e a nélkülözhetetlen összhang a kormány gazdasági tervei és a bank működése között. Másrészt azt szándékozta elérni, hogy a kormánybiztos ne a kormánynak, hanem az ország pénzügyeirel elsősorban felelős pénzügyminiszternek legyen alárendelve. Harmadrészt pedig a kormánybiztos részére nem csak felügyeleti, hanem indítványozási jogot kívánt biztosítani, tehát azt, hogy az általa megjelölt ügyeket a bank megfelelő szervei kötelesek legyenek napirendre tűzni. A minisztertanácshoz intézett előterjesztés hangsúlyozta azonban azt, hogy ez az intézkedés átmeneti jellegű s csak arra az időszakra szól, amíg a pengő-értékállandóságának helyreállítása ezt szükségessé tette.

A Gazdasági Főtanács 1946. március 18-án, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter előterjesztése alapján tárgyalta a kormány szanalási programját. E program f.) pontja felszólította Gordon Ferenc pénzügyminisztert, hogy sürgősen készítsen javaslatot a Magyar Nemzeti Bank állami ellenőrzésére vonatkozó rendelettervezet elkészítésére, egyben arra is, hogy e tervezet térjen ki a magánbank-apparátus leépítésére, a bankok fúziójának szakmai szempontok (mezőgazdasági, nehézipari, könnyűipari) szerinti szervezésére is. (MOL XIX-A-10-XXVI 1008. p.)

Az előterjesztés mellett két példányban található rendelettervezet lényegében megegyezik egymással. A Gazdasági Főtanács által tárgyalta szöveg szerint azonban a kormánybiztos óvása esetén, ha a vitás ügynek a pénzügyminiszterrel való tárgyalása nem vezetett volna megegyezésre, az ügyet a kormány elé kellett volna vinni; a minisztertanács által tárgyalta szövegben ez a rész úgy szerepel, hogy a „pénzügyminiszter az óvás folytán eleje terjesztett vitás ügyben a bank elnökének meghallgatása után végérvényesen dönt”. A végleges szövegbe ez az utóbbi változat került. Lásd a 4920/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 7. Lásd még a [37.]120. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját.

⁴³ A 13 264/1946.P.M.III. sz. előterjesztés hivatkozott a Szakszervezeti Tanács és a Budapesti Nemzeti Bizottság által a kormányhoz intézett azon javaslatára, hogy az 1945 után közszolgálatba lépett alkalmazottaknak a szabadpályán töltött ideje a nyugdíjba számítható szolgálati időhöz való hozzászámítására teremtsenek lehetőséget. Feltételként jelölték meg az említett szervezetek azt, hogy ha az érdekeltek megfelelő közérdekű munkásságot fejtettek ki, részt vettek a demokratikus pártok, illetőleg a szakszervezetek munkájában vagy hogy az illetőnek az állami szolgálatba lépése előtti szabadpályán szerzett szaktudása is közérdekűnek minősíthető legyen.

56

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát az egyes vámtételek módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁴

57

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 7. számú előterjesztését, miután azt a Gazdasági Főtanács elutasította a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁵

58

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* a Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatosan igénybe vett termények, termékek, állatok átvételi ára ezidőszertint erősen meghaladja az 1500 billiót, amellyel szemben napi 1–2 billióss összegeket térítünk. A falu hangulata ezért nagyon romlik, amit még fokoz, hogy a folyó évi jóvátétellel kapcsolatos 100 000 db körüli sertés és több mint 20 000 db szarvasmarha igénybevétele is most van folyamatban, amelyekért készpénz-

Hangsúlyozta az előterjesztés, hogy ezek a személyek többnyire olyan életkorban kerülnek közszolgálatba, hogy a tényleges szolgálatuk csak rövid időt tesz ki s így az új és a régi kormányzatok alatt is szolgálatot teljesített alkalmazottak viszonya nem fog tartós feszültséggé fajulni.

A rendelettervezet kimondta, hogy a beszámítható idő a húsz évet nem haladhatta meg, továbbá, hogy a kedvezmény biztosítását az érdekeltnek kellett kérnie, valamint, hogy a kérelmeket az illetékes miniszter csak az e célra kiküldött tárcaközi bizottság előzetes javaslata alapján vehette érdemi tárgyalás alá. A rendelettervezet a rendőrség tagjaira nem tért ki, rájuk nézve a 4350/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 7.) maradt továbbra is érvényben.

Megemlítette az előterjesztés, hogy 1946. március 29-én a minisztertanács ([13.] 96. sz. jegyzőkönyv 50. napirendi pontja) már foglalkozott a rendelettervezettel és annak átdolgozását határozta el, jelezte, hogy a belügyminiszter által akkor felvetett szempontokat hasznosította az új tervezetben.

A vonatkozó rendelet a Magyar Közlönyben nem jelent meg.

⁴⁴ A 90 736/1946.P.M.XII. sz. előterjesztés az egyes vámtételek módosítása tárgyában kiadott 3720/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. április 7.) módosítására tett javaslatot. Az említett rendelet 4. §-a ugyanis a vámtarifáról szóló 1924. évi XXI. tc.-hez mellékelte jegyzékben foglalt áruk vámtételeinek a felemelésére, leszállítására, illetve egyes áruk vámentességének megállapítására a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszternek adott felhatalmazást. Megállapította a pénzügyminiszter, hogy ez az előírás ellentétes volt az 1924. évi XXI. tc.-vel, amely az említett jogok gyakorlását — az érdekelt miniszterekkel való egyetértésben — a pénzügyminiszterre bízta. Hangsúlyozta, hogy az említett rendeletnek a vele szóban közölt tervezete, — s amelyhez ő a március 1-jei minisztertanácson hozzájárult — ezt nem tartalmazta. Lásd az 5130/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 11.

⁴⁵ A napirendről levett 74 652/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztés a Magyar Közalkalmazottak Országos Szabad Szakszervezete részére a közalkalmazotti ruhaakció lebonyolításához szükséges 1,8 milliárd adópengő rendelkezésre bocsátására vonatkozó javaslatot tartalmazott. A terv az volt, hogy a legjobban rászoruló közalkalmazottak részére a piaci ár 50%-án, a forgalmi adó elengedése esetén pedig 35%-án biztosítsanak ruhaszövetet.

A Gazdasági Főtanács 1946. május 7-ei ülésén foglalkozott a kérdéssel, illetve határozott az elutasításáról. (MOL XIX-A-10-XXXIV.-4. pont)

23. 1946. május 3.

ben ugyancsak nem fizetünk semmit. Feltétlenül szükségesnek tartja, hogy a kormány mint ilyen, tehát a magyar állam egy általa kibocsátott búzakötvénnyel egyenlítse ki ezeket a követeléseket, amely búzakötvények valorizáltak és két éven belül valorizáltan kerülnek kifizetésre.

Minisztertanács utasítja a Gazdasági Főtanácsot, hogy a legközelebbi ülésén a részletkérdésekre nézve, megállapodva terjesszen elő sürgősen javaslatot.⁴⁶

59

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát külföldi segélyakciókra 1200 millió pengő és 164 millió adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁷

60

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* bejelenti, hogy előterjesztését dr. Kisteleki Károly kinevezése ügyében a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁸

Minisztertanács 14 óra 45 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

⁴⁶ A napirendi ponthoz tartozó előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

A Gazdasági Főtanács — a jegyzőkönyveiben foglaltak szerint — nem tárgyalta a kérdést. 1946. május 27-ei ülésén viszont beszámoltak arról, hogy május 24-én egy külön megbeszélésen (az erről szóló feljegyzést lásd a MOL XIX-A-1-e 1946-VIII. dosszié 24–25. pp.-3. doboz) szovjet részről előterjesztették a Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatos igényeket és magyar részről az ezzel kapcsolatban elhangzott észrevételeket. Felhívta a Gazdasági Főtanács Gordon Ferenc pénzügyminisztert, hogy a magyar kormány lépjen érintkezésbe a Szovjetunió kormányával és kérje az igények csökkentését. (MOL XIX-A-10-XXXVII. 3. pont)

⁴⁷ 28 343/1946.N.M.I.2. sz. előterjesztésében bejelentette a miniszter, hogy a külföldről érkezett segélyakciók jelentős költségekkel terhelték tárcáját. Felemlítette, hogy a svéd teherautószlop visszafelé vezető útjának üzemanyagáról gondoskodnia kellett, ami 1 milliárd 200 millió pengő kiadást jelentett; a Svájcból érkezett 10 tonna gyógyszer szállítási költsége 1450 svájci frank, azaz 60 millió adópengő költséggel járt. Jelezte, hogy a külföldi szeretetszomagok ellenőrzését és nyilvántartását végző Magyarok Világszövetségének költségeihez 4 millió adópengővel kívánt hozzájárulni s ezen kívül a külföldi segélyakciók révén érkezett csomagok raktározása és részben szállítása havonta további 100 millió adópengőt tett ki. Ezeknek a költségeknek a fedezésére kérte a jelzett hitel engedélyezését.

⁴⁸ Napirendről levett 3107/1946.N.M.Eln. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Kisteleki Károly fővárosi lakásügyi előadónak a Népjóléti Minisztérium miniszteri osztálytanácsosává való kinevezésére tett javaslatot.

Dr. Kisteleki Károly (1893-?) a prágai egyetemen orvos-doktori, majd Budapesten jogi végzettséget szerzett. Hírlapíróként dolgozott, majd több budapesti kerületben szociális és társadalompolitikai működést fejtett ki. Baloldali magatartásáért a Szálasi-kormány elfogató parancsot adott ki ellene. 1945 után Újpesten a Kommunisták Párt propagandája és sajtóosztályán dolgozott. 1945 augusztusában került a fővárosi lakáshivatalhoz.

23. 1946. május 3.

Gépellt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet.

Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál a miniszterek és államtitkárok kézjegyükkel látták el a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a jegyzőkönyvön Rákosi Mátyás, Kemény György, Rónai Sándor, Ries István, Tombor Jenő, Antall József és Balogh István aláírása.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 2-5., a 7-18., a 20-27., a 29-56. és az 58-59. számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

24. 1946. május 10.

[24.] 107.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi május hó 10. napján délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, B. Szabó István államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter képviselőként Bolgár Elek rendkívüli követ, megh. miniszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Dr. Bárános Károly közellátásügyi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter képviselőként Kemény György államtitkár, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter képviselőként Jócsik Lajos államtitkár, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülését és felkéri dr. Balogh István államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések előterjesztésére.

1

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Nyugatról visszatérők javainak felülvizsgálata tárgyában.

Miután a földművelésügyi miniszternek és a pénzügyminiszternek a javaslattal szemben észrevételei vannak, így a végleges szövegben a hazahozatali kormánybiztos velük együttesen állapodják meg.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a hazahozatali kormánybiztos a földművelésügyi és pénzügyminiszterrel együttesen állapodják meg a végleges szövegben.¹

¹ A jegyzőkönyv mellett található Millok Sándornak a Hazahozatali Kormánybiztosság elnökének 1390/1946. sz., a miniszterelnökhöz intézett levele, amelyben — minisztertanácsi elő-

2

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Fővárosi Közmunkák Tanácsa alkalmazottainak április havi drágasági segélyére, közlekedési és lakásadó megtérítésére 8 975 828 000 pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsa alkalmazottainak április havi drágasági segélyére, közlekedési és lakásadó megtérítésére nyolcmilliárd kilencszázhetvenötmillió nyolcszázhuszonnyolcezer pengő hitel folyósításához hozzájárult.²

3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Gazdasági Főtanács költségvetése május–június hónapokra, tárgyában. Erre a kiadásra havi 200 millió adópengőt kér folyósítani. Megjegyzi, hogy a május havi kiadásokra a 200 millió adópengő hitel terhére már két részletben a kiutalás megtörtént.

Minisztertanács a Gazdasági Főtanács május–június havi költségvetésére 200–200 millió adópengő hitel folyósításához hozzájárult.³

4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Károlyi Mihály volt köztársasági elnök tiszteledíjának megállapítása tárgyában. Javasolja, hogy Károlyi Mihály részére a mindenkori miniszterelnöki illetményeknek megfelelő összeg állapíttassék meg tiszteletdíjként.

terjesztés helyett — előadta, hogy a rendelet tervezetét tárcaközi értekezleten megvitatta, ezen jelen volt az Elhagyott Javak Kormánybiztosságának képviselője, valamint Nyárádi Miklós államtitkár, az elhurocolt javak hazahozatalával megbízott hivatal vezetője is. Előadta a levélben, hogy a rendelet kiadása azért vált szükségessé, mert a hazatérők által hazahozott ingóságok lefoglalása, illetve bebocsátása tekintetében — mivel egységes szabályozás nem volt — a különböző hatóságok részéről ellentétes intézkedések történtek. Ez károsnak bizonyult, mert a hazatérők körében bizonytalanságot keltett s így lehetetlenné vált, hogy az újjáépítés szempontjából fontos cikkeket minél nagyobb mennyiségben magukkal hozzanak. A rendelettervezet megtalálható az előterjesztés mellett.

A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon e napirendi pont címe mellett „A rendelettervezetet szétküldtük a tárgysorozattal együtt” megjegyzés, míg a cím felett ceruzával írva a „Lemondás” szó olvasható.

A rendelet nem található a Magyar Közlönyben.

² A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapra e napirendi pont címéhez hozzáfűzték, hogy „Már folyósítva van”.

³ Vas Zoltán a miniszterelnökhöz e tárgyban intézett 3875/1946. G.F. sz. levelében kiemelte, hogy a havi 200 millió adópengőt nem kívánta egy összegben felvenni, hanem több részletben „hogy ezáltal is jobban tudjunk gazdálkodni”. A levél mellett megtalálható a Gazdasági Főtanács havi személyi és dologi kiadásait felsoroló „költségvetés”. Ebből kitűnik, hogy a hivatalnál 12 tisztviselő és 4 gépkocsiveető volt kinevezve, ezen kívül 63 főt rendszeresen foglalkoztatott és a fővárosi Központi Pénztártól kirendelt 40 alkalmazott törzsilletményeihez fizetett térítést.

24. 1946. május 10.

Minisztertanács Károlyi Mihály részére a mindenkori miniszterelnöki illetményeknek megfelelő összegű tiszteletdíjat állapította meg.⁴

5

Dr. Balogh István [államtitkár] elvi hozzájárulást kér Károlyi Mihály fogadásával, utazásával, felmerülő költségek fedezésére. Egyelőre az összeget még megállapítani nem lehet.

Minisztertanács Károlyi Mihály hazajövetelével, illetve fogadásával, utazásával s ezzel kapcsolatban felmerülő kiadásokra az elvi hozzájárulást megadta azzal, hogy a felmerülő kiadások részletezése utólagosan bemutattassék.⁵

6

Dr. Balogh István [államtitkár] a köztársasági elnök testőrségének felállítása tárgyában előterjeszti javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶

7

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a köztársasági palota építési, felszerelési, berendezési költségeire 1 milliárd adópengő azonnali folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a köztársasági palota építési, felszerelési, berendezési költségeire 1 milliárd adópengő azonnali folyósításához hozzájárult.⁷

8

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti, hogy a Nemzetgyűlés a tegnapi napon törvényjavaslatot fogadott el a „Magyar Szabadság Érdemrend” tárgyában. Az alapszabálytervezetet utólagos jóváhagyás végett most a minisztertanácsnak bemutatja.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸

⁴ Huszonhét évi emigráció után Károlyi Mihály 1946. május 9-én érkezett Budapestre.

⁵ Lásd a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 45. napirendi pontját.

⁶ Előzményéről lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 66., a [18.] 101. sz. jegyzőkönyv 8., majd az [51.] 134. sz. jegyzőkönyv 1. és a [65.] 148. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

⁷ Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 9. és 52., valamint a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 31., majd a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 14. napirendi pontját.

A Miniszterelnökség szám nélküli előterjesztése jelezte, hogy a Köztársaság Elnökének Irodája 12 milliárd adópengőt kért az építési, felszerelési költségekre. Javasolta, hogy 1 milliárd adópengő azonnali folyósításához járuljon hozzá a minisztertanács, a költségvetés ezt meghaladó tételeit pedig a Gazdasági Főtanács vizsgálja felül és tegyen javaslatot.

A javaslatban is és a jegyzőkönyvben is eredetileg 1 millió adópengő szerepelt, ezt az előterjesztésben egykorúlag ceruzával kijavították 1 milliárdra, a jegyzőkönyv szövegében itt, e kötet szerkesztése során került sor a javításra.

⁸ Előzményéről lásd a [18.] 101. sz. jegyzőkönyv 79. és a [23.] 106. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját. Az 1946. évi VIII. tc.-vel kapcsolatos alapszabály tervezetét a Miniszterelnök-

9

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a SZEB Gazdasági Hivatala részére 22 411 764 683 adópengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a SZEB Gazdasági Hivatala részére huszonkettőmilliárd négyszáztizenegymillió hétszázhatvannégyezer hatszányolcvanhárom adópengő folyósításához hozzájárult.

10

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A magyarországi német lakosságnak Németországba való áttelepítéséről szóló 12 330/1945. ME sz. rendelet módosítására nem tesz előterjesztést, mert az előzetes megbeszéléseken az a felfogás alakult ki, hogy a rendelet végrehajtása során bizonyos méltányossági szempontok érvényesülése intern rendelkezés útján is biztosítható. Ennek a méltányossági szempontnak kell érvényesülni ott, amikor olyan magyar állampolgár kitelepítéséről van szó, aki a legutolsó népszámlálási összeírás alkalmával német anyanyelvűnek vallotta ugyan magát, de egyben magyar nemzetiséget tüntetett fel az összeíró íven, feltéve, hogy nem volt tagja a Volksbundnak, vagy valamely német fegyveres alakulatnak, vagy magyarosított nevét német hangzásúra nem változtatta vissza.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: A miniszterelnök által említett szempontokat magáévá teszi. A legutóbbi pártértekezlet után a kérdést a legalaposabban tanulmányozta. Bekérte a Központi Statisztikai Hivatal idevonatkozó kimutatásait és ezek alapján arra a megállapításra jutott, hogy a kérdés annál könnyebben megoldható, mert ezen kivételezett kategóriába tartozó német egyének száma nem haladja meg azt a számot, amelynek itt maradása esetén a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által elrendelt kötelezettségünknek ne tudnánk eleget tenni. Ennek folytán a Népgondozó Hivatalnak ily értelemben adott utasítást a végrehajtásra és így a szükséges intern intézkedés már meg is történt.

Minisztertanács a miniszterelnök bejelentését tudomásul vette azzal, hogy belügyminiszter a szükséges intern intézkedéseket már megtette.⁹

ség készítette el. A szám nélküli előterjesztés jelezte, hogy az alapszabályt a minisztertanács jóváhagyása után a köztársasági elnökhöz terjesztik fel.

Az előterjesztés mellett megtalálható az alapszabály szövege, amely az adományozás feltételeit, az érdemrend leírását, adományozásának és viselésének módját ismertette.

⁹ A kelet-európai országok német lakosságának kitelepítését szovjet részről már kezdettől napirenden tartották. 1945 július–augusztusában Potsdamban a nagyhatalmak konferenciája határozott — többek között — az ausztriai, csehszlovákiai, lengyelországi és magyarországi németek Németországba való áttelepítéséről. Ennek nyomán a Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1945 augusztus közepén felszólította a magyar kormányt, hogy mielőbb intézkedjen 400–450 ezer német — azaz szinte a teljes német lakosság — áttelepítése ügyében. A kérdés minisztertanácsi tárgyalásáról lásd a DMB mt. jkv. B. kötetének 58–74. pp.-t, vagyis az 1945. augusztus 13-án tartott 44. sz. jegyzőkönyvet és mellékleteit. Maga a vonatkozó 12 330/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 29.) kicsit késlekedve jelent meg. Végrehajtásáról — hivatkozva a Szövetséges

24. 1946. május 10.

11

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Állami Kőszénbányászat komlói villamos erőközpontjának befejező munkálataira további 3110 millió adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács hárommilliárdszáztízmillió adópengő hitel folyósításához a Magyar Állami Kőszénbányászat komlói villamos erőközpontjának befejező munkálataira hozzájárult.¹⁰

Ellenőrző Bizottság e tárgyban 1945. november 20-án hozott határozatára is —, a kitelepítendőк összeírásáról, a felmentésekről, a városi, községi hatóságok és a kirendelt miniszteri biztosok ezzel kapcsolatos feladatáról, a németek vagyonának összeírását végző öttagú bizottságokról a 70 010/1946. BM sz. rendelet (MK 1946. január 15.) intézkedett.

Az egyes pártok részéről azonban különböző aggályok merültek fel (jó szakmunkások voltak közöttük, sokan dolgoztak a szénbányászatban stb.) — s így bizonyos fokig ellentétbe kerültek a németek minél magasabb számú kitelepítésére törekvő szovjet állásponttal.

Nagy Ferenc előterjesztése éppen ezért a 12 330/1945. ME sz. rendelet 1. §-ának értelmezését, a kitelepítendő németek körének pontosabb meghatározását kívánta rendezni. A szám nélküli előterjesztés egyébként csak a jegyzőkönyvben olvasható szöveg rövid fogalatát tartalmazza.

A Rajk László belügyminiszter által említett pártértekezletet 1946. április 25-én tartották meg (Világosság 1946. április 27., közölve a Pártközi értekezletek 221. p.-jén). A pártközi értekezlet határozata alapján 1946. május 10-én kelt 32 920/1946. B.M. sz. intern utasításában a belügyminiszter az áttelepítésre nézve — a 12 330/1946. ME sz. rendeletben foglaltakat figyelembe véve — a következő sorrendet állapította meg: „Áttelepítendőк mindazok, akiket az 1941. évi népszámláláskor kitöltött számlalólapjuk német nemzetiségűnek tüntet fel, 2. akik a Volksbundnak vagy valamely fegyveres német alakulatnak (SS) tagjai voltak, 3. akik magyarosított családi nevüket német hangzásúra változtatták vissza, 4. azok, akik — bár az 1941. évi népszámláláskor német anyanyelvűnek, de magyar nemzetiségűnek vallották magukat, — ha a népszámlálást követő időben bebizonyíthatólag a) családi nevüket visszanemetesítették vagy b) a Volksbundnak vagy valamely fegyveres német alakulatnak (SS) tagjai lettek vagy c) a német fasizmus politikai, gazdasági és katonai céljait és érdekeit a magyar nép rovására anyagilag vagy más módon önként támogatták. 5. Áttelepítendőк végül azok is, akik az 1–4. pontok alapján nem kerülnek ugyan kitelepítés céljából sorra, de a miniszteri biztosnak átadott írásbeli nyilatkozatukkal önként jelentkeznek áttelepülésre és jelentkezésüket a miniszteri biztos elfogadta.” (PIL 283.f. 16/378.ö.e. 10. p.)

Az 1941. évi népszámlálás szerint az 1937. évi országhatárok között 477 966 személy vallotta magát német anyanyelvűnek és 303 527 német nemzetiségűnek. 1946-ban 477 054 német anyanyelvű, illetve 303 419 német nemzetiségű személy élt az országban. Vorosilov marsall 400–500 000 német kitelepítésével számolt. Ezzel szemben 1946-ban 135 655, 1947 tavaszától pedig további 50 000 német kitelepítésére került sor. (DMB mt.jkv. 1945. augusztus 13., B.kötet 58–74. pp.)

¹⁰ A 10 0721/XIV./1946.l.p.M. sz. előterjesztés jelezte, hogy a komlói villamos erőközpont befejezésének munkálataira a minisztertanács 1945. november 21-én (70. sz. jegyzőkönyv 58. napirendi pont) 200 millió pengő hitelt engedélyezett. A pénz értékének romlása s átszámítása alapján ez az összeg az engedélyezés időpontjában 4000 millió adópengőnek felelt volna meg. Az Állami Kőszénbányászat 1946 májusáig — az előterjesztés szerint — 690 millió adópengőnek megfelelő hitelt kapott. A minisztérium kérte a további 3110 millió adópengő folyósításának engedélyezését, továbbá azt, hogy az adott időpontban 620 millió adópengőt és a továbbiakban még szükséges 2690 millió adópengő részleteit a minisztertanács külön hozzájárulásai nélkül kérhesse az Állami Kőszénbányászat a pénzügyminisztertől.

24. 1946. május 10.

12

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Schäffer Rezsó volt MÁVAG segéd munkás rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult. Kimondja azonban elvi jelleggel azt, hogy amennyiben a jóvátételi eljárások kapcsán leépítés történik az államháztartás egyensúlyának helyreállítására vonatkozó rendelkezések körében, úgy a jóvátétel ezekben az esetekben nem alkalmazható.¹¹

[13] 12

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Magyarosi József volt MÁVAG lakatos rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[14] 13

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Bardócz Tamás volt MÁVAG lakatos rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[15] 14

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Horn János volt MÁVAG fűrészes rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[16] 15

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Fréhn András volt MÁVAG lakatos rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[17] 16

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Imre János volt MÁVAG munkás rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

¹¹ A jelen előterjesztés, valamint a 13–35. sz. előterjesztés esetében a Tanácsköztársaság idején, illetve az azt követő időben tanúsított baloldali magatartásuk miatt elbocsátott — később részben elhunyt — dolgozók sérelmeinek jóvátételére (előléptetésére, nyugdíjának átszámítására) illetve, özvegyük nyugdíjának rendezésére tett javaslatot a miniszter.

24. 1946. május 10.

[18] 17

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Zboril Gusztáv volt MÁVAG fémöntő rehabilitálása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[19] 18

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Szerb Károly volt MÁVAG lakatos rehabilitálása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[20] 19

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Budai Pál volt MÁVAG kovács rehabilitálása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[21] 20

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Takács József volt MÁVAG gyalus rehabilitálása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[22] 21

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Schönek József volt MÁVAG vasöntő rehabilitálása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[23] 22

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Dutka Imre MÁVAG szereplő rehabilitálása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[24] 23

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát néhai Kristály Jakab, volt MÁVAG kovács szolgálaton kívül töltött idejének nyugdíjba való beszámítása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[25] 24

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Grimm László MÁVAG nyugbéres rehabilitálása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

24. 1946. május 10.

[26] 25

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Hamari Árpád volt MÁVAG lakatos rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[27] 26

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Finta Dezső volt MÁVAG lakatos rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[28] 27

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Kudari Sándor volt MÁVAG segéd munkás rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[29] 28

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Somogyi István volt MÁVAG kazánkovács rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[30] 29

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Hochrein Ferenc volt MÁVAG vasöntő rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[31] 30

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát özv. Ambrus Istvánné özvegyi nyugdíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[32] 31

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát özv. Csendes Pálné özvegyi nyugdíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[33] 32

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát özv. Kristófi Rezsőné volt MÁVAG kazánkovács özvegyének nyugdíja megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

24. 1946. május 10.

[34] 33

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát néhai Leéb János volt MÁVAG vasöntő rehabilitálása és özvegyének nyugdíjmegállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

35

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Theisz Mihály MÁVAG asztalos rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

36

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Poprádi Pálnak a VII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹²

37

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Jócsik államtitkár] bejelenti, hogy előterjesztését a román–magyar árucsereforgalomra vonatkozó megállapodás tárgyában a napirendről leveszi s azt a legközelebbi ülésen fogja ismertetni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹³

38

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Jócsik államtitkár] előterjeszti javaslatát Kürthy István svájci kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács Kürthy István Svájcba való kiküldetéséhez hozzájárult.¹⁴

39

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Jócsik államtitkár] kéri a minisztertanács hozzájárulását dr. Bartha Jánosnak Triesztbe állandó megbízottként való kiküldetése tárgyában.

¹² A 26 037/1946.Ip.M.XII. sz. előterjesztésében a miniszter Poprádi Pál György diósgyőri MÁVAG alkalmazottnak felügyelővé való kinevezésére tett javaslatot. Ismertette baloldali mozgalmi múltját, többszöri letartóztatását. Nevezett ekkor a vasgyár szociális főosztályának főnöke volt.

¹³ Lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 23. napirendi pontját.

¹⁴ A 18 789/1946./K.Sz.M.II. sz. előterjesztés javasolta, hogy a magyar–svájci árucsereforgalmi szerződés aláírása előtt Kürthy István külkereskedelmi főtanácsos, továbbá a magyar konzervipar és a borkereskedelem egy-egy megbízottja utazzon Svájcba. Feladatukul tűzte ki, hogy a tárgyalások során tervbe vett 50 tonna paradicsomkonzerv, 50 000 hl fehér- és vörösbor, 100 tonna toll kivitelét biztosítsák. A francia és a dél-amerikai verseny miatt rendkívül fontosnak jelezte az előterjesztés a magyar árunak a svájci piacon való mielőbbi megjelenését.

24. 1946. május 10.

Minisztertanács dr. Bartha János Triesztbe való kiküldetéséhez hozzájárult.¹⁵

40

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Tesléry Károly és Angyal János miniszteri tanácsosi kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Tesléry Károly és Angyal János miniszteri tanácsossá való kinevezéséhez hozzájárult.¹⁶

41

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Nagy Miklós debreceni tankerületi főigazgatónak vallás- és közoktatásügyi politikai államtitkárrá leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Nagy Miklós tankerületi főigazgatónak vallás- és közoktatásügyi politikai államtitkárrá leendő kinevezéséhez hozzájárult.¹⁷

42

[Ries] Igazságügyminiszter bejelenti, hogy a munkáspártok megbízásából Londonba utazik s erre az időre helyettesítésére Bán Antal iparügyi minisztert kérte fel.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁸

¹⁵ 19 418/1946.K.Sz.M.II. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Bartha Jánosnak, a Magyar Külkereskedelmi Igazgatóság felügyelőjének a Triesztbe való kiküldetését a külföldi szeretetadományok, elsősorban az UNRRA szállítmányok és az amerikai 10 millió dolláros áruszállítmányok átvétele céljából tartotta fontosnak. Feladatává kívánta tenni a miniszter az Olaszországgal kapcsolatos külkereskedelmi lehetőségek felőli tájékozódást is.

¹⁶ 2314/1946.eln. sz. előterjesztésében a közoktatásügyi miniszter központi szolgálatra már korábban berendelt két tanügyi főtanácsos miniszteri tanácsossá való kinevezésére tett javaslatot; kérte egyben, hogy az ügyet a köztársasági elnök elé terjeszthesse.

Dr. Tesléry Károly (1888-?) tanító volt, majd államtudományi oklevelet szerzett. 1926-tól Szabolcs, majd Jász-Nagykun-Szolnok valamint Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyében volt tanfelügyelő. 1945-ben tanügyi főtanácsossá nevezték ki.

Angyal János (1888-?) tanító volt, majd 1918-ban — a megfelelő oklevél megszerzése után — polgári iskolai tanár lett. 1927-től segédtanfelügyelővé nevezték ki. Pécsen, majd később Nyitra-Pozsony vármegyében, illetve Kecskeméten dolgozott. 1942-ben a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumba került. 1945-től volt tanügyi főtanácsos, mint az általános iskolai és a polgári iskolai ügykör vezetője.

¹⁷ 2823/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztésében a miniszter bejelentette Bereczky Albert közoktatásügyi politikai államtitkár felmentését s helyébe Nagy Miklós kinevezésére tett javaslatot, egyben kérte, hogy mindkét ügyben előterjesztést tehessen a köztársasági elnökhöz.

¹⁸ 1946. május 17–20-án tartottak Clactonban a szociáldemokrata pártok nemzetközi konferenciát, feltételezhető, hogy Ries István ezzel kapcsolatban utazott Nagy-Britanniába. Utazását minden bizonnyal más, általános politikai jellegű tájékozódásra is felhasználta.

24. 1946. május 10.

43

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát a külföldre hurcolt magyar nemzeti vagyon gondozása körül jelentős érdemeket szerzett közalkalmazottak igazolása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁹

44

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát az 1944. évi október hó 15. napja után szolgálatot nem teljesített közalkalmazottak illetményeiről szóló 333/1946. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁰

45

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát a háborús események folytán gazdát cserélt egyes hasznos háziállatoknak marhalevéllal ellátásáról és az ország állatállományának fejlesztéséről szóló 7680/1945. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.

¹⁹ A T.1675/1946.Ig.M. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a szolgálati helyükről eltávozott közalkalmazottak igazolásáról szóló 3300/1945. ME sz. rendeletet (MK 1945. június 19.) módosító 11 400/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 1.) úgy intézkedett, hogy a Németország vagy a németek által megszállt valamely más ország területére távozott közalkalmazott, ha bizonyítja, hogy a külföldre hurcolt magyar nemzeti vagyon gondozása körül jelentős érdemeket szerzett — egyéb körülményeket is figyelembe véve — nem kellett az állásától az igazolás során megfosztani. A magyar nemzeti vagyon gondozása tekintetében szerzett érdemeit az illetőnek a külföldre hurcolt magyar nemzeti vagyon kormánybiztosának igazolásával kellett a rendelet szerint bizonyítani.

A külföldre hurcolt magyar nemzeti vagyon kormánybiztoságát azonban a 3020/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. március 20.) megszüntette — ugyanakkor nem intézkedett ez a rendelet arról, hogy az előzőekben említett igazolást ki jogosult kiadni. Ezt a hiányt kívánta pótolni az igazságügyminiszter, amennyiben javasolta, hogy az igazolást — a pénzügyminiszter által rendelkezésére bocsátott adatok alapján a következőkben a nyugati deportáltak, menekültek és hadifoglyok hazahozatalával kapcsolatos teendők ellátására kinevezett kormánybiztosra (hazahozatali kormánybiztosra) kell ruházni. Lásd az 5300/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 12.

²⁰ 1945 után több rendelet intézkedett a közalkalmazottak, majd a magánalkalmazottak igazolásáról. Így a 15/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. január 4.) az igazolóbizottságnak biztosított lehetőséget arra, hogy a demokratikus fejlődést gátló közalkalmazottak felfüggesztését és illetményeik folyósításának megszüntetését rendelje el — azzal, hogy az ügyet népbíróság elé kellett utalnia. Az 1080/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 2.) lehetővé tette, hogy a következőkben már a közalkalmazott hivatali előjárója is intézkedhessen a felfüggesztés és az illetmény-visszatartás ügyében. A 4100/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 1.) a magánalkalmazottak tekintetében is alkalmazhatónak mondta ki az előbb említett rendelkezéseket. Az 1945. október 15. napja után szolgálatot nem teljesített közalkalmazottak illetményei tárgyában a 333/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 10.) intézkedett, azonban csak azok ügyeiről, akiket az 1080/1945. ME sz. rendelet alapján függesztettek fel állásukból, de nem szolt ez utóbbi rendelet hatálybalépése előtt felfüggesztettekről. Ezért a miniszter a T.1738/1946.Ig.M. sz. előterjesztésében a 333/1946. sz. rendelet hatályának az 1080/1945. ME sz. rendelet előtti ügyekre való kiterjesztésére tett javaslatot. Lásd az 5333/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 12.

24. 1946. május 10.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: A rendelethez elvben hozzájárul, de kifogásolja, hogy az nem tartalmaz egy határnapot arra vonatkozóan, hogy a tulajdonszerzést mely napig legalizálja. Ez a hiány lehetőséget ad arra, hogy a közönséges rablások is legalizáltassanak.

[Ries] *Igazságügyminiszter* hajlandó a rendeletet úgy módosítani, hogy az 1945. évi december 31-éig történt tulajdonszerzések ismertessenek el.

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter*: Észrevételei vannak a 3. §-ban megállapított térítésekkel kapcsolatban.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a végleges szövegben az igazságügyminiszter a földművelésügyi miniszterrel egyetértésben állapodjék meg.²¹

46

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a bírósági végrehajtói működésben töltött idő beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²²

47

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Földessy Ferenc [járásbíró] jövátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

²¹ A 7680/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. szeptember 20.) egyebek mellett intézkedett az 1944. július 31-e után, a háborús események során, egyes gazdálkodók által szerzett hasznos háziállatok marhalevéllal való ellátásáról, ennek keretében arról is szólt, hogy az állatok birtokosa ellen az eredeti tulajdonos által indított kiadási perben a bíróság a tulajdonost az állat kiadása esetén kötelezhette-e és milyen mértékű tartási díj megtérítésére. A rendelet azonban nem nyújtott lehetőséget arra, hogy a bíróság a mezőgazdaság átalakulásának és különösen a földbirtokreform által megvalósítani kívánt célt szem előtt tartva, az állatot a tulajdonos igazolt igénye ellenére a birtokosnak ítélhesse, és így a háborús események folytán beállott állapotot egyes esetekben közmegnyugvásra tartósíthassa. Ebből a megfontolásból kiindulva tett javaslatot a miniszter T.1745/1946.Ig.M. sz. előterjesztésében az 1945. évi rendelet kiegészítésére.

A földművelésügyi miniszternek a rendelettervezet azon részével kapcsolatban volt észrevétele, hogy amennyiben a bíróság a tulajdonost (felperest) az állat kiadására vonatkozó igényével elutasítja, az alperes részéről illeti-e és milyen mértékű megtérítés. Így a rendelettervezet mérlegelési szempontjaként felvetette, hogy az alperes milyen ellenszolgáltatást nyújtson az állat megszerzéséért stb. Lásd az 5550/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 21.

²² A 16 406/1946.I.M.e. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy igazságügyi segédhivatali tisztviselői állásra mind gyakrabban kellett kinevezni olyan bírósági végrehajtókat, akiknek a végrehajtói tevékenységből az adott inflációs körülmények között nem volt olyan keresetük, amelyből a legszűkösebb életkörülmények között is megélhettek volna. Mivel ezek rendszerint hosszabb idő óta működtek bírósági végrehajtóként, méltányosnak és indokoltnak tartotta az igazságügyminiszter, hogy bírósági segédhivatali tisztviselői állásra való kinevezésük előtt a korábbi szolgálati idejüket fizetési osztályba való besorolásuknál, majd a nyugdíjuk megállapításánál figyelembe vehessék. Erre tett javaslatot az előterjesztésben.

24. 1946. május 10.

48

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát [néhai] Cserneczky Béla és néhai Jáky József hmtk. ezredesek előléptetése tárgyában.
Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²³

49

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az Állami Alkalmazottak Gyógyintézete részére 800 000 000 pengő póthitel tárgyában.
Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

50

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a szolnoki vármegyei közkórház részére 1 581 000 pengő hitel folyósítása tárgyában.
Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁴

51

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a budapesti [és vidéki] kórházak részére 30 868 750 pengő hitel folyósítása tárgyában.
Minisztertanács az elterjesztéshez hozzájárult.²⁵

52

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát a kislakásépítési kölcsön tárgyában, melyet az OTI-nak kíván folyósítani 15 milliárd adópengőben, Budapest Székesfővárosnak 10,5 milliárd adópengőben.

[*Vas Zoltán*] *Gazdasági Főtanács főtithára*: Tényleg igen nagy lehetőségek vannak, mert ezen az építkezésen 600 lakáshoz lehetne jutni, de gazdaságilag nem lehet bírni.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Attól függ, hogy hogyan illeszthető be a szanalási folyamatba. Egyelőre vegyük le a napirendről.

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.
Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁶

²³ Előzményéről lásd a 6. 89. sz. jegyzőkönyv 25. napirendi pontját. A 7589/1946.H.M.eln.szű. sz. előterjesztés hangsúlyozta, hogy mindketten, mint a Haditechnikai Intézet munkatársai részt vettek a Bajcsy Zsilinszky Endre vezetésével működött ellenállási mozgalomban. Szolgálatátétel közben bombatámadás következtében hunytak el.

²⁴ A 226 070/1946.N.M.VIII. sz. előterjesztésében a miniszter a Jász-Nagykun-Szolnok vármegyei közkórházat a pénzelebegyzésről szóló 12 000/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 19.) végrehajtása következtében ért kár megtérítésére kérte a hitel folyósítását.

²⁵ A 226 071/1946.N.M.VIII. sz. előterjesztésében a miniszter több budapesti és vidéki közkórházat a pénzelebegyzés (lásd a 24. jegyzetet) folytán ért kár megtérítésére kérte a hitel folyósítását.

²⁶ Napirendről levett 61 835/1946. U.M. sz. előterjesztés Budapest XIII. kerületében befejezés előtt álló 600 lakás munkálataira kérte a hitelt. Külön kiemelte a javaslat, hogy ezzel az

Eröss János, a Jóvátételi Hivatal elnöke előterjeszti javaslatát a magyar-jugoszláv egyezmény megkötése tárgyában. Ez a jóvátételi egyezmény szövege elvileg és rendelkezéseiben teljesen azonos a csehszlovákokéval és a szovjet kormánnyal már megkötött egyezménnyel. Részletkérdés az, hogy a 100 millió USA dollárból 70 millió dollár esik Jugoszláviára. Az első jóvátételi évtől eltekintve a fennmaradó összeget öt egymásutáni évre osztotta el, tehát 14 millió dollárt tenne ki egy évben. A későbbi kérelem, amit a csehszlovákok a pönalé kérdésében intéztek hozzánk, elesik, mert ők is hajlandók velünk a szovjet kormánnyal azonos alapon tárgyalni. December eleje óta folynak a tárgyalások a jugoszláv delegációval. A jóvátétel teljes kifizetésére vonatkozólag tárgyalás történt abban az irányban, hogy ne hat év, hanem itt is, mint az orosz vonalon nyolc év legyen a fizetés időtartama. A csehszlovákok²⁷ azt felelték, hogy amint erre felhatalmazást kapnak ilyen irányban fogják a tárgyalásokat folytatni, nagy súlyt helyeznek azonban arra, hogy előbb az egyezmény alá legyen írva. A szerződés aláírásához államfői felhatalmazás kell. Ők már ma déli 12 órakerékben kérték aláírni az egyezményt, de ez nem sikerült. Ha a minisztertanács részletekben kér az egyezményről felvilágosítást, úgy azt szívesen megadja. Itt az árak messze jobbak, mint a csehszlovák vonalon voltak. Vannak árak, ahol tonnánként 1 dollárral alatta maradtunk az egyezmény árainak. Kéri az egyezmény aláírására a felhatalmazást.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: Oly könnyen írunk alá szerződéseket és megállapodásokat. Fenntartással nem lehet aláírni egy megállapodást.

Eröss János: A jugoszláv delegáció elvileg nem zárkózott el a nyolcévi határidőtől, de saját kormányától még felhatalmazást kell kapnia erre vonatkozólag. Meg kell, hogy mondja, a csehszlovákok számolnak is ezzel, mert bizonyos árunál nyolcéves leszállítási határidőt adtak. Azt hiszi, hogy az ilyen egyezményeknél mindig irányadó az orosz megállapodás.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Adjuk meg a felhatalmazást *Eröss János*nak, hogy a kormány nevében írja alá a jugoszláv–magyar jóvátételi egyezményt.

Minisztertanács felhatalmazza dr. *Eröss Jánost*, a Jóvátételi Hivatal elnökét, hogy a magyar kormány nevében írja alá a magyar–jugoszláv jóvátételi egyezményt.²⁸

ostrom utáni első lakásépítési akcióval a tél beállta előtt sok munkás, kistisztviselő és többgyermekes család számára lehet otthont biztosítani. Lásd még a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 38. napirendi pontját.

²⁷ A jegyzőkönyv eredeti szövegében itt elírás történhetett, a „csehszlovákok” szó helyett feltehetőleg a „jugoszlávok” szót kellett volna írni.

²⁸ Az egyezmény magyar szövege megtalálható a jegyzőkönyv mellett, ez lényegében megegyezett a csehszlovák–magyar jóvátételi egyezménnyel. Ez utóbbiról lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját és jegyzetét.

24. 1946. május 10.

54

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter előterjeszti javaslatát Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút újjáépítési költsége tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁹

55

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter előterjeszti javaslatát néhai Balogh István volt MÁV mozdonyvezető menekült özvegyének újból férjezett özv. Koszta Döménének kegyelmi ellátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

56

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter előterjeszti javaslatát 4100/1946. számú javaslatát MÁV alkalmazottak jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁰

57

Külügyminiszter [képviselőtében Bolgár követ] előterjeszti javaslatát a francia követség irodahelyiségeinek rendbehozatali költségeire 5 milliárd 650 millió adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³¹

58

Külügyminiszter [képviselőtében Bolgár követ] előterjeszti javaslatát a Stockholmba kiküldendő követ megbízatásával kapcsolatban felmerülő kiadások fedezésére 122 242 000 000 pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³²

²⁹ A 27 122/1946.Közl.M.I/1. sz. előterjesztés jelentette, hogy a Győr-Sopron-Ebenfurti Vasút újjáépítése a háború befejezése után, üzemi bevételeinek igénybevételével azonnal megindult. Pénzügyi nehézségek folytán azonban lelassult a munka. A miniszter — az államvasutak szakértőinek vizsgálata alapján — javasolta, hogy nyújtson a kormány 3 milliárd adópengőt a társaságnak azzal, hogy azt 4 1/2%-os amortizációs kölcsönként 23 év alatt törlesztenie kell.

³⁰ A Tanácsköztársaság alatti, majd későbbi baloldali magatartás alapján korábban hátrányt szenvedett 2 főiskolát végzett MÁV alkalmazott, 10 segédtsízt, 6 altiszt és 25 nyugbérés alkalmazott előléptetésére, vagy megfelelő nyugdíjazására tett javaslatot a miniszter.

A közlekedésügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapra e napirendi pont címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „Nem tűnik ki, hogy az illetők azóta kifogástalanul viselkedtek-e, mert az is lehet, hogy közben nyilas párttagok voltak.”

³¹ Előzményéről lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 23. napirendi pontját.

A 22 041/2./1946.Küm. sz. előterjesztés javasolta a VI., Lendvay utca 27. sz. alatti épületnek e célra való rendbehozatalát.

³² A 22 150/2./1946.Küm. sz. előterjesztésében jelezte a miniszter, hogy a követi illetmény a családpótlékkal és az első havi berendezkedési járulékkal 9200 svéd koronát, az utazási költség pedig 2000 svéd koronát tett ki. Ennek a forintösszegét kérte kiutalni, s azt, hogy a következőkben a költségekről havi hiteligenylés keretében gondoskodhasson.

59

Külgyminiszter [képviseletében *Bolgár követ*] előterjeszti javaslatát dr. Czikánn-Zichy Móric koppenhágai kiküldetése tárgyában.

[*Vas Zoltán*] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: Elvi elhatározás, hogy minden ilyen kiküldetésről a GF tudjon.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy hasonló tárgyú kiküldetéseket a GF-el előzetesen közölni kell.³³

60

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Zsilinszky Antal, Buday György és Révai Endre Zsigmond magyar állampolgárságától való megfosztásának hatálytalanítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁴

61

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát a honvédségi laktanyáknak a Magyar Államrendőrség részére való átengedése tárgyában. Az egyes laktanyáknak átengedését tárcája részére a honvédelmi miniszter a békekötés után-

³³ Előzményéről lásd a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 44. napirendi pontját.

40 740/4./1946.Küm. sz. előterjesztésében a magyar-dán árucsereforgalmi egyezmény megkötése céljából kívánta Koppenhágába kiküldeni dr. Czikánn-Zichy Móric miniszteri titkár – a Külgyminisztérium képviselőjeként.

³⁴ 112 079/1946.B.M.II/6. sz. előterjesztésében a miniszter — a londoni magyar képviselet kezdeményezése alapján — javasolta Buday György, Révai Endre Zsigmond és Zsilinszky Antal magyar állampolgárságától 1941-ben megfosztott londoni lakosokra vonatkozó 7210/1941. és 7291/1941. ME sz. döntés hatálytalanítását. Mindhárman szembehelyezkedtek a német nemzeti-szocialista hatalmi törekvésekkel s sajtó útján is bizonyosságot tettek magyarságuk mellett.

Buday György (1907–1990) fametsző, művészeti kiadó. 1928-ban részt vett az angol keresztény diákmozgalom liverpooli kongresszusán s élénk angol kapcsolatot tartott. Részt vett a Bethlen Gábor kör, majd a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiumának munkájában, mindkettőnek elnöke lett. 1934-től 1937-ig tagja volt a Válasz szerkesztőbizottságának. 1938-tól Angliában élt. A második világháború alatt a BBC rádió európai osztályának munkatársa s a Külgyminisztérium tisztviselője volt. 1947-től a londoni Magyar Kulturális Intézet igazgatójaként működött, a Rajk-per hatására azonban lemondott erről a tisztségről. 1956-ban idegösszeroppanást kapott, ezt követően egy idegszanatóriumban élt és dolgozott. Fametszőként magyar és nemzetközi elismerésben részesült.

Révai Endre Zsigmond (1903–1973) közíró. Tanulmányait Lipcsében, Münchenben, Berlinben végezte. 1935-től Angliában élt, Pallas Galerie néven képereskedést alapított. 1938-tól 1941-ig a Pester Lloyd londoni levelezője volt. Másokkal együtt megalakította az Angliai Szabad Magyarok Egyesületét, amelynek 1943-ban elnöke lett. 1942-től Candidus néven a BBC magyar kommentátora. 1944 áprilisától részt vett az Angliai Magyar Tanács munkájában. 1945 után magyar tárgyú tanulmányokat írt az angol lapoknak. 1948 után megszakította kapcsolatát a magyar kormánnyal. 1956-ban ismét írt a magyar eseményekről. Részt vett a londoni Magyar Szó szerkesztésében. Öngyilkos lett.

Zsilinszky Antal (1903–1943) diplomata, 1932-től állt a minisztérium szolgálatában, 1937-től a londoni követségen I. osztályú követségi titkár volt. Öngyilkos lett.

24. 1946. május 10.

ra javasolta. Ezt nem tudja magáévá tenni. A közlekedésügyi miniszter észrevételeit azonban akceptálta. Elvileg engedtessek át azzal, hogy a közlekedésügyi tárca felhasználásában lévő laktanyák felett közösen döntsenek. Nem lehet ezt a kérdést halogatni, mert a nőtlen rendőrök ezrei ágyrajárók. Javaslato tesz arra vonatkozólag, hogy milyen laktanyákat lehetne erre a célra felhasználni. A szükségset a célszerűséggel össze kell egyeztetni.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: A miniszter úr volt szíves azokat az érveket előterjesztésében kifejtteni, amelyekkel igyekezett meggyőzni arról, hogy a honvédelmi miniszter nem mondott le ezekről a laktanyákról. Saját meggyőződésének ad kifejezést érveiben. Valóban fennáll az a helyzet, hogy a jogi helyzet fenntartása volt a cél azzal, hogy betelepített egy századot a laktanyába. Bár a közeljövőben létszámapasztások is lesznek, nem tudjuk ma még, hogy milyen szükségletünk lesz a békekötés után. Ha mi egyenrangú állam leszünk, és tagjai leszünk az Egyesült Nemzetek Szövetségének, akkor ugyanolyan jogok fognak megilletni, mint szomszédainkat. Ebből nem következik az, hogy hadsereget [ne] tartsunk fenn, de erről a jogegyenlőségről mégsem lehet lemondani. Szükség lesz laktanyákra mindenképpen. Ha az a cél, hogy Budapestnek egyáltalán ne legyen helyőrsége, akkor vegyék el a laktanyákat. Még több hónappal ezelőtt a rendőrség egyszerűen karhatalommal elkobozta tőlük. Elvileg nem engedi át, azonban, ha kíségetésre van szükség készséggel áll más tárcák rendelkezésére. Tudomása szerint a volt csendőrség és [a] rendőrség volt épületei felszabadultak, miért nem történt meg ezeknek az épületeknek az igénybevétele. A belügyminiszter által tett előterjesztést nem tartja elfogadhatónak, viszont kijelenti azt, hogy készséggel áll segítséssel rendelkezésre, de a honvédelmi tárca szerény kereteiből kiutalt pénzből felépített és helyrehozott laktanyákat nem hajlandó véglegesen átadni.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Miután a két miniszter megegyezésre jut terjesszék újból minisztertanács elé a javaslatot. Most kéri levenni a napirendről.

[*Rajk*] *Belügyminiszter* bejelenti, hogy előterjesztését a napirendről leveszi. Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁵

62

[*Rajk*] *Belügyminiszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton 3. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁶

³⁵ Előzményéről lásd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 23. napirendi pontját.

A napirendi pont előterjesztése nincs a jegyzőkönyv mellett. Lásd még a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 63. napirendi pontját.

³⁶ A belügyminiszter előterjesztései között 3. sorszám alatt a Magyar Szabad Szakszervezetek és a Szakszervezeti Tanács jogállása című napirendi pont szerepelt. Az ügyben készült rendelettervezetet a belügyminiszter 25 895/1946.B.M.I. sz. alatt rövid levél kíséretében terjesztette elő.

63

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát a nyugatra hurcolt honvéd-kincstári ingóságok 2/3-ad részének a Magyar Államrendőrség részére való átadása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁷

64

Pénzügyminiszter [*képviselésében Kemény államtitkár*] előterjeszti javaslatát a földbirtokrendezés során megváltott földekből és a vagyonváltság-földekből földhöz és házhelyhez jutottak fizetési kötelezettségének újabb szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta azzal, hogy a GF még vizsgálja ki.³⁸

A belügyminisztériumi előterjesztéseket összefogó borítólapon e tárgynál a következő miniszterelnökségi megjegyzés olvasható: „A közellátásügyi miniszter részletes észrevételt tett, amelyben kifogásolja, hogy a Szakszervezeti Tanács politikai pártok jogállásával rendelkezik. Ezt az álláspontot osztom, mert akkor ez kereszttülvendő más érdekképviselőnél is. Másfelől a munkásoknak megvan a maguk külön politikai szervezetük. Javaslom levétetni azzal, hogy egyeztessék össze pártközi konferencián, miután ez közjogi kérdés és erre nincs felhatalmazása a kormánynak.”

A közellátásügyi miniszternek a belügyminiszterhez intézett levele megtalálható másolat formájában az előterjesztés mellett, ezt e jegyzőkönyv a) mellékleteként közöljük.

A javaslatot nem terjesztették ismét a minisztertanács elé.

³⁷ 350 942/1946.B.M.IV-12. sz. előterjesztésében a miniszter rámutatott arra, hogy a honvédség létszámát 15 000 főben állapították meg, ezzel szemben a külföldre hurcolt honvéd-ingóságok mintegy 1,5 milliós hadsereg igényeit szolgálták. A rendőrség létszáma viszont korábban 11 000 fő volt, ebben az időben pedig 45–50 ezer főt jelentett. A külföldre hurcolt és onnan esetleg visszakérült rendőrségi javak mennyisége a megnövekedett létszámhoz viszonyítva elenyésző volt. Tekintettel arra, hogy a belső rend fenntartása megfelelően felszerelt rendőrség nélkül elképzelhetetlennek tűnt, valamint arra, hogy az adott körülmények között a felszerelés beszerzése akadályokba ütközött – kérte a miniszter, hogy a Hazahozatali Kormánybiztosság útján visszaszerzett honvéd-kincstári ingóságok 2/3-részét az államrendőrség vehesse át.

³⁸ 135 300/1946.P.M.VII. sz. előterjesztésében az államtitkár az 1920. évi XXXVI. tc. és az ezt módosító, illetve kiegészítő rendelkezések alapján lefolytatott földbirtokrendezés során megváltott földekből és a vagyonváltság-földekből földhöz és házhelyhez jutottak fizetési kötelezettségeinek újabb szabályozására tett javaslatot.

Rámutatott arra, hogy a juttatottak megváltási ár-tartozását ezt megelőzően és utójára a 2000/1937. ME sz. rendelet (MR'T 1937. március 20. 43. p.) szabályozta. Ez az ingatlanok megváltási árát általában a kataszteri tiszta jövedelem negyvenszeres pengőösszegében állapította meg úgy, hogy a tartozást 1937-től kezdődően 47 év alatt — a kamatot is magában foglaló — részletekben kellett megfizetni. A törlesztéseknek a még ki nem egyenlített részét — az infláció ellenére — még ekkor is pengőösszegben kellett teljesíteni, ami az állam terhére rendkívül hátrányos helyzetet jelentett. Ezért vetette fel a tartozások ártértelekését. Felhívta a figyelmet ezzel kapcsolatban arra, hogy a korábban juttatott föld megváltási ára jelentette az egyetlen fedezetét a földbirtokrendezés lebonyolítása céljából 1928-ban felvett 36 millió dolláros svéd gyufakölcsönnek, amit a földhöz, házhelyhez jutottak tartozásának valorizálása nélkül az államnak kellene visszafizetnie.

24. 1946. május 10.

65

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a Magyar Értékpapírforgalmi Rt. illetékkedvezménye tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

66

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát Pest vármegye székházának helyreállítási munkálataira 500 millió adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Ezen kívül rámutatott arra is, hogy az 1945-ben lefolytatott földbirtokrendezés során búzában megállapított megváltási árakkal szociálpolitikai okokból is összhangba kívánta hozni az 1945 előtti földosztás megváltási árait, mivel feszültségeket keltett volna, ha a régi tartozásokat inflációs pengőben, az újakat pedig tényleges értéket jelentő búzában kellett volna teljesíteni.

A régi tartozások rendezésére ezért azt javasolta az államtitkár, hogy az új földbirtokrendezésre vonatkozó előírásokhoz hasonlóan a megváltási árat a kataszteri tiszta jövedelem minden koronája után huszonhárom pengő húsz fillérben kell megállapítani s ezt a pengőértéket métermázsánként negyven pengős búzaár mellett búzamennyiségre kell átszámítani. Javaslatá szerint ezt a megváltási árat 1945-től számított tíz év — házhely esetében öt év — alatt egyenlő részletekben kamatmentesen pénzben kellett megfizetnie a juttatottak. Szükségesnek látta a tartozások régebbi teljesítésének — és az esetenkénti elmaradásoknak — elszámolását; továbbá a megváltási ár 15%-át jelentő kezelési költség rendezését, a községi előljáráságoknak az adminisztrációs feladatok alóli mentesítését, s ezen ügyeknek a Földbirtokrendezés Pénzügyi Lebonyolítására Alakult Szövetkezet feladatkörébe utalását.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelettervezet.

A Gazdasági Főtanács 1946. május 22-ei ülésén foglalkozott a javaslattal. Felhívta a földművelésügyi- és a pénzügyminisztert egyrészt a földhözjuttatottak, másrészt a tartozásaik beszedését végző községi adminisztráció érdekében, de az ebben részes országos intézetek érdekében is, hogy egybehangolt intézkedéseket hozzanak. Elsősorban a régi és az új juttatottak tartozásainak megszerzését, a kétfajta adminisztráció egységesítését illetően; egyúttal a beszedést végző községi szervek és az országos szervek költségterítése tekintetében kért intézkedést. (MOL XIX-A-10-XXXVI. 3.pont. 449-450. p.)

A fenti előterjesztés alapján — némi változtatásokkal — a 7890/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 12.) jelent meg. Lásd e tárgyban még a jelen jegyzőkönyv 72. napirendi pontját.

³⁹ 74 211/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztésében az államtitkár — hivatkozva arra, hogy a kollektív szerződések a pénzintézetekre súlyos terheket róttak a tisztviselők fizetését illetően — bejelentette, hogy az intézetek csak értékpapírállományuk egy részének értékesítése révén tudták ezt a megterhelést fedezni. Abból a célból azonban, hogy az értékesítés megfelelő áron történjék, valamint hogy egyes értékpapírok később esetleg visszavásárolhatók legyenek, a Magyar Értékpapírforgalmi Rt. közreműködését kívánták igénybe venni. Ez a közreműködés viszont szükségessé tette a részvénytársaság alapszabályainak módosítását, üzletkörünek kiterjesztését a Budapesti Áru- és Értéktőzsdén nem jegyzett értékpapírokkal kapcsolatos ügyekre is. Az alapszabálynak ez a módosítása viszont azt jelentette, hogy nem illette volna meg az az illetékkedvezmény, amelynek megadását az 1931. évi XVII. tc. biztosított számára. Ezért javasolta az államtitkár az említett tc. alapján kiadott 21 600/1936. P.M. sz. rendelet (Pénzügyi Közlöny 1936. 51. p.) megfelelő részének módosítását az illetékkedvezmény megadását illetően.

Az 1931. évi XVII. tc. kizárólag az értékpapírpiac helyesebb szabályozása céljából a Pénzintézeti Központ közbejöttével alakult részvénytársaságoknak adható adó- és illetékkedvezményekről szolt. Lásd az 5240/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 14.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁰

67

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozaton 4. sorszám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi, mert azt az igazságügyminiszterrel még ki kell tárgyalnia.

Minisztertanács a bejelentésttudomásul vette.⁴¹

68

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a 2500/1945. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez a 4. § kivételével hozzájárult.⁴²

69

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát B/II. sorozatú 10 000 billió pengő államkölcsön felvétele tárgyában.

⁴⁰ 72 216/1946.P.M.I.b. sz. előterjesztésében bejelentette az államtitkár, hogy a Gazdasági Főtanács határozata alapján a hitelt még márciusban a helyreállítás céljára kiutalta. (MOL XIX-A-10., XXVIII., 1946. március 27., 9. pont)

⁴¹ A pénzügyminiszter előterjesztéseit összefogó borítólapon 4. sorszám alatt „az államháztartás egyensúlyának helyreállításával kapcsolatban a közalkalmazottak létszámcökkentése” című javaslat szerepel. E címhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „A pártközi megállapodást nem ismerem. Rengeteg észrevétel van, feltételezem, hogy a pártközi konferencia kiküszöbölte azt.”

E tárgyban csupán a Közlekedésügyi Minisztériumnak a pénzügyminiszterhez intézett levele található a jegyzőkönyv mellett, amely a vidéki törvényhatóságoknál alakítani tervezett bizottságokban az illetékes miniszternek a képviselőtételére tett javaslatot.

Az előterjesztés nincs a jegyzőkönyv mellett. Lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

A pártközi értekezlet jegyzőkönyvét nem találtuk meg. Feltehetőleg az 1946. április 25-én, majd 27-én tartott és május 6-án befejeződött értekezletekre vonatkozott az utalás. Lásd a Világosság 1946. április 27., 28-ai számában és a Kis Újság 1946. május 8-ai számában adott tájékoztatást. Az utóbbi közlemény rögzítette, hogy a B-lista ügyben teljes megállapodás jött létre. Az elbocsátások arányairól szolt, megemlítve, hogy a létszámcökkentés keresztülvittele után az állami és a közigazgatási tisztviselők létszáma 10%-kal lesz kevesebb, mint 1937–1938-ban volt. Kiemelte, hogy akiket gazdasági alapon, tehát nem politikai okok miatt bocsátottak el, azok a B-lista után bekövetkező üresedéseknél elsősorban pályázhatnak ezekre az állásokra. Megemlítette azt is, hogy akiket már végleg leigazoltak nem lehetett ismét igazolás alá vonni és ilyen címen B-listázni. Lásd a Pártközi értekezletek 220., 223. és 226. pp.-t.

⁴² A 10 759/1946.P.M.II. sz. előterjesztés a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezése tárgyában kiadott 2500/1945. ME sz. rendeletnek (MK 1945. június 17.) a vallás- és közoktatásügyi miniszter kezdeményezése alapján a polgári iskolai, illetve a polgári iskolákkal egy tekintet alá eső iskolák tanárainak, ezek igazgatóinak, valamint a népiskolai tanítók egy részének magasabb fizetési osztályokba való kinevezésére tett javaslatot.

Az előterjesztés mellett megtalálható rendelettervezet 4. §-a — amelyet a minisztertanács nem fogadott el — a legalább már huszonöt évi szolgálati idővel bíró községi jegyzők magasabb fizetési osztályba sorolásának lehetőségével foglalkozott. Lásd az 5400/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 15.

24. 1946. május 10.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴³

70

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a pengőben történő számolás egyszerűsítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁴

71

[Dobi] Földművelésügyi miniszter előterjeszti javaslatát 1946. évi tavaszi vetőmagakció lebonyolításához 52 milliárd pengő hitel tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁵

72

[Dobi] Földművelésügyi miniszter előterjeszti javaslatát az 1936:XXVII. tc. alapján földhöz és házhelyhez juttatottak pengőben megállapított tartozásainak fizetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁶

73

[Dobi] Földművelésügyi miniszter bejelenti, hogy a tárgysorozaton 3. sor szám alatt szereplő előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁷

⁴³ 1593/1946./P.M.IV.a. sz. előterjesztésében a Pénzügyminisztérium jelezte, hogy a korábbi gyakorlattól eltérően a Pénzintézeti Központ, az Országos Földhitelintézet és az Országos Központi Hitelszövetkezet mellett a Magyar Jelzálog Hitelbank is részt vesz az állami pénzszükséglet fedezését célzó hitelműveletben. A 10 000 billió pengő névértékű, előzetesen 3 1/8%-kal kamatozó, három havi lejáratú ún. „B.II.” sorozatú kincstári jegyek ellenében került sor a felvételre.

Megismételte a Magyar Nemzeti Bankkal ez ügyben folytatott tárgyalásairól már a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontjának jegyzetében rögzített információkat. Jelezte, hogy a kincstári jegykölcsönt 1946. május 11-ével kívánta kibocsátani.

⁴⁴ A jegyzőkönyv mellett csak a rendelet tervezete található. A rendelet a pengő milliószorosának „milpengő” elnevezését vezette be. Ennek megfelelően kimondta, hogy a tízezer pengős címletű bankjegyet század milpengős bankjegynek, a százezer pengős bankjegyet tized milpengősnek, az egymillió pengős bankjegyet egy milpengősnek, a tízmillió pengős bankjegyet tíz milpengősnek, a százmillió pengős bankjegyet száz milpengősnek és az egymilliárdos bankjegyet ezer milpengősnek kellett nevezni. Lásd az 5250/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 12.

⁴⁵ 34 146/1946.F.M. sz. előterjesztésében a miniszter a megmaradt jó minőségű készletek, fajtiszta vetőmagvak, így 20 000 q kukorica-, 2000 q árpa-, 1000 q zab- és 35 000 q burgonya-vetőgumó felvásárlására kérte a hitelt.

⁴⁶ A 177 181/1946.F.M.VIII.1. sz. előterjesztés az 1936. évi XXVII. tc. alapján földhöz és házhelyhez juttatottak pengőértékben megállapított vételi hátralékainak az elértéktelenedő pénzben való törlesztését — további intézkedésig — javasolta leállítani.

Hasonló ügy kapcsán lásd e jegyzőkönyv 64. napirendi pontját és jegyzetét. Lásd az 5420/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 24.

⁴⁷ A napirendről levett 63 352/1946.F.M.II./1. sz. előterjesztés az orosz jóvátételre szükséges lovak igénybevételéről szóló rendelet kibocsátását javasolta. Jelezte, hogy az említett célra 1946

74

[Dobi] Földművelésügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Kormos Tivadar jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁸

75

[Dobi] Földművelésügyi miniszter előterjeszti javaslatát állami tulajdonba jutott gazdaságok kezelésére alkalmazott személyek nyugellátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁹

Minisztertanács délelőtt 14 óra 30 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet.

A jelen voltak felsorolásánál Dobi István és Vas Zoltán neve nem szerepel, bár jelen voltak az ülésen. Szakasits Árpád betegsége miatt maradt távol, ezért nem szerepelt a jelenlévők felsorolásában sem. A miniszterek és államtitkárok nem látták el kézjegyükkal a jegyzőkönyvet.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 1-5., a 7-8., a 10-36., a 38-41. és a 43-75. számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés, vagy az azzal kapcsolatos valamely irat.

június-szeptemberében 7200 lóra volt szükség, amelyek beszerzése a megcsappant lóállomány miatt nehézséggel járt.

A rendelettervezetben jelezte, hogy a tenyésztésben és a mezőgazdaságban nem elsősorban számbajövő lóanyag igénybevételét vette számításba, s hogy a lovakért a közönséges forgalmi érték figyelembevételével ellenértéket kívánt fizetni. Lásd a 6370/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 9.

⁴⁸ Előzményéről lásd a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 36. napirendi pontját.

A korábbi minisztertanácsi állásfoglalás után a miniszterelnök közölte a földművelésügyi miniszterrel, hogy nevezett jóvátételével kapcsolatban: intézeti igazgatóhelyettségébe való kinevezés esetében kérni kell a minisztertanácstól, hogy sorolja be a megfelelő állásba, fizetési osztályba és fokozatba. Erre tett ezúttal külön javaslatot a miniszter.

⁴⁹ A 205 706/1946.F.M.XIII. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a földreform során mintegy 40 állami mintagazdaságot létesítettek, amelyek kezelésére a földreform következtében állásukat veszített gazdatisztekét és más gazdasági szakembereket alkalmazták. Ezek kiválasztásánál az elméleti képzettség mellett vezető szempont volt a megfelelő szakmai gyakorlat is. Méltányosnak mondta, hogy egyesek hosszú szolgálati idejét nyugdíjazásuknál figyelembe kell majd venni. Ennek előkészítésére tett javaslatot.

A vonatkozó rendeletet nem találtuk meg a Magyar Közlönyben.

24. 1946. május 10.

A [24.] 107. sz. jegyzőkönyv a) melléklete a 62. napirendi ponthoz.

MAGYAR KÖZELLÁTÁSÜGYI MINISZTERIUM

Tárgy: A szakszervezetek és a Szakszervezeti Tanács jogállása
10 403/1946.K.M.szám.

A válasz alapjául szolgáló átirat száma: 25 895/1946.B.M.I.

Magyar Belügyminiszter Úrnak,
Budapest

A hozzám küldött rendelettervezettel általánosságban egyetértek. Helyesen tartom ugyanis, hogy a Szakszervezetek és a Szakszervezeti Tanács jogállása jogszabállyal rendezessék.

Ahhoz azonban, hogy a rendelettervezet minisztertanácsi ülésben tárgyalható legyen, véleményem szerint feltétlenül szükséges, hogy *mind a Szakszervezeti Tanácsnak alapszabályait, mind az egyes szakszervezeteknek szánt úgynevezett „blanketta-alapszabályokat”* be lehessen tekinteni.

Rendkívül aggályosnak látnám ugyanis, ha az egyesületi életnek úgyszólván minden ágát felölelő, illetőleg minden más egyesületi életet kizáró szakszervezetek, úgyszintén a Szakszervezeti Tanács a hozzám küldött kormányrendeletben kapott egészen tág jogkör alapján úgy működhetnének, hogy alapszabályaikat a kormányhatóságnak bemutatni nem kötelesek.

Nem világos például, hogy a tervezet 1. §-ának (2) bekezdése alapján szakszervezet létesítésének joga miképpen van a testi és értelmiségi munkások részére biztosítva; köteles-e a szakszervezet a nála jelentkező munkást tagjai közé felvenni; a demokratikus elvek kellően érvényre jutnak-e a Szakszervezeti Tanács megalakításánál és a Szakszervezeti Tanács szerveinek, nevezetesen az országos küldöttközgyűlés megalakításánál, elnökség megválasztásánál, országos választmány, titkárság, vármegyei, járási titkárok és helyi szakmaközi bizottságokban résztvevő személyek kijelölésénél.

Nem tartom helytállónak a rendelettervezetnek azt az intézkedését, amely a Szakszervezeti Tanács részére az országos politikai pártok mindenkori jogállását biztosítja. A szakszervezetek éppúgy, mint a Szakszervezeti Tanács érdekképviselői szerv, amelybe a jelenleg működő pártok tagjai egyaránt beléphetnek. Nem kétséges, hogy az ilyen körülmények között nem lenne elegendő politikai célkitűzés megvalósítható, illetőleg a Szakszervezeti Tanács nem képviselhetné a tagok politikai pártállásának megfelelő felfogást ott, ahol a szóbanlévő jogállásával helyet foglalna. Utalok még arra is, hogy például

24. 1946. május 10.

koalíciós kormányalakítás esetében, ha a Szakszervezeti Tanács a politikai pártok mindenkori jogállásával rendelkezik, a Szakszervezeti Tanács megbízottjának is biztosítani kellene valamely tárcát stb. *Az érdekképviseleti minőség* tehát kizárja azt, hogy a Szakszervezeti Tanács egyben *a politikai pártok jogállásával is rendelkezék.*

A rendelettervezet további részletkérdéseinek taglalását a fent előadottak folytán ezúttal mellőzöm, csupán arra kívánom felhívni Miniszter Úr figyelmét, hogy a tervezetben említett jogszabályok közül a 77 000/1945.B.M. számú rendelet helyett Miniszter Úr nyilvánvalóan a 77 000/1922. B.M. számú rendeletre⁵⁰ kívánt utalni; a 4070/1945. M.E. szám alatt a Magyar Közlönyben rendelet — megállapításom szerint — nem jelent meg; a 20 169/1945. B.M. számú rendeletet a Magyar Közlönyben ugyancsak nem találtam közzétéve s így kérem Miniszter Urat, hogy a legközelebbi ily tárgyú átirat kapcsán hozzám ezt a rendeletet is megküldeni szíveskedjék.

Az előadottakhoz képest kérem Miniszter Urat, hogy az elől említett alapszabályoknak előzetes áttanulmányozás céljából való megküldése előtt a rendelettervezetnek a minisztertanácsban való előterjesztésétől elállni szíveskedjék.

Budapest, 1946. április hó 15. napján.

dr. Bárányos Károly s.k.

A másolat hitelélül:
miniszteri irodaigazgató

Gévelt, egykorú, a Közellátásügyi Minisztérium miniszteri irodaigazgatójának saját kezű aláírásával és a minisztérium körbélyegzőjének lenyomatával hitelesített másolat.

⁵⁰ A 77 000/1922. B.M. sz. rendelet (MRT 1922. május 10.) az egyesületi alapszabályok általános kellékeiről szolt.

25. 1946. május 14.

[25.] 108.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi május hó 14. napján de. 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter képviselőjében Sárkány József államtitkár, B. Szabó István államminiszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter képviselőjében Kemény György államtitkár és dr. Antos István államtitkár, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter képviselőjében Jócsik Lajos államtitkár, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter képviselőjében dr. Pfeiffer Zoltán államtitkár, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülését és felkéri az igazságügyminiszter képviselőjét, ismertesse javaslatát a létszámcsökkentés szabályozása tárgyában.¹ Mielőtt a javaslat részletes tárgyalására rátérnek, előrebocsátja, hogy a javaslattal a pártközi értekezletek egész sora foglalkozott.² Nem lenne célszerű tehát, ha olyan változtatásokat kívánnánk keresztülvinni, amelyek a pártközi értekezlet határozatával ellentétben állnak.

¹ Előzményéről lásd a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 67. napirendi pontját.

E napirendi ponthoz előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

Az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges egyes rendelkezésekről szóló 5000/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 19.) tervezete volt napirenden.

² Az 1946. március 10–12-én tartott pártközi értekezlet megállapodott a B-lista rendelet előkészítéséről. Az április 25-én, majd az április 27-én tartott pártközi értekezleten kezdték meg a tervezet tárgyalását. (MOL XVIII-7. 4. doboz, Világosság 1946. április 27., április 28. és Kis Újság 1946. május 8. Lásd még a Pártközi értekezletek 212–215., 221., 223., 226. pp.-t.).

25. 1946. május 14.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Általános észrevételei vannak. A rendelet megállapítja, hogy milyen mértékben kell csökkenteni a létszámot. Ezzel kapcsolatban észrevétele az, hogy az egyes tárcák között különbséget kell tenni a jelenlegi helyzet szempontjából. Egészen bizonyos, hogy az Iparügyi Minisztériumnak és a Közlekedésügyi Minisztériumnak sokkal nagyobb a feladata most, mint volt 1938-ban. Tehát nem igazodhatik az 1938-as létszámhoz, míg viszont a Honvédelmi Minisztérium 1938-as létszámát túlzottnak tartja. Egyes tárcákra nézve a végrehajtási utasításban külön kell intézkedni.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Ezen az alapon nem lesz megejthető az apasztás, mert valamennyi miniszter védeni fogja a saját státusát.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A mezőgazdaság mai feldarabolt voltára való tekintettel sokkal nagyobb a Földművelésügyi Minisztérium feladata is, mint volt 1938-ban.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A Földművelésügyi Minisztérium létszáma túlzott mértékben fel volt dagasztva protekciós elemekkel. – A másik kérdés, amiről nem intézkedik a rendelet, a havidíjasok és szerződésesek alkalmaztatása. Vannak tárcák, ahol nagyon sok ilyen van. Pl. a vasútnál, postánál az ilyen alkalmazottak ezrei találhatók. Az elmúlt hónapok folyamán szociális szempontokat véve figyelembe, túlnyomó részt kis tisztviselőkről lévén szó, nem lehetett áthidalni ezt a kérdést. A létszámcsökkentésnél tehát az együttes létszámot kell szem előtt tartani. Amennyiben a havidíjasok egy részét időközben kinevezték, ezt be kell tudni a létszámba, és ennyivel csökkenteni kell a havidíjasok létszámát.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A költségvetés ügyis megmutatja a valódi képet, a kettőt össze kell vonni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Harmadik javaslata, hogy az alárendelt tényezőknél szakonként kell megállapítani a létszámot. Különböző szempontok szerint nézve a dolgokat, olyan tisztviselőket kell megtartani, akikre szak tudásuk folytán a legnagyobb szükség van.³

Igazságügyminiszter [képviseletében Pfeiffer államtitkár]: Minden minisztériumnak a saját szerkezetét kellene megcsinálni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Mindenesetre több műszakit kell tartani, mint tisztviselőt.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Egyes tárcáknál pedig éppen a tisztviselőre van nagyobb szükség.

Rákosi Máttyás államminiszter: Nem kell külön rendelkezni, hogy kiket tart meg. A leépítésre vonatkozólag nem tenne semmiféle kivételt, mert a Közlekedésügyi és [az] Iparügyi Minisztériumnál is vannak helyek, ahol kétségtelenül meg van duzzadva a létszám. Lényegesen lejjebb lehetne menni és

³ Ez utóbbi javaslatot illetően is lásd a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 40. jegyzetét.

25. 1946. május 14.

ebből javulna az apparátus. Ha elkezdjük a precedenseket, vége-hossza nem lesz.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Jócsik államtitkár]: A meglévő tisztviselőkkel nem bírja a munkát elvégeztetni. Könnyítésre szerződéses alkalmazottakat hívtak be.

[Antall] Újjáépítési miniszter: El kell dönteni, hogy tulajdonképpen melyek az új tárcák.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: Elvben a közoktatás minden tisztviselőjét vessük alá ennek a rendeletnek, de az 1938 minusz 10%-ra az egész tárca területén nem lehet visszamenni. Ezen idő alatt kezdték megszervezni a nyolcosztályos népiskolát. Ezeknek a kellő tanerővel való ellátása a tanerők szaporítását tette szükségessé. Most az általános iskola megszervezésére tértek át. Hogyha leszorítjuk a gimnáziumi, elemi tanárokat, akkor sem lesz elég a létszám. Lényegesen több tanerőre van szükség. Ha lecsökkentjük a létszámot az 1938-asra, nincs rá mód, hogy végrehajtsa az általános iskola megszervezését.⁴ A minisztérium létszámát lecsökkentené szívesen, de az iskoláknál nem tudja a csökkentését végrehajtani. Visszasüllyedünk egészen, ha ezt keresztül kell vinni.

Rákosi Máttyás államminiszter: Szükséges is, hogy legalább 10 évre vissza-süllyedjünk, mert különben nagy baj lesz.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: Akkor sürgősen le kell állítani az általános iskola szervezését, mert tanerők nélkül nem tudja semmi-képpen megcsinálni. Talán azt meg lehet valósítani, hogy a tanerők létszámára vonatkozólag olyan elbánásban részesüljön a kultusz tárca, mint a rendőrségnél a belügy. A minisztertanács egyhangú határozattal egészen kivételes esetekben változtatásokat eszközölhetne.

[Nagy] Miniszterelnök: Egészen bizonyos, hogy az egy tanítóval bíró népiskola tanítója nem lesz elbocsátva. Elismeri, hogy nagyon fontos probléma az iskola-kérdés, de még súlyosabb érdek a B-lista keresztülvitele.

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter: Ha ezt nem sikerül kiharcolnia, nagy vereség lesz tárcája számára.

Honvédelmi miniszter [képviselőtében Sárkány államtitkár]: Ismeretes, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság az 1945:V. törvénycikkkel becikkelye-

⁴ A rendelet 2. §-ának (1) bekezdése előírta, hogy a közszolgálati alkalmazottak létszámát olyan mértékben kell csökkenteni, hogy a tárcák körében alkalmazottak száma ne haladja meg az 1937/1938-as költségvetési évben alkalmazottak kilencven százalékát. A tanítók tekintetében a 2. § (7) bekezdése arról szövelt, hogy a tárca vezetője a pénzügyminiszterrel egyetértve állapítsa meg az előzőektől eltérő létszámot.

Magyarországon 1945 előtt az elemi népiskola négy osztályos volt, illetve azok számára, akik középiskolában nem folytatták a tanulmányaikat hat elemi iskolai év elvégzése volt kötelező. 1945 után a nyolcosztályos általános iskolai képzés bevezetését vették terbe. Ez után vált lehetővé a gimnáziumi, illetve a szakirányú iskolákba való továbblépés.

zett fegyverszüneti egyezmény 1. d) pontjára utalással a honvédség tagjainak és a honvédelmi igazgatásban alkalmazott polgári személyek létszámcsökkentését ismételten kívánta.⁵ A hivatkozott törvényben foglalt fegyverszüneti egyezmény végrehajtásaképpen tehát gondoskodni kellett a honvédség tagjainak és a honvédelmi igazgatás körében alkalmazott polgári személyek létszámának nagyarányú csökkentéséről. Evégből — az érdekelt tárcákkal folytatott előzetes tárgyalások alapján — annak idején rendelettervezetet terjesztett a minisztertanács elé, amelyet a minisztertanács határozatként elfogadott. E felhatalmazás alapján — a közszolgálati jog szempontjából a rendelkezési állomány intézményének megfelelő — átmeneti viszonyba helyeztetek azok a katonai és polgári személyek, akiket a honvédségnél, illetőleg a honvédelmi igazgatás körében a további szolgálatban megtartani nem lehetett.

Az átmeneti viszonyba helyezettek kiválasztása részben a demokratikus pártok képviselőiből, a polgári alkalmazottak tekintetében pedig a szakszervezet kiküldöttjével is kiegészített — tehát a miniszter úr rendelettervezetében megszabottnál nagyobb érdekkörű — bizottságok közreműködésével már megtörtént. A kiválasztásnál a rendelettervezet 2. §-a (2) és (3) bekezdésében foglalt elvek voltak az irányadók.⁶

Mint hogy kétségtelen az, hogy a tárcánál az ily módon foganatosított létszámcsökkentés az 1945. évi V. törvénycikk végrehajtásaként jelentkezik, ezt a megállapítást az igazságügyminiszter által tervezett rendelet alkalmazásánál figyelmen kívül hagyni nem lehet. A rendelettervezet 1. §-át a következő szövegű (2) bekezdéssel kiegészíteni óhajtja „(2) Tekintettel arra, hogy a honvédség tisztjeire és a honvédelmi igazgatásban alkalmazott polgári személyekre vonatkozóan a létszámcsökkentés az 1945. V. törvénycikk rendelkezései folytán lényegében már megtörtént, jelen rendelet intézkedéseit a honvédelmi miniszter a szükséghez képest értelemszerűen alkalmazza”.⁷

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Javasolja elvetni a honvédelmi miniszter megjegyzéseit, a végrehajtási utasításnál kell azokat esetleg majd figyelembe venni.

⁵ A Moszkvában 1945. évi január 20. napján kötött fegyverszüneti egyezmény becikkelyezéséről az 1945. évi V. tc. (egyébként az 525/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. március 17.) intézkedett. Ennek 1. d) pontja kimondta, hogy a „Németország elleni hadműveletek beszüntetésével a magyar fegyveres erők leszerelendők és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság felügyelete alatt békeállományba helyezendők”.

⁶ A rendelet 2. §-ának (2) bekezdése kimondta, hogy a) a közszolgálati alkalmazottak közül el kellett bocsátani azokat, akiknek a hivatali működése az ország demokratikus szellemű újjáalakítását tevőlegesen nem szolgálta, valamint b) akik a hivatalukkal járó feladatok kifogástalan elvégzéséhez szükséges rátermettség vagy szorgalom hiánya miatt szolgálatukat a megkívánt mértékben nem tudták ellátni.

Ezen kívül — a (3) bekezdés szerint —, ha a létszámot nem sikerült volna kellően mérsékelni, akkor végelbánás alá kellett volna vonni a nélkülözhetőnek vélt közszolgálati alkalmazottakat.

⁷ Ennek a bekezdésnek a végleges szövegbe való felvételére nem került sor.

25. 1946. május 14.

Honvédelmi miniszter [képviselőében Sárkány államtitkár]: Amennyiben javaslata nem nyer elfogadást, úgy kéri, hogy az 1. §-ban a honvédség külön is megemlítsék.

Minisztertanács az 1. § szövegezését az eredeti javaslat szerint fogadta el.

Pénzügyminiszter [képviselőében Kemény államtitkár]: A 2. § a) pontjában a „tevélegesen” kifejezés helyett „antidemokratikus magatartásuk miatt alkalmatlanok” kifejezést helyesebbnek találná.⁸

Rákosi Mátvás államminiszter: A 2. § (7) bekezdésében a honvédség létszámát meg kell állapítani.⁹

[Nagy] *Miniszterelnök:* Erre nézve többféle vélemény hangzott el. Szó volt arról, hogy tízezerre kell csökkenteni, volt olyan vélemény is, hogy mivel tízezer csak a határszolgálatra beosztott honvédek száma, emeljük fel a létszámot húszezerre. A kiképző keretekre is figyelemmel a maga részéről javasolja a húszezer főnyi létszám megállapítását s ehhez a Szövetséges Ellenőrző Bizottság is hozzá fog járulni.

Honvédelmi miniszter [képviselőében Sárkány államtitkár] kéri ennek a bekezdésnek az elhagyását, mert a Szövetséges Ellenőrző Bizottság és később a békeszerződés fogja megállapítani Magyarország honvédségének létszámát. Ezidőszerint 35 ezer az engedélyezett létszám, azonban betöltve nincs.

[Nagy] *Miniszterelnök:* Kifejezetten csak az államháztartás racionalizálására törekedünk.

Honvédelmi miniszter [képviselőében Sárkány államtitkár]: A 2. § (2) bekezdés a) pontjában a „tevélegesen” meghatározás annyira tág fogalom, hogy az egyöntetű elbírálás elvének érvényesülését veszélyezteti. Javasolja ezért a tervezet szövegében lévő pontjában foglalt meghatározás helyett olyan rendelkezés felvételét, amely szerint elsősorban azok kerüljenek elbocsátásra „akik szolgálatuk ellátására beigazolhatóan antidemokratikus magatartásuk miatt alkalmatlanok”. A 2. § (4) bekezdésénél¹⁰ a miniszteri felelősség elvének biztosítása érdekében szükségesnek látja olyan rendelkezés felvételét, hogy a 80%-ig történő csökkentés csak az illetékes miniszter hozzájárulásával legyen foganato-

⁸ Ezt a kiegészítést nem vették fel a végleges szövegbe.

⁹ Feltételezhető, hogy a rendelet tervezetében még nem szerepelt a tanítók létszámának megállapítására vonatkozó bekezdés [lásd a 4. jegyzetet], s így a (7) bekezdés intézkedett a honvédségről, ami a kiadott rendeletben már a 2. § (8) bekezdésébe került át. Ez az utóbbi bekezdés — lehet, hogy Nagy Ferenc ezt követő hozzászólása alapján — kimondta, hogy a „honvédség hivatásos tagjainak számát ténylegesen szolgáló húszezer főre kell csökkenteni”.

¹⁰ A 2. § (4) bekezdése kimondta, hogy ha valamely tárcánál az alkalmazottak létszáma nem haladta volna meg az 1937/1938-as létszámot húsz százalékkal, akkor ott az 1937/1938-as létszám nyolcvan százalékáig lehetett csökkenteni.

25. 1946. május 14.

sítható. Végül kéri, hogy a 2. § (9) bekezdése¹¹ a honvédelmi tárcára ne vonatkozzék.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Tekintettel arra, hogy a végrehajtási utasítás széles körű lesz, ott lehet majd ezt is korrigálni.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: Súlyt helyez arra, hogy a kultusz tárca is a (8) bekezdéshez¹² hasonló elbánásban részesülhessen.

Rákosi Mátyás államminiszter: 1938-ban 24 357 volt a kultusz tárca létszáma, míg a legutóbbi statisztikai adatok szerint már 38 400-ra emelkedett ez a létszám. Ez nagyon sok. Az új minisztériumok létszámát megállapító minisztertanácsra részletes kimutatást kell hozni, hogy mennyi a néptanító.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: Az 1938-as minusz 10%-ot elfogadja, a néptanítók kivételével. A nyolcosztályos elemít 1938 után szervezték meg.

Minisztertanács a javaslat 2. §-ának szövegét elfogadta azzal a kiegészítéssel, hogy a tanítók tekintetében a vallás- és közoktatásügyi miniszternek a pénzügyminiszterrel egyetértve tett javaslatára a minisztérium az (1) bekezdéstől eltérhet, – a honvédség tagjainak számát ténylegesen szolgáló húszezer före kell csökkenteni, továbbá, hogy a rendelet határományait a hadifogságban lévőkre és a fasiszták által történt [el]hurcolásuk folytán távollevőkre, azokra, akik önhibájukon kívül még nem tértek vissza, nem lehet alkalmazni. E tekintetben a minisztérium külön jogszabállyal fog rendelkezni. A meglévő létszám megállapításánál azonban az ekként figyelembe jöhető személyekre is tekintettel kell lenni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Mivel el kell mennie, így megteszi általánosságban észrevételeit. A 6. § (2) bekezdésében kiemelendőnek tartja, hogy mezőgazdasági vonatkozásban szaktanfolyamokat rendezhet a Parasztszövetség is.¹³ A 8. § (3) bekezdésénél kiegészíteni kívánja a szöveget azzal, hogy „az a közalkalmazott, aki a jelen rendelettel létesített bizottság tagja, vagy elnöke, a rendelet alapján el nem bocsátható és végelbánás alá nem vonható”. A bizottságok feltétel nélkül igazoltak és mint polgári közalkalmazottak [1944. október 15. napja után Nyugat felé] a Duna-Ipoly vonalát nem lépték át.¹⁴ – A 12. §-ban

¹¹ A 2. § (9) bekezdése eredetileg a honvédségre vonatkozott. Lásd a 9. jegyzetet.

¹² A 2. § (8) bekezdése eredetileg a tanítókra vonatkozott.

¹³ A 6. § (2) bekezdése a létszámcsökkentés alá esett személyek részére a Szakszervezeti Tanács — és e felszólalás nyomán — a Parasztszövetség által szervezett átképző tanfolyamok szervezéséről volt szó.

¹⁴ A létszámcsökkentést az egyes tárcáknál végző bizottságok tagjainak, illetve elnökeinek védelmét szolgálta a javaslat. E bizottságok tagjainak jogállásáról szóló 8. § (3) bekezdésébe azonban nem vették fel ezt a kiegészítést. A miniszterelnök által javasolt szöveg a bizottságokról szóló 4. § (2) bekezdésébe került be.

25. 1946. május 14.

biztosítani kívánja a megelőző szolgálati idő beszámítását.¹⁵ – A 14. §-nál felveti egy esetleges felhatalmazás megállapítását a közszolgálat korszerűsítésével és a létszámcsökkentés folytán szükségessé vált racionalizálással kapcsolatos kérdések megoldására.¹⁶

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Nem ismeri a pártközi megállapodást, de a szövegezés szempontjából helyesebb volna úgy hagyni, ahogy van minimális változtatásokkal. „Mezőgazdasági vonatkozásban szaktanfolyamokat szervez a Parasztszövetség is” s ezután jönne utolsó mondatként, hogy „a tanfolyamok rendezésének költségét az államkincstár viseli.”

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* felemlít egy problémát pl. az Operaháznak van egy fuvolása, aki kiváló zenész, minden 100 évben születik egy ilyen fuvolás, de egy kicsit jobboldali érzésű. Mi történjék vele.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A hármas bizottságnak meg lesz rá a módja, hogy ilyen esetekben kivételt tehessen. Felkéri a minisztereket, hogy a végrehajtási utasításhoz részükről szükséges megjegyzéseket juttassák el az Igazságügyminisztériumhoz.

Igazságügyminiszter [*képviselőtében Pfeiffer államtitkár*]: A rendelet nem gondoskodik a hadifoglyokról. Külön rendelkezés kell, amely szerint, vagy fenntartani számukra egy bizonyos százalékot vagy pedig távollétükben az igazolást lefolytatni és a B-lista alá vetni őket is.

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter*: Nem lehet egyforma elbánásban részesíteni a keleti és a nyugati foglyokat. Talán így lehetne megfogalmazni: „akik önhibájukon kívül még nem tértek vissza, azokra nézve külön intézkedés fog történni.” A hadifoglyok jelentkezése után is meg kell maradni a megállapított létszámnak.

Rákosi Mátyás államminiszter: A hadifoglyokat úgy kell tekinteni, mintha itt fungáló tisztviselők volnának. Természetes, hogy nem lehet egyforma mértékkel mérni az orosz hadifoglyokat a nyugatosokkal. De a B-listát tökéletesen kell most megcsinálni, mert nem akarunk még egyet csinálni, mert az emberek végre nyugalmat óhajtának és biztosak akarnak lenni existenciájukban. Tehát a hadifoglyok létszáma beszámítandó a csökkentendő létszámba. A keleti hadifoglyoknak alkalmat kell adni arra, hogy valamely fórumhoz fellebbezhessenek.

¹⁵ A 12. § egyebek mellett arról intézkedett, hogy ha valamely tárcánál a létszám a megengedettnél alacsonyabbra csökkent — és a feladatok megkivánták —, a végelbírás alá vont tisztviselők köréből [lásd a 6. jegyzetet] kellett kiegészíteni az állományt. A miniszterelnök javaslatát e § végső szövegezésénél figyelembe vették.

¹⁶ A 14. § csak a rendelet végrehajtásáról intézkedett, a miniszterelnök által javasolt kérdés felvételére nem került sor.

25. 1946. május 14.

Minisztertanács a 3. § szövegezését elfogadta azzal, hogy az első mondatba „előbbi §” szöveg után „9. pontja” szövegrész veendő fel.¹⁷

Honvédelmi miniszter [képviselőben Sárkány államtitkár]: Alkotmányjogi szempontra tekintettel megfontolandónak tartja a 4. § (1) bekezdésének szövegével kapcsolatban azt, hogy helyes-e és nem összeférhetetlen-e a bizottságnak javaslatot tevők között egymás mellett említeni a miniszterelnököt és a Szakszervezeti Tanácsot, mert hiszen az említettek, mint javaslattevő szervnek képviselői, tagjai a bizottságnak.¹⁸ E § (2) bekezdése első mondata után javasolja olyan rendelkezés felvételét, amely szerint az olyan alsóbb hatóságoknál, amelyeknél az illetékességük alá tartozó mezőgazdasági foglalkozásúak száma az ipari és értelmiségi foglalkozásúak számát meghaladja, a Szakszervezeti Tanács helyett „a Parasztszövetség delegáljon egy tagot az elbírálásra hivatott bizottságba.”¹⁹ Az (5) bekezdésnek azt a rendelkezését, amely a határozat indokolását mellőzni rendeli, az állampolgári jogok tekintetében a Magyarországi államformájáról szóló 1946. 1. törvénycikkben is biztosított demokratikus elvekkel nem tartja összeegyeztethetőnek.²⁰ Ez az eljárás ellenkezik — a rendelet jogfosztó kihatása folytán igen közelfekvő — büntetőjogi eljárásnak azzal az alapvető elvével is, amely szerint a vádat a vádlottal közölni kell, a védelemre pedig lehetőséget kell biztosítani. Feltétlenül szükségesnek tartja tehát, hogy a szándékolt elbocsátás ténybeli indokai az alkalmazottal közöltessenek és a döntés előtt módjában álljon a vádak ellen védekezni. A (6) bekezdés második mondatában foglalt rendelkezés indokait nem ismeri. Ettől eltekintve, figyelemmel a 12. §-ban foglalt rendelkezésekre e mondatot teljesen feleslegesnek tartja.²¹ Minthogy a végkielégítés célja az elbocsátott alkalmazott más élethivatás körében való elhelyezkedésének megkönnyítése a végkie-

¹⁷ A rendelettervezet §-tagolása megváltozott, mivel a 3. § csak arról intézkedett, hogy „a közszolgálati alkalmazott elbocsátásának Budapest területén az 1946. évi július hó 31. napjáig, másutt pedig az 1946. évi augusztus hó 31. napjáig van helye”.

¹⁸ A 4. § a létszámcökkentés előkészítését végző bizottságok összeállításával, azok tevékenységével foglalkozott. A bizottság elnökét a miniszterelnök, egy-egy tagját az illetékes miniszter és a Szakszervezeti Tanács jelölte ki.

¹⁹ Ezt a javaslatot nem vették figyelembe.

²⁰ A 4. § (5)-a kimondta, hogy a bizottság által hozott határozat indoklást ugyan nem tartalmazhatott, de magában kellett foglalnia — a kiadott végső szöveg szerint — annak megjelölését, hogy az elbocsátás, illetőleg a végelbírás alá vonás a 2. § mely rendelkezésén alapult [lásd a 6. jegyzetet].

²¹ Az eredeti jegyzőkönyvi szövegben minden bizonnyal elírás történt, mivel a (6) bekezdés helyett a 6. §-ra történt utalás — ezt a szerkesztés során kijavítottuk. A 4. § (6) bekezdésének második mondata a következőképpen szólt: „A 2. § (3) bekezdése [6. jegyzet] alapján a végelbírás alá vont közszolgálati alkalmazott azonban a határozat meghozatalát követő öt év eltelte után ügyének újabb elbírálását kérheti.”

A 12. §-ról lásd a 15. jegyzetet.

25. 1946. május 14.

légítés összegének több részletben való fizetését — még változatlan pénzérték mellett is — antiszociálisnak tartja. Ezért [a] (7) bekezdés idevonatkozó rendelkezései elhagyandók volnának.²²

Rákosi Mátyás államminiszter: A pénzzel való teljes kifizetéssel fel fogjuk fordítani az egész államrendszert. Van egy rendkívüli állapot s egy rendkívüli háborúnak a likvidálásáról van szó. Alkotmányellenes dolgot fogunk csinálni. Ami a 6. pont és a 12. pont különbözőségét illeti valóban ez látszólag egy ellentét, de ha valakit visszafogadtak állami munkába a 6-os pont ad egy bizonyos megnyugtatót, a 12. pont pedig előírja, hogy az új tisztviselőket elsősorban azokból kell alakítani, akiket méltánytalanság ért.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter:* Országos viszonylatban óriási hatása lesz annak, hogy miként bírálják el a végelbánást, minden ellátás nélkül, vagy bizonyos végelbánással küldik el a tisztviselőket.

Minisztertanács a 4. §-t az eredeti javaslat szerinti szövegezéssel elfogadta.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter:* Az 5. § (2) bekezdését össze kellene hangolni a 4. § (7) bekezdésével.²³

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter:* A nyugdíjakat is felülvizsgálat alá kell vonni.

Rákosi Mátyás államminiszter: A minisztertanács utasítsa a pénzügyminiszter és az igazságügyminiszter képviselőit, hogy a legközelebbi minisztertanácson ezzel párhuzamosan egy tervet készítsen a nyugdíjak felülvizsgálására is.

Minisztertanács akként határoz, hogy a nyugdíjak felülvizsgálatának kérdését a pénzügyminiszter és az igazságügyminiszter tárgyalja le és az erre vonatkozó javaslatot sürgősen terjessze minisztertanács elé.²⁴

Honvédelmi miniszter [képviseletében Sárkány államtitkár]: Az 5. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezéseket feltétlenül mellőzendőnek tartja. Ezek a rendelkezések ugyanis egyfelől törvényen alapuló szerzett jogokat sértenek, másfelől az ország törvényei iránt jogfosztó jellegűknél fogva, a kormányzat iránt pedig antiszociális, reakciós voltuknál fogva, indokolt bizalmatlanságot keltenek. Lehetetlen egy demokratikus állami berendezésben a munka eredményét annyira lebecsülni, hogy akinek semmije sincsen, munkája gyümölcsét ne élvezhesse, más gazdag ember vagy spekuláns pedig tovább dózsölhessen. A

²² A 4. § (7) bekezdése arról szólt, hogy az alkalmazottat mindennemű ellátási vagy a szolgálat alapján támasztható egyéb igény (pl. végkielégítés) kizárásával is elbocsáthatták. Az 5. § azonban javasolta, hogy a 45 év alatti elbocsátott egy havi, a 45 feletti pedig három havi illetményét kapja meg.

²³ A közlönyben megjelent rendelet 5. §-ának nincs (2) bekezdése. Lásd a 22. jegyzetet.

²⁴ Lásd a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 46. és a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 46. napirendi pontját és jegyzeteiket.

25. 1946. május 14.

rendelkezés egyébként is a%-os megállapítás tekintetében homályos és a nyugdíj mérvét illetően ellentétes magyarázatra ad lehetőséget.

Rákosi Mátyás államminiszter: A pártközi értekezlet megállapodásain most már ne változtassunk.

Minisztertanács az 5. § szövegét az eredeti javaslat szerint elfogadta.

Honvédelmi miniszter [képviselőében Sárkány államtitkár]: A 6. § (2) bekezdését kiegészítendőnek tartja olyan rendelkezéssel, amely szerint az ott említett szaktanfolyamok a minisztériumok által saját hatáskörükben is szervezhetők legyenek.

Minisztertanács a 6. §-t elfogadta azzal, hogy a (2) bekezdés végleges szövege a két utolsó mondat felcserélésével módosul.²⁵

Honvédelmi miniszter [képviselőében Sárkány államtitkár]: A 7. §-nak azt a rendelkezését, amely szerint az eljárást a megszabott határidő eltelte után is lehet folytatni olyan személlyel szemben, akinek közszolgálatba lépésétől számított egy év még nem telt el, a 3. §-ban foglalt rendelkezésre tekintettel feleslegesnek tartja.²⁶ – A 8. § (1) bekezdésében megszabottapidíj nézete szerint a bizottságnak [a] csak nem közalkalmazott tagjai részére volna megállapítható.²⁷

Minisztertanács a 8. §-t elfogadta azzal a kiegészítéssel, hogy a közalkalmazott, aki a jelen rendelettel létesített bizottság elnöke, vagy tagja e rendelet alapján el nem bocsátható és végelbánás alá nem vonható, kivéve, ha megbízatása visszavonatot. A bizottságba csak olyan közalkalmazottat lehet kiküldeni, akit az igazoló bizottságok feltétel nélkül igazoltak és aki 1941. október 11. napja után eredeti szolgálati helyéről nem távozott el a Duna-Ipoly vonalától [nyugatra] eső országrészbe, — nem értve ide Budapest területét — s nem távozott el az ország területéről Németországba vagy a németek által megszállott valamely más ország területére.²⁸

²⁵ A 6. § (1) bekezdése arról szólt, hogy „az elbocsátásnak az elbocsátott alkalmazottra nézve egyéb hátrányos következménye nem lehet, különösen nem szolgálhat az a más életpályán való elhelyezkedésnek akadályául és nem lehet alapja az elbocsátott alkalmazott ellen semmiféle kényszerintézkedésnek sem”. A (2) bekezdés a Szakszervezeti Tanács által szervezett ingyenes átképző tanfolyamokról, a (3) bekezdés pedig az elbocsátottak magánalkalmazás körében való elhelyezkedését elősegítő külön rendelet kiadását helyezte kilátásba.

²⁶ A 7. § szinte megismételte a 3. § szövegét. Lásd a 17. jegyzetet. Ennek ellenére mindkét § benne maradt a rendelet végleges szövegében.

²⁷ A 8. § a bizottság tagjainakapidíját állapította meg.

²⁸ Az utóbbi mondat a 4. § (2) bekezdésébe vétetett be.

25. 1946. május 14.

Honvédelmi miniszter [képviselőtében Sárkány államtitkár] megjegyzi, hogy a 9. § (3) bekezdésében foglalt büntetőjogi rendelkezés mind a javaslatot tevő miniszterrel, mind a bizottság tagjaival szemben már eleve bizalmatlanságot kelthet.²⁹

Minisztertanács a 9. §-t az eredeti javaslat szerint elfogadta. A 10. § szövegét elfogadta azzal, hogy az, akit közszolgálatból a jelen § alapján [saját kérésére] bocsátottak el, – az elbocsátástól számított három év eltelte után a tényleges szolgálatba való visszavétele, vagy szabályszerű végelbánás iránt kérelmet terjeszthet elő.³⁰

Honvédelmi miniszter [képviselőtében Sárkány államtitkár]: A 11. §-ban foglalt az a rendelkezés, hogy a rendeletben körülírt eljárás után közszolgálatban maradt alkalmazottal szemben az igazolási eljárás újrafelvételének helye nem lehet – elhagyandónak tartja.³¹ Bár a rendeletnek tárcája körében értelem szerű alkalmazását az 1. § szerint javasolt kiegészítő rendelkezés lehetővé teszi, mégis már most megjegyzi, hogy a 12. § rendelkezése tárcája vonatkozásában csak azoknak a honvédségi személyeknek irányában nyerhet alkalmazást, akinek visszavétele különleges szakképzettségükre tekintettel nélkülözhetetlennek mutatkozik.³² Végül kifejezést kíván adni, ama meggyőződésének, hogy mivel a rendelettervezet több vonatkozásban törvényben biztosított jogokat szüntet meg, másfelől az érdekeltek rendkívül széles körére terjed ki (13. §), de nem utolsósorban figyelemmel az 1920:XI. törvénycikk 2. §-ban, [az] 1923:XXXV. törvénycikkben, valamint az 1924:IV. törvénycikk 2. §-ában foglaltakra, a tervezett rendelkezést törvényre kell alapítani, evégből tehát javasolja, hogy a tervezett rendelkezések tárgyában törvényjavaslat terjesztessék a Nemzetgyűlés elé.³³

²⁹ A 9. § a bizottsági tagok közhivatalnokoknak tekintéséről szolt. A § (3) bekezdése azt mondta ki, hogy „a rendelet alkalmazásával összefüggő eljárással kapcsolatos vesztegetés esetében a szabadságvesztés büntetés mind a vesztegetőre, mind a megvesztegetettre tíz évig terjedő fegyház”.

³⁰ A 10. § azoknak a visszavételi lehetőségével foglalkozott, akiket mindennemű ellátási vagy a szolgálat alapján támasztható egyéb igényről való kifejezett lemondás mellett saját kérésükre bocsátottak el.

³¹ A 11. § elbocsátásra került személyek ügyében folyt igazolási eljárás felfüggesztéséről, újabb eljárás indításának a megtiltásáról intézkedett.

³² Lásd a 15. jegyzetet.

³³ A 13. § arra adott lehetőséget, hogy rendelet hatályát — a pénzügyminiszter előterjesztése alapján — kiterjesszék vállalatok, üzemek, intézmények dolgozóira is.

Az állami, államvasúti és vármegyei tisztviselőkre és egyéb alkalmazottakra vonatkozó 1920. évi XI. tc. 2. §-a a létszám megállapítását illetően külön törvény kiadását említette, a törvény megjelenéséig alkalmazási tilalmat, új állások szervezésének megtiltását mondta ki.

Az 1923. évi XXXV. tc. a közszolgálati tisztviselők és egyéb alkalmazottak létszámának csökkentéséről és a kapcsolatos intézkedésekről szolt.

Minisztertanács a 11. § szövegét elfogadta az eredeti javaslat szerint. A 12. § szövegét elfogadta azzal, hogy a szövegben „elsősorban” szó helyett „lehetőleg”, továbbá, hogy a végelbánás alá vonás és az újabb közszolgálatban eltelt időt nem lehet a szolgálat megszakításának tekinteni. A 13. § szövegét elfogadta a következő szövegben. „A minisztérium a pénzügyminiszter előterjesztésére a jelen rendelet egyes rendelkezéseinek hatályát kiterjesztheti azokra a személyekre is, akik az 1. § alá nem tartozó olyan vállalatnál, üzemnél, intézetnél vagy egyéb intézménynél állanak alkalmazásban, amelynek az 1. §-ban felsorolt közületek valamelyike tulajdonosa, vagy amelyben a közületnek egyéb úton vagyoni érdekeltsége van, vagy államsegélyt élvez.³⁴

2

Rákosi Mátyás államminiszter: A Magyar Kommunista Párt az értékálló pénz megteremtéséről szóló javaslatát elkészítette és azt ismertetni kívánja. Részletezi a stabilizáció időpontját, amelyet 1946. augusztus 1. napjában kíván megállapítani. A javaslat az államháztartás egyensúlyának helyreállítására törekszik s az 1946/47. gazdasági évre a szanalási költségvetést akként állapítja meg, hogy a bevételek 670 millió tételével szemben a kiadások összege 790 millió pengő. A deficit az első évben 120 millió pengő volna. A javaslat részletei a valuta és árutartalék, – ezzel az adóügyi rendelkezésekkel kapcsolatos előkészítéseket, [sic!] továbbá kitér azokra a politikai előfeltételekre is, amelyek a stabilizációnál feltétlenül szükségesek. A javaslat egy példányának a teljes szövege a minisztertanácsi jegyzőkönyvhöz van csatolva.³⁵

Az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló 1924. évi IV. tc. 2. §-a felhatalmazta a kormányt, hogy a Nemzetek Szövetsége által Magyarország pénzügyi és gazdasági helyreállítása érdekében tett javaslatoknak megfelelően intézkedjen a kiadások apasztása, a közalkalmazotti létszám csökkentése, az illetmények rendezése, az állami számvitel rendezése, a költségvetés helyreállítása, a bevételek fokozása érdekében.

A B-listázások kérdésének törvényhozási úton való rendezésére vonatkozó javaslat nem nyert elfogadást. Eredetileg ugyan a munkáspártok is törvényi szabályozásra gondoltak – lásd Kádár János és Marosán György nemzetgyűlési felszólalását. (N.N. 1946. I.kötet 409–419. pp.) Ilyen értelmű határozati javaslat is született: a Nemzetgyűlés utasította a kormányt, hogy „sürgősen terjesszen be törvényjavaslatot a közhivataloknak és intézményeknek az antidemokratikus elemektől való megtisztítására. Egyúttal gondoskodjék a kormány a megmaradó köztisztviselőknek és közalkalmazottaknak a mai időknek megfelelő ellátásáról.” (N.N. 1946. I. 429. p.) Mivel azonban egyeseknek aggodalmaik voltak, hogy a kisgazdapárti parlamenti többség megszavazza, és esetleg milyen módosításokkal fogadja el a javaslatot, inkább a kérdés rendeleti úton való szabályozását választották. (Lásd részletesen Gyarmati György: Harc a közigazgatás birtoklásáért – 1946. Századok. 1996. 3. sz. 497–570. pp., közelebből az 518–519. pp.-t.)

³⁴ Nem teljesen ebben a formában, de belekerült a rendelet végleges szövegébe az itt megfogalmazott rész.

³⁵ Lásd a jelen jegyzőkönyv a) mellékletét. Lásd még a 26. 109. sz. jegyzőkönyv 12. napirendi pontját.

25. 1946. május 14.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* nem látja a mezőgazdasági és különösen a falusi lakosság érdekeit kellő képpen megvédve. Nem tartja biztosított-nak a stabilizáció augusztus 1. napjában megjelölt idejének lehetőségét. Véleménye szerint folyó évi november 1. napja előtt aligha hajtható végre a szanálási terv, mert az előkészítő munkálatok több hónapot vesznek igénybe.³⁶

Kemény György [pénzügyi] államtitkár: A szanálási tervvel a Szociáldemokrata Párt is foglalkozott. Célszerű lenne a javaslatokat összeegyeztetni. A budget kereténél leghelyesebb az 1922–1925 év eredményeit figyelembe venni. A dollár és az arany viszonylatában a dollárhoz és nem az aranyhoz kellene kapcsolni a pénz értékét, és így ellene van annak is, hogy a korábbi dollárértéktől eltérő kurzus állapíttassék meg. Egyébként álláspontja szerint minden tervezet addig, amíg külföldön levő vagyontárgyainkat és értékeinket nem kaptuk vissza, csak feltevéseken alapulhat és mint quasi-stabilizáció jöhet figyelembe. Az eltérő kurzus felvétele devalvációs gondolat veszélyét jelenti. Egyébként a Nemzeti Bank Tallér-kliséket készít és nincs tájékozva abban a tekintetben, minő időt venne igénybe egy új pénznemre való áttérés. Mindenesetre helyes, hogyha a pénz előkészítéséhez már most hozzá fognak. Az ötpengős nyomását nem tartja szükségesnek, legfeljebb lélektani szempontból bír ez jelentőséggel. Az aranypengő fogalmát teljesen kiküszöbölendőnek tartja, miután az ellenérték kompromittálva van. Nem hiszi, hogy az augusztus 1-jére tervbe vett határidő fenntartható lesz.³⁷

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* nem tud álláspontot foglalni abban a tekintetben, hogy az árak és bérek stabilizációja mikorra vihető keresztül. Úgy tudja, hogy a Nemzeti Bank által készített klisék könnyen kicserélhetők és fennakadást a pénznem elnevezésének változtatása nem fog okozni. Nem hiszi, hogy az év vége előtt a stabilizációt végre lehet hajtani. A termelés után lesz áru, de nem elegendő. A kenyérgabonaellátás sem lesz kifogástalan és különösen a zsiradék-fronton nem tudja majd a keresletet kielégíteni. Helyesebb

³⁶ 1946. augusztus 1-jén bocsátották ki a forintot, mint értékálló pénzt. Egy forint négyszázezer quadrillió pengővel, azaz 200 milliárd pengővel volt azonos értékű. 1 forint 0,28766 1938-as pengővel volt azonos.

³⁷ A Szociáldemokrata Párt Főtitkárságának és Gazdaságpolitikai osztályának iratai között több e kérdéssel kapcsolatos feljegyzés található (283.f. 10.cs. 299–300.öe.; 283.f. 32.cs. 9. és 21–22.ö.e.) A Szociáldemokrata Párt Gazdaságpolitikai Bizottsága 1946. május 15-én foglalkozott a Kommunista Párt szanálási programjával. Itt megállapították többek között, hogy a kommunista becslések általában optimisták. Hangsúlyozták, hogy csak megfelelő valutaalap biztosítása esetén képzelhető el valós stabilizáció. Korainak mondták az augusztus 1-jei időpontot. Lehettek találtak a stabilizációt akkor, amikor a jótételi kiadások a bevételnek csaknem 50%-át tették ki. A legfontosabb kérdésnek a közellátás biztosítását tartották, azt, hogy a gazdáktól iparcikk, illetve utalvány ellenében átvegyék a termést s az így szerzett quasi hitel is járuljon hozzá a stabilizációhoz. Kemény György által készített tervezetet tartották elfogadhatónak – szemben a kommunista javaslattal. Mindezekkel együtt támogatták a kommunista javaslatot. (PIL 283.f. 32.ö.e. 24–26. pp.)

25. 1946. május 14.

volna novemberre határozni meg a stabilizáció időpontját. Kevés az idő augusztus 1-jéig, egyébként is, különösen a bizonytalan terméfeltételek mellett. Ha nem tudjuk életbeléptetni a stabilizációt augusztus 1-jére, ez a bizonytalanságot erősíteni fogja és az egész vonalon alig lesz megoldható a kérdés.

Rákosi Mátyás államminiszter: Megfelelő hírverés mellett ki lehet fejteni azt is, hogy milyen nehézségek vannak a zsír-ellátás, vagy más gazdasági vonalon. Ez esetben a közellátásügyi miniszter aggályai eslesnek.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy az értékálló pénz nyomásának előkészületei végrehajtassanak, – egy, két filléres érc, tíz és 20 filléres nikkell, egy [és] két pengős alumínium és ötpengős ezüst pénz verése, továbbá tíz, húsz, ötven és százpengős papír pénz nyomása megkezdődjék.³⁸
Minisztertanács délután 4 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gévelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet.

Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál a miniszterek és részben az államtitkárok kézjegyükkel látták el a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a jegyzőkönyvön Rákosi Mátyás, Kemény György, Antos István, Jócsik Lajos, Sárkány József, Antall József és Balogh István aláírása.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 1. napirendi ponthoz tartozó rendelettervezet és a 2. napirendhez tartozó előterjesztés.

A [25.] 108. sz. jegyzőkönyv a) melléklete a 2. napirendi ponthoz.

A Magyar Kommunista Párt tervezete az értékálló pénz megteremtésére

I.

A stabilizáció időpontja.

Gazdasági életünk számos területén a javulás határozott jelei mutatkoznak. Földműves lakosságunk minden talpalatnyi területet bevetett. Szénterme-

A bizottság jegyzőkönyvét közölte „Dokumentumok a magyar hitelpolitika, pénzforgalom és bankrendszer történetéhez (1945–1949)” c. kötet. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1989. Összeállította és a bevezetőt írta dr. Tallós György. 208–211. pp.

Németország amerikai megszállási övezetéből az amerikai katonai parancsnokság 1946. augusztus 6-án juttatta vissza Budapestre a Magyar Nemzeti Bank aranykészletét. Ennek ellenértéke az átvétel időpontjában 374 millió forint volt. (Magyar Nemzeti Bank havi közleményei 1946. XX. évf. 7. szám, 129. p.)

Tallér elnevezéssel az új pénzt jelölték.

³⁸ A forintérték megállapításáról, valamint az 5, 2 és 1 forintosok és a 20, 10 és 2 filléresek kibocsátásáról a 9000/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 28.) intézkedett. Augusztus 1-jén — 1946. június hó 3-ai kelettel — csak a 10 forintos bankjegy került forgalomba (MOL XXIX-L-1-f.2.doboz) a 20, az 50 és a 100 forintos bankjegyet csak szeptemberben bocsátották ki. (MOL XXIX-L-1-d. 13.doboz)

25. 1946. május 14.

lésünket sikerült lényegesen felfokozni. Az ipari termelés mértéke hónapról-hónapra emelkedik. Közlekedésünk javulása gyors ütemben kapcsolja újból egybe a fasiszta pusztítás következtében egymástól elszigetelt országrészeket. Külkereskedelmünk élénkül. Export-import forgalmunk mind a Szovjetunióval, mind a szomszédos nyugati államokkal erősen fejlődik.

Az egyetlen terület, ahol a gazdasági javulás jelei nem mutatkoztak, sőt ellenkezőleg, az utóbbi hetekben fokozódó kiéleződés jelentkezik: a pénzügyek. Az infláció újból rendkívül felgyorsult és operatív beavatkozás nélkül 1-2 hónapon belül az inflációs pénzügyi gazdálkodás lehetetlenülésétől kell tartani. Az a veszély fenyeget, hogy a gazdasági élet egész területén már elért és a jövőben elérhető eredményeket az infláció megsemmisíti. Pénzügyeink rendezése halaszthatatlan és eredményt csak mélyreható beavatkozással érhetünk el. Hogy a beavatkozás milyen természetű legyen, hogy már most a végleges valuta-stabilizálásra vegyünk irányt vagy pedig csak az infláció lefékezésére, az attól függ, hogy a valutastabilizációt mikor, milyen időpontban kívánjuk végrehajtani.

Igen nyomós okok szólnak amellett, hogy a végleges valutastabilizációt augusztus elsejével hajtsuk végre. Ebben az esetben az új termelés értékesítése és a beszolgáltatásra kerülő termények átvétele már jó pengőben történnék; ugyancsak jó pénzben kapná meg az állam a földműves lakosságtól járó földadót és jövedelmi adót. Ha a stabilizációt későbbre halasztják, ezzel az egész beszolgáltatást veszélyeztetjük, mert a gazda a napok alatt elértéktelenedő pénz ellenében csak huzakodva tenne eleget a beszolgáltatási kötelezettségének, ami viszont a közellátásunk megszervezését tenné lehetővé.

De aggályos volna a stabilizáció időpontjának későbbre halasztása más okból is. A stabilizáció végrehajtása a jövedelemelosztásban hirtelen változásokat okoz, a kalkulációs számításokban eltolódásokat idéz elő és a könnyűfajslú gazdasági egzisztenciák alól kihúzzák az alapot. A hitelek a stabilizációt követő két-három hónapon belül erősen megszorítandók. Mindez rázkódtatással jár és ennek nyomán, különösen ha erre nem készülünk jól fel átmeneti munkanélküliség is felléphet. Ez a nyári és kora őszi időszakban sokkal kevésbé veszélyes, mint késő ősszel és télen, amikor az időjárási viszonyok éppen azoknak a munkaigényes közmunkáknak az elvégzését akadályozzák, amelyek a legalkalmasabbak az átmeneti munkanélküliség levezetésére (út és vasútépítés, romeltakarítás, földmunkák stb.).

II.

Az államháztartás egyensúlyának helyreállítása.

A valutastabilizáció legfontosabb előfeltétele az államháztartás egyensúlyba hozatala. Bár az egyensúly teljes helyreállítása az alant részletezett költség-

25. 1946. május 14.

vetés szerint az első évben nem lehetséges, stabilizáció, a kimutatott 120 millió pengős deficit mellett is minden aggály nélkül megvalósítható.

Szanálási költségvetés az 1946/47. gazdasági évre.

Bevételek:

Egyenes adók:

Földadó	60	millió P	
Házadó	40	" "	
Társulati adó	20	" "	
Alkalmazottak adója	20	" "	
Kereseti és jövedelmi adó	50	" "	190millió P
Forgalmi adók			120"
Illetékek			50"
Fogyasztási adók:			
Cukoradó	30	millió P	
Ásványolajadó	15	"	
Gyufa, szivarka-papír stb.	15		60"

Jövedékek:

Dohányjövődék	100	millió P	
Szeszegyedáruság	50	"	
Sójjövődék	20	"	
Vámjövődék	30		200"
Tárcabevételek			50"
		Összesen:	670millió P

Kiadások:

Közigazgatás személyi kiadásai			300"
Közigazgatás dologi kiadásai			100"
Üzemek hiánya			50"
Újjáépítési beruházások			100"
Nemzetközi kötelezettségek:			
Jóvátétel	210	millió P	
SZEB	30		240"
		Összesen:	790millió P
Deficit az első évben			120millió P

A stabilizációs terv méretezésénél abból indultunk ki, hogy nemzeti jövedelmünk az új gazdasági évben eléri a 3,7 milliárd békepengőt. Ennek 25%-os közteherrel való igénybevétele 900 millió pengőt eredményez, amiből az államot megillető és realizálható hányadot 670 millió pengőben jelöltük meg. A különbözet a közületi háztartások céljaira áll rendelkezésre.

Hogy számításunk reális, annak igazolására az alábbi — a költségvetés összeállításánál figyelmen kívül hagyott — tartalék lehetőségét említjük meg.

25. 1946. május 14.

1. A bevételi előirányzatban nem szerepel a vagyoadó, abból kiindulva, hogy a stabil pénz bevezetése előtt a vállalatok státus-helyzete nem állapítható meg és így kivetés sem végezhető. Nincs azonban akadálya annak, hogy az 1946. január 1-jei leltár alapján vagyonszállás előlegeket szedjünk a vállalatoktól, mely összegek azután a későbbi kivetésbe beszámíthatók. Ily módon az iparvállalatoktól és a mezőgazdaságtól az árutartalék növelésére, az ingatlan-vagyon alapján pedig a valuta fedezeti alap növelésére jelentős eszközöket nyerhetünk.
2. Az év második felében a külföldi áruhitel-lehetőségek valószínűleg erősödni fognak.
3. A terv összeállításánál az amerikai 10 millió dolláros hitel és az UNRRA segély nem vétetett számításba, jóllehet ezek az árutartalék szempontjából jelentékeny tételek.³⁹
4. A postabélyeg múzeumának értékesítése 5–10 millió svájci frank devizát biztosíthat.
5. Az új gazdák föld vételár-törlesztései az első időkben szintén felhasználhatók a pénzügyi alátámasztásra.⁴⁰
6. A jóvátételi megállapodások, különösen pedig a CASBI követelés beszámítása a kiadási keretet esetleg az előirányzat alá csökkenti.⁴¹

III.

A valuta és árutartalék.

A valutastabilizáció végrehajtásának fontos előfeltétele a valuta- és árutartalék gyűjtése. Csak ennek segítségével tarthatjuk az árszínvonalat az alatt a két-három hónap alatt, amíg a bevételi eredmények felfejlődnek a költségvetésben előirányzott nivóra. Az arany- és devizatartalék, mely a pénz eszmei fedezetül szolgál, legnagyobb részt ugyan szimbolikus jelentőségű, de valószínű, hogy az első két-három hónapban ennek a tartaléknak egy csekélyebb részét az új pénz értékállandóságának biztosítására és [a] piac szabályozására fel kell használni.

³⁹ Az amerikai kölcsönről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és 3. jegyzetét, továbbá a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 2. és a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 24. napirendi pontját. Az UNRRA-segélyről lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

⁴⁰ Lásd a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 64. napirendi pontját és jegyzetét.

⁴¹ A CASBI-ről lásd a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját és 17. jegyzetét. A CASBI felügyelete alá került 20 magyar érdekeltégű bank, valamint fiáléik, a hozzájuk tartozó vállalatok, érdekeltégek, mintegy 200 ipari és kereskedelmi vállalat került a hatáskörébe. Ezeket az értékeket a magyar kormány — minthogy kevés remény volt a visszaszerzésükre — részben a szovjet jóvátétel törlesztésére kívánta felhasználni, mint a hivatkozott minisztertanácsi jegyzőkönyvből, a [19.] 102. sz. jegyzőkönyv 11. jegyzetéből és e tervezetből is kitűnik.

25. 1946. május 14.

Magát a deviza- és aranytartalékot mintegy 210 millió pengő értékűre becsüljük a következő részletezés szerint:

A Nemzeti Bank amerikai letétben lévő aranya	180 millió P
A Nemzeti Bank svájci devizakészletei és aranykészletei	<u>20 millió P</u>
Összesen:	200 millió P

Természetesen maga a stabilizáció 50–75%-kal kevesebb arany- és deviztartalék mellett is végrehajtható. A deviza- és aranytartalékon kívül feltétlenül szükséges árutartalék gyűjtése. Az első hónapokban ugyanis, amikor már a magasabb bérek kerülnek kifizetésre, de az új pénz a forgalmat csak fokozatosan indítja meg, elengedhetetlen, hogy a legfontosabb fogyasztási cikkek árait, hatósági intervenciók eladásokkal stabilan tartsuk és megtörjük az új valutával szemben jelentkező bizalmatlanságot. Az árutartalék gyűjtésére elsősorban a beszállítási kötelezettségből eredő élelmiszer-tartalék szolgál, de ezen felül ruházati és egyéb cikkekben is jelentékeny készletet kell felhalmozni, amely a stabilizáció végrehajtása után hosszabb időn keresztül változatlan árszínvonalon forgalomba hozható. Kívánatos, hogy a már meglévő készletek, különböző lefoglalásokból ezután megszerezhető készletek, továbbá az amerikai 10 millió dolláros kölcsönből vásárolt készletek tartalékoltassanak arra az időre, amikor a stabilizációt végrehajthatjuk. Olyan cikkek közül, amelyek a piaci árfejlődést döntően befolyásolják — és amelyekből a honi készlet elégtelen — import útján kell az ártartáshoz szükséges tartalékot megszerezni, még ha ezáltal a deviztartalék egy kisebb részét fel is áldozzuk. Meglévő devizaköveteléseinket teljes egészében arany- és árutartalékunk közvetlen, vagy közvetett megerősítésére kell felhasználni.

IV.

Előkészítő intézkedések.

1. A bevételi előirányzat realizálásához gondoskodni kell megfelelő *adóügyi rendelkezések* kibocsátásáról. Minthogy a nemzeti jövedelem nagyobb hányada a mezőgazdasági lakossághoz kerül, feltétlenül szükséges, hogy a beszállítási kötelezettséget az adózással szervesen összekapcsoljuk, a jelenleg érvényben lévő földadó és jövedelmi adórendeletek maradéktalan végrehajtása lehetőséget ad arra, hogy a beszállításra kerülő termékek mintegy 50%-át adó címen vegyük igénybe, a másik 50%-ot viszont készpénzben megfizetjük.
2. A szabadfoglalkozásuk és a vállalatok adózását május 15-én megjelölt új rendelet szabályozza.⁴²

⁴² Feltehetőleg az együttes kereseti és jövedelemadóról, a társulati- és tantemadóról, valamint a vagyontöbbletadóról szóló 5890/1946. ME sz. rendeletről (MK 1946. május 26.) vonatkozott az utalás.

25. 1946. május 14.

3. Mind az államháztartás egyensúlyának helyreállítása, mind árpolitikai okokból szükséges, hogy a házbérfelvételeket helyreállítsuk. A munkabérek valorizálásánál a békebeli bérszínvonalban jelentékeny hányadot kitevő lakbérösszeg nem hagyható figyelmen kívül, mert különben 100 pengő alatti havi fizetések és munkabérek adódnának. Az egy és kettő szobás lakásoknál 40%-ot, a háromszobás lakásoknál 60%-ot, nagyobb lakásoknál és üzlethelyiségeknél 100%-os valorizációra gondolunk. [sic!] Ugyanakkor azonban a házadórendszer segítségével a bérjövedelemnek mintegy 80%-át igénybe venni kívánjuk. Ezáltal tekintélyes községi és állami bevétel jelentkezik, emellett az új építkezésekre kimondandó adómentesség és szabad bérmegállapítás az építkezésekre is serkentőleg hat.
4. A kiadások redukciója érdekében feltétlenül szükséges a B-lista legrövidebb időn belül való végrehajtása. Ezzel nem csak a kiadások egy részét takarítjuk meg, hanem megteremtjük az előfeltételeket az adóapparátus megszilárdítására is. Ki kell küszöbölni a pénzügyi közigazgatásból a politikailag megbízhatatlan elemeket, hogy azután a megmaradó közalkalmazottakat hivatalukban megerősítsük és működésüket a központi hatalommal alátámasszuk.
Az állami apparátus leépítését június 30-áig be kell fejezni.
A B-lista összeállításánál már most a stabilizáció utáni bürokratikus kereteket kell megállapítani. Előre kell látnunk, hogy stabil pénz esetén számos feladat lényegesen egyszerűbben nyer megoldást, és az átmeneti időre felépített szervek, a stabilizáció után feleslegessé válnak (textiliroda bőriroda, belkereskedelmi igazgatóság, ipari, mezőgazdasági csereiroda stb.). Ezeknek a hivataloknak, az áruforgalommal kapcsolatos szerepét a szövetkezeteknek és kereskedelemnek kell átvenniök, az irányítást pedig [a] minisztériumok csekély létszámmal el tudják látni.
5. A leépítést ki kell terjeszteni a magángazdálkodásra is. Az állami kezelésbe vett vállalatok vízfejű tisztviselő-apparátusa a jövótételi és újjáépítési terheket indokolatlanul emeli.
6. Haladéktalanul (május 31-éig) fel kell állítani az Anyag- és Árhivalt.⁴³ Rendezni kell a személyi kérdéseket és gondoskodni kell a hivatal útján a stabilizációs előkészítő munkák időre való elvégzéséről. Számba kell venni, hogy melyek azok a nemzetgazdaság számára feltétlenül szükséges anyagok és áruk, amelyekből az aratás után sem áll elegendő készlet rendelkezésre és amelyek belföldi szabadpiaci ára ezért lényegesen magasabb a világgpiaci árnál. Ezeket be kell

⁴³ Lásd a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 39. napirendi pontját és jegyzetét, valamint a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

állítani az ugyancsak előkészítendő külkereskedelmi tervbe és behozatalukról az export megszervezése útján kell gondoskodni.

Az árhivatalnak július 15-éig el kell készítenie a stabilizációs ár- és munkabér-rendszert. A jelenlegi teljesen széttöredezett árszínvonalat közelebb kell hozni a világgpiaci árszínvonalhoz. Az új árszínvonal figyelembevételével kell azután valorizálni a munkabéreket, kb. a békebeli színvonal 65%-án.

7. A stabilizáció időpontjáig feltétlenül rendezni kell jóvátételi kötelezettségeinket és a Szövetséges Ellenőrző Bizottság és [a] megszálló hadsereg ellátási költségeit. Tisztázni kell külföldi javaink sorsát és meg kell kötni a békeszerződést.⁴⁴
8. El kell készíteni a kiadási tételek szerint messzemenően részletezett költségvetést a legszigorúbb takarékosági elvek alkalmazásával.
9. Meg kell kezdeni az új pénz kibocsátásának technikai előkészítését. Aranypengő elnevezést javasolunk, amely azonban a pengőnél értékben kisebb lenne. Az arányt úgy volna helyes megállapítani, hogy 1 kg színarany 8000 aranypengőnek feleljen meg. Így a dollár és aranypengő viszonya 1:7-hez felelne meg. Utasítani kell a pénzverdét, hogy a váltópénzek verését kezdje meg. A bankjegynyomdát pedig arra, hogy kezdje meg az új bankjegyek előállítását.

V.

Politikai előfeltételek.

A stabilizáció mind az ipari munkásságtól, a köz és magán alkalmazásban lévő tisztviselőktől, mind a földműves lakosságtól jelentékeny áldozatot követel. A stabilizáció sikerének biztosítása céljából [a] munkabéreket az első két-három hónapban viszonylag alacsonyabb reálnívón kell tartani, ugyanakkor pedig a mezőgazdaság felé a legnagyobb eréllyel kell érvényt szerezni a beszolgáltatási és adózási rendeleteknek. A stabilizáció végrehajtása tehát a koalíció erőinek szoros összefogását kívánja. Épp ilyen fontos, hogy a kormányintézkedések is tökéletesen összehangolódjanak. A stabilizáció irányító munkálatainak egyetlen kézben kell összpontosulniuk, tárcák feletti hatáskörrel.

⁴⁴ A szovjet jóvátételi kötelezettségekkel kapcsolatos problémákról lásd a [43.] 126. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság és a megszálló hadsereg ellátásáról lásd a [43.] 126. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját, a [44.] 127. sz. jegyzőkönyv 43., a [49.] 132. sz. jegyzőkönyv 52., az [51.] 134. sz. jegyzőkönyv 36., az [57.] 140. sz. jegyzőkönyv 58. és a [62.] 145. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

A külföldön volt javak sorsának egy részéről lásd a jelen jegyzőkönyv 37. jegyzetét.

A békekötés aláírására 1947. február 10-én került sor.

25. 1946. május 14.

A rendelkezésre álló idő a feladatok nagyságához és azok szerteágazó jellegéhez képest rövid. Ezért a kivitelezés gyors, erélyes és következetes intézkedéseket kíván.

Gépelte, aláírás nélküli másolat.

A tervezet egy másik példánya megtalálható a Magyar Kommunista Párt iratai között is. (PIL 274.f/12. 76.ó.e. 21–29.pp.) Ez utóbbit közölte „Dokumentumok a magyar hitelpolitika, pénzforgalom és bankrendszer történetéhez (1945–1949)” c. kötet, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. 1989. Összeállította és a bevezetőt írta: dr. Tallós György 203–208.pp. A két dokumentum szövege lényegében megegyezik egymással, helyenként egy-egy szó eltéréssel – és a II. fejezetben szereplő szanalási költségvetés egyes tételeinek számadataiban található eltérés. A Kommunista Párt iratai között szereplő példányban a bevételek és a kiadások is szerényebb összegekkel szerepelnek.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi május hó 18. napján reggel 9 órakor Nagy Ferenc elnöklete alatt
tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter képviselőjében dr. Pfeiffer Zoltán államtitkár, B. Szabó István államminiszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter képviselőjében dr. Kemény György államtitkár és dr. Antos István államtitkár, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter képviselőjében Bencsik Gyula államtitkár, Dobi István földművelésügyi miniszter képviselőjében Donáth Ferenc államtitkár, Bán Antal iparügyi miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter képviselőjében Jócsik Lajos államtitkár, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében Bereczky Albert államtitkár, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök* üdvözli a minisztertanács tagjait s az ülést megnyitja. Bejelenti, hogy napirend előtt Bán Antal iparügyi miniszter kért felszólalásra engedélyt, hogy svájci útjáról röviden beszámoljon.

1

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Eddigi referátuma azért késett, mert a teljes összeállítás még nem volt kész.¹ Javasolja, hogy a Bernben 1946. évi április hó

¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztérium 21 258/II.fő.1946. sz. minisztertanácsi előterjesztése, valamint az iparügyi miniszter által előterjesztett, a svájci-magyar tárgyalásokat összegező jegyzőkönyv tervezete. E két iratot a jelen jegyzőkönyv a-b) mellékletként közöljük. Lásd még a [65.] 148. sz. jegyzőkönyv 23. napirendi pontját.

26. 1946. május 18.

27-én aláírt magyar–svájci árucsereforgalmi és fizetési egyezményt a minisztertanács hagyja jóvá és kérje fel a külügyminisztert, hogy a svájci kormányt a magyar kormány hozzájárulásáról értesítse. Svájci útjának célja az volt, hogy rendezze az ottani magyar dolgokat. Ezen feladata két részre oszlott: megkötni az árucsereforgalmi egyezményt és likvidálni a régi ügyeket, vagyis az adósságokat rendezni és felszabadítani a kint lévő arany- és valuta készleteinket. A tárgyalási anyag levelekből, jegyzőkönyvekből, árulistákból áll. A főbb részeket, amelyek karaktelizálják [a helyzetet], most ismerteti. A fizetések kötött és szabad vonalon mozognak. Pontosan fel vannak sorolva a fizetések, s a Nemzeti Bank által ellenőrizhetők. A szerződés 1946. május 15-én lép életbe, a szöveg szerint két hónapi felmondás biztosításával, 1947. szeptember 30-áig van gyakorlatilag érvényben. Az áruforgalmi jegyzőkönyv felsorolja azokat az árukat, amelyeket Magyarország szállít Svájcnak és viszont Svájc szállít majd Magyarországnak. A szállítás ideje két részre oszlik. Az első rész május 15-étől október 11-éig van érvényben. A szerződés szövege és értelmezése olyan, hogy ezen felül is vannak lehetőségek időbeli és mennyiségbeli eltolódásokra. Arra törekedett, hogy a magyar szállítások lehetőleg a második félidőre, a svájci szállítások pedig az első félidőre essenek. A tételek emelhetők, az első félidőről átvihetők a másodikra, vagy fordítva, ebből semmiféle baj nem származhat. Tehát a szerződés teljesen elasztikus. Százezer hl. vörösbor szállítására vagyunk kötelezve, ha 1946. szeptember 30-áig leszállítjuk ezt a mennyiséget, akkor fehérborban is elfogadják, ha később szállítjuk, csak vörösborban. A magtermelési szerződésekre a svájci kormány azt kéri, hogy a régi keretben 5–10 ezer kat. holdig kezelje jóindulattal a magyar kormány a szerződést. A tenyészállatokra vonatkozólag kiemelte, hogy az 5 millió svájci frankos kontingens felemelését tegyék lehetővé. Kétezer darab szimentáli [sic!] tehénről és bikáról van szó. Mindkét kérdés végleges kialakításában Lázár megbízott² még odakint tárgyal. A listák, amelyek az árucsereforgalmat jelentik, felsorolják a tételeket.

Rákosi Mátyás államminiszter javasolja, hogy ezüstöt ne adjunk el Svájcnak hivatalos áron, mert az ezzel kapcsolatos spekulációs lehetőségek előnyök lehetnek Magyarországra nézve.³

[*Bán*] *Iparügyi miniszter*: Miután hazajött és megnézte az ezüstárakat, ennek szállítását lerendelte. Egy új szerződés lebonyolításáról szól egy bizalmas szerződés, amely a pénzügyi vonalon lett letárgyalva Kárász által. Ennek lényege a zárolt követelések felszabadítása a Nemzeti Bank számlájáról és a

² Lázár Vilmos 1945 júliusától a Földművelésügyi Minisztérium termelési főosztályának főnöke volt. (MOL XIX-A-1-j 1945-IV-6422)

³ A jegyzőkönyv mellett található, Magyarország által Svájcnak szállítandó áruk jegyzékében 35 tonna tört ezüst szerepelt.

magánkövetelések felszabadítása.⁴ Az utóbbiak tárgyalásánál igen óvatosak voltak. A svájciak szerettek volna még tárgyalni velünk adósságaink tekintetében, azonban ebben a kérdésben kitérő választ adott. Nekik csak az a fontos, hogy egy megnyugtató intézkedést tudjanak felmutatni ezen a téren saját bankjaikkal szemben. Beleegyeztek abba, hogy a magyar kormány intézkedik a Magyar Nemzeti Banknál az irányban, hogy Magyarországgal szemben fennálló svájci finánckövetelések szolgáltatására svájci fizetési eszközöket tartalékol. Sajnos jelenleg még a magunk követelésével sem vagyunk teljesen tisztában épp úgy, mint a svájci követelésekkel szemben sem, mert a háború folytán sok minden elveszett, s minden egyes kérdés külön-külön még letárgyalandó. Ezenfelül létezik a hitelkonstrukció. Ez tízmillió hitelt, amelyet akkor kapunk meg, amikor arra szükség van. A kötött magyar követelésekből lehívhatunk és fizethetünk, s ebben az esetben a magunk pénzét használjuk, de ez voltaképpen az adósságok kifizetésére ott van tartalékolva. Tízmillió frankig kamatmentesen vesszük igénybe. A kifizetése és likvidálása ennek a kölcsönnek a szerződés lejártáig kell, hogy megtörténjen. Azaz 1947. szeptember 30-áig. A Magyar Nemzeti Bank aranyát megkaphatjuk New York-ban, vagy Kanadában. A svájci banknál csak a Magyar Nemzeti Bank által igazolt követelések fogadtatnak el. Az adósságra vonatkozólag elvi elismerés történt, hogy csak békekötés után tudunk fizetni. Ezenfelül, a pénzügyminiszter hozzájárulásával, svájci nyomásra elfogadtuk, hogy az 1944. évi negyedik negyed törlesztését 1946. augusztus 31-éig kifizetjük. A svájciak érdeklődtek, hogy az államosítással hogyan vannak érintve. Az államosításra vonatkozólag nyíltan és őszintén beszélt. Amit a magyar kormány tett eddig és tenni szándékozik, azt elmondotta. Nincs joguk befolyásolni a magyar kormányt — mondották — csak az érdeklő őket, hogy a svájci érdekek miként lesznek elbírálva. Megmondotta, hogy a magyar kormány kártalanítással fogja rendezni a kérdést. Ezt tudomásul vették. A legtöbb kedvezmény elvét nem ismerte el velük szemben, csak azt, hogy a magyar kormány jóindulattal fogja az államosítást kezelni a svájci érdekeltségekkel szemben. Ezenfelül a svájci tárgyalásokkal párhuzamosan igyekezett kikutatni, hogy milyen megrendelések vannak, amelyek lebonyolítás alatt állanak. A listák nagyjában és egészében elfogadhatók. Leellenőrzik a rendelkezéseket. A magyar kormánynak s a honvédkincstárnak odakint mintegy 60 millió lírája volt. Ebből vásárlásokat eszközöltek a legutolsó hónapokban, azonban maradtak pénzek és maradtak még áruk ott. A pénzeket a magyar érdekeket képviselő svéd követségen deponálták. Jó volna a svéd kormány útján ezeknek az összegeknek a felszabadítását kérni. A raktá-

⁴ A jegyzőkönyv mellett található, a svájci bizottság tárgyalóbizottságának elnöke által aláírt bizalmas levél szerint a svájci fél elismerte, hogy bizonyos korábbi áruszállításokkal kapcsolatos 14,5 millió sfr.-on felül mutatkozott felesleg és a letéti számlán volt aranykészlet ára 7 496 020,10 sfr. értékben a Magyar Nemzeti Bank szabad rendelkezésére állt.

26. 1946. május 18.

rak sértetlenek maradtak, Juhász mérnök⁵ szerint könnyen felszabadíthatók ezek az áruk. – A géprendeléseknél elsősorban a nagy gyárak rendelkezési lettek honorálva. A textilgépeknél igyekezett emelni a kapacitást, azonban a svájci ipar teljes kapacitásában le van foglalva. A kereskedelmi és gazdasági tárgyalásokon kívül a diplomáciai körben is igyekezett tiszta képet teremteni. A Kállay kormány Svájcba egy bizonyos arany mennyiséget küldött ki. A magyar kormány Budapesten három személyt határozott meg, akik ezzel az arannyal és kint lévő pénzzel rendelkezni fognak. Tekintettel arra, hogy a pénzeket nem a követségen kezelték, meghatározták, hogy kik lehetnek azok, akik erről a pénzről rendelkezhetnek: Vladár, Wettstein és Bakách Besseney rendelkezhetnek a pénzzel.⁶ Amikor a követségek sorra kezdtek disszidálni, akkor ezen pénzből tartották fenn magukat és tartottak kapcsolatokat Angliával. Az összeg 5–6 millió svájci frankot tett ki. Wettstein lemondott és Radvánszky⁷ vette át a helyét, ki jelenleg azonban Kanadában van. Vladárt Svájcban magához rendelte, azonban nem jelent meg csak egy levelet küldött, melyben közölte, hogy Bakách Besseney magának tartotta fenn az összegekről való elszámolást, így nincs módjában arról nyilatkozni. Besseneyt felszólította Nemestóthy⁸ az elszámol-

⁵ Feltehetőleg Juhász Károlyra, a Ganz és Társa Rt. főmérnökére vonatkozott a megjegyzés.

⁶ 1943 végén a Kállay-kormány a Magyar Nemzeti Bank készletéből mintegy 6 millió svájci frank értékű aranyat küldött ki Svájcba azzal, hogy az ország német megszállása esetén az egy külföldön létesülő kormány anyagi bázisául szolgáljon.

Annak érdekében, hogy a német befolyásra alakuló kormány ne juthasson ehhez a pénzhez, három tagú bizottságot alakítottak, amely kizárólagos jogot kapott ennek kezelésére.

Vladár Ervin 1920-as évektől a bukaresti követség tisztviselője, később a Külügyminisztérium gazdaságpolitikai osztályának munkatársa. 1941–1942-ben a bukaresti követség első beosztott tisztviselője volt. A háború idején genfi főkonzuli kinevezést kapott.

Wettstein János (1887–1972) hazai és külföldi tanulmányok után 1912-től a bécsi közös külügyminisztérium, 1918-tól a bécsi követség munkatársa. 1919–1920-ban Párizsban a magyar békedelegáció titkára, majd a párizsi követség munkatársa. 1921–1922-ben a hágai követségen ügyvivő, ezt követően a Külügyminisztérium kabinetfőnöke. 1925-től a berlini követség titkára, illetve tanácsosa. 1935-től 1939-ig prágai követ, majd 1943. december 31-éig berni követ. Svájcban maradt, nem tért vissza Magyarországra.

Bakách-(Beseney)Besseney György báró (1892–1959) budapesti és bécsi tanulmányai alapján államtudományi doktorátust szerzett. 1920-tól a római követség, 1926-tól a Külügyminisztérium politikai osztályának munkatársa, 1934-től annak vezetője. 1938-tól 1941 áprilisáig belgrádi, majd vichy-i, 1943 szeptemberéig berni követ. Jelentős része volt a Kállay-kormány által kezdeményezett nyugati kapcsolatok építésében. 1944. március 22-én lemondott a követségről. Emigrációban az Egyesült Államokban élt. Vezető szerepe volt a Magyar Nemzeti Bizottságban.

⁷ Radvánszky Albert báró (1880–1963) földbirtokos, 1905-től a Főrendiház, majd 1927-től a Felsőház tagja. Jelentős szerepe volt a pénzügyi életben, a Magyar Általános Hitelbank ügyvezető igazgatója volt. Németellenes politikai magatartása folytán, Kállay miniszterelnök tudtával Svájcban kapcsolatokat létesített az amerikaiakkal. A Magyar Nemzeti Bank vezértitkáráként a Svájcba küldött értékek kezelésének szaktanácsadójaul a gondozó bizottság mellé rendelték. Az evangélikus egyház vezetésében is részt vett, 1948-ban hamis vádak alapján letartóztatták.

⁸ Nemestóthy Dénes külügyminisztériumi tisztviselő, 1946-ban a párizsi magyar képviselő tanácsosa volt.

lásra, utóbbinak kijelentette, hogy nem hajlandó vele beszélni, csak magasabb rangúval. A pénzügyminiszter is elrendelte az elszámolást. Bernben vannak összegek és a genfi konzulátuson is. A zürichi kasszából kiloptak ugyan, de ott is található még bizonyos összegű valuta.⁹ Szükséges lenne a svájci követség dolgát rendezni. Lássa el három tisztviselő az egész funkciót, a többit haza kell rendelni. A svájciak a diplomáciai kapcsolatok felvételét örömmel vették tudomásul. Odakint már alakítgatják, hogy kit küldenek Budapestre. A külügyminiszter mondta, hogy már kérte a diplomáciai kapcsolatok felvételéhez a Szövetséges Ellenőrző Bizottság hozzájárulását, de mind ez ideig még nem kapta meg.¹⁰

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A rádió és posta felvételére már megadták az engedélyt, s ez junktimban lesz a diplomáciai kapcsolatokkal is.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Rendkívül fontos, hogy a külkereskedelmi igazgatóság¹¹ és a követség felállítására megtörténjék Svájcban. Jelentése alapján kéri, hogy a minisztertanács a szerződést fogadja el, a svájci kormánnyal az elfogadást közölhessék, s a szerződés életbe léphessen.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Az iparügyi miniszter bejelentése lényegében azonos a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter javaslatával és ezért az utóbbi előterjesztés elfogadását is kéri, akkor, amidőn a minisztertanács az iparügyi miniszter beszámolóját tudomásul veszi.

Minisztertanács a Bernben 1946. április hó 27-én aláírt magyar–svájci árucsereforgalmi és fizetési egyezményhez hozzájárult és felhatalmazta a külügyminisztert, hogy a svájci kormányt a magyar köztársaság kormánya hozzájárulásáról értesítse.¹²

2

Dr. Balogh István [államtitkár] a miniszterelnökségi épületek karbantartási költségeire 150 millió adópengő hitel folyósítását kéri.

⁹ A Svájcba küldött értékek további sorsáról lásd a DL mt. jkv. [2.] 182. sz. jegyzőkönyvének 1. napirendi pontját és 5. jegyzetét, valamint az a) mellékletét.

Az aranykészletnek csak egy kisebb hányadát tudta a kormány ekkor visszaszerezni.

A kérdésről lásd még Borbándi Gyula: *A magyar emigráció életrajza 1945–1985*. München. 1985. 18–19. és 132–133. pp., valamint Botos János: *A Magyar Nemzeti Bank története II. Az önálló jegybank 1924–1948*. Presscon Kiadó. Budapest, 1999. 243. p.

¹⁰ Szviridov altábornagy 1946. július 3-án kelt levelében közölte a kormánnyal, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság nem ellenzi a kereskedelmi kapcsolatok újrafelvételét Hollandiával, Norvégiával és Belgiummal s nincs ellenvetése az ellen, hogy Magyarország és Svájc között diplomáciai kapcsolat létesüljön. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-7748)

A berni magyar követség újbóli felállításáról lásd a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontját.

¹¹ A svájci magyar külkereskedelmi kirendeltség felállításáról lásd a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 41. napirendi pontját.

¹² A svájci–magyar gazdasági kapcsolatok alakulásáról lásd elsősorban a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 51., s a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 41. napirendi pontját.

26. 1946. május 18.

Minisztertanács a miniszterelnökségi épületek karbantartási költségeire százötvenmillió adópengő hitel folyósításához hozzájárult.¹³

3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal április havi 191 billió pengő hiteligénylése tárgyában.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal április havi ellátására százkilencven-egybillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.¹⁴

4

Dr. Balogh István [államtitkár] a Jóvátételi Hivatal április hónapra további 39 billió pengő hitelt kér.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal április havi költségeire további harminckilencbillió pengőt engedélyezett.¹⁵

5

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Hazahozatali Kormánybiztosság részére hitelkeret engedélyezése tárgyában.

A Gazdasági Főtanács észrevétele [Vas Z.?): Kétmilliárd adópengőbe kerül havonta ez az intézmény. Feltétlenül a minimumra kell szorítani a költségeket. Lehetőleg hamarosan le kell az egész intézményt építeni.

A Hazahozatali Kormánybiztos [Millok S.] véleménye: Nem lehet most még leépíteni, mert most vannak a legnagyobb méretű hazajövetelek. Ennek az elintézésére pénzre van szükség. Az egészségügyi költségeket már kivették a Népjóléti Minisztérium költségei közül. Egyelőre most csak 1160 millió adópengőhöz kér hozzájárulást, amit már meg is kapott május havi költségeire.

Minisztertanács a Hazahozatali Kormánybiztosság május havi költségeire egymilliárd százhatvanmillió adópengő folyósításához hozzájárult.¹⁶

¹³ Előzményéről lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 15. és a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját.

¹⁴ A 4714/1946. ME I. sz. előterjesztés a Jóvátételi Hivatal áprilisi dologi kiadásaira 4,5 milliárd, kiküldetési költségeire 6 milliárd, orosz ipari jóvátételi szállításaira 180 billió, a Vörös Hadsereg ipari ellátására 5 billió, a Vörös Hadsereg elhelyezési költségeire 2 billió, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság kiadásaira 4 billió pengőt igényelt.

¹⁵ A 4624/1946. ME I. sz. előterjesztés a Jóvátételi Hivatal további kiadásaira, így személyi célokra 8 milliárd, orosz szállításokra 18 billió, jugoszláv szállításokra 4 billió, csehszlovák szállításokra 7 billió, a hivatal kiküldetési céljaira 800 millió, a Vörös Hadsereg élelmezésére 10 billió pengőt igényelt.

¹⁶ A 4647/1946. ME I. sz. előterjesztés felsorolta, hogy a négy szűrőtábor, három kirendeltség, huszonnyolc hadifogolygondozó állomás, hadifogolyegészségügyi szolgálat, a kormánybiztosság személyi és dologi kiadásai, továbbá a Bukarestben működött kirendeltség és a Lengyelországba küldött megbízott kiadásaira nem is volt elegendő az igényelt összeg.

6

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Hazahozatali Kormánybiztosság április havi póthitelére 50 milliárd pengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Hazahozatali Kormánybiztosság április havi póthitelére ötvenmilliárd pengő folyósításához hozzájárult.¹⁷

7

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a SZEB Gazdasági Hivatal felszámolására 29 942 708 000 pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a SZEB Gazdasági Hivatalának felszámolására huszonkilenemmilliárd kilencszáznegyvenkétfmillió hétszáznyolcezer pengő hitel folyósításához hozzájárult.¹⁸

8

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Magyar Vöröskereszt részére csekkszámla nyitása tárgyában. A Magyar Vöröskereszt eddig a honvédelmi minisztertől élvezett támogatást. Ezzel kapcsolatban kéri, hogy a Vöröskereszt május havi kiadásainak fedezésére 900 milliárd pengő hitel a miniszterelnökségi tárca részére igénybevételessék. A pénzügyminiszter már hozzájárult és egyidejűleg rendelkezésre is bocsátotta az összeget.

Minisztertanács a Magyar Vöröskereszt részére a Miniszterelnökség tárcaja keretében csekkszámla nyitáshoz hozzájárult, s egyben május havi kiadásaira kilencszázmilliárd pengő hitelt engedélyezett.¹⁹

9

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal költségvetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést előzetes megvizsgálás végett a Gazdasági Főtanács elé utalta.²⁰

10

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Salamon Rác Tamás iparügyi államtitkár fegyelmi ügyében fegyelmi bizottság összeállítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²¹

¹⁷ A 4627/1946. ME I. sz. előterjesztés a többletkiadásokra kérte a póthitelt.

¹⁸ Lásd még a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 25. napirendi pontját.

¹⁹ Lásd a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 11. napirendi pontját és jegyzetét.

²⁰ A Gazdasági főtanács 1946. május 29-én foglalkozott a kérdéssel s a Jóvátételi Hivatal május havi költségvetése keretében 21 508 billió 470 milliárd pengő póthitel rendelkezésre bocsátását tudomásul vette s a pénzügyminiszter intézkedését utólag jóváhagyta. (MOL XIX-A-10-XXXVIII. 25.pont)

²¹ A 4860/1946. ME sz. előterjesztés bejelentette, hogy Salamon Rác Tamás iparügyi minisztériumi államtitkár ellen a minisztere fegyelmi vizsgálatot rendelt el, de a fegyelmi bizottság

26. 1946. május 18.

11

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a németországi hadifogolytáborokban tartózkodó tuberkulótikus magyar gyermekek gyógyszerellátása tárgyában. A gyógyszerek megszerzésére 150 000 000 adópengőre van a Hazahozatali Kormánybiztosságnak szüksége.

Minisztertanács a németországi hadifogolytáborokban tartózkodó tuberkulótikus magyar gyermekek gyógyszerellátására — az Egészségügyi Tanács hozzájárulásától feltételezeten — százötvenmillió adópengő folyósításához hozzájárult.²²

12

Dr. Balogh István [államtitkár]: Mielőtt a B-lista újbóli tárgyalására²³ rátérnének közli a minisztertanáccsal, hogy a miniszterelnök a Nemzetgyűlés elnökétől az alábbi levelet kapta: „A minisztérium 1946. VI. tc. 1. §-ban foglalt felhatalmazás alapján a közzolgálat demokratikus újjászervezése érdekében szükséges egyes rendelkezések tárgyában rendeletet ad ki. Tudomására jutott, hogy a rendelettervezet 4. §-ának (2) bekezdése a Nemzetgyűlésre vonatkozó rendelkezést is tartalmaz.²⁴ Az a tény, hogy a kormány rendelettel utasítást ad a Nemzetgyűlésnek, a törvényhozó testület szuverenitását sérti. A képviselőház által adott felhatalmazás alapján »a képviselőház hivatalai, valamint az országgyűlés mindkét háza részére szolgálatot teljesítő hivatalok részére« a Gazdasági Bizottság szervezeti szabályzatot alkotott, amely a Nemzetgyűlés Gazdasági Bizottságának határozata értelmében ma is érvényben van. A szervezeti szabályzat 97. §-a alapján és értelmében a közzszolgálati alkalmazottakra érvényes szabályokat csak abban az esetben kell alkalmazni, ha a képviselőház a szokásoktól eltérően 14 napon belül nem ült össze. Salamon Rácz Tamás kérte, hogy a miniszterelnök intézkedjék a bizottság összeállításáról. Az előterjesztés javasolta a bizottság elnökéül dr. Horváth Ferenc kuriai tanácselnök, tagjául Kiss Roland belügyi, dr. Antos István pénzügyi, Jócsik Lajos kereskedelem- és szövetkezetügyi államtitkár és Eröss János, a Jóvátételi Hivatal elnökének a kijelölését.

²² A Hazahozatali Kormánybiztos szám nélküli előterjesztésében bejelentette, hogy Németország brit megszállási övezetében, az Eselheideben, Eikelbornban, Padebornban, Münsterben és Hammban lévő magyar hadifogolytáborokból érkezett hírek szerint az ottani kórházakban 25–26 ezer magyar gyermek élt, akik közül 429 halálos beteg, 3000 gyermek pedig tbc-től fertőzött volt. Az utóbbiak gyógyítására kérte a jelzett hitel engedélyezését.

²³ Az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges egyes rendelkezésekről szóló 5000/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 19.) tervezetének újbóli tárgyalásáról volt szó. Lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját. A jegyzőkönyv mellett megtalálható a rendelet tervezetének az első tárgyalás után átalakított szövege.

²⁴ A rendelettervezet 4. §-ának (2) bekezdése, a létszámcsökkentés felől határozó bizottságról szólva többek között a következőket tartalmazta: „A miniszterelnök felügyelete alatt álló hatóságoknál és hivataloknál, úgyszintén a Nemzetgyűlésnél alkalmazottak ügyében eljáró bizottságokban az illetékes miniszter helyett a miniszterelnök és két helyettese együttesen jelölnek ki egy-egy tagot.” Ez a mondat váltotta ki a Nemzetgyűlés elnökének tiltakozását.

Gazdasági Bizottsága másként nem rendelkezik. Meg vagyok győződve arról, hogy a Nemzetgyűlés Gazdasági Bizottsága a rendelet alapelveit magáévá fogja tenni és ezeknek figyelembevételével fogja a létszámcökkentést megejteni, azonban tekintettel arra, hogy a törvényhozó testület független a végrehajtó hatalmaktól – a rendelet 4. §-ának (2) bekezdésében foglalt rendelkezéseket nem fogadhatja el. Ha a rendelet ilyen formában lép életbe, elkerülhetetlennek látszik, hogy a Gazdasági Bizottság a rendeletnek a Nemzetgyűlésre vonatkozó részével ellentétes határozatot ne hozzon.”²⁵

[Nagy] *Miniszterelnök*: A Nemzetgyűlés elnökének átírata folytán azt tartaná leghelyesebbnek, ha ennek a kérdésnek megbeszélésére a Nemzetgyűlés elnökét a minisztertanácsra meghívják.

Varga Béla a Nemzetgyűlés elnöke a minisztertanácson megjelenik.²⁶

[Nagy] *Miniszterelnök* ismerteti a Nemzetgyűlés elnökének átíratával kapcsolatosan a minisztertanácson elhangzott bejelentését.

Rákosi Mátyás *államminiszter*: A Szakszervezeti Tanács is kifogásolta ezt a fejezetet. De viszont végeredményben ők is csak normális tisztviselők, az államtól kapják fizetésüket, lehetetlen állapot, hogy ne lehessen őket a rendes normális állami keretek közé szorítani. A tisztviselőkkel szemben különben is komoly aggodalmak vannak. Információi szerint igen sok a reakciós közöttük. A parlamenti örök alapos megvágogatás után, enyhén szólva, nem demokratikusak. Egy szép napon arra ébredünk majd, hogy a testőrség leskalpolja az egész minisztériumot. Ez az az intézmény, ahová a demokrácia még nem tette be a lábát. Tiszteletben tartja a Nemzetgyűlés szuverénitását megőrzését, de másrésről kívánatos lenne az egész apparátus demokratizálása.

A Nemzetgyűlés elnöke [Varga Béla]: Mivel a parlament őt választotta meg elnöknek, kötelessége a Nemzetgyűlés szuverénitását megőrizni. Gyakorlati jelentősége levelének nincs, mert hajlandó biztosítani, hogy a B-lista rendeletet saját hatáskörében, annak megfelelően, végre fogja hajtani. Ami a testőrséget illeti, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság engedélyezte a 45-ös létszámot. A Gazdasági Bizottság, kinek [sic!] a három nagy párt kiküldöttei a tagjai, az említett szempontok figyelembevételével hozhatnak rendelkezéseket.

²⁵ A tiltakozó levél nem található a jegyzőkönyv mellett.

²⁶ Varga Béla (1903–1995) katolikus pap, pápai prelátus. A Kisgazdapárt egyik alapító tagja. 1939-től a miniszterelnök felkérésére a lengyel menekültekkel foglalkozott. Részt vett a magyar függetlenségi mozgalomban. 1945 elejétől a budapesti kisgazda szervezet elnöke, 1945 augusztusától a párt ügyvezető elnöke volt. Parlamenti képviselő lett, 1946. február 7-én a Nemzetgyűlés elnökévé választották. 1947. június 1-jén külföldre távozott. Részt vett a magyar emigráció munkájában. 1991 júliusában hazaköltözött.

26. 1946. május 18.

Minisztertanács az 5000/1946. ME számú rendelet szövegéből kihagyta azokat a részeket, amelyek a Nemzetgyűlés tisztviselői karával kapcsolatos rendelkezésekre vonatkoznak.²⁷

Varga Béla, a Nemzetgyűlés elnöke eltávozik.

Rákosi Máttyás államminiszter: Néhány tétel van, amelynek a fogalmazása nem felel meg az előző minisztertanács határozatának. Ilyen a 2. § 11. pontja, amely a hadifoglyokról szól. Nem lett bevéve a rendeletbe az, hogy akiről itt kétségtelen terhelő adatok vannak, azt el lehet bocsátani.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer államtitkár]: A minisztérium már csak azoknak adja ki a járulékokat, akik ellen nincsen terhelő adat és kifogástalanok.

Rákosi Máttyás államminiszter: Ezen rendelet alapján azonban a létszámba be nem számított gyanús elemeket nem lehet elbocsátani.

Az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló javaslat végleges szövege a 4. § 11. pontjában ezzel egészül ki: „Arra a hadifoglyokra nézve alkalmazandó a rendelet, akivel szemben kétséget kizáró adatok merülnek fel.”²⁸

Rákosi Máttyás államminiszter: A 10. § (2) bekezdésében „jogorvoslat kizárásával” kifejezést elhagyandónak tartja.²⁹ Az 5. § (2) bekezdése maradjon ki egészen. A Parasztszövetséggel kapcsolatban az előző minisztertanács határozatához ragaszkodik, amely szerint csak az eredeti javaslat két utolsó mondata cserélődik fel. – Helyteleníti továbbá, hogy a Kis Újság tegnapi számában már megjelent a rendelet tájékoztatása. Valaki indiszkréciót követett el.³⁰ Felkéri a

²⁷ A Magyar Közlönyben megjelent rendelet 4. §-ának (2) bekezdésében a „Nemzetgyűlés” szó már nem szerepelt.

²⁸ Elírás történt, mivel nem a 4. § (11) bekezdésének, hanem a 2. § (11) bekezdésének a kiegészítésére került sor. Rákosi Máttyás észrevételének értelmében a következő szöveget illesztették bele a bekezdésbe: a rendeletet „a hadifogságban lévőkre... azzal a megszorítással lehet alkalmazni, hogy az ilyen személyek elbocsátásának egyedül a jelen § (2) bekezdésének a) pontjában meghatározott okból lehet helye.”

A rendelet 2. §-ának (2) bekezdése azt írta elő, hogy a tényleges szolgálatból el kell bocsátani azokat, akiknek hivatali működése az ország demokratikus szellemű újjáalakítását tevélegesen nem szolgálja.

²⁹ A kihagyásra javasolt szavak benne maradtak a Magyar Közlönyben megjelent szövegben.

³⁰ A Kis Újság 1946. május 17-ei számában „Kemény kisgazdapárti bíráló a fővárosi B-listázásról” címen ismertették a fővárosi törvényhatósági bizottság május 15-ei közgyűlésén elhangzott kritikai észrevételeket. „A B-listák — olvasható a cikkben — a kiszivárgó hírek szerint messze túlhaladják azt a számot, amit a belügyminiszter előírt. A főváros ügykezelésének biztonsága megrendül, ha túlzott számban bocsátják el a szakképzett kiváló tisztviselőket, akiket diletánsokkal kellene pótolni.”

A Kis Újság 1946. május 18-ai számában „Itt a B-lista rendelet végrehajtási utasítása” címen jelent meg a tájékoztatás.

26. 1946. május 18.

minisztertanács tagjait, hogy a jövőben erre fokozottabban vigyázzanak, mert képtelenség így kormányozni egy országot, hogy pár perc múlva a legbizalmasabb tárgyalások a sajtóba kikerülnek, órák múlva már kapott egy levelet egy néptanítótól. Az támadja őt a tanítókkal szembeni magatartása miatt.

Kemény György [pénzügyminisztériumi] államtitkár: Az 5. § (2) bekezdésének nagy kihatásai lennének, minthogy a végkielégítési részben még nem döntött a minisztertanács, előfordulhat, hogy akit elbocsátanak, még két évig kapja a fizetését, akinek pedig nyugdíj jogosultsága van, két év alatt sokkal többet kaphat, mint egy érdemes tisztviselő, akit elbocsátottak, de nyugdíjat kap.

Rákosi Mátvás [államminiszter]: A nyugdíjasokra vonatkozólag minél előbb javaslatot kell kidolgozni.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy az 5. § (2) bekezdése elhagyassék, a 10. § (2) pontja kiegészítést nyer azzal, hogy aki önként lép ki az három év múlva, akit elbocsátanak az 5 év múlva kérheti visszavételét. – Ezen módosításokkal az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló egyes rendelkezések rendelete [sic!] a Magyar Közlöny május hó 19-i számában közzeendő.³¹

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer államtitkár] áttér a végrehajtási utasítás ismertetésére.³² Ha a státust minden minisztérium megállapította, ez megadja az új minisztériumok keretét. Ha ez megvan, a két bizottság tudja, hogy mennyit kell elbocsátani. Mindenesetre meg kell tartani a globális számot. A bizottság csak úgy tudja megállapítani, ha megkapja a keretet. Ellenkező esetben nagy zűrzavar állhat be.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Jócsik államtitkár] ismerteti a minisztérium speciális helyzetét. Státusa mindig igen kicsi volt, mert különböző tárcáktól rendeltek be tisztviselőket. Összesen nyolc kinevezett tisztviselője van. Ha az 1938-as létszámot vennék figyelembe, nem tudna tovább működni a minisztérium, amelyre most pedig nagy feladatok várnak. A pénzügyminiszterrel való letárgyalás folyamán a normális státusra kellene törekedni.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer államtitkár]: Az új ágazatokat is figyelembe kellett venni. Ha egy új ágazat van, akkor a pénzügyminiszter és

³¹ A rendelettervezet 5. §-ának (2) bekezdése azoknak a végelbánás alá vont közzszolgálati alkalmazottaknak a nyugellátásáról, illetve ellátásáról intézkedett, akik a határozat hozatalakor a hatvanadik életévüket még nem töltötték be. A határozatnak az a része, hogy akit elbocsátottak az 5 év múlva kérhette visszavételét, nem került be a rendelet végleges szövegébe.

³² Az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges egyes rendelkezésekről szóló, az előzőekben tárgyalt 5000/1946. ME sz. rendelet végrehajtásáról intézkedő rendelettervezetre utalt, amely nincs a jegyzőkönyv mellett, de megtalálható a Vallás- és közoktatásügyi Minisztérium iratai között (MOL XIX-I-1-s-12-1946-2844). Ez utóbbi iratban a tárcának a tervzettel kapcsolatos észrevétele is olvasható.

26. 1946. május 18.

az illetékes szakminiszter összeül és megállapítja, hogy mennyi a jelenlegi létszám, ha fejlődésben van ez az ágazat, természetesen nagyobb létszámot követel, ha kevésbé van rá szükség, úgy csökkenteni kell a létszámot, vagy egészen megszüntetni.

Rákosi Mátyás államminiszter: Mivel el kell mennie, igyekszik általánosságban a végrehajtási utasításhoz hozzászólni. Az egyik alapkérdés, ami nem világlik ki az, hogy összekeverjük a leépítésben azt amit lehet azzal, amit kell. Kimondja a rendelet, hogy a létszám ne legyen nagyobb, mint az 1938-as 90%-a. Ennyire feltétlenül le kell menni. A végrehajtási utasítás pedig úgy szól, hogy ennél lejjebb lehet menni. Az igazságügyminiszter hivatkozott rá, hogy önála sokkal lejjebb lehet menni. Tehát lejjebb is lehet menni a 90%-nál. A 3. § 3. bekezdése végrehajthatatlan.³³ A dátumokat feltétlenül le kell rövidíteni. Nem lehet egy államapparátust jól igazgatni, amikor a tisztviselők fele bizonytalanságban él hónapokon keresztül. Demoralizáljuk az egész állami apparátust. Végül nem derül ki a végrehajtási utasításból a rendeletnek az a tendenciája, hogy elsősorban a vezető tisztviselők között kell rendet csinálni. A vezető tisztviselő antidemokratikus magatartása egészen másképp esik latba. Ha itt nem lesz hamarosan rend, akkor az illetményeket kell lecsökkenteni.

[*Rajk*] *Belügyminiszter:* Rákosi államminiszter által említetteken kívül egy másik szempontra is felhívja a minisztertanács figyelmét. Lényegében a végrehajtási utasítás principiálisan ellentmond az eredeti alaprendeletnek. Minden miniszter saját hatáskörébe kell, hogy tartozzon az, hogyan osztja meg a 90%-ot. Itt pedig szakonként hozza fel. Egyes szakonként pedig nem lehet ezt végrehajtani. A végrehajtási utasítás továbbá lehetetlenné teszi a végrehajtást. [sic!] Javasolja, hogy ezzel most ne is foglalkozzon a minisztertanács, alapelveiben rosszul felépített szövegezést megszüvegezni [sic!] pár perc alatt lehetetlen.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* A végrehajtási rendelet felépítése olyan, hogy nem lehet elfogadni. Ha megkötik a miniszterek kezét, annyit jelent, nem tudja beosztani úgy a tisztviselőket, hogy az megfelelő legyen.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer államtitkár]: Azt is meg lehet csinálni, hogy összekötjük a létszámapasztást a racionalizálással. Kéri azonban a minisztereket, hogy olvassák el figyelmesen a végrehajtási rendelet szövegét, mert egyszeri belepillantással nem lehet megítélni annak szerkezetét. A keddi minisztertanácsra új tervezetet fog készíteni. Az új javaslatánál figyelembe fogja venni a társmínisztériumok észrevételeit, de azt kéri, hogy ne csak kifogásaikat közöljék, hanem egyben megoldási módokat is javasoljanak. A megjegyzéseket lehetőleg folyó hó 20-án délig kéri saját nevére kézbesíteni,

³³ Feltehetőleg elírás történt, az általunk ismert rendelettervezetnek 3. §-ának nem volt (3) bekezdése. A tervezet 3. §-a egyébként a tárcák és a hozzájuk tartozó szervek létszámának megállapításával foglalkozott.

26. 1946. május 18.

hogy elegendő idő álljon a végrehajtási utasítás végleges kidolgozására rendelkezésére. Az előterjesztett javaslatát egyelőre a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette azzal, hogy folyó hó 21-én délelőtt 11 órakor rendkívüli Minisztertanács fog tartatni az 5000/1946. ME számú rendelet végrehajtása tárgyában.³⁴

13

Földművelésügyi miniszter [képviselésében Donáth államtitkár] előterjeszti javaslatát a be nem érett gabona és zab takarmányozására való felhasználásának tilalma tárgyában.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* kéri, hogy a takarmányozásra fel nem használható gabonaneműek közé az árpát is vegyék be, mert az is igen fontos kenyérgabona lett.

Minisztertanács az előterjesztést a közellátásügyi miniszter módosításával elfogadta.³⁵

14

Földművelésügyi miniszter [képviselésében Donáth államtitkár] bejelenti, hogy előterjesztését a zsidókra vonatkozó földbirtokpolitikai jellegű jogszabályok hatályon kívül helyezése következtében felmerült egyes kérdések szabályozása tárgyában a napirendről leveszi, mert az igazságügyminiszternek több észrevétele van, ezeket a két minisztérium még le fogja tárgyalni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁶

³⁴ Lásd a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

³⁵ A 35 300/1946.F.M./I/1.ü.o. sz. előterjesztés, hivatkozva a Nemzetek Szövetségének valamennyi kormányhoz intézett felhívására, miszerint az európai lakosság kenyérellátása érdekében a gabonatermással takarékosan kellett bánni, javasolta kormányrendelet kiadását a be nem érett búza, rozs, kétszeres és zab takarmányozásra való felhasználásának eltiltása tárgyában. Lásd az 5790/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 25.

³⁶ A 178 833/1946.F.M./VIII/2. sz. előterjesztés a zsidó lakosság földbirtokszerezését akadályozó jogszabályok révén kialakult helyzet rendezésére tett javaslatot. Rámutatott az 1939. évi IV. tc. 15. §-ára, amely megtiltotta, hogy zsidó ember — gyár-, bánya-, ipar- vagy fürdőtelep és házhely céljára alkalmas ingatlan kivételével — mező- vagy erdőgazdasági ingatlant élők közötti jogügylet útján szerezzen; másrészt utalt az 1942. évi XV. tc. 2. §-ára is, amely a tilalmat az árverési vételre is és a kis- és nagyközségekben minden ingatlanra kiterjesztette. Ezeket a jogszabályokat a 200/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 17.) hatályon kívül helyezte. Voltak azonban olyan ingatlanvásárlási igények, amelyek az említett jogszabályok alapján — a földművelésügyi miniszternek biztosított elővásárlási lehetőség miatt — annak idején lehetetlenné váltak. Amennyiben a földbirtokreform nem érintette ezeket a földeket — a miniszter lehetőséget kívánt nyújtani arra, hogy az 1947. június 30-áig előterjesztett kérelmek alapján felülvizsgálja a korábban kialakult döntéseket. Lásd még a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 46. napirendi pontját.

26. 1946. május 18.

15

Földművelésügyi miniszter [képviselőtében Donáth államtitkár] előterjeszti javaslatát az 1946. évi tavaszi minőségi vetőmagakció lebonyolításához 370 775 000 000 pengő póthitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az 1946. évi vetőmagakció lebonyolítására háromszázhetvenmilliárd hétszázhetvenötmillió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.³⁷

16

Földművelésügyi miniszter [képviselőtében Donáth államtitkár] előterjeszti javaslatát Nyisztor György volt földművelésügyi népbiztos rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

17

Földművelésügyi miniszter [képviselőtében Donáth államtitkár] előterjeszti javaslatát [egy selyemtenyésztési alkalmazott révén] Matiegka Mátyásné özvegyi nyugdíjának megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

18

[Gyöngyösi] Külügyminiszter előterjeszti javaslatát a csehszlovák köztársasággal a fegyverszüneti egyezmény 12. pontja értelmében teljesítendő jóvátételi tárgyalások tárgyában Prágában 1946. évi április hó 6. napján létesített egyezmény aláírására vonatkozóan.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁹

³⁷ Előzményéről lásd a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 71. napirendi pontját. A 35 100/1946./I.1. sz. előterjesztés a nagymérvű áremelkedéssel indokolta a póthitel igénylését.

³⁸ A 3129/1946.F.M.Eln.1/a. sz. előterjesztés különös módon megjegyezte, hogy a szocialista, antifasiszta vagy demokratikus magatartás miatt egyes személyeket ért hátrányok megszüntetéséről szóló 9590/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 18.) szempontjából nem volt eldöntve, hogy a népbiztos közszolgálati alkalmazottnak tekintendő-e s így vonatkozik-e reá a rendelet. Elsősorban azt vetette fel, hogy a kérelmező a miniszteri nyugdíj jogosultságra igényt adó legkisebb szolgálati időt — a három évet — az ismert okok folytán nem tölthette be. Hasonló esetekben hozott kedvező döntések alapján mégis javasolta, hogy a népbiztosi szolgálat megszakításától az 1945. november 30-áig eltelt idő teljes egészében beszámíttassék és ennek megfelelően Nyisztor György számára 1946. március 1-jétől kezdődően a II. fizetési osztály szerinti 72%-os nyugdíjat engedélyezze a minisztertanács.

Nyisztor György (1869–1956) szociáldemokrata napszámosként az 1906-ban alakult Magyarországi Földmunkások Országos szövetségének titkára volt, 1919-ben földművelésügyi népbiztos, utána elítélték, 1921-ben fogolycsera-akció révén Szovjet Oroszországba került. 1945 novemberében tért vissza Magyarországra.

³⁹ Előzményéről lásd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 57. napirendi pontját és jegyzetét.

A 101 922/1946.Küm.10/a. sz. előterjesztés az 1946. április 6-án létesített jóvátételi egyezmény aláírásának a köztársasági elnökkel való utólagos jóváhagyására kért engedélyt. Ezzel kapcsolatban megemlítette, hogy a magyar kormánybizottság megbízása a tárgyalások folytatására.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a szociálpolitikai célokra szükséges 150 millió adópengő hitel folyósítása tárgyában. A külföldi [magyar] gyermekek eltartására szolgál ez az összeg, amely meg fog szünni, akkor, ha a gyermekek hazaszállíttatnak.

Minisztertanács szociálpolitikai célokra százötvenmillió adópengő hitel folyósításához hozzájárult.⁴⁰

ra, de nem az egyezmény aláírására szolt, ennek ellenére célszerűnek mutatkozott az aláírás, „mivel Clementis államtitkár hosszabb külföldi út előtt állott és az aláírást sürgette, másrészt mert az aláírás elhalasztása esetén tartani kellett attól, hogy a csehszlovákok az egész megállapodástól visszalépnek és ezáltal az addig kivívott eredményektől elesünk.”

Az előterjesztés összefoglalóan ismertetette a tizenegy cikkből álló — egyébként a szovjet–magyar jóvátételi egyezmény szövegét követő — egyezmény lényeges rendelkezéseit.

Az I. cikk rögzítette, hogy Magyarország 1945. január 20-a és 1951. január 20-a között összesen 30 millió dollár értékű gépet, hajót, mezőgazdasági cikket szállít Csehszlovákiának, 1946-ban 4, a következő 4 évben pedig évenként 6,5 millió dollár értékben. Ugyanez a cikk rendelkezett a már megtörtént előszállítások (lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 54. napirendi pontját és jegyzetét) beszámításáról. A II. és az ahhoz tartozó 1. és 2. sz. melléklet a szállítandó áruk felsorolását tartalmazta, ipari termékeket 15 millió, mezőgazdasági termékeket 8 millió dollár értékben. Ezek sorában 7 millió dollárral szerepelt egy alumíniumgyár szállítása, amelynek igénylésével kapcsolatban csehszlovák részről bizonytalanság mutatkozott. A III. cikk az árak megállapításával, a IV. cikk a szállítás helyével, az V. cikk az áruk átadásának időpontjával foglalkozott. A VI. cikk késedelmes szállítás esetén a magyar kormányt terhelő havi 5%-os kiegészítő szállítási kötelezettségéről szolt. Ezzel kapcsolatban megemlítette az előterjesztés, hogy sikerült lényegesen enyhébb megoldást elfogadtatni a csehszlovák kormánnyal, amelyet a két aláírási meghatalmazott közötti bizalmas levélváltás rögzített. A VII. cikk arról intézkedett, hogy a csehszlovák kormány az egyezmény végrehajtása céljából Jóvátételi Bizottságot küldött ki Budapestre. A VIII–X. cikk az említett bizottságnak a hatásköréről, a szállított áruk minőségének ellenőrzéséről szolt. A XI. cikk az egyezmény hatálybalépésére vonatkozó rendelkezéseket tartalmazott.

A VI. cikkben említett 5%-os kiegészítő szállítási kötelezettségről Vladimir Clementis április 6-án kelt, Eröss Jánoshoz írt levelében kijelentette, hogy a csehszlovák kormány nem kíván élni ezzel a jogával, abban az esetben, ha az adott cikkben körülírt késedelem nem a magyar kormány hibájából hanem vis major következtében állt elő, a csehszlovák kormány jóindulatúlag fogja mérlegelni a magyar kormány által felhozott körülményeket. Kisebb jelentőségű késedelem esetén is kész a kamatból méltányos engedményt adni. (Meg kell említeni, hogy ez az engedmény összefüggésben állhatott, sőt következménye volt a Szovjetunióknak az e kérdésben elfoglalt álláspontjával. Lásd jelen jegyzőkönyv 64. jegyzetét.

Ugyanakkor Eröss János közölte, hogy amennyiben a csehszlovák kormány igényt tart az alumíniumgyár szállítására, az ahhoz szükséges timföldet Magyarország konkurens áron fogja szállítani Csehszlovákiának – és a kivitelre szánt alumínium esetében elővételi jogot fog biztosítani. (MOL XIX-J-1-k Csehszlovák Admin. 23/h 4/1946. 59.doboz, illetve XIX-A-1-j 1946-VIII-5843)

Az egyezmény teljes szövegét, 1. sz. mellékletét, valamint a kormányküldöttségek elnökeinek levélváltását — csehszlovák levéltári anyag alapján — közölte „A magyar jóvátétel és ami mögötte van... 1945–1949. Válogatott dokumentumok” c. kötet. Válogatta, a bevezetést és a jegyzeteket írta Balogh Sándor és Földesi Margit. Napvilág Kiadó 1998. 72–93. pp.

⁴⁰ A 90 361/g.-1946.Küm. sz. előterjesztés jelezte, hogy külföldről a háborús események, élelmezési és oktatási nehézségek miatt hazahozott magyar gyermekek nevelési akcióját szándékában áll befejezni, a gyermekeket szüleikhez visszaküldeni. Ezzel szemben — mint írta — Szlovákiából több kiülőzött magyar fordult az utóbbi időben hozzá, hogy gyermekeiket a Külügy-

26. 1946. május 18.

20

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter* előterjeszti javaslatát a párizsi magyar követség felállításával kapcsolatban egy hónapra felmerülő kiadásokra 1 042 462 000 000 pengő folyósítása tárgyában.

[Vas] *A Gazdasági Főtanács főtthkárának* észrevétele: A Magyar Nemzeti Bank többé nem tudja kielégíteni a külföldi követségek szükségleteit. Egészen radikális intézkedésre lesz szükség. Amibe a követségek kerülnek azt előremteni nem tudjuk. Legalább felére kell csökkenteni a kiadásokat.

Minisztertanács a párizsi magyar követség felállításával kapcsolatban egy hónapra felmerülő kiadásokra egybillió negyvenkétmilliárd négyszázhatvankétmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

21

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Wagner Ferencnek a VI. fizetési osztályba, Farkas Lehelnek a VII. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Egy elvi határozatot hoztunk, hogy a B-lista végrehajtásáig nem nevezünk ki senkit. Jó lenne, ha ezt be is tudnánk tartani.

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴¹

22

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter* kéri, hogy dr. Bródy Ernő volt országgyűlési képviselő könyvét, a „Zsidók magyarországi helyzetének alakulása a XVIII. század végétől” – 5 ív terjedelemben kivonatoltassa a szerzővel és a munka tiszteletdíja fejében a külügyi tárca terhére 2 100 000 adópengő póthitelt vehessen igénybe.

Minisztertanács dr. Bródy Ernő szerzői tiszteletdíja fejében kétmillió száz-ezer adópengő folyósításához hozzájárult.⁴²

minisztérium gondjaira bízott külföldi gyermekek csoportjába vegyék fel és ekképpen biztosítsák ellátásukat, iskoláztatásukat. Összesen 149 gyermek március–május havi ellátására 130 millió adópengőt, illetve a hasonló ügyekben felmerülő támogatási igények kielégítésére további 20 millió, együttesen 150 millió adópengő hitelt kért.

⁴¹ A napirendről levett 2147/1946.Küm.I. sz. előterjesztés többek között azzal indokolta a javaslatot, hogy a két külügyi tisztviselő különösen a csehszlovák kérdésekkel kapcsolatban értékes munkát végzett.

Dr. Wagner Ferenc (1911-?) magyar és csehszlovák intézetekben tanult, korábban állami tanítóképző intézeti tanár volt.

Farkas Lehel (1912-?) 1945 óta a Külgügyminisztérium sajtóosztályán tiszteletdíjas fordítóként teljesített szolgálatot.

⁴² A 21 933/1946.Küm.2. sz. előterjesztés előadta, hogy a minisztérium békeelőkészítő és kulturális osztálya fontosnak tartotta egy kisebb terjedelmű mű idegen nyelvű kiadását, annak bemutatása céljából, hogy a magyar törvényhozás mennyire liberális volt az emancipációs jogfej-

23

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Jócsik államtitkár] előterjeszti javaslatát a román–magyar árucsereforgalomra vonatkozó megállapodás tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴³

24

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Jócsik államtitkár] előterjeszti javaslatát Böhm Vilmos rk. követ és megh. miniszter meghatalmazása tárgyában a magyar–norvég kereskedelmi tárgyalások előkészítésére.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁴

25

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Jócsik államtitkár] előterjeszti javaslatát Nagy Lajos ny. állami kereskedelmi középiskolai tanár jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

26

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőtében Jócsik államtitkár] előterjeszti javaslatát a minisztérium elhelyezésére szolgáló Tőzsde-palota

lődés idején, illetve, hogy a parlamenti ellenzék az idegen kényszerítő erők nyomása ellenére milyen erős bírálatot gyakorolt és mennyire ellenezte a jogfosztó javaslatokat. Bródy Ernő könyvének kivonatát értékes anyagnak találta a külföld fenti célú tájékoztatása szempontjából.

Dr. Bródy Ernő (1875-?) ügyvéd. Vázsonyi Vilmos pártjához kapcsolódott. A hazafias liberalizmus híveként a Központi Demokrata Kör egyik megalapítója, 1906-tól országgyűlési képviselő, majd 1920-ban és 1926-ban a fővárosi képviselőtestület tagja volt.

⁴³ A 19 286/1946.K.Sz.M.ü. sz. előterjesztés adott tájékoztatást az 1946. április 13-án kötött magyar–román árucsereforgalmi megállapodásról, amely 1946. december 31-éig volt érvényben. A megállapodást magyar részről dr. Hardi Róbert, román részről Moncin mérnök írta alá. Az előterjesztés mellett megtalálható egy nyolc cikkből álló feljegyzés, amely az egyezmény általános elveit rögzítette; a román — főleg faárukat, ásványokat, vegyi anyagokat felsoroló — export-jegyzék és a magyar — elsősorban traktorokat, felszereléseket, izzólámpákat, gyógyszereket tartalmazó — export-jegyzék; a szállítások feltételeivel kapcsolatos négy levél; valamint egy feljegyzés a nem kereskedelmi jellegű szállítások fizetéséről, az ellenértékük felhasználásáról. Ez rögzítette, hogy az ilyen nem kereskedelmi jellegű szállítások ellenértékét a fogadó ország meghatározott pénzügyintézeténél kellett elhelyezni s hogy ezek az összegek a másik ország diplomáciai testületeinek, konzulátusainak, hivatalos küldöttségeinek költségeire, tanulók, betegek ellátására szolgáltak fedezetül.

⁴⁴ A 20 176/1946.K.Sz.M.II. sz. előterjesztés utalt arra, hogy Svédországgal és Dániával való kereskedelmi tárgyalásokat a közeli időre tervezték s így kézenfekvő volt, hogy az ország a kereskedelmi kapcsolatokat Norvégiával is felvegye. A tárgyalások előkészítését Böhm Vilmos stockholmi követre javasolta rábízni.

26. 1946. május 18.

helyreállítási munkálatainak befejezésére 450 millió adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium elhelyezésére szolgáló épület helyreállítási munkálatainak befejezésére négy-százötvenmillió adópengő hitel folyósításához hozzájárult.⁴⁵

27

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében Bereczky államtitkár] bejelent, hogy a tárgysorozaton szereplő 1. számú előterjesztést a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁶

28

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát a 9333/1944. V.K.M. sz. rendelet alapján orvostudori oklevelet szerzett személyek tanulmányainak kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁷

29

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselésében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát a Műegyetem és a Nemzeti Múzeum helyreállítási munkálatainak részbeni fedezésére 1,3 milliárd adópengő rendkívüli hitel folyósítása tárgyában.

⁴⁵ A 2280/1946.K.Sz.M.Eln. sz. előterjesztés jelezte, hogy a minisztérium elhelyezésére a Budapesti Áru- és Értéktőzsde palotája szolgált. Az épület helyreállítására rendelkezésére bocsátott 3,3 milliárd simapengő és 1,6 milliárd adópengő az infláció miatt nem bizonyult elegendőnek, ezért kért további hitelt.

A Budapesti Áru- és Értéktőzsde palotája az V. kerületben, a Szabadság tér 17. sz. alatt volt és a Nádor utca 25–27. sz. tartozott hozzá.

⁴⁶ A miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszám alatt a Magyar–Szovjet Művelődésügyi Társaság részére 1946. január 1-jétől fizetendő havi 300 millió adópengő államsegély kérdése szerepelt. Az előterjesztés nem található a borítólapon. A tárgy megjelölése mellett a Miniszterelnökségen a borítólapon vezetett következő észrevétel olvasható: „Az előterjesztés a napirendről leveendő. Az összeg indokolatlan és túlzott. A személyi adminisztráció túlhaladja a helyes mértéket és komolyan felülvizsgálandó.”

⁴⁷ A 49 892/1946.V.K.M./VI. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a 9333/1944. V.K.M. sz. rendelet (MRT 1944. július 12., 1599–1600. pp.) — a háborús kívánalmaknak megfelelően — lehetővé tette az orvosi oklevél megszerzését, ha a hallgató a 10 félév helyett 9 félévet elvégzett és a kötelező szigorlatokat letette. A rövidített képzési idő azonban a szakmai ismeretek hiányához vezetett. Ezért rendelkezni kívánt a miniszter az említett módon végzett orvosok tanulmányainak kiegészítéséről; ki akarta küszöbölni a magyar orvosi oklevélnek külföldön is elismert értékét veszélyeztető körülményt. Lásd a 6710/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 16.

26. 1946. május 18.

Minisztertanács a Műgyetem és a Nemzeti Múzeum helyreállítási munkálatainak részbeni fedezésére egymilliárd háromszázmillió adópengő folyósításához hozzájárult.

30

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Berczky államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 4. számú előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁸

31

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Berczky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Bibó Istvánnak a Szegedi Tudományegyetemen a politikai tanszékre történő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁹

⁴⁸ A napirendről levett 33 360/1946.V.K.M./VII. sz. előterjesztés, az 5090/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 31.) 4. §-a szerint a mozgóképzemektől a Belügyminisztériumhoz befolyt összeg 12%-ának a szabadművelődés és a közoktatás céljára való átadását sürgette. Kérte, tegyék lehetővé, hogy a szórakoztató filmek után befolyó összegnek legalább a töredéke a nép oktatását ingyenesen szolgáló filmek alakjában visszajuthasson a néphez és a gyermekekhez.

⁴⁹ A 40 991/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztésében hivatkozott arra, hogy az 1945. október 24-ei minisztertanács (62. sz. jegyzőkönyv 29. napirendi pontja és melléklete, közölve: DMB mt. jkv. B. kötet 437, 459–462. pp.) hozzájárult a Szegedi Tudományegyetemen volt — s az 1940. évi XVIII. tc. alapján Kolozsvárra átvitt — jog- és államtudományi kar újjászervezéséhez. A már részben megtörtént tanári kinevezéseket szándékozta kiegészíteni — s a kar egyhangú meghívó határozata alapján — Bibó Istvánt oda a politikai tanszékre kinevezni.

Dr. Bibó István (1911–1979) a középiskolát Budapesten, egyetemi tanulmányait Szegeden végezte, 1933-ban a jogtudományok, 1934-ben az államtudományok doktorává avatták. Bécsben, Genfben, Hágában, Párizsban folytatott kiegészítő tanulmányokat. 1934-től bírósági fogalmazó gyakornok volt, 1940-től törvényszéki bírói rangot kapott. 1938-tól az Igazságügyminisztériumban teljesített szolgálatot, 1941-ben miniszteri titkár lett. 1945 februárjától a debreceni kormány Belügyminisztériumában dolgozott, április 16-ától a törvényelőkészítő osztály vezetőjeként. 1945. május 1-jétől miniszteri tanácsos, 1945. augusztus 16-ától a közigazgatási főosztály vezetője volt. 1946 augusztusában — Rajk belügyminiszterrel való rendszeres konfrontálódása miatt — megvált belügyminisztériumi posztjától.

1940. június 13-ától a szegedi egyetem magántanárrá habilitálta, majd a kolozsvári egyetemen is tanított. 1946 májusában a debreceni egyetem politikai tanszékének vezetője, 1946. július 22-étől a szegedi egyetem nyilvános rendes tanára. 1946 júliusától a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja.

Munkái, közszereplése alapján egyetemi tanárként már 1950-ben nyugdíjazni kívánták, 1951-től a budapesti Egyetemi Könyvtár munkatársa. 1956 novemberében a Nagy Imre kormány államminisztere. 1957 májusában letartóztatták, életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték. 1963-ban közkegyelemben részesült. A Központi Statisztikai Hivatal könyvtárosa lett. 1971-ben nyugdíjazták.

26. 1946. május 18.

32

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Bereczky államtitkár] bejelenti, hogy előterjesztését dr. Horay Gusztáv egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezése tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁰

33

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Dezső Gyula egyetemi ny. rendes tanári kinevezése tárgyában.⁵¹

34

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Párducz Mihály egyetemi ny. rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵²

35

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Bereczky államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 9., 10. és 11. számú előterjesztéseit elvi határozat alapján, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵³

⁵⁰ A 38 426/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Horay Gusztáv (1895–1968) egyetemi címzetes rendkívüli tanárnak, az Állami Szemkórház igazgató főorvosának a budapesti orvosi karra egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezését javasolta s kérte, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz is előterjesztést tehessen. Jelezte, hogy az orvostudományi egyetem a tanszék betöltésére első helyen dr. Nónay Tibort, második helyen dr. Horay Gusztávot, harmadik helyen dr. Csapody Istvánt javasolta. az Országos Közegészségügyi Tanács viszont dr. Horay Gusztávot és dr. Nónay Tibort egyformán első helyen hozta javaslatba. Feltehetőleg ez volt az oka az ügy napirendről történt levételének.

⁵¹ A 39 183/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés dr. Dezső Gyula (1883–1972) egyetemi címzetes rendkívüli tanárnak, a kecskeméti egyetemes református jogakadémia tanárának a Debreceni Tudományegyetem jog- és államtudományi karára a magyar magánjog és az osztrák jogi tanszékre való kinevezését javasolta. Kérte, hogy az ügyben a köztársaság elnökéhez előterjesztést tehessen.

A jegyzőkönyv eredeti példányában is hiányzik az előterjesztésre vonatkozó határozat.

⁵² 34 646/1946.V.K.M.VI.b. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Párducz Mihály egyetemi magántanárnak az Országos Magyar Történeti Múzeum régészeti tára vezetőjének egyetemi nyilvános rendkívüli tanári címmel való kitüntetésére tett javaslatot. Kérte, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz is előterjesztést tehessen.

Dr. Párducz Mihály (1908-?) a debreceni egyetemen történelem, földrajz szakos diplomát szerzett, majd Németországban és Görögországban végzett régészeti tanulmányokat. 1941-ben a szegedi egyetem magántanára lett. 1945 júliusától a Magyar Történeti Múzeum tudományos tisztviselője, a Folia Archeologia c. folyóirat szerkesztője volt.

⁵³ A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon 9. sorszám alatt dr. Korányi Imre (1896-?) műegyetemi hidépítési helyettes és magántanárnak, a MÁV műszaki főtanácsosának műegyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezésére vonatkozó 47 252/1946.VI.ü.o. sz. javaslat szerepelt.

36

Vallás és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Berezky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Bodon Károly egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetésére tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁴

37

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Berezky államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozat 13. számú tételét elvi határozat alapján a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁵

38

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Berezky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Victor János miniszteri segédtitkárrá való kinevezésére tárgyában.

Minisztertanács dr. Victor János miniszteri segédtitkárrá való kinevezéséhez hozzájárult.⁵⁶

39

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Berezky államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozat 15. sz. tételét a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁷

10. sorszám alatt dr. Bálint Sándor (1904–1980) néprajz szakos címzetes rendkívüli tanárnak a szegedi egyetemre való kinevezését tartalmazó 38 858/1946.VI.ü.o. sz. előterjesztés található. Dr. Bálint Sándor 1945 novembere óta nemzetgyűlési képviselő volt.

11. sorszám alatt dr. Buzágh Aladár (1895–1962) egyetemi nyilvános rendkívüli tanárnak a budapesti egyetem koloidkémiai és kémiai technológiai tanszékére egyetemi rendes tanárává való kinevezésére vonatkozó 49 371/1946.VI.ü.o. sz. előterjesztés szerepelt.

⁵⁴ 44 651/1946.VI.ü.o. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Bodon Károly (1867–?) orvos, egyetemi magántanárnak a budapesti egyetem javaslatára egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetésére tett javaslatot. Kérte, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz előterjesztést tehessen.

⁵⁵ A vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon 13. sorszám alatt, 42 144/1946.V. sz. alatt dr. Fodor Ferenc budapestvidéki, Csaplovics József székesfehérvári tankerületi főigazgató, Bodolay Gyula debreceni, Iványi József nógrád vármegyei és Bodó Vilmos esztergom-komárom vármegyei tanfelügyelő előléptetésére vonatkozó javaslat szerepelt.

⁵⁶ 2659/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztésében a miniszter szabadművelődési ügyosztály titkárnak előléptetésére tett javaslatot. Nevezett korábban a Protestáns Diákszövetség titkára volt.

⁵⁷ A 46 564/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés a budapesti egyetem közgazdaságtudományi karán tanácsosként dolgozó dr. Sonleithner István egyetemi főtanácsossá való előléptetésére vonatkozó javaslatot tartalmazott.

26. 1946. május 18.

40

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Berczky államtitkár] előterjeszti 49 369/1949.V. sz. javaslatát tanügyi alkalmazottak jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁸

41

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Berczky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Fülep Lajos egyetemi ny. r. tanári kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Fülep Lajos egyetemi ny. r. tanári kinevezéséhez a IV/1. fizetési osztályba, hozzájárult.⁵⁹

42

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Berczky államtitkár] előterjeszti javaslatát Németi István nyugellátásának megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

43

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Berczky államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Kállay Kálmán szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁰

44

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Berczky államtitkár] bejelenti, hogy Pen-Club meghívására június 2-án repülőgépen Passuth László író kíséretében Stockholmba fog utazni.⁶¹

⁵⁸ Az előterjesztés Csete Ferenc volt fejér vármegyei tanfelügyelőségi tollnok, Kovács (Krausz) József volt sümegi gimnáziumi tanár, Biró Sándor volt polgári iskolai tanár, Waczek Béla volt jászberényi állami tanítóképző-intézeti tanár korábbi sérelmeinek jóvátételére, előléptetésére, valamint az Állami Tanítók Országos Egyesületének 1898-ban elnökévé választott Czabán Samu volt tanfelügyelő korábbi sérelmeinek jóvátételére és özvegyének megfelelő nyugellátására tett javaslatot.

⁵⁹ 52 646/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Fülep Lajost a Budapesti Tudományegyetem bölcsészeti karára az olasz nyelvészeti tanszékre javasolta nyilvános rendes tanárrá kinevezni.

⁶⁰ A 45 138/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Kállay Kálmán (1890–1959) debreceni egyetemi nyilvános rendes tanárnak az 1928. október 20-án történt kinevezése előtti, 1914-től református lelkész, illetve lelkész-képző intézeti tanári idejének a nyugdíjba való beszámítására tett javaslatot.

⁶¹ A Dawson Scott angol író által 1922-ben a nemzetközi irodalmi kapcsolatok ápolására alapított Pen (Poets, Essayists, Novelists) Club nemzeti szervezetei évről-évre világtalálkozásra gyűlnek össze. Ebben az évben Stockholmban volt a kongresszus, amely főleg a spanyol jobboldali kormány megdöntésével, a zsidók jogainak helyreállításával foglalkozott. Passuth László a magyar írók nehéz helyzetéről szólt, javasolta egyben az orosz íróknak a Pen-Clubba való felvételét. Fogadta Lujza trónörökös. (Magyar Nemzet. 1946. június 19.)

Passuth László (1900–1979) olasz és a latin kultúrkörhöz kapcsolódó történelmi tárgyú regényíró. 1945-től 1957-ig volt a Magyar Pen Club főtársa, 1965-től pedig alelnöke.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

45

Igazságügyminiszter [képviseletében Pfeiffer államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Földes István [törvényszéki jegyző] özvegye, Deutsch Irén részére az V/2. fizetési osztály szerinti nyugdíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

46

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát a repülősporttal kapcsolatos egyes kérdések szabályozása tárgyában.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Hosszas tárgyalások előzték meg ezt a javaslatot, de eredményre nem vezettek. Kéri, hogy próbáljanak még egyszer megegyezésre jutni, s addig tartsák függőben az ügyet.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶²

47

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: A honvédelem kötelékéből elbocsátott alkalmazottak fizetése mind ez ideig még nem nyert rendezést. Sok ezer ember van teljesen ellátatlanul. Kéri, hogy ezeknek az embereknek legalább még két hónapra folyósíthasson fizetést.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy az így kifizetésre kerülő összeg a B-lista végrehajtása során végelbánás alá vontaknál a végkielégítés összegébe beszámít.⁶³

48

[*Nagy*] *Miniszterelnök* bejelenti, hogy Eröss Jánosnak a Jóvátételi Hivatal vezetőjének sürgős előterjesztése van.

Eröss János: Folyó hó 15-i keltezéssel átiratot kapott, amelyben a [Magyarországi] Szállítási Hivatal, figyelemmel a szovjet kormány s a magyar kormány között 1945. június hó 15. napján kelt szerződés 6. pontjára, hadműveletek által okozott károk részbeni jóvátétele címén 1 300 000 dollár követelést támaszt az

⁶² A szám nélküli előterjesztés hivatkozva a légiközlekedési ügyek szabályozása tárgyában kiadott 2629/1945. ME sz. rendeletre (MK 1945. június 3.) — amely a háború tartamára a honvédelmi miniszternek átengedett nem forgalmi légiközlekedési ügyeket visszautalta a közlekedésügyi miniszter hatáskörébe — javasolta, hogy a sportrepülési ügykör is kerüljön át a közlekedésügyi miniszterhez.

⁶³ Az előterjesztés nincs a jegyzőkönyv mellett. A honvédelmi miniszter előterjesztéseit összefoglaló borítólapon e tárgyhoz a következő miniszterelnökségi megjegyzés olvasható: „Az előterjesztés még nem érkezett meg, a folyó hó 10-iki minisztertanács határozata alapján vettem fel.” Feltehetőleg elírás történt s nem a május 10-ei, hanem a 14-ei ([25.] 108. sz. jegyzőkönyv) minisztertanácsi ülésre kívánt utalni, amelynek 1. napirendi pontja kapcsán a honvédelmi miniszter képviselője számos, a honvédség érdekeit védő javaslatot tett.

26. 1946. május 18.

Első Gőzhajózási Társaság javára. Egy másik egyidőben érkezett felszólításban pedig ennek az összegnek a javára folyó hó 18-án déli 1 óráig 47 109,15 amerikai dollárösszegnek átutalását kéri a Nemzeti Banktól a Pesti Kereskedelmi Bank számlájára. A minisztertanács döntését kéri a választ illetően. Megjegyzendőnek tartja, hogy ez az összeg tulajdonképpen pönalé követelésből adódik, miután az említett megállapodás idézett pontja a pönalékérdést szabályozza.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A kötbér-követelés nem jogos, mert a moszkvai tárgyalások alkalmával kilátásba helyezték, hogy a kötbér-összeget teljesen elejtik. Ennélfogva az a javaslata, hogy a válaszban a fizetést, a moszkvai megbeszélésekre hivatkozással a magyar kormány tagadja meg.

[Nagy] *Miniszterelnök* felkéri a Jóvátételi Hivatal elnökét, hogy az ilyen értelmű átiratot azonnal szövegezze meg. A választ a maga részéről fogja aláírni és a kitűzött időig kézbesítendő Rjapcsenkónak, a magyarországi szállítások hivatala vezetőjének.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette és a javasolt válasz elküldéséhez hozzájárult.⁶⁴

49

[Molnár] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a Kisgazdapárt gyermekeleltetési akciójára 14 414 250 pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Kisgazdapárt gyermekeleltetési akciójára tizennégy-millió négyszáztizennégyezer kettőszázötven pengő hitel folyósításához hozzájárul.⁶⁵

⁶⁴ Az 1945. június 15-én kelt s Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányja és a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetségének Kormányja közötti egyezmény volt, amely a Magyarország részéről szállítandó jóvátételről szolt. (MOL XIX-J-1-f 340.doboz. Szovjet 1., illetve lásd DMB mt.jkv. A.kötet 537–541. pp.) Ennek 7–10. cikke intézkedett a szállítások lebonyolítása céljából a Szovjetunió által budapesti székhellyel felállított Magyarországi Szállítások Hivataláról.

Az egyezmény hivatkozott 6. cikke előírta, hogy „abban az esetben, ha az áru szállítása nem történne meg a kitűzött időpontban, a Magyar Kormány kötelezi magát, hogy minden hónapi késedelemért 5%-ot szállít kiegészítésül ugyanabból az áruból, amelynek szállításában a késedelem beállott, vagy pedig más áruból, a Szovjetunió rendelkezése szerint, az időre le nem szállított áruk értékének 5%-ában; ezek a kiegészítő szállítmányok azonban nem mentik fel a Magyar Kormányt azon kötelezettsége alól, hogy azt az árumennyiséget is leszállítsa, amellyel kapcsolatban a késedelem beállott. Azokra a gépi felszerelésekre, amelyek hiányosan szállítottak le, és a hiány következtében a felszerelést az előírt célra használni nem lehet, a jelen cikk rendelkezése érvényes, azaz úgy tekintendő, mintha a szóban forgó felszerelést nem szállították volna le.”

Feltehetőleg a „Tisza” folyam-tengerjáró hajónak az átadásával kapcsolatos késedelemről volt szó.

Gerő Ernő a magyar kormányküldöttség 1946. április 9–18-ai moszkvai látogatására ([19.] 102. sz. jegyzőkönyv), az ott elért egyik eredményre utalt.

⁶⁵ A 27 216/1946.N.M./I./3. sz. előterjesztés a pénz értékének romlására tekintettel kérte az eredetileg biztosított húsz millió pengő államsegély kiegészítését.

50

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a romániai gyermeküdtetés megszervezésére 97 milliárd pengő póthitel igénybevétele tárgyában.

Minisztertanács a romániai gyermeküdtetés megszervezésére kilencvenhétmilliárd pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁶⁶

51

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti a székesfehérvári Szent György Közkórház helyreállítási munkálatainak elszámolását, melyre 20 000 000 P hitel felhasználásának jóváhagyását kéri.

Minisztertanács székesfehérvári Szent György közkórház helyreállítási munkálatainak költségeire húszmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁶⁷

52

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* az Állami Alkalmazottak Gyógyintézete villanyszámlájának kifizetésére 14 400 000 000 pengő pótvajadalom folyósítását kéri.

Minisztertanács az Állami Alkalmazottak Gyógyintézete villanyszámlájának kifizetésére tizennégy milliárd négyszázmillió pengő pótvajadalom folyósításához hozzájárult.⁶⁸

53

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Belkereskedelmi Igazgatóságról szóló 2120/1946. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [*képviselőtében Jócsik államtitkár*] ellenzi, hogy a Terményhitatal és [a] Burgonyahivatal megszűnte után

⁶⁶ Okié Nándor Románia nemzetiségügyi minisztériumának államtitkára az előző napokban felkereste Molnár Erik népjóléti minisztert s meghívott 3–4000 magyar gyermeket romániai nyaralásra. (Szabad Nép. 1946. március 17.) Lásd még a 29.(112. sz. jegyzőkönyv 25. napirendi pontját.

⁶⁷ 29 086/1946.N.M./I./3. sz. előterjesztésében a miniszter a Nemzeti Segély Országos Központja által magyar gyermekek romániai üdtetésére igénybevett póthitel utólagos engedélyezését kérte.

⁶⁷ A 226 068/1946.N.M.VII.o. sz. előterjesztés a háború következtében erősen megrongált, majd a Vörös Hadsereg által igénybe vett kórház részére — a végleges helyreállítási terv elkészülte előtt — a szükséges leglényegesebb károk felszámolására javasolt hitelt folyósítani Fejér vármegyének.

⁶⁸ 225 664/1946.N.M.VIII.o. sz. előterjesztésében jelezte a miniszter, hogy az Elektromos Művek az áramszolgáltatás beszüntetését helyezte kilátásba, ha nem fizetik ki záros határidőn belül a számlát, ezért az összeget a gyógyintézet rendelkezésére bocsátotta. Ennek utólagos jóváhagyását kérte.

26. 1946. május 18.

egyes kereskedőket kíván megbízni a megvásárlásokkal. Ez nem kívánatos, már csak azért sem, mert ez az egykezesítést vezetné be.

Antos István [pénzügyi] államtitkár: Aggályosnak tartaná, ha erre a célra egy nagyobb apparátust állítanánk fel, ezért a közellátásügyi miniszter szempontjainak mérlegelésével az ő javaslatát tartja elfogadhatónak.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁹

54

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter* bejelenti, hogy a cséplési szén még nincs biztosítva, s ez a probléma egészen megoldhatatlannak látszik. A Gazdasági Főtanácsnak meg kell oldania ezt a problémát. Továbbá kéri, hogy a Vörös Hadsereg negyedévi jóvátételére [sic!] szolgáló állatok összeszedésére karhatalmat óhajt igénybe venni. [sic!] Felkéri a belügyminisztert, hogy ezirányú kérését a legteljesebb mértékben elégítse ki.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁰

55

Újjáépítési miniszter [képviselőtében Bencsik államtitkár] bejelenti, hogy az épületek helyreállítása érdekében szükséges gondnokkirendelés szabályozása tárgyában készített előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷¹

56

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a törvényhatósági utak közigazgatása körében a közigazgatási bizottságnak és a törvényhatóság

⁶⁹ A közellátásügyi miniszter 10 235/1946. sz. előterjesztésében javasolta a Belkereskedelmi Igazgatásról szóló 2120/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. március 1.) módosítását. Rámutatott arra, hogy az említett rendelet értelmében a Belkereskedelmi Igazgatóság ügyköre nem terjedt ki a Közellátásügyi Minisztérium felügyelete alatt állott Terményhivatalra, Burgonyahivatalra, valamint a Hús- és Zsiradék-hivatalra. Mivel ezek a hivatalok nem foglalkozhattak a beszolgáltatásra kerülő áruk megvásárlásával, átvételével, tárolásával, javasolta a megszüntetésüket – és helyettük közvetlenül kívánta megbízni a kereskedőket a közellátási szempontból fontos áruk forgalmának lebonyolításával. Ezeknek a kereskedőknek viszont feladatává kívánta tenni a megszüntetendő hivatalok bizonyos nyilvántartási, irányítási ügyköreinek ellátását. A rendelettervezet a Belkereskedelmi Igazgatóság hatáskörének e kerekedői megbízásokkal kapcsolatos korlátozását írta elő. Lásd az 5660/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 23.

⁷⁰ A Gazdasági Főtanács 50 milliárd adópengő hitelt engedélyezett a cséplőgéptulajdonosok részére. (MOL XIX-A-10. XL. 1946. június 12., 18. napirendi pont.)

⁷¹ Az újjáépítési miniszter szám nélküli előterjesztésében — tekintettel arra, hogy a helyreállításra került ingatlanok tulajdonosai gyakran ismeretlen helyen tartózkodtak — javasolta, hogy a gyámhatóság, az országos építésügyi kormánybiztos megkeresése alapján, rendeljen ki ilyen esetekben gondnokot, aki a tulajdonosi cselekmények ellátására jogosult, s aki a helyreállítási munkák befejezését elősegítheti. Lásd még a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 37. napirendi pontját.

26. 1946. május 18.

első tisztviselőjének hatásköre tekintetében irányadó összegek újabb megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷²

57

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* a minisztérium régi székházának romeltakarítására 1200 millió pengő hitelt kér.

Minisztertanács a közlekedésügyi minisztérium kiegészített régi székházának romeltakarítására egymilliárd kétszázmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁷³

58

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* a „Tisza” motoroshajó üzembehelyezésére 902 millió adópengő póthitelt kér.

Minisztertanács a „Tisza” motoros hajó üzembehelyezésére 902 millió adópengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁷⁴

59

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát útörök lábbeli szükségletére 70 milliárd pengő póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács útörök lábbeli szükségletére hetvenmilliárd pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁷⁵

⁷² A 16 029/1946.Közl. M.V/3. sz. előterjesztés visszautalt a közutakról és vámokról szóló 1890. évi I. tc. 19. és 20. §-ában a törvényhatósági utak közigazgatásával kapcsolatos anyagi hatáskörnek a törvényhatóságok első tisztviselői és a közigazgatási bizottság közötti megosztását illető intézkedésekre. Annak idején a törvényhatóság első tisztviselője intézkedhetett az 1000 forintnál nem nagyobb költséget jelentő munkák felől, az ezt meghaladó, de 30 000 forintnál nem nagyobb költséggel járó munkák felőli döntést a közigazgatási bizottság hatáskörébe utalta. Az 1928. évi II. tc. ezeket az értékeket pengőben határozta meg. Az inflációra tekintettel bemutatott rendelettervezet tízmillió, illetve egymilliárd pengőnek megfelelő adópengőben állapította meg a jelzett összegeket. Lásd az 5610/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 4.

⁷³ A 23 178/1946.Közl. M.V.1. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a minisztérium Lánchíd utca 1–3. sz. alatti épülete az ostrom alatt annyira megrongálódott, hogy egyes részeit le kellett bontani. A bontásra és az értékesebb berendezési tárgyak leszerelésére kérte a jelzett összeget.

⁷⁴ A 27 753/1946.Közl. M.II. sz. előterjesztés jelezte, hogy a magyar–szovjet hajózási egyezményben a magyar kormány kötelezettséget vállalt arra, hogy a „Tisza” motoroshajót üzemképes állapotban a Magyar–Szovjet Hajózási Részvénytársaságha természetes betétként beadja. A hajó javítására már igénybe vett 2,5 milliárd pengő az infláció miatt kevésnek bizonyult, ezért kérte a jelzett összegű póthitel utólagos engedélyezését, mert a pénzügyminiszter azt már rendelkezésére bocsátotta. Lásd a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 30., illetve a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 83. napirendi pontját.

⁷⁵ A 27 114/1946.Közl. M.V./1. sz. előterjesztés bejelentette, hogy az útörök lábbeli ellátásának részbeni biztosítása céljából engedélyezett 2000 pár bakancs beszerzésére korábban ([6.] 89. sz. jegyzőkönyv 49. és a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 17. napirendi pontja) biztosított 8 835 985 000

26. 1946. május 18.

60

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút részére az általa teljesített szovjet katonai szállítások üzemköltségeinek megtérítésére 3 692 311 800 000 pengő, a Szeged–Csanád Vasút részére pedig hasonló címen 13 640 000 pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁶

61

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Jacob György MÁV főfelügyelő Svájcba való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács Jacob György MÁV főfelügyelő Svájcba való kiküldetéséhez a vasúti köteléki értekezletre, hozzájárult.⁷⁷

62

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* bejelenti, hogy előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁸

63

[Rajk] *Belügyminiszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. szám alatt szereplő előterjesztését a honvédségi laktanyák átengedése a Magyar Államrendőrség részére, tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷⁹

pengőből 1000 pár beszerzésére nyílt lehetőség, a további 1000 pár bakancs vásárlására kérte a 70 milliárd pengőt.

⁷⁶ A 33 019/1946.Közl. M.I./1. sz. előterjesztés utalt a minisztertanács 1946. március 14-ei ([11.] 94. sz. jegyzőkönyv 33. napirendi pont) határozatára, amely a február hóban felmerült szovjet katonai szállítások költségének a Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút részére való megtérítéséről intézkedett. Jelezte, hogy a szállítások és a költségek megnövekedtek az említett vasútnál és a Szeged–Csanádi Vasútnál is. Ezért kérte, hogy a Jóváételi Hivatal útján már rendelkezésre bocsátott jelzett összeget a minisztertanács hagyja jóvá.

⁷⁷ A 32 814/1946.Közl. M.I./1. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a Svájci Szövetségi Vasútak kezdeményezésére az Osztrák Államvasut azzal a javaslattal fordul a MÁV igazgatóságához, hogy a magyar–svájci vasúti köteléki díjszabás díjtételeinek elosztására az érdekelt vasutak részvételével Svájcban május 15-étől 29-éig terjedő időtartamra vasúti hivatalnoki bizottságot hívjanak össze. Tekintettel arra, hogy a kötelékben részes vasutak bevételeikhez csak a díjtételek elosztása után juthattak hozzá, elsőrangú feladatnak mondta az értekezleten való részvételt.

⁷⁸ A közlekedésügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon nem szerepel az előterjesztés címe – és maga az előterjesztés sem található a borítólapban, így nem tudható, hogy mely tárgyat javaslatot vétette le a miniszter a napirendről.

⁷⁹ 350 888/IV-12. 1946.BM sz. napirendről levett előterjesztés — hivatkozva a nőtlen rendőrök lakás és megfelelő férőhelyének hiányára — kérte a honvédség volt Károly-laktanyájának, a Ferenc József laktanyának és a Hadik-laktanyának az államrendőrség részére való végleges és haladék nélküli átadását.

64

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti Marton István [volt rendőr] jóvátétele tárgyában javaslatát.

Minisztertanács Marton István rehabilitálásához hozzájárult.

65

Pénzügyminiszter [*képviselőtében Kemény államtitkár*] előterjeszti javaslatát az együttes kereseti adó és jövedelemadó, társulati- és tantiemadó, valamint a vagyontöbbletadó rendezése tárgyában.⁸⁰

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [*képviselőtében Jócsik államtitkár*]: A 15. § ellen van észrevétele.⁸¹ Az adótételek mérséklendők volnának. Tárcaja véleménye kikérendő lenne az irányban, hogy az egyes kategóriák hová soroltassanak. A tantiemadót igen magasnak találja.⁸²

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: A 63. § ellen vannak igen súlyos észrevételei, amit már írásban is közölt. Az intakt részesedés 3%-nál nagyobb nem lehet. Eddig 17–30% volt.⁸³

⁸⁰ A 135 015/1946.P.M. VII. sz. tizennégy oldalra terjedő előterjesztés utalt arra, hogy a kormány a gazdasági programjával kapcsolatban részére adott feladatnak (lásd a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv a.) mellékletét és a [22.] 105. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját, Antos István államtitkár felszólalását) kívánt eleget tenni az adott gazdasági viszonyokhoz rugalmasan alkalmazkodó adórendszer kidolgozásával. Az előterjesztés elemezte a kialakult adózási gyakorlatot s felvázolta a javasolt rendelet leglényegesebb elemeit. A tervezet négy fő részből állt.

Az első rész a kereseti- és jövedelemadó együttes kivetéséről szólt. Ezen belül külön fejezet tárgyalta az adókötelezettség kérdését (kik tartoztak fizetni az együttes kereseti- és jövedelemadót, kik nem tartoztak ezt fizetni, pl. a társulati- és tantiemadó alanyai, a földadó alanyai, osztalékilletékkadó alá eső jövedelmek élvezői stb.), kik voltak mentesek ez alól, pl. rokkantak, idegen állampolgárok, ösztöndíjasok stb.), további fejezet szólt az adó megállapításáról valamint a nyers bevételről, az osztályba sorolásról, az állandó adótételek alkalmazásáról, az adóközösségi rendszer szerint a testületi átalányozásról, a földbérletnél a kataszteri tiszta jövedelem alapulvételével való adózásról. Ez utóbbi adómegállapítási módokat külön-külön fejezetekben is taglalta.

A második rész a társulati adóról (ezt tartoztak fizetni a részvénytársaságok, a szövetkezetek, részvényekre alakult betéti társaságok, a korlátolt felelősségű társaságok, a bányatársaságok, az állam, a törvényhatóságok és a községek vállalatai, a közforgalmi vasutak, takarékpénztárak, pénzbetétek átvételére jogosult intézetek) és a tantiemadóról szólt.

A harmadik rész a vagyontöbbletadót tárgyalta.

A negyedik rész a büntető és a vegyes rendelkezéseket tartalmazta.

⁸¹ A tervezet 15. §-a tárgyalta az I-XXX. osztályba sorolás alapján adópengőben fizetésre került együttes kereseti és jövedelemadó tételeit. Ez külön kategóriákat határozott meg kisközségek, 10 ezer lélekszámnál kisebb nagyközségek, 10 ezer lélekszámnál nagyobb, de 50 ezres lélekszámot nem haladó városok, az 50 ezernél népesebb városok és Budapest. A fizetendő adó osztályonként 50 000-tól 50 millió adópengőig terjedt.

⁸² A tantiemadó kulcsa a vállalatok vezetői (igazgatósági, felügyelőbizottsági, választmányi, végrehajtóbizottsági tagok) részére fizetett javadalmazás 65%-a volt, ennek 25%-a a javadalmazást élvező személyt terhelte.

⁸³ A 63. § az adókból a helyhatóságokat, a törvényhatósági útalapot, a Fővárosi Közmunkák Tanácsát és a Kereskedelmi- és Iparkamarát megillető részesedésről szólt. Ezt a tervezet városok-

26. 1946. május 18.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* A földadót százszázalékosan valorizálja. Ezt nem lehet elfogadni. Teljesen új intézkedés a bérleteknek jövedelmi adóval való megterhelése. Már 2–3 holdas bérlő is jövedelemadó alá esik. Tehát jövedelmi adóval terhelhetnek meg a cselédek. Ez a kategória nem bírja ezt ki. Az egész megterhelés azért is igen súlyos, mert a versenyképességünket megbénítja.⁸⁴

[*Rajk*] *Belügyminiszter* kéri, hogy mielőtt a rendelet még megjelenék a Belügyminisztériummal is tárgyalassék le.

[*Bán*] *Iparügyi miniszter*: Igen sok észrevétele van, ezért kéri levenni a napirendről újbóli letárgyalás végett.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Az tény, hogy ha adóval sújtják a kis bérleteket, senki nem fog bérelni. Ez a rendelet a föld megművelésének érdekeit nagyon veszélyeztetné.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [*képviselőjében Jócsik államtitkár*]: Talán elvben elfogadható a rendelet a tárcákkal való letárgyalás és megegyezés után megjelentethető.

Minisztertanács az előterjesztést elvben elfogadta azzal, hogy amennyiben a földművelésügyi, iparügyi, közlekedésügyi, kereskedelem- és szövetkezetügyi és belügyminiszterrel a pénzügyminiszter megállapodásra jutott, akkor életbe léphet.⁸⁵

[66] 63

Pénzügyminiszter [*képviselőjében Kemény államtitkár*] előterjeszti javaslatát a külön jövedelemadó szedésének szüneteltetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸⁶

ban és községekben 20%-ig, törvényhatósági jogú városoknál 25%-ig, vármegyéknel 12%-ig, törvényhatósági útalapnál 3%-ig, a Fővárosi Közmunkák Tanácsánál 0,5%-ig, a kereskedelmi és iparkamaráknál 3%-ig terjedő arányban szabta meg.

⁸⁴ A tervezet 36. §-ának (2) bekezdése intézkedett arról, hogy a földbérlő a bérelt földbirtok szőlő és kert művelési ágba sorolt területre kataszteri tiszta jövedelmének minden koronája után 60 000 adópengőt, a többi művelési ágba sorolt területe kataszteri tiszta jövedelmének minden koronája után 12 000 adópengőt köteles fizetni.

⁸⁵ A tárcák közötti egyeztetés a miniszterek által szóvá tett §-ok esetében a fizetendő adók bizonyos mérséklését eredményezte. Így a tantiemadónak a javadalmasz százalékában való megjelölését, továbbá a városoknak, községeknek fizetendő részesedés százalékban való megjelölését is elhagyták, és mérsékeltek a földbérlet kataszteri tiszta jövedelme után fizetett adópengő összegét is. Lásd az 5890/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 26.

⁸⁶ Az 5487/1946./P.M.Teo. sz. előterjesztés visszautalt a gazdasági és hitelélet rendjének, továbbá az államháztartás egyensúlyának biztosításáról szóló 1931. évi XXVI. tc. 4. §-a alapján kibocsátott 2030/1932. ME sz. rendeletre (MRT 1932. április 9., 242–250. pp.), amely külön jövedelemadó alá vonta az öt éven belül visszterhesen szerzett ingatlanok eladásának eseteit. Az inflációs viszonyokra tekintettel ezt indokolatlannak minősítette, mivel eladás esetén ha számszerű többlet mutatkozott is az eladó javára, valódi nyereség aligha volt kimutatható – különösen

[67] 64

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a biztosító magánvállalatokat és a biztosító egyesületeket terhelő felügyeleti díjak fizetésének újabb szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸⁷

[68] 65

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát az Országos Központi Hitelszövetkezet kötelekébe tartozó tagintézetek részére 2,2 milliárd adópengő-ellátmány folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az Országos Központi Hitelszövetkezet részére 2,2 milliárd adópengő-ellátmány folyósításához hozzájárult.⁸⁸

[69] 66

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy az 1945. évben teljesített állami kiadásokkal és befolyt bevételekkel kapcsolatban az előterjesztett jelentését a Nemzetgyűlés elé terjeszthesse.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸⁹

akkor, ha az igazolt beruházás összegével az ingatlan adóalapját csökkentették. Lásd az 5720/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 24.

⁸⁷ A 18 804/1946.P.M./V. sz. előterjesztés a biztosító magánvállalatok és a biztosítóegyesületek által a felügyeleti szervezetnek fizetett díjakat szabályozó 196/1923. ME sz. rendelet (MRT 1923. január 6.) 33., illetőleg a 4070/1940. ME sz. rendelet (MRT 1940. június 19., 1035–1065. pp.) 37. §-ában megjelölt fizetési határidő módosítására tett javaslatot. A korábbi előírások minden negyedév lejártá utáni 90 napon belüli, illetve a naptári évet követő január 31-ét jelölte meg fizetési határidőként. Az inflációs viszonyokra tekintettel javasolta a felügyeleti díjak havonkénti és adópengőben való fizetésének előírását. Lásd az 5730/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 23.

⁸⁸ A 74 840/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztés, hivatkozva az Országos Központi Hitelszövetkezetet ért háborús károkra, rámutatott arra, hogy a mintegy ezer tagszövetkezettel rendelkező központ gyors és hathatós támogatás nélkül — bár egyre nagyobb feladatok várnának rá — előbb-utóbb a felbomlás állapotába kerülhet. Jelezte, hogy a központ tagszövetkezetei részére a Gazdasági Főtanácstól támogatást kért — s felhatalmazást kapott arra, hogy 1946 márciusától hat hónapon át 2,2 milliárd adópengő támogatást nyújtson. Ehhez — bejelentve, hogy három hónapi kölcsön folyósítása ügyében már intézkedett — kérte a minisztertanács hozzájárulását.

Az Országos Központi Hitelszövetkezet működését az 1898. évi XXII. tc., majd az ezt módosító 1920. évi XXX. és az 1924. évi XVIII. tc. határozta meg. Az állam alapította és — törvényileg megállapított mértékben — tőkével támogatta, ellenőrzési jogot gyakorolt felette. Feladatát képezte az ipar és a mezőgazdaság fejlődésének segítése, az ilyen célt szolgáló szövetkezetek támogatása. Közvetlen irányítását egy 15 tagú igazgatóság látta el, elnökének, alelnökének és tagjainak kinevezésében az államnak meghatározó szerepe volt. Az igazgatóság és a felügyelőbizottság tagjai jelentősen közreműködtek a tagszövetkezetek munkájának irányításában.

⁸⁹ A 116 723/1946./I.a. sz. előterjesztésében a miniszter előadta, hogy a rendkívüli viszonyok következtében 1945-re költségvetés nem készülhetett, ezért az államháztartás ügyeinek vitelére

26. 1946. május 18.

[70] 67

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát az adópengő-adójegy bevezetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁹⁰

az Ideiglenes Nemzetgyűlés az 1945. évi X. tc.-kel adott felhatalmazást a kormánynak. A törvény 3. §-a írta elő, hogy a kormány az 1945-ben teljesített állami kiadásokról és a befolyt bevételről tegyen jelentést a Nemzetgyűlésnek. E rendelkezésnek megfelelő előterjesztését ismertette.

A jelentés az általános politikai és gazdasági helyzet jellemzése után rámutatott arra, hogy költségvetés hiányában az ideiglenes nemzeti kormány a saját felelősségére kezdte meg az államháztartás vitelét. A pénzügyi kormányzat munkája a Szovjetországtól kölcsön kapott 850 millió pengővel indult. Később, mivel adóbevételeket nem érhetett el, kiadási fedezésére s egyben az ország fizetőeszközökkel való ellátása érdekében, a kormány a bankjegykibocsátás eszközét kényszerült igénybe venni. 1945 tavaszán ezzel megkezdődött az infláció, amely az államháztartás helyzetének s az egész gazdasági és pénzügyi életnek meghatározó tényezőjévé vált.

A kormány közigazgatási, üzemi kiadásainak és bevételeinek ismertetésére térve természetesen felhívta a figyelmet arra, hogy az adatok — az infláció miatt — merőben számszakilag helyes összegezést jelentettek, de az államháztartás helyzetéről teljesen hű képet nem adhattak. Így összefoglalóan jelezte, hogy az 1945. évi közigazgatási és üzemi kiadás hiánya 949 044,3 millió pengő volt, amelynek fedezetére az 1 072 573,6 millió pengő közigazgatási kölcsön szolgált.

Tájékoztatót adott a személyi járandóságokról, a nyugellátásokról, dologi kiadásokról, újjáépítési kiadásokról. A nemzetközi kötelezettségeket illetően rámutatott arra, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság költsége 33 382 millió, a Vörös Hadsereg ipari ellátása a 21 756,3 millió, az ipari jóvátétel 273 976,9 millió, a Vörös Hadsereg élelmiszer ellátása 60 272,4 millió, a mezőgazdasági jóvátétel 13 622,6 millió, összesen 403 010,2 millió pengő volt. Ez a közigazgatási kiadások 44,32%-át, az összes állami kiadások 37,81%-át jelentette.

Összefoglalóan szólt az állami bevételekről, az ezek növelését célzó adópolitikai intézkedésekről, a pénz lebélyegzéséről, a bankjegykibocsátásról. Jelezte, hogy 1945 végén a bankjegyforgalom 765 464 300 000 pengő volt. Hasonlóan összegezve ismertette az állami üzemek bevételeit és kiadásait, megállapítva, hogy az egyes üzemek bevételei még a rendes kiadások fedezésére sem voltak elégségesek — s ezért a közigazgatás adott ellátmányt számukra.

A Nemzetgyűlés 1946. július 23-ai ülésén Gordon Ferenc nyújtotta be az államháztartás 1946. január 1-jétől 1946. október 31-éig terjedő viteléről szóló törvényjavaslatot, továbbá az ehhez mellékelte tájékoztató jelentést az 1945. évben tényleg teljesített kiadásokról és bevételekről. Kérte a törvényjavaslat kinyomtatását és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a pénzügyi, valamint az alkotmányjogi bizottsághoz utalását. (N.N. 1946. 40. ülés 320. p.) A Nemzetgyűlés 1946. július 30-án és 31-én tárgyalta az államháztartás 1945. január 1-jétől 1945. október 31-éig terjedő viteléről szóló törvényjavaslatot. Szó esett az 1945. évi kiadásokról és bevételekről készített jelentésről is, de természetesen a törvényjavaslat állt a felszólalók érdeklődésének középpontjában. (N.N. 1946. 44. ülés 570–595. és 45. ülés 614–634. pp.)

⁹⁰ Az adópengő bevezetéséről lásd a 73. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját, valamint a 11 600/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. december 7.

A 136 300/1946. P.M.VII. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a pengő gyorsuló értékromlása s az adópengő jelzőszám napról-napra történő emelkedése folytán az adófizetés időpontjának betartása esetére bevezetett fizetési kedvezmény elvesztette jelentőségét. Felmerült a kedvezményes adópengő-jelzőszám alkalmazásának megszüntetése. Az adózók részéről azonban ellenzéssel találkozott volna egy ilyen intézkedés, ezért a minisztérium célszerűnek látta, hogy a kedvezményeket burkoltan, közvetve szüntesse meg. Ezt a célt kívánta elérni az adópengő-adójegy bevezetésével. Ezzel az adminisztráció tehermentesítését, vagyis az adópengőben és mellette a

[71] 68

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a honvédelmi miniszter felügyelete alá tartozó iparvállalatoknak az iparügyi miniszter részére való átadása tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Át lehetne adni a vállalatokat abban az esetben, ha az igazgatóság 50%-át a honvédelmi [tárca] adja.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* még egy tárgyalást kér ebben az ügyben a két minisztérium között.

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.⁹¹

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[72] 69

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Pályi Mártonnak miniszteri tanácsosi cím adományozása iránt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹²

[73] 70

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Nikola Ágoston MÁVAG vasöntő időbeszámítási kérelme tárgyában.

simapengőben való kettős könyvelés megszüntetését is el akarta érni az adók jelentős része esetében. Egyben azt várta, hogy az adópengő-adójege bevezetésével a kincstár jóval hamarabb jusson az adóbevételekhez s azok majdnem olyan értékben kerülhessenek felhasználásra, mint amilyen értékben az adózók az adójegeket megvásárolták. Az adójegeket egyébként két hónapi érvényességgel javasolta kibocsátani, ami azt is jelentette, hogy amíg az adózó az adójeget fel nem használta, az államkincstár lényegében egy kamatmentes kölcsönben részesült.

Az adópengő-adójege bevezetésének csak a keretrendeletét kívánta a pénzügyminiszter ekkor kiadni, a részletes szabályozásról (a gyártásáról, mely adókat és hol tervezte ezzel fizettetni) később kívánt intézkedni. Lásd az 5600/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 21.

A közadóknak adópengőben történő meghatározásáról és az adópengőben kivetett közadóknak adópengő-adójege beszolgáltatásával való lerovásáról a 136 300/1946.VII. PM sz. rendelet (MK 1946. május 29.) intézkedett. Helyesbítését lásd a MK 1946. június 7-ei számában.

⁹¹ A 32 138/1946./XII.Ip.M. sz. előterjesztés javasolta a honvédelmi miniszter felügyelete alá került, kizárólag ipari termelő munkát végző vállalatok, úgymint a Magyar Olajművek Rt., a Magyar Optikai Művek Rt., a Nitrokémia Ipartelepek Rt., a Mercur Műszaki és Vegyipari Rt., az Ipartermékértékesítő Rt., a Lőszerüzem Rt. és a Szolnoki Papíripari Rt. átadását az Iparügyi Minisztériumnak. Javasolta e vállalatok kincstári tulajdont képező részvényeinek átadását is.

Indoklásként előadta, hogy a hadiipar helyébe a jóvátétel teljesítése és az újjáépítés feladata lépett. Megemlítette, hogy a jóvátételi kötelezettségek 80%-a az ipari termelésre hárult s ezt csak úgy képes teljesíteni, ha minden rendelkezésre álló eszközt e cél szolgálatába képes állítani. Szólt arról a veszélyről is, hogy ha a béketárgyalások idején még mindig a Honvédelmi Minisztérium kezeli ezeket a vállalatokat, a szövetséges hatalmak úgy tekintik majd őket, mint amelyek a háborús termelés céljára létesültek s ennek káros következményei lehetnek. Lásd még a [48.] 131. sz. jegyzőkönyv 38. napirendi pontját.

⁹² A 2271/eln.-1946.Ip.M. sz. előterjesztésében javasolta a miniszter, hogy dr. Pályi Márton (1892-?) orvosnak — aki 1922-től az Országos Társadalombiztosítási Intézet osztályvezetője, 1945 augusztusától az Iparügyi Minisztérium orvos iparfelügyelője, majd munkaügyi főtanácsosa volt — miniszteri tanácsosi cím adományoztassék. Kérte, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz is előterjesztést tehessen.

26. 1946. május 18.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[74] 71

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát özv. Mészáros Ernőné volt MÁVAG lakatos özvegye nyugdíjba beszámítható idejének megállapítása tárgyában. [sic!]

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[75] 72

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Papp Sándor MÁVAG lakatos nyugdíjkéréme tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[76] 73

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Péntes József volt MÁVAG kovács nyugdíjának megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[77] 74

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Vidinszky Károly volt MÁVAG mintaasztalos nyugdíjának megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[78] 75

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Székelyföldi Villamos Rt. részére 7620 millió pengő államkölcsön folyósítása tárgyában.

Minisztertanács felhatalmazza a Gazdasági Főtanácsot, hogy a Székelyföldi Villamos Rt. pénzügyeinek rendezésében véglegesen döntsön.⁹³

Minisztertanács délután 4 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

⁹³ A 24 749/XIII-1946.Ip.M. sz. előterjesztésében a miniszter hozzájárulást kért ahhoz, hogy a 60%-ban kincstári tulajdont képező és az Iparügyi Minisztérium felügyelete alá tartozott Székelyföldi Villamossági Rt. részére, az erdélyi területeken maradt vagyonának megőrzésével, egy ottani fióktelep bejegyzésével és az üzletvitel megindításával járó költségek fedezetére 2000 USA dollárnak megfelelő 7620 millió pengő államkölcsönt folyósíthasson.

A társaságot a Székelyföld (Csik, Háromszék, Maros-Torda és Udvarhely vármegyék) villamosítására 1942-ben alapították. Székhelye Budapest lett, alaptőkéjét 16,5 millió pengőben állapították meg, amelyből 10 millió pengőt a magyar állam jegyzett. 1946-ban a részvénytársaság vagyona 85 milliárd pengő volt, ennek nagyobb, kereken 44,5 milliárd pengőt kitevő része a Székelyföldön maradt. Az utóbbi vagyon a román fegyverszüneti egyezmény alapján a román állam fennhatósága alá került, s az ottani kormány a CASBI által zár alá vettette. Így fennállt annak veszélye, hogy a részvénytársaság nem céljainak megfelelően, a Székelyföld villamosítását, a székelység iparosításának lehetővé tételét fogja szolgálni.

Az ottani fióktelep létesítésében látta a miniszter biztosítottnak az eredeti cél elősegítését, a Csiki-medencében lévő 14 alciki község és több város megkezdett villamosenergia-ellátásának

26. 1946. május 18.

Gépelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjeggyével a jegyzőkönyvet.

Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásban nem szerepel Vas Zoltán, Millok Sándor és Varga Béla neve. A felsorolásnál a miniszterek kézjeggyükkel látták el a jegyzőkönyvet. Rákosi Mátyás, Kemény György, Antos István, Donáth Ferenc, Jócsik Lajos, Bereczky Albert, Tombor Jenő, Molnár Erik, valamint Vas Zoltán, Millok Sándor és a meghívott Varga Béla nem írta alá a jegyzőkönyvet. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 1–8., a 10–26., a 28–43., a 45–46., a 49–53., az 55–61. és a 63–78. számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

A [26.] 109. sz. jegyzőkönyv a) melléklete az 1. napirendi ponthoz

21 258/II.fő.1946. K.Sz.M. sz. Minisztertanács elöterjesztés

[Beszámoló a svájci gazdasági tárgyalásokról.]

I.

Kérem a Minisztertanácsot, hogy a Bernben 1946. évi április hó 27-én aláírt s ide mellékelt magyar–svájci Árucsereforgalmi és Fizetési Egyezményt a magyar kormány részéről jóváhagyni szíveskedjék; és kérje fel a külügyminisztert, hogy a svájci kormányt a magyar kormány hozzájárulásáról értesítse.

II.

A minisztertanács 1946. január hó 5-én⁹⁴ úgy határozott, hogy Svájcba gazdasági tárgyalások folytatására bizottság küldendő. A bizottság vezetésével Bán Antal iparügyi miniszter bízott meg, tagjai a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztérium részéről Vajda Imre miniszteri osztályfőnök, az Iparügyi Minisztérium részéről dr. Marton János miniszteri tanácsos, a Közellátásügyi Minisztérium részéről Korányi Jenő miniszteri tanácsos, a Magyar Nemzeti Bank részéről Kárász Artúr igazgató voltak.⁹⁵ A bizottság tárgyalásait 1946.

befejezését. Jelezte, hogy a részvénytársaság a kolozsvári törvényszéknél 1945 augusztusában már kérte a fióktelep bejegyzését, s a törvényszék, valamint az iparkamara azt kedvezően véleményezte. Végül megemlítette, hogy a CASBI ügyeket Bukarestben nemzetközi bizottság fogja tárgyalni, amelyben a magyar kormány azt az álláspontot kívánja képviselni, hogy a Romániába áteső vagyontárgyakat ne tekintsék ellenséges javaknak, s így ezt a vállalatot is oldják fel a CASBI zár alá vétele alól.

A Gazdasági Főtanács már 1946. május 15-én határozott: a Székelyföldi Villamossági Rt. részére igényelt 2000 USA dollárnak megfelelő összegű államkölcsönhöz nem járult hozzá. (MOL XIX-A-10-XXXV-22.pont)

⁹⁴ Lásd a 78. sz. jegyzőkönyv 49. napirendi pontját.

⁹⁵ Dr. Marton János (1913-?) korábban a Külkereskedelmi Hivatalban, az Iparügyi Minisztériumban és a Közlekedésügyi Minisztériumban dolgozott. Hosszabb időt töltött az Egyesült Államokban, majd a Szovjetunióban is. Ekkor az Iparügyi Minisztérium iparszervezési osztályának vezetője, miniszteri tanácsos volt.

Korányi Jenő (1902-?) korábban a Magyar Cobden Szövetség miskolci fiókjának igazgatója. 1945 augusztusától a Közellátásügyi Minisztérium főosztályvezetője volt.

26. 1946. május 18.

március 20-án kezdte és április 27-én egy egyezmény és ahhoz tartozó jegyzőkönyvek aláírásával fejezte be.

Tárcám külkereskedelmi programjának megvalósításához a szóban forgó egyezmény annyiban járul hozzá, hogy biztosítja a magyar mezőgazdaság és ipar újjáépítéséhez, valamint a közellátás feljavításához Svájcól beszerezhető gépek, szerszámok, nyersanyagok és élelmiszerek behozatalát anélkül, hogy az újjáépítésben nélkülözhetetlen anyagokon kívül bármilyen oly termék behozatalára lennének kötelezve, amelyre az országnak feltétlenül szüksége nincs. Kivételre viszont elsősorban az ország számára nélkülözhető anyagok és termékek kerülnek, élelmiszerek vagy elsősorban fontoságú nyersanyagok csak oly mértékben, ahogyan ezt az ország általános helyzete megengedi.

Az egyezmény biztosítja, hogy újabb hosszas tárgyalások nélkül is az élet szükségleteinek és lehetőségeinek megfelelően nyerhessen alkalmazást és terjesztessék ki aszerint, ahogy ez a szerződés tartama alatt lehetővé válik.

A svájci kormány jóindulattal kezelte a magyar tárgyaló bizottság átmeneti hitelyújításra vonatkozó kérését és egy 10 millió frankos hitel-konstrukcióval elősegítette a rendelések azonnali elhelyezését. Zárolt követeléseink és letéteink felszabadításával pedig módot nyújt arra, hogy a világgpiacokon legfontosabb élelmiszer- és ipari nyersanyagszükségleteink bevásárlását eszközöljük.

Az egyezmény és a vele kapcsolatos tárgyalások alapján felbecsülhető, hogy a magyar gazdaság számára árukban és fizetési eszközökben a következő tételek kerülnek rendelkezésre a szerződés tartama alatt:

Árukban

a) korábbi rendelkezésekből kifizetett áruk kb.	Svfr.	10	mill.
b) korábbi rendelkezésekből most fizetésre kerülő áruk cca.	"	6	"
c) 1945. VIII. hó 29-i jóvátételi rendelkezések	"	14,5	"
d) svájci behozatal 1947. VI. 30-ig	"	30	"
	Svfr.	60,5	mill.

Fizetési eszközök

a) felszabadított girókövetelések	Svfr.	11,2	mill.
b) felszabadított aranykészlet	"	13	"
c) felszabadított bankbetétek	"	2,5	"
d) felszabadítandó magánkövetelések	"	7	"
e) régi áruszámláról előreláthatólag felszabaduló értékek	"	10	"
	Svfr.	43,7	mill.

Gépett, aláírás nélküli tisztázat.

26. 1946. május 18.

A [26.] 109. sz. jegyzőkönyv b) melléklete az 1. napirendi ponthoz

A svájci–magyar gazdasági tárgyalások jegyzőkönyve.
(1946. március 20-tól április 27-ig, Bern)

Egy svájci és egy magyar bizottság között, Bernben, 1946. március 20-tól április 27-ig gazdasági tárgyalások folytak, amelyeken az alábbi kérdésekkel foglalkoztak:

I.

Áru- és fizetési forgalom

A két bizottság az áru- és fizetési forgalomra vonatkozólag Egyezményt létesített, amely az árucserre és a fizetési forgalom jövőbeni alakulásának alapelveit szabályozza és az első szerződési év árucserre-tervét tartalmazza.

II.

Finánc-átutalások

1. A Magyar Kormány elismeri a magyar adósokkal szemben fennálló azokat a svájci fináncköveteléseket, amelyeknek rendezését a Magyar Nemzeti Bank és a Schweizerische Nationalbank között létesített megállapodások, legutóbb az 1943. okt. 20-ai keletű levélváltás szabályozza, továbbá azokat, amelyek az 1943. október 11-i Áruforgalmi és Fizetési Egyezmény 1943. október 26-i keletű Jegyzőkönyvéhez tartozó különleges levélváltás tárgyát képezik.⁹⁶
2. Minthogy a Magyar Kormány ma még nincs abban a helyzetben, hogy az első pont alatt említett svájci finánc-követeléseket rendezze, gondoskodni fog róla, hogy a békekötés utáni 30 napon belül, de legkésőbb 1947. március 1-jén, a finánc-átutalások rendezése céljából az illetékes svájci hatóságokkal tárgyalásba bocsátkozzék. A Magyar Kormány ezenkívül — a szomszédos államokkal való különleges szabályozás lehetőségének fenntartásával — a svájci finánc-hitelezőknek a legtöbb kedvezményt élvező országgal egyenlő elbánást biztosít.
3. A Magyar Nemzeti Bank 1944. október 13-i táviratában a Schweizerische Nationalbank-nak azt az ajánlatot tette, hogy a svájci finánckövete-

⁹⁶ Az 1943. október 20-án Budapesten aláírt magyar–svájci árucserre és fizetési megállapodás iratai a MOL K.69. 1943. Svájc I. m. 11. szám alatt találhatóak a 745. csomóban.

26. 1946. május 18.

léseket illető adósságszolgálatot, az eddigi alapon, további negyed-
évre fenntartja.

A Schweizerische Nationalbank ezt az átutalási ajánlatot abban az időben elfogadta. A Magyar Kormány ennél fogva utasítani fogja a Magyar Nemzeti Bankot, hogy a csatolt jegyzékben felsorolt 1944. október 15. és december 31., illetve 1945. január 15. közötti esedékességeket 1946. augusztus 31-ig fizesse ki. A Magyar Nemzeti Banknak mindazonáltal joga van az esedékességi listáról egyes tételek törlését kérni, ha bizonyítani tudja, hogy ezekre nem vonatkozott az átutalási ajánlat.

Olyan esedékességeket, amelyeknek a kiegyenlítése 1946. augusztus 31-
éig történt meg, a Magyar Nemzeti Banknak, a Schweizerische Nationalbank-
nál, Zürich, vezetett „Finanztransfer 4. Quartal 1944” elnevezésű külön
számlájára történő, megfelelő befizetésekkel kell biztosítani.

III.

Biztosítási- és viszontbiztosítási forgalom

Megegyezés jött létre a tekintetben, hogy a svájci-magyar biztosítási- és
viszontbiztosítási forgalom szabályozása végett, a lehető legrövidebb időn belül
tárgyalások fognak kezdődni.

Svájci részről javasolják, hogy a csatolt Aide-Mémoire-ban felsorolt kérdé-
seket utalják ezeknek a tárgyalásoknak az anyagába.⁹⁷

Magyar részről ezt a tervet meg fogják vizsgálni. Addig is, amíg megállapo-
dás nem létesül, a Magyar Nemzeti Bank jóakarattal fogja elbírálni azokat a
kérelmeket, amelyek a svájci biztosító és viszontbiztosító társaságok magyar-
országi piacon elért technikai fölöslegeinek Svájcba történő átutalására vonat-
koznak.

Svájci biztosító és viszontbiztosító társaságoknak Magyarországra történő fi-
zetéseit a Schweizerische Verrechnungsstelle kérelme esetén engedélyezni fogja.

A kölcsönös átutalások a „Warenkonto V” számlán kívül történnek.⁹⁸

IV.

Ellátási-, támogatási-, tartási összegeknek úgyszintén svájci visszavándorlók tőkéinek átutalása

Ellátási, támogatási és tartási összegeknek Svájcból Magyarországra törté-
nő átutalása, svájci bankok közvetítésével, a Schweizerische Verrechnungsstel-

⁹⁷ A jegyzőkönyvhöz csatolt Aide-Mémoire a kilátásba helyezett biztosítási és viszontbizto-
sítási fizetési forgalomnak a svájci-magyar tárgyalás napirendjére tűzni kívánt kérdéseket tartal-
mazta.

⁹⁸ Az 1941. október 11-én kötött és korábbi egyezmények hatálya alá tartozott fizetések
nyilvántartására szolgált Warenkonto IV. elnevezésű számlával szemben a Warenkonto V. az
1945 elejétől vezetett magyar-svájci áruszámla volt.

26. 1946. május 18.

le engedélye alapján történik. A Schweizerische Verrechnungsstelle a Magyar Nemzeti Bankkal rendszeres időközökben közölni fogja a Szövetségi Tanács 1944. december 20-ai határozatától eltérően ezen a jogcímen adott engedélyeket.⁹⁹

A Magyar Nemzeti Bank viszont jóakarattal fogja elbírálni azoknak a Magyarországon letelepedett svájci állampolgároknak átutalási kérelmét, akik Svájcban élő rászoruló hozzátartozóikat támogatni szeretnék, vagy akiknek oda tartást kell fizetniük, úgyszintén azokét, akik Svájcba visszatértek, vagy vissza szándékoznak térni.

V.

Államosítási intézkedések

A magyar bizottság a magyarországi szénbányák államosításával kapcsolatban kijelenti, hogy a Magyar Kormány az eddigi jogosítottakat kártalanítani és a kártalanítás kérdését törvényhozási úton szabályozni kívánja. Az ezen a szabályozáson alapuló kártalanításra az államosított magyar bányák igazolt svájci részvénytulajdonosainak is joguk lesz. Igényüket a Magyar Kormány a legnagyobb jóindulattal fogja elbírálni. Az államosított bányákat terhelő kötelezettségeket a Magyar Állam veszi át.

A svájci delegáció ezt a nyilatkozatot tudomásul veszi és elvárja, hogy további államosítási intézkedések esetén a svájci jogok és érdekek ugyanígy figyelembe fognak vétetni és hogy a svájci jogosítottaknak, a kártalanítások megállapításakor módjukban lesz igényeiket bejelenteni.

VI.

Közlekedési kérdések

Mindkét ország illetékes hatóságai azon lesznek, hogy a vasúti-, posta-, távbeszélő- és távíróforgalom minél hamarabb, teljes mértékben újra meginduljon. A részletkérdésekre vonatkozólag svájci és magyar műszaki szakértők között megbeszélések folytak, amelyeknek eredményei külön iratban rögzítettetek.

VII.

A svájci-magyar gazdasági tárgyalások a mai napon az alábbi megállapodások aláírására vezettek:

Áruforgalmi és Fizetési Egyezmény a Svájci Szövetségi Állam és a Magyar Köztársaság között, egy Aláírási Jegyzőkönyvvel;

⁹⁹ A Svájci Szövetségi Tanács 1944. december 20-ai határozata a Magyarországgal való fizetési forgalom ideiglenes rendezéséről, így a Magyar Nemzeti Banknak a Schweizerische Nationalbank-nál lévő girokövetelésének, aranyletétjének és a megbízott magyar pénzüzetek svájci bankoknál lévő követeléseinek rendezéséről szól.

26. 1946. május 18.

Jegyzőkönyv az áruforgalomra vonatkozólag, 2 levélváltással;
Bizalmas Jegyzőkönyv, a fizetési forgalomra vonatkozólag, 3 levélváltással;
A Schweizerische Nationalbank és a Magyar Nemzeti Bank közötti levélváltás;
2 levélváltás a Schweizerische Verrechnungsstelle és a Magyar Nemzeti Bank
között.

Bern, 1946. április 27.

Svájci Bizottság Elnöke: Troendle s.k. A Magyar Bizottság Elnöke Bán s.k.

Mellékletek: Ad. II. pont: Jegyzék az esedékességekről a svájci–magyar Fi-
nanztransfer keretében, 1944. október 15-től 1945. január 15-ig.

Ad. III. pont: Aide-Mémoire a biztosítási és viszontbiztosítási fizetési forga-
lom tárgyában tervbe vett svájci–magyar tárgyalások ügyrendjére vonatko-
zólag.

Gévelt, aláírás nélküli másolat. A VII. pontban említett megállapodások, valamint a jegyző-
könyv végén jelzett mellékletek az iratok között megtalálhatók. Ezek közlését — tekintettel
nehezen követhető számszaki-banki nyelvezetükre — jelen esetben mellőztük.

27. 1946. május 21.

[27.] 110.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi május hó 21. napján délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter képviseletében dr. Pfeiffer Zoltán államtitkár, B. Szabó István államminiszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter képviseletében dr. Kemény György államtitkár és dr. Antos István államtitkár, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter képviseletében Jócsik Lajos államtitkár, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter képviseletében Bereczky Albert államtitkár, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülést és felkéri a minisztereket, hogy az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges egyes rendelkezésekről szóló 5000/1946. ME számú rendelet végrehajtási utasítását a mai napon véglegesen tárgyalják le.¹

¹ Az 5000/1946. ME sz. rendeletről (MK 1946. május 19.) lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1. és a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 12. napirendi pontjának első részét.

Az 5000/1946. ME sz. rendelet végrehajtásáról szóló rendelettervezetről lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 12. napirendi pontjának második, a 32. jegyzet után következő részét.

27. 1946. május 21.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Az eredeti tervezeten nem lényegbevágó változtatásokat eszközölt. A hozzá írásban beérkezett észrevételekre válaszolni kíván.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter elvileg kifogásolja a 3. § (1) bekezdését, amely ellentétben áll az alaprendelettel. Az alaprendelet nem szakonkint, hanem globálisan foglalja össze a tisztviselői létszámot, és ennek megfelelően, kell végre is hajtani.²

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Ez a kifogás azért nem helytálló, mert [ajelenlegi állapotot vesz[i] figyelembe az összlétszám megállapításánál. Minden minisztérium úgy alakította át létszámát, ahogy a legjobban megfelelt. Ha viszont globális lehetőségeket adnánk, akkor egyes minisztériumok eltévesztenék az arányt és két-három hónap múlva azzal az igénnyel lépnek fel, hogy a létszámot emelni kell, mert a rendelkezésre álló erőssel nem bír dolgozni. Természetes, hogy olyan intézkedéseket kell hozni, amelyek jó időre biztosítják az egészet.

[Nagy] Miniszterelnök: A helyes módszer az lenne, ha szakaszonkint végigvennék az egész tervezetet.

[Rajk] Belügyminiszter: A létszámmegállapítással minden minisztériumnak tisztában kell lennie, tehát a június 15-ei határidőt túl hosszúnak tartja.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Igen nagy feladatok várnak még addig a Pénzügyminisztériumra, amit feltétlenül el kell, hogy végezzen. Többek között meg kell állapítani az 1938-as létszámot, továbbá mennyivel haladja meg szakonkint a jelenlegi létszámot, hogy minusz 10 vagy minusz 20-ig kell-e lemenni és a változásokat is össze kell állítani.

Kemény György [pénzügyi] államtitkár: Ezek a munkálatok legalább két hetet igénybe vesznek.

Minisztertanács az 1. §-t elfogadta azzal a módosítással, hogy a megállapításra megszabott határidő 1946. június hó 5. napja.³

[Bán] Iparügyi miniszter: Mi történjék azokkal, akik nem tartózkodnak Magyarország területén, de a létszámban szerepelnek.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Az nem fontos, hogy betölti-e a posztot, vagy sem, csak a létszámban szerepel-e, vagy sem.

[Bán] Iparügyi miniszter: Meg kell állapítani, hogy melyek az új minisztériumok.

² A 3. § (1) bekezdése arról szólt, hogy minden tárcánál meg kellett állapítani — szakok szerint elkülönítve —, hogy hány alkalmazottja volt az adott időpontban. Lásd erről még a jelen jegyzőkönyv 8. jegyzetét.

³ Az 1. § arról intézkedett, hogy mely időpontig kell az illetékes miniszternek az elbocsátások ügyében intézkednie. Az eredeti tervezet szerint itt a június 15-ei dátum szerepelt.

27. 1946. május 21.

Pfeiffer Zoltán államtitkár: Nem mindegy, hogy újnak tekintjük-e pl. a Népjóléti Minisztériumot, mert sokkal nagyobb lehet az apasztás, ha réginek számít.

[Rajk] Belügyminiszter: Réginek kell számítani azokat a szerveket, amelyek 1938-ban már átmentek. [sic!]

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Az Újjáépítési, a Közellátásügyi és [a] Közlekedésügyi Minisztérium kétségtől új, s a népjóléti is átment. [sic!] Ez kifejezésre jutott törvényhozási formában is. Tehát jogilag is az a helyzet, hogy a népjóléti új. – Azt javasolja, hogy a régi ügyköröknél figyelembe lehet venni az 1938-as létszámot, de a belső, központi igazgatásnál nem.

Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter [képviselőjében Jócsik államtitkár] kéri, hogy minisztériuma is az új minisztériumok sorába kerüljön. Három ügyszakból alakult és öt főosztályból. A szövetkezeti minisztériumi [rész] teljesen új ügykörrel rendelkezik. Ez nem vett át ügykört szomszéd tárcáktól.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Természetes, hogy e körül nagy viták vannak, mert ha újnak számít, mert újnak véve 30%-ot kell leadni, de ha réginek vesszük, akkor 60%-ot. [sic!]

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: A népjóléti új, de a közlekedésügyi már kevésbé új.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Mindössze 294 embere van a minisztériumban, ilyen kevéssel egyik minisztérium sem dolgozik.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: De a nagy intézményei mind régiek.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: A MÁV-ra, Postára meg kell állapítani az 1938-as létszámot és csak kizárólag a központi igazgatást kell újnak tekinteni. Ez méltányos is.

Igazságügyminiszter [képviselőjében Pfeiffer államtitkár]: Nem lehet favorizálni egyes ágakat. Egységesnek kell lennie a rendeletnek.

Minisztertanács a 2. §-t akként egészíti ki, hogy 1938. év után létesített tárcaként tekintendők: a Közellátásügyi, [az] Újjáépítési, [a] Tájékoztatásügyi, [a] Népjóléti és [a] Közlekedésügyi Minisztérium. A végrehajtás szempontjából a központi apparátus az új minisztériumokra érvényesítő létszámcsökkentési szabályok alá esik, míg az új minisztériumok alá eső üzemek, gyárak, intézmények stb. a rendelet általános hatálya alá esnek, vagyis a létszámapasztás szempontjából az 1938-as létszámot kell alapul venni.⁴

⁴ A 2. § a tervezetben azt sorolta fel, hogy mely tárcák létesültek 1938 után, de eredetileg csak a Közellátásügyi és az Újjáépítési Minisztériumot említette ilyenként. Gerő Ernő javaslatával kapcsolatban lásd még a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 10. és a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

27. 1946. május 21.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Szakszempontból nem elég világos, hogy a 7. és 8. §-ok alapján ki bírálja el az alkalmazottak magatartását. Ott kell elbírálni politikailag és minőség tekintetében is, ahol dolgozik.⁵

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] *államtitkár*: Viszont az anyaghatóságoknál történik a kinevezés, előléptetés, tehát a politikai elbírálása ott folyik, munka szempontjából pedig ott ítélik meg, ahol dolgozik.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Berendeltek esetében ki bírálja el politikailag az illetőt? Javaslat az, hogy ott kell minden szempontból elbírálni, ahol dolgozik. Információkat azért bekérhetnek róla politikai magatartása felől. A költségvetésből nem tűnik ki a szerződésesek száma. Ki kell mondani, hogy aki két hónapnál régebben dolgozik, azt át kell venni a státusba.

[Rajk] *Belügyminiszter* azt javasolja, a miniszter diszkretionális joga legyen az, hogy a létszámcsökkentést miként hajtja végre. Ne legyen olyan szak, amihez hozzányúlni nem lehet. A 3. §-nak van egy része, amely a fasiszták által történt elhurcolásra vonatkozik. Nagyon sokat vittek el a nyilasok olyat, akik még azért Horthy kreatúrái voltak. Ilyeneket nem lehet visszavenni. A 3. § 2. bekezdését teljesen elhagyandónak tartja.⁶

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* javasolja a globális elbírálást.

[Rajk] *Belügyminiszter*: A pártközi értekezleten a Független Kisgazdapárt két képviselője azzal a javaslattal jött, hogy ahol a létszám a 3. §-ban meghatározott keretet túl nem haladja, ott nem lehet csökkenteni. A legutóbbi pártközi értekezlet kimondotta, hogy globálisan kell venni a létszámot.⁷ Nem érti, hogy miért van még efelett most vita. 90, 80, sőt 70%-ra le lehet menni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A miniszternek joga van elbocsátani bárkit személyileg is.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] *államtitkár*: A bizottság szuverén, nem lehet utasítani.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: A fontos [az], hogy ne váljon a dolog kötötté és mechanikussá. A bizottság és a miniszter munkája ne legyen megkötött.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ennek a tervezetnek a tárgyalásánál már nincsenek pártpolitikai kötöttségek, csak szakszerűségi alapon kell megoldani a végrehajtási utasítást.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Nem érti az egész vitát. A helyes módszer a következő: a miniszter tesz javaslatot. A bizottság szintén, az első ülésen a miniszter bemutatja propositióit. Ha kijön az a létszám, akiket [sic!] el kell

⁵ A 7. § az illetékes miniszter részére az alkalmazott hivatali főnöke által kiállított vélemény elkészítésével, a 8. § a tárcánál létesített elbocsátási bizottság eljárásával foglalkozott.

⁶ A tervezet 3. § (2) bekezdése a szakonként megállapított tényleges létszám összeadásával a tárca összlétszámának rögzítéséről szólt.

⁷ Feltehetőleg az 1936. május 6-án tartott pártközi értekezletre vonatkozott az utalás. Az értekezlet jegyzőkönyvét nem találtuk meg. Lásd a *Kis Újság* 1946. május 8-ai számában található „Pártközi értekezlet a B-lista ügyében.” című cikket. (Közölve: Pártközi értekezletek, 226. p.)

bocsátani, a javasoltakat elbocsátják. Nem fontos, hogy szakok, vagy nem szakok szerint, hanem gyorsan kell lebonyolítani az egészet.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Régen ez így is volt, de most közbe van állítva egy demokratikus bizottság. Mit csinál a miniszter, ha leszavazzák, s egyedül marad javaslatával?

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: Akkor egyedül marad és leszavazzák. Ha nem marad munkaképes [a] minisztériuma, levonja a konzekvenciákat.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: Annyiban igaza van az igazságügyi államtitkárnak, hogy egyes szakok között van egy bizonyos arány. Ha ezt megbontják, akkor esetleg valamelyik szak nem fog tudni funkcionálni, s esetleg megszűnnek egész hivatalok.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: Tárcája körében például megszüntetni kívánja az egész terményhivatalt. Arányosan nem lehet apasztani, nem lehet megkötni a miniszter kezét.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Az alaprendelet kimondja, hogy a legmagasabb fizetési osztálybeliekkel kell kezdeni a létszámapasztást.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Ha nem arányosan történik a csökkentés, a minisztérium használhatatlanná válik és a demokrácia megbukik.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: Javasolja, hogy vegyék úgy be a szövegbe, hogy „lehetőleg szakonkint”.

[Nagy] Miniszterelnök szavazásra teszi fel a kérdést.

Minisztertanács a 3. § szövegét akként fogadta el, hogy az összeállítás szerint [sic!], az elbírálást lehetőleg szakonkint kell végezni.⁸

[Rajk] Belügyminiszter: A 4. § kiegészítését javasolja olyképpen, hogy ha valaki az illető létszámból kivált, vagy megszűnt, a megállapításnál figyelmen kívül kell hagyni. Ugyanígy az olyan hatóságokat, vállalatokat, üzemeket, vagy egyéb intézményeket, amelyek az 1938. év december hó 31. napján az illető tárcához tartoztak. A 4. § 2., 3., 4. bekezdéseit egybevonná, s azt mondaná helyette, hogy az 1938-as év költségvetése és a tényleges létszám állítandó szembe a jelenlegi létszámmal.⁹

[Nagy] Miniszterelnök: Ha pontosabban és világosabban fejezi ki ugyanezt a három szakaszt, akkor inkább maradjon az eredeti. A 4. § 8. bekezdésében „lehet” helyett „kell” szó veendő be. A 4. §-t új szakasszal kell kiegészíteni, amely így szólna: „meg kell állapítani, hogy a tárca jelenlegi tényleges szolgálatban”.

⁸ A 3. § (1) bekezdésébe a „szakok szerint elkülönítve” szavak elé beírták a „lehetőség szerint” szavakat. A rendelet végleges szövegében is szerepelt ez a kiegészítés.

⁹ A 4. § (2), (3) és (4) bekezdése a tárca tényleges létszámának megállapítása esetén figyelembevételre ajánlott különleges szempontokat tartalmazta. A javaslat nem került elfogadásra.

27. 1946. május 21.

Bereczky Albert [vallás- és közoktatásügyi] államtitkár: Kell, hogy a bizottságok részére részletes utasítás szolgáljon, amelyben a politikai magatartás szempontjából is magyarázzák meg, kik a megtarthatók és a rátermettség is értékeltesék. Ebben az utasításban utalni kell azokra is, akik [az] ellenállási mozgalomban részt vettek, vagy önként jelentkeztek az orosz hadseregbe, vagy valamiképpen kitüntették magukat. Ezt feltétlenül honorálni kell.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: Rendkívül nehéz lenne most ennek a megfogalmazása, de szükségesnek tartja az erre való utalást.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Saját kiküldött emberei majd kapnak erre nézve utasítást, írásban, kapnak egy vezérelvet, amit majd felolvasnak a bizottságok tagjainak.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: Javasolja még a következő szöveget: „az alakítandó bizottságok számát és székhelyét a miniszter a R. 4. §-ának (3) bekezdésében említett határidőn belül közli az igazságügyminiszterrel és a Szakszervezeti Tanáccsal.”¹⁰

Minisztertanács a 4. § szövegét azzal fogadta el, hogy a 7. bekezdés 6. sorába a „lehetőleg” szó vétessék fel [az] „olyan arányban” szöveg előtt, a 8. bekezdés 6. sorában ugyancsak a „lehetőleg” szót kell felvenni és az ugyanezen sorban lévő „lehet” helyett „kell” szó veendő fel. A Nyugatra távozott és a rendelet hatálya alá eső személyekkel szemben az 5000/1946. ME számú rendeletet akként [kell] értelmezni, hogy az itt érintett személyekre teljességében alkalmazandó.¹¹ Az 5. §-t azzal a módosítással fogadta el, hogy a megállapított határidő ehelyütt is 1946. június hó 5.¹² – A 6., 7. §-t eredeti szövegében fogadta el. A 8. §-t azzal a módosítással fogadta el, hogy az 1. bekezdésben megállapított határidő ugyancsak 1946. június hó 5. napja. A 2. bekezdés 3. sorában a „tényeket” kitétel után „azonban azt a magatartást” szövegrész veendő fel.¹³

¹⁰ A „R”, vagyis az 5000/1946. ME sz. rendelet 4. §-ának (3) bekezdése már előírta azt, hogy „az illetékes miniszter a jelen rendelet hatálybalépésétől számított negyvennyolc órán belül köteles a miniszterelnökkel és a Szakszervezeti Tanáccsal közölni, hogy az illető tárcára nézve hány bizottságot kíván alakítani.”

Rajk László javaslata nem került elfogadásra.

¹¹ A 4. § (7) bekezdésének az említett része arról szólt, hogy a létszámcsökkentést olyan arányban kellett megállapítani „amilyen arányban állt az egyes szakok jelenlegi tényleges létszáma a tárca jelenlegi tényleges létszámához”. A 4. § (8) bekezdésének a tervezetben szereplő 6. sorában nem található az a rész, ahová a „lehetőleg” szó beilleszthető lett volna. A „kell” szót a létszám „csökkenteni lehet” szöveg „lehet” szava helyébe tervezték felvenni.

A Nyugatra távozott — tehát nem a fasiszták által elhurcolt — személyek elbocsátására utalt. Ez közvetve megfogalmazódott az 5000/1946. ME sz. rendelet 2. §-ának (11) bekezdésében is.

¹² Az 5. § az 1938 után létesített tárcák esetében a minisztérium elé terjesztett jelentésről szólt, ennek legkésőbbi határidejét jelölte meg az eredeti tervezet szerinti június 15-ei időpont helyett június 5-ében.

¹³ A 6. § szerint meg kellett állapítani, hogy hány alkalmazott kezdte meg a közszolgálatát 1944. december 22-e után, és ki kellett számítani szakonként, hogy hány fő felelt meg annak a 10%-nak, amelynél többet ezek közül nem lehetett elbocsátani.

27. 1946. május 21.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: A 9. § korlátozást csinál, ami nem szerencsés, 2000 főt állapít meg a bizottságok felállításánál. Az előírt határidőre ez esetben nem lehet elvégezni a munkát. Szabad kezet kell adni a minisztériumoknak, hogy hogyan szervezzék meg ezt a munkát. Kb. 280 bizottság van megszervezve, s eddigi organizációjukat teljesen felborítaná a rendelet. Ide beveendő, hogy az alakítandó bizottság számát közölje az igazságügyminiszterrel és a miniszterelnökkel.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] *államtitkár*: Ez hátráltatja a bizottságok munkáját. A területi megosztást nem lehet kikapcsolni.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A bizottságok vezetői fogják tudni, hogyan kell eljárniok. Most kapott egy javaslatot a pártjától, hogy 300 főnyi létszám legyen a felülvizsgálat alapja.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: A végrehajtási utasításnak kell megállapítani, hogyan lehet a szükséges adatokat beszereznie. Saját tárcájánál már el is készítette minden megyére nézve. A közegek nem járhatják végig az összes falukat, [sic!] mert akkor határidőre nem lehet elkészülni. Meg kell gyorsítani a bizottságok munkáját.

Minisztertanács a 9. § szövegét azzal fogadta el, hogy a (2) bekezdés 4. sorát követő 5., 6., 7. sor kihagyandó.¹⁴

[*Molnár*] *Népjeléti miniszter* javasolja, hogy csak a nélkülözhetők javára lehessen azt felállítani, ami a 10. §-ban foglaltatik.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] *államtitkár*: Dacára az igazolóbizottságok működésének, feltehető, hogy még maradtak bent reakciósök és fasiszták.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Nem lehet elképzelni, hogy a Kommunista Párt élénk megfigyelése mellett a hivatalokban még mindég legyen 50% fasiszta.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: Ezt a bekezdést ki kell hagyni. Mihelyt a bizottság elkezdi a munkáját, a már egyszer hozott határozatot nem állhat módjában megváltoztatni.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Ha a bizottság jól megnézi a névsort, elképzelhetetlen, hogy pl. Baranyában mindenkit elbocsássanak, Tolnából pedig senkit.

A 7. és 8. §-ról lásd e jegyzőkönyv 5. jegyzetét.

A 8. § (1) bekezdésében az szerepelt, hogy a létszámcsökkentésével foglalkozó bizottságnak mely időpontig kellett javaslatot tennie.

A 8. § (2) bekezdése arról szólt, hogy minden egyes elbocsátandónak ítélt alkalmazottról külön iratban kellett javaslatot tenni, s abban „meg kellett jelölni azokat a tényeket, amelyekből megállapítható”, hogy az illető miért nem szolgálta tevőlegesen az ország demokratikus szellemű újjáalakítását.

¹⁴ A tervezet 9. §-a az egyes tárcák saját létszámcsökkentésére alakított bizottságokról intézkedett. Ennek (2) bekezdésében volt szó arról, hogy „ugyanarra a szakra is több bizottságot lehet felállítani, ha az illető szakon alkalmazottak száma a 2000 főt meghaladja. Több bizottság felállítása esetében az illető szakon alkalmazottak létszámát egyenlő arányban felosztva kell a bizottság elé utalni”. Ezt a szövegrészt hagyták ki a tervezetből.

27. 1946. május 21.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: A 10. § 8. bekezdése ellentétben áll a rendelettel, át kell dolgozni és ki kell egészíteni.¹⁵

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: Olyan nagy a létszám a tisztikarban, hogy a távollévőknek fenntartani helyet nem tud. Kéri felvenni azt a javasolt szöveget, hogy a honvédségre ezt a rendelkezést értelemszerűen kell alkalmazni. A nyugatosok tekintetében a SZEB ügyis véglegesen dönt. Akiket vissza akarunk tartani egy egészen minimális részt fognak alkotni, s ehhez is a SZEB engedélye kell.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: A 10. § (6) bekezdését teljesen kihagyni javasolja. Továbbá kiegészítendő a 10. § (10) bekezdése azzal, hogyha a bizottság valamely tagja az aláírást megtagadja, fel kell tüntetni, hogy ez milyen okból történt. Az aláírás megtagadása a hatályt nem érinti. A 10. § (11) bekezdése után „a bizottság már meghozott határozatát nem változtathatja meg.”

Minisztertanács a 10. § szövegét elfogadta azzal, hogy a (6) bekezdés teljesen kihagyandó, a (10) bekezdés szövegrészét kiegészítette azzal, hogy az „aláírás megtagadása” a határozat érvényességét nem érinti. A (11) és (12) bekezdés közé pedig új bekezdés veendő fel „a bizottság már meghozott határozatát nem változtathatja meg”. A 11. § szövegét azzal a módosítással fogadta el, hogy az (1) bekezdésben megszabott határidő 1946. június hó 5. napja, a (2) bekezdés második mondata pedig kihagyandó.¹⁶

¹⁵ A 10. § a létszámcsökkentésre javaslatot tevő bizottság eljárását szabályozta. A (8) bekezdése elsősorban a hadifogságban lévő vagy a fasiszták által történt elhurcolás folytán távollévő alkalmazottak elbocsátásának megtiltásáról intézkedett. Lásd ezzel kapcsolatban a jelen jegyzőkönyv 11. jegyzetét és az ott szereplő határozati részt.

¹⁶ A tervezet 10. §-ának kihagyására javasolt (6) bekezdése arról szólt, hogy ha a bizottság eljárása során el is határozta, hogy javaslatai már elérték az elbocsátandó alkalmazottakra kijelölt százalékot, a tárgyalását nem hagyhatta abba és ha a továbbiak során olyan személyekre akadtak, akiknek az elbocsátása indokoltabbnak látszott, mint akiket korábban erre már kijelöltek, akkor cseréket eszközölhettek.

A 10. § (10) bekezdése arról intézkedett, hogy a bizottság eljárásáról jegyzőkönyvet kellett készíteni és minden egyes határozatot a bizottság elnökének és tagjainak alá kellett írniok.

A 10. § (11) bekezdése szerint a bizottság meg kellett hogy küldje az elbocsátásra, illetőleg végelbánásra vonatkozó határozatát az illetékes miniszternek, aki tartozott a határozatok kézbesítése és végrehajtása iránt intézkedni. A (12) bekezdés pedig azt mondta ki, hogy a bizottság a működésének befejezése után a tevékenysége során keletkezett összes iratot az illetékes miniszternek tartozott megküldeni. E két bekezdés közé kívánták felvenni új bekezdésként az említett új szöveget. A bizottságok megalakulásáról lásd a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

A 11. § a tanítók tekintetében folytatott eljárást szabályozta. Itt is az 1946. június 15-e volt megjelölve határnapként, ezt javították át június 5-ére.

A 11. § (2) bekezdése arról intézkedett, hogy a tanítói szakra a szükséghez képest több bizottságot lehetett felállítani. A következő mondat kihagyását határozták el: „Több bizottság felállítása esetében a jelenlegi tényleges létszámot egyenlő arányban felosztva kell a bizottságok elé utalni.”

27. 1946. május 21.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Bereczky államtitkár]: A jelen rendelet alkalmazásában, a törvényhatósági és a községi iskolák nevelési és köznevelési intézmények alkalmazottjai tekintetében az illetékes miniszternek a vallás- és közoktatásügyi minisztert kell tekinteni.

[*Rajk*] *Belügyminiszter* felveti a kérdést, hogy a Gazdasági Főtanácsnál hogyan fog érvényesülni a rendelet.

[*Nagy*] *Miniszterelnök:* Éppen úgy tekintendő, mint egy új tárca.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Bereczky államtitkár] előterjeszti javaslatát a rendelettel kapcsolatban: „A minisztertanács utasítja a vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy az illetékes egyházi főhatóságokkal való előzetes megtárgyalás után az 5000/1946. ME számú rendelet célkitűzéseinek és szempontjainak megfelelően június hó 5-éig tegyen a minisztériumnak előterjesztést az egyházi hatóság alatt álló iskolák alkalmazottai létszámának csökkentésére vonatkozólag.”

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* a maga részéről nem tud hozzájárulni ahhoz, hogy itt más elvek és módszerek érvényesüljenek.

Minisztertanács a 12. § szövegét azzal a módosítással fogadta el, hogy a berendeltetknél a politikai véleményezés az anyaintézménytől kérendő ki és a létszámcsökkentést, illetve véleményezést ennek alapján az a hivatal terjeszti elő, ahol az illető tényleges szolgálatot teljesít. Felhívta továbbá a vallás- és közoktatásügyi minisztert, hogy a rendeletnek a felekezeti iskolákban való alkalmazása és végrehajtása végett az egyházi hatóságokkal lépjen érintkezésbe, és annak megfelelően, utána terjessze elő. A 13. § változatlan szövegének elfogadásával a rendeletet egész terjedelmében ekként elfogadottnak nyilvánítja.¹⁷

2

Dr. Balogh István előterjeszti javaslatát a kommunista államtitkárok kinevezése tárgyában. Dr. Antos Istvánt a Pénzügyminisztériumba, Szobek Andrást a Közellátásügyi Minisztériumba, Donáth Ferencet a Földművelésügyi Minisztériumba, Nógrádi Sándort az Iparügyi Minisztériumba javasolja a Kommunista Párt politikai államtitkárokká kinevezni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁸

¹⁷ A tervezet 12. §-ának (2) és (3) bekezdésével állt kapcsolatban a határozat. E bekezdések az eredeti szolgálati helyéről más tárca körébe tartozó, szolgálatra kirendelt (átengedett) alkalmazottokról szóltak, s azt mondták ki, hogy ezekre nézve az a miniszter volt illetékes, akinek a tárcája körében az alkalmazott által betöltött állás tartozott. Az ilyen alkalmazottak esetében a megfelelő szolgálati út megtartásával annak a hivatalnak a főnöke tartozott az elbocsátás ügyében dönteni, ahol az alkalmazott a kirendelés után tényleges szolgálatot teljesített.

A 13. § a rendelet életbeléptetéséről intézkedett. Lásd az 5700/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 26. Lásd továbbá a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 75. napirendi pontját.

¹⁸ A Magyar Közlöny 1946. május 30-ai számának hivatalos részében jelent meg a következő közlemény: „A miniszterelnök előterjesztésére dr. Antos István pénzügyi, Szobek András közellá-

27. 1946. május 21.

3

Dr. Balogh István előterjeszti a külügyminiszter 2965/1./1946. számú javaslatát, melyben a minisztertanács hozzájárulását kéri ahhoz, hogy a magyar–csehszlovák lakosságcsere tárgyában megkötött államközi egyezmény X. cikke alapján felállítandó Vegyes Bizottságba tagként dr. Ruttkay László kúriai bíró és dr. Geönczöl Tibor ügyvéd rendeltessenek ki.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁹

4

Rákosi Mátyás államminiszter a szanálással kapcsolatban több fontos kérdésben kell határozni. Első a szanálás dátuma. A múltkori minisztertanácson augusztus elseje látszott a legalkalmasabbnak.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Minden közgazdasági szakember ugyanezen a véleményen van.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: Ha megoldható a negyedévi költségvetésünk, amely a mainál egy jobb helyzetet teremt, ha a B-listát végrehajtottuk, az Anyaghivatal pedig két héten belül megkezdí működését és a leépítést a magánhivatalokban is végrehajtják, továbbá ha a jóvátételre vonatkozólag is pontos adatok állanak rendelkezésünkre, akkor elfogadhatónak tartja az augusztus elsejei határidőt. A stabilizáció a jelen körülmények között csak szanálási intézkedéseknek lehet következménye. Az inflációt másképp megfékezni nem lehet.

Minisztertanács a stabilizáció időpontját augusztus elsejében állapítja meg.²⁰

Rákosi Mátyás államminiszter: Következő kérdés, hogy az új pénz értéke az aranyhoz, vagy a dollárhoz igazodjék-e. Amennyiben a dollárhoz igazodik,

tásügyi, Donáth Ferenc földművelésügyi és Nógrádi Sándor iparügyi minisztériumi államtitkároknak a kormányváltozással kapcsolatban benyújtott lemondását nem fogadom el és nevezetteket politikai államtitkári tisztjükben megerősítem." Itt tehát nem kinevezésekről, hanem még a februári kormányváltozás idején történt lemondásokról, illetve a korábbi pozíciókban történt megerősítésekről volt szó. A határozat ezen kívül a következőket is tartalmazta: „Kállai Gyula tájékoztatásügyi minisztériumi politikai államtitkárt pedig eddigi szolgálatainak elismerése mellett politikai államtitkári tisztsége alól saját kérelmére felmentem. Kelt Budapesten, 1946. évi május hó 27. napján. Tildy Zoltán s.k., Nagy Ferenc s.k.”

¹⁹ Lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontját. Az egyezményről szóló 1946. évi XV. tc. magába foglalja az egyezmény szövegét s a X. cikk tárgyalta a négy tagból álló Vegyes Bizottság létesítését.

A 2965/1.1946. Küm sz. előterjesztés szerint dr. Ruttkay László kúriai bíró volt, aki a cseh és a szlovák nyelvet tökéletesen bírta; dr. Geönczöl Tibor ügyvéd volt, a pozsonyi Komensky egyetem jogi fakultásán doktorált s szlovák nyelven tett bírói vizsgát.

²⁰ Lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját, valamint annak a) mellékletét.

Az Anyag- és Árhivatalról lásd a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 39. napirendi pontját és jegyzetét, a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 3., valamint a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 30. napirendi pontját.

27. 1946. május 21.

ügy értéke 7 vagy 8 forint legyen-e. Ugyanis a pengő elnevezéssel szemben aggályok merültek fel.

Kemény György [pénzügyi] államtitkár: A dollárarak eltolódtak 40%-kal, tehát ennyivel magasabban kell megállapítani. Javasolja, hogy 7 forint legyen 1 dollár. Ha dollárparitáson akarjuk megállapítani, akkor 40%-kal drágábban kell, mint az 1938-as pengő volt.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: A mai búza árfolyamon ugyanez ki is jön. A nyilvánosság előtt azonban az aranyhoz kell kötni az arányt, nem pedig a dollárhoz.

Minisztertanács az új pénz elnevezését Forintban állapítja meg, hozzájárult ahhoz, hogy a forint értéke a dollárhoz viszonyítva állapíttassék meg, éspedig 7 forint egyenlő értékű 1 dollárral.

Rákosi Mátyás államminiszter: A pénzverésre nézve a kormány hatalmazza fel a Pénzügyminisztériumot, hogy verjenek 40 millió forint értékű aprópénzt 1, 2, 10, 20 filléresket, 1, 2 forintosokat és ezüst ötforintosokat.

Kemény György [pénzügyi] államtitkár: Ha az arany egységét megállapítjuk, akkor a hazai aranypiacon annak előfeltételei vannak. Valamennyi aranykészlettel kell rendelkezoznünk.

Rákosi Mátyás államminiszter: Ezzel párhuzamosan a minisztertanács utasítsa a Pénzügyminisztériumot, hogy teljesítse azt a határozatot, ami a budget felállítására vonatkozik. Az egyik augusztus 1-jéig terjedő időre szól, a másik pedig augusztus elseje után következő három hónapra.

Kemény György [pénzügyi] államtitkár: A szanalási évre természetesen fel kell állítani. Ami azonban a közbeeső időt illeti a mai állapotban nem lehet megfogható budget, mert háromnegyed részét nem tartjuk kézben. Mi a tárcáknak csak a dologi kiadásait ismerjük előre.

Rákosi Mátyás államminiszter: És mi a biztosíték arra, hogy augusztus elseje után tudunk egy reális budgetet felállítani.

Kemény György [pénzügyi] államtitkár: Akkor már meg lesznek a kellő előfeltételek hozzá.

Minisztertanács felhívta a pénzügyminisztert, hogy a budget előkészületi munkáit sürgősen rendelje el és 1946. VII. 15-éig nyújtsa be az 1946. augusztus 1-jétől kezdődő három havi költségvetési időre szóló javaslatát.²¹

²¹ A forintérték megállapításáról valamint a pénzermékről lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

Az államháztartásnak az 1946. évi január hó 1. napjától az 1946. évi október hó 31. napjáig terjedő viteléről lásd a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 13. napirendi pontját és a) mellékletét. A költségvetésről az 1946. évi XVII. tc. intézkedett. Ezt a törvényt 1946. szeptember 14-én hirdették ki.

27. 1946. május 21.

Rákosi Mátyás államminiszter: Az Anyaghivatal már elvben megkezdte működését. Egy héten belül a személyi javaslatait tegye meg és egyben kezdje kidolgozni a jegyrendszert és utalványrendszert. Ennek június 15-éig el kell készülnie. Június 15-éig terjesszen elő egy tartalékgyűjtési tervet, hogy legkésőbb augusztus 1-jéig megfelelő tartalékok legyenek felhalmozva. A közellátási vonalon is ki kell dolgozni a jegyrendszert és ott is kell tartalékolni. A Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztérium is állítson fel tervezetet, hogy a kötött gazdálkodással párhuzamos teendőket miként akarja megszervezni.

Minisztertanács felhívja az iparügyi minisztert, hogy az Anyaghivatal személyi javaslatát legkésőbb egy héten belül előterjesztés tárgyává tészenek. Elrendelte továbbá azt is, hogy a szanalással és stabilizációval kapcsolatos jegy- és utalvány-rendszert sürgősen dolgozza ki. Az erre rendelkezésre álló határidőt a minisztertanács 1946. évi június hó 15. napjában állapította meg. Ugyanezen időpontig tartalékgyűjtési terv is készítendő akként, hogy a megfelelő tartalékok már folyó évi augusztus hó 1. napjáig rendelkezésre álljanak. A kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztert felhívja, hogy tervezetet készítsen a kötött gazdálkodásra való teljes átmenet tárgyában és dolgozza ki azt, hogy az ezzel kapcsolatos összes egyidejű intézkedéseket miként kívánja megszervezni.²²

Rákosi Mátyás államminiszter: Utasítsa továbbá a minisztertanács a pénzügyminisztert, hogy Svájcból annyi aranyat hozzon vissza, amennyi az adott körülmények között lehetséges. Két héten belül tájékoztatást kér arra is, hogy milyenek még a kilátások. – A külügyminisztert utasítani kell, hogy vesse fel a szanalással kapcsolatban az amerikai és francia kézben lévő aranyak visszavásárlását, azaz utasítsa az amerikai és a párizsi követségünket, hogy ez irányban tegyék meg a szükséges lépéseket. Pénteken már jelentse ennek végrehajtását. A szanalással kapcsolatban kérjen a moszkvai kormánytól a jóvátételre bizonyos progresszivitást. A szakszervezetek az akkord szerződést egy hónapra hosszabbítsák meg, és ugyanakkor kezdjék meg az előmunkálatokat a szilárd

²² A közellátásügyi igazgatásra vonatkozó rendeletről lásd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 11. napirendi pontját és jegyzetét.

A közellátási cikkekre rendszeresített jegyek kezeléséről a 10 540/1946. KM sz. rendelet intézkedett, MK 1946. június 16. A rendelet 1946. augusztus 1-jével lépett életbe.

A kötött gazdálkodással kapcsolatban kétségei voltak mind a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszternek mind az Anyag- és Árhivatal vezetőségének. Rónai miniszter egy egyszerű formájú kötött rendszer bevezetését tartotta elsősorban lehetségesnek, amely az őstermelő lakosság, másodsorban az ipari dolgozók számára biztosította volna a legszükségesebb iparcikkek megvásárlását. Hasonló véleményen volt Gál László, az Anyag- és Árhivatal elnökhelyettese is, legfeljebb a stabilizáció után valami ipari jegy-rendszer bevezetését tartotta volna helyesnek. A Gazdasági Főtanács is elodázta ekkor a határozathozatalt. (Dokumentumok a magyar belkereskedelem történetéből 1945–1949. A kötetet összeállította és a bevezetőt írta Szinkovich Márta, Kossuth Könyvkiadó. 1981., lásd a 37. és 39. iratot, 203–204. és 205–206. pp.)

27. 1946. május 21.

pénzben kötendő kollektív szerződésekre, amelynek alapja a teljesítmény-bér legyen.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Ezt nem lehet csak a Szakszervezeti Tanácsra bízni. Nagyon alapos meggondolás tárgyává kell tenni, s közösen megtárgyalni. Olyan legyen a javaslat, ami a terveknek megfelel, mert ha a szakszervezet egyedül csinálja az következik be, ami a kalóriánál, hogy idő előtt kipattan és változtatni nehéz lesz rajta.

Kemény György [pénzügyi] államtitkár: A kormány tekintélyéről is van itt szó.

Minisztertanács felhívta a pénzügyminisztert, hogy a Svájcban lévő aranykészlet visszaszállítása tárgyában sürgős intézkedéseket fogantasson és két héten belül adjon tájékoztatást arra nézve, hogy mikor és milyen mérvű készlet állhat rendelkezésünkre. Felhívta továbbá a minisztertanács a külügyminisztert, hogy az amerikai és francia kézben lévő aranykészletek visszaszerzésére vonatkozólag sürgős intézkedéseket kezdeményezzen. A külügyminiszter ezen intézkedéseinél a washingtoni és párizsi követség közreműködését is vegye igénybe. Javasatait a folyó hó 24-én tartandó minisztertanácson már terjessze elő. A moszkvai kormánytól, a szanálásra tekintettel, a jóvátétellel kapcsolatban a progresszivitás lehetőségeit tisztázza, és ezzel kapcsolatos kezdeményezést is lássa el. – Hozzájárult a minisztertanács továbbá ahhoz, hogy a Szakszervezeti Tanács felkéressék az akkord szerződéseknek egy hónappal való meghosszabbítására. Az iparügyi miniszter, a közellátásügyi miniszter és a közlekedésügyi miniszter a pénzügyminiszterrel egyetértve határozza meg a szerződéseket és illetve a járó szerződések alapelveit.²³

²³ A Svájcba került magyar aranykészletről lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját valamint 6. és 9. jegyzetét. A Németország amerikai megszállási övezetébe jutott aranykészlet visszaadásáról lásd a [42.] 125. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját. A Franciaországban volt magyar javokról lásd a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 85. napirendi pontját.

A szovjet jóvátétel progresszív teljesítése érdekében Nagy Ferenc írt levelet Szviridov altábornagyhoz. Az ország nehéz helyzetére és a stabilizációhoz szükséges erőgyűjtés érdekében hivatkozva kérte, hogy a következő első nehéz években kevesebb ipari és mezőgazdasági jóvátételi áru szállításához járuljanak hozzá - amit a későbbiekben nagyobb tételekkel fog a magyar kormány pótolni. A levelet május 21-én írta alá Nagy Ferenc s Szviridov, illetve a szovjet kormány jóváhagyó válasza július 27-én érkezett meg. E szerint Magyarország 1946–1953. évi szállítási kötelezettségét — a kormányküldöttség moszkvai tárgyalásain elért kedvezményen túl — a következőkben állapították meg: 1946-ban 21,8, 1947-ben 23, 1948-ban 25, 1949–1953-ban pedig 30 millió USA dollár értékben kellett szállítani. Utasította a szovjet kormány a Magyarországi Szállítások Hivatalát, hogy a szállítandó árucikkek dolgában folytasson tárgyalásokat. Elfogadta a szovjet kormány, hogy jóvátétel fejében a Romániához került petrozsényi szénbánya magyar tulajdonban volt részét 50%-ban az 1946. évi, további 50%-át az 1947. évi jóvátételi szállítás fejében számolják el. A szovjet kormány közölte azt a határozatát is, hogy „Magyarország teljes mértékben mentesül ama 6 millió USA dollár pónálé megfizetése alól, amelyet a megállapodás

27. 1946. május 21.

Rákosi Mátyás államminiszter: Adjunk felhatalmazást a papír bankjegyek nyomására is.

Minisztertanács hozzájárult a forint papírbankjegyek nyomásához.²⁴

Rákosi Mátyás államminiszter: Végül határozza el a minisztertanács, hogy a Gazdasági Főtanács hetenkint egyszer egy szanálási ülést tartson. Különben nincs biztosítékunk.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a Gazdasági Főtanács hetenkint egyszer egy szanálási ülést tartson.

[*Báránys*] *Közellátásügyi miniszter:* A magángazdálkodással kapcsolatosan is szükséges intézkedni, hogy munkásvonalon fegyelmezni lehessen. A munkateljesítmény még a 30%-át sem éri el a réginek. A munkásfelesleg is igen nagy. Ha a vezető tisztviselőknek még a lehetősége sincs meg, hogy fegyelmessék a munkásságot, akkor nem lehet a gyáraktól sem többet követelni. Javasolja, hogy állapodjunk meg augusztus 1-jében a stabilizáció időpontjára nézve, de kifelé ne hangoztassuk, mert ha az előfeltételek úgy alakulnak, hogy nem sikerül, akkor ne fulladjunk botrányba.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* Fontosnak tartja a dátum közzétételét. Igaz, hogy vannak tényezők, amiket nem ismerünk, de gyakorlatból tudja, hogyha nincs kitűzve dátum, akkor nem fogjuk megvalósítani a határozatokat és így nem lesz stabilizáció. Komolyan küzdeni kell a feltételekért. Ki kell küszöbölni az esetleges kellemetlen momentumokat.

[*Báránys*] *Közellátásügyi miniszter:* Ha mindegyik tárca elkészül, meg tudják oldani a kapott feladatokat és sikerülni fog, de ha nem, úgy megbukik az egész.

[*Bán*] *Iparügyi miniszter:* Még mindég van egy függő kérdés az Anyaghivattal kapcsolatban. Hatalmazza fel a minisztertanács, hogy most már végleg kiadhassa ezt a rendeletet.

első évében nem idejekorán teljesített szállításokkal kapcsolatban kellett volna fizetnie". (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-5987)

Az 1946. május 27-ei ülésén — meghallgatva a Vörös Hadsereg ellátási igényeiről szóló jelentést — felhívta a pénzügyminisztert, hogy tegyen lépéseket a Szovjetunió kormányánál s kérje az igények csökkentését. (MOL XIX-A-10-XXXVII-3.pont) Minden esetre a szovjet kormány május 31-én jelentős engedményt tett a Vörös Hadsereg június-július havi ellátására szolgáló élelmiszerkészlet mennyiségét illetően (MOL XIX-a-1-j-VIII-6328). Hasonló célból kérte Nagy Ferenc Sztálintól a Vörös Hadsereg július-augusztus havi ellátmányának csökkentését. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-6895, Lásd a [30.] 113.sz. jegyzőkönyv a) mellékletét.)

A szilárd pénzben kötött kollektív szerződésről lásd a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 39. napirendi pontját, valamint a 8620/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 28.

²⁴ Lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 38. jegyzetét.

27. 1946. május 21.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Elvben már el van fogadva, tehát a felhatalmazás megvan, a Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztériumnak kell véglegezni-e a vitás kérdéseket.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Természetesen kell bizonyos jogszabályokat alkalmazni a magángazdálkodásban is. A szakszervezetekkel együttesen kell kidolgozni a munkafegyelem megszilárdítását és a magánüzemekben az intézkedő emberek hatalmának megszilárdítására [a] tervezetet. Egyes rendszabályokat hatályon kívül kell helyezni, munkások és tisztviselők elbocsátására pontos menetrendet kell kidolgozni. Ugyanúgy, mint a bérkérdés, ugyanarra a határidőre kidolgozandó. Lehet készleteket gyűjteni nem csak a közellátás és iparügyi vonalon, hanem a Párizsban vásárolt anyag részbeni értékesítése és a hazahozandó anyagoknak értékesítésével is. A pénteki minisztertanácson és a Gazdasági Főtanács holnapi ülésén módot ad a kérdés további kidolgozására. [sic!]²⁵

Rákosi Mátyás államminiszter: A szanalási tervet a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnál be kell mutatni és meggyőződése, hogy azt örömmel fogják fogadni.²⁶

Minisztertanács a pénzügyi újjáépítéssel kapcsolatos előterjesztéshez elvileg és általánosságban hozzájárult.

Minisztertanács 14 óra 45 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet.

Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál a miniszterek és államtitkárok kézjegyükkal látták el a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a jegyzőkönyvön Antos István, Jócsik Lajos, Bereczky Albert, Tombor Jenő és Balogh István aláírása.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 1. napirendi ponthoz tartozó *rendelettervezet* szövege.

²⁵ Lásd a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 49. és 50. napirendi pontját, valamint a Gazdasági Főtanácsnak nem a másnapi, hanem az azt követő ülésén (MOL XIX-A-10-1946-XXXVII. május 27.) 1. pontként Gerő Ernő előterjesztése alapján részletesen tárgyalták a stabilizációval kapcsolatos feladatokat. A tárgyalást a jegyzőkönyv nem rögzítette, csak azt jelezte, hogy a vonatkozó tájékoztatót valamennyi miniszternek megküldték. Az előterjesztés megtalálható a jegyzőkönyv mellett. Lásd még a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 84. napirendi pontját és jegyzetét.

²⁶ A Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. július 15-ei ülésén 6. napirendi pontként esett szó a magyar stabilizáció, pontosabban a forint bevezetésének kérdéséről. Szviridov altábornagy jelentette, hogy augusztus 1-jén kerül forgalomba az új pénz, s hogy már nyomják a bankjegyeket, illetve készítik az érmeiket, a reformot szükségesnek tartotta, de „mi Oroszországban azt mondjuk, hogy várunk és meglátjuk”. Edgumbe is csak azt jegyezte meg „mi is ezt mondjuk Angliában, de szeretném hozzátenni a remény szót”. ACC. doc. 29., 161. p., illetve SZEB jegyzőkönyve 23. irat 191. p.

Annál nagyobb érdeklődéssel tárgyalták később a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak a stabilizáció bevezetése utáni, forintban való ellátásának kérdését. Két ülésen is szó volt erről, a második alkalommal megjelent a tárgyaláson Nagy Ferenc, Gordon Ferenc, Bárányos Károly, Vas Zoltán és Erőss János is. ACC. doc.31. és 32., 173–168. pp., illetve SZEB jegyzőkönyvei 25. irat 205–210. pp.

28. 1946. május 24.

[28.] 111.

Jegyzőkönyv

az 1946. május hó 24-én délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, B. Szabó István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Kemény György államtitkár, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Antos István dr. államtitkár, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter képviselője dr. Pfeiffer Zoltán államtitkár, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülését. Mielőtt azonban a tárgysorozatra áttérnek néhány szóval foglalkozni kíván azokkal a rendkívül sajnálatos jelenségekkel, amelyek vidéken egymás után fordulnak elő. Mély megvetéssel ítéli el az antiszemizmusnak itt-ott felbukkanó igen káros jelenségeit, és kívánatosnak tartja, hogy a magyar társadalom vegye tudomásul, komoly és nagy nemzeti összefogásra lenne szükség, most különösképpen, amikor a sorsunk hosszú időre el fog dőlni a békekötésekkel. Akkor, amikor a mai helyzetünkben a legnagyobb fordulathoz, a pénzstabilizációhoz kívánunk elérkezni, a társadalomnak magának is küzdenie kell az ellen, hogy olyan jelenségek ismétlődjenek meg, amelyek nem kívánatosak, sőt nemzeti egységünk kibontakozását hátráltatják. A rendszert mindent kövessen el az ilyen jelenségek megfelelő megtorlásában, és jó lenne, ha ennek figyelmeztetése eljutna minden társadalmi réteghez, hogy a társadalomban egyszer már béke legyen. A magyar zsidóság mérhetetlenül sokat szenvedett az elmúlt esztendő alatt, és semmi körülmények között sem szolgált arra, hogy a társadalom

rendbontó elemei nyugtalanítsák. A rendbontók irtózatossá válnak azok miatt, hogy Magyarországon még ma sem szűntek meg a fasiszták kilengései, s azt az érzést keltik, hogy a mi demokráciánk iránt komolyan van joga aggodalmaskodni a külföldnek. Szükségesnek tartotta ezeket elmondani, mert mind rendészeti, mind társadalmilag mindent el kell követni a káros jelenségek megszüntetésére.

Rákosi Mátyás államminiszter: Tekintettel arra, hogy ez nyílt fasiszta tevékenység volt, vezetője egy volt leventeoktató, utasítani kell az Igazságügy-minisztériumot, hogy követelje a tettesek statáriális bíróság elé való állítását. Feltétlenül fel kell kötni azt, aki ezt szervezte, mert példát kell statuálnunk, másrészről pedig a külföld felé igazolást kell nyújtani, hogy bár sajnálatos, hogy előfordult ilyesmi, de mi ezt vaskezeccel letörjük. Ez az első eset ilyen megmozdulásnál, amikor gyilkolások is történtek.

[*Nagy*] *Miniszterelnök:* A kunmadarasi esettel kapcsolatban megemlíti, hogy nagyon kívánatos volna, ha az a törvényjavaslat, amely a zsidók rehabilitálásáról és örökösödéséről szól, mielőbb megjelenhetne.

B. Szabó István [államminiszter]: A békéscsabai kilengéseket is összhangba kellene ezzel hozni, s szintén a legnagyobb eréllyel eljárni. Ott is három embert öltek meg.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* azt hiszi helytelen dolog lenne, hogy ezzel a kérdéssel összekapcsoljuk, mert nem domborítaná ki kellően a kérdés nagy jelentőségét. Ott ugyanis vagyoni és szociális veszedelmek is szerepet játszottak. Itt azonban nyílt fasiszta fellépésről van szó, amely halállal végződött.

[*Nagy*] *Miniszterelnök:* Ez azonban nem zárja ki azt, hogy egyéb jelenségekre is felhívják a figyelmet, ha nem is fasiszta célzatú, de demokráciaellenes cselekmények voltak ezek is.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹

¹ Lásd e kérdésekről Ständeiszky Éva: Antiszemita megmozdulások Magyarországon a koalíciós időszakban. Századok. 1990. 2. sz. 284–308. pp.

Kunmadarason 1946. május 21-én, szélsőjobboldali elemek izgatása következtében pogromra került sor. A helybeli zsidókat házaikból kikergették, súlyosan bántalmazták. A terrorista megmozdulásnak két halálos áldozata volt és több súlyos sebesülés történt. (Szabad Nép 1946. május 25.) A Magyarországi Izraeliták Országos Irodája, a Magyarországi Autonom Orthodox Izraelita Hitfelekezet Központi Irodája, valamint a Magyarországi Cionista Szövetség június 17-én kelt, a miniszterelnökhöz intézett közös beadványában már három halálos áldozatról esett szó. Követelték a vétkesek rögtönítélő bíróság elé állítását s olyan jogszabály kiadását, amely a zsidóellenes atrocitásokban részes községek lakóinak az egyetemleges felelősségre vonását tartalmazza. (MOL XIX-A-1-j-XXIII-8404)

Békéscsabán — mint Rákosi Mátyás szövegéről — tömegmegmozdulás keretében eltávolították az adóhivatalnokokat, egymásközt kiosztották a közellátási célra összegyűjtött gabonát, egyéni bosszújukat töltötték ki egyesek. (Kis Újság, 1946. április 24.)

28. 1946. május 24.

2

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a kisgazdapárti politikai államtitkárok kinevezése tárgyában. Cseh-Szombathy László a Népjóléti Minisztériumba, Varga Lajos a Közlekedésügyi Minisztériumba, Pfeiffer Zoltán az Igazságügyminisztériumba, Mistéth Endre az Iparügyi Minisztériumba, Dulin Elek helyett korábbi helyére [sic!], a Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztériumba pedig Meixner Ernő nyerne kinevezést.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²

3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Fővárosi Közmunkák Tanácsának május havi költségeire 328 milliárd pengő kölcsön folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsának május havi költségeire háromszázhuszonnyolcmilliárd pengő kölcsön folyósításához hozzájárult.³

4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jótételek Hivatala hitelgénylése tárgyában, melynek során 444 110 468 900 000 pengőt kér.

Minisztertanács a Jótételek Hivatala részére négyszáznegyvennégybillió száztízmilliárd négyszázhatvannyolcmillió kilencszázezer pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁴

5

Dr. Balogh István [államtitkár] a Hazahozatali Kormánybiztosság részére folyó évi június hó 1. napjától kezdve havi 1125 millió adópengő folyósítását kéri.

² Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. Elírás történt a jegyzőkönyvben: nem Dulin Elekről, hanem Dulin Jenőről volt szó. A további politikai államtitkári kinevezésekről lásd még a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját.

³ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon, az előterjesztés címe után zárójelk között a következő magyarázat olvasható: „személyi járandóságokra 135 306 380 000 pengő, dologi kiadásokra 37 265 000 000 pengő, kiküldetési költségekre 90 millió pengő, tanácsi székház és egyéb ingatlan fenntartására 40 735 000 000 pengő, Szent Margit szigettel kapcsolatban 115 milliárd pengő. Pénzügyminiszter 115 783/1946. számú előzetes hozzájárulása mellett a kölcsön után a Fővárosi Pénzalap 3%-os kamatot fizet, – a kölcsön 1949. december 31. napjáig fizetendő vissza. A kölcsön már rendelkezésre bocsátatott.”

⁴ A 4954/1946.ME.I. sz. előterjesztés szerint május hónapban a szóban forgó összegből személyi járandóságokra 106 468 900 000, dologi kiadásokra 354 milliárd, kiküldetési költségekre 400 milliárd, SZEB kiadásokra 23 billió, orosz ipari jótételre 105 billió, jugoszláv ipari jótételre 30 billió, csehszlovák ipari jótételre 15 billió, orosz mezőgazdasági jótételre 131 billió, csehszlovák mezőgazdasági jótételre 10 billió, a Vörös Hadsereg ipari ellátására 100 billió, élelmezésére 250 milliárd, elhelyezésére 25 billió pengő szolgált.

28. 1946. május 24.

[Gordon] Pénzügyminiszter: Ennek az összegnek csak a június havi folyósításához járul hozzá, további folyósítások mindig külön állapíttassanak meg.

Minisztertanács a Hazahozatali Kormánybiztosság részére folyó évi június hónapra 1125 millió adópengő folyósításához hozzájárult.⁵

6

Dr. Balogh István [államtitkár] a Jóvátételi Hivatal május havi kiadásaira 146 billió pengő póthitelt kér.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal május havi kiadásaira száznegyvenhatbillió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁶

7

Dr. Balogh István [államtitkár] a Jóvátételi Hivatal alkalmazottainak illetményemelésére 25 billió pengő hitelt kér.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal alkalmazottainak illetményemelésére huszonötbillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁷

8

Dr. Balogh István [államtitkár] a Magyar Közigazgatási Bíróság elnökének felkérésére kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy dr. Jakab László közigazgatási bírósági tanácselnöknek a IV. fizetési osztályba tanácselnökké 1945. év május hó 1-jei hatállyal való kinevezése iránt a magyar köztársaság elnökéhez előterjesztés tétessék.⁸

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

⁵ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgynál a következő magyarázat olvasható: „A Hazahozatali Kormánybiztosság részére f. évi június hó 1. napjától kezdve havi 1125 millió adópengő – a bukaresti konzulátus mellé kiküldött személyzet havi 100 dollár, a Lengyelországba kiküldendő megbízott havi 100 dollár összege + 10 millió lei.” Előzményéről lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 16. jegyzetét.

⁶ Az 5226/1946.ME.I. sz. előterjesztés eredetileg 146 billió 623 milliárd 767 millió pengő hitelre vonatkozó igényt tartalmazott. Ebből az összegből dologi kiadásokra 342 milliárd 313 milliót, SZEB kiadásokra 46 146 294 000 000-ot, a Vörös Hadsereg élelmezésére 100 billiót, a Jóvátételi Hivatal vegyes kiadásaira 138 160 000 000 pengőt kívánt felhasználni.

⁷ Az 5056/1946.ME.I. sz. előterjesztés 25 069 860 000 000 pengő hitelt igényelt az említett célra. Ebből személyi kiadásokra 153 milliárd, SZEB kiadásokra 24 910 860 000 000 pengőt kívánt felhasználni.

⁸ A Miniszterelnökség számozás nélküli előterjesztése rámutatott arra, hogy dr. Jakab László már 1943-ban tanácselnöki kinevezés előtt állt, de a bíróság akkori elnöke nevezett származása miatt tekintett el a felterjesztéstől. Tekintettel e körülményre és arra, hogy a Kuria és a Közigazgatási Bíróság 1945. június 17-e után kinevezett tanácselnökei a III. fizetési osztálynak megfelelő illetményt élveztek, javasolta nevezettnek az előléptetését.

28. 1946. május 24.

9

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti [egy közigazgatási bírósági bíró révén] javaslatát özv. Hubert Ottóné részére kegydíj folyósítása iránt.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Figyelemmel az általános pénzügyi szempontokra az a javaslata, hogy ilyen kegydíjak csak rendkívüli esetekben engedélyeztessenek.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

10

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jótételező Hivatal tulajdonában lévő gépkocsi részére 5 db gumivásárlás [sic!] céljaira 13 milliárd pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Jótételező Hivatal tulajdonában lévő gépkocsi számára 5 db gumivásárlás [sic!] céljára 13 milliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.

11

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Magyar Köztársasági Elnök Hivatalának státusa tárgyában. Javasolja továbbá, hogy a Köztársasági Elnök tiszteletdíja a miniszterelnök mindenkori fizetésének háromszorosa, a Rendelkezési Alapja pedig tiszteletdíjának kétszerese, vagyis a miniszterelnöki illetmények hatszorosa legyen. Megjegyzi, hogy a megelőző rezsim udvartartásával szemben a mostani létszám annak 20–30%-át éri csak el.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁹

12

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Hébelt Ede ny. jogakadémiai tanárnak a Pázmány Péter Tudományegyetem munkástanfolyamok vezetésére való kinevezésére a IV. fizetési osztály 1. fokozatába.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

13

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter* előterjeszti a 117 291/1946. számú javaslatát az 1946/47. évi állami költségvetési előirányzat előkészítése tárgyában.¹⁰ Éjjelnappal kell dolgozni ahhoz, hogy a minisztertanács által reá rótt dolgoknak eleget tudjanak tenni. Azokkal a tervekkel szemben, amelyek a múltkor felvetődtek érdemleges csökkentést jelent.¹¹ Kb. 80 millióval kevesebbet dolgozott

⁹ A Gazdasági Főtanács már 1946. április 12-én határozott ugyanilyen értelemben e kérdésről. (MOL XIX-A-10. XXXI. 9.pont)

¹⁰ Lásd a jelen jegyzőkönyv a) mellékletét.

¹¹ Lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját, valamint annak a) mellékletét és a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját és jegyzeteit.

ki, mint az eredeti terv, ennél magasabbra méretezett kerettel elképzelhetően az operálás.

[Nagy] *Miniszterelnök* felteszi a kérdést, vajon a minisztertanács olyan érdemi határozata, amely esetleg jóváhagyja a tervezetet, azt jelenti-e, hogy a költségvetés keretében belül eltolódások már nem lehetségesek? Meg kell alaposan tárgyalni, hogy az egyes csoportokban megállapított tételek stimmelnek-e.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Ha a bevételi lehetőségek kimunkálása során felmerülne az az örömteljes valószínűség, hogy a bevételeink mégis nagyobbak, mint amennyit most el tudunk képzelni, akkor igyekszik majd azokat beépíteni a kiadási költségvetésbe is. Így pl. a személyi kiadások terén, amit a minimumban állapítottak meg. Nem tartja kívánatosnak, hogy irreális számokból induljon ki. Már a lehetősége sincs meg, hogy olyan budget-vel jöjjünk, amely komolytalan és nem reális. Mivel azonban csak hetek állanak rendelkezésünkre, nagyobb mozgási lehetőséget kell biztosítani magunknak.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Első pillanatban ezekben a számokban lát az ember valamit, amit még alapos koncesszió [konszideráció?] tárgyává kell tenni. A szanálási tervezet 790 milliós kiadása is ilyen pengőben van, mint ez a 710 millió, mert ha nem 1938-as pengőben értendő, akkor nagy eltolódások lesznek.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* most hallotta csak először ezt a költségvetést. Alaposabban kellene megfontolni a végleges állásfoglalás előtt. De első pillantásra is azt jegyzi meg, hogy nem látja az egész tervezet realitását. Különösen gyanúsak a keretszámok. Célszerű lenne a minisztériumokat előzetesen felhívni arra, hogy az augusztus elseje után következő időre készítsék el a szükséges kiadásokról javaslatukat és ezután a realitáshoz közelebb álló javaslattal jöjjenek.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A költségvetést kell a kerethez alkalmazni. Ellenkező esetben szanálni nem lehet, a lehetőségek határát kell megszabni és ebbe beleépíteni az életnek mozgását.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Nyitva hagyta az egyes tárcák költségvetését, csak a költségvetést magát kell megállapítani a lehetőségekhez mérve és azon belül kell elhelyezkedni.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Nem úgy értette, hogy a minisztériumok javaslatai legyenek az irányadók, de az arányosság és az egyes tételeknek kidolgozása igen fontos szempont, mert támpontja a pénzügyminiszternek.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Az kétségtelen, de ebből az előterjesztésből jelenleg a lényeges csak a 710 milliós kiadás. Ezen belül még van lehetőség a módosításra és kiegyenlítésre.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Úgy emlékszik, hogy 1938-ban kb. duplája volt ennek az összegnek a kiadás. Ebben az időben minden üzem teljes mértékben funkcionált. Nekünk pedig újjá kell építeni mindent. Túlságosan kevésnek találja ezt az összeget. Pénzügyeinket másképp soha nem tudjuk

28. 1946. május 24.

helyrehozni, csak ha újjáépítünk. Internacionális kölcsönt kell felvenni erre a célra. Meggyőződése, hogy egy igen nagy kölcsönt kell felvenni erre a célra, mert enélkül a problémát megoldani nem lehet.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Természetes, hogy ezt sem vetjük el végleg, és meg fogunk ragadni minden lehetőséget a kölcsön felvételére.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A szanálási javaslatl szemben a személyi kiadások még a felére sincsenek előirányozva. Az tény, hogy itt lehet a legjobban spórolni, de ez kevés lesz. A 710 milliós összeg aggasztja. Tisztázni kell még, mert aligha tudunk elmenni olyan adóztatásig, amit nem lehet elviselni. Az egymás közötti arányt illetően a jóvátételi vonalon kezdeményező lépéseket kell tenni, mert egyszeri ránézésre is látható, hogy ez olyan nagy része a költségvetésnek, hogy emellett egy normális költségvetés nem is képzelhető el. Az 50 millió rajtunk áll. Az üzemek hiányainak pótlására túlságosan nagy összeg van előirányozva. Nem lát arányt a kettő között, talán jobban megfogva itt lehetne valamit tenni.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Ezt csak egy sémának kell tekinteni, mert ez a maximális terv. Természetes, hogy a kimunkálás útján újra elő lesz terjesztve.¹² Minden indulásban van egy csomó irracionális feltevés.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: El lehet fogadni úgy, hogy az egész még csak nyers költségvetési kiadási tervezet.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[14] 12

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát 100 milliárd összegű jegykölcsön felvétele tárgyában.

Minisztertanács az újabb kibocsátású 100 milliárd milpengő összegű jegykölcsön felvételéhez hozzájárult.¹³

[15] 13

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti 60 771/1946. számú javaslatát Kubik Rezső és Sotonyi Gyulának a csehszlovák közigazgatási területen maradt földmérési kataszteri bizottságba való kiküldetése tárgyában. [sic!]

¹² Lásd még a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 11. és a [61.] 144. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját.

¹³ Az 1769/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztés a belső állami élet pénzszükségletével indokolta a 100 milliárd milpengő (100 000 billió) új kölcsön felvételét. Ezt az előzetesen 3 1/8%-kal kamatozó, három havi lejáratú C.II. sorozatú kölcsönt is a Pénzügyintézeti Központtól, az Országos Földhitelintézettől és az Országos Központi Hitelszövetkezettől kívánta felvenni. A kincstári jegykölcsönt 1946. május 24-ével bocsátotta ki.

Bejelentette egyben, hogy a Magyar Nemzeti Bankot megillető kamat csökkentésével kapcsolatos tárgyalások befejeződtek. Jelezte, hogy erről külön előterjesztésben fog beszámolni. Lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 44. napirendi pontját.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁴

[16] 14

[Gordon] *Pénzügyminiszter* kéri a Minisztertanács hozzájárulását a 100 000 és 10 000 ezres bankjegyek bevonásához.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁵

[17] 15

Dr. Antos István pénzügyi államtitkár: A legutóbbi minisztertanács az általános kereseti adó stb. tárgyában olyan értelmű határozatot hozott, hogy előzetesen még az érdekelt tárcákkal letárgyalandó, s csak azután jelentethető meg.¹⁶ A felmerült problémák letárgyaltattak, egyedüli nyitott kérdés a kis bérletek adóztatása maradt. Olyan megállapodásra jutottak, hogy a 8–10 holdas bérlők a földadó alól mentesek. Szőlőnél és kertnél a tiszta jövedelem minden koronája után 1 békepengőnek megfelelő 40 000 adópengő, a stabilizáció után 1 forint fizetendő. Egy pengő jövedelmet 20 fillér terheli, vagyis 10 hold után 1 q búzának az értékét fizeti. A kivetés az új búzaárhoz fog igazodni, 10 kg búza holdankint az adó.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter:* Ez nagyon sok, mert a jelenlegi pénzügyösszegben 10 hold után 80 milliárdot kell fizetni. Ezeket már most hajtják be, mert a jövedelmi adót egy évre vetik ki. A szanálási időszakban még nem lesz pénze a gazdának. A termelés 70%-át vesszük el termésben és így a búzában való fizetésben is akadályozva van.

Dr. Antos István [pénzügyi államtitkár]: A beszolgáltatási gabonamennyiséget is jó forinttal számoljuk el vele, de viszont az adót is ugyanakkor el kell számolni. A jövedelmi adó kivetése tulajdonképpen december 1-jétől január 1-jéig történik. Hajlandó módosítani javaslatát, hogy csak akkor kezdjek el a behajtást, amikor már a stabilizált pénz lesz.

Rákosi Mátyás államminiszter: Tekintettel arra, hogy már most mindent meg kell tenni, hogy befolyjék az adó, a rendelet jelenjék meg már júniusban azzal, hogy az esedékesség augusztus 1[-je] után áll be. Ha a kis kategóriákat megvédjük, a legnagyobb igazságtalanságok tulajdonképpen megszűntek.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal a korlátozással, hogy a földbérlet utáni jövedelemadó esedékessége 1946. évi augusztus hó 1. napja, amely időpont előtt a behajtás nem foganatosítható.¹⁷

¹⁴ E tárgyhoz tartozó előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

A földmérési és földadókataszteri térképek, iratanyagok kicserélése céljából utazott Csehszlovákiába a pénzügyminisztériumi bizottság. (MOL XIX-A-10. XXXVI. 1946. május 22., 16.pont.)

¹⁵ Lásd az 5910/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 26. Helyesbitése a keltezését illetően a MK 1946. május 29-ei számában jelent meg.

¹⁶ Lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 65. napirendi pontját.

¹⁷ Lásd az 5890/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 26.

28. 1946. május 24.

[18] 16

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a lakásadóról szóló 12 410/1945. sz. rendelet egyes rendelkezéseinek módosítása és kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁸

[19] 17

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát az angol hitelezők követe-
léseivel kapcsolatban a Magyar Nemzeti Bank válasza tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁹

[20] 18

Rákosi Mátyás államminiszter: A pénzügyminiszternek a mai miniszterta-
nácsra már be kellett volna terjeszteni a nyugdíjak leépítésének a tervét, mert

¹⁸ A 135 200/1946.P.M.VII. sz. előterjesztés a 12 410/1945. ME sz. rendelethez (MK 1946. január 1.) az újjáépítési miniszterrel egyetértően adómentességet kívánt biztosítani az újonnan emelt házakban lévő olyan lakások után járó lakásadó alól, amelyknél a házbér szabad bérmegál-
lapítás útján alakult ki. Ez kiegészítést jelentette annak a már érvényben volt rendeletnek, amely a háborús események következtében helyreállított lakások után járó lakásadóra biztosított adómentességet. Lásd a 6490/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 7.

¹⁹ 75 832/1946./TV.b.P.M. sz. előterjesztés tájékoztatást adott arról, hogy az angol hitelerők érdekeinek képviseletében egy Ingrams nevű úr tárgyalásokat folytatott Budapesten. Nevezett a fegyverszüneti egyezmény (525/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. március 17.) 13. §-ából indult ki. E paragrafus a következőket tartalmazta: „Magyarország kormánya kötelezi magát, hogy magyar területen a háború előtti helyzetnek megfelelően állítja vissza az Egyesült Nemzetek és azok polgárainak összes törvényes jogait és érdekeltségeit és teljes épségben visszaszolgáltatja azok tulajdonait.”

Ingrams úr azonban többet kívánt beleérteni ebbe a pontba, mint amit a magyar kormány álláspontja szerint megfogalmaztak benne. A magyar vélemény szerint csak abban az esetben kellett visszaállítani, illetve kártérítést fizetni, ha az Egyesült Nemzeteket, vagy állampolgárát a háború alatt jogszabály vagy hatósági intézkedés folytán érte károsodás. Ezzel szemben nevezett jogi képviselő álláspontja szerint akkor is felelősség terhelte a magyar kormányt, ha a károsodás háborús cselekmény vagy az általános gazdasági helyzet következtében állt elő. A magyar kormány kártérítési kötelezettségét kiterjeszteni kívánta azokra az esetekre is, amelyek a fegyverszüneti egyezmény aláírása utáni intézkedések (földbirtokreform, államosítás) következményei voltak.

A Pénzügyminisztérium, a Külföldi Hitelek Országos Bizottsága — akikkel nevezett e tárgyalásokat folytatta — elkerülni igyekezett minden élesebb vitát és kompromisszumos megoldást javasolt, amit Ingrams úr megértéssel fogadott. Így javaslatukat elfogadhatónak találta az angol Hambros Bank Ltd. rövidlejáratú követelésének rendezését illetően. Javasolta a pénzügyminiszter, hogy juttassa kifejezésre a magyar kormány azt a szándékát, miszerint az államosítások során a legnagyobb mértékben tartózkodni fog az angol érdekek megsértésétől. Kérte továbbá, hogy olyan értelmű nyilatkozatot tegyessen az angol tárgyalófélnek, miszerint a magyar adósok egy részének csődhez közeli helyzetére tekintettel, addig is, amíg a külföldi hitelek általános rendezésére sor kerülhet, az angol hitelezők részére biztosítható, hogy követeléseiket részvényérdekeltségekre, jelzálogos követelésekre vagy hosszulejáratú kölcsönökre változtassák át. Kérte a pénzügyminiszter a minisztertanács hozzájárulását a jelzett értelmű nyilatkozatok megtételéhez.

különben hamarosan az fog bekövetkezni, hogy a régi nyugdíjasok az újaknál előnyösebb helyzetbe kerülnek.

Kemény György [pénzügyi] államtitkár: Kiadta az utasítást a nyugdíj-osztály vezetőjének, hogy ezt a kérdést az Igazságügyminisztériummal tárgyalja le. Úgy tudja, hogy ez meg is történt, de az igazságügyi államtitkár elutasította azzal, hogy nem az ő feladata ez a kérdés.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Eddig a jelenlegi nyugdíjszabályaink szerint intézték a nyugdíjakat. Akit pl. 8 évi szolgálat után elbocsátanak, annak csak végkielégítéshez van joga. Tehát, aki 9 és fél év után két évi végkielégítést kap, az tulajdonképpen még igen soká élvezi a nyugdíjat. Így megbukik az egész szanálás, ha ilyen fizetés még két évig tart. Hogy mennyit tesz ki a nyugdíj, azt nem az igazságügyminiszter hivatott megszabni. A pénzügyminiszter még most sem tudja, hogy mennyi az 1938-as státus. Így nem tudja egyensúlyba hozni a régi nyugdíjasokat a jelenlegi nyugdíjasokkal. A pénzügyminiszter hozzon egy egységes javaslatot, ami a jelenlegi nyugdíjasokat is szabályozza.

Rákosi Mátyás államminiszter: Előzőleg már beszélt az igazságügyi államtitkárral, aki csak arra vállalkozik, hogy a pénzügyminiszter javaslatát jogi formulába önti. Principiális kérdések keletkeztek belőle. Ennélfogva kéri, hogy a pénzügyminiszter terjessze elő javaslatát, és a minisztertanács meg fogja állapítani azokat a jogi következményeket, amelyek egy ilyen tervezetből adódnak. Már az eredeti csökkentési törvény ad értékes útmutatásokat, hogyan kell a tényleg szolgáló tisztviselőkkel eljárni, ami annyit jelent, hogy a nyugdíjból végérvényesen, vagy átmenetileg ki kell zárni azokat, akik nyugdíj nélkül is meg tudnak élni, mert vagyonuk van, vagy aki két nyugdíjat húz. Egészen jól el tudja képzelni, hogy a csendőr nyugdíjánál igen radikálisak leszünk. A Horthy-rendszer idején gyakori volt, hogy valaki elment nyugdíjba és aztán egy magáncégnél dupla annyi jövedelme származott. Annál is inkább fontos ez, mert az 50 millió pengő kiadásnak akkor 150 000 ember között kellene megoszlania, ami szétosztva igen kis összeget jelentene egy-egy ember számára. Különösen a felső kategóriákban kell leépíteni nyugdíjasokat, illetve köztisztviselőket.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* azt tapasztalja, hogy az igazságügyminisztériumi államtitkár minden egyes szanálási tervezetet elszabotál.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Ez tévedés, mert éppen ő volt az, aki észrevételezte az olyan javaslatokat, amelyek [a] szanálással nem egyeztetettek össze. De az természetes, hogy ő csak a jogi megformulázásra hivatott és nem a nyugdíjak megállapítására.

Minisztertanács felhívta a pénzügyminisztert, hogy a nyugdíjak szabályozására vonatkozó javaslatát az annak letárgyalására kitűzött 1946. május hó 28. napján tartandó minisztertanácson terjessze elő.²⁰

²⁰ Lásd a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 46. napirendi pontját.

28. 1946. május 24.

[21] 19

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Dózsa Jenő poliklinikai főorvos egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²¹

[22] 20

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Losonczy István egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²²

[23] 21

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Huszár Lajosnak múzeumi segédörnek az Országos Magyar Történeti Múzeum főigazgatójává leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²³

[24] 22

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Mikovszky László [tanár] szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[25] 23

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát néhai Schwartz Mór [operaházi díszítő] özvegye részére kegydíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

²¹ A 44 652/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztés szerint dr. Dózsa Jenő (1892-?) 1916-tól a budapesti Új Szent János Kórház urológiai osztályának segédorvosa, majd orvos, 1922-től a budapesti egyetem tanársegédje, 1932-től az Apponyi Poliklinika urológiai osztályának vezető főorvosa volt. 1930-ban magántanár lett. Kérte, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz előterjesztést tehessen.

²² Az 52 651/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztés szerint dr. Losonczy István (1908–1980) Pécsen a büntetőjogi, közjogi és polgári perjogi szemináriumokban, 1934-től a Pécsi Tudományegyetemen dolgozott, Bécsben, majd másutt élvezett kutatói ösztöndíjat. 1936-tól tanügyi fogalmazógyakornok, majd fogalmazó, 1937-től a minisztériumban dolgozott, 1939-ben miniszteri titkár. 1940-ben a Pécsi Tudományegyetem rendkívüli tanára lett.

²³ A 14 883/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. szerint dr. Huszár Lajos (1906-?) 1929-től állt a Magyar Nemzeti Múzeum szolgálatában, mint numizmatikus. 1945 márciusától az Országos Magyar Történeti Múzeum megbízott főigazgatója volt.

[26] 24

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* feltárja a tanárok és tanítók anyagi helyzetét.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: A Gazdasági Főtanácsnak kialakított álláspontja, hogy a köztisztviselők június hónapban már megkapják a kollektív szerződések 60%-át[sic!], a legutóbbi béremelések azonban nem értendők bele. Ez azt jelenti, hogy a májusi fizetések 2/5 helyett 5/5-ét kaphatta volna, de ez nem érvényesült a legutolsó munkásbéremelés sem nyert alkalmazást. A jövőbeni fizetésemeléseket feltétlenül figyelembe kell venni és alkalmazni a köztisztviselőkre nézve is.

Rákosi Mátvás államminiszter: Ezt már közölte is a pedagógusok szak szervezetével, akik jóváhagyólag vették tudomásul.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁴

[27] 25

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer államtitkár] előterjeszti javaslatát Sabitz Márton [bírósi altiszt] özvegyének nyugdíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[28] 26

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer államtitkár] előterjeszti 2070/1946. számú javaslatát a népbírák és az igazolóbizottsági tagok napidíjának újabb megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁵

²⁴ A 3131/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztés részletesen és ingerült hangvétellel tárta fel a tanárok és tanítók megrendítően rossz anyagi helyzetét, s kérte számon az illetékes szervek nemtörődömségét, mulasztását. „Ha nem segítünk a pedagógusok nyomorán — olvasható az előterjesztésben — a demokrácia sírját ássuk meg. Elégedetlen, megalázott, emberi jogaiban megcsorbított ember, aki az élet mindennapos küzdelmén tovább nem jut, nem lehet a társadalom hasznos munkása, nem lehet a demokrácia meggyőződéses hirdetője, azé a demokráciáé, amely őt tudatosan rabszolgasorban tartja, és vergődését vétkes közönnnyel nézi.” Illetményeiknek a kollektív szerződés alapján dolgozó munkások illetményeivel azonos megállapítását, kalóriapénzt követelt számukra, ruhával, cipővel, élelemmel való ellátásukat kérte épp úgy, mint a testi munkások esetében történt. Ha indokolt volt a megfelelő segítségnyújtás a rendőrség tagjai számára — mondta — ez éppen úgy indokolt a nevelők esetében is.

Ezt megelőzően 39 962/1946.V.K.M.XI.c. sz. előterjesztésében a miniszter a budapesti tanárok és tanítók lábballal való ellátása céljából 16 milliárd pengő kamatmentes rövid lejáratú forgótökekölcsön ügyében fordult a minisztertanácshoz. Bojta Ernő elutasította a kérésnek a minisztertanács elé terjesztését is. (MOL XIX-A-1-j 1946-VII-4517)

A Gazdasági Főtanács 1946. május 7-ei ülésén hozzájárult ahhoz, hogy a pedagógusok a szanalásig június 1-jétől havi 30%-os segélyt kapjanak. (MOL XIX-A-10., XXXIV. 30.pont)

²⁵ Az előterjesztés a pénz értékének rohamos romlására tekintettel kérte a népbírák és az igazolóbizottsági tagok napidíjának újbóli felemelését és adópengőben való meghatározását, a

28. 1946. május 24.

[29] 27

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát a honvéd büntetőbíráskodás körében a rögtönbíráskodás egyes szabályainak módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁶

[30] 28

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a Gyermekbarátok Országos Egyesülete részére 12 500 millió pengő segély folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Gyermekbarátok Országos Egyesülete részére tizenkét-ezer ötszázmillió pengő segély folyósításához hozzájárult.²⁷

[31] 29

Rákosi Mátyás államminiszter felteszi a kérdést, hogy milyen javaslatot tesz a honvédelmi miniszter a már elbocsátott mintegy 30 000 ember pénzügyi likvidálása tekintetében. Tekintettel arra, hogy már megjelent a létszámcsökkentési tervvezet, ezek sorsa felett is dönteni kell.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: Nem lehet rájuk más fizetési szabályokat alkalmazni, mint a többi állami alkalmazottra. Erre a hónapra már nem kaptak végleges összeget, csak előleget. Ez egy olyan kérdés, aminek a pontos kiszámítása 100 embernek több havi munkáját jelentené.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: A létszámapasztási rendelet alapján már lehet állást foglalni. Sematizálni kell a kérdést.

[*Bán*] *Iparügyi miniszter*: A honvédelmi miniszter javaslata arra mutat, hogy a már elbocsátott 30 000 embert most újra felül akarja vizsgálni, hogy kik a nélkülözhetőek belőle.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: Felülvizsgálni kell, de ezeket már nem veszi vissza, csak a végelbánás tekintetében kell dönteni felettük a B-lista alapján. A nyugatosokat a SZEB óhaja szerint teljesen el kell bocsánati.

Nagy-Budapest területén lakó személyek részére tárgyalási naponként kétszeri villamos költségnek megtérítését. Indoklásként megemlítette, hogy áprilisban, amikor aapidíj kettőmillió huszonötezer pengő volt, Budapesten a villamosjegyért hárommillió pengőt kértek. Lásd az 5880/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 26.

²⁶ A 14 821/el.n.igü. 1946. az. előterjesztés a honvéd büntetőbíráskodás körében a rögtönbíráskodás szabályainak a polgári büntetőbíráskodással való összhangba hozatalára tett javaslatot. Az 1930. évi III. tc. 48. §-ának módosítását kérte, és annak kimondását, hogy ha a nyugalom és a közrend helyreállításának érdeke a halálbüntetés kiszabását nem tenné elkerülhetetlenné, a bíróság a katonai és a közönséges büncselekmény miatt folytatott rögtönítélő eljárásban halálbüntetés helyett, súlyosabb esetben életfogytiglani, más enyhébb esetben pedig tíz évtől tizenöt évig terjedhető fegyházat szabhasson ki. Lásd a 6340/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 8.

²⁷ 29 822/1946.N.M.1/3. sz. előterjesztésében kérte, hogy a május 1-je alkalmával felvonultott 5000 munkásgyermek megebédeltetésére fordított összeget póthitelként igénybe vehesse.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁸

[32] 30

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az olajár kiegyenlítésére 519 432 millió pengő hitel rendelkezésre bocsátása tárgyában. A Gazdasági Főtanács nem járult hozzá, de az előterjesztését mégis szükségesnek tartotta, hogy a minisztertanács hozzon elvi döntést ebben.

Minisztertanács az előterjesztést elutasította.²⁹

[33] 31

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Békés, Csanád és Csongrád vármegyék II. évnegyedi beszolgáltatási tartozása tárgyában. Jogilag nem vagyunk obligóban, el kellene utasítani, vagy egyelőre felfüggeszteni.

Minisztertanács az előterjesztés felőli határozathozatalt, a közellátásügyi miniszter újabb javaslatáig, felfüggeszti.³⁰

[34] 32

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ 15 milliárd adópengő bankhitele tárgyában.

Minisztertanács a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ tizenötmilliárd adópengő bankhitéhez hozzájárult.³¹

²⁸ Előzményéről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 26., a [18.] 101. sz. jegyzőkönyv 109. és a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 47. napirendi pontját, majd a honvédségi B-lista bizottság későbbi működéséről az [55.] 138. sz. jegyzőkönyv 59. és az [59.] 142. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pontját.

²⁹ A 6069/1946.K.M. előterjesztés Fülep József kereskedő és társai által még 1945 júniusában a szabad piacon felvásárolt és Budapestre szállított — majd az akkori közellátásügyi miniszter által lefoglalt — olaj, illetve olajosmagvak tényleges értékének, azaz a lefoglalás idején érvényes, majd az azt követő időben bekövetkezett áremelések során megszabott különbözet kifizetésére tett javaslatot.

³⁰ A 26 183/1946.K.M. sz. előterjesztésből kitűnik, hogy a fegyverszüneti egyezmény 11. szakasza értelmében a Vörös Hadsereg ellátására szolgáló 1945. II. évnegyedi élelmiszer beszolgáltatásnak az említett három vármegyében történt elmaradását írásban szovjet részről kérték elismerni. Az 1945-ben e megyék által összegyűjtött élelmiszert a három vármegye szovjet katonai raktárparancsnoka Kremlyov őrnagy nem szállította el, s a főispánok a készletek jórészt — a zilált közigazgatási viszonyok miatt nem kívánta raktárban tartani — a magyar közellátás céljaira felhasználták. Kremlyov őrnagy tulajdonképpen nem is az élelmiszerek tényleges átadásához, hanem az átadási kötelezettség írásos elismeréséhez ragaszkodott, hogy ezt a nyilatkozatot magasabb parancsnokságainak bemutathassa. A nyilatkozat elmaradása esetére azzal fenyegetőzött, hogy a Vörös Hadsereg saját maga fog gondoskodni az élelmiszerek helyszíni behajtásáról, de természetesen a magyar kormány költségén. Az előterjesztés felsorolta a szovjet parancsnok által igényelt élelmiszerek mennyiségét (4 367 130 kg búza, 132 500 kg árpa, 246 318 kg rozs stb.). A minisztertanács ülésén nem tértek vissza erre a kérdésre.

³¹ A 6848/1946.K.M. sz. előterjesztés a terményforgalomhoz szükséges zsákok megvásárlására a Futura Rt., illetve a helyére lépett Mezőgazdasági Szövetkezeti Központnak tizenötmilliárd

28. 1946. május 24.

[35] 33

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát az építőipari vállalkozók egyes követeléseinek adópengőben való meghatározása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³²

[36] 34

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát a társasháztulajdonról szóló 1924:XII. tc. hatályát kiterjesztő 6920/1945. ME sz. rendelet kiegészítése és módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³³

[37] 35

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát az épületek helyreállítása érdekében szükséges gondnoki kirendelés szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁴

[38] 36

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát az OTI-nak és Székesfővárosnak kislakás építési akciója tárgyában. Annakidején a Gazdasági Főta-

adópengő bankhitel folyósítását kérte. Indoklásként előadta, hogy a Futura Rt. 1 millió darabos zsákkészlete a háború során jórészt elveszett, illetőleg azóta elhasználódott. A zsákok értéke korábban a búza értéknek a 10–12%-a volt, ekkorra azonban több mint tízszeresére nőtt, amit nem lehetett a terménykereskedelemre áthárítani. 50 000 szövött zsák és 50 000 papírszak beszerzésére kérte az összeget.

³² A 62 192/1946. U.M. sz. előterjesztés a pengő napról-napra bekövetkezett értékcsökkenése folytán az építőipari vállalkozókat és iparosokat — az általában hosszabban elnyúló építkezések esetében — főleg a számlák késedelmes kiegyenlítése következtében ért jelentős károsodások kiküszöbölését célozta. Megállapította, hogy az országos építésügyi kormánybiztos korábbi rendelkezése — amely 8 napos számlakiegyenlítési határidőt szabott — a pénzromlás miatt nem bizonyult megfelelőnek. Ezért javasolta, hogy az építési anyagárak, munkabérek, fuvardíjak stb. elszámolása adópengőben történjék. (MOL XIX-I-1-s-12-1946-3076) Lásd az 5940/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 26., továbbá a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 13. napirendi pontját.

³³ Az előterjesztés nincs a jegyzőkönyv mellett. A 6920/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. augusztus 24.) az 1924. évi XII. tc.-nek a társasháztulajdon létesítését illető kiegészítéséről, a háborús események folytán megrongálódott épületek esetében a felmerülő vagyonátruházási illeték alóli teljes vagy részleges mentesítéséről intézkedett. E rendeletet kiegészítő és módosító 5930/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 8.) a Fővárosi Közmunkák Tanácsának, illetve a városrendezési bizottságának az előzetes véleménynyilvánítási jogáról, a társtulajdonosoknak a megrongált épület esetében vállalt közös helyreállítási kötelezettségéről és az illetékmentességnek a már korábban befejezett helyreállításokra vonatkozó kiterjesztéséről intézkedett..

³⁴ A 62 077/1946. UM sz. előterjesztés kimondta, a háborús események következtében megsérült épület esetén, ha nem volt olyan személy, aki a helyreállításról gondoskodott volna — az országos építésügyi kormánybiztos megkeresése alapján — az illetékes gyámhatóság rendelt ki gondnokot, aki — elszámolási kötelezettség mellett — az épület helyreállítását tekintve a tulajdonost megillető jogokat gyakorolta. Lásd az 5920/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. május 26.

28. 1946. május 24.

nács kérte ennek az előterjesztésnek levételét, de tekintettel arra, hogy 600 új kislakást tud őszre rendelkezésre bocsátani a javaslat indokolt.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁵

[39] 37

[*Antall*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a MFTR XX. számú tartályhajójának építésére 1 milliárd adópengő póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a MFTR XX. számú tartályhajójának építésére egymilliárd adópengő póthitel folyósításához hozzájárult.³⁶

[40] 38

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar–Szovjet Hajózási Rt.-be beadandó hajók üzemképes állapotba helyezésére 715 milliárd adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Magyar–Szovjet Hajózási Rt.-be beadandó hajók üzemképes állapotba helyezésére hétszázötvenötmilliárd adópengő hitel folyósításához hozzájárult.³⁷

[41] 39

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* kéri a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat háborús kárainak helyreállítására 10 milliárd adópengő további hitel rendelkezésre bocsátását.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

³⁵ Az előterjesztés nincs a jegyzőkönyv mellett. Előzményéről lásd a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 52. napirendi pontját.

³⁶ A 33 517/1946.Közl.M.II.fő. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. XX. számú tartályhajója 1945-ben félig kész állapotban volt, de bombasérülés érte. Miután azonban ásványolaj termékek szállítására semmiféle hajó nem állt rendelkezésre, ennek a helyreállítását, építésének befejezését rendelte el. E célra 1945. augusztus 8-án (DMB mt.jkv. B. kötet 43. sz. jkv. 38. napirendi pont) 5 millió pengőt igényelt, az árváltozások miatt azonban ez az összeg nem lett elegendő, kérte a jelzett hitel engedélyezését.

³⁷ A 32 670/1946.Közl.M.II. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a Magyar–Szovjet Hajózási Rt. számára magyar részről betétként átadásra kerül 1 db áruszállító géphajó, 3 db vontatóhajó és 12 db áruszállító uszályhajó. A hajók üzemképes állapotba helyezéséhez kérte a jelzett összeget – jelezte, hogy e hajók közül a „Tisza” Duna-tengerjáró áruszállító géphajó javítási költségeire a minisztertanács már külön engedélyezett hitelt. Lásd még a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 83. napirendi pontját.

A hajók átadásáról lásd a [20.] 103. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

³⁸ A 30 944/1946.Közl.M.II. sz. előterjesztés megemlítette, hogy a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat háborús kárainak helyreállítására 1945-ben 110 millió pengő hitelt vett igénybe, de a tél beálltával az építkezést szüneteltetni kellett. Az anyagárak és a munkabérek felemelkedése miatt kért 10 milliárd adópengő további hitelt. Jelezte, hogy a kor-

28. 1946. május 24.

[42] 40

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* a dunántúli és medvei híd újjáépítésére 156 939 milliárd adópengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a dunántúli hidak és a medvei híd újjáépítésére százötvenhatbillió kilencszázharminckilencmilliárd adópengő hitel folyósításához hozzájárult.³⁹

[43] 41

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a békeelőkészítési célokra, a külügy által rendelt munkálatok költségeire 300 millió adópengő folyósítása tárgyában. Erre fedezete nincs.

Minisztertanács a Külügyminisztérium által rendelt békeelőkészítési munkálatokra háromszázmillió adópengő folyósításához hozzájárult.⁴⁰

[44] 42

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének 5000 cseh korona kölcsönhitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Magyar Demokratikus Nők Szövetségének 5000 cseh korona kölcsönhitel folyósításához hozzájárult.⁴¹

[45] 43

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát Károlyi Mihály volt köztársasági elnök hazatérésével felmerült 200 angol font költség[nek megfelelő] 140 milliárd pengő hitele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴²

mány a magyar–szovjet hajózási egyezményben ([14.] 97. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pont) kötelezte magát arra, hogy a kikötő csepeli telepét üzemképes állapotban a Magyar–Szovjet Hajózási Rt.-nek bérbe adja.

³⁹ A 34 913/1946.Közl.M.V.2. sz. előterjesztés az 1946. évi május havi hidépítési, roncskiemelési munkákra kérte a jelzett összeget: 25 460 milliárd adópengőt a pesti hidakra, 17 500 milliárdot külön a Margit hídra, 36 499 milliárdot a vidéki hidak roncskiemelésére. 71 milliárdot a vidéki hidak újjáépítésére, 3980 milliárdot a Vörös Hadsereg dunántúli hidjaira és 2500 milliárd adópengőt a medvei hídra.

⁴⁰ Az 5222/1946.Közl.M.eln. sz. előterjesztés a békeelőkészítéshez szükséges közlekedési fűelőadmány céljára: papír, írószerszám, térképek, táblázatok stb. beszerzésére, nyomdaköltség és túlóradíj céljára kérte a jelzett összeget, mivel — mint mondta — ezek a költségek nem szerepeltek a tárca költségvetésében.

⁴¹ A 22 209/2–1946.Küm. sz. előterjesztés azzal indokolta a kérést, hogy a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének tagjai 1945 novemberében Párizsba utazásukkor néhány napot Prágában voltak kénytelenek tartózkodni s mivel cseh koronával nem rendelkeztek, 5000 cseh korona kölcsönt vettek fel az ottani magyar külképviseletől. Ezt a kölcsönt a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége nem volt képes visszafizetni, a külügyminiszter a követség felé maga kívánta rendezni a tartozást.

⁴² A 22 184/1–1946.Küm. sz. előterjesztés bejelentése szerint a volt köztársasági elnök május 8-ai ünnepélyes fogadását előkészítő londoni magyar követség útiköltség címén igényelte a jelzett összeget.

28. 1946. május 24.

[46] 44

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Rendelkezési Alapjának 600 millió pengő póthitele tárgyában.

Minisztertanács a külügyminiszter Rendelkezési Alapjára 600 millió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁴³

[47] 45

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter* a moszkvai követség könyvbeszerzésére 40 millió pengő póthitelt kér.

Minisztertanács a moszkvai követség könyvbeszerzésére negyvenmillió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁴⁴

[48] 46

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter* a Magyar Külügyi Társaság és Külügyi Intézet részére 265 590 000 pengő póthitelt kér.

Minisztertanács a Magyar Külügyi Társaság és Külügyi Intézet részére kettőszázhatvanötmillió ötszázkilencvenezer pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁴⁵

[49] 47

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter* a Rómába kiküldött magyar misszió részére 457 200 millió pengő póthitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a Rómába kiküldendő magyar misszió részére négyszázötvenhétmilliárd kettőszázmillió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁴⁶

[50] 48

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter* „Magyar és szomszédnépek”, valamint a „Kossuth konfederációs tervei” példányainak megvételére 652 millió pengő póthitel folyósítását kéri.

⁴³ A 22 210/2–1946.Küm. sz. előterjesztés szerint a négy demokratikus ifjúsági szervezet által a március 15-ei, valamint az április 4-ei ünnepekre meghívott külföldi ifjúsági vendégek elszállásolására és ellátására használta fel a jelzett összeget, ami a rendes havi hitelkeretébe nem volt beilleszthető.

⁴⁴ A 22 211/2–1946.Küm. sz. előterjesztés a moszkvai magyar követség szótár, lexikon és más nélkülözhetetlen segédeszközzel való ellátására kérte a jelzett összeget.

⁴⁵ A 22 207/2–1946.Küm. sz. előterjesztés a Magyar Külügyi Társaság és a Külügyi Intézet április havi személyi és dologi kiadásaira kérte az összeget, jelezve, hogy ez már nem volt beilleszthető a „Kulturális Alap” keretébe.

⁴⁶ A 22 344/2–1946.Küm. sz. előterjesztés jelentette, hogy az Olaszországgal felveendő diplomáciai kapcsolatok előkészítésével két fogalmazáskari tisztviselő, valamint a volt olaszországi külképviselet felszámolására egy VI. fizetési osztálybeli fogalmazáskari tisztviselő Rómába való kiküldetése vált szükségessé. Ennek a magyar missziónak az egyhavi költsége 16 620 svájci frank volt – amelynek a forint értékét kérte kiutalni.

28. 1946. május 24.

Minisztertanács hatszázötvenkétmillió pengő póthitel folyósításához a „Magyar és szomszédnépek”, valamint a „Kossuth konföderációs tervei” című példányok megvételére, hozzájárult.⁴⁷

[51] 49

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Wagner Ferencnek a VI. fizetési osztályba miniszteri osztálytanácsossá és Farkas Lehelnek a VII. fizetési osztályba miniszteri titkárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁸

[52] 50

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát néhai Monostori Pál [detektív felügyelő] rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[53] 51

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Kiss József [rendőr] rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[54] 52

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Máthé Miklós [volt csendőr] rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[55] 53

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Barasits Lajos [volt csendőr tiszthelyettes] rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[56] 54

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Saly Árpád [minisztériumi osztálytanácsos] jóvátételének elutasítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

⁴⁷ A 22 208/2–1946.Küm. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a külföld eredményes tájékoztatása céljából az Officina kiadványai közül megrendelte a „Magyar és szomszédnépek”, valamint a „Kossuth konföderációs tervei” című könyv angol és francia nyelvű változatának kiadását 300–300 példányban. Ennek a kiadási költségéhez kérte a hozzájárulást.

⁴⁸ A 2147/1–1946.Küm. sz. előterjesztés dr. Wagner Ferenc állami tanítóképzőintézeti tanár és Farkas Lehel tanár, a Külgügyminisztérium kulturális-, majd 1945-től sajtóosztályának tiszteltdíjas fordítójává való kinevezésére tett javaslatot.

[57] 55

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Ethey Géza [minisztériumi osztálytanácsos] jóváátételének elutasítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[58] 56

[*Bán*] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az Országos Iparoktatási Tanács szervezéséről szóló 80/1946. ME számú rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁹

[59] 57

[*Bán*] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a közegészségügyi szempontból nélkülözhetetlen gyógyszer vagy egyéb szer előállításának biztosítása érdekében adható kényszerengedély tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁰

[60] 58

[*Bán*] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar–Szovjet Bauxit Alumínium Társaság szindikátusi szerződésének Nógrádi Sándor által történt aláírásának jóváhagyása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵¹

⁴⁹ A 26 984/VII./1946.Ip.M. sz. előterjesztés az Országos Iparoktatási Tanács szervezéséről intézkedő 80/1946. ME sz. rendeletnek (MK 1946. január 23.) a tanács tagjairól szóló 2. §-át javasolta kiegészíteni: a szakemberek és a tárcák képviselői mellett a kereskedelmi és a mezőgazdasági szakoktatási főigazgatót is javasolta felvenni ezek sorába.

Az előterjesztés mellett megtalálható az Igazságügyminisztérium egyetértő véleménye, amely azonban felhívta az iparügyi miniszter figyelmét arra, hogy a mezőgazdasági szakoktatási főigazgató állása ekkor még nem volt megszervezve, javasolta ezért, hogy a fenti rendelet ne jelenjen meg előbb mint, amíg a nevezett főigazgatói állás betöltésre nem kerül. Lásd a 11 100/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. október 3.

⁵⁰ A 28 697/I-1946.Ip.M. sz. előterjesztés emlékeztetett arra, hogy a szabadalmak közre káros hatásainak a lehetséges kiküszöbölése érdekében az 1895. évi XXXVII. tc. 2. §-ának 4. pontja kivette a szabadalmazható találmányok köréből a gyógyszereket. Ugyanakkor azonban mivel más találmánynak a szabadalmazása is kihathatott a gyógyszerek gyártására, az ilyen jellegű szabadalom tulajdonosa, amennyiben elmulasztotta a szabadalom gyakorlatba vételét, szintén elvonta a találmány tárgyát a fogyasztóktól. Ezért az 1932. évi XVII. tc. úgy rendelkezett, hogy a mulasztó szabadalomtulajdonos szabadalmának gyakorlatba vételére a hatóság kényszerengedélyt adhasson más vállalkozónak. A magyar általános magánjog azonban a kényszerengedély gyakorlatáról nem intézkedett. Ezt próbálta pótolni az iparügyi miniszter a bemutatott rendelettervezettel, amely az adott időszak közegészségügyi helyzetére figyelemmel, az 1932. évi XVII. tc.-ben a szabadalom gyakorlatba vételére előírt 3 éves várakozási időt 6 hónapra rövidítette le, viszont előírta, hogy a kényszerengedély alapján előállított gyógyszerre, sebészeti kötözőszerre vagy a gyógyulást szolgáló más eszközre, illetve ezek előállítására vonatkozóan az engedélyes találmányi szabadalmat nem nyerhetett. Lásd a 6130/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 6.

⁵¹ A 33 777/1946.XII.Ip.M. sz. előterjesztés a Magyar–Szovjet Bauxit-Alumínium Társaság létesítése tárgyában Budapesten, 1946. április 8-án kötött egyezmény végrehajtásáról szóló szin-

28. 1946. május 24.

[61] 59

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Schrötter Ferenc MÁVAG vasöntő jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[62] 60

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Noviczky János volt MÁVAG gyalus jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[63] 61

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Varga János volt MÁVAG kazánkovács nyugbére tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[64] 62

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Tölösi Lajos volt MÁVAG kovács nyugbére tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[65] 63

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Kusnyér János volt MÁVAG kovács nyugbére tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[66] 64

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Nagy Károly volt MÁVAG kovács nyugbére tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[67] 65

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Malek Emil volt MÁVAG vasesztergályos nyugbére tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

dikátusi szerződés Nógrádi Sándor iparügyi államtitkár által 1946. április 15-én történt aláírásához utólagosan kérte a minisztertanács hozzájárulását. Hangsúlyozta a miniszter, hogy a Szovjetunió képviselői kifejezetten kérték a magyar kincstár képviselőjében eljáró személy aláírási jogosultságának írásos igazolását. Jelezte az előterjesztés, hogy Bán miniszter az aláírás időpontjában hivatalosan Svájcban tartózkodott.

Előzményéről lásd a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját és jegyzeteit.

[68] 66

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Kiss Lajos volt MÁVAG kovács nyugbéré tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[69] 67

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Kátai Mihály volt MÁVAG kovács nyugbéré tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[70] 68

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Tamássy János volt MÁVAG reszelővágó időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[71] 69

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Krizsán József volt MÁVAG gépmunkás időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[72] 70

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Feczkó István volt MÁVAG vasöntő időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[73] 71

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát özv. Tóth Sándorné volt MÁVAG lakatos özvegye nyugbéré tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[74] 72

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát [egy géplakatos révén] özv. Krauser Józsefné özvegyi nyugbéré tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[75] 73

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát özv. Kovács Károlyné volt MÁVAG faesztergyályos özvegyi nyugbéré tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

28. 1946. május 24.

[76] 74

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az állami közpincéknek hordóvásárlására 10 millió pengő, pincegazdaságok részére must vásárlására 20 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az állami közpincéknek hordóvásárlására 10 millió pengő, a pincegazdaságok részére must vásárlására húszmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁵²

[77] 75

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Szőlősgazdaságok Országos Borértékesítő Szövetkezete részére intervenció mustvásárlásokra 400 millió pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács négyszázmillió pengő folyósításához a Magyar Szőlősgazdák Országos Borértékesítő Szövetkezete részére, hozzájárult.⁵³

⁵² A 31 985/1946.F.M.I.2.ü.o. sz. előterjesztés egyrészt jelezte, hogy a jó közepes bortermés a földreform során a szőlőtermelésbe bekapcsolt sok ezer új kisegyszintencia figyelemreméltó eredménye, másrészt rámutatott arra, hogy az ország hordóállománya már korábban is szűkös volt s a háborús pusztítás után a bor elhelyezése nehézségbe ütközött. Ezért a tekintélyes nemzeti vagyon megmentése s az új gazdák létfenntartása érdekében kérte az Állami Pincegazdaság és az állami közpincék hordóállományának növeléséhez, a borfelvásárlások lehetővé tételéhez a hitel jóváhagyását. Bejelentette egyben, hogy az Állami Pincegazdaság a folyószámláin volt betétjeit elvesztette, így az elpusztult borkészletét — hitel nélkül — nem volt képes újjal pótolni, s így jövedelemre sem számíthatott, személyzetét is kénytelen lesz elbocsátani, ami a nemzetközileg is jó hírű intézmény működését is megszüntetheti. Közölte egyébként, hogy a pénzügyminiszter előzetes hozzájárulása alapján a 30 millió pengő hitelt — a minisztertanács hozzájárulását feltételezve — az Állami Pincegazdaság és az állami közpincék rendelkezésére bocsátotta.

Az Állami Pincegazdaságot 1902-ben alakították meg Budapesten a pincemester-tanfolyam részére. A Földművelésügyi Minisztérium felügyelete alatt működött. Feladata volt a minőségi borok előállítása, kikészítése és forgalombahozatala, a borászati szakoktatásban való részvétel. 1948-ban állami üzemmé szervezték át.

⁵³ A 31 986/1946.F.M.I/2.ü.o. sz. előterjesztés a 76. napirendi ponthoz tartozó előterjesztésben (52. jegyzet) említett jó közepes szőlőtermésre, hordó és tőkehiányra hivatkozva kérte a 400 millió pengő hitelt a Magyar Szőlősgazdák Országos Borértékesítő Szövetkezete részére. Ezúttal is megemlítette, hogy a hitelt — a minisztertanács hozzájárulását feltételezve — a szövetkezet rendelkezésére bocsátotta.

A Magyar Szőlősgazdák Országos Borértékesítő Szövetkezetét a kormány 1937-ben létesítette abból a célból, hogy — ahol arra szükség volt — a földművelésügyi miniszter irányítása szerint intervenció must és borvásárlásokat eszközöljenek, annak megakadályozása céljából, hogy a szőlősgazdák termésüket, hordóhiány miatt, a termelési költségen alul adják el spekulánsoknak. A szövetkezet céljára a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank és a Budapest Székesfővárosi Községi Takarékpénztár Rt. tízmillió pengő hitelt nyújtott, a kincstár pedig az esetleg felmerült veszteségek fedezésére a „Veszteségi Tartalékalap” javára tíz éven keresztül vállalta évenként 700 000 pengő befizetését. Ezen kívül a kincstár a szövetkezet adminisztrációs kiadásaira tíz éven keresztül 100 000 pengő folyósítását vállalta — és az intervencióban vásárolt must, illetve bor elhelyezésére 200 000 hl befogadóképességű állami borpincét építtetett és bízott a szövetkezet kezelésére.

Mindezekre tekintettel is kérte a miniszter a hitel jóváhagyását.

[78] 76

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Sibelka-Perleberg Artúr miniszteri tanácsos kiutazásának engedélyezése a Római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet 1946. évi július 8-diki közgyűlésére.

Rákosi Mátyás államminiszter: Sibelka-Perleberg Artúr személyét aggályosnak tartja, mert mint Tempetőfi igen demokratikus-ellenes cikkeket írt. Az előterjesztéshez nem járul hozzá.

Minisztertanács az előterjesztést elutasította.⁵⁴

[79] 77

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a vízügyi műszaki szolgálat Németországba hurcolt hajóparkja személyzetének szolgálatba állítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁵

[80] 78

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az Országos Mezőgazdasági Szakoktatás főfelügyelő állás[ának] szervezése tárgyában, azzal, hogy dr. Simon László kultuszminisztériumi államtitkárt hozza erre az állásra javaslatba.

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter* aggályosnak tartja ezt a megoldást, mert a kinevezésre ajánlott személy filozófus, holott mezőgazdasági szakértőre van szükség.

⁵⁴ A 82 577/1946.F.M. sz. előterjesztés javasolta dr. Sibelka-Perleberg Artúr miniszteri tanácsosnak, a közgazdasági főosztály főnökének a Római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet 1946. július 8-án Rómában tartott közgyűlésére való kiküldését. Jelentette, hogy Sibelka-Perleberg Artúrt még 1946 elején megbízta a Római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézetet illető ügyek ideiglenes ellátásával. Az intézet jelzett időpontban tartott XVI. közgyűlésének legfontosabb napirendi pontja az alapokmányát képező 1905. június 7-én kelt egyezmény megsemmisítése volt, mivel az intézetet bele kívánták olvasztani az Egyesült Nemzetek Élelmezési és Földművelésügyi szervezetébe. A mezőgazdasági termelés kérdéseiről fontos tájékoztatást nyújtó intézet közgyűlésén való részvételt egyébként éppen ennek a belépésnek a szempontjából tartotta fontosnak a miniszter, mivel Magyarországnak ezzel először nyílt volna alkalma arra, hogy mint szuverén tag az Egyesült Nemzetek Szervezetében jelentkezék és ott az ország mezőgazdasági érdekeit képviselhesse.

Rákosinak a nevezettel kapcsolatos észrevétele nem érthető, hacsak nem az volt a szándéka, hogy Magyarországot az Egyesült Nemzetek Szervezetétől távol tartsa.

⁵⁵ A 94 187/1946.F.M.VII.2. sz. előterjesztés a vízügyi műszaki szolgálat Németországba hurcolt hajóinak 14 főnyi személyzetét javasolta — még hazatérésük előtt — feltételesen szolgálatba állítani, azaz részükre havi 150–150 RM munkadíjat és itthon élő családtagjaik részére fizetést kívánt biztosítani. Ezt azzal indokolta, hogy a hajókon és a műszaki szolgálat ottani raktáraiban értékes felszerelések voltak, amelyek megőrzése csak az ott lévő személyzet révén volt megoldott. Jelezte, hogy a 14 munkatárs, mivel családjuk és saját ellátásuk nem volt rendezve, már el akarták hagyni a helyüket és haza akartak térni.

28. 1946. május 24.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: Dr. Simon László legutóbb egy igen komoly munkát írt mezőgazdasági szakkérdésekről, és így a tárgykörben megfelelő tájékozódással bír.

Dr. Balogh István [államtitkár]: A kinevezés annyit jelentene, hogy a Szociáldemokrata Párt [a] Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnál betöltött adminisztratív államtitkári állást is megtartja-e, vagy felcserélte a javaslat szerinti pozíció megszervezésével. [?]

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Erre a kérdésre nem tud nyilatkozni, a maga részéről az adminisztratív államtitkárságot tekinti pártpozíciónak.

[Nagy] *Miniszterelnök* az előterjesztést a kinevezendő személyt illetően aggályosnak tartja és ezt a kinevezést még át kell beszélni, kéri a földművelésügyi minisztert, hogy javaslatát egyelőre a napirendről vegye le.

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁶

[81] 79

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az 1946. évi jóvátételi kötelezettség teljesítésére, lovak igénybevétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy 200 db ló beszo-
gáltatása iránt intézkedés tétessék.⁵⁷

⁵⁶ A 130 317/1946.F.M. sz. előterjesztés, hivatkozva a mezőgazdasági szakoktatási intézmények egységes felügyeletéről és vezetéséről szóló 4050/1945. ME sz. rendeletre (MK 1945. július 1.), amely valamennyi mezőgazdasági szakoktatási intézményt a földművelésügyi tárca hatáskörébe utalta, tett javaslatot a Földművelésügyi Minisztériumnál egy országos mezőgazdasági szakoktatási főfelügyelői állás szervezésére. A főfelügyelő különösen fontos feladatának jelezte a földbirtokreformmal kialakított új birtokrendszerrel kapcsolatos oktatási igények kielégítését, így mintegy 150 gazdaképző iskola és 30 mezőgazdasági középiskola szervezését, a következő években 3500-nál több szaktanár kiképzését, az agráreltel felnőtt dolgozóinak, a korszerű termelés ismeretében különböző jártasságú új birtokosoknak a továbbképzését. Lásd még a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 33., majd a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 35. napirendi pontját.

A főfelügyelői állásra ajánlott dr. Simon László személyével kapcsolatos javaslat úgy szólt, hogy a szakoktatási főfelügyelői állásra való kinevezése esetén meg kellett volna hagyni számára az államtitkári címet is.

⁵⁷ A 63 352/1946.F.M.II.1. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy szovjet jóvátételre 1946 júniusában 2000, július és augusztus hónapban 2500–2500 használati ló, augusztus és szeptember folyamán pedig 100–100 tenyészló-szállítási kötelezettség terhelte az országot. Jelezte, hogy ezeket a lovakat szabad forgalomban beszerezni nem lehetett, ezért rendeleti úton kívánta igénybe venni őket.

A jegyzőkönyv nem pontos, mivel nem csak a 200 tenyészló, hanem a 7200 használati ló beszerzéséről is szó volt, a rendelet — a számok feltüntetése nélkül — külön említette ezeket. Lásd a 6370/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 9.

[82] 80

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Vajda Imre miniszteri osztályfőnöknek adminisztratív államtitkárrá leendő kinevezése tárgyában. A minisztériumban volt dr. Pozsgay Gyula adminisztratív államtitkár nyugdíjba ment. Az állás a Szociáldemokrata Párt pozíciója.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Dr. Vajda Imre tudományos felkészültségéről és kereskedelempolitikai szakismeretéről komoly meggyőződést merített. Kivételesen a kinevezés ellen nem emel szót, azonban az adminisztratív államtitkárok felülvizsgálata kapcsán ezt a kérdést is újból revízió alá kell venni.

Dr. Balogh István [államtitkár]: dr. Pozsgay Gyulát azon a címen nyugdíjazták, hogy nemzetgyűlési képviselő. Dr. Vajda Imre is nemzetgyűlési képviselő, ebben következetlenséget lát. A maga részéről nem tartja helyesnek a kinevezést, mert a politikai államtitkárok kinevezése után az adminisztratív államtitkárok kérdését is meg kell vizsgálni.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: Az külön kérdés, hogy összeférhetetlenség forog-e fenn, és ebben az esetben melyik tisztséget tartja meg.

Minisztertanács dr. Vajda Imre miniszteri osztályfőnök adminisztratív államtitkárrá való kinevezéséhez hozzájárult.

[83] 81

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a magyar–csehszlovák kereskedelmi tárgyalásokon magyar delegáció vezetésével dr. Hardi Róbert miniszteri tanácsos kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁸

[84] 82

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Gonda Bélának a VI. fizetési osztályba gazdasági főfelügyelővé való kinevezése tárgyában.⁵⁹

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

⁵⁸ A 23 328/1946.K.Sz.M. sz. előterjesztésében a miniszter bejelentette, hogy az 1946. május 31-én lejáró magyar–csehszlovák árucserereform megállapodás meghosszabbítása, illetőleg megkötése céljából váratlanul csehszlovák delegáció érkezett Budapestre. Így sürgősen ki kellett jelölnie a magyar delegáció vezetőjét. Dr. Hardi Róbert miniszteri tanácsost bízta meg, aki már több nemzetközi tárgyaláson vett részt, legutóbb pedig a magyar–román árucserereform tárgyalást lefolytató magyar delegáció vezetője volt. Kérte a miniszter ehhez a minisztertanács utólagos jóváhagyását.

Dr. Hardi Róbert (1904-?) közgazdasági doktor, a textilkereskedelemben dolgozott. 1944 novemberében részt vett a Debrecenben kiadott Néplap c. politikai napilap megalapításában és annak belpolitikai szerkesztője volt. 1945 februárjától a Kereskedelem- és Közlekedésügyi, majd 1946. február 27-étől a Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztérium miniszteri tanácsosa, ellátta a külkereskedelmi főosztály vezetését. 1947. június 12-étől miniszteri osztályfőnökké nevezték ki.

⁵⁹ A javaslat nem található a jegyzőkönyv mellett. A Vallás- és közoktatásügyi Minisztérium iratai között található 151 580/1946.XII.1. FM sz. előterjesztés szerint Gonda Béla (1907-?) agrár-

28. 1946. május 24.

[85] 83

[Antall] *Újjáépítési miniszter* bejelenti, hogy a francia fogságból hazatérők kísérője Alliens tábornok járt nála, ki közölte, hogy szeretné Franciaországban a magyarbarát egyesületeket megint felújítani.

[Gyöngyösi] *Külgyminiszter* ezzel kapcsolatban bejelenti, hogy a francia kormány hivatalosan közölte, hogy visszaadja azokat az elhurcolt javakat, amelyekről bebizonyosodnak, hogy magyar tulajdont képeznek. Ellenszolgáltatásul kéri azonban hogy a németek által idehurcolt francia vagyont mi is juttassuk el Franciaországba.

Minisztertanács a bejelentéseket tudomásul vette.⁶⁰

Minisztertanács 13 óra 35 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépelt tisztázat a minisztertanács titkárának saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet.

Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál a miniszterek és az államtitkárok kézjegyükkel látták el a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a jegyzőkönyvön Antos István, Keresztury Dezső, Tombor Jenő és Balogh István kézjegye.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 4., a 6–9., a 13–14., a 18–19., a 21–30., a 32–34., a 39–81. és a 83. sz. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

A [28.] 111. sz. jegyzőkönyv a) melléklete a 12. napirendi ponthoz

117.291/1946.I. szám

Minisztertanácsi előterjesztés

Az 1946/47. évi állami költségvetési előirányzat előkészítése tárgyában.

Kérem a Minisztertanácsot, hogy az 1946/47. évi állami költségvetés sürgős elkészítése és a nemzetgyűlés elé való terjesztése érdekében az alábbiakban előterjesztett javaslataimat elfogadni méltóztassék.

Indoklás:

A minisztertanács a folyó évi május hó 21. napján tartott ülésén⁶¹ hozott határozatával 1946. évi augusztus hó 1. napjától kezdődően 1947. évi július hó mérnök a Dunántúl és a Duna-Tiszaközi kerület mezőgazdasági termelésének megszervezésére kapott megbízást. 1946 januárjában országos közellátási miniszteri biztossá, majd 1946 áprilisában az egész ország területén a termelési miniszteri biztosok és termelési bizottságok felügyeletével és irányításával bízták meg. (MOL XIX-I-1-s-1946-2947)

A Földművelésügyi Minisztériumhoz való kinevezés már 1945 októberében is felmerült. (DMB mt.jkv. B.kötet 395. p., 61. sz. jegyzőkönyv 28. napirendi pont)

⁶⁰ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

Alliens tábornokról nincsenek további ismereteink.

⁶¹ Lásd a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját.

28. 1946. május 24.

31. napjáig terjedő időszakra szóló állami költségvetés elkészítésére, illetve annak a Nemzetgyűlés elé terjesztésére hívott fel.

Az állami költségvetésnek az elmúlt évek során követett eljárás szerint való elkészítésére elegendő idő már nem állna rendelkezésre, figyelemmel elsősorban arra a körülményre, hogy az államháztartás jelenlegi és az elkövetkező évben várható korlátozott csökkentésére irányuló tárgyalások hosszabb időt vennének igénybe.

A múltban követett gyakorlattól eltérően az állami költségvetés összeállításának egyetlen módja csak az lehet, hogy megállapíttatnának az egyes kiadási csoportokra vonatkozó keretek, az így megállapított kereteből az egyes tárcákra eső hányadok és a tárcák a minisztertanács által részükre megállapított kereten belül köteleztesnének költségvetési előirányzatuk előterjesztésére.

A legfőbb kiadási csoportok keretét 1938-as értékű pengő számításbavétele mellett már az alábbiakban kérem megállapítani:

személyi kiadások (rendszeres és nem rendszeres)			
illetmények, illetményhozzájárulások	évi	140	millió P
nyugdíjak		50	”
dologi és átmeneti kiadások		100	”
újjaépítési kiadások és beruházások		100	”
üzemek újjaépítési és beruházási kiadásokból			
előálló hiányának fedezésére		50	”
önkormányzatok támogatása		30	”
ipari és mezőgazdasági jóvátétel		210	”
egyéb nemzetközi kötelezettségek		30	”
összesen tehát évi		710	millió P

A kiadási csoportok keretének megállapítása után a továbbiakban a következő eljárást javaslom elfogadni.

Abból a célból, hogy az egyes tárcák a személyi járandóságokat, illetve nyugdíjakat előirányozhassák, az e címeken számításba vett 140, illetve 50 millió pengős keretek és az előreláthatóan megállapítható létszám figyelembevételével a vezetésem alatt álló minisztérium rövid időn belül elkészítené a folyó évi augusztus hó 1. napján hatályba lépő új illetmény-rendszert.

A dologi és átmeneti kiadásokra előirányozható 100 millió pengős keretnek a tárcák közötti megosztására vonatkozó konkrét javaslatomat a tárcák szakelőadóival folytatott tárgyalás alapján a legközelebbi minisztertanács elé kívánom terjeszteni. Megjegyzem, hogy a szóban forgó hitelkeretet körülbelül ugyanolyan arányban tartom az egyes tárcák között megosztandónak, mint amilyen arányban a dologi és átmeneti kiadások az 1924–1944. évi költségvetésben illetve az 1945. évben és a folyó évben megosztottak.

28. 1946. május 24.

Természetesen javaslatom során figyelembe fogom venni azt a körülményt, hogy egyes tárcáknak a megjelölt években költségvetésük nem volt, illetve költségvetésük csak 1–2 éve van, azt a körülményt, hogy a jelenleg külön-külön tárca hatáskörébe utalt feladatok az elmúlt években 1–1 tárca keretében irányoztattak elő, végül hogy egyes tárcáknál új feladatkörök keletkeztek, viszont más tárcák tevékenységi köre csökkent.

Az újjáépítési kiadásokra és beruházásokra megállapított 100 millió pengős keret és az üzemeknél e címen megállapítható keret megosztására vonatkozó javaslatnak a legközelebbi minisztertanácson velem egyetértésben való előterjesztésére az újjáépítési miniszter urat kérem felhívni.

A költségvetési előirányzat elkészítéséhez szükséges előfeltételeknek, illetve főbb irányelveknek az előadottak szerint való megállapítása után a minisztertanácshoz általam intézett előterjesztés alapján utasítandók lennének a tárcák az 1946. évi augusztus hó 1. napjától 1947. évi július hó 31. napjáig, illetőleg az 1946. évi augusztus hó 1. napjától 1946. évi október hó 31. napjáig terjedő időszakokra szóló költségvetési előirányzatoknak legkésőbb a költségvetési körirat kézhezvételét követő 10 napon belül történő elkészítésére, és a vezetésem alatt álló minisztérium költségvetési ügyosztályához, illetve az Újjáépítési Minisztériumhoz való megküldésére.

A megállapított határidő pontos betartása esetén lehetőség volna arra, hogy az 1946/47. évi állami költségvetési előirányzatot indokolásával együtt a Nemzetgyűléshez beterjeszthessem.

Esetleges késedelem esetén a költségvetési előirányzat tárgyalása már az új költségvetési év kezdetébe nyúlna be; ennek ellenére nem lenne akadálya annak, hogy az 1946. évi augusztus hó 1-jétől kezdődően már a Nemzetgyűlés elé terjesztett költségvetési előirányzat vétessék alkalmazásba.

Kérem a minisztertanácsot, hogy fenti előterjesztésemet elfogadni s egyben már most felhatalmazni méltóztassék arra, hogy a költségvetési előirányzat elkészítésével kapcsolatban megállapítandó határidőket pontosan be nem tartó tárcák részére nyitott hitelösszegek kifizetését a postatakarékpénztárnál letilthassam.

Budapest, 1946. évi május hó 23-án.

Hitelesítem:
Budapest, 1946. május 23.
Abonyi
állampénztári igazgató. h

Gordon Ferenc s.k.
pénzügyminiszter

Gévelt, aláírás nélküli másolat. A másolatot Abonyi állampénztári igazgatóhelyettes hitelesítette, az ő saját kezű aláírása mellett a Pénzügyminisztérium körbélyegzőjének lenyomata látható.

[29.] 112.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi május hó 31. napján délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőjében Nagy Miklós államtitkár, B. Szabó István államminiszter, Gyöngyösi János külügyminiszter képviselőjében Bolgár Elek rk. követ megh. miniszter, később Gyöngyösi János külügyminiszter, ombor Jenő honvédelmi miniszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter képviselőjében dr. Kemény György államtitkár, Dr. Antall József újjáépítési miniszter képviselőjében Bencsik Gyula dr. államtitkár, Dobi István földművelésügyi miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter képviselőjében dr. Pfeiffer Zoltán államtitkár, Dr. Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök* üdvözli a minisztertanács tagjait s az ülést megnyitja. Felkéri dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt a miniszterelnöki bejelentések előterjesztésére.

1

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti [5173/1946. ME] a Jóvátételi Hivatal májusi járandóságainak költségzsükségletére 400 milliárd pengő igénybevételét. A pénzügyminiszter 116 675/1946. sz. alatt már előzetesen hozzájárult, és a hitelt egyidejűleg rendelkezésre bocsátotta.

29. 1946. május 31.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal májusi járandóságainak költség-szükségletére négyszázmilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.

2

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti [5526/1946. ME] a Jóvátételi Hivatal 1 588 500 000 milpengő hitel iránti kérelmét, amelyből a SZEK kiadásokra 88 500 000 milpengő, ipari jóvátételi orosz szállításokra 1 500 000 milpengő folyósítandó. A hitelnyitáshoz a pénzügyminiszter 116 810/1946. sz. átiratában hozzájárult.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal részére egymilliárd ötszáznyolcvannyolcmillió ötszázezer milpengő folyósításához hozzájárult.

3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Jóvátételi Hivatal javaslatát étkezde berendezésével kapcsolatos költségekre 223 116 108 adópengő hitel igénybevétele tárgyában.

Újjáépítési miniszter [képviselőtében Bencsik államtitkár]: Az Újjáépítési Minisztérium szerződés útján létesítette konyháját, ami csupán bérfizetési kötelezettséggel járt. Felveti a kérdést, vajon hasonló módon a Jóvátételi Hivatal nem tudná-e megoldani az alkalmazottak ételmezését.¹

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár]: Az előterjesztés a Pénzügyminisztériummal letárgyalva nincs, s ezért kéri a napirendről levenni.

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti [szám nélkül] a Székesfővárosi Közmunkák Tanácsának alkalmazottai május havi járandósága és drágasági segélye 498 930 milpengő hitel iránti kérelmét.

Minisztertanács a Székesfővárosi Közmunkák Tanácsának május havi ellátmányára négyszázkilencvennyolcezer kilencszázharminc milpengő hitel folyósításához hozzájárult.

5

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti [5668/1946. ME] a Székesfővárosi Statisztikai Hivatali személyzet túlmunkadíjazására 85 225 760 000 pengő hitel iránti kérelmét. Ez az összeg a háborús károk összeírásával kapcsolatban merült fel.

¹ A 6747/1946.J.H. sz. előterjesztés a kérés indoklásaként előadta, hogy a hivatal munkatársai a rendes munkaidőn túl rendszerint este hét óráig tartó folyamatos munkával végzik feladataikat, így méltányosnak mondta, hogy délben meleg ételhez juttassák őket. Az előterjesztés borítólapjára a Miniszterelnökség támogató véleményét jegyezték fel.

29. 1946. május 31.

Minisztertanács a Székesfővárosi Statisztikai Hivatal részére nyolcvanöt-milliárd kettőszázhuszonötmillió hétszázhatvanezer pengő hitel folyósításához hozzájárult.

6

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a kárstatisztikai munkálatok folytatásához szükséges, az 1946. május 1-jei tényleges állapotnak megfelelően 97 178 400 000 P póthitel iránti kérelmét a Központi Statisztikai Hivatal részére. [sic!]

Minisztertanács a kárstatisztikai munkálatok folytatásához szükséges kilencvenhétmilliárd százhetvennyolcmillió négyszázezer pengő póthitel kiutalásához hozzájárult.²

7

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti, hogy a pótgjegyzék 7. sz. alatt szereplő „Felterjesztés a Hangya-kongresszus határozatáról” c. bejelentést, miután a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter a kérdés megvitatását megelőzően a miniszterelnökkel tárgyalást kíván folytatni, a tárgysorozatról leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³

² Az 5059/1946. ME sz. előterjesztés egyrészt kérte a 8816/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 3.) alapján végzett kárstatisztikai munkálatokra a pénzügyminiszter által már a Központi Statisztikai Hivatal rendelkezésére bocsátott 255 237 000 000 pengő hitel utólagos minisztertanácsi jóváhagyását; másrészt pedig az 1946. évi május 1-jei állapotnak megfelelően ugyanerre a célra — figyelemmel az illetményemelkedésekre — további 97 178 400 000 pengő póthitel engedélyezését. A jegyzőkönyv az előterjesztésben foglalt kérdésnek csak ezt az utóbbi részét rögzítette. Lásd még a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

³ A Miniszterelnökség előterjesztéseit összefogó borítólapon „Pótlás”-ként van feltüntetve 7. sorszám alatt a „Feljegyzés a Hangya-kongresszus határozatáról” című irat. A borítólapon valójában a Hangya Szövetkezet elnökének, két szövetkezeti ügyvezetőnek s további két helyi szövetkezeti elnöknek 1946. május 28-án kelt, a miniszterelnökhöz intézett levele található másolati formában.

A szám nélküli levél a Hangya 1600 vidéki tagszövetkezetének 3000 küldöttjével Budapesten tartott kongresszus határozatait tartalmazta. A határozat tulajdonképpen tiltakozás volt a „Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ, mint Szövetkezet” és a Fogyasztási Szövetkezetek Országos Központja, mint Szövetkezet eredményes működéséről intézkedő 2330/1946. ME sz. rendeletben (MK 1946. március 3.) foglaltak ellen. E rendelet — más szövetkezetekkel együtt — a Hangya Szövetkezeti Központ megszüntetéséről is intézkedett. (A rendelet szövegét a MK 1946. március 8-ai számában több tekintetben helyesbítették.) A Hangya képviselői kérték a kormányt, hogy a rendelet végrehajtási utasításának megjelenéséig tiltsa meg az országos szövetkezeti központ számára a Hangya vagyonával, alkalmazottaival való rendelkezést, kérte a Hangya önálló szövet-

29. 1946. május 31.

8

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Jóvátételi Hivatal javaslata alapján a „Német tulajdonban álló vagyontárgyak forgalmának korlátozása és zár alá vétele tárgyában kibocsátott 528/1945. ME sz. rendelet kiegészítésére” szóló tervezetet.⁴

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer államtitkár]: Ugyanez a javaslat szerepel az igazságügyminiszter tárgysorozatán 1. tétel alatt. Az előterjesztést az igazságügyminiszterrel együttesen tárgyalták le és a javaslatot a maga részéről is előterjesztettnek tekinti.⁵

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

9

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti [5559/1946. ME] a Jóvátételi Hivatal 140 000 miladópengő hitel iránti kérelmét. Ez az összeg azon iparcikkek felvásárlására szükséges, amelyeket a Vörös Hadsereg részére ez évben szolgáltatnunk kell az 1945. év folyamán kölcsön vett élelmiszerek ellenében.

Minisztertanács az egyszáznegyvenezer miladópengő folyósításához a Jóvátételi Hivatal hiteligényének kielégítésére, hozzájárult.⁶

10

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Közigazgatási Bíróság elnökének felkérésére dr. Borsos Endre közigazgatási bírósági tanácselnök 1947.

kezeti jellegének elismerését. Előzményéről lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pontját és jegyzetét.

⁴ Az 528/1945. ME sz. rendelet a MK 1945. május 20-ai számában jelent meg. A 6941/1946.J.H. sz. előterjesztés indoklasként előadta, „hogy a SZEB megállapítása szerint a német javak bejelentésével kapcsolatban sem az egyes személyek, sem pedig a hatóságok nem jártak el kellő gondossággal, a SZEB a telekkönyvi hatóságoknak és cégbíróságoknak e tárgyban újabb rendelet kiadását kívánja”. Lásd a 6520/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 7., amely minden telekkönyvi hatóságot és cégbíróságot kötelezett arra, hogy tizenöt napon belül készítsen kimutatást mindazokról az ingatlanokról és cégekről, amelyek hivatalos tudomásuk szerint német tulajdonban álltak. A rendelettervezet kitért a német állampolgárság meghatározására s arra is, hogy a kimutatásokat a Jóvátételi Hivatalnak kellett megküldeni.

A rendelettervezethez tartozó, Csukásy G. Lajos jóvátételi hivatali tisztviselő által aláírt levél megemlítette, hogy az oroszoknak jelezte: a tizenöt napos határidő „becsületes munka elvégzésére nem elegendő”, de a SZEB Gazdasági osztálya ragaszkodott ehhez a terminushoz. Közölte azt is, hogy már május 15-én át akarta küldeni a javaslatot a Miniszterelnökségnek, de az oroszok visszavették az aktát, úgy hogy a „pénzügyminiszter és az igazságügyminiszter megbízottaival egy felőrával ez előtt fejeztük be a SZEB-nél az e tárgyban folytatott megbeszéléseket”.

⁵ Lásd a jelen jegyzőkönyv 18., valamint 73. napirendi pontját.

⁶ A Gazdasági Főtanács már ezt megelőzően iparcikkek vásárlására 170 milliárd adópengő hitelt engedélyezett a Jóvátételi Hivatal részére, a Vörös Hadsereg által nyújtott élelmiszerkölcsön visszaszolgáltatása céljából. (MOL XIX-A-10-XXXVI.-1946. május 22., 29. napirendi pont.)

29. 1946. május 31.

évi június hó 6. napjáig a tényleges szolgálatban, mint létszámfeletti minőségben, visszatartását.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* nem látja az előterjesztés célját. Úgy értelmezi, hogy ezzel a B-listánál felmerült szempontok szenvednek voltaképpen sérelmet.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Dr. Borsos Endre kiváló személy és ő vezeti a jogi irányítást, miután az elnök és alelnök politikai jellegű pozícióban van, egyébként a létszámcsökkentésnél a tanácselnök mint létszámhoz tartozó számít, és így sérelem nem állhat elő a leépítést illetően.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷

11

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti [5772/1946. ME] a Jóvátételi Hivatal kérelme alapján 21 308 400 000 milpengő hitel igénylését. Ebből a SZEB kiadásokra 504 millió 600 ezer milpengő, dologi kiadásokra 5 millió 800 ezer milpengő, ipari jóvátétel orosz szállításokra [sic!] 4 milliárd 790 millió milpengő, mezőgazdasági jóvátételre 6 milliárd 90 millió milpengő, a Vörös Hadsereg ipari ellátásra 7 milliárd 830 millió milpengő szerepel az előterjesztésben.

Minisztertanács a huszonegymilliárd háromszáznyolcmillió négyzázezer milpengő folyósításához hozzájárult.

12

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Jóvátételi Hivatal május havi póthitele címén 205 millió 870 ezer milpengő igénybevételét, amely [a] SZEB, ipari jóvátétel, jugoszláv mezőgazdasági jóvátétel, csehszlovák szállításra és vegyes kiadásokra szükséges. [sic!]

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal május havi póthitele címén kettőszázötmillió nyolcszázhetvenezer milpengő folyósításához hozzájárult.⁸

13

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti [szám nélkül], hogy Károlyi Mihály volt köztársasági elnök személyes használatára egy Paccard-gyártmányú

⁷ A Miniszterelnökség szám nélküli előterjesztése rámutatott arra, hogy dr. Borsos Endre 1946. június 6-án betöltötte ugyan a 70. életévét, s így nyugdíjazható lett volna, de további tanácselnöki működéséhez rendkívül fontos hivatali érdek fűződött, mivel általános, magasszintű szaktudásán felül kiváló elméleti és gyakorlati ismerője volt a választójog kérdésének. Ezért kérte a Miniszterelnökség szolgálatának meghosszabbítását.

⁸ Az 5694/1946. ME sz. előterjesztésből kitűnik, hogy a jelzett összegből 500 000 milpengő kiküldetési költségekre, 90 000 000 milpengő SZEB kiadásokra, 80 000 000 milpengő jugoszláv ipari jóvátételre, 370 000 milpengő vegyes kiadásokra, 35 000 000 milpengő csehszlovák mezőgazdasági jóvátételi szállításra szolgált.

29. 1946. május 31.

személygépkocsi vásároltatott. A gépkocsi tulajdonjogilag a Miniszterelnökség nevéen áll. A 3600 g törtaranyat kitevő vételárát a Magyar Általános Hitelbank előlegezte. Javasolja, hogy a vételár kiegyenlítésére szükséges pengőellenérték hitel engedélyeztessék.

Minisztertanács Károlyi Mihály, volt köztársasági elnök használatára vásárolt személygépkocsi 3600 g törtarany pengőértékének folyósításához hozzájárult.

14

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti [5101/1946. ME] a Jóvátételi Hivatal elnöke és egy főosztályvezető folyó évi március hó 28-án Prágába utazott a magyar–csehszlovák jóvátételi egyezmény letárgyalása és megkötése végett. Kéri, hogy a minisztertanács a kiküldetéshez utólagosan járuljon hozzá és a felmerült 6 milliárd 187 millió 918 ezer pengő költség folyósítását engedélyezze.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette és a Jóvátételi Hivatal elnökének és egy főosztályvezető kiküldetésével kapcsolatban felmerült hatmilliárd száznyolcvanhétezer kilencszáztizennyolcmillió pengő összegű hitel folyósításához hozzájárult.⁹

15

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti [szám nélkül], hogy az Új Magyarország című időszakos lap angol és orosz nyelvű kiadványainak támogatására folyó évi június és július hónapra összesen 2042 millió adópengő folyósítása szükséges. A főszerkesztő, Boldizsár Iván bejelentése szerint a Külügyminisztérium megrendelésére a kiadandó lapszámok több fontos, a békeelőkészítés szempontjából mellőzhetetlen cikkeket tartalmaznak. Javasolja az összeg folyósítását azzal, hogy a felhasználást a pénzügyminiszter ellenőrizze.

Minisztertanács az Új Magyarország című időszakos lap június és július havi angol és orosz nyelvű számainak kiadására kétmilliárd negyvenkétfélmillió adópengő hitel folyósításához hozzájárult.¹⁰

16

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti [szám nélkül], hogy a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság folyó évi június hó 16–18 napjain kongresszust rendez és az ezen megjelenő vidéki résztvevők ételmezési ellátására a társaság a kormány hozzájárulását kéri. Mintegy 6–700 kiküldött érkezik Budapestre. A társaság azt kéri, hogy a kongresszus három napja alatt a kormány egy

⁹ Lásd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 57. és a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját.

¹⁰ Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 4., a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 7. és a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

ebédre és egy vacsorára lássa vendégül a kiküldötteket. Javasolja ennek a kérelemnek elfogadását.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹¹

17

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti, hogy a Magyar Ifjúság Országos Tanácsa június 2-án délelőtt 10 órakor ünnepi felvonulást rendez. Június másodikát a magyar ifjúság napjának tekinti és felkérték a kormányt, hogy az Operaház erkélyén a felvonulás megtekintésén vegyen részt.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹²

18

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer államtitkár] a tárgysorozaton 1. szám alatt szereplő javaslatát, miután az már a miniszterelnöki bejelentések között elfogadtatott, tárgytalannak tekinti.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹³

19

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer államtitkár] előterjeszti javaslatát az 1946. évi törvénykezési szünetre, és az igazságügyi alkalmazottak évi rendes szabadságára vonatkozó rendelkezések tárgyában, magyarázatképpen közli, hogy azért a bírák szabadságot kapnak, csak a törvénykezés nem szünetel. [sic!]

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁴

¹¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható Zilahy Lajos (1891–1974) írónak, a Magyar–Szovjet Művelődési Társaság elnökének 1946. április 14-én kelt levele, amelyben még május 5., 6. és 7. volt feltüntetve a kongresszus időpontjául. Ezt a levél felzetén saját kezűleg kijavította június 16., 17. és 18-ára. „Azt hisszük — írta Zilahy —, nem kell külön hangsúlyoznunk, hogy mit jelent Hazánknak a Szovjetunióval való kapcsolatunk kimélyítése, és nem kell azt sem hangsúlyoznunk, hogy a Társaságot a mai nehéz helyzet milyen súlyos feladatok elé állítja.” Hangsúlyozta, hogy „kormányunknak a bekapcsolódása ilyen jelentőségű kérdésbe feltétlenül szükséges.”

¹² A Magyar Ifjúság Országos Tanácsa a Magyar Kommunista Párt, a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség és a Szakszervezeti Ifjúsági Tanács kezdeményezésére 1946 márciusában alakult. Főtitkára Nonn György volt. 1948 márciusában — a Magyar Ifjúság Népi Szövetségének létrejöttékor — befejezte működését.

Az ifjúsági szervezetek a Városligetben demonstrációt tartottak. Egy kiáltványban jó magyar pénzt, a gazdaság helyreállítását követelték, s elítélték mindazokat, akik a koalíciót megbontani igyekeztek. (Világ, 1946. június 3.)

¹³ Lásd a jelen jegyzőkönyv 8. napirendi pontját.

¹⁴ A T.1939/1946.Ig.M. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a 3340/1945. ME sz. rendeletnek (MK 1945. június 19.) a járásbíróságok, a törvényszékek, az ítélőtáblák és a Kuria törvénykezési szünetével kapcsolatos előírásai 1946-ban is érvényben maradtak, továbbá, hogy e bíróságok bírái, az államügyész-ségi tagok és általában igazságügyi alkalmazottak az évi rendes szabadságdőre szintén nem tarthattak igényt. Lásd a 6410/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 5.

29. 1946. május 31.

20

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer államtitkár] bejelenti, hogy a budapesti államügyészség rendkívül mértékben megnövekedett ügyforgalmára tekintettel, a pártok előzetes hozzájárulása alapján dr. Tóth Zoltán, dr. Jékey István, dr. Homoky István és dr. Kövesdi Pál államügyészi kinevezésére tesz javaslatot.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁵

21

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer államtitkár] előterjeszti Linder Béla nyugalmazott hadügyminiszter kártalanítására vonatkozó javaslatát, amely szerint az államkincstár terhére egy összegben fizetendő jóvátételben kívánja részesíteni.

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter*: A javaslattal nem ért egyet. Linder Bélát magas rangal nyugdíjjogosultnak rehabilitálták a II. fizetési osztály szerinti illetménnyel. Jelentős terhet képezne, ha ezen túlmenően jóvátétel folyósíttatnék.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A maga részéről sem tartja indokoltnak a javaslatot. Felkéri az igazságügyminisztert, hogy javaslatát vegye le a napirendről azzal, hogy újabb előterjesztés tárgyává ne is tegye.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer államtitkár] előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁶

22

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer államtitkár] előterjeszti javaslatát a rögtönbíráskodás újabb kiterjesztése és kihirdetésének elrendelése tárgyában. A javaslat szerint a gyűjtogatás büntette és a gyűjtogatásra való szövetkezés kerül statáriális ítélkezés alá.

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* javasolja, hogy a rögtönbíráskodás terjesztessék ki az erdőgyűjtogatásra és az erdőlopásra is.

¹⁵ A 19 428/1946.Ig.M. sz. előterjesztés szerint dr. Tóth Zoltán a budapesti törvényszéki titkár, budapesti népügyész, dr. Jékey István a budapesti ítélőtáblához tanácsjegyzői szolgálatra beosztott pestvidéki törvényszéki titkár, dr. Homoky István, a pestvidéki államügyészséghez beosztott pestvidéki törvényszéki titkár és dr. Kövesdi Pál kincstári jogügyi fogalmazó volt.

¹⁶ A 24 838/1946.Ig.M. sz. előterjesztés Linder Béla — ismételt emigrálása miatt bekövetkezett — anyagi kárainak megtérítésére tett javaslatot. Az emigrációja, menekülési során elszenvetett anyagi károsodását 1945 novemberében 250 millió pengőben állapították meg.

Az igazságügyminiszter előterjesztéseit összefogó borítólap e napirendi pontjának címe mellett a Miniszterelnökségen rávezetett következő megjegyzés olvasható: „A javaslattal nem értke egyet. A kártalanítás indokolatlan, jelenleg katonai és miniszteri rehabilitációt nyert, ezen túlmenő igény indokolatlan.”

29. 1946. május 31.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer államtitkár]: Az erdőgyűjtogatás is benne van az eredeti javaslatban, mert minden gyűjtogatásra vonatkozik a kiterjesztés.

[*Nagy*] *Miniszterelnök* a falopásra vonatkozólag nem ért egyet a földművelésügyi miniszter javaslatával. A falopás jelentéktelen súlyú, és olyan szokott formája volt, különösen a szegényebb parasztság faszükségletének kielégítésére [sic!], hogy nem lehet azonosítani más vagyonelleni bűncselekményekkel.

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* módosító javaslatától eláll.

Minisztertanács az előterjesztést eredeti szövegében fogadta el.¹⁷

23

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* bejelenti, hogy a házfelügyelői díj, szemét- és kapupénz, valamint a felvonókezelési díjak szabályozása tárgyában előterjesztett javaslatát a napirendről leveszi.¹⁸ E helyett előterjeszti [javaslatát] a „hadisegélyek, valamint a hadi, honvédelmi és polgári gondozottakat megillető járadékok és egyéb rendszeres pénzellátások összegének jövőbeni meghatározása szempontjából a 440/1946. ME sz. rendelet hatályon kívül helyezése” tárgyában. Lényegében arról van szó, hogy egy korábbi rendelkezés szerint a hadisegélyeket és hadigondozási díjakat a köztisztviselők illetményeinek arányában kell emelni. Ez rendkívül nagy terhet jelent az államháztartásra és a Gazdasági Főtanács el kíván térni ettől a rendelkezéstől. Az új javaslat szerint a népjóléti miniszter hatáskörébe tartoznának a mindenkori segélyösszegek megállapítása.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette, s az előterjesztést elfogadta.¹⁹

Külgügyminiszter most megérkezik és Bolgár Elek rk. követ, megh. miniszter eltávozik.

¹⁷ A 29 003/1946.Ig.M.IV. sz. előterjesztés az azt megelőző időben előfordult nagyobb gyűjtogatási esetre tekintettel javasolta a gyűjtogatás és az arra való szövetkezési cselekményekre a rögtönbíráskodás kiterjesztését. Lásd a 6330/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. június 4).

¹⁸ A házfelügyelői díj, a szemét- és kapupénz stb. kérdésének szabályozásáról szóló rendelet tervezete megtalálható a jegyzőkönyv mellett; lásd e kérdésekről a 10 460/1946. ME sz. rendeletet, (MK 1946. szeptember 13.), valamint e kötet [65.] 148. sz. jegyzőkönyvének 44. és a [66.] 149. sz. jegyzőkönyv 40. napirendi pontját, illetve a 23 310/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. november 23).

¹⁹ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

A hadisegélyek, valamint a hadi, honvédelmi és polgári gondozottakat megillető járadékokról szóló 440/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 16.) hatályon kívül helyezéséről és a kérdésnek a népjóléti miniszter hatáskörébe utalásáról a 6250/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 2.) intézkedett. Az említettek pénzellátásának újabb rendezéséről a 121 000/1946. N.M. sz. rendelet (MK 1946. június 2.), majd a 128 700/1946. N.M. sz. rendelet (MK 1946. június 28.) intézkedett.

29. 1946. május 31.

24

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát „a 29 000/1945. N.M. sz. rendelet végrehajtásával kapcsolatos nyomtatványok 16 milliárd pengő póthitele” tárgyában.

Minisztertanács a Népjóléti Minisztérium nyomtatványai költségeire 1946. évi március havára folyósított összegben túlmenően tizenhatmilliárd pengő igénybeviteléhez hozzájárult.²⁰

25

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a „magyar gyermekek romániai üdültetésének költségeivel kapcsolatban 323 milliárd 826 millió pengő folyósítása” tárgyában. A megszervezést a Nemzeti Segély Országos Központjára bízta.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A Nemzeti Segély működésével kapcsolatban komoly kifogások merültek fel. A pártok részben visszavonták megbizottaikat, és indokolatlan, hogy egy ilyen kifogásolt intézmény anyagi természetű szervezési munkálatokat folytasson. A maga részéről azt javasolja, hogy a Népjóléti Minisztérium saját hatáskörében bonyolítsa le a szervezést.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: Ez ilyen formában ma már nem keresztülvihető, mert a romániai bizottság kívánságára bízta meg a Nemzeti Segély Országos Központját, – a munkálatok folyamatban vannak. A legmesszebbmenő felügyeletet és ellenőrzést fogja gyakorolni.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A jövőben a Nemzeti Segély mellőzését kívánja. Tudomásul veszi, hogy a népjóléti miniszter a felelősséget vállalja a mostani akcióért és a legteljesebb ellenőrzést gyakorolja.

Minisztertanács a magyar gyermekek romániai üdültetésének költségére háromszázhuszonhárommilliárd nyolcszázhuszonhatmillió pengő folyósítását engedélyezte.²¹

²⁰ A 29 000/1945. N.M. sz. rendelet (MK 1945. szeptember 27.) a hadisegélyezéssel és a hadigondozással kapcsolatos kérdéseket szabályozta.

A 4815/1946.N.M.eln. sz. előterjesztés a külső hatóságok (hadigondozó bizottságok, járási főjegyzők és községek) munkáját segítő nyomtatványokra már 1946 márciusában biztosított 3,2 milliárd pengőn fölül 16 milliárd pengő póthitel engedélyezését kérte.

²¹ A népjóléti miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon e tárgy mellett a Miniszterelnökség következő megjegyzése szerepel: „A Nemzeti Segély szerveit leépítendőnek tartom. Indokolatlan. Részben kifogásolhatóan működő intézmény. A népjóléti tárca közvetlen központjából irányítsa az ügyeket. Ezt a jövőre nézve alkalmazandónak tartom.”

A Nemzeti Segély 1945-ben alakult társadalmi szervezet volt, amely fő feladatának az anyas és csecsemővédelmet, az elhagyott gyermekek megsegítését és a tbc elleni küzdelmet tekintette. 1948-ban beolvadt a Magyar Vöröskeresztbe.

Előzményéről lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 50. napirendi pontját. A Nemzeti Segély első vonata ezer pesti, pestkörnyéki, valamint dorogi bányász-családból származó gyermekkel indult ekkor Romániába. A gyermekeket Kolozsvárra, Nagyváradra, Brassóba és Csik megyei falvakba

26

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az „olajütő ellenőrök díjazása címén kétszázmilliárd pengő hitel igénybevétele és elszámolása” tárgyában. Voltaképpen ez az ellenőrzés már megszűnt.

Minisztertanács a termelési miniszteri biztosok által kiküldött olajütő ellenőrök díjazása címén kétszázmilliárd pengő hitel folyósításához hozzájárult.²²

27

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a „hadifogolyruhák[ból] közcélra átvett 3000 öltöny és 500 bekecs 6 502 000 milpengő kiadásának folyósítása” tárgyában.

Minisztertanács hatmillió ötszázkettőezer milpengő hitel folyósításához, hadifogoly-ruházatból átvett öltönyök és bekecs ellenértékére, hozzájárult.²³

28

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát a „szabadságra utazó honvédszemélyek részére vasúti utazásoknál a katonadíjzabásszerű menetdíjak 50%-os mérséklésének engedélyezése” tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A javaslatot a maga részéről elutasította és nem járult hozzá a Gazdasági Főtanács sem.

[Nagy] *Miniszterelnök* arra kéri a honvédelmi minisztert, hogy a szanálási tervre figyelemmel két hónapra javaslatát tartsa függőben és azt követőleg terjessze elő.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* az előterjesztést a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁴

vitték. A román kormány vállalta a felruházásukat s mivel szeptember végéig tartózkodtak a vendéglátóknál, iskolai oktatásukról is gondoskodott. (Világ, 1946. június 12.) A sajtó ismételen foglalkozott a gyermekek szívélyes fogadásával, ellátásával.

²² 6413/1946.K.M.eln. sz. előterjesztés előadta, hogy az ország súlyos közellátási helyzetére tekintettel utasította a termelési miniszteri biztosokat az olajütő malmok alkalmi ellenőrök útján való ellenőrzésére. Ezek díjazását a közreműködésük révén beszolgáltatott olajosmag mennyiségének 1%-ában állapította meg. Az így beszolgáltatott olajosmag mintegy 60 000 q volt, a hatóságilag megállapított mázsánkénti ár 340 millió pengőt tett ki, így az említett mennyiségű olajosmag 1%-a kereken 200 milliárd pengő volt. Ezt az összeget kérte az ellenőrök díjazására.

²³ A 7313/1946.K.M. sz. előterjesztés jelezte, hogy a szóban lévő ruházati cikkek korábban is kincstári tulajdonban voltak, a számadási rend helyreállítása érdekében azok vételárát a Honvédelmi Minisztériumnak meg kellett téríteni.

²⁴ A 416 318.Mű. és száll. 1946.H.M. sz. előterjesztés a szabadságra utazó honvédszemélyek katonadíjzabásszerű menetdíjának 50%-kal való mérséklésén túl azt is kérte, hogy a távolsági személyvonaton szabadságolási igazolvánnyal ellátott honvédek ne a II., hanem a III. osztályú menetjegy váltása mellett utazhassanak, végül, hogy a nem hivatásos (tehát félárú jegy váltására jogosító MÁV arcképes igazolvánnyal nem rendelkező) tisztek részére is biztosítsák ezeket a kedvezményeket.

29. 1946. május 31.

29

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* bejelenti, hogy a kezelésében álló csörszpusztai és inotapusztai kincstári ingatlanok zavartalan birtoklása hátrányt szenvedett.²⁵ Az ügynevezett hajmáskéri ló- és gyakorlóterét jelenleg az egyedül használható. Területe mintegy 2300 hold. Az OFT 1945. évi szeptember hó 4-én kelt határozatával ezeket az ingatlanokat a kincstár, illetve a honvédigazgatás kezelésében meghagyta és kimondotta, hogy ezen ingatlan felosztás alá nem vonható. Az ingatlanokat mezőgazdasági művelés alá vonták. A terület voltaképpen a honvédség élelmezési céljait szolgálja és jelentős [számú] szegőd-ményes munkást foglalkoztat. Május 26-án mintegy 6–8000 főnyi tömeg jelent meg a gazdaságnál és közölte, hogy az egész területet földosztás céljaira igénybe veszik és e kijelentés pillanatától kezdve már magukénak is tekintik. Fenyegető magatartást tanúsítottak és pisztollyal voltak felfegyverkezve. A honvédség és a velük karöltve eljáró rendőri közegek nagy önuralmának tudható be, hogy összetűzésre nem került sor. A fegyverszüneti egyezmény szerint köteles a kormány a meglévő területet fenntartani és a szovjet haderő jelenleg is használja a gyakorlóteret.²⁶ A Szövetséges Ellenőrző Bizottság hozzájárulása nélkül az ingatlan felett rendelkezni nem lehet. Arra kéri a minisztertanácsot, hogy a belügyminiszter a törvényes jogállapotot állítsa helyre és a szükséges intézkedésekkel az ilyen önhatalmú túlkapásokat a közrend és közbiztonság helyreállítása céljából akadályozza meg. Toldi ezredest, aki a gazdasági vezető, megöléssel fenyegették.²⁷ Szeretne megoldást keresni az ügyben, és az ingatlan szélén

Kérése indoklásául egyrészt előadta, hogy egy rendfokozat nélküli honvéd napidíja (április 29-én) 300 000 pengő volt – s ez az ország súlyos helyzetében nem emelkedhetett, másrészt utalt arra, hogy a közrend érdekében a honvédség nagy erőfeszítéseket tett, így a vasútbiztosító ezrednek 6 hősi halottja és több sebesültje volt a fosztogatókkal folytatott fegyveres küzdelem folytán, ezen kívül hivatkozott az aknásiított területek megtisztítására, a közlekedési és híradószolgálat újjáépítése terén végzett munkájára stb.

²⁵ A honvédelmi miniszter szám nélküli előterjesztése megtalálható a jegyzőkönyv mellett, ez azonban alig tartalmaz többet, mint ami a jegyzőkönyvben is szerepel. A minisztertanács jegyzője a honvédelmi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon ceruzával, egyéni rövidítésekkel alig olvasható módon jegyezte a vita lefolyását. A két iratban található, a jegyzőkönyvben foglaltaktól eltérő tényeket, megjegyzéseket az alábbi 26. és 27. jegyzetben közöljük.

²⁶ A fegyverszüneti egyezmény, az 1945. évi V. tc.-vel becikkelyezett 525/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 17.) 3. pontjához tartozó B. Függelék szerint a magyar kormány minden mindazokat a katonai berendezéseket — építményeket, kaszárnyákat, lőterekeket, gyakorlóterekeket stb. — amelyekre a szovjet főparancsnokságnak szüksége lehetett, üzemképes állapotban és megfelelő személyzettel rendelkezésére bocsátani volt köteles. A szovjet hadsereg — az előterjesztés szerint — az adott időben használta is a várpalotai és a hajmáskéri ló- és gyakorlóteret. Így e katonai létesítmények más célra történő felhasználásához a Szövetséges Ellenőrző Bizottság kifejezett hozzájárulására is szükség lett volna.

Az OFT az Országos Földbirtokrendező Tanács volt.

²⁷ A minisztertanács jegyzőjének ceruzafarásos feljegyzése szerint *Tombor* miniszter kijelentette „Toldi ezredest eltávolítja, 80 fővel felerősítette” – azt értve alatta, hogy Csörszpuszta őrségét erősítette meg nyolcvan fővel.

lévő mintegy 300 hold területet esetleg nélkülözhetne, bár a gyakorlás veszélyezteti az ott dolgozó munkásoknak és igénylőknek testi biztonságát.

[Rajk] *Belügyminiszter* a maga részéről már, függetlenül a honvédelmi miniszter bejelentésétől, elrendelte a vizsgálatot. A honvédség volt agresszív akkor, amikor szembekerült a tömeggel, és ezért a honvédség a hibás a helyzet kiéleződéséért.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ezt tévesen fogja fel a belügyminiszter, mert logikusan az provokált, aki támadott. A kérdés azonban nem egyszerű, mert kétségtelenül visszas, hogy 2300 hold föld egy tagban maradt a földreform ellenére. Megvizsgálandónak tartja, hogy mellőzhetetlen[-e] a terület és miként lehetne orvosolni az ottani igénylők földéhségét. Belügyi vonatkozásban nagyon komolynak tartja azt, hogy a tömeg felfegyverkezett. Javaslat az, hogy a honvédelmi miniszter a földművelésügyi miniszterrel egyetértésben állapítsa meg, hogy a földterület mely része lenne nélkülözhető. A belügyminiszter pedig a rendészeti részt tisztázza.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* felhívja a honvédelmi miniszter figyelmét arra, hogy Borsod vármegyében jelentős területek vannak, amelyek mezőgazdasági művelésre nem alkalmasak, de viszont katonai lőtérnek igen. Ilyen a Harsányi-Kisgyőr, továbbá a Lillafüred-Eger terület.

Minisztertanács a bejelentéseket tudomásul vette.

30

[Antall] *Újjáépítési miniszter* bejelenti [8920/1946.], hogy 1946. évi júniusában Párizsban nemzetközi mérnöki kongresszust tartanak, ahol az újjáépítési kérdések is megvitatás alá kerülnek. Minisztériuma képviselőjében Egyed Zoltán építésmérnök, szerződéses szakelőadót kívánja kiküldeni, aki a felmerülő költségeket saját maga viseli.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* kifogásolja, hogy nem szakszervezet közreműködésével és hozzájárulásával történt a jelölés. Az ilyen egyéni utazások rendszerint magáncélokot szolgálnak és magánérdekeket jelentenek. Nem tartja szükségesnek, hogy az Újjáépítési Minisztérium így külön képviseltesse magát, mert nem műszaki kérdésről lesz szó.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Az Újjáépítési Minisztériumnak diszkrecionális joga, hogy ha a minisztérium képviselőjében kíván valakit kiküldeni, azt a szakszervezet meghallgatása nélkül megtehesse.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette és Egyed Zoltán kiküldetéséhez hozzájárult.

31

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti a Magyar Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat forgódaru beszerzésére 600 millió adópengő póthitel kérelmét.

29. 1946. május 31.

Minisztertanács a Magyar Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat forgódaru beszerzésére hatszázmillió adópengő póthitel folyósításához hozzájárult.²⁸

32

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 2. sz. tételt a napirendről leveszi, miután még tárgyalásokat igényel. Kéri azonban a legközelebbi minisztertanács tárgysorozatára felvenni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁹

33

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter előterjeszti javaslatát a „párisi expressvonati értekezleten a MÁV képviselőjére” kiküldendő bizottság tárgyában.

[Nagy] Miniszterelnök nem látja szükségesnek három személy kiutazását, egy szakember ismerje meg az összes kérdéseket és képviselje érdekeinket.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Arról van szó, hogy az expresszvonat, mely jelenleg csak Bécsig közlekedik, Magyarországon keresztül Konstantinápolyig meghosszabbíttassék. A kérdés letárgyalása rendkívül bonyolult és mind a három személy kiküldetése szükséges, különben kárt szenvednénk a díjkalkulációval kapcsolatban és érdekeinket nem tudjuk eléggé megvédeni. Egyébként Párizsban létük alatt a vásárlásoknál is közreműködnek.

Minisztertanács Kopasz Károly, Ferenczy Ödön és dr. Bodnár Jenőnek a párisi expressvonati értekezletre való kiküldetéséhez hozzájárult.³⁰

²⁸ A 33 742/1946.Közl.M.II.fő. sz. előterjesztésében bejelentette, hogy a Szabadkikötő még 1942-ben a Roessemann-Harmatta gépgyárban két parti forgódarut rendelt, ennek árát 33%-ban előlegként kifizette. A háborús események miatt azonban a daruk nem készültek el. A befejezésről a vállalattal megállapodtak. 1945. december 5-én erre a célra már 10 millió pengő hitelt engedélyezett a minisztertanács (73. sz. jegyzőkönyv 51. napirendi pont). A nagymérvű áremelkedésre tekintettel — és mert a darukra szükség volt — kért újabb 600 millió adópengő póthitelt. Megemlítette, hogy a pénzügyminiszter ebből az összegből — feltételezve a minisztertanács jóváhagyását — 100 millió adópengőt már rendelkezésére bocsátott.

²⁹ A közlekedésügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon 2. sorszám alatt a MFTR 1945 decemberi, 1946 januári és februári, valamint a Hajózási Tárcaközi Bizottság 1945 decemberi és 1946 januári államsegélyére vonatkozó javaslat szerepelt. Lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 27., majd a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 84. napirendi pontját.

³⁰ A 35 384/1946.I/1.Közl.M. sz. előterjesztés javasolta kiküldeni Párizsba az 1946. június 18–21-e között tartott nemzetközi expresszvonat értekezletre a MÁV képviselőjében Kopasz Károly igazgató elnökhelyettes, a forgalmi és menetrendi szolgálat részéről Ferenczy Ödön főtanácsost és a díjszabási szolgálat részéről dr. Bodnár Jenő főtanácsost. Az előterjesztés jelezte, hogy a francia vasutak vezérigazgatóságának értesítése szerint az Orient-Express, a Simplon-Orient-Express és a Taurus-Express útvonalának Bécsen túl Budapest és Bukarest, illetve Belgrád felé való kiterjesztése került tárgyalásra.

A közlekedésügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgyhoz a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést vezették: „A három személy kiküldetése indokolatlan. Utalok a római kiküldetésre, ahol ellenezték a képviselőt. Egy szakember kiküldetése teljesen elegen-

34

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Karoliny Márton állami főmérnöknek műszaki tanácsosi cím adományozása tárgyában.

Minisztertanács Karoliny Márton állami főmérnöknek műszaki tanácsosi cím adományozásához hozzájárult.³¹

35

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti a Moszkvában tárgyalásokat folytatott kormánydelegáció költségeinek fedezésére 214 237 024 800 pengő póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács kétszáztizennégymilliárd kettőszázharminchétmillió huszonnégyezer nyolcszáz pengő póthitel folyósításához hozzájárult.³²

36

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Nagyiványi Zoltán jóvátétele és nyugdíjazása tárgyában.

Dr. Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] *államtitkár* tudomása szerint az előterjesztésben szereplő személy súlyos vagyoni jogi bűncselekmények miatt elítéltetett és elmeorvosintézetben kezelés alatt állott.

[Nagy] *Miniszterelnök* a kinevezés fokát is túlzottnak tartja. Elegendő a VI. fizetési osztály szerinti illetmény.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Az előterjesztés előzményeit részletesen nem ismeri. Ki fogja vizsgálni. Egyelőre a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³³

dő." A római kiküldetésre vonatkozó utalás feltehetőleg Sibelka-Perleberg Artur visszatartására vonatkozott, lásd a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 78. napirendi pontját.

³¹ A 4836/1946.Közl.M.eln. sz. alatt kérte a miniszter, hogy Karoliny Márton állami főmérnök előléptetésével kapcsolatban a köztársasági elnökhöz is előterjesztést tegyen.

Karoliny Márton (1905-?) 1936-tól a Kereskedelem- és Közlekedésügyi Minisztérium hídosztályán dolgozott, 1941-ben állami mérnökké, 1944-ben főmérnöki címmel és jelleggel tüntették ki, 1945 áprilisától pedig főmérnökké léptették elő. Ő irányította többek között az ezekben a napokban átadott szolnoki Tisza-híd építését.

³² A 22 038/2.1946.Küm. sz. előterjesztés szerint a jelzett összeg a kormánydelegáció 96 000 rubel költségének a fedezésére szolgált.

³³ A 66/el.n.res.1946.Küm. sz. előterjesztés szerint dr. Nagyiványi Zoltán 1919. január 31-én kezdte meg külügyi szolgálatát és 1921 májusában politikai magatartása miatt a szolgálatból elbocsátották. A miniszter azt javasolta, hogy 1945. szeptember 1-jei hatállyal az V. fizetési osztályba soroltan helyezték nyugállományba, és szolgálati idejét 1919 január havától kezdődően állapítsák meg. A Miniszterelnökségen a külügyminiszter előterjesztéseit összefogó borítékra e címnél a következő megjegyzést tették: „Az V. fizetési osztályt nem mindegyik tisztviselő éri el, ezért javaslom, hogy a VI/3. f.o. szerint állapíttassék meg illetménye.”

Nevezett vagyoni jogi bűncselekményét nem ismerjük.

29. 1946. május 31.

37

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti a fontos érdekből külföldre utazó hivatalos kiküldöttek utazási engedély- és vízumnehézségeit. Javasolja a szolgálati útlevelek újból való bevezetését.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Nem tesz észrevételt az előterjesztés ellen, de lehetséges, hogy technikai nehézségek vannak, mert a megfelelő útlevélből hiányoznak.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Talán megfelel az is, ha a rendes útlevéiben feljegyeznék a szolgálati utazás jellegét.

[Rajk] *Belügyminiszter* hozzájárul a javaslatához.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁴

38

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát az „egyes vallásos gyülekezetek felosztására vonatkozó hatósági rendelkezések hatálytalanítása és a felosztással kapcsolatos vagyonügyek ideiglenes rendezése” tárgyában.

[Antall] *Újjáépítési miniszter* felhívja a belügyminiszter figyelmét arra, hogy az egyes szekták titkos fasiszta szervezeteket létesíthetnek.

Dr. Balogh István államtitkár: Célszerű lenne azon szekták felsorolása, amelyek a rendelet alá esnek.

[Rajk] *Belügyminiszter* nem tartja a maga részéről szükségesnek, mert kizárólag a hatóságok által elfogadott és engedélyezett szektákra vonatkozik a rendelet.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁵

³⁴ A külügyminiszter szám nélküli előterjesztésében rámutatott arra, hogy az utazási engedélyek, vízumok stb. beszerzése sokféle korlátozás alá esett és hosszú ideig tartott, a SZEB-engedély beszerzése további időt vett igénybe. A legtöbb idegen külképviseletnek oly értelmű előírása is volt, hogy a vízum megadása előtt esetenként utasítást kellett kérnie az illetékes hazai hatóságtól. Ez alól az utóbb említett szabály alól többnyire csak a diplomata és a szolgálati útlevelek tulajdonosai alkottak kivételt. Ezért javasolta az állami érdekből utazó, politikailag teljesen megbízható személyek utazása esetére a szolgálati útlevelek újbóli bevezetését. A nemzetközi jog — mint írta — a különleges mentességgel járó diplomata útlevelek és a rendes útlevelek között átmeneti formaként már régebb óta ismerte a szolgálati útlevelet, de Magyarországon csak a második világháború elején vezették be, amikor feltétlen kívánalommal vált, hogy a hivatalosan utazó közfunkcionáriusok élhessenek a nemzetközileg szokásos könnyítésekkel, anélkül, hogy diplomataútleveleket adtak volna az illetőknek.

Felemlítette, hogy 1945 után tárgyalások folytak az útlevelügyekben illetékes Belügyminisztérium és a Külügyminisztérium között, de a Belügyminisztérium — a megszállás körülményeire tekintettel — negatív álláspontot foglalt el. Kérte a belügyminisztert, hogy tegye újból megfontolás tárgyává a szolgálati útlevel újbóli bevezetésének lehetőségét. Lásd még az [57.] 140. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

³⁵ Szám nélküli előterjesztésében a belügyminiszter előadta, hogy a minisztertanács 1946. február 15-én tartott ülésén ([5.] 88. sz. jegyzőkönyv 47. napirendi pont) elvileg hozzájárult

39

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Münnich Ferenc volt főispán, jelenleg Budapest főkapitánya, szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁶

40

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Taskovits Antal [rendőr] jóvátétele tárgyában.

[*Bárános*] *Közellátásügyi miniszter* az előterjesztés kapcsán felhívja a figyelmet arra, hogy a munkaképes és szolgálatot még teljesíthető személyek nyugdíjazását lehetőleg mellőzzék.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: Belügyi közigazgatás alá tartozó rehabilitálásoknál a jóvátételi nyugdíj csak akkor folyósíttatik, ha munkaképtelenné vált és esetleges állását, vagy megélhetését már elvesztette az illető.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

41

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti Cserny István [detektív felügyelő] jóvátétele iránti javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

42

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Simkó Artúr székesfővárosi főfelügyelő képesítési kellék alóli felmentése tárgyában.

Minisztertanács Simkó Artúr képesítési kellék meglétét a 1150/1945. ME sz. rendelet 2. §-a jogkörében elengedte.³⁷

ahhoz, hogy a honvédelmi érdekeket veszélyeztető egyes vallásos gyülekezetek feloszlására, illetőleg működésük betiltására vonatkozó rendelkezéseket hatályon kívül helyezhessen, de úgy rendelkezett, hogy az e tárgyban készült rendelettervezetet részletesen tárgyalja meg az igazságügyminiszterrel. E megbeszélések alapján készítette el a rendelettervezetet, amely az említett vallásos gyülekezetek vagyoni ügyeinek szabályozására is részletesen kitért. Lásd a 6270/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 4.

³⁶ A 3103/1946.B.M.eln. sz. előterjesztés dr. Münnich Ferenc szolgálati idejének kezdő időpontjául 1919. augusztus 1-jében javasolta megállapítani.

³⁷ A 178 435/1946.III-10.B.M: sz. előterjesztés Budapest főváros polgármesterének javaslata alapján kérte Simkó Artúr, a Székesfővárosi Gázművek munkatársa esetében — mivel csak négy polgári iskolát végzett — kiváló munkájára tekintettel a képesítési kellékek elengedését és így főtanácsosi kinevezésének lehetővé tételét.

Az 1150/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. május 4.) a közszolgálati alkalmazáshoz előírt képesítési kellékekről intézkedett.

29. 1946. május 31.

43

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát az „életbiztosítási szerződésekből származó igények felértékelése” tárgyában.

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer államtitkár]: Stílis és észrevételei vannak.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy az Igazságügyminisztérium szövegezési észrevételei figyelembe veendők.³⁸

44

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát az „ingó dolgok visszterhes átruházása után járó illeték alapjául szolgáló érték megállapítása” tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁹

³⁸ A 18 838/1946.P.M.V. sz. előterjesztés utalt arra, hogy az első világháború utáni pénzromlás folytán az 1922. január 1-je előtt kötött élet- és járadékszerződéseken alapuló pénztartozások átértékeléséről csak jóval a valuta stabilizációja után tudtak gondoskodni. A javaslat azt célozta, hogy — az újabb infláció ellenére — gyorsabban megszilárduljon az életbiztosítás iránti bizalom s mielőbb életre keljen ez a tőkekepződés szempontjából fontos gazdasági intézmény. Abból az elgondolásból indult ki, hogy az országban volt valamennyi életbiztosító vállalattal 1945. január 1-je előtt belföldön kötött élet- és járadék biztosítások díj- és többletdíj-tartalékának fedezetül szolgáló vagyontárgyak (fixkamatozású papírok, kötvények, bérházak, a Magyar Nemzeti Bank részvényei) ezeknek az életbiztosításoknak a közös felértékelési alapjául szolgálhattak. Ezzel a vagyontárgy tömeggel kívánta szembeállítani az összes életbiztosítási követelést. A kettő egymáshoz viszonyított aránya alapján kívánta megállapítani a pénzügyminiszter azt a kulcsot, amely alapján a biztosítási értékek felértékelhetőkké váltak. Így akarta elkerülni többek között azt, hogy azoknak a biztosító vállalatoknak az ügyfelei, amelyeknek vagyonában a háborús események nagyobb károkat okoztak, hátrányos helyzetbe kerüljenek.

A javaslat az egyes követelések egyéni arányszámának megállapításánál egyrészt a javasolt rendelet hatálybalépése előtt esedékessé vált, de még ki nem egyenlített követeléseket, másrészt azokat vette számításba, amelyek a biztosítási szerződés értelmében csak azt követően váltak esedékessé. Az előbbieknél az egész biztosítási összeget, utóbbiaknál pedig csak a díjtartalékot tervezte fedezni a díjtartalék fedezetét képező vagyonból. Javasolta továbbá az elértéktelenedett — az infláció folytán — még a kezelési költségeket sem fedező díjak további szedésének elhagyását, minthogy azokból díjtartalékot úgysem lehetett képezni. Arra az esetre, ha a közös felértékelési alap vagyontárgyai értékesítésük során becsértéküknél alacsonyabbnak bizonyultak volna, felhatalmazást kért arra, hogy a hiányt a biztosítók által fizetett felügyeleti díjakból dotált Életbiztosítási Rendezési Alapból pótolja.

A javaslat foglalkozott az idegen valutában kötött biztosítások felértékelésével, valamint avval, hogy az ilyen életbiztosításokon alapuló kötvénykölcsonökből követelések a felértékelési kulcsszám közzétételéig bírói úton ne legyenek értékesíthetők.

Az Életbiztosítási Rendezési Alapot a 4800/1936. ME sz. rendelet (MRT 1936. december 3. 1261. p.) hozta létre. Lásd a 6400/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 6.

³⁹ A 88 298/1946.P.M.XI.a. sz. előterjesztés az ingó dolgok visszterhes átruházása után járó illetékeknek a rohamos pénzromlás folytán bekövetkezett elsorvadását kívánta megakadályozni.

45

Pénzügyminiszter [képviselőiben Kemény államtitkár] előterjeszti az 52 391/1946. sz. javaslatát Szalay Sándor és társai jóvátétele tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök* a visszamenőleges igényt mellőzendőnek tartja, mert az államháztartás túlzott megterhelését jelenti. Javasolja, hogy a minisztertanácsi határozat keltétől kezdődően történjék a folyósítás.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy az illetmény folyósításának kezdő időpontja 1946. június hó 1. napja.⁴⁰

46

Pénzügyminiszter [képviselőiben Kemény államtitkár] előterjeszti a 13 902/1946. sz. javaslatát az állami nyugdíjterhek csökkentése tárgyában. A javaslat csupán elvi meghatározást tartalmaz és ugyanazokat az elgondolásokat követi, mint amelyeket az 5000/1946. ME sz. rendelet a létszámcsökkentésnél alapul vett.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Az előterjesztésnek hiányosságai vannak és késedelmet jelent, mert voltaképpen még meg sincs szövegezve, holott a végrehajtás rendkívül sürgős, a szanalásnak elengedhetetlen feltétele. Az előterjesztés, álláspontja szerint, nem felel meg a szükségletek parancsolta intencióknak. Voltaképpen a nyugdíjasoknál is egy B-lista létesítendő – az első szempont az, hogy a demokrácia ellenségei ne kapjanak nyugdíjat, a másik, hogy az illetményterheket csökkentsék. Az a javaslata, hogy ugyanazon bizottságok tárgyalják le rövid, záros határidő alatt a nyugdíjasok felülvizsgálatát, mint amelyek a létszámcsökkentéseket elbírálják.

Igazságügyminiszter [képviselőiben Pfeiffer államtitkár] a pénzügyi részt is megfelelően előkészítendőnek tartja. Szabályozni kell a végkielégítést is, illetve ezzel kapcsolatos dolgokat. Ha a pénzügyminiszter megfelelő keretet nem kapott és nem részletezi a pénzügyi megoldást, úgy nem is lesz végrehajtható a szanalás ezen része. Az erre a célra előirányzott 50 millió forint olyan nagyszámú jogosított között fog megoszlan, hogy a legminimálisabb megélhetést sem biztosítja.

Az érvényben volt jogszabályok szerint az átruházási szerződés megkötésétől számított 15 napon belül kellett leróni az illetéket. Tapasztalat volt az is, hogy az ilyen ügyek szerződéseit antedatálták. Ezeket a kincstár szempontjából hátrányos tényezőket kívánta a rendelkezés lehetőleg kiküszöbölni. Lásd a 6390/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 7.

⁴⁰ Az 52 391/1946.P.M.XIII.a. sz. előterjesztés a Tanácsköztársaság alatti vagy azt követő időben tanúsított magatartása miatt negyvenhét debreceni dohánygyári munkás megfelelő nyugdíjazására, továbbá három budapesti, illetve pestkörnyéki munkásnő szolgálati idejének kedvezőbb megállapítására tett javaslatot. Elsősorban a debreceni munkások esetében 20–30–40 évi szolgálati idő figyelembevételének kérdése merült fel. A Pénzügyminisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapra e napirendi pont címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést írták: „A kezdő időpont 1946. évi június 1. napjában volna meghatározandó. A visszamenőleges fizetéseket államháztartási okokból mellőzendőnek tartom.”

29. 1946. május 31.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* ebben a részben az igazságügyminiszter álláspontjával egyetért. Felmerül a kényszernyugdíjazások esete is. Nem szabad olyan rendszert létesítenünk, amely szembeállítva a múlttal az új nyugdíjasok között aránytalanságot és igazságtalanságot létesít. [sic!]

[Nagy] *Miniszterelnök* a leghelyesebbnek azt tartaná, ha a Gazdasági Főtanács vizsgálná meg az egész javaslatot, éspedig már azon szempontok figyelembevételével, amelyeket az egyes tárcák már észrevételeztek. Felkéri a társmisztereket, hogy a pénzügyminiszterhez juttassák el sürgősen megjegyzéseiket és esetleges véleményeiket. Ezek felhasználásával elkészült javaslatot a pénzügyminiszter terjessze a hétfői Gazdasági Főtanács elé.

Minisztertanács felhívja a pénzügyminisztert, hogy az egyes tárcák által adandó észrevételek bedolgozásával és figyelembevételével készítse el az állami nyugdíjterhek csökkentésével kapcsolatos javaslatát, és terjessze az 1946. évi június hó 3-án tartandó Gazdasági Főtanács elé, az előterjesztés letárgyalása végett.⁴¹

⁴¹ A pénzügyminiszter előterjesztésében a politikailag bűnösnek minősített nyugdíjasok ellátási díjainak megvonását, továbbá azok nyugdíjának szüneteltetését javasolta, akiknek a nyugdíjukon felül megélhetésüket biztosító keresetük, jövedelmük volt.

A nyugdíjasok korábbi magatartását már azért is szükségesnek tartotta felülvizsgáltatni, mert a tényleges szolgálatban volt alkalmazottak ügyében, a vonatkozó kormányrendeletek alapján igazoló eljárást kellett lefolytatni, és ezek közül azok, akiknek a magatartása súlyosan sértette a magyar nép érdekeit, elvesztették a nyugdíjigényüket is. Ilyen módon a szolgálatban volt alkalmazottak és a nyugdíjasok között bizonyos különbség állt elő, s ezt mind az egyenlő elbánás elvére, mind az erkölcsi okokra tekintettel megszüntetni kívánta.

A javaslat az állammal az ellátás szempontjából viszonyosságban álló intézmények, nyugdíjintézetek terhére ellátásban részesült nyugdíjasok, nyugbérések és özvegyeik esetében kívánta a felülvizsgálatot elvégeztetni.

Figyelemmel a közalkalmazottak igazolásáról szóló 1080/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. május 2.) 1. §-ában felsorolt népellenes cselekedetekre, javasolta meghatározni a kiadásra kerülő rendeletben a politikai bűnök körét. Hangsúlyozta viszont, hogy nem lenne helyes alkalmazni a politikai felülvizsgálatot azoknak a honvédségi nyugállományúak esetében, akiknek az igazolásáról a 2480/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. május 30.) már intézkedett, vagy azok esetében akikkel szemben még a tényleges szolgálatuk tartama alatt lefolytatott közalkalmazotti igazolási eljárás eredményeképpen a 15/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. január 4.), vagy az 1080/1945. ME sz. rendelet alapján már jogerős ítéletet hoztak.

A felülvizsgálat érdekében a nyugdíjszámfejtő hivatalok által kiadott kérdőívek kitöltésére kívánta kötelezni a nyugdíjasokat. A kitöltött kérdőív alapján, továbbá a nyugdíjas 1944. évi lakóhelye szerinti nemzeti bizottság és ezen keresztül a lakosság észrevételeinek, bejelentéseinek figyelembevételével kívánta eldönteni a lakóhelyszerint alakított háromtagú bizottsággal a nyugdíj megvonásának vagy további folyósításának a kérdését. Fellebbezés esetén az illetékes miniszter feladatává kívánta tenni a döntést.

Hasonló módon kívánt eljárni azoknak a nyugdíjasoknak az esetében is, akik a megélhetésükhöz szükséges jövedelmüket a nyugdíj mellett más forrásból is kiegészítették. Ezekben az esetekben akkor javasolta megvonni a nyugdíját, ha az illető jövedelme — a nyugdíjjal együtt — az illető tényleges szolgálata esetén járó illetményének a másfélszeresét meghaladta. Ezekben az

47

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát 300 milliárd milpengő újabb kölcsön felvételével kapcsolatban. (1880/1946. sz.)

Minisztertanács a „D.II.” sorozatú háromszázmilliárd milpengő névértékű kölcsön felvételéhez hozzájárult.⁴²

48

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát a pénzügyi megállapításával kapcsolatos 1925:XXXV. tc. hatályának ideiglenes felfüggesztése tárgyában. Ez a rendelkezés az új aranyérmék verésével kapcsolatban vált szükségessé.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴³

49

Pénzügyminiszter [képviselőtében Kemény államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Nyárádi Miklós és kíséretének külföldi utazásának engedélyezése tárgyában. Ez a sürgős kiutazás a külföldre hurcolt javak érdekeivel kapcsolatban szükséges.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁴

ügyekben nem csak a nyugdíjastól, de a többletjövedelmet biztosító munkaadótól is bejelentést kívánt kérni a miniszter.

A rendelet tervezete nem található az előterjesztés mellett, ez el sem készült még ekkor.

A Gazdasági Főtanács 1946. június 4-én tárgyalta a kérdést, a tervezetet elfogadta. (MOL XIX-A-10-XXXIX. 1.pont) Lásd még a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 46. napirendi pontját.

⁴² A pénzügyminiszter előterjesztése a pénzügyi szükséglet fedezésére – a korábban alkalmazott gyakorlatnak ([24.] 107. sz. jegyzőkönyv 69., [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 14. napirendi pont stb.) megfelelően – 300 milliárd milpengő kölcsönt a három altruista banktól javasolta felvenni. A jegykölcsön kibocsátására 1946. június 3-ával került sor.

⁴³ A pénzügyi megállapításáról szóló 1925. évi XXXV. tc. 8. §-ában foglalt rendelkezés hatályának ideiglenes felfüggesztéséről a 6360/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 5.) intézkedett. Az említett törvény megfelelő §-a a koronaértékre szóló aranyérmék verését tiltotta meg.

⁴⁴ 1946. július 9-én Gordon Ferenc pénzügyminiszter 131 982/1946.K.V.M.7. sz. alatti minisztertanácsi előterjesztésében bejelentette, hogy „dr. Nyárádi Miklós államtitkár a Magyar Nemzeti Banknak az Egyesült Államok által Magyarország részére visszaadott aranykészletének átvételére és hazahozatalára vonatkozólag az illetékes szervekkel közvetlenül folytatott tárgyalása eredményeképpen a berlini katonai hatóságok meghívására személyesen utaznék Frankfurtba az aranykészlet átvételére.” Kérte, hogy a kormány adjon teljes felhatalmazást erre Nyárádi államtitkárnak s értesítse az amerikai kormányt.

A felhatalmazás nem került minisztertanács elé, de itt található a július 10-én kelt hozzájárulási ív, amelyen valamennyi miniszter aláírásával igazolta az egyetértését. Az ügyiratban megtalálható Nyárádi államtitkárnak szóló angol és orosz nyelvű meghatalmazása, valamint a pénzügyminiszterhez intézett, a javaslatának elfogadásáról szóló levél, illetve a SZEB kiutazási engedélyének megszerzése érdekében a külügyminiszterhez írt levél fogalmazványja, amelyeket

29. 1946. május 31.

50

Pénzügyminiszter [képviseletében *Kemény államtitkár*] előterjeszti javaslatát a kollektív szerződésekkel kapcsolatban a magánalkalmazottak fizetésének június hó 1. napjától kezdődően heti részletekben való folyósítása tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter: A magánalkalmazottak tiltakoznak ezen fizetési rendszer ellen.

Pénzügyminiszter [képviseletében *Kemény államtitkár*] a javaslatot egyelőre leveszi és a június hó 3. napján tartandó Gazdasági Főtanács előzetes felülvizsgálata alá bocsátja.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁵

51

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az „Országos Állategészségügyi Intézet, valamint a Magyar Agrártudományi [Egyetem állatorvostudományi] kara személyzetének veszélyességi pótléka” tárgyában.

[*Nagy*] *Miniszterelnök* arra kéri a földművelésügyi minisztert, hogy javaslatát a stabilizáció megteremtéséig tartsa függőben.

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* a javaslatot a tárgysorozatról leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁶

52

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a „Nostra Általános Áruközpontok és Kereskedelmi Rt. részére 600 millió adópengő kölcsön” engedélyezése tárgyában.

Nagy Ferenc miniszterelnök kiadmányozott. (MOL XIX-A-1-j 1946-VII-7872) Lásd még a [42.] 125. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁴⁵ A Gazdasági Főtanács 1946. június 12-ei ülésén foglalkozott a kérdéssel s a javaslatot azzal a módosítással fogadta el, hogy a heti részletekben történő fizetés 1946. augusztus 1-jétől lépjen életbe és a kollektív szerződések hatálya alá tartozó alkalmazottak bérüket kivétel nélkül utólag kapják kézhez. (MOL XIX-A-10 XL-62.pont.)

A kérdéstről végül a kollektív szerződések hatálya alá eső értelmiségi munkavállalók fizetésének hetenkénti folyósításáról szóló 51/1946. G.F. sz. rendelt (MK 1946. június 26.), majd a 63/1946. G.F. sz. rendelet intézkedett, MK 1946. július 31. (172/b. szám)

⁴⁶ A 21 887/1946.F.M.III.1. sz. előterjesztés az Országos Állategészségügyi Intézet, valamint a Magyar Agrártudományi Egyetem állatorvostudományi karán egyes tanszékek személyzete részére javasolt — elsősorban az emberi egészségre is veszélyes fertőző betegségekre és a vizsgálati anyagokra tekintettel — veszélyességi pótlékok bevezetn. Általában a X. fizetési osztály 1. fokozata szerint járó fizetés 30%-ában javasolta ennek mértékét megállapítani. Összesen 72 személyt kívánt a veszélyességi pótlékban részesíteni. Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete.

A Gazdasági Főtanács 1946. május 29-én tartott ülésén a veszélyességi pótlék rendszeresítését egyelőre nem véleményezte. Úgy foglalt állást, hogy a kérdést az augusztus 1-jén életbe lépő új illetményrendszer keretében kell rendezni. (MOL XIX-A-10-XXXVIII., 19.pont.)

29. 1946. május 31.

Minisztertanács a Nostra Általános Áruközpontok és Kereskedelmi Rt. részére hatszázmillió adópengő folyósításához hozzájárult.⁴⁷

53

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a „minőségi növénytermesztés folytonosságának biztosítása” tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁸

⁴⁷ A 82 637/1946.FM.IV.2. sz. előterjesztés a Nostra Általános Áruközpontok és Kereskedelmi Rt. fenntartási költségeinek (illetmények, alkalmazottak biztosítása, adók stb.) részbeni fedezésére kívánt a tárcá 600 millió adópengő államkölcsönt biztosítani. Rámutatott ezzel kapcsolatban arra, hogy az elmúlt években a kormányzat azért hozta létre a Nostra-t, hogy egyrészt a gazdátársadalom terményeinek tárolására korszerű tárházhálózattal, megfelelő szakemberek vezetése alatt álló vállalat működjék, másrészt, hogy az állami irányítás alatt álló vállalat közraktári díjtételeinek megállapításával a többi raktározási vállalat díjtételeire is mérséklőleg hasson. A vállalat részvényeinek 49%-a a Földművelésügyi Minisztérium, 51%-a pedig a nagy részben állami tulajdont képező Futura Rt. birtokában volt. A Nostra Rt. kezelésébe került az a 4500 vagon befogadóképességű 22 mezőgazdasági tárház, amelyet a minisztérium létesített. Az 1944–1945-ben megműveletlenül hagyott mezőgazdasági területek — és a minimális termék jó részének elpusztulása — miatt a vállalat jövedelme azonban lecsökkent. A miniszter reményei szerint azonban az 1946. évi termés révén már megfelelő jövedelem volt várható. Az átmeneti időszakra kérte az állami támogatás lehetővé tételét.

A Földművelésügyi Minisztérium előterjesztéseit összefoglaló borítólapra e tárgy címéhez a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: „Az 5000/1946. ME sz. rendelet [MK 1946. május 19.] 13. §-a értelmében előbb ki kellene vizsgálni, mert túlzott személyi kiadások képezik az egész kölcsön keretét.”

A Nostra Általános Áruktárak és Kereskedelmi Rt.-ről lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 38. napirendi pontját és jegyzetét.

⁴⁸ A 35 490/1946.F.M.I.I. sz. előterjesztés a növénytermesztés folytonossága és a minőségi színvonal biztosítása érdekében kérte, hogy a további szaporításra alkalmas minőségű gabona-, kukorica- és burgonyatermést a Magyar Állami Növénytermelési Hivatal és a vármegyei gazdasági felügyelőségek útján — az állami minőségi vetőmagkiosztás céljából — a közellátásügyi miniszterrel egyetértésben igénybe vehesse. Jelezte, hogy korábban a minőségi vetőmagvakat a növénynevelő üzemek és gazdaságok biztosították, ezek készletei azonban a háború során nagyrészt tönkrementek, s ezért vált szükségessé a rendkívüli begyűjtés elrendelése. Lásd a 6350/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 5.

Az Állami Növénytermelési Hivatal a 15 359/1931. FM sz. rendelet alapján az 1908-ban létesített Burgonyaszaktanári Intézetből alakult Burgonyán kívül más növények termesztésével is foglalkozott. Feladata az egyes szántóföldi növények termesztésének országos irányítása, főleg a minőség szintjének emelése volt. 1945 után a legnemesebb termesztésű búza, rozs, zab, burgonya, kukorica átvételével, a vetőmagkiosztással foglalkozott, adatokat gyűjtött más vetőmagkészletekről is. A földművelésügyi miniszter növénytermesztési véleményező szerve volt. A 8062/1949. FM sz. rendelet (MK 1949. június 8.) alapján megszűnt.

A minőségi növénytermesztés szervezését egyébként dr. Kreybig Lajos (1879–1956) talajkutató, kísérletügyi főigazgató kezdeményezte s őt kívánták megbízni a létesített szakcsoport vezetésével. 1946. március 20-án azonban — a korszakra jellemzően — jelentette a miniszterelnöknek, hogy a munkában nem vehet részt, „miután a Földművelésügyi Minisztérium igazoló bizottsága engem — írta —, szerintem a valóságnak meg nem felelő vádak miatt, az én

29. 1946. május 31.

54

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az „ár- és belvízvédelemmel kapcsolatban szükséges 30 milliárd pengő folyósítása” tárgyában.

Minisztertanács az ár- és belvízvédelemmel kapcsolatban szükséges harmincmilliárd pengő folyósításához hozzájárult.⁴⁹

55

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Ottó Ernő és Vas Lajos Svájcba leendő kiküldetése tárgyában, tenyészállatok vásárlása céljából.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁰

56

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az „egyes villamos művek energia telepeinek és távvezetékeinek állami tulajdonba vételéről és a villamosenergia gazdálkodással kapcsolatos egyéb rendelkezésekről”. A kérdés törvényhozás szabályozását igényli, [sic!] de a minisztertanács hozzájárulása kell a törvényjavaslat benyújtásához.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* a 16. § (3) bekezdését akként javasolja módosítani, hogy az alelnököt a közlekedésügyi miniszter előterjesztésére nevezik ki.

Dr. Bojta Béla miniszterelnökségi államtitkár: Indokolatlan a 16. § (3) bekezdésének azon rendelkezése, hogy a köztársasági elnök nevezi ki az elnököt és az alelnököt, mert voltaképpen ezek a kinevezések kormánybiztos jelleg-

tanúim kihallgatásának teljes mellőzésével: vezetőállásra alkalmatlannak és áthelyezésre ítelt”. (MOL XIX-A-1-e. 1. doboz, I/b. dosszié 44. p.) Kreybig Lajos később akadémikus lett s kétszer is Kossuth-díjat kapott.

⁴⁹ A 94 572/1946.F.M.VII. sz. előterjesztés az 514/1946. ME sz. határozattal, illetve a Gazdasági Főtanács 33. sz. határozata alapján (MOL XIX-A-1-j 1946-III-259) felállított Országos Árvízvédelmi Kormánybiztosságnak a felszereléséhez szükséges anyagok beszerzésére biztosított hitel rendezésére tett javaslatot. Egyrészt az 1946 februárjában és áprilisában leszállított árvízvédelmi anyagok és belvízi szivattyútelepek üzemanyagaival kapcsolatos 30 milliárd és (a jegyzőkönyvben nem szereplő) 433 millió adópengő kifizetésére kérte a hitelt; másrészt jelezte, hogy a szerencsés időjárási viszonyok miatt nem került sor a beszerzett anyagok vízvédelmi felhasználására, az eszközöket (elsősorban az üzemanyagot) részben az ország mezőgazdaságában hasznosították, az utóbbiak ellenértéke a Földművelésügyi Minisztérium számlájára folyt be.

Az előterjesztés mellett megtalálható a kormánybiztosság részére beszerzett felszerelések jegyzéke és a kapcsolatos levelezés másolata.

⁵⁰ A 64 180/1946.F.M.II.1. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a Svájcban lefolytatott kereskedelmi tárgyalások eredményeként Magyarország jogot nyert arra, hogy 1946. szeptember 31-éig egymillió, 1947. június 30-áig hárommillió svájci frank értékben tenyészállatokat vásárolhasson. A vásárlások lebonyolítására kívánta kiküldeni a miniszter Ottó Ernő állami gazdasági főfelügyelőt, a minisztérium állattenyésztési főosztályának főnökét és Vas Lajost, a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központ ügyvezető igazgatóját. Megemlítette, hogy hasonló célból nevezettek már jártak Svájcban s ott a tenyésztők körében széleskörű ismeretségre tettek szert. Elsősorban tenyészszarvasmarhák, tenyészlovak, tenyészkecskék és tenyészházinylak vásárlását tette feladatukká.

gel bírnak, ez pedig a miniszterelnök hatáskörébe tartozik. Az alelnök személyét illetően az volna a helyes, ha az iparügyi miniszter és a közlekedésügyi miniszter egyetértésben tenné meg javaslatát.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* hajlandó az előterjesztést ezekkel a módosításokkal elfogadni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a 16. § (3) bekezdése szerinti elnököt és alelnököt a miniszterelnök, és pedig az alelnököt az iparügyi és a közlekedésügyi miniszter együttes javaslatára nevezi ki.⁵¹

57

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a „Termelési Tanács és Termelési Bizottság szervezése” tárgyában. Az igazságügyminiszter 2087/1946. sz. alatt közölt észrevételeit figyelembe vette és az eredeti tervezetből a 9. § (3) és [a] 11. § (2) bekezdését elhagyta. A 9. § és [a] 11. § (1) bekezdését pedig megfelelően módosította.

[Bárányos] *Közlekedésügyi miniszter* nem ért egyet az újabb és újabb szervek felállításával. Álláspontja szerint az Anyaghivatal a Tanács hatáskörét elláthatja.

⁵¹ A 39 330/I.1946.Ip.M. sz. előterjesztés az egyes villamosművek energiatelepeinek és távvezetékeinek állami tulajdonba vételéről és a villamos energiagazdálkodással kapcsolatos rendelkezésekről szóló törvényjavaslatnak a Nemzetgyűlés előtti minisztertanácsi megvitatására kínált lehetőséget. Rámutatott arra, hogy a villamos energiának az iparban és részben már a mezőgazdasági termelésben is, továbbá a közlekedésben és egyéb gazdasági téren, de a háztartások szükségleteinek kielégítésében is betöltött fontos szerepe tette szükségessé, hogy a villamos energiagazdálkodásba az állam erősebben beavatkozzék. A pártokkal történt megállapodás értelmében elsősorban az energiatelepek és a távvezetékek állami tulajdonba vételét javasolta. Ennek egyik első lépése volt a szénbányászat és a hozzátartozó energiatelepek államosítása. Az államosítást nem csak a nagyobb, hanem a kisebb de az országos energiagazdálkodás szempontjából lényeges energiaközpontokra is javasolta kiterjeszteni. Csupán Budapest Székesfőváros Elektromos Műveit kívánta ez alól kivenni. Így javaslatában kihangsúlyozta, hogy valamely eladott, bérbeadott energiatelep vagy távvezeték esetén is a maga részére kívánta biztosítani az állam a tulajdonjogot, továbbá hogy bizonyos fogyasztók energiaszükségletének elsősorban kielégítését, a villamosművek együttműködését is maga kívánta meghatározni, tulajdonosként maga kívánt gondoskodni a villamosmű bővítéséről, esetleges működési korlátozásáról vagy megszüntetéséről, működésének ellenőrzéséről, az energia-egységár megállapításáról. Elvként leszögezte, hogy az állami tulajdonba vett energiatelepekért és berendezésekért az állam kártérítést nyújt, de erről külön törvény fog rendelkezni.

Az előterjesztés mellett lévő tervezet 16. §-a a törvény végrehajtásával és általában az országos villamosenergiagazdálkodásával kapcsolatos kérdésekben véleményadás és javaslatétel céljából felállítani tervezett Országos Villamos Energiagazdasági Tanácsról szólt. A § (3) bekezdésének vitatott része eredetileg azt tartalmazta, hogy a tanács „elnökből, alelnökből és tizenkét tagból áll. Elnökét és alelnökét az iparügyi miniszter előterjesztésére a köztársasági elnök, tagjait pedig az iparügyi miniszter nevezi ki.”

Az 1946. szeptember 14-én kihirdetett 1946. évi XX. tc. több tekintetben kiegészült — a nemzetgyűlési vita nyomán — a minisztertanácsnak bemutatott tervezethez képest, elsősorban a közhasználatú villamosművek tulajdonosait illető kötelezettségek tekintetében.

29. 1946. május 31.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Olyan speciális kérdés képezi a Tanács hatáskörét, hogy a javaslatához ragaszkodnia kell.

Dr. Balogh István államtitkár az előterjesztés 2. § (2) bekezdésének olyan módosítását javasolja, hogy az elnököt a miniszterelnök nevezi ki az iparügyi miniszter előterjesztésére.

[Bán] *Iparügyi miniszter* elfogadja a módosítást.

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter*, [Rónai] *kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* és [Pfeiffer] *igazságügyminiszteri államtitkár* bejelentik, hogy észrevételeik vannak.

[Nagy] *Miniszterelnök* javasolja, hogy elvben fogadja el a minisztertanács a javaslatot és az észrevételeket tevő miniszterek egyeztessék össze a szöveget.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta elvileg azzal, hogy az igazságügyminiszter a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, és a földművelésügyi miniszter az iparügyi miniszterrel tárgyalja le a végleges szöveget. Amennyiben a szövegben megegyeznek, úgy a javaslat újbóli minisztertanácsi tárgyalása nem szükséges.⁵²

⁵² A 38 045/I/1946.Ip.M. sz. előterjesztés abból indult ki, hogy az ország újjáépítése csak a munkateljesítmény fokozása és a munkafegyelem helyreállítása révén érhető el. Akkor (szakmány) bérrendszer bevezetésével kívánta ezt a célt elérni. Ennek érdekében a rendelet szakmánként egy-egy termelési bizottságot javasolt létesíteni. E bizottságok az iparügyi miniszter által kijelölt elnökökön kívül munkavállalói részről a Szakszervezeti Tanács és az illető iparágban működő szakszervezet, munkáltatói részről a Gyáriparosok Országos Szövetsége, illetve szakmai csoportja, kisipar esetében az Ipartestületek Országos Központja és az illető termelési ág budapesti ipartestülete által kiküldött képviselőből kívánta létrehozni. E bizottságok feladatává javasolta tenni a szakmáymértékek megállapítását, az új bérrendszer bevezetésének előkészítését. A bizottságokhoz hasonló módon szervezett Termelési Tanács hatáskörébe kívánta utalni a hozott határozatok, illetve az ezek elleni vélemények és a felmerült elvi ügyekben a döntést. Javasolta, hogy a Tanács elnöke vegyen részt az Országos Munkabérmegállapító Bizottság ülésein, és ez utóbbi bizottság elnöke is a tanács ülésein. A tanács döntései elleni fellépések esetében az iparügyi miniszter számára kívánta felülvizsgálati jogot biztosítani, mint ahogy a tanácsnak is lehetőséget biztosított arra, hogy az iparügyi miniszterhez forduljon, ha — pl. személyi változtatásokra vonatkozó határozatát — az adott területen nem hajtották végre.

Az Iparügyi Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon a napirendi pont címénél a Miniszterelnökségen a következő észrevételt jegyezték fel: „a 2. § (2) bekezdéséhez az a módosító javaslatom van »az elnököt, az iparügyi miniszter előterjesztésére a miniszterelnök jelöli ki.« (A 7. § (1) bekezdésében ugyanez a módosítás az ajánlatom. Nem tudom elbírálni, vajon az egész szervezetre szükség van-e és nem volna-e beilleszthető valamely meglévő szervezetbe. Az állam adminisztrációjának növelése és az új intézmény létesítése ellentétben áll az államháztartás egyensúlyának helyreállítását célzó erőfeszítésekkel. Véleményem szerint a Gazdasági Főtanács is tárgyalhatná a kérdést új szerv nélkül.”

A rendelettervezet 7. §-ának (1) bekezdése a Termelési Tanács összetételéről, így elnökének a kinevezéséről intézkedett. E javaslatot, miként Balogh Istvánnak a 2. § (2) bekezdésére vonatkozó megjegyzését sem érvényesítették a rendeletnek a közlőnyben megjelent szövegében.

A rendelettervezet 9. és 11. §-a a tanácsnak bizonyos fegyelmi jogkört adott. Ezt az igazságügyminiszter — a jegyzőkönyvhöz mellékelte hivatkozott — levelében aggályosnak, az egyéni

58

[*Bán*] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Pénzintézeti Központ épületének helyreállításával kapcsolatban 29 234 836 adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Pénzintézeti Központ épületének helyreállítási költségeire huszonkilencmillió kettőszázharmincegyezer nyolcszázharminchat adópengő folyósításához hozzájárult.⁵³

59

[*Bán*] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal felállításáig az iparügyi tárca keretében a jóvátételi szállítások lebonyolítására felhasznált, továbbá a fegyverszüneti egyezmény 11. §-án alapuló 1 084 010 642 228 P és 15 835 944 781 P hitel-túllépési összeg engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács a jóvátételi szállítások lebonyolítására felhasznált egybillió nyolcvannégy milliárd tízmillió hatszáznegyvenkétezer kettőszázhuszonnyolc pengő, továbbá tizenöt milliárd nyolcszázharmincöt milliárd kilencszáznegyvennégyezer hétszáznyolcvanegy pengő hitel-túllépési összeg folyósításához hozzájárult.⁵⁴

60

[*Bán*] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Gombosi Zoltán miniszteri osztályfőnök Csehszlovákiába, Ausztriába és Svájcba való kiküldetése tárgyában.

vállalkozások rendszerével összeegyeztethetetlennek tartotta, a személyi változtatások előírásának lehetőségétől a termelés folyamatosságát és eredményességét látta veszélyeztetve. Hangsúlyozta, hogy a magánvállalkozó kezéből nem lehet kivenni azt a jogot, hogy saját költségére, kockázatára és felelősségére a saját maga által választott munkatársakkal termeljen. Ez, mint mondta, a magánvállalkozás fogalmi előfeltétele. Ezért kérte ezeknek a részeknek a megváltoztatását. Lásd a 6540/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 9., valamint a [60.] 143. sz. jegyzőkönyv 12. napirendi pontját.

Az Ipari Termelési Tanács elnöke egyébként Mistéth Endre iparügyi minisztériumi politikai államtitkár lett, első alelnökévé pedig Zentai Béla közlekedésügyi miniszteri osztálytanácsost, másik két alelnökévé László Aladár belügyminisztériumi közgazdasági mérnököt és Bencsik Gyula újjáépítési minisztériumi államtitkárt nevezték ki. (MOL XIX-I-1-s-12-1946-3998)

⁵³ A 2664/eln.-1946. Ip.M. előterjesztés bejelentette, hogy az Iparügyi Minisztérium 1945. április második felében beköltözöködött a Pénzintézeti Központ épületébe. Az akkori miniszter a Pénzintézeti Központ ötös bizottságának kilátásba helyezte, hogy a háborús károk helyreállítási költségeit — a bérleti összegbe való betudása mellett — az iparügyi tárca előlegezi. Erre a helyreállítási költségre kérte a tárca a jelzett összegű kölcsön engedélyezését.

⁵⁴ A 24 519/VIII-1946. Ip.M. sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy az 1946. január 31-én tartott minisztertanácsi ülés (83. sz. jegyzőkönyv 75. és 76. napirendi pont) a jóvátételi szállítások lebonyolítására 99 500 000 000 pengőt, a fegyverszüneti egyezmény 11. §-ával kapcsolatos hadseregfenntartási kiadásokra 60 000 000 000 pengőt engedélyezett a tárca számára. A jegyzőkönyvben jelzett összegek e feladatok lebonyolításával kapcsolatos hiteltúllépésekből származtak.

29. 1946. május 31.

Minisztertanács Gombosi Zoltán miniszteri osztályfőnök Csehszlovákiába, Ausztriába és Svájcba való kiküldetéséhez hozzájárult.⁵⁵

61

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Markovics Ferenc jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

62

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát néhai Schwarzenberger József MÁVAG asztalos özvegyének nyugbér folyósítás iránt.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

63

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az „alumínium-termelés állami ellenőrzésével kapcsolatos egyes rendelkezések” tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A kormány programjában szerepel az alumínium-termelés államosítása, és így a javaslatot nem tartja kielégítőnek.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Az előterjesztés átmenet az államosításhoz. Maga az államosítás hosszabb előkészületet igényel és addig is szükséges, hogy a bauxit-bányászattal, timföldgyártással, vagy alumínium-kohósítással foglalkozó vállalatok ellenőrzése gyakoroltassék. Az államosítás törvényjavaslatát 30 nap alatt minisztertanács elé fogja terjeszteni.

Dr. Balogh István [államtitkár] attól tart, hogy ez az ideiglenes intézkedés elodázza az államosítást és ez támadási felületet fog képezni a kormányzat ellen. A múltban is többször tapasztalta, hogy a kormányt késedelemmel és szabotálással vádolják és ezt a veszélyt rejti magában az állami kezelésbevétel, amit a javaslat az államosítás helyett tartalmaz.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* a maga részéről is az államosítás sürgős előterjesztését kívánja. Véleménye szerint az iparügyi miniszter 15 nap alatt is megteheti előterjesztését.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Különösen azóta van aggálya az iparügyi miniszter javaslata ellen, amióta a tegnapi nap folyamán a vele tárgyaló nagytőkések egyike bizalmasan akként informálta, hogy a javaslatot el kell fogadni. Ha ez annyira érdekében áll a nagytőke képviselőinek, már ebből folyólag is érzékeny az előterjesztéssel szemben. Egyelőre hozzájárul az előterjesztéshez azzal,

⁵⁵ A 2782/eln.-1946.Ip.M. sz. előterjesztés jelezte, hogy Gombosi Zoltánt az 1946. április 27-én Bernben kötött áruforgalmi és fizetési egyezményből kifolyólag ásványolaj- és gépiparrendezések szállításával kapcsolatban kívánta helyszíni tárgyalásokra Svájcba, illetve Ausztriába és Csehszlovákiába kiküldeni.

hogy az iparügyi miniszter valóban 15 nap alatt hozza az államosítás iránti előterjesztését.

Dr. Balogh István [államtitkár] a 2. § olyan módosítását kívánja, hogy az iparügyi miniszternek biztosított hozzájárulást az iparügyi miniszter javaslatára a miniszterelnök eszközölje.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a 2. §-ban körülírt kinevezéshez való hozzájárulást és az iparügyi miniszternek biztosított jogkört, az iparügyi miniszter előterjesztésére a miniszterelnök gyakorolja. Azt a bejelentést, hogy az iparügyi miniszter 15 nap alatt az államosításra vonatkozó javaslatát előterjeszti, tudomásul vette.⁵⁶

⁵⁶ A 38 481/I.1946.Ip.M. sz. előterjesztés javasolta a bauxitbányák és az alumíniumtermelés államosításának előkészítése érdekében — figyelemmel az 1946. április 8-án kötött ([17.] 100. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pont) egyezményvel létesült magyar-szovjet közös bauxit-alumínium vállalatokra is — az alumíniumtermelés állami ellenőrzését.

A rendelettervezet az állami ellenőrzés tényét a cégbírósnágnál a cégjegyzékbe is be kívánta vétetni. Az ellenőrzést az iparügyi miniszter által kirendelt miniszteri biztosra javasolta bízni. Előírta, hogy a vállalat elnökéül csak olyan személy választható, akit az iparügyi miniszter erre előzőleg jóváhagyott. Amennyiben a magyar-szovjet egyezmény alá tartozott vállalat részvényeinek legalább harminc százaléka az államkincstár birtokában volt, vagy ha az államkincstár, illetve az Ipari Munkaszervező Intézet a vállalatnak 1944. december 31-e előtt olyan hosszúlejáratú hitelt nyújtott, amelynek alapján a vállalat tartozása 1944. december 31. napján meghaladta a vállalat akkori alaptőkéjének összegét, a magyar részről megválasztható igazgatósági tagok többségét az iparügyi miniszter kijelölési hatáskörébe kívánta vonni.

A jegyzőkönyv mellett, az Iparügyi Minisztérium által készített rendelettervezet mellett megtalálható annak az Igazságügyminisztérium által készített — csak fogalmazásában eltérő — változata.

A miniszteri biztos kirendelését tekintve — a minisztertanácsi határozattal ellentétben — nem változtatták meg a 2. §-t az iparügyi miniszter jogkörét illetően. A vállalatok igazgatóságának elnökének, vezérigazgatóhelyettesének megválasztása, illetve alkalmazása esetében vették fel a rendelet végső szövegébe azt, hogy az iparügyi miniszter a miniszterelnök hozzájárulásával dönt. Lásd a 6380/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 8.

Három szovjet-magyar bauxit-alumínium társaság, az Alumíniumércbánya és Ipar Rt. (ez magában foglalta a gánti, iszkaszentgyörgyi, halimbai, tapolcai bányüzemeket, a Bauxitkutató Expedíciót és a Viktória Vegyészeti Gyárat), a Magyar Bauxitbánya Rt. (amelyhez tartozott a Nyírádi Bauxitbánya, az Ajkai Timföldgyár és Alumíniumkohó, valamint a Székesfehérvári Alumínium-feldolgozó Vállalat), valamint a Dunavölgyi Timföldipar Rt. (ide került a később felépült Almásfüzitői Timföldgyár) magyar része eleve állami kezelésbe került. A tisztán magyar tulajdonban maradt vállalatokat az 1948. évi XIII. tc.-vel államosították. (A magyar ezüst története. Az állami alumíniumipar ötven éve, 1948–1997, Budapest, 1997. Főszerkesztő dr. Klug Ottó, szerkesztő: Radnai József)

Az Ipari Munkaszervező Intézet a 2200/1933. ME sz. rendelet (MRT 1933. március 4., 1148–1149. pp.) alapján létesült. Hitelnyújtás útján segítette az ipari munkaalkalmak létrehozását, de az ipari hitelszükségletek kielégítésében egyébként is közreműködött. 1947 után megszűnt.

Az alumíniumtermelés állami ellenőrzésével kapcsolatban felmerült államosítási terv ellenzést váltott ki a szakemberek körében. Az egyik — aláírás nélküli — feljegyzés hangsúlyozta, hogy az államosítással „legértékesebb nemzeti kincsünk, a bauxit nem tudna nemzetgazdaságunk egyik legnagyobb erőforrásává válni”, mivel így ez az ipar teljesen a szovjet irányítása alá kerülne.

29. 1946. május 31.

64

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát a „tanítói képesítés rendkívüli megszerzése” tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta azzal, hogy pénzügyi vonatkozásban a vallás- és közoktatásügyi miniszter a pénzügyminiszterrel tárgyalja le.⁵⁷

65

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát a „magyar sporthatóságok szervezetéről”.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁸

66

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát a „Gyórfy István kollégium részére 430 000 millió pengő hitel folyósítása” tárgyában.

Minisztertanács a Gyórfy István kollégium részére négyszázharmincmillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.⁵⁹

„A Szovjetunió pedig — írta az illető — elsősorban maga rendelkezik, illetőleg épít ki ilyen feldolgozó iparokat, különösen a Dnyeper-menti vizierőműveinél.” Ennek folytán oda vinné ki a bauxitot, vagy a timföldet. Hangsúlyozta viszont, hogy a bauxitipar fejlesztése jelentős magán tőkebehozatalt feltételez, ami államosítás esetén nehézségekbe ütközne. A Miniszterelnökségen piros ceruzával ráírták e feljegyzésre: „Jól eltenni.” (MOL XIX-A-1-e 1. doboz II. Ipar. C. dosszié 57. p.)

⁵⁷ A minisztertanácsi előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

A 6570/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 12.) lehetőséget kínált állásuk megtartására azoknak, akik 1945. január 1-je előtt képesítés nélkül átmenetileg tanítói alkalmazásban voltak és középiskolai tanulmányaikat a vallás- és közoktatásügyi miniszter által előírt körben a megfelelő tanítóképző-, illetve tanítónőképző intézetben különbözőzeti vizsgák letételével kiegészítették.

⁵⁸ A minisztertanácsi előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

A 6320/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 8.) a magyar sporthatóságok szervezetéről intézkedő 5120/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 10.) módosításáról szolt. Kiegészítette az alaprendeletnek a Nemzeti Sport Bizottság tagjait felsoroló 7. §-át, felvéve a Magyar Vitorlás Yacht Szövetséget is a képviselővel rendelkező szövetségek sorába. A 7. § bekezdés beosztását is megváltoztatva kiegészítette a Nemzeti Sport Bizottságot az Országos Köznevelési Tanácsnak az ifjúsági szakbizottságba kiküldött három képviselőjével, akik egyben a külön ügyrenddel működő ifjúsági szakbizottság szavazati és tanácskozási joggal bíró tagjai is voltak. Az eredeti rendeletnek a Magyar Olimpiai Bizottság összetételét tárgyaló 14. § (1)-ét azzal egészítette ki, hogy felvette tagjai sorába a sportéletnek a vallás- és közoktatásügyi miniszter által kiküldött két budapesti és két vidéki képviselőjét.

⁵⁹ A minisztertanácsi előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

Gyórfy István (1884–1939) etnográfus egyetemi tanárról neveztek el 1940-ben a budapesti egyetemi hallgatók kollégiumát, amely a népi, nemzeti, liberális gondolkodású értelmiség nevelésének otthona volt.

67

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát a „József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem III. sz. tanszékére Schmidl Ferenc kinevezése a VI. fizetési osztályba és egy adjunktusi állás megszervezése” tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta és Schmidl Ferenc kinevezéséhez hozzájárult.⁶⁰

68

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Badics Aurél műegyetemi tanácsjegyzőnek a VI. fizetési osztályba leendő kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Badics Aurélnak a VI. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.

69

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Mátray Ferenc jóvá tétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

70

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát Stimmel Vilmos jóvá tétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

71

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát Koháry Géza jóvá tétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

72

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőjében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát 45 703/1946. sz. alatt özv. Szabó Sándorné és társai jóvá tétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

73

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a magyarországi német vagyonnak a Szovjetunió részére való átadásával kapcsolatos egyes kérdések szabályozása tárgyában.

⁶⁰ Ebben az ügyben keletkezett, és a 68–72. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

29. 1946. május 31.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶¹

74

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 1. számú javaslatát a külföldi utazási engedélyek szabályozására vonatkozólag, miután annak még további előkészítése szükséges, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

75

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti 2580/1946. számú javaslatát a 5700/1946. ME sz. rendelet 2. §-ának módosítása tárgyában.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztérium nem tekinthető új szervnek, de arra már van minisztertanácsi döntés, hogy az új ügykör ugyanúgy bírálendő el, mint az új minisztériumra alkalmazandó leépítés.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: A minisztériumnál új ügykör a Külkereskedelmi Hivatal, amely korábban a Külügyminisztérium hatáskörébe tartozott, a Belkereskedelmi Igazgatóság, a szövetkezetügyi kérdés és az iparrevízió. Ezekre nézve kéri legalább azt az elismerést, hogy az új tárcákra megállapított kedvezmények alá essenek.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztérium új ügykörét képező Külkereskedelmi Hivatal, Belkereskedelmi Igazgatóság, iparrevízió, szövetkezetügyek ügyosztálya, az új minisztériumokra megállapított kedvezményes elbírálás alá essék.⁶²

⁶¹ A három győztes nagyhatalom 1945. július 17.– augusztus 2-e között tartott potsdami értekezlete döntött többek között Németország nemzetközi ellenőrzésének politikai, gazdasági alapelveiről, ennek kapcsán arról, hogy a németek által megszállt kelet-európai országokban volt német vagyon a Szovjetuniót illeti. A magyarországi német vagyonnak a Szovjetunió részére való átadásáról a 11 700/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 23.) majd az ezt módosító 6280/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 2.) intézkedett.

Az átadandó vagyont illetően azonban a magyar kormánynak nem volt módjában felvetni egy igen fontos kérdést. „A potsdami határozat ugyanis — olvasható egy, a Magyar Nemzeti Bank által készített feljegyzésben — csak német vagyonnól és német követelésekről szól, de nem történt meg annak a tisztázása, hogy ez alatt bruttó vagyont vagy tiszta vagyoneértéket, illetőleg csak a német követeléseket vagy pedig a német és a magyar követelések egyenlegét kell-e érteni. Az általános jogelvek értelmében az utóbbi felfogás látszik helytállónak. Ennek ellenére a magyar kormány a bruttó vagyon és a bruttó követelések átadását foganatosította, abban a tudatban, hogy viszont a Németországgal szemben támasztandó magyar követelések behajtásához megkapja a béketárgyalások alkalmával a nagyhatalmak teljes segítségét.” (MOL XIX-A-1-e. IX. dosszié 72. p.) Ezt a segítséget azonban akkor sem kapta meg a magyar kormány. Lásd még a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 4., valamint a [64.] 147. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját és mellékletét.

⁶² Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* bejelenti, hogy a Szövetkezeti Törvény javaslata elkészült. A javaslat letárgyalása szükséges, és hogy a hosszú parlamenti vitát elkerülje, pártközi megbeszélés alá kívánja vinni a javaslatot.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶³

Minisztertanács délután 1/2 3 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépel tisztazat a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjeggyével a jegyzőkönyvet.

Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál a miniszterek és az államtitkárok kézjeggyükkel látták el a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a jegyzőkönyvön Pfeiffer Zoltán, Nagy Miklós, Tombor Jenő és Balogh István aláírása; Bencsik Gyula helyett a miniszter, Antall József írta alá a jegyzőkönyvet. A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 1–16., a 19–31., a 33–47., az 51–60. és a 62–63. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

Az 5700/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 26.) az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges egyes rendelkezésekről szóló 5000/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 19.) végrehajtásáról intézkedett. A rendelet 2. §-a azt állapította meg, hogy a létszámcsökkentés szempontjából az 1938. év után létesített Közellátásügyi, az Újjáépítési, a Népjóléti, a Közlekedésügyi valamint a Tájékoztatásügyi Minisztérium jött tekintetbe.

Előzményéről lásd a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

A Magyar Közlönyben nem jelent meg az 5700/1946. ME sz. rendelet 2. §-ának a minisztertanács ezen ülésén elfogadott módosítása.

⁶³ Előzményéről lásd a [23.] 106. sz. jegyzőkönyv 20. napirendi pontját. Lásd továbbá a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 49., a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 41., a [44.] 127. sz. jegyzőkönyv 30. és az [52.] 135. sz. jegyzőkönyv 54. napirendi pontját.

Pártközi értekezlet a szövetkezeti törvényről érdemben csak jóval később, 1946 novemberében tárgyalt. Lásd a Népszavában, a Magyar Nemzetben és a Világosságban 1946. november 28. és 29-én megjelent közleményeket. Lásd Pártközi értekezletek. 361–365. pp.

30. 1946. június 5.

[30.] 113.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi június hó 5-én délután 1/2 2 órakor Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, B. Szabó István államminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Dr. Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök*: A mai minisztertanácsot azért kellett összehívni, mert a politikai életünkben mutatkoztak bizonyos zavarok, amelyek szükségessé tették, hogy a kormány a politikai helyzettel foglalkozzék. Egy-két szóval ismerteti minden párt szempontjából a helyzetet. A Független Kisgazdapárt azt kérte írásban az időközben Baloldali Blokkba tömörült pártoktól, hogy a párt az állami igazgatásban jelentősebb arányban vehessen részt.¹ A memo-

¹ A május végén kibontakozott belpolitikai válság lezárásáról adott tájékoztatást a miniszterelnök. Ez azzal kezdődött, hogy a Kisgazdapárt Politikai Bizottsága 1946. május 20-án határozatot hozott a központi és a helyi igazgatási, valamint a rendőrségi szervek személyi összetételében, vezető állásaiban a munkáspártok javára bekövetkezett számszerű eltolódások kiigazításáról, az országgyűlési választások eredményeit alapulvevő arányosítás végrehajtásáról. Ezen kívül sürgették az önkormányzati választások megtartását.

Nagy Ferenc május 21-én levelet nyújtott át a Baloldali Blokkhoz tartozó pártok vezetőinek. Hangsúlyozta, hogy a stabilizáció érdekében „belső békére” van szükség, ami azonban csak akkor érhető el, ha a többségi párt igényeinek teljesítéséhez a koalíciós partnerek hozzájárulnak. Jelezte, hogy számításaik szerint a 28 alispáni hivatalból csak 2 tartozott a Kisgazdapárthoz, s

randumot — lehet, hogy annak bizonyos mondatai folytán, lehet, hogy a kísérő körülmények folytán — a munkáspártok ultimátumnak fogták fel és így nehéz volt részletekbe bocsátkozni a tárgyalások során. Ennek következtében nagy nehézségek támadtak és azt kellett volna megbeszélni, hogy ezeket a nehézségeket hogyan hársítsuk el. A pártok vezetői azonban ma délelőtt új alapokra helyezték a tárgyalásokat, nem az ultimátumnak minősített irat alapján, hanem megegyezés jött létre, amely remélhetőleg az összes pártok megértésével fog találkozni. [sic!] A maga részéről kijelenti, hogy azokat a nehézségeket, amelyek a saját munkája elé tornyosultak, elhárítva látja és meggyőződése, hogy ez után a ma létrejött megegyezés után nyugodtan viheti tovább a munkát, s minden energiáját a továbbiakra fordíthatja.² Ehhez a bejelentéséhez

hogy a 41 megyei jogú városnál a Kisgazdapártnak egyetlen polgármestere sem volt, továbbá, hogy a minisztériumok vezető tisztviselői közül 203 tartozott a munkáspártokhoz, míg a Kisgazdapárthoz csak 76, a rendőrségnél pedig — a vidéki főkapitányt kivéve — a Kisgazdapártnak egyetlen vezető beosztású embere sem volt. Bejelentette igényeiket 10 alispáni, 14 megyei jogú városi, 5 törvényhatósági jogú városi polgármesteri állásra és a járási főjegyzői állások felének átengedésére. Sürgette a minisztériumok és az azok alá rendelt hatóságok vezető tisztségviselőinek az arányosítását valamint a megyei rendőrségi állások újra felosztását. E követelések indokoltságának megerősítését remélve egy újabb választási győzelemtől — szorgalmazta a községi választások mielőbbi napirendre tűzését.

A B-listázások, az államapparátus leépítése tekintetében a politikai szempontok mellőzését, a szakszempontok előterjesztését javasolta. A hivatali korrupció felszámolása érdekében parlamenti vizsgálóbizottság kiküldését sürgette. Kívánatosnak mondta a szervezeteti mozgalom továbbfejlesztését, az OTI és a MABI vezetésének arányosítása mellett a társadalombiztosításnak a mezőgazdasági munkásokra való kiterjesztését.

Javasolta végül, hogy a koalíciós pártok együttesen készítsenek politikai és gazdasági programot — s így csökkentsék a pártok közötti viták megismétlődését. (PIL 274.f. 7.cs. 151.ö.e.)

Mindezt a munkáspártok jobboldali támadásnak minősítették. Az 1946. május 26-án tartott kaposvári nagygyűlésen bejelentették, hogy a jobboldal előretörésére tekintettel megszilárdították az együttműködésüket, s a továbbiakban a Baloldali Blokk Végrehajtó Bizottságát állandó szervként kívánják működtetni. Május 31-én a Végrehajtó Bizottság megvitatta a Kisgazdapárt követeléseit. Elfogadták a községi választások megtartására, a korrupció letörésére vonatkozó javaslatot, de elutasították a közhivatalok globális átszervezésével kapcsolatos követelést. Viszont felvetették, hogy a Kisgazdapárt vállaljon nagyobb szerepet a jobboldal elleni harc terén. Erről június 1-jén levélben értesítették a Kisgazdapártot. (MOL XIX-A-1-e I/2 1946, 58. p.)

Június 3-án Nagy Ferenc nagygyűlést tartott a II. kerületi BBTE sportpályán. A külpolitikai és a belpolitikai kérdésekről szólva természetesen kitért a fent említett kérdésekre is. Megemlítette ezzel kapcsolatban, hogy a baloldal szerint a Kisgazdapártban menedéket kereső reakció zavarja az együttműködést. „Hadd mondjam meg, hogy pártom szerint is vannak az együttműködésnek akadályai s ezek: a párttal szemben megnyilvánuló állandó gyanakvás és gyanúsítás, a Baloldali Blokk pártjainak a párt ellen folytatott mind sürűbb és erőteljesebb piszkálódása, az ország legtöbb vidékén a rendőrségnek egyoldalú célok szolgálatába való állítása, a kisgazdapárti emberekkel szemben megnyilvánuló gátlásnélküli zaklatás.” Nagy hatást kiváltó beszédét — a tőle átvett — „A barrikádokon is első lennének az ellenforradalom elleni harcban” főcím alatt közölte a Világ 1946. június 4-ei száma.

² A Kisgazdapárt és a Baloldali Blokk közötti egyezkedésben kiemelkedő szerepe volt Puskin szovjet diplomatának. Előbb Nagy Ferencet próbálta meggyőzni arról, hogy a békekötésre

30. 1946. június 5.

annyit fűz hozzá, hogy márciusban a Kisgazdapárt kapott a Baloldali Blokktól egy átíratot, amely átíratnak úgyszólván minden pontját teljesítették és ami még nincs megvalósítva, azt is végre fogják hajtani.³ Most a Független Kisgazdapárt állt elő egy kívánsággal. A munkáspártok is megértették, hogy a Kisgazdapárt és a munkáspártok együttműködése veszélyeztetve van és így megegyezés jött létre. A megegyezés részben elvi jelentőségű kérdésekre vonatkozott, melyekben a pártok ügyis egyetértettek: vonatkozott a községi választásokra, melyekre való előkészületet minden párt eddig is szükségesnek tartott és annak időpontjára, amely szeptember hónapban állapított meg,⁴ s végül néhány közigazgatási és rendészeti állás betöltésére. Szeretné, ha a válságnak ismétlődő jelensége kiküszöbölhető lenne a koalícióból, és minden esetleges sérelem közvetlen megbeszélés alapján, a nyilvánosság és párterők megmozgása nélkül jönne létre. A Kisgazdapárt memorandumát nem szánták a nyilvánosság elé, de kiszivárgott. Szeretné, ha a politikai életnek további problémáit ilyen közvetlen tárgyalások felé lehetne utalni, ha megteremthetnék a lehetőségét annak, hogy valami közös megállapodás megszülessék, ne csak a gazda-

tekintettel mondjon le az arányosítási igényeiről, mert ha a koalíció felbomlik, a Szovjetunió közvetlenül beavatkozik a magyar belügyekbe. Nagy Ferenc azonban kijelentette, hogy pártja már mindent megtett a koalíció fenntartása érdekében és ha további áldozatokat követelnek, ő kész lemondani. Ez után Puskin Rákosival is beszélt s tanácsolta, hogy adjanak engedményeket a Kisgazdapártnak.

Július 4-éről 5-ére virradó éjszaka és 5-én délelőtt további politikai egyezkedések folytak Tildy Zoltánnal. Tildy telefonon Nagy Ferencsel is tárgyalt. Mindennek eredményeként a következő megállapodás született.

1. Mielőbb meg kell tartani az önkormányzati választásokat. Nem határozták meg ennek az időpontját, csak azt, hogy a törvényjavaslatot elő kell készíteni és be kell nyújtani a Nemzetgyűléshez.

2. A rendőrségnél 100 fontos pozíciót átkell adni a Kisgazdapárt tagjainak.

3. B-listázás folytán elbocsátott kommunisták és szociáldemokraták állásait át kell adni a kisgazdáknak.

4. A fegyelmileg eltávolított vidéki polgármesterek és rendőrfőnökök helyeit is át kell adni a kisgazdáknak.

5. A vidéki politikai rendőrséget meg kell szüntetni.

(Schoenfeld követ jelentése az Egyesült Államok kormányához. United States Government Printing Office, Washington: 1969. I. 1574. 304–306. pp.)

A Kisgazdapárt viszont vállalta, hogy fokozottan felveszi a saját soraiban és a közéletben egyaránt a jobboldali, koalícióellenes elemekkel. Megállapodtak abban is, hogy a megegyezés végrehajtásának az ellenőrzésére a négy párt képviselőiből bizottságot hoznak létre. (PIL 285.f. 2.cs. 12.ö.e., Pártközi értekezletek 243–245. pp. Lásd bővebben Vida István: A Független Kisgazdapárt politikája 1944–1947. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976. 174–184. pp.)

Puskin, Georgij Makszimovics (1909–1963) szovjet diplomata. 1942-től 1944-ig szovjet főkonzul Kínában. 1944 végétől magyarországi megbízott, majd a SZEB politikai tanácsadója. 1945. november 2-ától 1948-ig budapesti szovjet követ volt.

³ Lásd a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját, valamint a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és jegyzeteiket.

⁴ Az önkormányzati választások megtartására nem került sor.

sági életre, de a magyar politikai élet fejlesztésére és annak ütemére is. Talán azt lehetne mondani, egy politikai kormányprogram volna ez, amelynek keretein belül végeznék a munkát. Arra gondol, hogy nagy figyelemmel és minden körülmény mérlegelésével kidolgozna egy ilyen elgondolást. [sic!] Nem tudja, hogy magához a kérdéshez van-e a minisztertanácsnak hozzászólása, ő csak azt szeretné kérni, hogy ezután a megoldás után, ami most létrejött, arra kell törekedni, hogy a kormányzati munkában a folytonosság egy pillanatra se szakadjon meg és ne támadjon az a benyomás a vezető férfiakban, hogy bármi-féle körülmény is befolyást gyakorolt. [sic!] A stabilizáció, a B-lista⁵ és egyéb célok érdekében a munkát nagyon keményen kell folytatni. A stabilizáció időpontját augusztus 1-re tűzték ki. Temérdek tennivaló van addig, amíg ezt végre is lehet hajtani. Még fokozottabban kell beállítani a munkát és nyugodtan állíthatja, hogy ez után a megegyezés után nem csak honpolgári feladatból, de lelkesedésből is ellátják feladataikat. [sic!] A határidőket pontosan be kell tartani, s nagyon kemény munkát kell folytatni a hivatalokban, nem a régi hivatalos munkát és a kimért munkatempót, amihez korábban hozzászoktak. Vigyázzunk arra, hogyha most kiépítjük az apparátust, arra törekedjünk, hogy a munkakészség is meglegyen. Dolgozzunk nagyon keményen és határozottan, mert másképp nem fogunk eredményt elérni. Az ország nagyon nehéz helyzetben van. Őszinte örömmel veszi tudomásul a pártok döntését és őszinte köszönetet mond, — talán a kormány nevében is — azoknak, akik a mai tanácskozáson részt vettek és létrehozták a megegyezés kibontakozását. [sic!]

Meleg szeretettel köszönti a Londonból visszatért Ries István igazságügy-minisztert. Értesülése és meggyőződése szerint hasznos munkát végzett a magyar problémák ismertetésével és a magyar helyzet feltárásával.⁶

Minisztertanács a miniszterelnök bejelentését tudomásul vette.

2

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: 14–15 napja folynak a tárgyalások a Vörös Hadsereg ellátási igényeinek megteremtése miatt. Hosszas tárgyalások után sikerült mérsékelni az igényeket. Azért jelenti ezt be, mert gazdaságilag még így is igen súlyos kihatású kérdés. Ugyanis 132 billió milpengőt tesz ki az érték. Eredetileg 600 vagon húst igényeltek, amit azután sikerült 400 vagonra lecsökkenteni, azután 160 vagon zsírt igényeltek, amiről később teljesen lemondtak. Ezenkívül tejtermékeket, fűszereket, gyümölcsöt stb. Ezek tekintetében végleges megállapodásra jutottak szintén. Ennek a súlyos tételnek a

⁵ A stabilizációról lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 2., a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 4., majd főleg a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 84. és a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 16. napirendi pontját.

A B-listázásról lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1., a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 12., a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 1., majd főleg a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 20., 26., 28., 30. és 46. napirendi pontját.

⁶ Lásd a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 42. napirendi pontját és jegyzetét.

30. 1946. június 5.

felelősségét egyedül vállalni nem tudja, de miután írásban is el kell most már fogadni a megállapodást, felhatalmazást kér rá a minisztertanácstól.⁷

[Nagy] *Miniszterelnök* kívánatosnak tartja, hogy a beszedendő állatokat is búzakötvénnyel fizessék ki és a készpénzfizetést csak a gabonánál kezdjük meg. Egyrészt azért, mert a búzának jelentékeny része adóba lesz elszámolva. A gazdát károsodás érné indokolatlanul. A készpénzfizetésre csak aratás után szabad rátérni, a gabonabeszolgáltatás megkezdése után.⁸

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: Kötvényfizetés mellett is igen jelentős összegről van szó, mert pl. a tejszállításokat azonnal kell fizetni. Felveti a lehetőséget, hogy a magyar kormány forduljon az orosz kormányhoz, valamilyes mérséklés kieszközlése végett. Annak dacára szükséges volna ez, hogy a helyzet ma már nem olyan súlyos. Döntést kér, megtörténjék-e ez az intervenció. A jövő szempontjából talán kedvező hatású lenne.⁹

[Nagy] *Miniszterelnök*: Az a megjegyzése, hogy 4 ezer tonna húsból lealkudni reménytelen lenne és az előirányzott mennyiséget teljesíteni lehet. A tulajdonképpeni nagy teher a zsír volt, amitől megszabadultunk. Talán azt lehetne tenni, hogy hivatkozással arra a szolgáltatásra, amely a magyar marhaállományt nagymértékben veszi igénybe, annak befejezése után kíméljenek meg a további húsbeszolgáltatástól.

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter*: A negyedik negyedévi beszolgáltatás kb. 28 000 marha. Összesen 88 000 marha kellene. Eddigi állományunk 600 000 marha. A beszolgáltatás erősen meghaladja az öt hónap alatti teljesítményt, amely mint húsrá levágásra kerülhetne. [sic!]

⁷ Előzményéről lásd a [23.] 106. sz. jegyzőkönyv 58. és a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 33. napirendi pontját.

Szviridov altábornagy 1946. május 31-én arról értesítette Nagy Ferencet, hogy tekintettel a Magyar Kormány gazdasági nehézségeire és kérésére, a Szovjet Kormány mérsékelte a Vörös Hadsereg ellátására szükséges élelmiszerellátást. (MOL XIX-A-1-j-1946-VIII-6328)

⁸ A Gazdasági Főtanács Nagy Ferenc elnökletével 1946. június 4-én tartott ülésén határozott arról, „hogy az igénybe vett mezőgazdasági terményekért és állatokért járó térítési összegek búzakötvényekkel egyenlíttessenek ki. A kötvényeket bemutatóra szólóan 4%-os kamatozás mellett 1948. december 31-ei lejáratral kell kibocsátani. A kamatok a kötvények visszaváltásával egyidejűleg egy összegben kerülnek kifizetésre. A kötvények hátlapján az átértékelési kulcsot fel kell tüntetni.” (MOL XIX-A-10-XXXIX-2.pont) A jegyzőkönyv mellett található 4397/1946. sz. előterjesztés és határozat tételesen felsorolta az egyes mezőgazdasági cikkek, állatok búzára való átértékelésének a kulcsait (pl.: 1 kg kukorica=0,85 kg búza, 1 kg csirke=1 kg búza).

Lovak 1946. évi igénybevételéről a 8370/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 9.), valamint a 220 400/1946. FM sz. rendelet (MK 1946. június 9.) intézkedett. Az utóbbi rendelet szolt a lovak ellenértékének búzakötvényben való fizetéséről.

⁹ A Gazdasági Főtanács már az 1946. május 27-ei ülésén — miután meghallgatta a Vörös Hadsereg ellátásával kapcsolatos jelentést — felhívta a pénzügyminisztert, hogy tegyen lépéseket a Szovjetunió kormányánál s kérje az igények csökkentését. (MOL XIX-A-10-XXXVII. 3.pont) Nagy Ferenc mindezek alapján levelében kérte Sztálintól a Vörös Hadsereg július–augusztus havi ellátmányának csökkentését. Lásd a jegyzőkönyv a) mellékletét

30. 1946. június 5.

[Nagy] *Miniszterelnök* bizonyosra veszi, hogy ha feltárjuk azon helyzetet, hogy a természet a szaporulatot nem éri el, megértésre fogunk találni.¹⁰

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

3

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Miután az Anyag- és Árgazdálkodási Hivatal [sic!] felállításáról szóló rendeletnek már meg kellene jelennie, felhatalmazást kér egy olyan kormányrendelet kiadására, amely szerint az iparügyi miniszter által kibocsátott külön rendelet lépteti életbe a rendeletet. [sic!]

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹¹

4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Szociáldemokrata Párt és a Parasztpárt által javaslatba hozott politikai államtitkároknak ezen tisztjükben való megerősítése, illetőleg felmentése tárgyában készített javaslatát. A Szociáldemokrata Párt részéről a Belügyminisztériumba Reisinger Ferenc, a Pénzügyminisztériumba dr. Kemény György, a Honvédelmi Minisztériumba Zentai Vilmos, a Földművelésügyi Minisztériumba Takács Ferenc, – a Nemzeti Parasztpárt részéről a Népjóléti Minisztériumba dr. Zsebők Zoltán és a Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztériumba dr. Jócsik Lajos hozatott javaslatba. Javasolja továbbá, hogy a Miniszterelnökségen Millok Sándor politikai államtitkári tisztsége alól felmentessék, egyidejűleg járuljon azonban hozzá a minisztertanács ahhoz, hogy Millok Sándor mint hazahozatali kormánybiztos ezen feladatkörét az államtitkári cím megtartásával láthassa el.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹²

¹⁰ Nagy Ferenc állásfoglalása Báránys miniszternek a Szovjetunió részére való szállítások mérséklésével kapcsolatos javaslatára vonatkozott.

¹¹ Lásd a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 39. napirendi pontját és jegyzetét, majd a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 30. napirendi pontját.

¹² Előzményéről lásd a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 2. és a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

A Magyar Közlöny 1946. június 14-ei számának hivatalos részében a tárgyban a következő közlemény jelent meg: „A miniszterelnök előterjesztésére dr. Meixner Ernő nemzetgyűlési képviselőt a Kereskedelem- és Szövetkezetügyi Minisztériumba politikai államtitkárrá kinevezem. Egyidejűleg Mistéth Endre iparügyi minisztériumi, dr. Pfeiffer Zoltán igazságügyminisztériumi, Varga Lajos közlekedésügyi minisztériumi, dr. Cseh-Szombathy László népjóléti minisztériumi, dr. Zsebők Zoltán népjóléti minisztériumi, dr. Jócsik Lajos kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztériumi, Reisinger Ferenc belügyminisztériumi, Zentai Vilmos honvédelmi minisztériumi, dr. Kemény György pénzügyminisztériumi és Takács Ferenc földművelésügyi minisztériumi politikai államtitkároknak a kormányváltás kapcsán benyújtott lemondását nem fogadom el és őket ezen tisztségükben megerősítem. Dr. Millok Sándor miniszterelnökségi és Adorján János újjáépítési minisztériumi államtitkárokat pedig eddigi buzgó szolgálataiknak elismerése mellett ezen tisztségük alól saját kérelmükre felmentem. Kelt Budapesten, 1946. évi június hó 11. napján. Tildy Zoltán s.k., Szakasits Árpád s.k.”

Az államtitkárokról lásd e kötet Bevezetésének 26–40. jegyzetét.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Még külpolitikai vonatkozásban van bejelentése. Ismeretes, hogy felvetődött egy nyugati utazásnak a kérdése. Érintkezésbe lépett evégből az illetékes kormányokkal és kedvező válasz érkezett. A mai napon közölte a washingtoni kormány, hogy szívesen látná a magyar kormány küldöttségét. Felhatalmazást kér, hogy ennek az útnak kérdését, lebonyolítását, vagy elhalasztását a közvetlen érdekelt minisztertársaival letárgyalhassa és ilyen megbeszélések alapján dönthessenek a kérdés felett. Számos körülményt kell meggondolni. A magyar közvélemény felfogásából kiindulva hiba lenne elmulasztani az utat. Viszont, ha azt látjuk, hogy a várható tárgyalások elé akadályok gördülnének, akkor hiba lenne elrontani az ilyen utazási lehetőséget. Alaposan meg kell fontolni, mert nem hamarosan kerülhet sor hasonló útra. Ha megegyezés lesz, akkor egy újabb minisztertanácson majd letárgyalják a részleteket, ha erre megfelelő idő fog rendelkezésre állni. Egyébként közvetlenül tárgyalja le majd a kérdést Rákosi Mátyás államminiszterrel és Gyöngyösi János külügyminiszterrel, akik az utazásban is részt vesznek.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Minthogy Szakasits Árpád államminiszter nincs jelen a Szociáldemokrata Párt részéről, őt kéri a megbeszélésekbe bevonni, egészségi állapota ezt már lehetővé teszi.

[Nagy] *Miniszterelnök* tudomásul veszi az iparügyi miniszter bejelentését, de egyébként eddig is a tárgyalások Szakasits Árpád miniszterelnökhelyettes bevonásával és részvételével történtek.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹³

Dr. Balogh István [államtitkár]: Egyes bizottságok, sőt pártok részéről is felmerült az az érdeklődés, vajon nemzetgyűlési képviselők B-lista alá vonhatók-e a rendelet a) és b) pontja alapján és a kívánalom az, hogy ne eshessenek a rendelet hatálya alá.¹⁴ Kéri a minisztertanács állásfoglalását.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* véleménye az, hogy a rendelet óréajuk is vonatkozzék, mert nem lát eltérő megítélésre indokot.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Azon nemzetgyűlési képviselők száma, akik egyben közhivatalnokok, mintegy 40 főt tesz ki. A kérdés megoldódik az összeférhetlenségi törvénnyel, amelyet egyébként a Miniszterelnökség az I-gazságügyminisztériumban már megsürgetett.¹⁵ Visszas és fonák helyzetet teremtené, ha bizottsági tagok fogják eldönteni a képviselők törvényhozói mi-

¹³ Lásd még a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 73. napirendi pontját és a) mellékletét, majd a [36.] 119. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

¹⁴ Előzményéről lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

¹⁵ Lásd a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 56. és az [56.] 139. sz. jegyzőkönyv 12. napirendi pontját.

30. 1946. június 5.

nőségben végzett munkáját, amit természetesen a pártok is saját szempontjaik szerint ítélték meg.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Olyan kevés a létszám, hogy éppen ezért nem kell szabályozni és kivételt tenni.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Éppen ellenkezőleg, ez adja az indokát annak, hogy a kérdést nem kell kiélezni. A kormánynak közjogi kérdések szabályozására felhatalmazása nincs és a Nemzetgyűlésen megtámadható lenne az ilyen szempontból való felülbírálat, amely zaklatásnak is minősíthető. A Nemzetgyűlés valamely tagjára elvi szempontból nem lehet mondani, hogy ő tevőlegesen nem szolgálja a demokráciát.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Az az álláspontja, hogy a mentelmi jogot sérti, ha a bizottság a képviselők politikai működését bírálja és nonszensznek tartja, hogy a B-listázás alkalmával a képviselők is vizsgálat alá vonassanak.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Megoldható lenne a kérdés, ha függőben tartanák a pártok ilyen észrevételeiket és képviselők elleni kifogásaikat addig, amíg az összeférhetlenségi kérdés döntésre kerül.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Az összeférhetlenségi törvényjavaslat kész, de a pártok még nem tárgyalták le.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A pártok képviselői jelen vannak a kormányban és elegendő, hogy a minisztertanács tárgyalja le sürgősen a javaslatot. Kéri az igazságügyminisztert, hogy esetleg már a pénteki minisztertanácson terjessze elő javaslatát.

Minisztertanács elvileg hozzájárult ahhoz, hogy a Nemzetgyűlés közhivatali tisztséget betöltő tagjainak az 5000/1946. ME sz. rendelet [szerinti] elbírálása függőben tartassék.

7

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Kárász Artúrnak a gazdasági fődelegátussá való kinevezése függőben van tartva, mert csupán a delegátusi munkálatokra nyert megbízatást. A kérdés tovább nem tűr halasztást és kéri a minisztertanácsot, hogy ő véglegesen fődelegátusi megbízatást nyerjen.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁶

Minisztertanács délután 1/2 3 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépelvű tiszttartó, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjeggyével a jegyzőkönyvet.

¹⁶ Előzményéről lásd a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 1., a [9.] 92. sz. jegyzőkönyv 6., a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 26., a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 47. és a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 58. napirendi pontját.

30. 1946. június 5.

Az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál a miniszterek kézjegyükkel látták el a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a jegyzőkönyvön Keresztury Dezső, Tombor Jenő és Balogh István aláírása. A jegyzőkönyv mellett nem található minisztertanácsi előterjesztés.

A 30. (113. sz. jegyzőkönyv a) melléklete a 2. napirendi pont 9. jegyzetéhez.

J. SZTÁLIN Generalisszimusz Úrnak, a Szovjetunió kormánya elnökének,
MOSZKVA

GENERALISSZIMUSZ ÚR!

A magyar kormány tisztelettel arra kéri Generalisszimusz Urat, méltóztassék a Vörös Hadsereg ellátására igényelt élelmicikkek mennyiségének csökkentésére irányuló alábbi kérésünket szíves jóindulatú mérlegelés tárgyává tenni.

A Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság 1946. május 25-i keltezéssel levélben fordult a magyar kormányhoz, és közölte abban, hogy a Vörös Hadsereg ellátására 1946 június-júliusra

3 000 t	húst,
1 149 ”	állatizsirt,
161 ”	vajat,
42 ”	sajtot,
800 000 db	tojást,
616,5 t	tejet
23 ”	fűszert,
15 000 ”	szénát, valamint
10 000 ”	friss gyümölcsöt és főzelékfélét igényel.

Mindezekon felül felhívhatja a közellátásügyi minisztert, hogy adja vissza azt a 3000 tonna húst, amelyet 1945-ben a Szovjet Kormány Budapest élelmezésére átadott. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság igénylésében azt kívánta, hogy a beszolgáltatás június és július hónapok folyamán történjék meg.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól átvett igénybejelentés alapján a magyar kormány a legalaposabb vizsgálat tárgyává tette az ország élelmezési helyzetét, és megvizsgálta a rendelkezésre álló készleteket. A megállapítás alapján a magyar kormány arra kérte a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottságot, hogy a lehetőség szerint csökkentse az eredetileg bejelentett igényt és a két hónapi teljesítési határidőt három hónapra hosszabbítsa meg.

30. 1946. június 5.

A húsigénnyel kapcsolatban a magyar kormány közölte a Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal, hogy a Vörös Hadsereg ellátására eddig beszolgáltatott, valamint a jóvátétel címén átadás alatt álló szarvasmarhamennyiség igen súlyosan érintette az alig egy millió darabot kitevő szarvasmarhaállományt, amennyiben a tenyészanyag és az igásállomány további súlyos csökkenését idézte elő. Az új igény természetesen nemcsak további tenyészállat- és igaerőkiesést eredményez, hanem még távolabbi időre halasztja a magyar szarvasmarhaállomány fejlesztésének, valamint az ország hús- és tejellátásának kilátásait. A városi lakosság a jelenlegi kilátások szerint évekig nem lesz marhahús- és tej ellátásban részesíthető.

Szarvasmarhából a Vörös Hadsereg IV. évnegyedi ellátására átadtunk 40 000 db-ot; 1946-ra át kell adnunk jóvátétel címén 27 000 db-ot. E kettő összesen 67 000 db. Ehhez járulna a most igényelt kb. 42 000 db, az előbbiekkal együtt tehát 109 000 db. Ugyanerre az időre a józan gazdálkodás parancsa szerint levágható állatok száma legfeljebb 80 000 lehetne. Ilymódon az igénylés teljesítésének esetén a már eddig egyharmadra csökkent szarvasmarhaállomány további visszaesése elkerülhetetlen.

A Szövetséges Ellenőrző Bizottság a maga részéről is belátta ezt a katasztrofális helyzetet és az eredetileg igényelt 6000 tonnát 4000 tonnára (kb. 28 000 db) mérsékelte. Hozzájárult továbbá ahhoz, hogy ezt a mennyiséget június, július és augusztus hónapokban szolgáltatassuk be. A Vörös Hadsereg részére még be nem szolgáltatott zsír és olaj helyett 400 tonna húst kell a Vörös Hadseregnek átadnunk. Minden további mennyiség újabb állománycsökkenést eredményez.

Az átnyújtott igény szerint az 1946. június–augusztusra a Vörös Hadseregnek 203 tonna vajra, 645 tonna tejure és tejtermékre van szüksége. Megjegyezni kívánom, hogy idő közben a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal folytatott szóbeli megállapodás alapján a 203 tonna vaj helyett 161 tonna vaj és 42 tonna sajt és a 645 tonna tej helyett 616,5 tonna tej mennyiség szállítására tart igényt a Szövetséges Ellenőrző Bizottság.

Legyen szabad röviden utalnom arra, hogy Magyarországon a nagy igaerőhiány miatt a tejelő teheneket is igázzák, ami a tejhozam jelentős apadását eredményezi. A közlekedési eszközök hiánya, valamint az infláció miatt az erősen csökkent tejtermelés termékeit sem lehet a tejure rászoruló ellátatlan lakosságnak a városokba szállítani. Így még a tejure leginkább rászoruló terhes- és szoptatós anyák, valamint a csecsemők és a kisgyermekek tejszükségletét sem sikerült eddig biztosítani. Ennek tudható be, hogy Magyarországon a csecsemőhalandóság ijesztő méreteket öltött és a fővárosban a folyó tél végén 50% közelében járt. A Vörös Hadsereg nagymérvű tej- és tejtermékszükségletének fedezése esetén az ország tejellátása továbbra is a mostani katasztrofális helyzetében maradna meg és az elkövetkező nyári hónapokban a csecsemőha-

30. 1946. június 5.

landóság további rohamos emelkedése várható. A békeévekben volt napi 300 000 liter budapesti tejfelhozatal helyett ma összesen napi 12 000 liter tej hozható csak fel.

A magyar kormánnyal közölt ellátási igények sorában szerepel 15 000 tonna széna is. Ezzel kapcsolatban rá kell mutatnom arra, hogy a Vörös Hadsereg által 1946 IV. évnegyedére igényelt szénabeszolgáltatásnak jelentős mennyiségben nem tudtunk eleget tenni, mert nem állott elegendő széna rendelkezésünkre. Az elmúlt koratavaszi és az ország jelentős részében ma is teljesen esőtlen időjárás azt eredményezte, hogy az első kaszálás teljesen elmaradt és így jelenleg számbajöhető szénakészleteink egyáltalán nincsenek. Széna beszállításra lehetőség jelenleg egyáltalán nincsen.

Rá kell mutatnom továbbá arra is, hogy a Vörös Hadsereg ellátására a Vörös Hadsereg parancsnoksága a magyar kormánytól a szükséges szántóterület mellett 19 107 kat. hold legelőt és 13 896 kat. hold rétterületet kíván haszonbérbe átvenni. A legelőterületeknek haszonbérbe adásához a földművelésügyi miniszter hozzá is járult. Ebből a Vörös Hadsereg május 7-ig 1321 kat. hold legelőt, valamint 2398 kat. hold rétterületet igénybe is vett. A Vörös Hadsereg utólagos kérelmére a magyar földművelésügyi miniszter további 16 067 kat. hold legelőterület átadásához járult hozzá. Valószínű, hogy az igényelt területek átvételére a legrövidebb időn belül sor kerül. Így a Vörös Hadsereg ellátására igen jelentős szalastakarmány áll majd rendelkezésre. Az igényelt 8000 hektár, azaz 13 896 kat. hold rétterületnek 6 q-s átlagos szénatermés alapulvétele mellett 8350 tonna termést kellene hoznia. Így a 15 000 q-s igénybevétel a rétterületek hozama több, mint 23 000 tonnára, a legelőterületek hozama pedig ennél is többre emeli. Kétségtelen emellett, hogy az igényelt legelő- és rétterületek szalastakarmányát a Vörös Hadsereg parancsnoksága nemcsak a nyári hónapokra, hanem hosszabb időre kívánja saját csapatainak biztosítani.

Friss zöldségben és gyümölcsben a legújabb igény 10 000 tonna volt. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság nem határozta meg, hogy ez a mennyiség hogyan osztandó fel gyümölcs és zöldség között. Annak megosztását a vármegek termelési viszonyaitól függően kívánja a helyszínen megállapítani. Az igényelt mennyiség igen súlyos terhet jelent, amely jelentősen érezteti majd hatását a városok gyümölcs- és zöldségellátásában.

Az ország fent vázolt súlyos ellátási helyzetében elsősorban a hús és tejellátás terén a néhány hete megindult UNRRA szállítások nyújtanak segítséget, amelyek az annyira katasztrofális helyzetből való kijutás reményére jogosítanak. Ezeknek a most nagy nehézségek árán meginduló szállításoknak menetét veszélyeztetik azok az ellátási igények, amelyeket a Vörös Hadsereg illetékes parancsnoksága a magyar kormánnyal szemben támaszt, mert az UNRRA főtanácsának 91. számú határozata szerint az UNRRA nem támogathat éllel-

miszerrel olyan országok, amelyek valamelyik szövetséges hadsereg részére élelmiszert szolgáltatnak.

Legyen szabad itt rámutatnunk arra is, hogy Magyarország a fegyverszüneti egyezményt 1945. január 20-án írta alá és annak 11. §-ában vállalta, hogy „köteles magyar valutában időszakonként pénzbeli kifizetéseket teljesíteni és olyan árukat (üzemanyagot, élelmiszert, stb.), eszközöket és szolgáltatásokat rendelkezésre bocsátani, amelyekre a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokságnak funkciói teljesítésére, valamint a Szövetséges Államok ama misszióinak és képviselőiteinek, melyek a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal kapcsolatban állanak – szükségük lehet.”

Amikor Magyarország a fenti kötelezettséget vállalta, akkor abban a hitében volt, hogy a Szövetséges Főparancsnokság funkcióit a háború befejezése után rövidesen beszünteti és az ország nem lesz kötelezve ötnegyed évvel a fegyverszüneti egyezmény megkötése és egy évvel az európai háború befejezése után, annyi veszteség ellenére is ilyen nagy hadsereg ellátási terheit viselni; az egyezmény 11. §-ában foglalt kötelezettségek alatt tehát az akkori magyar kormány felfogása szerint a szövegnek is megfelelően kizárólag a Szövetséges Ellenőrző Bizottság működésének biztosításához szükséges szolgáltatásokat kellett érteni.

Az ország igen súlyos gazdasági és közellátási helyzete ellenére is vállalta a magyar kormány a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal kötött megállapodás szerinti mennyiségeknek a Vörös Hadsereg ellátására való átadását, mert tudatában volt annak, hogy a Vörös Hadseregnek az igényelt cikkekre nagy szüksége van. A magyar kormány azonban az eddigi szolgáltatások vállalása és részbeni teljesítése után mégis kénytelen kérni azt, hogy Magyarország a továbbiakban e szolgáltatások alól teljesen vagy legalább jelentős részben mentesüljön. Ennek a kérésnek ma különös aktualitást ad az, hogy a magyar kormány az inflációs pénzügyi gazdálkodással a legrövidebb időn belül teljes határozottsággal szakítani kíván, mert nem tűrheti tovább a fizikai és szellemi dolgozóknak azt a helyzetét, amelybe őket ez az infláció juttatta. A magyar valuta augusztus 1-ére tervezett stabilizálásának legfontosabb előfeltétele, hogy a dolgozók keresetükért megfelelő élelmiszermennyiséghez juthassanak, ami a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által bejelentett igények fenntartása mellett eleve lehetetlen. Mindezekre tekintettel a magyar kormány — a Generalisszimusz Úr részéről ismételt tapasztalt megértő jóindulatban bízva — kéri, szíveskedjék Szövetséges Ellenőrző Bizottság a Vörös Hadsereg ellátására szükséges élelmickeknek előteremtését a lehetőség szerint más forrásokból biztosítani, vagy legalább is a Vörös Hadsereg ellátási igényeit csökkenteni, mert ellenkező esetben Magyarország sem a kívánt szolgáltatások teljesítésére, sem pedig gazdasági és pénzügyi viszonyainak rendezésére nem lesz képes.

30. 1946. június 5.

Fogadja, Generalisszimusz Úr, őszinte és mély tiszteletem és nagyrabecsülésem kifejezését.

Budapest, 1946. évi június hó 25-én.

miniszterelnök

Gépelt, aláírás nélküli fogalmazvány. MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-6895.

A levéltervezetet a közellátásügyi miniszter készítette; június 8-án, a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal folytatott tárgyalása alapján külön levélben kérte a miniszterelnöktől — elsősorban a vaj, tej, sajt tekintetében — a tervezet szövegének módosítását.

A levéltervezetnek a június 5-én kelt első változata megtalálható a Politikatörténeti Intézet Archívumában (PIL 274.12.215). Ezt a szöveget közölte A magyar Jóvátétel és ami mögötte van... 1945–1949. Válogatott dokumentumok. Napvilág Kiadó. 1998. Válogatta, a bevezetést és a jegyzeteket írta Balogh Sándor és Földesi Margit. Az Országos Levéltárban megtalálható a közellátásügyi miniszter és a Miniszterelnökség kiegészítését, módosítását is tartalmazó végleges szöveg, a vonatkozó levelezés és a levél orosz nyelvű változata is.

A levelet 1946. június 25-én Szviridov altábornagynak küldte meg a miniszterelnök, kérve, hogy juttassa el Sztálinhoz. Az ügyiratot Balogh István államtitkár kiadmányozta, feltehetőleg a levél kiegészítését, átfogalmazását is ő végezte. Az átfogalmazást illetően lásd a B. kötet végén faksimileként közölt hasonmást.

[31.] 114.

Jegyzőkönyv
az 1946. június hó 7. napján délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete alatt
tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, B. Szabó István államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülését és felkéri minisztertársait, hogy az elutazásra¹ való előkészület miatt azokat a javaslatokat, ahol vita támadhatna, vegyék le a mai ülés napirendjéről.

1

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter javaslatát a magyar–csehszlovák árucsereforgalmi egyezményrel kapcsolatban. A csehszlovák kívánság szerint az árucsereforgalomba beleilleszhető volna a jóvátétel is. Javasolja, hogy a minisztertanács ellenkező álláspontot foglaljon el és a két complexum külön elbírálás alá essék.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Mielőtt az egyezmény megszületett, bizonyos juktímot létesítettek a többi egyezményekkel. Megfelelő árumennyiséget kell kapnunk a csehektől.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: Az elfogadható, ha olyan cikkeket szállítunk, amelynek szállításánál hátrálékban vagyunk, az a tétel a jóvátételbe számítassék be.

¹ A kormánydelegáció washingtoni, londoni, párizsi utazására vonatkozott az utalás. Lásd a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 5. valamint a jelen jegyzőkönyv 73. napirendi pontját.

31. 1946. június 7.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²

2

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Gazdasági Főtanács javaslatát a köztisztviselők munkaidejének napi 8 órában való megállapítása tárgyában. Javasolja a munkaidőnek reggel 8 órától délután 4 óráig terjedő megállapítását.

Rákosi Mátyás államminiszter: Az eredeti javaslat szerint 8-tól délután fél 5-ig kívánták megállapítani a munkaidőt.

Minisztertanács a köztisztviselők munkaidejének reggel 8 órától délután 1/2 5-ig való megállapításához hozzájárult azzal, hogy ebben a munkaidőben félórás ebédszünet is bentfoglaltatik.³

3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Központi Statisztikai Hivatal kárstatisztikai munkálatai[nak] költségeire 431 900 milpengő póthitelkeret folyósítása tárgyában. A folyósítás olyképpen történnék, hogy ez az összeg az 1946. évi május 27. után esetleg bekövetkező munkabér és illetményemeléssel aránylagosan, külön minisztertanácsi hozzájárulás nélkül, emelhető legyen.

Minisztertanács a Központi Statisztikai Hivatal kárstatisztikai munkálatai költségeire négyszázharmincegyezer kilencszáz milpengő póthitelkerethez hozzájárult.⁴

4

Dr. Balogh István [államtitkár] a Fővárosi Közmunka Tanácsnak június havi kiadására 33 900 milpengő kölcsön folyósítását kéri.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsának június havi kiadására harmincháromezer kilencszáz milpengő kölcsön folyósításához hozzájárult.⁵

² Előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

A magyar–csehszlovák árucsereforgalmi egyezmény megkötésére június 8-án került sor. Lásd még a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 50. napirendi pontját.

A magyar–csehszlovák jóvátételi egyezményről lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját és jegyzetét.

³ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

Rendeletet nem adtak ki a tárgyban. A Gazdasági Főtanács csak rögzítette a minisztertanácsnak ezt az állásfoglalását s megállapította, hogy a közhivatalok hivatalos félfogadási ideje naponta 12-től 14 óráig tart. (MOL XIX-A-10., XLVIII. 1946. július 16. 1. pont és melléklete.)

⁴ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. Előzményéről lásd a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 6. napirendi pontját.

⁵ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

5

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Sipos László mérnöknek csehszlovákiai kiküldetésével felmerült 6000 cseh korona költségmegtérítése tárgyában.

Minisztertanács Sipos László mérnöknek csehszlovákiai kiküldetésével felmerült 6000 cseh korona költségmegtérítéséhez hozzájárult.⁶

6

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát [az] eredeti szolgálati helyüktől eltérő beosztásban működő közszolgálati alkalmazottakra vonatkozó rendelkezések tárgyában.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter* e tárgyhoz a B-listával kapcsolatban kíván hozzászólni. Kéri annak megállapítását, hogy az Igazságügyminisztérium státusában lévő és más minisztériumokhoz beosztott bírák hova tartozzanak.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: A Közellátásügyi Minisztérium nem vehet át bírákat státusába.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: Helyesebbnek tartja, ha a bírák elvileg az Igazságügyminisztérium státusában maradnak, de leépítés szempontjából a szolgálati helyük szerinti minisztériumhoz tartoznak.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁷

7

Dr. Balogh István [államtitkár] szükségesnek tartja, hogy a tisztviselők szabadság[ának] kérdése egyöntetű szabályozást nyerjen. Javasolja ennél fogva, hogy a tisztviselők részére 8 naptól 3 hétig terjedő szabadság engedélyeztesék, hogy valamely tisztviselőnek ily korlátok között mennyi szabadság jár, ennek megállapítása az illetékes miniszternek diszkrecionális joga, lehetőleg

A Minisztertanács előterjesztéseit összefogó borítékra e napirendi pont címéhez a következő megjegyzést fűzték: „Pénzügyminiszter 117 131/1946. sz. alatt már rendelkezésre bocsátotta.”

⁶ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

A miniszterelnökségi előterjesztéseket összefogó borítólapon szereplő címből kitűnik, hogy Sipos László a Jóváérteli Hivatal mérnöke volt. Más forrás szerint Sipos László (1902-?) hét éven át műszaki osztályvezetői állást töltött be a budapesti Elektrizitáts Gesellschaftnál, 1945 után szerződéses minőségben a Jóváérteli Hivatal ipari nyersanyag és külkereskedelmi osztályának vezetője volt. 1946 májusában részt vett a magyar–cseh államközi kereskedelmi egyezmény előkészítésében, majd a tárgyalások vezetésében is. (MOL XIX-I-1-s-12–1946–5018) Ez utóbbi tárgyalással volt kapcsolatos a kiküldetési díj elszámolása.

⁷ Az igazságügyminiszter által készített — szám nélküli, nem egészen pontos szövegezésű — előterjesztés és rendelettervezet azt szabályozta, hogy az eredeti szolgálati helyéről más szervhez átrendelt közszolgálati alkalmazottak hol kapják a fizetésüket és mikor kell a fogadó szervnek átvenni saját személyi állományába az illetőt. Lásd a 7760/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 17.

31. 1946. június 7.

nem a tisztviselő fizetési osztályának, hanem szolgálati idejének figyelembevételével.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁸

8

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Zsedényi Béla nyugdíjának megállapítására vonatkozóan. Indokoltnak tartja az I. fizetési osztály szerinti nyugdíjilletményt, mert Zsedényi a Nemzeti Főtanács tagja volt, tehát államfői jogkört gyakorolt.

Minisztertanács, dr. Zsedényi Béla, a Nemzetgyűlés volt elnöke részére az I. fizetési osztálynak megfelelő nyugdíj megállapításához hozzájárult.⁹

9

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a közlekedésügyi miniszter 232 242/1946. számú javaslatát a Magyar Posta képviselőinek párizsi kiküldetése tárgyában. Egyelőre csak Kováts Andor, Balázs Barna és Novák István menne ki. Amennyiben szükségessé válnék, úgy Udvarhelyi Ödön postavezérigazgató is kiutazhat Párizsba.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁰

10

Rákosi Mátyás államminiszter: Juhász Nagy Sándor özvegyétől kapott egy levelet férje utáni nyugdíj megállapítása tárgyában. Kéri ezt úgy előkészíttetni, hogy miniszteri nyugdíjat kapjon úgy, mintha állami tisztviselő lett volna.

⁸ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

⁹ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

Dr. Zsedényi Béla (1894–1955) jogász, politikus. Ügyvédi és bírói vizsgát tett. 1925-től a miskolci Evangélikus Jogakadémia tanára. 1928-tól a Pécsi Tudományegyetemen magántanári képesítést nyert. 1939-től a Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap főszerkesztője. 1944-ben visszavonult a közelettől. 1944 decemberétől a Demokrata Polgári Párt miskolci szervezetének tagja. Képviselő az Ideiglenes Nemzetgyűlésben, 1944. december 21-étől elnöke, december 26-án az államfői jogokat gyakorló Nemzeti Főtanács tagja, e tisztségétől 1945. december 7-én vált meg. Párton kívülként tagja maradt a parlamentnek, csak 1947 nyarán lépett be a Pfeiffer Zoltán által alapított Magyar Függetlenségi Pártba. 1947 augusztusában tartott választások után visszavonult a politikától. Összeesküvés vádjával 1950. május 24-én letartóztatták. Életfogytiglani fegyházra ítélték. A Kozma utcai börtönben halt meg. 1989-ben rehabilitálták.

¹⁰ A Közlekedésügyi Minisztérium előterjesztése jelezte, hogy 1946. június–július havában ülést tart a Comité Consultatif International Téléphonique (Nemzetközi Távbeszélő Tanácsadó Bizottság), amely az európai új távkábel tervét tárgyalja. Erről a magyar szervek csak később kaptak értesítést, s a megelőző értekezleteken nem vettek részt, így attól kellett tartani, hogy kedvező helyzete ellenére Magyarország könnyen kimarad a nagy jövedelmet (évi 60–80 000 aranyfrankot) biztosító, tranzitforgalmi útvonalak kijelöléséből. Ezért feltétlenül javasolta dr. Udvarhelyi Ödön, magyar postavezérigazgatót, Kováts Andor postaműszaki igazgatót, a Postavezérigazgatóság műszaki fejlesztési ügyosztályának vezetőjét, Balázs Barna postatanácsost, a Postavezérigazgatóság távközlési forgalmi ügyosztályának csoportvezetőjét és Novák István postafőmérnököt kiküldeni az említett értekezletre.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹¹

11

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát a hivatásos állományú honvédegyének részére járó sérülési pótdíj felemelése tárgyában.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A Gazdasági Főtanács tárgyalta ezt a javaslatot, de nem volt világos az előterjesztés pénzügyi része. Az volna a kérése, hogy a honvédelmi miniszter a szanálás végrehajtásáig, de legalább két hónapig függőben tartaná javaslatát.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹²

12

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 1. számú előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹³

¹¹ Az előterjesztés, illetve a levél nem található a jegyzőkönyv mellett.

Juhász Nagy Sándor (1883–1946) ügyvéd, politikus. A Kolozsvári Tudományegyetemen végzett. 1910-től Debrecenben volt ügyvéd. 1917-től a Károlyi Mihály által vezetett Függetlenségi és 48-as Párt tagja, országgyűlési képviselő volt. 1918 novemberétől a Vallás- és közoktatásügyi Minisztérium államtitkára, 1919. január 25-étől igazságügyminiszter volt. 1920-tól Bécsben élt, 1923-ban hazatért és ügyvédként dolgozott. Közel állt a népi írók mozgalomához. 1944 őszén a Nemzeti Bizottság elnökévé választották, az Ideiglenes Nemzetgyűlés pártonkívüli tagja lett, majd alelnökévé választották. 1945-ben ítélőtáblai tanácselnökké választották, egyetemi tanári kinevezést kapott. 1945 novemberében ismét tagja lett a parlamentnek. 1946. május 10-én hunyt el.

¹² A 4794/Eln.III.1946.H.M. sz. előterjesztés felidézte, hogy a honvédség hivatásos és nyugállományú tagjainak háborúban és békében a szolgálattal szoros kapcsolatban elszenvedett fogyatékoságokból, sérülésekből kifolyólag az 1921. évi XXXII. tc. 23. §-ában meghatározott sérülési pótdíjra volt igényük; jelezte, hogy a nem hivatásos honvéd személyek hasonló esetekben hadirokkantjára járó kártérítést kaptak. A közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezéséről szóló 2500/1945. (MK 1945. június 17.) rendelet 24. § (6)-ára tekintettel azonban, amely kimondta, hogy a közszolgálati alkalmazottak részére bármilyen címen megállapított, nyugdíjba beszámítható rendszeres mellékilletmények vagy rendszeres külön pótlékok megszűntek, a honvédelmi miniszter is megszüntette az említett pótdíjak folyósítását.

A pénzügyminiszterrel folytatott tárgyalások során tisztázták, hogy a sérülési pótdíj független a közszolgálati illetményekétől, ezért kezdeményezte annak újbóli fizetését. Az általa készített rendelettervezet elsősorban az összegnek az adott értékszint szerinti szabályozását tartalmazta, másrészt arra irányult, hogy a tisztí és legénységi állományú hivatásos egyének részére járó pótdíj közötti régi megkülönböztetést megszüntesse.

A Gazdasági Főtanács 1946. június 19-ei ülésén foglalkozott a kérdéssel. Nem zárkózott el a sérülési pótdíj megállapításától, de szükségesnek tartotta annak kimondását a rendeletben, hogy csak azoknak lehet nyújtani, akik munka- és keresőképességükben súlyosabb fogyatékoságot szenvedtek. (MOL XIX-A-10-XLI-40.pont)

A tervezett rendelet kiadására — tudomásunk szerint — nem került sor. Más összefüggésbe helyezve a kérdést a 8420/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 25.) intézkedett az egyes hadigondozási és háborús polgári gondozási ügyek szabályozásáról.

¹³ A Népjóléti Minisztérium előterjesztéseit összefogó borítólapon 1. sorszám alatt a népjóléti miniszter hatáskörének újabb megállapítására és az Országos Menekültügyi Hivatal felállításá-

31. 1946. június 7.

13

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát egyes lakásügyi eljárási szabályokkal kapcsolatos 3130/1946. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a belügyminiszter észrevételeit a népjóléti miniszter tárgyalja le. Megállapodás esetén a javaslat közzétehető.¹⁴

14

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az OTI Rumbach Sebestyén u. 12. sz. alatti épületeinek helyreállítási költségeire 75 000 millió pengő államkölcsön folyósítása tárgyában az 1946. évi március hó 26-i pengőszámítás mellett.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A Gazdasági Főtanács a valorikus visszafizetéshez nem járult hozzá.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a visszafizetés nem 100%-os valorizáció mellett történik.¹⁵

sára vonatkozó címszó szerepel. A borítólapon található e tárggyal kapcsolatos 4395/1946. N.M.eln. sz. előterjesztés és rendelettervezet szerint csak az Országos Menekültügyi Hivatal működtetését — főleg a költségszámolást — illető minisztériumi hatáskör változásáról lett volna szó.

Az Országos Menekültügyi Hivatal feladatává javasolta tenni — a Honvédelmi Minisztériumtól átveendő — háborús veszteségek nyilvántartásának kezelését, a katonai temetők gondozását, és — a Népgondozó Hivaltól átveendő — menekültügyeket, így az 1937. december 31-ei határokon kívül eső területekről visszahívott vagy önként átjött közalkalmazottak, a közszolgálatban nem állott magyarok, a volt hadifoglyok, az internáltak, a deportáltak gondozását, elhelyezését, segélyezését, az életveszélyre utaló körülmények között eltűntek holtányilvántartását. A javaslatot nem tűzte újból napirendre a minisztertanács, a rendeletet nem adták ki, így az Országos Menekültügyi Hivatal nem jött létre.

¹⁴ A népjóléti miniszter szám nélküli előterjesztése rámutatott arra, hogy az egyes lakásügyi eljárások módosításáról és kiegészítéséről szóló 3130/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. március 21.) hatályon kívül helyezte a 100/1943. ME sz. rendelet (lásd a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 23. napirendi pontját és 19. jegyzetét) azon intézkedését, amely a szociális céllal létrehozott lakások bérlőinek kijelölési jogát kivonta a lakásügyi hivatalok hatásköréből — azt fenntartotta a létrehozó (pl. közbiztonsági szövetkezet) számára. A kiadni tervezett rendelet javasolta visszaállítani a 100/1943. ME rendelet előírásait. A kérdésnek ezt az elrendezését az elrendező indokolta, hogy a hatóságok és közüzemek, valamint a közbiztonsági szövetkezetek számára a bérlő megválasztásánál olyan bérlői anyagi szempontokat is érvényesíteni akartak, amelyeket a lakásügyi igazgatás (előjáróság, polgármester, alispán) szervei nem tudtak figyelembe venni.

Megértéssel volt az előterjesztés a 3130/1946. ME sz. rendelet szerkesztői iránt is, amennyiben elismerte, hogy a bérbeadó bérlőmegválasztási jogát azért vonták meg, mert tartani lehetett attól, hogy a fennállott bérrögzítés és felmondási tilalom mellett a bérbeadók e jogukkal visszaélnek, lelépési díjakat vagy más ellenszolgáltatást követelnek. Ezt az aggodalmat azonban a népjóléti miniszter a közbiztonsági szövetkezetek és más hasonló lakásépítő, fenntartó közösségek esetében nem tartotta indokoltnak. Lásd a 6610/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 14.

¹⁵ A 2148/1946.N.M.II.főoszt. sz. előterjesztés hangsúlyozta, hogy a Jótételező Hivatal elhelyezése céljából volt sürgős az Országos Társadalombiztosítási Intézet Rumbach Sebestyén u. 12. sz. alatti bérházának helyreállítása. Az előterjesztésben szerepelt az, hogy az OTI a számára kiutalt kölcsönt adópengőben 100%-os valorizáció mellett lesz köteles visszafizetni.

15

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az Irgalmas-rend budapesti kórháza részére 10 500 000 pengő államkölcsön engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az Irgalmas-rend budapesti kórháza részére tízmillió-ötszázezer pengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.¹⁶

16

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az Assisi Szent Ferenc Kórház részére 6 520 000 P államkölcsön folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az Assisi Szent Ferenc Kórház részére hatmillió ötszáz-húszezer pengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.¹⁷

17

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a keszthelyi Szent Teréz Kórház helyreállítási költségeire 15 millió pengő államkölcsön folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a keszthelyi Szent Teréz Kórház helyreállítási költségeire tizenötmillió pengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.¹⁸

18

[*Báránys*] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a békeelőkészítő munkálatokra 174 millió adópengő elszámolása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁹

A Gazdasági Főtanács még 1946. május 7-ei ülésén elutasította az OTI Rumbach Sebestyén u. 12. alatti épületének helyreállítására nyújtott 75 milliárd pengős államkölcsönnek sima pengőben való visszafizetését. Az épület további javítására a Jóvátételi Hivatalon keresztül további 2 milliárd adópengő államkölcsön folyósítását javasolta azzal, hogy 100%-os valorizáció mellett kell ezt visszatéríteni. (MOL XIX-A-10-XXXIV-18.pont)

¹⁶ A 223 177/1946.N.M.VII.o. sz. előterjesztés szerint a pénzlebélyegzés következtében érte a jelzett összegű veszteség az Irgalmas-rend budapesti kórházát. Közölte, hogy az összeget — a minisztertanács utólagos jóváhagyását feltételezve — a kórház rendelkezésére bocsátotta.

¹⁷ A 222 161/1946.N.M.VIII.o. sz. előterjesztés szerint az Assisi Szent Ferenc Kórházat is a pénzlebélyegzés folytán érte a jelzett összegű veszteség. Közölte, hogy az összeget — a minisztertanács utólagos jóváhagyását feltételezve — a kórház rendelkezésére bocsátotta.

¹⁸ A 223 178/1946.N.M.VIII.o. sz. előterjesztés előadta, hogy a keszthelyi Szent Teréz Kórház újjáépítéséhez az Újjáépítési és a Népjóléti Minisztérium is jelentős összeggel hozzájárult, ami azonban - a pénz értékének romlása következtében nem bizonyult elegendőnek. Az Újjáépítési Minisztérium javaslata alapján kérte a jelzett összegű hitelt, amit — remélve a minisztertanács hozzájárulását — a kórház rendelkezésére is bocsátott.

¹⁹ A 7931/1946.K.M.eln. sz. előterjesztés indoklása szerint a békeelőkészítési munkálatok céljára szükséges tanulmányok elkészítésével, sokszorosításával, fordításával, a statisztikai adatok beszerzésével kapcsolatban merült fel a jelzett költség.

31. 1946. június 7.

19

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Somogyi Jenő jóváátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁰

20

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter előterjeszti javaslatát minisztériumának létszámmegállapítása tárgyában. Pontosán 20%-kal apasztja a létszámot. A Terményhivatalt, a Zsiradékhitavatalt és a Burgonyahivatalt teljesen megszünteti.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²¹

²⁰ A 6859/1946.K.M.eln. sz. előterjesztés Somogyi (Wollák) Jenő (1883-?) tőzsdei bizománys, majd 1919-ben a közraktárak országos biztosa, több évig terjedő emigráció után a Községi Élelmiszerezem bevásárlója, végül a Nemzeti Segély ellenőrzési osztályának vezetője volt. Részére kérte az 1919-re visszanyúló nyugdíjazás engedélyezését.

²¹ A 8191/1946.K.M. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a tárca létszámát az 5700/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 26.[27.] 110. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pont) alapján 3174 főről 2144 főre kívánta mérsékelni. Jelezte azonban, hogy amennyiben az Anyag- és Árhivatalról, illetve az ipari anyaggazdálkodásról és árszabályozásról szóló rendeletek végrehajtása során a polgári lakosság ellátására szolgáló iparcikkkel kapcsolatos feladatok a közellátásügyi miniszter hatáskörébe fognak kerülni, a tárca szükségképpen létszámemelési igénnyel fog a minisztertanácshoz fordulni.

Bejelentette továbbá, hogy a Burgonyahivatalt és a Terményhivatalt június 30-ával megszüntette, ami egyrészt 42, másrészt 514 alkalmazott elbocsátását eredményezte — bár egy részük a Mezőgazdasági Szövetkezeti Központnál újra alkalmazásba került.

Közölte végül, hogy a Hús- és Zsiradékhitaval 441 főnyi létszámát 397, a Mezőgazdasági és Ipari Árucserre Iroda 52 főnyi létszámát 47 főre csökkentette.

Az előterjesztés mellett megtalálható a Közellátásügyi Minisztérium létszámának osztályonkénti és fizetési kategóriánkénti alakulásának statisztikája, valamint a Hús- és Zsiradékhitaval és a Mezőgazdasági és Ipari Árucserre Iroda létszámváltozásának a kimutatása is.

A 11 850/1945. K.M. sz. rendelettel (MK 1945. május 4.) életrehívott Burgonyahivatalt, amely az étkezési és ipari burgonya forgalmát és felhasználását irányította s közhatalossági jogokat gyakorolt, a 10 590/1945.K.M. sz. rendelet (MK 1946. május 30.) szüntette meg. Feladatát a terményforgalmi miniszteri biztos vette át.

A Terményhivatal, amely szintén a 11 850/1945. K.M. sz. rendelet (MK 1945. május 4.) alapján jött létre s ügkörébe tartozott a búza, a rozs, a kétszeres, a köles, az árpa, a zab, a kukorica, a bab, a borsó, a lencse vásárlása, forgalmának és felhasználásának irányítása, a terménybeszolgáltatási kötelezettség teljesítésének ellenőrzése, a 10 590/1946. K.M. sz. rendelet (MK 1946. május 30.) szüntette meg. Feladatait a terményforgalmi miniszteri biztos vette át.

A Hús- és Zsiradékhitavatalt, amely a 102 110/1945. K.M. sz. rendelet (MK 1945. június 15.) alapján jött létre s feladatkörébe tartozott a sertés, a szarvasmarha, a juh, a baromfi, a tojás kereskedésével, feldolgozásával kapcsolatos teendők irányításán túl a növényi olajok felhasználásának ellenőrzése is, csak a 102 600/1947. K.M. sz. rendelettel (MK 1947. szeptember 15.) szüntették meg. Feladatait a közellátásügyi miniszter, illetve a területileg illetékes közellátásügyi felügyelőség vette át.

A Mezőgazdasági és Ipari Árucserre Irodát a 104 900/1945. K.M. sz. rendelettel (MK 1945. augusztus 12.) állították fel. Felügyeletét a közellátásügyi, a földművelésügyi, az iparügyi, a kereskedelem- és közlekedésügyi, valamint a pénzügyminiszter kiküldötteiből álló tárcaközi bizottság

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton 1. szám alatt szereplő előterjesztését az építésügyi és közmunkaügyi igazgatás, valamint a városrendezési ügyek újabb szabályozása tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²²

látta el. Feladata volt a mezőgazdasági és az ipari termékek cseréügyleteinek irányítása, a cserék feltételeinek megállapítása, ellenőrzése, nyilvántartása, a beszerzési és eladási árak megállapítása. Megszüntetéséről a 11 000/1946. K.M. sz. rendelet (MK 1946. szeptember 18.) intézkedett.

²² Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 36. napirendi pontját. A jegyzőkönyv mellett nem található az előterjesztés.

Szám és keltezés nélküli iratként viszont itt van egy törvényjavaslat-tervezet az építésügyi és közmunkaügyi igazgatás, valamint a városrendezési ügyek újabb szabályozásáról. Ez a tervezet kimondta egyrészt azt, hogy az újjáépítési miniszteri állást építési és közmunkaügyi állássá kell átszervezni, másrészt az új miniszter hatásköre felől intézkedett, harmadrészt pedig a városrendezési ügyek országosan egységes intézése céljából az Országos Városrendezési és Építésügyi Tanács szervezéséről szolt.

Ez a törvénytervezet — és feltehetőleg a végrehajtásáról szóló rendelettervezet is — már 1946 áprilisában a Gazdasági Főtanács elé került. Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter 3430/1946.I. számú, 1946. április 26-án kelt, a Gazdasági Főtanácsához intézett levelében — amelynek másolata megtalálható a jegyzőkönyv mellett — már tiltakozott az ellen, hogy a közlekedéssel kapcsolatos építési és újjáépítési ügyek más tárcához kerüljenek. A vasutak, a hajózás, a légi közlekedés, az út és hidúgy, a posta építési ügyei kapcsán felmerülő szakkérdések miatt — amelyekben a közlekedésügyi tárca szakértőinek véleményét kellett nyilvánítaniok — értelmetlennek mondta a kettős ügyintézés, vagy az említett feladatok teljes átcsoportosítását. A közlekedési különleges építésügyi szempontokat figyelembe vevő, az építési- és közmunkaügyi miniszter ügykörének, valamint az Országos Városrendezési és Építésügyi Tanács szervezetének és ügykörének tárgyában készült, 1946. június 1-jei keltezésű újabb rendelettervezet szintén megtalálható a jegyzőkönyv mellett.

Ennek első fejezete az építési- és közmunkaügyi miniszter ügykörét határozta meg. Kimondta, hogy mindaz a hatáskör megilleti, amelyet az újjáépítési miniszter hatásköréről szóló 2660/1945. ME sz. rendelet (MK 1946. június 3.), vagy más építésügyi jogszabály rögzített. Szolt az állami, a fővárosi, a községi, továbbá a magánépítkezésekkel kapcsolatos feladatairól, az építőanyagok termelését, forgalmát illető jogáról. Kivenni javasolta azonban az új minisztérium hatásköréből az államvasutak, a posta, az állami erdőgazdaság és az állami bányák, valamint az állami utak és hidak építését. Részletesen foglalkozott a tervezett minisztérium és a többi tárca viszonyával, együttműködésével.

A második fejezet az Országos Városrendezési és Építésügyi Tanács szervezésével és ügykörével foglalkozott. Ezt Budapestre és környékére vonatkozóan a Fővárosi Közmunkák Tanácsára, az ország más területeit illetően pedig az úgynevezett Vidéki Közmunkák Tanácsára támaszkodva kívánta működtetni. Részletesen kitért a tervezet e testületek összetételére, működésére.

A harmadik fejezet főleg az átmeneti időszakra vonatkozó intézkedésekről, egyes korábban működött építésügyi szervek megszüntetéséről, az új rendelet életbeléptetéséről szolt.

1946. június 4-én a Közlekedésügyi Minisztérium 5729/1946.T. sz. alatt újabb levélben tiltakozott, most már az újjáépítési miniszternél az új építésügyi jogszabályok ellen. Ennek a levélnek a másolata is megtalálható a jegyzőkönyv mellett. (Gerő Ernő korábban említett levelének másolatát is megküldték.) Egyrészt a közlekedéshez tartozó mélyépítési ügyeknek az új tárcához kapcsolása ellen szolt, másrészt az alkotmánnyal összeegyeztethetetlennek találta, ha a miniszter hatáskörébe tartozó városrendezési és építési ügyeket egy tanácsra bízzák. A tanács működését eleve lassúnak, nehézkesnek és bonyolultnak minősítette.

31. 1946. június 7.

22

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát a közös tulajdonban lévő épületek helyreállításának előmozdítása tárgyában.
Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²³

23

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton 3. szám alatt szereplő előterjesztését a Lakásépítési Állandó Bizottság összetételének újbóli megállapítása, valamint az újjáépítési miniszter felügyelete alá való helyezése tárgyában, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁴

24

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát a lakások és egyes helyiségek helyreállításáról szóló 10 300/1945. ME számú rendelet kiegészítése tárgyában.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Az 5. § ellen vannak észrevételei.

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter*: A bérleti jogviszony megállapítása bizonyos fokban nehezen keresztülvihető. [sic!] A gyakorlati élet azt mutatja, hogy sokan elhagyták lakásukat és még nem jelentkeztek. Ezzel a rendelettel azt

Míndezek következtében vették le a javaslatot a minisztertanács napirendjéről. Lásd még a [44.] 127. sz. jegyzőkönyv 7., a [49.] 132. sz. jegyzőkönyv 54. és az [51.] 134. sz. jegyzőkönyv 47. napirendi pontját.

²³ Az újjáépítési miniszter szám nélküli előterjesztése, illetve rendelettervezete a több tulajdonostárs osztatlan közös tulajdonában volt s a háború során megrongálódott házak és fűtőberendezésük helyreállításával kapcsolatos vitás kérdéseket igyekezett rendezni. Elsősorban azt rögzítette, hogy az épület területének hány százalékában részes tulajdonostárs volt jogosult a helyreállítást kezdeményezni, hogyan alakulhatott a jogviszonya ennek folytán a többi résztulajdonoshoz, a ház egyes részeinek bérbeadása tekintetében milyen jogok illették meg, mennyiben hatott ez ki a tulajdonostársak közös képviselőjének kijelölésére, a telekkönyvben ezeket a jogviszonyokat hogyan kellett rögzíteni. Lásd a 6630/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 12.

E kérdéskörhöz kapcsolódó további előterjesztés és rendelettervezet is található a jegyzőkönyv mellett. Az ugyancsak szám nélküli újjáépítési miniszteri előterjesztés és rendelettervezet, amely a Budapesten és környékén lévő épületek tetőzetének és szerkezeti részeinek helyreállításáról szóló 5120/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 22.) hatálybalépése óta eltelt időben szerzett tapasztalatok újabb rendelet formájában való hasznosítását célozta.

Erről a javaslatról ekkor nem tárgyaltak, lásd a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 12. és a [65.] 148. sz. jegyzőkönyv 43. napirendi pontját.

²⁴ Az újjáépítési miniszter szám nélküli előterjesztése kezdeményezte, hogy az iparügyi miniszter felügyelete alatt működött Lakásügyi Állandó Bizottság a tárcája felügyelete alá kerüljön. Az iparügyi miniszterrel egyetértve terjesztette elő a javaslatot, mivel mindketten úgy látták, hogy a bizottság, amely fontos szerepet játszott a fix fizetésű dolgozók lakáshelyreállítási, építési, valamint családiház-építési tevékenységének előmozdításában, az újjáépítési tárcánál célszerűbb irányítással működhetett a továbbiakban.

A Magyar Közlönyben nem jelent meg rendelet e tárgyban.

kívánja tisztázni, hogy ha jelentkezésüktől fogva 15 napon belül nem igénylik, jogaik megszűnnek. A határidő eltelte után a lakás nem bocsátható vissza. Rendkívül sok az ilyen eset és evégből teljesen leálltak az építkezések. Ezzel a javaslattal áthidalható lenne a kérdés.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Erre nézve van eljárási szabály.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy az 5. § végleges szövegét az újjáépítési miniszter az igazságügyminiszterrel együtt tárgyalja le.²⁵

25

[Antall] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát az építési ellenőrző műszaki felülvizsgálati díj [sic!] megállapítása tárgyában. Az 5. pont ellen a pénzügyminiszternek és [az] iparügyi miniszternek voltak észrevételei, amiket javaslatába majd bedolgoz.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Az 5. pont kiegészítését kéri, hogy a városi és községi építkezéssel kapcsolatban „a pénzügyminiszterrel” szó után „és belügyminiszterrel” kitétel veendő fel.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Úgy látja, hogy a javaslat még hosszabb megvitatást igényel, kéri a napirendről levenni.

[Antall] *Újjáépítési miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁶

²⁵ A 62 684/1946.U.M. sz. előterjesztés a lakások és más helyiségek helyreállításáról szóló 10 300/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 4.) gyakorlati alkalmazása során felmerült szempontok alapján kérte annak kiegészítését. Főleg azokról az esetekről szólt (5. §), amikor a bérlő a bérlemény sérülése következtében elhagyta azt, s a jogviszony bizonytalansága folytán késlekedett a helyreállítási munka. Más esetben az ingatlan tulajdonosa felmondott a bérlőnek azért, mert az illető nem használta a bérleményt, bár ez a helyzet csak azért állt elő, mert a bérlő helyreállítási munkákat végzett, s amíg az be nem fejeződött, nem tudta használni. A fent említett rendelet a helyreállítást végzőnek bizonyos előnyöket biztosított, de a tulajdonos és a bérlő esetében eltérő módon. Sok esetben viszont a tulajdonos és a bérlő közösen végeztette a helyreállítást, ezeket az eseteket is szabályozni kívánta. Végül a háborús, politikai vagy faji okokból elhagyott, majd háborús sérülés után helyreállított lakások visszajuttatásának ügyéről is intézkedni kívánt a rendelettervezet. Lásd még a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 27. napirendi pontját.

²⁶ Az újjáépítési miniszter szám nélküli előterjesztése a közületi magasépítkezések és az ezekkel kapcsolatos műszaki létesítmények munkáinak ellenőrzését és felülvizsgálatát végző műszaki képesítésű köztisztviselők díjazásáról szólt. Ez a kiszállási jellegű munka egyébként is külön díjazással járt, ezen kívül fizikai erőfíjtést is igényelt és a ruházatot is fokozottan rongálta, ezért a korábban megállapított — de az infláció folytán értékét veszített — díjak újbóli megállapítására tett javaslatot.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete is, de ennek nincs 5. pontja, így nem érthető a miniszterek ezzel kapcsolatos észrevétele.

Az előterjesztés mellett található egy rendelettervezet a közületi építkezések tárcaközi véleményező bizottságának a szervezéséről. A tervezet szerint a bizottság feladata lett volna a közületi építkezések sorrendjének megállapítása, költségeiknek a felmérése, az építkezések idejének és

31. 1946. június 7.

26

[Antall] Újjáépítési miniszter előterjeszti javaslatát az 5000/1946. ME sz. rendelet alapján elkészített létszámának [sic!] megállapítása tárgyában. Jelenlegi 275-ös létszámát 221-re akarja csökkenteni.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁷

27

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter előterjeszti javaslatát a MFTR 1945 december, 1946 január és február havi 7 391 545 800 pengő, a Hajózási Tárcaközi Bizottság 1945 december és 1946 január havi 5 345 000 000 pengő államsegélyének folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁸

28

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter előterjeszti javaslatát a minisztériuma létszámának megállapítása tárgyában. A teljes létszám 344, ezt 275-re akarja lecsökkenteni. A MÁV-nál a régi minisztériumokra érvényes rendelet alkalmazandó.

[Báránys] Közlekedésügyi miniszter: Mondassék ki, hogy ha valamely minisztérium utólag új megbízatást kap, akkor új szervezet állítandó fel, amely a munka elvégzésével megszűnik.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁹

módjának véleményezése. A bizottságot a tárcák, valamint az Anyag- és Árhivatal képviselőiből tervezték megalakítani. A bizottság felügyeletét az újjáépítési miniszterre kívánta bízni. Ezt az előterjesztést sem tárgyalta később a minisztertanács.

²⁷ A 10 220/1946.U.M. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a tárca 275 főből álló létszámát 220-ra, az Országos Közmunkahivatal 111 fős létszámát 88 főre csökkentette.

²⁸ A 20 615/1946.Közl.M.II.fő. sz. előterjesztés két példányban található a jegyzőkönyv mellett. Mindkettő hivatkozott a minisztertanács 1946. január 12-én (79. sz. jegyzőkönyv 85. napirendi pont) hozott azon határozatára, hogy a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. részére folyósított állami támogatást háromhavonta utólag vigye a tárca a minisztertanács elé jóváhagyás céljából.

Az egyik előterjesztés szerint az 1945. december–1946. január–februári államsegély összesen 7 591 545 800 pengő volt. Ebben az előterjesztésben szerepelt a Hajózási Tárcaközi Bizottság részére 1945 decemberében és 1946 januárjában folyósított 5 150 000 pengő hitel is.

A másik előterjesztés-példányban csak a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt.-nek 1945 december 1946 január–február folyamán folyósított államsegély szerepelt 7 446 045 800 pengő összeggel. A Hajózási Tárcaközi Bizottság hitele ebben az előterjesztésben is fel volt tüntetve, de ezt piros ceruzával utólag áthúzták.

Az utóbbi előterjesztésnek megfelelően javították ki a közlekedésügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon is a napirendi pont címét. Mindezek folytán a jegyzőkönyv feltehetően téves adatokat tartalmazott.

²⁹ A 39 847/1946.Közl.M.I/1. sz. előterjesztés csak a Magyar Államvasutak létszámcsökkentésével foglalkozott. Rögzítette, hogy ekkor 47 976 dolgozója volt a MÁV-nak, 1937/1938-ban pedig 30 183 volt a költségvetési létszáma. Az 5700/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 26.)

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát 21 500/2946. sz. alatt az elhagyott gépjárműroncsok összegyűjtése és értékesítése tárgyában.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Ne adjuk tulajdonba, csak használatra. Tulajdonképpen az egész vállalatot államosítani kell, mert a vállalattal szemben a közvéleménynek nem egészen megnyugtató visszhangja van. [sic!]

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Erről nem tud és konkrét esetet kér.

[Nagy] *Miniszterelnök* maga részéről is az a felfogása, hogy ilyen esetekben teljes állami kezelésbevételt kell alkalmazni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Ha a pénzügyminiszter rendelkezésére bocsátja az anyagi feltételeket, úgy semmi akadálya nincs a magántulajdonban lévő 49% átvételének.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Meg fogja vizsgálni a kérdést.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta. Felhívta a közlekedésügyi minisztert és a pénzügyminisztert, hogy a MOGÜRT teljes állami tulajdonbavételével kapcsolatos anyagi előfeltételeket tárgyalja le és megfelelő javaslatot terjesszen elő.³⁰

értelmében 17 139 személyt kellett volna elbocsátania. Bejelentette, hogy a megmaradó 30 837 fővel a MÁV üzemét lehetetlen lett volna fenntartani. Kérte, hogy az 1937/1938-as létszámhoz külön számítsák hozzá azokat az alkalmazottakat is, akik 1938 után az államvasutakhoz került intézményeknél, így a Szeged-csanádi, a Mohács-pécsi, az Alföldi Első Gazdasági Vasútnál dolgoztak, továbbá a Balatoni Hajózási Rt.-t, a MÁV kórház és a MÁVAUT alkalmazottait, a vasúti rendőrséget stb.

Ennek megfelelő rendelet kiadására tett javaslatot, megjelenéséről azonban nincs ismeretünk.

³⁰ A közlekedésügyi miniszter az előterjesztésében és a rendelettervezetben mindenekelőtt azt tisztázta, hogy mi volt elhagyott gépjárműroncsnak tekinthető. Rámutatott arra, hogy az 1490/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. május 5.) a közlekedésügyi miniszter felhatalmazást kapott az elhagyott gépjárművek térítés nélküli igénybevételére, de nem határozta meg az igénybevétel tartalmát, nevezetesen azt, hogy ez használatba vagy tulajdonba vételt jelentett-e. Tekintettel arra, hogy a gépkocsironcsok elszállítása, rendbe tétele nagy költséget jelentett, ezért javasolta, hogy ezek a gépkocsironcsok az állam tulajdonába kerüljenek. Utalt arra, hogy 1946. március 15-éig a Gépjármű Roncsgyűjtő és Építő Központ, azt követően pedig a Magyar Országos Gépkocsi Üzemi Rt., a MOGÜRT) végezte a roncsok összegyűjtését – és az utóbbira kívánta bízni — megfelelő ellenőrzés mellett — azok értékesítését is. Előírta, hogy a vételár, illetve az ebből származó vállalati nyereség hány százalékát kellett az erre a célra nyitott állami számlára befizetni. Rendelkezett a tervezet a gépjárműroncsnak a jelentkező jogos tulajdonos részére való visszadásáról, a vele történő (szállítási, helyreállítási költségeket illető) elszámolásról, eladott gépjárműroncs esetén egy külön rendelkezésben megszabott mértékű kártérítéséről.

Az előterjesztés megemlítette, hogy a MOGÜRT, amely a minisztertanács hozzájárulásával alakult, 51%-ban állami érdekeltségű vállalat volt s szigorú állami ellenőrzés alatt működött. Végül bejelentette, hogy a roncsok értékesítéséből az államkincstárnak az adott időpontig mintegy 70 kg arany értékének megfelelő pénzbevétele volt.

Az előterjesztés mellett található az igazságügyminiszternek a közlekedésügyi miniszterhez intézett T.2238/1946. sz. levele, amely kifogásolta az elhagyott gépjárművek állami tulajdonba

31. 1946. június 7.

30

[*Balla*] *Tájékoztatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a minisztérium 40 főnyi létszámának az 5000/1946. ME sz. rendelet alapján 32 főre való csökkentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³¹

31

[*Gyöngyösi*] *Külgügyminiszter* előterjeszti javaslatát kulturális költségekre 802 000 milpengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács kulturális költségekre nyolcszázkettőezer milpengő hitel folyósításához hozzájárult.³²

32

[*Gyöngyösi*] *Külgügyminiszter* előterjeszti javaslatát a sajtóalap terhére Ábrahám Ferenc MTI tudósító kiküldetésével kapcsolatban 1 100 000 milpengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács Ábrahám Ferenc MTI tudósító kiküldetésével kapcsolatos költségekre egymillió százezer milpengő hitel folyósításához hozzájárult.³³

33

[*Gyöngyösi*] *Külgügyminiszter* előterjeszti javaslatát a béke delegáció szakértő tagjainak kiküldése tárgyában, a most körözött „Feljegyzés” szerint. Míután a béke delegációban a Miniszterelnökség is mindenkor képviselve van, kiegészül a bizottság a miniszterelnök által javaslatba hozott delegátus dr. Bojta Ernő Béla adminisztratív államtitkár és a mellé beosztott dr. Mikó Tibor miniszteri osztálytanácsos tagságával. A delegáció egyelőre Budapesten végzi munkáját.

vételét - különös tekintettel arra, hogy azok részben hadifoglyok, elhurcoltak, tehát amúgy is száanalomra méltó helyzetben lévő egyének javai lehettek, másrészt javasolta, hogy a jogos tulajdonos teljes kártérítésben részesüljön. Lásd a 6700/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 12. Lásd továbbá a [66.] 149. sz. jegyzőkönyv 38. napirendi pontját.

³¹ A tájékoztatásügyi miniszter szám nélküli előterjesztésében jelezte, hogy a létszámcsökkentés folytán a minisztérium munkabeosztásán is kénytelen változtatni. Az előterjesztés mellett megtalálható a tárca munkatársainak beosztási és szolgálati idő szerinti kimutatása.

³² A 225 516/2. 1946. Küm. sz. előterjesztés jelezte, hogy a Magyar Partizánok Bajtársi Szövetsége 1946. május 11–12-én rendezett kongresszusára nagyszámú külföldi vendég érkezett, ezeknek az elszállásolására, ellátására kérte a szövetség a tárca segítségét. A kongresszus külpolitikai jelentőségére tekintettel nyújtotta a minisztérium a jegyzőkönyvben említett összegű támogatást.

³³ A 22 699/2/1946. Küm. sz. előterjesztés a közelgő béketárgyalásokra tekintettel javasolta Ábrahám Ferenc MTI tudósító kiküldését Párizsba. Jelezte, hogy nevezett egy havi illetménye és járandósága 120 000 francia frankot tett ki, ennek megvásárlásához kérte az említett összeg engedélyezését.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁴

34

[Rajk] Belügyminiszter előterjeszti javaslatát [egy rendőr főparancsnok révén] özvegy Bokelberg Edéné özvegyi kegydíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

³⁴ Az előterjesztés, illetve az említett „Feljegyzés” nincs a jegyzőkönyv mellett. A Miniszterelnökség hivatali iratai között található „Feljegyzés a minisztertanács tagjai számára, a béke-delegáció szakértő tagjainak kijelölése tárgyában” a külügyminiszter javaslatát tartalmazza. A gazdasági delegáció vezetőjének fődelegátusnak Kárász Artúr dr.-t, a Magyar Nemzeti Bank igazgatóját; mellé beosztva Mattyasovszky Lászlót, a Magyar Nemzeti Bank ellenőrt javasolta; a delegáció tagjának Székely Artúrt, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara főtitkárát, mint a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter; Vásárhelyi István államtitkárt, mint a pénzügyminiszter; Marton János dr. miniszteri tanácsost, mint az iparügyi miniszter; Karczag Imre miniszteri tanácsost, mint a közlekedésügyi miniszter; Zalányi Andor miniszteri tanácsost, mint a földművelésügyi miniszter; Bogárdi János miniszteri osztálytanácsost, mint a Földművelésügyi Minisztérium vízügyi szakértőjét; Dabasi-Schweng Lóránd államtitkárt, a Teleki Pál Tudományos Intézet elnökét, mint a Magyar Nemzeti Bank megbízottját, Korányi Jenő miniszteri tanácsost, mint a közellátásügyi miniszter megbízottját.

A politikai delegáció általános nemzetiségi és területi szakértőjeként javasolta a külügyminiszter Jöcsik Lajos államtitkárt és Flachbart Ernő egyetemi tanárt; Erdély kérdésének szakértőjeként Demeter Béla hírlapíró és Jakabffy Imrét, a Teleki Pál Tudományos Intézet igazgatóját.

A szövegszerkesztő bizottságba javasolta a Külügyminisztérium két tisztviselőjét: Sebestyén Pál rendkívüli követet és meghatalmazott minisztert, valamint Baranyai Zoltán miniszteri osztályfőnököt.

A béke-delegáció főtitkárának Kertész István rendkívüli követet és meghatalmazott minisztert, általános titkárnak Virág Zoltán miniszteri titkárt; gazdasági titkárnak (csak szükség esetére) Száll József miniszteri segédtitkárt javasolta. (MOL XIX-A-1-j 1946-XXXV-6596) Lásd még a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 7., a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 23. és a [49.] 132. sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pontját. továbbá: Fülöp Mihály: A befejezetlen béke. A Külügyminiszterek Tanácsa és a magyar békeszerződés 1947. c. kötet, Héttorony Könyvkiadó, 150. p.-t.

Dr. Mikó Tibor 1946 augusztusától miniszterelnökségi osztálytanácsos.

Bogárdi János a Vízrajzi Intézet igazgatója volt.

Flachbart Ernő (1896–1955) a jogbölcselet nyilvános rendes egyetemi tanára volt.

Demeter Béla (1910–1952) romániai magyar újságíró, szociológus, 1936–1940 között az Erdélyi Gazda szerkesztője, majd 1944-ig a Kolozsvári Esti Lapok főszerkesztője.

Jakabffy Imre dolgozta ki azt a tervet, amely Erdély 22 000 km² területének Magyarországra részére való átadására vonatkozott.

Baranyai Zoltán (1888–1948) diplomata, irodalomtörténész, egyetemi tanár. A Pázmány Péter Tudományegyetemen végzett. Külügyi szolgálatot teljesített 1920-tól 1935-ig Párizsban, majd Bernben és Genfben. 1940-től Chicagóban dolgozott. 1947-től a Notre Dame Université tanára volt. Korábban - Wlassics Gyula báróval együtt - kiadta A kisebbségi jogok védelmének kézikönyve című művet. (én. Bratislava-Pozsony.)

Kertész István (1904–1987) nemzetközi jogász, diplomata. 1945-től a Külügyminisztérium békeelőkészítő osztályának vezetője, 1946-ban a magyar béke-delegáció főtitkára. 1947-ben római magyar követ, 1947 szeptemberében lemondott az állásáról; az Egyesült Államokban élt.

Száll József külügyminisztériumi tisztviselő, majd a svájci magyar követségi titkár volt.

31. 1946. június 7.

35

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: Mivel a minisztérium gépkocsiállománya igen hiányos, a most küldött amerikai kocsiból 22 db gépkocsit kér kiutalni.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

36

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter* a tárgysorozaton szereplő 1. számú előterjesztésével — a földadónak és járulékainak búzában kivetése és búzában vagy egyéb terményben való lerovása tárgyában — kapcsolatban bejelenti, hogy miután több minisztériumnak még észrevételei vannak, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁵

³⁵ A 85 663/1946.VIII.P.M. sz. előterjesztés rendkívül kedvezően értékelte a földadó búzában való kivetéséről és természetben való lerovásáról szóló 4300/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 8.) hatásait. Megállapította, hogy lassította az inflációt, állandósította az állami bevételek értékét, emelte az adómorált és főleg jelentősen hozzájárult a közellátás biztosításához. Rámutatott arra, hogy 2 700 000–300 000 000 métermázsa búzát szállítottak le a gazdáknak, amelyek — az igen alacsonyan megállapított hatósági áron — az adott időpontban (1946. június elején) 10 billió 800 milliárd, illetve 12 billió pengő volt az értéke. A természetbeni átadás ennek megfelelő névértékű papírpengő kibocsátását tette feleslegessé. Ezért bejelentette, hogy ezt az adóztatási rendszert továbbra is fenn kívánta tartani, sőt a földadó és járulékainak (állami, vármegyei és községi pótdadók, útdadók és mezőgazdasági kamarai illetékek) terményben való fizetését a 2340/1946. ME sz. rendelettel (MK 1946. március 3.) előírt termény és élőállat beszolgáltatásra is javasolta kiterjeszteni. A földadó és a beszolgáltatás egybekapcsolását szükségesnek tartotta azért is, mert a kétféle terménymegterhelést túlzottnak találta, továbbá mert a beszolgáltatási kötelezettség nem vette figyelembe a termőhely minőségét, és az így kialakult aránytalanságon enyhíteni akart.

A rendelettervezet számításba vette azokat a földbirtokokat is, amelyek búzát vagy földadókivetésre alkalmas más terményt nem termelhettek, így a földreform során az államkincstár részére juttatott erdőket, a törvényhatósági s a községi legeltetési területeket, a közforgalmi vasutak tulajdonát képező földadóköteles területeket, a vizitársulatok tulajdonát képező ingatlanokat s a 600 négyszögölnél kisebb földbirtokokat. Ez utóbbiak esetében lehetővé kívánta tenni az adó pénzbeni fizetését. Kérte a minisztertanács felhatalmazását, hogy az ilyen esetekben a búza árát a pénzügyminiszter határozhassa meg.

Részletesen szabályozni kívánta azt, hogy a földadóból származó bevételből milyen százalékban részesüljön az állam, a helyi hatóság, a törvényhatósági útalap, a mezőgazdasági kamarák.

Az előterjesztés bevezető része megemlítette, hogy a javaslat a közellátásügyi miniszterrel lefolytatott tárgyalás alapján készült, mégis a jegyzőkönyv mellett a közellátásügyi tárca részletes — főleg ugyan adminisztrációs kérdéseket érintő — észrevétele található. Elvi jellegű megállapítása volt viszont, hogy a tervezetnek az a része, amely a pénzügyminiszterre kívánta bízni a búzaár megállapítását, azt juttatta kifejezésre, mintha maga a kormány nem bízna a közelinek gondolt stabilizáció eredményességében. „Ilyen rendelkezést — írta a közellátásügyi miniszter — kiadni akkor, amikor a kormány az ország egész népétől feltétlen bizalmat vár az új valuta iránt, nem volna okszerű, mert lényegében és leegyszerűsítve azt jelenti, hogy a kormány bizalmat kér az ország népétől az iránt, amiben maga sem bízik.” Hangsúlyozta, hogy csak az általa javasolt módosítások elfogadása esetén járul hozzá a rendelet kiadásához. Lásd még a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 32. napirendi pontját.

37

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a külföldre hurcolt köz- és magánvagyon kötelező bejelentése tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A kárt [a] Statisztikai Hivatal már egyszer összeírta a külföldre hurcolt köz- és magánvagyonot. [sic!] Az előterjesztést teljesen feleslegesnek találja.

Rákosi Mátyás államminiszter: Utasítani kell a pénzügyminisztert, tisztázza mi történt az első bejelentésekkel. Ha szükséges, akkor újra kell a javaslatot előterjeszteni. Most vegyék le a napirendről.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Igen sok vállalat tudja, hogy hol vannak a dolgai és ezért célszerű a bejelentésre újból alkalmat adni. Most javasolja a napirendről levenni.

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁶

[38] 37

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a külföldre vitt javak hazahozatalának átalányhitele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁷

[39] 38

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Phönix életbiztosító társaság belföldi fiókja ügyeinek [sic!] rendezésével kapcsolatban kibocsátott 4040/1936. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁸

³⁶ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

A háborús események következtében Magyarország területén a magánvagyonban keletkezett károk összeírásáról — kitérve a külföldre hurcolásokra is — a 8816/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 3.) intézkedett. Erre utalhatott a közlekedésügyi miniszter.

Az ekkor előterjesztett javaslatot hagyta jóvá az 1946. június 21-én tartott minisztertanácsi ülés. ([34.] 117. sz. jegyzőkönyv 31. napirendi pont)

³⁷ A 131 578/1946.K.V.M.J.P.M. sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy a külföldre hurcolt magyar köz- és magánvagyon számbavételét, gondozását és hazaszállítását illetően olyan költségek merültek fel, amelyeket az érvényes költségvetési és számviteli szabályok alapján elszámolni nem tudott. Ilyenként felemlítette a külföldi utazások során a megszálló katonai hatóságokkal való érintkezés reprezentációs kiadásait, a bizalmas adatszolgáltatások jutalmazását. Kérte, hogy e bizalmas természetű kiadások céljára külön elszámolási rovatot nyithasson s ezt a feladatkörrel megbízott dr. Nyárádi Miklós államtitkár rendelkezésére bocsáthassa. A rovaton havonta mintegy 300 millió adópengő kiadással számolt.

³⁸ A 18 549/1946.P.M.V. sz. előterjesztés javasolta a belföldi biztosító magánvállalatoknak a 4040/1936. ME sz. rendeletben (MRT 1936. 378.l.) előírt azon kötelezettségének megszüntetését, miszerint 20 éven át évi részletekben, összesen 6 millió pengővel kellett hozzájárulniok a Phönix életbiztosító társaság díjtartalékfedezeti hiányának a kiegészítéséhez. Indoklásul egyrészt a pénz

31. 1946. június 7.

[40] 39

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát Gárdonyi Sándor ny. pénzügyi számvevőszéki tanácsos nyugdíjba beszámítható idejének [megállapítása] tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[41] 40

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát az ún. „E.II.” sorozatú újabb kincstári jegykölcsön felvétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

[42] 41

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát 151 700/1946. sz. alatt, az adópengő adójege használatának kiterjesztése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁰

értékének rohamos romlását említette fel, ami a hozzájárulási összeget teljesen értéktelenné tette. Másrészt utalt arra, hogy a Phönix biztosító ügyeit lebonyolító Unitas Rt. vagyonának túlnyomó részét nagy tőkeerejű biztosító vállalatok vették át, s így nem volt indokolt, hogy a lényegesen kisebb teljesítőképességű vállalatok a hozzájárulás további fizetésével e nagy vállalatokat támogassák. Lásd a 6810/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 16.

³⁹ Az 1956/1946.P.M.VI.a. sz. előterjesztés az állami pénzszükséglet fedezése céljából, a korábban már kialakult keretek és feltételek mellett (lásd többek között a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 53. és a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 47. napirendi pontját) 2500 milliárd milpengő kölcsön felvételét javasolta. A kincstári jegykölcsönt 1946. június 8-án kívánta kibocsátani.

⁴⁰ A pénzügyminiszter előterjesztése visszatekintett a közadók adópengőben való meghatározásáról szóló 11 600/1945. ME sz. rendeletre (MK 1945. december 7.), illetőleg az egyes pénzköveteléseknek adópengőben való meghatározásáról intézkedő 12 430/1945. ME sz. rendeletre (MK 1946. január 1.). A pénz vásárlóértékének gyorsuló ütemű romlása folytán, de egyben a stabilizáció irányába mutató átmenetként került bevezetésre az 5600/1946. ME sz. rendelettel (MK 1946. május 21.) az adópengő adójege, amely 1946. június 1-jével csak az adópengőben kivetett közadók lerovására szolgált, de eleve számításba vették azt, hogy használatának a körét kibővítik. Így a közüzemidíjak, továbbá az állam vagy más közület és ezek üzemeltetési szolgáltatások, valamint az általuk előállított vagy forgalomba hozott áruk ellenértékének a kiegyenlítésére, sőt általában a közellátás keretében hatósági áron kiszolgáltott áruk ellenértékének fizetésére is az adójegeket kívánták használni.

Ennek révén egyrészt a pengő és az adópengő átszámításának terhéből kívánták megkímélni az üzemeket, intézményeket, másrészt a nyközönség számára is lehetővé próbálták tenni, hogy szükségleteik jó részéről az eleve ismert adópengő összegekben számolhassanak.

Az adójegeket a postahivatalok s a postatakarékpénztárak révén tervezték árusítani – s az intézmény, üzem, üzlet számára naponként ugyanott kívánták lehetőséget adni a napi adópengő jelzőszám alapján ezeknek a rendes pengőre való átváltására.

Az adópengő adójege használatának a fenti értelemben való kiterjesztéséről – egyben további adópengő adójegek forgalomba hozataláról az 5970/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 13.) intézkedett.

[43] 42

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát az 1945.VI. tc. alapján földhözjuttatottak ideiglenes földadómentessége tárgyában.

[Nagy] Miniszterelnök: Mivel ez a javaslat nem volt a napirenden, kéri, hogy a közellátásügyi miniszter a maga tárcája részéről is vizsgálja meg az előterjesztést.

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴¹

[44] 43

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a Magyar Nemzeti Bank alapszabályainak módosítására vonatkozóan a pénzintézetek által benyújtott kincstári jegyek leszámítolása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴²

⁴¹ A 140 500/1946.P.M.VIII. sz. előterjesztés és a hozzá tartozó rendelettervezet javasolta a 600/1945. ME sz. rendelet, illetve az 1945. évi VI. tc. és az 1946. évi IX. tc. alapján földhöz jutott birtokosokat földadómentességben részesíteni. Emlékeztetett arra, hogy az 1942. évi XXVII. tc. (az úgynevezett telepítési törvény) 90. §-a is három évi ideiglenes adómentességben részesítette a telepeseket. Sokkal inkább indokoltnak tartotta ennek biztosítását a háború pusztítása következtében az ország teljes anyagi leromlottsága folytán gazdasági felszereléshez nem jutott új gazdák esetében. Három évi ideiglenes földadómentességet javasolt megállapítani minden olyan földhözjuttatott részére, aki nem az eredeti lakhelye szerinti község határában kapott földet – és ezért át kellett költözködnie egy másik községbe. Azok részére, akik a saját vagy a közvetlenül határos községben kaptak földet egy évi adómentességet javasolt, amennyiben a juttatást megelőzően nem volt az illetőnek hatszáz négyszögölnél nagyobb birtoka.

Az ideiglenes földadómentességet a javaslat szerint két éven belül hivatalból kellett megállapítani, illetve ha ez nem történt meg, az igény jogosult egy éven belül bélyegmentes beadványban kérhette azt a pénzügyigazgatóságtól.

⁴² Az 1677/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztés utalt arra, hogy az államkincstárnak kincstárjegyek ellenében kölcsönt nyújtó pénzintézetek — a vonatkozó egyes kölcsönmegállapodásokban részükre biztosított leszámítolási lehetőséggel élve — e kincstári jegyeket a Magyar Nemzeti Banknál általában leszámították. A Magyar Nemzeti Bank újjáalakított főtanácsában egyesek felvetették azonban, hogy a bank alapszabályainak 50. cikkében foglalt tilalommal összeegyeztethető-e ez a gyakorlat. Az alapszabály említett cikkének első bekezdése ugyanis úgy rendelkezett, hogy „az állam, a törvényhatóságok, a városok és a községek a bank eszközeit egyáltalán, tehát sem közvetve, sem közvetlenül nem vehetik igénybe saját céljaikra anélkül, hogy a felvett bankjegyek ellenértékét aranyban vagy devizában egyidejűleg nem szolgáltatják.”

Ezzel szemben a pénzügyminiszter hivatkozott a bank alapszabályainak 59. cikkére, amely szerint a bank leszámíthatott minden olyan értékpapírt, amely a kölcsönüzletben elfogadható volt és három hónap alatt lejárt. A 64. cikk pedig kimondta, hogy a kölcsönüzletben zálogul elfogadhatók voltak a budapesti tőzsdén hivatalosan jegyzett értékpapírok, a részvények kivételével, feltéve, ha a főtanács ezeket elfogadásra alkalmasnak (lombardképesnek) nyilvánította. Mindezek alapján a pénzügyminiszter véleménye szerint a kincstári jegyek elfogadhatók voltak a bank számára — függetlenül attól, hogy a tőzsde az adott időben nem működött — mivel a tőzsde tanácsa kijelentette, hogy a forgalom újrafelvétele után a jegyzést végrehajtják.

A felmerült banki aggályra tekintettel a miniszter kérte, hogy a minisztertanács hozzon olyan értelmű határozatot, hogy a minisztérium további rendelkezéséig a bank a pénzintézetek

31. 1946. június 7.

[45] 44

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a május havi költségvetési póthitelkeretek megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴³

[46] 45

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges intézkedések során az állami nyugdíjteher csökkentését célzó kormányrendelet kiadása tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A Gazdasági Főtanács szóról szóra végigtárgyalta, minden szempont figyelembe lett véve.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Ez egy igen komoly és súlyos rendelet. A nyugdíj-kérdés törvényileg van szabályozva. Kéri, hogy legalább egy nap álljon rendelkezésére, amíg átnézheti.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A köztisztviselők helyzete éppen ilyen súlyos kérdés volt, s ez a rendelkezés messzemenően enyhébb, mint a B-lista. Azért sürgős a rendelet elfogadása, mert a B-lista [rendelet] alapján a bizottságok megkezdik működésüket, s a tisztviselők a létszámfölöttieknél lényegesen rosszabb helyzetbe kerülnének, mint a nyugdíjasok, akik esetleg jobboldaliak voltak erősen. Sürgősen életbe kell léptetni a rendeletet, amelyben minden szociális szempont érvényesül, s így igazságos. A keretet nem lehet tágítani, szűkíteni pedig lehetetlen.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Bár nem tudta a rendeletet teljességgel megismerni, de minisztertársai iránti bizalomból elfogadja.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁴

által benyújtott három hónapos lejáratú kincstári jegyeket jogosult leszámítani. Azt is kérte, hogy ezt a határozatot ne hozzák ki rendeleti formában, nehogy nyugtalanságot idézzen elő a közvéleményben. Lásd még a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 31., a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 3. és a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontját.

⁴³ A 117 421/1946.P.M.I.a. sz. előterjesztés tájékoztatta a minisztertanácsot arról, hogy a Gazdasági Főtanács a Pénzügyminisztérium részére május hónapra megállapított hitelkeret kimerülése esetén 25 000 millió adópengőt véleményének kikérése nélkül, majd további 250 000 millió adópengőt, a korábban megállapított 400 000 millió adópengő keret kimerülése után, a Gazdasági Főtanács véleményétől feltételezetten, felhasználhatott. A Gazdasági Főtanács határozatáról lásd: MOL XIX-A-10., XXXVI. 1946. május 22., 1.pont. Kérte a minisztertanács hozzájárulását ehhez a határozathoz.

⁴⁴ Előzményéről lásd a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 46. napirendi pontját.

A 14 023/1946.P.M.III. sz. előterjesztés hangsúlyozta, hogy a kormányrendelet tervezetét az egyes tárcák részéről érkezett észrevételek és javaslatok figyelembevételével elkészítette s azt a Gazdasági Főtanács elvben elfogadta. Az előterjesztés a korábbi javaslattól eltérően kimondta, hogy akik 70. életévüket elérték, csak akkor kerültek felülvizsgálat alá, ha bejelentés érkezett ellenük. Méltánylást érdemlő esetekre a javaslat kimondta, hogy a hozzátartozók ellátási igényét nem feltétlenül érinti a nyugdíj elvonása. Ha valaki az ellátásról önként lemondott, nem került

[47] 46

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát néhai dr. Kettinger Ferenc [volt segédtitkár] özvegyének jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[48] 47

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Pazonyi Gézáné mezőgazdasági kamarai szolgálatának beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[49] 48

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az állami kezelésbe vett szénbányáknál és bányaiipari üzemeknél alkalmazott munkavállalók szolgálati viszonya tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁵

[50] 49

[Bán] *Iparügyi miniszter* bejelenti, hogy előterjesztését a munka- és bérfejelem hatályosabb biztosítása tárgyában, a napirendről leveszi.

Minisztertanács az előterjesztést tudomásul vette.⁴⁶

felülvizsgálat alá - és három év eltelte után ellátásának újbóli folyósítását kérhette. A nyugellátás ideiglenes megvonását tervezte elrendelni a korábbi igazolási ellátás során nyugdíjazott 45 évnél fiatalabb személyek esetében, de kivette ezek köréből azokat, akik 75%-os munka- és keresetképzettséget orvosi bizonyítvánnyal igazoltak.

Az előterjesztés első lapjára kézírással feljegyezték a következőket: „2. oldal 4. §-ban a dátum VIII. 15-re javítandó a pártközi határozat alapján!” A rendelettervezet 4. § arról szólt, hogy a nyugdíjasok folyamatba tett felülvizsgálatát 1946. augusztus 31-éig be kellett fejezni. Lásd az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges korlátozásokról szóló 6800/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 14. Lásd még a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 30., a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 14. és az [51.] 134. sz. jegyzőkönyv 65. napirendi pontját.

⁴⁵ A 25 505/1946.Ip.M.III. sz. előterjesztés a 12 200/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 20.) alapján állami kezelésbe vett szénbányáknál és bányaiipari üzemeknél alkalmazott munkavállalók szolgálati viszonyaira vonatkozó kivételes rendelkezés elfogadását kérte.

A rendelettervezet a munkafegyelem biztosítása érdekében előírta, hogy azt a munkást, aki az üzemi bizottság harminc napon belüli kétszeri figyelmeztetése ellenére az átlagon aluli teljesítményt nyújtott, vagy két munkanapnál többet igazolatlanul mulasztott, el kellett bocsátani. Az elbocsátott munkást kötelezte a tervezet szolgálati lakásának kiürítésére és átadására.

Jelezte a miniszter, hogy a rendelet tervezetét még 1946. január 21-én előterjesztette (meg kell jegyezni, hogy ott erről nem esett szó), a minisztertanács azt elvben elfogadta, de a lakások átadására vonatkozó részének az igazságügyminiszterrel való együttes megszövegezését kérte. Az igazságügyminiszter módosításait ugyan túlságosan enyhítő hatásúnak minősítette az iparügyi miniszter, mégis javasolta a rendelet elfogadását. Lásd a 6690/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 20.

⁴⁶ A 38 374/1946.I.Ip.M. sz. előterjesztés abból indult ki, hogy az infláció megfékezésének, valamint a tervszerű ár- és bérlpolitikának nélkülözhetetlen előfeltétele a kollektív szerződésben

31. 1946. június 7.

[51] 50

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a MÁVAG 1945. évi újjáépítési és beruházási költségeinek fedezésére 1 782 704 586 pengő póthitel folyósítása tárgyában.

Miniszttertanács a MÁVAG 1945. évi újjáépítési és beruházási költségeinek fedezésére egymilliárd hétszáznyolcvankétfélmillió hétszáznégyezer ötszáznyolcvanhat pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁴⁷

[52] 51

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Vajda Pál min. o. tan. csehszlovákiai kiküldetése tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A kiküldetéseket korlátozni kell és minden egyes esetben az illetékes tárca minisztere vizsgálja felül a kiküldetést.

Miniszttertanács Vajda Pál min. o. tan. csehszlovákiai kiküldetéséhez hozzájárult.⁴⁸

[53] 52

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Tudományegyetem klinikai épületének 15 155 245 milpengős kárösszegének kiutalása tárgyában.

Miniszttertanács a Tudományegyetem klinikai épületének tizenötmillió százötvenötezer kettőszáznegyvenöt milpengő kárösszeg térítéséhez hozzájárult.⁴⁹

megállapított béreknek a munkáltatók részéről való betartása. A kollektív szerződésekről szóló 490/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 17.) következetes alkalmazását kérte az olyan esetek megakadályozására, hogy a vállalatok ajándék és kedvezményes árujuttatás révén a legmagasabb bérnek tekintett javadalmazást is meghaladó juttatásokat nyújtsanak a munkatársaiknak. Javasolta, hogy ezeket a juttatásokat a javadalmazások kiszámításánál teljes összegükben vegyék figyelembe. Kifogásolta azt is, hogy egyes munkáltatók indokolatlan magasságú előlegeket folyósítottak, s azok visszafizetését csak akkor kívánták meg, amikor a pénz elértéktelenedése folytán az már nem jelentett reális értéket. Az ilyen esetekre visszaélés címén javasolt büntető szankciókat bevezetni. Ugyanakkor viszont az előterjesztés a munkavállaló azonnali hatályú elbocsátására teremtett lehetőséget, ha az illető az üzemi bizottság részéről történt kétszeri írásos megintés ellenére a termelés érdekeit súlyosan veszélyeztette.

Az igazságügyminiszter 1946. június 3-án T.2129 sz., az iparügyi miniszterhez intézett levelében a rendelettervezettel kapcsolatban több, elsősorban a megfogalmazást illető észrevételt tett. Feltehetőleg ez is hozzájárult a javaslatnak a napirendről történt levételéhez.

⁴⁷ A 36 828/1946. Ip.M. sz. előterjesztés összefoglalóan ismertette a MÁVAG-nak a felújításokra, karbantartásokra, a hadikárok pótlására, a szálló port elvonó berendezésre, a bányászat fejlesztésére fordított kiadásait. Hangsúlyozta, hogy gépeinek és nyersanyagainak legjavát kihurcolták az országból, ennek ellenére minden tekintetben helyt állt a Vörös Hadsereg megrendeléseinek teljesítését, a jótételti és az újjáépítési igények kielégítését illetően.

⁴⁸ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

⁴⁹ A 47 962/1946. V.K.M.VI.ü.o. sz. és az 59 195/1946. V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztés, hivatkozva a volt Ludovika Akadémia kertjében történt robbanásra, a Pázmány Péter Tudományegye-

[54] 53

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter a békeelőkészítési költségekre 25 milliárd pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács békeelőkészítési költségekre huszonötmilliárd pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁵⁰

[55] 54

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter a hazai délszláv lakosság összeírására 500 millió pengő póthitelt kér.

Minisztertanács a hazai délszláv lakosság összeírására ötszázmillió pengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁵¹

56

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát [Gegesi] Kiss Pál klinikai főorvos egyetemi nyilvános rendkívüli tanári kinevezése tárgyában. Elvi álláspontot kér, hogy rendkívüli tanár legyen-e egy tanszék élén, vagy sem.

[Bárános] Közéletügyi miniszter: Ez esetben legyen rendes tanári kinevezés, de ne töröljék el a lehetőséget a rendkívüli tanárrá való kinevezésnek sem.

tem külső klinikai telepén keletkezett üvegtörés pótlására kérte egyrészt 399 500 milpengő, másrészt pedig 14 155 245 milpengő hitel folyósításának engedélyezését.

A volt Ludovika Akadémia egyik istállójában nehéz ágyúgránátok, páncéltörők és kézigránátok robbantak fel. A közelben tartózkodott tüzsereszek közül 16 embert megölt a robbanás, 30-at pedig megsebesített. Az utóbbiak közül 14-en kórházba kerültek. (Kis Újság 1946. április 13.)

A robbanással kapcsolatban a honvédelmi miniszter 11 375/eln.Felsz.csf. 1946. sz. alatt előterjesztést tett a Gazdasági Főtanácshoz. Kérte az aknakutató járőrök fizetésének, utalványozásának rendszeres, felemelt összegű biztosítását, a löszerszállításhoz szükséges járművek beszerzését. „A SZEB-nek az a döntése — hangsúlyozta —, mely szerint nyugatos tiszték és tiszthelyettesek a honvédségben szolgálatot nem teljesíthetnek, oda vezetett, hogy az ország egyetlen komoly katonai robbantó szakértője a honvédség kötelékéből távozni volt kénytelen. Ennek lett következménye, hogy egész Budapesten csak egy tüzserész tudott dolgozni, akit éppen a Ludovikán lévő löszér hatástalanításával bíztam meg...” Ezért követelte, hogy a régi robbantási szakértőket alkalmazhassa. Más példákkal is bizonyította igényeinek méltányosságát. (MOL XIX-1-1-s-12-1946-2456) Figyelemre méltó, hogy ez az előterjesztés nem került tárgyalásra.

⁵⁰ Az 59 392/1946.V.K.M.XII.ü.o. sz. előterjesztés jelezte, hogy a pénzügyminiszter már rendelkezésre bocsátotta az összeget, s annak utólagos jóváhagyását kérte.

⁵¹ A 38 716/1946.V.K.M.XII.ü.o. sz. előterjesztés szerint a nyomtatványok előállításának költségeinek fedezésére szolgált a jelzett összeg, amit a pénzügyminiszter — a minisztertanács hozzájárulását feltételezve — már rendelkezésére is bocsátott. A sajtó már 1946 márciusában hírt adott arról, hogy a magyarországi szlávok kívánságára elrendelték a délszlávok összeírását. Ezt a március 17-éről 18-ára virradó állapotnak megfelelően tervezték elvégezni minden olyan településen, ahol a lakosság legalább 1%-a — a feltételezések szerint — délszláv nemzetiségű volt. (Szabad Nép. 1946. március 7.) Az összeírás feltehetőleg a jugoszláv-magyar lakosságcsere-egyezmény gondolatával állt kapcsolatban. Lásd az [50.] 133. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

31. 1946. június 7.

Minisztertanács [Gegesi] Kiss Pál klinikai főorvos egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.⁵²

57

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát báró Andreánszky Gábor múzeumi eltöltött idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵³

58

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter bejelenti, hogy a tárgyszorozaton szereplő 6. és 7. számú előterjesztését dr. Horay Gusztáv és dr. Nónay Tibor egyetemi tanárok kinevezése tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁴

⁵² A 60 036/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés dr. Gegesi Kiss Pál klinikai főorvos egyetemi címzetes rendkívüli tanár nyilvános rendkívüli tanári kinevezésére tett javaslatot. Jelezte, hogy a budapesti egyetem orvostudományi kara és tanácsa, valamint az Országos Közegészségügyi Tanács első helyen nevezett, második helyen pedig dr. Petényi Géza egyetemi magántanárt jelölte (lásd e jegyzőkönyv 60. napirendi pontját). Bejelentette azt is, hogy a pénzügyminiszter nem járult hozzá dr. Gegesi Kiss Pál nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez, ezért javasolta a nyilvános rendkívüli tanári kinevezését.

Dr. Gegesi Kiss Pál (1900–?) 1923-ban a Budapesti Tudományegyetemen szerzett oklevelet és kezdettől fogva a gyermekklinikán teljesített szolgálatot. Az adott időben klinikai főorvos volt. 1928-ban hosszabb tanulmányutat tett Párizsban. 1934-ben szerzett magántanári képesítést, 1942-ben pedig egyetemi rendkívüli tanári címet kapott. Később a Magyar Vöröskereszt Országos Vezetőségének elnöke.

⁵³ Az 50 859/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztés dr. báró Andreánszky Gábornak a Magyar Nemzeti Múzeumnál eltöltött szolgálati idejét javasolta az egyetemi tanári minőségében eltöltött idejéhez hozzászámítani.

Dr. báró Andreánszky Gábor (1895–1967) botanikus, akadémikus, 1929-től a növényföldrajz magántanára. 1943-tól volt a Magyar Nemzeti Múzeum növénytárának igazgatója. 1945. november 1-jén nevezték ki egyetemi rendes tanárrá.

⁵⁴ A 63 527/1946.V.K.M.VI.a. sz. előterjesztés a Pázmány Péter Tudományegyetem orvostudományi karán ekkor létesített szemészeti tanszékre javasolta kinevezni egyetemi nyilvános rendes tanárrá dr. Horay Gusztáv egyetemi címzetes rendkívüli tanárt. Kérte, hogy az ügyben előterjesztést tessen a köztársaság elnökéhez.

A dr. Horay Gusztáv kinevezésére vonatkozó javaslat és az egyetem által II. helyen javasolt dr. Nónay Tiborra vonatkozó előterjesztés is rögzítette, hogy az állásfoglalásra felhívott Országos Közegészségügyi Tanács mindkettőjüket első helyen jelölte azzal, hogy az egyetemi hallgatóság megnövekedett számára tekintettel a Budapesti Tudományegyetem orvosi karán egy szemészeti tanszék már nem elegendő, vissza kell állítani a korábbi másik szemészeti tanszéket is, s arra dr. Nónay Tibort kell kinevezni.

A 38 426/1946.V.K.M.VI.a. sz. előterjesztés az említett állásfoglalás alapján javasolta dr. Nónay Tibor egyetemi címzetes rendkívüli tanár, egyetemi adjunktus egyetemi nyilvános rendes tanárrá történő kinevezését. Kérte egyben a miniszter, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz előterjesztést tessen.

Dr. Nónay Tibor (1899–?) 1923-ban a Pécsi Tudományegyetemen szerzett doktori oklevelet, majd ott is dolgozott. 1929-ben a budapesti Állami Szemkórházhoz, 1939-ben a budapesti egyetem

59

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Germán Tibor egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezése tárgyában a Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi kar orr- gége-fülgyógyászati tanszékére.

Minisztertanács dr. Germán Tibor egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezéséhez az orr- gége-fülgyógyászati tanszékére – hozzájárult.⁵⁵

60

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát a tudományegyetem II. sz. gyermekgyógyászati tanszék megszervezése és dr. Petényi Géza egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁶

szemklinikájára került. A magántanári képesítést 1943-ban szerezte meg, 1945-ben egyetemi rendkívüli tanári címet kapott.

⁵⁵ A 63 558/1946.V.K.M.VI.a. sz. előterjesztés dr. Germán Tibor egyetemi magántanár, poliklinikai főorvosnak a Budapesti Tudományegyetem orr-, gége-fülgyógyászati tanszékére egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezésére tett javaslatot. Kérte, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz is előterjesztést tehesen.

Jelezte, hogy a Budapesti Tudományegyetem orvostudományi kara és tanácsa első helyen dr. Germán Tibort, második helyen dr. Krepuska Istvánt, harmadik helyen pedig dr. Réti Aurélt és dr. Lieberman Tódort jelölte; az Országos Közegészségügyi Tanács első helyen dr. Germán Tibort jelölte.

Dr. Germán Tibor (1888–1951) 1911-ben Budapesten szerzett orvosi oklevelet. 1933-ig az egyetemi bakteriológiai intézetben, majd Budapesten a Szent Rókus Közkórházban, 1933-tól pedig a gróf Apponyi Albert Polyklinikán dolgozott, ahol 1938 után az orr-, gége-filosztály vezető főorvosa volt. 1933-ban magántanári képesítést szerzett.

⁵⁶ A 63 543/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztés egyrészt a Budapesti Tudományegyetem orvostudományi karán a II. számú gyermekgyógyászati tanszék megszervezésére, másrészt e tanszékre dr. Petényi Géza nyilvános rendes tanárrá való kinevezésére tett javaslatot.

Előadta, hogy a gyermekgyógyászati klinika, amely ekkor 134 betegágygal rendelkezett, már nem volt elegendő a hallgatók oktatásának biztosítására, másrészt hangsúlyozta, hogy a gyermekgyógyászat fontossága megnövekedett, s gyermekgyógyász szakorvosok főleg vidéken igen kis számban álltak rendelkezésre, harmadrészt pedig hivatkozott arra, hogy a népjóléti miniszter hajlandó átadni az egyetemnek a Fehér Kereszt Egyesület IX. kerület Tűzoltó utca 7. sz. alatti épületben volt gyermekkórházát, ami teljesen elegendőnek mutatkozott az új, II. sz. gyermekgyógyászati tanszék céljára.

Ennek az új tanszéknek a vezetésére javasolta kinevezni dr. Petényi Gézát. Kérte egyben, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz előterjesztést tehesen.

Dr. Petényi Géza (1889–1965) oklevelének megszerzése után a Fehér Kereszt Egyesület Gyermekkórházában, majd az Apponyi Polyklinika gyermekosztályán volt alkalmazva. 1937 után a Fehér Kereszt Egyesület Gyermekkórházának igazgató főorvosa volt. 1922-ben a Pécsi Tudományegyetemen szerzett magántanári képesítést.

Jelezte, hogy az Országos Közegészségügyi Tanács — miután az I. számú gyermekgyógyászati tanszék betöltésére dr. Gegesi Kiss Pált terjesztette elő — a II. számú tanszék vezetésére dr. Petényi Géza egyetemi magántanárt javasolta kinevezni.

31. 1946. június 7.

61

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Purjesz Béla és dr. Riesz Frigyes tiszteletbeli doktori címmel történő kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁷

62

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Rab István gimnáziumi igazgató visszatartása tárgyában.

Minisztertanács Rab István gimnáziumi igazgatónak a szolgálatban egy évre való visszatartásához hozzájárult.⁵⁸

63

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Zibolen Endre tényleges szolgálatban való visszatartása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁹

⁵⁷ A 45 011/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Purjesz Béla szegedi nyilvános rendes egyetemi tanár, rector és dr. Riesz Frigyes szegedi nyilvános rendes tanár prorektor tiszteletbeli doktorrá avatására tett javaslatot. Kérte, hogy dr. Purjesz Bélának a jogtudományok, dr. Riesz Frigyesnek pedig az államtudományok tiszteletbeli doktorává avatása érdekében a köztársasági elnökhöz előterjesztést tessen.

Dr. Purjesz Béla (1884–1959) 1907-ben a budapesti egyetemen szerzett orvosdoktori oklevelet. 1908-tól a kolozsvári Tudományegyetem belklinikáján dolgozott, 1911-ben lett tanársegéd, 1915-ben magántanári képesítést nyert. 1925-től a Szegedi Tudományegyetem adjunktusa, 1926-tól nyilvános rendkívüli tanári címet kapott. 1931-ben kinevezték a belgyógyászati diagnosztika nyilvános rendes tanárává. 1944 októberében a szegedi egyetem dékánja, majd 1945-től rectora volt. Nagy érdemeket szerzett a Kolozsvárról elmenekült jogi professzorok karrá szervezésében – éppen ezért javasolták tiszteletbeli jogtudományi doktorrá avatását.

Dr. Riesz Frigyes (1880–1956) 1902-ben a Pázmány Péter Tudományegyetemen avatták bölcsészettudományi doktorrá, majd középiskolai tanári oklevelet szerzett. 1906-tól a lőcsei állami főreáliskolában tanított. 1912-ben kinevezték a kolozsvári tudományegyetem felsőbb mennyiségtan nyilvános rendkívüli tanárává, majd 1914-ben nyilvános rendes tanárrá. 1920 után a Szegedi Tudományegyetemen oktatott, 1940-ben nyilvános rendes tanárrá nevezték ki. A Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja lett. Több hazai és külföldi matematikai társaság munkájában vett részt. A miniszterelnök 1945-ben meghívta a Pázmány Péter Tudományegyetem III. számú matematikai tanszékére nyilvános rendes tanárnak, de a nehéz időkre tekintettel nem hagyta el a szegedi egyetemet – a felkérés elfogadására félévi haladékot kért. Jelentős szerepe volt neki is, mint a szegedi egyetem prorektorának, az ottani jogi kar megszervezésében.

⁵⁸ Az 50 444/1946.V.K.M.V.ü.o. sz. előterjesztés a minisztertanács hozzájárulását kérte — a dunántúli református püspök javaslata alapján —, hogy Rab István pápai református gimnáziumi igazgatót az 1946/47. iskolaév végéig a szolgálatban visszatarthassa, mivel — mint a miniszter írta — nem állt rendelkezésre olyan megfelelő képzettségű református tanár, akire az évszázados hagyományokkal rendelkező intézet felelős vezetését rá lehetett volna bízni.

⁵⁹ A 38 875/1946.V.K.M.V. sz. előterjesztés hozzájárulást kért ahhoz, hogy dr. Zibolen Endre tanügyi főtanácsost, a budapesti gyakorló gimnázium igazgatóját az 1946/47. iskolai év végéig a

64

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Rohoska József [teológiai tanár] özvegyének jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

65

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Gogl Lajos gimnáziumi igazgató jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

66

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Borbély Lajos népiskolai tanító jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

67

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti 49 368/1946. számú javaslatát Tóth Gyula tanító és társai jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁰

68

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti 55 502/1946. sz. javaslatát Papp Kovács Emil tanító és társai jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶¹

69

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a tanítók létszámának és a vallásfelekezeti iskolák létszámának csökkentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéseket a Gazdasági Főtanács előzetes véleményezése alá utalja.⁶²

szolgálatban visszatarthassa. Dr. Zibolen Endre (1885–?) 1938 óta volt a gyakorló gimnázium igazgatója – s munkásságára szolgálati érdekből s utánpótlásának biztosítása céljából is még szüksége volt az iskolának. Zibolen Endre egyébként a Katolikus Középiskolai Tanáregylet elnöke volt.

⁶⁰ Az előterjesztés Tóth Gyula és további hat tanító jóváételére, egyesek kinevezésére, illetve megfelelő nyugdíjazására vonatkozott, valamint egy volt igazgató és két tanító rehabilitálását és özvegyeik nyugdíjának rendezését kérte.

⁶¹ A vallás- és közoktatásügyi miniszter Papp Kovács Emil és két társának rehabilitálására és előléptetésére, továbbá három tanító jóváételére és nyugdíjazására, valamint egy tanító jóváételére és özvegyének nyugdíjazására tett javaslatot.

⁶² Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

A Gazdasági Főtanács 1946. június 12-ei ülésén hozzájárult ahhoz, hogy a V.K.M. az állami községi, társulati és államsegélyes magán népiskolákba, általános iskolákba és a gimnáziumok II–IV. osztályába járó 6–14 éves tanköteles korú tanulók nevelőinek létszámát az 1946–47. tanév-

31. 1946. június 7.

70

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát Magyarász János volt fegyőr özvegyének nyugdíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

71

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát Sarang Ferenc fegyintézetí tisztn nyugdíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

re 12 000 főben állapítsa meg, azzal a feltétellel, hogy minden olyan nevelő eltávolíttassék a nevelői pályáról, aki akár politika szempontból, akár rátermettség és szorgalom hiánya miatt nem ütötte meg a kívánt mértéket. Az így megüresedő nevelői munkahelyekre a V.K.M. megfelelő demokratikus szellemű nevelőket vehetett fel. A tanító(-nő) képző intézetekben, óvónőképző intézetekben, a bábaképző intézetekben, a gimnáziumok V-VIII. osztályában, a főiskolákban és egyetemeken foglalkoztatott pedagógusok állami, községi, társulati és államsegélyes magánalkalmazottak létszámát az 5000/1946. ME sz. rendelet [MK 1946. május 19.] szerint kellett csökkenteni. (MOL XIX-A-10-XL-64.pont.)

A felekezeti iskolák nevelői létszámának csökkentésére vonatkozó 66 009/1946. V.K.M. sz. minisztertanácsi előterjesztés megtalálható a Gazdasági Főtanács iratai között. Ebben jelentette a miniszter, hogy az egyházi vezetők — a velük folytatott tanácskozás során — készséget mutatnak arra, hogy ugyanazokat az áldozatokat az ő iskoláikban is meghozzák, amelyekre az állami, községi stb. iskolák is kényszerültek.

A miniszter jelezte, hogy e tekintetben a szabályozást illetően tulajdonképpen törvényi intézkedésre lett volna szükség, de nem kívánta a Nemzetgyűlést ezzel az adott viszonyok között megterhelni, rendelet kiadása esetén is aggályok merülhettek volna fel, ezért az egyházakkal való közös megegyezés útján javasolta keresztülvinni a létszámcsökkentést. Kérte azonban, hogy ezekben az esetekben tekintsenek el az 5000/1946. ME sz. rendeletben foglaltak merev alkalmazásától. Így a létszámcsökkentést végző bizottság elnökéül az egyházi főhatóság kiküldöttjét, a Szakszervezeti Tanács képviselője helyett pedig a Pedagógusok Szakszervezetének egyik tagját javasolta a bizottságba meghívni. Az elbocsátandó tanerők kérdésének a rendezése terén is nagyobb lehetőségeket kívánt biztosítani az egyházaknak.

Az előterjesztés mellett található egy, a Vallás- és közoktatásügyi Minisztériumban készült feljegyzés, amely az egyházi iskolák nevelői létszámának csökkentését az egyházak anyagi támogatásának kérdésétől való szigorú elválasztását, s a támogatás további folyósítását javasolta. E feljegyzés mellett található kimutatásból kitűnik, hogy 1946 májusában 15 775 államsegélyt élvező egyházi iskolai nevelő volt, ebből 12 891 népiskolai tanítóként, 978 polgári iskolai, 2 gyógyítva nevelő iskolai, 22 óvónőképző intézeti, 539 tanítóképző intézeti és 1343 gimnáziumi tanárként működött.

A Gazdasági Főtanács ugyancsak 1946. június 12-én tárgyalta ezt az utóbbi kérdést is. Tudomásul vette a vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztését; az 5000/1946. ME sz. rendeletről való eltérésre tett javaslat ügyében nem foglalt állást. „Ebben a kérdésben — olvasható a jegyzőkönyvben — a minisztertanács jogosult határozni, miután ez nem gazdasági kérdés.” (MOL XIX-A-10-XL-65.pont és az ehhez tartozó 4876/1946. G.F. sz. ügyirat.) Lásd még e kérdésekről a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 38., a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 47. és a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 61. napirendi pontját.

72

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát Albert János aszódi fiú-nevelő intézeti tisztviselő nyugdíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

73

[Nagy] Miniszterelnök bejelenti, hogy a magyar kormánydelegáció: Nagy Ferenc, Rákosi Mátyás, Gyöngyösi János, Ries István holnap reggel 6 órakor Washingtonba indul. Felkéri a kormány tagjait, hogy vegyenek búcsút a delegációtól. Távollétük alatt a miniszterelnök helyettesítésére Szakasits Árpád államminisztert, a külügyminiszter helyettesítésére Balla Antal tájékoztatásügyi minisztert, az igazságügyminiszter helyettesítésére Bán Antalt kérte fel.⁶³

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

Minisztertanács délután 1/2 2 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépelt tisztázat a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjeggyével a jegyzőkönyvet.

A jegyzőkönyvet az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál kézjeggyükkel látták el a miniszterek. Nem írta alá a jegyzőkönyvet Keresztury Dezső, Tombor Jenő és Balogh István politikai államtitkár.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 6., a 9., a 11–32., a 34–36., a 38–51., az 53–68. és a 70–72. számú minisztertanácsi előterjesztés.

[31.] 114. jegyzőkönyv a) melléklete a 73. napirendi ponthoz

Másolat

1946. június 11.

Tildy Zoltán köztársasági elnök

Úrnak

Budapest

Kedves Barátom,

pártom megbízásából, de önmagam, mint a kormány tagja nevében is szükségesnek tartom, hogy bizonyos jelenségekre felhívjam figyelmedet.

A kormány most folyamatban lévő nyugati látogatásai olyan körülmények között jöttek létre, amelyek nem felelnek meg sem annak a szerepnek, amelyet pártom a koalíción belül betölt — amint Te legjobban tudod, minden pártérde-

⁶³ Előzményéről lásd a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 5., majd a látogatásról szóló beszámolóit illetően a [36.] 119. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

Az utazással kapcsolatos szociáldemokrata és személyes sérelmeit Szakasits Árpád levélben ismertette Tildy Zoltán köztársasági elnökkel. Levelét e jegyzőkönyv a) mellékleteként közöljük.

31. 1946. június 7.

ket félretéve, áldozatkészen vállal — de legjobb meggyőződésem szerint éles ellentétben áll az egyetemes nemzeti érdekekkel is.

A múlt hó közepén a magyar kormány értesítést kapott a brit kormánytól, hogy a kért látogatást szívesen veszi s hajlandó Londonban fogadni a magyar kormányküldöttséget. Ennek az utazásnak előkészületei is meglehetősen homályosak voltak s mi, mint a kormány tagjai, csak nagyon szórványosan, szinte mellékesen értesültünk a megtett lépésekről. Annál meglepőbb volt számunkra, amikor kiderült, hogy a magyar kormány anélkül, hogy saját londoni követét erről tájékoztatta volna, már be is jelentette a kormányküldöttség névsorát, mégpedig Nagy Ferenc miniszterelnököt, Rákosi Mátyás miniszterelnök-helyettest és Gyöngyösi János külügyminisztert. Ebben a küldöttségben tehát nem adtak, nem akartak helyet adni a Szociáldemokrata Pártnak. Ezt sérelmesnek kell tekintenem, mert pártom ugyanolyan súllyal szerepel a kormányban, mint a Magyar Kommunista Párt, s így önkényes kihagyásában célzatosságot kell látnom. De ezen felül súlyos és országos érdeket sértő lépést is látok abban, hogy a szociáldemokrata brit kormányhoz, amely éppen akkor látta vendégül a magyar testvérpárt küldöttségét, amely közel három hónapig szívesen látta az ugyancsak szociáldemokrata Kéthly Anna⁶⁴ politikai munkásságát Londonban, olyan kormányküldöttség menjen ki, amelyből éppen a szociáldemokrata tag hiányzik. Mikor ezt a Miniszterelnök Úr előtt szóvá tettem, ő utólag bejelentette ugyan dr. Ries igazságügyminisztert is az angol kormánynál, de ezzel persze a kezdeti rossz benyomást már eloszlatni nem lehetett.

A rend kedvéért meg kell azt is jegyezmem, hogy mikor néhány hónappal később, a washingtoni úttal kapcsolatban ezt a tényt dr. Ries István szóvá tette, Nagy Ferenc azt válaszolta, hogy indokolatlan a kifogás, mert hiszen a kormány sürgönyileg felkérte őt, hogy ne térjen vissza Párizsból, hanem menjen Londonba s ott csatlakozzék a kormányküldöttséghez.⁶⁵ Erre Ries dr. azt válaszolta, hogy ez csak utólagos korrekciója volt az eredeti tervnek, mire Gyöngyösi külügyminiszter közbeszólt, s megjegyezte: hiszen a moszkvai delegációban nem vett részt a Kommunista Párt kiküldöttje. Mikor Ries utalt arra, hogy Gerő Ernő volt a kommunista tagja a delegációnak, Gyöngyösi zavartan megjegyezte, hogy ezt „elfelejtette”. Ezzel a külügyminiszter beismerte, hogy a szociáldemokrata delegátus kihagyása nem „véletlen” — aminthogy ilyen dolog véletlen nem is lehet — hanem szándékos lépés volt s ezzel már meg is cáfolta azt, amit a miniszterelnök Riesnek felelt.

⁶⁴ Kéthly Anna londoni útjáról lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját és jegyzetét.

⁶⁵ Ries István Londonba utazott (lásd a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 42. napirendi pontját és jegyzetét), onnan feltehetőleg Párizsba ment s ott csatlakozott a Washingtonba repült kormányküldöttséghez. Londonban csak az USA-ból visszatérve tett látogatást a delegáció.

31. 1946. június 7.

Hozzá kell még tennem, hogy a brit kormány elfogadó válasza azt a megjegyzést is tartalmazta, hogy a brit kormány nem tekinti sértésnek, ha a magyar kormány a fennálló politikai helyzetre való tekintettel a látogatás elhalasztását javasolná. Ez a közlés a diplomácia nyelvén elég világos beszéd, s ezt meg nem érteni igen nagy vakságra – vagy rosszindulatra vall.

Hasonló, sőt még súlyosabb dolgok ismétlődtek meg a washingtoni úttal kapcsolatban. Az előkészületek itt is mély homályban maradtak. A múlt hét szerdai napján, amikor a válság leküzdése után — ebben a munkában én alaposan kivettem a magam részét, azt Nálad jobban senki sem tudhatja — az első minisztertanács során Nagy Ferenc bejelentette az amerikai kormány meghívását, felhatalmazást kért, hogy ő maga a miniszterelnök-helyettessel és a külügyminiszterrel egyetértve megtehesse az előkészületeket s utólag tájékoztassa a minisztertanácsot határozataikról. Erre Bán Antal iparügyi miniszter azonnal felszólalt s megjegyezte, hogy bár én beteg vagyok még, de semmi akadályja annak, hogy velem az ügyet letárgyalják, amire Nagy Ferenc azt mondta, hogy ez természetes, s nem is gondolta másképp. Bán erre közölte, hogy akkor majd én közlöm a miniszterelnökkel pártom álláspontját az utazás kérdésében.⁶⁶

Meg kell állapítanom, hogy Nagy Ferenc nálam nem jelentkezett s engem semmiről sem értesített. Szerdán az esti órákban megjelent nálam Kéthly Anna s meglehetősen indignációval csodálkozásának adott kifejezést, hogy a kormány két nap múlva Washingtonba utazik s erről ő, aki pártom legszűkebb vezetőségének tagja, semmit sem tud. Én ebből tudtam meg, hogy a kormány elhatározta a washingtoni utazást.

Nyomban magamhoz kérettem legszűkebb munkatársaimat s megtudtam, hogy három miniszterünk közül egy sem értesült az útról, s így a washingtoni delegációból ismét kihagyták a szociáldemokrata minisztert. Erre nyomban felhívtam Nagy Ferencet, s másnapra rendkívüli minisztertanács egybehívását kértem.

Szükségesnek tartotta ezt pártom, hogy minisztertanácson adjon kifejezést aggodalmainak ez utazás kapcsán. Helytelennek tartjuk ugyanis, hogy a kormány ilyen fontos lépést olyan körülmények között tegyen meg, ami merőben ellenkezik nem csupán a diplomáciai szokásokkal, hanem az ésszerűséggel is. Ez az út semmiféle tekintetben nem volt előkészítve. Ilyen utakat csak akkor szoktak s akkor szabad megtenni, ha kilátásairól, az elérhető eredményekről előzetes tárgyalások során bizonyos alapok már rendelkezésre állnak. Nem lehet sem a magunk kormányát, sem a nyugati hatalmakhoz való viszonyunkat egy esetleg teljes eredménytelenséggel kompromittálni. S megítélésünk szerint az az időpont, amikor a nagyhatalmak közötti viszony ennyire tisztázatlan, nem lehet alkalmas a mi problémáink tisztázására sem. Azt is

⁶⁶ Lásd a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját.

31. 1946. június 7.

gondoljuk, hogy ilyen lépést tenni éppen akkor, amikor a párizsi határozatok ránk nézve kedvezőtlenek voltak,⁶⁷ óhatatlanul azt a látszatot kelti, hogy a Szovjetunióval szemben a nyugati hatalmaktól kérünk támogatást, ami nem csak alapvető politikai felfogásunkkal ellenkeznék, hanem egyben gyerekes naivitás és dilettantizmus is lenne. Az angolszász hatalmak nem kerülhetnek miattunk ellentétbe, újabb ütköző felületre a Szovjetunióval s apolitikus, tapintatlan dolog őket ilyen helyzetbe hozni. Ha ezt megtesszük, akkor ezzel csak olyan döntések megtételére kényszeríthetjük őket, amelyek kedvezőtlenebbek reánk nézve, mintha későbbi, alkalmasabb időpontban, kellő tapintattal fordulunk Kelet s Nyugat felé egyszerre.

Ezt az álláspontot akartuk rendkívüli minisztertanácson leszögezni. Erre nem került sor, mert Nagy Ferenc másnap magához kérette dr. Ries István elvtársamat, s tőle kért felvilágosítást, hogy milyen célból kívánunk minisztertanácsot összehívni. Ries elmondta a fent kifejtett dolgokat s hozzáfűzte, hogy a brit kormánytól látogatásunk elhalasztását kértük. Lehetetlen, hogy Wasingtonba elmenjünk s Londonban lemondjunk. A nyugati kormányok időbeosztása olyan, hogy nem engedi meg mindkét látogatás lebonyolítását. Nagy Ferenc erre közölte, hogy az amerikai meghívás olyan formában történt, hogy arra most halasztást kérni lehetetlen. Az ugyancsak jelen lévő Gyöngyösi külügyminiszter ismét „elfelejtett” engem értesíteni a dologról.

Meg kell állapítanom, hogy a kormány egyik tagjának sincs joga engem ilyesmiről értesíteni. Mi teljes erőbevetéssel dolgozunk a kormányban s aránytalan részét viseljük a felelősségnek. Mi vállaljuk és viseljük ezt a helyzetet, de akkor megköveteljük a kormány minden tagjától, hogy ilyen kérdésben nélkülünk ne hozzanak döntést s tiltakozunk ellene, hogy bennünket kész helyzetek elé állítsanak. Ugyancsak tiltakozom az ellen a látszat ellen, amelyet a külügyi kormányzat eljárása okozott, s amely szerint úgy tűnhetik, hogy a szociáldemokrata kiküldött utólag kéredzkedett be ebbe a delegációba.

Közölhetem Veled, hogy pártom politikai bizottsága kezdetben azon az állásponton volt, hogy ilyen körülmények között nem veszünk részt a delegációban s nyilvánosságra hozzuk elhatározásunk okait. Egész személyi befolyásom s néhány elvtársam önfeláldozó segítsége tudta csak a politikai bizottságot ilyen döntésről lebeszélni azért, hogy ne okozzunk válságot ilyen nehéz helyzetben. Az ország jó hírnevének s tekintélyének védelméért részt vállaltunk a felelősségből ebben a méltatlan és sérelmes helyzetben is. Ezt a magatartást követtük már több olyan esetben, amikor pártunk szempontjait háttérbe szorítottuk a nemzet érdekeinek kedvéért. Ezt a jövőben is mindig meg fogjuk tenni, de nem tűrhetjük s nem is tűrjük, hogy ezért hálából ilyen magatartást

⁶⁷ A béke előkészítésével foglalkozó külügyminiszterhelyettesi értekezleten sorozatosan leszavazták a csehszlovák-magyar lakosságcserevel, a pozsonyi hídfő kérdésével, a román-magyar határ módosításával kapcsolatos, Magyarország számára előnyösnek mutatkozott javaslatokat.

31. 1946. június 7.

tanúsítsanak velünk szemben. A Szociáldemokrata Párt megbízottai utasítá-sunknak megfelelően közölték Nagy Ferenc miniszterelnökkel, hogy kényszer-helyzetben részt veszünk a delegációban, de előre leszögezzük, hogy a delegáció hazatérése után felvetjük a felelősség kérdését s nem vagyunk hajlandók politikai következmények levonása nélkül tudomásul venni a történeteket. Ezt egyébként magam, személyesen is közöltem Nagy Ferenc miniszterelnökkel, amikor az eluta-zás előtt felkeresett, hogy a kormányügyek vitelére felkérjen.

Addig, amíg a kormánydelegáció távol van, természetesen semmi további lépést tenni nem fogunk s álláspontunkat nem is hozzuk nyilvánosságra. Meg-maradunk annál a közlésnél, amit a Népszava június 9-ei számának vezércikke tartalmaz.⁶⁸ Azonban kötelességem — a közöttünk mindig alkalmazott és a jövőre nézve is részemről kötelezőnek érzett őszinteség jegyében — közölni Veled, hogy pártom s én magam is elsősorban a külügyminiszter személyes magatartását kifogásolom amellet, hogy súlyosan hibáztatom magát a minisz-terelnököt is mindazért, ami ebben az ügyben történt. Ennek megfelelően a delegáció hazatérése után nyomban fel fogom vetni a felelősség kérdését és ha nem kapunk személyi terre is kiterjedő teljes elégtételt s egyben biztosítékot is arra nézve, hogy hasonló események nem ismétlődhetnek meg, akkor kénytle-nek leszünk úgy tekinteni a dolgokat, hogy visszakaptuk teljes akció-szabad-ságunkat a koalíció részéről s meggondolás tárgyává tesszük, vajon részt veszünk-e továbbra is abban a koalícióban, amely pártunk teljes részeltetését a felelősségben elfogadja, sőt elvárja, de nem érzi kötelességének, hogy a kor-mányzati intézkedésekben hasonló arányú szerepet biztosítson számunkra.

Ismételten leszögezem súlyos aggályainkat a kormánydelegáció látogatá-sainak előkészítése és időpontja tekintetében s az egész eljárás feletti mély s elgondolkoztató csodálkozásunknak kell kifejezést adnom.

Kérek igen tisztelt Barátom, vedd mind a közléseket a Te személyed, pártatlanságod, magas közjogi méltóságod iránti nagyon őszinte és igaz megbec-sülésem kifejezésének.

Őszinte barátsággal
tisztelő híved
Szakasits Árpád s.k.

MOL XIX-A-1-e I/2. 60–62. pp. Gépelt aláírás nélküli másolat. A levelet a kormánydelegáció hazatérése után másolati formában megküldte Szakasits Nagy Ferenc miniszterelnöknek; ez a másolat szolgált alapjául a fenti közlésnek.

⁶⁸ A Népszava 1946. június 9-ei számának „Nyitott szemmel” című vezércikkét Horváth Zoltán írta. Beszámolt a tizenhét állam szociáldemokrata pártjainak részvételével Cloctonban tartott tanács-kozásról. Szólt a háború alatt egymástól jórészt elzárt pártok egységes magatartásáról, a másik munkás-párttal való együttműködésről, a reakció elleni fellépésről, a béke megőrzésének fontosságáról, Anglia és a Szovjetunió kapcsolatáról, jelezve, hogy a világ még nincs túl a politikai válságon. Külön szólt a magyar szociáldemokráciának a politikai ellentétek kiegyenlítésével kapcsolatos szerepéről.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi június hó 14. napján délelőtt 11 órakor Szakasits Árpád államminiszter elnöklete alatt tartott minisztertanácsról.

Jelen voltak:

B. Szabó István államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Keresztury Dezső vallás- és köz-oktatásügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter képviselőtében dr. Pfeiffer Zoltán államtitkár, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

Szakasits Árpád államminiszter üdvözli a minisztertanács tagjait és az ülést megnyitja. Mielőtt rátérne a tárgysorozatra, közli, hogy ma délelőtt 11 órakor Szviridov altábornagy átadott egy jegyzéket, ami módfelett kellemetlen.

Vas Zoltán a Gazdasági Főtanács főtithára felolvassa magyarul az orosz szöveget: „Miniszter úr! Tisztelettel értesítem, hogy a fegyverszüneti egyezmény 11. §-ának megfelelően a Magyar Kormány 1945. június 15-én rendeletet adott ki, amely szerint bevonandó minden Magyarországon forgalomban lévő szovjet valuta. Ugyanezen rendelet tiltotta meg, hogy 1945. június 15-e után a szovjet rubel forgalomban maradjon. Ezzel egyidejűleg Magyarország pénzügyminisztere utasítást adott a Magyar Nemzeti Banknak [a] június 14-i rendelettel, hogy vonja ki a forgalomból a rubel-készletet és ellenszolgáltatás nélkül adja azt át a Szovjet[unió]nak.¹ Mindazonáltal a Magyar Nemzeti Bank 1945.

¹ A fegyverszüneti egyezmény (525/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. március 17.) 11. §-ához fűzött C. Függelék mondta ki — egyebek mellett — azt, hogy a magyar kormány kivonja a forgalomból a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság által megállapított időben és feltételek mellett azokat a bankjegyeket, melyeket a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokság magyar területen forgalomba hozott s ezt a forgalomból kivont valutát, ellenszolgáltatás nélkül átadja a Szövetséges (Szovjet) Főparancsnokságnak.

augusztus 14-től kezdve tizenegy esetben arról értesítette a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot, hogy a Nemzeti Bank mindössze 6 295 275 rubelt vont ki a forgalomból és ezzel becsapta a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot. 1946. január 11-én a Magyar Nemzeti Bank átadott a Szovjetunió hadi bankjának 6 167 275 rubelt a forgalomban volt 13 392 394 rubel helyett. Tehát a különbséget nem szolgáltatotta be. A Magyar Nemzeti Bank a Szövetséges Ellenőrző Bizottság követelése ellenére és tekintet nélkül a Magyar Kormány rendeletére, ismét törvénytelenül forgalomba bocsátotta ezeket az összegeket, amelyek jelenleg is forgalomban vannak az országban, mint idegen valuták. Ennek következtében a fegyverszüneti egyezmény teljesítését tudatosan megghiúsította a Magyar Nemzeti Bank vezetősége. A szovjet kormány nem engedi meg, hogy a határon túl szovjet valuta legyen forgalomban, és ez Magyarországon csakis azért van forgalomban, mert a Magyar Nemzeti Bank az összegyűjtött szovjet rubeleket, amelyeket át kellett volna adnia, forgalomba bocsátotta. Bűnösök a fegyverszüneti egyezmény 11. §-ának teljesítésének elmulasztásában, és hogy a szovjet valutát ily módon elherdálták. Ebben bűnös először Oltványi Imre, Faragó Ferenc és Kárász Artúr. Ezért kénytelen vagyok Önnek javasolni a következőket: 1) a fegyverszüneti egyezmény nem teljesítése miatt a bűnösöket: Oltványi, Faragó és Kárász urakat váltsák le az általuk elfoglalt állásukból és vonják őket bünvádi felelősségre. – 2) Azonnal adassék ki kormányrendelet, amely megszünteti a szovjet valuta forgalmát Magyarországon belül, és mindazokat, akik bűnösök a szovjet rubellel kapcsolatban, vonják felelősségre. – 3) Adjon ki a kormányrendeletet 1946. június 15-éig, hogy minden az országban lévő szovjet valutát kivonjanak a forgalomból és adják át a Szovjetunióknak.² – Az Önök által kiadott rendelkezésekről értesítsenek bennünket legkésőbb június hó 18-án.” [sic!]

Szakaits Árpád államminiszter: Kérte, hogy ez a határidő hosszabbítsák meg és módja legyen a magyar kormánynak ezt a kérdést megvizsgálni, attól feltételezeten, hogy ezt valónak fogadjuk el. Ezt annak is kell elfogadni, mert a Magyar Nemzeti Bank könyveiből derült ez ki. Oltványi tudott már két hónap óta a vizsgálatokról, de a kormányt nem értesítette, úgyhogy teljesen

A pénzügyi rendelkezés időpontját illetően hibás a levél, illetve a jegyzőkönyv szövege, mivel nem 1945. június, hanem 1945. július 15-én történt az intézkedés.

A pénzügyminiszter 65 555/1945. sz. hirdetménye formájában hozta tudomására Magyarország minden polgárának és intézményének azt, hogy a szovjet rubel forgalomba hozatala Magyarország területén 1945. július 15-étől kezdve tilos. A szovjet rubelnek magyar pengőre való beváltásáról úgy rendelkezett, hogy 1:2,5 arányban kell azt az összes pénzintézetnél és azok fiókjainál 1945. július 15-e és 1945. augusztus 15-e között megejteni. Kimondta végül, hogy a pénzintézetek és azok fiókjai a szovjet rubelt legkésőbb 1945. augusztus 20-áig kötelesek voltak beszállítani a Magyar Nemzeti Bankhoz. (MK 1945. június 15. 4. old.)

² A szovjet rubel beszolgáltatásáról szóló 7010/1946. ME sz. rendelet 1946. június 18-ai keltezéssel a MK 1946. június 19-ei számában jelent meg.

32. 1946. június 14.

meglepetésszerű volt az orosz jegyzék. Ez komoly hiba volt Oltványitól, mert ha ilyen súlyos vizsgálat folyik a bankban, azt feltétlenül be kellett volna jelentenie. Szviridov tábornok közölte, hogy nincs módjában a határidőt megváltoztatni, mert nem tud addig várni, amíg visszatér a kormánydelegáció.³ E hó 18-áig az általa kért intézkedéseket feltétlenül tegyék meg. Ez az intézkedés kétirányú. Először le kell váltani ezeket az urakat. A másik pedig, hogy a rendeletnek június 18-áig meg kell jelennie. Ő minden lehetőséget megkísérelt, hogy kapjon egy huzamosabb időt, de nem sikerült. Tény az, hogy tizenegy esetben megismételten közölték ezt az összeget, amit elismertek, s utána kis cédulákon bocsátottak rendelkezésre különböző célokra rubelt. Természetes, hogy nem a saját céljaikra használták ezt fel, de tisztázni kell, hogy mi okból nem szolgáltatták be, s miért vonták el a Szovjetunió hadibankjától ezt az összeget. A holnapi nap folyamán vizsgálatot kell indítani és magyarázatot kell róla kérni.

Pfeiffer Zoltán államtitkár: Szegeden volt egy belépő állomás, ahol sok rubel folyt be az országba – és ment ki. Reméli, hogy magyarázatot fognak találni a kérdésre.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* javasolja, hogy a pénzügyminisztert kérjék fel és bízzák meg a kérdés tisztázására és a vizsgálat lefolytatására. S ha tiszta képet szereztek, akkor meg lehet tárgyalni, hogy mi legyen a további lépés.

Szakasits Árpád államminiszter: Mi intézkedjünk a jegyzék szellemének megfelelően, nehogy a saját közegeivel legyen kénytelen végrehajtani a Szovjetunió a rendelkezéseket.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* A pénzügyminiszternek mindenesetre tisztáznia kell, hogy megfelel-e a valóságnak, hogy 6 milliót jelentettek be és effektíve 13 millió rubel volt a bank birtokában. Ez az oroszok felé tisztázandó. Hogy mire adták ki a többletet, azt majd saját magunk, később is tisztázhatjuk. Büntető szankció kötelezi a magyar kormányt, hogy akik megsértik a fegyverszüneti egyezményt, azok ellen járjon el.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter:* Attól függ, a magyar kormány milyen módon tudja azonosítani magát a Nemzeti Bank vezetőségével.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter:* A fentnevezetteket a zonnal el kell bocsátani.

Szakasits Árpád államminiszter: Nem biztos, hogy a kormánynak erre lehetősége van.

Pfeiffer Zoltán államtitkár: Az is lehet, hogy az oroszok tévesen vannak informálva s ha erről meg tudjuk győzni az oroszokat, ez nagyon kívánatos lenne.

³ Nyugati útvjáról a magyar kormánydelegáció 1946. június 25-én tért haza.

Minisztertanács utasítja a pénzügyminisztert, hogy a jegyzékben foglalt tényálladék ügyében haladéktalanul indítson vizsgálatot és 24 óra alatt adjon jelentést. Felhatalmazza a pénzügyminisztert arra, hogy e felhatalmazás keretében — a kormány hatáskörében — megfelelően intézkedjék.⁴

Szakasits Árpád államminiszter: Ha formailag nehézségek támadnának az elbocsátással kapcsolatban, akkor le kell őket mondadni.

Vas Zoltán a Gazdasági Főtanács főtitkára: Ha indokolás nélkül megjelenik a lapokban e három fontos pénzügyi ember elbocsátása, ez a pénz stabilizációjának árthat, tehát a lemondással kapcsolatban az indokot is meg kell írni.

Szakasits Árpád államminiszter: Holnap a déli órákban már dönthetünk afelett, hogy milyen formában jelenjék meg a kommuniké.

Dr. Balogh István: El kell dönteni, ki adja a kommunikéét.

Minisztertanács felhatalmazza Szakasits Árpád miniszterelnökhelyettest, hogy a bejelentésre vonatkozó nyilatkozatot a lapoknak kiadja.⁵

2

[*Rajk*] *Belügyminiszter:* Napirend előtt egy igen fontos bejelentése van. A létszámcsökkentéssel kapcsolatban a bizottságokat június 5-éig ki kell állítani.⁶ Ha június 5-ére pontosan nem is, de egy-két napi késéssel hozzá már beérkeztek az összes jelölések. Megállapítást nyert, hogy olyanok lettek a bizottságokba berendelve, akik a rendelet szellemének alapján [sic!] még csak állásukban sem maradhatnak meg. Sok van közöttük, akit feltétellel, vagy súlyosabban igazoltak. A szakszerűség alapján a szükséges létszám szempontjából is kötelezve vagyunk arra, hogy létszámfölöttieket is elbocsássanak. [sic!] A napilapokból arról értesült, hogy más tárcáknál is történtek ilyenek. Ez után átirattal fordult a Miniszterelnökséghez, hogy pótlístát állítsanak fel, mire azt a választ kapta, hogy az átiratot nem veszi tudomásul.⁷ Ha a megbeszélések és a vita tovább folyik, akkor még júliusban is arról fognak vitatkozni, hogy kik legyenek a bizottság tagjai. A szanálás szempontjából azonban rendkívül kívánatos, hogy a B-lista végrehajtása még júliusban befejezést nyerjen és a szanálás első hónapja ne úgy kezdődjön, hogy még mindig nem tudjuk, mennyi a létszáma a köztisztviselőknek. Javaslat az, a végrehajtási utasítást egészítsük ki azzal, hogy bizottságokba nem lehet kijelölni olyan tagokat, akik a rendelet alapszelleme szerint feltétlenül leépítésre kerülnének, vagy a szakminiszter véleménye alapján leépítésre kerülnének. Akiknél viták merülnek fel, még

⁴ Lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

⁵ A nyilatkozat kiadására nem került sor. Lásd a 33.(116. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját. A három pénzügyi szakember leváltása augusztus elején és nem egyszerre történt.

⁶ Lásd a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját a 12–16. jegyzetnél.

⁷ Az átirat nem található a Miniszterelnökség iratai között.

32. 1946. június 14.

nem biztos, hogy le is fogják építeni, de meg kell hagyni a lehetőséget, hogy a bizottság foglaljon el ilyen esetekben álláspontot.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Mindenekelőtt köszöni, hogy a belügyminiszter alkalmat adott, hogy erről a témáról itt, a minisztertanácson beszéljen. A belügyminiszter előadásában a Miniszterelnökséget kettős vád éri. Az egyik a késedelmeskedés látszata. Erre nézve legyen szabad tájékoztatásul előadni, hogy több miniszter értesítését olyan késedelmesen küldi, — pl. a népjóléti miniszter hiányosan küldött be, a szakszervezetek még egyáltalán nem küldték be — és hogy még nem állapítható meg pontosan hány helyre kell bizottságot delegálni.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter:* A mulasztás inkább a Miniszterelnökségen fordulhat elő.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Be fogja látni a közlekedésügyi miniszter, hogy igazságtalan és elhamarkodott volt ez a mondása. Intézkedéseik nem jelentik azt, hogy az észrevételeket nem kívánja honorálni. A tegnapi napon, amikor a belügyminiszter szíves volt észrevételeit megküldeni, akkor azokat három kategóriába osztottuk. Az egyikben szerepeltek azok, akikre [nézve] valóban igaza volt a miniszternek s azt teljes mértékben honorálták is. A Miniszterelnökségnek nincsen olyan apparátusa, hogy az egész országra nézve kiterjedő listákat ismerhesse. Külső erőket is igénybe vesznek, s ezek természetes, hogy tévedhetnek. A második kategóriába osztotta azokat, akikről nem voltak tájékozódva. A miniszter adatokkal szolgált ellenük, ezt nem tudták ellenőrizni, tehát ezeket is kihúzták. Maradt a harmadik csoport, akiket a párt már ismert, s akiknél nyilván a belügyminiszter tévesen volt informálva. Ezeket megtartották. Feltétlenül figyelembe vesszük, hogy a rendelet szellemének megfelelőek legyenek. Konkrét esetet említ fel. Három rendőrtiszt esetében. Az egyikre azt mondták, hogy végelbánás alatt van – ezt honorálták. Egy másik ellen két hónapja fegyelmit rendeltek el. Itt kérdéssel fordultunk a belügyminiszterhez, hogy két hónap óta miért nem lehetett már dönteni és kivizsgálni. Kéri sürgősen lefolytatni az eljárást, mert ezeket elzárják attól a lehetőségtől, hogy a B-lista során állásukban megmaradhassanak. Egyetlen egy betű a Miniszterelnökség elhatározásában nem alkalmas annak bizonyítására, vagy [olyan] látszat keltésére, hogy a Miniszterelnökség akadályokat támaszt a törvény érvényesítése elé és azzal a szándékkal történik intézkedés, hogy a demokrácia érdekeit [nem] védő és biztosító kijelölteket küldjenek a bizottságokba. Kéri a bizalmat a Miniszterelnökség iránt, ha bárki ilyen tévedésre felhívja a figyelmet, az honorálva lesz és nem fognak presztizs-kérdést csinálni belőle. Megemlíti, hogy egyik minisztérium sem közölte még saját kiküldöttei nevét, holott sürgetőleg is kérték már. A Miniszterelnökség is kontrollt gyakorolhat a többi kiküldött felett.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Viszont ne küldjenek ki feddésre ítélteteket a bizottságokba. Azoknak, akiket ilyen bizottságokba kiküldenek, semmiféle támadható pontja ne legyen.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Ő is tett egész sor észrevételt a lista ellen. Egyelőre 13 ilyen eset van. Ebből öt olyan, hogy minden kétségen felül áll, hogy nem szerepelhet benne. Nyugatosok, sőt igazolóbizottság előtt sem voltak. Tipikus esetek: az igazolóbizottság elítélte, a népbíróság felmentette, holott a rendelet kimondja, hogy leépítésre kerülnek olyanok is, akik „tevélegesen” nem szolgálták a demokráciát. Amikor a miniszterelnököt megkérdezte, kijelentette, hogy nem látta a listákat, fel volt háborodva és felhatalmazta Szakasits miniszterelnökhelyettest, hogy a listákon változtatásokat eszközöljön. Megemlíti többek között kuriózumképpen, hogy olyan is van a kijelöltek között, aki egyáltalán nem is létezik.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Tartozik bejelenteni, amit Gerő minisztertársa már elmondott, hogy a miniszterelnök elutazása előtt többek között ezekről a dolgokról is beszélgetett velük. Ilyen esetek most kibújnak és ezeket eliminálni kell. A miniszterelnök azt mondta, hogy természetesen hozzájárul a reperálásokhoz. Ő is felháborodva értesült ilyen hibákról. Itt van pl. a Vándor-eset.⁸ A teljes bizalmi légkör érdekében le kell őt váltatni.

Szakasits Árpád államminiszter: A Miniszterelnökség státusában kellene valakit kijelölni, aki ismeri az embereket.

[Bán] *Iparügyi miniszter* ragaszkodik hozzá, hogy Vándort váltsák le.

Szakasits Árpád államminiszter: A megbízatást ne vonjuk meg tőle, de bízássék meg Bojta Béla adminisztratív államtitkár az ellenőrzéssel és Vándor maradjon meg az apparátusával, mert az ő leváltása időbeli veszteséget jelentene.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Kettős kontroll lesz Bojta Béla és Szakasits miniszterelnökehelyettes személyével.

Minisztertanács a Miniszterelnökség által kijelölendő B-lista bizottság elnökeinek személyével kapcsolatos kifogások felülvizsgálatát Dr. Bojta Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár és Szakasits Árpád miniszterelnökhelyettes hatáskörébe utalta – a miniszterelnök távolléte idejére.⁹

⁸ Lásd a [34.]117. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját. Vándor (Bobik) Ferenc (1906–?) kincstári főügyész helyettes volt. 1930-tól az Országos Kossuth Párt tagja. 1945-ben belépett a Kisgazdapártba. 1945 novemberében pótképviselővé választották, 1946 novemberében hívták be a Nemzetgyűlésbe. Nagy Ferenc lemondása után ellentétbe került a párt baloldallal, 1947. június 25-én kizárták a Kisgazdapártból, de megtarthatta mandátumát. 1947 augusztusában ismét képviselővé választották, 1947 novemberében a Magyar Függetlenségi Párthoz csatlakozott. Rövidesen Ausztriába, majd az Egyesült Államokba távozott. Részt vett az emigráció munkájában.

⁹ Lásd a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját.

32. 1946. június 14.

3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Fővárosi Közmunkák Tanácsa személyi járandóságaira 63 253 844 milpengő kölcsön folyósítása tárgyában. A pénzügyminiszter előzetesen már hozzájárult.

Miniszttertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsa személyi járandóságaira hatvanhárommillió kettőszázötvenhárom[ezer] nyolcszáznegyvennégy milpengő kölcsön folyósításához hozzájárult.¹⁰

4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal személyi járandóságai és [a] mezőgazdasági jóvátételi orosz szállítások fedezetére, valamint a budapesti francia követség elhelyezésének kiadásaira összesen 323 100 000 milpengő hitel folyósítása tárgyában. Az összeget a pénzügyminiszter már rendelkezésre bocsátotta a miniszttertanács jóváhagyásától feltételezetten.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹¹

5

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Zombory Gyula az Elhagyott Javak kormánybiztosának felmentése és Molnár Jenő kormánybiztossá való kinevezése tárgyában.

Miniszttertanács Zombory Gyula az Elhagyott Javak kormánybiztosának felmentéséhez és Molnár Jenő munkaügyi főtanácsos kormánybiztossá való kinevezéséhez hozzájárult.¹²

6

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet 42 120 000 000 pengő államkölcsöne tárgyában.

Miniszttertanács a Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet 42 120 000 000 pengő államkölcsöne folyósításához hozzájárult.¹³

¹⁰ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

¹¹ Az 5973/1946.ME.I. sz. előterjesztés szerint a szovjet mezőgazdasági jóvátételi szállításokra 193 200 000 milpengő, a francia követség elhelyezésére 128 400 000 milpengő, személyi kiadásokra pedig 1 500 000 milpengő felhasználásának utólagos engedélyezését kérte.

¹² Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

Zombory Gyulát (egyes források szerint Zombori, eredetileg pedig Rab vagy Raab) korábban a Szociáldemokrata Párt a közellátásügyi miniszteri állásra is javaslatba hozta. A közel egy éven át folytatott kormánybiztosi működése idején az ottani visszasságok nem mérséklődtek. (MOL XIX-A-1-j 1945-XXVII-8223) 1947 júniusában a Szovjetuniónak átadásra került német aktívákkal kapcsolatban eljárást indítottak ellene. (DL mt.jkv. 379. p.)

¹³ A 42 603/1946.N.M.II/2. sz. előterjesztés ismertette a Magyar Hajózási Betegségi Biztosító Intézet nehéz helyzetét. Ez abból adódott, hogy a hajózás nem indult meg, s a hajózási vállalatok

7

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter előterjeszti javaslatát a közforgalmú vasutak, a kezelésében álló közhasználatú gépjármű vállalatok és közforgalmú hajózási vállalatok baleseti járadékosai járadékának szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁴

8

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter előterjeszti javaslatát a Ferenc Csatorna Rt. május havi hiteligénylésére folyósított 20 011 millió pengő és 46 626 517 000 pengő államkölcsön engedélyezéséhez utólagos hozzájárulása tárgyában. [sic!]

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁵

9

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter előterjeszti javaslatát a tehergépkocsik és gumiabroncsok vásárlására 4 milliárd adópengő különhitel felvétele tárgyában.

Minisztertanács a tehergépkocsik és gumiabroncsok vásárlására négy-milliárd adópengő különhitel folyósításához hozzájárult.

munkásainak száma — így az Intézethez bejelentettek száma is — kevesebb volt mint a szokásos. Túlnyomórészt betegeskedő nyugdíjasokkal kellett foglalkoznia, akiknek az ellátása, az árak kedvezőtlen alakulása miatt, egyre nagyobb terhet jelentett. A magyar-szovjet hajózási vállalat megalakulásától, másrészt a pénz stabilizálásától várta az Intézet járulékjövödelmének megnövekedését. Az átmeneti időre kérte a jelzett összegű államkölcsön folyósítását.

¹⁴ A 38 654/1946.Közl.M.I/1. sz. előterjesztés felhívta a figyelmet arra, hogy az említett vállalatok baleseteseinek járadékát megállapító 4390/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 7.) megjelenése után is a folyamatos pénzromlás a kérdés újbóli rendezését tette szükségessé. Javasolta, hogy az 1945. április 1-je előtti balesetek esetében az 1946. április 1-jén folyósított járadékát és járadékpótlékát százszorosára, az 1945. március 31-e utáni, de 1946. április 1-je előtti balesetesei járadékát az 1946. április 1-jén folyósított járadék összegének hússzorosára, míg az 1946. március 31-e utáni, de 1946. május 1-je előtti balesetesei járadékát háromszorosára emeljék fel. Mivel az előző rendeletekben megállapított járadékpótlékot alacsonynak és kezelését bonyolultnak találta azt javasolta, hogy a pótlékot egyesítsék a járadékkal. Más ésszerűsítési javaslat mellett kérte, hogy a következőkben, a gyorsabb intézkedés érdekében, a minisztertanács hozzájárulása nélkül, a pénzügyminiszterrel való megállapodás alapján rendezhesse a szükséges járadékrendezési ügyeket.

Az előterjesztés és a rendelettervezet mellett megtalálható az Igazságügyminisztériumnak a jogszabály jobb fogalmazását segítő levele. Lásd a 6870/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 16.

¹⁵ A 36 193/1946.Közl.M.II.fő. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a Ferenc Csatorna Rt. a hajózási forgalom szünetelése miatt bevétellel nem rendelkezett, így alkalmazottait nem volt képes fizetni és a csatornát sem tudta saját erejéből üzemképes állapotban fenntartani, közérdekből viszont szükség volt a további fenntartására, ezért folyósította a jegyzőkönyvben rögzített összegeket a vállalat számára. Kérte az államkölcsönök utólagos jóváhagyását.

32. 1946. június 14.

10

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a MÁV speciális helyzetére való tekintettel a B-lista szempontjából való kedvezményben részesítése tárgyában. A biztonsági berendezések mind elpusztultak, emberekkel kell pótolni. [sic!]

Kemény [pénzügyi] államtitkár: Ha mindenütt engedményeket teszünk, akkor nem tudjuk megvalósítani a B-listát, s túlmegyünk a tervezett létszámon. Nagy megkötéseket kell eszközölni.

Szakasits Árpád államminiszter: A Pénzügyminisztérium véleménye teljesen indokolt, de meg kell érteni a közlekedésügyi miniszter kívánságát is, mivel a MÁV tényleg speciális helyzetben van. A régi egyensúly helyreállításához igen nagy [létszámú] munkaerőre van szükség.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁶

11

[Balla] *Külügyminiszter[h.]* előterjeszti javaslatát a csehszlovák–magyar áttelepítés tárgyában kötött egyezmény végrehajtásával kapcsolatban 80 milliárd adópengő hitel folyósítására.

Minisztertanács a csehszlovák–magyar áttelepítéssel kapcsolatos eljárásokra nyolcvanmillió adópengő hitel folyósításához hozzájárult.¹⁷

12

Szakasits Árpád államminiszter: Ezzel kapcsolatban felhívja a figyelmet arra, hogy intézkedésnek kell történni az irányban is, hogy ha megkezdődik a tényleges áttelepítés, ne álljunk minden apparátus nélkül.

Külügyminiszter [képviselőtében Balla]: Utána néz a Külügyminisztériumban, s megteszi javaslatát erre nézve a legközelebbi minisztertanácson.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Valóban az országot a legsúlyosabb katasztrófa fenyegeti. Hogy mi az áttett magyarokat fogadhassuk, [az] rendkívül széles és alapos előkészítést igényel. Össze kell írni, hogy honnan jön, hányan jönnek, családosak-e, milyen szakmabeliek stb., stb. Minden előkészület nélkül, az út szélén kellene őket hagyni. [sic!] Sem a Külügyminisztérium, sem a Földművelésügyi Minisztérium, sem a Belügyminisztérium részéről nincs oly szerv, amelyik a szakszerűségi előkészítéssel foglalkozna. A Népgondozó Hivatal kis apparátusa nem elég erre. A bányászok kitelepítésénél segédkezik ugyan, de egyébként nincs erre eléggé berendezkedve, s meghaladja a hivatal kereteit ez a munka. Létre kell hozni egy olyan szervet, amely megfelelően koordinálja az

¹⁶ Lásd a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját, majd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

¹⁷ A 22 733/1946.Küm.2. sz. előterjesztés szerint a csehszlovák különbizottság mellé beosztott magyar összekötők napidíjai és egyéb kiadásai miatt vált szükségessé a póthitel.

32. 1946. június 14.

egész problémát. A külügyminiszter készítsen erre javaslatot a legközelebbi minisztertanácsra.

Balogh István dr.: A külügyben azt a felvilágosítást kapta, hogy pillanatnyilag nem kell attól tartani, hogy már jönnek is. Valószínű a névsort küldik át előbb és lesz idő a szükséges lépéseket megtenni. A külügynek nem áll semmi anyagi fedezet rendelkezésére erre a célra. A legközelebbi minisztertanácson állást kell foglalni ebben a kérdésben.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁸

13

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Zilzer Arnold volt orvos gyógykezeléséről tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

14

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a dohányjövedéki törvényekben és szabályokban forint értékben meghatározott pénzbüntetés és pénzbírság mértékének felemelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁹

15

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter* bejelenti, hogy előterjesztését a közlekedési segélyre jogosult közszolgálati alkalmazottak körének kiterjesztése tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁰

¹⁸ Lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját és jegyzetét, valamint a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 16., a [42.] 125. sz. jegyzőkönyv 22–23., az [50.] 133. sz. jegyzőkönyv 1., az [54.] 137. sz. jegyzőkönyv 1. és az [58.] 141. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

¹⁹ Az 1725/1946.P.M.-XIII.a. sz. előterjesztés a 3580/1946. ME sz. rendeletben (MK 1946. május 31.) előírt dohányjövedéki pénzbüntetések és pénzbírságok felemelését javasolta olyan módon, hogy az 1868., 1876. és 1887. évi törvényekben meghatározott egy forintot százezer, az egy krajcárt pedig egyezer adópengőre kellene átszámítani. Lásd a 6910/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 16.

²⁰ A napirendről levett 9249/1946.P.M.II. sz. előterjesztés megállapította, hogy az érvényben volt jogszabályok szerint csak a Budapest területén szolgálatot teljesített közalkalmazottak részesülhettek közlekedési segélyben. Azok a közszolgálati alkalmazottak viszont, akik budapesti lakosok voltak, de Nagybudapest köréhez tartozó peremvárosokban dolgoztak, közlekedési segélyben nem részesülhettek. Javasolta az utóbbiak körére is kiterjeszteni a segélyezést.

Csak jóval később tért vissza a Gazdasági Főtanács e kérdés rendezésére. Egységesen havi 30 forintban kérte megállapítani ennek összegét. (MOL XIX-A-10–1946. október 10. Stabilizációs XIII. ülés 7. pont és az előterjesztés.)

32. 1946. június 14.

16

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti 145 092/1946. számú javaslatát az Országos Központi Hitelszövetkezet üzletrészjegyzése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²¹

17

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a 10 és 1 millió pengő címletű bankjegyek bevonása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²²

18

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát újabb „F II.” sorozatú kincstári jegykölcson felvétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²³

19

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát nevelői pótlék rendszerítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁴

²¹ Az előterjesztés jelezte, hogy az Országos Központi Hitelszövetkezet üzletrésztőkéje — az államkincstár korábbi 650 millió pengő összegű üzletrész-átvételével együtt — csak 657 964 000 pengő volt. Ez, figyelemmel arra, hogy forgótőkéül és az intézet hitelbázisául szolgált, oly csekély volt, hogy feladatának lényegében nem tudott megfelelni. Ezért 10 milliárd adópengő összegű alapítványi üzletrész átvételét kérte. A Pénzügyminisztérium azonban — az állam nehéz helyzetére tekintettel — csak 2,5 milliárd adópengőnek megfelelő üzletrész átvételére tett javaslatot.

Ezzel kapcsolatban felidézte azt, hogy az első világháborút követő mérsékeltebb infláció körülményei között az állam jóval nagyobb arányú támogatásban részesítette az Országos Központi Hitelszövetkezetet.

Végül a minisztertanács felhatalmazását kérve a pénzügyi művelet lebonyolításához megemlítette, hogy az 1923. évi XXXIII. tc. 5. §-a eleve felhatalmazta a pénzügyminisztert, hogy az Országos Központi Hitelszövetkezet alaptőkéjéhez további alapítványi üzletrészek átvételével hozzájáruljon.

²² A 78 198/1946.P.M.IV.c. sz. előterjesztés javasolta a gazdasági életben már alig használt 10 és 1 millió pengős bankjegyeknek 1946. június 17-ével történő bevonását, azzal, hogy ezeket legkésőbb június 30-áig szolgáltatassák be a Magyar Nemzeti Banknak. Jelezte, hogy a 100 milpengő összértéket el nem érő töredékeket a bank nem köteles átcserelni. Bejelentette egyben, hogy a bevont bankjegyek kliséit — miként ez korábban más esetekben is történt — szín és szövegváltoztatással a kibocsátásra kerülő magasabb címletű bankjegyek előállításánál felhasználják. Lásd a 6930/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 16.

²³ A 2063/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a pénzszükséglet fedezése céljából 25 000 milliárd milpengő összegű újabb kölcsönt kellett felvenni — a korábban kialakított feltételek és gyakorlat mellett (lásd a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 15., valamint a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 69. napirendi pontját és jegyzeteiket). A jegykölcson 1946. június 15-ével kívánta kibocsátani.

²⁴ A 10 802/1946.P.M.II. sz. előterjesztés emlékeztette a minisztertanácsot, hogy a 4600/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. április 25.) 3. §-a értelmében a közalkalmazottakat megil-

20

[Gordon] Pénzügyminiszter: Svájc és Magyarország között 1946. április 27-én Bernben kötött áruforgalmi és fizetési egyezmény végrehajtásával kapcsolatos egyes részletkérdések letárgyalása, továbbá a francia hitelezőkkel megkezdett tárgyalások továbbfolytatása céljából szükségessé vált a Pénzügyminisztérium külföldi hitelosztálya egy tagjának Svájcba, illetve Franciaországba való kiküldetése. Dr. Trajánovits Lajos miniszteri osztálytanácsos Svájcba és Franciaországba való kiküldetéséhez kéri a minisztertanács hozzájárulását.

Minisztertanács dr. Trajánovits Lajos min. osztálytanácsos Svájcba és Franciaországba való kiküldetéséhez hozzájárult.²⁵

21

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát az 1946. évben tartós szárazság (aszály) következtében károsult szántóterületek földadójának leszállítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁶

22

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát Állami Földmérés műszerállományának pótlására 4000 millió adópengő hitel engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács négyezermillió adópengő hitel folyósításához az Állami Földmérés műszerállományának pótlására hozzájárult.²⁷

lető pótlék vagy mellékjárandóság — az üzemi pótlékok kivételével — megszűnt. Azt, hogy valamely pótlék fenntartassék-e és ha igen, milyen mértékben, azt az érdekelt miniszternek a pénzügyminiszterrel egyetértőleg kellett megállapítania. Az adott esetben az érdekelt vallás- és közoktatásügyi, a földművelésügyi, a kereskedelem- és szövetkezetügyi, valamint a népjóléti miniszterrel folytatott tanácskozás alapján javasolta a nevelői pótléknak a VIII. fizetési osztályú törzsfizetés 30%-ában való megállapítását. Lásd a 7110/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 22.

²⁵ Előzményéről lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

A miniszter 76 006/1946.P.M.IV.b. sz. előterjesztése szó szerint megegyezett a jegyzőkönyvben foglaltakkal.

²⁶ A 140 615/1946.P.M.VIII. sz. előterjesztés — az 1946. évi nagy szárazságra és arra való tekintettel, hogy a földadót és járulékait búzában kellett fizetni (lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 35. jegyzetét), javasolta azokban a községekben, ahol a kalászosok termésében legalább 50%-os kár mutatkozott, a földadó rendkívüli leszállítását. A kár költséges, sok adminisztrációval járó egyéni kérelmezése helyett javasolta, hogy a községi eljáróság tegye meg a bejelentést a kalászos betakarítását megelőző nyolc nappal korábban. A kalászos károsodásának mértékét három tagú bizottsággal javasolta megállapíttatni. Az így rögzített kár arányában tervezte elengedni a földadót. Lásd a 6920/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 16.

²⁷ A 60 894/1946.P.M.IX. sz. előterjesztés előadta, hogy a háborús események az Állami Földmérés műszerállományának 35%-át pusztították el. A földreformmal kapcsolatos felmérések,

32. 1946. június 14.

23

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát Jász-Nagykun-Szolnok vármegye részéről a szolnoki temetőben felállítandó orosz hősi emlékmű költségeire 57 442 857 adópengő kölcsön folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Jász-Nagykun-Szolnok vármegye részéről a szolnoki temetőben felállítandó orosz hősi emlékmű költségeire ötvenhétmillió négy száznegyvenkétezer nyolcszázötvenhét adópengő kölcsön folyósításához hozzájárult.²⁸

24

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a MÁV ólommal és sával dolgozó alkalmazottai várakozási idejének megrövidítése tárgyában.

Szakasits Árpád államminiszter elvi álláspontja az, hogy az ilyen kérdéseket halasszák el a B-lista utánra.

[Gerő] Közlékeküldési miniszter: Oly kicsiny létszámról van szó, hogy nem okoz nagy megterhelést.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁹

25

[Dobi] Földművelésügyi miniszter előterjeszti javaslatát a mezőgazdasági ingatlanok haszonbérletére vonatkozó egyes kérdések szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁰

az országhatár felvétele miatt feltétlenül szükségessé vált a hiányok pótlása. Erre kérte a jegyzőkönyvben említett összegű hitel engedélyezését.

²⁸ A 72 708/1946.P.M.I.b. sz. előterjesztés közölte, hogy a Jóváételi Hivatal előterjesztésére a Gazdasági Főtanács — a minisztertanács hozzájárulásától feltételezetten — már engedélyezte a jelzett összeget; pontosabban — az inflációra tekintettel — 2 milliárd pengő hitelt szavazott meg e célra a testület. (MOL XIX-A-10. XXXII. 1946. április 23., 3. pont.)

²⁹ A 11 123/1946.P.M.II. sz. előterjesztés javasolta a 2500/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. június 17.) 3. § (1) bekezdésének kiegészítését olyan módon, hogy az ólommal dolgozó MÁV jegynyomdai munkatársak — a posta hasonló munkakörben foglalkoztatott alkalmazottaihoz hasonlóan — megkaphassák azt a kedvezményt, hogy három év helyett két évi várakozási idő után léphessenek át a magasabb fizetési fokozatba, vagy fizetési osztályba. Ennek a javaslatnak nyugellátásra jogosító szolgálati idő megállapítása szempontjából is jelentősége volt.

Nincs tudomásunk arról, hogy e tárgyban külön rendeletet adtak volna ki. A 8430/1946. ME sz. rendelet szövege az államvasúti alkalmazottak illetményeinek és nyugellátásának rendezéséről. (MK 1946. július 25.) Ez intézkedett a várakozási idő megállapításának kérdéséről is.

³⁰ A 181 416/1946.F.M. sz. előterjesztés a mezőgazdaságot ért háborús károsodásnak a földhaszonbérletiek és a földbirtokosok közötti megosztásának újabb rendezésére tett javaslatot. E kérdéssel a földhaszonbérletiek rendezéséről szóló 32 300/1945. F.M. sz. rendelet (MK 1945. június 20.) már intézkedett ugyan, de — mint a miniszter rámutatott — a rendelkezés után is érték a haszonbérlet és a termést olyan károk (a betakarítás előtt a termést tönkretették, vagy azt, illetve

26

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* kéri, hogy az Országos Földbirtokrendező Tanács részére a földreform teljes befejezése céljából 6 db személygépkocsi beszerzésére 4 milliárd adópengő folyósítsassék.

Szakasits Árpád államminiszter: A kérdést a Gazdasági Főtanács még nem vizsgálta meg.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A kocsikat a földművelésügyi miniszter rendelkezésére lehet bocsátani az amerikai jeepekből, ha majd azok megérkeznek.

Minisztertanács a közlekedésügyi miniszter bejelentését tudomásul vette.

27

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát egyes ipari anyaggazdálkodási jogszabályok hatályon kívül helyezése tárgyában.

[Barányos] *Közellátásügyi miniszter*: Az eredeti rendeletben nem szerepel a keményítő, tehát ebből még ki kellene hagyni.

[Bán] *Iparügyi miniszter* ezt a részletkérdést még tisztázni fogja.

Minisztertanács az előterjesztést a közellátásügyi miniszter módosító javaslatával fogadta el.³¹

28

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az ipari termelés megindítására szolgáló hitel szabályozása tárgyában kibocsátott 8900/1945. ME sz. rendelet módosítása iránt. **Javaslat**a az, hogy a búza ára június 1-jétől visszamenőleg számíttassék.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtthkára*: Tekintettel arra, hogy ezzel a rendelettel igen sokáig vártak javasolja, hogy amennyiben a búza alacsony árából bárki előnyhöz jutott, azok eszközjenek térítést az államnak.

az állatait illetéktelenek elhurcolták), amelyek miatt haszonbérfizetési kötelezettségének az esedékesség időpontjában nem tudott eleget tenni. Ezért javasolta az 1945/46. évre szóló bérfizetési határidő 1946. szeptember 30-áig történő meghosszabbítását. Javasolta azt is kimondani, hogy a haszonbérli ellen az említett határidőig jogkövetkezményekkel járó eljárást ne lehessen indítani.

Másrészt az 1650/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. február 21.) kiegészítését javasolta s az Országos Földhitelintézet és az Országos Központi Hitelszövetkezet, valamint a kötelékébe tartozó tagszövetkezetek által létesített kishaszonbérletek illetve a haszonbérbeadók közötti viszony rendezését. Lásd a 6940/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 25. Lásd továbbá az [52.] 135. sz. jegyzőkönyv 44. napirendi pontját.

³¹ A 39 657/1946.Ip.M.I. sz. előterjesztés javasolta hatályon kívül helyezni a papíros bejelentéséről és zárolásáról, az ipari termelés céljára szolgáló, de nem működő vállalatok, valamint a fel nem használt berendezések és anyagok számbavételéről, az egyes ipari faanyagok, tüzelőanyagok forgalmának szabályozásáról, a papíros ipari forgalmáról, a gyárak és ipari üzemek számára kiutalt tüzelőanyagról, a keményítő és keményítőszerke előállításáról és forgalmáról, valamint az ipari faanyagok, tüzelőanyagok forgalmáról szóló miniszterelnökségi rendeleteket. Általában javasolta hatályon kívül helyezni az 1945. január 1-je előtt kibocsátott, az ipari nyersanyagok, üzem és segédanyagok, félkészgyártmányok és készárúk bejelentéséről és zár alá vételéről szóló jogszabályokat. Lásd a 8110/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. július 27-ei szám melléklete).

32. 1946. június 14.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Annak idején azt szorgalmazta, hogy 100%-ban valorizáljanak. Viszont csak 50%-ban állapodtak meg. A Gazdasági Hitelvéleményező Értekezlet azért engedélyezte ezt az árat, hogy engedjék őket rámenni az adópengőben való visszafizetésre. Ebből az történt, hogy tavaly júliusban jött létre a konstrukció. Három hónapos időközökben fizették. Az első részletnél az eltérések nem voltak nagyok. A második részletnél már nagyobb volt. Utána 80%-ban ráálltak az adópengőre. Tudtán kívül történt ez a megállapodás, hogy 80%-ban, vagyis az adópengőben való visszafizetésre ráálltak. Súlyosan hibáztatná őket, ha nem adtak volna egy ilyen ígéretet. Dönteni azonban lehet így is, hogy visszamenőlegesen térítsék meg az előnyből származó összegeket.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy megvizsgálandó az, hogy a búza alacsony árából kifolyólag ki milyen előnyhöz jutott Ez a különbség az állam részére megtérítendő.³²

29

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát bányamunkások részére 500 pár bakancs vételárának kifizetésére 265 000 000 adópengő hitel engedélyezése tárgyában.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: Ha még nem kapták volna meg, akkor a svéd bakancsokból kell igényüket kielégíteni.

Minisztertanács a bányamunkások részére 500 pár bakancs vételárának kifizetésére kettőszázhatvanötmillió adópengő hitel folyósításához hozzájárult.³³

30

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az Anyag- és Árhivatal felállításával kapcsolatban az elnök, elnökhelyettes és két alelnök kinevezése

³² A 38 478/1946.Ip.M.VIII. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az ipari termelés megindítását szolgáló kölcsönök visszafizetését szabályozó 8900/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. október 5.) azt a speciális valorizációs kulcsot írta elő, hogy az iparindítási hitel fele részét az adós névértéken, fele részét pedig a létfenntartási index, a belföldi barnaszén hivatalos ára és a búza budapesti beszolgáltatási ára alapulvételével kiszámított kulcs alkalmazásával volt köteles visszafizetni. Megállapította, hogy az említett ártényezők közül a búza budapesti beszolgáltatási ára rendkívül hátrányos volt az államkincstárra nézve, mert ez az összeg a hatósági kenyérárak szociális szempontból erősen nyomott szintje miatt mélyen a reális érték alatt maradt. Erre való tekintettel javasolta, hogy a budapesti beszolgáltatási ár helyett a búzának a közellátásügyi miniszter által megállapított mindenkori forgalmi árát vegyék fel módosításként az említett rendelet szövegébe. Lásd a 7170/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 25.

³³ A 101 063/1946.Ip.M.XIV. sz. előterjesztés az állami kőszénbányászat komlói bányamunkásai részére javasolt 500 pár bányászbakancsot beszerezni azzal, hogy a jegyzőkönyvben említett vételár 60%-át az állami kőszénbányászat viselje, 40%-át pedig, négy havi részletben, a bányászok térítsék meg.

tárgyában. Szó volt arról is, hogy az elnökhelyettes helyett inkább ügyvezetői állást kreálnak, de az elnökhelyettes elnevezés jobbnak bizonyult.

Minisztertanács az Anyag- és Árgazdálkodási Hivatallal kapcsolatban az elnök, elnökhelyettes és két alelnök kinevezéséhez hozzájárult.³⁴

31

[Bán] *Iparügyi miniszter*: A nitrogéntermeléssel kapcsolatban tanulmány tárgyává tették, hogy miképpen lehetne hazai viszonylatban lehetőleg első helyet elfoglalni. Az olaj- és bauxit-tárgyalásoknál irányítólag hatott a nitrogéntermelésünk. A műtrágyára vonatkozó részre felfigyelt az UNRRA-megbízott. A Péti Nitrogéngyárral tárgyalásokat folytatott, megtekintették a gyárat és a lefolytatott tárgyalások alapján elfogadásra ajánlja az UNRRA-nak és rendelkezésre bocsátását fogja javasolni a helyreállítási költségeknek. 4 millió dollárt teljesen ingyen, ebből 2 millió dollár értékben kell csak majd műtrágyát visszafizetni. Ha a gyár teljesen rendben lesz napi 50 000 tonna műtrágyát tud gyártani. Kérte az UNRRA-megbízott, hogy az egész dolgot bizalmasan kezeljük, mindaddig, amíg a választ az UNRRA vezetőségétől meg nem kapja, s azt ő maga nem közli. Az impresszió a gyárról a legjobb volt. Igaz, hogy még nagy hiányok vannak a gyárban, de a munkálatok olyan stádiumban vannak, hogy egészen komolyan lehet venni. A bement adatokat le is ellenőrizték.

Szakaits Árpád államminiszter: A kérdés valóban nagy horderejű, s ha sikerül, igen nagy jelentősége lehet a mezőgazdaságban.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁵

32

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Nagyarányú bőrvásárlásra van most külföldről lehetőség, ami a stabilizáció szempontjából igen jelentős árutartalékot jelentene.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: Nagyon kell vigyázni az ajánlatoknál, mert pl. a földművelésügyi miniszter is beterjesztett egy ilyen vásárlási lehetőséget zsákokra 1 millió svájci frank értékben. Később azonban kiderült, hogy egyáltalán nem megfelelőek az áruk, mert nagyméretű zsákok, amiknek az átalakítása még igen sokba kerülne. Tehát kb. az 1/3-át éri annak, amibe került volna.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Itt nem zsákról, hanem bőrről van szó, ami nem baj, ha nagyméretű.

³⁴ Az Anyag- és Árhivatal felállításáról intézkedő 5740/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 28.) 6. § (1) bekezdésének módosítását szolgálta az ekkor kiadott 6890/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 16.), amely arról szólt, hogy a hivatal elnökét, elnökhelyettesét, valamint két alelnökét az iparügyi miniszter előterjesztése alapján a miniszterelnöknek kellett kineveznie.

Az Anyag- és Árhivatal elnökévé Varga Istvánt, alelnökévé Jancsál Lajost és Szamodai Lászlót, ügyvezető alelnökévé Gál Lászlót javasolta kinevezni a miniszter.

³⁵ Lásd még a [64.] 147. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját.

32. 1946. június 14.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy az iparügyi miniszter szigorúan ellenőrizze le az ajánlatot.

33

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Hollandiával való külkereskedelmi kapcsolatok újrafelvétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁶

34

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjesztését dr. Berlász Jenő egyetemi nyilvános rendkívüli tanári kinevezése tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁷

35

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Háros Antal tanügyi előadónak az V. fizetési osztályba való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Háros Antal tanügyi előadónak az V. fizetési osztályba való kinevezéséhez hozzájárult.³⁸

36

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Gál Pál [egyetemi szakaltiszt] jóvátétele tárgyában.

³⁶ A 23 086/1946.K.Sz.M.II.fő. sz. előterjesztés hangsúlyozta, hogy Hollandiával a háborút megelőző időben élénk kereskedelmi forgalmat bonyolított le Magyarország. 1937-ben ennek összértéke elérte a 25 millió pengőt. A magyar cikkek iránt — mint jelezte a miniszter — ekkor is nagy érdeklődés mutatkozott Hollandiában.

³⁷ A napirendről levett 56 040/1946.V.K.M.IV. sz. előterjesztésében a miniszter előadta, hogy a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közgazdasági karán megüresedett magyar gazdaságtörténeti és történeti segéd tudományok című tanszéket egyetemes és magyar gazdaság- és társadalomtörténeti tanszékké kívánta átszervezni és e tanszékre dr. Berlász Jenő egyetemi magántanárt egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá kívánta kinevezni. Javaslatával — mint írta — az Országos Köznevelési Tanács is egyetértett.

Dr. Berlász Jenő (1911) a budapesti egyetemen szerzett történettudományi doktori oklevelet. 1936-ban Bécsben folytatott gazdaságtörténeti levéltári kutatásokat. 1938-tól 1941-ig a Magyar Országos Levéltárban folytatta kutatásait. A Magyar Nemzeti Múzeum, majd 1942-től a Teleki Pál Tudományos Intézet munkatársa volt. Ugyancsak 1942-től a Műegyetem közgazdaságtudományi karán magántanári képesítést nyert. 1943-tól 1948-ig a Századok szerkesztője. 1947–1948-ban a Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem tanára. 1948-tól 1957-ig a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárának osztályvezetője. 1957-től 1976-ig az Országos Széchényi Könyvtár tudományos főmunkatársa.

³⁸ A 60 639/1946.V.K.M.V.ü.o. sz. előterjesztés a Fővárosi Neveléstudományi Intézethez tartozó gyakorló iskola igazgatójának, Háros Antalnak az előléptetésére tett javaslatot. Kérte, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz is előterjesztést tegyen. Nevezett 1923-tól volt az iskola igazgatója s ugyanettől az időtől fogva tagja volt az Országos Közoktatási Tanácsnak is. Jelezte a miniszter, hogy Pest vármegye tanfelügyelőségének vezetésével kívánta megbízni s ezért is vált szükségessé a tanügyi fogalmazási szakba való kinevezése.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

37

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a pedagógusok, tanítók létszámának megállapítása tárgyában azzal, hogy az általános iskolák számára a költségvetésben külön fejezetet kell nyitni és e fejezet alatt felsorolná részletesen a kiadásokat.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁹

38

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az egyházi iskolák B-listája tárgyában. Az egyházaknak voltak bizonyos kívánásai. A benyújtott javaslatának általános elfogadása mellett még egy heti időt kér a részletkérdések megtárgyalására, s a következő minisztertanácson újra elő fogja hozni. Ugyanis alkotmányjogi kérdések merültek fel, amit az igazságügyminiszterrel együtt le kell tárgyalni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁰

39

[Pfeiffer] *Igazságügyminiszter [h.]* előterjeszti 18 674/1946. számú javaslatát dr. Horti László és társai kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy egyelőre csak dr. Horti László kinevezéséhez járul hozzá.⁴¹

40

[Pfeiffer] *Igazságügyminiszter [h.]* előterjeszti javaslatát dr. Székely János központi járásbíróági alelnök szolgálati idejének beszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

41

[Pfeiffer] *Igazságügyminiszter [h.]*: A szlovákok árulják az ingatlanaikat, ezzel kapcsolatban egy rendelettel kívánják szabályozni a kérdést.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A kitelepülő szlovákok igen nagymértékben viszik ki az élelmiszereket. A maga részéről le fogja állíttatni. A

³⁹ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. Lásd e kérdéstről a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 69. napirendi pontját és jegyzetét.

⁴⁰ A 6609/1946.V.K.M.V.ü.o. sz. előterjesztésben foglaltakról lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 62. jegyzetét. Lásd még a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 47., a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 61. és a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját.

⁴¹ Az igazságügyminiszter az ítélőbírói és államügyészi létszám felemelésével kapcsolatban dr. Horti László népfőügyész helyettesnek ítélőtáblai bíróvá való kinevezésére tett javaslatot és kérte, hogy az ügyben a köztársaság elnökéhez is előterjesztést tegyen.

Javasolta továbbá dr. Aczél Endre budapesti néppüvész államügyésszé, dr. Frank László kaposvári vezető néppüvész főállamügyész helyettesé, valamint dr. Sárkány György gyulai és dr. Csillag Dezső budapesti néppüvészek államügyészekké való kinevezését.

32. 1946. június 14.

nemzetközi megállapodás szerint ingóságaikat elvihetik, de nem fogja engedni nagymérvű élelmiszer kiszállítását.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴²

42

Igazságügyminiszter képviselőjében Pfeiffer Zoltán államtitkár a nyugdíjasok B-listája ügyében óhajt pár szót szólani. Olyan gyorsan jelentették meg a rendeletet, hogy nem volt alkalma az Igazságügyminisztériumnak alaposan átnézni. Szanálási rendelkezések egyáltalán nem érvényesültek. Mindaddig, amíg a bizottságok nem döntenek a nyugdíjigények kérdésében, csak arról lehet szó, hogy csökkentésre javasolja azokat, akik antidemokratikusak voltak. Rendelet nélkül azonban nem lehet lecsökkenteni.

Kemény György [pénzügyi] államtitkár: Amíg nincs megállapítva, hogy kit lehet leépíteni, nem lehet szabályozni a kérdést. Most tárgyalja a Pénzügyminisztérium mennyi fizetés jut az aktívakra és mennyi a nyugdíjasokra. Ennek a keretén belül kell majd a megállapításokat eszközölni. A skála már készen van, a büdzsé-törvényben le kell fektetni a nyugdíjskálát és a fizetési skálát. A késedelem egyelőre nem okoz zavart.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Két kategóriája van, a nyugdíj és a végkielégítés. Pl. két évi fizetésre van igénye annak, akit végelbánás alá vonnak. Ha augusztus 1-jéig nem lesz lebonyolítva, akkor nem lehet megcsinálni a sanálást, mert aránytalanságok állnak elő.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴³

43

[Bárános] Közellátásügyi miniszter: Az UNRRA panaszolta, hogy egyes hivatalos szervek fordultak hozzá különböző kérésekkel és ajánlatokkal. Java-

⁴² A T.2294/1946.I.M. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a magyar–csehszlovák lakosságcsere tárgyában 1946. február 27-én kötött egyezmény – lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontját és a.) mellékletét – VII. cikke szerint az áttelepülő személy ingatlanára vonatkozó tulajdonjog átszállt arra az államra, amelyet az illető elhagyott. Az egyezmény nem állított fel elidegenítési vagy terhelési tilalmat. Az áttelepülő szlovákok éltek is a lehetőséggel – ezzel nagymértékben csorbították a magyar állam jogait. Mivel a Csehszlovákiából áttelepített magyarok letelepítésére csak a kitelepülő szlovákok ingatlanai szolgálhattak, ezért sürgősen szükség volt olyan jogszabály kiadására, amely gátat vethetett a szlovákok ingatlanelidegenítési szándékai elé. Az igazságügyminiszter nem akarta a normális gazdasági rend helyreállításának időszakában általános, az ingatlanforgalmat korlátozó rendelkezést kiadni, ezért csak az áttelepítések szempontjából elsősorban számbajövő községekben kívánta a tulajdon-változás telekkönyvi bejegyzését függővé tenni annak a körülménynek az igazolásától, hogy az ingatlant elidegenítő az egyezmény alapján Csehszlovákiába áttelepülő személy-e.

Bejelentette, hogy a rendelet tervezetével a miniszterelnök, a földművelésügyi miniszter és a külügyminiszter is egyet értett. Lásd a 6850/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. június 15.), valamint az ezt helyesbítő közleményt a MK 1946. június 16-ai számában.

⁴³ Lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 46. napirendi pontját és jegyzetét.

solja, hogy az UNRRÁ-hoz csak a minisztériumok által lehessen kérelmeket vagy javaslatokat benyújtani.

Minisztertanács akként határozott, hogy az UNRRÁ-hoz teendő javaslatok a Miniszterelnökségen keresztül továbbítandók.

44

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: A napilapokban a terménybeszolgáltatást érintő vezércikk jelent meg. Az erre vonatkozó rendelet két és fél hónappal ezelőtt jelent meg, azóta soha kritizálva nem volt. Nem is tette volna szóvá, ha tegnap nem kerül a kezébe több vidéki lap, amelyekben a rendelet igazságtalanságaira hívják fel a figyelmet.⁴⁴ Ha igazságtalan a beszolgáltatás, akkor ez egy nagyon kellemetlen fiaskóval végződne. Nem érti, hogy a volt földművelésügyi- és [a] belügyminiszter miért csinálta ezt. Az alsóbb kategóriákat csökkenteni a felsőbbek terhére azért nem lehet, mert a falusiak megterhelése önmagában rendkívül súlyos. A földadó és a terményrendelet mentesíti a legkisebb kategóriákat, ahol nem volna szabad ezt a kérdést érinteni. Nem személy szerint hozza ide ezt a kérdést, csak szakszempontból tárgyalja, mert a beszolgáltatással bajok lesznek.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Nem felel meg a tényeknek, hogy semmiféle ellenvetés nem merült fel annak idején a rendelettel szemben. Számos delegáció jött fel Budapestre miatta. Az a bizonyos vezércikk, amely megjelent, azzal kezdődik, hogy feltétlenül be kell szolgáltatni a termést. Lépcsőzetes beszolgáltatásról szó sem volt. Nem hiszi, hogy itt a rendelet szövege nélkül le lehessen tárgyalni ezt a kérdést. A cikk egyébként rendkívül objektíven foglalkozik a tényekkel.

B. Szabó István [államminiszter]: Ha most alkotnák meg ezt a rendeletet, akkor is aligha csinálnák másképpen. A párt is foglalkozott ezzel a kérdéssel és egy pillanatig sem meri azt mondani, hogy aki kifogásolja ezt a rendeletet, az mélyebben megnézte azt. Kiosztottak uradalmi földeket, ezek hatalmas terméssel szolgáltak a közéletnek. Ha ezeket felszabadítják a beszolgáltatás alól, akkor a többieket úgy kellene megterhelni, hogy nem bírnák elviselni.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Az 50 holdon felülieknél egy bizonyos határ van.

B. Szabó István [államminiszter]: A lépcsőzet úgy van megállapítva, hogy azt el kell bírni.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: Ha ráeszmélnek ezzel a cikkel, hogy mit kell nekik elszenvedni, akkor fogják észrevenni, hogy milyen súlyos. Nincs azonban akadálya annak, hogy ezt a kérdést újból megnézzük.

⁴⁴ Az utalás feltehetőleg a 2340/1946. ME sz. rendeletre (MK 1946. március 3.) és az ennek végrehajtásáról intézkedő 10 400/1946. K.M. sz. rendeletre (MK 1946. március 3.) vonatkozott. Lásd még a [8.] 91. sz. jegyzőkönyv 24. napirendi pontját és jegyzetét.

32. 1946. június 14.

Szakasits Árpád államminiszter: Nem volna jó, ha ezt most tovább bolygatnánk, súlyosan érintené az egész beszolgáltatást.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter:* A községek már e szerint megcsinálták apparátusukat. Bizonyos vonatkozásban még lehet változtatni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette azzal, hogy a beszolgáltatási rendeletet a Gazdasági Főtanács újból tárgyalás alá veszi.⁴⁵

45

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter:* A Szövetséges Ellenőrző Bizottság kívánására néhány hónappal ezelőtt a honvédelmi tárca egy létszámcsökkentést hajtott végre. Ezek az emberek még mindig átmeneti viszonyban vannak mindaddig, amíg a végleges döntés kialakul. Kéri a minisztertanácsot, hogy az átmeneti időre, míg a létszámcsökkentés végleges rendezést nyer, havi illetményeiket kiutalhassa.

Minisztertanács a Szövetséges Ellenőrző Bizottság kérelmére leépítésre került honvédségi egyének részére egy havi fizetés folyósítását előlegképpen engedélyezi azzal, hogy ez esetleges végelbánásukba betudható lesz.⁴⁶

Minisztertanács délután 2 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Szakasits Árpád

Gépelt tisztázat a minisztertanács jegyzőjének és Szakasits Árpád államminiszternek a saját kezű aláírásával.

A miniszterek, illetve az államtitkárok a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a jegyzőkönyvön Keresztury Dezső, Tombor Jenő valamint a jelen voltak felsorolásában sem szereplő Kemény György és Vas Zoltán aláírása.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 4., a 6-9., a 11., a 13-25., a 27-29., a 33-37. és a 39-41. számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

⁴⁵ A jelen ülést követően a Gazdasági Főtanács 1946. július 3-án foglalkozott a beszolgáltatással kapcsolatos egyes kérdésekkel (MOL XIX-A-10. XLV., 14. és 29. pont), az alaprendelet módosításáról azonban nem tárgyalt. Ennek ellenére kiadásra került a beszolgáltatási kötelezettség teljesítésével kapcsolatos egyes kérdések szabályozásáról szóló 10 820/1946. K.M. sz. rendelet (MK 1946. július 28.), amely a haszonbérlo beszolgáltatási kötelezettségéről, illetve a részes munkavállalónak természetben kiadott termés utáni beszolgáltatásáról szól.

⁴⁶ Előzményéről lásd a [6.] 89. sz. jegyzőkönyv 26. napirendi pontját, jegyzetét és b) mellékletét.

[33.] 116.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi június hó 18-án délelőtt 11 órakor Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettes elnökle alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról

Jelen voltak:

B. Szabó István államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter képviseletében dr. Pfeiffer Zoltán államtitkár, Gyöngyösi János külügyminiszter helyett dr. Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Keresztury Dezső vallás- és köz-oktatásügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

Szakasits Árpád miniszterelnökhelyettes üdvözli a minisztertanács tagjait és az ülést megnyitja. Mielőtt a tárgysorozatra térne, meg kell emlékeznie egy megdöbbentő eseményről. Tegnap délután egy ház padlásáról, orosz katonákra lövöldözés történt. A merényletnek két halálos áldozata és 4 sebesültje van. Minden valószínűség szerint a lövöldözések mögött demokráciaellenes fasiszta összeesküvés található.¹ A magyar kormány a legmélyebb sajnálkozásának ad

¹ A Teréz körút 15. sz. ház padlásáról leadott lövésekről és gyilkosságról Rajk László belügyminiszter tett jelentést.

Még június 18-án Szviridov altábornagy, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság vezetője felhívott hangvételű levelet írt a miniszterelnökhöz, – amelyet Szakasits Árpád feltehetőleg még a minisztertanácsi ülés előtt kézhez kapott. Követelte, hogy a kormány 1946. június 30-áig szedje össze a magyar lakosságnál található vontacsövű fegyvereket, hadianyagot és robbanóanyagot. Követelte továbbá, hogy az ilyen anyagokat a megjelölt időpontig le nem adó személyeket állítsák bíróság elé, s akár a halálbüntetésig menő megtorlással sújtsák. Ezen kívül követelte mindazon társadalmi szervezet, egyesület feloszlását, amely leplezett vagy nyílt fasisztabarát működést

33. 1946. június 18.

kifejezést, hogy ilyen megtörténhetett. A megölt szovjet katonákat a kormány saját halottjainak tekinti, s temetésükön teljességében részt vesz. Hozzá tartozóikhoz testvéri érzés melegevel fordul, kártalanításukról gondoskodni kíván, s mindent el fog követni, hogy hasonló eset újból elő ne fordulhasson. Olyan időben történt ez, amikor a kormánydelegáció Amerikában tartózkodik annak érdekében, hogy a jó béke előfeltételeit előkészítse és amikor minden erejét megfeszíti az infláció megfékezésére és a stabilizáció megteremtésére. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről Szviridov altábornagy magához kérte a magyar gazdasági élet szakférfiait és a kormány tagjait, hogy segítsen a gazdasági kibontakozásunkban és olyan készséges és nagyjelentőségű támogatást helyez[ett] kilátásba, amely nagymértékben hozzájárul az ipari újjászervezéshez.² Akkor, amikor egy ilyen gesztus történik a Szovjetunió részéről, akkor dörögnek el a fegyverek és terítik le annak a hadseregnek tagjait, akiknek köszönhetjük szabadságunkat, szuverénitásunkat és demokratikus berendezkedésünk lehetőségét. Mélységes részvétet kíván kifejezésre juttatni. Erélyes és a legradikálisabb preventív rendszabályokkal kell fellépni a mindenütt lapangó fasizmus ellen.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Hogy az összes eddigi tényekről objektíven beszámolhasson, az esti órákban felvette összes belügyi szerveivel az érintkezést. A tény sorozat a következő: tegnap délután 3 óra 50 perckor az Oktogon környékén a Teréz körút egyik házából egy lövés dörögött el. A lövés egy orosz katonát ért, aki vállsebet kapott, bevánszorgott a közeli kávéházba, s ott rövidesen meghalt. Péter Gábor, a politikai rendőrség vezetője,³ azonnal kiszállt a helyszínre. Ezalatt, vagyis ott-tartózkodása alatt is állandóan folyt a lövöldözés. Ahol megjelent egy orosz katona azonnal becsapódás történt s a lövöldözés folytatódott. Az átkelési forgalom tilosra mutatott, ezért leállt egy orosz autó, mire egy-két lövés oda is csapódott. Olyan pánik keletkezett, hogy mindenki behúzódott a kapuk alá. Ezek a lövések 3 óra 50 perctől 4 óra utánig tartottak,

fejtett ki, illetve ártott Magyarországnak és a Szovjetuniónak. Kérte, hogy a kormány nyújtson maradéktalan támogatást a belügyminiszternek a magyar ifjúsági szervezetek és egyesületek egyes vezetői által folytatott fasisztabarát tevékenységének kivizsgálásához, a bűnösök letartóztatásához és bíróság elé állításához. Kérte végül, hogy a Belügyminisztérium sürgősen nyomozza ki a Teréz körüti lövöldözés szervezőit és állítsák őket rendkívüli bíróság elé. A megtett intézkedésekről haladéktalanul tájékoztatást kért a SZEB részére. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-4298-7155.) Lásd még a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját és a mellékletét.

² A megbeszélés írásos dokumentumát nem ismerjük.

³ Péter Gábor (1906–1993) szabómunkás, 1931-től kommunista párttag. 1943-tól tagja volt a Békepárt vezetőségének. 1945 után az Államrendőrség Budapesti Főkapitányságán a politikai rendészeti osztály, 1946 őszétől az Államvédelmi Osztály (ÁVO), 1948-tól a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóság (BM ÁVH), 1950 januárjától az önállósított Államvédelmi Hatóság (ÁVH) vezetője volt. 1953 elején letartóztatták. 1954-ben életfogytiglani, majd 1957-ben — perújrafelvétel nyomán — 14 évi börtönrre ítélték. 1959-ben egyéni kegyelemben részesült. A nyugdíjkorhatár eléréséig szakszervezeti könyvtárosként dolgozott.

mintegy 40–50 percen keresztül tartott a terror-akció. A lövöldözéseknek hangjából azonnal nem lehetett tájékozódni, hogy honnan irányulnak és honnan hangzanak el. Később megállapítást nyert, hogy a Teréz körút 15. szám alatti házból történtek a lövések. Emeletről-emeletre menve a padlásán megtaláltak halva egy elszenesedett, mintegy 17–18 év körüli, jó családból származó gyereket. Nagyon jó ruha volt rajta, cipő, fehér tiszta ing, sötétkék pulóver. Ülő helyzetben találták holtan. Balkezeiben egy FÉG-puskát⁴ tartott, melynek tulajdonsága, [hogy] alig ad hangot, de jó[!] lehet vele célozni 200–300 méterre is. Kb. 25 kilótt hüvely volt mellette, s egy százas patronos doboz, melyből a kilóttak hiányoztak. Az egyik tiszt az Edison kávéház teraszán ült, a másik az Oktogon téren haladt keresztül. Nagy szórási lehetősége volt a fegyver kezelőjének. A hullánál semmiféle iratot nem találtak, de az égés következtében úgylis megsemmisültek volna. Tőle félméterre a tetőzet égett. A lőporpálcika gyulladhatott meg. A hullát a helyszínről elszállították a bonctani intézetbe, ahol ma hajnalban megállapították, hogy szájlövése van. Feltételezhető tehát az öngyilkosság, de ha ezt feltételezzük, kérdés, hogy hogyan kaphatott ilyen nagy tüzet, hogy könnyű ruhába öltözve szénné égett. Feltételezhető [, hogy] segítő társai voltak az illetőnek és leöntötték valami gyúlékony anyaggal, viszont az arc teljesen ép maradt. Tehát megállapítható az öngyilkosság és az, hogy valamivel le lett öntve, mert csak azt a testrészt érte a láng, ahol a gyúlékony anyag volt. Arca teljesen ép maradt. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről engedélyt kapott arra, hogy az újságoknak a fényképet leadhassa s ennek felismerése révén reméli a büntett háttérének tisztázását. Valószínű, hogy itt nem egyéni vállalkozásról volt szó, s hogy az illetőnek segítőtársai is voltak. Nehezen hihető el, hogy valaki egyedül vállalkozzon ilyen akcióra, s meg tudja találni azt a helyet, ahonnan ilyen pontosan tudja a lövéseket leadni. A padlásán két lőrés volt, az egyik még a háború okozta kár, a másik új falbon-tás. Feltételezhető, amiként a vidéki nyomozások tapasztalatai alapján kiderült, hogy a vádlottak mindent bevallanak, ezért akarhatták teljesen megsemmisíteni a tettést. Ezeket a gyerekeket egy szervezet fanatizálja. Amikor e tárgyban a Szövetséges Ellenőrző Bizottsággal felvette az érintkezést, legmélyebb sajnálkozását kifejezve, kifejezésre juttatták, hogy kemény, erélyes intézkedéseket várnak a kormánytól. Ezt a maga részéről is szükségesnek tartja, mert nem vállalhatja sem ő, sem a kormány a felelősséget az ilyen akciókért. Az eddigi merényletek olyanok voltak, hogy sötét utcákban lesben állva lőttek le orosz katonákat. A tegnapi eset azonban azt bizonyítja, hogy nem egyéni akcióról volt szó, amelynek politikai értelme az volt, hogy pánikot keltsenek és megmutassák, hogy igenis Magyarországon van egy ellenforradalmi fasiszta szerv, amely már működik is. Amikor a köztársasági elnök Jékelyi

⁴ A Fegyver- és Gépgyár által készített kispuska volt.

33. 1946. június 18.

miniszter, az elnöki hivatal főnöke útján tegnap távbeszélőn érdeklődött az eset után, Jékelyi miniszter közölte vele, hogy délután 3 órakor az elnök úr lakásából valakivel beszélgetett telefonon. Közben egy kattánás hallatszott, s bekapcsolódott valaki ezen szavakkal „itt az antibolsevista liga, halál minden hazaárulóra”. Este 6 órakor a kattogás és bekapcsolódás megismétlődött. Tehát vannak, akik terrorizálnak és irányítják ezeket a cselekményeket. Ezzel kapcsolatban jelentenie kell, hogy egyelőre a dolognak a hátteréről semmiféle adat még nincsen. Ha közzétesszük a fényképet, felderíthető lesz talán és ez fog elvezetni a tulajdonképpeni szervezethez. Ebben a törekvésében erősen támogatja a SZEB is, mert hiszen érdekükben áll. Ismertetésével összefüggésben néhány javaslatot terjeszt elő, amelyek a magyar demokrácia érdekeit szolgálják. Erőteljes intézkedésekre van szükség minden ilyen cselekmény megakadályozására. 1. Terjessze ki a statáriumot a tiltott fegyvertartásra, s minden fegyver beszolgáltatandó. A nehéz közlekedési viszonyok miatt ez 24 óra alatt nem valósítható meg, de június 30-áig végrehajtható. A minisztertanács ruházza fel azzal a hatáskörrel, hogy hatálytalaníthassa az összes kiadott fegyvertartási engedélyeket és revízió alá vehesse, kiknek adják vissza az engedélyt. 2. Minthogy a vidéki eseményekből is megállapítható, hogy ezek a szervezkedések különböző működő egyesületek kereteiben folynak le, szükséges az általa korábban már kért és az egyesületekre kiterjesztendő határozat újabb szabályozása. [sic!] Néhány héttel korábban a minisztertanács kimondotta, hogy az egyesületek felügyeleti hatáskör szempontjából a belügyminiszter alá tartoznak, egyéb tárcákhoz csak szakszerűségi szempontból.⁵ Önálló intézkedésekre van szüksége, mert nem járhat el mindég a szakminiszterekkel egyetértőleg, erre megfelelő idő nem áll sürgős esetekben rendelkezésére.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A vadászfegyverekre nézve nagy károsodást jelentene, ha azokat is be kellene szolgáltatni. A tapasztalat azt mutatja, hogy a beszolgáltatott fegyverek nagyrészt tönkremennek.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Egy tájékoztatót kell a kérdéshez adni. A vadásztársulatok megalakításánál az volt a helyzet, hogy a meglévő rendelet alapján alighogy megalakultak a vadásztársaságok, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről több helyről kifogás merült fel és elrendelték az összes vadásztársaság betiltását.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Azok, akik engedélyt kaptak, több hatósági ellenőrzésen mentek már keresztül.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Ha nem vesszük revízió alá, akkor nem vállal felelősséget továbbra sem, mert a legutóbbi vidéki merényleteknél is fegyverviselési engedélyek alapján birtokban lévő fegyverekkel történtek a merényletek.

⁵ A kérdés szabályozásáról lásd a [35.] 118. sz. jegyzőkönyv 6. napirendi pontját.

Szakasits Árpád miniszterelnökhelyettes: A sörétes fegyvereket ki lehetne venni a beszolgáltatási kötelezettség alól, s csak a fegyverviselési engedélyeket kell felülvizsgálat alá vonni.

[*Rajk*] *Belügyminiszter:* Áthidalható a kérdés úgy, hogy amidőn a statáriumot elrendeli, ugyanakkor elrendeli a fegyvertartási engedélyek felülvizsgálatát is anélkül, hogy a vadászfegyverekre nézve beszolgáltatásra lennének kényszerítve.

Balogh István [miniszterelnökségi] államtitkár: Talán máskor szembe helyezkedne a belügyminiszter javaslatával. Most azonban úgy érzi, hogy támogatnia kell. Ez az eset lényegesen különbözik az eddig történetektől, amelyeket szintén sajnálunk, de talán lélektani szempontból megmagyarázható volt. Rendszerint volt valami enyhítő körülmény, személyes sérelem, vagy bosszú játszott közre. Most azonban „a vörös katona” ellen történt a merénylet. Ez egészen másképp bírálendő el. Úgy érzi, hogy a kormány helyesen jár el, amikor a belügyminiszternek fokozottabb hatáskört ad. Demonstrálni kell, hogy a kormány mindent hajlandó megtenni, hogy a jövőben hasonló eset ne fordulhasson elő. A belügyminiszternek az egyesületekre vonatkozó javaslatát is fogadjuk el azzal, hogy esetleges intézkedéseiről egyidejűleg tájékoztassa a társminisztereket is.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Ezzel az egész magyar társadalmat kompromittáljuk esetleg, mert addig, amíg nem tudjuk, hogy mi van a merényletek mögött, nem lehet ilyen intézkedésekkel magunkra hívni a figyelmet. Így volt a biatorbágyi büntettnél is, amikor a kormány minden szigorú intézkedést megtett általában, de kiderült, hogy egy örültnek volt a cselekedete.⁶ Ne állítsuk úgy be a dolgot, mintha a magyar társadalom széles részeiben volna meg a készség az ilyen cselekedetekre.

Szakasits Árpád miniszterelnökhelyettes: Nem érti az észrevétel intencióit, mert a tények intézkedéseket kívánnak. A passzivitás állásfoglalására helyezkedni nem lehet. [sic!] Egy erélyes rendszabály keresztülvitele sokkal jobban

⁶ Az utalás az 1931-ben Matuska Szilveszter által Biatorbágyánál elkövetett robbantásos merényletre vonatkozott.

Szviridov altábornagy 1946. április 3-án öt oldalra terjedő levélben tiltakozott a magyar lakosság által orosz katonák ellen elkövetett, halálesetekkel végződött cselekmények ellen, s követelte a merénylők megbüntetését, a hasonló cselekmények megelőzését célzó intézkedések megtételét. Tíz községben előfordult további esetet sorolt fel s jelezte, hogy még több hasonló cselekmény történt. (MOL XIX-A-1-j-1946-VIII-4298). Meglepő módon azonban június 4-én kelt levelében észrevételezte, hogy a magyar kormánytól nem kapott választ a bejelentésére s arról sem szerzett tudomást, hogy intézkedés történt volna a fegyverek elkobzásáról. Nagy Ferenc miniszterelnök erről tájékoztatta Rajk László belügyminisztert, s számonkérte tőle az intézkedés és a válaszadás elmaradását. „Nagyon csodálkozom — írta —, hogy a válasz ma, amikor a helyzet annyira feszült, ennyire késik. Kérem Miniszter Urat, ne hozzon engem kellemetlen helyzetbe Szviridov altábornagy úrral szemben és tudassa velem sürgősen a kért adatokat.” (MOL XIX-A-1-j-1946-VIII-4298 (6853))

33. 1946. június 18.

megmutatja felfogásunkat. Becstelen összeesküvéseket csírájukban kell elfolytani. Ha olyan jelentést kap, hogy egy politikai egyesület működése közben robbanóanyagot gyűjt, azt észre kell venni. Az ellenőrzés szükséges.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Ezt magáévá teszi, de egy egyidejű mostani intézkedés ártalmas következtetésekre ad alkalmat.

[Rajk] Belügyminiszter: Információit kiegészíti, megnyugtatóan azzal, hogy az egész akció még csak nyomozási feltételezés. A nyilvánosság elé csak a már megállapított tények kerülnek. Ezt a legmesszebbmenő titoktartásként tárta fel [sic!], a hivatalos kommunikében csak maga a pusztá tény láthat napvilágot.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: A fegyverek beszolgáltatása tekintetében a kormány most kiterjeszti a statáriumot. Nagyon sok parasztembernél és parasztháznál található puska. Nem csak azért dugják el, mert annak értéke van, hanem a parasztok gyakran orvvadászok. Jóhiszeműek és ezt nem lehet máról holnapra megszüntetni. Márpedig jóhiszemű parasztembereket ne állítsunk statárium elé.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Terrorista szervezkedés van, amelyre célul [sic!] felhasználnak bizonyos szervezeteket. Ez nem tisztán magyarországi jelenség. Megvan más országokban is. Romániában, Jugoszláviában, Görögországban ugyanez történik, de a magyar demokráciának van elég ereje ahhoz, hogy mindezt eltapossa és minden fasiszta szervezkedést csírájában elfolytson. Minél erőteljesebbek a preventív intézkedések, annál kevesebb vérontásra lesz szükség, de viszont nincs más mód, mint az erély. El vagyunk szánva, hogy ezt nem tűrjük, el van szánva a magyar munkásság, s a magyar parasztság nagy része is.

Szakasits Árpád miniszterelnökhelyettes: Valószínűleg sokan nem tudnak még arról, hogy a Földművelésügyi Minisztériumból nemrégiben rálóttek Nagy Ferenc miniszterelnök gépkocsijára. A golyó a miniszterelnök titkárát érte, akinek öngyújtójában akadt meg.⁷ 1918 óta rengeteg ilyen rendeletet adtak ki, hogy a fegyvereket be kell szolgáltatni és mégis igen sok fegyver van kint. Kivételeket és körülményeket figyelembe kell venni, a jóhiszemű embereket nem fogják a legszigorúbb eljárás alá vonni, mert mentőkörülményei lesznek. De végre már kerüljenek elő a fegyverek.

[Antall] Újjáépítési miniszter: Gyakorlati szempontból szól hozzá a kérdéshez. Olyan megoldást kell találni, hogy a golyópuskát minden körülmények között be kell szolgáltatni. A sörétes puskákat csak be kell jelenteni, s ha az engedélyt megkapják rá, a tulajdonjog kérdését nem kutatják. Ugyanis nagyon sok kincstári fegyver van még kint.

Szakasits Árpád miniszterelnökhelyettes: Helyesnek látszik ez a megoldás. A lőfegyvereket és robbanóanyagokat feltétlenül be kell szolgáltatni.

⁷ A merényletről nincsenek további ismereteink.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Ezzel kapcsolatban megragadja az alkalmat és kéri a honvédelmi minisztertől, hogy miután a lőszerkeszítés most már reá hárult, s az ő kötelességévé vált, bocsássa a honvédelmi [tárca] rendelkezésére az erre használt és szükséges gépkocsikat.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Két három hónap óta a legserényebben folyik az összeszedés tárcája részéről, ha az iparügyi miniszter a saját rendelkezésére akarja bocsátani ezeket a kocsikat, ehhez a Szövetséges Ellenőrző Bizottság engedélye kell.

Szakasits Árpád államminiszter: Ebben a kérdésben a két miniszter együttesen állapodjék meg.

Minisztertanács felhatalmazta az igazságügyminisztert, hogy a belügyminiszterrel egyetértőleg a rögtönbíráskodást a fegyverek és robbanóanyagok engedély nélküli tartására kiterjessze. A végső beszolgáltatási határidő június 30. napja. – Feljogosította a belügyminisztert, hogy valamennyi fegyvertartási engedélyt hatálytalanítson és fegyverbeszolgáltatási kötelezettséget írjon elő akként, hogy a vadászfegyverek csupán az engedély felülvizsgálata után, az engedély megvonása esetén kerülnek beszolgáltatásra.⁸ Elfogadta továbbá azon előterjesztést, amely az egyesületek felügyeleti jogára vonatkozólag a belügyminiszter kizárólagos hatáskörét szabályozza akként, hogy a szabálytalanul működő egyesületeket az érdekelt miniszterekkel való előzetes egyetértés nélkül is feloszlathatja, tartozik azonban [a] társmiszterrel egyidejűleg közölni.⁹ – Felkéri Balogh István államtitkárt, hogy a minisztertanács ezen határozatáról személyesen értesítse Szviridov altábornagyot és a határozat végrehajtásához kérje hozzájárulását. A temetési teendők végzésével ugyancsak dr. Balogh István államtitkárt bízta meg.¹⁰

2

Szakasits Árpád miniszterelnökhelyettes felkéri a pénzügyminisztert, hogy a Nemzeti Bankkal szemben lefolytatott vizsgálat eredményét ismertesse.¹¹

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: A korábbi megbízatás alapján pénteken eljártak a Nemzeti Banknál, Kelemen államtitkárral együtt. Részletesen átbeszélte

⁸ Lásd a lőfegyverek és lőszerkeszítés előállításáról, tartásáról, forgalmáról, bejelentéséről, illetőleg beszolgáltatásáról szóló 7150/1496. ME sz. rendeletet (MK 1946. június 22.), valamint a rögtönbíráskodás újabb kiterjesztéséről szóló 7200/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. június 22.).

⁹ Az egyesülési szabadsággal elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló 1938. évi XVII. tc. egyes rendelkezéseinek módosításáról a 7330/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 28.) intézkedett. Lásd továbbá a jelen jegyzőkönyvnek az 5. jegyzet előtti részét.

¹⁰ 1946. június 21-én rendezték meg az Oktogonnál meghalt két szovjet katona temetését. Ezen Szviridov altábornagy mellett Szakasits Árpád miniszterelnökhelyettes tartott beszédet. A kormány képviselőiben jelen volt Tombor Jenő honvédelmi miniszter, a főváros részéről Bechtler Péter alpolgármester. (Szabad Nép. 1946. június 22. és 23.)

¹¹ Lásd a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

33. 1946. június 18.

az érdekeltekkel a kérdést, akik bevonták a tárgyalásba a központi könyvelés vezetőjét is. Ennek a vizsgálatnak eredménye csonka, tekintettel arra, hogy a bizonyítékok, amelyek a rubel kiutalására vonatkoztak, nem voltak a bank birtokában. Azokat az ott eljáró orosz megbízottak magukkal vitték.¹² Ennek — az ekként fogyatékos vizsgálatnak — eredménye során is kitűnt, hogy 1945. június 15-e után is igen tekintélyes rubeltételeket adott ki a bank. Ezeket a tételeket részben a banknál és a bankfiókoknál jelentkező orosz katonák vitték el, részben pedig minisztériumoknak történt rubel-kiutalás autóvásárlások céljaira. Nem vitás, hogy hiba volt ezeknek az összegeknek a kiadása, mert hiszen a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről nem volt oly értelmű hivatalos írásuk, melyre a rubel kiadható lett volna. Hogy milyen körülmények között játszódtak le ezek a kiadások orosz katonáknak, az sem hagyható figyelmen kívül. Igen követelődően léptek fel, s később olyan formát öltöttek, hogy maga a SZEB adott órseget a Nemzeti Banknak, hogy rendet teremtsen. Komplikálja a helyzetet, hogy az orosz őrnagy, aki a Nemzeti Banknál kezdetől fogva, mint a Szövetséges Ellenőrző Bizottság kiküldöttje szerepelt, nyilván szabálytalanságokat követett el, s ez idő szerint fogoly. Megnehezíti a Nemzeti Bank szerepét ez a körülmény, mert semmi nyoma sincs annak, hogy ezek a kiutalások az illető úr tudtával és beleegyezésével történtek. Augusztus 2-án egy körlevelet bocsátottak ki, amelyben közlik, hogy mától kezdve még az igazolvánnyal jelentkező oroszoknak sem szabad beváltani rubelt. Számszerű vizsgálata az egész anyagnak azt eredményezi és senki részéről sem vonható kétségbe, hogy a beszolgáltatott 6 millió rubelnél sokkal nagyobb összeg volt a Nemzeti Bank birtokában. A számok most közelebbről bennünket nem nagyon érdekelnek. Mindenesetre megállapítható, hogy 16 400 000 rubel volt az, ami idők folyamán befolyt a Nemzeti Bankhoz. Kb. 10 millió rubelt kifizettek, maradt 6 millió, amelyet 1946. január 12-én a fennálló rendelkezések értelmében átadott a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak. Formai szempontból hiba történt, mert hiszen ha a szavakhoz ragaszkodunk akkor a Nemzeti Banknak

¹² A vizsgálatban részt vett maga Gordon pénzügyminiszter, Oltványi Imre, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, Faragó Ferenc vezérigazgató, Kemény György pénzügyminisztériumi államtitkár, Pfeiffer Zoltán igazságügyminisztériumi államtitkár és Mészárovs Tibor, a bank főkönyvelője. A tárgyalás során kiderült, hogy a rubel-elszámolással kapcsolatban szovjet katonai szervek két ízben is megjelentek a banknál. A főkönyvelőség két vezető tisztviselőjét őrizetükben is tartották, a rubel-elszámolási okmányokat pedig magukhoz is vették. Így a magyar bizottság nem tudta megállapítani, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottság által követelt rubelösszeg milyen tételekből állt, miből keletkezett, mivel korábban a bank könyveléséből az tűnt ki, hogy 16 415 886 rubel volt az összebevétele, amiből 10 009 935 rubelt a hazatérő orosz katonák számára, a magyar kormányküldöttség moszkvai útjára, kereskedelmi küldöttségek céljára használtak fel s a fennmaradt 6 167 275 rubelt 1946. február 12-én átadták a SZEB-nek.

A bank vezetői tévesnek nyilvánították Szviridov altábornagy azon állítását, hogy a Magyar Nemzeti Bank huzamosan megcsalta volna a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot. (PIL 285.f. 6.cs. 160.ö.e.)

nem lett volna szabad kifizetést eszközölni anélkül, hogy erre a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről engedélyt kért volna. A rubelek a leszerelő katonáknak lettek kiutalva, s hogy a minisztériumok felhasználhassanak rubeleket, ha arra szükség van, nem látták akadályát. Az orosz parancsnokság nem ezen az állásponton áll. Voltak rendeletek, amelyek nem tartattak be. Ezt a két álláspontot kell megkísérlni áthidalni azzal, hogy esetleg egy olyan kompromisszumos javaslatához kell jutni, ami nem ezt a merev szempontot tartja irányadónak. A Nemzeti Bank vezetőségének elmozdítására vonatkozó merev álláspontot a maga részéről nem tartja indokoltnak, mert a vizsgálat során semmiképpen nem látja a jogosultságot fennforogni. Különösen pedig Kárász Artúr ügyében, akit ugyanolyan elbírálás alá kívánnak vonni, mint Oltványit és Faragót, holott az ő aláírása, vagy szignója sehol nem szerepel, s csak augusztus 31-én lett a Nemzeti Bank elnöke. Oltványinak és Faragónak a szerepét sem látja olyan merev formában megítélni, mint ahogy azt a Szövetséges Ellenőrző Bizottság teszi. Tegnap Szviridov altábornaggyal hosszabb tárgyalást folytatott, aki volt olyan szíves magától felajánlani, hogy az ő birtokában lévő bizonyítékokat rendelkezésére bocsátja. Ezeknek az átnézése során kétségtelenül kiegészült vizsgálataink eredménye. A minisztériumok részére kifizetett rubel sokkal nagyobb, mint gondolta. Nem hiszi, hogy az lenne a feladata, kifejtse, miért érezné abszolút méltánytalannak a vezetőséggel szembeni eljárást. Ezzel kapcsolatban — s azon tapasztalatok alapján, ahogy elvált az altábornagytól — kéri a minisztertanácsot, hogy bízza meg dr. Balogh István államtitkárt, még egyszer kérjen kihallgatást az altábornagytól, és próbáljon odahatni, hogy ezt a szempontot megértse, lélektani okokból is megfelelően megvilágítva a történeteket és igyekezzék odahatni, hogy Szviridov elfogadja. Eltekintve az okoktól és indokoktól, magát az elmondottakkal a jelen pillanatban, a valuta stabilizációnak a küszöbén, olyan bizalmi megrázkódtatást okozna a magyar gazdasági életben, ami nem kívánatos. [sic!] Szeretné ettől a megrázkódtatástól megkímélni az országot. Ki kell hangsúlyozni, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak igaza van, mert hiba történt. Gazdálkodtunk olyan pénzzel, ami nem volt a miénk, hanem a szovjet hadsereg hadipénztárát illette meg. Azok a szempontok azonban, hogy a stabilizáció kezdetén egy ilyen személyi változás messzemenő konzekvenciák levonását jelentené, indokolja a rendezési kísérletet. Ha továbbra is ragaszkodnak álláspontjukhoz, akkor természetesen végre kell hajtani. De viszont Kárász Artúrt akkor is ki kell venni az ügyből, mert neki semmi köze sincs az egészhez. A tényeket rekonstruálni lehet, csak az atmoszférát nem. A magyar kormány jóhiszeműségét kellene közölni, hiszen Szviridov maga megmondotta, egy pillanatig sem gondolta, mintha a saját céljaikra használták volna fel a rubelt. Bizonyos loyaltást kell elérni. Azt megmondta Szviridov altábornagynak, nem tudja megakadályozni, hogy a határon ne csempésszenek be rubeleket.

33. 1946. június 18.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette, és az előterjesztéshez hozzájárult.¹³

3

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az államvasúti munkások státusba vétele tárgyában.¹⁴ A pénzügyminiszter[rel] és a miniszterelnökhelyetessel már megbeszélte a kérdést. Életbeléptetni nem most akarja, csak szeptemberben. A lényege a rendeletnek, hogy azokat az államvasúti alkalmazottakat, akik három évnél régebben vannak az Államvasút szolgálatában, ki lehessen várakozási idő nélkül nevezni. Ezt a kérdést rendkívül szorgalmazták. Az állam számára többletkiadást nem jelent. Ami a tényleges fizetéseket illeti, ha egy osztállyal magasabb fizetési osztályba is kerülnének a különbség 5–6 év múlva fog csak mutatkozni, a nyugellátásoknál az ellenértéket az állam a fizetésből levonja. Annak érdekében, hogy a vasút helyzete megszilárduljon, kell megcsinálni. A pénzügyminiszter általánosságban hozzájárult a javaslatához, volt ugyan néhány észrevétele, de ezek az észrevételek a lényeget nem érintik. Egyik észrevétele az, hogy miért sorolják őket eggyel magasabb fizetési osztályba, mint a többi állami alkalmazottakat. De ez eddig is így volt. A másik kifogás a nyugdíj-kérdés. Itt azonban semmiféle ellentmondás nincs a nyugdíj-alaprendelettel. Maximálisan 15–20 év számítható be, tehát kétharmada a magánalkalmazásban eltöltött idejének. A 2500/1945. ME számú rendelet megszüntette az illetményrendszert és a külön státust.¹⁵

¹³ A három pénzügyi szakember érdekében — nyugati úttjáról hazatérve — Nagy Ferenc miniszterelnök is eljárta Puskin követnél. A szovjet fél azonban hajthatatlan volt. Így el kellett távolítani őket a banktól. Bírósági vizsgálat azonban nem indult ellenük. (Nagy Ferenc: *Küzdelem a vasfüggöny mögött*. Európa História, Budapest, 1990. 315. p.) Leváltásukhoz feltehetően azért ragaszkodott a szovjet fél, mert mindhárman készséget mutattak a magyar gazdasági viszonyok iránt a nyugati hatalmak részéről megnyilvánult tájékozási igény kielégítésére. Faragó Ferenc és Kárász Artúr leváltására 1946. augusztus 1-jén, Oltványi Imre lecserélésére augusztus 9-én került sor. A bank elnökévé, a Kisgazdapárt javaslatára, Csejkey Ernőt nevezték ki. Ő azonban — idős kora miatt — csak mérsékelten vett részt a bank irányításában, a tényleges vezetés a Szociáldemokrata Párt jelölése alapján, ugyancsak ekkor megválasztott Jeszenszky Ferenc vezérigazgatóra hárult. (Lásd Kárász Artúr: *80 év a Föld körül*. Bethlen Gábor Könyvkiadó-Irodalmi Újság. Párizs–Budapest. 1990. 97–105. pp., Botos János: *A Magyar Nemzeti Bank története II. Az önálló jegybank 1924–1948*. Presscon Kiadó. Budapest, 1999. 352–354. pp., valamint Földesi Margit: *A szabadság megszállása – A megszállók szabadsága*. Kairosz Kiadó. Budapest, 2002. 286–288. pp.) Lásd még e jegyzőkönyv 5. napirendi pontját és jegyzeteit.

¹⁴ Előzményéről lásd a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 1., valamint a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 10. napirendi pontját.

¹⁵ A közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezéséről szóló 2500/1945. ME sz. rendeletre (MK 1945. június 17.) utalt, amely megszüntette a korábbi rendszert és a közszolgálati alkalmazottak minden kategóriájára nézve újból szabályozta az illetményeket és a nyugellátásokat. A rendelet 24. §-ának (6) bekezdése kimondta, hogy a „közszolgálati alkalmazottak részére bármilyen címen megállapított, nyugdíjba beszámítható egyéb rendszeres mellékieltemények

Szakasits Árpád államminiszter: Óriási nemzeti érdek fűződik hozzá, hogy a MÁV egyensúlya helyreálljon.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Ha rendszertelenséget teremtünk, akkor mások is fognak hasonló kérelmekkel jönni.

[Báránys] Közlekedésügyi miniszter: Nem vitás, hogy ez méltányos javaslat, de ha áttörjük a 2500/1945. ME sz. rendelettel szabályozott kereteket, akkor valóban mások is precedensre fognak hivatkozni, s kényelmetlen lesz elutasítani a többit.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: A postások is jöttek már hasonló kérelemmel, de ő elutasította, mert nem találta méltányosnak; a vasútnál nagyszámú olyan munkás van, aki nincs státusban.

Szakasits Árpád államminiszter: Szívesebben dolgoznak kevesebbért, csak biztosabb legyen.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: A fogházőröket hasonló kérésükkel elutasította.

Szakasits Árpád államminiszter: Tekintettel a MÁV különleges helyzetére, fogadjuk el az előterjesztést azzal, hogy a végleges szövegben az igazságügy-miniszterrel együttesen történjék megállapodás.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a közlekedésügyi miniszter az igazságügyminiszterrel együttesen állapodjon meg a végleges szövegben.¹⁶

4

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter bejelenti, hogy az 5000 és 5700/1946. ME számú rendeletek kiegészítésre szorulnak,¹⁷ s evégből módosító rendelettervezetet terjeszt elő az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló rendeletek kiegészítése tárgyában. A bizottságok munkaidejét, ha arra szükség van, két órával meg kell hosszabbítani. Augusztus 1-jéig ugyanis feltétlenül be kell fejezni a létszámcsökkentést, mert lehetetlen stabilizálni akkor, ha nem tudja idejében a pénzügyi kormányzat mennyit kell fizetésekre kifizetnie. A javaslat további része a sürgős letárgyalást biztosítja.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Nem tartja szükségesnek a módosításokat. Az igazságügyi tárcánál 8 bizottságról 12 bizottságra emelte fel a létszámot s így három nap alatt készen lesz az egészszel.

vagy rendszeres külön pótlékok a jelen rendelet hatálybalépésével megszűnnek". A 29. § a nyugdíjra, a nyugbérre és az özvegyi nyugdíjra vonatkozó csökkentéséről vagy szüneteltetéséről szól, a 32. § a nyugdíjasok családi pótlékára és az árvák nevelési járadékára megszabott korlátozások megszüntetéséről intézkedett. A 37. § pedig a mellékjárandóságok szabályozásáról intézkedő 1700/1932. ME sz. rendelet (MRT 1932. március 17., 40–45. pp.) hatályátvesztéséről szól.

¹⁶ Lásd a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját.

¹⁷ Lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1. és a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

33. 1946. június 18.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: A munkaidejét a bizottságoknak nem lehet meghosszabbítani. Így is rendkívüli munkát fejtenek ki, mert közben a saját munkakörüket is el kell, hogy lássák. Ha egy rövid időn belül azt látjuk, hogy szabotálás történt, a bizottságokat le lehet váltani. Kéri a rendelet levételelét a napirendről és addigra halasztani, míg a delegáció hazaérkezik, hogy a miniszterelnöknek is legyen joga beleszólni ebbe.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Nem látja be, hogy miért kellene ezt elhalasztani. Ezzel a rendelettel ő csak biztosítani akarja a tényleges végrehajtást és nem irányul senki ellen.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] *államtitkár*: Akkor legalább azt kéri, hogy szövegezés szempontjából beszéljék még egyszer át az Igazságügyminisztériummal a rendeletet.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a közlekedésügyi miniszter a rendeletet megjelentetése előtt az igazságügyminiszterrel tárgyalja le.¹⁸

5

[Balla] *Tájékoztatásügyi miniszter a külügyminiszter helyett*: Egy memorandumot terjeszt elő, amely a külügyi bizottság békeelőkészítési bizottsága elé fog kerülni. Előzetesen ezt a memorandumot már igen alapos megfontolás tárgyává tették, s azt hiszi felesleges az egésztest most felolvasni. Ez a javaslat átdolgozott formájában megfelel a szakjavaslatok intervencióinak.

Minisztertanács a magyar kormány gazdasági békejavaslatait elfogadta azzal a módosítással, hogy az első rész hatodik bekezdésében az utolsó sorban „és” helyett „vagy” szócska írandó, a 2. oldalon az 5. bekezdés negyedik sorában a „nemcsak” szócska törlendő, az 5. oldal közepén „30 millió 1938-as pengőt véltünk e célra beállítani”, teljesen törlendő, úgyszintén a „továbbra is, és talán az eddiginél fokozottabb mértékben” rész szintén törlendő. A 3. fejezet harmadik bekezdésében „részletes” szó helyett „részleges” szó kerül, a 9. oldal első fejezetének utolsó mondata törlendő és a 6. fejezet teljesen kimarad.¹⁹

[6]

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: A gazdasági békejavaslatokhoz vet fel egy kérdést. Annak idején a lengyel menekülteket támogattuk és igen nagy költsé-

¹⁸ Lásd a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 4. és 5. napirendi pontját.

¹⁹ Lásd a jelen jegyzőkönyv a) mellékletét. Az itt jelzett s egykorúlag ceruzával keresztülírt javításokat a melléklet jegyzeteiben feltüntettük. A memorandumnak az említett javítások figyelembevételével készített egyik változatát közölte A magyar jóvátétel és ami mögötte van... 1945–1949. Válogatott dokumentumok c. kötet. Válogatta, a bevezetést és a jegyzeteket írta Balogh Sándor és Földesi Margit. Napvilág Kiadó, Budapest. 1998. 104–116. pp.

günkbe került az ő ellátásuk. Összeállították kb. a kiadásokat gondolva, hogy a polgári lengyel menekültekre vonatkozólag megtérül. Kb. 20 millió dollár lenne a követelésünk. A lengyelek ezzel szemben azt a fegyvermennyiséget gondolták részünkre ellenértékképpen adni, melyet ők annak idején idehurcoltak, viszont, amit a németek nyomban el is vittek. Felteszi a kérdést, hogy a békejavaslatoknál ezt a kérdést nem kell-e érinteni, esetleg kompenzációs formában.²⁰

[Bán] *Iparügyi miniszter*: A legjobb lenne a lengyelektől kokszot és szenet kompenzációképpen kapni.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter*: Lehet, ilyen irányban [fog] majd tárgyalni és kéri az adatokat vele pontosan közölni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

[7] 6

[Balla] *a külügyminiszter [képviseletében]* előterjeszti javaslatát a magyar-szlovák lakosságcsere végrehajtásával kapcsolatban.²¹

A magyar kormány gazdasági békejavaslatainak élesebb hangvételű alapszövegét Kárász Artúr, a Magyar Nemzeti Bank elnöke írta. Ez a kormány által átalakított szövegnél terjedelmesebb javaslat megjelent Kárász Artúr: 80 év a Föld körül (Bethlen Gábor Könyvkiadó-Irodalmi Újság. Budapest-Párizs. 1990.) c. kötetben. 229–247. pp. E jegyzéktervezetet a Nemzetgyűlés külügyi bizottsága által kiküldött békeelőkészítő albizottság a 3. ülésén, 1946. június 12-én tárgyalta. A vita jegyzőkönyvét Kárász Artúr említett könyvének II. mellékleteként közölte (248–263. pp.) Ebből is kitűnik — főleg Révai József felszólalásaiból —, hogy a Kárász Artúr ellen folytatott, bank-elnöki leváltásához vezetett hadjáratban a tervezetében foglaltaknak elsőrendű fontosságuk volt. Lásd még e jegyzőkönyv 2. napirendi pontját és jegyzeteit.

²⁰ A békétárgyalási anyagba nem került be ez a kérdés.

²¹ A jegyzőkönyv mellett megtalálható a „Tervezet a magyar-szlovák lakosságcsere végrehajtására” című feljegyzés. Első lapjának tetejére a következő ceruzával írt megjegyzést írták „Küldi: Dr. Jócsik Lajos államtitkár.”

A tervezet első fejezete az áttelepülő, illetve áttelepítésre kerülő magyar lakosság számával, az áttelepítésük okával, indokaival foglalkozott. Négy kategóriát állapított meg, egyrészt a tényleges csere folytán áttelepülőket, ezek számát 80 000 főre tette; másrészt a cserequotán felül kitelepítettek említette 40–50 000 fővel, akiknek a száma azonban a családtagokkal együtt mintegy 150 000 fő volt (megjegyezte, hogy ezek minden ingó és ingatlan vagyonukat elvesztették az elítélés folytán); harmadrészt utalt arra, hogy az egyezmény végrehajtása kapcsán megindult a szlovákiai magyarság felbomlása és sokan állás és jövedelem nélkül várakoztak a további fejleményekre, de amennyiben Csehországba kellett volna települniök, akkor inkább Magyarországra költözést választották, ezek többnyire szegény zsellérek, számuk akkor még nem volt ismeretes; a negyedik kategóriát azok képezték, akik a csehszlovák hatóságok intézkedései folytán már Magyarországra menekültek, s akik mintegy 20 000-en voltak.

Általában — az elítélésük miatt áttelepítendőket leszámítva — a legjobb magyar népi elemnek minősítette a feljegyzés ezt a társadalmi csoportot.

A második fejezet az áttelepülés előkészítésével, az áttelepítés lebonyolításával, és az áttelepülő utólagos gondozásával foglalkozott. Mindenekelőtt a megfelelő földterület biztosítását — kitelepülő szlovákok, németek földjeinek erre a célra való fenntartását hangsúlyozta, illetve az állami és magánalkalmazásuknak a lehetőségét vizsgálta.

33. 1946. június 18.

Minisztertanács hozzájárult a magyar-szlovák lakosságcsere végrehajtását célzó szerv felállításához. A miniszterelnök és a belügyminiszter közös javaslatot terjesszenek elő a legközelebbi minisztertanácson.²²
Minisztertanács délután 1/2 3 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Szakasits Árpád

Gépelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének és Szakasits Árpád államminiszternek a saját kezű aláírásával.

A miniszterek, illetve az államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a jegyzőkönyvön Gordon Ferenc és Keresztury Dezső aláírása.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 5. számú napirendi pont előterjesztése.

A [33.] 116. sz. jegyzőkönyv a) melléklete az 5. napirendi ponthoz.

A magyar kormány gazdasági békejavaslatai

Minden ország gazdaságpolitikai célkitűzéseit elsősorban földrajzi fekvése szabja meg. Különösen áll ez a Duna-medence országaira, amelyek annyira egymásra utaltak, hogy gazdaságpolitikájukban is szükségszerűen egymás felé kell fordulniok, ha megélhetésüket és boldogulásukat meg akarják találni.

Most, amikor az 1939–1945. évi háború a békekötéssel befejeződik, minden állam, győző és legyőzött egyaránt, abban reménykedik, hogy ez a béke olyan lesz, amely a sebeket begyógyítja és az illető ország gazdasági létét biztosítja. Mindenki tudja, hogy a politikai megbékélés feltétele a biztosított gazdasági lét.

A harmadik fejezet az áttelepítés lebonyolítását, az áttelepülők gondozását ellátó központi szerv létrehozását sürgette.

A negyedik fejezet az áttelepülés anyagi alapjának megteremtésével foglalkozott.

Végül hangsúlyozta a feljegyzés, hogy a tervezet csak egy vázlat s ez részletes kidolgozást igényel. „A lakosságcsere végrehajtására — olvasható a tervezetben — az előkészületeket már az egyezmény aláírásakor meg kellett volna tenni, most már az utolsó pillanat érkezett el, amikor még az áttelepülést valamennyire rendezett formában végre lehet hajtani, és ezért a központi szervet haladéktalanul fel kell állítani, hogy a rendelkezésre álló rövid idő alatt megtegye, amit megtehet.” Lásd még a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 6. napirendi pontját.

A csehszlovák–magyar lakosságcsereéről lásd bővebben Vadkerty Katalin: A kitelepítéstől a reszlovakizációig. Trilógia a csehszlovákiai magyarság 1945–1948 közötti történetéről. Kaligram Könyvkiadó, Pozsony. 2001.; továbbá Kertész István: Magyar békeillúziók 1945–1947. Oroszország és a Nyugat között. Európa-História. Budapest, 1995.

²² A miniszterelnök 2558/Z.1946.III. sz. határozatával dr. Jócsik Lajos kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszteriumi államtitkárt nevezte ki áttelepítési kormánybiztossá. (MK 1946. július 12. Hivatalos rész)

Tudja ezt Magyarország is, amely ismeri a Duna-medence összes problémáit.

A demokratikus magyar kormány, amelytől a revizionizmus nemzetközi zavart keltő és háborút okozó szelleme teljesen távol áll, a legmesszebbmenő és a legőszintébb készséggel kíván a Duna-medence problémáinak rendezésében a maga részéről tevékeny és együttműködő módon részt venni.

A magyar kormány tudatában van annak, hogy az előző reakciós és fasiszta rendszer Hitler oldalán viselt háborút és hogy a háborúvesztésnek súlyos gazdasági, politikai és erkölcsi következményei vannak.

Mégis minden bizalmát az Atlanti Charta²³ igazságos szellemébe, a nagyhatalmak vezető férfiainak ismételt méltányos kijelentéseibe és abba a gazdaságpolitikai igazságba helyezi, hogy Európa tartós békéjének egyik fundamentuma a Duna-völgy békéje és hogy a Duna-völgy békéjének feltétele, hogy soha többé fel ne támadjon egyes országok favorizálásának és más országok elnyomásának rendszere.

Magyarországot nemcsak a katonai, hanem az erkölcsi erő is legyőzte. Ismeri a legyőzött helyzetét. De kellő szerénységgel rámutat arra, hogy az a magatartás, amelyet bukott rendszere tanúsított, nem volt egyedülálló a Duna-völgyében és Jugoszláviát kivéve, minden dunai állam többé vagy kevésbé bűnös az európai béke megbontásában, és²⁴ a fasizmus kiszolgálásában.

Ilyen körülmények között Magyarország úgy véli, hogy igen szerényre szabott és létének elengedhetetlen feltételeit jelentő kívánságokat ő is nyilváníthat.

A magyar kormány véleménye szerint a Duna-medence békéjének megteremtésénél a gazdasági tényeket és szükségszerűségeket messzemenően figyelembe kell venni.

Ez az emlékirat e szempontból tárgyalja Délkelet-Európa békeproblémáját és a következőkben foglalja össze a magyar kormány gazdasági békeprogramját:

1. Területi kérdések

Minden gazdaságpolitikai és megélhetési kényszerűségtől függetlenül, éppen a háborús jóvátétel szándékának szellemétől áthatva, a magyar kormány ünnepélyesen megismétli, hogy Jugoszláviával szemben tartózkodik mindenféle területi igény felvetésétől. Bizton reméli, hogy Jugoszláviának az a baráti készsége, amelyet a magyar demokrácia iránt ismételten tanúsított, akkor is érvényesülni fog, amikor a Duna-medence népei a szövetséges hatal-

²³ Lásd a [20.] 103. sz. jegyzőkönyv 13. jegyzetét.

²⁴ Az „és” szót egykorúlag kijavították; ceruzával a „vagy” szót írták helyébe a lap szélén.

33. 1946. június 18.

mak baráti tanácsai alapján egymással szorosabb gazdasági együttműködésre fognak lépni.

Csehszlovákia irányában a magyar kormány jegyzékeiben már megtette javaslatait.²⁵ Most a gazdasági szempontok kifejtése előtt rámutat arra, hogy Csehszlovákiának az az álláspontja, hogy Csehszlovákia a csehek és szlovákok nemzeti állama legyen, összeegyeztethetetlen a csehszlovák kormány ama másik álláspontjával, amely szerint Csehszlovákia 1938-as határai változatlanul fenntartandók.

A gazdasági meggondolások a Szepes-Gömöri Érchegység vidékére utalnak. A Rozsnyó mentén termelt vas és antimon és a Jolsva körüli magnezit Magyarország nyersanyag-ellátásának, a Vág-völgye alsó szakaszának vízi erői a magyar alumíniumtermelésnek nélkülözhetetlen feltételei.

A Nagy-Duna esési viszonyait Pozsony és Gönyü között a csallóközi szakaszon a Duna balparti [részének] okszerű kihasználásával úgy tudnánk értékesíteni, hogy ezáltal egy kb. 325 000 lóerős erőművet létesítenénk. Ezzel az olcsó árammal módunkban lehetne a közelben levő alumíniumérccek gazdaságos kihasználása is.

Gazdasági létünknek ezeket a problémáit a békekonferencia bölcsessége elé bocsátjuk.

Románia viszonylatában a magyar kormánynak az a már előterjesztett és a külügyminiszterek értekezlete által sajnálatosan nem honorált kérése,²⁶ amely kb. 22 000 négyzet km jelenleg Romániához tartozó korábbi magyar terület visszanyerését tűzi ki célul, nemcsak²⁷ azon a nemzetiségi elven alapul, hogy a magyar nemzeti kisebbség háborítatlan létét Romániában az biztosítja legjobban, ha ugyanannyi román kerül magyar impérium alá, mint amennyi magyar román impérium alatt marad. E 22 000 négyzet km körül az előbb írt politikai szempontok szinte hajszálnyira egyeznek a gazdasági szempontokkal. A kérdéses terület ugyanis gazdasági-földrajzi adottságánál fogva sokkal inkább tartozik Magyarországhoz, mint Romániához. E területrészt és a jelenlegi magyar terület között természetes határvonal nincsen. A jelenlegi határ sűrűn lakott területeken halad keresztül, nagyvárosok közelében, aminek az a következménye, hogy e városoktól elvágya természetes gazdasági területük nagy

²⁵ 1945 őszén Krno meghatalmazott miniszter, a csehszlovák delegáció vezetője ismertette Gyöngyösi János külügyminiszterrel a csehszlovák kormány szlovák-magyar lakosságcsereével kapcsolatos elgondolását. Gyöngyösi kifejtette, hogy nem fogadható el a népcseré már csak azért sem, mert nincs mivel cserélni. „Gyengén számítva — mondta — 600 000 magyart kellene kicserélni túlzottan számolva 60 000 szlovákkal... Ilyen aránytalan cserénél természetes, hogy a népcseré egyszersem logikusan földcserét is kellene hogy jelentsen. Tehát a földcserét mi nem vetjük fel.” (MOL XIX-J-1-a 43. doboz IV-66. 3. p.) A lakosságcsere-egyezmény megkötése után is tartotta magát a magyar kormány ehhez az állásponthoz.

²⁶ A magyar kormány 1946. április 25-én kelt jegyzékében 22 000 négyzetkilométer visszacsatolását kérte Romániától. A négy nagyhatalom Párizsban 1946. május 7-én tartott értekezlete Magyarország 1938-as határainak visszaállítása mellett foglalt állást.

²⁷ Ezt a szót egykorúlag ceruzával aláhúzták.

részét. Ezzel szemben a visszacsatolni kért területrészt ritkán lakott területeken, többnyire hegygerinceken haladó természetes határok fogják Romániától elválasztani. Ennek következtében a határ megvonása a gazdasági életet a mainál sokkal kevésbé fogja zavarni. A Nagy-Magyar Alföld fában és ásványanyagokban szegény, száraz klímájú, alacsonyan fekvő, elsősorban mezőgazdasági termelésre használt terület, és a visszacsatolni kért terület nagyrésztben dús csapadékú, erdős hegyvidékből álló, szélelőfordulásokat és értékes ásványi nyersanyagokat tartalmazó területek kölcsönösen, szerencsésen egészítik ki egymást. Nagy jelentőségű volna²⁸ az is, hogy a visszacsatolni kért területrészt folyói Magyarország felé folynak. Magyar impérium alá kerülésük nagy mértékben megkönnyíti mindazon vízszabályozási, vízhasználati és öntözési problémák megoldását, amelyek ma olyan sok nehézséget okoznak, annak következtében, hogy a magyar területre ömlő folyók felső folyására a magyar kormány intézkedési joga nem terjed ki.

A visszacsatolni kért területnek a magyar közgazdaság szempontjából rendkívüli a jelentősége, míg ugyanez a terület Románia gazdasági életében elenyésző szerepet játszik. Ez a területrészt a trianoni békeszerződéssel Romániához csatolt területnek csak 22%-a, az egész Románia területének pedig alig 9%-a. Azok a nyersanyagok és energiaforrások, amelyek ezen a területrészen előfordulnak, Románia többi részében bőségesen rendelkezésre állnak.

A kért területvisszacsatolás Magyarország nyersanyag- és energiaellátásában a következő lényeges javulást idézné elő:

Nagybánya vidékének pirit-termelése bőségesen fedezi Magyarország kénkova szükségletét, amely anyag a kémiai iparnak fontos nyersanyaga. Fedezi továbbá e vidék termelése az ezüstből, ólomból és cinkből fennálló magyar behozatali szükségletet. Nagybánya környékének Magyarországhoz való csatolása, számbavéve a kémiai ipar területén beállott forradalmi változásokat, Magyarország számára nagystílű, vertikális fejlesztési lehetőségeket fog nyújtani, és a bauxit és olajipar mellett ezen ipar kifejlesztése alapvető biztosítéka lesz a lakosság nagy hányada megélhetésének és ezzel az ország szociális rendjének.

Nagy jelentőségű lesz ezen kívül Nagybánya évi kb. 2000 kg körül mozgó aranytermelése, amely a magyar műszaki vezetőség által kidolgozott tervek szerint több, mint 3000 kg-ra volna emelhető, valamint az évi 1300 tonna réztermelés is.

Különösen jelentős lesz a visszacsatolás Magyarország faellátása szempontjából. A jelenlegi magyar területen az erdő mindössze 12%. A háborús károk következtében a kitermelési lehetőség kb. 30%-kal csökkent, aminek következtében a mai fatermelés alig 50%-át fedezné a háború előtti évek erősen leszorított fogyasztásának. Még kedvezőtlenebb az arányszám akkor, ha az így

²⁸ Ezt a szót egykorúlag ceruzával bekeretezték.

33. 1946. június 18.

adott termelési lehetőséget azokhoz a többletszükségletekhez arányítjuk, amelyek az újjáépítési követelmények következtében merültek fel. A kért visszacsatolás a magyar erdőterületet 38–40%-kal, a fatermelést pedig kb. 50%-kal fogja növelni.

A magyar energiagazdálkodás szempontjából komoly tényezőt jelentenek a Lápos, valamint a három Körös folyó által képviselt vízierők, amelyek minegy 40–50 000 lóerőre becsülhetők. A jelenlegi magyar területen összesen kb. 50 000 lóerő hasznosítható vízierő van.

Ilyen előnyök mellett magyar oldalon, alig érné károsodás a román oldalt. Az erdélyi vízierők több mint 90%-a e területvisszacsatolás után is Románia birtokában maradnak, csakúgy, mint az erdélyi földgázmezők. A kérdéses területen termelt ásványok, az ólom kivételével, Erdélynek a Romániának adandó részében is termeltetnek, és pedig a legtöbb, a visszacsatolni kért részen termelt mennyiségnél jóval nagyobb mennyiségben. Nem érintené kérelmünk a délerdélyi nagy jelentőségű vas- és kőszénbányákat. A Magyarországhoz kerülő erdőterület az erdélyi erdőterületeknek mindössze 13%-a volna.

A Nagybánya vidékén termelt nyersanyagoknak pedig Románia gazdasági életében annyira nem volt jelentőségük, hogy Románia számos, Magyarországra létfontosságú nyersanyagból a szóbanforgó területen megszüntette a termelést. Így Ilován a pirit-termelést, Dernatataroson a bitumen-termelést, a nagybányai pirit pedig legnagyobb részét feldolgozatlanul hevert a román impérium idején.

A magyar kormány 1946. április 25-én kelt Aide Mémoire-ja kb. 22 000 négyzet km visszaadását kérte.²⁹ E 22 000 négyzet km határán valamivel túlérik Rónaszék és Aknasuhatag, amely Nagybányától északra, a határ közelében fekszik. Tekintettel arra a körülményre, hogy az Aide Mémoire azt a politikai célkitűzést tartja szem előtt, hogy a román oldalon maradó magyar nemzetiségűek létszámát [a] magyar oldalra kerülő román nemzetiségűek azonos létszámával aequiparálja, nézetünk szerint nincs akadálya annak, hogy az eredetileg javasolt új határvonalnak egy megállapítandó, Magyarország felé való betűremlése ellenében, Aknasuhatag és Rónaszék, amelyek sótermelése az egész magyar sószükségletet fedezné és e fontos ipari nyersanyag és nélkülözhetetlen élelmiszer birtokát a magyar közgazdaság részére biztosítaná, Magyarországhoz csatoltassék. Itt említjük meg, hogy Rónaszéken a trianoni békeszerződés óta sótermelés nem volt.

²⁹ Gyöngyösi János 1946. április 27-én nyújtotta át az Aide Memoire-t a Szövetséges nagyhatalmak budapesti képviselőinek. Ez az emlékirat azonban elkésztett, legalább egy hónappal korábban kellett volna átadni, mivel a külügyminiszterek ekkor már megkezdték az olasz, a román, a bolgár, a finn és a magyar békeszerződés tervezetének tárgyalását. (Balogh Sándor: Magyarország külpolitikája 1945–1950. Kossuth Könyvkiadó. 1988. 173–174. pp.)

Az itt felsorolt kívánságokkal szemben arra lehetne hivatkozni, hogy szabadabb nemzetközi forgalom esetén nincsen nagy jelentősége annak, vajon nyersanyag- és energiaforrások az ország határain belül, vagy a szomszéd országokban vannak-e. Ez a felfogás figyelmen kívül hagyja, hogy az idegen állam területén lévő nyersanyagforrások messzemenő gazdasági együttműködés esetén sem használhatók ki olyan mértékben, mint ez lehetséges volna, ha ezek a magyar kormány kontrollja alatt állnának.

A magyar kormány ezzel kapcsolatban újbóli kifejezésre juttatja a legszorosabb gazdasági kollaborációra való hajlandóságát, de a történelmi felelősség szempontjából leszögezendőnek tartja azt is, hogy eredményes kollaboráció csak életképes felek között lehetséges.

2. Magyarország nemzetközi kötelezettségei

Magyarország nemzetközi kötelezettségei részben a veszített háborúból erednek, részben attól függetlenek, és a két világháború közötti nemzetközi eladósodásának következményei.

Időrendben a nemzetközi tartozások előzik meg a háború okozta kötelezettségeket, a nemzetközi jog és a politikai erkölcs szempontjából a háborús felelősségből eredő terheket illeti a magyar kormány felfogása szerint a prioritás. Alátámasztja ezt a véleményünket az a körülmény is, hogy előbb írt kötelezettségeink részben a magánjogi jogviszonyokon alapulnak, míg az utóbbiak eredete nemzetközi szerződés (a fegyverszüneti egyezmény), amely a Szövetséges Hatalmak aláírását viseli.

Ha azonban Magyarország a maga gazdasági békecéljait a Szövetséges Hatalmak elé terjeszti, e sorrendiség szempontjának nyomatékos hangsúlyozása ellenére sem tehet mást, mint hogy mindegyik tényező súlyát odatárja a dönteni hivatottak elé, s tőlük kér nemcsak határozatot, de útmutatást és tanácsot is abban a tekintetben, hogy hogyan feleljen meg mindazoknak a kötelezettségeknek, amelyeket — ha időrendben megosztva is — de teljesíteni akar éppen annak érdekében, hogy egyfelől a békére irányuló jószándékát bizonyítsa, másfelől hogy a nemzetközi gazdasági összeköttetésből mint kötelezettségeit nem teljesítő adós ki ne rekesztessék.

A magyar kormány a moszkvai fegyverszüneti egyezmény óta ismételtelen és ismételtelen tanújelét kapta annak, hogy a Szovjetunió számot vet a magyar állam teherviselő képességével, sőt ezen túlmenően azokkal az érdekekkel is, amelyek a magyar gazdasági élet rekonstrukciójához fűződnek. A magyar kormányt áthatja az a tudat, hogy a Szovjetunió a jövőben is hajlandó lesz az általa megállapított szükséghez képest a jóvátételi terheket akár időbeli beosztásuk, akár abszolút mértékük, akár megosztásuk szempontjából enyhíteni. Meggyő-

33. 1946. június 18.

zódése, hogy kétoldalú tárgyalások során az e téren lehetségeset el fogja érni. Szükségesnek tartja ellenben, hogy e terhek valódi súlyát másirányú gazdasági teljesítőképességének helyes megítélése szempontjából a Szövetséges Hatalmak elé tárja.

A Szovjetunió kormánya a folyó év áprilisában hozzájárult ahhoz, hogy az eredetileg 6 évben megszabott jóvátételi szolgáltatás 8 év alatt teljesíttessék.³⁰ Ha az elmúlt első, teljesítés szempontjából az események kényszere és a Szovjetunió megértése folytán igen csonka jóvátételi év teljesítményeit levonjuk, az évenként teljesítendő teljes jóvátétel kereken 41 millió dollárnak felel meg.

Figyelmet kell itt szentelni a jóvátételi dollár értékének is. Az a körülmény, hogy a fegyverszüneti egyezmény alapján az 1938. évi világpiazi árak veendők alapul, amely árak jóval a magyar árnívó alatt mozognak, magával hozza azt, hogy a jóvátételi dollár békepengő értéke magasabb a dollár-pengő paritásnál. Az e tárgyban végzett és a dolog természeténél fogva különféle eredményre vezető reális számvetések legalacsonyabbika 7:35 pengőt, legmagasabbika 17.- pengőt eredményez. A legmegnyugtatóbbnak a 10.- pengős átszámítási kulcs látszik és ennek alapján Magyarország egy évi jóvátételi terhe mechanikus számítás alapján 410 millió pengő.³¹ Ehhez járul mintegy 15% szállítási költség és figyelmen kívül marad az a pónálé, amelyet késedelmes teljesítés esetén természetben fizetnünk kell.

A Szovjetunió megértését bizonyítja az, hogy az első jóvátételi évben a pónálékat elengedte. Komolyan reméljük, hogy erőfeszítéseinket méltányolva a vétlen késedelmek tekintetében továbbra is elnéző lesz, a kötelezettséggel azonban, mint meglévő és súlyos kötelezettséggel kell számot vetnünk.

Ugyancsak a háborúvesztésből folyik másik terhünk, a megszálló hadsereg ellátása. Ez az ellátási teher az 1945. év utolsó kilenc hónapjára (vagyis 3/4 évre) rendkívül óvatos becslés szerint.....³² millió pengőt tett ki. Kormányunknak a Szovjetunióban történt látogatása alkalmával a legilletékesebb helyről kaptunk komoly biztatást a megszálló létszám radikális csökkentésére.³³ E csökkentés mérvét csak azzal kívánjuk jellemezni, hogy a stabilizációs költségvetésben, amelyre alább még kissé részletesebben kitérünk,³⁴ 30 millió 1938-as pengőt véltünk e célra beállítani. A két szám közötti nagymértékű eltérés nemcsak a létszámcsökkentésből, hanem abból az eddigiek alapján itt is indokolt feltételezésből fakad, hogy a Szovjetunió kormánya a megszálló hadsereg költségeinek bizonyos tényezőit³⁵ továbbra is és talán az eddiginél fokozottabb mértékben maga fogja viselni. Éppen ezért itt is megismételjük azt, amit

³⁰ Lásd a [19.] 102. sz. jegyzőkönyv 5. jegyzetét.

³¹ Ide eredetileg a következő lapalji megjegyzést fűzték: Külön megjelölés hiányában 1 \$ = 5,15 pengővel veendő egyértékűnek.

³² Az összeg az eredetiben is hiányzik, a helye csak pontokkal van jelölve.

³³ Lásd a [19.] 102. sz. jegyzőkönyv 8. jegyzetét.

³⁴ A mondat ezt követő részét egykorúlag ceruzával áthúzták.

³⁵ Az ezt követő nyolc szót egykorúlag ceruzával áthúzták.

a jóvátételnél már mondtunk volt, hogy e téren a békeszerződéssel kapcsolatban semmiféle kívánságot nem terjesztünk elő, reméljük, hogy ezirányú terheink a kontemplált keretek között maradnak és reméljük, hogy demokratikus berendezkedésünk és őszinte békekészségünk honorálása gyanánt vagy a békeszerződést közvetlenül követőleg, vagy egy ettől számított nem túl távoli időpontban az időközben lecsökkentett megszállás politikai szüksége is elesik és így e kérdés gazdasági vonatkozása a magyar gazdasági életet többé nem érinti.³⁶

Ugyanez vonatkozik a Szövetséges Ellenőrző Bizottság költségeire is, amelyek jelenleg és a jelen konstrukcióban aligha csökkenthetően évi 15–20 millió pengőt tesznek ki.

Ugyane terhek csoportjába tartozik a fegyverszüneti egyezmény 12. §-ának (2) bekezdése alapján az a kártérítési kötelezettség, amellyel Magyarország a többi szövetséges államnak és azok polgárainak tartozik. Az egyezmény 13. §-ában Magyarország arra kötelezte magát, hogy az Egyesült Nemzetek és azok polgárainak összes törvényes jogait és érdekeit illetően magyar területen a háború előtti helyzetet állítja vissza és teljes épségben visszaszolgáltatja e polgárok és nemzetek tulajdonát.³⁷

E kötelezettségek alapján Magyarország még nem teljesített fizetéseket. Egyelőre nem is tudjuk, hogy az említett §-ok alapján támasztható követelések összege mekkora.

A külföldi tartozások között a külföldi valutára szóló tartozások összege az 1945 szeptemberben történt összeírás szerint 1964 millió aranypengőt (578 millió dollárt) tett ki, a pengőre szólók pedig 889 millió pengőt.

Ha így számbavesszük nemzetközi kötelezettségeinket, meg kell állapítani, hogy van egy jóvátételi kötelezettség, amelyet, bár egyelőre csak töredékesen, de teljesítünk, van egy megszállási költség, amelynek redukcióját reméljük, van a Szövetséges Ellenőrző Bizottság eltartásának egy számottevő terhe, van egy merőben ismeretlen tényező, a külföldi államokkal és állampolgárokkal szemben fennálló restitúciós kötelezettség végül van a régebbi adósságok jelenleg szünetelő kamat- és tőkeszolgálata.

Ezekkel a terhekkal szemben áll Magyarország adott és remélhető teljesítőképessége.

E teljesítőképesség alapja Magyarország nemzeti jövedelme. A nemzeti jövedelem az 1938–39. költségvetési évben a különféle jövedelemszámítási módszerek egybehangelésének eredményeként 5200 millió pengőt tett ki.

³⁶ Ezt az utóbbi egész mondatot kihagyták.

³⁷ A fegyverszüneti egyezmény (525/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. május 17.) 12. pontjának (1) bekezdése a Szovjetuniót, Csehszlovákiát és Jugoszláviát illető jóvátételekről szolt. A (2) bekezdés kimondta, hogy Magyarország megtéríti a károkat és veszteségeket, amelyeket más szövetséges államoknak és ezek polgárainak okozott a háború során.

A fegyverszüneti egyezmény 13. pontját csaknem szó szerint idézte a feljegyzés.

33. 1946. június 18.

Az 1945–46os már lejárt költségvetési év ugyane számítások szerint kb. 2300–2600 millió közötti eredményt mutat. Az előttünk álló 1946–47. költségvetési évben némi, nem egészen indokolatlan és részben a termés kedvező eredményére, részben az ipari termelés növekvő kapacitására alapított optimizmusú nemzeti jövedelem-számítás mintegy 3000 milliót eredményez. Van-
nak ennél optimistább becslések is, amelyek 3500 millióig mennek, mi azonban az optimista realitást 3000 millió körül látjuk.

Nemzetközi tapasztalatok mutatják azt, hogy a nemzeti jövedelemnek milyen hányada vehető igénybe közteherviselés céljaira. Magától értődőleg mennél nagyobb a nemzeti jövedelem, annál nagyobb percentuálisan is az igénybevehető hányad, amelyet az alapvető szempont a nemzeti jövedelem bizonyos — nem százalékban, hanem abszolút számban kifejezett — részének a lakosság magánszükségeinek céljára való rendelkezésre hagyása megkíván. Stabilizációs költségvetésünk, amely egyfelől a jóvátételi terheket az 1946–47. évre csak 210 millió pengőben veszi fel, másfelől adósságszolgáltatásra — bízva az Egyesült Nemzetek megértésében — mit sem kontemplál, [sic!] 25–29%-ot kíván mégis elvenni, ami azt jelenti, hogy ez a stabilizáció éppen azért, hogy nemzetközi kötelezettségeink preferált részének legalább részben eleget tudjunk tenni, nemcsak a valutát, hanem nyomorunkat is stabilizálja.

Azt, hogy ez a nemzeti jövedelem miért oly alacsony, bőségesen indokolja a termelő és közlekedési berendezésekben bekövetkezett hatalmas pusztulás, az állatállomány 2/3 részének elvesztése, az ipari kapacitásnak a békeállapot alá 46%-kal való süllyedése, a teherkocsiállomány 84%-os, a mozdonyállomány 81%-os csökkenése, a munkaerők egy részének elvesztése, a munkateljesítménynek nagyrészt az ellátási viszonyok következtében való csökkenése és a nyersanyagellátásnak a nemzetközi kapcsolatok hiányossága folytán bekövetkezett nehézségei.

Magyarország a trianoni békeszerződés óta nagy áron megszerzett önállóságának egész ideje alatt szegény ország volt, ahol a külföldi adósságszolgálat mindig csak új adósságokból volt lehetséges. Olyan országban, ahol a nemzeti jövedelemből elérhető évi megtakarítás mindig alatta maradt a 10%-nak és optimálisan is csak 7,4%-ot ért el, ez több mint érthető.

A kép helyes megvilágításához hozzátartozik még az is, hogy 1931-ben jóval kedvezőbb nemzeti jövedelem mellett is transfermoratóriumot kellett bevezetnünk³⁸ és hogy azóta adósságszolgálatunk csak 1938 és 1940 között funkcionált rendszeresen, de ez is csak azért, mert a belföldi fogyasztási színvonal rovására valutaszerző célzatú exportunkat rendkívüli állami támogatásban részesítettünk.

³⁸ 1931 közepére a magyar kormány súlyos gazdasági helyzetbe került, úgy látszott, hogy csak hetekre volt fenntartható a Népszövetség segítségével létrehozott stabilizáció s le kellett volna térni az aranyparitásról. A hónapokon át folytatott tárgyalások alapján 1931. augusztus

Ilyen előzmények után ezirányú kéréseink lényege adottnak tekinthető:

Kérünk kell meghallgatásunk után és részvételünkkel a külföldi államokkal és állampolgárokkal szemben fennálló restitúciós kötelezettségünk megszüntetését és felfüggesztését, régebbi adósságaink kamat- és tőkeszolgálatát tekintetében megfelelő többéves moratóriumot, majd ennek végeztével a gazdasági fejlődés eredményére alapított, de az ország gazdasági kapacitásával mindenkor arányban álló progressziót és végül mindezek érdekében megfelelően dimenzionált hosszúlejáratú áruhitelt, amely a termelési kapacitás kifejlesztését és ugyanekkor a nemzeti jövedelem emelkedését volna hivatva szolgálni.

3. Nyugatra hurcolt javak

A német katonai és polgári hatóságok, valamint a német segítséggel hatalomra került nyilas kormány rendelkezései folytán 1944 ősztől kezdve a német hadsereg Magyarországról való kivonulásáig a magyar nemzeti vagyon megmozdítható részének jelentékeny hányada Ausztriába, Németországba és Csehszlovákiába szállították. Nyugatra szállították a magyar vasutak gördülő anyagának nagyobb részét, az egész dunai hajóparkot, a legfontosabb gyárak gépberendezését, igen jelentékeny nyersanyag, félgyártmány és készáru készleteket, a magyar állatállomány igen tekintélyes részét, nagyértékű egészségügyi és tudományos felszerelését, műkincseket stb.

A kiszállított értékek között volt a Magyar Nemzeti Bank 28 500 kg színyaranyat kitevő aranykészlete, továbbá a zsidó tulajdonban lévő nagy mennyiségű arany és ezüst tárgy, drágakövek és ékszerek és egyéb értéktárgyak.

A Nyugatra hurcolt magyar javak részletes³⁹ jegyzékét a magyar kormány külön jegyzékben juttatta el a Szövetséges Hatalmakhoz.⁴⁰

Ezek az elhurcolt javak jelentették Magyarország nemzeti vagyonának igen tekintélyes hányadát, de jelentették Magyarország termelői kapacitásának alapvető alátámasztását is. *Ezek nélkül Magyarország dolgozó népének minden*

14-én angol-francia-olasz részvétellel 5 millió fontos kölcsönt vett fel az ország. A kölcsönt más feltétel mellett 6,5%-os kamatra egy évi időtartamra folyósították, ami azonban a lejárat előtt meghosszabbítható volt. (Bethlen István titkos iratai – Szerk. Szinai Miklós és Szücs László. Kossuth Könyvkiadó. 1972. 419–447. pp.)

³⁹ A „részletes” szót egykorúlag ceruzával „részleges”-re javították.

⁴⁰ Késlekedve, csak 1946 májusában és június elején — Levuskin tábornok szóbeli felkérése, illetve az Egyesült Államok követségének a felszólítása nyomán — kezdett hozzá a magyar kormány a Nyugatra hurcolt magyar javak jegyzékének összeállításához. Kérte az Egyesült Államokat és az angol kormányt, tegyék lehetővé, hogy magyar kiküldöttek mehessenek az általuk megszállt német és osztrák területekre az ott lévő javak felderítése céljából. (MOL XIX-A-1-j 1946-XXXVI-6041) Az ügyiratban megtalálható az elhurcolt javakról az egyes minisztériumoktól beszerzett adatok alapján összeállított és 1946. június 4-én Vorosilov marsalnak megküldött jegyzék.

33. 1946. június 18.

hősies erőfeszítése, megmaradt tőkájének minden mozgékonyága ellenére sem képes arra, hogy magát akár a trianoni szinten is egy nemzedéken belül restitálja. Ezek nélkül a javak nélkül Magyarország nem a stabilizált szegénység, hanem a forrongó nyomor országa lesz és így nemcsak magyar, de duna-völgyi, sőt európai érdekek fűződnek ahhoz, hogy ezek a javak Magyarországra vissza kerüljenek.

Nyomatékkal hangsúlyozzuk azt is, hogy a stabilizáció — amelyre a következő pontban térünk ki — a Nyugatra kivitt javak nélkül alig képzelhető el. A magyar kormány ezért kéri a szóban forgó és túlnyomólag magántulajdonban lévő javak visszaadását. Kéri nemcsak azon a jogi alapon, hogy ezek hadizsákmánynak nem tekinthetők, de azért is, mert ez a gazdasági regeneráció elengedhetetlen, bár nem egyetlen feltétele. A magyar kormány tudatában van annak, hogy e javak egy része felhasználtott és ennek következtében nem bocsátható vissza magyar tulajdonba. Ilyen esetekben a javakat felhasználó országokkal szemben fenntartja kártérítési igényét és kéri a Szövetséges Hatalmokat, tegyék lehetővé, hogy ezeket az igényeket megfelelő módon, belátható idő[n] belül realizálhatóan érvényesíthesse.

4. Stabilizálás

A felszabadulástól mostanig eltelt idő gazdasági és pénzügyi politikáját az a sziszifuszi küzdelem jellemezte, amelyet Magyarország annak a teljesíthetetlen feladatnak a megvalósítása érdekében folytatott, hogy a lakosságnak legalacsonyabb szinten tartott megélhetését is alig fedező nemzeti jövedelemből jóvátételre is, újjáépítésre is juttasson. A küzdelem eredménye az egyre jobban elfajuló infláció lett, amelynek továbbfolytatása az egész magyar gazdasági életet összeomlással fenyegeti. A pénzügyi helyzet annyira kritikussá vált, hogy Magyarország kénytelen az összes feltételek megvalósulásának bevárása nélkül a lehető legsürgősebben megkísérelni az államháztartás egyensúlyának helyreállítását és a valuta stabilizálását.

Ezek a rendszabályok, amelyektől Magyarország belső békéjének és gazdasági rendjének fennmaradása függ, csak akkor vezethetnek sikerre, ha Magyarország a Szövetséges Hatalmaktól megkapja a szükséges támogatást.

A valutastabilizálás sikerének előfeltétele a Nyugatra hurcolt áruk hazahozatala és a magyar közgazdaság szolgálatába állítása mellett olyan arany- és devizakészlet, amelynek segítségével a valuta külföldi értéke biztosítható. Az arany és devizaösszeg, amely felett Magyarország ma szabadon rendelkezik, mindössze 6 millió dollár. A Szövetséges Hatalmak birtokában van a Magyar Nemzeti Banknak 32 millió dollár értéket képviselő 28 500 kg színaranyat tartalmazó aranykészlete, a szövetségesek által zárolt magyar devizakövetelé-

sek pedig 10 millió dollárt tesznek ki. A szóban forgó arany visszaadása, illetve az említett devizaösszegek feletti szabad rendelkezési jog helyreállítása, lényegesen hozzájárulna a stabilizáció sikeréhez szükséges arany- és devizakészlet megeremtéséhez.

A stabilizálással kapcsolatos devizaszükséglet fedezésére azonban a magyar tulajdont alkotó arany és deviza visszanyerése egymagában nem elégséges. Ez a készlet normális körülmények között is meglehetősen alacsony volna, ma azonban figyelembe kell venni azt a hatalmas újjáépítési szükségletet is, amelynek kielégítése nélkül Magyarország nem tudja termelő és közlekedési apparátusát a háború előtti szintre emelni, sem pedig kiapadt nyersanyagkészleteit a termelés növeléséhez szükséges szintre feltölteni, következésképp az államháztartás és a valuta stabilitását sem tudja megalapozni. Belföldi megakarításokból, illetve exportálható feleslegekből ennek a szükségletnek legfeljebb egy csekély töredéke volna fedezhető. Ennek következtében Magyarország azt kéri a Szövetséges Hatalmaktól, hogy 2–3 évi moratórium engedélyezése és a Nyugatra vitt magyar javak visszaadása mellett teremtsék meg az előfeltételeit annak, hogy Magyarország az újjáépítéssel és valuta-stabilizálással kapcsolatos rendkívüli szükségletek fedezésére *hosszúlejáratú külföldi kölcsönt vehessen igénybe*.

Magyarország a stabilizálással kapcsolatban átfogó gazdasági tervet készít, a tervgazdálkodás — különösen annak külkereskedelmi része — azonban csak akkor lehetséges, ha *a határokon átmenő forgalom felett központi ellenőrzés gyakorolható*.

A valuta-stabilizálás mielőbbi megvalósítását Magyarország már azért is szeretné, hogy ezáltal lehetővé váljék számára a Bretton-Woods-i egyezményben elhatározott nemzetközi pénzügyi kooperációban való részvétel.⁴¹

5. Nemzetközi együttműködés

Minthogy Magyarország javaslatainak egyik vezető szempontja a nemzetközi együttműködés előmozdítása, szeretné közvetlenül erre irányuló javaslatait is előterjeszteni. E javaslatok megtételénél elsősorban a szomszéd országokhoz való viszonyára kíván tekintettel lenni, mert úgy érzi, hogy földrajzi fekvésénél fogva az a feladata, hogy magatartásával elsősorban a Duna-völgyében szolgálja a megnyugvás, a megbékélés és együttműködés nagy céljait. Amint már fentebb említettük, a dunai államok, amelyek területének

⁴¹ Bretton-Woodsban (USA New Hampshire állam) tartották meg 1944. július 1–22-e között az Egyesült Nemzetek szervezetének pénzügyi konferenciáját. A konferencián hoztak határozatot a Nemzetközi Valutaalap és a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank (Világbank) létrehozásáról.

33. 1946. június 18.

nagyobb része az első világháború előtt az Osztrák–Magyar Monarchiához tartozott, földrajzi fekvésüknél és gazdaságföldrajzi adottságaiknál fogva annyira egymásra vannak utalva, hogy szoros baráti együttműködésük nélkül boldogulásuk nem lehetséges. Kétségtelenül igazolta ezt a két világháború között eltelt időszak, amely éppen ennek az együttműködésnek az elmaradása miatt a várt prosperitást nem tudta meghozni azoknak a dunai országoknak sem, amelyek a győztes hatalmak oldalán foglaltak helyet és haszonélvezői voltak az Osztrák–Magyar Monarchia felosztásának.

Magyarország nézete szerint a dunai országok szorosabb gazdasági együttműködése érdekében kívánatos volna, hogy a dunai országok között olyan megállapodások jöjjenek létre, amelyek biztosítják egyrészt azt, hogy ezek egymás nyersanyag- és energia-feleslegeit igénybe vehessék, másrészt a felvevőképesség határain belül árufeleslegeiknek egymás piacain való elhelyezését. Kívánatos volna az is, hogy ezek az országok egymás polgárainak és vállalatainak a legmesszebbmenő mértékben tegyék lehetővé a vállalkozásban és termelésben való részvételt. A cél az volna, hogy az együttműködés minél jobban elmélyüljön és lassanként kialakuljon egy olyan helyzet, amelyben az egyes országok egy nagyobb egység részeinek tekintik magukat és gazdasági erőforrásaik kihasználásánál tekintettel vannak a többiek érdekére is. *Ez a fejlődés fokozatosan vámunióra is vezethet, amit a magyar kormány szívesen látna.*⁴²

A dunai államokkal tervezett szorosabb gazdasági együttműködés tartalmi kiépítésére vonatkozóan Magyarország már most több konkrét javaslatot kíván tenni, amelyek főleg a vízgazdálkodással, árvízvédelemmel, hajózással és vasúti közlekedéssel kapcsolatos kérdésekre vonatkoznak. E javaslatokat a magyar kormány külön iratban kívánja előterjeszteni, már most megjegyzi azonban, hogy a dunai hajózás kérdéseiben folytatandó tárgyalásokhoz meghívását kéri.

Ami Magyarországnak a Duna-medencén kívül fekvő országokkal való együttműködését illeti, Magyarország nem érzi magát hivatva átfogó jellegű javaslatokat és kezdeményezéseket tenni. Ezért csak arra kíván rámutatni, hogy szükségesnek tartja a nemzetközi kereskedelem szabadságának útjában álló akadályok minél nagyobb mérvű csökkentését. Vonatkozik ez a közlekedési akadályokra is; igen fontos, hogy a nemzetközi kereskedelem lebonyolítására az idegen államok területén haladó vasutak, vízi utak és közutak mindenki által szabadon használhatók legyenek. Arra törekszik a magyar kormány, hogy a devizaforgalmi korlátozásokat, amelyeket 1931-ben kénytelen volt életbeléptetni és amelyeket egyelőre kénytelen még fenntartani, a kurrens nemzetközi ügyletek tekintetében fokozatosan megszüntesse, amint gazdasági és valutáris megerősödése ezt lehetővé teszi.

⁴² Ezt a mondatot egykorúlag ceruzával áthúzták.

Egy konkrét javaslatot mégis szükségesnek tart előterjeszteni. Rá kíván mutatni arra, hogy a dunai államok mezőgazdasági termé feleslegeinek értékesítése a múltban milyen súlyos problémákat okozott és mennyi bonyodalom okozójává vált. Ezt használta ki a hitleri Németország és ez volt az ürügye a megelőző fasiszta rendszer németbarát és háborús részvételbe torkoló politikájának. A mezőgazdasági felesleggel rendelkező dunai államok gazdasági és pénzügyi egyensúlya a jövőben is nagy mértékben attól függ, hogy feleslegeiket rentábilis áron exportálni tudják. Nemcsak gazdasági, de nagyjelentőségű politikai érdekek is indokolttá teszik, hogy a szövetséges nagyhatalmak figyelmet szenteljenek e probléma megoldásának. A magyar kormány úgy véli, hogy azt az áldozatot, amelyet e cél érdekében az európai importországok vállalnának, bőségesen megérnék a várható eredmények.

6. A magyarországi német javakra vonatkozó potsdami határozat értelmezése

Az 1945 júniusában tartott potsdami konferencia határozatai között a Németországtól igényelt jóvátétellel foglalkozó IV. rész 9. pontja azt a megállapodást tartalmazza, hogy az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok kormányai lemondanak jóvátételi igényeikről a Bulgáriában, Finnországban, Magyarországon, Romániában és Kelet-Ausztriában lévő német külföldi vagyon tekintetében. (The Governments of the United Kingdom and the United States of America renounce their claims in respect of reparations to..... German foreing assets in Bulgaria, Finland, Hungary, Romania and Eastern Austria.) E szöveg alapján nem világos, hogy mi tekintendő »német« vagyonnak. A felmerülő viták eldöntése céljából kívánatosnak látszik az idézett potsdami határozat értelmének részvételünkkel való szabatos megállapítása.⁴³

7. Németországgal szemben fennálló magyar követelések

Magyarországnak a magyar–német rendes fizetési forgalomból eredő aktív egyenlege kereken 1050 millió márka, ehhez járul a német katonai célokra teljesített pengőkiadások címén keletkezett követelése, amely a hasonló címen támasztható német ellenkövetelések levonása után kereken 2000 millió pengő-re tehető; ez az összeg a nagykereskedelmi indexszám alapján 1480 millió 1938. évi pengőnek (279 millió dollár) felel meg.

⁴³ Ezt a teljes 6. pontot egykorúlag ceruzával áthúzták. A három győztes nagyhatalom vezetőinek 1945. július 17–augusztus 2-án Potsdamban tartott értekezlete, egyebek mellett, döntött a magyarországi német nemzetiségű lakosság Németországba való áttelepítéséről, ezzel kapcsolatban szólt arról is, hogy a magyarországi német vagyont át kell adni a Szovjetuniónak.

33. 1946. június 18.

A német hadsereg által okozott, valamint a német katonai és polgári hatóságok intézkedései folytán előállott károk a Központi Statisztikai Hivatal adatgyűjtése szerint 4574 millió 1938. évi pengőt (889 millió dollárt) tesznek ki a következő tagozódással:

Mezőgazdaság	354	millió pengő
Ipar, bányászat, kohászat	462	”
Kereskedelem	197	”
Közlekedés	2383	”
Egyéb	1178	”

Magyarország fennállónak tekinti mind a magyar–német fizetési forgalomból keletkezett követelését, mind a Németország által okozott károk megtérítésére vonatkozó igényét és fenntartja jogát e követelések érvényesítésére azzal, hogy e követelések elsődleges fedezete Magyarországnak és a magyar állampolgároknak Németországgal és a német állampolgárokkal szemben fennállott tartozásai.

* * *

A jövő kialakítása a békekonferencia kezében van. A konferenciától függ, hogy gazdaságilag egészséges békeépületet emeljen, amely lehetővé teszi azt, hogy elégedett és szabad népek éljenek a Duna-medencében ugyanúgy, mint a világ többi részében. A konferencia kezében van annak eldöntése, hogy Európa e részében lehetővé váljék az általános megbékélés és az alkotó munka.

E tanulmány mellékletei:

1. Mezőgazdasággal kapcsolatos javaslatok.
2. Ippal kapcsolatos javaslatok.
3. Közlekedésüggyel kapcsolatos javaslatok.
4. Kereskedelempolitikai javaslatok.
5. A trianoni Magyarország analízise gazdasági szempontból.
6. A magyar kormány stabilizációs programja.⁴⁴

Budapest, 1946. június hó 15-én.

Nyomtatott, egykorúlag ceruzával többször javított, aláírás nélküli fogalmazvány.

⁴⁴ Ezek a mellékletek nem találhatók az irat mellett.

[34.] 117.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi június hó 21. napján délelőtt 11 órakor Szakasits Árpád államminiszter elnökelete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, B. Szabó István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Dr. Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Keresztury Dezső vallás- és köz-oktatásügyi miniszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter képviselője dr. Pfeiffer Zoltán államtitkár, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

1

Szakasits Árpád államminiszter: Üdvözlí a minisztertanács tagjait, az ülést megnyitja. Mielőtt rátérne a napirendre, felhívja a figyelmet arra, hogy ma délután 16 óra 25 perckor lesz a temetése a szerencsétlen orosz katonának, akik a fasiszta merényletnek lettek áldozatai, s ezen a temetésen az egész kormány részt vesz. A kormány nevében ő, a honvédség nevében Tombor miniszter fog beszédet mondani. A tegnapi nap folyamán volt egy krízis: t. i. az oroszok kijelentették, hogy a kormány és a honvédség részvételére nem számítanak, – de ezt sikerült áthidalni és így természetesen teljes számban fognak részt venni.¹ – Napirend előtt elmondja még, hogy egy nagyon komoly munkásküldöttség jelent meg ma nála és jelentették, hogy a Váci út gyárai állnak, mert a munkások nem képesek a kapott bérért dolgozni. Egy munkás általában 5–6

¹ Lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

billiót keres hetenkint és ma reggel 1 kg burgonya ára 9 billió volt. A kormánynak nagyon meg kell gondolnia, hogy mit cselekedjék, nem marad más hátra, mint hogy a béreket adópengőben állapítsák meg.² Hétfőre választ kell adni a munkásoknak, nehogy átterjedjen a nyugtalanság az egész vonalra és teljesen megálljon a termelés. Kötelességünk volt ezt a figyelmeztetést meghallgatni. Felkéri a pénzügyminisztert, hogy a közlekedésügyi, iparügyi és közellátásügyi miniszterekkel üljön össze és keresse a megoldást, hogy a nyugalom helyreálljon. Érezzék a munkások, hogy a kormány nem kezeli közömbösen helyzetüket és lehetőséget nyújt a végleges megoldáshoz. Az élelmiszer-felhozatalról a közellátásügyi miniszter fog gondoskodni. A termés felhozatalára autókat kell igénybe venni, mert lehetetlen állapot, hogy a gyümölcs ott pusztul a fán és szállítási eszközök hiányában a főváros nem tud hozzájutni. Ezt a problémát feltétlenül meg kell oldani.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A gyümölcsfelhozattal kapcsolatban van néhány javaslata. Budapesten az áru felhozatal kevesebb ugyan, mint amennyi normálisan szokott lenni, de az áru eladhatatlan, mert nincs felvásárló kéz. Kereskedők vállalták, hogy ők hoznak fel árut és közvetlenül diszpozíciónk alatt állva, rendelkezünk az áruk felett, [sic!] s ők csak a gyümölcsért elért árat kapják. Fontos, hogy a leállt gyárakba tudjunk zöldségfélét és gyümölcsöt hozni. Kb. napi két és fél vagon árurol lehet szó, de [ez] az egyes gyárak számára komoly mennyiség volna. Erre 25 000 dollár adópengő hitelt kérnek, s ezzel arányos mennyiségű gyümölcsöt hoznak. A gyümölcs ára a békebeli 5–6 fillérnek felelne meg. Eddig kereskedők is csak ruhaféléért, vagy egyébért cserébe tudtak gyümölcsöt kapni. Gépkocsijaik a legjobb piacokról majdnem üresen térnek vissza, mert pénzért nem lehet semmit kapni. A sima pengő elvesztette a vásárlóerejét. Javasolja, hogy az Ausztriába kiszállítandó gyümölcsök kivitelét le kell állítani.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* nem járul hozzá a hitelhez, mert ezen a kereskedők nyernének csak.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Különben nem tudja megoldani a problémát. Az oroszok által történő fosztogatások megszüntetését fogja kérni az orosz hatóságoktól. Vidéken egyébként minden terményt és gyümölcsöt ellopnak, s nem is mernek ellene fellépni, mert nem kapnak védelmet. Kéri, hogy a rendőrségnek oly értelmű utasítás adassék, mely szerint a tolvajokkal szemben erélyesebb eljárást kell folytatni.

Minisztertanács felhívta a pénzügyminisztert, hogy a közlekedésügyi, az iparügyi és a közellátásügyi miniszterekkel egyetértve terjesszen elő javaslatot a bérek és fizetések rendezésére, – az export vonalon a kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter a kiszállításokat 1–2 hétre állítsa le,

² Az adópengő adójegy használatának kiterjesztéséről lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 42. napirendi pontját és jegyzetét.

s végül a belügyminiszter intézkedik a terménylopások fokozottabb ellenőrzésére és megtorlására.³

2

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: Hétfőn történt Budapesten az Oktogon téren világos nappal orosz katonák ellen egy merénylet. Ma reggel Szegeden Bulgarov városparancsnok ellen kíséreltek meg merényletet, a lövés azonban nem talált. A nyomozás orosz–magyar részről megindult. Ma éjszakára virradó éjjel [sic!] állítólag Szentendrén is merénylet történt egy orosz tiszt és felesége ellen. A legszigorúbb rendszabályokat fogja foganatosítani.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴

3

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: A másik bejelentése belpolitikai vonatkozású. Felolvassa a nyíregyházi rendőrkapitányság távirati jelentését. A kormány foglaljon álláspontot, vajon vihetjük mi az ügyeket addig tovább, amíg egyes részről lázítások történnek. A nyíregyházi Független Kisgazdapárt lapjában a Kis Újságban lázító cikk jelent meg a nyíregyházi rendőrkapitány Herpai Sándor alezredes ellen. A cikk aláírói a főispán és a szabolcsi kisgazdapárti képviselők.⁵ Vádat emelnek a vármegyei rendőrfőkapitány ellen. Nemrégiben pártközi

³ Lásd a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁴ Az esetekről nincsenek közelebbi ismereteink. Lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és 6. jegyzetét.

⁵ Szabolcs és Ung vármegyében 1945 augusztusától kezdve számos visszaélés történt a rendőrség részéről. A nagykállói, a kemecei, a gávási és a tiszalöki járási főjegyző panaszai alapján a belügyminiszter 1946 januárjában kénytelen volt felmenteni és kötelékből eltávolítani Sajben Andrást, a vármegye rendőrfőkapitányát. (MOL XIX-A-1-j 1945-XX-8574) Andrásy Dániel vármegyei főispán állítása szerint Herpai Sándor rendőralezredes, az új vármegyei rendőrfőkapitány nem gondoskodott a rend fenntartásáról, sőt tudtával került sor 1946. március 5-én egy baloldali zendülésre, népítéletre Nyíregyházán és a megyében. Ennek során a járási főjegyzők közül ötöt, több községi jegyzőt elűztek az állásából, a tisztviselők jórészét megfélemlítették, magát a főispánt egy 20–30 főből álló küldöttség a hivatalában, majd a lakásán próbálta terrorizálni. Minderről s a megyében a rendőrség támogatásával elkövetett akciókról (malmok lefoglalása, internálások, kisemberek földjének elvétele, antiszemita erőszakoskodások) Andrásy Dániel főispán 1946. március 25-én jelentést tett a belügyminiszternek s kérte a felelőtlen rendőrök eltávolítását, a tüntetések során elűzött tisztviselők visszahelyezését, az internálások ügyének bizottsági kivizsgálását, s megfelelő rendőrök kinevezését a megyéhez. Felemlítette, hogy az esetekért kommunista mezbe burkolt volt nyilas vezetők a felelősek. (MOL XIX-A-1-j 1946-XX-3751) Miután csupán két személy eltávolításáról intézkedett a belügyminiszter, a helyi Kis Újságban cikket írt a főispán ezekről az ügyekről.

Andrásy Dániel 1945 novemberétől 1946 augusztusáig Szabolcs vármegye főispánja volt. A SZEB elnökének követelésére váltották le tisztségéről. A Kisgazdapárt országos központjában a szociálpolitikai osztály vezetője lett.

34. 1946. június 21.

megállapodás történt a belpolitikai krízis kiküszöbölésére. A négy párt megállapodott abban, hogy az ország előtt álló nagy feladatok megoldása érdekében békés hangulatot teremtenek a koalícióban. Minden párt egyetértett abban, hogy a kérdéseket a nyilvánosság nélkül oldják meg.⁶ A nyílt támadásokat megszüntetik a rend és fegyelem megóvása érdekében. Nem emlékszik, hogy valamely államban előfordult volna, hogy a parlamenten kívül jegyezzék be interpellációikat, mert ez a forma nem alkalmas arra, hogy az ország nyugalmat szolgálja. Összeférhetlenségi törvény még nincs,⁷ de van egy koalíciós gyakorlat és nem engedhető meg, hogy főispáni mivolta mellett egy képviselő nyilvános interpellációt jegyezzen. A felolvasott interpellációra való tekintettel Andrásyt, Szabolcs vm. főispánját azonnali hatállyal el kell mozdítani helyéről. A belügyi vonalon a legerőteljesebb rendszabályokat fogja alkalmazni.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár még nem ismeri a helyzetet, de nyilvánvaló, hogy ha az összes kisgazdapárti képviselő kénytelen interveniálni, akkor van valami mögötte. Azt tanácsolja, hogy vizsgálják ki Herpai esetét és azután döntsön a minisztertanács. Herpai igen rossz hírű rendőrtiszt.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: Reméli ezután még rosszabb hírű lesz.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár nem tételezi fel, hogy valótlan tényállással fordulnak a képviselők a nyilvánosság elé. Minden állampolgárnak joga van a közvéleményhez fordulni, ha valamely közigazgatási tisztviselő nem áll hivatása magaslatán. Ez az eset lehet, hogy koalícióellenes, de az is lehet, hogy éppen azt szolgálja és igazságot szolgáltat, éppen a demokratikus atmoszférát akarja megteremteni.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: Szabolcs megyében a legizűbb forradalmi agitáció folyik.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár elismeri, de egy nem jól megválasztott rendőrkapitány esetleg még csak szítja ezt a hangulatot. Kéri a belügyminisztert, tegye lehetővé az ügy kivizsgálását, s ha valótlanok az állítások, akkor a Kisgazdapárt is eréllyel fog eljárni a saját képviselőivel szemben. Mindenesetre ki kell vizsgálni, hogy mi van az interpelláció mögött.

Szakasits Árpád államminiszter: Nem vizsgálja, hogy Herpai jó rendőrtiszt-e vagy sem. A vármegye főispánja ilyen nyílt levelet, vagy interpellációt nem jegyezhet és nem is intézhet a belügyminiszterhez. Más módot kellett volna keresnie. Forduljon a belügyminiszterhez, vagy ha ez az út nem jó, akkor itt van a kormányelnök. Ez az út kétségtelenül nem vezethet másra, mint hogy aláassa a kormány tekintélyét. Mindenesetre ilyen feszültséggel teljes időben, egy felelős párt képviselői nem folyamodhatnak ilyen eszközökhöz. Ez nem tűrhető el.

⁶ Lásd a [30.] 113. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁷ Az összeférhetlenségi törvény előkészítéséről lásd az [56.] 139. sz. jegyzőkönyv 12. napirendi pontját, valamint az 1946. évi XXVI. tc.-t.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Ismeri az egész szabolcsi helyzetet. Többhónapos villongás folyik. Egyénileg Herpai igen szimpatikus, jómegjelenésű ember, hogy az a sok halott ott van-e mögötte, amit a megyében emlegetnek vagy sem, azt nem tudja.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Nem tudja, de mégis tovább adja.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Magunk között vagyunk. Nem tudja, de feltételezi, hogy Andrassy többször jelentette már a helyzetet, hogy ezeket kivizsgálták-e már vagy sem, azt sem tudja. Abban igaz van a belügyminiszternek, hogy szokatlan a gesztus, de nem fog segíteni a dolgon, ha a megye minden kiscgazdapárti képviselőjét el fogjuk távolítani. Nem feltételezhető a főispánról, s az összes képviselőről, hogy ilyet megcsináljanak, ha nem volna alapja. Vizsgálatot kell indítani mindkét fél ellen. Enélkül csak sokkal nagyobb zűrzavart fogunk elérni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Pfeiffer államtitkár véleményén nem csodálkozok, mert egész politikai magatartása belevág ebbe a gondolatkörbe, amely jellemzi Andrassy főispán és a képviselők magatartását. Nem egy elszigetelt jelenség. Ez megvan az ország különböző részein. Nyílt uszítás polgárháborúra való előkészítés, és ez vezet a gyilkos merényletekhez. Politikailag vakoknak kell lennünk, ha ezt nem akarjuk látni. Nem ért egyet a közellátásügyi miniszterrel sem, az osztó igazságnak ezzel az elvével. Herpai nem lépett fel ilyen minősíthetetlen módon. Miért nem fordultak a belügyminiszterhez, miért kellett ezt az utat választani, mert ha rendes törvényes útra tereljük a dolgokat, akkor nem tudták volna játékaikat keresztülvinni. Példát kell statuálni. Meg kell vizsgálni az egész helyzetet, mert Szabolcsban, a nyilasok fő fészkeiben, a demokrácia rosszul áll és az ellenforradalom szervezkedik, pedig a Szovjetunióval szomszédos területen, ha mi tűrjük, akkor ők nem fogják tűrni. A munkáspártokat azzal vádolják, hogy az egész Kiscgazdapárt ellen vannak. Ez nem áll, de akkor, ha a Kiscgazdapárt minden egyes ilyen jelenségnél, ami felmerül védelmébe veszi a bűnösöket, önként adódik a kérdés, miért teszi ezt.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Azt hiszi, hogy ha az előzményeket a miniszterek jobban ismernék, akkor egyik, vagy másik nem úgy fejezte volna ki magát, mint ahogy tette. Véletlenül abban a helyzetben van, hogy információt tud adni a szabolcsi főkapitány működésével kapcsolatban. Ha a belügyminiszter elrendelné, hogy a Herpai aktákat vegyék elő, megállapítást nyerne, hogy Herpai ellen legalább 20–25 bejelentés érkezett, amit ide másolatban szintén megküldöttek nyomtatékképpen.⁸ A belügyminisztertől soha írásbeli választ nem kapott, de ígéretet tettek, hogy a rendőrségtől el fogják bocsátani. Megállapítást nyert az is, hogy nagy nyilas volt, s most a Kommunista Párt tagja.

⁸ Tizenhárom bejelentés kivizsgálására került sor, amelyek közül egy esetben állapított meg helytelenséget a kiküldött bizottság, mégis javasolta Herpai áthelyezését. (38.(121. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pont.)

34. 1946. június 21.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Herpai soha nem volt nyilas.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Tényleg úgy volt, hogy elbocsátják, de ez nem történt meg, csupán áthelyezték Szolnokról Nyíregyházára. Helyes és akceptálja azt, hogy ez is büntetés volt. Felteszi a kérdést, ha Szabolcs ilyen veszedelmes hely, vajon alkalmas-e egy ilyen rendőrtisztviselőnek ottani működése. Nem volna-e jobb — lehet kommunista párti is — de egy demokrácia szempontjából teljesen megbízható, erélyéről közismert és támadhatatlan embert odatenni. Azt, hogy az ottani aktív főispán ezt csinálta, azt nem lehet igazolni, de az igazságügyminiszter több levelet kapott már a Miniszterelnökségtől, az összeférhetlenségi törvény benyújtása végett, mert sürgősen parlament elé kell vinni. Tehát azt, hogy a belügyminiszter ilyen előterjesztést tesz a főispánnal kapcsolatban, véleménye szerint nem lehet félreérteni, de amennyiben ez az intézkedés kimerítené a belügyminiszter intézkedéseit, akkor ez ellenkező hatást váltana ki. Úgy nézne ki, mintha az egyik oldalról a szabálytalanságokat eltűrjük, a másik oldalról a szabálytalanságokkal szemben könyörtelenek vagyunk. A főispánnak azzal kellett volna lefedeznie magát, hogy ideforduljon, s ha eredménytelen marad felirata, mint végső eszközt használhatta volna fel a sajtó nyilvánosságát, s akkor enyhítő körülményt találna benne. Így azt kell kérnie, hogy hajtsa végre a főispánnal szembeni intézkedéseit, de a másik oldalon is tegye meg a szükséges lépéseket.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Csatlakozik dr. Balogh István államtitkár véleményéhez. Minden politikától mentesen attól tart, ha egyoldalú lenne a megtorló intézkedés, éppen az ellenkező hatást váltaná ki. A valóban szabálytalan irányú eljárást meg kell szüntetni, de a másik irányban is igazságosan kell eljárni. Mind a kettőt fel kell menteni. Szabolcs vármegyéből több ízben fordultak panasszal a kormányhoz és ezeknek a panaszoknak semmiféle eredményük nem volt. Ebben a kérdésben nem szabadna pártalapon dönteni, hanem kizárólag az igazság szerint eljárni.

[Balla] *Tájékoztatásügyi miniszter*: Információi szerint Herpai hétszeres gyilkos. Szabolcsban hétről hétre nő az elkeseredés és a leggyorsabban kell kivizsgálni a kérdést. Addig ne döntsön a főispán felmentése tárgyában, mert ez nagy elkeseredést fog kiváltani. Elvégre sajtószabadság van.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] *államtitkár*: Herpai volt ott a népítéletknél és ő azokat elő is segítette. Csodálkozik azon, hogy a közlekedésügyi miniszter minden javaslatot már előre kézből megkontráz. Láthatlanban ítélni hazardjáték.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: De ebben az esetben abszolút biztos. Vészkialtás jellegűnek tartja a nyilatkozatot. Szabolcs vm., meggyőződése szerint, veszedelmes helyé vált.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] *államtitkár*: Herpait is és a főispánt is fel kell rendelni Budapestre azonnal, azt, aki kiabál, hogy tolvaj, azt orra végjük, s a rablót pedig futni hagyjuk.

[*Balla*] *Tájékoztatásügyi miniszter*: Félő, hogy a jelenlegi helyzetben elhangzott vészkiáltás csatakiáltásnak fog hangzani. Egy ilyen nehéz politikai szituációban az emberek könnyen hajlanak mindenre. Nézete szerint a főispán felfüggesztése elkerülhetetlen. Ez a dolog csak egy ilyen lépést válthat ki a kormányból. Mérlegelnie kell[ett volna] a maga helyzetét és informálnia kellett volna előbb a kormányt. A helyzetet nem ismeri, azonban a főispán kötelessége, hogy ezeket a dolgokat megfigyelve, erélyes magatartást tanúsítson. Tudnia kell, hogy milyen a pártoknál a hangulat, s ki kell egyensúlyoznia a helyzetet. Külön súlyt kell adni annak, hogy ahelyett, hogy a kiegyenlítő szerepet játszotta volna, még szította a hangulatot. A példastatuálás indokolt és helyénvaló.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: A szabolcsi eseményekkel kapcsolatban felvilágosítást kell adnia. Pfeiffer Zoltán államtitkár nyilván téved a Herpai szerepével kapcsolatban a népítéleteknél. Tényleg eltúrte a tüntetéseket, amikor a tüntetők kérték Andrásy főispán elmozdítását. Minden valószínűség szerint helyesen járt el a később megállapított tények alapján. Egri rendőrtisztet, aki részt vett a tüntetésben helytelen magatartása miatt elbocsátotta. Ez a kiáltvány, amelyet interpellációként jegyeznek be, összesen 11 esetet jelent be az egész megyéből Herpai ellen. Ezek közül hatot már ki is vizsgált és a miniszterelnöknek erről már jelentést is tett. Mivel választ arra nézve nem kapott nyilván tudomásul vette a miniszterelnök. Herpai esetét egyébként kivizsgálja és 14 napon belül jelentést tesz.⁹ Ami a sajtószabadságot illeti, úgy állunk, hogy egy része a kisgazdapártiaknak okosan csinálja, a másik nem. Pl. Pfeiffer Zoltán nyíregyházi beszéde polgárháborúra való uszítás volt, de ezt nem hozta le a sajtóban.¹⁰ Egyet viszont be kell jelentenie, hogy a mentelmi jog nem nyújthat a fasiszta uszításnak védelmet. Természetesen minden további nélkül elrendeli Herpaival szemben a vizsgálatot, de nem tudja magáévá tenni azt a javaslatot, hogy őt is felmentse állásától. Ha a fasizmus azt látja, hogy inkább feláldozunk sakkfiguráink közül egyet, hogy velük szemben eljárhassunk, az nem keltene megnyugvást.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: A szabolcsi beszédével kapcsolatban az a vélemény alakult ki, hogy nagyon becsületes koalíciós beszéd volt. Beszédeinél minden alkalommal jelen vannak a koalíciós pártok képviselői, s a hallgatóknak nem az volt a megállapításuk, hogy bárki ellen uszított volna. Rendelje fel a belügyminiszter Herpait is.

⁹ Lásd e jegyzőkönyv 5. jegyzetét. A belügyminiszter 1946 májusában Egri Sándor rendőrőrnagyot, Nyíregyháza rendőrkapitányát elbocsátotta, ugyanakkor felmentette Palitz Mihály rendőrőrnagyot, Szabolcs vármegyei rendőrség politikai osztályának vezetőjét. (MOL XIX-A-1-j 1946-XX-3751(6207))

¹⁰ Lásd a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját. Pfeiffer nyíregyházi beszédét nem ismerjük.

34. 1946. június 21.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: Semmiképpen sem tudja magáévá tenni, mert a főispánnak a belügyminiszterrel szemben ez egy nyílt kiállása volt. A kormány nem tűrheti, hogy bizalmi embere ilyen nyílt kiállással forduljon ellene.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Az a kérdés, hogy nyugalmat akarunk-e, vagy pedig azt akarjuk, hogy még nagyobb baj legyen. Ha azt akarjuk, hogy rend legyen, akkor Herpai ellen is egyidejűleg vizsgálatot kell elrendelni.

Szakasits Árpád államminiszter: Úgy látja, Szabolcsban vannak jobboldaliak és baloldaliak.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Ezt nem lehet így mondani, ott jó magyar emberek vannak. Herpai eltávolítása nem lenne igazságtalan, mert legalább 50 bejelentés van ellene.

B. Szabó István államminiszter: A beérkezett panaszoknak feltétlenül kell, hogy alapjuk legyen, mert ilyen nyilvánosság elé nem jöttek volna. Az ország minden részéből jönnek bejelentések a politikai rendőrség ellen. Nagy az elkeseredés mindenütt, feltétlen szükséges, hogy ez a feszültség megszűnjön. Ha nincs igazuk a kiscsapatpárti képviselőknek, akkor csukják be őket, de ha igazuk van, el kell járni Herpai ellen. Az egész országból jönnek panaszok. Ma Szabolcs jött, holnap más megye. Ha valaki nem akar polgárháborút, a gazdák nem akarnak. Félti a beszolgáltatást ilyen légkör mellett. A belügyminiszter vizsgálja ki, s ha nincs igazuk, helyt adunk a kérelemnek.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Láttuk a Gyulay esetről is, a baranyai alispán is még a helyén van.¹¹

[Antall] *Újjáépítési miniszter*: Javasolja egy bizottság kirendelését ebben az ügyben.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Nem fogadja el, hogy főléje bizottság rendeltessék ki.

Szakasits Árpád államminiszter: Nem lehet a belügyminiszter fölé bizottságot kirendelni. Különbösen is a nyilvánosságra hozott esetek közül hatot már kivizsgált a belügyminiszter, s Herpait is kivizsgálja. Két héten belül jelentést kell tennie. Ennél többet nem kívánhatunk.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Még az a kívánsága, hogy erről a nyilvánosság is szerezzen tudomást.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A főispán nagyon hibás. Nem fordult felettes hatóságaihoz panasszal, ehelyett ultimátumot intézett nyíltan a belügyminiszter ellen.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Nem szokott politikával foglalkozni. Azonban kénytelen megjegyezni, hogy a minisztertanács kezdetén megbízatást kapott bizonyos kérdések kivizsgálására. Ebben a gazdaságilag annyira kiélezett helyzetben, már önmagában egy tragédia, hogy ilyen gránátokat dobálnak az éle-

¹¹ Helyesen Gyulay; lásd a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv a) mellékletét és 81. jegyzetét.

tünkbe és utunkba. Tökéletesen egyetért azzal, hogy egy főispánnak az ilyen természetű magatartása hibáz[tat]ható, mégsem hagyható figyelmen kívül, hogy véletlenül egy olyan időpontban történt ez az esemény, amikor a Kiszgazdapárt vezetője nincs jelen. Nem hiszi, hogy bárkinek is az lenne a titkos szándéka, hogy ebből az ügyből további adalék szolgáltatassék ahhoz, hogy a koalíció fenntartása kétségbevonassék. Lehet, hogy homályosan lát, de úgy véli, hogy a kiélézéssel egy olyan helyzetet teremtenék, amely komoly problémák elé állítja a Kiszgazdapárt vezetőségét. Adott helyzetben magasabb bel- és külpolitikai szempontból ez nem lenne kívánatos. Kéri, hogy keressünk egy olyan megoldást, amely ha nem is százszázalékos, de ezt a rendkívül kellemetlen helyzetet ebben a pillanatban áthidalná oly módon, hogy mielőtt egy ilyen végleges intézkedést foganatosítanánk, rendeltessék a főispán Budapestre táviratilag. Helyes lenne Herpait ugyancsak Budapestre táviratilag felrendelni. Talán ez enyhítené az izzó hangulatot. Rá lehetne esetleg bírni a főispánt, hogy saját jószántából mondjon le, így nem választottunk annyira a helyzet, amit valamennyien őszintén sajnálni fogunk később, hogy miért nem választottunk egy más utat. [sic!] Arról van szó pillanatnyilag, hogy időt nyerjünk. Gazdaságilag nem bírna el most az ország egy forradalmi hangulatot, s komplikálná a stabilizáció megteremtését. Javaslatával 24 óra alatt adva van a megoldás.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Így nem vállalja a felelősséget. A mai időkben, amikor fényes nappal lövöldöznek az utcákon, rendet kell teremteni. Meggyőződése, hogy ha itthon lenne Nagy Ferenc miniszterelnök, ő is megkövetelné a főispán azonnali leváltását. Felveti a kérdést, hogy mikor ilyen ultimátum történik, ami a delegáció¹² rovására is megy, van-e értelme egyáltalán a koalíciónak. Aggódva nézik az ország sorsának alakulását. A legmélyebben elítélik külföldön is az ilyen jelenségeket, tehát egységes álláspontra kell jutni, ne higgyük azt, hogy ezt bizonyos oldalról túrni fogják.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Ezt az álláspontot kénytelen visszautasítani, mert ebből úgy néz ki, mintha ő nem az ország nyugalma szeretné. Nem érti miért kell egy embernek [a] rendőrfőkapitányságához ragaszkodni.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Ezt az ország érdekei kívánják és nem a belügyminiszter óhaja ez.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Nyugodtan lemondhat egy-két főkapitányról, ha ettől az ország nyugalma helyreáll. Ő előlegezi a bizalmat. Ha a főkapitány egyébként egy angyal volna, nem lenne kifogása ellene, azonban egy normális politikai tapintatnak vélte, hogy a miniszterelnök távollétében nem kellene ilyen fontos dologban dönteni, azért volt bátor ezt a javaslatot hozni, hogy azonnal rendeljék Budapestre a főispánt.

Szakasits Árpád államminiszter: Ez meg nem másítja a szituációt.

¹² Az utalás a nyugati úton lévő kormánydelegációra vonatkozott.

34. 1946. június 21.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Tudomásul veszi a minisztertanács határozatkép-
telenségét, de legyen a minisztertanács tudatában annak, hogy nem csak mi
nézzük, hanem vannak nagyhatalmak, akik szintén aggodalommal nézik a mi
belügyeinket. Az angolok és amerikaiak éppen olyan aggodalommal nézik a
helyzetet, mint a Szovjetunió.

Szakasits Árpád államminiszter: A belügyminiszter abszolút korrekt ja-
vaslatot tett. Herpai ügyét ki fogja vizsgálni. Azonban a főispán súlyos hibát
követett el, tehát azonnal fel kell függeszteni.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: A miniszterelnök távollétében ne mentsük fel
pártjának főispánját. Várjunk vele s nyerjünk időt a felrendelésével.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Ebben az ügyben akkor semmit nem fog intézked-
ni, intézkedjék a Miniszterelnökség.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Visszatérve a nagyhatalmakra, azt hiszi
teljesen felesleges más tényezőkre hivatkozni, elegendő a magunk lelkiismerete
és politikai felfogása. Senki nem kényszeríthető arra, hogy a demokrácia
érdekében mindent megtegyen, ami annak felépítéséhez szükséges, elhárítson
minden támadást, ami annak romlását okozná, anélkül, hogy külföldi hatal-
maknak szolgálatot tenne vele. Itt arról van szó, hogy megjelent egy nyilvános
interpelláció. Most két dolog van, az egyik a főispáni tevékenység. Nincs más
véleménye senkinek, minthogy vétett a fegyelem, a szolgálati út, a politikai
szokás ellen a főispán. Itt a belügyminiszternek feltétlenül meg van a joga,
hogy felmentse hivatalától. A második része a dolognak, konkrét vádak soroza-
ta egy állami tisztviselő ellen. A belügyminiszter ígéretet tett, hogy 14 napon
belül idehozza a kivizsgált vádakát. Ez őt teljesen kielégíti, ha erről a nyilván-
osság is tudomást szerez. Mert ha úgy jön nyilvánosságra, hogy Szabolcs
vármegye kisgazdapárti főispánját 24 óra alatt felmentették hivatalától, vi-
szont, aki a kommunista párt tagja, a többszörös vádakkal gyanúsított rendőr-
főkapitányt, érintetlenül hagyták, [sic!] az helytelen következtetésekre ad
alkalmat. Ha megírhatja az újság, hogy a másik ellen is megindult a fegyelmi
eljárás, ez meg fogja nyugtatni a közvéleményt. De ha hazajön a miniszterelnök
és megtudja, hogy felmentették az ő főispánját és a másik ellen semmi nem
történt – nem hiszi, hogy belenyugodna.

[Rajk] *Belügyminiszter* magáévá teszi Balogh államtitkár álláspontját és
hozzájárul ahhoz, hogy kommunikében megírják a valóságot.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy Szabolcs vármegye főispánját az
1929:XXX. tc. 95. § (1) bekezdésében szabályozott szolgálati viszony meg-
sértése miatt a belügyminiszter állásától azonnali hatállyal felfüggesz-
sze,¹³ Herpai Sándor rendőralezredes ellen nyílt levélbeni panaszokra

¹³ Az 1929. évi XXX. tc. a közigazgatás rendezéséről szólt. A 95. § (1) bekezdése kimondta,
hogy a főispán közvetlenül a belügyminiszternek volt alárendelve.

való tekintettel megindítandó vizsgálatról 14 nap alatt jelentést tegyen a minisztertanácsnak.

4

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A minisztertanács úgy határozott, hogy a miniszterelnök által a B-lista bizottságok elnökei ellen felmerült panaszok kivizsgálását Bojta Béla államtitkár fogja végezni, Vándor főügyész helyett. Ugyanez a Vándor, aki ellen komoly kifogások merültek fel, végzi továbbra is ezt a feladatot.¹⁴ Benyújtott egy rendelettervezetet, amely kiegészítése volt az 5000 és 5700-as rendeleteknek. Ezt a rendelettervezetet a minisztertanács elvileg elfogadta azzal, hogy az Igazságügyminisztériummal együtt még átstilizálják a szöveget.¹⁵ Megdöbbenéssel arról értesült, hogy a Kisgazdapárt most nem fogadja el ezt a javaslatot, valakinek a vétója folytán megszűnt határozat lenni.

Szakasits Árpád államminiszter: Ilyen nincs, ha a minisztertanács egyszer már elfogadta, tessék megjelentetni.

Bojta Béla [miniszterelnökségi] államtitkár: A minisztertanács valóban úgy döntött, hogy vizsgálja felül a beérkezett panaszokat. Meg is kísérelte kivizsgálni a neki adott jogkör alapján, azonban a Kisgazdapárt álláspontját nem hagyhatja figyelmen kívül. Kéri a politikai államtitkára átruházni ezt a jogkört, mert ez tisztán politikai kérdés.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: A közlekedésügyi miniszternek teljesen igaza van. Valóban súlyos vádak merültek fel Vándor ellen, s ő csak az adminisztrációs teendőkre maradhatott vissza, egyebekért Bojta államtitkár a felelős.

Szakasits Árpád államminiszter: A miniszterelnök ráruházta azt a jogot, hogy a bizottságba kiküldött elnökök ellen érkező kifogásokat vizsgálja felül és cserélje ki őket.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Azért tekintett el Vándor távozásától, hogy az apparátus fennakadást és késedelmet ne szenvedjen.

Szakasits Árpád államminiszter: Olyan megállapodás történt, hogy a miniszterelnök a maga delegátusát a Parasztszövetségből választja ki, ezért Kovács Bélához fordult, jelöljön sürgősen 150 embert erre a célra. De ez nem történt még meg.

Andrássy főispán felfüggesztéséről és a belügyminiszter vizsgálatának elrendeléséről a Szabad Nép 1946. június 22-ei számában jelent meg közlemény. Lásd még a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

¹⁴ Lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1., a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 1. és a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

¹⁵ Gerő Ernő javaslatáról lásd a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 10. és a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

34. 1946. június 21.

Minisztertanács felkéri B. Szabó István államminisztert, hogy a Paraszt-szövetség azon tagjait, akik elnökké kiküldhetők, közölje a Miniszterelnökséggel.¹⁶

5

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: A közlekedésügyi miniszter átdolgozott javaslatára előterjeszti [indítványát] az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében szükséges egyes rendelkezésekről szóló 5000/1946. ME számú rendelet módosítása tárgyában. A módosítás azért is szükséges, hogy ne készítsünk olyan jogszabályt, amely kifelé azt demonstrálja, mintha a kormány szabotálna. A 3. §-ban így kéri a szöveget módosítani „egyéb tekintetben az ügyrendjére vonatkozólag a bizottság maga határoz.”

Minisztertanács az előterjesztést a javasolt módosítással elfogadta.¹⁷

6

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát gr. Károlyi Mihály volt köztársasági elnöknek rendkívüli követ és meghatalmazott miniszterré történő kinevezése iránt. A meghatalmazás nem meghatározott területre szól, hogy gr. Károlyi Mihály hazájának érdekeit bármely államnál képviselhesse.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁸

7

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát Karácsonyi Ferenc közellátási kormánybiztos Szeged város közellátási kormánybiztosi tisztje alól való felmentése és Pálffy György közellátási kormánybiztossá váló kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁹

8

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti kérelmét az Andrássy út 110. sz. alatti miniszterelnöki lakás tatarozásához 1712 millió adópengő folyósítása tárgyában.

¹⁶ A Paraszt-szövetségnek a B-lista bizottságok elnökeire tett javaslatát nem ismerjük.

¹⁷ Lásd jelen jegyzőkönyv 15. jegyzetét.

¹⁸ E napirendi pont előterjesztése nem található a jegyzőkönyv mellett. Gróf Károlyi Mihály — a Balogh István által elmondottakon túl — 1947. augusztus 21-étől 1949. április 2-áig Magyarország párizsi követe volt.

¹⁹ Előterjesztés nincs a jegyzőkönyv mellett. A főispánok általában ellátták az adott közigazgatási egység közellátási kormánybiztosi teendőit is.

A két főispánról lásd a Bevezetés 44-45. jegyzetét.

34. 1946. június 21.

Minisztertanács az Andrássy út 110. sz. alatti miniszterelnöki lakás tatarozására 1712 millió adópengő folyósításához hozzájárult.²⁰

9

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti kérelmét a Fővárosi Közmunkák Tanácsának június havi dologi hitelének kiegészítéshez utólagos folyósításként 130 634 000 milpengő iránt.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsának százharmincmillió hatszázharmincegyezer milpengő folyósításához [a] június havi dologi kiadások kiegészítésére hozzájárult.

10

Dr. Balogh István [államtitkár] a Fővárosi Közmunkák Tanácsának június havi illetményeire 322 000 000 milpengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsának június havi illetményeire háromszázhuszonnégy millió milpengő folyósításához hozzájárult.

11

Dr. Balogh István [államtitkár] a Jóvátételi Hivatal SZEB kiadásaira 39 014 mil-adópengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal SZEB kiadásaira harminckilencezer tizennégy mil-adópengő hitel folyósításához hozzájárult.²¹

12

Dr. Balogh István [államtitkár] a Jóvátételi Hivatal részére vegyes kiadásokra 142 000 000 milpengő folyósítását kéri.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal részére vegyes kiadásokra száznegyvenkettőmillió milpengő folyósításához hozzájárult.²²

13

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Jóvátételi Hivatal kérelmét június havi illetményekre 4 000 000 milpengő, személyi járandóságok fedezésé-

²⁰ A napirendi pont előterjesztése nem található a jegyzőkönyv mellett. Lásd még a [35.] 118. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

²¹ A 6408/1946.M.E.II. sz. előterjesztés megemlítette, hogy a kért összeget a pénzügyminiszter, a minisztertanács hozzájárulásától feltételezetten, már rendelkezésére bocsátotta.

²² A 6082/1946.M.E.I. sz. előterjesztés megemlítette, hogy az összeg a Jóvátételi Hivatalnak átengedett Rumbach Sebestyén u. 12. sz. alatti ház helyreállítására szolgált. Jelezte, hogy az összeget a pénzügyminiszter — a minisztertanács feltételezett jóváhagyását remélve — már rendelkezésre bocsátotta.

34. 1946. június 21.

re 40 000 000 mil-pengő, a budapesti francia követség elhelyezésével kapcsolatos kiadásokra 864 000 000 milpengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²³

14

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Jóvátételi Hivatal javaslatát a Vörös Hadsereg által használt Váci utcai tiszti kaszinó épületének helyreállítására 429 441 milpengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Vörös Hadsereg által használt Váci utcai tiszti kaszinó épületének helyreállítására négyszázhuszonkilencezer négyszáznegyvenegy milpengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁴

15

Dr. Balogh István [államtitkár] a Jóvátételi Hivatal május havi póthitel-igénylésére 915 millió 600 ezer milpengő folyósítását kéri.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal május havi póthitelére kilencszáztizenötmillió hatszázezer milpengő folyósításához hozzájárult.²⁵

16

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Jóvátételi Hivatal javaslatát a MÁTRA erőközpont és távvezeték leszerelési munkálataival kapcsolatban jutalom engedélyezése címén 168 000 milpengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a MÁTRA erőközpont és távvezeték leszerelési munkálataival kapcsolatban 168 000 milpengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁶

17

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti az Elhagyott Javak Kormánybiztossága kérelmét az általa gondnokolt vállalatok állagmegőrzési költségeire 35 millió adópengő hitel igénybevétele tárgyában.

²³ A 6309/1946.M.E.II. sz. előterjesztés jelezte, hogy a pénzügyminiszter a jegyzőkönyvben említett célra — a minisztertanács utólagos jóváhagyását feltételezve — már rendelkezésre bocsátotta az összeget.

²⁴ A 6124/1946.M.E.II. sz. előterjesztés jelezte, hogy a pénzügyminiszter a jegyzőkönyvben említett összeget — a minisztertanács utólagos hozzájárulásától függően — már rendelkezésre bocsátotta.

²⁵ A 6123/1946.M.E.I. sz. előterjesztés szerint a jegyzőkönyvben említett összegből 70 millió milpengő a SZEB kiadásokat, 420 millió milpengő az orosz jóvátételi szállításokat, 420 millió milpengő a jugoszláv ipari jóvátételi szállításokat, 5 millió 600 ezer milpengő pedig a Jóvátételi Hivatal vegyes költségeit szolgálta. Az összeget a pénzügyminiszter ebben az esetben is — a minisztertanács állásfoglalása előtt — rendelkezésre bocsátotta.

²⁶ Az erőközpontoknak a *Szovjetunió* részére történt leszereléséről volt szó. A 6125/1946.M.E.II. sz. előterjesztés jelezte, hogy a pénzügyminiszter a jegyzőkönyvben említett összeget már rendelkezésre bocsátotta.

34. 1946. június 21.

Minisztertanács az Elhagyott Javak Kormánybiztossága által gondnokolt vállalatok állagmegőrzési költségeire harmincötmillió adópengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁷

18

Dr. Balogh István [államtitkár] a Gazdasági Főtanács előterjesztését egyes iparcikkek forgalmának szabályozása tekintetében az iparügyi és a közellátásügyi miniszter hatáskörének megosztása tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁸

19

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Gazdasági Főtanács javaslatát újabb állami és önkormányzati alkalmazottak felvételének tilalma tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁹

20

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter a MÁV április havi költségvetésében függőben tartott tételek kiegyenlítésére 20 013 636 000 000 pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁰

21

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter hajóemelési munkálatokhoz szükséges faanyagok beszerzésére 30 milliárd pengő póthitelt kér.

Minisztertanács a hajóemelési munkálatokhoz szükséges faanyagok beszerzésére harmincmilliárd pengő póthitel folyósításához hozzájárult.³¹

²⁷ A 6122/1946.ME.I. sz. előterjesztés jelezte, hogy a pénzügyminiszter a jegyzőkönyvben említett összeget — a minisztertanács jóváhagyását feltételezve — már rendelkezésére bocsátotta.

²⁸ A napirendről levett 4794/1946.G.F. sz. előterjesztés — szemben az áru- és anyagkészletek termelésének, felhasználásának és forgalmának szabályozása tárgyában kiadott 12 400/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. december 23.), amely az iparügyi miniszter hatáskörébe utalta valamennyi ipari nyersanyag, üzemi segédanyag, félkészgyártmány és készáru felhasználásának és forgalmának szabályozását — legalábbis az elsődrendű közszükségleti cikkeknek tekinthető ipari készáru forgalmának szabályozását illetően a közellátásügyi miniszterre javasolta bízni. Lásd még a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pontját.

²⁹ Lásd a 8100/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 17.

³⁰ A 32 314/1946.Közl.M.I/1. sz. előterjesztés az Államvasutak és a MÁVAUT 1946. évi április havi rekonstrukciós munkálatainak, beruházási költségeinek, továbbá a vasúti hidak roncskiemelési és ideiglenes helyreállítási munkálatainak fedezésére kérte az összeg engedélyezését. Jelezte, hogy a pénzügyminiszter — a minisztertanács hozzájárulását feltételezve — a pénz rendelkezésére bocsátotta.

³¹ A 21 177/1946.Közl.M.II.fő. sz. előterjesztés előadta, hogy az 1945 folyamán megalakult Hajózási Tárcaközi Bizottság az elsüllyedt hajók kiemelését tűzte ki célul. Erre még 1945-ben 345

34. 1946. június 21.

22

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát [a] Rádióműsorszóró Nemzetközi Szervezetének alakuló ülésére Kodolányi Gyula Brüsszelbe való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács Kodolányi Gyula Brüsszelbe való kiküldetéséhez hozzájárult.³²

23

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát [egy postaaltiszt révén] özv. Kránitz Györgyné kegydíja tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

24

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a posta, távirda és távbeszélő 31 003 451 ezer adópengő május havi hitele tárgyában.

Minisztertanács a posta, távirda és távbeszélő május havi hitelére harmincegybillió hárommillió négyszázötvenegyezer adópengő folyósításához hozzájárult.³³

25

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a posta, távirda és távbeszélő póthitelére harminchárombillió kettőszázmillió adópengő póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁴

millió pengőt bocsátottak rendelkezésére. Egyelőre 5 csavargőzöst, 2 vontatógőzöst, 1 motorhajót és 3 uszályhajót emeltek ki s munkálat folyt 2 további csavargőzös és 1 vontatóhajó felszínre emelése ügyében is. Ennek a munkának a folytatásához kérte a jelzett összeget. Közölte, hogy a pénzügyminiszter — a minisztertanács jóváhagyását feltételezve — a kért hitelt már rendelkezésére bocsátotta.

³² A 232 930/1946.Közl.M.Rádió műsz.csop. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a korábbi Rádió Unió Brüsszelben Rádióműsorszóró Nemzetközi Szervezet néven újjáalakul. Az alakuló ülésre, amelyet 1946. június 24-étől kezdődően 6–8 napon át terveztek tartani, Magyarországot is meghívták. Erre az ülésre, amelyen műszaki kérdések is napirendre kerültek, a Magyar Posta képviselőjét, Kodolányi Gyula postaműszaki tanácsost javasolta kiküldeni. Jelezte, hogy az értekezlet a szovjet küldöttség javaslata alapján foglal majd állást a hullámok szétszétválásáról.

³³ A 227 772/1946.Közl.M.2.ü.o. sz. előterjesztés a Magyar Posta háborús kárainak (helyi és helyközi távbeszélő és táviróhálózat, a kábelek, erősítő állomások, járművek, postaházak, elhurcolt gépek, lovak) részbeni helyreállítására, pótlására kérte május hónapra a jelzett összeget.

³⁴ A 231 419/1946.Közl.M.2.ü.o. sz. előterjesztés jelezte, hogy a Magyar Posta újjáépítésére május hóra kiutalt összeget az 1946 januárjában összeállított szükséglet alapján határozták meg. Mivel azonban az 1946. áprilisi 91-ről 5100-ra emelkedett az adópengő értéke, kérte, hogy a 24. napirendi pontban jelzett 31 003 millió adópengő helyett, az újjáépítési program lebonyolításához 33 billió 200 millió adópengőt bocsássonak rendelkezésére.

26

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter előterjeszti javaslatát a vasúti fuvarozással kapcsolatos fuvar költségek és kártérítési összegek fizetésének szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁵

27

[Antall] Újjáépítési miniszter előterjeszti javaslatát a lakások és más helyiségek helyreállításáról szóló jogszabályok kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁶

28

[Antall] Újjáépítési miniszter bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő két utolsó előterjesztését „a lakásépítési állandó bizottság szervezetének módosítása” és „a közületi építkezési hitelek tekintetében tárcaközi véleményező bizottság szervezése tárgyában” – a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁷

29

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a MESZHART Magyar-Szovjet Hajózási Rt. alakulásával kapcsolatos illetékmentesség tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁸

³⁵ A 40 047/1946. Közl. M. I. 1. sz. előterjesztés — az inflációs körülményekre tekintettel — javasolta a fuvar költségek új szabályozását, olyan módon, hogy amennyiben a feladó nem fizette ki a szállítási költséget, a rendeltetési állomásra való megérkezés napján érvényben volt díjszabás alapján kellett a címzettel elszámolni azt. A fuvar költségek utánfizetésének, visszatérítésének, valamint elveszett csomag esetében a vasút kártérítési kötelezettségének kérdését is a felszólamlás, illetve az utánfizetési felszólítás kézbesítésének napján, vagy a perindítás napján érvényben volt — esetleg adópengőre történő — átszámítás révén kívánta rendezni. Lásd a 7280/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 2.

³⁶ Előzményéről lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 24. napirendi pontját és jegyzetét. Lásd a 7290/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 28.

³⁷ Az újjáépítési miniszter szám nélküli, napirendről levett, egyik előterjesztése a lakásépítő külön tevékenységhez nyújtott adóügyi kedvezményekről szóló 1923. évi XXXIV. tc. 1. §-a az adó- és illetékkirovás terén a pénzügyminiszter által adott pénz- és illetékkirovási kedvezmények lehetőségeit sorolta fel a–g. pontban; illetve a 138 035/1923. P. M. sz. rendelet (BK 231. sz.) alapján szervezett Lakásépítési Állandó Bizottság összetételének — azaz az újjáépítési miniszternek mint elnökének, továbbá a minisztériumok és a Pénzügyintézet Központ küldötteinek a tagjai sorába való felvételét célzó — kiegészítésére vonatkozott.

Az említett másik előterjesztés az újjáépítési miniszterre bízott közületi építési feladatok megoldásába kívánta bevonnai a tárcák képviselőit s belőlük a közületi építési hitelek tekintetében is véleményt kialakító, sorrendet meghatározó bizottságot javasolt szervezni.

Mind a két előterjesztéshez tartozó rendelettervezet megtalálható a jegyzőkönyv mellett. Lásd még a 38. (121. sz. jegyzőkönyv 83. napirendi pontját.

³⁸ A 88 412/1946. P. M. XI. a. sz. előterjesztés bejelentette, hogy az 1946. március 29-én kötött egyezményvel létrejött Magyar–Szovjet Hajózási Rt. részére illetékmentességet javasol biztosíta-

34. 1946. június 21.

30

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát az IOKSZ 4 milliárd adópengőnek megfelelő új üzletrész jegyzése tárgyában. [sic!]

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

31

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a külföldre hurcolt köz- és magánvagyon kötelező bejelentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁰

32

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát földadónak és járuléknak búzában kivetése és búzában vagy egyéb terményben lerovása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴¹

33

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát újabb „G.II.” címletű kincstári jegykölcson felvétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴²

34

[Gordon] Pénzügyminiszter a szövetkezeti hiteligények kielégítésének meggyorsítása érdekében nyújtandó állami kezességvállalás tárgyában előterjeszti javaslatát.

ni az alakulási okiratok, a részvénytársaság által kibocsátott részvények, a cégbírósághoz intézett beadványok és a társaságba bevitt ingatlanok vagyonátruházását illetően. Lásd a 7160/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 26.

³⁹ 145 444/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztés ismertette az 1924. évi XVIII. tc. alapján szervezett Iparosok Országos Központi Szövetkezetének, a kézmű-, kis- és középiparosság altruista gazdasági és hitelszervezetének tevékenységét. Megállapította, hogy a kisipar tekintetében országos iparigazgatói és iparfejlesztési intézménynek minősült – amely átruházott hatáskörben állami feladatot látott el. Jelezte ugyanakkor, hogy az infláció folytán anyagi forrásai kimerültek, pénzügyi támogatásban, állami tőkeellátásban 1945 után nem részesült. Ezért kérte annak elfogadását, hogy 4 milliárd adópengőnek megfelelő alapítványi üzletrészt jegyezhesen az IOKSZ-nál.

⁴⁰ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

Előzményéről lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 37. napirendi pontját. Lásd a 7880/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. július 12.) majd az ezt módosító és kiegészítő 24 390/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. december 17.)

⁴¹ Előzményéről lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 36. napirendi pontját és 37. jegyzetét. Lásd a 7120/1946. ME sz. rendeletet. (MK 1946. június 25.)

⁴² Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. Lásd a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontját és jegyzetét, valamint a közvetlen megelőző kincstári jegykölcsonról szóló [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴³

35

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a lóhere- és lucernamag kötelező termesztése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁴

36

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Jolánkai Gyulának és Mosonyi Emilnek a párizsi nemzetközi műszaki kongresszusra való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elutasította.⁴⁵

37

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az OVIRT kincstári követelésének rendezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁶

38

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség miskolci tanoncotthona részére 4 millió adópengő államsegély folyósítása tárgyában.

⁴³ A 145 036/1946.P.M.IV.a. sz. előterjesztés beszámolt a szövetkezeti hiteligények kielégítésére a minisztertanácstól nyert felhatalmazásokról. Részletesen szólt arról, hogy az 1946. április 5-én ([16.] 99. sz. jegyzőkönyv 34. napirendi pont) e célra engedélyezett 10 milliárd adópengős keretből mely szövetkezetek esetében és milyen összegű kezességvállalást nyújtott. Kérte ennek jóváhagyását. Egyben újabb 30 milliárd adópengős kezességvállalási keret engedélyezését kérte.

⁴⁴ A 36 324/1946.F.M.I. sz. előterjesztés elsősorban a jóvátételi kötelezettséggel indokolta javaslatát. Rámutatott arra, hogy 1946-ban 5000 q lóhere és több mint 6000 q lucernamag szállítására volt kötelezve az ország. Figyelembe vette, hogy a moszkvai megállapodás könnyítést eredményezett, de hangúlyozta, hogy olyan nagy mennyiség előállításáról kellett gondoskodni, amelyet a földreform folytán lepadt termelőképességű gazdaságok szabad termelés során semmiképp sem lettek volna képesek biztosítani. Lásd a 7140/1946. ME sz. rendeletet. (MK 1946. június 23.)

⁴⁵ A 93 946/1946.F.M.VII. sz. előterjesztés bejelentette, hogy 1946 szeptemberében Párizsban megrendezésre kerülő nemzetközi műszaki kongresszusra két vízügyi szakembert, Jolánkai Gyula műszaki tanácsost, a Földművelésügyi Minisztérium tervezési és építési ügyosztályának csoportvezetőjét és Mosonyi Emil műszaki tanácsost, a Vízérőügyi Hivatal főnökét kívánta kiküldeni. A kongresszus után néhány nevezetesebb franciaországi és svájci hajózással és vízérőmű megtekintését is feladatukká kívánta tenni. A kiküldetést a hazai vízügyi szolgálat, a hajózás, az ár-és belvízmentés, vízérőkihasználás, az öntözés kérdéseinek tanulmányozásán túl a szomszédos országokkal való vízügyi kapcsolatok jövőbeni alakítása szempontjából is fontosnak tartotta.

⁴⁶ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

Az OVIRT rövidítéssel feltehetőleg az Országos Villamosművek Rt. győri céget jelölte.

34. 1946. június 21.

Minisztertanács a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség miskolci tanoncotthona részére négymillió adópengő államsegély folyósításához hozzájárult.⁴⁷

39

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 1. szám alatt felvett javaslatát, az ország gyógyáruellátása biztosításának előmozdításáról szóló 5500/1945. ME sz. rendelet kiegészítése és módosítása tárgyában, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁸

40

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti kérelmét a békeelőkészítés céljaira 300 millió adópengő hitelkeret rendelkezésre bocsátása iránt.

Minisztertanács békeelőkészítés céljaira háromszázmillió adópengő hitelkeret rendelkezésre bocsátását engedélyezte.⁴⁹

41

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Russay István külkereskedelmi felügyelőnek Svájcba való kiutazása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁰

⁴⁷ A 40 270/1946.Ip.M.IV. sz. előterjesztésben a miniszter előadta, hogy 350 tanonc vidékről járt be a miskolci gyárakba. Közülük 200 személy számára biztosíthatott jó elhelyezést, étkező, olvasó, torna és tantermet a tanoncotthon helyreállítása. A kért összeget az Iparügyi Minisztérium kívánta biztosítani.

⁴⁸ A napirendről levett 7684/1946.K.Sz.M.I/1. sz. előterjesztés javasolta, hogy az 5500/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. augusztus 2.) értelmében a gyógyáru forgalomba hozó vállalatokhoz kirendelt hatósági ellenőrző biztoshoz hasonló ellenőrző biztosokat rendeljenek ki azokhoz a vegyszer nagykereskedésekhez is, amelyek nagyobb mennyiségben tároltak gyógyáru előállításához felhasználható alapanyagokat. Javasolta ezeknek az ellenőröknek a fizetését felemelni a felelős gyógyszerértékesítő gyógyszerészek fizetésének a szintjére. Lásd még a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 40. napirendi pontját.

⁴⁹ A 25 652/1946.K.Sz.M.III.fő. sz. előterjesztés jelezte, hogy a Tárcaközi Békeelőkészítő Bizottság 1946 március havában 530 millió adópengőben jelölte meg a Kereskedelem- és szövetkezetügyi Minisztériumnak a béketárgyalások előkészítésével kapcsolatos költségeit. Tekintettel azonban arra, hogy a tárca főelőadmányának francia nyelvre való lefordítása és kinyomtatása vált szükségessé, a miniszter ennek a további 300 millió adópengőt kitevő összegének felhasználására kért engedélyt.

⁵⁰ A 24 551/1946.K.Sz.M.II.fő. sz. előterjesztésében a miniszter dr. Russay István külkereskedelmi felügyelőnek 3-4 heti svájci kiküldetésére kért engedélyt. Feladatává kívánta tenni az 1946. április 27-én aláírt magyar-svájci árucserereformalmi egyezményben ([26.] 109. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pont) szereplő fatételek, bútörök kivételére, bányafa behozatalára vonatkozó kérdések tisztázását, az 1943-ban kötött megállapodás egyes kérdéseinek megtárgyalását, valamint a

42

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztését a fertőzési veszélynek kitett egyes orvosok és klinikai egészségügyi alkalmazottak veszélyességi pótléka tárgyában, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵¹

43

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát az iskolai korhatár újabb megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵²

44

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát a nevelők demokratikus átképzése és szaktárgyi továbbképzése céljaira 8 839 662 070 adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a nevelők demokratikus átképzése és szaktárgyi továbbképzése céljaira nyolcbillió nyolcszázharminckilencmillió hatszázhatvanháromezer hetven adópengő hitel folyósításához hozzájárult.⁵³

magyar könnyűiparnak a szeptember elejére tervezett zürichi és bázeli nemzetközi vásárokon való részvételének előkészítését.

⁵¹ Az 50 417/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a 12 350/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 30.) intézkedett ugyan a fertőzésveszélynek kitett egyes orvosok és egészségügyi alkalmazottak veszélyességi pótlékáról, de ennek a rendeletnek a hatálya nem terjedt ki azokra az egyetemi intézeti orvosokra és egészségügyi alkalmazottakra, akik szintén ki voltak téve a fertőzés veszélyének. Javasolta az említett rendelet kiterjesztését a klinikák fertőző osztályán, a tuberkolózis klinikákon, az anatómiai-kórbonctani, törvényszéki orvostani és baktériológiai, valamint a röntgen intézetben dolgozók körére is.

E tárgyban nem jelent meg külön rendelet.

⁵² A 3291/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztésében a miniszter — figyelembe véve a szülők részéről e tárgyban tett panaszokat — a népiskola első osztályába való felvétel korhatárát megállapító 1940. évi XX. tc. 3. §-ában foglaltak megváltoztatását javasolta. Az említett törvény szerint csak azt a gyermeket lehetett felvenni az első osztályba, aki a hatodik életévét a tanév kezdetét megelőző június 30-áig már betöltötte, illetve ha a népiskola helyi hatósága indokolt esetben engedélyezte a felvételt, amennyiben a gyermek az iskolai év első hónapjának, vagyis szeptembernek a közepéig töltötte be a hatodik életévét. E helyett javasolta, hogy a gyermek abban az esetben is felvehető legyen az első osztályba, ha az adott naptári évben töltötte be a hatodik életévét. Ugyanakkor csak azoknak a gyermekeknek a felvételét tartotta kívánatosnak, akik testileg és szellemileg elég fejlettek voltak erre. A hatodik életévüket az iskolai év kezdete után betöltő gyermekek esetében a tanítótestület előzetes vizsgálatát és véleményének kikérését tartotta szükségesnek. Lásd a 7180/1946. ME sz. rendeletet. (MK 1946. június 26.)

⁵³ A 60 518/1946.V.K.M.III. sz. előterjesztés az általános iskolai tanítók szakosító továbbképzésének, világnézeti átképző tanfolyamának, a gazdasági tantárgyak oktatását előkészítő tanfolyamnak, lélektani továbbképző tanfolyamnak, ének- és zene továbbképzésnek, angol és orosz nyelvoktatást célzó tanfolyamnak, ábrázoló geometriai és vegytani továbbképzésnek; a tanítóképző intézetek tanárai részére népművelési, közgazdasági és társadalomismereti tanfolyamoknak a

34. 1946. június 21.

45

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Marót Károly egyetemi ny. r. tanár szolgálati idejének beszámítása tárgyában. Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁴

46

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát dr. Heckl Ödön miniszteri irodaigazgatónak tényleges szolgálat alóli felmentése és részére kegydíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

47

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát [a] felekezeti iskolák létszámcsökkentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁵

48

Igazságügyminiszter [képviselőként Pfeiffer Zoltán államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Révffy Zoltán [államügyész] özvegye részére kegyelmi ellátás engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

49

Igazságügyminiszter [képviselőként Pfeiffer Zoltán államtitkár] előterjeszti javaslatát a rögtönbíráskodás újabb kiterjesztése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁶

szervezését vette tervbe. Ezekon kívül a jugoszláv katonai misszió kívánságára délszláv anyanyelvű nemzetiségi tanfolyam szervezését is javasolta, azzal a céllal, hogy ennek hallgatói kisegítő tanítók lehessenek a délszláv tanítási nyelvű iskolákban.

⁵⁴ A 65 117/1946.V.K.M.VI.a.ü.o. sz. előterjesztés dr. Marót Károlynak a Szegedi Tudományegyetem 1946. január 26-án kinevezett nyilvános rendes tanárának az esetében a korábbi közszolgálati idejének az egyetemi tanári szolgálati idejéhez való hozzászámítására kért engedélyt.

Dr. Marót Károly (1885–1963) klasszika-filológus, akadémikus. A görög irodalom kezdetivel, de néprajzzal és vallástörténettel, latin irodalommal is foglalkozott.

⁵⁵ Előzményéről lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 69. napirendi pontját és jegyzetét, valamint a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 38., a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 61. és a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját.

⁵⁶ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. A javaslat kapcsolatban állt a szovjet katonák ellen Budapesten és vidéken elkövetett támadásokkal. Lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját. Lásd továbbá a 7200/1946. ME sz. rendeletet. (MK 1946. június 22.)

50

Igazságügyminiszter [képviselőtében Pfeiffer Zoltán államtitkár] előterjeszti javaslatát az egyes váltókon alapuló keresetek és visszkeresetek elévülési idejének további meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a végleges szöveget az igazságügyminiszter a belügyminiszterrel tárgyalja le.⁵⁷

51

[Molnár] Népjóléti miniszter előterjeszti javaslatát az OTI részére 1160 millió pengő, a MABI részére 330 millió pengő államkölcsön kiutalása tárgyában.

Minisztertanács az OTI részére egybillió százhatvanmillió pengő, a MABI részére háromszázharmincmillió pengő államkölcsön kiutalásához hozzájárult.⁵⁸

52

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter előterjeszti javaslatát a vadásztöltények gyártására 52 milliárd adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a vadásztöltények gyártására ötvenkétfélmilliárd adópengő hitel folyósításához hozzájárult.⁵⁹

53

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Józsa Iván közellátási tanácsos Triesztbe való kiküldetése tárgyában.

⁵⁷ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett, csak a rendelet T.2319/1946. I.M. sz. tervezete. E szerint azon váltókon alapuló kereseti és visszkereseti jog elévülési idejét, amely a 6220/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. augusztus 11.) értelmében 1946. június 30-a volt, 1946. december 31-éig kellett meghosszabbítani. Lásd a 7110/1946. ME sz. rendeletet. (MK 1946. június 22.)

⁵⁸ A 42 397/1946.N.M.II/2. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az 1945. évi pénzügyi helyzet folytán mind az Országos Társadalombiztosító Intézet, mind a Magánalkalmazottak Biztosító Intézete készpénzkészletének háromnegyed részét elvesztette. Jelezte továbbá, hogy kötelezettségeiket azonnal el kellett látniok – ezzel szemben a járulékbévételek a beérkezésükkor jóval alatta maradtak annak az értéknek, mint amelyet az esedékességük időpontjában képviseltek, továbbá ezek a bevételek a néma magas munkabérekhez igazodtak, a biztosítottak létszáma ezen kívül alatta maradt a háború előttinek, a szolgáltatásokat igénybevevők száma viszont nem csökkent ugyanolyan mértékben. Mindezek alapján — mint az már korábban is történt — az intézetek működésének biztosítása érdekében kérte — a pénzügyminiszter által már rendelkezésére bocsátott — állami kölcsön engedélyezését.

A minisztertanácsi jegyzőkönyvben elírás történt a kölcsön összegét illetően, mivel az OTI 139 966 millió és nem 1160 millió pengőt kapott.

⁵⁹ A 192 751/1946.K.M. sz. előterjesztés 3 millió darab vadásztöltény gyártására 52 milliárd adópengő felhasználására kért engedélyt. Jelezte, hogy az ország elpusztult állatállománya miatt igen nagy jelentőségű volt az a 3 millió kg vadhús, amit 1945-ben a dolgozók ellátására tudtak fordítani. Ezt kívánta biztosítani a töltények gyártása révén.

34. 1946. június 21.

Minisztertanács az előterjesztést elutasította.⁶⁰
Minisztertanács délután fél 3 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Szakasits Árpád

Gévelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének és Szakasits Árpád államminiszternek a saját kezű aláírásával.

A miniszterek, a jelen voltak felsorolásánál az első oldalon látták el kézjegyükkal a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a jegyzőkönyvön Tombor Jenő aláírása.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 11–18., a 20–30., a 35–36., a 38–46., a 48. és az 50–53. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

⁶⁰ A 26 811/1946.K.M. sz. előterjesztés a Triesztbe érkezett UNRRA szállítmányok átvétele és Magyarországra továbbítása céljából kívánta kirendelni Józsa Iván közellátási tanácsost. Hangsúlyozta, hogy nevezett tengerészkapitányi oklevéllel rendelkezett, két évtizedet töltött el a kereskedeli tengerészeti szolgálatban, alapos ismerője volt a trieszti és fumei helyi viszonyoknak s megfelelő nyelvi tudással is rendelkezett.

[35.] 118.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi június hó 25. napján délelőtt 11 órakor Szakasits Árpád államminiszter elnöklete alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról

Jelen voltak:

B. Szabó István államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és köz-oktatásügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Ries István igazságügyminiszter képviselője dr. Pfeiffer Zoltán államtitkár, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

1

Szakasits Árpád államminiszter üdvözlí a minisztertanács tagjait és az ülést megnyitja. Napirend előtt az iparügyi miniszter kíván felszólalni.

[*Bán*] *Iparügyi miniszter*: A bányászok többtermelését 80%-on felül az 1943-as évhez viszonyítva úgynevezett prémium-szénnel jutalmazták. Az egyén azonban nem rendelkezik a prémium-szénnel, hanem azt jóváírják részére. Felmerült annak szükségessége, hogy a szenet értékesítsük, s ehelyett cukrot kapnának a bányászok. A cukorgyáraknak 40 ezer vagon szenet óhajtanak e célból átadni, helyette mázsánként 1 kg cukrot kapnának. A pénzügyminiszterrel és a közellátásügyi miniszterrel a kérdést már letárgyalta. Kb. 10 kg cukrot kapnának a bányászok családonként. Az a kérése, hogy ez a közellátási kvantumon felüli cukor legyen. Előterjesztéséhez kéri a minisztertanács hozzájárulását.

Szakasits Árpád államminiszter: A fejadag számíttassék be, ez eltérne teljesen a szokástól.

[*Bán*] *Iparügyi miniszter*: Ez méltánytalan lenne, mert ezért ők külön megdolgoztak. Ez a szerződés szerint jár nekik, tehát oda kell adni. A közös értékesítés a cél.

35. 1946. június 25.

Vas Gazdasági Főtanács főtítkára: Erre a célra 2600 – 2 800 000 forintot [sic!] kell kifizetni. Ugyanis a szentet még annak idején eladták, viszont a bányások követelése fennáll. Tehát ezt most az államnak kell kifizetnie.

[*Bán*] *Iparügyi miniszter:* Ezt mindenképpen meg kell csinálni, mert különben az egész akkordrendszer megdől.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a részleteket a Gazdasági Főtanács tárgyalja le.¹

2

Dr. Balogh István [államtítkár] előterjeszti javaslatát a miniszterelnöki lakás helyreállítási költségeire 4 milliárd adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a miniszterelnöki lakás helyreállítási költségeire négy-milliárd adópengő hitel folyósításához hozzájárult.²

3

Dr. Balogh István [államtítkár] előterjeszti a Gazdasági Főtanács javaslatát a szanalási megbízottak tiszteletdíjának kiutalása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³

4

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Népgondozó Hivatal megszüntetése tárgyában. A hivatal ügykörét eddig túlnyomó részben a sváb-kitelepítés töltötte be. Ide tartoztak még a telepítési kérdés[ek] és [a] szociális ügyek. Ez utóbbi a Népjeléti Minisztérium hatáskörébe megy át, külön ügyosztályként. A szlovák–magyar lakosságcsere lebonyolítása tartozna még ide, de erre külön szerv lesz felállítva. A hivatal jelenlegi tisztviselőit nem venné státusba, csak mint szerződéseket alkalmazná az új felállítandó szervnél.

Szakasits Árpád államminiszter: A csehszlovák–magyar lakosságcsere lebonyolítására hamarosan fel kell állítani a külön szervet, mert a legnagyobb problémák előtt állhatunk, ha megkezdik a magyarok áttételét.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal a módosítással, hogy a 2. § végére még a következő szövegrész kerül: „illetve az OTB és Földművelésügyi Minisztérium látja el, míg a szlovák–magyar lakosságcsere lebonyolítása tárgyában külön miniszterelnöki rendelet intézkedik.”⁴

¹ A Gazdasági Főtanács — ismereteink szerint — nem tárgyalta a kérdést.

² Előzményéről lásd a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pontját.

³ A jegyzőkönyv mellett megtalálható Vas Zoltán főtítkár 5150/1946. sz., Bojta Ernő Béla államtítkárhoz intézett levele, amelyben közölte, hogy a Gazdasági Főtanács az államháztartás egyensúlyának helyreállítása érdekében 31 szanalási megbízottat foglalkoztatott több napon keresztül. Közölte, hogy a megbízottak részben egyetemi tanárok, részben pedig hites könyvvizsgálók voltak. Részükre 210 millió adópengő tiszteletdíjat javasolt kifizetni. Kérte a minisztertanáccsal való jóváhagyását és kifizetését.

⁴ A jegyzőkönyv mellett csak a kibocsátani javasolt rendelettervezet található.

5

[Rajk] Belügyminiszter előterjeszti javaslatát a mozik 12%-os közérdekű szolgáltatásainak VIII. 31. napjáig 6%-ra való csökkentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵

6

[Rajk] Belügyminiszter előterjeszti javaslatát az egyesületek felügyeletének szabályozása tárgyában.⁶

Az 1710/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. május 10.) felállított Népgondozó Hivatalt 1946. június 30-ával javasolta megszüntetni. A rendelettervezet által módosítani javasolt 2. §-a eredetileg arról szólt, hogy 1946. július 1-je után „a magyarországi német lakosságnak Németországba áttelepítésével kapcsolatos tennivalókat közvetlenül a belügyminiszter, míg a Népgondozó Hivatal feladatkörébe tartozó egyéb feladatokat a népjóléti miniszter látja el.” A javasolt módosítás — amelynek az OTB-re (Országos Telepítési Bizottságra) utaló része nem is érthető — elmaradt, helyébe a következő mondat került „A szlovák-magyar lakosságserével kapcsolatos tennivalók ellátása iránt a minisztérium külön rendelettel intézkedik.” Lásd ez utóbbi kérdésről a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

A Népgondozó Hivatal megszüntetéséről a 7310/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 27.) intézkedett.

⁵ A 266 193/1946.B.M.IV.13. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a Függetlenségi Frontba tömörült pártok érdekeltségéhez tartozó Magyar Filmipari Rt., az Orient Filmipari Rt., a Kisgazda Mozgóképzem Rt., a Sarló Művelődési Szövetkezet, valamint a Magyar Szakszervezetek Tanácsa — a gyenge üzletmenetre hivatkozással — közös beadványban kérte a mozgófényképzemekre kivetett 12%-os közérdekű szolgáltatás befizetése alóli mentesítésüket. A belügyminiszter a gyengébb forgalmú nyári időszakra tekintettel 1946. június 23-ától augusztus 31-éig javasolta az üzemek közérdekű szolgáltatásának 6%-ra csökkentését. Lásd a 7320/1946. ME sz. rendeletet. (MK 1946. június 27.)

A Függetlenségi Frontba tömörült pártok mozgóképszínházainak képviselői nem voltak megelégedve a rendelettel. Hangsúlyozták, hogy ők május 1-jétől kezdődően a hozzájárulás elengedését kérték, „annak érdekében, hogy a pártok részére is maradjon valami”. „Meg kell jegyezni — olvasható a beadványban —, hogy a 12% belügyi hozzájárulás egy új találmány, amelyet azelőtt, míg a mozgók magánkézben voltak, egyetlen egy tulajdonos sem volt köteles fizetni. Mulatságos tehát, hogy akkor, amidőn a mozgószínházakat a pártok jövedelmének megalapozása céljából nekünk adták, a belügyi kormányzat olyan súlyos adót vetett ki ránk, amely a jövedelmezőség nagy részét a maga számára biztosítja.” Kérte az ügy újbóli megvizsgálását. A Kapócs Ferenc miniszterelnökségi titkárhoz intézett, július 2-án kelt levél hátoldalán a következő piros ceruzával írt feljegyzés olvasható. „Elnöki osztálynak a ME úr utasítása: A kérést magamévá teszem és azt támogatom. 1946. VII. 6.” olvashatatlan aláírás. (MOL XIX-A-1-j 1946-VII-990 (892))

A beadványt augusztus 13-án a Miniszterelnökség — visszavárolag — megküldte a belügyminiszternek. Lásd még a [48.] 131. sz. jegyzőkönyv 19. napirendi pontját.

⁶ Előzményéről lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

A 292 000/1946.B.M. sz. párszavas előterjesztés mellett a rendelet tervezete található.

A tervezet kimondta, hogy bármely egyesület, szervezet, tekintet nélkül a tárgyára, céljára, csak a belügyminiszter által láttaozott alapszabály alapján működhet. Kivette azonban e körből a politikai pártokat és a kereskedelmi társaságokat. Kimondta, hogy az úgynevezett szakegyesületeket — a belügyminiszter főfelügyeleti joga mellett — a szakminiszter felülvizsgálhatja. Előír-

35. 1946. június 25.

[*Antall*] *Újjáépítési miniszter*: Ezt a javaslatot pártközi értekezlet elé kell vinni, mert közjogi intézkedésekre a kormánynak felhatalmazása nincs, s a felelősségvállalás tekintetében jobb lenne, ha pártközi megegyezés után szabályoznák a kérdést.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: A rendeletet azért terjesztette elő, mert arra igen sürgősen szükség van. Mielőtt azonban beterjesztette volna, a törvényelőkészítő osztályon keresztül alaposan megvizsgálta a kérdést. Semmiféle olyan probléma nem áll itt fenn, ami a közjogi felhatalmazás hiányát felvethetné. A kormány hivatása az, hogy az 1946:VI. tc. 1. §-ában meghatározott jogoknak érvényt szerezzen.⁷ Ez az egyesületi kérdés közjogi hatáskört nem érint, hanem csak állampolgári jogokat, illetve a köztársasági szellemnek megfelelő jogokat akar gyakorolni, másrészt pedig a demokratikus rendszer erélyes megvédésére tartalmaz büntető szankciókat. Kell lenni egy hivatalos szervnek, amely felülvizsgálja az ilyen vonatkozásban az egyesületeket, tehát egyenesen a minisztertanács hatáskörébe tartozik, hogy ezt szabályozza. Nem válhatik kétségessé, hogy foglalkozunk vele.

[*Pfeiffer Zoltán* [igazságügyi] *államtitkár*]: Alkotmányjogi aggálya az, hogy közjogi intézkedéseket érint a rendelet. A politikai egyesületek feloszlásába más miniszternek úgyszincs beleszólása, s ezt bármikor megteheti a belügyminiszter az összes egyesületre nézve fennálló jogai alapján. De ennek a rendeletnek kiadásával várjuk meg a miniszterelnököt és [a] miniszterelnökhelyettest.

[*Szakasits Árpád miniszterelnökhelyettes*]: Minden nappal csak elodázzuk a kérdést, s ez kártékony a magyar társadalomra. Nekünk kötelességünk megtenni azokat az intézkedéseket, amelyek a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről azt váltanák ki, hogy maga éljen a fegyverszüneti egyezményben lefektetett jogaival.⁸ A magyar koalíciós kormány magába foglalja a pártok vezetőit,

ta, hogy az egyesület alapításának szándékát, az alakuló közgyűlés megtartása előtt, az alapszabálytervezetet, az alapítók névjegyzékével együtt a székhely szerinti rendőrhatalóság útján a belügyminiszterhez kell benyújtani. Az alakulás csak az alapszabály láttamozása után vált volna lehetővé. Kimondta, hogy a belügyminiszter, a demokratikus államrend védelme érdekében, bármely egyesület önkormányzatát vagy működését felfüggeszthette, az egyesületet feloszlathatta. Felfüggesztés esetén kilátásba helyezte, hogy miniszteri biztost küld ki az egyesülethez, akinek jogává tette volna, hogy a tisztikart felmentse és új vezetőséget jelöljön ki. A miniszteri biztosnak ezt a kijelölési jogát a közgyűlés állásfoglalásától függetleníteni akarta. Egyben hatályon kívül kívánta helyezni a társadalmi egyesületekre vonatkozó korábbi jogszabályok többségét.

⁷ Az 1946. évi VI. tc. a nemzeti kormány részére rendeletek kibocsátására adott felhatalmazást tartalmazta. A törvény kimondta, hogy „E felhatalmazás alapján közjogi természetű rendelkezéseket kibocsátani nem lehet, kivéve az államháztartás egyensúlyának helyreállítására irányuló rendeleteket.”

⁸ A fegyverszüneti egyezmény (525/1945. ME sz. rendelet, MK 1945. március 17.) 18. pontja (és függeléke) intézkedett a Szövetséges Ellenőrző Bizottság felállításáról és feladatairól. E feladatokba csak áttételesen lehetett beleérteni a társadalmi szervek feloszlására, az egyesületek működésének ellenőrzésére vonatkozó jogokat.

nem hiszi, hogy közjogi felhatalmazásunkkal ellenkezésbe jutnánk. Éppen azt a szellemet védelmezi, amely az 1946:VI. tc. 1. §-ban kifejeződik.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: A késedelem nem jár kárral, mert a belügyminiszternek jelenleg, az új rendelet nélkül is, minden joga megvan egyesületek felfüggesztésére.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: Amikor ezt a tervezetet elkészítette és átküldte az Igazságügyminisztériumba, felhívta külön a figyelmet a sürgősségre. Azt a választ kapja most az igazságügyminisztériumi államtitkártól, hogy még nem ért rá vele foglalkozni. Úgy véli soha sem lesz idő rá, hogy az egyetértő választ megadja. A mai idők azonban szükségessé teszik, hogy lehetőség szerint az ilyen gátló körülményeket kiküszöböljük. Balogh István államtitkár kifejtette a múltkor ezen előterjesztésével kapcsolatban, hogy normális körülmények között nem járulna hozzá az ilyen rendeletekhez, de a mai viszonyok mellett kénytelen hozzájárulását megadni. Kéri, hogy ne vegyük le most a napirendről, mert igen komoly és égető probléma. Feltételezhető, hogy mindenkor a kormány szellemében fog eljárni és nem egyéni elgondolása alapján fog cselekedni. Praktikussá kell tenni ezt a rendeletet.

[*Pfeiffer Zoltán*] *[igazságügyi] államtitkár*: A belügyminiszternek úgyis megvan a joga, hogy az egyesületek megszüntetése felett önmagában is döntson. Ez az egy nap, — de nem is nap csak pár óráról van szó — nem jelenti azt, hogy nem komolyan foglalkozunk a problémával.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: Van-e a belügyminiszternek konkrét esete, mert arra nézve rögtön meg lehet adni a felhatalmazást.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: Konkrét esete egyelőre nincs, de minden sport, ifjúsági, kulturális egyesületnél csak a vallás- és közoktatásügyi miniszterrel egyetértve lehet intézkedni.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter*: Nem látja semmi akadályát az elfogadásnak. A belügyminiszter engedélyétől kell függenie, hogy megalakulhat-e egyesület. Csak arra hívja fel a minisztertanács figyelmét, hogy az úgynevezett csatlós államok közül egyedül mi vagyunk birtokában a nemzeti szuverénitásnak. Az osztrák kormánynak még az ebadó rendelethez is a Szövetséges Ellenőrző Bizottság hozzájárulása kellett. Ezt a jóakaratot ne játszuk el.

[*Pfeiffer Zoltán*] *[igazságügyi] államtitkár*: Nincs semmi veszély, mert a miniszterelnök hazaérkezéséig való várakozás már nem jelent semmi késedelmet.

[*Balogh István*] *államtitkár*: Nem pártszempontból kíván hozzászólni a kérdéshez és tisztán a politikai helyzetet megvizsgálva és annak igényeit elbírálva próbálja a teendőket megállapítani. Különbséget tesz a kettő között. Lényegében eldől már, amikor arranézve határozatot hoztunk, hogy ez a rendelkezés megjelenjék későbbi szövegezés mellett. Rendes körülmények között semmiképpen sem járulna hozzá. Egy bizonyos irányban engedékenységre kellene,

35. 1946. június 25.

hogy következtesen. Az engedély megadásához szívesen hozzájárul, ha megvan a hozzájárulás, akkor miért félünk megadni, hiszen úgyis megvan a belügyminiszternek a teljes joga a felosztatásokra. Megnyugtató látszatot kell kelteni, hogy a demokrácia védelmében elmegyünk a végső határig. Indulatok alapján nem lehet az országot veszedelmes helyzetbe hozni. Ami az egyesületi jogot érinti, azon már úgyis túl vagyunk, mert a múltkori minisztertanács elvileg elfogadta. Ha valamely [sic!] miniszternek észrevétele lehet, az csak a részletekre vonatkozhatik. A sajtóra nézve az a véleménye, hogy ellentétbe kerül a belügyminiszter a Miniszterelnökséggel. Itt meg kellene mondani, hogy a miniszterelnök hatáskörének érintéséhez a miniszterelnök távollétében nem járulhat hozzá. A sajtóban biztosított jogokat nem merné csorbítani.⁹ Az egyesületek fokozottabb ellenőrzését maga is kívánatosnak tartja. Ez a rendelet csak egységesíti a korábbi egyesülési szabályokat.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Ez a módosító javaslat azonban nemcsak felfüggeszti, hanem a vagyont is elveheti az egyesületnek és a vagyon felett teljesen önhatalmúlag intézkedhetik a belügyminiszter. Afelett nincs vita, hogy szükség van az egyesületek fokozottabb ellenőrzésére, de a belügyminiszternek úgyis megvan erre a joga.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Miért javasol az igazságügyi államtitkár olyan rendszert, ami a fasizmusra emlékeztet.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] *államtitkár*: A belügyminiszter engedélyező rendszert kívánt életbeléptetni. Jelenleg az a jogállapot, hogy egyesülési szabadság van, az alapszabály jóvá nem hagyása csak képviseleti és magánjogi hiányokat teremt. Ezideig nem volt lehetséges, hogy a belügyminiszter új vezetőséget jelöljön ki, miniszteri biztos mindaddig fungált, amíg vissza nem nyerte az autonómiát.

⁹ A sajtóval — elsősorban a lapbetiltásokkal — kapcsolatban éles vita bontakozott ki a belügyminiszter és a miniszterelnök között. Nagy Ferenc 1946. május 2-án kelt levelében a következőket közölte Rajk Lászlóval: „Fel kell hívnom Miniszter Úr nagybecsű figyelmét arra, hogy a politikai sajtóorgánumok betiltása kifejezetten politikai kérdés, amelyet Magyarországon is mindenkor a miniszterelnök gyakorolt. Ezzel a joggal a jövőben is élni kívánok és ezért kérem Miniszter Urat, hogy ilyen politikai jellegű intézkedéseit [ne] csak azok végrehajtásában szíveskedjék közvetlenül esetről-esetre kifejezett kérelmemre eszközölni.” Rajk László válaszában leszögezte, hogy a „Miniszterelnök Úr nagybecsű véleményét nem tudom magamévá tenni. Az időszaki lapok betiltása rendszeti kérdés.” Nagy Ferenc viszontválaszában hangsúlyozta: „Meg vagyok győződve róla, hogy M.U.... ezen szempontjaimat, különösen a koalíciós kormányzás sajtóosságainak figyelembevételével magáévá teszi annál is inkább, mert M.U. bizonyára azzal a bizalommal viseltetik politikai gestioim iránt, amely nélkül az együttműködés nem volna lehetséges, és amelyre eddig bízton számítottam.”

Az írásos vita egészen 1946 augusztus közepéig elhúzódott, amelynek végén a miniszterelnök a kérdés személyes megbeszélésére kérte a belügyminisztert. (MOL XIX-A-1-j 1946. V-4843)

Rajk László — feltehetőleg — a miniszterelnök távollétét kívánta felhasználni arra, hogy a kérdésben a maga szempontjainak érvényesítését előbbre vigye. Lásd még e jegyzőkönyv 7. napirendi pontját és jegyzetét.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: A méhészeti egyesületekben is igen jól lehet politizálni, ezt a gyakorlatból tudja.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Nem akar ennek a kérdésnek a tárgyi részével foglalkozni, csak azt jegyzi meg, hogy illojális volna a miniszterelnökkel szemben, egy ilyen, mégiscsak demokratikus szabadságokat megváltoztató, rendeletet távollétében elfogadni. Javasolja, hogy várjuk meg a miniszterelnök hazaérkezését.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Nem lojalitás és illojalitás kérdése ez. A miniszterelnök és általában a kormánydelegáció távollétében az ország külpolitikai érdekeit sértő dolgok történtek. Ha ilyen már történt és semmit nem csinál a kormány az ilyen esetekkel kapcsolatban,¹⁰ akkor ez inkább illojalitás a miniszterelnökkel szemben és így ennek a rendeletnek elfogadása, eltekintve attól, hogy nem jelent semmi újat, szükséges a fokozottabb ellenőrzésre. Hozzájárul ahhoz, hogy a belügyminiszter saját hatáskörében hozzon döntéseket.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Nem arról van most szó. Az egyesületek egész életére történik egy proposíció, amely meglehetősen kényes kérdés, nem helyes, hogy a vagyon tekintetében a belügyminiszter egyedül intézkedik. Vannak olyan kérdések, amelyeket még meg kell beszélni.

Szakasits Árpád államminiszter: Egész sereg jelentést kapott vidékről. Egy nagyon veszedelmes agitáció folyik a beszolgáltatás ellen.¹¹ Úgy mondják, hogy nem a forint az, amiben nem bíznak, csak meg akarják buktatni a kormányt. Tervszerűen szervezik ezt az ellenállást a beszolgáltatással szemben. Úgy lehetne megfogalmazni, hogy a rendelet hatálya egy évig tartana. Ehhez hozzájárulhatna úgy, hogy három hét alatt semmiféle új egyesület ne legyen alapítható.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Arra akar reflektálni, lojális, vagy nem lojális, ha most határozunk. Igenis meg kell adni a lehetőséget, hogy a miniszterelnök hozzájárulásával és jelenlétében történhessen a határozat.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Az eddigi szempontokat még ki óhajtja egészíteni azzal, hogy a szervezkedések az ország legkülönbözőbb részein, különböző egyesületek keretein belül folynak le. A 3. § kimondja azt, hogy ez után egyesület csak akkor tarthat közgyűlést, ha már alapszabályait bemutatta.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Jelenlegi jogszabály szerint egyesületi korlát nincs. Mindenki akkor ülhet össze és tarthat ülést, amikor akar. A belügyminiszteri jóváhagyás a magánjogi tevékenységet korlátozza. Tehát addig nem tevékenykedhet anyagi auktoritással amíg a belügyminiszter az alapszabályokat nem hagyta jóvá. Ez annyit jelent, hogy a jelenlegi rendszerben tagdíjat nem szedhet. Az egyesület jogrendszerét felborítja, különösen

¹⁰ Lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és 6. jegyzetét.

¹¹ Lásd a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 44. napirendi pontját.

35. 1946. június 25.

abban a részben, hogy [a] vagyonhoz is hozzányúl. Különbösen is közjogi felhatalmazásunk nincs. A rendészeti kérdésben pedig módja van a belügyminiszternek intézkedni.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Lehetséges, hogy egyesülési törvényeinket nem ismeri még pontosan, azonban kétségtelen, hogy a gyakorlat ma egészen más. A nagyhatalmak felé nem vállalja a felelősséget. Erkölcsi és politikai garanciát sem vállalhat az egyesületekért. A fegyverszüneti egyezmény alapokmányából kifolyólag fontos a gyakorlat. Ha a minisztertanács nem képes dönteni, akkor esetleg a Szövetséges Ellenőrző Bizottság fog ellenőrzést gyakorolni.

Szakasits Árpád államminiszter javasolja, hogy fogadják el a rendeletet ideiglenesen, a belügyminiszter pedig 30 napon belül törvényjavaslatot terjeszt be.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Hajlandó belemenni azzal a módosítással, hogy a javaslatot ketté választja. A 3. §-ig Magyarországon alkotmányjogi szempontból gyűlekezési szabadság van, az alakuló közgyűlést meg lehet tartani a belügyminiszter kiküldöttjének jelenlétében.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Egy évre adná meg a felhatalmazást a feloszlásra.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A demokrácia nem jelenti azt, hogy megszüntetjük. Miért ne működhetnének továbbra is, de ha a belügyminiszter kifogást talál, beszüntetheti és az egyesülethez abban a pillanatban más vezetőséget állíthat oda.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Ezt nem lehet ilyen könnyen tisztázni. A kérdést jól kell szabályozni. Ismeri az egyesülési jogot. Annak nemcsak politikai, hanem gazdasági háttere is van. Amely egyesület fel van függesztve, vagyoni tekintetben sem működhet.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Akinek a nyakát levágjuk, ne sajnáljuk a szép haját.

Pfeiffer Zoltán [igazságügyi] államtitkár: Akinek levágjuk a nyakát, a teste is meghal.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Ha fasiszta volt, akkor úgyis levágjuk a nyakát.

Szakasits Árpád államminiszter: Úgy látszik a minisztertanács nincs abban a helyzetben, hogy döntsön. Így néz ki sajnós a koalíció.

[Bárányos] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: A Hangya vagyónáról sem tudtak dönteni, holott ennek alapelveit eredetileg már elfogadták.¹²

[Rajk] *Belügyminiszter*: Miután ezt a javaslatot nem áll módjában most letárgyalni, akkor addig is fogadjuk el a közellátásügyi miniszter áthidaló javaslatát, amely szerint az eddigi rendelkezések oda módosíttassanak, minden

¹² Lásd a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

egyesület felett gyakorolja a felügyeleti jogot és utólagosan értesíti a szakminisztert intézkedéseiről.

Minisztertanács az ekként módosított előterjesztést elfogadta.¹³

7

[Rajk] Belügyminiszter az előzményekből ítélve a másik javaslatát a sajtóra vonatkozólag a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁴

8

[Antall] Újjáépítési miniszter bejelenti, hogy gr. Károlyi Mihály részére a Rózsadombon talált egy 8 szobás villát, amely Rassay bátyjáé volt. Kéri a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy erre nézve 5 évre bérleti szerződést köthessen. A bútorzatot részint az Elhagyott Javaktól, részint a volt palota bútorainak helyreállításából akarja létrehozni.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁵

¹³ Lásd az egyesületi szabadsággal elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló 1938. évi XVII. tc. egyes rendelkezéseinek módosításáról és kiegészítéséről intézkedő 7330/1946. ME sz. rendeletet. (MK 1946. június 28.) Ez az eredeti javaslatnak szinte csak az első szakaszát tartalmazta.

A következő hetekben mintegy 1500 társadalmi egyesület, egyházi ifjúsági szervezet feloszlására került sor.

¹⁴ A mindössze néhány szavas szám nélküli előterjesztés és a rendelet tervezete található a jegyzőkönyv mellett.

A rendelet tervezete kimondta, hogy sajtótermékek terjesztéshez — az üzleti élet céljait, a választásokat, a Nemzetgyűlés és bizottsága, valamint a hatóságok sajtótermékeinek kivételével — hatósági engedély szükséges. Általában a belügyminiszter engedélyének kikérését írta elő, a törvényhatóság akkor engedélyezhette, ha csak a saját területén került terjesztésre a sajtótermék. Az ország területén kívülről érkezett sajtótermékeket csak akkor kézbesíthette a posta a címzettnek, ha annak terjesztését is engedélyezték. Az engedély megadását a sajtótermékek esetében is a közrend, közérkölc, az ország külpolitikai vagy gazdasági érdekeinek, a demokráciának és a köztársaságnak a védelme szempontjából kívánta eldönteni. A kifogás alá esett sajtótermékek terjesztését a belügyminiszter megtilthatta, a már megadott engedélyt visszavonhatta volna. A sajtótermékek, időszaki lapok két példányát a terjesztés megkezdése előtt tartozott volna a kiadó az illetékes hatóságnak megküldeni. A kevésbé súlyos esetekben az előírások megsértői ellen büntetésként hat hónapig terjedhető elzárást, pénzbüntetést és a sajtótermék elkobzását helyezte kilátásba.

Igazságügyminisztérium részéről T.2457/1946. sz. alatt dr. Bacsó Ferenc miniszteri osztályfőnök a Belügyminisztériumhoz intézett levélben nyilvánított véleményt a tervezetről. Megállapította, hogy a sajtótermékek terjesztésének engedélyhez kötése a sajtószabadság korlátozását jelentené, tehát érintené a gondolatközlésnek az 1946. évi I. tc. bevezetésében biztosított szabadságát, amelynek közjogi jelentőségét aligha lehetett volna kétségbe vonni. Márpedig, mivel az 1946. évi VI. tc. 1. §-ában megadott felhatalmazás közjogi rendelkezésekre nem terjedt ki, ilyen-szerű szabályozás csak törvényhozás útján lett volna elképzelhető, így a tervezet minisztertanácsi tárgyalását is mellőzni kérte. Ezen kívül — az esetleges törvényelőkészítés alkalmával való felhasználás céljából — számos praktikus és stilisztikai észrevételt tett.

¹⁵ Feltehetőleg Rassay Károly (1886–1958) ügyvéd, liberális politikus, az 1921-ben létesült Független Kiszгада-, Földmives- és Polgári Párt, később a Polgári Szabadság Párt vezetőjének a

35. 1946. június 25.

9

[Antall] Újjáépítési miniszter előterjeszti javaslatát az újjáépítési érdemrend alapítására.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: A javaslatot magát helyesli, mert erre szükség van, de felveti a kérdést, nem volna-e helyesebb érdemrend alapítása.

[Antall] Újjáépítési miniszter: Az elnevezés fontos, hogy tisztán az újjáépítés keretében mozogjon, általános tárgyú legyen és kulturális, politikai, vagy gazdasági érdekekért lehessen adni. A legközelebbi minisztertanácson erre nézve újabb javaslatot terjeszt elő.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁶

10

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter bejelenti, hogy a pékek előtt megint sorállás van. Nem ugyan a készlet miatt, mert a községi kenyérgyárnak magának több mint három hétre való kenyérgabonája van, hanem, mert a pénz romlására való tekintettel, senki nem óhajt megválni árujától, s mindenki át akarja menteni készletét. Nehéz ezzel az aljas emberi ösztönnel szembeszállni. Javasolja, hogy a kenyeret adójeggyel lehessen fizetni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a fizetési módokat a pénzügyminiszter szabályozza.¹⁷

Minisztertanács délután 2 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Szakasits Árpád

Gépelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének és Szakasits Árpád államminiszternek a saját kezű aláírásával.

A miniszterek illetve az államtitkárok a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet. A felsorolásban nem említették Vas Zoltánt, rajta kívül nem szerepel a jegyzőkönyvön Keresztury Dezső, Tombor Jenő és Balogh István aláírása.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 3-7. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

testvérére, illetve tulajdonára vonatkozott az utalás. Rassay Károlyt — s feltehetőleg a testvérét is — 1944-ben a Gestapo Mauthausenbe hurcolta.

¹⁶ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett.

Az újjáépítési miniszter újabb előterjesztését ez ügyben nem ismerjük. Gerő Ernő feltehetőleg „érdemrem”-re javasolta változtatni a kitüntetés címét; ennek megfelelően az 1946. évi XXI. tc. a Magyar Köztársasági Érdemrend és Érdemérem alapításáról szól. Ezt 1946. szeptember 14-én hirdették ki. Alapszabálya (24 594/1946. ME) a MK 1946. december 28-ai számában jelent meg. Lásd még a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 10. napirendi pontját.

¹⁷ A kérdésről lásd még a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

[36.] 119.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi június hó 26. napján délelőtt 10 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott rendkívüli minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, B. Szabó István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vállas- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülését és üdvözli a megjelent társmisztereket. A mai tanácskozás célja az, hogy rövid beszámolót adjon washingtoni, londoni és párizsi tárgyalásaikról. Hangsúlyozni kívánja, hogy a koalíció szempontjainak legteljesebb figyelembevételével történtek a megbeszélések, egymás között mindent a legapróbb részletekig előzetesen tisztáztak. És már itt helyre kell igazítania azokat a belföldi sajtóközléseket, amelyek ezt az együttes eljárást érintették. A londoni külügyminiszterhelyettes Atkinsonnal¹ folytatott megbeszélésnél sem híven történt a sajtó közlése, mert egy negyed órával hamarabb hívták őt a külügyminiszterhelyetteshez úgy, hogy Rákosi miniszterelnökhelyettes és Ries igazságügyminiszter később jelentek csak meg, de az addigi megbeszélések anyagát újból teljesen átvették. A tárgyalások folyamán nem éreztették azt, hogy volt ellenséges és legyőzőtt

¹ Elírás törvényt, mivel nem Atkinson londoni, hanem Acheson, Dean Gooderham (1893–1971) amerikai külügyminiszter-helyettesrel folytatott tárgyalásáról lehetett szó. E beszélgetésről lásd Nagy Ferenc: *Küzdelem a vasfüggöny mögött*. Európa-História 1990. 1.köt. 299–303. pp.

állammal tárgyalnak. Washingtonban igen szívélyes volt a fogadtatás a Clarhausban szállásolták el őket, ahol ezen időre felhúzták a magyar lobogót. Legelső tárgyalását Atkinsonnal folytatta, ahol előterjesztették Magyarország gazdasági és politikai problémáit. Választ azonban nem kaptak. Ezután felkeresték Byrnes amerikai külügyminisztert.² A vele való tárgyalásra igen nagy súlyt helyeztek, előadva, hogy a magyar népet mérhetetlen nyugtalanság tölti el a párizsi döntés következtében.³ Véleményünk szerint ellentétben áll az eddigi alkotmányok és charták, valamint az egyéni megnyilatkozások szellemével és a legelemibb igazsággal is. Azt kérték, hogy ha egy mód van rá, feltétlenül támogassa őket abban, hogy ez a kérdés újból napirendre kerüljön. Arra a megállapodásra jutottak, hogy Amerika szívesen látná, ha a magyar békecélok megegyeszer felvetődnének. E részben elismerik a Szovjetunióknak kezdeményezési jogát. Byrnes azt közölte, hogy a külügyminiszterek értekezletén egy kedvező atmoszféra kezdett kialakulni, s nem vállalná a felelősséget, ha kontrapozíció támadhatna. Leghelyesebbnek találná, ha a két ország egymás között közvetlenül próbálna megegyezésre jutni és elsímítani a két ország között fennálló ellentéteket. Erre azt válaszolta, hogy a Szovjetunió tanácsára mi már próbáltunk tárgyalásokat kezdeményezni, de a románok merev magatartása miatt minden próbálkozás meghiúsult. Felvetették az elhurcolt javak kérdését is, ebben kedvező eredményt is értek el.⁴ A következő napon Truman egyetlen kérdést említett meg s ez a Duna-hajózás kérdése. Itt kell megcáfolnia

² Byrnes, James Francis (1879–1972) amerikai demokratapárti politikus, 1945-től 1947-ig az Egyesült Államok külügyminisztere volt.

³ A nagyhatalmak külügyminiszterei 1946. május 7-én Párizsban tartott értekezletükön hatálytalanították az ügyvezetett bécsi döntéseket s úgy határoztak, hogy Magyarország az 1938-ban érvényben volt határait kapja vissza. „A határozathozatal — mint Auer Pál követ utólagos, de sok tájékoztatást nyújtó jelentésében írta — percek alatt történt és megfelelt a már Londonban létrehozott megállapodásnak. Ott állítólag az Egyesült Államok rámutatott arra, hogy a határkiigazítás problémájának megvizsgálása kívánatos és lehetőleg a két szomszédállam [Románia és Magyarország] közvetlen tárgyalását és megegyezését ajánlotta, azonban Szovjet-Oroszország negatív álláspontot foglalt el. (Ez amerikai és francia személyiségektől eredő információ, amelyeknek hitelességét még nem volt módomban ellenőrizni.)” A Szovjetunió magatartásának indokát Auer abban látta, hogy Románia újból elveszítette Besszarábiát és Bukovina egy részét, valamint Dobrudzsát s nem akarták jobban megcsonkítani, továbbá hogy a küszönön állott választásokra tekintettel nem óhajtotta Groza helyzetét meggyengíteni. Nem hallgatta el azonban azt a nézetét sem, hogy a pártok közötti véleményeltérések miatt csak túlságosan későn lépett fel a magyar kormány a békével kapcsolatos igényeit illetően, tehát nem készítette fel kellően a nemzetközi közvéleményt. (MOL XIX-A-1-j-1946-XVI-6927) A szovjet állásfoglalásban természetesen szerepe volt annak is, hogy Románia már 1944 augusztusában átállt és jelentős erővel vett részt a Németország elleni háborúban.

⁴ A magyar kormány a Magyar Nemzeti Bank mintegy 32 millió dollár értékű aranykészletének, a Magyar Államvasutak kocsiállományának, a magyar gőzhajózási társaságok hajóinak a viszszaadatszolgáltatását kérte, kérte továbbá az amerikai hadfelszerelési feleslegből való vásárlásra nyújtott 10 millió dolláros hitel 20 millió dollárra való felemelését, az UNRRA anyagi segítségének növelését, valamint kölcsönt is kért az Export-Import Bank révén.

azt a második téves sajtóhírt, hogy Byrnes felvetette a Duna nemzetközivé tételét. Ő a maga részéről azt felelte, hogy Magyarországnak az lenne az érdeke, minél több hajó járjon a Dunán.

A dunai kérdés megoldásáról konkrét javaslat nem hangzott el.⁵ Az amerikai vezetőkörök és illetve Acheson külügyminiszterhelyettes vacsorát is adtak a magyar kormány-delegáció tiszteletére és a legelőkelőbb tényezők is megjelentek. A képviselőház külügyi bizottságának elnöke⁶ szintén ebédet adott tiszteletünkre, ahol a politikai pártok vezetői és a legfelsőbb bíróság tagjai jelentek meg, igen meleg szimpátiát mutatva a magyarok irányában. A személyes kapcsolatok megteremtése céljából végiglátogatták az amerikai közelet vezetőit és mindenütt igen barátságos fogadtatásra találtak. La Guardiát, az UNRRA vezetőjét is meglátogatták és azt kérték tőle, hogy mezőgazdasági termelést előmozdító segítyt is adjanak Magyarországnak. Kijelentette, hogy az UNRRA-nak alig van pénze, ami pedig van, afelett már történtek diszpozíciók.⁷ Később azonban UNRRA szakemberek azzal biztatták őket, testületileg menjenek az UNRRA-hoz, hogy Magyarország érdekében valami segítséget nyerjenek. – Megkapták az amerikai kormány választát, hogy a politikai problémákkal Byrnes személyesen foglalkozik, a gazdasági kérdésekben pedig a válasz lényege a következő: a Magyar Nemzeti Bank aranykészletét, amely amerikai megszállás alatt van, minden kikötés nélkül visszaadják azzal, hogy ha valamely harmadik fél érdekelve van, abban az esetben a kormány garanciát vállal, hogy a jogos igényt kielégíti. Az 1945. január 20-a után elhurcolt javak visszadására azonnal rendelkezéseket ad. Az 1944. október 20-a után elhurcolt javakra nézve igyekszik a kormány mielőbb kedvező döntést hozni. Egyúttal közölte, hogy sürgős vizsgálatot indítanak, hogy van-e még eladó hadsereg-felszerelési tárgy, s ha igen, úgy a 10 millió dolláros kölcsönt fel fogják emelni. Közölte továbbá, hogy az összes magyar hajókat valamennyi helyről magyar keze-

⁵ A Duna nemzetközi státusát az 1856-os párizsi szerződés rögzítette, ezt az 1921. évi párizsi Duna-egyezmény tovább formálta. Az utóbbi egyezmény többek között kimondta, hogy a hajózás minden lobogó részére szabad és nyitva áll, a teljes egyenlőség alapján, a folyam egész hajózható vízfolyásán, azaz Ulmtól a Fekete-tengerig (1923. évi XIV. tc.). Nagy Ferenc a feltett kérdésre ezt az álláspontot fejtette ki, hangsúlyozva, hogy támogatja a Duna nemzetközi ellenőrzését.

A kérdés fontosságát aláhúzta az a Szovjetunió részéről ismételtlen megnyilvánult törekvés, hogy a Duna kizárólagos ellenőrzésében meghatározó szerepet biztosítson magának. Ezt el is érte az 1948 nyarán Belgrádban tartott konferencián, amely megszüntette a Duna nemzetközi státusát.

⁶ Az amerikai parlament külügyi bizottságának elnöke ekkor Bloom Sol (1870–1949) üzletember, New York város képviselője volt.

⁷ La Guardia, Forillo Henry (1882–1974) köztársaságpárti amerikai politikus. 1934-től 1945-ig New York város polgármestere. 1946-ban az UNRRA igazgatója volt. Az 1947-ben megszüntetett (csak Kínában működött még 1949-ig) UNRRA-nak már inkább csak felszámolását végezte.

36. 1946. június 26.

lésben a Dunán forgalomba óhajtják bocsátani, csupán a bécsi szovjet megszálló csapatok parancsnokságával kell elintézni a hozzájárulást.

Párizsban beszélt Molotov orosz külügyminiszterrel, aki közölte, hogy ennek nem lesz semmi akadálya.⁸ Bár mindaz, amit eddig mondtak független minden kikötéstől, mégis megkéri a magyar kormányt, hogy adjon mielőbb választ a már két ízben ideterjesztett légügyi jegyzékre. Kéri továbbá a kormányt, hogy Magyarország gazdasági helyzetéről készítsenek hivatalos tájékoztatást.⁹

Az volt a szándékuk, hogy ellátogatnak egy-egy magyar [lakossággal bíró] városba, azonban azt vették ki az amerikaiak szavaiból, hogy szeretnék, ha büszkeségüket a Tennessee-i nagy villamossági erőforrásukat megtekintnék. Ezt meg is nézték, mintegy 12 000 katasztrális hold területen kiemelték a földet, hogy helyet adjanak a szabályozáshoz szükséges tavaknak, 1200 mér-föld országutat és 140 mér-föld vasutat építettek és javítottak. 1945-ben 12 milliárd kilowatt áramot produkált.

Elvitték őket egy mintafarmra is, amelyet a mi fogalmaink szerint azonban nem lehet mintafarmnak tekinteni. Elkorhadt deszka istállóban szarv nélküli furcsa állatok vannak, melyeket géppel fejnek. Ezekből a farmokból látszik, hogy egyedüli célja a farmernek, minél több pénzt kihozni, a többi nem fontos. Az állatok szépségével és jólétével nem törődnek és semmit nem áldoznak erre. Magyar gazda nem merné így tönkretenni az állatait. Magyar körökkel is érintkeztek. A magyar vezető emberek jóformán mind ott voltak.

Ezután nekiindultak Londonnak. Amíg az amerikaiakkal való érintkezés meleg és barátságos volt, az angoloknál meglehetősen zárt magatartásra találtak.

⁸ 1946. június 14-én az Egyesült Államok kormánya memorandumban rögzítette a németek és a nyilasok által elhurcolt magyar aranykészlet visszaszámraztatására vonatkozó ígérét. A németországi USA Haderő Főparancsnoksága utasítást kapott az elszállított javak visszaadását illetően a szükséges intézkedések megtételére. (MOL XIX-A-1-j-1946-XVI-7627 (8256)) Lásd még e jegyzőkönyv 29. jegyzetét.

⁹ Amerikai részről leszállási engedélyt kértek a légitársaságaik számára Magyarországon, ezt az engedélyt azonban a magyar kormány a SZEB állásfoglalása alapján megtagadta. Nagy Ferenc ekkor kifejtette, hogy Magyarország boldogan fogadja majd az amerikai repülőgépeket, amint a megszállás végetér, a légitforgalmi jogok a megszálló hatalom főparancsnokságának kizárólagos hatáskörébe tartoztak.

Amerikai részről felvetették azt is, hogy megpróbálták információkat szerezni a magyar kormánytól az ország gazdasági helyzetéről, de a kérés teljesítését a magyar kormány megtagadta. Nagy Ferenc válaszában említette, hogy a kormány gazdasági helyzete közismert, de a Szövetséges Ellenőrző Bizottság előírásai miatt nem tehetett eleget a kérésnek. Javasolta, hogy az Egyesült Államok kormánya keresse meg a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot, hogy a magyar kormány kapjon szabad kezét a gazdasági információk nyújtásához. (Az amerikai külügyminisztériumban folytatott tárgyalásokat a Foreign Relation of the United States 1946/3. 306-317. pp. alapján ismertette Kertész István: Magyar békeillúziók. 1945-1947. Oroszország és a Nyugat között. Európa-História, Budapest. 1995. 331-332. pp.)

Meglátogatták Noel Bakert,¹⁰ ugyanezeket adták le neki is, természetesen leszűkítve. Az angolok közölték velük, hogy az amerikaiak és franciák példáján indulva ők is visszaadják az elhurcolt javainkat. – Megmondja őszintén, hogy Amerikában¹¹ a magyar békecélok tekintetében meglehetősen zárkózottságot tapasztaltak. Úgy érezték, örülnek, hogy ez a kérdés már le van zárva és nem szívesen látnák ennek a kérdésnek a felpiszkálását. Az az álláspontjuk mégis, ha a kérdést újra fel lehetne vetni, akkor kedvezőbb lenne az állásfoglalásuk, mint amilyen volt. Attlee-t¹² is meglátogatták, aki azonban kissé szokatlan formában tárgyalt velük. Például bírálta a magyar demokráciát, ha nem is közvetlenül, de felvetette, hogy miért nincs ellenzék Magyarországon, mert kisebbségi jogokat és igazságosabb elbánást csak az a nép várhat, ahol a demokrácia olyan, hogy az ellenzéknek is szabadon lehet véleményét kinyilvánítania. Azt felelte ő rá, hogy azért nincs ellenzék, mert mindenki benne van a kormányban. A kormányzásnak azt a formáját nem folytathatjuk, amit egészséges viszonyok között élő nemzetek, hogy harcias ellenzék van. Nekünk arra kell törekedni, hogy minden társadalmi réteg részese legyen a hatalomnak és a felelősségnek is, amivel az ország felépítése jár. A miniszterelnökkel való tárgyalások nem végződtek olyan eredménnyel, hogy pozitívumot lehetne belőle kivenni. Délután ismét felkeresték, de nem jutottak előbbre, mert a felvetett kérdésekben nem fejlődött ki egyetértés. Itt kénytelen volt enyhe intrikát is alkalmazni az egyik szomszéd állammal szemben. Amikor Attlee azt kérdezte, nem furcsa-e az, hogy az egyik szövetséges ország rovására kér segítséget az ellenséges országtól, azt felelte rá, hogy jobban megnézve a szövetséges országnak legfeljebb csak az egyik fele szövetséges.¹³

A külügyminiszterrel¹⁴ tárgyalva, elmondotta, azért mentek el a nyugati nagyhatalmakhoz is, hogy személyesen, közvetlenül vessük fel a békecélok kérdését s a határ kérdést is. Azt a benyomást keltettük, hogy ha a kérdést még egyszer előtérbe lehetne hozni a külügyminiszterek értekezletén, ebben az esetben több megfontolással néznék a magyar kívánságokat, de azt is közölték, hogy ezek a nyugati nagyhatalmak Délkelet-Európában a kezdeményezés illetékességét a Szovjetuniónak hagyták. Felvetettük lehetséges lenne-e egy újra-

¹⁰ Noel Baker, Philip-John (1889–1982) angol munkáspárti politikus, képviselő, 1945–1946-ban államminiszter. 1950–1951-ben fűtőanyag- és energiaügyi miniszter.

¹¹ Feltehetőleg tévedés történt és „Anglia” helyett írtak „Amerikát”.

¹² Attlee, Clement Richard (1883–1967) 1935-től az angol Munkáspárt vezetője. 1940-től Churchill háborús kabinetjének tagja, 1945-től 1951-ig miniszterelnök volt.

¹³ Nagy Ferenc kérdésessé tette, hogy Csehszlovákia szlovák része milyen címen tekinthető győztes országnak, hiszen „ez az ország éppen úgy háborút viselt rövid önállósága idején a szövetségesek ellen, mint Magyarország”. (Nagy Ferenc: *Küzdelem a vasfüggöny mögött*. Európa-História 1990. 1. kötet. 310. p.)

¹⁴ Bevin, Ernest (1881–1951) munkáspárti politikus. Churchill háborús kormányának munkaügyi minisztere, majd Anglia külügyminisztere volt 1945-től 1951-ig.

Ő ekkor Párizsban tartózkodott s a magyar kormány tagjai ott tárgyaltak vele.

36. 1946. június 26.

felvételt kezdeményezni ebben a kérdésben. A külügyminiszter azt felelte, hogy az amerikaiak javaslata hangzott el a kérdésnek a párizsi döntés alapján való meghatározására és ők belementek ebbe a javaslatba, miután a románokkal kötött fegyverszüneti egyezmény szellemének is ez felelt meg. A külügyminiszter azt is kijelentette, hogy a kezdeményezéstől minden nagyhatalmat megkímélnénk és [helyesen ha] mi kezdeményeznénk és a nagyhatalmak csak állást foglalnának. Hogy ez azt eredményezte-e, hogy személyesen fognak meghallgatni bennünket, vagy írásbeli jelentés alapján, azt nem tudja, de valószínű, hogy a mi kezdeményezésünket tudomásul veszik ugyan, de nem valósítják meg, hogy még egyszer napirendre fogják tűzni a kérdést.

Az elhurcolt magyar javainkra nézve a stabilizációs törekvéseinket támogatják, és a Szovjetuniónál azon kérésünket is, hogy a jóvátétel az első években kevesebb és progresszív mértékű legyen. A magyar hajók vízrebocsátását is támogatják.¹⁵ – Ismerteti Bevin külügyminiszterrel folytatott beszélgetéssel kapcsolatban felvett jegyzetét a következőkben: június 25-én 10,30 perckor fogadta Bevin brit külügyminiszter őt, Rákosi Mátyás miniszterelnökhelyettest, Gyöngyösi János külügyminisztert, valamint Ries István igazságügyminisztert, akiket Bede István londoni és Auer Pál párizsi követek kísérték. Ő megköszönte a brit külügyminiszternek, hogy párizsi nagy elfoglaltsága közepette is időt szakított magának a magyar kormány tagjainak fogadására és engedélyt kért a brit külügyminisztertől arra, hogy előadhassa, milyen kérdések indították a magyar minisztereket arra, hogy ezt az utazásukat megtegyék. Bevin külügyminiszter azt felelte, kész meghallgatni erre vonatkozólag a magyar miniszterelnököt és kérte, hogy adja elő a kérdéseket. Kifejtette, hogy az a nehéz helyzet, amelyben ma Magyarország van és főképp az a döntés, amelyet a nagyhatalmak május 7-én Párizsban hoztak, arra indította a magyar kormány tagjait, hogy a Magyarországot érintő legégetőbb politikai és gazdasági kérdéseket a nyugati nagyhatalmak előtt hozzák szóba. A május 7-i döntésből arra a következtetésre jutottak, hogy az 1919-es határokat kívánják helyreállítani, de sokkal rosszabb körülmények között, mint ez 1919-ben történt. Jelenleg az ország súlyos gazdasági összeomlást él át és nem tudná elviselni gazdaságilag az 1919-es határokat. Ma a trianoni határok sokkal kevésbé elviselhetők, mint voltak az első világháború után.¹⁶ Éppen ezért a következő két kérdésre szeretné felhívni a külügyminiszter figyelmét: először is itt van a magyar–román határ kérdés. Reméltük, hogy lehetséges lesz olyan határt húzni, amely az etnikai elvnek inkább megfelel, mint a jelenlegi határ. Másodszor fel akarják hívni a nagyhatalmak figyelmét arra, hogy Csehszlovákiában 650 000 magyar él és ezeket a csehszlovák kormány rendelkezései legelemibb polgári jogaiktól fosztották meg. Mi kötöttünk a csehszlovák kormánnyal egy

¹⁵ Lásd a jelen jegyzőkönyvnek a 8. jegyzet előtti részét.

¹⁶ Az 1946. május 7-ei párizsi nagyhatalmi döntésről lásd e jegyzőkönyv 3. jegyzetét.

olyan megegyezést, amelynek értelmében a két ország között lakosságcsere kerül sor, de meg kell állapítanunk, hogy ennek az egyezménynek a keretében csak mintegy 50 000 ember kicserélésére kerülhet sor. Így tehát 600 000 ember marad csehszlovák uralom alatt, akiknek számára nincsenek biztosítva az emberi jogok. Éppen ezért az a kérése, hogy a békeszerződés szövegében mondassék ki, hogy Csehszlovákia köteles teljes jogvédelmet biztosítani a magyar kisebbségnek.

A nagyhatalmak vezetőinek kijelentései az elmúlt években többször ébresztettek bennünk reményt arra vonatkozólag, hogy a létrejövő békeszerződés nem lesz a bosszúállás eszköze és hogy a nagyhatalmak igazságot akarnak szolgáltatni. Ha nem vesszük tekintetbe a magyar kisebbségi jogokat, a tartós világbéke szempontjából sem közömbös az az állapot, hogy 3 millió magyar él idegen uralom alatt.¹⁷ Reméljük éppen ezért, hogy a nagyhatalmak ezt a kérdést az Atlanti Charta¹⁸ szellemében fogják szabályozni és hogy a magyar kérdés nem kerül le a békekonferencia napirendjéről. Bevin külügyminiszter az ő szavaira a következőképpen válaszolt: „Önöknek Londonban valószínűleg megmagyarázták már azt, hogy én eredetileg helyeseltem azt a javaslatot, amelyet az amerikai külügyminiszter Londonban előterjesztett, hogy a magyar-román határ megváltoztassék és hogy azután ebben a kérdésben mégis az ismert határozatot fogadtuk el. Azért hajoltunk efelé a megoldás felé, mert az volt az érzésünk, hogy nem lehet Európa eme részében olyan határokat vonni, amelyek egyformán kielégítenek mindenkit, de igyekszünk arra, hogy ne hozunk túl merev határozatokat és meg vagyok győződve arról, hogy amilyen mértékben távolodunk időben a háborútól, oly mértékben mód lesz arra, hogy egy Önök számára kielégítőbb megoldáshoz jussunk el. Véleményem szerint ha túl leszünk a román választásokon és egyéb mai komplikált kérdések megoldódnak, úgy kedvezőbb lesz az atmoszféra arra, hogy Magyarország és Románia közvetlen tárgyalások útján igyekezzenek [sic!] mindkettő számára kielégítő és értelmes megoldásra jutni a vitás kérdésben.

Ami Csehszlovákiában élő magyar kisebbség kérdését illeti, úgy tudom, hogy a csehszlovák kormány felfogása szerint, bármilyen is legyen a népcsere-egyezmény keretében létrejött népcsereakció eredménye, a visszamaradó magyar lakosság legnagyobb részét ki akarják telepíteni. Véleményem szerint a mai nehéz gazdasági viszonyok között egy ilyen többszázezer főből álló tömeg megmozgatása elviselhetetlen terhet róna a két államra, főképp ha tekintetbe vesszük, hogy milyen sűrű a lakosság a Duna-völgyében. Ami már most a

¹⁷ A csehszlovák-magyar lakosságcsereéről, a román-magyar határ kérdéséről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 15., a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 26. és a [27.] 110. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját, illetve a [20.] 103. sz. jegyzőkönyv 2. és 3. napirendi pontját, valamint a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv a) mellékletét.

¹⁸ Az Atlanti Chartáról lásd a [20.] 103. sz. jegyzőkönyv 13. jegyzetét.

36. 1946. június 26.

Csehszlovákiában maradó magyar kisebbség jogait illeti, nem tartjuk célravezetőnek, hogy a Magyarországgal kötendő békeszerződés szövegébe egy olyan szakasz vételessék fel, amely a Szlovákiában élő magyar kisebbség védelmét biztosítaná. Mi belevettünk minden békeszerződésbe egy, az emberi jogokat biztosító deklarációt, Rooseveltnél elgondolásai alapján, és bízunk abban, hogy sikerülni fog a háború után az Egyesült Nemzetek Szervezetének segítségül vételével biztosítani azt, hogy világszerte kialakul a kisebbségekkel való bánásmódot illetően egy erkölcsi kódex. Nem lenne helyes a problémát leszűkíteni két-két állam problémájává, láttuk, hogy a kérdés illetően rendezése bilaterális, vagy semmi bilaterális szerződések útján a múlt háború után egyáltalában nem biztosította a kisebbségek védelmét. [sic!] Sokkal jobb megoldásnak látszik, ha az Egyesült Nemzetek Szervezete fog öröködni azon, hogy állandóan és mindenütt a demokrácia szellemében respektáltassanak az emberi jogok. – Meg kívánom jegyezni, hogy én, mint szakszervezeti ember, aki állandóan szemem előtt tartom a gazdasági problémákat és olyan megoldások híve vagyok, amelyek lehetővé teszik a népek számára az életstandard emelését, már a háború folyamán igyekeztem rávenni a Londonban lévő kelet-európai kormányok vezetőit, így többek között Beneš és Sikorskit¹⁹ arra, hogy igyekezzenek olyan vámuniós, vagy ha ez lehetetlen olyan, ezt pótló gazdasági megegyezésre jutni, amelyek lehetővé teszik, hogy Délkelet-Európában minden nép gazdasági érdekei kielégülésre találjanak.

Ugyanez a szempont vezet engem akkor, amikor felvetem a dunai hajózás kérdését, mert a célom az, hogy az áruk a világ minden részéből szabadon áramolhassanak a világ minden részébe. Meg vagyok győződve arról, hogy ha sikerült végre létrehoznunk a békeszerződéseket, likvidálnunk a háborús állapotot és eljutni a normalitás egy bizonyos fokához, meg fog indulni Magyarországnak az a gazdasági megsegítése is, amelyre annak az országnak annyira szüksége van, hiszen Angliában is számos olyan árut tudunk termelni, amelyet Önök fel tudnak használni. Meg kell érteniök, hogy jelenleg a fő célunk az, hogy a békeszerződéseket minél gyorsabb tempóban létrehozzuk, azonban nem szándékozunk túl merev döntéseket hozni, hogy mód legyen a békekötés utáni időben is minden népet kielégítő méltányos megoldásokat létrehozni. [sic!] Meg vagyok győződve arról, hogy nem lehetetlen a Duna völgyében minden népnek a megbékülés szellemében együtt élni és értelmes megoldásokat találni a közös problémákra.”

Auer követ erre megjegyezte, hogy éppen a békés együttélés és a békés atmoszféra kialakítása érdekében volna szükséges, hogy a békekonferencia Magyarországra nézve méltányos intézkedéseket hozzon.

¹⁹ Sikorski, Wladyslaw (1881–1943) lengyel tábornok, a második világháború alatt a londoni emigrációs kormány elnöke.

Erre ő megkérdezte, hogy vajon a brit külügyminiszter véleménye szerint nem volna-e a legmegfelelőbb az, ha Magyarország iniciatívájára a négy nagyhatalom külügyminisztereinek konferenciája most megegyeszen elővonná az erdélyi határ módosításának kérdését, tekintettel arra, hogy a magyar kormány már lépéseket tett a román kormánynál az irányban, hogy a határkérdést közvetlen barátságos eszmecsere útján oldják meg, a román kormány azonban ez elől mereven elzárkózott. – Hogyha ez nem volna lehetséges, akkor legalább annyit kér a magyar kormány, vétessék be a román és magyar békeszerződések szövegébe egy olyan szakasz, amely szerint a most megállapított magyar–román határ nem tekintendő véglegesnek és hogy ezt a kérdést egy bizonyos idő elteltével valamilyen nemzetközi fórum ismét meg fogja vizsgálni. – Bevin külügyminiszter erre kijelentette, hogy ezt a kérdést konszideráció tárgyává fogják tenni.

Párizsban visszafelé utazás előtt megbeszélést tartottak a londoni és párizsi követtel, továbbá Kertésszel és Heltaival,²⁰ s arra a megállapodásra jutottak, hogy anélkül, hogy Magyarország eddigi békecéljából feladna valamit, arra kell törekedni, hogy [a] kisebbség védelemre feküdjünk rá és gazdasági jogainkat igyekezzünk biztosítani. Azt hiszi, hogy a belső politikában is tudomásul kell venni ezt a helyzetet és ennek megfelelően kell berendezni az ország belső politikáját. Úgy érzi, hogy a magyar kormánydelegáció ennek az útnak a során is minden tőle telhetőt megtett, minden alkalmat megragadott, minden lehetőséget felhasznált arra, hogy megfelelő megértést találjon, hogy mi jön ki belőle azt nem tudja, de talán még ezt is egy értéknek kell tekinteni, amire célzott. A közvélemény, úgy érezzük, hogy sokkal melegebb barátsággal és több szimpátiával nézi a helyzetünket, mint ahogy eddig tette. Úgy véli, hogy ezzel a látogatással enyhült az országgal szembeni feszültség.

Miniszterelnök a külügyminisztert kéri fel, tájékoztassa a minisztertanácsot külpolitikai koncessziókról. Bejelenti, hogy Szviridov altábornagyhoz kell mennie s a miniszterelnöki helyettesítéssel még hétfőig Szakasits Árpád miniszterelnökhelyettest bízza meg.

Miniszterelnök eltávozik, közellátásügyi miniszter megjelenik.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Megállapodás jött létre, amely szerint mind az amerikaiak, mind az angolok, tekintettel a küszöbönálló stabilizációra hajlandók visszaadni elhurcolt aranyainkat abból a célból, hogy az a magyar pénzegység és a gazdasági élet stabilizációjára használtassék fel. Ezt a határozatot

²⁰ Heltai György (1914–1994) jogász, újságíró. 1944-ben részt vett az ellenállási mozgalomban, 1945-től volt tagja a Kommunista Pártnak. 1945-től 1948-ig a Külügyminisztérium osztálytanácsosa, illetve osztályvezetője. 1948-tól az Igazságügyminisztérium munkatársa. 1949-ben koholt vádak alapján letartóztatták, 10 évi fegyházbüntetésre ítélték. 1954-ben szabadult. 1956-ban Nagy Imre kormányának külügyminiszterhelyettese lett. 1956 végén Belgiumba, majd az Egyesült Államokba emigrált. 1967-től 1986-ig a Charlestoni Egyetem tanára volt.

36. 1946. június 26.

szakszerű tárgyalások előzték meg, amellyel azt vizsgálták, hogy milyen mértékben tud a magyar stabilizációs törekvéseknek segítségére lenni. Természetesen gazdasági helyzetünket is mérlegelték. A gazdasági helyzet mérlegelése során két kérdést vetettek fel, amelyre kielégítő választ adhattak. Azt kérdezték, hogy felvetették-e Önök az elhurcolt javak visszaszolgáltatásának kérdését minden irányban. Azt válaszolták rá, hogy a jóvátételen és zsákmányon kívül Keletre került javakra nézve azt kértük és ígéretet is kaptunk rá, hogy gördülő anyagjainkat vissza fogjuk kapni. Kértük, legyenek segítségünkre abban, hogy a jóvátétel ténylegesen lecsökkentessék, mert csak abban az esetben tudjuk a stabilizációt végrehajtani. A visszaadásnak tényleg meg kell történnie, mert ha az elhúzódik, az is nagy kárára lesz a stabilizációnak. Ezután felvetődött a dunai hajózás kérdése. A Dunán lévő kereskedelmi vízi erőknél a kiszolgáltatását elhatározták azoknak a tárgyalásoknak az eredményétől függően, amelyek jelenleg folynak Bécsben a szovjet hatóságokkal.²¹ Ezek arra irányulnak, hogy a Dunán közlekedő hajók mozgásának szabadsága biztosíttassék olyan zászló alatt, amely alatt jelenleg futnak, anélkül, hogy az igénybevétel, vagyis a lefoglalás veszélye fennforogna. Csupán azt közli még, hogy a washingtoni követség értesítette a magyar kormányt arról az intézkedésről: utasítás ment a Németországban lévő katonai parancsnoksághoz, hogy a javaknak a kiadását tegye folyamatba és kisebb bizottságoknak a beutazását tegyék lehetővé a javak felkutatása és hazaszállítása végett. Nyáradi már Párizsban tárgyalt a technikai lebonyolítás kérdésében.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Éppen most érkezett az amerikai követségtől egy átirat, melyben Key altábornagy közli, felhatalmazást kapott arra, hogy felhívja a magyar kormányt, legfeljebb 4 tagból álló bizottság Bécsbe való kiküldésére az elhurcolt javak felkutatására és azok hazahozatalának lebonyolítására.

Rákosi Mátyás miniszterelnökhelyettes kiegészítésül két konkrétumot szeretne még aláhúzni. A francia külügyminiszterrel²² is folytattak tárgyalást. Ennek lényege az volt, hogy „velünk tudna sírni, de politikai okokból ezt sem teszi,” rendkívül óvatos volt általában. Ellenben a cseh–magyar viszonylatban Noel Baker, a külügyminiszter helyettese megmondotta, hogy nekik nem jó a lelkiismeretük az 1938-as események miatt. A kisebbségi védelemmel szemben 1938-ban azzal vigasztalták a cseheket, hogy a legegészségesebb ország, ahol kisebbségek nincsenek. Most az ellenkezőjét kellene nekik megmagyarázni. Amit Bevin mondott az reánk nézve hátrányosabb, mert jobbnak tűnik fel, ha

²¹ Feltehetőleg amerikai–szovjet tárgyalások folytak a visszaszolgáltatandó hajók magyar kézben maradásáról.

²² Bidault, Georges (1899–1983) a francia ellenállási mozgalom egyik vezetője. 1944-től — megszakítással — 1948-ig, majd 1953–1954-ben külügyminiszter, 1946-ban és 1949–1950-ben miniszterelnök, 1951–1952-ben hadügyminiszter.

az alapokmányban van egy nyilatkozat, mintha a magyar–cseh békeszerződésben volna egy klauzula, a magyar kisebbség sorsával kapcsolatban. A csehek ezt már háború alatt elintézték az angolokkal. Ebben a tekintetben nem volt megnyugtató, amit kint tapasztaltak. Bár az amerikaiak messzebb vannak az összes problémáktól, mint az angolok, mégis nagyon kell vigyáznunk, hogy a csehek kitelepítési kísérletét valamiképpen kivédjük.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: A magyarokat széttelepítik akkor is, ha nem dobják át őket.

Szakasits Árpád államminiszter: A minisztertanács tudomásul veszi a miniszterelnök és a külügyminiszter bejelentését, hiszen ezekre a dolgokra még úgyszólván vissza kell térnünk, különösen arra a kijelentésre a miniszterelnök úrnak, hogy ha a külügyminiszterek tanácsa elé most kerülne az ügy, másképpen tudnának határozni.

Rákosi Mátvás államminiszter: Viszont erre nézve senki nem mondott konkrét dolgot.

Szakasits Árpád államminiszter: Éppen azért mondta, hogy erre még vissza kell térni, mert igen fontos, hogy az ország helyzetéről és állapotáról a külföld jobban vegyen tudomást, mint eddig. Tekintet nélkül arra, hogy tudunk-e eredményt elérni, vagy sem, téves megítélésektől távol kell tartani a külföldet.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Téves felfogás az, hogy a párizsi értekezlet döntése azért történt volna reánk nézve kedvezőtlenül, mert hiányosan voltak értesülve Magyarországra felől. Ha kitették volna a lelkünket, akkor sem változtattunk volna ezen a helyzeten. Pontosán informálta a külügyi bizottság útján a magyar kormány minden lépéséről és az ország helyzetéről. [sic!] Bevin nem tűri Machartit²³ környezetében, akiről azt mondja, hogy utolsó reakció. Csak arra akar rámutatni, hogy e tárgyban a szövetségesekhez már negyvenöt ízben intézett írásos jegyzéket és ezekben szisztematikusan ki lett fejtve álláspontunk. A dolgot egyszerűen abból kell megítélni, hogy egyrészt az etnikai kiigazítás igen nehéz kérdés, másrészt a határkérdés, amelyet meg kell becsületesen állapítani, legalább egy 60%-os magyar többséget kell felmutatni ott, ahol felvetünk egy határkiigazítási problémát. Egyrészt az a komoly ok, hogy Románia ki tud mutatni komoly háborús érdemeket, amivel sajnos mi nem tudunk rendelkezni, mert még csekély ellenállást sem fejtettünk ki a németek ellen, másrészt nem volt várható, hogy gyenge etnikai érv ellenében Keleten egy ilyen csonkítást hajtsanak végre Romániával szemben. Abban az esetben, ha

²³ Feltehetőleg Macartney, Carlie Aylmer (1895–1978) angol történészre utalt, aki 1936-tól 1946-ig az angol Külügyminisztérium munkatársa volt. A két világháború között élénk kapcsolatot tartott a magyar politika vezető köreivel. A háború alatt, mint az angol rádió magyar kommentátora az ország Németországgal szembeni fellépését szorgalmazta.

36. 1946. június 26.

ilyen határkiigazítás szőnyegre is kerülne, az 1910-es statisztikát nem lehet alkalmazni, mert az túl régi, az 1941-es statisztika pedig nem lehet irányadó.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Szakasits miniszterelnökhelyettes úrnak igaza van, hogy a külföldet jobban kell tájékoztatni, mert semmiféle külföldi sajtónk nincsen. Ez igenis hiba volt, mert nagyon nagy sajtópropagandával dolgoztak a románok s úgyszintén a csehek is. Már több mint egy év óta nagy pénzzel dolgoznak, s mivel a francia sajtó nagy része korrump, a cikkeket meg kell fizetni, igen sokat áldoznak erre a célra. Londonban és Párizsban a magyarság arról panaszkodott, hogy nincs magyar hírverés. És még a munkáspárti lapok is a csehek mellett foglalnak állást. A párizsi követségnek szintén nincs sajtója. Ezeket a kérdéseket feltétlenül el kell intézni, ha másért nem, de talán gazdasági téren még lehetne eredményeket elérni. Természetes, hogy ezekre a problémákra még vissza kell térni és nem szabad elaludni hagyni a dolgokat. A követségeket állandóan arra utasítják, hogy minél többet takarékoskodni, s a diplomáciának nem áll elég pénz rendelkezésére. Svájcban pl. még mindig nincs képviselőnk. Van egy pár jobboldali ember, aki ott ismeretlen pénzekkel dolgozik a magyar demorácia rovására.

Szakasits Árpád államminiszter: A külügyminiszter elmondotta az összes érveket, amelyeket felhoztak ellene, de nekünk van egy magyar nemzeti közvéleményünk is és ha reménytelennek látszik is a küzdelem, mindent el kell követni. Mert a felelősség ami a magyar kormányt ebben a kérdésben terheli nagy. Ha arra gondolnak az emberek, hogy ez nem csak irredenta közvélemény, akkor talán nekünk is volnának érveink az igazság irányában. Ezeket a bizottság elé kell terjeszteni, ismerjék meg a magyarság jogait és vegyék figyelembe.²⁴ Felszólalása csak ilyen irányban hangzott el és nem tartja lezártnak a dolgot. A hibákat igyekszünk korrigálni, mert ebben a kérdésben a maximumot kell elérni. Kelet felé talán könnyebb a dolgunk, de ezenkívül is az egész világot informálni vagyunk kötelesek. Gazdasági téren érezzük az eredményeket. Tehát a miniszterelnök és a külügyminiszter beszámolóját vegyük tudomásul.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* hajlandó tudomásul venni, de csak azzal, hogy az elmúlt két kormány mulasztást követett el.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Úgy látja, hogy a dolgok helytelen megvilágításba kerülnek. Nem egyedül felelős érte. Nagyon jól tudja a kormány, hogy milyen akadályok gördültek a párizsi követség megszervezése, a Svájccal szemben [sic! helyesen: való] a diplomácia felvétele elé. Már háromszor sürgette a Szövetséges Ellenőrző Bizottságnál az engedély megadását. A Szövetséges Ellenőrző Bizottság politikai képviselője előtt számtalanszor hangoztatta, hogy nekünk milyen fontos érdekeink fűződnek a svájci diplomáciai kapcsolatok felvételéhez. A sajtópropagálásra nem állt elég pénz rendelkezésére. Ezeket

²⁴ Feltehetőleg a párizsi békekonferenciára utalt Szakasits Árpád.

tudomásul kell venni.²⁵ És az elhangzott kritika vele szemben nem indokolt, mivel a kormány nagyon jól tudja, hogy mi van az okok mögött. A cseheknek mindenütt megvan a diplomáciai kapcsolatuk és 30 millió fontot kaptak propagandacélra. A románoknál ugyanez a helyzet. Összes követségei mindenütt zavartalanul működhetnek már eleitől fogva. Nálunk nem csak újságírók kiküldéséről nem volt szó, de békeelőkészítés céljaira sem tudunk pénzt átutalni. Elutazása előtt ígéretet kapott az átutalásra, de a pénz még a mai napig sincs Párizsban. A párizsi követség saját kiadásait sem tudja fedezni. Arra kérték a Szövetséges Ellenőrző Bizottságot, legyen segítségükre, hogy a pénzügyi és politikai nehézségeket kiküszöböljük. Álláspontja és meggyőződése az, hogy nem követtünk el mulasztást, mert 1945 óta a külügyi bizottságban részletesen ismertette a maga kialakult álláspontját. A szövetségesek behatóan is foglalkoztak a kérdéssel.

Szakasits Árpád államminiszter: A külügyminiszter személye ellen semiféle megjegyzés nem hangzott el, ezért nem is érti a felindulását, viszont a minisztertanácstól nem lehet elvenni a jogot, hogy hozzászólhasson a problémákhoz.

[Gyöngyösi] Külügyminiszter: Nem hajlandó többet vállalni a felelősségből, mint amennyi terheli.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: Akkor kérjük fel a külügyminisztert, hogy a legközelebbi minisztertanács ülésére [sic!] tegye meg azokat az intézkedéseket és javaslatokat, amelyekkel nézete szerint megszűnnek a hibák.²⁶

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

2

[Gyöngyösi] Külügyminiszter a visszabocsájtandó aranykészleteinkre nézve javasolja, hogy harmadik személy követelésével szemben vállalják a tértételeket és az esetben az arany kiadásának akadályát nem lesz.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy a harmadik személy követelésével szembeni kötelezettség vállalását Magyarország washingtoni követe útján közli az Amerikai Egyesült Államok kormányával. Hozzájárult továbbá ahhoz is, hogy egy négy tagból álló bizottság, elsősorban Ausztriában, valamint az egyéb nyugati megszállt országok te-

²⁵ Lásd ezzel kapcsolatban az Új Magyarország című lap angol és orosznyelvű kiadásának nehézségeit. ([5.] 88. sz. jegyzőkönyv 4., a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 7., a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 7. és a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontja).

²⁶ Gyöngyösi külügyminiszter megnyilatkozásában minden bizonnyal a Népszava részéről működését illető bírálat ellen védekezett. Lásd a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 28. napirendi pontját.

A magyar kormánydelegáció útjáról lásd részletesebben Nagy Ferenc: *Küzdelem a vasfüggöny mögött* (Európa-História, 1990. 1.kötet 295–314. pp.), valamint Rákosi Mátyás: *Visszaemlékezések, 1940–1956*. (Napvilág Kiadó, Budapest. 1.kötet 277–290. pp.) c. munkáját továbbá Kertész István: *Magyar békeillúziók 1945–1947. Oroszország és a Nyugat Között*. Európa-História, Budapest, 1995. 330–334. pp.

36. 1946. június 26.

rületére küldessék ki, az elhurcolt javak felkutatására, azok hazahozatalának elkészítésére és lebonyolítására.²⁷

3

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter* rendkívül nagy nehézséget okozott, hogy az általunk megvásárolt zsiradékhoz és olajhoz nem tudunk hozzájutni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: El kell menni Ecker-Rátzhoz, az amerikai követség gazdasági szakértőjéhez, és kérni kell jóindulatát ezen a téren.²⁸ De ettől függetlenül a kormány forduljon hivatalosan az amerikai kormányhoz, tekintettel a stabilizációra, kérjük megegyeszer, hogy minden hivatalos apparátusnál ezt a kérdést pártolják.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: személyesen is és hivatalosan is el kell járni ebben az ügyben. A maga részéről is szívesen vállal egy megbeszélést.

Minisztertanács a bejelentéseket tudomásul vette.

Minisztertanács 14 óra 30 perckor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gévelt tiszttázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet.

A miniszterek az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a jegyzőkönyvön Keresztury Dezső, Tombor Jenő és Balogh István aláírása.

²⁷ A magyar kormánydelegáció Washingtonban folytatott tárgyalásai alkalmával Acheson helyettes külügyminiszter szóbelileg és egy memorandum útján a Magyar Nemzeti Bank elhurcolt aranykészletével kapcsolatban garancialevelet kért a magyar kormánytól arra nézve, hogy bármely igénynek megfelelhessen, amely az aranyakkal kapcsolatban az Egyesült Államokkal szemben felmerülhet, másrészt, a magyar kormány kötelezi magát, hogy visszajuttatja jogos tulajdonosának a szóban forgó arany bármely részét, amelyről később megállapítást nyer, hogy rablásból származott. Ezt a nyilatkozatot a magyar Külügyminisztérium 1946. július 2-án adta át az Egyesült Államok budapesti követének, aki az átvételt július 5-én kelt levelében igazolta. (MOL XIX-A-1-j 1946-XVI-7627)

Az aranykészlet átvételével megbízott s ekkor Párizsban tartózkodó Nyárádi államtitkár Auer párizsi követ útján küldött táviratban kérte, hogy a bizottság névsorát mielőbb közöljék vele a beutazási engedélyek beszerzése érdekében. A németországi bizottságban kérte, hogy a Nemzeti Bank és a Szépművészeti Múzeum kiküldöttje is vegyen részt, s a tulajdonjog igazolása céljából vigyék magukkal az aranykészletre vonatkozó okiratok és könyvkivonatok hiteles angol nyelvű fordítását, illetve az elhurcolt műkincsek teljes jegyzékének ugyancsak hiteles fordítását. (MOL XIX-A-1-j 1946-XVI-7669)

²⁸ Ecker-Rátz László (1906-?) magyar származású amerikai közgazdász. 1945-től 1947-ig a Szövetséges Ellenőrző Bizottság amerikai missziójának gazdasági tanácsadója, majd a budapesti amerikai követség gazdasági szakértője. Lásd még a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 10. napirendi pontját.

[37.] 120.

Jegyzőkönyv

az 1946. évi július hó 2. napján délelőtt 10 órakor Nagy Ferenc elnöklete alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, B. Szabó István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök*: Megnyitja a minisztertanács ülését és bejelenti, hogy Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettes napirend előtt kíván felszólalni.

Szakasits Árpád miniszterelnök-helyettes: Jóvá kell tenni az üzemek munkásságának tarthatatlan élelmezési viszonyait. Leszámítva egynéhány üzemet, igen katasztrófális helyzetben vannak. Egészen veszedelmes nyugtalanság jelei kezdenek mutatkozni. A pénz elértektelenedik, nem tudnak élelmiszert vásárolni. Ugyanakkor, amikor súlyos helyzetben vannak, a munkát eddig a legtöbb helyen becsülettel végezték. Minden nap két-három küldöttség keresi fel. A bizalmi férfiak az üzemekben csak a legnagyobb erőfeszítéssel tudják megakadályozni, hogy az elkeseredés nagyobb méreteket ne öltjön. Ha sürgősen nem kapnak segítséget, nem tudják a következményeket vállalni. Az Elektromos Műveknek csereanyaga nincsen, ezért munkásaikat csak igen gyengén tudják ellátni. A Goldberger gyárral kellene megállapodást létesíteni csereanyagokra nézve. A közellátásügyi miniszter egyengesse annak az útját, hogyan lehet segíteni. A Boan Téglagyár munkásainak gyermekei orvosi vizsgálat alá

37. 1946. július 2.

tétettek, és 20 gyermekből tizenegyen fertőző tbc-ben szenvednek. A gyermek-étkeztetéseket nem tudják kielégíteni, mert nincs zöldség és nincs gyümölcs. Bármibe kerül is, meg kell gyorsítani a felhozatalt. A viszonylagos nyugalmat biztosítanunk kell a stabilizáció terminusáig. A vendéglők még most is nyíltan árusítanak vajas kifliket és luxus dolgokat. Rá kell mutatni, hogy a munkásság megsegítése felé történjék valami. Megdöbbenést keltett két termésjelentés, amiket a napokban kaptak. Az egyik szerint a kilátás abszolút rossz, a másik szerint is igen gyenge. Szeretné tudni, hogy kik akarják félrevezetni itt a magyar parasztot. Felteszi a kérdést, tudják-e milyen veszélyes hírverés folyik a beszolgáltatás ellen és meg akarják buktatni a kormányt. Javaslat az, utasítsa a kormány a közellátásügyi minisztert, azonnal foglalja jegyzékbe az elsőrendű élelmiszereket, s ezeken kívül augusztus 1-jéig mást ne árusíthassanak. Az élelmiszer-üzleteket kötelezni kell [a] nyitvatartásra és a nyilvános éttermekben is csak egy-két tál ételt szabad szolgáltatni. Szigorúan ellenőrizni kell az éttermeket. Legalább 5 óráig kell az üzleteket nyitva tartani, hogy a munkások meg tudják vásárolni a szükséges dolgokat. Hajlandók a legmegbízhatóbb embereket kölcsönözni, hogy segítsenek a gyümölcs betakarításánál. Arra gondol, hogy munkásbrigádokat kell létesíteni, akik rohammunkával segítenének a paraszton. Hiába mennek le falura vásárló bizottságok, mert a paraszt nem tudja maga leszedni a gyümölcsöt és a szedési napszámért nem bírja megfizetni. A munkásság a szó-szoros értelemben éhezik és ezen változtatni kell azonnal, mert most már a munkahelyükön esnek össze az éhségtől. Ez a helyzet többek között a Ganz és a Láng gyárban. Az üzemi bizottság már nem bírja soká ezt az ostromot. Kéri ezenkívül a közellátásügyi minisztert, hogy nézzen egy kicsit körül, kik szabotálják az intézkedéseket. Az ár-vonalon is a legsürgősebb és a legkeményebb intézkedéseket kell végrehajtani. Valamennyien tisztában vagyunk, hogy a helyzet milyen kétségbeesítő. Mind a köztisztviselők, mind a magánalkalmazottak és kisiparosok részére elviselhetetlen a helyzet.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* felszólalását azzal kezdi, hogy a kenyér-vonalon mára sikerült oly mértékben rendet teremteni, hogy a sorbaállás megszűnt, mivel a pékek tartalékaikat kiszolgáltatták. Természetes, hogy vannak kiadni az áruikat, mert át akarják menteni. A főváros négy napig nem adott ki lisztet, azonban van olyan pék, akinek 36 napi készlete is van, de általában 8–10 napi tartalékkal mindegyik rendelkezik. Azt hiszik, ha kiadják, elvesztik vagyonukat. Mindenütt jelentkeznek az anyagi érdekek és a fővárosi gabonahivataltól kezdve mindenki szabotál és a saját érdekét nézi. A Szovjettől 300 vagon liszt érkezett, s így nincs akadálya, hogy az új kenyérlisztig mindenki megkapja a kenyérfejadagját. Az egyéb élelmészési cikkeknel nehezebb áthidalni a nehézségeket. Nem járulhat hozzá azon javaslathoz, hogy az élelmiszerkereskedők ne áruljanak mást, csak elsőrendű élelmiszercikkeket, mert a felhozatal nagyon gyenge és örülünk, ha bármilyen élelmiszer kerül

forgalomba. A felhozatal növekvő tendenciát mutat. Éppen ezért határozottan visszautasítja a Népszava rosszindulatú cikkét: a legutolsó hét felhozatala lényegesen erősebb, mint az előző hété s mindez akkor történik, amikor a pénz teljesen elveszítette értékét. Ha engedünk egy kicsit az ár-vonalon, akkor a felhozatalt még jobban tudjuk fokozni, ha tartjuk az ár-vonalat, akkor bizonyos visszahúzódtást fogunk tapasztalni.

Szakasits Árpád államminiszter: A hasznot nem akarja elvenni a kereskedőktől, de meg kell védeni a szegény lakosság érdekeit. A kirakatok ne legyenek luxuscikkekkel tele.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter:* Főleg azok a nagyüzemek vannak rossz helyzetben, amelyeknek nincs csere-árjuk. A csepeli munkások és a bányászok nem panaszkodnak, csak a borsodiak. Nem adhatja ki a készleteit, mert akkor augusztusban nem lesz meg a szükségleti mennyiség s ez a stabilizáció kárára lenne. A vendéglőkkel szemben már eddig is igen erősen járt el. Intézkedéseit az alábbiakban foglalja össze: a vendéglőkben csak egytál étel szolgáltatható ki, de az lehet két-háromféle is. Az export legalább két hétre állíttassék le.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter:* Az export leállítását nem javasolja, mert gyümölcs van elég és helyette igen értékes árut kapunk. Inkább jobban kellene megszervezni a felhozatalt.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter:* Nem lehet ezt megszervezni, mert nem tudunk érte semmit fizetni. A kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter úr is volt ezen a poszton, s nem tudta megszervezni.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter:* Szervezés alatt a pénzügyi megszervezést érti.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter:* A konzervgyárak igen drágán hajlandók átadni áruiknak bizonyos részét. Vidéki gyárak technikailag nem tudnak szállítani, csomagolóeszköz hiányában.

Rákosi Mátvás államminiszter: Ha nem teszünk sürgős intézkedéseket, akkor a munkásság nem bírja ki a stabilizációig, s nem egy éjszaka fogja megváltoztatni a helyzetet. Nyilvánosságra kell hozni elsősorban azt, hogy a kenyér biztosítva van. Mert ezen a téren egy bizonyos hisztéria mutatkozik. Meg volt győződve eddig, hogy az élelmiszerfelhozatal csökkent. Közölni kell, hogy átmenetileg az export le van állítva. Tárgyalások folynak a konzervgyárakkal, hogy ne legyenek árdrágítók a gyárak. Nyilvánosságra kell hozni, hogy a legnagyobb üzemek csere-áruval rendelkeznek. Az a veszély fenyeget bennünket, [hogy] ez az akut hiány eltereli a figyelmet a stabilizációról. A szanálás a sajtóban lényegében eltűnt, s az átmeneti panaszoknak adtak helyt, ami talán jogos. A munkások annyira hozzászórtak a rossz viszonyokhoz, hogy már nem is panaszkodnak. Egyes helyeken fel sem veszik a fizetésüket, de azért tovább dolgoznak. Ami a munkásbrigádokat illeti, első hallásra nagyon jók, de azokat

37. 1946. július 2.

el kell látni élelemmel, fizetéssel és feltételezhető, hogy a szakértelem hiánya miatt is bajok lesznek. Ki kell terjeszteni az adópengő elfogadását a vidékre is.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: De nincs adójegy s ennek pszichológiaiailag is igen nagy hatása van. Olyan nehezen lehet adójegyet vásárolni, hogy már 10%-kal többet is ígérnek érte.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A luxus-életjelenségekkel kapcsolatban felhívja a figyelmet a Balatonnál és környékén tapasztaltakra, az ilyen elfajulásokat meg kell akadályozni.

B. Szabó István [*államminiszter*]: Arra kíván reflektálni, hogy különböző terméjelentések látnak napvilágot. A valóság az, hogy a közepesnél is rosszabb a termés és félős, hogy ez veszélyezteti a forint értékálló jellegét. Munkásbrigádok kiküldését nem látja szükségesnek és az eredményességgel szemben is aggálya van.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: Megállapítást nyert, hogy szükség van a mezőgazdaságban munkaerőkre és meg lehetne oldani a kérdést munkásbrigádokkal. Ez esetben az exportot sem kellene leállítani, mert az a veszély fenyeget, hogy retorzióval élnek ellenünk és elveszítjük behozatali lehetőségeinket. A kukoricamennyiségünk is fogyatékán van, részben azért, mert elhasználtuk kenyér formájában, részben mert a beszolgáltatás nem történt meg mindenütt. Így a hízlalást csak októberben, vagy november végén lehet megkezdeni. A hízlaláson keresztül megfelelő zsírhoz kell hozzájutni.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A kormánybiztosokat utasította, hogy a felhozatalt a legnagyobb eréllyel fokozzák. A belső szükséglet már biztosítva van úgy, hogy a július–augusztus hónapra biztosítani tudjuk a gabonaellátást. 6500 vagon gabonára nézve úgy rendelkezett, hogy az mindjárt a cséplőgéptől Budapestre irányíttassék. A tengeri felszállására nézve már egy hónappal ezelőtt kiadta a rendelkezést, hogy késedelmes beszolgáltatás esetén mázsánként 1 millió adópengő pönálét kell fizetni.

B. Szabó István [*államminiszter*]: Ezt nem tudják megfizetni.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A nagyszállók már ellenőriztettek és ebből kifolyólag már több internálás is történt. – Exporttal kapcsolatos kívánalmait fenntartja. A konzervgyárak adjanak le bizonyos mennyiséget. – Az adópengőjegy vásárlási lehetőségét biztosítani kell. Az élelmiszerüzemek tartásák nyitva üzleteiket 5 óráig, aki ezt nem tartja be, annak el kell venni [az] iparendélyét. – A luxus kirakatokra vonatkozóan intézkedés fog tétetni egyes cikkek árulásának betiltására nézve.

[Bán] *Iparügyi miniszter* jelenti, hogy a Glöss Nyomda ma délben megállt, és megállt a Földrajzi Nyomda is. Mindkettő a bankjegyek nyomását érinti. Ma délelőtt Kelemen Gyula államtitkár vezetése alatt megbeszélés keretében meg-

37. 1946. július 2.

kísérlék a kérdést nyugvópontra hozni. Félős azonban, hogy a nyugtalanság áttérjed az egész nyomdaiparra, esetleg még lokalizálhatják.

Minisztertanács az iparügyi miniszter bejelentését tudomásul vette.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter* ismételten összefoglalva a következő intézkedéseket kívánja foganatosítani azzal, hogy a nyilvánosság az összes kérdésekről és tervekről megfelelő tájékozódást szerezzen.

1. A kormánybiztosokat utasította, hogy a felhozatalt a legnagyobb erővel fokozzák (karhatalom igénybevétele).

2. A gabonaellátást akként kívánja biztosítani, hogy 6500 vagon gabona mindjárt a cséplőgéptől Pestre szállíttassék (szintén karhatalom igénybevétele).

3. A tengeri-fel szállítási nehézségekkel kapcsolatban 1 hónappal ezelőtt kiadott egy rendeletet, mely szerint, ha a gazda beszolgáltatási kötelezettségének nem tesz eleget mázsánként 1 millió adópengő pönálét kell fizetnie.

4. A vendéglátók és éttermek ellenőrzése már megtörtént, melyből kifolyólag több internálás is eszközöltetett.

5. Éttermekben csak egytál étel szolgáltatható ki, amely étlap szerint háromféle is lehet.

6. Az exportot legalább egy hétre le kell állítani, külföldi szállításokra engedély ne adassék ki.

7. A konzervgyárak vásárlásai korlátoztassanak, vagy legalább bizonyos százalékot adjanak le.

8. Adópengőjegy vásárlási lehetősége tétessék lehetővé.

9. Élelmiszerüzemek kötelesek 5 óráig nyitva tartani, ellenkező esetben iparengedélyük megvonatik.

10. A luxuskirakatok megszüntetendők és csak elsőrendű fontosságú élelmezési cikkek árusíthatók.

11. Nagyüzemek gyümölcs, zöldség vásárlásának elősegítése hitellel; szállítóeszközök és bizonyos csereanyagok rendelkezésre bocsátása.

12. A csepli vásárcsarnokban és piacokon a legszigorúbb árellenőrzés foganatosítása.

Minisztertanács a közellátásügyi miniszter bejelentését tudomásul vette, felhatalmazta dr. Balogh István miniszterelnökségi államtitkárt, hogy az ezzel kapcsolatos hírlapi közleményt megszövegezze.¹

¹ Előzményéről lásd a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

Július 19-én Nagy Ferenc, július 30-án a koalíciós pártok vezetőinek aláírásával ellátott közös kiáltvány, július 31-én pedig a köztársasági elnöknek a gazdákhöz intézett beszolgáltatási felhívása jelent meg a lapokban.

37. 1946. július 2.

2

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Jóvátételi Hivatal kérelmét július havi szükségletei fedezésére 233 820 500 000 milpengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács kettőszázharminchárombillió nyolcszázhúszmillió ötszázezer milpengő hitel folyósításához a Jóvátételi Hivatal június havi szükségleteire – hozzájárult.

3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal június havi póthitelére 910 098 millió adópengő hitel és a francia követség elhelyezésére 8000 millió adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

4

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Magyar Nemzeti Bank kormánybiztosává Kemény György kinevezésére és helyettesévé dr. Vásárhelyi István kinevezése tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter: A kormánybiztossá kinevezendő Kemény György államtitkár olyan nagy elfoglaltságú, hogy a helyettes fogja előreláthatóan az ügyek legnagyobb részét ellátni. Miután Vásárhelyinek párizsi kiküldetése is elhatározott, nem látja helyesnek az ő helyettesi kinevezését.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter:* A kormánybiztos-helyettes kinevezését hajlandó újabb megfontolás tárgyává tenni, ezért a javaslat ezen részét a napirendről leveszi.

Minisztertanács Kemény Györgynek a Magyar Nemzeti Bank kormánybiztosává való kinevezéséhez hozzájárult.²

5

Dr. Balogh István [államtitkár]: A Magyar Központi Híradó Rt. és a vele kapcsolatos MTI és más rokon vállalatok az államtól komoly összegű támogatást kaptak. Ennek folytán ezek a vállalkozások is az 5000/1946. ME számú rendelet alá vonandók. Felkéri a pénzügyminisztert nyilatkozzék javasolja-e a létszámcsökkentés keresztülvitelét a Magyar Központi Híradó Rt.-nál, mert a rendelet a pénzügyminiszter javaslatát írja elő.

² A Magyar Nemzeti Bank kormánybiztosáról már 1946. május 7-én rendeletet adott ki a kormány, a személy kinevezésére azonban nem került sor. A bank vezetőinek leváltására feltehetőleg a szovjet követelés adott indítékot. (Lásd a [23.] 106. sz. jegyzőkönyv 54. és a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 1., valamint a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.)

Vásárhelyi István párizsi kiküldetéséről lásd a [21.] 104. sz. jegyzőkönyv 16. napirendi pontját.

[Gordon] Pénzügyminiszter magáévá teszi az előterjesztést és javaslatként kéri elfogadni.

Minisztertanács a Magyar Központi Híradó Rt., a Magyar Távirati Iroda és a hozzájuk tartozó hivatalokra az 5000/1946. ME számú rendelet hatályát kiterjesztette. A létszámcsökkentés végrehajtására a Miniszterelnökség illetékes.³

6

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Magyar Közigazgatási Bíróság létszámcsökkentése tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter nem lát indokot arra, hogy a Közigazgatási Bíróság eltérő elvek alapján bíráltsák el. Az egész Közigazgatási Bíróság súlyos aggály alá esik, rendeltetésének nem felel meg.

[Ries] Igazságügyminiszter: A maga részéről is a létszámcsökkentés mellett van. A Közigazgatási Bíróság mai konstrukciója nem tartható fenn. Meg kell szervezni az alsófokú közigazgatási bíróságokat és a Közigazgatási Bíróság működési területét ennél fogva lecsökkenteni. Bíráit azonban mégsem használhatja fel más területen, mert a bírák nem helyezhetők alsóbb hatóságokhoz. Illetékesnek a Miniszterelnökséget tartja.

Minisztertanács a Magyar Közigazgatási Bíróság intézményét is az 5000/1946. számú rendelet határozmányai alatt tartotta. A létszámcsökkentést a Miniszterelnökség illetékessége alá vonta.⁴

7

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Fővárosi Közmunkák Tanácsa június hó 22–28-áig esedékes illetményeire 3 389 492 200 milpengő hitel folyósítása tárgyában.

³ Az 5000/1946. ME sz. rendeletről lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

A Magyar Központi Híradó Rt.-t a Magyar Függetlenségi Frontba tömörült pártok alapították 1945-ben. Lényegében átvette a Magyar Távirati Iroda által kézben tartott intézmények irányítását.

A Magyar Távirati Iroda 1880-ban magánkezdemenyezésre alakult, 1918-ban a Károlyi-kormány államosította. A két világháború között részvénytársaságként működött. Hozzá tartozott a Telefonhíradó, a rádió, a Magyar Hírdető, a Magyar Filmiroda, amelyek 1945 után kiváltak belőle, illetve 1951-ben beolvadt a vállalatba a Külföldi Sajtószolgálat, 1956-ban pedig a Magyar Fotó is.

⁴ Az 5000/1946. ME sz. rendeletről lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

A Magyar Közigazgatási Bíróságot az 1896. évi XXVI. tc. alapján hozták létre, mint egyfokú felsőbbbíróságot. A miniszterelnök felügyelete alatt működött. Feladatát képezte a közigazgatási hatósági határozatok felülbírlata. Mivel egyebek mellett az országgyűlési képviseléválasztási és korábban a felsőházválasztási ügyek is hozzá tartoztak Alkotmányjogi Bíróságnak is nevezték. Vezetését az elnök, a másodelnök látta el, tagjai voltak a tanácselnökök és a bírák. Két szervezeti egysége volt: az általános közigazgatási és a pénzügyi osztály. Megszüntetéséről az 1949. évi II. tv. intézkedett.

37. 1946. július 2.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

8

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Gazdasági Főtanács 4794/1946. számú javaslatát az áru- és anyagkészletek termelésének, felhasználásának és forgalmának szabályozása tárgyában kiadott 12 400/1945. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵

9

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal hatáskörének kiterjesztése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶

10

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Magyar Köztársasági Érdemrend alapítása tárgyában. Egységes rendszert kíván érvényesíteni öt változatban, éspedig: nagykereszt, középkereszt, kiskereszt ezüst és bronz emlékérem.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta elvileg azzal, hogy a javaslatot az igazságügyminiszter és a Miniszterelnökség együttesen véglegesen szövegezze meg.⁷

11

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti 118 963/1946. számú javaslatát az 1946/47. évi állami költségvetés összeállítása tárgyában.

[Molnár] Népjóléti miniszter felteszi a kérdést, hogy mi indokolja a Népjóléti Minisztérium kiadásainak 12-ről 11%-ra való lecsökkentését.⁸

⁵ Előzményéről lásd a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját. Lásd az áru- és anyagkészletek termelésének, felhasználásának és forgalmának szabályozásáról szóló 12 400/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. december 23.) kiegészítéséről intézkedő 7660/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. július 5.), amely arról szól, hogy az iparügyi miniszter a hatáskörébe utalt késztermékek szétosztásának arányát a közellátásügyi, valamint a kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter meghallgatásával tartozott megállapítani.

⁶ A 7640/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 5.) intézkedett a Jóvátételi Hivatal hatáskörének kiterjesztéséről. A hivatal felállításáról szóló 1500/1946. ME sz. rendeletet (1946. február 12.) azzal egészítette ki, hogy feladatává tette az Egyesült Nemzetek államainak, társadalmi és szövetkezeti szerveinek, vállalatainak, intézményeinek és egyes polgárainak a háború folyamán Magyarországra került vagyontárgyait illetően a kötelezettség teljesítését előkészítését, valamint az említett személyek polgári törvényes jogainak visszaállításával kapcsolatos kérdések gondozását.

⁷ Lásd a [35.] 118. sz. jegyzőkönyv 9. napirendi pontját és jegyzetét.

⁸ Előzményéről lásd a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 13. napirendi pontját.

Kemény György államtitkár: A Gazdasági Főtanács határozata volt ez, miszerint az ország gazdasági helyzetére való tekintettel a szociálpolitikai kiadásokat csökkenteni kell.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* kéri a kérdést újbóli megfontolás tárgyává tenni, tekintettel arra, hogy nem fényűző szociális kiadásokról van itt szó.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter:* Nem áll módjában a javaslatot elfogadni, mert az összeállítás figyelmen kívül hagyta, hogy a Külügyminisztérium személyi kiadásainak 30%-a fordíttatik a belügyi és 70%-a a külügyi szolgálatra. Egyes külképviseltek felállítására a reciprocitás alapján történik. Sajnos itt nem lehet csökkenteni a kiadásokat. A külföldi követségek jelentős részét helyre kell állítani, azonkívül el kell számolni a svédekkel, mivel ők képviseltek bennünket a háború alatt.

Rákosi Mátyás államminiszter felhívja a figyelmet arra, hogy a X. fizetési osztálytól lefelé nem fognak tudni megélni a tisztviselők. Mégiscsak le kell szállítani az igényeket a külképviseltek részéről is.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter:* A fedezetet erre elő kell teremteni. A Pénzügyminisztérium nem honorálta az ő javaslatát.

Kemény György államtitkár: A pengő- és forint-eltérést figyelembe vette a külügyminiszter? Mert ez még megszorozandó.

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter:* Nem értékelte [át] az 38-as pengőről forintra, de a Pénzügyminisztérium a tényeket nem vette figyelembe t.i. a Külügyminisztérium kiadásainak túlnyomó része külföldi valutában történik s ez figyelmen kívül hagyatott. A békeelőkészítési munkálatok fedezéséről sem tör-

A 118 355/1946.P.M.I.a. sz. előterjesztés az 1946. augusztus 1-jétől 1947. július 31-éig terjedő időszak állami költségvetésében a legfőbb kiadási csoportok évi kereteit 1938. évi pengőben számítva továbbra is összesen évi 710 millió pengőben állapította meg.

Részletesebben vázolta az illetmény és nyugdíjkiadásokat (a legmagasabb havi fizetést 396, a legalacsonyabbat 20 pengőben, a legmagasabb havi nyugdíjat 242, míg a legalacsonyabbat 12 pengőben határozta meg), a szakágazatok százalékban megállapított részesedését a dologi kiadásokból, az újjáépítési és beruházási kiadásokból, valamint az állami üzemek újjáépítési és beruházási kiadásainak hiányfedezetéből összegezte. Jelezte, hogy az előzetes tárgyalások során az újjáépítési és a honvédelmi miniszternek merültek fel igényei a tervezettel szemben.

A kiadásokkal szembeni bevételeket ismertetve jelezte, hogy az egyenesadó (földadó 50 millió, házadó 40 millió, társulati adó 20 millió, alkalmazottak adója 10 millió, kereseti és jövedelemadó 30 millió) 150 millió pengővel; a forgalmiadó 95 millió pengővel; az illetékek 40 millió pengővel; a fogyasztási adó (cukoradó 30 millió, ásványolajadó 15 millió, sör, gyufa, cigarettapapír 15 millió) 60 millió pengővel; a jövedékek (dohány 95 millió, szeszgyedáruság 45 millió, só 20 millió, vám 15 millió) 175 millió pengővel; ezekhez járultak 30 millió pengővel a tárcabevételek és 60 millió pengővel a rendkívüli bevételek. Az összes bevételt tehát 610 millió pengőben jelölte meg.

A 710 millió pengőre tervezett kiadásokkal szemben tehát 100 millió pengő hiány jelentkezett. A deficitet a Magyar Nemzeti Bank kölcsönéből kívánta fedezni.

Kérte a tárcák észrevételeit, hogy azokat a részletes költségvetés kidolgozásakor figyelembe vehessék.

A népjóléti miniszter észrevételét lásd a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 61. napirendi pontjában és jegyzetében.

37. 1946. július 2.

tént gondoskodás. Újra kéri tárcája költségvetését letárgyalni, mert a nélkülözhetetlen kiadásokra fedezetet kell nyújtani.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A költségvetési tervezetet a maga részéről távolról sem tartja reálisnak, viszont helytelen volna most az egészet felborítani. Ami a fizetési táblázatokat illeti, tényleg meg kell nézni s a Közalkalmazottak Szakszervezetében is meg kell tárgyalni.

[Gordon] *Pénzügyminiszter* felhatalmazást kér a nyilvánvaló aránytalanságok leszállítására, vagy felemelésére és csak mint keretet kéri elfogadni a tervezetet, s ennek keretén belül a fizetési skála változhat. Esetleg a nyugdíjakból lehet még valamit elvenni.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: A családi pótlékokat feltétlenül le kell szállítani s arányosan elosztani a fizetéseket. A legalsó és legmagasabb fizetés között tizenegyszeres a differencia.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A jóvátétel terén bizonyos kedvezményt fogunk kapni, s talán ebből tudjuk majd pótolni a különleges kérelmeket, az elhurcolt javakból is kell bizonyos haszonnak lennie. Megfelelő elosztást a tárcák között nem fogunk tudni találni. A családi pótlék 6 forintra való leszállítását helyeznek tartja. Később ezen még lehet változtatni.

Minisztertanács a pénzügyminiszter előterjesztését az 1946/47. évi állami költségvetés összeállításáról elfogadta, mint keretet, s azon belül a felszólalásokhoz képest még változtatás eszközölhető.⁹

12

[Antall] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát a lakóházak tetőzetének és egyéb szerkezeti részeinek helyreállítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁰

13

[Antall] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát az építőipari vállalkozók egyes követeléseinek adópengőben való meghatározásáról szóló 5940/1946. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

⁹ Lásd még az [58.] 141. sz. jegyzőkönyv 56. és a [61.] 144. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját.

¹⁰ A miniszter előterjesztése felmérte a lakóházak helyreállításáról intézkedő 5120/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 22.) megjelenése óta szerzett tapasztalatokat, s ezeknek megfelelően tett javaslatokat. (MOL XIX-I-1-s-12-1946-3779)

A lakóházak tetőzetének és egyéb szerkezeti részeinek helyreállítása tárgyában kiadott 7900/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 13.) egyrészt a helyreállítási kölcsönre jogosultak köréről, az Országos Épületjavítási Alap létrehozásáról, a helyreállítási kölcsönök felvételéről és visszafizetéséről intézkedett.

Az Országos Épületjavítási Alap az 5120/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. július 22.) életre hívott Budapesti Épületjavítási Alap és a 28 260/1945. ME sz. rendelettel (1945. szeptember 6.) alapított Vidéki Épületjavítási Alap egyesítésével létesült.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹¹

14

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti dr. Márk László kormány megbízott kiküldetését a magyar–csehszlovák lakosságcsere tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹²

15

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a varsói és az ankarai követség felállítása tárgyában. A svájci követség felállításához egy héten belül megkapjuk a hozzájárulást a Szövetséges Ellenőrző Bizottság részéről.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A személyi kérdést pártközi értekezlet elé óhajtják vinni, ezért a személyek megjelölése nélkül járuljon a minisztertanács hozzá a követsége felállításához.

Minisztertanács a varsói, az ankarai és a svájci követség felállításához hozzájárult.¹³

16

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* bejelenti, hogy június 21-én nyújtották át neki azt a jegyzéket, amelyben a magyarországi szlovákok névjegyzéke szerepel. Ezenkívül van 2520 hadifogoly. A hadifoglyokat nem lehet, mint jelentkezettek elfogadni, még kevésbé lehet elfogadni a 2673 repatriáltat. Meg kell jegyeznie, hogy a jegyzékben feltüntetett nyolcvanezres létszám még csökkenni fog, mert észlelte, hogy egyes személyek kétszer is szerepelnek a listán.

Szakasits Árpád államminiszter: A következő minisztertanácson terjeszsen elő a külügyminiszter részletes javaslatot a szükséges intézkedések megtételére. Augusztus 26-án fogja közölni a csehszlovák kormány a magyar kormánnyal a teljes névsorát az áttelepülőknél. Erre az időre teljesen fel kell készülni.¹⁴

¹¹ Előzményéről lásd a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 35. napirendi pontját. Az 5940/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 26.) módosításáról a 7630/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 5.) intézkedett.

¹² Lásd még a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 19. napirendi pontját.

¹³ A követek személyéről feltehetőleg 1946. július 22-én és 26-án döntöttek a pártok vezetői (Pártközi értekezletek 278. p.), a svájci magyar követség felállítását 1946. július 15-ei ülésen engedélyezte a SZEB. (SZEB jegyzőkönyvei 193. p.) A varsói ügyvivő megbízásáról lásd a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 18.; az ankarai követ kinevezéséről a [65.] 148. sz. jegyzőkönyv 53. napirendi pontját. A berni magyar követ kinevezésének előzményéről lásd a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és 10. jegyzetét.

¹⁴ A Magyarországról áttelepülő szlovákok létszámáról, összetételéről lásd a MOL XIX-J-1 a IV-66. sz. dosszié II. rész 343–344. pp. (43. doboz) jelzetű iratot, valamint a [42.] 125. sz. jegyzőkönyv 22–24., továbbá az [50.] 133. sz. jegyzőkönyv 1. és az [54.] 137. sz. jegyzőkönyv 1., az [57.] 140. sz. jegyzőkönyv 60., az [58.] 141. sz. jegyzőkönyv 1. és az [59.] 142. sz. jegyzőkönyv 4. napirendi pontját.

37. 1946. július 2.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: A csehszlovák egyezményrel kapcsolatos ügyek lebonyolítására a Miniszterelnökség és a belügyminiszter együttesen tegyen javaslatot megfelelő szerv felállítására céljából.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁵

17

[Rajk] *Belügyminiszter* mielőtt a tárgysorozatra térne előterjeszti javaslatát a rendkívüli községi közigazgatási tanfolyamra való felvételhez megkívánt községi gyakorlat elengedése tárgyában. Az igazságügyminiszternek és a közellátásügyi miniszternek voltak észrevételei, de ezeket majd összeegyezteti.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: További észrevétele még az, hogy a rendelet maga csak egy rendkívüli községi közigazgatási tanfolyamról beszél, de nem mondja meg, hogy az 1900:XX. tc.-ben szabályozott tanfolyamokat továbbra is fent kívánja-e tartani. Így a rendelet félreérthető. A „rendkívüli” szót kéri törölni. Az egy évi gyakorlat pedig elengedendő.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy abban a „rendkívüli” szó kihagyandó és kifejezésre kell juttatni a rendeletben, hogy az egy évi gyakorlat elengedést nyer.¹⁶

18

[Nagy] *Miniszterelnök* mielőtt tovább mennének a tárgysorozatban bejelenteti, hogy a Szövetséges Ellenőrző Bizottságtól egy jegyzéket kapott a terrorista gyilkolásokkal kapcsolatban. Javaslatot tesz a jegyzék egyes intézkedések megtételére. (Levél a jegyzőkönyv mellékletét képezi.) – A jegyzékre már a válasziratot is elkészítette, melynek jóváhagyását kéri a Minisztertanácstól. Felolvassa a válaszlevelet (szintén a jegyzőkönyv mellékletét képezi).

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* egyetért a levél tartalmával, de ugyanekkor kérni kellene az orosz hadsereg általi önkényes elvételek megszüntetését is, mert a termelés és beszolgáltatás szempontjából ez igen fontos lenne.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* csekély változtatásokat javasol a válaszlevélben. Az első mondatba a Vörös Hadsereg után „tisztjei” szót kéri felvenni. A második mondatban a „vallásos ifjúsági egyesületek” elé „katholikus” szót kéri felvenni.

Az áttelepítés tekintetében illetékes szerv létrehozásáról lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

¹⁵ Lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 21. jegyzetét, valamint a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 6. napirendi pontját.

¹⁶ Lásd a 7570/1946. ME sz. rendeletet. (MK 1946. július 4.)

A községi közigazgatási tanfolyamokról szóló 1900. évi XX. tc. 1. §-ának második bekezdése arról intézkedett, hogy kik kaphattak felvételt a tanfolyamra: azok akik főgimnáziumban, főreáliskolában vagy ezekkel egyenrangú más iskolában, katonai tanintézetben végeztek és egy évet valamely község, körjegyzőség közigazgatásában dolgoztak.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette és a válaszlevél szövegéhez a közlekedésügyi miniszter módosításával hozzájárult.¹⁷

19

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti 145 036/1946. számú javaslatát egyes szövetkezeti hitelekkel kapcsolatban vállalandó kezesség tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁸

¹⁷ Szvirdov altábornagy már 1946. április 3-án is felhívta a magyar kormány figyelmét a jobboldali elemek, a lakosság részéről szovjet katonák ellen elkövetett gyilkosságokra. Akkor 10 esetet sorolt fel. Június 4-én kelt további levelében sürgette a kormánynak az ilyen jelenségekkel szembeni intézkedését és a választ. Június 18-án külön levélben tiltakozott a Teréz körüli merénylet ellen. (MOL XIX-A-1-j 1946-VIII-4298-6853, 7155; lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.) Mindezek után került sor arra, hogy egy megbeszélés alkalmával Svzirdov altábornagy átadta Nagy Ferencnek az itt említett levelet. Ez nincs a jegyzőkönyv mellett, magyar fordításának másolata azonban megtalálható a Politikatörténeti Intézet Levéltárában. Ezt a jelen jegyzőkönyv a) mellékleteként közöljük.

Nagy Ferenc visszaemlékezésében rögzítette, hogy a levélben foglaltak hasonlítottak a Kommunista Pártnak a sajtóban és nyilvános gyűléseken hangoztatott követeléseikhez, amelyeket öfeljük visszautasíthatott, de a Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének helyettesétől érkezett észrevételekkel nem járhatott el így. A magyar kormány nem tehetett mást — írta —, mint hogy megpróbált alkudozni, a követeléseket részben teljesíteni, részben megfogadni, részben pedig lealkudni. Felmerült a miniszterelnök részéről — a belügyekbe való durva beavatkozás miatt — saját lemondásának a terve, de a békeszerződésre tekintettel úgy gondolta, hogy ezt nem teheti meg. Attól tartott „hogy esetleg a szovjet állásfoglalása következtében a békeszerződés olyan súlyos büntetéseket tartalmaz majd Magyarország ellen, amelyeknek következménye eljövendő magyar nemzedékek nyomorúsága és szenvedése lesz.” (Nagy Ferenc: *Küzdelem a vasfüggöny mögött*, Európa-História 1990. 1. kötet 317., 320. pp.)

Nagy Ferenc válasza sem található a jegyzőkönyv mellett.

A magyar kormány még július 10-én válaszolt a jegyzékre, amely a személyi követeléseket kivéve ígéretet tett a kívánságok teljesítésére, reményének adott kifejezést, hogy az intézkedések meggyőzik a szovjet felet a magyar kormány együttműködési készségéről. (FRUS 1946. VI. Eastern Europe: The Soviet Union. United States Government Printing Office. Washington. 1969. 321–326. pp.)

A lőfegyverek előállításának és forgalmának szabályozását — elkobzását is magában foglaló — intézkedésről még 1946. június 4-én elkészített a Miniszterelnökség egy válaszlevelet Svzirdov számára; ezt azonban — fordítási és megmagyarázhatatlan okok folytán — csak augusztus 13-án küldték el. A belügyminiszter által 1946. augusztus 28-án megküldött beszámoló alapján pedig csak szeptember 17-én adott tájékoztatást Nagy Ferenc a lőszer, fegyverek beszolgáltatásáról és „az egyesülési szabadsággal elkövetett visszaélések megtorlásáról”, egyes egyesületek feloszlásáról. (MOL XIX-A-1-j-1946-VIII-4298-7583, 10 116)

Feltételezhető, hogy a Svzirdov altábornagy által felvetett többi kérdés rendezésére személyes megbeszélések alkalmával került sor. Lásd e jegyzékről — elsősorban külpolitikai vonatkozásait illetően — Földesi Margit: *A szabadság megszállása – A megszállók szabadsága*. c. könyvét. Kairosz Kiadó, Budapest, 2002. 288–293. pp.

¹⁸ Előzményéről lásd a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 34. és a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 34. napirendi pontját és jegyzeteiket.

37. 1946. július 2.

20

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti 145 664/1946. számú javaslatát állami kezességvállalás tárgyában a Baumgarten Ferenc Irodalmi Alapítvány 10 milliárd adópengő összegű újjáépítési hitelével kapcsolatban.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁹

21

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a külfölddel való fizetési forgalom ellenőrzése és szabályozása tárgyában kibocsátott 4500/1931. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁰

22

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát az 1938:XXX. tc.-be ütköző szeszjövédéki kihágásokra megállapított pénzbüntetések mérvének újabb megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²¹

23

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a Pénzintézeti Központ-ra vonatkozó jogszabályoknak és a Pénzintézeti Központ alapszabályainak módosításáról, illetve kiegészítéséről szóló 6200/1945. ME sz. rendelet alatt kibocsátott intézkedések módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²²

¹⁹ Baumgarten Ferenc (1880–1927) esztéta, a magyar írók támogatására végrendelete révén hozta létre a Baumgarten Alapítványt. Ebből 1928-tól 1949-ig évdíjakat, segélyeket ítélt oda az alapítvány kuratora: Basch Loránd ügyvéd és Babits Mihály (1883–1941) író, költő, illetve Babits halála után Schöpflin Aladár (1872–1950) irodalomtörténész, író.

²⁰ Az adott tárgyban kiadott 7620/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 5.) azzal egészítette ki a 4500/1931. ME sz. rendeletet (RT 1072.1.), hogy a külföldön lévő olyan árut vagy egyéb vagyontárgyat, amely a Magyar Nemzeti Bank tanúsítványa nélkül 1944. január 1-je után került ki az országból, külföldi személy vagy cég részére csak abban az esetben lehetett a továbbiakban elidegeníteni, ha az elidegenítő az ellenérték fejében járó külföldi fizetési eszköznek a Magyar Nemzeti Bank részére való beszolgáltatására kötelezettséget vállalt – és erről a bank tanúsítványt adott. Az e nélkül kötött jogügyleteket semmisnek nyilvánította; a rendelkezés megszegői részére büntetést helyezett kilátásba.

²¹ A 7610/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 5.) az 1938. évi XXX. tc.-ben meghatározott súlyos szeszjövédéki kihágás pénzbüntetését a korábbiak többszörösében és adópengőben határozta meg.

²² A Pénzintézeti Központ-ra vonatkozó jogszabályoknak és a Pénzintézeti Központ alapszabályainak módosításáról, illetve kiegészítéséről szóló 6200/1945. ME sz. rendeletet (MK 1945. augusztus 19.) a 10 180/1945. ME sz. rendelet (MK 1946. június 28.) úgy módosította, hogy a Pénzintézeti Központnak legkésőbb 1947. július 1-jéig kellett a közgyűlését megtartania.

24

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a pengőben, illetőleg milpengőben történő számolás egyszerűsítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²³

25

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a Magyar Állami Nyomda részére 2 db Linotyp-rendszerű szedőgép beszerzésére hitel rendelkezésre bocsátása tárgyában. A hitel összege 2000 és 2200 gr arany.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁴

26

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát Elektromos Gépipari Szövetkezet jóvátételi rendelkezéseinek elvégzéséhez szükséges gépek vásárlására 4,2 milliárd adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁵

27

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a Gazdasági Államtitkársági Hitelvéleményező Értekezlet megszüntetése és a Magyar Nemzeti Bank mellett működő tárcaközi hitelvéleményező szerv létesítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁶

²³ A 7420/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 29.) intézkedett arról, hogy a bankjeggyel való fizetés megkönnyítése végett a pengő billiószorosát, illetve a milpengő milliószorosát „B pengő” elnevezéssel kellett jelölni. Így az egymillió milpengős címletű bankjegyet egy B pengős, a tízmillió milpengős címletű bankjegyet tíz B pengős bankjegynek kellett nevezni.

²⁴ A Gazdasági Főtanács az 1946. július 3-án tartott ülésen hagyta jóvá a gépek beszerzéséhez szükséges összeg kiutalását. (MOL XIX-A-10-XLV. 24. napirendi pont)

²⁵ A jóvátételi rendelkezések tárgyát nem ismerjük.

²⁶ A Gazdasági Államtitkársági Hitelvéleményező Értekezlet (a GÁHÉ) megszüntetéséről a Gazdasági Főtanács 1946. május 29-én határozott. (XIX-A-10-XXXVIII. 41. pont) A Szociáldemokrata Pártnak 1946. május 31-én kelt, a jegyzőkönyv mellett található észrevétele egyrészt helyeselte az intézkedést, mivel mint írták a „koordinálást illetőleg az eddigi eljárás teljesen elhibázott volt, mivel a GÁHÉ mindig a kérelmezők személyes ügyeivel foglalkozott, ahelyett, hogy az egyes szakmák, szakcsoportok, kategóriák globális kereteit állapította volna meg és aztán a felosztást demokratikusan az érdekeltekkel együtt végezte volna el”. Javasolta, hogy a beérkező hitelkérelmek nyilvántartása, a bonítás megállapítása, a tárcaközi értekezlet összehívása (tehát az adminisztráció) bizassék — az általa konzervatívnak tartott — a Nemzeti Bankra, de a koordináló előterjesztést — munkaspárti megbízottal kiegészített pénzügyminiszteri szerv terjessze a tárcaközi értekezlet elé.

A pénzügyminiszter 1946. június 28-án kelt előterjesztése alapján a pénzintézeteknek a betétjeikből és saját tőkájükből folyósított hitelek felülvizsgálatára a Pénzügyminisztérium, a Magyar Nemzeti Bank és a Pénzintézeti Központ képviselőinek bevonásával a Gazdasági Főtanács három tagú bizottságot hoztak létre. (MOL XIX-A-10-XLVI. 5. napirendi pont. – 5377)

37. 1946. július 2.

28

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát dr. Simon Gyulának a IV. fizetési osztályba történő kinevezése és vezérigazgatói cím adományozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁷

29

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát néhai Steinberger Miksa özvegyének kegyelmi ellátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

30

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát Füsti Molnár Bálint részére 120 millió adópengő rendkívüli segély folyósítása tárgyában.

Minisztertanács Füsti Molnár Bálint részére 120 millió adópengő rendkívüli segély folyósításához hozzájárult.

31

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát újabb kincstári jegykölcsön felvétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁸

32

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a jóvátételi szállításokkal kapcsolatos búzakötvények tárgyában.

[Dobi] Földművelésügyi miniszter: A közellátásügyi miniszterrel egyetértésben megállapodott a búzamennyiségben, azonban a tenyészállatokra nézve nem jött létre megállapodás. A Gazdasági Főtanács csak a felét határozta el annak, amit a föld[művelésügyi] és a közellátásügyi miniszter együttesen megállapítottak. Az igénybe vett tenyészállatokért nem lehet búzában fizetni, mert nagy eltérés lesz a búza és a tenyészállat ára között. Javasolja, hogy tartsák fenn a föld[művelésügyi] és a közellátásügyi miniszter által megállapított búzamennyiséget, a tenyészlovakra nézve pedig külön bizottság határozza meg és a kötvény árára írja rá a megállapított árat.

²⁷ Az 585/1946. P.M.eln.A. sz. előterjesztés szerint dr. Simon Gyula (1889-?) államtudományi doktorátussal rendelkezett. A Postatakarékpénztár több osztályán vezetőként dolgozott. 1940 decemberében helyettes vezérigazgatóvá nevezték ki. Nyugdíjazása előtt kérte a miniszter a postatakarékpénztári vezérigazgatói cím adományozását számára. (MOL XIX-I-1-s-12-1946-3683)

²⁸ A kincstári jegykölcsön felvételének feltételeiről lásd a [11.] 94. sz. jegyzőkönyv 62., illetve a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 53. napirendi pontját és jegyzetét.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A Gazdasági Főtanács már megállapította a tenyészlovak árát is búzában. 8 ezer forintot fog kifizetni egy ménért.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: De ez csak tenyészállatokra vonatkozik, a használati lovakra a 38-as árakhoz viszonyítva kell árat megállapítani. A most megállapított árak csak az eddig eladott árakra [sic!] vonatkozzék, a jövőre nézve pedig a majd kialakulandó ár legyen az irányadó.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy az állatok átértékelési kulcsa a jövőben kialakult árakhoz viszonyítva fog érvényesülni.²⁹

33

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a mezőgazdasági szakoktatási igazgatás tárgyában.

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter*: Ez nem csak elvi kérdés, de komoly államháztartási kérdés is. Hogy a szakszempontok kellőképpen érvényesülhessenek küldessék ki a főigazgatóságok mellé szakértő.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter* javasolja, hogy az előterjesztést vizsgálja felül a Gazdasági Főtanács.

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³⁰

34

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az okszerű növénytermesztés biztosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³¹

²⁹ A 145 392/1946.IV.a. sz. pénzügyminiszteri előterjesztés a következőket rögzítette: „a Gazdasági Főtanácstól rövid úton búzaértékre szóló államadóssági kötvények kibocsátására kap-tam utasítást abból a célból, hogy a Vörös Hadsereg 1945. negyedik negyedévi ellátása, valamint a folyó jóvátételi kötelezettségek teljesítésének céljaira igénybe vett mezőgazdasági termények, termékek és állatok ellenértéke ezekkel legyen kiegyenlíthető.” (MOL XIX-I-1-s-12-1946-3777) Ezek ellenértékének búzában való megállapításáról, illetve évi 4%-kal kamatozó búzanévértékű államadóssági kötvénnyel való fizetéséről a 6620/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 12.) intézkedett. A kötvényeket, a kamatok fizetésével együtt, a kincstár 1948. december 31-éig tartozott beváltani. A rendelet mellékletét képező jegyzék felsorolta, hogy 1 kg bab, burgonya, sertés stb. hány kg búzának felelt meg. A jegyzék külön ismertette a tenyészállatok átértékelésének kulcsait.

A Gazdasági Főtanács 1946. január 4-én foglalkozott a kérdéssel. (MOL XIX-A-10-XXXII. 2. napirendi pont, 4397)

³⁰ Előzményéről lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 69., a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 80. napirendi pontját.

A Gazdasági Főtanács 1946. július 22-ei ülésén kapott jelentést a szakoktatás tárcák szerinti szétosztásának költségeiről. (MOL XIX-A-10-XLIX. 21. napirendi pont) A vonatkozó jegyzőkönyv, illetve irat azonban hiányzik. Lásd még a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 35. napirendi pontját.

³¹ A 7800/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 9.) intézkedett arról, hogy a földművelésügyi miniszter az okszerű növénytermesztés és a szántóföldi termelés biztosítása érdekében a

37. 1946. július 2.

35

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az Országos Halgazdasági Tanács szervezése tárgyában.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ezt a javaslatot a Gazdasági Főtanács elutasította.

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter*: Nem jelent olyan nagy költségtöbbletet az államháztartásra nézve.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Személyzet szaporítása nélkül kell megoldani a kérdést.

Minisztertanács az előterjesztést, a közellátásügyi miniszter javaslatával, elfogadta.³²

36

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a víztársulati ügyek igazgatására kirendelt miniszteri biztosok jogkörére vonatkozó egyes rendelkezések kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy „az államkölcsönök felvételére is” vonatkozik a jogkör.³³

37

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az állami mintagazdaságokban alkalmazott állandó gazdasági munkavállalók szolgálati viszonyának rendezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁴

38

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az ármentesítő és vízi társulatok személyi és dologi kiadásainak, továbbá a társulatoknak átszer-

vetőmagvak, valamint a mezőgazdasági eszközök, berendezések és felszerelések tartását, használatát korlátozhassa – illetve azokat, amennyiben nem használják vagy nem rendeltetésszerűen használják, térítés ellenében ideiglenesen igénybe vehesse, továbbá, hogy a belső fogyasztás, a jóvátétel, kivétel szempontjaira figyelemmel egyes növények kötelező termesztését előírja. Jogot adott a rendelet a miniszternek arra is, hogy a növénytermesztés szervezeti és eljárási szabályait a fennállott rendelkezésektől eltérően állapítsa meg.

³² Az Országos Halgazdasági Tanácsnak, mint a földművelésügyi miniszter tanácsadó szervezetének a létesítéséről a 7850/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 17.) intézkedett.

A Gazdasági Főtanács azzal járult hozzá a tanács szervezéséhez, hogy a tervezetet csak a stabilizáció után lehet majd a minisztertanács elé terjeszteni. (MOL XIX-A-10. XLIII. 1946. június 26., 11. napirendi pont)

³³ Lásd még az [58.] 141. sz. jegyzőkönyv 19. napirendi pontját.

³⁴ A 8650/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. augusztus 8.) intézkedett az állami mintagazdaságokban dolgozó gazdasági munkavállalóknak a 2500/1945. ME sz. rendeletben (MK 1945. június 17.) megállapított fizetési fokozatokba — az állami rendszerű altiszteknek megfelelő — besorolásáról. Megszabta a rendelet, hogy bizonyos iskolai végzettség esetében mely kategóriát kellett alkalmazni.

37. 1946. július 2.

vezésével felmerülő költségek fedezésére 31 milliárd adópengő államkölcsön engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁵

39

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az öntözési bizottság üzbegisztáni kiküldetési költségeire 10 000 rubelnek megfelelő pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

40

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Monori Magtermelő Gazdaság bérbeadása tárgyában.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* nem tartja helyesnek, hogy állami birtokokat mentesítettek és azután bérbeadják.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Egyes esetekben szükséges kivételt tenni.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Klimánk rendkívül alkalmas ezekre a magfélesegekre, a magtermelő hivatalok tönkrementek, tehát vétek lenne ezt nem folytatni. Ha az állam nem képes berendezkedni a magtermesztésre kétségtelen, hogy ehhez a módszerhez kell folyamodni. A Földművelésügyi Minisztérium megbízottainak is részt kell venni a vállalkozásban.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

41

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a sopronhorpácsi állami gazdaság bérbeadása tárgyában, dr. Sedlmayr Kurt részére.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁶

42

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Schandl József egyet. ny. r. tanár és dr. Kerekes György gazd. felügyelő romániai kiküldetése tárgyában.

³⁵ A Gazdasági Főtanács a földművelésügyi miniszter és a Tisza-Dunavölgyi Társulat miniszteri biztosának előterjesztése alapján az ármentesítő és vizitársulatok átszervezésére és béröntözési, talajjavítási, termelési feladatokkal való megbízására tekintettel május-július hónapra összesen 31 milliárd adópengő államkölcsönt véleményezett. Kérte, hogy a földművelésügyi miniszter készítse elő az átszervezési rendeletervezetet, a pénzügyminiszter az ártéri járulékok hatályosabb behajtása felől intézkedjék, a miniszteri biztos pedig július 20-áig tegyen jelentést a társulatok működéséről. (MOL XIX-A-10-XXXVI 1946. május 22., 28. pont)

³⁶ Dr. Sedlmayr Kurt (1900–1965) növénynevelő. Különösen a cukorrépa nemesítésében ért el kiemelkedő eredményeket. Kossuth-díjas, a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt.

A Gazdasági Főtanács 1946. július 3-ai ülésének jegyzőkönyve szerint a 217 katasztrális hold területű állami gazdaságot hat évre adták ki, holdanként évi 180 kg búzában megállapított haszonbér ellenében. (MOL XIX-A-10-XLV-20.pont)

37. 1946. július 2.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁷

43

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Keöves Ferenc és dr. Máriássy Béla franciaországi kiküldetése tárgyában. A kiküldetés célja, hogy selymet adjanak el s ellenértékképpen tenyészállatokat hoznának be.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: A kiküldetés még nem látszik időszerűnek, ezért kéri levenni a napirendről.

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.

44

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Kemenesy Ernő min. tan. egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁸

45

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Eperjessy György egyet. m. tanár egyetemi rendkívüli tanári címmel való felruházása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

46

[*Dobi*] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a zsidókra vonatkozó földbirtokpolitikai jogszabályok hatályon kívül helyezése következtében felmerült egyes kérdések szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁰

³⁷ Dr. Schandl József (1885–1973) állattenyésztéstan egyetemi tanára, Kossuth-díjas akadémikus volt. Az Állattenyésztési Kutató Intézet vezetőjeként működött.

Dr. Kerekes Györgyre vonatkozó további adatot nem ismerünk.

³⁸ Kemenesy Ernő (1891-?) egyetemi tanár, a mezőgazdasági tudományok doktora. Főleg a talajérőgazdálkodás kérdésével foglalkozott. A keszthelyi és a martonvásári mezőgazdasági kutatóintézet vezetője volt 1964-ig.

³⁹ Dr. Eperjessy Györgyre vonatkozó további adatot nem ismerünk.

⁴⁰ A 7700/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 9.) arról intézkedett, hogy a földművelésügyi miniszter az 1947. június 30-áig előterjesztett kérelmek alapján hatályon kívül helyezhette az 1939. május 5-e utáni ingatlan-elidegenítési ügyekben — a vevőnek vagy hozzátartozójának zsidó származása miatt — gyakorolt állami elővásárlási jog következtében foganatosított intézkedéseket. Kivette azonban e rendelet hatálya alól azokat az eseteket, ha földterület a földosztás folytán megváltás vagy elkobzás alá került, illetve ha a földterület házhelynek, valamint közérdekű teleknek volt igénybevehető. Szabályozta a rendelet, hogy kik (családfő, házastárs, gyermek) nyújthatták be az állami elővásárlás elleni tiltakozó kérelmet. A földterületekkel kapcsolatos vitás

47

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a széngazdálkodási kormánybiztosról szóló 10 000/1945. ME sz. rendelet hatályon kívül helyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴¹

48

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Gombosi Zoltán min. o. főnök csehszlovákiai kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴²

49

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti törvénytervezetét a szövetkezetekről. Amennyiben nem kapja meg az észrevételeket javaslatára, akkor anélkül fogja előterjeszteni. Egyelőre a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴³

50

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az 1946. VI. hó 8-án létrejött magyar–csehszlovák árucserereformalmi megállapodás ismertetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést tudomásul vette.⁴⁴

ügyeket a rendelet bíróság elé utalta, hangsúlyozva, hogy a hatálytalanító határozatból kifolyólag az állammal szemben kártalanítási igényt nem lehetett érvényesíteni.

⁴¹ A széntermelés biztosítása és fokozása, valamint a szénelosztás tervszerű megszervezése és végrehajtása céljából a 10 000/1945. ME sz. rendelettel (MK 1945. október 26.) létrehozott Széngazdálkodási Kormánybiztosság megszüntetéséről a 7790/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 12.) intézkedett.

⁴² Gombosi Zoltán (1898-?) szociáldemokrata párttag volt. 1920 óta dolgozott az olajszakmában. 1945 elején az Iparügyi Minisztériumban osztályfőnök, majd ásványolajipari miniszteri biztos volt. 1948-ban külföldre távozott.

⁴³ Előzményéről lásd a [4.] 87. sz. jegyzőkönyv 4. és a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját. További sorsáról, a javaslat tárgyalásáról lásd a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 41., a [44.] 127. sz. jegyzőkönyv 30., majd az [52.] 135. sz. jegyzőkönyv 54. napirendi pontját és jegyzeteiket.

⁴⁴ Előzményéről lásd a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 83. és a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

Az 1946. június 8-án kelt kétoldali jegyzőkönyv szerint Martis, Fedor dr. csehszlovák külkereskedelmi minisztériumi megbízott és Hardi Róbert magyar kereskedelem- és szövetkezetügyi minisztériumi megbízott megvizsgálta az 1945. augusztus 16-án elfogadott árucserereformalmi megállapodás végrehajtását. Rögzítették, hogy a magyar exportőrök javára aktív egyenleg mutatkozott. A csehszlovák fél kötelezettséget vállalt a tartozások 1946. július 31-éig való kiegyenlítésére. Megállapodtak az 1945. évi egyezmény értelmében még hátralévő áruk szállításáról, mellékletben felsorolták ezeket az árukat és értékeiket. Megállapították az árucserereformalmi egyezmény lejárat

37. 1946. július 2.

51

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Vajda Imre államtitkár Csehszlovákiába és Svájcba való kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács Vajda Imre államtitkár Csehszlovákiába és Svájcba való kiküldetéséhez hozzájárult.⁴⁵

52

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az orosz katonai ruházati és felszerelési cikkek előállítására és forgalombahozatala tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁶

53

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a középiskolai énektanári és a tanítóképző intézeti ének és zenetanári képzettség rendkívüli megszerzése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁷

54

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát néhai Hegedűs Rezső özvegye részére a VII/3. fiz. o. szerinti nyugellátás megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

55

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Baló Elemér jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

előtti megújításának indokoltságát. (MOL XIX-I-1-s-12-1946-3712) Lásd még a [44.] 127. sz. jegyzőkönyv 32. napirendi pontját.

⁴⁵ Csehszlovákiába feltehetőleg a fenti, 50. napirendi pontban és jegyzetében foglaltak miatt, Svájcba pedig a magyar-svájci árucsereforgalmi és fizetési egyezmény jóváhagyása [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pont) kapcsán került sor a kiküldetésre.

⁴⁶ A 7660/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 5.) kimondta, hogy tilos mindennemű szovjet katonai ruházati, valamint katonai felszerelési cikk forgalombahozatala, csak a szovjet katonai parancsnokság megrendelése alapján lehetett ezeket előállítani és felhasználni.

⁴⁷ A 7650/1946. ME sz. rendelet lehetőséget adott arra, hogy a Zeneművészeti Főiskolán egyházkarnagyi oklevelet, vagy zeneszerzési, illetve hangszer és ének tanítására jogosító tanári oklevelet szerzett tanárok, avagy képzés nélkül valamely közép vagy tanítóképzőintézetben ének- és zenetanárként működő személyek, a tárca által szervezett négy éves iskolai szünidei tanfolyam elvégzése után középiskolai és tanítóképzőintézeti ének- és zenetanári oklevelet szerezzenek.

56

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Joó Tibor özvegye részére az V. fiz. osztály szerinti özvegyi nyugdíj megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁸

57

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* bejelenti, hogy előterjesztését a levéltárügy országos rendezése tárgyában a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁹

58

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Horay Gusztávnak a meglévő szemészeti tanszékre egyetemi rendes tanári kinevezése tárgyában. Már most bejelenti, hogy az újonnan megszervezendő tanszékre, amely a II. számú szemészeti tanszéknek fog minősülni, előterjesztését ezután fogja megtenni. Ennek folytán a már meglévő, betöltetlen szemészeti tanszék, az I. számú tanszéknek tekintendő.

Minisztertanács dr. Horay Gusztáv egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezéséhez a meglévő szemészeti tanszékre, hozzájárult.⁵⁰

59

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Nónay Tibor egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése tárgyában a II. sz. szemészeti tanszékre.

Minisztertanács dr. Nónay Tibor egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezéséhez a II. sz. szemészeti tanszékre, hozzájárult.⁵¹

60

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Deér József egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Deér József egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez a magyar történeti tanszékre, hozzájárult.⁵²

⁴⁸ Joó Tibor (1901–1945) filozófus. 1939-től a Pázmány Péter Tudományegyetem tanára. A szellemtörténeti irányzat kiemelkedő képviselője volt. Szemben állt a szélsőjobboldali irányzatokkal.

⁴⁹ Lásd még a [66.] 149. sz. jegyzőkönyv 21. napirendi pontját.

⁵⁰ Lásd még a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 58. napirendi pontját és jegyzetét.

⁵¹ Lásd még a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 58. napirendi pontját és jegyzetét.

⁵² Dr. Deér József (1905–1972) történész, akadémikus. 1932-ben lett egyetemi magántanár, 1940-től a kolozsvári egyetem, 1941-től a budapesti műegyetem közgazdasági karán a magyar történelem tanára. 1941-től 1945-ig a Teleki Pál Tudományos Intézet keretében szervezett Történettudományi Intézet igazgatója. 1946-ban egyetemi nyilvános rendes tanár lett. 1948-ban elhagyta az országot a továbbiakban a berni egyetemen tanított.

37. 1946. július 2.

61

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a vallásfelekezeti iskoláknál alkalmazott tanárok és tanítók, valamint egyéb személyzet létszámcsökkentése tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter* ellenzi a bizottságoknak az összeállítását, mert semmi ok nincs arra, hogy a felekezeti iskolákat más elbírálás alá vonják, mint a többi. A lelkészi kar egy tagját is jelölni kell a bizottságba. Kijelölheti a vallás- és közoktatásügyi miniszter a lelkészi karból is a maga megbízottját.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Az autonóm felekezeti iskoláknak van egy bizonyos nemzetiségi jellegük, ezeket is be kell vonni, hogy legalább formailag megtarthassuk a nemzetiségi jelleget.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵³

62

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti 71 155/1946. sz. alatt javaslatát az 5000/1946. és az 5700/1946. MR sz. rendelet alkalmazása tárgyában az egyetemek létszámának megállapításánál.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁴

63

[Keresztury] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Frigyesi József egyetemi ny. r. tanár szolgálatban való visszatartására.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁵

⁵³ Előzményéről lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 69., valamint a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 47. napirendi pontját.

A 8230/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 21.) intézkedett a vallásfelekezeti iskoláknál alkalmazott tanárok, tanítók és egyéb személyzet létszámának csökkentéséről. Ez a rendelet azonban csak az állami szerveknél végrehajtott létszámcsökkentés szerinti eljárásról szólt, valamint arról, hogy meddig kellett ezt megoldani s hogy a végrehajtásról a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, szakiskolák esetében pedig az illetékes miniszternek kellett gondoskodnia.

Meg kell említeni itt — bár csak közvetve tartozott e kérdéskörhöz —, hogy a felekezeti óvodák létszámcsökkentése esetében ennyire sem volt figyelemmel a kormány az egyházi szervek szempontjaira. Mindszenty József bíboros tiltakozott is a miniszterelnöknél „a katolikus óvónők olyan B-listázása miatt, hogy a felettes egyházi hatóságot meg sem kérdezték, felőle nélkül máról-holnapra rendelkeztek. Arra kérem bizalommal Miniszterelnök Urat — írta —, méltóztatásuk intézkedni, hogy ebben az ügyben a véglegesítés a hitvallásos iskolák tanerőinek B-listázása mintájára külön erre a célra alakítandó bizottság előtt történjék”. Nagy Ferenc — 1946. november 14-én, már az elbocsátások revíziójáról is szólva — kitérő választ adott a bíborosnak. (MOL XIX-A-1-e. 2.doboz VII/2. 166–168. pp.)

⁵⁴ Jelentősebb létszámcsökkentésre feltehetőleg nem került sor. Lásd a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pontját és jegyzetét.

⁵⁵ Dr. Frigyesi József (1875–1967) nőgyógyász nyilvános egyetemi tanár, az orvostudományok doktora volt.

64

[Keresztury] Vallás- és közoktatásügyi miniszter elvi hozzájárulást kér egyes színészek szerződésének meghosszabbításához.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁶

65

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát az egyes váltókon alapuló keresetek és visszkeresetek elévülési idejének további meghosszabbítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁷

66

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát az italmérés céljára szolgáló egyes üzlethelyiségek bérlőjének kijelölése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁸

67

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát a Kincstári Jogügyi Igazgatóságnak jogügyletek kötésénél közreműködése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁹

⁵⁶ A 71 061/1946.V.K.M.VII. sz. előterjesztés az állami színházak színvonalának biztosítása érdekében kérte a minisztertanács hozzájárulását ahhoz, hogy azoknak a színészeknek a szerződését augusztus 31-éig meghosszabbíthassa, akiket a következő sziniévben is szerződteni kívánt. Hangsúlyozta azonban, hogy ez nem érinthette a B-listázások végrehajtását.

⁵⁷ A T.2476/1946.Ig.M. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az egyes váltókon alapuló keresetek és visszkeresetek elévülési idejének meghosszabbításáról intézkedő 6220/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. augusztus 11.) és az ezt módosító 7110/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 22.) újabb módosítást igényelt. Figyelemmel a hadifogság, vagy deportálás miatt távollt váltókötelezettekre, javasolta az 1945. április 5-e előtt kiállított váltó elévülési idejének 1946. december 31-ében való megállapítását. Lásd a 7590/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 6.

⁵⁸ A T.2475/1946.Ig.M. sz. előterjesztés utalt arra, hogy értelmetlen a zsidótörvények alapján megvont italmérési engedély visszajuttatásáról és az üzlethelyiségek bérletéről szóló 4000/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. április 4.) 8. §-ának az az előírása, hogy csak a hatóság nyilvánosan meghirdetett pályázata alapján válják lehetővé az üzlethelyiség bérletbe adása, mint-hogy a zsidókat ért sérelmek felszámolásáról intézkedő jogszabályok alapján nem lehetett mást kijelölni az üzlethelyiség bérlőjéül, csak a régi engedélyest. Javasolta, hogy a pénzügyigazgatóság igazolása alapján minden formalisztikus eljárás mellőzésével, az eredeti engedélyest jelöljék ki bérlőül. Lásd a 7600/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 7.

⁵⁹ A T.2412/1946.Ig.M. sz. előterjesztés hivatkozva a Gazdasági Főtanács főtitkárának kezdeményezésére, javasolta a Kincstári Jogügyi Igazgatóságról szóló 1897. évi XX. tc. elavultnak, hézagosnak, homályosnak, illetve a kincstári érdekek biztosítása szempontjából szükségtelen rendelkezéseinek miniszteri rendelettel való módosítását és kiegészítését. Így elsősorban azt kérte, hogy a Kincstári Jogügyi Igazgatóság véleményének kötelező kikérését a pénz (1946 nyári) értékéhez mérten tegyék kötelezővé építési, eladási, felszerelési vagy bérleti ügyek esetében.

37. 1946. július 2.

68

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a munkavállalók egyéni szabadságát, jogegyenlőségét és emberi méltóságát sértő egyes jogszabályok hatályon kívül helyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁰

69

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Hajnal Ferenc c. min. tan. sh. főig. részére az Országos Barátság Ruházati Szövetkezet választmányi és felügyelőbizottsági tisztség elvállalásának engedélyezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

Meghatározott ürlapok bevezetését javasolta. Az igazságügyminiszter és a felügyelete alá tartozó szervek jogügyleteihez feleslegesnek mondta a Kincstári Jogügyi Igazgatóság véleményének kikérését. Hangsúlyozta viszont az előterjesztés, hogy az állami hatóságok, vállalatok stb. a véleményezési kötelezettség körébe nem tartozó bármely kérdésben megkereshessék a Kincstári Jogügyi Igazgatóságot; ezt azonban nem kívánta belevenni a rendeletbe, mert ez az igazgatóság feladatkörének indokolatlan megterhelését vonhatta volna maga után. Lásd a 7580/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 6.

⁶⁰ A T.2403/1946.Ig.M. sz. alatt előterjesztett törvénytervezet indoklása áttekintette a munkaadó részére teljesített emberi munka három nagy rendszerét, a rabszolgaság, a jobbágyság és a szabad bér munka rendszerét, megállapítva, hogy a kialakulónak ígérkező negyedik rendszer — amely a gazdasági hatalmi viszonyok kiegyensúlyozására fog törekedni — még nem volt jellemezhető, éppen ezért vonásainak ismertetésére nem tért ki. Rámutatott azonban arra, hogy főleg a XIX. század végén és a XX. század elején, amikor már a szabad bér munka-rendszer volt uralmon, keletkeztek olyan jogszabályok Magyarországon, amelyek a rabszolgarendszer és a jobbágyság elkésett kisugárzásai voltak (pl. a cseléd és a gazda közötti jogviszony rendezéséről szóló 1876. évi XIII. tc., az 1907. évi XLV. tc.), vagy amelyek más hatósági kényszerítő intézkedésre adtak lehetőséget a munkásokkal szemben.

Elsősorban ezeknek, a munkavállalókat emberi jogaikban sértő jogszabályoknak a hatályon kívül helyezését tűzte ki célul — addig is, amíg a munkajog általános szabályainak, a munka törvénykönyvének, elkészítésére sor kerülhetett.

A törvényjavaslat minisztertanácsi előterjesztése főleg Gerő Ernőnek a javaslattal kapcsolatban tett előzetes — a jegyzőkönyv mellett nem található — észrevételével vitakozott. Gerő kifogásolta az 1934. évi XIX. tc. 77. §-ának negyedik bekezdésében foglaltak hatályon kívül helyezését. A közlekedésügyi miniszter szerint az említett törvényrész a tengerészet zavartalanóságának a biztosítását szolgálta, amennyiben a tengeri kereskedelmi hajó parancsnokát felruházta azzal a joggal, hogy a hajóról megszökött személyzet után nyomoztasson, s az illetőt a hajóra visszakísértesse. A minisztertanácsi előterjesztés ezzel kapcsolatban előadta, hogy az európai és az amerikai kontinensen érvényben volt eltérő kereseti lehetőségek készítették az oda érkezett európai hajók munkásainak egy részét a szökésre s az ottani munkavállalásra. Kizártnak mondta viszont az előterjesztés, hogy ilyen esetek rendezésénél az amerikai hatóságok hajlandók lettek volna a közreműködésre.

Az e tárgyban kelt s a Nemzetgyűlés által 1946. szeptember 14-én kihirdetett 1946. évi XIX. tc. azonban nem tartalmazta a Gerő Ernő által kifogásolt korábbi törvényrésznek a hatályon kívül helyezését.

70

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát [egy bírósági jegyző révén] dr. Munzáth Károlyné, Szántó Ilona kegyelmi ellátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

71

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Vöröskeresztnek folyósított 383 972 106 933 P állami támogatás tárgyában.

Minisztertanács a Magyar Vöröskereszt részére állami támogatásként háromszáznolcvanhárombillió kilencszázhetvenkétfélmillió százhatezer kilencszázharminchárom pengő folyósításához hozzájárult.⁶¹

72

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát a honvéd büntetőbíráskodás körében a rögtönbíráskodás részleges megszüntetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶²

⁶¹ Szám nélküli előterjesztésében a honvédelmi tárca indoklásként előadta, hogy a Magyar Vöröskereszt a háború alatt teljes mértékben a honvédség szolgálatában állt, s a fegyverszünet megkötése után is tovább folytatta e feladatát, mivel a honvédség részére engedélyezett egyetlen csapatkórház nem volt képes egyedül megfelelni a követelményeknek. Rámutatott arra is, hogy a Magyar Vöröskeresztre igen nagy feladatok hárultak a hazatért, rossz egészségi állapotban volt hadifoglyok ellátása terén, mivel ezeket az embereket betegen a családi otthonukba, illetve a polgári életbe nem lehetett visszaengedni. Mivel 1946. április 30-áig a Vöröskereszt a honvédelmi miniszter felügyelete alatt állt, szükségesnek mondta a támogatásnak a tárcán keresztül való folyósítását.

⁶² A 18 434/1946.H.M.eln.igü. sz. előterjesztés előadta, hogy a fegyverszüneti egyezmény alapján Németországnak történt hadüzenet folytán a honvéd igazgatás mozgósította az 1., az 5. és 6. honvéd hadosztályt s a 389/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 29.) ezzel kapcsolatban a katonai fegyelem fenntartása érdekében a különböző katonai és közönséges bűncselekményeket elkövető honvéd egyénekre rögtönbíráskodást hirdetett.

A német fegyverszünet után a 3900/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 1.) megszüntette a rögtönbíráskodást a katonai büntetőbíráskodás körében, csupán az 1., az 5. és 6. hadosztály kötelékébe tartozó honvédek esetében tartotta fenn. Ezzel kapcsolatban rámutatott arra, hogy időközben az 5. hadosztály megszűnt, az 1. és 6. hadosztálynál pedig már csak az évfolyamuknál fogva tényleges katonai szolgálatra kötelezettek maradtak meg. Így feleslegesnek minősítette a rögtönbíráskodás fenntartását. A benyújtott rendelettervezet azonban hangsúlyozta, hogy a rögtönbíráskodás megszüntetése csak az említett hadosztályok katonái esetében lépett hatályba, de nem érintette a kormány által egyéb vonatkozásban kiadott, rögtönbíráskodással kapcsolatos, jogszabályokat.

Az előterjesztés mellett megtalálható az Igazságügyminisztérium T.2433/1946. sz. egyetértést nyilvánító levele, amely azonban szükségesnek tartotta, hogy utaljon a rendelet a lőfegyverek és lőszerek beszolgáltatásával kapcsolatban a rögtönbíráskodás kiterjesztését is magában foglaló 7200/1946. sz. rendeletre (MK 1946. június 22.). Lásd a 7930/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 20.

37. 1946. július 2.

73

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát a repülősporttal kapcsolatos kérdések szabályozása tárgyában.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Ezt a kérdést annak idején a minisztertanács a Közlekedésügyi Minisztérium hatáskörébe utalta, tehát ennek is ott kellene elintézését nyernie.

Minisztertanács a honvédelmi miniszter előterjesztését elfogadta.

[*Keresztury*] *Vallás- és közoktatásügyi miniszter* a határozat ellen óvást emel, mert megkérdéze nélkül lett letárgyalva.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶³

74

[*Molnár*] *Népjelölti miniszter* előterjeszti javaslatát a munkások családi pótlékáról szóló 7520/1945. ME sz. rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elvileg elfogadta, a részletek letárgyalása végett a Gazdasági Főtanácshoz utalta.⁶⁴

⁶³ A honvédelmi tárca szám nélküli előterjesztése hivatkozott a légiközlekedési ügyek szabályozásáról szóló 2629/1945. ME sz. rendeletre (MK 1945. június 3.), amely a háború tartamára a honvédelmi miniszternek átengedett bizonyos légiközlekedési ügyeket a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter hatáskörébe utalta s csak a sportrepülés anyagi támogatására hivatott „Horthy Miklós Nemzeti Repülő Alap” feletti felügyeleti jogot hagyta a honvédelemnél. Javasolta, hogy a sportrepülés is kerüljön át a közlekedésügyi miniszter hatáskörébe. Egyben javasolta azt is, hogy az 1939. évi X. tc.-kel életrehívott „Horthy Miklós Nemzeti Repülő Alap” elnevezést „Nemzeti Repülő Alap”-ra változtassák.

A rendelettervezet kitért az alap intézőbizottságának összetételére is, amelyben két taggal a közlekedésügyi miniszter, két taggal a Magyar Aero Szövetség és egy taggal a vallás- és közoktatásügyi miniszter kiküldöttének a részvételét javasolta. Lásd a 7920/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 14.

⁶⁴ A 32 632/1946.N.M.I/4. sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy az 1946. április 26-án tartott minisztertanács ülésen ([21.] 104. sz. jegyzőkönyv 68. napirend) kénytelen volt bejelenteni a munkások családi pótlékának szünetelését, mivel a kollektív szerződések tárgyában hozott 490/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 17.), valamint a kollektív szerződés hatálya alá tartozó munkavállalók élelmiszerjuttatásáról szóló 17/1946. G.F. sz. rendelet (MK 1946. február 22. és helyesbítése 1946. február 23.) alapján a munkavállalók családtagjaik után természetbeni juttatásban vagy annak pénzbeni megváltásában részesültek. A minisztertanács azonban szükségesnek tartotta a kérdés rendelet útján való szabályozását. Ezen kívül az is hozzájárult a családi pótlék szüneteltetésének felülvizsgálatához, hogy az említett rendeletek a juttatást munkabérnek minősítették – és azt a munkáltatók az Országos Családpénztár kiegyenlítő szerepének igénybevétele nélkül voltak kénytelenek fizetni, ami azt vonta maga után, hogy a munkáltatók igyekeztek megválni a családi pótlékaiktól.

Mindezt figyelembe véve a népjelölti miniszter a szakminiszterekkel, a Gazdasági Főtanács főtákarával és a Szakszervezeti Tanáccsal tartott sorozatos megbeszélés alapján terjesztette elő a munkások családi pótlékáról szóló 7520/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. szeptember 4., helyesbí-

75

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az Iskolaszanatórium Egyesület részére hat hónapra havi 36 millió adópengő államsegély folyósítása tárgyában.⁶⁵

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

76

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesületének 480 millió pengő államkölcson folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesületének négy százyolcvanmillió pengő államkölcson folyósításához hozzájárult.⁶⁶

tése a MK 1945. szeptember 30. számában) egyes részeinek módosítására és kiegészítésére vonatkozó javaslatát.

A tervezet legfontosabb pontjai a következők voltak. 1. A rendelet hatályát kiterjesztette minden munkáltatóra (kivéve a mezőgazdasági munkáltatókat) az általuk alkalmazott munkások számára való tekintet nélkül – mivel az eredeti rendelet csak legalább tíz munkást foglalkoztató munkáltató esetében írta elő a családipótlék fizetését. 2. A családipótlék összegét a közszolgálati alkalmazottak jóval magasabb családi pótlékával azonos összegben állapította meg. 3. Az eredeti rendelet előírásával szemben megszüntetni javasolta a feleség utáni családi pótlék fizetését. 4. Javasolta, hogy a munkáltató által fizetendő járulék alapja az addigi rendszertől eltérően ne az átlagos munkáslétszám, hanem az alkalmazott munkások tényleges javadalmazása legyen. 5. Teljessé kívánta tenni a családipénztár önkormányzatát, a közgyűlés létrehozásával. 6. Kimondta viszont, hogy 1946. január 1. napjától kezdődően mindaddig, amíg a munkások családtagjaik után természetbeni juttatásban részesültek, a családipénztár családi pótlékot nem volt köteles fizetni.

A Gazdasági Főtanács 1946. július 16-ai ülésén foglalkozott a kérdéssel. (MOL XIX-A-10-XLVIII-2. napirendi pont, 5493) Lásd a 9400/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. szeptember 8., majd a 11 780/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. október 13.

⁶⁵ A 228 477/1946.N.M.VIII.o. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a svéd és a dán Vörös kereszt, a svájci Vörös kereszt Gyermekegély osztálya, valamint a Don Suisse együttesen igénybe kívánta venni az Iskolaszanatórium Egyesület szabadsághegyi szanatóriumát, annak érdekében, hogy ott az Országos Közegészségügyi Intézet által oda beutalt 150 tüdőbeteg gyermeket saját költségükön, és saját személyzetükkel hat vagy akár tizenkét hónapon át ápolják. Ezt a felajánlást — különös tekintettel arra, hogy a magukkal hozott gyógyszereket kívánták használni s a magukkal hozott felszerelést végül ellenszolgáltatás nélkül a minisztérium rendelkezésére kívánták bocsátani — elfogadandónak tartotta. Jelezte viszont, hogy a szanatóriumi épület az Iskolaszanatórium Egyesület egyetlen bevételi forrása volt, ami a központi ügyvitel kiadásait, a régi személyzet béreit s a szentgotthárdi szanatórium újjáépítésének részbeni költségeit s 30 beteg ellátását fedezte, kérte hogy ezekre a kiadásokra 216 000 000 adópengő rendkívüli hitellel támogathassa az egyesületet.

⁶⁶ A 229 372/1946.N.M.VIII.o. sz. előterjesztés a Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesületének 13 mentőállomásának és 22 mentőgépkocsijának benzinnel való ellátására kérte a megjelölt összeget. Közölte, hogy a kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter 15–20 000 liter benzint utalt ki e célra.

37. 1946. július 2.

77

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter előterjeszti javaslatát begyűjtési költségekre 10 895 496 000 adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁷

78

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter előterjeszti javaslatát a vasút mentén létesített egyes építményekben véletlenül okozott tűzkárookért a vasútvállalat kártérítési felelősségének szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶⁸

79

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter előterjeszti javaslatát a törvényhatóságok közúti alapjának nyújtandó kölcsönök fedezésére május hónapra 22 890 mil. adópengő póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶⁹

80

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter előterjeszti javaslatát a [Első] D[una-]G[őzhajózási RT részére 1 556 835 630 milpengő államkölcsön folyósítása tárgyában.

⁶⁷ A jegyzőkönyvben elírás történt. A közlekedésügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapon az első helyen „A vasúti fuvarozással kapcsolatos fuvar költségek és kártérítési összegek fizetésének szabályozása” cím szerepel. Ez az előterjesztés azonban nem található a borítólapban, viszont a cím mellé írták egykorúlag ceruzával az „elf.”, azaz az elfogadásra utaló rövidítést.

A jegyzőkönyvben szereplő napirendi pontra utaló szöveg nem a közlekedésügyi hanem a közlekedésügyi miniszter előterjesztése volt; lásd a jegyzőkönyv 86. napirendi pontját.

⁶⁸ A 4047/1946.T.Közl.M. sz. előterjesztés a vasút által okozott tűzkár miatt a vasúttársaságot terhelő kártérítési kötelezettségről a Közlekedésügyi Minisztérium és az Igazságügyminisztérium között már 1946 áprilisa óta folyt vitát összegezte. A Közlekedésügyi Minisztérium ki akarta zárni a kártérítést abban az esetben, ha a vasút építésének megkezdése után a pálya mellett emelt építményekben tűz keletkezett. Az Igazságügyminisztérium viszont azt igyekezett bizonyítani, hogy a vasúttársaságot csak a vasút mellett hatvan méter távolságon belül eső területen a vasút építésének megkezdése után emelt építményekben keletkezett tűzkár esetében nem terheli kártérítési felelősség, de ha a tűz a hatvan méteren túl terjedt, akkor az ott keletkezett kár esetében már igen.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a közlekedésügyi miniszter rendelettervezetén kívül az igazságügyminiszter részletes bírálata és saját rendelettervezet-javaslatja is.

A MK 1946. július 21-ei számában megjelent 7670/1946. ME sz. rendelet az Igazságügyminisztérium által javasolt szöveget közölte. Ezt azonban helyesbítette a MK 1946. július 24-ei számában megjelent kiigazítás, amely a Közlekedésügyi Minisztérium szövegének megfelelően javította azt.

⁶⁹ A 39 073/1946.Közl.M.V/1. sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy az adók késedelmes kivetése és késedelmes befizetése folytán — az infláció miatt — a törvényhatóságok a legszükségesebb útfenntartási munkák költségeit sem voltak képesek fedezni. Ezért kérte a kölcsön folyósításának engedélyezését.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁰

81

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* tehergépkocsik beszerzésére 1300 millió adópengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

82

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* a Magyar Nemzeti Szabadkikötő és Tengerhajózási Vállalat tűzoltó felszerelésére 140 millió adópengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷¹

83

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* a „Tisza” motoroshajó teljes helyreállítására 2 680 500 000 adópengő póthitel igénybevételét kéri.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷²

84

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* a M[agyar] F[olyam- és] T[engerhajózási] Rt. részére folyósított 21 470 226 407 000 pengő államsegély utólagos jóváhagyását kéri.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷³

⁷⁰ A 41 768/1946.Közl.M.II.fő. sz. előterjesztés az Első Duna-Gőzhajózási Rt. nyugdíjasainak, baleseti járadékosainak és tényleges szolgálatot teljesítő alkalmazottainak folyósított államkölcsön utólagos jóváhagyását kérte. Jelezte, hogy a részvénytársaság a hajózási forgalom szünetelése miatt bevétellel nem rendelkezett s már korábban is államsegélyben részesült, időközben pedig szovjet hatóságok vették át, s így az államsegély folyósítását beszüntette. A részvénytársaság alkalmazottai azonban 1946. február 13-a óta fizetést nem kaptak, ezért a Gazdasági Főtanács javaslata alapján folyósított összesen négy havi fizetésnek megfelelő államkölcsönt.

⁷¹ A 42 476/1946.Közl.M.II.fő. sz. előterjesztés az említett vállalat csepeli kikötőjében szolgálatban volt 27 főből álló tűzoltó testület tagjai részére 27 db bőrv és 27 pár csizma beszerzésére kérte a jelzett összeget. Megemlítette, hogy a tűzoltók az őrszolgálatot is ellátták, s így egyenruházatuk kiegészítésére feltétlenül szükség volt.

⁷² Előzményéről lásd a [13.] 96. sz. jegyzőkönyv 30., a [26.] 109. sz. jegyzőkönyv 58. és a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 40. napirendi pontját.

A 42 150/1946.Közl.M.II.fő. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a helyreállításához szükséges korábbi hitelek engedélyezésekor abból a tervből indult ki, hogy a hajót a dunai forgalomban fogják csak járni és az elért jövedelemből kívánta fedezni a még szükséges helyreállításokat és beruházásokat. Időközben létrejött magyar-szovjet hajózási egyezmény következtében a szovjet fél igényt jelentett be a hajó „tengerképes” állapotban való átadására. Ehhez olyan gépi berendezésekre és különleges felszerelésekre volt szükség, amelyeknek a beszerzése további kiadást jelentett, erre kérte az újabb hitel engedélyezését.

⁷³ A 42 704/1946.Közl.M.II.fő. sz. előterjesztés hivatkozott a minisztertanács 1946. június 7-ei ([31.] 114. sz. jegyzőkönyv 27. napirendi pontja és jegyzete) határozatára, amely szerint a

37. 1946. július 2.

85

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Balatoni Hajózási Rt. részére 6 183 280 000 adópengő hitel folyósítása és két személyszállító hajó javítására kiutalt 800 millió simapengő hitel utólagos jóváhagyása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁴

86

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* begyűjtési költségekre 10 895 496 000 adópengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁵

[87] 86

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* a Székesfővárosi Gabonahivatal részére 4 milliárd adópengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁶

[88] 87

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* az UNRRÁ-val kapcsolatban 60 millió adópengő előirányzat nélküli kiadás elszámolását kéri.

Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. részére szükséges hitel engedélyezését a tárcának három havonta utólag kellett benyújtania. Ezt teljesítette a március–május havi hitel folyósításának bemutatásával.

⁷⁴ A 41 967/1946.Közl.M.II.fő. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a Balatoni Hajózási Rt. az egyetlen tisztán magyar állami érdekeltségű hajózási vállalat, amely azonban 1945 után rendszeres állami támogatásban nem részesült. Ennek ellenére a háború folyamán elsüllyedt hajóit saját erejéből kiemelte, s azokat még 1945-ben forgalomba is állította. Jövedelme azonban alig volt, mert a hajókat szinte kizárólag a szovjet katonák díjmentes szállítása vette igénybe, a balatonfüredi hajóépítő üzem munkásainak jó részét pedig felrendelte Budapestre a hidroncsok kiemeléséhez szükséges úszódaru helyreállításának a befejezés céljából. A kért hitelt hat hónapra elosztva kívánta biztosítani, másrészt jelezte, hogy a vállalat az állami támogatás fejében a „Szent István” és a „Szent Miklós” nevű hajóit a pesti dunai átkelő forgalom részére a MFTR ingyenes használatára kívánta átengedni. E két hajó javítására kérte a 800 millió simapengő folyósítását. Bejelentette végül, hogy a pénzügyminiszter az igényelt hitel egy részét — a minisztertanács jóváhagyását feltételezve — már rendelkezésére bocsátotta.

⁷⁵ A 8718/1946.K.M.eln. sz. előterjesztés a gabonának főleg Budapestre történő szállítása céljára igényelte a jelzett összegű hitelt, mivel 20 tehergépkocsit kívánt erre a feladatra felhasználni, s a benzin, olaj, gumiabroncs stb. több mint 10 milliárd adópengő költséget jelentett. Jelezte, hogy a kerületi, illetve vármegyei termelési miniszteri biztosok kiküldése és a szállítások biztonsága érdekében szükségessé vált rendőrkarhatalmi zászlóalj igénybevétele is külön költséget jelentett.

⁷⁶ A 169 449/1946.K.M. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy 100 kg liszthez szükséges zsák értéke normál áralakulás mellett a liszt értékének 6–8%-a volt, s hogy ez az adott időben 500%-ra ugrott fel. A zsák értékét csak kis mértékben lehetett a lisztárakon keresztül a fogyasztókra áthárítani, ugyanakkor komoly veszteséget jelentett a papírszakok igénybevétele, mivel ezek egy-kétszeri használat után tönkrementek. Ezért a Székesfővárosi Gabonahivatal részére 50 000 db papírszak beszerzésével kívánt e terhen enyhíteni.

37. 1946. július 2.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷⁷

[89] 88

[Balla] *Tájékoztatásügyi miniszter* az E-0746 rendszámú gépkocsi javítására 153 800 000 adópengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

Minisztertanács délután 1/4 órakor [sic!] ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépell tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával.

A miniszterek az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet. Nem szerepel a felsorolásban a jelen volt Kemény György és Vas Zoltán neve, rajtuk kívül nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet Nagy Ferenc, Gordon Ferenc, Keresztury Dezső, Tombor Jenő és Balogh István aláírása.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 11., a 64–76. és a 78–88. napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

*A [37.] 120. sz. jegyzőkönyv a) melléklete a 18. napirendi ponthoz.
A SZEBTiltakozása a lakosság szovjetellenes fellépései, politikusok
megnyilatkozása miatt*

Magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság
Nagy Ferenc Miniszterelnök Úrnak

1946. június 28.
Budapest

Miniszterelnök Úr!

A szovjet főparancsnokság megbízásából tudomására hozom a következőket:

F. évi június hó 17-én, négy órakor az itteni időszámítás szerint, Budapest centrumában terrorcselekményt követtek el szovjet katonák ellen. Pénzes István terrorista meggyilkolta a Vörös Hadseregben szolgáló Garnizov hadnagyot és Csaban közlegényt, továbbá súlyosan megsebesítette Jakovlev mérnök-ör-

⁷⁷ A 27 101/1946.K.M. sz. előterjesztés egyrészt tájékoztatást adott arról, hogy 1946. április 15-én megindult UNRRA segélyakció keretében június végéig milyen áruk érkeztek Magyarországra (360 tonna halkonzerv, 445 tonna cukor, 276 tonna zsír, 106 tonna tejkonzerv, 100 db teherautó, 680 kg inzulin, 1740 millió egység penicillin, 3316 kg gyógyszer, 19 048 kg kötszer), másrészt arról, hogy mi volt ekkor kirakodás alatt (72 vasúti kocsi húskonzerv, 10 vagon ruházati cikk, 3 vagon tápszer, 25 vagon zsír és sózott szalonna), harmadrészt arról is, hogy mi volt ekkor szállítás alatt (3537 tonna zsír és szalonna, 1500 tonna cukor, 257 tonna hús stb.). Jelezte, hogy ezeknek az áruknak egy részét jóléti intézményeknek ingyen kellett átadni, vagy nagyon kedvezményes áron hozhatták forgalomba. Jelentős bevétel tehát nem származott ezekből a szállítmányokból, s távolról sem voltak elegendők a felmerült költségek fedezésére. Ezért az UNRRA-árak szétosztásával, szállításával, az UNRRA kiküldötték ellátásával és elhelyezésével kapcsolatos költségekre az 1946. május 3-án rendelkezésére bocsátott 24 775,3 millió adópengőn felül további 60 000 millió adópengő összegű előirányzat nélküli hitel engedélyezését kérte.

37. 1946. július 2.

nagyot, Zimin hadnagyot és Dmitrovics őrmestert, és könnyen megsebesítette Tkacsenko századost és Sumilin hadnagyot. Pénzest, a terroristát, a Teréz körút 15-ös számú ház padlásán találták meg: agyonlőtte magát, vagy pedig bűntársai gyilkolták meg. Pénzes, aki a „cserkész” ifjúsági szervezet neveltje, valamely fasiszta terrorista csoport megbízásából cselekedett, amelyet a magyar hatóságok ez ideig még nem derítettek föl.⁷⁸

Felhívom a Magyar Kormány figyelmét arra, hogy a szovjet katonák június 17-én történt meggyilkolása és megsebesítése nem az egyetlen és nem véletlen ilyenemű eset. Az elmúlt év folyamán Magyarország területén, különböző helyeken körülbelül 50 szovjet katonát gyilkoltak meg orvul. Az 1946-os év eleje óta a szovjet katonák ellen irányuló terrorcselekmények száma még növekedett; ezzel kapcsolatosan a SZEB a magyar kormányhoz f. évi április 3-án 981. sz. alatt levelet intézett, amelyben felsorolta a fasiszta terroristák által megölt és megsebesített szovjet katonákat.⁷⁹ De amint látható, a Magyar Kormány nem fogantatosított hathatós intézkedéseket a terroristák és felbujtóik ellen.

Az utóbbi időben a magyar rendőrség és a Vörös Hadsereg szervei által felfedezett terrorista csoportok kivizsgálása megmutatta, hogy a Vörös Hadsereg tagjai ellen elkövetett terrorcselekményeket a katolikus papság soraiba tartozó volt vezető fasiszták és fasiszta-pártolók, valamint ma is vezető pozícióban lévő egyének sugalmazták és készítették elő. A gyöngyösi terrorista szervezet, amely 10 szovjet katonát gyilkolt meg, Kis Szaléz katolikus pap vezetése alatt működött, aki a NPMSZH (Független Kisgazdapárt) helyi szervezetének alelnöke volt, valamint a „Független Ifjúság” mozgalom központi vezetőségének tagja.⁸⁰ Ámbár a vizsgálat során kiderült, hogy Fillér László, Gyulai László és Rácz István magyar nemzetgyűlési képviselők is tagjai voltak a szervezke-

⁷⁸ Lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és jegyzetét.

⁷⁹ Lásd a jelen jegyzőkönyv 17. jegyzetét.

⁸⁰ Nagy Ferenc szerint Gyöngyösön egy fiatalember, akinek az édesanyjával szemben hét orosz katona követett el embertelen erőszakot, fegyvereket szerzett és néhány orosz katonát lelőtt. Miután megállapították, hogy ennek a fiatalembernek egyik barátja a Kisgazdapárt központjában dolgozott és megállapították azt is, hogy kapcsolata volt Kis Szaléz gyöngyösi katolikus pappal, összeesküvést kovácsoltak az esetből. A néppüvészség — törvénysértő módon — átadta a harminc gyanúsítottat a szovjet katonai törvényszéknek, amely a teljesen vértlen Kis Szaléz szerzetest, három más felnőtellel együtt, halálra ítélte, az ítéletet 1946. október 20-án Sopronkőhidán végrehajtották. A többieket a Szovjetunióba vitték.

Kis Szaléz (1904–1946) Ferenc-rendi szerzetes, teológiai tanár, a Keresztény Demokratikus Ifjúsági Munkaközösség megalapítója, egy időben amerikai magyar lelkes volt. (Nagy Ferenc: Küzdelem a vasfüggöny mögött Európa História 1.k. 316. és 443. pp.)

Több letartóztatott egyházi személyiség — közöttük kiemelten Kis Szaléz — érdekében Slachta Margit felkereste Nagy Ferencet, majd levélben is közölte kérését. Így megküldte 111 börtönben lévő, internált vagy rendőri felügyelet alá helyezett katolikus pap, szerzetes névsorát, külön felemlítette dr. Olofsson Placid svéd származású szerzetes ügyét, akit a magyar hatóságoktól átvettek az orosz szervek. (MOL XIX-A-1-e. 2. doboz. V/3. 24–31. pp.)

désnek, a Magyar Kormány nem vonta őket felelősségre. Ugyancsak a nevezett személyek álltak az élén az egri, hatvani és egyéb városokban működő terrorista csoportoknak is.⁸¹

F. év április és május havában terrorista szervezkedéseket fedtek fel a piarista rend budapesti és magyaróvári gimnáziumában. Az ország különböző pontjain (Budapest, Szombathely, Abony, Celldömölk és másutt) működtek mostanában felfedett terrorista csoportok, amelyek összefüggésben álltak a „Független Ifjúság” szervezettel, a katolikus papsággal, a „KALOT” katolikus ifjúsági szervezettel és a „cserkész” militarizált ifjúsági mozgalommal. Még korábban, 1945 októberében, a diákság körében felfedtek egy szervezkedést a cserkészlet keretei között, amely magát „Bajcsy-Zsilinszky rohamcsapat”-nak nevezte. Amint a vizsgálat megmutatta, e szervezkedés résztvevői, Szabó, Fürst és Tóth tiszt-nevelőik vezetése alatt a Vörös Hadsereg katonáit támadták meg.⁸²

Szviridov NPMSzH-ra (?), illetve a Független Ifjúság mozgalomra vonatkozó utalása minden bizonnyal téves.

⁸¹ Gyulai László (1914–1973) 1937-ben gyógypedagógusi tanári oklevelet szerzett. Tanárként dolgozott s református kántor volt. 1943-tól a Magyar Közösség nevű németellenes szervezet tagja volt. 1945 elején belépett a Kisgazdapártba, a pártiroda vezetője, majd a pártiskola igazgatója, illetve a párt Országos Központjában a propagandaosztály élére került. 1945 októberében budapesti törvényhatósági bizottsági taggá, majd novemberben nemzetgyűlési képviselővé választották. Mivel személyét a szovjet fél részéről kapcsolatba hozták a gyöngyösi eseményekkel, 1946 júniusától nem vett részt a párt életében. Az Újjáépítési Minisztériumban helyezkedett el. 1947 után koholt vádak alapján ismétletlen letartóztatták. 1960-ban rehabilitálták.

B. Rácz István (1923-?) közgazdász. Részt vett a németellenes ifjúsági szervezetek munkájában, amiért letartóztatták, de megszökött. 1945 elejétől a Kisgazdapárt tagja. A Független Ifjúság egyik megszervezője, elnöke volt. 1945 novemberében nemzetgyűlési képviselővé választották. 1947-ben nem jelölték képviselőnek, a Kisgazda Mozgóképipari Rt. igazgatója lett. 1950-ben koholt vádak alapján letartóztatták. 1956-ban külföldre távozott. Részt vett az emigrációs mozgalmakban.

Nevezetteknek az említett állítólagos terrorista csoportokban való részvételéről nincsenek ismereteink.

⁸² A Független Ifjúsági Szövetség, mint a Kisgazdapárt ifjúsági csoportja 1945. március 2-án Debrecenben alakult meg – kiválva a MADISZ-ból. Elnöke B. Rácz István lett.

A Katolikus Legényegyletek Országos Tanácsát 1936-ban katolikus legényegyesületek országos irányító szerveként hozták létre. Jelentős kulturális, szociális tevékenységet fejtett ki: 1945 előtt radikális földreformot követelt, beleértve az egyházi birtokot is. 12 agrársztrájkot szervezett, 20 paraszti népfőiskolat tartott fenn, kollektív mezőgazdasági üzemet szervezett. A nyilas időben betiltották. KALOT-vezetők 1944-ben átmentek a fronton, jelentkeztek Malinovszkij marsall főhadiszállásán, s szovjet megbízás alapján röplapokat írtak a német megszállás alatt lévő területen való terjesztés céljából. 1945 után részt vett a Magyar Ifjúság Országos Tanácsának munkájában. (MOL XIX-A-1-e. 2. doboz V/2. 39–40. pp.)

Az angol példa alapján 1912-ben megalakult Magyar-Cserkészszövetség — főleg a két világháború között — nemzeti eszményeket követett. 1945 utáni szervezkedéséről, az ún. Bajcsy-Zsilinszky Rohamcsapat-ról s az említett tiszt-nevelők tevékenységéről nincsenek ismereteink.

37. 1946. július 2.

Ily módon megállapították, hogy mindenféle földalatti fasiszta szervezkedés, amely propagandával és terrorcselekmények elkövetésével foglalkozik, működése számára legális formát talál a Független Kisgazdapártban, a „Független Ifjúság” szervezetben, a „cserkész”, a „KALOT”, „KIOE”, „KDSZ”, „KEDIM” nevű antidemokratikus ifjúsági egyesületekben és más kisebb hasonló szervezetekben.⁸³

A cserkészmozgalom profasiszták vezetése alatt – Jánosi Sándor, Kellei György, Pintér Péter Pál és mások⁸⁴ – továbbra is a Szovjetunió, a Vörös Hadsereg és a magyar demokrácia gyűlöletére neveli az ifjúságot, s arra oktatja, hogy fegyveresen vegye fel a harcot a szovjet katonákkal. Nem véletlen, hogy a fasiszta „Szálasi-himnusz” mind a mai napig éneklik a cserkészek.

A „KALOT” egyesület a múltban aktív szovjetellenes propagandát fejtett ki és szoros összefüggésben állt a fasiszta militarizált levante-mozgalommal. A „KALOT” vezetői: Kerkai Jenő, Meggyesi Sándor, Ugrin József, Bálint József és mások, felbecsülhetetlen szolgálatokat tettek a fasiszta Németországnak azzal, hogy előkészítették a magyar ifjúságot a fegyveres harcra a Szovjetunió ellen.⁸⁵ A „KALOT” politikai iránya ma sem változott meg, amiről tanúskodik tagjainak részvétele a terrorista csoportokban és a fasiszta propagandában. Ugyanez jellemzi a többi, fent felsorolt antidemokratikus ifjúsági szervezetet is.

Felhívom a Magyar Kormány figyelmét arra a szovjetellenes, fasisztabarát propagandára, amelyet Magyarország területén a koalíciót alkotó pártok tagjai kifejtenek, különösképpen a Független Kisgazdapárt egy-néhány tagja. Amint ez tudomásunkra jutott, még 1945 decemberében a Független Kisgazdapárt

⁸³ A KIOE-re, vagyis a Katolikus Ifjak Országos Egyesületére és a KDSZ-re, vagyis a Keresztény Diák Szövetség nevű szervezetre utalt.

KEDIM-et, azaz a Keresztény Demokratikus Ifjúsági Munkaközösséget Kis Szaléz Ferenc-rendi szerzetes, teológiai tanár alapította.

⁸⁴ Jánosi Sándorra, Kellei Györgyre, Pintér Péter Pálra vonatkozó további adatot nem találtunk.

⁸⁵ Kerkai Jenő páter, Meggyesi Sándor, Ugrin József és Bálint József a Keresztény Demokrata Néppárt, illetve a Demokrata Néppárt szervezője, vagy vezetőségének tagja volt. Kerkai (Czinder) Jenő (1904–1970) 1924-ben csatlakozott a Jézus Társasághoz. Teológiai tanulmányokat végzett Szegeden, Kalocsán és Innsbruckban. 1934-ben a szegedi szemináriumban a dogmatika tanára lett. 1935-ben megalakította a KALOT-ot. A nyilas uralom idején a KALOT működését betiltották, s ő ellene is elfogatási parancsot adtak ki, majd 1946 nyarán Rajk László is betiltotta a mozgalmat. 1949 februárjában letartóztatták, majd két évi börtönbüntetésre ítélték; büntetését ismétlenül meghosszabbították. Összesen tíz és fél évet raboskodott.

Kerkai Jenő világi munkatársa volt a KALOT irányításában Ugrin József és Meggyesi Sándor.

Bálint József dr. (1916–?) 1936-ban csatlakozott a Jézus Társasághoz. 1936-tól Budapesten, majd 1939-től Kassán tanult bölcsestet. 1940–1943 között intézeti prefektus a rend pécsi és kalocsai kollégiumában. 1943–1947-ben teológiát hallgatott Szegeden. 1946-ban pappá szentelték. 1948–1950-ben teológiai tanár Hejcéen, a Kassáról kiutasított főiskolán. Később különböző helyeken kántorkodott, s a váci egyházmegyei szociális otthonban dolgozott. Először 1948-ban, majd 1964-től 1968-ig volt letartóztatva. 1971-ben doktorált. 1989-től a szegedi rendház főnöke volt. (Hetényi Varga Károly – Varga Borbála közreműködésével: Szerzetesek a horogkereszt és a Vörös Csillag árnyékában. Lämpás Kiadó, Abaliget, 2002.)

vezetőségének egyik tagja, a már fentebb említett Gyulai László, körlevelet intézett a helyi pártszervezetekhez, amelyben rágalmazta a Vörös Hadsereget és harcra hívott fel ellene.⁸⁶ A SZEB megbízottjaitól eredő információk szerint, az eseteknek egész sora ismeretes, amelyekben a Független Kisgazdapárt tagjai a Szovjetuniót és a Vörös Hadsereget támadták. Ami a katolikus papságot illeti, sokan közülük szovjetellenes akciók sugalmazói. Számos katolikus pap: Páter József és Freiss Károly (Vác), Jákob (? Budapest), Szálas András (Esztergom)⁸⁷ és még sokan mások – beszédeikben a fasiszmust magasztalták, az orosz népet gyalázták és harcra buzdítottak a Vörös Hadsereg ellen. A katolikus iskolákban az ifjúság a régi tankönyvek szerint tanul, amelyek a Szovjetunió iránti gyűlölet szellemében és a fasiszmus dicsőítésére íródtak. Ezekben az iskolákban a katolikus nevelők propagandát folytatnak a Szovjetunió, a Vörös Hadsereg és a magyar demokratikus állapotok ellen. Mindez a magyar ifjúságot, amely jelentős tömegeiben amúgy is át van itatva a fasiszta méreggel, terrorcselekményekre bújítja fel a Vörös Hadsereg katonái ellen.

Felhívom a Magyar Kormány figyelmét arra a tényre, hogy — miután a magyar rendőrség és a szovjet katonai szervek a terrorista szervezkedések egész sorát leplezték le Magyarországon — bizonyos körök propagandát folytattak e szervezkedések védelmére és igazolására. Ezek a körök különös dühvel fordultak a magyar demokratikus rendőrség ellen, amely — habár távolról sem kielégítő mértékben — de mégiscsak harcolt a fasiszta terrorista szervezkedések ellen. Leplezett formában ilyen irányú tevékenységet fejtettek ki Desseffy Gyula és Parragi György nemzetgyűlési képviselők a „Kis Újság” és a „Magyar Nemzet” hasábjain.⁸⁸ Számos olyan személy, aki az állami apparátusban magas pozíciót foglal el, munkájában ugyancsak nyíltan vagy leplezetten támogatja a fasiszta elemeket. Ezekhez tartozik Pfeiffer Zoltán igazságügyi államtitkár, Andrassy Dániel, Zeöke Pál, Vidovics Ferenc főispánok, és a további személyek egész sora.

A fent vázoltakból következik, hogy a Magyar Kormány nem tette meg a szükséges intézkedéseket, hogy megakadályozza a fasiszta szervezkedések, csoportok és egyes személyek a Szovjetunió és a Vörös Hadsereg ellen irányuló

⁸⁶ Gyulai László körlevélben arra szólította fel 1945 decemberében a választókat, hogy ha azt kívánják, hogy a Vörös Hadsereg sokáig Magyarországon maradjon, akkor szavazzanak a Kommunista Pártra. A röpirat alá a Kommunista Párt nevét hamisították. (Vida István: A Független Kisgazdapárt politikája 1944–1947. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1976. 92. p.)

⁸⁷ Páter Józsefre, Freiss Károlyra, Jákobra és Szálas Andrásra vonatkozó további ismeretekkel nem rendelkezünk.

⁸⁸ Parragi György (1902–1963) újságíró. 1938-tól a Magyar Nemzet és Mai Nap munkatársa volt. 1944-ben belépett a Kisgazdapártba. Németellenes magatartása miatt letartóztatták. 1945 nyaratól nemzetgyűlési képviselő volt. Részt vett a Kisgazdapárt országos vezető szerveinek munkájában. 1947 februárjában kilépett a Kisgazdapártból és a Balogh Istvánnal együtt alakított Független Magyar Demokrata Párt alelnöke lett. Később is a Magyar Nemzet, majd a Hétfői Hírek főszerkesztője volt; tagja lett az Elnöki Tanácsnak is.

37. 1946. július 2.

működését; ezzel a Magyar Kormány megszegte az 1945. évi január 20-ai fegyverszüneti egyezmény politikai feltételeit.⁸⁹

A következőt ajánlom a Magyar Kormánynak:

1. Oszlassa fel és tiltsa be a következő fasisztabarát ifjúsági egyesületeket és szervezeteket: „Cserkész”, „KALOT”, „KDSZ” diákegyesület, „KIOE” általános magyar katolikus ifjúsági egyesület, „Szent Imre” kör és a többi hasonló egyesület; ezen egyesületek vezetőit pedig, akik bűnrészesei a terrorcselekményeknek, izolálja.⁹⁰

2. Tisztítsa meg a Független Kisgazdapárt ifjúsági szervezetét, a „Független Ifjúság”-ot s ez alkalomból figyelmeztesse a szervezetet, hogy e rendelkezés nem-teljesítése a szervezet feloszlását vonná maga után.⁹¹

3. Bíróságilag vonja felelősségre Fillér Lászlót, Gyulai Lászlót és Rác Istvánt, mint a terrorista csoportok felbújtóit és megszervezőit.⁹²

4. Távolítsa el az állami szolgálatból Pfeiffer Zoltánt, Zeőke Pált, Andrassy Dánielt, Vidovics Ferencet és a többieket, akik, mint ők, közismertek fasisztabarát tevékenységükről.⁹³ Erélyesen tisztítsa meg az állami gépezetet a fasisztabarát elemektől.

⁸⁹ Lásd az 525/1945. ME sz. rendeletet, MK 1945. március 17.

⁹⁰ Nagy Ferenc visszaemlékezése szerint megállapodott Rajk belügyminiszterrel, hogy a kijelölt ifjúsági egyesületeket fel fogja oszlatni, ezek azonban új néven és új emberek vezetésével ismét megalakulnak. „A miniszter az egyesületeket fel is oszlatta, de azután, kétségtelenül orosz biztatásra, az újjáalakulásuk elé mindenféle bürokratikus akadályokat támasztott, úgyhogy csupán a Cserkész Szövetség tudott ismét megalakulni.” (E kérdésről és az alábbi 92–96. jegyzetben foglaltakról lásd Nagy Ferenc: *Küzdelem a vasfüggöny mögött*. Európa-História. 1990. 1.kötet 320–321. pp.)

A feloszlattott katolikus egyesületek újjászervezésére tervezet készült. Ez többek között igényelte, hogy az egyesületek vagyona zár alá kerüljön és ezek kezelője az az egyházközség legyen, amelynek területén az illető egyesület addig működött – s hogy a vagyon csak katolikus népfőiskolák számára fordíttassék. „A közvélemény megnyugtatója miatt — olvasható a tervezetben — azonnali vizsgálat elrendelése a kormány elengedhetetlen kötelessége, hogy a kath. egyházon esett sérelem jóvátételessék. A vizsgálatot folytassa le egy bizottság, amely áll a kormány megbízottból (nem belügyminiszter), a püspöki kar megbízottjából és a SZEB-ben képviselt nagyhatalmak 1–1 delegáltjából.” A tervezet hangsúlyozottan szólt a KALOT sürgős újjászervezéséről és egyházi kapcsolatainak biztosításáról. Kívánatosnak mondta a tervezet azt is, hogy újjáalakulás után az új szervezet megőrizze a KALOT nevet. (MOL XIX-A-1-e. 2.doboz. VI/2. 38. p.)

A KALOT utóda Katolikus Parasztiifjúsági Szövetség néven alakult meg 1946. augusztus 11-én.

⁹¹ A Független Ifjúság élére Nagy Ferenc pártelnöki megbízottat állított, a vezetőség néhány tagjának a kicserélését a szervezetre bízta.

⁹² Visszautasította a miniszterelnök Gyulai László és B. Rác István felelősségre vonását. B. Rác nem került bíróság elé, Gyulai Lászlót pedig fél év múlva mint összeesküvőt tartóztatták le. Filler Lászlóról lásd a 9.(92. sz. jegyzőkönyv 22. jegyzetét.

⁹³ Az említett főispánok egyben parlamenti képviselők is voltak, és az előkészítés alatt lévő összeférhetlenségi törvény szerint le kellett mondaniuk a képviselőségről vagy a főispánságról. (Lásd az [56.] 139. sz. jegyzőkönyv 12. napirendi pontját.)

37. 1946. július 2.

5. Vonja újabb lajstromozás és igazoltatás alá az országban működő valamennyi társadalmi szervezetet — egyesületet, társaságot, kört, klubot, stb. — és tiltsa be mindazon szervezeteket, amelyek fasisztabarát elemeknek nyújtanak menedéket.⁹⁴

6. Tiltsa meg a katolikus papságnak, hogy a Szovjetunió és a Vörös Hadsereg ellen propagandát folytasson.⁹⁵

7. A legrövidebb időn belül vegyen el a lakosságtól mindennemű lőfegyvert, lőszert és robbanóanyagot.⁹⁶

A fentiek végrehajtásáról kérem értesítését.

Szviridov s.k.
altábornagy, a Magyarországi Szövetséges
Ellenőrző Bizottság elnökhelyettese

Gépellt, aláírás nélküli egykorú másolat.

PI 285.f. 6/160.ó.e. 7–10. pp.

Az irat utolsó lapjának alján a következő megjegyzés olvasható: „Ford. dr. Szöllősy. 1946. június 29.”

Pfeiffer Zoltán lemondatását Nagy Ferenc visszautasította. Ezt követően még több mint egy fél éven át államtitkár volt az Igazságügyminisztériumban.

⁹⁴ Rajk László belügyminiszter a fasiszta és katonai jellegű szervezetek feloszlataásáról intézkedő 529/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. március 17.), valamint az egyesületi szabadsággal elkövetett visszaélések megtorlásáról szóló 1938:XVII. tc. egyes rendelkezéseinek módosítása és kiegészítése tárgyában kiadott rendelet (MK 1946. július 28.) alapján tette közzé a MK 1946. évi 161–165. számában a mintegy 1500 társadalmi szervezet feloszlataásáról szóló határozatát.

⁹⁵ A Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnöksége — olvasható e felhívásban — „megállapította, hogy a megszálló hadsereg és a magyar nép békés együttélésének munkálásához nem nyújtottak segédkezet mindazok a társadalmi szervezetek és tényezők, elsősorban a katolikus papság, amelynek népünkre az említett vonatkozásban hatásuk lehetne”.... „Nem hívjuk a magyar papságot a pártpolitika mezőire” — folytatódott az udvarias hangú levél — „csupán azt kérjük, hogy a maga területén segítse az egészséges, kívánatos, sőt elengedhetetlenül szükséges jóviszonyt a Szovjetunióval biztosítani és megerősíteni népünkben a bizalmat a demokratikus berendezkedések útján.” A felhívásban biztosította a kormány az egyházat, hogy megadja a támogatását a hitbuzgalmi feladataik teljesítéséhez. A magyar köztársaság kormányának a papokhoz intézett felhívás fogalmazványa megtalálható Nagy Ferenc félhivatalos iratai között. (MOL XIX-A-1-e 2.doboz VI/3. 20–23. pp.)

⁹⁶ Lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 1. és a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 38. napirendi pontját.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi július hó 12. napján délelőtt 10 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Szakasits Árpád államminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, B. Szabó István államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter képviselőként Nagy Miklós államtitkár, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök*: megnyitja a minisztertanács ülését és bejelenti, hogy Rákosi Mátyás miniszterelnökhelyettes napirend előtt kíván felszólalni.

Rákosi Mátyás államminiszter: A létszámcsökkentési bizottságokban gyakori jelenség: az elnök lemond azért, hogy a bizottság munkáját zavarja, vagy elhúzza. Ilyen esetekben az elnökökkel szemben is el kell járni és ki kell mondani, hogy nem mentesülnek az 5000/1946. ME sz. rendelet hatálya alól.¹ A Népjóléti Minisztériumban pl. Esterhás² lemondott és elutazott vidékre, de mivel nem írásban mondott le, helyette nem lehet mást kinevezni.

¹ Lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

² Esterhás György (1916–2002) jogi végzettséggel rendelkezett. 1945 előtt a Belügyminisztériumban dolgozott. Részt vett — Antall Józseffel együtt — a lengyel menekültek gondozásában. A nyilas időben vád alá helyezték, de már nem tudták elítélni. 1945-től a Kisgazdapártban tevékenykedett. Közreműködött a B-listázásra kijelöltek elbocsátásának megakadályozásában. 1947-ben a Barankovics István által vezetett Demokrata Néppárt igazgatója lett. Országgyűlési képviselő volt. Mindszenty József letartóztatása után az Egyesült Államokba távozott. A Magyar Nemzeti Bizottságban dolgozott.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Erre vonatkozólag majd később megteszi észrevételeit, a népjóléti miniszter idevonatkozó jegyzékét megkapta.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A saját minisztériumában pedig az fordult elő, hogy nem bírják az eljárást lefolytatni, mert a szakszervezeti kiküldöttek nem jelenik meg a tárgyalásokon. Az a kifogása a szakszervezeti kiküldötteknek, hogy a bizottság elnöke nem megbízható, és ezért vele nem ül le tárgyalni, holott ugyanez a bizottsági tag az Igazságügyminisztériumban kifogástalanul dolgozik.

[Rajk] *Belügyminiszter*: A B-lista mielőbbi befejezése nem csupán kormányzati kérdés, hanem szervesen összefügg a stabilizációval. 230 bizottság közül 63 működik Budapesten, és ez rendben is folyik. Országos viszonylatban azonban nem működik több, mint 100. Ennek oka az, hogy a bizottsági elnök vagy nem hajlandó összehívni a bizottságot, vagy különböző érdekek alapján nem látnak fennforogni tárgyalási alapot. Az egyik igen gyakori indok, ami miatt elhalasztják a bizottság összehívását az, hogy az előadó a ténybeli bizonyítékokat nem szolgáltatja teljes mértékben, s enélkül nem tartják az ügyeket tárgyalásra alkalmasnak. Viszont minden bizottságban a tagok megnézhetik az összegyűjtött ténybizonyítékokat. A másik indok, hogy helyenkint 30–50%-ot is eléri a létszámcsökkentésre javasoltak száma. Ez nem mond ellent a rendelet alapeszméjének és szellemének, mert ahol lehet, ott többet kell az előírt százaléknál leépíteni. Országos viszonylatban kell a százalékot kihozni. Ez nem mindenütt alkalmazható, mert helyenkint olyan a helyzet, hogy messze túlhaladva a 30%-on, felül [sic!] kell csökkenteni. A rendelet szerint a Pénzügyminisztériummal egyetértve kell megállapítani a létszámot, tehát helyi bizottság nem állíthat fel új szabályokat. A belügyi megbízottnak ő szigorú utasítást adott, hogy tartsa magát az ő rendelkezéseihez, és attól ne térjen el, mert különben elkerülhetetlen, hogy a korrupció fel ne üsse fejét. [sic!] Az előadó javaslatát három nappal előbb, a tárgyalás előtt, el kell juttatni a másik két tagnak, hogy a kérdőívek felülvizsgálata alapján megtegye észrevételeit. Meg kell állapítani, hogy alig érkezett be észrevétel, ezeket orvosolták, vagy a bizottságok kezét feloldották ezekben az esetekben. Miután három napon belül a bizottság másik két tagja nem tette meg észrevételét — de a lehetőség meg volt a hozzászóláshoz — ha ennek ellenére nem akarnak ezek után sem leülni tárgyalni, annak más céljai lehetnek. A rendőrségi vonatkozásban is felmerültek ezek a problémák. Egy formai hibát, itt elismeri, elkövetett a Belügyminisztérium. T. i. a végrehajtási utasítás kimondja, hogy a kérdőíveken minden szociális szempontot figyelembe kell venni, s egy ilyen rovatot a rendőrség kérdőívén elfelejtettek felvenni. Elismeri: hiba volt, de kéri, hogy ebben az esetben tekintsenek el ettől, s hajtsák végre az elbocsátásokat.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A helyzet az, hogy a bizottságok kijelölésénél voltak hibák, ezek onnan eredtek, hogy azok a szervek, melyeket ajánlásra felkér-

tek, abban a félelemben éltek, hogy itt egy nagy irtás jön a Kisgazdapárt kárára. Nagyon sok helyen törekedtek arra, hogy olyan embereket jelöljenek ki, akiket feltevésük szerint kinyírtak volna. Sok kifogás érkezett, és ezeket jelentékeny mértékben orvosolták is. Valóban nagy számban jelentkeznek a lemondások. Indokolás az, hogy azonos szempontok alapján jár el a miniszter kiküldöttje és a szakszervezeti kiküldött. Legtöbbször ugyanazon gépelt lista alapján állapítják meg, hogy kit kell B-listára tenni. Információi szerint — amint azt a belügyminiszter tudomására is hozta — a siklósi járás 16 vezetője közül 15-öt javasolt B-listára a belügyminiszter és a szakszervezeti kiküldött. Ilyen arányban folynak máshol is az elbocsátások és a javaslatok. Az elnök azonban itt sem mondott le, csak jelentette az esetet. Nem helyesli tehát, hogy szigorúan ragaszkodni kell a miniszter utasításaihoz, mert adott esetben — és kivizsgálva az illető személy körülményeit — meggyőződhetnek arról, hogy a miniszter információi tévedésen alapulnak, s azok nem felelnek meg a valóságnak. Módot kell adni, hogy mérlegelje a helyzeteket, hiszen szuverén a bizottság. Valószínűleg abból erednek a panaszolt jelenségek, hogy a bizottsági elnökök javasolják a vitás ügyek félretételét. Különben minden olyan esetben, ahol az elnök személye körül vita támadt, ott azonnal fog intézkedni.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: Konkrét intézkedésre is szükség van, mert ha nem vonják vizsgálat tárgyává azonnal, akkor egy ember miatt húzódik a végrehajtás.

B. Szabó István államminiszter: Jöttek hozzá olyan panaszok egyes elnökök részéről, akik kérdést intéztek konkrét esetekben, hogy mitévők legyenek. Különösen a belügyi vonalon vannak panaszok, ahol minden kisgazdapárti tisztviselőt B-listára akarnak tenni.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: A konkrét kérdés jelenleg az, hogy a lemondott bizottsági tagok eljárás alá vonhatók-e a B-lista rendelet alapján, vagy sem.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a B-lista bizottságokba kiküldött tagok lemondás esetén az 5000/1946. ME sz. rendelet hatálya alól nem mentesülnek.

2

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: Ezelőtt két héttel foglalkozott a minisztertanács azzal a nyílt levélbeni interpelláció kérdéssel, amit Andrassy Szabolcs vármege főispánja, sajtó útján hozzá intézett. Akkor ígéretet tett arra nézve, hogy két héten belül produkálni fogja a vizsgálat eredményét Herpai rendőrezredessel szemben. Miniszteri bizottságot küldött ki Szabolcsba Komáromi rendőrfőkapitány vezetése alatt. A teljes eredményt s a jegyzőkönyveket átadta a miniszterelnöknek. Pár szóval csak annyit kíván hozzáfűzni, hogy megállapítást nyert, hogy Herpai az ellene felhozott 13 esetből, valamint kisebb ügyekből összesen egyetlen egy ízben, a nyírtasi szemfényvesztés esetében, járt el hely-

telenül. Mielőtt a vizsgálat lezárult volna, éppen a lefolytatás érdekében elkövette azt a jogszabálysértést, hogy 5 napra internáltatta a tetteseket. A felsorolt esetekben egyébként megállapítást nyert, maga a bizottság mondta ki, hogy egy esetben rosszul járt el, mert nem internálni, hanem népbíróóság elé kellett volna állítani a tetteseket. A nyílt interpellációt aláíró képviselők [közül] többen kijelentették, hogy semmi közük nincs az interpellációhoz, és maguk is kifogásolják, hogy nevük szerepel ilyen ügyben. Javaslatot tesz továbbá a kiküldött bizottság egy-két rendőrnyomozó és detektív leváltására, mert egy-két pofon elcsattant a nyomozások alkalmával. Ennyi tehát az egész rémuralom, ami Szabolcsban történt, és ami ellen „Isten és ember előtt” Andrassy nyílt interpellációt jegyzett be. Ezzel kapcsolatban meg kell még jegyezni azt, hogy a bizottság felkérte a képviselőket, nyilatkozzanak a jegyzőkönyv felvétele után az ügyről. Andrassy a nyomozás lefolytatása alatt nem tartózkodott Szabolcsban, s csak akkor érkezett haza, amikor hírül adták neki, hogy a bizottság már utazik vissza. Több képviselő írásban is nyilatkozott, hogy Herpai tevékenységéről egyébként csak annyit tud, amennyit Andrassy főispán elmesélt előttük, s csak az ő pressziójára írták alá az interpellációt. Komáromi javaslatainak természetesen érvényt szerez, s ahol meg van állapítva a jogtalanság, az elbocsájtást foganasítani fogja a nyomozókkal szemben. Herpainak az áthelyezését javasolja Komáromi is.

Minisztertanács a belügyminiszter bejelentését tudomásul vette.³

3

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a külügyminiszter által megrendelt békeelőkészítő munkálatok költségeire 122 168 000 milpengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a békeelőkészítő munkálatok költségeire százhuszonkétmillió százhatvannyolcezer milpengő hitel folyósításához hozzájárult.

4

Dr. Balogh István [államtitkár] a Fővárosi Közmunkák Tanácsa július havi költségeire 226 millió adópengő folyósítását kéri.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsa július havi kölcsönére kettőszázhuszonhatmillió adópengő folyósításához hozzájárult.

5

Dr. Balogh István [államtitkár] a Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1946. július 4–7-éig esedékes személyi és mellékjárandóságaira 87 500 000 B pengő hitel folyósítását kéri.

³ Előzményéről lásd a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

38. 1946. július 12.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsa július 4–7-éig esedékes személyi járandóságaira nyolcvanhétmillió-ötszázezer B pengő hitel folyósításához hozzájárult.

6

Dr. Balogh István [államtitkár] a Fővárosi Közmunkák Tanácsa tisztviselői részére 6450 billió pengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsa tisztviselői részére hater-négyszázötvenbillió pengő hitel folyósításához hozzájárult.

7

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Jóvátételi Hivatal kérelmét június havi pótigénylése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴

8

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Jóvátételi Hivatal kérelmét július havi pótigénylése tárgyában.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal július havi póthitelére ötszázezer milpengő folyósításához hozzájárult.⁵

9

Dr. Balogh István [államtitkár] a Jóvátételi Hivatal részére 23 900 000 millió adópengő póthitel folyósítását kéri június havi hitelként.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal részére huszonhárommillió kilencszázezermillió adópengő póthitel folyósításához hozzájárult.⁶

⁴ A 7334/1946.ME.II. sz. előterjesztés szerint a Jóvátételi Hivatal június havi személyi járandóságaira 500 milpengő, az orosz élelmezési kölcsön visszafizetésére 7 billió 500 milliárd milpengő, a SZEB kiadásaira 50 billió pengő, a Jóvátételi Hivatal kiküldetési költségeire 16 milliárd 500 millió pengő, a csehszlovák mezőgazdasági jóvátételre 2 billió 650 milliárd pengő, orosz mezőgazdasági jóvátételre 10 billió 600 milliárd pengő, a hivatal személyi járandóságaira 265 milliárd pengő, a hivatal újabb kiküldetéseire 50 milliárd pengő, újabb orosz mezőgazdasági jóvátételre 145 milliárd sima pengő póthitelnek a jóváhagyását kérte, jelezve, hogy a pénzügyminiszter az összegeket már utalványozta.

⁵ A 6935/1946.ME.II. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a pénzügyminiszter az összeget már rendelkezésére bocsátotta, tehát utólagos jóváhagyását kérte.

⁶ A 6935/1946.ME.II. sz. előterjesztés a SZEB kiadásaira 500 000 miladópengő, orosz ipari jóvátételre 20 millió miladópengő, jugoszláv ipari jóvátételre 500 000 miladópengő, orosz mezőgazdasági jóvátételre 200 000 miladópengő, jugoszláv mezőgazdasági jóvátételre 1 millió miladópengő, csehszlovák mezőgazdasági jóvátételre 500 000 miladópengő, a Vörös Hadsereg ellátására 1 millió miladópengő, közületek támogatására 200 000 miladópengő június havi felhasználására kért utólagos jóváhagyást, miután az összegeket a pénzügyminiszter már utalványozta.

10

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal étkezdéjének felállítására, a Vörös Hadsereg kaszinójára, a Jóvátételi Hivatal június havi póthitelére és a francia követség elhelyezésére folyósított hitel utólagos jóváhagyása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁷

11

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti a Gazdasági Főtanács 5389/1946. sz. javaslatát a lakások és más helyiségek bérének szabályozása tárgyában. Ebben a kérdésben a következő vitás esetek vannak. A Pénzügyminisztérium nem akarja vállalni, hogy egyes esetekben adókedvezményt biztosítson a rendelet. A másik kérdés, amit az igazságügyminiszter vet fel, melyik legyen az a fórum, amihez fordulhatnak kedvezményes bérfizetésért. A rendelettervezetnek a javaslata az, hogy a pénzügyminiszter és a belügyminiszter egyetértve járjanak el. Az igazságügyminiszter magasnak találja a valorizációs kulcsokat. Az 1–2 szobás lakások bére 40%, a fényűző helyiségek bére ne szabadon állapíttassék meg, hanem vagy 75, vagy 100% legyen.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: Nincs szabályozva a házfelügyelők és segéd-házfelügyelők bére sem.

[*Vas*] *Gazdasági Főtanács főtárhára*: A Népjóléti Minisztérium intézkedik ebben a kérdésben. Úgyszintén az orvosok, ügyvédek, értelmiségiek lakásának megállapításánál is. Az értelmiségi kategóriákra nézve is kedvezményt kell biztosítani.

[*Bárányos*] *Közellátásügyi miniszter*: Az egyesületek igen nagy helyiségeket foglaltak el.

Dr. Balogh István [államtitkár]: Az intézkedésnél a Miniszterelnökség is közreműködjön.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a kivételes eseteknél a bérkedvezmény engedélyezése tárgyában a belügyminiszter, [a] pénzügyminiszter és a Miniszterelnökség együttesen határoz.⁸

⁷ A 6774/1946.ME.II. sz. előterjesztés a több mint 20 000 miladópengő felhasználásának utólagos engedélyezését kérte – minthogy a pénzügyminiszter az összeget már utalványozta számára.

⁸ Az eredetileg 27 §-ra terjedő tervezetnek a bérmegállapításra vonatkozó első fejezete leszögezte, hogy a terményben vagy más természetbeni szolgáltatásban megállapított bér esetében a felek megállapodása az irányadó, továbbá, hogy a rendelet ne terjedjen ki a fogadó, illetve szálloda bérére, s az albérlésre adott helyiség, illetve lakrész bérére. Meghatározta az alapbért, ami az 1939. szeptember 1-jén pengőben megállapított (külön szolgáltatások, pl. központi fűtés, szemétfuvarozás stb. nélküli) tiszta bérrel volt azonos. Tisztázta a lakásnak tekinthető helyiség fogalmát. Az 1939. szeptemberi lakbér százalékában meghatározta a lakbért (pl. egyszobás lakás

38. 1946. július 12.

12

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát miniszterelnökségi gépkocsik javítási és üzemben tartási költségeire 3 milliárd adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács miniszterelnökségi gépkocsik javítási és üzemben tartási költségeire hárommilliárd adópengő hitel folyósításához hozzájárult.

13

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát [a] „Nyelvi kisebbségek és idegenben élő magyar állampolgárok gondozása” című „k”-alap terhére 19 982 762 000 milpengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács [a] „Nyelvi kisebbségek és idegenben élő magyar állampolgárok gondozása” című „k”-alap terhére tizenkilencmilliárd-kilencszáznolcvankétfélmillió-hétszázhatvankettőezer milpengő hitel folyósításához hozzájárult.⁹

14

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a köztársasági elnöki palota helyreállítási költségeire 5000 millió adópengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a köztársasági elnöki palota helyreállítási költségeire öt-milliárd adópengő folyósításához hozzájárult.¹⁰

15

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Társadalomtudományi Társaság 1946. év második felére szóló támogatásaként 400 millió adópengő hitel folyósítása tárgyában.

bére az alapbér 40%-a, háromszobás lakás esetében 50%-a), figyelembe véve e számításnál az albérlőket, valamint a mellékhelyiségeket is. Foglalkozott a hatóság által kijelölt bérlővel közösen használt lakás bérével, továbbá a nem lakás céljára szolgáló helyiségek bérével.

Intézkedéseket tartalmazott a tervezet a használhatatlanná vált helyiségekről, valamint a helyreállítási, karbantartási költségekről, a központi berendezések karbantartásáról, a ház rendbentartásáról, a bérfizetés módjáról, idejéről, a felmondásról, a vitás kérdések bíróság útján való rendezéséről.

A tervezet mellett megtalálható a Miniszterelnökség által készített észrevétel. Ez többek között a demokratikus pártok és intézmények által bérelt helyiségek kedvezményeivel, a lakással együtt használt kert bérére vonatkozó rész elhagyásával, a házfelügyelők és segédházfelügyelők járandóságainak a népjóléti miniszterrel való közös rendezésével foglalkozott. A Miniszterelnökség által újrafogalmazott rendelettervezet is megtalálható a jegyzőkönyv mellett. Lásd a 8000/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 19. és a MK 1946. július 17., valamint 1946. augusztus 10-ei számában megjelent helyesbítést, továbbá a 8730/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 31. – 172/b. szám.

⁹ A Miniszterelnökség által kezelt külön alapról volt szó.

¹⁰ Előzményéről lásd az [5.] 88. sz. jegyzőkönyv 9., a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 31. és a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

38. 1946. július 12.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹¹

[16] 17

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Szabó Méri Albert jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[17] 18

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Gerenda Gyula jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[18] 19

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Jónás Mihály jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[19] 20

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Melléky Kornél jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[20] 21

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Barta Károly jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[21] 22

[*Rajk*] *Belügyminiszter* előterjeszti javaslatát Kardos István számszéki tanácsos és dr. Mináry Péter számszéki könyvszakértő képesítési kellék alóli felmentése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

¹¹ A szociológia művelésére 1901-ben társadalmi szervezetként hozták létre a Társadalomtudományi Társaságot. Első elnöke Pulszky Ágost, majd Andrássy Gyula volt. 1906-ban kiváltak a társaságból a konzervatív elemek. Jelentős szerepet kapott a társaság vezetésében Szabó Ervin és Jászi Oszkár. A társaság folyóirataként jelent meg a Huszadik Század, megalakította a Társadalomtudományok Szabad Iskoláját, közreműködésével 1913-ban jött létre az Országos Radikális Párt, élénk kapcsolatot tartottak a Galilei-körrel. 1919 után nem oszlatták fel, de szüneteltette működését. A polgári liberális irányzatú társaság 1945 utáni újjáalakulási kísérlete nem volt eredményes.

38. 1946. július 12.

[22] 23

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: A sváb kitelepítéssel kapcsolatban nem történt intézkedés az állampolgárságukra nézve, s ennek beláthatatlan következményei lehetnek. Javaslatot terjeszt elő, hogy a határon való áttelepítés napjával veszítse el a kitelepülő magyar állampolgárságát.

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: A kitelepített személyek állampolgársága megszűnik. Ebben a kérdésben óvatosan kell eljárni, nehogy úgy alakuljon, minthogyha ezek a svábok a potsdami egyezmény idején már nem lettek volna magyar állampolgárok. A rendeletben kifejezésre kell juttatni, hogy a kitelepítettek vagyona a magyar államra száll.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹²

[23] 24

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát az Országos Falusi Kislakásépítési Szövetkezet által nyújtott hitelek kiegyenlítésével kapcsolatban felmerülő ügyviteli költségek tárgyában.

[*Vas*] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: El kell utasítani az előterjesztést, mert a múlt esztendőben csekély értékű visszafizetések történtek, a rendelet szentesíteni akarja, hogy a visszafizetéseket simapengőben fogadjuk el, s a kezelési költséget az adós viselje. Javasolja az előterjesztést a napirendről levenni.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter*: előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹³

[24] 25

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Nemzeti Bank által kibocsátott 1 milliárd és 100 millió pengő címletű bankjegyek bevonása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹⁴

¹² A Németországba áttelepítettek magyar állampolgárságának az elvesztéséről a 7970/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 16.) intézkedett.

¹³ A napirendről levett 73 490/1946.PM.IV.a. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a házhely megszerzésére és családház építésére felvett kölcsönöket az adósok a pénzromlás okozta helyzetben gyorsan visszafizették, így az Országos Falusi Kislakásépítési Szövetkezet kinnlévőségei a régi állománynak csak mintegy 19%-át tették ki. Szociális okokból a fennmaradt tartozások átértékelését már nem találta helyesnek. Mivel azonban a soronkívüli visszafizetések is meglehetősen magas ügyviteli, illetve ügykezelési teendők ellátását tették szükségessé, javasolta ezeknek a költségeknek – a tartozásaiktól filléreknél megfelelő összegek ellenében szabadult adósokra való áthárítását. Ezt nem túl magas összegben, de a helyzet alakulásának megfelelő mértékben kérte megállapítani.

¹⁴ A 78 320/1946.PM.IV.o. sz. előterjesztés előadta, hogy az augusztus 1-jén induló stabilizációig a gazdasági élet bankjegyszükségletét a még hátralévő időig újabb, magasabb címletű bank-

[25] 26

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a törpe szőlőbirtokosok rézgálic-szükségletének kielégítésére 70 milliárd adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁵

[26] 27

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a „Futura” kötelezettségeiért állami kezességvállalás tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁶

[27] 28

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát Balogh János pénzügyőri fővigyázó özvegyének kegyelmi ellátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[28] 29

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a váltón alapuló külföldi kölcsönök leszámítolása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁷

[29] 30

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a Köztársasági Elnöki Hivatal létszámának megállapítása tárgyában.

jegyek kibocsátásával kell biztosítani. A kibocsátással kapcsolatos technikai nehézségeket viszont csak úgy tudták áthidalni, ha az új, magasabb címletű bankjegyek gyártásához a gazdasági életben szerepüket veszített bankjegyek kliséit használják fel megfelelő szövegmódosítással és eltérő színű nyomással. Ezért sürgősen bevonták az 1 milliárd és a 100 millió címletű bankjegyeket. Az átvételi határidőt 1946. július 10-ében javasolta megállapítani. Lásd a 7430/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. június 29.

¹⁵ A 145 274/1946.PM.IV.a. sz. előterjesztés jelezte, hogy főleg az újonnan földhözjuttatott törpe szőlőbirtokosok rézgálicszükségletének a kielégítésére a Magyar Szőlősgazdák Országos Borértékesítő Szövetkezete, valamint a Magyar Szőlősgazdák és Hegyközségek Országos Egyesülete részvételével csereakciót tervezett. 100 vagon rézgálicot kívántak szétosztani úgy, hogy a gazdák november 15-éig 1 kg rézgálicért 6,6 liter 17 cukorfokos mustot szolgáltatassanak be részükre. Erre az akcióra kívánt 70 milliárd pengő bankhitelt biztosítani. A Magyar Nemzeti Bank azonban — bár a szövetkezetek pincéi, hordói, berendezési tárgyai kellő fedezetet nyújtottak — csak állami garancia mellett volt hajlandó az összeget biztosítani. A szociális szempontokra és a must kiviteli értékére tekintettel javasolta a miniszter a garancia elvállalását.

¹⁶ A 74 826/1946.PM.IV.a. sz. előterjesztés hivatkozott arra, hogy a minisztertanács 1945. október 15-én (lásd DMB mt.jkv. B. kötet 395. p.), majd 1946. március 22-én (lásd a [12.] 95. sz. jegyzőkönyv 30. napirendi pontját) adott felhatalmazást a Futura Rt. részére nyújtott kölcsön állami garanciájának elvállalására. Jelezte, hogy a kezességvállalás túllépte az előzetesen engedélyezett ötmilliárd adópengős keretet, ennek az utólagos jóváhagyását kérte, s egyben további felhatalmazást is a Futura árufelvásárlási hiteleiért való kezességvállalásra.

¹⁷ Lásd még az [56.] 139. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját.

38. 1946. július 12.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: Előzetesen ezt a kérdést még meg kell vizsgálni.

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Miniszttertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁸

[30] 31

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti 10 503/1946. számú javaslatát a nyugdíjasok B-listázása tárgyában.

[Ries] *Igazságügyminiszter* nem tartja a 45 éves kort az özvegyi nyugdíjasoknál indokoltnak. Természetes, hogy ha máshonnan is van az özvegynek jövedelme, a nyugdíjat be kell szüntetni.

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Miniszttertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁹

[31] 32

Rákosi Mátyás államminiszter: Tudomására jutott, hogy a Magyar Nemzeti Bank közgyűlése meghirdettetett. Tekintettel arra, hogy most állami felügyelet alá vették, ez az egész rendszabály részben a szanálás ellen megy, s hogy állami ellenőrzés alá vonjuk-e, vonatkozik a részvénytársaság közgyűlésének összehívására is.

Kemény György [pénzügyi] államtitkár: Az aggályok már tudomására jutottak, s közölte is a Nemzeti Bank vezetőségével, de az alapszabályok megváltoztatása szempontjából erre feltétlen szükség van.

Miniszttertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁰

[32] 33

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát néhai Csonka Ignác [erdővédő] özvegyének ellátása tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[33] 34

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a traktorok és traktoros talajművelőgépek bejelentése tárgyában.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* nem helyesli, hogy a gépek bejelentésének elfogadása előtt azok üzembe nem helyezhetők. A cséplés ideje alatt ez

¹⁸ Lásd még a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 14. napirendi pontját.

¹⁹ Előzményéről lásd a [29.] 112. sz. jegyzőkönyv 46., a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 46. napirendi pontját. Itt azonban már az említett jegyzőkönyvekben tárgyalt és elfogadott 6800/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 14.) végrehajtásának előkészítéséről volt szó. Lásd még a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 14. napirendi pontját.

²⁰ Lásd a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 3., majd a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontját.

38. 1946. július 12.

nagyon kellemetlen zavarokat okozhat. Javasolja, hogy a bejelentés legyen egyet, de annak elfogadásáig is üzemben tarthatók.

Miniszttertanács az előterjesztést a közellátásügyi miniszter által javasolt módosítással elfogadta.²¹

[34] 35

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Lóczy Lajos egyet. ny. r. tanárnak a Magyar Földtani Intézet igazgatójának svájci tanulmányútjának engedélyezése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²²

[35] 36

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a mezőgazdasági szakoktatási főigazgatóságok felállítása tárgyában.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviseletében Nagy M. államtitkár]: Intézményesen kellene a kérdést megvizsgálni, mert lényeges többletkiadást jelent a külön főigazgatóságok felállítása.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Egy főigazgatóságot kell felállítani és egyébként fogadjuk el a rendeletet.

Miniszttertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy egy főigazgatóság állítandó fel.²³

²¹ Az 53 504/1946.FM.I-4.ü.o. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a mezőgazdasági termelés fejlődését többek között a vonóerő hiánya akadályozza. A traktorok és traktoros talajművelő gépek 60%-a a háború alatt elveszett, a megmaradt traktorok tulajdoni viszonyai pedig tisztázatlanok voltak. Mint könnyen gördülő gépek kikerültek az eredeti tulajdonos birtokából, nagyon sok gépnek az eredeti tulajdonosa már nem is volt megállapítható. Felemlítette, hogy 1945-ben miniszteri körrendelettel már megpróbálta elérni a traktorok bejelentését, de nem sok sikerrel, s az elhagyott javak kormánybiztosához is csak kis számmal jelentettek be traktorokat.

A miniszter a javasolt rendelettel nem csak a traktorok bejelentését, hanem a tisztázatlan tulajdonban lévő gépek igénybevételeit, a gazdaságok közötti újbóli elosztását, a tényleges tulajdonost megillető kártérítés rendezését is el akarta érni. A jogos magánérdek megóvása céljából lehetőséget kívánt teremteni arra, hogy az igénybevételei határozat ellen a budapesti ítélő táblához fordulhassanak panasszal az érdekeltek. Különben a tárca magának kívánta fenntartani a jogot mindezen kérdések rendezésére. A rendelkezés megsértői ellen megfelelő büntető szankciókat helyezett kilátásba. Lásd a 8130/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 27.

²² A 214 016/1946.FM.XI.1.ü.o. sz. előterjesztés dr. Lóczy Lajosnak a költségvetés terhére való kiutazására tett javaslatot. Hangsúlyozta, hogy a 3-4 hetes svájci tartózkodás a külföldi tudományos kapcsolatok felvételét s az országnak az európai kulturális életbe való visszatérését jelentősen segíthette.

Dr. Lóczy Lajos, ifj. (1891–1980) geológus. Egyetemi tanulmányait Zürichben végezte. A Földtani Intézet belső munkatársa, majd igazgatója a Budapesti Tudományegyetem közigazgatás-tudományi karának tanára volt.

²³ Az 5923/1946.FM.eln.K.fő. sz. előterjesztés utalt arra, hogy a 4050/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. július 1.) a mezőgazdasági szakoktatási intézményeket a Vallás- és Közoktatásügyi

38. 1946. július 12.

[36] 37

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az Anyag- és Árhivatal részére 10 700 millió adópengő hitel — gépkocsik beszerzésére — folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az Anyag- és Árhivatal részére beszerzendő gépkocsikra tízezer hétszázmillió adópengő hitel folyósításához hozzájárult.²⁴

[37] 38

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Kába József MÁVAG vas-sztergályos időbeszámítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[38] 39

[Bán] *Iparügyi miniszter* az Anyag- és Árhivatal részére 20 alkalmazott szerződtetése tárgyában előterjeszti javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁵

[39] 40

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát [egy MÁVAG lakatos révén] özv. Turcsányi Józsefné özvegyi nyugalma tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[40] 41

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Kovács Károly, MÁVAG tűzikkovács, időbeszámítása tárgyában.

Minisztériumtól áttette a Földművelésügyi Minisztériumhoz. Előzményéről lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 69., a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 80. és a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 33. napirendi pontját. Rámutatott az előterjesztés arra, hogy a 161 közép- és alsófokú mezőgazdasági szakoktatási intézmény működésének felügyelete szükségessé tette az országnak e szempontból három kerületre osztását s három mezőgazdasági szakoktatási igazgatóság (Dunántúl, Duna-Tisza köze, Tiszántúl) létrehozását. Lásd a 9990/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. szeptember 18.), amely egy mezőgazdasági szakoktatási főigazgató, gazdasági szakoktatási főigazgató, valamint az ország egyes területeire nézve főigazgató-helyettesek kinevezéséről intézkedett.

²⁴ A 3344/1946.IpM.eln. sz. előterjesztés három gépkocsi beszerzésére vonatkozott. A Miniszterelnökségen a tárca előterjesztéseit összefogó borítólapra ehhez a következő megjegyzést fűzték: "Csak egy gépkocsi beszerzését javaslom az elnök részére, a másik kettőt más minisztériumoktól szerezzék be, vagy fogjanak közmunkára kocsit." Lásd még az [52.] 135. sz. jegyzőkönyv 51. napirendi pontját.

²⁵ A 3482/1946.IpM sz. előterjesztés a stabilizációval kapcsolatos új árrendszer kidolgozására tekintettel kérte, hogy 20 személyt, hites könyvvizsgálókat, mérnököket alkalmazhassanak ideiglenesen az Anyag- és Árhivatalnál. Az iparügyi miniszter előterjesztéseit összefogó borítólapra e tárgyhoz a Miniszterelnökségen a következő megjegyzést fűzték: "Azzal járulok hozzá, hogy az alkalmazottakat meghatározott időtartamra, pl. 3 hónapra és állami rendszerű fizetéssel, VI–VIII. fiz. o. illetmények alapulvételével alkalmazzák." Az előterjesztésre is ráírták ceruzával: "csak határozott időtartamra!"

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[41] 42

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Morocz Sándor, MÁVAG tüzikovács, időbeszámítási kérelme tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[42] 43

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát [egy MÁVAG kazánkovács révén] özv. Veszeli Istvánné nyugbéré tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[43] 44

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Dunavölgyi Timföld-Ipar Magyar–Szovjet Bauxit-Alumínium Rt. alapszabálya tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁶

[44] 45

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a „MASZOVOL” [és a „MOLAJ” Magyar–Szovjet Nyersolaj Rt. alapszabályai tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁷

[45] 46

[Bán] *Iparügyi miniszter* a Kőszénbánya Rt. zagyvarónai erőműtelepének helyreállítására 19 210 000 000 adópengő államkölcsön folyósítását kéri.

Minisztertanács a Kőszénbánya Rt. zagyvarónai erőműtelepének helyreállítására tizenkilencmilliárd-kettőszáztízmillió adópengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.²⁸

²⁶ Előzményéről lásd a [17.] 100. sz. jegyzőkönyv 5. és a [28.] 111. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pontját.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete, valamint az alapszabály szövege. Lásd a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 35. napirendi pontját, valamint a 8160/1946. ME sz. rendeletet. (MK 1946. július 25.)

²⁷ Előzményéről lásd a [16.] 99. sz. jegyzőkönyv 63. napirendi pontját.

A 40 679/1946.IpM sz. előterjesztés mellett megtalálható a két rendelet tervezete és a két alapszabály szövege. Lásd a 8170/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. július 23.), ennek mellékleteként közölték a MASZOVOL alapszabályát, illetve a 8180/1946. ME sz. rendeletet (MK 1946. július 25., helyesbítve a MK 1946. augusztus 1-jei számában), ennek mellékleteként közölték a MOLAJ alapszabályát.

²⁸ A Gazdasági Főtanács még 1946. április 30-án 19.21 milliárd adópengőt szavazott meg az iparügyi miniszter részére a Salgótarjáni Kőszénbánya Rt. zagyvarónai erőművének gépbeszerzésére, a régebbi gépek üzemképes állapotba hozatalára. Ennek a keretnek a felhasználására május,

38. 1946. július 12.

[46] 47

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Chalupka Gyula [díjnok] jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[47] 48

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Fenyves Jenő államtitkárrá történő rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁹

[48] 49

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Bachmann Mátyásné [díjnok] jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[49] 50

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy M. államtitkár] a MADISZ külföldi kongresszusának költségeire 1000 dollár anyagi támogatást kér.

Minisztertanács a MADISZ külföldi kongresszusának költségeire egyezer dollár anyagi támogatást engedélyezett.³⁰

[50] 51

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy M. államtitkár] bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő 2. számú előterjesztését, miután az már a miniszterelnöki bejelentések között szerepelt, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.³¹

[51] 52

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy M. államtitkár] tájékoztató füzet költségeire 484 000 000 adópengő hitel utólagos jóváhagyását kéri.

június és július hónapban került sor. A kölcsönt 100%-os adópengő átértékelési alapon két éven belül kellett visszafizetni. (MOL XIX-A-10-XXXIII. 14. pont.)

²⁹ Az 1232/1946. KSzM.Eln.fő. sz. előterjesztés Fenyves Jenőnek a Tanácsköztársaság idején a tárca adminisztratív államtitkárának a rehabilitálására és ennek megfelelő nyugdíjazására tett javaslatot.

³⁰ A 60703/1946.VKM X. sz. előterjesztés bejelentette, hogy az ezer dollárnak megfelelő pengő-összeget a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség (MADISZ) rendelkezésére bocsátotta, ennek utólagos jóváhagyását kérte.

A Gazdasági Főtanács 1946. április 23-ai jegyzőkönyvéből kitűnik, hogy a MADISZ több külföldi kongresszuson való részvételére igényelték az 1000 dolláros támogatást. (MOL XIX-A-10-XXXII. 30. pont.)

³¹ Lásd a jelen jegyzőkönyv 13. napirendi pontját.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³²

[52] 53

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát Beszterczey György jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³³

[53] 54

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát Rucska Sándor [lakatos] jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[54] 55

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát Varga László egyetemi nyilvános rendes tanári kinevezése tárgyában.

Minisztertanács Varga László egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.³⁴

[55] 56

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőként Nagy M. államtitkár] dr. Komondy Zoltán egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezését javasolja.

Minisztertanács dr. Komondy Zoltán egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.³⁵

³² A 3215/1946.VKM eln. sz. előterjesztés bejelentette, hogy az ország újjáépítése terén 1945 elejétől elért eredményekről, a felmerült nevelési és oktatási problémákról s ezek megoldására irányuló törekvésekről a tárcához tartozó 50 000 főnyi alkalmazott és a közvélemény tájékoztatása céljából 7 ív terjedelmű füzetet kívánt megjelentetni 10 000 példányban. Ehhez — a minisztertanács hozzájárulását remélve — a pénzügyminiszter már utalványozta a szükséges összeget.

³³ Az 53 965/1946.VKM IV.ü.o. sz. előterjesztés Beszterczey György volt székelyudvarhelyi polgári iskolai igazgató kedvezőbb nyugellátására tett javaslatot.

³⁴ A 66 598/1946.VKM VI.ü.o. sz. előterjesztés Varga László okleveles gépészmérnöknek, a Honvédelmi Minisztérium miniszteri tanácsosának a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem gépész- és vegyészmérnöki karán megüresedett repülőgép-tanári állásra való kinevezését javasolta

Varga László (1904-?) a József Nádor Műegyetemen szerzett gépészmérnöki végzettséggel a Ganz és Társa cégnél vasszerkezetek tervezésére kapott alkalmazást. 1928-tól foglalkozott a repülésüggyel, a Légügyi Hivatal mérnöke lett. Részt vett az első magyar vadászgép tervezésében, 1940-től az Aerodinamikai Intézet tanára volt. Kilenc magyar repülőgép tervét készítette el.

³⁵ A 63 861/1946.VKM VI.ü.o. sz. előterjesztés dr. Komondy Zoltán egyetemi magántanárnak, géplaboratóriumi vezetőnek a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem gépész- és vegyészmérnöki karára, a gépszerkezettani tanszékre nyilvános rendes tanárrá való kinevezését javasolta.

38. 1946. július 12.

[56] 57

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviseletében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Lux Kálmán rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetés tárgyában.

Minisztertanács dr. Lux Kálmán rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetéséhez hozzájárult.³⁶

[57] 58

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviseletében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Erdős József[nek] tiszteletbeli doktori cím adományozása tárgyában.

Minisztertanács dr. Erdős Józsefnek tiszteletbeli [doktori] címmel való kitüntetéséhez hozzájárult.³⁷

[58] 59

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviseletében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát 31 233/1946. szám alatt a Testnevelési Főiskolán új állások szervezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³⁸

[59] 60

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviseletében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát Torkos Kálmán [és társai] jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁹

Dr. Komondy Zoltán (1892-?) gépészmérnök, a Budapesti Műegyetemen végzett. 1920–1925-ben a Budapesti Állami Gépgyárban a lokomotív-szerkesztés terén dolgozott, párhuzamosan a műegyetem gépszerkezettani tanszékén adjunktusaként, illetve a géplaboratórium vezetőjeként működött, főleg az autómobilok és belső égésű motorok foglalkoztatták. 1944-től a tanszéket helyettes tanárként vezette. 1945-ben magántanári képesítést nyert.

³⁶ A 66 214/1946.VKM VI.a.ü.o. sz. előterjesztés dr. Lux Kálmán okleveles építészmérnöknek műegyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetését javasolta, kérte, hogy ez ügyben a köztársasági elnökhöz előterjesztést tehesen.

Dr. Lux Kálmán (1880–1961) 1901-ben végzett a József Nádor Műegyetemen. 1906-ban a Műemlékek Országos Bizottságának másodépítésze, majd 1910-től rendes tagja, majd főtanácsosa. 1918-ban a műegyetem magántanárává habilitálták. Kiemelkedő szerepe volt több magyar műemlék történetének tisztázásában.

³⁷ A 65 095/1946.VKM VI.ü.o. sz. előterjesztés javasolta dr. Erdős Józsefnek, a Debreceni Tudományegyetem nyugalmazott nyilvános rendes tanárának a tiszteletbeli doktorrá avatását, az ügynek a köztársaság elnökéhez való előterjesztését.

Dr. Simai Erdős József (1856-?) Debrecenben a teológiai akadémia, majd az egyetem professzora volt, főleg filológiai kérdésekkel foglalkozott. 1917–18-ban mint rector magnificus, majd mint prorektor ő vezette az egyetem ügyeit. A hittudományi kar dékáni tisztét ismételtelen ellátta.

³⁸ A vallás- és közoktatásügyi miniszter nyolc személy kinevezését javasolta a Magyar Testnevelési Főiskolára.

³⁹ A 63 207/1946.VKM IV. sz. előterjesztés összesen hat volt népiskolai tanító rehabilitálására, illetve köztük két özvegy kedvezőbb nyugellátására tett javaslatot.

[60] 61

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát a főiskolai és egyetemi hallgatók felvétele tárgyában. Több panasz érkezett be hozzá [, hogy] az egyetemi hallgatók sorába a paraszt és munkáshallgatók nem tudnak bekerülni.

Rákosi Mátyás államminiszter: Ezen a téren rendet kell teremteni, mert pár év múlva óriási orvos- és mérnökfeleslegünk lesz. Azt is hallotta panaszként emlegetni, hogy nincs elég pad az egyetemeken, pedig az orvosi gyakorlatot nem lehet otthon folytatni. Javasolja, hogy az egyetemre való felvétel, felvételi vizsgához legyen kötve.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy M. államtitkár]: A kérdés előzetes megvitatása végett előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁰

[61] 62

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát Kemény György államtitkár rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴¹

[62] 63

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy M. államtitkár] 200 dollár kiutalását kéri.

⁴⁰ A 69 890/1946.VKM VI.a. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy a háború során az egyetemek és felsőoktatási intézmények felszerelésének nagy része elpusztult, továbbá, hogy a B-listázások a tanszemélyzet létszámát is érinthetik – ennek ellenére a felvételüket kérők száma nagy mértékben emelkedett, így a felsőoktatási intézmények nehéz helyzetbe kerültek. Ezért javasolta, hogy legalább ideiglenesen korlátozni kell a felvehető hallgatók számát. Rámutatott arra, hogy a szelektálás alapján való létszámcsökkentést más nemzetek, még a nagy demokratikus államok is alkalmazták. Ez a rendszer nyújthatott biztosítékot arra, hogy ne kerüljenek ki a főiskolákról kevésbé felkészült személyek, másrészt hogy az egyetemek is intenzívebben foglalkozhassanak a kisebb létszámú hallgatóssággal. Hangsúlyozta azonban, hogy a felvételi korlátozás nem lehet egyes társadalmi osztályok kárára, hanem csak azokkal szemben kell érvényesíteni, akik kisebb képességük folytán középiskolai tanulmányaikat gyengébb eredménnyel végezték. Felvételi vizsga bevezetését javasolta, amit azonban nem csak a szellemi felkészültség vizsgálatára, hanem az egészségügy kérdésére is ki akarta terjeszteni.

Az egyetemekre, valamint a főiskolákra felvehető hallgatók létszámának megállapítását — az egyetem autonómiájára tekintettel — magukra ezekre az intézményekre kívánta bízni. A felvételi bizottságokba — az érdekelt szakszervezet, illetőleg az Országos Közegészségügyi Tanács közreműködésével — egyetemenként két-két bizottság kiküldését tartotta helyénvalónak.

Az előterjesztés mellett megtalálható a rendelet tervezete. Lásd még a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját.

⁴¹ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett, nem is érthető a javaslat, mivel Kemény György 1945 novemberétől, mint a Szociáldemokrata Párt gazdasági szakértője a Pénzügyminisztérium politikai államtitkára volt.

38. 1946. július 12.

Minisztertanács kettőszáz dollár folyósításához — kiküldetés céljaira — hozzájárult.

[63] 64

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát néhai Weisz Adolf [járásbíró] bírósági díjnok Róza nevű gyermeke részére kegydíj engedélyezése tárgyában. Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[64] 65

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát dr. Ladányi Lajos [albíró] özvegyének kegyelmi ellátása tárgyában. Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[65] 66

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát Balázs István [műszaki altiszt] jóvátétele tárgyában. Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[66] 67

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát [a] népbírák és [az] igazoló bizottsági tagok napidíjának felemelése tárgyában. Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴²

[67] 68

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát a honvéd nevelőszemélyzet működése tárgyában. Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a honvédelmi miniszter a belügyminiszterrel egyetértésben jár el.⁴³

[68] 69

[Tombor] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Csók György Géza jóvátétele tárgyában. Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴⁴

⁴² Lásd a [42.] 125. sz. jegyzőkönyv 36. napirendi pontját.

⁴³ A 8060/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 17.) intézkedett a honvéd nevelőszemélyzet működéséről. E rendelet kimondta, hogy a nevelőszemélyzet feladata a honvédség tiszti, tiszthelyettesi és legénységi állományába tartozó személyeknek "pártpolitikától mentes, demokratikus szellemű politikai átnevelésében a parancsonokok támogatása". Hangsúlyozta a rendelet a demokratikus fegyelemre és erkölcsre nevelésben, az egyetemes kulturális, különösen pedig a magyar népi műveltség ápolásában, valamint a hadigondozási és szociális gondozási irányú nevelésben játszott szerepüket.

⁴⁴ A 17 601/1946.HM eln.Psz. sz. előterjesztés Csók György Géza 1919-es hadügyi népbiztossági politikai megbízott jóvátételére, az V. fizetési osztály 2. fokozata szerinti nyugdíjazására vonatkozott.

Csók György Géza vegyész mérnököt 1918. október 31-én a Nemzeti Tanács a hazatérő katonák jóléti ügyeinek és a sajtó részére szükséges anyagbeszerzési ügyek biztosává nevezte ki.

[69] 70

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: Előterjeszti javaslatát egyes katonai szaklapok betiltása tárgyában. Figyelemmel arra, hogy ezek a katonai szaklapok támadólag léptek fel vele szemben ragaszkodik ahhoz, hogy ezen lapok betiltásának jogával ő ruháztassék fel.

[*Rajk*] *Belügyminiszter*: Ehhez nem járulhat hozzá, mert a lapok betiltása az ő hatáskörébe tartozik, de a honvédelmi miniszter javaslatára hajlandó egyes esetekben lapokat betiltani, s három nap alatt köteles eljárni ilyen irányú kérelemben.

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter*: Fenntartja előbbi javaslatát.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy a lapok betiltása tekintetében a honvédelmi miniszter a belügyminiszterrel egyetértésben jár el.⁴⁵

[70] 71

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: Előterjeszti javaslatát a MABI részére 51 milliárd pengő államkölcsön folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a MABI részére ötvenegymilliárd pengő államkölcsön folyósításához hozzájárult.⁴⁶

[71] 72

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát az OTI és MABI létszámcsökkentése tárgyában. Mind a két intézménynek az volt a kérelme, tekintettel arra, hogy a társadalombiztosítói feladatokat nem képes ellátni csökkentett létszámmal, rájuk ne vonatkozzék az 5000/1946. ME számú rendelet.⁴⁷ Ezt a kérelmet azonban nem tudja magáévá tenni, mert úgysem tud egyik biztosító sem annyit nyújtani, mint régen.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter*: Szakértők véleménye szerint most, amikor két hónap múlva a mezőgazdasági biztosító ágazat is bevezetésre kerül,⁴⁸ nem

1919-ben mint politikai megbízott a Hadügyi Népbiztosság három ügyosztályát vezette. 1919. július 31-én külföldre távozott, 1941-ben tért vissza Magyarországra.

A Miniszterelnökség kérdésessé tette, hogy Csók György Géza kinevezése köztisztviselői jelleget öltött-e vagy sem. Kérte a honvédelmi minisztert, hogy az egykori kinevezési okmányt, vagy a megfelelő hivatalos közlőnyt bocsássa rendelkezésére.

⁴⁵ A belügyminiszternek a lapok betiltásával kapcsolatos jogát illetően lásd a [35.] 118. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

⁴⁶ A Magánalkalmazottak Biztosító Intézetének nyújtott államkölcsönről lásd még a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 51. napirendi pontját. A korábbi kölcsönön túl a pénzügyminiszter, a Gazdasági Főtanács hozzájárulásával 51 milliárd pengőt nyújtott az Intézetnek. Ez utóbbi, már átutalt összeg utólagos minisztertanácsi engedélyezését kérte a tárca. (MOL XIX-I-1-s-12-1946-3917)

⁴⁷ Lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

⁴⁸ Lásd még a [42.] 125. sz. jegyzőkönyv 30., az [58.] 141. sz. jegyzőkönyv 58. és az [59.] 142. sz. jegyzőkönyv 63. napirendi pontját.

38. 1946. július 12.

tartja valószínűnek, hogy egy 1300-as létszám az OTI-nál el fogja tudni látni a feladatokat. Akkor úgyszólván több száz újabb tisztviselő felvétele lesz szükséges. Nincs értelme annak, hogy most egy tömeg olyan ember bocsátassék el, akiknek már megfelelő tudásuk és praxisuk van, s később hozzá nem értő emberek kerüljenek be.

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter*: Ez a rendelkezés ellentétben állna az alaprendelettel.

Szakasits Árpád államminiszter: Ha a pénzügyminiszter is úgy látja, hogy gyógyszerpontokból is sokkal súlyosabb károsodás éri az államot, és az önkormányzat is élesen tiltakozik, miért ne lehetne ezt megcsinálni.

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter*: Mivel az OTI és MABI még hosszú időn keresztül nem tudja biztosítottjainak azt nyújtani, amit régen, a leépítést feltétlenül meg kell csinálni, és később ugyanezek a tisztviselők visszavehetők lesznek, ha arra szükség mutatkozik.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.

[72] 73

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Győr–Sopron–Ebenfurti Vasút részére 2 422 804 870 milpengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Győr–Sopron–Ebenfurti vasút részére kettőmilliárd négyszázhuszonnégyezer-nyolcszázhatvan millpengő hitel folyósítását engedélyezte.⁴⁹

[73] 74

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a magyar-csehszlovák vasúti értekezletre Altorjai Elek, dr. Benedek István és Körösi Gábor kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁰

[74] 75

[*Gerő*] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a gépjárművek ideiglenes igénybevételéről szóló 200/1946. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵¹

⁴⁹ Előzményéről lásd a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 54. napirendi pontját.

⁵⁰ A csehszlovák vasutak Kassai igazgatósága hívta meg a magyar államvasutak igazgatóságának képviselőit július 8-ára a sátoraljaújhegyi, hidasnémeti és bánrévei határátmeneti forgalom szabályozásának megbeszélése céljából. (MOL XIX–I–1–s–12–1946–3848)

⁵¹ A 200/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. január 9., helyesbítve a MK 1946. január 13-i számában) előírása szerint a természetes és jogi személyek tulajdonában, illetve birtokában volt személy- és tehergépjárműveket a vezetővel együtt a közlekedésügyi miniszter igénybe vehette

[75] 76

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a luzerni vasúti értekezletre Szarvas Béla, Dukay Kornél kiküldetése tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵²

[76] 77

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Előterjeszti javaslatát — 5600/1946. szám alatt — a MÁV alkalmazottak jóvátétele tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[77] 78

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Tihanyi Ödön jóvátétele tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[78] 79

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát néhai Brugoviczky Dezső jóvátétele tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[79] 80

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát — 211 777/1946. szám alatt — postaalkalmazottak jóvátétele tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[80] 81

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát 215 760/1946. szám alatt baloldali magatartásuk miatt hátránnyal sújtott postaalkalmazottak jóvátétele tárgyában.

Miniszttertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[81] 82

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Nemzeti Szabadkikötő létszámának megállapítása tárgyában.

térítés ellenében a közellátás biztosítása, illetőleg az újjáépítés céljára szolgáló híd-, út-, vasútépítés és bányászat előmozdítása, valamint járványok vagy árvízveszedelem elhárítása céljából, teher- és személyszállításra egyaránt. Az igénybevétel havonta legfeljebb tizenöt nap volt. Intézkedett a rendelet a mentesítésekről, illetve az igénybe vett járművek felhasználásáról.

A 7960/1946. ME sz. kiegészítő rendelet (MK 1946. július 16.) arról szól, hogy az igénybe vett gépjárműveket telepítéseknél szükséges személy- és teherszállításra is fel lehetett használni.

⁵² Az értekezletre vonatkozó adatot nem találtunk.

38. 1946. július 12.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵³

[82] 83

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát beszolgáltatási nyomtatványokra 18 567 millió adópengő hitel folyósítása tárgyában.⁵⁴

Minisztertanács a beszolgáltatási nyomtatványokra tizennyolcezer-öt-százhatvanhétmillió adópengő hitel folyósításához hozzájárult.

[83] 84

[Antall] *Újjáépítési miniszter* előterjeszti javaslatát a közületi építkezések tekintetében tárcaközi véleményező bizottság szervezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁵

[84] 85

[Gordon] *Pénzügyminiszter* tájékoztatást ad a stabilizációról, melynek megszilárdítása érdekében tárcaközi stabilizációs bizottság alakult. Ennek keretében konkrét javaslatai vannak. A tárcaközi bizottság munkája fokozott mértékben folyik. A Közellátásügyi Minisztérium gondja, hogy milyen juttatásokban tudja részesíteni az ellátatlanokat. Megfelelő tartalék van, úgyhogy augusztus hónapban jó ellátást tud biztosítani.

Rákosi Mátyás államminiszter: Milyen perspektívája van annak, hogy a stabilizációt egy-két nappal előbbre hozzuk. Nem lehet egyik éjszakáról a másikra megvalósítani az áttérést, mert a bankok képtelenek lesznek felkészülni.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter:* Feltétlen meg kell valósítani az előbbi [sic!] stabilizációt, mert napról napra olyan mértékben emelkednek az árak, hogy automatikusan megáll minden. Az iparcikk-kérdést feltétlenül revízió alá kell venni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter:* Mindenekelőtt a pontos és részletes költségvetés kidolgozása szükséges. Az biztos, hogy nagyfokú munkanélküliség lesz, amin szintén enyhíteni kell. Az ipari vonalon is fel kell készülni. Eddig

⁵³ Tulajdonképpen létszámcsökkentésről volt szó; a 231 főből 69 személyt bocsátottak el. (MOL XIX-I-1-s-12-1946-3854)

⁵⁴ A közellátásügyi miniszter a kötött gazdálkodással kapcsolatos nyomtatványok költségeire kérte az említett összeget, ezen kívül a gazdalajstromok előkészítésére, kitöltésére kért 15 000 millió adópengőt, továbbá a községeknél 3200 főnyi kezelői és 2000 főnyi ellenőrző személyzet alkalmazására kért lehetőséget.

Hangsúlyozta a miniszter, hogy a gazdalajstromok elkészítése azért vált szükségessé, mert a földosztás következtében a községek eljárásai nem rendelkeztek az adott időben olyan nyilvántartással, amely alapján a földtulajdonosok személyét, a földterületük nagyságát, következőképp a beszolgáltatandó terményt meg tudták volna állapítani. Így a beszolgáltatási rendelkezéseket nagy részben nem voltak képesek végrehajtani. A Közellátásügyi Minisztérium számára ezért alapvető fontosságú volt a nyilvántartás elkészítése. (MOL XIX-I-1-s-12-1946-3774)

⁵⁵ Előzményéről lásd a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 28. napirendi pontját.

csak azzal rendelkezünk, ami a készlet, s ez kb. 17–18 millió aranypengőt tesz ki. A magániparban is feltétlenül végre kell hajtani a létszámapasztást. A forintot csak augusztus 1-jén kell kibocsátani, de addig még kell egy átmeneti stabilizációt végrehajtani. Árvonalon nagyon le vagyunk maradva. A kollektív szerződésekkel szintén le vagyunk maradva. Erős [a] gyanúja, hogy nem lesz elegendő váltópénz forgalomban. Az 1 filléres gyártását feleslegesnek tartja, ha már megkezdődött, úgy le kell állítani.

Kemény György [pénzügyi] államtitkár: A stabilizáció három nappal való előrehozása megoldható. Egyelőre adópengőben kell csinálni az átmenetet. Súlyos gond azonban a munkanélküliség kérdése, ami a stabilizáció szempontjából igen aggályos. Minden ilyen átmenet válsággal jár. Átmenetileg ezzel számolni kell. Ennek a kérdésnek alapos megvizsgálására egy bizottságot kell kiküldeni, amely a Gazdasági Főtanácsból, az Újjáépítésiügyi Minisztériumból, Pénzügyminisztériumból és Földművelésügyi Minisztériumból kiküldött tagokból állna. A munkanélküli segély is felvetődött, azonban ez inflatórikus veszéllyel járna.

Minisztertanács a pénzügyminiszter bejelentését tudomásul vette.⁵⁶

[85] 86

[Gyöngyösi] Külügyminiszter előterjeszti javaslatát az amerikai hadsereg tagjainak, Magyarországon elesett katonáinak elhantolásával kapcsolatban. Az amerikaiak e tárgyban jegyzékkel fordultak hozzá, amelyet el kell fogadni. Az a) és b) pontok fenntartás nélkül elfogadhatók. A c) pont igen nehéz és terhes, s a fegyverszüneti egyezmény alapján a Szövetséges Ellenőrző Bizottság jogkörébe tartozik. Nem is tudja megérteni, miért van erre szükség. Ennek dacára minden lehető meg kell tenni. A d) pont a szuverénitás szempontjából aggályos, úgyszintén az e) pont is. Ugyanis korlátlanul kutatást és betekintést jelentene iratainkba, amit nem vállalhatunk. Kivételes esetekben forduljanak az illetékes magyar hatóságokhoz és azok majd rendelkezésükre állnak.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁷

⁵⁶ A stabilizáció előkészítésével rendszeresen foglalkozott a Gazdasági Főtanács. Így 1946. május 27-én Gerő Ernő előterjesztésében tárgyalta a feladatokat s kérte, hogy elfogadása esetén küldjék meg azt határozatként valamennyi miniszternek. Az előterjesztés részletesen kitért az állami költségvetés készítésére, adórendszerrel kapcsolatos reformokra, az állami újjáépítési hitelekre, a szociális kiadásokra, a vármegyék, városok és községek pénzügyi önállósítására; a kötöttgazdálkodás bevezetésével kapcsolatban a mezőgazdaság terménybeszolgáltatására, a közszükségleti cikkeket előállító ipari vállalatok természetbeni adózására, az anyaggazdálkodás, a készletgyűjtés kérdésére, a jegyrendszerre; az árak, bérek, fizetések rendezésére; a termelés és a külkereskedelem szabályozására; a pénzkibocsátásra és a pénzellátásra, valamint a hitel biztosítására; nem utolsó sorban pedig az új pénz propagandájának megszervezésére. (MOL XIX-A-10. XXXVII. 1. pont és melléklete.)

A pénzkibocsátással, a pengő, adópengő forintra való átszámításával kapcsolatban lásd a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 16. és a [42.] 125. sz. jegyzőkönyv 10. és 14. napirendi pontját.

⁵⁷ A külügyminiszter 103 515/10a-1946. sz. előterjesztése nincs a jegyzőkönyv mellett. A más irategyűttesben megtalálható feljegyzés összefoglalóan ismertette az Egyesült Államok buda-

[86] 87

[*Gyöngyösi*] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a külügyi bizottság gazdasági békeprogramja tárgyában. A javaslatot már átdolgozták és a szakminisztériumokkal is letárgyalták.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁸

pesti követsége által június 18-án átadott szóbeli jegyzéket. Ennek a) pontja rögzítette, hogy az Egyesült Államok jogosult amerikaiakkal kapcsolatosan Magyarországon temetőket létesíteni, kihantolásokat, hullaszállításokat eszközölni. A b) pont hangsúlyozta, hogy az Egyesült Államok mentesül azoknak a jogszabályoknak a hatálya alól, amelyek ezeket a cselekményeket hatósági engedélytől tették függővé s mentesül azok alól a díjak és illetékek alól, amelyeket ilyen esetekben egyébként fizetni kellett. A c) pont arról szólt, hogy e feladatok ellátása céljából érkező személyek szabadon léphetnek be az ország területére, s szabadon hagyhatják el az országot; kérték e személyek valamint felszereléseik, állataik elhelyezésének biztosítását. A d) pont kitért arra, hogy az amerikai megbízottaknak legyen lehetőségük az elhunytak személyazonosságának megállapítása céljából betekinteni a megfelelő polgári és katonai iratokba. A jegyzék e) pontja annak engedélyezését kérte, hogy a kiküldöttek magyar állampolgárokat is meghallgathassanak, illetve eskü alatti nyilatkozatot vehessenek tőlük. Foglalkozott még a jegyzék az elhunyt amerikai személyiségek vagyontárgyainak kiszolgáltatásával és a létrehozni kívánt temető fenntartásának kérdésével.

Kérte a miniszter, hogy közölhesse az amerikai követséggel a magyar állam együttműködési készségét, jelezte viszont, hogy a létrejövő megállapodáshoz a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság hozzájárulására is szükség volt. Fel kívánta hívni az amerikai követség figyelmét arra, hogy a hősi sírok létesítése ügyében Magyarországra érkező amerikai személyek csak a Szövetséges Ellenőrző Bizottság engedélyével léphetik át a határt, s hogy szárazföldi-, vízi- és légitforgalmi járművek esetére is vonatkozik ez a korlátozás. Közölni kívánta továbbá az amerikaiakkal, hogy az elesett katonákról vonatkozó iratokba betekinteni csak a magyar hatóságoknak van lehetőségük, s hogy magánosok meghallgatása esetén is – a magyar jogszabályok értelmében csak a magyar hatóságok előtt tett eskü után van lehetőség. (MOL XIX-I-1-s-12-1946-3952)

Budapesten, illetve közvetlen közelében Solymáron létesítették a legnagyobb magyarországi amerikai hősi temetőt.

⁵⁸ Lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 5. napirendi pontját és a) mellékletét.

A jegyzőkönyv mellett található a Külügyminisztériumnak egy 1946. július 10-én kelt (103 518/10/a.-1946. sz.) előterjesztése a háború alatti demokratikus vagy antifasiszta meggyőződésük, illetve magatartásuk miatt, továbbá származásuk vagy felekezeti hovatartozásuk következtében fasiszta rendelkezések által károsított személyek magyarországi vagy külföldön lévő vagyonának visszaszolgáltatása ügyében.

Hangsúlyozta az előterjesztés, hogy a háború alatti magyar Külügyminisztérium megakadályozta azt, hogy az angol, az amerikai, a belga, a holland állampolgársággal bíró zsidók magyarországi ingatlanai igénybevéessenek – az igénybevételhez csak olyan esetben járult hozzá, ha a külállam, amelyhez az érdekelt fél állampolgárságánál fogva tartozott, a viszonyosságot biztosítani nem tudta.

Olyan nemzetközi egyezmény alkalmazását javasolta, amely kimondja:

1. Az üldözés tartama idején létrejött vagyonátruházó ügyletek megtámadhatók.
2. Az üldözötteket a még fellelhető vagyontárgyak birtokába vissza kell helyezni. Ezzel kapcsolatban megemlítette, hogy a magyar állampolgárságú zsidók elkobzott vagyonát egyes országokban mint német vagyont tartják nyilván – és lefoglalják továbbra is.
3. Lehetővé kell tenni, hogy a zsidó vagyonok összeírása végett hivatalos megbízottak mehessenek a megfelelő államba.
4. Amennyiben a külföldi állampolgárságú üldözöttektől lefoglalt vagy elkobzott vagyontárgyak az állam birtokába kerültek, azokat ki kell szolgáltatni az igényjogosultaknak.

[87] 88

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: A magyar kormány 21 esetben intézett memorandumot a békecélok érdekében.⁵⁹ Csehszlovák viszonylatban felvetjük a területi kérdést, de a fő súlyt a kisebbségvédelemre fektetjük. Az egy tömbben élő magyarságot területtel együtt hajlandók vagyunk átvenni anélkül, hogy a kisebbségvédelmi szempontok csorbát szenvednének.

Szakasits Árpád államminiszter: Nem helyesli felvetni a területi kérdést.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Ha a csehek nem kényszerítenek bennünket erre, úgy nem is vetjük fel.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Nyugati útjuk alkalmával nem volt erről szó, ne változtassa meg a kormány álláspontját.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: A területi kérdés általánosságban mindegyütt felvetődött.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Nem formailag nézi a kérdést, hanem lényegileg. A londoni út bebizonyította azt, hogy ezt a kérdést, a későbbi kérdéstől függetlenül, felvetni nem lehet. Ha a területi kérdést toljuk előtérbe, akkor gyakorlatilag lemondunk a kisebbségben élő véreinkről.

Rákosi Mátyás [államminiszter]: Angliában megsejtették, hogy már a kitelepítés is elintézett dolog, és hallani sem akart[ak] róla, hogy egy kisebbségi klausula legyen. Ezekben a fejtegetésekben benne volt az, hogy még a kisebbségvédelemre sem számíthatunk. Ezek után akarunk mi területi igényekkel fellépni.⁶⁰

5. Kérte annak a kimondását, hogy a fenti rendelkezések nem érinthetik az 1945 után foganatosított földbirtokreform vagy az államosítás révén igénybe vett javakat.

Kérte a kormány hozzájárulását a külügyminiszter ahhoz, hogy ezt a javaslatot a békekonferencia elé terjeszthesse. Lásd még a [40.] 122. sz. jegyzőkönyv 13 napirendi pontját és a) mellékletét.

⁵⁹ E memorandumok azonban csak a Közép- és Délkelet Európában érvényesíteni javasolt általános rendezési elveket érintették, a konkrét területi kérdésekkel nem foglalkoztak. (Balogh Sándor: Magyarország külpolitikája 1945–1950. Kossuth Könyvkiadó. 1988. 144–145. pp.)

⁶⁰ Lásd a [36.] 119. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

Szakasits Árpád, Gerő Ernő és Rákosi Mátyás állásfoglalása ez alkalommal is bizonyította, hogy a pártok közötti ellentétek hátráltatták a kormányt a béketárgyalásokkal kapcsolatos álláspontjának kialakításában. Auer Pál követ már korábban idézett jelentésében nagyon egyértelműen szökött erről: "Természetesen kívánatos lett volna, hogy a magyar állásfoglalás hónapokkal ezelőtt történjek meg és a döntésre hivatott tényezők fokozatosan és alaposan dolgoztassanak meg, s e mellett a sajtó felhasználásával a nemzetközi közvélemény is megnyeressék az ügynek, aminek hatása alól a nagyhatalmak kormányai talán nem vonhatták volna ki magukat, – ez azonban tudvalévően nem történhetett meg, mert a pártokat szinte az utolsó napokig nem sikerült a békecélok kérdésében közös nevezőre hoznunk és voltak, akik a legdiszkrétebb propagandához sem járultak hozzá. (Utalok a f. évi március 6-án Külügyminiszter Úr jelenlétében tartott pártértekezleten idevonatkozóan tett és visszautasított javaslatomra.)" (MOL XIX-A-1-j-1946-XVI-6927)

38. 1946. július 12.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Egyetért a miniszterelnökhelyettes szavaival, mert hiszen ezeket az impressziókat együtt szerezték. Taktikailag is hiba lenne elterelni a figyelmet a kisebbségi kérdésről. A legutóbbi jelentések szerint bizonyos mértékig enyhült a helyzet. Még átdolgozzák a memorandumot a pártokkal, és úgy küldi Párizsba.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁶¹

[88] 89

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a békedelegáció személyi összetételére vonatkozólag.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁶²

Minisztertanács délután 1/2 3 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépel tisztazat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem látta el kézjegyével a jegyzőkönyvet.

A miniszterek, illetve az államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkal a jegyzőkönyvet. A felsorolásban nem tüntették fel az egyébként jelen volt Vas Zoltán és Kemény György nevét, így az ő és rajtuk kívül Gordon Ferenc, Bán Antal, Tombor Jenő, Molnár Erik, Bárányos Károly, Antall József, Nagy Miklós és Balogh István aláírása nem szerepel a jegyzőkönyvön.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható a 7–12., a 15., a 23–27., a 32–44., a 46–49., az 51–60., a 63–65. és a 68. számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés.

⁶¹ Lásd a [45.] 128. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját és ennek a) mellékletét.

⁶² Előzményéről lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 33., majd a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 7., a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 23., a [49.] 132. sz. jegyzőkönyv 8. és az [52.] 135. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

Az ekkor elfogadott határozat szerint a delegációt Gyöngyösi János vezette, helyettese Gerő Ernő lett, aki 1946. augusztus 22-étől szeptember 9-éig tartózkodott Párizsban. Kertész István a delegáció főtitkáráként annak adminisztrációját irányította, a politikai delegációban Auer Pál, Szegedy-Maszák Aladár, Szekfű Gyula, Sebestyén Pál. Faragó László gazdasági főmegbízottként, Szemes István ezredes, katonai képviselőként vett részt. Károlyi Mihály, Bede István, Baranyai Zoltán és Rakovszky György tanácsadóként rövidebb időszakra csatlakozott a delegációhoz. Román szakértői csoport tagjaként Demeter Béla, Gáldi László, Jakabffy Imre, Mikó Tibor, Takácsy Miklós, csehszlovák szakértőként Révay István, Vájlók Sándor és Bethlen Oszkár, gazdasági csoportként Faragó László, Vásárhelyi István, Dabasi-Schweng Lóránd, Székely Artur és Trajánovits Lajos, míg a katonai csoport tagjaként Szemes István, Czebe Jenő, illetve Rakovszky György segítette a delegáció munkáját. (Kertész István: A magyar békedelegáció adminisztrációjának szervezete és működése 186–188. pp.)

Jegyzőkönyv
az 1946. évi július hó 17. napján déli 12 órakor Nagy Ferenc elnöklete alatt
tartott rendkívüli minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Szakasits Árpád államminiszter, Jócsik Lajos kereskedelem- és szövetkezetügyi államtitkár, Rajk László belügyminiszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Kemény György pénzügyi államtitkár, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter képviseletében Nagy Miklós államtitkár, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Dr. Bojta Ernő miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[1]

[Nagy] *Miniszterelnök*: Megnyitja a minisztertanács ülését és felkéri a pénzügyminisztert, hogy ismertesse a mai rendkívüli minisztertanács anyagát.

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát „a külföldi fizetési eszközök és követelések, a külföldi értékpapírok és az arany forgalmának újabb szabályozása” tárgyában. A Gazdasági Főtanács magáévá tette az előterjesztést, egyes módosításokkal. Ezeket az eltéréseket részben már keresztülvezette. Javasolja, hogy a minisztertanács elvileg fogadja el a tervezetet, a végleges szöveget a módosítások figyelembevételével az igazságügyminiszterrel és a Gazdasági Főtanács főtitkárával egyetértőleg fogja megállapítani. Az igazságügyminiszterrel és a Nemzeti Bankkal folytatott tárgyalások során 1 kg aranyban állapították meg azt a mennyiséget, melyet mindenki tarthat, bejelentési kötelezettség nélkül. Ha ezt a mennyiséget meghaladja, úgy bejelenteni köte-

39. 1946. július 17.

les. A szakértők véleménye szerint a megjelölt határidőre vidéken nem tudják végrehajtani a rendeletet, tehát a vidékre nézve csak a bejelentést kell kötelezővé tenni, és a beszolgáltatás határidejét majd a pénzügyminiszter állapítja meg. A törtarany 50 gramm alatt szintén nem esik bejelentési kötelezettség alá.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Javasolja, hogy a törtaranyra ne csak bejelentési, hanem beszolgáltatási kötelezettség állapíttassék meg. Sokallja a használati tárgyaknál megállapított 1 kg-os határt, javasolja tehát ennek 500 grammban való megállapítását. Az ezen felüli mennyiségre bejelentési kötelezettséget javasol. A törtarany kérdésének rendezését nyitva tartaná, esetleg az ellenőrző hatóságoknak adandó végrehajtási utasításban szabályoznák azt a kérdést, hogy mikor tekinthető valamely törtarany használati tárgynak.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: Szót emel a halálbüntetés ellen. Helyesnek találja az 50 gr-os súlyhatár megállapítását, annál is inkább, mert egyes foglalkozási ágakban, pl. fogorvos, aranyműves stb., elkerülhetetlen a törtarany tartása. A törtarany fogalmát a rendeletben világosan kell meghatározni, mert a szankciók túl súlyosak ahhoz, hogy utólagos vitáknak lehessen helye.

Rákosi Máttyás államminiszter: Az arannyal való kereskedés az egész világon mindenütt szigorú korlátozások alá esik. Ha valakinek foglalkozási ágában aranyra van szüksége, úgy az előírt bejelentési kötelezettség mellett nyugodtan fel is használhatja. Tehát nincs szükség arra, hogy nagy általánosságban felszabadítsuk a kilós tételeket azon a címen, mert valakinek szüksége lehet rá. Ezzel megdőlhet az egész tervezet. A rendelet fő célja nem a kisemberek tönkretétele, hanem megakadályozása annak, hogy egyesek aranyban kalkuláljanak és ezzel a stabilizációt veszélyeztessék. Súlyos fegyházbüntetés kilátásba helyezésével nem érünk el célt, ezért szükség van a halálbüntetés lehetőségének kimondására, sőt a halálbüntetés kimondása sem elég, ha ezzel csak fenyegetődzünk, és nem élünk a jogunkkal, úgy mint a feketézők esetében is, ahol csak fenyegetés maradt a halálbüntetés kimondása. A rendelkezésből ki kell tűnnie a kormány azon elhatározásának, hogy a stabilizációt minden eszközzel meg kívánja védeni és erre szükség van, mert már most folyik hangulatkeltés a forint értékállósága ellen. Meg kell kímélni a tömegeket az állandó nyugtalanságtól.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A rendelet 6. §-ához felveendőnek tartja, hogy a terményben kötött megállapodások esetén is forintban teljesíthessen az adós, sőt azt is megengedné, hogy áruban lehessen fizetni.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Az áruban való visszafizetés nagy teret enged a spekulációnak.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: A javaslatnak a törtaranyra és a megtartható arany mennyiségre vonatkozó része kizárólag azt a célt szolgálja, hogy elkerüljük az emberek felesleges molesztálását. Ez majdnem olyan fontos, mint sok

más konkrét lépés és intézkedés. A törtaranyról arra gondoltak, hogy igen sok ember birtokol valóban ékszernek nem használható aranydarabokat, ereklyéket. Ezért szabták meg 50 grammal a törtarany bejelentésének határát. Mindenesetre elkerülendő, hogy konkrét esetben egy nyomozóközeg elbírálása alá kerülhessen a személyes használatra került ékszerek mennyisége. Ez sok kellemetlenséget és vitát jelentene. A rendeletben határozott használati utasítást kell adni, amely alkalmas a felesleges molesztálások korlátozására. Tehát lehetőleg világos, félre nem érthető, se jó-, se rosszindulattal nem magyarázható rendeletet kell kiadni.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Nagyon nehéz a meghatározása annak, hogy mi az, ami személyes használatra szükséges vagy maradhat. Ott vannak pl. a kitüntetések, nyerevénytárgyak.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: A maga részéről az 500 gramm határhoz is hozzájárul. Akinek pedig ennél többje van, az maradéktalanul bejelenti. Felteszi, hogy lehet valakinek pl. hatszemélyes étkezésle.

Rákosi Mátyás államminiszter: Szem előtt kell tartani, hogy amikor ország bajban volt, be kellett szolgáltatni az igen fontos használati cikkeket, mint mozsarakat, kilincseket, nem is beszélve a harangokról. Most azonban csak olyat kérünk, ami valóban felesleges. Az az ember, aki az utolsó fehérneműjét cseréli el élelemért, milyen szemmel nézi az ékszerekkel bíró embereket, s hogy 1 kg-ot meghagynak neki. A törtarany ma gazdasági fogalom. Az egész készlet kicsúszik, ha réseket hagyunk. Akinek foglalkozásához szüksége van aranyra, az igényeljen, és meg fogja kapni.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Elismeri, hogy a törtaranyra nézve ténylegesen veszélyes meghatározás lenne az 50 gramm tartása és spekulációra adna lehetőséget. A végrehajtó közegek ebből a szempontból precíz utasítást kell, hogy kapjanak. Aggályosnak tartja vidéken az azonnali beszolgáltatást, mert technikailag nem bonyolítható le.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Úgy kell megfogalmazni, hogy vidéken a pénzügyminiszter felszólításától számított 8 napon belül kell beszolgáltatni.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A rendelet ne határozzon a törtarany megtartásáról.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: A törtarany is számítson használati ékszernek.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A felszólalások alapján úgy látja, hogy a pénzügyminiszter javaslatát általánosságban elfogadja a minisztertanács. Dönteni kell a módosítások kérdésében, éspedig: 1. a törtarany a használati tárgyak fogalmi körébe essen, 2. továbbá, hogy a bejelentési határ 500 gr-ra csökkentessék, 3. végül, hogy a terményben és áruban kötött magánügyletek forintban is fizethetők.

39. 1946. július 17.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta. Utasítja a pénzügyminisztert, hogy a rendeletben megjelölt hatálybalépési idő fenntartásával, a kellő előkészületek megtétele végett a Magyar Közlöny szombati számában jelentesse meg.¹

2

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Előterjeszti javaslatát a gazdasági rend büntetőjogi védelme tárgyában.² A tervezet összefoglalja az összes árdrágítási és a közellátást veszélyeztető bűncselekményeket, valamint tartalmazza a forint értékállóságának utasítására vonatkozó intézkedéseket. [sic!] Előnye az is a javaslatnak, hogy ezzel az összes ilyen természetű bűncselekmények [sic!] egységes szabályozást nyertek.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Úgy látja, hogy az előterjesztés egyes részeiben a ma érvényben lévő törvényeinknél enyhébb intézkedéseket tartalmaz. Így a 9. § eltérést jelent az eddigi szankcióktól.

¹ A Gazdasági Főtanács — amelynek természetesen tagja volt a pénzügminiszter is — 1946. július 15-ei ülésén az arany- és valutabeszolgáltatási rendelettel kapcsolatban a következőket határozta:

„a.) A törtaranyat be kell szolgáltatni, tehát magánkézben semmiféle mennyiséget nem lehet hagyni.

b.) Darabos arany (aranytárgyak, ékszerek) nem esik beszoolgáltatási kötelezettség alá, de csak az egyéni használat körét meg nem haladó mértékben. Ezt a mértéket az illetékes bíróság fogja esetenként elbírálni.

c.) Csak a külföldi verésű aranyérmeket kell beszoolgáltatni, tehát a beszoolgáltatási kötelezettség a 20 koronás aranyérmére (kőrmöci arany) nem vonatkozik.

d.) Szükségesnek tartja, hogy a rendelettervezet szerinti halálbüntetés fenntartassék.

e.) A beszoolgáltató arany és valuta ellenértékét a Nemzeti Bank azonnal köteles kifizetni, ha a beszoolgáltató ezt kívánja. Ellenkező esetben kamatozó betétként kell kezelni.

f.) A vonatkozó rendeletet július 27-én kell a Magyar Közlönyben közzétenni, a beszoolgáltatást pedig augusztus hó 15-ig kell végrehajtani.” (MOL XIX-A-10-XLVII-5. pont.)

A rendelet tervezetének ismételen — még a minisztertanácsi tárgyalás előtti — javított, több, a rendelettervezetbe nem tartozó, egyes kérdések tisztázását célzó megjegyzést tartalmazó változata szerepel a jegyzőkönyv mellett. A tervezet a Magyar Nemzeti Banknál, illetve a Pénzügyminisztériumnál zárolt betétbe helyezendő, illetve az ez alól mentesített értékek körének megadása mellett, foglalkozott a bejelentés módjával, az értékek megvételével, felhasználással, a rendeletben foglaltakat megsértők büntetésével. Nem tért ki eredetileg arra, hogy milyen mennyiségű aranyat kell bejelenteni. A közellátásügyi miniszter által szóvá tett 6. § azzal foglalkozott, hogy a belföldi hitelezővel szemben fennállott, az 1945. január 1. óta keletkezett tartozást az adós forintban teljesíthette, akkor is, ha a rendelet hatálybalépését megelőzően külföldi pénznemben vagy aranyban való teljesítést kötöttek ki. Megjegyezte e §, hogy ha az 1945. január 1. előtt létrejött kötelmet a felek az említett időpontot követően megújították vagy megújítják, a tartozást úgy kellett tekinteni, mint amely 1945. január 1. előtt jött létre. Lásd a 8400/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 28., továbbá a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

² A jegyzőkönyv mellett csak a rendelet tervezete található. Ez az árdrágító visszaélésekről, a közellátás érdekeit veszélyeztető cselekményekről, ezek büntetéséről, a forint értékállandóságának biztosítását célzó különleges büntetésekről, végül hatásköri, eljárási kérdésekről intézkedett.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: A 9. §-t a maga részéről is törli a javaslatból.³

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Nem helyesli, hogy a munkásokat is bünteti a rendelet, ha drágábban vállalnak munkát, mint ahogy elő van írva.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: Vannak kategóriák, ahol a kollektív munkabérek felett dolgoznak, azonban ezek olyan elenyészőek, hogy nem vehetők számba.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Szabályozni kell a béreket, mert teljesen tönkreteszi az embereket, ha a munkások kihasználják a kényszerhelyzeteket.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Áthidalhatónak tekinti a kérdést azzal, ha a „szerződés” szó helyett „megállapodás” szót vétezik fel az 1. § 3. pontjába.⁴

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Meglehetősen későn érkezett hozzá a javaslat és illetékes közegeivel szeretné megbeszélni az adócsalásra vonatkozó részt. Ha el is fogadják a rendeletet, járuljon hozzá a pénzügy módosításához utólagosan. Lehetőséget kell adni arra is, hogy a jogsértő fél a pénzügyi hatóságokkal megegyezhessen és azt is szabályozni kell.

Rákosi Mátyás államminiszter: Most, amikor a stabilizációról van szó és bűncselekményeket halállal torolunk meg, nem lehet kiegyezni. A vámfizetéseket igen erősen kell kontrollálni, mert nagyrészt ezen alapul a stabilizáció.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Kérdést intéz a minisztertanácshoz, hogy van egy törvényünk, amely a demokrácia és köztársaság védelméről szól, ezen az alapon nem lehetne-e ezeket az ügyeket a törvény által létesített bíróságokhoz utalni.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: Az 1946:VII. törvénycikk részletesen felsorolja mely bűncselekmények tartoznak az ott létesített külön bíróságokhoz. Ezt kiterjeszteni rendeleti úton nem lehet. Ez a javaslat is az államháztartás egyensúlyának helyreállítását célzó felhatalmazás alapján bocsátható ki a kormány részéről.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Nem helyes, hogy az adócsalás is halállal büntethető lesz. Eddigi egész adórendszerünk arra volt felépítve, hogy az emberek úgysem vallják be teljes egészében adókötelezettségüket. Ha halállal büntetünk, már nem lesz súlyuk a büntetéseknek.

³ A rendelettervezet 9. §-a — utalva a terményt vagy terméket a hatóság által megállapított legmagasabb ár túllépésével (nem további eladás céljából) történt árubeszerzést bűncselekménynek minősítő 8. § 1. pontjára — kimondta, hogy nem esik büntetés alá az, aki saját és eltartására jogosult hozzátartozói, illetőleg háznépe indokolt szükségletét meg nem haladó mennyiségű terményt vagy terméket szerez be.

⁴ A tervezet 1. §-ának 3. pontja szólt arról, hogy ha valaki a munkateljesítésre vonatkozó szerződésnél, akár mint munkáltató, akár mint munkavállaló, a másik fél szorult helyzetének kihasználásával olyan ellenszolgáltatást követel, köt ki vagy fogad el, amely — tekintettel az összes körülményre, különösen a gazdasági élet viszonyaira is — saját szolgáltatásának értékét aránytalanul meghaladja (munkauzsora).

39. 1946. július 17.

[Ries] Igazságügyminiszter: Le kell szoktatni az embereket az adócsalásról és növelni kell az adómorált.

Minisztertanács az előterjesztést az 1. § 3. pontjának kihagyásával elfogadta. A pénzügyminiszter és a Gazdasági Főtanács esetleges észrevételeiket az igazságügyminiszterrel közölik, és a kifogásolt részeket egyetértőleg állapítsák meg. A rendelet a Magyar Közlöny szombati számában lesz közzéteendő.⁵

3

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a Magyar Nemzeti Bank közgyűlésére és működésére vonatkozó egyes rendelkezések tárgyában.⁶

⁵ Feltehetőleg elírás történt, s nem az 1. § 3. pontjának, hanem a 9. §-nak az elhagyásáról hoztak határozatot a kihagyást illetően.

A Gazdasági Főtanács 1946. július 15-én tárgyalta az eredetileg „a forint védelméről” szóló, csak két §-ból álló 1946 júniusában készített, de az előzetes véleményezések, hozzászólások alapján „az árdragító visszaélések és üzérkedések leküzdését, valamint a forint védelmét szolgáló intézkedések”-re bővült című rendelettervezetet. Az Igazságügyminisztérium kritikai észrevételei mellett Gerő Ernő fogalmazta meg a legélesebben a tervvel kapcsolatos kifogásait és kívánságait. A Gazdasági Főtanács 4885/1946. sz. ügyiratában a következő ceruzával írt levele található:

„Vas Zoltán elvt.-nak

A rendelettervezettel nem értek egyet. Ez egyáltalán nem az, amit mi javasoltunk. A rendeletnek ki kell terjedni:

1. A valutára, devizára, aranyra vonatkozó kormányrendeletek ellen vétőkre.
2. Az árdragítókra és láncereskedőkre (maximális- és irányárak áthágására).
3. A beszolgáltatást szabotálókra.
4. Az anyag- és munkaerőgazdálkodási rendeleteket kijátszókra.
5. Az adó-, illeték- és vámcsalókra.

6. a korrupcióra, ha azt állami alkalmazottak csinálták, működésükkel kapcsolatosan követték el.

7. A köztisztviselőkre a költségvetési rendelkezések be nem tartása esetében.

8. A Nemzeti Bankra, tisztviselőire a forint kibocsátásával és a hitelügyi rendeletekkel kapcsolatosan.

9. A jövedéki (monopol) árakkal való üzérkedésre és visszaélésekre (pl. titkos szeszfőzés, szénnek az államkincstártól való elvonása és magánforgalomba bocsátása stb.).

10. A forint hitelének rontására.

A legsúlyosabb esetekben halálbüntetést + vagyonelkobzást, a következő fokon 15 évi fegyházat, továbbá 5–10 évi fegyházat, majd 5 évi börtönt és végül 6 hónapi börtönt kell terminálni. Nem uszorabíróság, hanem *népbíróság!* 1946. VII. 2-án Gerő” (MOL XIX-A-10., XLVII., 6. pont és mellékletei.)

Gerő Ernő levelének 3. pontjához, feltehetőleg Vas Zoltán, tintával hozzáírta: „(Kenyérjegyekkel való visszaélés).” Lásd a 8800/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 28.

⁶ Előzményéről lásd a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 31. napirendi pontját.

A napirendről levett 78 480/1946.PM IV.c. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy az új pénzürtéknek, a forintnak a bevezetése, valamint értékének állandósítása érdekében szükséges intézkedések a Magyar Nemzeti Bank alapszabályainak részbeni módosítását és a bank működé-

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* felteszi a kérdést, hogy mi teszi halaszthatatlanná a közgyűlés összehívását.

Kemény György [pénzügyi] államtitkár: A bank részvénytársaság és a statutumok megváltoztatása csak a kormány hozzájárulásával lehetséges.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter:* Úgy tudja, hogy ez már mintegy két hónapja elhatározott. Lehet még egy hónapot várni és a stabilizáció utánra összehívni a közgyűlést. Aggódik az irányban, hogy az állam kezében meg lesz-e a majoritás.

Kemény György [pénzügyi] államtitkár: A közlekedésügyi miniszter aggodalmát nem osztja, mert a többség az állam kezében van. Sokkal nyugtalanítóbb, ha a fennálló törvényes rendelkezések figyelmen kívül hagyásával módosítanánk az alapszabályokat.

Rákosi Máttyás államminiszter: Már régen tart ettől a közgyűléstől. Végigolvasta a részvényesek névsorát, csupa grófból és bárókból áll, s ezek összehívása most a stabilizáció előtt nem kívánatos.

[Nagy] *Miniszterelnök:* A vagyoni cenzus alapján kötelező volt a részvények jegyzése. Így lettek a kifogásolt személyek részvénytulajdonosok.

A javaslat nincs előkészítve és a miniszterek tájékozatlanok. A napirendről leveszi azzal, hogy a pénteki minisztertanácson terjessze újból elő a pénzügyminiszter.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁷

sével kapcsolatban egyéb, a stabilizációt előmozdító rendelkezések megtételét kívánták meg. Az alapszabály módosítása azonban — a törvényhozás jóváhagyásától feltételezeten — a közgyűlés feladata volt. A részvénytársasági közgyűlések megtartását átmenetileg megtiltó 817/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. május 6.) hatálya alól tehát ki kellett venni a Magyar Nemzeti Bankot. Másrészt a bank alapszabálya értelmében a közgyűlést és részvények letétbe helyezését már egy évvel korábban meg kellett hirdetni — ami az adott körülmények között (augusztus 1-je előtt) már megoldhatatlan volt. Ezeket a kérdéseket tervezte elsősorban áthidalni a javasolt rendelet.

Mindezekre tulajdonképpen a bank vagyonának újraértékelése szempontjából volt szükség. Javasolta, hogy a forintérték bevezetése után a vagyonmérleget közgyűlés elé kell terjeszteni, olyan értelemben, hogy az aranyra, külföldi pénzürtékre szóló tartozásokat meghaladó arany- és devizakészlet értékeléséből származó nyereség azon része, amely a veszteségek fedezéséhez, a saját tőkének az üzletvitelhez szükséges mértékben való pótlásához, valamint a nyugdíjalap megfelelő kiegészítése után fennmarad, az államot illesse. Az államot illető nyereségből elsősorban a forgalomban volt adópengőjegyek leírásával kapcsolatos kötelezettségek teljesítését javasolta, majd az államnak a bankkal szembeni adósságát kívánta kiegyenlíteni. A nyereség ezek után esetleg még fennmaradó részének elszámolását végül a pénzügyminiszter és a bank közötti megbeszélés tárgyává kívánta tenni.

A javaslat végül kitért a Magyar Nemzeti Bank működésére vonatkozó 4920/1946. ME sz. rendeletben (MK 1946. május 7.) a bank ellenőrzésére (kormánybiztos kinevezésére) szolgáló rendelkezéseknek 1947. július 31-éig történő érvénybentartására.

⁷ Lásd még a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontját.

39. 1946. július 17.

4

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy M.] előterjeszti javaslatát a felekezeti iskolák B-listája tárgyában.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: A szeptember 30-i határidőt kifogásolja.

[Nagy M.] Vallás- és közoktatásügyi miniszter [h.]: Technikailag már nem tudják korábban lebonyolítani.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁸

5

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy M.] előterjeszti javaslatát az egyetemi és főiskolai hallgatók 1946/47. évre felvehető számának megállapítása tárgyában.

Rákosi Mátyás államminiszter: Az egyetemi hallgatók között most sokkal kevesebb a paraszt és munkás, mint volt az elmúlt rezsim idejében. Vannak olyan tényezők, amik a munkásság felvételét akadályozzák, tehát a felvételt intézményesen kell szabályozni.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviselőtében Nagy M.]: Hajlandó a Szakszervezeti Tanács egy kiküldöttjének tagságát biztosítani, ami a munkás és paraszt származású hallgatók elbírálásánál biztosítékot jelent.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy az első szakaszban szabályozandó a munkás és paraszt hallgatók felvételi lehetősége.⁹

6

Jócsik Lajos [áttelepítési kormánybiztos] államtitkár előterjeszti javaslatát a magyar–csehszlovák népcserével kapcsolatos Áttelepítési Kormánybiztosság szervezési költségeire. Ismerteti az Áttelepítési Kormánybiztosság munkáját és feladatát.

⁸ Előzményéről lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 69. napirendi pontját és jegyzetét, a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 38., a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 47. és a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 61. napirendi pontját.

A 4006/1946. V.K.M. sz. rendelettervezet az 5000/1946. ME sz. rendeletnek (MK 1946. május 19.) a vallásfelekezeti iskoláknál, valamint az iskolák igazgatásában alkalmazott tanárok, tanítók és egyéb személyzet tekintetében való alkalmazásáról intézkedett. Lásd a 8230/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 21., továbbá az [51.] 134. sz. jegyzőkönyv 15. napirendi pontját.

⁹ Előzményéről lásd a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 60. napirendi pontját.

A 79 457/1946.V.K.M. VI.a. sz. alatti új előterjesztés megegyezett a korábban előterjesztett javaslattal.

A 8240/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 20.) kimondta, hogy az egyetemek, illetve főiskolák maguk határozzák meg a felvehető hallgatók létszámát – határozatukat azonban be kellett mutatniuk a vallás- és közoktatásügyi miniszternek. A tárca az illetékes szakszervezet és a Magyar Egyetemi és Főiskolai Egyesületek Szövetségének (a MEFESZ-nek) a meghallgatásával hagyhatta ezt jóvá. Intézkedett a rendelet a hallgatók személy szerinti kiválasztását végző egyetemi, illetve főiskolai bizottság létrehozásáról, a műveltségi és egészségügyi feltételek szempontjából való alkalmasság megállapításának módjáról.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtájkára*: A költségvetés tételeit túlzottnak tartja, s ezért közelebről meg kell vizsgálni a hitelkeretet. Javasolja, hogy a Gazdasági Főtanács vizsgálja felül az előterjesztést.

[Gyöngyösi] *Külgyminiszter* rámutat arra, hogy a feladatnak két része van. Az egyik igen sürgős megoldást igénylő része és egy későbbi megoldást is megengedő része. [sic!] Különbén is még nagyon sokat fog változni a kitelepülésre jelentkezettek száma, mert megállapítást nyert, hogy olyanok is benne vannak a jelentkezettek névsorában, akik egyáltalán nem is tudnak róla. Az eddig jelentkezettek közül igen sokan nyilvánították már azt a szándékukat, hogy nem óhajtának kitelepíttetni, csak kényszerre és csábításra írták alá a jegyzéket. Minden alapot nélkülöz a cseheknek azon jelentése, hogy 200 000 a kitelepülni óhajtók száma. Arra kéri a Gazdasági Főtanácsot, hogy ezt a feladatot minden lehető eszközzel támassza alá.

Minisztertanács az előterjesztést a Gazdasági Főtanács előzetes vizsgálata alá utalta. A külgyminiszter észrevételei figyelembe veendőek.¹⁰

[7] 6

[Gyöngyösi] *Külgyminiszter* bejelentést tesz a minisztertanácsnak a magyar béke delegáció összetételének megváltoztatása tárgyában. Bede István londoni követ, valamint Szegedy-Maszák Aladár washingtoni és Szekfü Gyula moszkvai követek csak abban az esetben vesznek részt a béketárgyalásokon, amennyiben annak szüksége a magyar béke delegáció vezetőjének véleménye szerint a tárgyalások során felmerül. Ez értelemben javasolja, hogy Bede István londoni követ ne legyen tagja a béke delegációnak. Javasolja továbbá, hogy a politikai fődelegátusi tisztséget a minisztertanács szüntesse meg, és Kertész István, aki a béke delegáció politikai fődelegátusaként volt jelölve, a béke delegáció főtájkári megbízottjának minősüljön. Így tevékenykedik már két hónapja Párizsban, ott kapcsolatokat vett fel, megbízatásának megváltoztatása csak zavart eredményez. A béke delegáció technikai személyzetének létszáma még egy rotaprintgép-kezelővel egészítendő ki, tekintettel arra, hogy a magyar béke delegáció sajtószolgálata fokozott mértékben kívánja sokszorosított információs anyaggal ellátni a béke értekezlet résztvevőit, és ezért egy gépkezelő, a technikai teendők megfelelő ellátására, nem elegendő. Figyelemmel volt arra is, hogy a honvédelmi miniszter egy katonai szakértő közreműködését tartja szükségesnek a béke delegációban; egy helyet erre nyitvatart és kellő időben érintkezni fog a Honvédelmi Minisztériummal.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹¹

¹⁰ A kormánybiztosság felállításáról lásd a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 7. és a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 16. napirendi pontját.

Az Attelepítési Kormánybiztosságról lásd még a Bevezetés 28. p-jét.

¹¹ Előzményéről lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 33., főleg a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 88., majd a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 23. és a [49.] 132. sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pontját.

39. 1946. július 17.

[8] 7

Dr. Balogh István [államtitkár] bejelenti, hogy a Nemzetgyűlés keddre össze van hívva és több törvényjavaslat kerül benyújtásra. Ilyen a felhatalmazás, az új valutára való áttérés, az összeférhetetlenségi törvény, a köztársasági érdemrend stb. Kéri ezeket a javaslatokat mielőbb elkészítve megküldeni.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹²

[9] 8

Dr. Balogh István előterjeszti a Gazdasági Főtanács javaslatát az 5000/1946. számú rendelet alól való mentesítése és a jelenlegi létszám meghagyása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹³

[10] 9

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: Az amerikai megvásárolt zsiradék-mennyiségre nem tudja megkapni a szállítási engedélyt. Intervenciót kér abban a tekintetben, hogy ezt mielőbb meg tudjuk kapni. A stabilizáció szempontjából igen fontos és jelentős kérdés.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: Rendkívül megindokolt sürgőnyt kell küldeni a washingtoni követségre, mert erről már a washingtoni út alkalmával is említést tettek.

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: A követtel érintkezésbe lépve, úgy vették ki szavaiból, hogy nem is tud a vásárlásról. Vidéken a hangulat nagyon rossz. A maga részéről mindent elkövetett a legutóbbi idők fokozottabb közelítése érdekében.

[Gerő] Közlekedésügyi miniszter: A közellátásügyi miniszter és a külügyminiszter együttesen szövegezzenek egy sürgőnyt.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁴

[11] 9

[Bárányos] Közellátásügyi miniszter: A B-listával kapcsolatos leépítések a közigazgatási adminisztrációt veszélyeztetik. Tudomása van olyan esetről is, amidőn a jegyzői kar legnagyobb részét leépítették. Az ügynek csak az a része

¹² Az utalás a rendeletek kibocsátásával kapcsolatos felhatalmazásra, az 1946. évi XVI. tc-re, a nemzetgyűlési képviselők összeférhetlenségéről szóló 1946. évi XXVI. tc-re, a Magyar Köztársasági Érdemrend és Érdemérem alapításáról intézkedő 1946. évi XXI. tc-re, illetve a forintérték megállapításáról szóló – nem törvényre, hanem rendeletre vonatkozó.

Az összeférhetlenségi törvényről lásd a [40.] 123. sz. jegyzőkönyv 56. és az [56.] 139. sz. jegyzőkönyv 12.; a forint értékének meghatározásáról a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 16.; a Magyar Köztársasági Érdemrend alapításáról a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 10. napirendi pontját.

¹³ Előzményéről lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját.

¹⁴ Előzményéről lásd a [36.] 119. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

39. 1946. július 17.

érinti közelebbről, amely a beszolgáltatás nehézségeit fogja előidézni. Ez pedig közvetlenül a stabilizációt is érinti.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Az 5000/1946. ME sz. rendelet végrehajtásával kapcsolatban sorozatosan olyan panaszok merültek fel, amelyek az egész kérdés megfelelő megoldását veszélyeztetik. A belügyminiszterrel megkísérli helyes irányba terelni a bizottságok munkáját, mert nem hajlandó a felelősséget vállalni. Ennek kapcsán figyelemmel lesz a közellátásügyi miniszter által felvetett szempontokra is.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁵

Minisztertanács délután 1/2 3 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gépelte tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nem szerepel a jegyzőkönyvön Nagy Ferenc miniszterelnök hitelesítő aláírása.

A miniszterek, illetve államtitkárok a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjegyükkel a jegyzőkönyvet. Vas Zoltán jelen volt, bár nem szerepel a felsorolásban, rajta kívül nincs a jegyzőkönyvön Gordon Ferenc, Tombor Jenő, Kemény György, Jócsik Lajos és Balogh István aláírása.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 1–5. számú napirendi ponthoz tartozó előterjesztés, illetve irat.

¹⁵ Előzményéről lásd a [25.] 108. sz. jegyzőkönyv 1. napirendi pontját, majd a [42.] 125. sz. jegyzőkönyv 2. és 34., valamint a [44.] 127. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pontját.

Jegyzőkönyv
az 1946. évi július hó 19. napján délelőtt 11 órakor Nagy Ferenc elnöklete
alatt tartott minisztertanácsról

Jelen voltak:

Rákosi Mátyás államminiszter, Dobi István földművelésügyi miniszter, Szakasits Árpád államminiszter, Dr. Molnár Erik népjóléti miniszter, Gyöngyösi János külügyminiszter, Dr. Bárányos Károly közellátásügyi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Gerő Ernő közlekedésügyi miniszter, Gordon Ferenc pénzügyminiszter, Dr. Antall József újjáépítési miniszter, Bán Antal iparügyi miniszter, Dr. Balla Antal tájékoztatásügyi miniszter, Rónai Sándor kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter, Dr. Balogh István miniszterelnökségi politikai államtitkár, Dr. Keresztury Dezső vallás- és közoktatásügyi miniszter képviseletében Nagy Miklós államtitkár, Dr. Ries István igazságügyminiszter, Tombor Jenő honvédelmi miniszter, Dr. Bojta Ernő Béla miniszterelnökségi adminisztratív államtitkár, a minisztertanács jegyzője

[Nagy] *Miniszterelnök* megnyitja a minisztertanács ülését, és bejelenti, hogy a belügyminiszter napirend előtt óhajt felszólalni.

1

[Rajk] *Belügyminiszter* előterjeszti a tűzoltóság rendezésére szóló javaslatot, amely a 10 280/1945. ME sz. rendelet részbeni módosítása. Eltérés annyiban indokolt, hogy a főfelügyeleti jog gyakorlására az iparügyi miniszter egyes észrevételeket tett. Az egyik észrevétel az volt, hogy az illetékes szakminiszter a belügyminiszterrel egyetértésben dönt. Mindkét miniszter észrevételét tudomásul vette és ennek megfelelően szövegezte a rendeletet. [sic!]

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹

¹ A 269 436/1946. BM IV/13. sz. előterjesztés a tűzrendészet újjászervezéséről szóló 10 280/1945. ME sz. rendelet (MK 1945. november 13.) végrehajtása tárgyában a belügyminiszter által készített tervezethez az iparügyi miniszter részéről felmerült javaslatok hasznosításáról adott tájékoztatást. Az iparügyi miniszter egyrészt azt javasolta, hogy az ipartörvény hatálya alá eső üzemek tűzrendészeti ügeiben harmadfokon a belügyminiszter meghallgatásával az illetékes szakminiszter, tehát az ipari, a kereskedelem- és szövetkezetügyi, illetve közlekedésügyi miniszter döntsön. Másrészt azt javasolta az iparügyi miniszter, hogy az ipari és a kereskedelmi üzemekben a tűzrendészeti ellenőrzés alkalmával észlelt hiányok megszüntetése érdekében az iparügyi miniszter az illetékes iparhatóság útján intézkedjék.

2

[Rajk] Belügyminiszter előterjeszti javaslatát Fikert Ferenc r. őrgy. rehabilitálása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²

3

[Rajk] Belügyminiszter bejelenti, hogy előterjesztését a Hazahozatali Kormánybiztosság által őrizetbe vett honvédkincstári javak elszállítási határidejének meghosszabbítása tárgyában a napirendről leveszi és helyette előterjeszti javaslatát — a közellátásügyi miniszterrel egyetértésben — az élelmiszerjegyek adminisztrációjának lebonyolítása céljaira 3800 ideiglenes tisztviselő beállítása tárgyában. A tisztviselők fizetése a jegyek költségeiből lenne fedezve, s a tisztviselőket a most elbocsátott létszámfeletti köztisztviselők közül alkalmaznák. Ezzel kapcsolatban egy rendelet készítettett, amelyben kimondja, hogy ott, ahol a létszámcsökkentés már megtörtént, a létszámfeletti tisztviselők, ahol még nem történt meg, a tisztviselők közül ideiglenesen vétetnek igénybe erre a célra az alkalmazottak. Munkaviszonyuk szerződéses lenne.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³

Harmadsorban kérte az iparügyi miniszter a rendelet-tervezetet a bányatörvény hatálya alá tartozó bányákra vonatkozóan is kiterjeszteni, mégpedig úgy, hogy a bányák tűzrendészeti ügyeiben az illetékes bányakapitányság az iparügyi miniszterrel és a belügyminiszterrel egyetértően határozzon.

A belügyminiszter e javaslatokkal szemben az ipari üzemek tűzrendészeti ügyeit végsősoron a saját hatáskörében kérte tartani - elismerve ugyan azt, hogy egyes kérdésekben a szakminiszterrel egyetértésben kell eljárnia.

A tűzoltóság és a tűzrendészet újjászervezéséről szóló 10 280/1945. ME sz. rendeletet módosító 9670/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. augusztus 25.) azonban csak a tűzbiztosítással foglalkozó magánvállalatokat terhelő országos tűzrendészeti járulék felének a biztosítottakra való áthárításáról intézkedett. A részletes belügyminiszteri rendelet 271 000/1946. BM sz. alatt jelent meg (MK 1946. július 26., helyesbítése a MK 1946. július 31-ei számában - 172/a sz. - található.)

² A 218 173/1946BM IV-12. sz. előterjesztés a Belügyi Népbiztosság politikai nyomozócsoportjának egyik vezetőjét javasolta rehabilitálni. 1919 után Fikert Ferencet tízenkétévi fegyházra ítélték, majd politikai fogolycsere révén a Szovjetunióba került, ahol rendőrhadnagyként az egyetemen oktatott. 1945 júniusában tért vissza Magyarországra. Rendőralezredesi kinevezésére vonatkozott a javaslat.

³ A 160 925/1946.BM III/9. sz. előterjesztés a közellátási cikkekre rendszeresített jegyek kezelésének, a fogyasztók nyilvántartásának, továbbá a kereskedők (iparosok) elszámoltatásának szabályozása tárgyában kiadott 10 540/1946. KM sz. rendelet (MK 1946. június 16.) végrehajtása érdekében kérte, hogy a vármegyéknél 100, a megyei és törvényhatósági jogú városoknál 1400, a községeknél pedig 2300 ideiglenes munkaerő alkalmazására kerülhessen sor. Jelezte, hogy a jegyrendszer megszüntetése után ezeket az alkalmazottakat azonnal el kell majd bocsátani. Lásd még az [59.] 142. sz. jegyzőkönyv 25. napirendi pontját.

Az előterjesztés által jelzett rendelet feltehetőleg a szerződéses közszolgálati alkalmazottak jogviszonyáról intézkedő 9210/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. augusztus 14.) volt.

A Hazahozatali Kormánybiztosság által őrizetbe vett honvédkincstári javak elosztásáról lásd a 24.(107. sz. jegyzőkönyv 63., majd a 48.(131. sz. jegyzőkönyv 16. és a [61.] 144. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

40. 1946. július 19.

4

[Rajk] *Belügyminiszter* bejelenti, hogy személyi használatára egy gépkocsi vásárlásához kér felhatalmazást, mert jelenleg nincsen kocsija.

[Nagy] *Miniszterelnök* ezzel kapcsolatban megemlíti, hogy még igen sok főispánnak nincsen kocsija, s a belügyminiszter gondoskodjék a főispánok kocsival való ellátásáról.

Minisztertanács a belügyminiszter előterjesztéséhez hozzájárult és felhatalmazza, hogy a kocsival még nem rendelkező főispánok részére használható gépkocsikat szerezzen be.

5

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Fővárosi Közmunkák Tanácsa július hó 8–10. napjáig esedékes személyi járandóságaira 2 milliárd 986 millió 200 000 B pengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsa július hó 8–10. napjáig esedékes személyi járandóságaira kétmilliárd kilencszáznyolcvanhatmillió kettőszázezer B pengő hitel folyósításához hozzájárult.

6

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Fővárosi Közmunkák Tanácsa június havi illetményeire 455 milliárd 160 millió milpengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsa június havi illetményeire négyszázötvenötmilliárd százhatvanmillió milpengő folyósításához hozzájárult.

7

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Fővárosi Közmunkák Tanácsa június havi adópengő-különbözetére 88 milliárd 391 millió 600 ezer milpengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Fővárosi Közmunkák Tanácsa június havi adópengő-különbözetére nyolcvannyolcmilliárd háromszázkilencvenegymillió hat-százezer milpengő folyósításához hozzájárult.

8

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal június havi póthiteligényére 2 milliárd 500 millió milpengő és 400 millió simapengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal június havi póthiteligényére kétmilliárd ötszázmillió milpengő és négyszázmillió simapengő folyósításához hozzájárult.

9

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Jóvátételi Hivatal július havi hiteligényére 24 964 billió milpengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács a Jóvátételi Hivatal július havi hiteligényére huszonnégyezer kilencszázhatvannégybillió milpengő folyósításához hozzájárult.

10

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát a Magyar Vöröskereszt személyi járandóságaira június 27-én esedékes 947 milliárd 260 millió milpengő, június 27-én esedékes személyi járandóságaira 347 milliárd 330 millió milpengő és július 1-jén esedékes személyi járandóságokra 750 milliárd 321 millió milpengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

11

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát az Új Magyarország c. lap angol és orosznyelvű kiadványira [kiadására] 8803 millió adópengő azonnali, a folyó hó 17-én kelt kimutatásban szereplő, az előbbi tételt meghaladó és teljességében 60 000 millió adópengő végösszegben meghatározott összeg — előzetes számszerű vizsgálat után, a szükséglethez mérten — sürgős folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁴

12

Dr. Balogh István [államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Kemény Györgynek a Kölcsönkötvény Kibocsátó Bizottság elnökévé való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵

⁴ Formális előterjesztés helyett Boldizsár Iván július 18-án kelt, Bojta Bélához intézett levele található a jegyzőkönyv mellett. Jelezte, hogy átküldte az Új Magyarország című lap költségvetését. Kérte, hogy szombatra kaphassák meg a pénzt, mert különben hétfőre a nyomdai szorzószám emelkedik, másrészt, hogy a lap költségeinek büdzsébe állításáról ne feledkezzen meg.

⁵ A MK 1946. július 28-ai számának hivatalos része szerint az 1925. évi XII. tc. 2. §-a alapján szervezett Városi Kölcsönkötvény Kibocsátó Bizottság, valamint az 1926. évi XV. tc. 19. §-a alapján kibocsátott 3670/1926. PM sz. rendelet értelmében szervezett Vármegyei Kölcsönkötvény

40. 1946. július 19.

13

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a magyar állampolgárok rendelkezése alól jogellenesen elvont egyes külföldi javak tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶

14

[Gordon] Pénzügyminiszter előterjeszti javaslatát a nyugellátásoknak az államháztartás egysúlyának helyreállítása érdekében szükséges korlátozó-sokról szóló 6800/1946. ME sz. rendelet végrehajtása tárgyában.⁷

Bizottság elnökévé 1942. december 15-én kinevezett dr. Bártfay Gusztáv pénzügyminisztériumi államtitkárt a minisztertanács felmentette, s az elnöki tisztségre dr. Kemény György pénzügyminisztériumi államtitkárt nevezte ki.

⁶ Előzményéről lásd a [31.] 121. sz. jegyzőkönyv 87. napirendi pontját és jegyzetét.

A 132 031/1946.PM.K.V.M.7. sz. előterjesztés felhívta a figyelmet arra, hogy több ezer jórészt zsidó származású magyar állampolgár a külföldi fasiszta hatóságok intézkedései folytán elvesztette rendelkezési jogát az ott lévő, jelentős értéket képező vagyontárgyai felett. A magyar állampolgárok - az adott nemzetközi közlekedési viszonyok között nem voltak abban a helyzetben, hogy jogaikat érvényesítsék, másrészt az egyes országokban - főleg megszálló hatóságok - nem is voltak hajlandók egyedi ügyekkel foglalkozni. Javasolta ezeknek az ügyeknek a központi intézését s a tárcája keretében működő, hasonló kérdésekkel foglalkozó, Külföldre Vitt Magyar Javak ügyosztályára bízni. Lásd a 8150/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 18.

Ugyanebben az ügyben 103 518/10/a.-1946. sz. alatt a Külügyminisztériumnak is volt előterjesztése. A Vallás- és közoktatásügyi Minisztérium iratai között megtalálható ez a javaslat, s a mellette lévő feljegyzések szerint a minisztertanács ezen ülésén megtárgyalták és el is fogadták a békekonferencia elé terjesztésére vonatkozó indítványát. Nem érthető, hogy a jegyzőkönyvben miért nem szerepel ez a külügyminisztériumi előterjesztés és a kérdés valószínű vitája. Lásd a jelen jegyzőkönyv a) mellékletét.

⁷ Előzményéről lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 46. és a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 30. napirendi pontját és jegyzetét.

A 6800/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 14.) végrehajtása tárgyában készített rendelettervezet négy fejezetre tagolódott.

Az első fejezet a nyugdíjasok magatartásának felülvizsgálatára vonatkozó eljárási szabályokról (úrlapok kiküldéséről, ezek alapján a létszámcsökkentés céljából alakult bizottság munkájáról) intézkedett. Lehetőségként kimondta a nyugdíjigény elvesztését, csökkentését. Csökkentés esetén az eredeti nyugellátás 75, vagy 50%-át javasolta folyósítani. A határozatról a miniszternek kellett értesítést küldenie az érdekeltnek.

A második fejezet a negyvenöt éven aluli nyugdíjasok, valamint az igazolási eljárás során kényszernyugdíjazottak nyugellátásának beszüntetésére vonatkozó szabályokat tartalmazta.

A harmadik fejezet a nyugellátásoknak az érdekelt személy keresetére vagy jövedelemszerzésére való tekintettel alkalmazandó (bejelentési stb.) szabályokat tartalmazta.

A negyedik fejezetben a nyugellátást terhelő letiltás esetében követendő eljárásról, az időleges beszüntetés alatt elhalt nyugdíjas hozzátartozóinak átmeneti járandóságáról, a nyugdíjas OTBA szolgáltatásáról, a MÁV arcképes igazolványról intézkedett.

A rendelettervezet mellett megtalálható a nyugdíjasnak, illetve az özvegynek - a felülvizsgálat előkészítését célzó - kiküldött kérdőív tervezete.

40. 1946. július 19.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A munkáltató is köteles bejelenteni, hogy az illető kap-e nyugdíjat, vagy sem. Az 1946. évi VI. törvénycikk 1. §-ára kell hivatkozni,⁸ mert ezt az alaprendelet alapján nem lehet megtenni.

[Bán] *Iparügyi miniszter*: A munkáltató is köteles bejelenteni, hogy az illető kap-e nyugdíjat, vagy sem, erre kötelezi a 14. §.⁹

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: De az alaprendeletben nincs erre vonatkozólag rendelkezés.

[Ries] *Igazságügyminiszter*: A büntető rendelkezésnél be kell venni, hogy „szándékosan nem teljesíti”.¹⁰

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Továbbá nem lát semmiféle határidőt a keresztülvitelhez, de ha ez az alaprendeletben benne van, akkor felszólalása tárgyatalan.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Az alaprendeletben augusztus 31. napja van feltüntetve határidőként.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Erre a határidőre már nem lehet elkészülni a végrehajtással. Későbbi határidőt javasol.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Igen aggályos a határidő kitolása. Mondja ki a minisztertanács, hogy a határidő augusztus 31., és ha nem tudnak vele erre az időre elkészülni, úgy meg lehet hosszabbítani.¹¹ Aggályosnak találja azt, hogy a nyugdíjasok B-listájával kapcsolatban ugyanazok a bizottságok működjenek, mint a köztisztviselők B-listájánál. Ugyanis a belügyi vonalon oly mértékben vannak ezzel kapcsolatban panaszok, hogyha ugyanezek járnak el, csak még fokozódni fog az elégedetlenség, és félti a beszolgáltatást. Javaslat az, hogy a főispán vegye át a belügyminiszter szerepét a bizottságok kijelölésénél, mert az ismeri a helyi viszonyokat.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Ennek a rendeletnek a végrehajtásánál fő szempont nem a demokratikus tisztogatás, hanem a méltányossági szempont. Ez nem veszélyezteti a demokrácia elveit, mert ebben az irányban úgyis rendelkezik a javaslat.

⁸ Az 1946. évi VI. tc. a nemzeti kormány részére rendeletek kibocsátására adott felhatalmazást tartalmazta. Ez kimondta, hogy a kormány a rendkívüli helyzetben bármely magánjogi, büntetőjogi, közigazgatási és a törvényhozás hatáskörébe tartozó rendelkezést tehet – a fennálló törvényektől eltérő módon is. Kimondta azonban, hogy közjogi természetű rendelkezéseket kibocsátani nem lehetett, kivéve (s erre vonatkozhatott Gerő Ernő megjegyzése) az államháztartás egyensúlyának helyreállítására irányuló rendeleteket.

⁹ A rendelettervezet 14. §-a a munkáltatónak az arra vonatkozó bejelentési kötelezettségét mondta ki, hogy a nála alkalmazott nyugdíjasnak, illetőleg az özvegynek volt-e keresete.

¹⁰ Az igazságügyminiszter megjegyzése ismét a rendelettervezet 14. §-ára vonatkozott: a (4) bekezdésnek azt a részét javasolta kiegészíteni, amely arról szólt, hogy „kihágást követ el és egy hónapig terjedhet elzárással büntetendő az a munkáltató, aki a jelen §-ban meghatározott bejelentési kötelezettségét nem teljesíti, avagy tudva valótlan adatokat jelent be.”

¹¹ Lásd e kérdésről az [51.] 134. sz. jegyzőkönyv 65. napirendi pontját.

40. 1946. július 19.

[Rajk] *Belügyminiszter*: A maga részéről hozzá tudna járulni a közellátásügyi miniszter javaslatához akkor, ha az nem kifejezetten ellene irányulna.

[Nagy] *Miniszterelnök*: E javaslat minden miniszterre vonatkozik és nem személy ellen szól.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Nem csak a belügyi kormányzat, de minden miniszter és a Miniszterelnökség is rendkívül sok tapasztalatot tud kiértékelni a gyakorlati végrehajtás gyengeségéről. Kötelessége, hogy a gyakorlatban olyan eljárást alkalmazzunk, amely a legcsekélyebb izgatással jár. Az alaprendelet szelleme ne változzék, de igyekeznek majd az eddigi tapasztalatokat érvényesíteni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Megállapodhatunk abban is, hogy egyikünk az alispánt, másikunk a főispánt bízza meg a bizottsági tag kijelölésével.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Rendkívül fontos, hogy egy centrális ellenőrzés érvényesüljön és a leépítés mértéke megállapítható legyen a stabilizáció szempontjából is. Ha most kiadjuk a kezünkéből a fő- és az alispánoknak, akkor a kérdés elparcellázódik és nem lesz áttekinthető. Hozzájárul ahhoz, hogy a főispánoknak a legmesszebbmenő véleményező joguk legyen.

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetiügyi miniszter*: Ha az érdekeltek tudomására jut az, hogy a főispántól függ a kérdés, akkor a protekció-kéréseknek egy olyan inváziója indul meg feléjük, hogy az illető főispánt végül is el fogják mozdítani helyéről. Nehezen fog tudni kitérni a kérések elől. Különben is olyan nagy megterhelésük van a főispánoknak, hogy nem is tudják még ezt a feladatot is ellátni.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Odamódosítja javaslatát, hogy a belügyminiszter bízza meg a főispánokat a kiküldötték kijelölésével.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Nem tud lemondani az ellenőrzés jogáról.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Elő lehet írni, hogy milyen elvek alapján lehet eljárni.

[Rajk] *Belügyminiszter*: Ezen az alapon meg lehetne támadni az egész létszámcsökkenés eddigi eredményét, ha most más bizatnék meg a kijelölésekkel. Még így is 30%-a maradt meg a régi reakciós tisztviselőknek.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Előbbi javaslatát odamódosítja, hogy a főispán mindkettőjük számára tegyen javaslatot a bizottsági tagok, illetve elnökök kijelölésére, s majd együttes megállapodással jelölik ki őket, nehogy a pártszervezeteink döntésére legyen bízva a kijelölés. A javaslat dacára esetleg még lehetne más is kijelölni.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹²

¹² Lásd a 8320/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 24.

15

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a Magyar Nemzeti Bank alapszabályainak módosítása tárgyában. Felvetődött az a kérdés, hogy a közgyűlés összehívása nélkül történjék az alapszabály-módosítás. Minden lehető esetet megfontolás tárgyává tett, és ezért nem lát semmi aggályosat a közgyűlés összehívásában. Kéri, hogy válasszák a rendes utat az alapszabályok módosítására, mert sokkal nagyobb veszedelemmé válhat, ha eltérnének a törvényes úttól és a parlamentben nyílt támadás érné a kormányt emiatt.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.¹³

16

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a valutareform bevezetésével kapcsolatban, és felhatalmazást kér, hogy mint törvényjavaslatot a Nemzetgyűlés elé terjeszthesse.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: Rendeletileg is megoldható, utána beterjeszthető a pénzláb és az aranyhoz való kapcsolat nélkül.

[Tombor] *Honvédelmi miniszter*: A rendeletben azonban ki kell emelni, hogy pótlólag a Nemzetgyűlés elé terjesztendő.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: A rendelet módot nyújtson arra, hogy 27-én is adhassunk már ki forintokat, mert ha nem tudunk megfelelő forintokat adni elsejéig, igen nehéz helyzetbe jutunk.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: Augusztus 15-éig ügyis szabad forgalma lesz a dollárnak és az aranynek úgy, hogy fizethet mindenki dollárral.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁴

17

[Gyöngyösi] *Külgügyminiszter* előterjeszti javaslatát a konzuli illetékek újabb felemelése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁵

¹³ Előzményéről lásd a [31.] 114. sz. jegyzőkönyv 44., a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 31. és a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 3. napirendi pontját.

A Magyar Nemzeti Bank közgyűlésére és működésére vonatkozó egyes rendelkezések a 8070/1946. ME sz. alatti jelentek meg (MK 1946. július 20.). Ez lehetővé tette mindazon kérdéseknek a megoldását, amelyek az előző minisztertanácsi ülésen felmerültek, lásd annak jegyzetét is.

¹⁴ Közvetlen előzményéről lásd a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 84. napirendi pontját.

A valutareformot illető törvényjavaslat benyújtásáról, illetve a rendeletről lásd a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pontját és jegyzetét. A forintérték megállapításáról és az ezzel összefüggő kérdésekről a 9000/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 28.) intézkedett. Ez vezette be a pengő helyett 1946. augusztus 1-jével az aranyértékű forintot. A rendelet ismertette az érméket, átváltásukat, a forintban való számolás kötelezettségét. Utalt a pengő és adópengő forintra való átszámítására vonatkozó külön rendelet kiadására.

¹⁵ A 22 023/1946. Küm-2. sz. előterjesztés javasolta az 5500/1931. ME sz. rendeletben meghatározott konzuli illetékek tételeinek 10 000 szerezésére való felemelését. Az 1946. május 27-ei

40. 1946. július 19.

18

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát Förstner Pál varsói ügyvivői megbízatása tárgyában.

Minisztertanács Förstner Pál varsói ügyvivőként való megbízatásához hozzájárult.¹⁶

19

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a csehszlovák tárgyalásokkal kapcsolatosan dr. Márk László kiküldetése tárgyában. Márk László akadályoztatása esetére Kozma Ferenc kiküldetését hozza javaslatba.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁷

20

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát a montreali Nemzetközi Munkaügyi Értekezletre kiküldendő delegáció tárgyában. A kormány és a Szakszervezeti Tanács kiküldöttének költségei 4000 dollárba kerülne. A munkaadók is képviseltetnék magukat saját költségükön.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A szakszervezeti kiküldött legyen a kormány megbízottja.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Ebben az esetben ez nem lehetséges.

[Nagy] *Miniszterelnök*: Akkor képviseljük a kormányt ezúttal a követség tagjai.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.¹⁸

21

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* előterjeszti javaslatát az UNRRA genfi konferenciájára megfigyelőként Rátz Jenő miniszteri tanácsos és szükség esetén Korányi Jenő miniszteri tanácsos kiküldetése tárgyában.

keltezésű előterjesztésnek – a javaslat szerinti júliusi – a forint bevezetése előtt történő, kihirdetésére tudomásunk szerint nem került sor.

¹⁶ A 4281/1946. Küm. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a Lengyel Köztársaság külképviseletet kívánt felállítani Magyarországon s a nemzetközi szokásoknak megfelelően hasonlóképp kíván eljárni, egyelőre ügyvivőként javasolta kiküldeni Förstner Pált Varsóba.

Dr. Förstner Pál (1900–?) jogot végzett, s ügyvédi vizsgát tett, 1928-tól állt külügyi szolgálatban. 1933-ban az Egyiptomba akkreditált magyar követség vezetésére ideiglenes ügyvivői megbízást kapott, 1935-ben kairói magyar követ lett. 1936 óta központi szolgálatot teljesített, 1946-ban miniszteri osztálytanácsos volt.

¹⁷ Előzményéről lásd a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 14. napirendi pontját.

¹⁸ A 70 163/1946. Küm. 7. sz. előterjesztés jelezte, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Értekezlet 1946. szeptember 19. és október 13. között Kanadában, Montrealban ülésszakot kíván tartani, amelyen a Külügyminisztériumot és a Szakszervezeti Tanácsot egy-egy kiküldöttel javasolta képviseltetni. Ez volt ekkor az egyetlen nemzetközi szervezet, amelynek Magyarország tagja volt. Nem tartotta volna szerencsésnek a miniszter, ha a félig-meddig az újjáalakulás állapotában lévő szervezet ülésén nem vesz részt az ország. Lásd még a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 26. napirendi pontját.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.¹⁹

22

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter* a francia követség helyreállítási költségeit már egyszer megszavazta a minisztertanács, de a kiutalás a munka leállása miatt nem történt meg. A francia követ határozott rosszindulattal viseltetik velünk szemben, s ha meg lesz rá a mód, mindent meg fog tenni, hogy visszahívják.

[Vas] *Gazdasági Főtanács főtitkára*: A legcsúnyábban viselkedtek ebben a kérdésben a franciák. Rákényszerítettek egy házat a kormányra megvétellel [sic!] és aztán újabb követelésekkel léptek fel.

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: Véleménye szerint nincsenek is erre kötelezve. A helyreállítást csak politikai szempontból vállalták, a lebonyolítás a Jóvátételi Hivatal feladata. A francia követ legutóbbi látogatása alkalmával is szóvá tette, hogy még mindig szállodában kénytelen lakni. Ami ezen a vonalon történik az kész tönkretétele az országnak. Lehetne igénybe is venni erre a célra palotát és bútort is, de a munkálatok már folyamatban vannak és azt szeretné be is fejezni. Mintegy 20 kg aranyra tehető az eddigi szállítások értéke. Csak a franciákkal való jó viszony érdekében tűri ezt.

Rákosi Mátyás államminiszter: Egy ilyen dolog miatt ne idézzünk elő a békeszerződések előtt konfliktust. Később majd meg lehet csinálni a likvidálást.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁰

23

[Gyöngyösi] *Külügyminiszter*: A honvédelmi miniszter nem látja elegendőnek egy katonai szakértő kiküldését a párizsi békekonferenciára. Az útlevelek elkészítése végett kéri a minisztertanács hozzájárulását esetleges, szükség esetén, két katonai szakértő kiküldéséhez.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²¹

¹⁹ A magyar küldöttség az augusztusban tartott tanácskozáson két kérést terjesztett elő. Egyrészt 7000 tonna zsír, 7000 tonna hús, 5000 tonna cukor és 2000 tonna kondenzált tej sürgős szállítást kértek. Másrészt javasolták, hogy azoknak az országoknak, amelyeknek a háború előtt Magyarország mezőgazdasági termékeket szállított, az UNRRA 2,5%-kal kevesebb segílyt folyósítson. Az így keletkező 40 millió dolláros összegből viszont az UNRRA a magyar mezőgazdaság részére szállítson traktorokat, gazdasági gépeket és tenyészállatokat - Magyarország pedig kötelezné magát arra, hogy a kérdéses államoknak a következő évben azonos értékben szállít mezőgazdasági termékeket. La Gardin, az UNRRA elnöke támogatásáról biztosította a magyar küldötteket. Magyar Nemzet, 1946. augusztus 25. Jó eredménnyel tért haza a magyar kormányküldöttség a svájci UNRRA ülésről.

²⁰ Előzményéről lásd a [10.] 93. sz. jegyzőkönyv 23., a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 57., a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 4., a [34.] 117. sz. jegyzőkönyv 13., a [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 3., a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 10., majd a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 28. és az [51.] 134. sz. jegyzőkönyv 8. napirendi pontját.

²¹ Előzményéről lásd a [38.] 121. sz. jegyzőkönyv 88. és a [39.] 122. sz. jegyzőkönyv 7. napirendi pontját.

40. 1946. július 19.

24

[Nagy] *Miniszterelnök* jelentést kapott arról, hogy az amerikaiak [a] Németországban maradt hajókon lévő ingóságokat és egyéb magyar tulajdont képező tárgyakat osztják szét a németeknek és osztrákoknak. Magyar autók nem maradhatnak magyar személyek tulajdonában. Az amerikai követ ma közölte, hogy intézkedés történt és semmit nem szabad kiadni a németeknek és az osztrákoknak. Bejelentési kötelezettséget is elrendeltek.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²²

25

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Még két sürgős előterjesztése van. 2622 postatakarékpénztári munkás státusának rendezése tárgyában tesz előterjesztést.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: A Postatakarékpénztárnál vannak státusbeli és szerződésesek. A különleges munkára való tekintettel a szerződéseseket vissza kell tartani, de a leépítés végrehajtandó.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: Ezt a kérdést még meg fogja vizsgálni, egyelőre javaslatát leveszi a napirendről.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²³

26

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a vidéki orvosok támogatására 450 millió adópengő hitelkeret megállapítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁴

27

[Gordon] *Pénzügyminiszter* előterjeszti javaslatát a rubel beszolgáltatásáról szóló rendelet módosítása tárgyában.

²² Az ügyre vonatkozó további adatot nem találtunk.

²³ Feltehetőleg elírás történt s nem 2622 munkásra, hanem az ügyirat számára kívánt utalni.

A 2622/1946. P.M. eln. A. sz. előterjesztés jelezte, hogy a létszámcsökkentési rendelkezések folytán a Magyar Postatakarékpénztár 1224 alkalmazottjából - mivel az 1937-1938-as költségvetési létszámnak 90%-a 1040 főben állapított meg - 184 főt kell elbocsátani. Ezzel szemben rámutatott arra, hogy az inflációval, a jóvátétellel járó műveletek - a gépek háborús károsodásán túl - minden korábbinál nagyobb erőfeszítést követeltek az intézettől. 220 új kisegítőt kellett alkalmazniok. A szanalás következtében újabb nagy feladatok jelentkeztek. Kérte, hogy hetvennél több személynek az elbocsátására ne legyen kötelezve. Lásd még a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 12. napirendi pontját.

²⁴ A 145 547/1946. P.M. IV.a. sz. előterjesztés hivatkozott a minisztertanács 1946. január 21-én kelt határozatára (81. sz. jegyzőkönyv 18. napirendi pont), amely alapján 450 millió pengő keretben kölcsönkiót szervezett a vidékre telepedett orvosok műszerbeszerzésének a céljára. Az egy-egy orvos részére biztosított kölcsönt 3 millió pengőben állapították meg. Az infláció következtében azonban jelentéktelenné vált ez az összeg. Ezért javasolta, hogy a 450 millió simapengő adópengőként kezelje, és a kölcsön felső határát 10 millió adópengőben határozhassa meg.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁵

28

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az 1946/47. évi mezőgazdasági termelés céljaira szükséges műtrágya biztosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁶

29

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Gyöngyössi Béla állatorvostan-hallgató javító szigorlatra bocsátása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

30

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Brebovszky József [gépezés] jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

31

[Dobi] *Földművelésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Müller Ferenc [napibéres] kisbéri lakos rehabilitációja tárgyában.

²⁵ Előzményéről lásd a [32.] 115. sz. jegyzőkönyv 1. és a [33.] 116. sz. jegyzőkönyv 2. napirendi pontját.

A szovjet rubel beszolgáltatásáról szóló 7010/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 19.) kiegészítéséről a 7910/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 12.) intézkedett. E rendelet 1946. július 31-éig meghosszabbította a beszolgáltatás határidejét, továbbá az 1 rubeles értékét 200 000 adópengőben állapította meg. Megtiltotta a pengőnek rubelre, illetve a rubelnek pengőre való átváltását, fizetések rubelben való teljesítését, az ilyen fizetés elfogadását, olyan jogügyletek kötését, amelyek tárgya a szovjet rubel szolgáltatása volt.

²⁶ A 37 200/1946. F.M. I.1.ü.o. sz. kétségbeesett hangú előterjesztés előadta, hogy az 1946. évi terméseredmény távolról sem volt elegendő — a jóvátételen, az orosz hadsereg ellátásán, a következő évi vetőmagszükségleten túl — az ország közellátására. Hangsúlyozta, hogy ez a szomorú eredmény nemcsak az igásállatok, a gépek hiányának vagy annak volt következménye, hogy az újjazdák nem tudták földjeiket kellőképpen megművelni, nem is a kedvezőtlen időjárásnak, hanem legfőképpen a talaj tápanyagban való kimerülésének a következménye volt. Rámutatott arra, hogy az istállótrágya csaknem teljes hiánya mellett az évi 1 086 000 q nitrogén, azaz 6 400 000 q pétisó, 493 000 q foszforsav, vagyis 2 700 000 q szuperfoszfát és 540 000 q káliumnak megfelelő 1 328 000 q kálisó talajtápanyag-hiány jelentkezett. Ez volt az oka — mint mondta — annak, hogy a termékek évről-évre csökkentek. Csak a műtrágya fokozott felhasználásától remélte a helyzet javítását.

„Műtrágya nyersanyag behozatalára — írta — már megállapodást kötöttünk a Szovjetunióval az 1945 augusztusában Moszkvában aláírt egyezményben. E szerint 10 000 tonna amoniumnitrát, 15 000 tonna nyersfoszfát és 10 000 tonna kálisó behozatalára történt megállapodás. E nyersanyagok közül bejött eddig 680 tonna amoniumnitrát, amelyet a péti műtrágyagyár pétisóvá dolgozott fel.” Megállapította, hogy a feldolgozás nagyon sokba került, azaz míg 1938-ban 85 kg búzát kellett fizetnie a gazdának 100 kg pétisóért, ez ekkor 1300 kg búzát jelentett.

40. 1946. július 19.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

32

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az ipari tanszemélyzet létszáma tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.²⁷

33

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Árkos Frigyes ausztriai kiküldetése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.²⁸

34

[Bán] *Iparügyi miniszter* bejelenti, hogy a tárgysorozaton szereplő előterjesztését Tóth Béla németországi kiküldetése tárgyában, a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.²⁹

35

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Hományi Kálmán [segédhivatali igazgató] jóvátetele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

36

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az Anyag- és Árhivatal be rendezési és felszerelési költségeire 3 milliárd adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Ezt a helyzetet tarthatatlannak tekintve kérte elsősorban a pénzügyminiszter, a közlekedési miniszter, a kereskedelem- és szövetkezeti miniszter, valamint az iparügyi miniszter hathatós és sürgős intézkedését a megfelelő mennyiségű és áru műtrágya biztosítása céljából.

²⁷ A 3415/1946. Ip.M. eln. sz. előterjesztés lehetőséget kért a létszámcsökkentésről intézkedő 5700/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. május 26.) előírásainak olyan értelmezésére, hogy az 1938. december 31-e után az egyes ipari szakiskoláknál felmerült új feladatok (tagozatok) ellátására felvett oktató személyzetet ne legyen kénytelen figyelembe venni az elbocsátásoknál. Kimutatása szerint nyolc iskolánál összesen hetvenhárom tanszemélyzeti létszámnövekedés állt elő az említett időpont után.

²⁸ A 33 111/1946. Ip.M.IX. sz. előterjesztés Árkos Frigyes miniszteri tanácsos, okleveles kohómérnököt a MÁVAG olvasztóinak ércellátásához szükséges nyersanyag beszerzése céljából javasolta Ausztriába kiküldeni. Jelezte, hogy az ércen kívül ferromangán bérmunka és tűzálló téglá beszerzése is tárgyalás alá kerülhet.

²⁹ A 45 731/1946. Ip.M.IX. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a hajógyártás modernizálásával és egy új hajógyár építésével kapcsolatos tanulmányok és a szükségessé váló gépek beszerzési lehetőségének tisztázása céljából műszaki bizottságot kívánt kiküldeni Ausztria és Németország hajógyáraiba. E bizottság vezetésével kívánta megbizni Tóth Béla miniszteri osztálytanácsost, a gyáripari szakosztály hajógyártási szakelőadóját.

Minisztertanács az Anyag- és Árhivatal berendezési és felszerelési költségeire hárommilliárd adópengő hitel folyósításához hozzájárult.³⁰

37

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a közszolgálati illetmények és nyugellátások rendezéséről szóló 2500/1946. ME sz. rendelet kiegészítése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³¹

38

[Bán] *Iparügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a lőfegyverek és lőszerkelek előállításának, tartásának és forgalombahozatalának szabályozása, illetőleg bejelentése és beszolgáltatása tárgyában kibocsátott 7150/1946. ME sz. rendelet módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.³²

39

[Rónai] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* tehergépkocsi motorcseréjére 800 000 000 simapengő hitel folyósítását kéri.

Minisztertanács tehergépkocsi motorcseréjére nyolcszázmillió simapengő hitel folyósításához hozzájárult.

³⁰ A 41 259/1946.Ip.M.XI. sz. előterjesztés ismertette az Anyag- és Árhivatal elhelyezésére tervbe vett II. Fő utca 68. sz. épület helyrehozatala terén elért eredményeket. Megállapította, hogy a háború előtt ott működött Ipari Anyaghivatal irodai berendezései a belővések folytán részben tönkrementek, részben pedig az orosz katonai hatóságok igénybe vették. A hivatal berendezésére ezért igényelte a hárommilliárd adópengőt.

³¹ A 47 557/1946.Ip.M.XII. sz. előterjesztés megállapította, hogy a MÁV és a Posta fizikai munkavállalóinak nyugellátását a 3340/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. március 28.) a 2500/1945. ME sz. rendeletnél (MK 1945. június 17.) kedvezőbben rendezte. Az egyenlő elbánás elve alapján méltányosnak találta, hogy a MÁVAG fizikai munkavállalói is részesüljenek az említett rendelet kedvezményeiben. Ennek megfelelő tervezetet nyújtott be a minisztertanácsnak. Az elfogadás ellenére kihirdetése nem történt meg. E helyett a 8900/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. július 31.) intézkedett a közszolgálati alkalmazottak illetményeinek és a nyugellátásoknak újabb szabályozásáról. A rendelet 13. §-a kimondta, hogy a 2500/1945. ME sz. rendeletnek, valamint az azt kiegészítő rendeleteknek az adott jogszabállyal ellentétes rendelkezései hatályukat veszítették.

³² A 45 913/1946.Ip.M.I. sz. előterjesztés helytelenítette, hogy a 7150/1946. ME sz. rendelet (MK 1946. június 22.) felhatalmazást adott a belügyminiszternek többek között arra, hogy a lőfegyverek és lőszerkelek előállítását saját hatáskörében rendelettel szabályozza. Ez a rendelkezés, mint mondta, sérelmes volt az iparügyi miniszterre, mivel ez a feladat az ő felügyelete alá tartozott. Jelezte, hogy a lőfegyverek vagy lőszerkelek előállításával kapcsolatos panasz nem merült fel (nem mondta ki, de a szöveg részről tett észrevételre utalt). Megemlítette, hogy a rendelet végrehajtása tárgyában kiadott 530 560/1946. ISM sz. rendelet (MK 1946. június 22.) sem tért ki a lőfegyver és lőszer gyártására. Kérte ezért az alaprendelet módosítását. Lásd a 8970/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. augusztus 8.

40. 1946. július 19.

40

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Kürthy István svájci kiküldetési költségeinek fedezése tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³³

41

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a svájci, stockholmi és párizsi külképviseletek felállítása tárgyában.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Az összes külképviseletek felállítása tárgyában pártközi értekezletet fognak tartani.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: A külképviseletek felállítását igen sürgetik, s szeretné, ha most történne döntés a svájci, stockholmi és párizsi külképviseletet illetően. A többi külképviseletre vonatkozó javaslatot együttesen fogja előterjeszteni.

Minisztertanács a stockholmi külkereskedelmi képviselőhöz Gonda József, a párizsihoz Garat Sándor és a svájcihoz Beck József kiküldetéséhez hozzájárult.³⁴

³³ Előzményéről lásd a [24.] 107. sz. jegyzőkönyv 38. napirendi pontját és jegyzetét. Jelezte, hogy csak Kürthy István külkereskedelmi főtanácsos költségeinek a megtérítésére volt szükség, a szakértőbizottság négy heti svájci tartózkodását az érdekelt cégek fedezték.

³⁴ A 3022/1946.K.Sz.M.Eln.fő. sz. előterjesztés egyrészt kérte, hogy Gonda Józsefet a Külkereskedelmi Igazgatóságnál alkalmazhassa, másrészt javasolta kereskedelmi attaché minőségben való kiküldését Stockholmba, a külkereskedelmi tárgyalások befejezése érdekében. Jelezte egyrészt, hogy a minisztertanács elvben már hozzájárult a stockholmi külkereskedelmi kirendeltség felállításához ([23.] 106. sz. jegyzőkönyv 19. napirendi pont), másrészt azt is, hogy Gonda József gyakorlott külkereskedelmi szakember, aki különösen a skandináv államokban nagy piaci ismeretekkel rendelkezett.

26 607/1946.K.Sz.M.II. sz. előterjesztésében bejelentette, hogy Garat Sándort, a Külkereskedelmi Igazgatóság igazgatója mellé beosztott tisztviselőként Takács Madeleine miniszteri I. osztályú irodatisztet kívánta kirendelni Párizsba. Hangsúlyozta, hogy az európai gazdasági élet ütőere — függetlenül az amerikai dollárkölcsöntől — továbbra is Párizs maradt.

Garat Sándor közgazdaságtudományi egyetemet végzett. 1932-től 1940 júniusáig Párizsban teljesített szolgálatot, a francia nyelvet ő is és beosztottja is tökéletesen ismerte.

A 3161/1946.K.Sz.M.Eln.fő. sz. előterjesztés Beck József havidíjas tisztviselőnek a svájci magyar külkereskedelmi kirendeltség vezetésével való megbízását javasolta. Jelezte, hogy nevezett gyakorlott külkereskedelmi szakember, aki Svájcban megfelelő piacismerettel rendelkezett. A kirendeltség felállítására egyébként szintén hozzájárult már a minisztertanács ([23.] 106. sz. jegyzőkönyv 19. napirendi pont) s a kiküldetést a májusban megkötött külkereskedelmi egyezmény gyakorlati lebonyolítása sürgette.

Érdekes mozzanata volt e kinevezéseknek, hogy dr. Szolnoki István kisgazdapárti kereskedelem- és szövetkezetügyi államtitkár 1946. október 10-én levélben kérte Nagy Ferencet Beck József és Gonda József — továbbá a jegyzőkönyvben nem szereplő Nyerges János — kiutazásának azonnali leállítására, „Úgy a fentiek — írta — mint az eddig kinevezettek és már kint működők mind munkaspártiak, s nemcsak a mi pártunk szempontjából kifogásolható ez, de aligha veszik jó néven a nyugati és északi hatalmak, hogy részünkről a Külkereskedelmi Igazgatóság munkaspár-

[42] 37

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [*képviselésében Nagy M. államtitkár*] előterjeszti javaslatát a Magyar Szovjet Művelődési Társaság részére 1946. évi január hó 1-től visszamenőleg havi 300 millió adópengő államsegély tárgyában.

Minisztertanács a Magyar Szovjet Művelődési Társaság részére 1946. évi január hó 1-től visszamenőleg havi háromszázmillió adópengő államsegély folyósításához hozzájárult.³⁵

[43] 38

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [*képviselésében Nagy M. államtitkár*] előterjeszti javaslatát a Biokémiai Intézet részére 11 137 500 milpengő hitel folyósítása tárgyában. Az összeg a minisztertanács hozzájárulásától feltételezetten, már folyósítást nyert.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.³⁶

[44] 39

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [*képviselésében Nagy M. államtitkár*] előterjeszti javaslatát dr. Péterfi Tibor egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Péterfi Tibor egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.³⁷

[45] 40

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [*képviselésében Nagy M. államtitkár*] előterjeszti javaslatát dr. Gyórfi János egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezése tárgyában.

tiakat küld ki”. Hangsúlyozta, hogy ezek a kiküldöttek a diplomáciai kar tagjai lesznek és „semmi esetre sem ütik meg erkölcsileg és felkészültségbelileg a diplomáciai kar nívóját”, ugyanakkor olyan szabadság birtokába jutnak, „amellyel félős, hogy vissza is élnek, ami a legrosszabb megítélést vonná maga után kormányunkra”. (MOL XIX-a-1-e I/2. 96. p.) Nevezettek visszatartása ügyében nem történt intézkedés.

³⁵ A 74 025/1946.V.K.M.X.ü.o. sz. előterjesztés jelezte, hogy a társaság számára már korábban nyújtott támogatás adópengőre átszámított értékét levonásba hozzák az 1946. január 1-jétől járó összegből.

³⁶ A 68 826/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztés, tekintettel a Biokémiai Intézet rendkívül fontos kulturális és egészségügyi szerepére, kérte a kifizetett összeg utólagos jóváhagyását.

³⁷ A 72 518/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztés dr. Péterfi Tibort a Szegedi Tudományegyetem orvostudományi karára javasolta kinevezni a bonctan- és szövettani tanszék egyetemi rendes tanárává.

Dr. Péterfi Tibor (1883–1953) a kolozsvári egyetemen szerzett orvostudományi doktori oklevelet. A Budapesti Tudományegyetem szövettani tanszékén dolgozott, 1916-ban a zsigerek bonctana- és szövettana című tárgykörből egyetemi magántanári képesítést szerzett. 1919-ben az anatómiai tanszékre egyetemi nyilvános rendes tanárrá nevezték ki, de politikai okokból emigrálni kényszerült. A berlini Kaiser Wilhelm Institut biológiai osztályán dolgozott, majd az Isztambuli Tudományegyetem nyilvános rendes tanára lett s ekkor is ott dolgozott.

40. 1946. július 19.

Minisztertanács dr. Györfi János egyetemi nyilvános rendes tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.³⁸

[46] 41

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviseletében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Horusitzky Ferenc egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá való kinevezése tárgyában.

Minisztertanács dr. Horusitzky Ferenc egyetemi ny[ilvános] rendkívüli tanárrá való kinevezéséhez hozzájárult.³⁹

[47] 42

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviseletében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Sipos Károly egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetése tárgyában.

Minisztertanács dr. Sipos Károly egyetemi rendkívüli tanári címmel leendő kitüntetéséhez hozzájárult.⁴⁰

[48] 43

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [képviseletében Nagy M. államtitkár] előterjeszti javaslatát dr. Földessy Gyula jóvátétele tárgyában.

³⁸ A 71 802/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés dr. Györfi János egyetemi magántanár, adjunktust javasolta kinevezni a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem bánya-, kohó- és erdőmérnöki karának erdőmérnöki osztályához tartozó erdővédelmi tanszékére egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá.

Dr. Györfi János (1905–1966) 1929-ben szerzett erdőmérnöki oklevelet, 1939-ben erdővédelmi tárgykörből doktorált. Az egyetem erdővédelmi tanszékén dolgozott. 1945 januárjától helyettes tanárként működött, s ellátta mindazokat a feladatokat, amik egy nyilvános rendes tanár munkakörébe tartoztak.

³⁹ A 75 696/1946.V.K.M.VI. sz. előterjesztés dr. Horusitzky Ferenc egyetemi magántanár egyetemi nyilvános rendkívüli tanárrá való kinevezését javasolta a Szegedi Tudományegyetem matematikai és természettudományi karán megüresedett föld- és őslénytani tanszékre. Kérte, hogy az ügyben előterjesztést tegyen a köztársasági elnökhöz.

Jelezte, hogy a pályázatra öt jelentkező volt, de Horusitzky Ferenc szerepelt a legkedvezőbbben.

Dr. Horusitzky Ferenc (1901–1971) középiskolai tanári, majd doktori oklevelet szerzett. 1925–1935-ben a Budapesti Tudományegyetem földrajzi tanszékén tanársegédként működött, több külföldi, főleg francia tanulmányúton vett részt. 1934-ben a Földrajzi Intézet adjunktusa lett, osztály-, majd főgeológussá nevezték ki. 1940-ben a Budapesti Tudományegyetemen magántanári képesítést szerzett. Jelentős vezető szerepe volt a Földtani Társulatban.

⁴⁰ A 70 568/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztés dr. Sipos Károly egyetemi magántanár egyetemi rendkívüli tanári címmel való kitüntetésére tett javaslatot. Kérte a miniszter, hogy az ügyben a köztársasági elnökhöz is előterjesztést tegyen.

Dr. Sipos Károly (1902-?) orvosi diplomát 1929-ben a Szegedi Tudományegyetemen szerzett s ugyanott a Bőrgyógyászati Klinikán kezdte meg szolgálatát. 1938-ban lett egyetemi magántanár, az adott időpontban I. tanársegéd, címzetes adjunktus volt.

Minisztertanács dr. Földessy Gyula rehabilitálásához hozzájárult.⁴¹

[49] 44

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [*képviselőletében Nagy M. államtitkár*] előterjeszti javaslatát Mile Ferenc [tanító] jóvá tétele tárgyában.

Minisztertanács Mile Ferenc rehabilitálásához hozzájárult.

[50] 45

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [*képviselőletében Nagy M. államtitkár*] előterjeszti javaslatát a Magyar Szovjet Művelődési Társaság kongresszusának megrendezéséhez 600 millió adópengő póthitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult azzal, hogy [a] még utólag kimutatott többletet is ezúttal már folyósítja [sic!].⁴²

[51] 46

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [*képviselőletében Nagy M. államtitkár*] előterjeszti javaslatát Fogarasi Béla jóvá tétele tárgyában.

Minisztertanács Fogarasi Béla jóvá tételéhez hozzájárult.⁴³

[52] 47

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [*képviselőletében Nagy M. államtitkár*] előterjeszti javaslatát dr. Gerőcz Kálmán jóvá tétele tárgyában.

Minisztertanács dr. Gerőcz Kálmán jóvá tételéhez hozzájárult.⁴⁴

⁴¹ A 66 126/1946.V.K.M.V. sz. előterjesztés dr. Földessy Gyula (1874–1964) irodalomtörténész, egyetemi címzetes tanár, nyugállományú gimnáziumi tanár Tanácsköztársaság utáni elbocsátásának jóvá tételére, az V. fizetési osztály szerinti nyugdíjazására vonatkozott.

⁴² A 6024/1946.V.K.M.X. sz. előterjesztés felhívta a figyelmet arra, hogy a kongresszusra Moszkvából delegáció érkezik Budapestre, „úgy hogy annak lefolyását a Szovjetunió illetékes tényezői is a legnagyobb figyelemmel kísérik.”

⁴³ A 3940/1946.V.K.M.eln. sz. előterjesztés dr. Fogarasi Bélának a tárca osztályfőnökévé való kinevezésére, a IV. fizetési osztályba való besorolására tett javaslatot.

Dr. Fogarasi Béla (1891–1959) a Budapesti Tudományegyetemen végzett, 1912-ben filozófiai doktorrá avatták. 1914-től 1918 decemberéig a Világkereskedelmi Főiskolán tanárként működött, majd a fővárosi pedagógiai szeminárium megbízott tanára volt, tagja volt a Nemzeti Tanács közoktatásügyi bizottságának. 1919 márciusától augusztus 4-éig a Közoktatásügyi Népbizottságon a főiskolai csoport vezetője, az öttagú kollégium tagja, a népbiztos helyettesítésével megbízott csoportvezetőként működött. 1919 júliusában a filozófia történetének egyetemi nyilvános rendes tanárává nevezték ki. 1919 augusztusában Bécsbe emigrált, majd Berlinben és Moszkvában élt. A Szovjetunióban a Tudományos Akadémia vezető munkatársa, a történeti és filozófiai egyetem tanára volt. 1945 szeptemberében tért vissza Magyarországra. Bekapcsolódott a tudományos és kulturális életbe. A Társadalmi Szemle felelős szerkesztője, 1955-től a Magyar Tudományos Akadémia elnöke volt.

⁴⁴ A 77 967/1946.V.K.M.VI.ü.o. sz. előterjesztés dr. Gerőcz Kálmán (1888–?) 1912-től a sárospataki református jogakadémia tanárának rehabilitálását, nyugdíjának az V. fizetési osztály szerinti megállapítását javasolta. Nevezettet 1919 után baloldali magatartása miatt letartóztatták,

40. 1946. július 19.

[53] 48

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [*képviselésében Nagy M. államtitkár*] előterjeszti javaslatát Priváry Géza [gimnáziumi tanár] jóvátétele tárgyában. Minisztertanács dr. Priváry Géza jóvátételéhez hozzájárult.

[54] 49

Vallás- és közoktatásügyi miniszter [*képviselésében Nagy M. államtitkár*] bejelenti, hogy dr. Szalay László, dr. Pigler Andor és dr. Szentiványi Gyula kinevezését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁵

[55] 50

[*Ries*] *Igazságügyminiszter*: Millok Sándor hazahozatali kormánybiztos megbízta a genfi Vöröskeresztet, hogy járjon közbe a belga kormánynál, hogy azokat a bányászokat, akiket két évre Belgiumba leszerződtek, bocsássák haza. A belga kormány ebben a kérdésben nagyon merev álláspontot foglalt el, mert jelentős befektetésekkel támogatta a munkásokat. A genfi Vöröskereszt közbenjárására azonban a Belga Szociáldemokrata Párt elnöke megígérte, hogy [az] 1200 bányászt, szerződésük dacára, hazaengedik és a magyar kormány tegye meg a szükséges lépéseket.

Rákosi Mátyás államminiszter: Ezek tulajdonképpen nem bányászok, hanem foglyok, de ha hazajönnek és hajlandók a föld mélyében dolgozni, akkor örömmel és szívesen várjuk őket haza, s minden támogatást megérdemelnek.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁶

[56] 55

[*Ries*] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát az összeférhetlenségi törvényjavaslat tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁷

majd rendőri intézkedéseket alkalmaztak ellene. 1923-ban az egyházi hatóság nyugdíjazta. 1942-ben a sátorlajújhelyi iskola tanára lett. Jelentős szociális és kulturális tevékenységet fejtett ki.

⁴⁵ A 64120/1946.V.K.M.VI.b.ü.o. sz. előterjesztés a három tudományos tisztviselőnek az V. fizetési osztályba való kinevezésére tett javaslatot.

Dr. Szalay László (1887–1970) egyetemi magántanár, az alacsonyabb rendű gerinctelen állatok európai hírű szakértője volt.

Dr. Pigler Andor (1899-?) az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum főigazgató-helyettese, egyetemi magántanár, a régi magyar festészet szakértője. 1956–1963-ban a Szépművészeti Múzeum főigazgatója volt.

Dr. Szentiványi Gyula (1881–1956) művészettörténész, számos műemlék, templom restaurálását irányította. 1929-től a Műemlékek Országos Bizottságának munkatársa, illetve titkára volt.

⁴⁶ Az ügyre vonatkozó további adatokat nem sikerült felderíteni.

⁴⁷ Lásd az [56.] 139. sz. jegyzőkönyv 12. napirendi pontját.

[57] 56

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát Potoczky Elek [albíró Antónia nevű] gyermeke részére kegyelmi ellátás folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[58] 57

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti javaslatát Márkus Jenő [bíró] özvegyének nyugdíj folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[59] 58

[Ries] Igazságügyminiszter bejelenti, hogy a Labdarúgó Szövetség meghívására Luxemburgba utazik, addig helyettesítésére Szakasits Árpád államminisztert kérte fel.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁴⁸

[60] 59

[Ries] Igazságügyminiszter előterjeszti törvényjavaslatát a népbíráskodással kapcsolatos egyes rendelkezése módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁴⁹

⁴⁸ Ries István a Magyar Labdarúgók Szövetségének elnöke volt.

⁴⁹ Előzményéről lásd az [1.] 84. sz. jegyzőkönyv [19.] 18. sz. napirendi pontját és jegyzetét.

Az igazságügyminiszter előterjesztése, jogszabálytervezete nem található a jegyzőkönyv mellett, csak a tervezet indoklása. Ez a tizennégy gépelt oldalra terjedő, huszonöt paragrafust magyarázó tervezet rámutatott arra, hogy a népbíráskodás körében számos olyan zavaró körülmény merült fel, amely a 81/1945. ME sz. rendeletben (MK 1945. február 5.), valamint az 1440/1945. ME sz. rendeletben (MK 1945. május 1.) és más jogszabályokban, így az 1945. évi VII. tc.-ben meghatározott bíraskodást megnehezítette. Ezeket a körülményeket kívánta kiküszöbölni a tervezetével.

Az indoklás a halálbüntetés, a vagyonelkobzás, a rendőrhatalom őrízet, halálraítélt kegyelmi kérvényével, a Németországba való kiűritésben részesek felelősségével, továbbá az újjáépítési vagy jóvátételi kötelezettség szabotálásával, késleltetésével, az igazolási eljárás akadályozásával, a gazdasági jellegű bűncselekményekkel, majd a népbíráóságokban, a népbírói eljárásban részes személyek kérdéseivel (közalkalmazottak, ügyvédek szerepével), népbírói feladatra kijelölt bíró megítélésével, a bírósági eljárás egységének biztosításával, a bírósági tévedések rendezésével, a népbírói külön tanács szerepével, bűnügyi zárlat kiterjesztésével, az eljárás alatt álló kitelepített német személy helyzetével, a külföldön elkövetett bűncselekmény büntetésével, a népbírói és nem népbírói eljáráshoz tartozó bűncselekmények azonos bíróság (külön tanács) általi tárgyalásával foglalkozott.

A törvény kiadására 1946-ban nem került sor.

Meg kell említeni, hogy az internáló táborokban volt ezek hozzátartozói 1946. március 22-én beadvánnyal fordultak a köztársasági elnökhöz az internálás intézményének fenntartása révén sorozatosan előfordult jogtalanságok felszámolása céljából. A 13 oldalra terjedő memorandum megtalálható a köztársasági elnök iratai között. (MOL XVIII-8. 1.doboz 5. dosszié vegyes

40. 1946. július 19.

[61] 60

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti törvényjavaslatát a házasságon kívül született gyermekek jogállása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁰

[62] 61

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjeszti javaslatát a nemzeti bizottságok büntetőjogi védelme tárgyában.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* helyesnek tartja a javaslatot, de egyidejűleg a nemzeti bizottságoknak keretét valamiképpen ki kell tölteni. Feladatok és munkakörük jelenleg nincs és nagyon sok zavart okoznak. Mindenbe beleszólnak, pl. letiltják az élelmiszerkivitel a községből, s nem tudja kihez forduljon ellenük. A legképtelenebb határozatokat hozzák minden törvényes alap nélkül, és most még védelemben is részesülnek.

[Ries] *Igazságügyminiszter* megnyugtatólag kimondja: ez a tervezet annyit is jelent, hogy ha szabálytalanul járnak el, akkor ellenük is el lehet járni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A nemzeti bizottságok nagyon komoly és hasznos munkát végeztek a felszabadulás idején, de azóta csökkent tevékenységi körük. Hiába biztosítunk bármilyen hatáskört, amikor látjuk azt, hogy a bírósági és [az] esküdt az elismert tényező a községben.

Dr. Balogh István [*államtitkár*]: Az első magyar Nemzeti Bizottságnak elnöke volt, és annak idején történelmi szerepe volt hosszú időn keresztül, s el sem tudja képzelni hogyan indult volna meg a közigazgatási élet a bizottságok nélkül. De most már a bizalmatlanság egyre nő feljűk, működésük szinte káros, nem látja időszerűnek a kérdést és javasolja a rendelet napirendről való levételét.

[Ries] *Igazságügyminiszter* előterjesztését a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵¹

ügyek). A népbíróssággal kapcsolatos jogszabály átdolgozására ha nem is került sor ekkor, az internálások ügyében – ha késlekedve is – kiadta a kormány a 78 000/1946. I.M. sz. rendeletet. (MK 1946. december 21.) A népbírósságokat 1948 és 1950 között felszámolták, hatáskörük átszállt a rendes bíróságokra.

⁵⁰ Az előterjesztés nem található a jegyzőkönyv mellett. Az 1946. évi XXIX. tc. kihirdetésére 1946. december 19-én került sor. A törvény a fogantatási idővel, a házasságon kívüli születés bírósági megállapításával, az atya személyének bírósági megállapításával, a gyermek jogállásával, az utólagos házasságkötés következményeivel, a születési anyakönyvvezéssel, a gyermek családi nevével, elhelyezésével foglalkozott, továbbá a szülői hatalomról, a gyermek tartásáról, a gyámhatósági eljárásról intézkedett.

⁵¹ A nemzeti bizottságok a dolgozó osztályok képviselőiből 1944–1945-ben, helyi önkormányzati, igazgatási feladatokat is ellátó szervekként alakultak meg. Később a pártok képviselőiből koalíciós formában szerveződtek. Jelentős szerepük volt az Ideiglenes Nemzetgyűlés összehívásában. 1945 januárjában az Ideiglenes Nemzeti Kormány kivonta hatáskörükből a helyi igazgatási feladatokat. Ennek ellenére — mint a T.2505/1946. Ig.M. sz. előterjesztés rámutatott — bizonyos esetekben közhatalmat is

[63] 62

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Almásy Pál altábornagy svájci utazása tárgyában.
Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵²

[64] 63

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát Ghiczy Géza ny. ezredes elvált feleségének kegyelmi ellátása tárgyában.
Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[65] 64

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát néhai Tóth János th. főhadnagy Magdolna nevű nagykorú árvájának kegydíj folyósítása tárgyában.
Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[66] 65

[*Tombor*] *Honvédelmi miniszter* előterjeszti javaslatát dr. Dalnoki Albert ny. ezredorvos Ilona nevű nagykorú szülőtlen árvájának kegydíj-folyósítása tárgyában.
Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[67] 66

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* egyes hadigondozási és háborús polgári gondozási kérdések szabályozása tárgyában.
Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵³

gyakoroltak, s hogy számos rendelkezés folytán egyes hatóságoknak ki kellett kérniök a nemzeti bizottságok véleményét; tagjai vagy kiküldöttei tanácsadó testületben vagy szakmai bizottságban vettek részt. Ezért tartotta szükségesnek a tárca, hogy ezt a demokratikus szövet, amely végeredményben a közösségnek a közigazgatás feletti ellenőrzését volt hivatva biztosítani, megfelelő büntetőjogi védelemben részesítsék. (MOL XIX-I-1-s-12-1946-3963) 1949-ben végleg beszüntették a működésüket.

⁵² A 20 736/1946.H.M. sz. előterjesztés szerint Almásy Pál (1902–1985) altábornagy a Honvédelmi Minisztérium anyagi főcsoportfőnöke, a korábbi honvédség külföldi anyagrendelésének rendezése és végleges likvidálása céljából utazott Svájcba.

⁵³ A népjóléti miniszter 119 566/1946. IV/2. sz. előterjesztése rámutatott arra, hogy a különböző időben, különböző szempontok érvényesítése érdekében hozott hadigondozási és háborús polgárigondozási rendelkezések nehezen követhető rendszert eredményeztek. Mindenekelőtt az elnevezési bonyolultságot kívánta megszüntetni. Ezen túlmenően a hadigondozási igazgatást javasolta egyszerűsíteni. Az újból házasságot kötött hadiözvegyek ellátásának megszüntetésére, és egyáltalán a hadiözvegyi ellátás ésszerűsítésére, az új életpályán való elindulás lehetővé tételére (szakmai továbbképzés) tett javaslatot. Helytelenítette a „polgári gyámolt”, „polgári árva” stb. elnevezés használatát. Megszüntetni javasolta azt az — egyébként sem alkalmazott — előírást, hogy a hadirokkant jelvényt az államfő adományozza. A miniszter hatáskörébe utalt bizonyos intézkedések (temetési segély engedélyezése stb.) megtételét javasolta községi elöljáróság intézke-

40. 1946. július 19.

[68] 67

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a hadifogságból hazatértek, valamint a háborús sebesültek, sérültek és betegek gondozásának szabályozása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elutasította. A népjóléti minisztert felhatalmazta, hogy egy pénzügyi szempontból kevésbé terhes javaslat újólag előterjesztés tárgyává tétessék.⁵⁴

[69] 68

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát [egy orvos révén] özv. dr. Gergely Károlyné jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[70] 69

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát egy miniszteri autó vásárlása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.

[71] 70

[*Molnár*] *Népjóléti miniszter* előterjeszti javaslatát a munkások és gyermekek nyaraltatása tárgyában. Különösen az újjáépítésben kitűnt munkásokról van szó, de mivel fedezet nincs, a nyaraltatók és nyaralók napi ellátásának bizonyos százalékából kívánja lehetővé tenni.

[*Rónai*] *Kereskedelem- és szövetkezetügyi miniszter*: Ez az elgondolás veszélyezteti a vendéglátóipart.

[*Gordon*] *Pénzügyminiszter*: Ha valaki lemegy gyermekeivel a Balatonra, még nem jelenti azt, hogy tud bizonyos százalékot leadni mások nyaraltatására is. Meg kell fontolni a kérdést.

[*Nagy*] *Miniszterelnök*: Kétségtelen, hogy a munkások és gyermekek rászorultak erre, de most minden törekvésünk a stabilizációra irányuljon. Nem

dési körébe utalni. Alapvető fontosságúnak minősítette a hadigondozottak pontos nyilvántartásának — mint a tervszerű hadigondozási igazgatás alapjának — a megteremtését. Lásd a 8420/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 25.

⁵⁴ A népjóléti miniszter 104 583/1946. IV.2. sz. előterjesztésében felhívta a figyelmet arra, hogy 1946. március 1-jéig a hadifogságból hazatértek gondozásáról leszerelésükig a honvédség gondoskodott; de ettől az időponttól kezdve ezt a gondoskodást meg kellett szüntetnie, mivel a létszámapasztás következtében az ellátást nem tudták biztosítani. Így a hazatérők — főleg a polgári személyek és a levették — március óta semminemű leszerelési és hadifogoly-illetményt nem kaptak. Javasolta a hazatérők ingyenes gyógykezelésének és gyógyszerellátásának általános bevezetését, a betegek segélyben részesítését, elhalálozásuk esetén temetési segély nyújtását, bizonyos pénzbeni ellátást, a katonai felülvizsgálati eljárás mellőzését, a hadirokkantság megállapításának egyszerűsítését. Lásd a 9010/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. augusztus 24.

nagy kategóriára lehetne kiterjeszteni a százalékszedést és ezért inkább kíméljük meg a közönséget.

[Molnár] *Népjóléti miniszter* javaslatát a napirendről leveszi.

Minisztertanács a bejelentést tudomásul vette.⁵⁵

[72] 71

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az UNRRA-akció lebonyolítására 500 000 millió adópengő hitel folyósítása tárgyában. Amennyiben csökken az adópengő értéke, akkor a Gazdasági Főtanács emelhesse fel az összeget. Az elszámolás tekintetében a Miniszterelnökség részéről ellenőrzést kér.

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter*: Különösnek látja a hatalmas összeget, amit a meghívások igényelnek.

[Bárányos] *Közellátásügyi miniszter*: Az UNRRA-költségvetés szerint 17 000 dollár van kontemplálva, mint kiadás. Ez nagyon sok. A Szalonka úti villa és berendezése is igen sok költséget igényelt. Együttesen kell összeállítani egy költségvetést és ezen a vonalon rendet kell teremteni. Sommer már beleegyezett, hogy vele együtt egy bizottság megtárgyalja az anyagi részt.

Rákosi Mátyás államminiszter: Rendkívül sok jogtalan követeléssel lépnek fel. A fogadásokkal kapcsolatban meg kell említeni, hogy mi egy nagyon szegény ország vagyunk, s ezt nem tudjuk ellátni.

[Nagy] *Miniszterelnök*: A Szövetséges Ellenőrző Bizottság vezetőjének kell megmondani, hogy ez a tétel, korábban ismeretlen lévén, zavarja a szanalást. Részletesen vizsgálják meg, hogy mire van szükség.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁵⁶

⁵⁵ 43 601/1946.II. sz. előterjesztésében a tárca — a népüdültetés általános megszervezéséig — arra tett javaslatot, hogy az osztályon felüli, illetőleg az I–III. osztályú üdülési kategóriát igénybevevő jobbmódú személyek üdülési díjának 20–40%-át utalják át népüdülési célra. Az így biztosított összegből kívánta lehetővé tenni az iparügyi miniszter, a Szakszervezeti Tanács és az üzemi bizottság, illetve az üzemvezetőség által kijelölt munkások ingyenes üdültetését. (MOL XIX–I-1-s-12–1946–4153) Lásd még a [41.] 124. sz. jegyzőkönyv 61. napirendi pontját és jegyzetét.

⁵⁶ A 27 307/1946.K.M. sz. előterjesztés jelezte, hogy az UNRRA-kiküldöttek ellátására, az áruk szállítására és szétosztására a minisztertanács által biztosított 84 775,3 millió adópengő ([23.] 106. sz. jegyzőkönyv 37. és [37.] 120. sz. jegyzőkönyv 88. napirendi pont) — főleg az infláció miatt — felhasználást nyert s így újabb 500 000 millió adópengő hitel folyósítása vált szükségessé. Bejelentete, hogy az UNRRA-bizottság ellátása hetente 50 000–60 000 millió adópengő költséggel járt. „Különös tekintettel - mint írta - azoknak a fogadóestélyeknek a költségeire, amelyeket a közeljövőben a Köztársasági Elnök Úr, a magyar kormány tagjai, valamint egyéb, a magyar és külföldi vendégek tiszteletére kb. 5000 személy részvételével rendezni fognak.” Felemlítette továbbá, hogy az igényelt összeg jórészt annak a 68 vagont kitevő zsír- és szalonnakészletnek a fedezetére kellett, amelyet stabilizációs okok miatt addig nem osztott ki.

Sommer, Stanley az UNRRA magyarországi ügyvezetője volt.

40. 1946. július 19.

[73] 72

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát árucserre akcióra 9 milliárd adópengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács árucserre akcióra kilencmilliárd adópengő hitel folyósításához hozzájárult.⁵⁷

[74] 73

[Báránys] *Közellátásügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a részes munkavállalók beszolgáltatási kötelessége tárgyában. Nagy részesedés esetén nem lehet követelni a tulajdonostól az egész beszolgáltatást. Arányosan kell a beszolgáltatást intézni.

[Gordon] *Pénzügyminiszter*: A megállapodás szerint részes munkás egyáltalában nincs terhelve.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta azzal, hogy ha a részesedés 50%, vagy azon felül van és nincs megállapodás arra, ki viseli a beszolgáltatást, abban az esetben arányosan terheli a tulajdonost és részest.⁵⁸

[75] 74

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát a Vasúti Üzletszabályzat egyes rendelkezéseinek módosítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztést elfogadta.⁵⁹

⁵⁷ A 9971/1946.K.M. sz. előterjesztés bejelentette, hogy a 100 500/1945. Ip.M. sz. rendelettel (MK 1945. december 23., helyesbítve a MK 1946. január 10-ei számában) zárolt iparcikkekből az ipari-mezőgazdasági árucserre akció érdekében háztartási üvegáruk és mezőgazdasági vasárak vásárlására 9 000 millió adópengőt kívánt igénybe venni. Ezzel a vásárolni kívánt iparcikkek árának 40%-át tervezte fedezni, a vételár további 60%-át azok értékesítéséből befolyó összegekből kívánta kifizetni. A felvásárolt iparcikkeket a mezőgazdasággal foglalkozó lakosság rendelkezésére tervezte bocsátani, s összesen 27 000 vagon kenyérgabonát kívánt ennek ellenében beszerezni.

⁵⁸ A 10 717/1946.K.M. sz. előterjesztés rámutatott arra, hogy nagyon nehezen volt elválasztható a részes haszonbérleti jogviszony a részesmunkával történt gazdálkodástól. Ezért felmerült, hogy részes munkavállalás esetében is ne csupán a munkaadó, hanem a munkavállaló is legyen köteles beszolgáltatást teljesíteni. Ebben az esetben nem állt volna fenn az, hogy mindennemű részes haszonbérleti jogviszonyt részes munkavállalói szerződésnek minősítsenek azért, hogy a munkavállaló egyoldalúan mentesüljön a beszolgáltatással járó teherrel. A rendelet tervezete azonban úgy intézkedett, hogy az érdekeltek meghallgatása után, haszonbérlet esetében egyedül a haszonbérlet, az úgynevezett részes haszonbérlet esetében pedig a részes haszonbérletbe adó és a részes haszonbérlet egymás között megosztva teljesítse a beszolgáltatást.

Az 1945/1946. évi mezőgazdasági haszonbér mérsékléséről és az 1946/1947. évi mezőgazdasági haszonbér megállapításáról, továbbá a kishaszonbérletekre vonatkozó egyes kérdések szabályozásáról a 10 970/1946. ME sz. rendelet intézkedett, MK 1946. szeptember 22.

⁵⁹ A 45 101/1946.Közl.M.I/1. sz. előterjesztés a Vasúti Üzletszabályzatnak a forintértékű pénz bevezetésével kapcsolatos módosítására tett javaslatot. Utalt arra, hogy az üzletszabályzat 1938. évi kibocsátása alkalmával az utazó és a fuvaroztató közönség, illetve a vasút által fizetett pénzüsségeket a pengő akkori értékének megfelelően a nemzetközi vasúti egyezményekben

[76] 75

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát három db hómárógép költségeire 29 500 svájci frank különhitel biztosítása tárgyában.

Minisztertanács három darab hómárógép költségeire huszonkilencezer ötszáz svájci frank különhitel biztosításához hozzájárult.⁶⁰

[77] 76

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát az államvasutak 1946. május havi költségvetésében függőben tartott hitelek fedezésére 77 milliárd adópengő folyósítása tárgyában.

Minisztertanács az előterjesztéshez hozzájárult.⁶¹

[78] 77

[Gerő] *Közlekedésügyi miniszter* előterjeszti javaslatát Bakonyi András [távirtdai munkás] jóvátétele tárgyában.

Minisztertanács Bakonyi András jóvátételéhez hozzájárult.

[79] 78

[Balla] *Tájékoztatásügyi miniszter* kéri, hogy az E-0746 sz. személygépkocsi üzemi és karbantartási költségeire 476 400 000 adópengő hitel folyósíttassék.

Minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a Tájékoztatásügyi Minisztérium tulajdonát képező E-0746 sz. személygépkocsi üzemi és karbantartási költségeire négyszázhetvenhatmillió négyszázezer adópengő hitel folyósíttassék.

arany-frankban megállapított összegek figyelembevételével rögzítették. Jelezte, hogy az új összegek megállapításánál nem lehetett abból kiindulni, hogy az 1938-as értékű 1 pengő 2,07 forinttal volt azonos, hanem figyelembe kellett venni azt is, hogy a vasúti díjszabások szintje az 1938-as színvonal mintegy kétszeresére emelkedett. Ezért az üzletszabályzatban az 1938-ban pengőben megállapított összegeknek forintértékre való átszámításánál a négyzszerez értéket javasolta alapul venni. Lásd a 8550/1946. ME sz. rendeletet, MK 1946. július 30.

⁶⁰ A 45 700/1946. Közl. M. V. 1. sz. előterjesztése hivatkozott arra, hogy még 1944-ben a tárca négy darab (e tekintetben a jegyzőkönyvben szereplő három darabra utalás elírás lehet) hóeltakarító gépet rendelt a Robert Aebi et Cie Zürichi cégnél. A gépeket, mivel Svájcban akkor gumiabroncs kiszállítási tilalom volt, abroncsok nélkül ki is fizette a magyar állam. Ezeknek a félmillió svájci frank értékű gépeknek a hazaszállítására, felszerelésük teljessé tételére, a raktározási és biztosítási díjak kifizetésére, valamint a mindezek elintézésével megbízott minisztériumi főtanácsosnak, a magyar útgépjavitó műhely vezetőjének úti költségére kérte a jelzett összeget. Megemlítette, hogy a gépekre feltétlenül szükség lesz, mivel a háború alatt 15 darab hómárógép teljesen tönkrement, ezért rendelték meg már 1944-ben az új gépeket.

⁶¹ A 41 842/1946. Közl. M. I/1. sz. előterjesztés jelezte, hogy az államvasutak üzemvitelének és helyreállítási munkálatainak a biztosítása szempontjából multhatatlanul szükségessé vált a jelzett hitel rendelkezésére bocsátása.

40. 1946. július 19.

[80] 79

[Balla] Tájékoztatásügyi miniszter előterjeszti javaslatát Boldizsár Iván: „M megbűnhődte már e nép” c. munkájának megvételére 96 314 000 adópengő hitel folyósítása tárgyában.

Minisztertanács Boldizsár Iván: „M megbűnhődte már e nép” c. munkájának megvételére kilencvenhatmillió-háromszáztizennégyezer adópengő hitel folyósításához hozzájárult.⁶²

Minisztertanács délután 1/2 3 órakor ért véget.

K.m.f.

Bojta Ernő Béla

Gévelt tisztázat, a minisztertanács jegyzőjének saját kezű aláírásával. Nagy Ferenc nem hitelesítette kézjeggyével a jegyzőkönyvet.

A miniszterek, illetve az államtitkárok az első oldalon, a jelen voltak felsorolásánál látták el kézjeggyükkel a jegyzőkönyvet. A felsorolásban nem szerepel Vas Zoltán neve, így az ő és Gordon Ferenc, Tombor Jenő, Dobi István, Molnár Erik, Bárányos Károly, Antall József, Nagy Miklós, illetve Balogh István kézjegye nem szerepel a jegyzőkönyvön.

A jegyzőkönyv mellett megtalálható az 1–3., az 5–11., a 13–14., a 17–18., a 20., a 25–26., a 28–54., az 57–58., a 60., a 63–69. és a 72–79. napirendi pontjhoz tartozó előterjesztés.

A 40.(123. sz. jegyzőkönyv a) melléklete a 13. napirendi ponthoz.

[A háború alatt külföldön károsodott magyar állampolgárok jóvátétele.]

Minisztertanácsi előterjesztés

I.

Tisztelettel kérem a minisztertanácsot méltóztassék hozzájárulni ahhoz, hogy a háború tartama alatt baloldali demokratikus vagy antifasiszta meggyőződésük, illetve magatartásuk miatt, továbbá származásuk vagy felekezeti hovatartozásuk következtében fasiszta rendelkezések által károsított személyek ügyében Magyarország az A. alatt idezárt emlékirat kapcsán a B. alatt idezárt tervezetet terjeszthesse a békekonferencia elé.

II.

A Fegyverszüneti Egyezmény 13. cikke Magyarországot kötelezi, hogy magyar területen az Egyesült Nemzetek és azok polgárainak összes törvényes jogait, érdekeit illetőleg a háború előtti helyzetet állítsa vissza és teljes épségben visszaállítsa azok tulajdonát.

Magyarország a vele hadban állott államok és azok polgárainak vagyonát nem kobozta el, sem zár alá nem vette, úgy hogy ezen a vonalon a Fegyverszü-

⁶² A tájékoztatásügyi miniszter 2021, 2022/1946. sz. előterjesztésében hangsúlyozta, hogy Boldizsár Ivánnak ez a műve a békeelőkészítés céljait jól szolgálja, s megvétele esetén annak terjesztéséről a vezetése alatt álló minisztérium fog gondoskodni. (MOL XIX-I-1-s-12-1946-4058)

neti Egyezmény aláírását megelőző időből legfeljebb a zsidókra vonatkozó rendelkezések alapján károsult külföldi állampolgárok ügye jöhetne szóba. Az akkori magyar törvények és rendeletek egyébként a külföldieket viszonzosság feltétele mellett általában mentesítették a zsidókra vonatkozó hátrányos jogkövetkezmények alól. A vagyoni jogi vonatkozású törvények közül a zsidók mező- és erdőgazdasági ingatlanairól szóló 1942. évi XV. tc. 3. §-ának 9. bekezdése akként rendelkezett, hogy amennyiben az átengedésre kötelezett személy külföldi állampolgár vagy külföldön székhellyel bíró jogi személy, a főművelésügyi miniszter az átengedésre kötelezés tárgyában a külügyminiszterrel egyetértésben határoz. Ennek a rendelkezésnek az alapján az akkori magyar külügyminisztérium megakadályozta azt, hogy az angol, az amerikai, a belga, holland állampolgárságú zsidók és a semleges országokban állampolgársággal bíró zsidók magyarországi ingatlanai igénybe vétessenek, és az igénybevételhez csak olyan esetekben járult hozzá midőn a külállam, melyhez az érdekelt fél állampolgárságánál fogva tartozott, a viszonzosságot biztosítani nem tudta. Ez volt a helyzet a Németországban, a Szlovák Köztársaságban és az úgynevezett Független Horvát Államban állampolgársággal bíró zsidókat illetően. Ezek közül most a csehszlovák, valamint a jugoszláv állampolgárságú zsidók a Fegyverszüneti Egyezmény 13. cikke alapján teljes helyreállítást követelhetnek tőlünk. Lehetetlen volna azonban az, hogy Magyarország a külföldiek ellen az akkori közjogi helyzetben csak viszonzosság hiányában foganatosított fasiszta hatósági rendelkezések címén kártalanítást fizessen, és ugyanakkor ne történjen gondoskodás arról, hogy a Csehszlovák Köztársaság, valamint a Jugoszláv Köztársaság területén vagyonukból fasiszta rendelkezések által teljesen kiforgatott, és minden kártalanítás nélkül menekülni kényszerült magyar állampolgárságú zsidók vagyontárgyaikba és jogaikba visszahelyeztessenek.

Ebben a vonatkozásban nem lehet arra hivatkozni, hogy Magyarország legyőzött állam, s így polgárainak a jogi helyzete más, mint az Egyesült Nemzetek polgáraié. A szóbanforgó magyar érdekeltek ugyanis származásuknál vagy vallásuknál fogva azokhoz a rétegekhez tartoztak, amelyek ellen Hitler Adolf éppen úgy háborút folytatott, mint az Egyesült Nemzetek ellen. Tekintettel azonban arra, hogy úgy a Csehszlovák Köztársaság, mint a Jugoszláv Köztársaság előreláthatólag minden felelősséget elhárítana magától azokért a rendelkezésekért, amelyeket a területén annak idején megszervezett Szlovák Köztársaság, illetve Független Horvát Állam foganatosított, meg kellene elégednünk azzal, hogy egy olyan általános nemzetközi rendelkezést kezdeményezzünk, amely a jogaiktól megfosztott személyeknek a még meglévő vagyontárgyaikba való visszahelyezését teszi lehetővé arra való tekintet nélkül, hogy a jelenlegi kormányok mennyiben felelőssek az országuk területén a múltban foganatosított hatósági rendelkezésekért.

40. 1946. július 19.

A magyar Külügyminisztérium a folyó évi július hó 6. napján az érdekelt tárcák képviselőinek bevonásával tartott tárcaközi értekezlet állásfoglalása alapján az A. alatt idezárt emlékiratot és a B. alatt idezárt tervezetet dolgozta ki, amelyet a magyar kormány nevében a békekonferencia elé kívánok terjeszteni.

A Szóbanforgó nemzetközi egyezménytervezet csak a *külföldi állampolgárok* jogi helyzetével foglalkozik. A Tervezet 1. pontja annak lehetővé tételét célozza, hogy az üldözés tartama idején létrejött vagyonátruházó ügyleteket meg lehessen támadni. A 2. pont az üldözötteknek a még fellelhető vagyontárgyakba való visszahelyezését van hivatva biztosítani. A beérkezett jelentések szerint ez a visszahelyezés a felszabadult területek túlnyomó részén nem történt meg. A magyar állampolgárságú zsidók elkobzott vagyonát mint *német* vagyont tartják nyilván, és ilyen címen foglalják le. Ez a lépés jogilag annál inkább tarthatatlan, mivel a nemzeti szocialista német kormányzat a lefoglalás és zár alá vétel alkalmával is elismerte, hogy a magyar zsidó-vagyonra Magyarországnak van igénye, tehát ez a vagyon a fasiszta jog szerint sem vált német vagyonná. A Tervezet 3. pontja annak megengedését kívánja biztosítani, hogy a zsidó vagyonok összeírása végett hivatalos bizottságokat lehessen a fekvési hely államába kiküldeni. A Tervezet 4. pontja aziránt rendelkezik, hogy amennyiben a külföldi állampolgárságú üldözöttektől lefoglalt vagy elkobzott vagyontárgyak az állam birtokában vannak, úgy azokat az igényjogosultaknak ki kell szolgáltatni. Az antifasiszta kormányok ugyanis nem zárkozhatnak el az elől, hogy a megszálló hatalom által, illetve a megszálló hatalom árnyékában a fasiszta kormányok által országuk területén lefoglalt zsidó vagyonokért *gazdagodásuk erejéig* ne vállaljanak felelősséget. A Tervezet 5. pontja azt állapítja meg, hogy a Tervezetben foglalt rendelkezések nem érintik a felszabadulás után foganatosított földbirtokreform és államosítás keretében igénybe vett vagy államosított javak sorsát.

Budapest, 1946. július 10.

Gévelt, aláírás nélküli másolat. MOL XIX-I-1-s-12-1946-4124.

Az előterjesztés mellékletét képezi a békekonferencia elé terjeszteni kívánt, fentieknek megfelelő tartalmú emlékirat és az 1-5. pontot ismertető tervezet. Ezek közlését ezért itt mellőztük.